De geheimtalen

J.G.M. Moormann

editie Nicoline van der Sijs

bron
J.G.M. Moormann, *De geheimtalen* (ed. Nicoline van der Sijs). L.J. Veen, Amsterdam / Antwerpen 2002

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/moor012gehe02_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

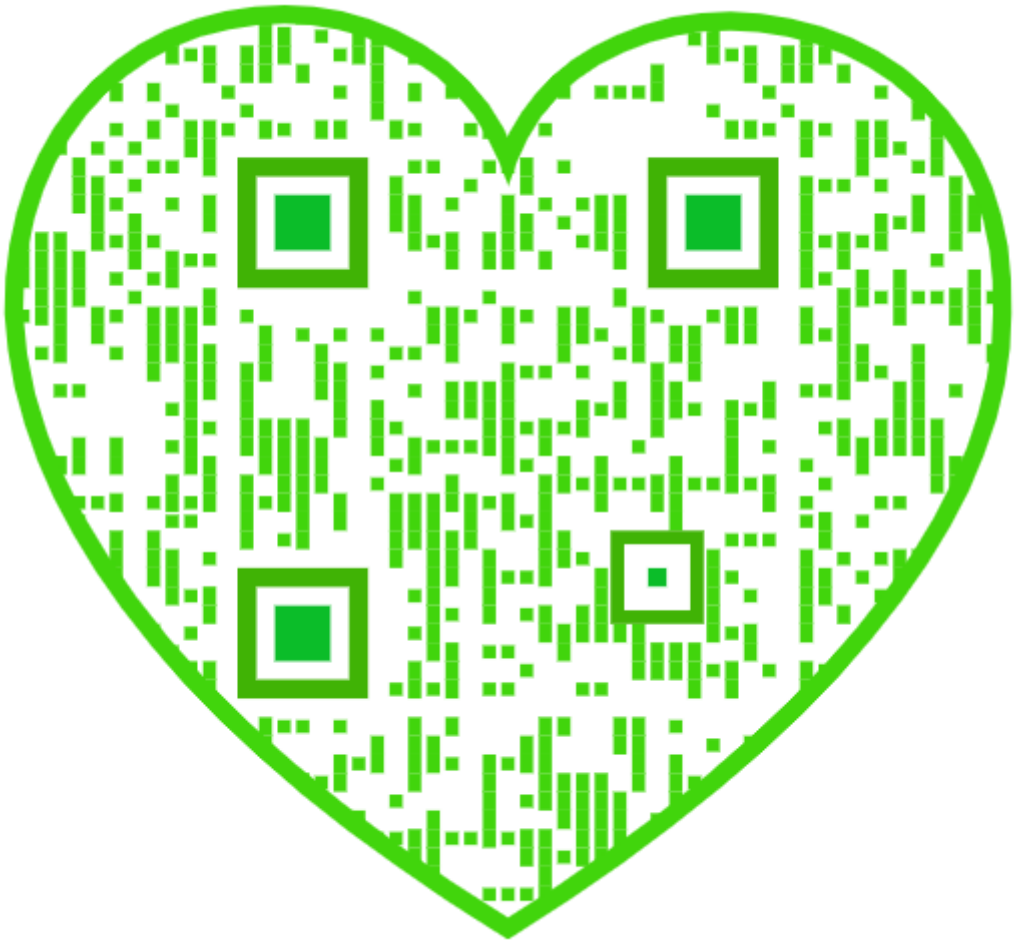

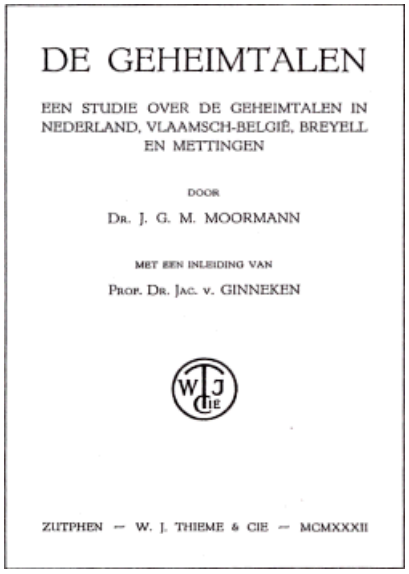

DE GEHEIMTALEN

EEN STUDIE OVER DE GEHEIMTALEN IN NEDERLAND, VLAAMSCH-BELGIË, BREYELL EN METTINGEN

DOOR

Dr. J. G. M. MOORMANN

MET EEN INLEIDING VAN

Prof. Dr. Jac. v. GINNEKEN

ZUTPHEN — W. J. THIEME & CIE — MCMXXXII

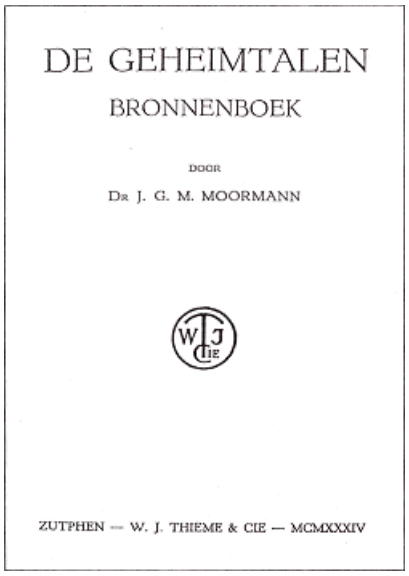

DE GEHEIMTALEN

BRONNENBOEK

DOOR

Dr J. G. M. MOORMANN

ZUTPHEN — W. J. THIEME & CIE — MCMXXXIV

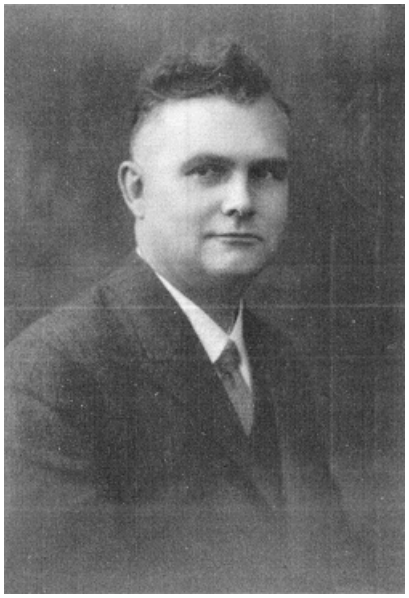

Voorwoord

Deze uitgave is onderdeel van een reeks heruitgaven die verschijnt bij Het Taalfonds van uitgeverij L.J. Veen. Binnen de reeks heruitgaven worden belangrijke werken over taal die na de Middeleeuwen in druk zijn verschenen, beschikbaar en toegankelijk gemaakt voor een algemeen publiek. In de reeks verschijnen nu de twee delen *De Geheimtalen* van J.G.M. Moormann, oorspronkelijk gepubliceerd in 1932 en 1934, aangevuld met een nieuw, nagelaten deel.

Het belang van het werk van Moormann staat buiten kijf: Moormann heeft als eerste een wetenschappelijke beschrijving van het Nederlandstalige Bargoens gepubliceerd én de tot op heden uitgebreidste woordverzameling van het Bargoens. Dit maakt Moormanns boeken tot een onovertroffen standaardwerk met blijvende waarde. Ze vormen de oudste uitgebreide beschrijving van een sociolect of groepstaal, en wel het sociolect van de laagste maatschappelijke klassen: dieven, venters, landlopers en dergelijken. Wat daarbij in het oog springt is de liefde waarmee Moormann schrijft over deze vaak geminachte groepen en hun taal.

Onder ‘geheimtalen’ verstond Moormann alle talen die een bepaalde groep mensen onderling gebruikt opdat mensen buiten de groep hen niet begrijpen. Hij verdeelde de geheimtalen in vijf categorieën, die hij globaal als volgt omschreef:

1. Bargoens: een geheimtaal van zwervers in woonwagens en venters, gekleurd door de streektaal van de sprekers;
2. dieventaal: een geheimtaal van dieven in de grote steden, ontstaan uit het Bargoens;
3. jargon: een geheimtaal van veehandelaren, met zeer veel Jiddische woorden en gekleurd door de streektaal van de sprekers;
4. kramertaal: een geheimtaal die tot ongeveer 1900 door reizende handelaren gesproken werd in de Kempen, Breyell en Mettingen en die bestond uit een mengsel van oude Bargoense woorden, dialectwoorden en Zigeunerwoorden; en
5. lettertaal: een geheimtaal die gevormd wordt door woord- of letterspel; zo kan men klinkers in een woord vervangen door -*adie*-, wat leidt tot *bradiek* voor ‘broek’, *badichel* voor ‘bochel’ en *madiel* voor ‘molen’.

Hoe kwam Moormann aan zijn materiaal? De essentie van geheimtalen is immers dat ze *niet* bekend zijn. Om te beginnen verzamelde Moormann alle beschikbare historische bronnen met geheimtaal, te beginnen bij het Nederlandse *Liber Vagatorum* uit 1563. Voor de jonge geheimtaalwoorden verrichtte hij veldwerk: jarenlang fietste hij op zijn vrije zondagmiddagen langs woonwagenkampen en ondervroeg hij informanten naar hun geheimtaalwoorden. Dat ze hem daarbij hielpen, zegt iets over het vertrouwen dat hij kennelijk wist in te boezemen.

Het aldus verzamelde materiaal gaf Moormann in 1934 uit onder de titel *Bronnenboek*, als tweede deel van *De Geheimtalen*. In totaal publiceerde hij 49 bronnen, waaronder ook de mondeling afgevraagde woordenlijsten. In het *Bronnenboek* is dan ook alle belangrijke oudere literatuur over geheimtalen, die vaak vrijwel

onvindbaar is, verwerkt en beschikbaar gemaakt, en vinden we bovendien de resultaten van Moormanns omvangrijke veldwerk.

Moormann vermeldt zowel het Bargoens van het platteland als van de steden, maar de nadruk ligt op het platteland. Daarmee beschrijft hij een verdwenen wereld: de geheimtalen van zwervers, venters en veehandelaren zijn immers uitgestorven. Tegenwoordig verstaan we onder Bargoens vooral de volkstaal van de grote steden.

Die volkstaal van de grote steden, en dan specifiek de volkstaal van Amsterdam in de jaren vijftig en zestig van de twintigste eeuw, hebben Enno Endt en Lieneke Frerichs beschreven in hun *Bargoens woordenboek*. Het lag dan ook voor de hand de heruitgave van Moormanns standaardwerk te laten voorafgaan door een inleiding van de grote Bargoenskenner Enno Endt. Toen ik daarover contact met hem opnam, bleek hij tot mijn verrassing te beschikken over nagelaten bronnen, die hem ter hand gesteld waren door de familie van Moormann. Deze bronnen waren niet eerder gepubliceerd, omdat geen uitgever er in de economisch slechte jaren vijftig brood in zag. Aan de heruitgave van de oorspronkelijke boeken konden nu elf nieuwe bronnen worden toegevoegd, zodat het totale aantal bronnen op zestig komt, lopend van 1563 tot 1950.

Met de publicatie van de nagelaten bronnen is één wens van Moormann alsnog in vervulling gegaan. Aan een andere wens is in ieder geval deels tegemoet gekomen. In het 'Woord vooraf' van de verschillende delen wijst Moormann telkens op het belang van de samenstelling van een *Woordenboek der Geheimtalen*. Daarmee is hier een begin gemaakt door de toevoeging van drie zeer omvangrijke woordregisters: een register Geheimtaal-Nederlands, een register Nederlands-Geheimtaal en een thematisch register. De registers bevatten ongeveer 10.000 Bargoense woorden en bijna 5000 Nederlandse ingangen en verbindingen. Dankzij de registers wordt het werk van Moormann behalve een leesboek tevens een naslagwerk.

Deze heruitgave zal ieder met belangstelling voor geheimtalen en Bargoens een feest van herkenning bezorgen - want het is opvallend hoeveel woorden uit 'Moormann' inmiddels gemeengoed zijn geworden; naast andere overigens, die in totale vergetelheid zijn geraakt of die slechts voortleven in dialecten. Ook voor etymologen, dialectologen en ieder die in dialecten is geïnteresseerd, biedt het werk van Moormann een schat aan gegevens. Wellicht inspireert de heruitgave van dit rijke materiaal tot hernieuwde aandacht voor het Bargoens. In ieder geval ben ik voornemens op basis van de gegevens een etymologisch woordenboek van Bargoense woorden samen te stellen.

Nicoline van der Sijs

Korte levensschets van dr. J.G.M. Moormann

Moormann? Doctor J.G.M. Moormann? Nee, die heb ik niet persoonlijk gekend. Maar zijn boek natuurlijk wel.

En dat boek, dat noemden wij naar de man zelf: ‘Kijk even of het in Moormann staat’, zoals je het ook over Van Dale hebt. En dan keek je in het *Bronnenboek*, waar de opbrengst van al het historisch onderzoek en al het eigen veldwerk van Doctor Moormann bijeen stond. Chronologisch geordend en genummerd van 1 tot en met 49, het register wees je de weg. In het register stonden de woorden uit al die 49 bronnen in één alfabet, en achter ieder woord was het nummer van de bron waarin het voorkwam opgegeven.

En ja, dan wist je wat. We hadden zelf een woord uit de volkstaal van onze eigen tijd opgetekend, we keken of het in Moormann voorkwam, en dan wisten we hoe oud het was. Of eigenlijk: wanneer en waar het voor de eerste keer opgeschreven, of door Moormann zelf gehoord was. En dan zetten we bij ons woord, bijvoorbeeld bij *kien* ‘sleutel’, het jaartal van Moormanns bron, in dit geval 1858. Maar uit respect voor zijn onderzoek zetten we niet alleen dat jaartal, maar: M 15, 1858. Zo bleef van dr. J.G.M. Moormann alleen de M over. Maar het gegeven situeerde het woord en verdiepte het historisch perspectief van ons *Bargoens Woordenboek*.

Nu *De Geheimtalen* en het *Bronnenboek* herdrukt worden, mogen de lezers wel iets meer weten dan alleen een naam of een initiaal. Zijn naam zegt ons dat zijn voorouders de Moorländer bewoonden, de veenstreken ten oosten van de Nederlandse grens. Zijn grootvader had zich in 1840 in het Overijsselse Goor gevestigd als blauwverver. Maar de verbondenheid met Westfalen bleef: diens zoon haalde zijn echtgenote weer van gene zijde van de grens naar Goor. Anna Maria Stüve werd de moeder van elf kinderen, en de vijfde van hen was ‘onze’ Moormann. Hij werd in 1889 geboren. Drie broers van hem werden later groot door de detail-, en vervolgens groothandel in wild en gevogelte. Het is deze firma, Th. Moormann te Goor, die voor in het *Bronnenboek* bedankt wordt voor het aanzuiveren van ‘de rest van het tekort’ op de aanzienlijke productiekosten.

De eigenlijke *inhoud* van zijn boek over de geheimtalen dankte de schrijver natuurlijk aan zichzelf. En hij, het studieuze jongetje in de Duits-Nederlandse familie, zal vooral dat iets verhoogde taalbesef ontwikkeld hebben, dat tweetaligen eigen is. Die merken al vroeg in hun leven dat hun taal niet domweg *de* taal is, maar *een* taal. De tweetaligheid in het gezin, en het familieleven in ruimere zin, waarbij de staats- en taalgrens regelmatig overschreden werd, zal hem de betrekkelijkheid van taalvormen scherp bewust hebben gemaakt. Dat men een en hetzelfde op twee manieren zeggen kan - het geeft speelruimte. En het maakt deze en gene, Moormann bijvoorbeeld, beschouwelijk.

De beschouwelijkheid moge incidenteel, bij een enkel individu, voorkomen,

maar de daaraan voorafgaande waarneming en verwondering is algemener. Overal waar taalgrenzen zijn, kan men taalgebruikers verwachten die zich van de speelruimte bewust worden. En er zijn er, die de mogelijkheid zien: zij maken zelf een derde taal. Niet om het spel alleen. Als de handel of de misdaad het wenselijk maken om niet verstaan te worden, dan is die derde taal een welkom beveiligingsmiddel.

Van dit soort derde talen heeft Moormann later studie gemaakt. Maar hij kreeg dit onderwerp pas in de zin toen hij 25 jaar of nog iets ouder was. Daarvóór zal zijn jongens- en jongelingsleven lang niet onbezorgd zijn geweest. Verder mogen leren betekende blokken voor het mulo-, voor het kweekschoolexamen, tijdens het onderwijzen en orde houden op een dorpsschool voortblokken om de hoofdakte en de middelbare akte Nederlands te verkrijgen. De twaalfde stelling bij zijn dissertatie verbergt vast een eigen bittere ervaring: ‘Het examen voor de akte Ned. M.O. moet grondig gereorganiseerd worden, opdat een dril-opleiding tot de onmogelijkheden behoore.’

In 1917 werd hij leraar Nederlands aan de hbs te Maastricht, vier jaar later ging hij dezelfde, nu volledige functie vervullen aan de gemeentelijke hbs-b te Nijmegen.

Maar intussen heeft hij al studerende ook het eerste deel van Jac. van Ginnekens *Handboek der Nederlandsche taal. De sociologische structuur der Nederlandsche taal* (1913) onder ogen gekregen. ‘Ik las daarin enkele van de woorden, die ik wel eens gehoord had in de koopmanskringen, waar ik contact mee had,’ zo vertelt hij zelf, vijfentwintig jaar later, te weten in 1940. ‘En mijn belangstelling werd gaande gemaakt. Ik ging naar een paar mij bekende kooplui (gezeten burgers) en vroeg ze een hele avond uit. Systematisch was het nog niet. In 't wilde weg vroeg ik. En mijn verbazing steeg over de rijkdom van materiaal en de “grappigheid” van de woorden. Enig idee, dat deze studie wetenschappelijk kon worden, kwam toen nog niet bij me op. Ik beschouwde het enkel maar als een “leuke” bezigheid. En praktisch maakte ik me de genoteerde woorden eigen en kon praten van: Dèn sos hef mies sares, méa een jofel ponem, d.i. dat paard zit lelijk in z'n haar, maar het heeft toch een aardig voorkomen. Deze zinnen variëerden we en pasten ze toe (vrienden onder elkaar) als we een meisje zagen, waarop zo'n uitdrukking toegepast kon worden b.v. “ze is tof an de regels” = ze heeft mooie benen. 't Was een soort aardigheidje. Toen ik met prof. V. Ginneken in persoonlijke verbinding kwam, en hem mijn aantekeningen liet zien, wees hij me op het belang van het materiaal. Hij leerde me, hoe ik het wetenschappelijk verwerken kon en mijn eerste geheimtaalstudie “Louter Lekoris” verscheen, ik meen in 1919.’

Deze eerste tijdschriftpublicatie werd gevolgd door vijf andere, alle in de jaren twintig. Wat bij het veldwerk zijn methode, nu immers wel ‘systematisch’ en dus ‘wetenschappelijk’, inhield, moet natuurlijk in een dissertatie besproken worden. Het staat dan ook in het Woord vooraf, op bladzijde 9 en 10, uiterst summier en bepaald onaannemelijk, in zestien regels. Maar gelukkig vertelt hij er in 1940 op een ongedwongen en overtuigende wijze over: ‘Het nieuwe materiaal van Maas-

tricht maakte mijn jachtlust voorgoed gaande. Elke woonwagen, elk kamp, werd voor mij een bron. Lang niet altijd kreeg ik de woorden los. Een gebiedende eis werd: zelf een geheimtaal kennen. Ik kon dan ruilen. 't Kon vreemd lopen. Nooit was ik er zeker van, waar ik in mijn vacanties terecht kwam. Ik fietste - 't zal in 1919 geweest zijn, de vrede was al uitgebroken - van Maastricht naar 't Noorden en klampte in de buurt van Sittard een woonwagen, die langs de weg stond, aan. Ik vroeg, “woar mazen de grommen?” De vent keek me verbaasd aan en zei: “die mangen een kotter.” Toen wist ik dat hij Bargoens sprak (ze kunnen het lang niet allemaal). Hij kwam los en we praatten gezellig. “Ik ken er weinig van,” zei hij, “maar in Haaksbergen woont X, en die kent het het beste van allemaal.” Ik naar Haaksbergen.’ - In een volgend artikel uit dezelfde reeks bespreekt hij ook de ervaring, dat het ondervragen zo eenvoudig niet is. ‘De lui worden er doodmoe van en langer dan twee uur houdt geen mens van die soort het uit. Ze kennen de woorden wel, maar alleen in een bepaald verband op ogenblikken, dat de nood hen dwingt. Toen ik de man bij Schijndel b.v. vroeg wat “snijden” was in zijn Bargoens, wist hij dat niet. En toch had ik hem het woord “*briezelen*” de avond te voren horen gebruiken. Ik zei hem dat. “O ja,” zei hij toen, “maar dat is alleen maar de hals afsnijden.” Het gemakkelijkste voor de lui is, als je ze bepaalde zinnetjes vraagt. Dan gebruiken ze geheimtaal-woorden zonder dat ze het weten.’

Men beluistert in deze citaten natuurlijk de gemoedelijke toon van de goede leraar. Maar misschien hoort ook iemand hier of daar in het spreken over ‘de lui’ iets neerbuigends. Dat is op zichzelf niet onjuist, maar het is wel onjuist om hem dat aan te rekenen. Het standsverschil was nog een zaak die veel meer vanzelf sprak dan thans, en die door de toegesprokenen zelf geaccepteerd werd. Voor Moormann en zijn lezers van destijds klonk ‘de lui’ bovendien joviaal. Een laatste citaat laat zien dat hij bij zijn gesprekken de afstand zocht te verminderen: ‘Ik stap een kroegje binnen en bestel iets, zo iets uit een aangebroken fles uit een buffet. Wat ik kreeg heette port. En toen vroeg ik maar weer in half dialect, (spreek nooit te mooi algemeen beschaafd, dan willen de mensen niet antwoorden, omdat ze niet zo mooi praten kunnen), “woenen hei nog Teuten?” De man zei me: “Die zien doed” - hij kende er geen meer.’

Moormann schreef de reeks artikelen waaruit de voorgaande citaten afkomstig zijn, in *Valcooch*, een maandblad voor opvoeding en onderwijs dat door de school-boekenuitgever P. Noordhoff franco per post gezonden werd aan: ‘... *alle* hoofden, directeuren en rectoren van *alle* onderwijsinrichtingen in Nederland en koloniën, aan *alle* rijks-, gemeente- en bijzondere hoofdinspecteurs, inspecteurs en schoolopzieners, en *alle* gemeentebesturen’, zoals in de kop van elke aflevering te lezen stond. Het blad bevatte beschouwingen en boekbesprekingen; én uiteraard de advertenties van Noordhoff. Jaarabonnement 1 gulden. Moormann voerde, samen met zijn vriend Tromp, de redactie. Hij was op het ogenblik van schrijven, juli 1940, reeds een paar jaar directeur van dezelfde gemeentelijke hbs-b waar hij in 1921 als leraar was aangenomen. In de jaren twintig was hij, inmiddels getrouwd, gaan studeren aan de r.-k. universiteit te Nijmegen, waar Van Ginneken Nederlands doceerde; hij deed zijn historisch onderzoek en zijn veldwerk; en hij kreeg

vijf kinderen. In 1932 kreeg hij zijn zesde en laatste kind, en hij verwierf de doctorstitel cum laude met zijn proefschrift *De Geheimtalen*. Twee jaar later volgde het bijbehorende *Bronnenboek*. Verder verzamelde hij, samen met D. Wouters, een bundel 'schoone historie-, liefde- en oubollige liederen', dit zijnde de ondertitel van *Het straatlied*. Hij publiceerde een didactiek voor het middelbaar en lager onderwijs, getiteld *De Moedertaal*. Hij verzorgde een herziene uitgave van de *Spraakkunst* (uit 1905) van K. Holtvast (= R.A. Kollewijn). Hij werkte verder aan het Zigeuners en verzamelde als hij het tegenkwam nieuw materiaal voor het 'Woordenboek der Geheimtalen' dat hem na het *Bronnenboek* als deel III voor ogen stond.

En hij redigeerde *Valcooch* en schreef daarvoor elke maand het hoofdartikel. Ook voor de meimaand van 1940 - er verscheen geen juninummer.

In het julinummer staat dan het eerste artikel van de reeks 'Op zoek naar geheimtalen', met als terloops in de tweede en derde zin: 'Ik heb beloofd, er eens over te schrijven. En nu, het is me niet mogelijk te spreken over onze onderwijsproblemen, acht ik het geschikt, een enkel artikeltje'... et cetera. Pas in de laatste alinea staat er dan nóg iets over. In aansluiting bij wat eraan voorafging zegt hij dan: 'Daar spreek ik de volgende keer wel eens over - alleen hoop ik, dat het dan geen hoofdartikel hoeft te worden. Ik kan alleen schrijven over het verleden. Wie over opvoedkundige problemen schrijft, heeft het over de toekomst. En daar kan ik nu niet over denken.'

Wat deed Moormann als directeur van de gemeentelijke hbs-b in de oorlog? Ik moet bekennen - nu nog altijd, anno 2000 - dat ik bang was om dat te horen. Hij met zijn Duitstalige moeder, de twee letters *n* in zijn naam, zijn volkskundige belangstelling... Ik ben zelf van een jongere generatie dan Moormann. Als ik bij hem op school was geweest, in mei 1940, had ik in de vierde gezeten. Ik had dan meegemaakt - een der leraren heeft het later opgeschreven -'... wat hier gebeurde op de morgen van die tiende mei, toen vele leerlingen, naar school gekomen ondanks de gebeurtenissen van de nacht, gegrepen werden door zijn hartstochtelijk protest en spontaan het Wilhelmus zongen op de trap, terwijl de deuren wijd open stonden en de eerste Duitsers langs de singel trokken'. En even verder in dezelfde tekst staat: 'Bij Moormann, die een waarachtig vriend was van zijn leerlingen, was hun bescherming in goede handen. Verzoeken om opgave van geboortedatums van mannelijke leerlingen blijven onbeantwoord. Als met inmenging van een of andere Beauftragte wordt gedreigd, schrijft hij bitse briefjes waarin hij, onder verwijzing naar lang vergeten voorschriften mededeelt, aan dergelijke verzoeken niet te kunnen voldoen. Zo nodig zoekt hij de tegenstander op in zijn hol aan de Mathonsingel en omdat hij vloeiend Duits spreekt en verontwaardigd op zijn best is, keerde hij van die escapades terug, ongedeerd en van zich zelf bewust. - Zeventien maal slaagt hij erin pogingen van Duitsers om de school in beslag te nemen te verijdelen, vooral door te wijzen op de uiterst gevaarlijke ligging: zo dicht bij station en gashouders. Dat de gymnastiekzaal 's avonds gebruikt ging worden door Duitsers en NSB'ers kon hij niet verhinderen - wél organiseerde hij op diezelfde uren bijeenkomsten van ondergrondse organisaties in verschillende

klassen: waar kon men dan veiliger zijn?' In een door Moormann zelf geschreven 'Terugblik' legt hij de nadruk op de sterke morele eensgezindheid van de schoolbevolking: 'Trots ben ik er op, dat onze school in die tijden de erenaam kreeg: "De verdomde waterdichte".' Een felle NSB-commissaris had die kwalificatie het eerst gegeven - als verwensing.

Maar ook het gezin van Moormann raakte sterk betrokken bij de oorlog. De vier oudste kinderen namen deel aan het verzet, een hunner werd in het voorjaar van 1944 bij een actie van zijn knokploeg gevangengenomen. Nog diezelfde dag gijzelden de Duitsers alle gezinsleden voor zover ze die thuis aantroffen. De beide ouders en drie van de kinderen werden naar het concentratiekamp Vught gebracht. Jules Moormann, de gevangengenomen zoon, werd op 16 mei 1944 terechtgesteld. De gezinsleden moesten het bericht na hun vrijlating uit de krant vernemen. Zij werden door de bezetter uit Gelderland 'verbannen'. Moormann dook onder voor de rest van de oorlog. Er kon alsnog te veel bekend worden, bijvoorbeeld over zijn intensieve werving van fondsen voor het verzet bij de gegoede burgerij. In zijn geboorteplaats Goor beleefde hij in april 1945 als plaatselijk hoofd van de Binnenlandse Strijdkrachten de bevrijding.

In 1947 werd Moormann verheven in de rang van Officier in de orde van Oranje Nassau. In 1951 kreeg hij via de Franse ambassade het Diplôme de Passeur.

Directeur bleef hij tot zijn vijfenzestigste. In 1954 ging hij met pensioen. Ook na de oorlog werd er veel van hem gevraagd, onder meer de integratie in het leersysteem van grote aantallen gerepatrieerde leerlingen uit Indonesië. In zijn terugblik legt hij voortdurend de nadruk op de gemeenschappelijk gevonden oplossingen. Maar unaniem is de mening van betrokkenen dat het de humane geest van Moormann was die daartoe inspireerde. Er heerste, zo ervoer zijn latere opvolger, 'een hartverwarmende en eerlijke collegialiteit: nergens had ik een lerarencorps ontmoet dat zó als hier een kring van vrienden vormde'. Ook zijn leerlingen deelden in die mentaliteit. Na de arrestatie van Moormann en de zijnen brachten zij in één dag de inboedel van het verlaten huis in veiligheid.

'Hij had een ontembare werklust.' Ja, dat blijkt wel. In 1951 verzorgde hij een bijgewerkte uitgave van de *Geschiedenis der Nederlandse letterkunde* van Van Schothorst. Hij bleef nog enkele jaren aan zijn school de lessen Nederlands waarnemen. Ook ging hij geregeld een middag naar Leiden om als privaatdocent een paar uur de didactiek en methodiek van het onderwijs in de moedertaal te doceren aan de Rijksuniversiteit. Hij had enige jaren zitting in de Provinciale Staten van Gelderland. Hij bleef artikelen over taalgebruik publiceren in *Valcooch*, in de jaren zestig nog tot acht keer toe. En hij bleef werken aan het vervolg op zijn levenswerk. Voor het ficheren van de honderden woorden gebruikte hij de achterkant van de afrekeningsformulieren die de Postcheque- en Girodienst hem in eerdere jaren had toegestuurd. Daardoor weet ik nu nog één ander feit uit het leven van doctor J.G.M. Moormann, van wie ik tot voor kort alleen zijn *Bronnenboek* goed kende: hij gireerde getrouw de maandelijkse contributie aan de PvdA.

De Geheimtalen en het *Bronnenboek* maakten Moormann niet beroemd. De enkele besprekingen in de vaktijdschriften waren, op één na, aankondigend, globaal navertellend en de prestatie lovend. Wellicht was het onderzoek zo specialistisch dat alleen een grondige kennisneming kon leiden tot controle en discussie. Maar de toegankelijkheid werd ook bemoeilijkt door een andere factor. De promovendus zal wel aan ‘de Wetenschap’ verplicht zijn geweest, zijn materiaal te ordenen door middel van een aantal indelingen: soortelijk, geografisch, naar ontwikkeling in de tijd en naar de invloed van buurtalen en Joods en Zigeuners. Deze onderscheidingen lopen in het theoretische eerste deel, de dissertatie, hier en daar verwarrend door elkaar, zoals ook wordt geconstateerd in die ene kritische, maar daarnaast ook waarderende bespreking (van Endepols). Maar het *Bronnenboek* maakt de grote betekenis van Moormanns werk direct duidelijk. Het overvloedig woordmateriaal kan de taalkundigen van onze tijd op velerlei wijze stimuleren. Moormanns historisch en geografisch onderzoek was tenslotte eenmanswerk. Het nodigt uit tot precisering en uitbreiding. En om nog een willekeurig ander aspect te noemen: bij Moormann komt de etymologie niet systematisch aan bod.

Er is een knipseltje bewaard gebleven uit *de Volkskrant* van 28 juli 1959. Er wordt even snel het een en ander over Moormanns werk aan de geheimtalen verteld. Ten slotte wordt hem gevraagd naar het nut ervan. Hij houdt het dan eenvoudig: ‘Och, kijkt u eens, het is als onkruid voor de boer: je hebt er niets aan, maar je moet het kennen én er zitten soms wondermooie bloemen onder.’ Ook voor de poëzie van de zaak had hij dus een zintuig. Toch jammer dat ik hem niet persoonlijk heb gekend.

In zijn laatste levensjaren raakte hij geestelijk meer en meer onbereikbaar. In 1974 is hij gestorven.

Enno Endt

Verantwoording

In deze heruitgave zijn verenigd het proefschrift *De Geheimtalen* van J.G.M. Moormann uit 1932 (in dit boek deel I), het *Bronnenboek* uit 1934 (hier deel II) en ongepubliceerde aanvullingen op dit bronnenboek uit de nalatenschap van Moormann (hier deel III). Van het proefschrift uit 1932 is de handelseditie gereproduceerd. De proefschrifteditie is op voor- en nawerk na identiek aan de handelseditie: in de proefschrifteditie ontbreekt de inleiding van Van Ginneken, in plaats van het Woord vooraf van Moormann staat een dankwoord, en het boek eindigt met stellingen.

De tekst van de eerste twee delen van *De Geheimtalen* is gescand. Deel III was handgeschreven en is ingevoerd in de computer. In deze heruitgave zijn spelling, hoofdlettergebruik en interpunctie van het origineel in pas gebracht met de huidige conventies. Uiteraard geldt dat niet voor de Bargoense woorden, oude woordenlijsten en citaten; wel is de presentatie van de diverse woordverzamelingen enigszins gelijkgetrokken. De typografie van het hele boek is gemoderniseerd.

De modernisering van de spelling is om twee redenen uitgevoerd: om de leesbaarheid te verhogen, maar tevens om de verschillen tussen de drie delen glad te strijken: Moormann volgde de officiële spellingvoorschriften, die toen hij deel III schreef, anders waren dan toen hij de eerste twee delen publiceerde.

Aanpassing van het kommagebruik was noodzakelijk om leesfouten te voorkomen: in de loop van vijfenzestig jaar is het kommagebruik namelijk sluipenderwijs gewijzigd. Vroeger werd een komma geplaatst om pauzes aan te geven, tegenwoordig wordt de komma vooral gebruikt ter onderscheiding van uitbreidende (geen komma) en beperkende bijzinnen (wel een komma). De komma uit het origineel voor ‘die’ in de zin ‘Het is zeer waarschijnlijk dat deze woorden later overgenomen worden door geheimtaalsprekers, die van de manier van vorming niets begrijpen,’ suggereert ten onrechte dat alle geheimtaalsprekers de manier van vorming niet begrijpen, terwijl bedoeld is: diegenen onder de geheimtaalsprekers die de vorming niet begrijpen. Hier hebben we de komma dus verwijderd.

Conform de huidige hoofdletterberegeling is gespeld *Bargoens, dieventaal, kramertaal, jargon*. Wat betreft *Jood(s)* en *Zigeuner*(-) is in afwijking van de spelling van het Groene Boekje de spelling van Moormann gevolgd en een beginkapitaal aangehouden. Moormann gebruikte namelijk ‘Joods’ als taalnaam (wat dan tegenwoordig mét hoofdletter moet) en als bijvoeglijk naamwoord (tegenwoordig met kleine letter); soms is het onduidelijk: moet ‘Joodse woorden’, ‘Joods element’ nu met hoofdletter of niet? Hetzelfde probleem deed zich voor bij ‘Zigeuner(-)’: ‘het Zigeuners’ en ‘de Zigeunertaal’ moeten met hoofdletter, maar ‘de zigeuners’ niet, volgens de - bepaald niet heldere - regel uit het Groene Boekje dat volkeren-namen alleen met een hoofdletter geschreven worden als ze tevens inwonernaam zijn. Als de regels van het Groene Boekje gevolgd worden, wordt de tekst erg onrustig en er blijven veel twijfelgevallen over. Daarom is besloten van de regels af te wijken.

De tekst is verder in principe ongewijzigd gebleven, maar evidente inconsequenties (*Henese Fleck* naast *Hennese Fleck* e.d.) zijn aangepast - het opsporen van inconsequenties kan met de computer vrij eenvoudig. Druk- en schrijffouten zijn stilzwijgend verbeterd. Het originele handschrift van deel III is overigens bij het Meertens Instituut te Amsterdam in te zien. Door Moormann achteraf geconstateerde errata zijn in de tekst doorgevoerd.

Ik beschouwde het als belangrijke taak de moeilijk toegankelijke boeken van Moormann te ontsluiten. Die moeilijke toegankelijkheid komt vooral doordat het werk in verschillende jaren was gepubliceerd, waardoor Moormann geen dwarsverbanden kon leggen van deel I naar deel II. Om de toegankelijkheid te vergroten, is een aantal ingrepen gedaan:

- De koppen en inhoudsopgave zijn gewijzigd ten opzichte van het origineel. De inhoudsopgave van deel I heb ik uitgebreid. In hoofdstuk IV en V van deel I heb ik in de koppen en inhoudsopgave tussen vierkante haken het nummer van de bron uit deel II toegevoegd. Voor sommige lijsten gebruikte Moormann verschillende titels (‘Geheimtalen uit het midden van de negentiende eeuw’ naast ‘Verwoert’) - dat is geüniformeerd. Hij vermeldde niet overal bij de bronnen de datering van de lijsten; deze is toegevoegd.
- In de voetnoten van deel I verwees Moormann herhaaldelijk naar artikelen van zijn hand waarin woordenlijsten van een bepaalde geheimtaal of een bepaald jargon vermeld waren; hetzelfde materiaal geeft hij in enigszins bewerkte vorm ook in deel II, het *Bronnenboek*. Tussen vierkante haken heb ik telkens het nummer van de betreffende bron in de voetnoten toegevoegd. Dus waar Moormann verwijst naar zijn artikel ‘Louter Lekoris’, is hieraan toegevoegd [zie bron 48].
- De voetnoten zijn door het hele boek doorgenummerd en als eindnoten geplaatst, anders dan in het origineel, waar ze per pagina waren genummerd en telkens onder aan iedere pagina waren gezet. Een enkele maal heb ik een redactionele noot toegevoegd. Dergelijke noten zijn genummerd met een asterisk, dus bijvoorbeeld in de volgorde noot 1, 2, 2*, 3 zijn noot 1, 2 en 3 de oorspronkelijke noten van Moormann, en is 2* een tussengevoegde redactionele noot.
- De afkortingen zijn als volgt aangepast: veel incidenteel voorkomende afkortingen zijn opgelost, verschillende afkortingen voor dezelfde zaak zijn gelijkgetrokken (blz. en p.; meerv., mv. en pl.; adj. en bnw. en dergelijke), inconsequenties zijn rechtgetrokken (*Handb*. naast *Hndb*.) en er is een redactionele afkortingenlijst toegevoegd aan het eind van het boek, die in het origineel ontbrak. Alleen de door Moormann gebruikte afkortingen zijn opgenomen, niet de afkortingen uit citaten. Ten slotte zijn elisies, zoals het zeer frequent voorkomende *'t, 'n* in plaats van *het, een* en *'t zij* in plaats van *hetzij*, voluit geschreven. Het gebruik van deze afkortingen in de eerste twee delen van zijn werk was een bewuste stilistische voorkeur van Moormann en zijn tijdgenoten; in navolging van de Tachtigers keerde men zich daarmee tegen de stijve, deftige schrijftaal van de negentiende eeuw. In het derde, postume deel gebruikt hij echter vrijwel alleen nog *het*, en omdat *'t* tegenwoordig verouderd aandoet, heb ik het in de twee eerste delen ook voluit geschreven. Voor de *couleur locale* is een aantal keren *'t* en *'n*, en het minder vaak gebruikte *m'n* gehandhaafd.

- Wanneer Moormann verwees naar een passage uit zijn eigen boek, deed hij dat overal door middel van een verwijzing naar een paginanummer. Nu de inhoudsopgave is uitgebreid, is dit veranderd in verwijzingen naar paragrafen, waarmee bovendien stilzwijgend enkele foutieve verwijzingen werden gecorrigeerd.
- De bronnen uit het *Bronnenboek* stonden vaak - niet altijd - in romeinse cijfers; voor de leesbaarheid is dit overal omgezet in Arabische cijfers.
- De tekstregels van woordenlijsten en bronnen waren in het origineel soms genummerd, zodat naar de regelnummers verwezen kon worden. Deze nummering, die bij een andere opmaak van de tekst verandert, is overal geschrapt: dankzij de woordregisters was ze overbodig geworden.
- De lijst van verkorte boektitels die Moormann in deel I publiceerde, is uitgebreid met enkele boeken, genoemd in deel III.
- Er zijn geheel nieuwe woordregisters gemaakt door Theo Veenhof: een register Geheimtaal-Nederlands; een register Nederlands-Geheimtaal en een thematisch register. De registers bevatten alle verwijzingen naar woorden in de delen I, II en III. In de oorspronkelijk uitgave bevatte alleen deel II, het *Bronnenboek*, een register van de geheimtaalwoorden, en daarin werd slechts naar de bronnummers verwezen, niet naar de pagina's, zodat het terugvinden van de woorden een buitengewoon omslachtig karwei was.

Niet aangepast is de alfabetisering van *ij* (en *y*) tussen *x* en *z*. De transcriptie of spelling van Hebreeuwse, Aramese, Jiddische en Zigeunerwoorden is overgenomen uit het origineel, en niet aangepast aan de moderne inzichten. Jiddische woorden heeft Moormann gespeld volgens J.L. Voorzanger en J.E. Polak, *Het Joodsch in Nederland* uit 1915. Die spelling wordt tegenwoordig bekritiseerd, en de diverse boeken van H. Beem - verschenen in de jaren zeventig - gelden als betrouwbare gidsen. Ik achtte me echter bij deze heruitgave noch gerechtigd, noch capabel om de spelling van de Jiddische woorden aan te passen. Zie de werken van H. Beem, *Uit Mokum en de Mediene*, 1974 Assen; *Resten van een taal. Woordenboekje van het Nederlandse Jiddisch*, 1975 Assen/Amsterdam, 2de druk; en *Jerosche. Jiddische spreekwoorden en zegswijzen uit het Nederlandse taalgebied*, 1970 Assen, 2de druk; herdruk 1998. Voor de Zigeunertaal of het Romani zie S.A. Wolf, *Großes Wörterbuch der Zigeunersprache* (*romani tšiw*). *Wortschatz deutscher und anderer europäischer Zigeunerdialekte*, 1960 Mannheim.

Een aantal niet door Moormann uitgelegde termen verdient voor de moderne lezer nadere toelichting. Zo hanteert Moormann de taalnaam Rabbijns voor het na-bijbelse, ook wel na-talmoedische Hebreeuws; hij gebruikt Zigeunertaal waar tegenwoordig meestal van Romani wordt gesproken; en hij gebruikt Joods als synoniem voor Jiddisch. Moormann gebruikte naar de conventies van zijn tijd voor sommige woorden Latijnse equivalenten als eufemismen. Het betreft de woorden *cacare* voor ‘zijn behoefte doen’, *coïre* voor ‘geslachtsgemeenschap hebben’, *mingere* voor ‘wateren’ en *podex* voor ‘achterste’.

Er zijn slechts enkele recensies over de boeken van Moormann geschreven, zoals blijkt uit de korte levensschets van Enno Endt hierboven. De bibliografische gegevens hiervan zijn:

- door H.J.E. Endepols in: *Tijdschrift voor Taal en Letteren* 1932, 20, p. 264-271;

- door C.B. van Haeringen in: *De Nieuwe Taalgids* 1933, 27, p. 179-182 en idem in: *De Nieuwe Taalgids* 1934, 28, p. 284-285;
- door A. Kluyver in: *Museum* jaargang 40, nr. 4, jan. 1933, p. 95-98;
- door H.W.J. Kroes in: *Levende Talen* 1935, p. 210-211;
- door J. Wils in: *Onze Taaltuin* 1932, 1, p. 187-191.

Rest mij mijn dank uit te spreken aan de stagiairs Esther Hendriks en Rinke Klouwen, die de gescande tekst van de eerste twee delen consciëntieus gecorrigeerd en omgespeld hebben; aan Marianne Göbel, die het moeilijk leesbare handschrift van deel III heeft helpen ontcijferen en de tekst zoveel mogelijk aan de hand van de originelen heeft gecheckt; aan Ewoud Sanders, die zijn overzicht van recensies over Moormanns werk ter beschikking heeft gesteld; en aan Jos van Rooijen en Theo Veenhof, die de laatste correctie van het gehele boek op zich hebben genomen. En natuurlijk bovenal aan de familie Moormann, die zo vriendelijk was toestemming te verlenen voor deze uitgebreide heruitgave en vele gegevens verschafte voor de levensschets.

Nicoline van der Sijs

De geheimtalen deel I
Theoretische beschouwing

Inleiding

Is het wonder dat men altijd een geheime voorkeur blijft koesteren voor een onderdeel van de wetenschap waaraan men vroeger ooit zelf een stoot in de goede richting heeft mogen geven? Ik geloof van niet. Dit is in elk geval zeker, dat mij in de twee eerste delen van het *Handboek der Nederlandsche taal* het geluk te beurt is gevallen hier en daar een nieuwe laag van de Nederlandse taalwetenschap aan te boren, waar jongere vakgenoten later speciale studies aan hebben gewijd. En dit te mogen beleven, is mij telkens weer een dag van rustige vreugde geweest. Het Horatiaanse 'non omnis moriar' zal immers altijd een bloot natuurlijke, maar toch diep menselijke troost zijn in de soms droefstemmende vergankelijkheid van ons aardse leven.

Welnu, dit alles geldt nu in bijzondere mate van mijn twee *Handboek*-hoofdstukken over de Jodentaal en de dieventaal, waarvan ik ook wel eens minder aangename gevolgen heb ondervonden.

En daarom zal de dag van gisteren met de Nijmeegse promotie van dr. J. Moormann bij mij altijd in gezegende heugenis blijven.

Dit boek dan is de dissertatie waarop dr. J. Moormann promoveerde. Hij is geen student van me in de gewone zin geweest. Toen het tweede deel van mijn *Handboek* verscheen, was hij hier te Nijmegen reeds leraar in het Nederlands. En sedertdien zijn wij een tijd lang in nauw contact gekomen. Door mijn vertrek van hier zijn wij later weer van elkaar geraakt, maar hij bleef het eens gevonden lievelingsvak getrouw; en sedert de stichting van de Nijmeegse Universiteit was het zijn hartewens met het eerste deel van wat zijn levenswerk worden zal, de Nederlandse geheimtalen, tot doctor in het Nederlands gepromoveerd te worden: door hem, die eenmaal de eerste systematische proefboring naar dat verholen materiaal had gewaagd.

En zijn wens werd vervuld. Hij is met ere daarop gepromoveerd en de firma Thieme heeft zijn boek in keurige afwerking gedrukt en uitgegeven; en ik heb op de dag na zijn promotie dus het genoegen en de plicht om dit boek een heilwens mee te geven op zijn levensreis.

Hoe zal die reis verlopen? Voorspoedig, mag ik hopen.

Even voorspoedig als dit boek ten slotte geschreven en voltooid is.

Want alhoewel het op dit moeilijke gebied wel onmogelijk is om niet hier of daar in de klem te raken, Moormann heeft zich terdege van zijn taak gekweten. En ik geloof niet dat er in Nederland iemand leeft, die zich op dit gebied met hem kan meten.

Zeker zullen er partiële deskundigen hier of daar een onjuistheid in kunnen signaleren; maar in het globale overzicht, de grote indelingen en de even nauwlettende als veelomvattende materiaalverzameling ligt een heel leven van ijverige naspeuring, scherpzinnige bewerking en doortastende bezieling, die tot nu toe voorzeker niemand hier te lande aan deze anders altijd zo ongrijpbare materie heeft ten dienste gesteld.

Maar ook als wij naar het buitenland zien, en daar de standaardwerken van Avé-Lallemant en Kluge ontmoeten, geloof ik dat Moormann zich in hun gezelschap niet behoeft te schamen; en als hij erin slaagt met de twee nog resterende delen zijn standaardwerk te voltooien, hen beide gewis zal overtreffen.

Of dit werk in ons kleine taalgebied ooit een tweede druk beleeft, hangt van vele voorlopig onnaspeurbare toevalligheden af. Maar ik durf voorspellen dat het vroeg of laat, al of niet uitgebreid, een bewerking in een van de wereldtalen zal beleven, en dan de schrijver tot een nieuw succes zal gedijen.

En nog lang nadat wij allen ons korte leven zullen hebben afgelegd, zal in de antiquariaten over de hele wereld dat, naar wij hopen, driedelig werk van Moormann gezocht en rijk betaald worden; want iedere deskundige die zich aan dit soort stoffen waagt, zal het voortdurend moeten gebruiken en naslaan, en het dus ook in eigendom willen bezitten.

Ga dan, Moormanns geesteskind, en begin uw reis door de studiekamers en de bibliotheken van de wereld; en getuig daar van schrijvers ijver, deskunde en speurzin, wees er een eer voor de naam van Holland en breng er de naam heen van Nijmegens Universiteit, van wier dissertaties gij er nog juist een moogt zijn uit het eerste dozijn.

Jac. Van Ginneken
Nijmegen, 12 mei 1932

Woord vooraf

De verschijning van dr. Van Ginnekens *Handboek* in 1914 en de kort daarna gevolgde persoonlijke kennismaking met de schrijver zijn de feiten die mijn belangstelling voor de geheimtalen opwekten.

Mijn eerste onderzoek gold de geheimtaal der Goorse paardenkopers. Onder leiding van dr. Van Ginneken heb ik m'n materiaal daarover systematisch uitgewerkt. Het resultaat van deze samenwerking is de studie 'Louter Lekoris', die 1920-1921 verscheen in het Tilburgse *Tijdschrift voor Taal en Letteren*. Dat m'n onderzoek niet werd: een dilettantisch verzamelen van taalcuriosa, heb ik aan de uitstekende leiding van mijn geleerde mentor te danken.

Mijn volgende publicaties schreef ik volkomen zelfstandig. Het eerst nodige bleek me: betrouwbaar materiaal. En dat is het best te verkrijgen door eigen onderzoek. Lange jaren heb ik verzameld, in Noord- en Zuid-Nederland, in België en in het Duitse grensgebied. Vóór alles heb ik ernaar gestreefd materiaal te verzamelen dat volkomen te vertrouwen is. Dat onderzoek is vol romantiek en het behoort tot het aangenaamste deel van de taak die ik me gesteld heb. Er werd bij het optekenen der geheimtalen naar een vaste methode gewerkt. De oude woordenlijst van het Henese Fleck uit Breyell (Kluge, *Rotwelsch*, p. 447) gaf die aan. Eerst werd gevraagd naar de lichaamsdelen; van de kruin daalde ik af naar de voetzool; vervolgens naar kledingstukken, beroepen, dieren, spijzen, dranken, munten, getallen enz., tot alle rubrieken in genoemde studie afgewerkt waren. Nooit werd een geheimtaalwoord aan een ondervraagde gesuggereerd. Een enkele keer, wanneer de geheimtaalspreker zei dat hij een woord wel kende maar er 'niet op kon komen', werd een geheimtaalwoord genoemd met de vraag 'of het dat misschien was'.

Op deze manier is 'einheitlich' woordmateriaal verkregen.

Steeds werd naar dezelfde begrippen gevraagd. Als ze dus in een lijst niet voorkomen, is dat een bewijs dat ze in de betreffende geheimtaal niet bestaan.

Naast de levende geheimtalen onderzocht ik de bronnen in tijdschriften en archieven. Veel tot nog toe onbekend materiaal speurde ik op. De resultaten van dat onderzoek zijn in verschillende tijdschriften gepubliceerd (zie de literatuurlijst).

Al het verzamelde materiaal zal verwerkt worden in een 'Bronnenboek' in de geest van Kluges *Rotwelsch*. Dat zal een vervolg zijn op de theoretische beschouwing van de geheimtalen, welke in dit werk gegeven wordt. Als blijkt dat er bij het publiek enige belangstelling voor deze studie bestaat, zal het tweede deel, het 'Bronnenboek', dat in handschrift zo goed als gereed ligt, uitgegeven worden.

Als derde deel zou dan moeten verschijnen een 'Woordenboek der Geheimtalen'. Hiervoor zijn al duizenden fiches bewerkt. De voltooiing van dit werk zal echter nog vele jaren kosten.

Wat de gebruikte lettertekens betreft het volgende: ongewone letters werden vervangen door andere met dezelfde klankwaarde. Doorgaans is dat in de noten vermeld. Voor het veel gebruikte boek van Polak en Voorzanger, *Het Joodsch in Neder-*

land, komen de veranderingen hierop neer: *beth rapheh* is weergegeven door *w*, ook als slotmedeklinker; *thaw* is weergegeven door *t* en *thaw rapheh* door *s*. Deze transcriptie wordt ook gevolgd door Avé-Lallemant, Mieses, Loewe, Bischoff e.a. Het leek me onnodig deze bijzondere lettertekens speciaal te laten aanmaken.

Voor gegevens die het inzicht in onze geheimtalen kunnen verruimen, houd ik me bijzonder aanbevolen.

J. Moormann
Nijmegen, mei 1932

Hoofdstuk I
Algemene beschouwingen over de geheimtalen

Ontstaan van de geheimtalen, rites de passage

De moderne etnologie heeft, bij monde van A. van Gennep,[1] een merkwaardig licht geworpen op het wezen van geheimtalen.

Bij de overgang van één klasse in een andere (jongelings- naar mannengroep) is het individu onderworpen aan bijzondere handelingen, *rites de passage*. In deze overgangsriten kan men drie perioden onderscheiden.

In de eerste wordt het individu losgemaakt van z'n vroegere groep. Al de handelingen die de noviet moet ondergaan, symboliseren scheiding, losmaking: afzondering, verminking (besnijdenis, perforatie, haar afknippen, tand uitrukken enz.). Soms zelfs symboliseren de riten de dood. Het individu wordt 'veranderd' en tot een 'nieuw mens' gemaakt.

Op de eerste periode volgt een wachttijd, *une période de marge*.

In de derde periode wordt de opstanding tot een nieuw leven, in een nieuwe klasse, gesymboliseerd.

De diepe zin van al deze *rites de passage* is: het individu sterft voor z'n oude groep en herleeft in een nieuwe.

Op dit oerbegrip berusten verschillende plagerijen die een 'nieuwe' moet ondergaan voor hij in z'n sociaal milieu opgenomen wordt. Niceforo geeft ons (p. 57) voorbeelden van de *brimade* waarbij het individu verbrijzeld (*brisé*) wordt. Wij noemden dat in onze soldatentijd 'tam maken'. Een nieuweling op zaal 76 van het militair hospitaal te Utrecht moest steevast het volgende doormaken: de eerste nacht werd hij 'gedoopt'. Een mokje water werd boven z'n hoofd geplaatst, bevestigd aan een zwarte draad, en 's nachts omgetrokken. Vervolgens werd hij 'door het bed getrokken', 's Avonds tevoren was daartoe het bed 'scherp gezet'.

Als hij op deze handelingen gunstig reageerde, werd hij in 'de kring' opgenomen. In het tegenovergestelde geval had hij heus geen prettig leven.

Op school wordt een nieuwe jongen altijd 'geprobeerd', op de speelplaats. Ook het ontgroenen bij studenten is in laatste instantie op deze *rites de passage* terug te voeren.

> Il est maintenant fort intéressant pour nous de remarquer que chez les primitifs le novice doit aussi, plus d'une fois, apprendre une nouvelle langue et montrer avoir oublié l'ancienne (Niceforo p. 58).

Ook van dit verschijnsel zijn relicten te bespeuren. Ik bedoel natuurlijk geen 'taalrelicten' die tot *rites de passage* terug te voeren zijn. Ik meen dat de neiging zich in

groepen af te zonderen, een oerneiging, ook leidt tot afscheiding in eigen taal. Waar taal de sociale band bij uitstek is, daar is a priori aan te nemen dat vorming van particuliere groepen vorming van groepstalen tot gevolg heeft.

Nu herinner ik me persoonlijk uit m'n jongensjaren hoe we een eigen taal, een lettertaal, spraken toen we eens een heel bijzondere vereniging hadden opgericht die een eigen hut bezat waar niemand buiten ons in mocht komen (behalve tegen entree). En jaren later, in m'n kweekschooltijd, hadden we een 'diepgeheime' vereniging die haar notulen neerschreef in geheimschrift.

Dit verschijnsel schijnt wel speciaal mannelijk te zijn (zoals de *rites de passage*); van meisjes of vrouwen heb ik in deze richting nooit iets vernomen. Eens, bij m'n onderzoekingen, wilde de man absoluut niets over z'n geheimtaal uitlaten. De vrouw haalde echter haar man over me te vertellen wat hij wist. De man schijnt meer waarde aan de geheimtaal te hechten, misschien een overblijfsel van de tijd toen deze het signum van zijn kaste was.

Nu is er bij onze zwervers wel geen sprake meer van inwijdingsriten. De kaste is niet gesloten als in de tijd van de primitieve culturen. En toch kreeg ik bij m'n onderzoekingen wel eens de indruk dat goed kennen van geheimtaal een stempel van meerwaardigheid op de spreker drukte. Rasechte zwervers toonden een grote minachting voor accidentele schooiers, die 'er niets van afweten'. En de omstandigheid dat ik zelf Bargoens kon spreken, en vertellen hoe ze dat of dat woord in andere streken noemden, heeft meermalen de onwil om inlichtingen te geven overwonnen. Doordat ikzelf ook geheimtaal sprak, werd ik als mede-ingewijde beschouwd. Zo wilde m'n zegsman in Haaksbergen eerst spreken toen ik zijn woorden uitwisselde tegen Zuidelijk-Bargoense. Slechts ééns is het me overkomen dat ik een zwerver níét aan het spreken kon krijgen. Dat was in Klein-Bröghel: 'Dan verraad ik al m'n kameraden, meneer!'

Definitie van geheimtaal; de overschatte metafoor

De kern van de geheimtaal is hier geraakt. Ze is, om met Niceforo te spreken, 'essentiellement un angage spécial né ou maintenu intentionnellement secret' (p. 98). De bewuste bedoeling tot geheimhouding kenmerkt de geheimtalen alle. Hier ligt de scherpe scheiding tussen geheimtaal en speciale taal, vaktaal. Elk vak levert z'n vaktermen op, zodat een niet-vakman niets van een vakgesprek begrijpt. Maar dat is hetzelfde geval dat we hebben wanneer ik niets van een gesprek in Hottentots begrijp. De taal is niet geheim. Wanneer zo'n vaktaal, bijvoorbeeld bij medici, gebruikt wordt om wat voor derden te verbergen, dan vervult op dát ogenblik die vaktaal de functie van geheimtaal, maar is het daarom nog niet. Ze wordt niet altijd-door 'bewust geheimgehouden'. Voor we nu overgaan tot classificeren en kenschetsen van de Nederlandse geheimtalen, willen we eens zien of we algemene kenmerken van de geheimtalen kunnen opsporen.

Schwob,[2] *Étude*, zegt:

> On peut dire que les travaux entrepris jusqu'a présent pour étudier l'argot ont été sans méthode. Le procédé d'interprétation n'a guère consisté qu'à voir partout des métaphores.

Nu heeft Schwob de volgende opvatting van het argot:

> C'est une langue artificielle, destinée à n'être pas comprise par une certaine classe de gens. On peut donc supposer a priori que les procédés de cette langue sont artificiels.

Dit apriorisme bevordert een onbevangen kijk op het ontstaan en de constructie van de geheimtalen niet. Het leidt bij Schwob al tot verwerping van de metafoor, daar deze 'natuurlijk', 'spontaan' is. Als we voor metafoor deze formule opstellen: *A staat in zekere betrekking, welke dan ook, tot B, en nu geef ik A de naam van B*, dan vat ik de metafoor en de gewoonlijk apart genoemde metonymia samen. In diepste wezen maakt het ook geen verschil of de naamsoverdracht z'n oorzaak vindt in gelijkheid van, of betrekking tussen de betrokken begrippen.

Nu wemelt het in de geheimtalen van metaforen. *Blik* voor 'geld'; *bout* voor 'agent'; *bout* 'feces'; *bouten* 'cacare'. Het woord drukt grote minachting uit (nu noteerde ik ook het woord *gloeiende* voor agent. Het was een accidentele vorming, die me als volgt uitgelegd werd: een *bout* 'strijkbout' is gloeiend en daarom noem ik een agent *een gloeiende*. Hier hebben we een metafoor in de tweede macht.) *Drek* 'potas'; *gaper* 'mond'. Verder wijs ik op de straks te behandelen groep, waar een substantief naar z'n eigenschap, handeling etc. benoemd wordt.

Men moet echter oppassen alles wat op metafoor 'lijkt' ook als zodanig te willen verklaren. Het enige woordenboek van Bargoens dat we hebben is van I. Teirlinck.[3] Dit lijkt me een beetje op de Franse manier, waartegen Schwob waarschuwt, geschreven. Enkele voorbeelden mogen dit toelichten:

> *Distel*, m. kerk. 'Schilderachtig woord. In de kerk zitten de dieven en moordenaars, die dikwijls uiterst bijgeloovig zijn, op *distels*?' Nu is *distel* een van de vele fout afgeschreven woorden uit het *Liber Vagatorum*. De ligatuur *ft* is gelezen als *st*. Het woord is dus *diftel* 'kerk'; Hebr. *tiphloh* 'afwijking, kerk'.
> *Dolman*, m. galg. 'Is het *dolle man?*' Het woord is gevormd van Rabbijns *thaljân*.
> *Flok, vlok*, hemd: wordt met Oudemans in verband gebracht met 'wol, vacht'. Het woord is gevormd van Zigeuners *plachta* (zie hoofdstuk V).
> *Trederik*, schoen, voet. 'Van treden met den uitgang "rik".' Zie echter Zig.: *tirach*.
> *Mollen* (ww.), doden, sterven. Teirlinck neemt over van Courtmans: 'Deze woorden (*mol* en *mollen*) ongetwijfeld naar het dier (de *mol*), dat zich gedurig in de aarde ophoudt.' 't Is echter Zig. *mulo* 'doden'.
> *Gabbert* (m.), makker. 'Het woord kan misschien gebracht worden tot *gabben*, spottend lachen, gekscheren.' Het staat echter in verband met Hebr. *chawwer, gàwer, gobeir* 'genoot, vriend, collega'.

Deze voorbeelden mogen voldoende zijn om te bewijzen dat het heel gevaarlijk is op het eerste gezicht metaforen aan te nemen.

Ze geheel verwerpen doen we echter ook niet.[4]

Synoniemafleidingen

Schwob beschouwt als vormend principe in het argot de *dérivation synonymique*.

Eén duidelijk voorbeeld geeft hij: *Esprit* is synoniem met *essence. Saint-Esprit, protégez-nous*, wordt nu, door *dérivation synonymique*: *Sainte-Essence, protégez-nous!*

> La langue de l'argot est pauvre d'idées, riche de synonymes. Les files de mots sont, pour ainsi dire, parallèles et procèdent d'une dérivation synonymique (t.a.p. p. 49).

Ik wil over het Franse 'argot' in deze niet oordelen. Het lijkt me inderdaad veel 'wetenschappelijker' gevormd dan onze geheimtalen. Schwob spreekt van een 'intellectuele elite' die de geheimtaal maakte: 'Au point de vue social, nous avons reconnu dans l'argot l'intervention d'une élite intellectuelle.' De taalmakers hadden zelfs een naam: *archisuppôts*.[5]

Nu heb ik in onze Nederlandse geheimtalen nooit iets van een 'intellectuele elite' gemerkt. De kramertalen vertonen iets dat erop lijkt, maar *bewuste geheimtaal-vorming* kennen wij niet.[6] Bepaalde 'wetten' kunnen we niet opstellen of afleiden. Wel werken alle psychologische elementen die op een taal kunnen inwerken. Maar accidenteel, grillig, niet volgens één bepaald, geïsoleerd systeem; wél volgens het algemeen systeem dat beheerst wordt door alle psychische taalwetten.

Van die 'synoniemafleiding' zullen we sporen in de geheimtaal terugvinden. Niet in die massa als Schwob ze geeft. Nu strekt hij het begrip heel ver uit en rekent er klaarblijkelijke metaforen onder: de aanduiding van een ding door z'n eigenschappen of werking: *endormi* 'juge'; *palpitant* 'coeur'; *moussante* 'bière', enz.

Ik reken de volgende soort gevallen tot synoniemafleiding:

Rat 'rijksdaalder', (uit *r*(eichs) - *t*(haler) + 'phonetisch belebendes *a*').
Rad, synoniem met 'wiel'. Nu wordt *wiel* 'rijksdaalder'. Hier hebben we duidelijk géén metafoor. Dat *wiel* 'rijksdaalder' onmiddellijk als metafoor gevoeld wordt en, in tegenstelling met 'gulden', tot *achterwiel* wordt uitgebouwd, waarbij 'gulden' *voorwiel* wordt, is een tweede kwestie. *Voorwiel* is wél een metafoor.
Gikker 'kreupel'. *De sos is gikker* 'het paard kreupelt' (een kreupel paard wordt ook wel 'halfdronkene' genoemd). We krijgen dus *gikker* 'dronken' (Hebr. *shikaur*); 'dronken' is synoniem met 'kreupel'. Hieruit door synoniemafleiding *gikker* 'kreupel'.
Keilef 'een misbaksel van een paard'. *Keilef* (Hebr. Aram. *kêlèw*) is 'hond'; 'hond' is synoniem met 'beroerd, slecht' (*hond van een vent*; *mieze hond*). Nu wordt *keilef* tot 'slecht paard' (*een hond van een paard*). In dit geval zou ook een verklaring als metafoor aannemelijk zijn.
Tinnef 'persoon die slecht oppast'. *'t Is een tinnef. Tinnef* (Rabbijns *tinnûph* 'afval, drek'); dit is synoniem met 'nietswaardig'; vandaar *tinnef* 'nietswaardige persoon'. Ook hier zou directe overdracht een even goede verklaring geven.
Toffelemône (bnw.) 'doorgezakt in de knieën' (van een paard gezegd). *Toffelemône* (*topheil èmunoh* 'katholicisme') is 'rooms'. Een roomse zakt bij het bidden door in de knieën, vandaar *toffelemône* in *die sos is toffelemône* 'dat paard zakt door'. Hier hebben we zeker een schilderende synoniemafleiding.[7]

Het aantal synoniemafleidingen is maar zo niet in het onbegrensde te vermeerde-

ren. *Elk geval moet apart, nauwkeurig bezien worden*. En verschillende van deze gevallen zijn toch nog anders dan Schwob ze geeft. De synoniemen zitten niet in de geheimtaal, maar in het Nederlands.

Homoniemvormingen

Ik wil nu wijzen op een heel ander beginsel in de geheimtaal, dat even sterk werkt als de synoniemvorming, en wel: *betekenisoverdracht door homoniemen*. Het volgende voorbeeld zal dit proces verduidelijken.

Joekeltje is 'hondje'; *hondje* (Barg.) is 'dubbeltje'. Nu wordt, via de homoniemen, *joekeltje* tot 'dubbeltje'. Waar niet-Nederlandse woorden op het gehoor worden overgenomen, associëren zich de klanken van de vreemde woorden met die van bekende Nederlandse. De hoorder is hier niet actief, hij is volkomen neutraal. Hij hoort eenvoudig niet anders dan het hem bekende woord. Toen de lastdragers in Zwolle riepen: 'Kiek de lamme zien breur!', hoorde Napoleon niets anders dan *'Vive l'empereur'*.

In het zo-even door mij genoemde voorbeeld is *hondje*, voor 'dubbeltje', dat *niets* met *hond* 'huisdier' te maken heeft, direct opgevat als *hond* 'huisdier'. De homoniemen zijn de brug van de betekenisovergang.

We kunnen dit geval ook wel verklaren door klankassociatie. Maar hierbij worden dikwijls woorden geassocieerd die niet helemaal homoniemen zijn, doch die in de verte op elkaar lijken. Het resultaat is dan geen betekenisovergang, maar het vervormen van een vreemd woord naar een bekend. Een duidelijk voorbeeld is *kakelientje* 'kip'. Dit is oorspronkelijk Zigeuners: *kachni* 'kip'. Door klankassociatie, gesteund door begripsassociatie, wordt *kachni* tot *kakelientje* 'dier dat kakelt'.

Kakkerlak betekent ook 'kip'. Hier is alleen de onbekende woordvorm associatief vervangen door een bekende: van gelijktijdige begripsassociatie is geen sprake. Bij de ontlening van vreemde woorden in de geheimtalen werken deze psychologische processen ongewoon sterk.

Voorbeelden van homoniemafleiding

'Kan' is *koro*; *koro* is 'hals'. Hieruit *kan* is 'hals'.
Sjuk is 'markt' (Twents uitgesproken 'mark'); 'mark' is 'geldstuk' (60 cent); *sjuk* is 'mark' (60 cent).
'Niets' is *ne viege* (Hebr. *nephigoh*); Twents *ne viege* is 'een vijg'; 'niets' is *een vijg*.
Galle is *pfaff* 'priester'; *pfaff* is *Pfaw* 'pauw'; *Galle* is *Pfaw*.
Paffe is *galg* (Hebr. *goleach* 'scheren'); *galg* is Twents *galge* 'strafwerktuig'; *Paffe* is *ne galge*.
Mesjokke is 'gek': homoniem met *gek* 'verliefd'; hieruit *mesjokke* 'verliefd'.

Voorbeelden van woordvervorming door klank- en begripsassociatie

We gaan voor het vinden van voorbeelden na: 'Louter Lekoris' en het Zigeuners. Vaak volgt begripsassociatie op klankassociatie of de twee factoren werken gelijktijdig. Een enkele keer blijft begripsassociatie weg.

Geiliken, van Hebr. *chêlek* 'samen kopen, winst delen'. Wordt door klankassociatie tot *geilen*.

Golve, Hebr. *golow* ‘melk’. Geassocieerd met Twents *golve* ‘opgestuwd water’. Daarna begripsassociatie: ‘de melk *golft* in de emmer’.
Groote, Hebr. *garotoh* ‘berouw, spijt’. Werd me verklaard uit het ww. *begroten*: *‘t begroot me* ‘het spijt me’.
Jakkes, Aram. *jakrîth* ‘duur’. Geassocieerd met tussenwerpsel *jakkes!*
Janzoref, jenever (Hebr. *jaïn sôrof*). De eerste lettergreep is geassocieerd met Twents *jan*ever.
Kippegapper (Hebr. *kib'âh* en *gàwer*), persoon waar men mee samendoet. Geassocieerd met *kip* ‘hen’ en *gapper* ‘dief’.
Louter Lekoris (Hebr. *lôsch'n ha-koidesch*), geassocieerd met *louter* ‘zuiver, puur’ (*lekoris* allitterend veranderd).
Neweile (Hebr. *newêlâh*), persoon waar men slecht mee handelen kan. Wordt door klankassociatie tot *ne dweile* ‘een dweil’.
Jekke, jas (Zig. *bajengri*), geassocieerd met *jekker*.
Bosschik, bos (Zig. *bucimo*), geassocieerd met *bos*.
Chanke, sankse, kerk (Zig. *changheréa*), geassocieerd met *sanctus* heilig’.
Gokken, liegen (Zig. *chochavav*), geassocieerd met *gokken* ‘zwaar en vaak vals spelen’.
Knakkert, twijg (Zig. *chreácha*), geassocieerd met *knakken* ‘breken’.
De val, deur (Zig. *duvar*), geassocieerd met *val*.
Gorgel, hals (Zig. *gerrlo*), geassocieerd met *gorgel* ‘strot, keel’.
Karrejuks, karnemelk (Zig. *kerdo thud*), het tweede lid vooral geassocieerd met *joeksen* ‘stotende beweging maken’.
Klimbosch, bedelvoogd (Zig. *Kliderpaskəro*), geassocieerd aan bekende Nederlandse klanken: *klimmen* en *bos*, zonder enige begripsassociatie.
Lap, drost (Zig. *lawiskro*), evenals voorgaand woord geassocieerd aan een bekende Nederlandse klank.
Germanen, Zigeuners (*manúsh*), geassocieerd aan *Germanen* ‘Duitsers’.
Pavel, appel (Zig. *paba*), vervormd door klankassociatie met *appel*.
Peupelen, koken (Zig.*phabilém*), Nederlandse vorm zonder begripsassociatie.
Vlok, bedlaken (Zig. *plachta*), geassocieerd met *vlok, vlokken wol*.
Ratjes, marechaussee (Zig. *rái*), geassocieerd met *rat*.
Berremientje, bed (Zig. *bernizza*), geassocieerd met Saksisch *berre* ‘bed’.
Treders, triejers, schoenen, voeten (Zig. *tirach*), geassocieerd met *treden* ‘stappen, gaan’.

We hebben hier voorbeelden uit slechts twee lijsten. Het is natuurlijk niet de bedoeling alle gevallen te noteren. Dat komt in een eventueel uit te geven woordenboek aan de orde. Maar we zien nu wel dat de factor klankassociatie, die een gewijzigd geval van homoniemvorming is, in de geheimtalen een grote rol speelt.

De consequenties zijn van groot belang voor de onderzoeker van de geheimtalen.

Ieder zal op het eerste gezicht aarzelen om woorden als *zwijntje* en *verkasjebeine*; *vlok* en *vattelink* paar aan paar uit hetzelfde grondwoord te verklaren. Toch gaan de eerste terug op *hashiweinu* ‘voer ons terug’, en de tweede op Zig. *plachta* ‘beddengoed’. De ontwikkeling kan nog verder gaan: *zwijntje* ‘fiets’ wordt te Amsterdam

uitgesproken als ‘zwaantje’; en nu is me gepasseerd dat een geestelijke me vroeg of ik *zwaantje* ‘fiets’ kende. Bij navraag bleek me dat hij dit als het verkleinwoord van ‘zwaan’ had opgevat. Meillet heeft wél gelijk als hij zegt:[8]

> Il y a une foule de mots dont on ne peut trouver l'étymologie, c'est-à-dire l'histoire, que si l'on met la main sur les faits particuliers qui leur ont donné naissance.

Deze regels moeten op de voorpagina staan van elk etymologisch woordenboek, maar vooral geprent zijn in de geest van de schrijver van zo'n woordenboek. Fysiologische klankwetten kunnen een geleerd uiterlijk aan zo'n boek geven, maar fysiologische wetten zijn geen ‘taalwetten’. De hele geschiedenis van de klankwetten begint pas weer ‘taal’ te worden als de menselijke geest de gevolgen van die mathematische veranderingen overwint.

> Mit der Reaktion gegen dieselben haben die nachfolgenden Geschlechter oft viele Jahrhunderte zu run, während deren immer ein Fall nach dem andern der Ausgleichung zum Opfer fällt, und schliesslich doch nicht selten noch einige Residua der Differenzierung übrig bleiben.[9]

In het algemeen is het in de geheimtalen gevaarlijk van ‘wetten’ te spreken. We kunnen echter voor de klank- en begripsassociaties wel een ‘regel’ opstellen die heel vaak opgaat: Vreemde woorden die in de geheimtalen opgenomen worden, associëren zich met bekende woordvormen. Deze associatie wordt dikwijls door begripsassociatie gesteund.

Over het algemeen zijn de geheimtaalkundigen mensen die dialect spreken. Ze kénnen echter ook Nederlands. Als nu een vreemd woord zich niet associëren kan met een dialectwoord, omdat dit niet, of in té afwijkende vorm bestaat, verbindt het zich met het zuiver Nederlandse woord dat er het dichtste bij staat. Dan krijgen we een afwijkende, want Nederlandse, vorm in een dialectisch geheel. Dat levert kostelijke aanwijzingen voor de oorsprong van het woord. *Gorgel* bijvoorbeeld is een Nederlands woord dat voorkomt in de Saksische geheimtaal van de Achterhoek. Het Saksisch kent het woord niet, tenminste niet in deze vorm. Het blijkt nu dat dat woord uit het Zigeuners te verklaren is.

> *Hondje* ‘dubbeltje’ zou, als het Saksisch was en van *hond* ‘huisdier’ gevormd was, *hundeken* moeten luiden. Het woord blijkt dan ook algemeen Bargoens te zijn en niets met ‘hond’ te maken te hebben.
>
> *Karrejuks* deed me eerst denken aan een vorm *karre* ‘melk’. Maar dat kán geen dialect zijn, daar we dan *kanejuks* zouden hebben. Het woord blijkt Zigeuners.
>
> *Treders, triejers* komt voor in dialecten die het woord *treden* niet kennen. Het blijkt Zig. *tirach*, dat geassocieerd is met het Nederlandse woord *treden* en dat nu, vreemd-deftig, tussen de dialectwoorden staat. Een vorm als *triejers* verraadt door z'n vocalisme z'n oorsprong. In Twente zou het woord moeten luiden: *trɛ:ders*.

Ik stel me voor dat een onderzoeker van een mengtaal, die met deze feiten rekening houdt, heel vaak interessante ontdekkingen zal doen.

Materialisatie in de geheimtalen[10]

Zoals we boven zagen, wil Schwob niets van metaforen weten als een object genoemd wordt naar *sa qualité la plus apparente*. Dit is echter een zó veelvuldig verschijnsel, dat we het niet mogen verwaarlozen. We kunnen hier weer een regel opstellen die in de geheimtalen werkt, hoewel niet overal even sterk. Hierop kom ik terug bij de indeling van de geheimtalen.

Regel: Een object wordt heel dikwijls benoemd naar z'n meest opvallende eigenschap of werking; dit verschijnsel heet materialisatie.

De voorbeelden liggen voor het grijpen. Ik zal bijvoorbeeld eens het Bargoens van Zele nagaan.

Blik 'geld'; *blikker* 'zon'; *blikkerinne* 'maan'; *bijterik* 'mosterd'; *bijters* 'tanden'; *dieperik* 'kelder'; *erterik* 'steen' (van *hard*); *granderik* 'hemel'; *hieugerik* 'zolder, lucht'; *houterik* 'bos, tak'; *kieuwerik* 'vriend' (van *kiewig*'mooi)'; *kleiren* 'wijn'; *klitserik* 'tegenspoed' (van *klits* 'slecht); *kroukerik* 'noot'; *langelepels* 'hazen'; *lichterik* 'dag'; *marik, mauwerik* 'kat'; *nosterik* 'rozenkrans, boek' (van *nosteren* 'bidden'); *operik* 'het land'; *ronderik* 'ring'; *rufterik* 'zomer' (*ruft* 'vuur'); *schreiers* 'benen'; *steker* 'doorn'; *terterikken* 'hoefslagen, voeten'; *treuvelzitterik* 'biechtstoel' (*treuvelen* 'praten'); *vlasserik* 'geweer' (*vlassen* 'schieten'); *vliegerik* 'vogel'; *vliemerik* 'mes'; *wietten* 'stuiver'; *zitterik* 'stoel'; *zwemmerik* 'vis'; *zwerten* 'zwart brood'; *zwerterik* 'duivel'.

Het aantal van deze woorden is, voor één groep, aanzienlijk. In andere geheimtaalgroepen komen er ook voor, dikwijls samengesteld uit vreemde elementen: *majemtrapper* 'eend'; *calopani* 'koffie' (zie Zig.); *waggelkontje* 'gans of eend', enz.

Naast de *dérivation synonymique* behandelt Schwob een tweede middel tot vorming van onherkenbare woorden, en wel het proces bekend onder de naam *loucherbème* (voor *boucher*); *b* wordt *l*; de kern blijft; de *b* wordt aan het eind geplaatst + suffix. Andere suffixen zijn *-ique, -oque, -uche, -atte*. Nog meerdere procédés geeft Schwob op.

Lettertalen

We komen hier op een heel ander gebied: de *bewuste* geheimtaalvorming.

Bij de indeling van de geheimtalen komen we op de lettertalen, hun geschiedenis, gebruik, enz. terug.[11]

In onze gewone geheimtalen spelen de letteromzettingen enz. niet die rol als bijvoorbeeld in het Franse argot. Toch zijn er gevallen aan te wijzen dat woorden, gevormd met het lettertaalprocédé, in een geheimtaal opgenomen zijn, en zonder inzicht in dit soort vormingen onmogelijk te verklaren zijn. In *De Kramertalen*[12] wees ik op dit verschijnsel. Ik schreef daar (p. 256):

> Deze H. (uit Weert) kent ook een papertjetaal. Wanneer deze taal opgebouwd is uit Bargoense woorden, is ze volkomen onverstaanbaar, ook voor de beste Bargoenskenner. Hier een voorbeeld: *Gadiepel hadie nade badermadiek; madink pramadienje met de seradiet te stadiene*; letterlijk: Tippel jij naar de borgemak; manik pramoenje met de sjeret te staan.[13] De laatste zin, ontdaan van z'n '*-adie*-procédé' is voor iemand die Bargoens kent, wel te verstaan. Uit deze

papertjetaal zijn nu nieuwe Bargoense woorden ontstaan, die ook buiten de papertjetaal gebruikt worden en alleen hieruit te verklaren zijn, bijvoorbeeld *hadie* 'hier, let op', als waarschuwend woord. *Hadie, spadien, kenadiel* 'let op', 'span', 'knul'. Dat hier een onbeperkte mogelijkheid tot vorming van nieuwe woorden bestaat, hoeft geen betoog.

Van deze onbeperkte mogelijkheid is in onze geheimtalen, zoals ik reeds zei, geen gebruik gemaakt. In de lijst van Weert noteer ik: *bradiek* 'broek'; *badichel* 'bochel'; *irrewi* 'hier' (uit een ander procédé ontstaan: *Irrewi narrewi betarrewi* 'hier niet betalen'); *jadie* 'ja'; *madiel* 'molen'; *madikel* 'mokkel'; totaal zeven woorden. Ze zijn echter beperkt tot het Bargoens van Weert. Elders heb ik ze niet gevonden.[14] Het is zeer waarschijnlijk dat deze woorden later overgenomen worden door een geheimtaalspreker die van de manier van vorming niets begrijpt. Het worden dan voor hem gewone woorden als *teps, tunnis* e.a. Ik heb een sterk vermoeden dat een woord als *plenium palium* 'gevanghen visch oft gehouwen visch' uit het *Liber Vagatorum* op bovengeschetste manier gevormd is.

Een heel eenvoudig procédé komt voor in het Bargoens van Zele: de Anlaut bij de telwoorden wordt in *k* veranderd; of wanneer een telwoord met een klinker begint, wordt er *k* voorgezet. Dat levert op: *keertig, kelf, kertig, kestien, kien, kacht*.

In de voornaamwoorden van enkele geheimtalen meen ik ook resten van een lettertaal te bespeuren. Het zijn de vormen van het Maastrichts: *michels, meckels* (ook al in het Nederlandse *Liber Vagatorum*: *michels*), Zele: *michels*, St.-Truien: *michels*.

In het Henese Fleck van Breyell treffen we de volgende kunstmatig gevormde pronomina aan: *minotes* 'ik', *zinotes* 'jij, u'. Vgl. Schwob: *mezière* 'moi'; *nozière* 'nous'.

Dit is alles in onze geheimtalen wat ik uit een lettertaal meen te kunnen verklaren.

Geheimtaalvorming door uitgangen

Half tot bovenbehandeld proces is te rekenen: de geheimtaalvorming door uitgangen. Schwob geeft daar voorbeelden van: een beweeglijke uitgang van het proces *loucherbème* kan tot suffix worden dat zonder verandering van Anlaut gebruikt wordt. De uitgang wordt analogisch overgenomen en gebruikt waar hij niet hoort. Zo wordt *vin* tot *vinasse*, bon tot *bonasse* enz.: 'En argot le sens du suffix -*asse* est nul' (t.a.p. p. 49).

In onze geheimtalen constateren we iets soortgelijks: alleen ontspringt het verschijnsel niet uit een lettertaalproces. We zagen reeds dat een substantief heel vaak aangeduid wordt door z'n eigenschap of werking. Het suffix -*erik*, dat te kennen geeft dat het znw. de eigenschap van het grondwoord bezit (*stouterik, dommerik*), doet in dit geval vaak dienst (zie de voorbeelden hierboven onder 'Materialisatie in de geheimtalen'). Dit suffix -*erik* heeft zich nu analogisch uitgebreid over een gebied waar het oorspronkelijk niet thuishoort. Er is geen sprake meer van het toekennen van een eigenschap. Het is een middel geworden tot geheimtaalvorming.[15]

De volgende voorbeelden uit het Bargoens van Zele mogen dienen ter toelichting.

forkerikken, vorken
langerik, tong, gevormd van Fr. *langue*
lieperikken, lepels (de *ie* is aan het dialect toe te schrijven).
marserik, gendarm (de betekenis van het eerste lid ontgaat me)
monterik, horloge (van Fr. *montre*)
opperik, hoop (van *opper*?)
pamperik, papier (dialect *pampier*)
panderik, hemel (de betekenis van het eerste lid onbekend)
pommerik, appel (van Fr. *pomme*)
porterik, deur (van Fr. *porte*)
putterik, put, graf
romperik, lichaam
travalterik, trap

Dit proces, speciaal eigen aan het zuidelijk Bargoens, werd door een zwerver uit Wijhe als 'Brabants' gekwalificeerd. Het is een van de gronden voor de verdeling van de geheimtalen. We komen er dus op terug in hoofdstuk II.

We zien, na de voorafgaande bladzijden, dat de door Schwob opgestelde 'wetten' voor onze geheimtalen niet opgaan. Ze schijnen echter ook niet te passen in het argot zelf.

Over de metafoor zegt Sainéan:[16] 'Ce n'est que dans le domaine métaphorique qu'il (l'argot) a montré une certaine originalité.'

Over het procédé *loucherbème* meldt dezelfde schrijver:

> l'Argot ancien l'ignore, et nous l'aurions passé sous silence, si Marcel Schwob ne lui avait pas attribué une portée absolument exagérée sous le rapport chronologique et n'en avait pas abusé comme moyen d'interprétation étymologique.

Sainéan bestrijdt dan enkele etymologieën van Schwob, welke berusten op het proces *loucherbème*.

> Est-ce à dire que le procédé transpositif est étranger à l'argot en général? Nullement, mais il joue un rôle tout à fait secondaire.

Dit is ook het resultaat van onze onderzoekingen.

Apocope in geheimtalen

Francisque Michel schrijft in z'n *Études*:

> D'autres fois, pour déguiser les mots qu'il emploie, l'argot en conserve la tête, et dénature la dernière ou les dernières syllabes. S'il n'est pas sans exemple qu'il ajoute, plus ordinairement il retranche, et l'apocope est peut-être de toutes les figures de grammaire celle qu'il affectionne le plus (p. XXIX).

De laatste alinea is ook aangehaald door Sainéan: *Arg. anc.* p. 48. Maar wat er volgt, meldt hij niet. En dat is het belangrijkste, want het meest juiste, dat precies met onze ervaringen klopt. ‘Au reste,’ vervolgt F. Michel,

> ... on sait que ce procédé, comme l'emploie l'argot, qui supprime souvent la moitié d'un mot, n'est point particulier à cette langue, puisque de *kilogramme*, d'*hectogramme*, nous avons fait *kilo, hecto*, tout court ... est-ce bien de l'argot? ... Dans ce jargon, les exemples d'aphérèse sont infiniment plus rares; encore n'est-il pas sûr qu'il faille attribuer à nos argotiers la paternité des mots qui présentent ce caractère grammatical (p. XXIX-XXX).

De afkortingen zijn geen geheimtaalprocédé. De voorbeelden die Lorédan Larchey en Sainéan geven, zijn weinige. In onze geheimtalen heb ik er de grote lijsten van Köster Henke en het Bargoens van Zele nog eens weer speciaal op onderzocht. Behalve *riks* voor ‘rijksdaalder’ vond ik geen enkel geval van apocope. Een paar gevallen van procope leverde Zele in: *fé* voor ‘café’ en *feun* voor ‘cheveux’.

Die afkortingen zijn ook tegen het wezen van de geheimtalen. Ze ontstaan meestal uit de zucht een bekend woord niet voluit te *schrijven*. Van de geschreven taal uit worden deze woorden weer verklankt in hun verkorte vorm. *Choc*. uit *chocolade*, zou *chooc* moeten luiden, als het in de gespróken vorm geapocopeerd was.

Nu zijn de geheimtalen een product van mondeling verkeer. En verder worden alleen zó bekende woorden geapocopeerd dat het stuk dat overblijft nóg onmiddellijk begrijpelijk is. En dat is de bedoeling van geheimtalen helemaal niet.

Hypertrofie in de geheimtalen

De betekenisontwikkelingen in de geheimtalen kunnen ‘verregaand’ zijn. De rem van een onveranderlijke ‘beschaafde’ taal, gesteund door een geschreven tekst werkt hier niet.

Alle veranderingen die we nu gezien hebben, via synoniemafleidingen, homoniemvormingen, klank- en begripsassociaties, komen ook buiten de geheimtalen voor. Von Wartburg[17] zegt daarvan:

> dasz ... der Argot die gleichen Bildungsgesetze kennt wie die Gemeinsprache, dasz in ihm die Kräfte wohl in etwas anderer Dosierung wirken mögen, als in dieser, dasz er aber nicht von principiell anders gearteten Kräften getragen wird.

In de geheimtalen werken die krachten vrijer. De materialiseringen zijn accidenteler. Ze lijken wat vorm en beweeglijkheid betreft meer op kindertaal.

Maar de oorzaak van dit alles is niet, zoals Von Wartburg zegt, het *contact* van het ‘argot’ met de ‘Gemeinsprache’. De oorzaak is te zoeken in het ontbreken van de rem: schrijftaal en cultuurtaal.

Een geheimtaalspreker die een nieuwe vorm of betekenis maakt, hoeft niet bang te zijn dat men hem op de vingers tikt met: ‘dat is niet goed’ of ‘dat zeggen ze niet’. Als hij een woord gebruikt dat door z'n makker begrepen wordt, al kende die

het tot nu toe niet, dan wordt dat woord met die nieuwe betekenis opgenomen.

In een proces las ik onlangs *M'n kameraad het me verloend*. Wie nu de vorm *loene* kent, weet ook direct wat dit nieuwe werkwoord *verloenen* betekent. De betekenis-ontwikkeling is verrassend. *Loene* is een vorm van het pers. vnw. van de eerste persoon en betekent 'aan ons' (Hebr. *lonu*). Gebruikt met de ontkenning *lau*, wordt het gebruikt als een afwijzing. *Lau lone* betekent in het jargon van Twente 'laat maar gaan; daar moet ik niets van hebben'. De Hollandse vorm werd *loene, lau loene*, die al gauw van functie veranderde. Van een afwijzende uitroep werd de uitdrukking kwalificerend, *'t Is lau loene!* ging betekenen 'het is slecht'. Hieruit ontwikkelde zich het adjectief *loenig* 'slecht, gemeen'. *Een loenige gozer*; *een loenige kloft*. Waar nu precies de vorming van het werkwoord *verloenen* ingezet heeft, is niet te zeggen. Maar toen iemand zei: *Hij verloende me*, werd dit, in verband met de omstandigheden, direct begrepen als 'hij verried me'. Nu blijven de verschillende betekenisnuances naast elkaar bestaan. We houden dus *lau loene, loene, loenig, verloenen, loenenaar*.

De taalscheppende fantasie wordt, zegt Von Wartburg, 'beim Argot der Gaunerklassen zu einer wahren Hochflut'. Dit is een beetje zwaar gezegd. De vele synoniemen in de geheimtalen zouden dan uit die geweldige groei, die *hypertrofie* te verklaren zijn. Er zit iets waars in Von Wartburgs beweringen. Maar hij staart ook weer te veel naar één punt! 'In dieser ungeheuren Hypertrophie liegt das Wesentliche des Argot' (t.a.p. p. 384). Dat is weer doorgehold op één paadje. Dat de vormingen er vrijer, gemakkelijker plaatsvinden dan in algemene taal is echter zeker.

De geheimtaaltendens is oorzaak dat bekende woorden verdwijnen en andere, minder bekende, ervoor in de plaats komen. Veel voorbeelden heb ik van deze aprioristische regel niet kunnen ontdekken. Slechts een paar keer werd me gezegd: dat woord, *ratjes* bijvoorbeeld, kennen ze allemaal en daarom zeggen we nu *prengero*.[18] Zo'n woord *ratjes* blijft dan toch wel elders bestaan, en later worden door optekenaars *ratje* en *prengero* als synoniemen naast elkaar gezet. Want het zijn vooral de vele synoniemen in de geheimtalen, die volgens Von Wartburg een abnormaal sterke ontwikkeling bewijzen.

Het is wel eens goed na te gaan hoe in ónze geheimtalen zoveel synoniemen ontstaan.

In de uitgebreide lijsten van *De Boeventaal* en Verwoert[19] berusten vele synoniemen eenvoudig hierop: men heeft verschillende geheimtaalgroepen in één lijst bijeengezet. Het hoeft geen betoog dat op deze wijze het synoniembewijs voor ontwikkeling al heel zwak is. We zouden van de woorden in een viertalig woordenboek, die hetzelfde betekenen, ook kunnen beweren dat ze synoniem zijn. Een factor ter vorming van synoniemen in de levende geheimtalen is de volgende: een Zigeuner- of Joods woord dringt zich in náást het bestaande. Zo vinden we: *Witte Willem, maro, lechem*, voor 'brood' naast elkaar. Meerdere door mij onderzochte personen kenden twee of drie woorden voor één begrip: maar dan was steevast een van die woorden ontleend aan Joods of Zigeuners. Wanneer er nu twee woorden voor één begrip zijn, gebeurt het wel dat ze in betekenis differentiëren: *Witte Willem* blijft 'wittebrood' en *maro* wordt 'bruinbrood'. *Joekeltje* 'hond' betekent iets anders dan *keilef* 'hond', dat meer metaforisch met ongunstige bijbetekenis gebruikt wordt. Maar het is zeer moeilijk deze gevoelsnuanceringen te achterhalen bij het

ondervragen. De lui denken al veel te doen als ze je enkele woorden zeggen, en op finesses kun je niet té veel ingaan: dan worden ze korzelig. Het ondervragen vermoeit hen toch al zo.

Het zal ook wel eens gebeuren dat een van de synoniemen verdwijnt. Maar te constateren is dat niet. Dan zou men materiaal uit verschillende perioden van dezelfde personen moeten hebben.

Ik heb wél gegevens die wijzen op verdringing van woorden door andere. In Lochem ondervroeg ik de vader in het bijzijn van een zoon. Deze gaf me vaak Bargoense woorden, die de zoon absoluut verwierp. Het bleek dan dat de laatste een Joods woord gebruikte waar de vader het oude Bargoense nog had, bijvoorbeeld

vader	***zoon***	
dulmes	*rosch*	hoofd
tuurlings	*najems*	ogen
murf	*pei*	mond
grieksen	*kinnem*	luis
joekel	*keilef*	hond
nörrie	*jajem*	jenever
poen	*mesommen*	geld
buizen	*sjaskenen*	drinken

Het jongere geslacht spreekt een geheimtaal met meer Joodse inslag. Maar het is lang niet zéker dat hier de taal van het jongere geslacht die van het oudere *verdrongen* heeft. De toestand lijkt me hier veel meer zo: de vader kent een geheimtaal van oudsher. De zoon kent daar niets van. Die heeft echter, op de markten in Overijssel, een nieuwe geheimtaal geleerd die sterk door het ‘jargon’ beïnvloed is. In dit geval is er van verdringing geen sprake. Maar precies uit te maken is dit niet.

Een ander gegeven dat op verdringing wijst, is een mededeling van iemand die acht jaar ‘gezeten’ had. ‘Meneer,’ zei die tegen me, ‘’t wöt allemoale Jöts’ (het wordt allemaal Joods). In dit geval is wel aan te nemen dat naast een Bargoens woord een nieuw Joods ingedrongen is, en het oude heeft doen verdwijnen. Maar bij navraag kreeg ik hier maar heel weinig gegevens. De volgende gevallen van verdringing werden me opgegeven:

prevelt lau	werd	*smoes lau*, zeg niets!
gemol	werd	*bozer*, vet, vlees
siegfrit	werd	*zonof*, penis
casperen	werd	*melochemen*, coïre
bikken	werd	*achelen*, eten
nörrie	werd	*jajem zorem*, jenever
sjikse	werd	*kalle*, vrouw; zijn beide echter Joods

Over het algemeen kunnen we wel zeggen dat synoniemen in een Nederlandse geheimtaal niet vooral hun oorzaak vinden in een hypertrofie, maar veel meer in

het opnemen van een Zigeuner- of Joods woord, waarnaast het oude geheimtaalwoord zich handhaaft.

De hypertrofie is ook zo slecht te bewijzen door vergelijking van overgeleverde teksten uit verschillende tijden. Die vergelijking zegt meestal niets, omdat het materiaal van bijvoorbeeld 1769 niets te maken heeft met dat van bijvoorbeeld het *Liber Vagatorum*. We zouden over zorgvuldig geregistreerde aantekeningen uit dezelfde kringen in verschillende tijden moeten beschikken om bewijskrachtig materiaal te hebben. Het enige wat men in het algemeen gedaan heeft, is een geheimtaallijst uit een vroegere periode (meestal uit het *Liber Vagatorum*) overschrijven en uitgeven als werk van de periode waarin men schreef.

Zo vinden we bij Hofdijk[20] een gesprek in het Bargoens, dat gevoerd wordt in de jaren 1625-1650. ‘Heb je wat te *botten* of te *buyzen*?’ vraagt een geknevelde en gespitsbaarde zwartharige gezel... ‘Geen *gitselijn*. De *deystere* heeft mij gisteren het laatste *bucht* uit den *avelcoert* gehaald’... enz.

Dit Bargoens is ontleend aan Adr. van de Vennes: *Tafereel*, p. 134. Waar dit boek rond 1635 uitgegeven is, schijnt het Bargoens goed te passen in de door Hofdijk geschilderde tijd. Maar Adr. van de Venne is niet oorspronkelijk, maar een afschrift van het *Liber Vagatorum*, dat uit ± 1550 dagtekent. Adr. van de Venne begaat eigenlijk dezelfde fout als Hofdijk: hij laat z'n boeven in 1635 een Bargoens uit de vorige eeuw spreken.

Mr. Nepveu[21] gebruikt in een schets, ‘Een Bidders-oproer’, ook Bargoens uit het *Liber Vagatorum*. Wel verdedigt mr. Nepveu zich tegen een lezer die daar een aanmerking op maakte. Hij zegt:

> De waarheid is, dat ik sedert jaren omtrent die zonderlinge taal, wat ons vaderland betreft, nog al eenige studie had gemaakt, en alzoo eene vrij belangrijke verzameling van woorden en spreekwijzen bijeen had gebragt, waaruit ik ter dier gelegenheid gebruikt heb, wat mij bij het gesprek in de kroeg van Katharina Rombouts te pas kwam.

De lezer had namelijk aan mr. Nepveu verweten dat hij voor z'n dieventaal bij het *Belgisch Museum* voor 1841 ‘ter schole was geweest’. Nepveu zegt dat *Belgisch Museum* niet gezien te hebben. Dat klopt. Mr. Nepveu heeft z'n materiaal, evenals Hofdijk, uit Adr. van de Vennes *Tafereel*. Het *Belgisch Museum* van 1841 gaat ook op het *Liber Vagatorum* terug.[22]

Andere voorbeelden van kritiekloze afschrijving zullen we t.z.t. vaststellen.

Dat al dit geheimtaalmateriaal voor een vergelijking geen waarde heeft en dus geen hypertrofie kan bewijzen, spreekt vanzelf.

Drukfouten

Daar het meestal dilettanten waren die zich met geheimtalen bezighielden, vertonen de lijsten onder elkaar grote afwijkingen, die we eufemistisch als drukfouten zullen kwalificeren. Ze ontstaan in een bepaalde lijst als drukfout: een omgekeerde *n* of *b* en leven dan in volgende lijsten verder. Wie een oude geheimtaallijst wil verklaren, moet met de factor drukfouten rekening houden. Die zijn natuurlijk

alleen op te sporen door zorgvuldige vergelijking van de lijsten onderling en toetsing aan de levende geheimtalen. Hierboven in de paragraaf 'Definitie Geheimtaal' wees ik al bij *distel* op de funeste gevolgen van zo'n fout. We vinden er meer bij I. Teirlinck. Op één merkwaardig geval bij deze schrijver wil ik nog wijzen: *Tottik* 'wijfsheu*p*ke'. Dit *heupke* moet zijn *heuyke* 'huik', en is in z'n foutieve vorm opgetekend in de 'Legende' van 1640.[23] I. Teirlinck slaat op dit *heupke* aan het verklaren:

> Men leze het belangrijk artikel van Schuerm[ans] over *toot, tote*, waar gezegd wordt: 'Inderdaad *toot* beteekent eigenlijk iets, dat vooruitspringt, dat vooruitsteekt als een tip of top...' De *heup* is ook een vooruitspringend iets. *Heup* beteekent hier: kussentje, dat de vrouwen onder den rok droegen. Fr. *vertugadin*.

Deze verklaring is een wáardige pendant van *distel* en toont ons waartoe deze drukfouten leiden.

Ze zijn alleen wel eens makkelijk om de waarde van een lijst te constateren. Zo heeft een lijst in *Onze Volkstaal* III[24] het woord *souif* 'staart'. Dat moet zijn *sonif* (Hebr. *sônôw*). Het eenvoudigste zou zijn hier een '*n* op z'n kop' aan te nemen. Maar dat kán niet want de samensteller heeft lexicografisch alfabetisch *sojem - sonef - soof - souif* (dan volgt *sorrore*, dat toch eigenlijk vóór so*u*if moest staan). En deze volgorde is oorzaak dat ik de hele lijst voor een waardeloze compilatie hield. Een nader onderzoek bevestigde mijn wantrouwen.

> L'étymologie argotique, difficile en elle-même, devient inextricable, si l'on opère sur des formes mal transcrites et sur des sens imaginaires. Il importe donc, avant d'aborder l'étude étymologique de l'argot, de montrer par quelques exemples combien d'erreurs ont été accumulées tantôt par les éditeurs et tantôt par les lexicographes eux-mêmes (Sainéan, *Argot ancien*, p. 18).

Voor het *Liber Vagatorum* wil ik de 'drukfouten' van enkele uitgaven opgeven, alleen van de woordenlijst.[25]

I ***Lib. Vag. 1563***	**II** ***uitg. 1613***	**III** ***uitg. 1640***	**IV** ***uitg. 1731***
adon	-	*abon*	*abon*
alchen	-	-	*alchu*
avelcoert	-	-	*avel coert*
besaffot	-	-	*befaffot*
blickslaghere	-	*blicklagere*	*blicklagere* *I en II een die naect loopt achter lande; III naecten lantlooper; V naakten of lantlooper*
bossaert oft cren	*bosschaert of cren*	*bosschaert offeren*	*boschaert, offeren*

breehaert	-	-	*brechaert*
calaensche mosse	-	-	*coloaansche moffen*
creu	*cren*	*cren*	*cren*
diftel oft clusement	-	*distel*	*distel*
dolman oft greyse	-	*dolman*	*dolman*
fluchaert	*fulchaert*	*fulchaert*	*fulchaert*
foncke	-	-	*foucke*
fonckelen	*flonckelen*	*floncken*	*floncken*
genffen	-	*genfen*	*gensen*
gitselijn	-	-	*griselijn*
glisbout	-	-	*flisbout*
gogelfrentse	-	-	*gogelfrentje*
grimhaert	-	-	*I, II een beeste die bijt; III beeste bijt; IV beestebeet*
heghijs oft spijc	-	*heghijs*	*heghijs*
horencreu	*horencren*	*horencrens*	*horencrents*
houts	-	-	*hout*
kamesierer	-	-	*kanesire*
klicsteen	-	-	*I, II eenen roeck oft verrader; III rock; IV bock*
klinghe	-	-	*I, II, III lier; IV kier*
knaghelinck	-	-	*I, II, III rat; IV natten*
kronie oft cronerinne	-	*kroenie*	*kroenie*
leepeneute	-	*leepeneut*	*lepenent*
loerman	-	-	*I, II, III kaas; IV maes*
lijms	-	-	*leuns*
meuse	-	-	*meufe*
monye oft bucht	*monye ofte buchc*	*monye*	*monye*
muylfaceler	*muylfacelet*	*muylfacelet*	*muylfacelet*
neeringhe doen	*neering*	-	-
per. p.	-	*par. p.*	*par. p.*
plenium palium	*plenium pallium*	ontbreekt	ontbreekt
priencatere	-	*priemcater*	*priemkater*
prepesen	-	*prepensen*	*prepensen*
quien oft houel	-	*quien*	*quien*
quinckere	-	-	*quincke*
ree	-	*ree!*	*roe*

runtsen	-	*rumsen*	*rumsen*
sancke	-	*sauke*	*sauke; I, II kercke; III kersten; IV kersteen*

schockervetser	-	*schocker vetser*	*schock vetfer*
scoerbrant oft rosch	*scoerbant oft rosch*	ontbreekt	ontbreekt
scuppe	-	-	*I, II, III bijslapen; IV bijslagen*
slumerix oft spederix	-	*sluymerix*	*sluymerix*
smalkagel	-	*smalkage*	*smalkage*
stabulier	-	*strabulier*	*stabulier*
stolffen oft harderick	-	*stoeffe*	*stoeffe*
stroboerer oft platvoet	-	*stroboeter*	*stroboeter*
stuppaert	-	-	*suppaert*
een totric	-	*tottic*	*tottic; I, II vrouwen huycke, of manscappe; III wijfsheupke; IV wijfs-huycken*
versencken	*versnencken*	*versencken*	*versencken*
wintfanck	-	-	*wintjanck*
zickusz	-	-	*zickuse*
zwengerick	-	*zwengelinck*	-
zwirlic oft quincker	*zwirlicn oft quincker*	*zwirlinc*	*zwirlinc*

Hier zijn alleen de schrijf- of drukfouten genoemd die zinstorend werken. Verder de woorden die ontbreken.

In andere uitgaven van het *Liber Vagatorum* komen andere fouten voor, die in deel II behandeld zullen worden. Dat de waarschuwing van Sainéan evenzeer voor Nederland geldt, meen ik wel aangetoond te hebben. Het type fouten in het Frans en Nederlands is hetzelfde.

Ontleningen aan het Frans

Hiermee hebben we wel de algemene beginselen behandeld die meewerken tot het vormen van geheimtalen. De invloed van Joods en Zigeuners wordt in aparte hoofdstukken (IV en V) beschouwd. Ook uit andere talen, vooral Frans, worden woorden tot vorming van geheimtaal ontleend. Maar van groot belang is die invloed ook van het Frans niet. Franse geheimtaal heeft praktisch geen invloed gehad. En dat is best te begrijpen. Een zwerver spreekt geen Frans. Hij heeft dus geen mondeling verkeer met Franse zwervers. De enkele Franse woorden zijn opgevangen aan de taalgrens of genomen uit de Zuid-Nederlandse volkstaal met z'n sterke Franse inslag. Een zwerver in Klein-Bröghel zei me dat hij veel Franse

woorden (uit 'Walenland') in z'n geheimtaal gebruikte. Die man kende, daar hij ook in het Luikse zwierf, wat Waals. Eén woord liet hij overigens maar los: 'een ei' was *dezeu*. Een op het gehoor overgenomen meervoudsvorm.

Roeselare: 12% Franse woorden

We zullen de Franse elementen in enkele geheimtalen nagaan, en nemen daartoe eerst het Bargoens van Roeselare.[26]

avooi: ik ga - met den tuiterik (Fr. *voie*)
berzoen, drank (Fr. *boisson*; voor *r* vgl. ca*m*alje e.a.)
bottel, fles (is algemeen aan de Vlaamse kust)
chanten, zingen
chanterik, zanger
chapiteau, hoed (*chapeau* met lettertaal-vorming)
chapiter, boek
choof, warm
clef, clé, sleutel
feu, haar (*cheveux*)
fumerik, tabak, van *fumer*
granderik, politiecommissaris.
grandigste, oudste, grootste
gul, mond (Fr. *gueule*)
mal, pijn
maladsch, ziek
mechanterik, boze jongen (wordt aan de Franse grens algemeen gebruikt)
paai, landstreek (Fr. *pays*)
petilink, druppeltje (van Fr. *petit*?)
peur-peu, bevreesd
pleuren, wenen
porterik, deur
prêtre, geestelijke heer
rue, straat
sine, ja, waar
têterik, hoofd
vienen, ook *veenen* en *feemen*, komen (*venir*)
vile, stad
zerben (met Fr. è), kruiden; *des herbes*

We treffen hier 29 Franse woorden aan in een vrij volledige lijst van 234 woorden, heel dicht bij de taalgrens. Dat is ruim 12%.

Zele: 12% Franse woorden

Ook voor Zele[27] willen we de Franse invloed nagaan.

antjes, jaren (Fr. *année*; ook *Jantje*)
babberik, baard (Fr. *barbe*)
bonnette, muts
botten, laarzen
brillen, schijnen (van Fr. *briller*?)
chanterikken, gendarmen (van *garde-de-champ*)
converten, sargiën (ook *kouverte*)
deus, twee
fee, koffie (van *café*)

feun, haren (van *cheveux*)
froi, koud (van *froid*)
geule, mond
granderik, hemel
grandig, groot
granze, boerderij (Fr. *grange*)
grassig, vet
grenge, schuur (vgl. *granze*)
kare, duur (Fr. *chère*)
kavailsjen, paarden (Waals *kéval, cheval*)
lange, tong (Fr. *langue*; ook *langerik*)
lens, ver, veraf (Fr. *loin*?)
libberik, vrijheid (Fr. *libre*)
malinger, ziek (Fr. *malade*?)
monderik, wereld

monterik, horloge
pai, land (Fr. *pays*)
pelsje, stro (Fr. *paille*) *melis-pelsje* ‘strozak’
perre: grandige-, God (Fr. *père*)
peu, bevreesd, verlegen (Fr. *peur*)
piës, stuk (Fr. *pièce*)
pleuren, wenen (Fr. *pleurer*)
pommerikken, appels (Fr. *pomme*)
porterik, deur
posch, zak (Fr. *poche*)
prêit, priester (Fr. *prêtre*)
prêiterei ‘pastorie’
sé, dure (Fr. *chère*?)
sek, droog (Fr. *sec*)
sjassen, jagen (Fr. *chasser*)
sijvis, sywus, ja (Fr. *si*)
trafakken, werken (*travailler*)
trois, dry, drie
valeize, gemeente, stad (Fr. *vallée*)
vau, kalf
veenen, komen (Fr. *venir*)
vieken, leven (Fr. *vie*)
vittig, spoedig, vlug (Fr. *vite*)
voeie, weg (Fr. *voie*)
voeiflikken ‘wegnemen’
vijle, stad (Fr. *ville*)

Hier in Zele, dus veel verder van de taalgrens af, constateren we 48 woorden die van Franse gevormd of zuiver Frans zijn. Dit is, waar het hele woordmateriaal uit 424 woorden bestaat, dus bijna 12%.

Schijndel-Tilburg: 1,2% Franse woorden

Nemen we als derde voorbeeld van de zuidwestelijke geheimtaalgroep het Bargoens van Schijndel-Tilburg, e.o.[28]

grens, schuur
lar, spek
vooi tippelen, weglopen (Fr. *voie*?)

Hier maar drie oorspronkelijke Franse woorden op een totaal van 165. Dit is ± 1,2%.

Van de zuidoostelijke groep zullen we het Bargoens van Maastricht en dat van St.-Truiden onderzoeken in verband met de Franse woorden (zie hoofdstuk IV: B III en B IV).

forageur, koopman (Fr. *fourageur*)
jentje, jaar (misschien contaminatie van *année* en *jaar*; vgl. het artikel in *Brg. v. Maastricht*)
kaut, mes (van Fr. *couteau*?; is al heel oud - het *Liber Vagatorum* heeft ‘*Cout* of *Sax*’; het Maastrichts zelf kent het woord niet)

In de Zuid-Limburgse lijst vinden we dus op 222 woorden maar twee woorden die zéker aan directe Franse invloed toe te schrijven zijn. Het andere woord, *kaut*, is een heel oude ontlening uit ander Bargoens. Praktisch genomen kunnen we zeggen dat de Franse invloed hier ‘nul’ is.

De lijst van St.-Truiden levert alleen *chanteren* ‘zingen’ op. Ook hier is de Franse invloed nul.

Kempen: ± 10% Franse woorden

Volledigheidshalve willen we de kramertaal van de Kempen nagaan.

canis, hond (Fr. *caniche*)
faem, honger (Fr. *faim*)
foor, dienst, verhuren; door synoniemafleiding gevormd van Fr. *foire* 'markt'
maens, handen (Fr. *main*)
paen, brood (Fr. *pain*)
pie, land (Fr. *pays*)
pourse, varkens (Fr. *porc, porceau*)

Van de Kempense woorden, totaal 75, zijn er dus zeven af te leiden van het Frans of bijna 10%.[29]

Frans in de noordoostelijke groep

Voor de Franse invloed in de noordoostelijke groep onderzoeken we eerst het Bargoens van Haaksbergen (hoofdstuk IV; D II).

Kout, mes. Dit is het enige woord dat van een Frans af te leiden is (zie boven, *Brg. v. Maastricht*). De Franse invloed is hier, zoals te verwachten was, niet te bespeuren.

Ten slotte zullen we de noordwestelijke groep ook nagaan, en wel het materiaal in *De Boeventaal* (zie hoofdstuk IV, lijst C IX).

randeevoe: op - gaan, met een *niese* in een logement gaan slapen (Fr. *rendez-vous*)
salans, vuur; ook 'heet' (misschien in verband te brengen met Fr. *chaleur*?)
geef me een beetje salans; wat is dat niese salans
secreet, hoer (van Fr. *secret*).
soeteneur, bijspringer

Het Frans in het uitgebreid materiaal (een paar duizend woorden) bepaalt zich tot heel enkele woorden, die uit de algemene omgangstaal zijn overgenomen en gespecialiseerd zijn in de geheimtaal.

Voor de Franse invloed op de geheimtalen komen we dus tot de conclusie:[30]

1 In de zuidwestelijke geheimtaalgroep is ze nogal sterk (± 12%).
2 In de zuidoostelijke geheimtaalgroep is de invloed zeer gering. (De kramertaal van de Kempen staat erbuiten. Hier hebben we ± 10%.)
3 In de noordelijke geheimtaalgroepen is zo goed als geen Franse invloed.

Ontleningen aan het Duits en Engels

De Duitse invloed op de geheimtalen is gering. Enkele Duitse woorden en uitdrukkingen die we in Amsterdam (bij Köster Henke) constateren, zijn uit het Jiddisch.

Aberdoedas 'Bauernfänger'; *leb* 'lief'; *Meine-Deine* 'Duits hazardspel'; *pietsie* 'Bischen'; *sjad mie louw* 'schad't mir lau'; *sjein* 'lekker', ook 'schoon' (*schön*); *sjief* 'schip'; *zand er ieber* 'zwijg ervan'.

De enkele woorden die we in het oosten vinden: *lok* ‘gevangenis’ (*Loch*); *halske* ‘houd!’ (*halte*!), zijn overgenomen uit het grensdialect.

Een heel enkel Engels woord is in Amsterdam in onze geheimtaal gekomen: *pickpocket, plentie, sjaans, truk*.

Woordspelingen en ‘souvenirs’

Lorédan Larchey geeft bij z'n *sept éléments de l'argot* ook nog *jeux de Mots* en *souvenirs*.

Woordspelingen komen natuurlijk bij onze geheimtaalsprekers ook voor. Maar dat ze mee hebben geholpen tot ‘vorming’ van de geheimtalen, betwijfel ik. Eens zei me een slager dat hij een *kèlefken* gekocht had, en liet me een hondje zien (*keilef* ‘hond’). Een andere keer hoorde ik een woordspeling met *een viëchert*. Maar deze zijn occasioneel en worden gemaakt met bestaande geheimtaalwoorden.

Onder ‘souvenirs’ verstaat Lorédan Larchey woorden die betrekking hebben op historische, politieke of literaire gebeurtenissen. Die komen in onze geheimtalen al heel weinig voor. De officiële historie, literatuur enz. heeft nooit stof geleverd. Wel zijn er enkele woorden die niet te begrijpen zijn zonder kennis van een anekdote die eraan ten grondslag ligt. Dat *morus* in de Kempen ‘kalf’ betekent, is te verklaren uit het lied van ‘’t Kalf Morus’. Dat een oude haan in de taal van de Twentse gevogeltehandelaren een *processiekijker* heet, is te danken aan een anekdote.

Maar een speciaal element in onze geheimtalen vormen deze woorden niet. Onze geheimtalen zijn niet bewust geestig. Ze zijn in bittere nood ontstaan en blijven in bittere nood bestaan. Ze weerspiegelen de ellende en strijd van de uitgestoten zwervers. Voor grappen is hier geen plaats.

De voornaamste elementen in leven en vorming van de geheimtalen zijn hier wel genoemd. We vinden al deze elementen in elke andere taal. Maar hier werken ze intensiever, maken ze de indruk van een taalwoeker:

> Das Argot in der extremen Form ... ist eine sprachliche Parasitärbildung, genau entsprechend der sozialen Parasitärbildung, welche das ihn tragende Milieu darstellt,

zegt Von Wartburg (l.c. p. 384). Zo'n uitspraak moet niet té nauwkeurig bekeken worden. Onze geheimtaal leeft niet ten koste van de algemene taal als *Parasitärbildung*. Het leeft anders, vrij van de vrijheidbeperkende schoolsheid van de ‘officiële’ taal. En zo ontstaat er een woeker in groei, die Von Wartburg *Hypertrophie* noemde, en die enkel en alleen uit de ongebonden, door geen cultuur geremde werking van psychische factoren te verklaren is. In zover is het eerste deel van Von Wartburgs zin aan te nemen. Maar dat de geheimtaal parasiteert op de gewone taal, zoals de sprekers ervan zouden parasiteren op de maatschappij, is een wel mooi lijkende, maar absoluut verkeerde parallel.

De verhoudingen van de geheimtaalsprekers tot de maatschappij bepalen de sociale structuur van de geheimtalen. En hier kunnen we van geen algemene ‘wetten’ meer spreken. Hier moeten we elke geheimtaal apart beschouwen.

Eindnoten:

1 A. van Gennep, *Les Rites de Passage*, Paris 1909. Zie voor deze etnologische opmerking Niceforo: p. 54 vlg.
2 Schwob, *Étude*, p. 33.
3 Teirlinck, *Wdb*.

4 Timmermans, *Argot parisien*, p. XI over de ‘trope’ en argot.
5 (Francisque-)Michel, *Études*, p. XXIX; von Wartburg, *Vom Wesen*.
6 *De lettertalen* maken hier natuurlijk een uitzondering.
7 Al deze voorbeelden uit: Moormann, *Louter Lekoris* [het jargon van de paardenhandelaars; zie bron 48].
8 A. Meillet, *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris*. Tome vingt-sixième. Num. 80 (1925). p. 31.
9 H. Paul, *Prinzipien der Sprachgeschichte*, 4, Halle a. S. 1909, p. 202.
10 Vgl. Sainéan, *Essai*, p. 133; Niceforo, p. 79, p. 156 voor *matérialisation*.
11 Hoofdstuk II.
12 Moormann, *De Kramertallen* [zie bron 44, 45]. Ik kies voor de daar gebezigde benaming ‘papertjetaal’ de algemenere term ‘lettertaal’.
13 Ga jij naar de burgemeester, vraag verlof met de woonwagen te staan.
14 Zie voor andere voorbeelden van lettertalen in de geheimtalen: van Ginneken, *Handb.* II, p. 113 en beneden, hoofdstuk II.
15 Schwob, *Étude*, p. 46: ‘Ici le suffixe n'a point de valeur pour le sens; c'est un élément de déformation.’
16 Sainéan, *Argot ancien*, p. 42; 45-46.
17 Von Wartburg, *Vom Wesen*, p. 380.
18 Zie onder jargon: het tellen (hoofdstuk II).
19 *De Boeventaal* [bron 32]; Moormann, *Verwoert*, p. 129-185 [bron 16].
20 W.J. Hofdijk, *Ons Voorgeslacht in zijn dagelijksch leven geschilderd*, deel VI, 2de druk, Leiden 1875, hoofdstuk XXIV, p. 64 vlgg.
21 Mr. J.I.D. Nepveu, *Studie en Uitspanning I, Verzamelde verhalen*, deel I, Utrecht 1852.
22 Zie voor al deze uitgaven Deel II, *Bronnenboek: Liber Vagatorum* [bron 1].
23 Een van de uitgaven van het *Liber Vagatorum* (zie deel II, *Bronnenboek* [bron 1]).
24 *Onze Volkstaal. Tijdschrift gewijd aan de studie der Nederlandsche tongvallen*, III, p. 194-199, Kuilenburg 1890.
25 Voor de tekst van het hele boek en de verschillende uitgaven zie deel II, *Bronnenboek* [bron 1] en noot 361*. Als de woorden gelijk zijn aan die van de uitgave 1563, zijn ze niet opgenomen. [Opmerking van de redactie: voor de nazoekbaarheid zijn de woorden in alfabetische volgorde gezet.]
26 Zie hoofdstuk IV: A IV [bron 19].
27 Zie hoofdstuk IV: A III [bron 9].
28 Zie hoofdstuk IV: A VII [bron 31]. Voor de indeling in groepen, zie hoofdstuk II.
29 Zie verder over dit Kempens: Moormann, *De Kramertalen*, p. 125-132; ook hoofdstuk IV: B II [bron 44].
30 Bij de indeling van de geheimtalen komen we hierop terug. Zie hoofdstuk II.

Hoofdstuk II
Indeling van de geheimtalen

We moeten in de geheimtalen, voor de verkrijging van een juist inzicht, onderscheiden:

I. Bargoens
II. Dieventaal
III. Jargon
IV. Kramertaal
V. Lettertaal

Deze onderafdelingen vormen echter niet ieder voor zich een homogene groep. Wat de vijf groepen gemeen hebben, is besproken in het eerste hoofdstuk. Een beschouwing van elk van deze afzonderlijke talen zal het onderscheid toelichten en de indeling motiveren.

I. Bargoens

'Nous ne voudrions pour rien au monde qu'on nous crût son complice,[31] surtout dans mie entreprise aussi périlleuse que la recherche de l'étymologie du mot argot,' zegt Francisque Michel: *Études* p. IV. Zoals F. Michel tegenover het woord *Argot* staat, sta ik tegenover *Bargoens*. We zullen aanhalen, wat het *Wdb. der Nederlandsche Taal* II, kolom 1022, ervan zegt:

> *Bargoensch*, ook *Borgoensch*, b.nw. meest zelfstandig gebruikt, t.w. als naam voor de taal van vagebonden, dieven enz. inzonderheid in België. De vorm *borgoensch*, met *o* in de eerste lettergreep, zal ten deele verklaard moeten worden uit verwarring met het welbekende woord *borgoensch*, Bourgondisch (Dl. III, Kol. 565).

Over de etymologie zegt het woordenboek het volgende:

> Fr. *baragouin* misschien tot de familie: Sic. *baraguna*, Sp. *barahunda*. Deze volgens Caix (*Studi*, p. 76) van *baruch* + volgende uitdr. uit Joodsche gebeden. Via het lawaai in die jodenkerk en 't onverstaanbare zou *baragouin* de bet. gekregen hebben: 'onverstaanbare taal, boeventaal', in welke opvatting fr. *baragouin* en ndl. *bargoensch* worden gebruikt.

Verder haalt het woordenboek nog Sewel aan: '*Borgoens cappen*, of *Borgoens questen'*: 'spreeken gelijk de Roovers, gaauwdieven en Heydens', en een uitspraak van I. Teirlinck, *Wdb.*: 'sedert lang voorzeker bestaat een Nederlandsche dieventaal, ons zoogenaamd Bargoensch.'

Die uitleg *baruch* + rest lijkt wel fantastisch. De uitspraak van Sewel dat Bargoens ook de taal van de Heydens is, getuigt van minder juist inzicht. De Heydens spraken *Zigeuners*.

De gelijkstelling van Bargoens met dieventaal onderscheidt niet genoeg.

In de *Dictionnaire général de la langue française* par A. Hatzfeld, A. Darmesteter, Ant. Thomas (Paris z.j.) vinden we de volgende etymologie:

> *Baragouin*, Mot forgé avec le bas breton *bara*, pain, et *gwin*, vin, que les Français entendaient répéter aux Bretons, sans les comprendre. XVIE S.

Deze etymologie is van dezelfde sobrt als die het *Wdb. der Nederlandsche Taal* aanhaalt.

Francks *Etymologisch woordenboek der Nederlandsche Taal* (tweede druk door dr. N. van Wijk: 's-Gravenhage 1912), kent beide afleidingen maar spreekt er geen oordeel over uit:

> *Bargoensch*, znw. o. en bnw. Wsch. van een ouder *Bargoen gevormd, dat van fr. *baragouin* 'koeterwaalsch' komt. Hier nam men vroeger kelt. oorsprong voor aan, later is men het met spa. *barahunda*, it. *baroanda* e.a. rom. woorden uit Joodsche gebeden, beginnende met het woord *bârûkh* gaan afleiden.

Een eigen verklaring van het woord kan ik niet geven. Als ik de sprekers vroeg hoe ze hun taal noemden, kreeg ik deze antwoorden: *Bargoens, Bolgoens, Bourgonds, Belgoens*.[32]

Karakterisering van het Bargoens

Het Bargoens is een geheimtaal. Als bij elke geheimtaal onderscheiden we twee elementen:

1. De moedertaal van de spreker, dit is meestal het dialect van de streek waarin hij leeft.
2. Het geheimtaalelement, dat bepaald wordt door sociale omstandigheden. Dit tweede element, dat het eigenlijk geheime deel is, is nooit zo heel uitgebreid.

> Er is geen Bargoensch-spreker, die zóóveel geheimtaal-woorden kent. Het grootste aantal, dat ik bij één persoon noteerde is: Haaksbergen 231, Maastricht 222, Nijmegen (drie personen) 242. Ik geloof, dat de kennis van 300 Bargoensch-woorden bij een spreker al heel zeldzaam is.[33]

Later, in 1930, heb ik een lijst van het Zeels-Bargoens samengesteld, die 424 woorden bevat. Daar zit echter een sterk dialectelement in: woorden die ik zelf misschien niet genoteerd zou hebben maar die ik op gezag van derden als geheimtaal beschouw.

Het eerste element, de streektaal, bepaalt het *klanksysteem* van de geheimtaal-woorden; de sociale omstandigheden zijn van invloed op de *soort* woorden die

gebruikt worden. Op dit tweede berust de verderop te behandelen onderscheiding tussen Bargoens en dieventaal.

Teirlinck[34] heeft een ‘klein overzicht, uit taalkundig en syntactisch oogpunt gemaakt’ van het Bargoens. Het overzicht geeft geen algemene wetten, maar bespreekt verschijnselen uit verschillende groepen in verschillende tijden. We zullen de punten die Teirlinck behandelt, opnoemen en bespreken:

> *a* Bargoensch is onze gewone gesproken taal, met dit verschil, dat de meeste naamwoorden, werkwoorden, hoedanigheidswoorden, alsook eenige kleinere woordjes (als *zipken, zeup, sijne, sine, siwus* voor *ja, nobis, noppe* en *lauw* voor *neen*) door bijzondere termen vervangen zijn.

Deze eerste opmerking van Teirlinck is geheel juist. Maar Teirlinck heeft, dunkt me zo, nooit Bargoens horen spreken. Een heel klein deel toch van de naamwoorden, werkwoorden enz. is door ‘bijzondere termen’ vervangen. Een geheimtaalwoord wordt pas gebruikt als het begrip, door dat woord uitgedrukt, ‘taboe’ is. ‘Hooi’ is alleen bijvoorbeeld *kortjan* in de uitdrukking *kortjan schoeppen* ‘hooi stelen’. In alle andere gevallen wordt ‘hooi’ gebruikt. *Der is veulle heui, wie kunt van 't joar wa kotjan schoeppen*. Een dief die over z'n huissleutel praat, gebruikt ‘sleutel’, maar praat van *tandels* of *kienen* op het moment dat hij een ‘valse sleutel’ bedoelt. Wie geheimtaal hoort spreken, krijgt de indruk dat hij het gesprek niet volgen kan omdat de man zo onduidelijk praat. De kwestie is dat de enkele woorden, waar het op aan komt, door een geheimtaalwoord vervangen worden. Het gebeurt dan ook maar zelden dat men in een afgeluisterd gesprek, of op de markt, geheimtaalwoorden opvangt, tenzij men erop ‘ingesteld’ is. De gefabriceerde gesprekken die we bijvoorbeeld bij Hofdijk vinden, zijn nooit zó gevoerd. Wie veel Bargoens spreekt, zal echter op den duur ook in z'n gewone gesprekken geheimtaalwoorden gebruiken, net als de jargonsprekers. En deze woorden raken dan algemeen bekend. Bijvoorbeeld *bout, beisje, heitje, smeris, noppes, lau, sjikse* enz. (Meestal zijn dit Joodse woorden, die via het jargon in gebruik komen.) Het is me bij m'n onderzoekingen meermalen voorgekomen dat de ondervraagde een geheimtaalwoord niet kende als ik het los vroeg. Maar als hij dan kon doorpraten, kwam op een gegeven ogenblik, in een bepaalde sfeer, het woord toch los. Bijvoorbeeld, je zegt: ‘Wat is *vragen*?’ Antwoord: ‘Hebben we geen woord voor.’ ‘Wat is: een boterham?’ ... ‘Geen woord.’ Een ogenblik later hoorde ik: ‘Ja, dan gaan we bij de kaffers *balo* en *kotter mangen*.’ Nu kwam zowel *kotter* ‘boterham’ als *mangen* ‘vragen’. Het zijn de omstandigheden, die het gebruik van een geheimtaalwoord nodig maken. Iemand die jargon spreekt, zal nooit van een lelijke hond of kat zeggen: ‘Wat hèf dat beest een *mies ponem.’* Maar op de paardenmarkt, als een paard dat een lelijke bouw van kop en nek heeft, beoordeeld wordt, hoor je wel: *wat een mies ponem*.

Dit alles moet men bij beoordeling van Bargoens, en geheimtaal in het algemeen, goed in het oog houden. Een lijst woorden geeft een onvolmaakt beeld.

Teirlinck vervolgt verder:

b Aangaande de *naamwoorden* dient het volgende aangemerkt te worden:
Het grootste getal der naamwoorden, welke eenen Nederlandschen stam hebben, zijn gevormd:
1e Met den uitgang *aard* (*aart, erd, ert*):
Van naamwoorden: *stuppaart*, meel (van *stuppe, stubbe*, stof).
Van werkwoorden: *flossaart*, water (van *flossen*, vlieten); *flakkaart*, kaars (van *flakken, flakkeren*); *sprankaart*, zout (van *spranken*, sprankelen); *glimmert*, tafelbord en ruit (van *glimmen*) enz.
Van hoedanigheidswoorden: *blankaart*, melk (van *blank*, wit).

We zullen enkele door Teirlinck behandelde groepen toetsen aan de werkelijkheid.

Vormingen op -*aard* enz. van zelfstandige naamwoorden komen bijna niet voor. Een ander woord dan *stuppaart*, dat uit het *Liber Vagatorum* is, heeft hij niet kunnen vinden. Met één woord is dit enkele voorbeeld aan te vullen: *fonkers* in het Maastrichts is misschien van het substantief *vonk* afgeleid. Het kan echter evengoed van de stam van het werkwoord *vonken* gevormd zijn. Vormingen op -*aard* van werkwoorden komen wat meer voor. De voorbeelden die Teirlinck aanhaalt, zijn echter alle uit het *Liber Vagatorum*, onze oudste bron.

Enkele nieuwe woorden zijn wel te geven; uit Maastricht: *fünkert* 'tabak'; *knakert* 'vuurwapen'; *knappert* 'buskruit'. Dit zijn echter de enige. Een woord als *ruschert* voor 'stro' is m.i. niet uit *ruischen* te verklaren (zie *Brg. v. Maastricht* i.v.).

Van de vormingen op -*aard* van adjectieven geeft Teirlinck maar weer één voorbeeld: *blankaart* 'melk'. En weer berust dit op het *Liber Vagatorum*. De woorden op -*aard*, -*erd*, -*ert* zijn geen speciale Bargoensvormingen. In het oudste Bargoens van het *Liber Vagatorum* komen ze echter meer voor dan in de levende geheimtalen.

Van de overige uitgangen die Teirlinck noemt: -*er, -heid, -ing*, valt hetzelfde te zeggen. Ze zijn niet speciaal eigen aan de geheimtalen. Alleen de uitgang -*rik, -erik* is een middel tot geheimtaalvorming geworden, en wel speciaal tot vorming van Bargoens.[35]

Het overzicht van Teirlinck behandelt verder de werkwoordvorming. Daar is echter geen regel te geven. Zeker zijn er bij die 'tot bestaande Nederlandsche gebracht kunnen worden'; er zijn er ook bij van vreemde: Hebreeuwse, Franse oorsprong. Een algemene geheimtaalregel is hier echter niet op te stellen; veel werkwoorden zijn denominatieven van geheimtaalwoorden, bijvoorbeeld *bulten* 'bevallen' < *bult*, bed; *bouten* 'cacare' < *bout*; *flaksen* 'papieren vragen' < *flaks*; *fleppen* 'papieren vragen' < *flep*; *köteren* 'snijden' < *kout; keilefen: zich* - 'slecht uitvallen' < *keilef; kluften* 'kleden' < *kluft*.

De vorming van de adjectieven op -*ig* en -*sch* komt in het zuiden meer voor dan in het noorden, maar is toch ook in het zuiden niet als specifieke geheimtaalvorming te beschouwen.

De voornaamwoorden zijn maar in enkele geheimtalen veranderd: Zele en Breyell, en zijn dan ook een kenmerk voor deze groepen.

Ook telwoordenverandering is Zeels (door *k*-voorvoeging) of Breyells.

Algemene geheimtaalregels heeft Teirlinck niet gevonden. Uit de hem bekende groepen heeft hij enkele eigenaardigheden opgenoemd die heel vaak maar aan één groep eigen zijn.

We kunnen ten slotte het Bargoens het beste leren kennen als we het beschouwen begrensd door de andere geheimtaalgroepen.

Het is een geheimtaal die:

1 gesproken wordt door de zwervers in woonwagens (of door hen die vroeger zwierven);
2 ander woordenmateriaal heeft dan de dieventalen van de grote steden;
3 veel minder Joodse elementen heeft dan het jargon;
4 niet de 'geleerde' vormingen heeft van de kramertalen.

Bij de besprekingen van de andere groepen komt dus vanzelf weer het Bargoens ter sprake.

Nu is het geheimtaalprobleem niet zó eenvoudig dat we met de indeling in soorten klaar zijn. Het Bargoens zelf is geen eenheid. Eigenlijk is het Bargoens van elke familie een taal op zichzelf, zoals uit de gepubliceerde lijsten blijken zal. Maar tussen die verschillende familiegroepen is wel zoveel overeenkomst dat we ze tot grotere lokale groepen verenigen kunnen.

Vroegere onderzoekers aan de geheimtalen hebben de noodzakelijkheid van verdeling ook ingezien. Maar ze zijn tot geen goed resultaat gekomen ten eerste, doordat het hun ten dienste staande materiaal onvoldoende was en ten tweede, doordat ze alle geheimtalen als tot één soort behorend beschouwden.

'Winkler[36] heeft heel scherp gezien, dat het geheimtaalprobleem niet zoo heel eenvoudig is,' schreef ik in m'n studie *De Kramertalen*:

> En hij is een van de eersten, die een poging doet, dat verwarde kluwen in de Zuid-Oosthoek van ons land, te ontwarren. Daartoe onderscheidt hij:
> 1e De gewone brabbeltalen, zoogenaamde p-talen of letter-talen. Die worden van elke taal gevormd door letteromzetting, verlenging etc.
> 2e Een ander soort brabbeltaal, hieruit bestaande, dat men in de zin, in plaats van sommige woorden, zelf gesmede zet. Hij geeft een voorbeeld uit Wangeroog: *Lein mi ein kniriknari, wi wilt hurifuri* (leen mij een hooivork, wij willen hooien).
> 3e De talen, die uit een mengelmoes van woorden uit allerlei vreemde talen, zoowel als uit zelf gesmede woorden bestaan, en waarvan de eene of andere landstaal den grondslag vormt. Ik noem die talen in 't algemeen roodwaalsch, overeenkomende met het hoogduitsche *rothwälsch*, het fransche *argot* (t.a.p. p. 410).

Winkler ziet wel dat dit *Rothwälsch* gedifferentieerd is, maar begaat nu de principiële fout het *Jiddish*, de Duitse 'Jodentaal', ertoe te rekenen:

> Het meest verspreide en bekende roodwaalsch is de Duitsche jodetaal. De Joden namelijk in geheel Duitschland, Oostenrijk, Zwitserland, de Nederlanden en ten deele althans ook in de daaraan grenzende romaansche en

> vooral slavische landen, ook in Skandinavië, spreken onder elkaar een roodwaalsch, waarvan het hoogduitsch, vooral de hoogduitsche tongval van de stad Frankfort a/M. een grondslag vormt, maar waarvan de naam en werkwoorden uit andere talen zijn ontleend, hoofdzakelijk uit het hebreeuwsch (a.w. p. 410).

Dat dit Jiddisch wel de bron van vele geheimtaalwoorden, doch zelf geen geheimtaal is, zullen we nader aantonen.[37]

In het Limburgs 'Roodwaals' nu, maakt Winkler zeer terecht weer een scheiding: het Oostermaassche van Breyell, Nieuwenhagen, Groenstraat en het Westermaassche van Stramproy, Budel, Hamont, het zgn. 'Teutsch'.

Winkler, die verschil voelde, had nog een andere indeling kunnen doorvoeren als hij over meer materiaal beschikt had: hij had dan kunnen onderscheiden: ten eerste kramertalen, de taal van reizende, soms zeer welgestelde handelaren, en ten tweede het Bargoens.[38]

'Een *dievetaal*,' zegt Winkler, t.a.p. p. 411, 'is dit roodwaalsch (van Zuid Nederland) echter in 't geheel niet. Het zijn grootendeels kleine kooplieden, marskramers vooral, die dit roodwaalsch spreken. Het vervalt in twee hoofdafdeelingen, het limburgsche en het vlaamsche roodwaalsch.' Winkler heeft dus al wel ingezien dat een nadere verdeling noodzakelijk was, maar hij heeft de te verdelen groepen nog niet scherp kunnen onderscheiden.

Teirlinck, *Wdb.* XI, heeft een andere onderscheiding gemaakt, ten dele gebaseerd op Winkler.

Hij maakt eerst een scheiding die historisch is, en neemt apart:

a het *Oudbargoensch*, het Bargoens van het *Liber Vagatorum*;
b het *nieuw Bargoensch of Hollandsch Bargoensch*, het Bargoens uit *Cartouche* (1731), Vernée e.a. oudere geschreven bronnen;[39]
c het *echt Bargoensch*, d.i. het Bargoens van Zele;
d het *Teutsch* of *Limburgsch Roodwaalsch*, dat verdeeld kan worden in: *Oostermaasch of Breyellsch Roodwaalsch* en *Westermaasch Roodwaalsch of echt Teutsch*.

Deze verdeling raakt de kern ook niet. De historische verdeling zegt niets over het karakter van de talen en die onder c en d ziet het verschil tussen Bargoens en kramertalen voorbij.

Indeling van het Bargoens

Als we het beschikbare Bargoensmateriaal overzien, komen we tot een indeling die we voor de overzichtelijkheid voorop plaatsen om ze in de volgende pagina's te motiveren.[40]

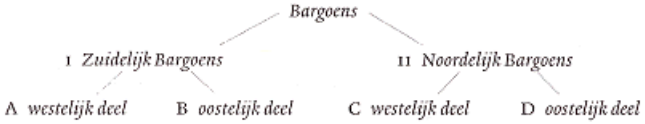

A *Zuidwestelijk Bargoens*; omvattend in België: West- en Oost-Vlaanderen en Antwerpen. Typen: *Bargoens van Zele* en. *Roeselare*; in Nederland: Brabant in het oosten tot de Peel, in het noorden tot de grote rivieren. Type: *Bargoens van Tilburg-Schijndel* e.a.
B *Zuidoostelijk Bargoens*. In België: De Kempen. In Nederland: Brabant ten oosten van de Peel, Limburg. Nijmegen ligt op het grensgebied. Typen: *Bargoens van St.-Truiden, Maastricht, Weert*.
C *Noordwestelijk Bargoens*; Noord- en Zuid-Holland, West-Utrecht. Typen: *Bargoens van Hilversum e.o.*; de geheimtaal van de grote steden (lijsten van Köster Henke, Verwoert).[41]
D *Noordoostelijk Bargoens*; Achterhoek, Oost-Veluwe, Overijssel, Drenthe, Groningen, Friesland. Typen: *Bargoens van Haaksbergen, Goor e.a.*

Van elk van deze onderdelen zullen we de structuur en de kenmerken nagaan.[42]

Kenmerken van groep A: zuidwestelijk Bargoens

1 Het aantal Joodse woorden is gering. In Zele twee à drie woorden op 424. Dus ± ½%. Roeselare: acht Joodse woorden op 331 of 2,4%.
Het aantal Joodse woorden in het Noord-Nederlandse gedeelte is wat groter: In Tilburg-Schijndel 21 op 165 woorden of 13,5%.
2 Het aantal Zigeunerwoorden bepaalt zich tot de oudste. Voor Zele vier: *bink, geeze, mol, sjank*. Roeselare: dezelfde woorden, benevens *chaf, jokker, mangen*. Antwerpen: *bink, gieseke, joekel, mol*.
Tilburg-Schijndel staat weer apart met een veel groter getal, namelijk tien, waaronder twee zeer zeldzame woorden.
3 Het aantal Franse woorden is groter dan in alle andere groepen. Voor Zele zagen we (hoofdstuk I) 12%, Roeselare 12%. Schijndel-Tilburg staat er weer buiten met 1,2%.
4 De uitgang *-erik* is in deze groep een middel geworden tot geheimtaalvorming, met de betekenis ‘nul’ (zie hoofdstuk I, ‘Geheimtaalvorming door uitgangen’). Dit element vinden we ook in het Bargoens van Noord-Brabant (Tilburg-Schijndel), zij het in lang niet zo sterke mate als in de Belgische groep: *bruinderik, buigerik, glimmerik, kazerik, kesieberik, kleunderik, pommerik, priemerik, prikkerik, schrabberik, smokerik, teperik, treperik, wruuterik, zitterik, zuuterik, zwemmerik*; dit zijn de *-erik*-vormingen hier. Ze doen me besluiten het Brabants-Bargoens bij de zuidelijke groep te rekenen. De invloed van het noorden is er echter sterk en demonstreert zich vooral in het groter aantal Joodse woorden.

Kenmerken van groep B: zuidoostelijk Bargoens

1 Het aantal Joodse woorden is groter dan in groep A. Voor St.-Truiden zijn de gegevens niet geheel betrouwbaar. Volgens het materiaal in hoofdstuk II van Van Ginneken zijn er 15 woorden Joods.[43]
Het Bargoens van Maastricht telt 26 Joodse woorden op 222, dus 12%. Het Bargoens van Weert is voor 18% Joods.

Het Groenstraats-Bargoens heeft 2,6% Joodse woorden. Dit Bargoens staat dicht bij de kramertalen uit deze streek (hoofdstuk IV, B V).

2 Het aantal Franse woorden is uiterst gering. Voor St.-Truiden zagen we alleen *chanteren*. In Maastricht troffen we slechts enkele woorden. Weert heeft geen enkel Frans woord.
We zien dus dat de 1,2% Frans van Tilburg-Schijndel nog vrij aanzienlijk is in verhouding tot de oostelijke groep.

3 Het aantal Zigeunerwoorden is voor St.-Truiden, Maastricht, Groenstraat even groot als in de westelijke groep. Ook de woorden zijn dezelfde. Maastricht heeft enkel *kachelientje* en *pooien* meer (hoofdstuk V, B IV).
Het Bargoens van Weert vertoont echter een belangrijk Zigeunerelement, namelijk 13 woorden. In dit opzicht lijkt het iets op het Bargoens van Schijndel. Maar de Zigeunerwoorden zijn niet dezelfde (hoofdstuk V, B VI).
Het Bargoens van Nijmegen heeft 14 Zigeunerwoorden en staat ook in deze aan de kant van de noordoostelijke groep.

4 De uitgang *-erik* komt in het Bargoens van St.-Truiden negen keer voor. In dit opzicht trekt het iets naar de zuidwestelijke groep. In het Bargoens van Maastricht komt *-erik*, behalve in 't algemeen verbreide *miezerik* niet voor. Weert heeft zesmaal *-erik*. Meestal echter in woorden als: *miezerik, mauwerik, glimmerik*, waar het element 'uitgang' niet meer gevoeld wordt. Dit soort woorden is uit het zuiden doorgedrongen.

Deze vier kenmerken, zo verschillend in elke groep, geven ons het recht tot een scheiding tussen de zuidoostelijke en zuidwestelijke groep (groep A en B).

Het zuidwestelijk Bargoens vertoont echter ook in de woorden zelf een heel ander karakter, en wel dermate dat het Bargoens van Maastricht bijna niets met dat van Zele gemeen heeft.

Wie de woordenlijsten in dit opzicht vergelijkt, zal onmiddellijk het grote verschil opmerken.

Men zie slechts het volgende, vluchtige overzicht van het Zeels en Zuid-Limburgs (A III en B IV).

Nederlands	*Zele*	*Maastricht*
koud	*didder*, *froi*	*fitsj*
koffie	*fee*, *ladderdoe*, *poets*	*zwartje*
haren	*feun*	*rispel*
aardappelen	*freiters*	*bums*
huilen	*pleuren*, *graneelen*	*blömen*
het jongetje	*groeiken*	*grom*
houd u stil	*haêd ou kurt*	*schuf dich*
pijp	*hieurn*	*smerrie*

brood	*hoeft*	*leichen*
kaas	*jok*	*loermond*
schuur	*grenge, keete*	*kit*
dood	*mol, kik*	*molle*
fles	*marelsje, klip*	*huls*
glas	*klonkoird, krip*	*roet*
vlees	*kri*	*kazer*
schrijven	*kriwelen*	*fakkelen*
tong	*lange*	*lipske*
koe	*korante*	*sabbelke*
horloge	*monterik*	*lubken*
bidden	*nosteren*	*paternellen*
water	*ploemp*	*majem*
geld	*poen*	*hanskes*
deur	*porterik*	*val*
priester	*preit*	*premer*
vragen	*ranken*	*mangen*
bier	*roei*	*bruintje*
lachen	*schoenkelen*	*michelen*
wiegen	*schonkelen*	*wiippen*
hen	*schroffe*	*kachlientje*
molenaar	*malunker*	*hospel*
honger	*schrans*	*botlak*
dronken	*snul*	*sikker*
ogen	*sjoerders*	*loeksen*
trouwen	*sprein*	*sjanken*
hond	*uiven*	*canis, kilef*
stad	*valeize*	*mokum*
mes	*vliemerik*	*kaut*
geweer	*vlasserik*	*knakert*

Als we nu nog nagaan welke woorden het Bargoens van Zele en Maastricht gemeen hebben, krijgen we wel een kijk op de verhouding van de zuidoostelijke en zuidwestelijke groep.

Zele	***Maastricht***	***Nederlands***
bie	*bie*	weg (znw.)
bink	*bink*	man
buis	*buis*	dorst
buizen	*buizen*	drinken

dokken	*dokken*	geven
flossen	*flosteren*	mingere

geeze	*giezeke*	meisje
grandig	*grannig*	groot (in Maastr. ook: heet, duur, zwanger)
jantje	*jentje*	jaar
knul	*knöllen*	jongen, man
luimen (slapen)	*luimes* (bed)	
maf	*maf*	gek
mazen	*mazen*	hebben, zijn
michelen	*michelen*	lachen
mol	*molle*	dood
mos	*mosse*	vrouw
muffen	*muffen*	stinken
pierebolle	*pierder*	speler
schroepen	*schoepen*	stelen
sjank	*sjank*	kerk
sjanken	*sjanken*	trouwen
smerl (tabak)	*smerrie* (pijp)	
trafakken	*trafakken*	werken
trui	*trui*	broek

Deze 24 woorden vinden we in bijna alle lijsten terug. Hieronder zullen we een lijst geven van de gelijke woorden in alle groepen.

Kenmerken van groep C: noordwestelijk Bargoens

Van deze groep, de noordwestelijke, staat me weinig zelfgenoteerd materiaal ten dienste. Ik bezit slechts het Bargoens van een zwerver uit de buurt van Hilversum. Het andere materiaal is verzameld in de lijst van Verwoert[44] en in *De Boeventaal*[45] Deze twee lijsten zijn verzamellijsten en geven de echte dieventaal van de grote steden. Waar de dieventaal echter alleen een gespecialiseerd Bargoens is en we de kenmerken van het Bargoens voor een groot deel ook bij de dieventaal opmerken, behandelen we deze laatste bij groep C. Een aparte beschouwing over dieventaal volgt hieronder.

1 Het aantal Joodse woorden in de noordwestelijke groep is belangrijk.
Hilversum: 33 op 118 of ± 28%.
Verwoert geeft 290 Joodse woorden op 735 of 40%.
De Boeventaal heeft 395 Joodse woorden op ± 1420 of 28%. Het Joodse element wordt hier zo sterk dat Hebreeuwse typen van woordvormen inwerken.[46]
2 De Franse invloed is miniem. Slechts een enkel Frans woord is in het uitgebreide materiaal van *De Boeventaal* op te merken (zie hoofdstuk I, 'Ontleningen aan het Frans'). Bij Verwoert zien we alleen *grandig*. Hilversum heeft *koutje* 'mes'.
3 Het aantal Zigeunerwoorden is gering; echter niet in de oude lijsten, vooral die van 1769 (zie hoofdstuk V, C III). Verwoert geeft geen Zigeunerwoorden (hoofdstuk V, C VIII). *De Boeventaal* heeft er acht, en wel de oude (hoofdstuk V, C IX). Het

platteland, Hilversum en omstreken, levert enkele Zigeunerwoorden meer, doch in totaal slechts negen, met één uitdrukking.

4 Vormingen op -*erik* komen bijna niet voor.
Hilversum: *kotterik* 'boterham', *mauwerik* 'kat', *zwemmerik* 'vis', *zitterik* 'stoel', *schuimerik* 'zeep', *damperik* 'sigaar'.
Bij Verwoert treffen we er geen aan.
In *De Boeventaal*: *granderik* 'hemel', *mauwerik, nifterik* 'mes', *nosterik* 'boek', *pafferik* 'vuurwapen', *posterik* 'deur', *priemerik* 'zwerver, dominee, geestelijke', *vliegerik* 'vogel', *zitterik* 'stoel', *zoeterik* 'koek', *zweeterik* 'koffie'. Deze woorden verraden Brabantse invloed.

Kenmerken van groep D: noordoostelijk Bargoens

Van deze groep, de noordoostelijke, staat me uitstekend materiaal ten dienste dat ik zelf in Gelderland, Overijssel en Groningen noteerde.[47]

1 Het Joodse element is aanzienlijk.
Nijmegen: 82 woorden op 242 of ± 34%; Lochem: 42 woorden op 126 of 33%; Haaksbergen: 67 woorden op 231 of ± 29%; Bargoens Goor: 38 woorden op 118 of ± 32%; Oldenzaal: 36 woorden op 92 of 39%; Winschoten A: 82 woorden op 191 of ± 43%.
Het percentage Joodse woorden stijgt gemiddeld dus boven 30.

2 De Franse invloed is te verwaarlozen.

3 Het aantal Zigeunerwoorden is in deze groep het grootst. Nijmegen levert er 14; d.i. nog meer dan de rijkste groep (Weert) in de zuidoostelijke kring. Haaksbergen bezit 42 Zigeunerwoorden, het grootste aantal dat ik ooit gevonden heb. Lochem, Goor, Oldenzaal verschaffen het gewone rijtje van deze woorden. Een zwerver van Wijhe had weer een groter aantal (16). Ook Groningen leverde vrij zeldzaam Zigeunermateriaal (zie hoofdstuk v, D I-D VII).

4 De -*erik*-vorming komt in deze groep sporadisch voor, en is in elk geval niet kenmerkend.
Nijmegen heeft: *gasterik* 'spek'; *kladderik* 'papier'; *lengering* 'worst'; *paferik* 'pistool'; *priemerik* 'pastoor'; *veemerik* 'kat'. Enkele van deze woorden zagen we ook in *De Boeventaal*. Haaksbergen heeft in plaats van -*erik:* -*erink*; maar de uitgang, aldus versaksischt, komt weinig voor: *schumerink* 'zeep'; *gaperink* 'lepel'; *lengerink* 'hals'; *prikkerink* 'vork'; *zwemmerink* 'vis'; *wilderink* 'haas'. De -*erink*-vormingen dienen hier echt tot vorming van nomina actionis en zijn geen geheimtaalelement als in de zuidwestelijke groep.
Een andere groep uit deze streek (Wijhe) leverde op: *bieterik* 'tanden' en *kesieberink* 'penis'. De ondervraagde vertelde me dat een woord als *bieterik* uit Brabant kwam.
Ook Groningen levert maar één woord op -*erik*.

We zullen nu de groepen, naar deze kenmerken beoordeeld, naast elkaar stellen.

Groep C	*Groep D*
1 Veel Joodse woorden: ± 25%.	1 Veel Joodse woorden: ± 30%.
2 Zigeunerwoorden als in A en B: gering aantal.	2 Zigeunerelement sterk.
3 Geen Frans element.	3 Geen Frans element.
4 -*erik*-vorming gering.	4 -*erik*-vorming gering.
Groep A	*Groep B*
1 Geen Joods: in N.-Brabant weinig.	1 Aantal Joodse woorden stijgt. Blijft onder 15%.
2 Weinig Zigeuners.	2 Zigeunerwoorden als in groep A; voor Weert meer.
3 Sterk Frans element.	3 Frans element ontbreekt.
4 Sterke -*erik*-vorming.	4 -*erik*-vorming gering.

Zo zien we dus dat de noordelijke groep (C en D) van de zuidelijke te onderscheiden is door *het Joodse element*. Dat is in België weer het geringste en neemt toe naar het noorden. We zouden Brabant als overgangsgebied kunnen beschouwen. Nijmegen sluit zich in dit opzicht geheel bij het noorden aan.

De groep A staat tegenover groep B in de punten 1, 3 en 4.

De noordwestelijke groep (C) staat tegenover de noordoostelijke groep (D) alleen door het Zigeunerelement. In deze groep is de grond voor scheiding op structuurmotieven lang zo sterk niet als in de zuidelijke groepen.[48]

Verder zijn de groepen nog gekenmerkt door het dialect van de streek waarin ze optreden. We zagen -*erik* in Twente tot -*erink* worden; *spannen* wordt tot *sjpannen* in Zuid-Limburg ten oosten van de Panninger zijlinie; *goozer* wordt in Amsterdam tot *gouser*. Maar deze dialectische kleuring is geen voldoende grond voor onderscheiding van de groepen, al werkt ze eraan mee.

Als we de grenzen van de groepen zoals wij ze nu aangegeven hebben eens bezien, dan blijken ze toch niet zo heel toevallig. Wie het kaartje in hoofdstuk IV vergelijkt met de overzien tskaart van de autochtone Nederlandse dialecten uit Van Ginnekens *Handb.*, ziet bij de eerste oogopslag dat de grens tussen groep A en B in de Limburgse-Frankische groep ongeveer samenvalt met de grens: Gelders Limburgs, Noord-Limburgs, West-Limburgs aan de oostkant en Oost-Brabants en Brabants-Frankisch aan de westkant. De Rijksgrens, die voor zwervers van uiterst gewicht is, heeft in groep A een scheiding gemaakt van noordelijk Nederlands en zuidelijk Belgisch evenals in groep B. Deze scheiding demonstreert zich vooral in het Joodse element. Het gebied van groep D valt bijna samen (als we Friesland, dat geen materiaal leverde, uitzonderen) met het Saksische deel van ons land. Nijmegen ligt juist op de grens, maar hoort bij groep D.

Dat de geheimtaalsprekers het liefst zwerven in streken waar ze hun eigen dialect kunnen spreken, is een secundaire oorzaak tot scheiding van de groepen en bevordert de samenval van de groepen met de dialectschakeringen.

Na de verschillen in de onderscheidene groepen aangegeven te hebben, willen we nu eens een tabel opstellen van de woorden die in alle of minstens drie groepen

voorkomen. We kiezen daarvoor uit elke groep één type. Voor A, het Bargoens van Roeselare (dit materiaal is het betrouwbaarst); voor B, het Bargoens van Maastricht; voor C, *De Boeventaal*; voor D, het Bargoens van Twente (Haaksbergen) en Groningen.

Als we deze lijsten bezien, valt ons op dat er een betrekkelijk gering aantal woorden is dat in alle vier de groepen voorkomt:

Bouten. Nederduits *Liber Vagatorum* (1510): *Bolten* 'schiten' en *bolt* 'ein dreck'.
Bink. Nederduits *Liber Vagatorum* (1510): *binck* 'ein bur'. Zie verder onder Zigeunertaal.
Chiken, sjikker. Aan het Joods ontleend.
Grom. Nederduits *Liber Vagatorum*: *grams* 'kind'; Kiliaan: *gram*, puer.ang.grome.
Heire, herriekit. (*Nörriekit* in Hilversum is een contaminatie van *nörrie* 'jenever' en '*herriekit*.)
Jokker, joekel. Zigeuners; oudste kern.
Kaffer. Aan het Joods ontleend.
Link. Kiliaan: *Linck*, germ. sax. sicamb. holl. j. slink laevus, sinister. Hetzelfde woord?
Luimerik, luimen. Kiliaan: *luymeren*, dormitare.
Manken. Zigeuners; oudste kern.
Michelen, lachen. Vind ik in geen oude bronnen.
Mollen. Zigeuners; oudste kern. Heb ik in Groningen wel niet genoteerd, maar is er volgens particuliere mededelingen bekend. Nederduits *Liber Vagatorum*: *moel* 'dot'.
Noppes, neen, niets. In geen oude bronnen gevonden.
Pierement, speeltuig. In geen oude bronnen gevonden.
Premerik, priemer. Verschillende uitgaven van het *Liber Vagatorum* geven dit woord in samenstelling: *priemermosz, priencatere*.
Prevelen, preuvelen. Lijkt een bestaand Nederlands woord.
Schoepen. Komt ook in Rotwelsch voor (zie het artikel 'Brg. v. Maastricht'); Mnl. *schoepen* 'scheppen'?
Spannen. Is Rotwelsch.
Tof. Aan het Joods ontleend.
Wouwtje, bout. In Groningen niet genoteerd; is er wel bekend. Ik vermoed het-zelfde woord als *bouten*.
Zwartje. Kan overal zelfstandig gevormd zijn.

Totaal 21 woorden. Hiervan zijn er vijf in onze oudste bron, het *Liber Vagatorum*, aan te wijzen; vier zijn er Zigeuners, drie zijn er Joods. Van de resterende negen zijn er twee Rotwelsch en enkele oud-Nederlands (bij Kiliaan genoteerd) of niet te bepalen.

In elk geval is deze kern oud. Maar aan het geringe aantal woorden, dat deze kern bevat, zien we toch ook, dat het uiterst noodzakelijk is niet van 'het' Bargoens te spreken, maar nader in te delen.

Tabel van gemeenschappelijke woorden in de vier groepen

A *Roesselare*	**B *Maastricht*.**	**C *Boeventaal***
bauten, bouwten	*bouten*	*bouten*
beschommelen	niet	*besjolemen*
bikken	*bikken*	*bikken*
bink, being, man als aangesproken persoon; ook in de zin van ‘vriend’	*bink*, man; met lidwoord ‘de’ is 't vnw. van de 2e persoon	*bink*, man
boeien, ruzie, twist	niet	*bonjer*, ruzie, schuld
bruintje	*bruintje*	*bruintje*
buis, bedronken	*buizen*	*buizen*
bulst	*bölt*	*bult*
burgmak	*borgemak* (Weert)	niet
chanken	*sjanken*	*sjanken*
chiken	*sikker*	*sjikker*(*sikker*)
dokken, afdokken	*dokken*	*dokken, afdokken*
fonke, fonkerik	*funkers*	*fonkert*
niet	*fakkelen*	*fakkelen*
geezegeschoor, vrouwvolk	*gieseke*, meisje	*gies*, meid, dienst-maagd, vrouw

D *Haaksbergen, Goor, Lochem*	**D *Groningen***	***Nederlands***
bouten	*bouten*	cacare; in D ook ‘stinken’
bescholmen	niet	betalen
bikken	niet	eten
bink, man; ook aanspreekvorm	*bink*, man: ook aanspreekvorm	
bonje, ruzie	niet	
niet	niet	bier
buizen	niet	drinken
niet	niet	bed
borgemak, borgemaie	niet	burgemeester
sjanken	niet	trouwen
sjasken, drinken, *sjikker*	*sjikker*	dronken
niet	niet	betalen
niet	niet	kachel
fakkelen	niet	schrijven

niet niet

A *Roesselare*	**B *Maastricht***	**C *Boeventaal***
granderik, politie-commissaris	*grannig*, groot, heet, duur, zwanger	*grandige*(*r*), heerschap, politieman
griekse, grikken	*grieksen*	*grieksen*
grommen of *grommetje*	*grommen, gromkes*	*grom*, klein kind
heire (spreek uit ère), herberg	*hennenkeete* (St.-Truiden)	*nörriekit* (Hilversum)
jokker	*sjoeker* (St.-Truiden)	*joekel*
kaffer	*kaffer*	*kaf*, dorp, stad
kanteren, zingen	*kanteren*, muziek maken	*kanteren*, zingen langs de huizen
knul, mens; synoniem *being*	*knöllen*, jongens, jongemannen	*knul*, vent
kreeuw	*cri* (St.-Truiden)	*kreeft*
link	*link* (St.-Truiden)	*link*
luimerik, nacht; ook ‘bed’	*luimes*, bed	*luimen*, slapen
manken	*manken*	*mangen*
melis	*meles, meres*, buik	*meeluk, meelik*
miechelen	*michelen*	*miggelen*

D *Haaksbergen, Goor, Lochem*	**D *Groningen***	***Nederlands***
grannig, groot	niet	
griekse	niet	luis-luizen, wandluizen
grom	*grom*	kind
herriekit	*herrekit*	herberg; in D ook ‘gevangenis’
joekel	*joekel*	hond
kaffer	*kafferientje*	boer
niet	niet	
knul, vader	niet	
kreeuw	niet	vlees
link	*link*	vals, slecht, dwaas, gemeen
luimen, slapen	*lijmen*, slapen	
mangen	*mangen*	vragen, bedelen
meles, buik		zak, buik
smeichelen	*smeichelen*	lachen

A *Roesselare*	**B *Maastricht***	**C *Boeventaal***
mokkele, meid	niet	*mokkel*, meid, geliefde
mollen	*molle* (bnw.)	*mol* (Hilversum), ziek
noppes, neen	*noppus draaien*, de clown spelen	*noppes*, neen, niets
pierement, speeltuig	*pierka*, instrument	*pierement*, harmonica
premerik	*premer*	*priemerik*
prevelen, preuvelen	*prevelen*	*preuvelen*
schiffen, komen	niet	*scheffen*, zitten, ook gevangenzitten
schoepen	*schoepen*	*schoepen* (Hilversum)
spannen	*sjpannen*	*spannen*
tof	*tof*(St.-Truiden)	*tof*
wouwtje, politiebediende	*wouten*, marechaussee	*bout*, agent van politie
zwartje	*zwartje*	*zwartje*

D *Haaksbergen, Goor, Lochem*	**D *Groningen***	***Nederlands***
mokkel	*mokkel*, verloofde	
mollen		dood, doden
noppes, niets	*noppus*, niets	
pierement, orgel	*pierement*, orgel	
priemer	*priemerik*	pastoor, dominee
niet	*prevelement*, praatje	praten
scheffen, vertoeven, zijn	*scheffen*, vertoeven, eruit komen, bezitten	
schoepen	*schoepen*	stelen
spannen	*spannen*	zien
tof	*tof*	goed, mooi
bout, agent	niet	
zwartje	*zwartje*	koffie

Als algemeen kenmerk voor het Nederlands-Belgisch Bargoens krijgen we:

1 Kern oude woorden (21, d.i. ± 10% van de normale woordvoorraad).
2 Omhulsel van later ontleende, vreemde woorden: al naar de groepen zijn die vreemde woorden: Frans (A), Joods (C en D) of (en) Zigeuners (D).
3 Groep woorden uit het plaatselijk dialect genomen, maar door de behandelde geheimtaalwetten van betekenis veranderd. Dit element bepaalt voornamelijk het verschil tussen de plaatselijke groepen in de grotere afdelingen.
4 Een vierde element in het Bargoens zijn de vormingen op -*erik*, die speciaal eigen zijn aan groep A, maar toch ook in de andere voorkomen.

De ontleding van het beschikbare taalmateriaal leidt tot de volgende definitie van Bargoens.

Definitie van het Bargoens

Bargoens is:

a een geheimtaal;
b gesproken door zwervers in woonwagens, venters en personen welke tot deze groepen behoord hebben;
c speciaal gekleurd door de streektaal van de sprekers;
d te verdelen in vier grote groepen (A, B, C, D) op grond van verschillen;
e welke verschillen vooral ontstaan door de ontleningen aan vreemde talen: Frans, Zigeuners, Joods, en
f door het gebruik van een afleidingssuffix (-*erik*).

Eindnoten:

31 Namelijk van Cartouche, die de oorsprong van *Argot* opvoert tot de Argonauten.
32 Vgl. ook Sainéan, *Argot ancien*, p. 32.
33 Moormann, *Verwoert*, p. 116 [bron 16].
34 Teirlinck, *Wdb*. X.
35 Zie hoofdstuk I, ‘Geheimtaalvorming door uitgangen’.
36 Winkler, *Dialecticon*, p. 408-411; Moormann, *De Kramertalen*, p. 50.
37 Vgl. hoofdstuk III en IV.
38 J. Moormann, *De Kramertalen*, p. 50.
39 Zie hoofdstuk IV: C II, C V [bron 5, 11].
40 Een kaart ter oriëntering bij hoofdstuk IV.
41 Deze groep omvat tevens de dieventaal: zie beneden.
42 Voor nadere beschouwing van de Joodse en Zigeunerinvloed zie men hoofdstuk IV en V.
43 Zie hoofdstuk IV: B III [bron 21].
44 Moormann, *Verwoert*, p. 129-185 [bron 16].
45 *De Boeventaal* [bron 32].
46 Van Ginneken, *Handb*. II, p. 128-132. Zie voor deze en verdere getallen hoofdstuk IV.
47 Zie voor de volgende lijsten hoofdstuk IV: D I - D VII.
48 In sociologische structuur bestaat echter groot verschil. Zie verder.

II. Dieventaal

Dieventaal naast Bargoens

Winkler[49] meende al de onderscheiding: Roodwaals - dieventaal te moeten maken, maar gaf er verder geen gronden voor aan. De eerste aanleiding voor mij tot afscheiding van de dieventaal uit de geheimtalen, is m'n persoonlijke ervaring.

De door mij ondervraagde woonwagenbewoners waren in doorsnee allerminst dieven. Van de meesten kreeg ik een absoluut betrouwbare indruk. Zeker, de gewoonten van deze lieden zijn anders dan de onze. Op sommige punten is hun geweten ruimer. Veldvruchten groeien om hun standplaats. En dat ze wat *kortjan schoepen* voor hun paard is voor hen zó gewoon dat ze er geen diefstal in zien. Een paar *pommerikken* die over de weg hangen, worden meegenomen. *Lousjes* van *reitsjes* of *majemtrappers* liggen in de walkanten van 'hun' land. Die producten zijn vrij. Die worden niet 'gestolen' maar meegenomen. Een verdwaald *kacklientje* komt in hun pot terecht. Wie nauwgezet is, noemt dat stelen. Maar van de echte dievengewoonten van de grote stad staat het toch mijlenver af. Dat er namen zijn voor overheids-personen, *borgemak, ratjes*, spreekt vanzelf. Ze komen als zwervers geregeld met die lui in aanraking. De *wout* komt *flaksen*, ze moeten *pramoenje mangen* bij de *borgemak* om met de *scherit* te staan. Vandaar het 'taboe' zijn van die begrippen, en vandaar geheimtaalwoorden ervoor. Dat er een woord is voor de *bajes*, de gevangenis, spreekt ook vanzelf. Overtredingen, vonnissen, betekenen voor deze groep vanzelf de *bajes*.

De woorden die tot de seksuele sfeer behoren, beperken zich tot de natuurlijke functies.

Dit alles wordt in dieventaal anders. Daar vinden we een serie woorden die op diefstal, inbraak, zakkenrollerij, seksuele afwijking, enz. betrekking hebben. Daar treffen we woorden aan voor rechercheurs, gevangenissen, rechters en verklikkers. Daar constateren we geheimtaalwoorden voor alle begrippen die op 'steelbare waar' betrekking hebben. En voor het seksuele krijgen we een serie woorden die de vereniging van beroepsdiefstal en prostitutie duidelijk doen zien.

Laten we om dit alles te bewijzen eens *a*. een echt Bargoense taal en *b*. een dieventaal excerperen voor de begrippen die op beroepsdiefstal en prostitutie betrekking hebben. Voor het Bargoens neem ik de lijst van Haaksbergen.

Dieventaalelementen in Haaksbergen

deisje, de wout, houd je mond, politie
gappen, jatten, stelen
gondel, temeie, tes mem, lichtekooi
gondelbajis, gondelkit, bordeel
moscherem, verklikker
schofje, houd je stil
schoepen, stelen
stielie hajis, gevangenis

De oogst is al heel gering, totaal 11 woorden op 231, of amper 5%. En nu wijst eigenlijk nog geen één van deze woorden op beroepsdiefstal. Dat er drie woorden voor stelen zijn, verraadt nog geen professionalisme. Een *moscherem* hoeft niet bepaald diefstal te verklikken. Maar we zijn hier toch in de sfeer van stelen. Op seksueel gebied zijn hier niet meer woorden dan in het algemeen beschaafd.

Dieventaalelementen in *De Boeventaal*

Woorden uit dieven- en prostitueetaal. De lijst *De Boeventaal* die ik hier excerpeer, bevat de taal van meerdere groepen, ook van Bargoenssprekers. Daardoor is ze veel uitgebreider. Maar de echte dieventaal zit hierin.

aangebrand, veneriek (prost.)[50]
aanklennen of *aankleinen*, lijmen, lokken, meetronen (prost.)
aankwatsen, aanspreken (prost.) *een niese* 'meid' *of een sirool* 'man' *aankwatsen*
aanslaan, aanspreken (dievent.)
achtermeeluk, zakje achter op de pantalon (dievent.)
adje, agent van politie
afgelajen, af, afgetobd (prost.) *me niese is afgelajen*
afgelooid, van alles beroofd (dievent.)
afgrissen, afrukken (dievent.)
afleggen, beloeren, ongemerkt nagaan, verkennen (bv. een huis afloeren) (dievent.)
aflenzen, afloeren (dievent.)
afloeken, afloeren (dievent.) *als het gajes weggaat, zullen we wel afloeken of het nobel* 'veilig' *is*
afroojemen, afloeren (dievent.)
aksie en refaksie, last en schade (van de politie bij vervolging) (dievent.)

arres, vrees, angst
askenen, stelen, bestelen (dievent.; prost.)
een prostituee askent een klant

bajes, winkel, huis, gevangenis (dievent.)
bajeskar, bajeswagen, celwagen (dievent.)
bajesklant, iemand die veel in de gevangenissen terechtkomt (dievent.)
baldoveren, klikken, nakijken (dievent.)
bauernfänger, kwartjesvinder (dievent.)
bazaar, politiebureau (dievent.)
bedissen, verdienen, stelen (dievent.)
begoulesj, veneriek (prost.)
behojje, vrouwelijke schaamdelen (prost.)
behojjebikker, souteneur (prost.)
beis, valse omwegen (dievent.)
beisko, Jood, snees, of in het algemeen iemand die men in zijn zaak betrekt (dievent.)
bekwaam, ervaren (dievent.)
al de bekwame jongens 'ervaren dieven' *wonen in de Nes*
bengel, ketting of signetten (dievent.)
besluit, vrouwelijke schaamdelen (prost.)
bezoles, mezoles, veneriek (prost.)
binnenkomen, in de gevangenis geraken (dievent.)
binnenmeeluk, binnenzak (dievent.)
binnen mikken, geborgen (dievent.)
blad, dak van een huis (dievent.)
blauw laken, lood (dievent.)
bollebof, de baas, commissaris van politie, directeur van een gevangenis (dievent.)
bonjer, gesnapt (dievent.)
borjen (ook *jenner*), een medespeler voor de leus, die tot het complot van de kwartjesvinders behoort (dievent.)
bovenkruis, soort sleutel (dievent.)
bovenmeester, commissaris van politie (dievent.)
braceletten, handboeien (dievent.)
brandspinozer, brandkast (dievent.)
brasser, lokduif (prost.)
breektiejijs, breekijzer (dievent.)
broekmeeluk, broekzak (dievent.)
brommer, ketel (dievent.)
bijl, balie, gerecht (dievent.)
bijt, teleurstelling (dievent.)
de grondige 'agent' *had een bijt*
bijter, nijptang (dievent.)

casavie, brief, bankbiljet (dievent.)
chocoladewagen, celwagen (dievent.)

daai, steen, diamant (dievent.)
dajem, eed (dievent.)
loensche dajem [valse eed]
deisje, hou je mond (dievent.)
dekkel, politieagent (dievent.)
dekken, aan het gezicht of gehoor onttrekken; de persoon die genomen wordt, staat tussen de roller en de dekker (dievent.)
deurkienen, sleutels voor deuren (dievent.)
dofferd, ketel (dievent.)
dof gajes, loos volk, rechercheurs (dievent.)

doorgefourneerd lommerdbriefje, hoer (prost.)
doorslaan, bekennen (dievent.)
doorslaander, iemand die voor de rechtbank alles bekent (dievent.)
doortimmeren, doorslaan (dievent.)
dopkien, sleutel zonder gat (dievent.)
dossement, papiergeld (dievent.)
dravertje, fiets, rijwiel (dievent.)
drukken, gevangenzitten (dievent.)
drukkerd, straf (dievent.)

edelvolk, beroepsdieven (dievent.)
eens, achterdocht, vermoeden (dievent.)
emmer, hoer (prost.)
engelschman, Engelse sleutel (dievent.)
ertje, elektrische schel (dievent.)

ezeltje, lessenaar (dievent.)
lopend ezeltje ‘beweegbare lessenaar’;
staand ezeltje ‘vaste lessenaar’
ezeltje, winkellade (dievent.)
ezeltje, foulard, das (dievent.)
ezeltjesdrijver, ladelichter (dievent.)

fietsen, coïre (prost.)
filippie, tien gulden (dievent.)
flikker, sodomieter (prost.)
flip, lade, kast, wagon (dievent.)
foks, goud (dievent.)
het foks gaat in de pot ‘smeltkroes’
fokse, schat (prost.)
me fokse
foksespiese, goudsmidswinkel (dievent.)
fokse medaille: dat niese is bekroond met de -, er is niets meer aan die meid gelegen (prost.)
fokse slang, gouden horlogeketting (dievent.)
foks-malogemer, goudsmidswerkplaats (dievent.)
fokse veemsteker, gouden ring (dievent.)

gabbertaal, taal van de kameraden (dievent.)
gajes, volk, mensen (dievent.)
galg, knip van een deur (dievent.)
gammel, veneriek (prost.)
gannefen, stelen (dievent.)
gappen, stelen (dievent.)
gassie: glimmend -, agent van politie (dievent.)
gebeft gajes, heren van het gerecht (dievent.)
gebrande jongen, iemand die veel op z'n kerfstok heeft (dievent.)
gedagis: iemand de - ingeven, iemand waarschuwen (dievent.)
gedekt: zich dekken (dievent.)
gedrost, naar de bajes gebracht (dievent.)
geflescht, beetgenomen (dievent.)
ik heb hem geflescht
gefloten, gestolen (dievent.)
gehad, bemachtigd (dievent.)
ik heb wat schooren gehad ‘goederen gestolen’
gehandeld, gestolen (dievent.)
geheibeld, gestoord (dievent.)
geilkenen, delen (dievent.)
geiluk, aandeel (dievent.)
geknipt, aangehouden (dievent.)
gelicht, gerold (dievent.)
gelitanieerd, gebruikt (gezegd van een vrouw) (prost.)
als dat niese 10 of 12 maal op een avond gelitanieerd is
gemot, 't, 't gerecht (dievent.)
gepensionneerde, veeljarig gestrafte (dievent.)
gepiept, gestolen (dievent.)
geplakt, gevangen, gearresteerd (dievent.)
geschaakt, gesnapt (dievent.)
gescheft, gevangengezeten (dievent.)
geschote, gezien (bij diefstal) (dievent.)
geseewerd, gestolen (dievent.)
geslagen, gestolen (dievent.)

geslikt, gestolen (dievent.)
gesprongen, opengegaan (dievent.)
het ezeltje is gesprongen
geweirim, kameraden (dievent.)
geweldje, diefstal met geweldpleging (dievent.)
gewoer, of *gewoerig maken*, wegstoppen (het gestolene) (dievent.)
gezeeferd, gestolen (dievent.)
gilleskrauter, dief of inbreker op klaarlichte dag (dievent.)
gilkemen, gilkunnen, of *gilkanen*, delen (dievent.)
gis, onveilig (dievent.)
glamonius, ruit (dievent.)
glimmende gajes, politieagent (dievent.)
glimmende gassie, politieagent (dievent.)
glimmert, politieagent (dievent.)
goj, de mannelijkheid (prost.)
gondelbajes, bordeel (prost.)

gondelspiese bordeel (prost.)
gondeltas, bordeel (prost.)
goochemerd, de rechter van instructie (dievent.)
gooien: ik heb er alle kienen ‘sleutels’ *opgegooid* ‘aangewend’ (dievent.)
goozer, kerel, vrijer (prost.)
goozertjes, kerel, vrijer (prost., dievent.)
ik ga op de goozertjes tippelen
goozertippelaar, die bij avond op dronken lui uitgaat om ze te beroven (dievent.)
gouden ploeg, grote dievenbende (dievent.)
gouden regen, rijke buit (dievent.)
grammonen, gereedschap voor inbraak (dievent.)
grandige(r), politieman (dievent.)
gribus, gevangenis, verdachte steeg (dievent., prost.)
groentjes, onervaren jongens (dievent.)
Groot Bajes, strafgevangenis in Leeuwarden (dievent.)
grootlef op goed geluk, met moed (dievent.)
op grootlef tippelen ‘zonder vrees, zonder iets te ontzien op diefstal uitgaan’

hal, politiebureau (dievent.)
handje geven, een, waarschuwen (dievent.)
heitjes-piejijzers, kwartjesvinders (dievent.)
hengelen, de klink van een deur lichten met behulp van een ijzerdraad (dievent.)
hintemer, ontuchtige kerel, sodomieter (prost.)
hip, avontuurtje, snol (prost.)
dat niese loopt op een hip
hoed, agent van politie (dievent.)
hoek, brigadier van politie te Rotterdam (dievent.)
hollanders, sleutels met kruisen (dievent.)
hoofdsmeris, hoofdcommissaris van politie (dievent.)
hoog gaan, gearresteerd worden (dievent.)
Hoogeschool, gevangenis te Leeuwarden (dievent.)
hotel Bellevue, in de Houten Lepel etc., gevangenis (dievent.)

iezel, huis (dievent.)
op leege iezeltjes tippelen ‘op onbewoonde huizen uitgaan’
inspringer, opgeschoven raam (dievent.)
intippelen, binnengaan (dievent.)

jaspenen, zitten, in de gevangenis (dievent.)
jatmouzen, kleinigheden stelen die met de handen te grijpen zijn, bv. appels, een zakmes etc. (dievent.)
jato, agent van politie (dievent.)
jatten, stelen (dievent.)
jatter (jetter), dief (dievent.)
jen, grap (dievent.)
jennen, spelen, liegen (dievent.)
jenner, speler, quasi-toeschouwer die mee in 't complot is, maar zich houdt als een vreemde; een soort verlokker - doordat de jenner wint, gaan anderen ook spelen, en... verliezen (dievent.)
jensen, coïre (prost.)

kadin, kedin, veilig (dievent.)
de val is niet kadin ‘de gelegenheid is niet veilig’
kallebak, politieagent (dievent.)
kalletje, publieke vrouw (prost.)
kaskienen, kleine sleutels voor kasten en kistjes (dievent.)

katezel, winkellade (dievent.)
kattebak, katterik, winkellade

kienen, sleutels
deze worden in groepen verdeeld: 1. *Hollanders: bovenkruis, onderkruis, middendek, dop kien*; 2 *Kaskientjes;* 3 *Engelschman;* 4 *Franschman* (afbeelding in *De Boeventaal* p. 32)
kinematograaf, sleutel (dievent.)
kip, agent van politie (dievent.)
kippen, aandeel, portie van de buit (dievent.)
klabak, politieagent (dievent.)
klabbes, hoer (prost.)
klapper, kamer
luchtklapper 'bovenhuis' (dievent.)
klepelstok, een stok met een gleufje aan de voorzijde, gebruikt om de *kwak* 'winkelschel'
over te tikken 'vast te houden' (dievent.)
kleur houden, blijven ontkennen (dievent.)
klimmerd: een geduchte - maken (dievent.)
kloek met kuikens, stel gewichten (dievent.)
klok: onder de - tippelen, naar de dokter lopen op spreekuur; venerisch zijn (prost.)
klijf, klijfsch, zilver, zilveren (dievent.)
knaker, portemonnee (dievent.)
knikker op het dak, brigadier van politie te Amsterdam (dievent.)
knikkers, biljartballen (dievent.)
knobbel of *knopsmeris*, brigadier van politie te Amsterdam (dievent.)
knolsmeris, bereden politieagent (dievent.)
knopknolsmeris, bereden brigadier in Amsterdam (dievent.)
koetsef, diamant (roosje) (dievent.)
koetsef blinker, briljant (dievent.)
konkel, koffieketel (dievent.)
kontslinger, achterjaszak (dievent.)
kooler, spoortrein (dievent.)
pleite gaan met de kooler is gevaarlijk
koperen bout, agent van politie in uniform (dievent.)
korpus delik, bewijsstuk (dievent., prost.)
ze heb het korpus delik 'ze is zwanger'
kotel bajes, gevangenis (dievent.)
kraak, inbraak (dievent.)
kraanoogen, spelden (dievent.) *leverworst met kraanoogen aan een joekel geven* (om hem te doden)
krabber, breekijzer (dievent.)
kraken, inbreken (dievent.)
kraker, inbreker (dievent.)
krauter, politieagent (dievent.)
kren, zwanger
ze zit met kren (prost.)
krien, zilver (dievent.)
krot, verdacht huis (prost.)
krummeldieven, minachtend voor 'pruldieven' (dievent.)
kutpooier, iemand die leeft van z'n meid of vrouw (prost.)
kwak, winkelschel (dievent.)
tik de kwak over 'hou de schel vast'
kwakkie, kleine hoeveelheid (dievent.)
de snees zou de daaien bij kwakkies laten verslijpen
kwinten, zakkenrollen (dievent.)

laken: blauw -, lood (dievent.)
lakijfe, beminde (prost.)
lamp, politie, onraad (dievent.)

tegen de lamp loopen
laten zakken, in het water gooien (dievent.)
latkip, agent van politie (dievent.)
lef, zie *grootlef* (dievent.)
lekijve, zie *lakijve* (prost.)
lichten, rollen (dievent.)
lik, gevangenis (dievent.)
likkar, celwagen (dievent.)
link, slecht, niet te vertrouwen (bij inbraken) (dievent.)
link, het, de politie (dievent.)
link dajem, valse eed (dievent.)
linken en lenzen, kijken en loeren (dievent.)

linkgajes, politie (dievent.)
linkmiggel, gevaarlijke kerel die de jongens *aflegt* ‘afloert’ (dievent.)
lippies, sleutels met smalle baarden (dievent.)
loeder, prostituee (prost.)
loen, bedriegelijk, vals (dievent.)
schermen met een loen jatje ‘zich krankzinnig aanstellen’
loenen, vals doen (dievent.)
loensch poen, vals geld (dievent.)
loensche sjoefe, meineed (dievent.)
loensche cassavies, valse bankbiljetten (dievent.)
loensche daai, valse diamant (dievent.)
loep of *loepie*, horloge (dievent.)
loerie, chocolade (dievent.)
hij heb loerie gegapt
lokvogel, de voerder bij de kwartjesvinders (dievent.)
lollepot, wellustige vrouw; vrouw die zich aan ontucht met vrouwen overgeeft (prost.)
lol-tiejijs, middel tot opwekken van vrouwelijke wellust (prost.)
lommerdbriefje: doorgefourneerd -, hoer (prost.)
lood, geld (dievent.)
loodpot, geld (dievent.)
hier heb je de loodpot
louwpoekelen, niets zeggen voor de rechter (dievent.)
louwsmoezen, niets zeggen voor de rechter (dievent.)
lovie, geld (dievent.)
luchtklapper, bovenhuis (dievent.)
lummelbout, penis (prost.)
lunzelink, kijk om je heen, laat je niet uithoren of beluisteren (dievent.)
lijk, versleten vrouw (prost.)

mareedsemen, stelen (dievent.)
mareedsemer, dief (dievent.)
marwiegen, stelen (dievent.)
marwieger, dief (dievent.)
massematten, gestolen buit (dievent.)
matograaf, sleutel (dievent.)
meeluk (*meelik*), zak (dievent.)
meelukpeezer, zakkenroller (dievent.)
mekajem, grote hoeveelheid gestolen waar (dievent.)
melojen, wenken (dievent.)
meneertje, commissaris van politie (dievent.)
meppen, stelen (dievent.)
merwiechers, dieven (dievent.)
mezoles, veneriek (prost.)
middendek, sleutel (dievent.)
mietje, zie *hintemer* (prost.)
miezig, schuldig (dievent.)
ik heb me nooit aan een platvink miezig gemaakt
miggelaar, iemand die op de uitkijk staat (dievent.)
minette, snol die het *minetten* uitvoert (prost.)
minetten, strelen, kittelen, likken van de geslachtsdelen (prost.)
miskaf, vuilik, sodomieter (prost.)
miskuiken, vuilik, sodomieter (prost.)
misgaster, vuilik, sodomieter (prost.)
miesgasser, vuilik, sodomieter (prost.)
misslaan, de opbrengst van een diefstal niet eerlijk delen (dievent.)
misslaander zie *misslaan* (dievent.)

mokkel, meid, geliefde (prost.)
molleke, zie *mokkel* (prost.)
molm, geld
een kattebak met molm ‘een winkellade met geld’
moppentrommel, effectentrommel (dievent.)
motograaf, sleutel (dievent.)
muntmeter, brandkast (dievent.)
muziekdoos, brandkast (dievent.)

nafke, nefke, meid (prost.)
nekijve, hoer (prost.)
nepschooren, onbruikbare goederen (dievent.)

neuren, rondgaan om te zien of er iets te stelen is (dievent.)
niese, dame, meid (prost.)
nobel, veilig (dievent.)
de val is nobel 'de gelegenheid is schoon'
nobel, gearresteerd (dievent.)
noppes kotsen, niets zeggen (dievent.)
nosselen, stelen (dievent.)

okketaaien, iemand te weinig geld teruggeven, bv. bij kelners, en bij ontdekking het teruggehoudene op de grond laten vallen alsof het bij vergis ergens was blijven hangen (dievent.)
oksenaar(tje), horloge (dievent.)
omslaan, bekennen (dievent.)
onderkruis, sleutel (dievent.)
opgaan, gestraft worden (dievent.)
wie dekt gaat net zoo goed op, als de dader, die verschut wordt
opladen, bewegen mee te doen, aan kaartspel bijvoorbeeld (dievent.)
overbruggen, overbrengen, verklikken (dievent.)

paraplu, koepelgevangenis (dievent.)
paternosters, handboeien (dievent.)
pernoozemannen, mannen van 't vak (dieven) (dievent.)
personsie, verdenking (dievent.)
pesaules, veneriek (prost.)
pickpocket, zakkenroller (dievent.)
piepen, stelen, lichten (dievent.)
een ezeltje piepen
pièr of *piejèr*, opkopen (*Pierre*, naam van een snees te 's-Gravenhage) (dievent.)
pikken, stelen (dievent.)
pil: iemand de - ingeven, iemand beduiden wat hij zeggen moet (dievent.)
pin, ketel (dievent.)
planten, verstoppen (dievent.)
plat, stil (dievent.)
een getuige plat maken
plattekit (stille kit), winkel waar men gestolen goederen verkoopt (dievent.)
platvink, portemonnee of portefeuille (dievent.)
pleite, pleiter, weg (dievent.)
pleite maken of *gaan* 'weglopen omdat je ontdekt bent'
pleite scheften, weglopen (dievent.)
pleite maken, wegwerpen van goederen (dievent.)
ook 'uitdoven': *de vonk pleite maken* 'het licht uitdoven'
poedel, agent van politie (dievent.)
poeplappie, zakje met geld (dievent.)
poet, een hoop (dievent.)
een poet lood 'een hoop geld'
pompertje, valse sleutel (dievent.)
pooier, souteneur (prost.)
pooier, staalboor (dievent.)
pot, smeltkroes (dievent.)
poteten, beloning voor verraad (dievent.)
de versliegeraar kreeg ƒ 25,- *voor een poteten*
potsvrijer, iemand die met
kwartjesvinders uitgaat om uit te kijken (dievent.)
prames, deel, aandeel in de diefstal (dievent.)
prins, politieagent (dievent.)
prinsemary, de politie (dievent.)

prinserij, de politie (dievent.)
puinsteker, ring (dievent.)

raggeling, mislukking, tegenvaller, bij diefstal (dievent.)
randeevoe: op - gaan, met een *niese* in een logement gaan slapen (prost.)
rausjen, stelen, roven (dievent.)
reizen, lopen (dievent.)
ze reizen op hem 'ze zoeken hem'
roodevlag, menstruatie (prost.)

rotteraar, verrader (dievent.)
rus, russies, politieagent, rechercheur (dievent.)

sabberaar, koevoet (dievent.)
sabberen, inbreken (dievent.)
salans, heet (prost.)
wat is dat niese salans
saroespeelster, heelster (dievent.)
schaken, arresteren (dievent.)
scharre, slet (prost.)
schim, bewijs, naam (dievent.)
schofje, hou je stil, verroer je niet (dievent.)
schok, goed geluk (dievent.)
op de schok tippelen ''s avonds op woningen lopen waarvan de bewoners uit zijn'
schooren, goederen, in tegenstelling met 'geld' (dievent.)
schoot of *schotel*, onderdeel van een slot (dievent.)
schrandere, politie (dievent.)
schrijfspiese, kantoor (dievent.)
schuifster, hysterische vrouw (prost.)
schuurtje, cel, politiebureau (dievent.)
schijthuis, hoer (prost.)
secreet, hoer (prost.)
seeweren, stelen (dievent.)
sein, afgesproken teken (dievent.)
seinen, op de uitkijk staan (dievent.)
siene, agent van politie (dievent.)
sjaak, sjaakies: houd je -, doe of je nergens van weet (dievent.)
sjed, duivel, politie (dievent.)
sjerfen (sjerpen), helen, opkopen (dievent.)
sjerfer, heler (dievent.)
sjiebaart, masker (dievent.)
sjien, politieagent (dievent.)
sjouter, politieagent (dievent.)
slaan, stelen (dievent.)
slagen, winst, buit (dievent.)
slak, horloge (dievent.)
slang, horlogeketting (dievent.)
sleur, water en melk (in de gevangenis) (dievent.)
sloopen, lood stelen aan leegstaande gebouwen (dievent.)
slooper, looddief (dievent.)
smeris, politieagent (dievent.)
smeer, uitkijk (dievent.)
op smeer staan
smoezen: gedekt -, zacht praten (dievent.)
snees, opkoper van gestolen goed (dievent.)
sneezen, opkopen van gestolen goed (dievent.)
snoeien, rondgaan om te zien of er iets te stelen valt (dievent.)
snol, hoer (prost.)
suurkers, zij die op een kansje tippelen (prost.)[50*]
soemkoef, politie (dievent.)
soeteneur, bijspringer (prost.)
sooger, jongen uit een dievenhuis (dievent.)
sossem prinserij, bereden politie (dievent.)
span, uitkijk (dievent.)
speeldoos, brandkast (dievent.)
speentjes, beurzen (dievent.)

spienoze, roof, diefstal (dievent.)
spiesertje maken, uitgaan op een val (dievent.)
spinnekop, dasspeld (dievent.)
springen, opengaan (een lade bijvoorbeeld) (dievent.)
standel, sleutel (dievent.)
stille, geheime politieagent (dievent.)
stille kit, winkel van een heler (dievent.)
stinkniese, hoer (prost.)
struinen, stropen (dievent.)
op de struin gaan
swiebel, ketting (dievent.)
swiepert, iemand die er zijn werk van maakt mensen tegen de grond te werpen om ze te beroven (dievent.)

tafeltimtim, tafelzilver (dievent.)
talhoutjes, breekijzers (dievent.)
tandels, sleutels (dievent.)
temeie, hoer (prost.)
temeierlikker, zie *minette* (prost.)
temeierspiese, bordeel (prost.)
tiejijs, o.a. brandkast (dievent.)
tiejijspeezer, brandkastforceerder (dievent.)
tik, horloge (dievent.)
til, verzamelplaats van dieven (dievent.)
ting, tingeling, schel (dievent.)
tippelaar, straatdief (dievent.)
tippelen, op roof uitgaan; op de baan lopen van meiden (dievent., prost.)
tippelsjikse, rondzwervende vrouw (prost.)
tofes, gevangenis (dievent.)
tor, hoer (prost.)
treitertippelaar, brooddief (dievent.)
tremmen, op de baan lopen (prost.)
tring, bel, schel (dievent.)
de tring overgooien
tuimel, tuimelraam boven een winkeldeur (dievent.)
turftrekker, zakkenroller (dievent.)
Turksche tafelschel, hoer (prost.)

uitpeezen, uitvijlen van kienen (dievent.)
universiteiten, gevangenissen (dievent.)

val, gelegenheid, huis; bedekt bordeel (dievent., prost.)
veemsteker, vingerring (dievent.)
verbruggen, verkopen (dievent.)
verdiend, gestolen (dievent.)
verdienen, stelen (dievent.)
verkienen, verkopen (de gestolen waar) (dievent.)
verkleffer, verklikker, politiespion (dievent.)
verklikker, winkelbel, telefoon (dievent.)
verknoeien, verknoezen, verraden (dievent.)
verknijzen, verraden (dievent.)
verkrummelen, wegstoppen (dievent.)
verlinken, verlinker, verraden, verrader (dievent.)
verlunzen, verlenzen, bespieden, beloeren (dievent.)
vermamsen, verraden (dievent.)
vermoffelen, wegstoppen (dievent.)
vernollen, sluiten van een deur (dievent.)
verschieren, verklikken, verdienen (dievent.)
verschud, gearresteerd (dievent.)
versliegeraar, verrader, politiespion (dievent.)
versmiegelen, aanklagen (dievent.)
vigileeren, staan in een deur, door een publieke vrouw, om mannen te lokken (prost.)
vin, barst (dievent.)
een vin in een ruit zetten
vink, portemonnee (dievent.)
vinkendresseur, zakkenroller (dievent.)
vinkenpeezer, idem
voetenlicht, opening onder of bezijden een gordijn waardoor men in huis kan zien (dievent.)
vonk, lamp, dievenlantaarn (dievent.) *kun je in die val met de vonk werken*?

vuile week, menstruatie (prost.)

wandelstok, groot breekijzer (dievent.)
wees, ook *weets*, stille agent (dievent.)
werken met twee vingers, zakkenrollen (dievent.)
wiepsjer, valsekaartspeler (dievent.)
wip of *wipper*, raam (dievent.)
wippen, bemachtigen (dievent.)

IJzeren Hein, de brandkast (dievent.)

zakken: laten -, in het water werpen (dievent.)

zeeferen, stelen (dievent.)
zeeferaar, dief, geslachtsziekte (dievent., prost.)
zeventandje, soort Engelse sleutel (dievent.)
zoldertippelaar, iemand die zijn werk maakt van het stelen van wasgoed dat op zolders te drogen hangt (dievent.)
zwerver, gestolen paraplu (dievent.)
zwirren, kijken (dievent.)
zwir link! 'er is onraad'
zwijn, fiets (dievent.)
zwijnenjacht: op de - gaan, op het stelen van fietsen uitgaan (dievent.)

Ruim 32% van het gehele materiaal (456 woorden van 1420) heeft betrekking op het dievenvak. Een groot aantal hoort tot de vaktaal van de inbrekers. Niet alleen het percentage heeft bewijskracht naast een Bargoense lijst, maar ook de soort woorden.

De lijst bewijst m.i. dat de onderscheiding *dieventaal* naast *Bargoens* wel goed verantwoord is. *Dieventaal* is eenvoudig een *vaktaal* van inbrekers.

In *De Boeventaal* zit ook het gewone Bargoens. Het Bargoens van de zwervers op het platteland is de kern waaromheen de dieventaal zich ontwikkeld heeft. Hier werken alle geheimtaalprocédés bijna koortsachtig, zodat hier van een hypertrofie te spreken is.

Het aantal synoniemen is legio, natuurlijk voor alle begrippen die taboe zijn.

We zullen van de meest voor de hand liggende dieventaalbegrippen de woorden eens apart opgeven. Dit zijn niet alle synoniemen. Een vakman, hier de dief, onderscheidt waar een leek geen verschil ziet. Een dief is voor ons een dief. Maar er zijn heel wat soorten: een goede dief, iemand van de 'gouden ploeg' is specialiteit en verricht maar één soort diefstallen. Voor de politie in zeker opzicht een gemak: het bepaalt de richting van het onderzoek. Dat daarnaast verschillende woorden voor precies hetzelfde begrip bestaan, dus synoniemen, is te verklaren uit de algemene wet dat een gevoelswoord, dus vooral een geheimtaalwoord, z'n gevoelswaarde bij veel gebruik verliest. De oude woorden blijven wel bestaan, maar de nieuwe schieten op als paddestoelen.

Namen voor politie, gerecht enz.

Het meest taboe is voor de beroepsdief wel de man van de wet, zij het als agent, zij het als rechter. Het aantal namen is hier, met dat voor de begrippen 'stelen' het grootst, namelijk 46. Ze mogen hier volgen. De betekenis is in de voorafgaande lijst na te gaan.

Adje, bollebof, bovenmeester, bijl, dekkel, dof gajes, gassie, gebeft gajes, 't gemot, glimmende gajes of *gassie, glimmert, goochemerd, grandige(r), hoed, hoek, hoofdsmeris, jato, kattebak, kip, klabak, knikker op het dak, knobbel-* of *knopsmeris, knolsmeris, knopknolsmeris, koperen bout, krauter, lamp, latkip, link (het), linkgajes, meneertje, poedel, prins, prinsemarij, rus-russies, schrandere, siene, sjed, sjien, sjouter, smeris, soemkoef, sossemprinserij, stille, versliegeraar, wees, weets*.

Het Bargoens van Roeselare heeft twee namen voor 'agent': *waantje, wouwtje*, en één voor 'commissaris': *granderik*. Maastricht heeft er drie: *polenter, smeris, wouten*, en

nog één woord voor ‘commies’ *(schenteling)*, wat met het smokkelen in verband staat. Wat Haaksbergen in deze oplevert, zagen we reeds: *wout*. We zouden er *leinjer* ‘soldaat’ bij kunnen voegen.

Woorden voor stelen

Als er verder iets taboe is in de dieventaal, dan is het wel het vak zelf. De namen voor ‘stelen’ moeten dan ook wel vele zijn. Het zijn weer niet alle synoniemen; de specialisering in het vak levert heel wat verschillende soorten diefstal met de respectieve namen op. De volgende 44 noteerde ik:

Afgrissen, askenen, bedissen, gannefen, gappen, flesschen, fluiten (gefloten), gehad, gehandeld, gelicht, gepiept, geseewerd, geslagen, geslikt, gezeeferd, hengelen, jatmouzen, jatten, kwinten, lichten, mareedsemen, marwiegen, meppen, nosselen, okketaaien, piepen, pikken, rausjen, sabberen, op schok tippelen, seeweren, seinen, slaan, sloopen, op smeer staan, snoeien, spiesertje maken, struinen, tippelen, verdienen, werken met twee vingers, zeeferen, op zwijnenjacht gaan.

Roeselare heeft maar weer twee woorden voor ‘stelen’: *schoepen* en *priemken*; Maastricht: *gannefen, schoepen*; van Haaksbergen kennen we al *schoepen, jatten, gappen*.

Soorten dieven en diefstallen

Het *Liber Vagatorum* geeft ons in 28 hoofdstukken de soorten oplichters en oplichterijen en voegt er in het derde deel nog enkele categorieën bij. Uit de dieventaal was een soortgelijk werk, maar nu geen boek van de zwervers doch een ‘boek der dieven’, samen te stellen.

De volgende categorieën dieven en diefstallen worden onderscheiden:

Bauernfänger, borjen (jenner), edelvolk, ezeltjesdrijver, geweldje, gilleskrauter, goozertippelaar, groentjes, op grootlef tippelen, heitjespiejijzer, jatter, klimmerd, kraak, kraker, krummeldieven, lokvogel, mareedsemer, marwieger, meelukpeezer, miggelaar, pernoozemannen, pickpocket, potsvrijer, slooper, spienoze, tippelaar, treitertippelaar, turftrekker, vinkedresseur, vinkenpeezer, wiepsjer, zeeferaar, zoldertippelaar, zwijntjesjager. Totaal 35.

Roeselare geeft: *boomlichter, beurzensnijder*, waarvan het tweede woord geen Bargoens is. Maastricht gaf geen enkel woord voor ‘dief’, maar zal *gannef* en *schoeper* wel kennen.

Haaksbergen heeft de bekende woorden: *jatter* en *gapper*.

Woorden voor inbrekerswerktuigen

De namen voor inbrekerswerktuigen zullen in een vaktaal voor dieven niet ontbreken. De volgende noteerden we:

Bovenkruis, breektiejijs, bijter, deurkienen, dopkien, Engelschman, galg, grammonen, Hollanders, kaskienen, kienen, kinematograaf, klepelstok, krabber, lippies, matograaf, middendek, onderkruis, pompertje, pooier, sabberaar, schoot, schotel, standel, talhoutjes, tandel, vonk, wandelstok, zeventandje; totaal 29.

In het Bargoens is in dit opzicht geen enkel woord te vinden, tenzij men *clé* ‘sleutel’ van Roeselare erbij zou willen rekenen.

Woorden voor brandkasten, laden, lessenaars enz.

Naast de werktuigen staan de open te breken voorwerpen, brandkasten, lessenaars, laden enz. Ook hier vinden we een groot aantal namen:

Brandspinoze, ezeltje, flip, inspringer, katezel, kattebak, kwak, moppentrommel, muntmeter, muziekdoos, speeldoos, tiejijs, ting, tring, tuimel, wip, wipper, IJzeren Hein; totaal 18.

In het Bargoens van dit soort woorden geen spoor.

Woorden voor verraden en bekennen

Verraad speelt in de dievenwereld een grote rol. Het aantal namen voor dit begrip en voor bekennen zal dus aanzienlijk zijn:

Doorslaan, doortimmeren, omslaan, overbruggen, rotteraar, verkleffer, verknoeien, verknoezen, verknijzen, verlinken, vermamsen, verschieren, versliegenen.

Alleen in het Bargoens van Haaksbergen zagen we een woord voor ‘verklikker’: *moscherem*.

Woorden voor gevangenis enz.

Tot slot willen we de woorden noemen die er zijn voor: gevangenis, politiebureau, cel, die de voortdurende bedreiging van de dieven vormen; de humor is hier onmiskenbaar.

Bajes, bazaar, gribus, groot-bajes, hal, hoogeschool, hotel Bellevue, de Houten Lepel, kotel bajes, lik, paraplu, schuurtje, tofes, universiteiten; 14 woorden.

Roeselare heeft *boks*, Maastricht *bajes*, en Haaksbergen *stielie-bajes* voor ‘gevangenis’.

Nu zouden we nog kunnen geven: de namen van de te stelen voorwerpen, voor het verdonkeremanen van die voorwerpen, de werkwoorden die vluchten, weglopen, zich verbergen aanduiden, maar de hoofdgroepen zijn genoemd, en deze bewijzen duidelijk het diepgaand verschil in woordmateriaal tussen dieventaal en Bargoens.

De taal van prostituees

Als we nu de woorden uit de taal van de prostituees opnoemen, die van de taal van de dieven niet te scheiden is, dan zullen we zien dat we het grootste deel van de woorden van deze groep onder acht categorieën ondergebracht hebben.

Aankwatsen, afgelajen, askenen, begoulesj, behojje, behojjebikker, besluit, bezoles (mezoles), brasser, doorgefourneerd lommerdbriefje, emmer, fietsen, flikker, fokse, fokse medaille, gammel, gelitanieerd, goj, gondelbajis, gondelspiese, gondeltas, goozer, op de goozertjes tippelen, gribus, hintemer, hip, jensen, kalletje, klabbes, onder de klok tippelen, korpus delik, kren, krot, kutpooier, lakijfe, lekijve, loeder, lollepot, lol-tiejijs, lommerdbriefje (doorgefourneerd), lummelbout, lijk, mezoles, mietje, minette, minetten, miskaf, miskuiken, misgasser, miesgasser, mokkel, molleke, nafke (nefke), nekijve, niese, pesaules, pooier, randeevoe, roodevlag, salans, scharre, schuifster, schijthuis, secreet, snol, snurkers[50*], *soeteneur, stinkniese, temeie, temeierlikker, temeierspieze, tippelen, tippelsjikse, tremmen, Turksche tafelschel, val, vigileeren, vuile week, zeeferaar*.

Totaal 79 woorden die op seksuele begrippen, vooral prostitutie, betrekking hebben. In het Bargoens vonden we in dit opzicht niets.

Onder de acht categorieën vallen 263 woorden van de 456 of bijna 58%. Hier past wat Van Ginneken, *Handb. 11*, p. 140 zegt:

> Wat nu de *moreele psychologie* der dieventaal betreft, uit de talrijke synoniemen zien wij duidelijk de afgetreden banen, waarlangs zich hun bekrompen zieleleven voortbeweegt. Voorop: alle kostbaarheden en geld, geld! Dan hun handwerk: het stelen met al de daartoe dienende gereedschappen. Dàn de politie met al den aankleve van dien: het gerecht, het cachot, in de gevangenis, ontsnappen en gevat worden, door de mand vallen en liegen. Eindelijk het verteren van hun geld in smullen en drinken, vechten en ruzie, om van erger maar niet te gewagen. Arme dieven, wat is hun het leven?

Dieventaal uit 1731

De eerste dieventaal vinden we in *Cartouche, Nederduitsch en Bargoensch Woordenboek* van 1731.[51] Het aantal woorden, enkel op het vak betrekking hebbende, is wel niet zo groot als in 1931, maar het vak was toen ook niet zo gecompliceerd.

De namen voor politie en gerechtsdienaars halen in aantal niet bij de moderne. Er zijn er een achttal: *bing van de troetels, captein van de franken, gemot, grandige bol, heelegemot, krommert, baskroo, woutje*.

Namen voor dieven en soorten van diefstallen leverden in 1931 samen 79 woorden. Zo groot is het aantal in 1731 niet. Toch is het aanzienlijk:

Aanfellen, afzetter, deenen, fricketeeren, meppen, mept alleen, ik hou het, kitmatig, kitte stuwers, kleifockert, krabber, pleerie, marchandisers opdoen, mokken die krabt, opsmekken zonder draaiers, platte kriemse flikker 'heler', *platte kaf* 'snees', *rolder, turftrekker, kiesschopper, sim slieri kaari, fiks met loopjes, streekganger, toedekken, valsche pierders, vrije kraakers*. Totaal 27 woorden.

De techniek was voor tweehonderd jaar niet zo vergevorderd als nu. De namen voor inbrekerswerktuigen verraden een primitievere toestand. Negenentwintig werktuigen zagen we in 1931. In 1731 is een dief gewapend met een *huyshouder* 'tang', *kippening* 'schaar', *klankers* 'sleutels' of 'lopers', *pompers* 'baleintjes om geld uit de laden te halen'. De groep brandkasten, laden enz. levert op: *grasbank* 'toonbank', *hoos* 'lade met geld', *horril* 'lade', *klapper* 'kast', *sluyterik* 'kist, kast of venster', totaal vijf woorden. De afweermiddelen stonden in verhouding tot de werktuigen. Brandkasten kende men blijkbaar niet.

Voor 'verraden' en 'bekennen' is het aantal woorden betrekkelijk groot: *kappen, valsch kappen, knoezen, knoojen, snakken, verknoezen*.

Het aantal namen voor de gevangenis is gering, dat voor de lijfstraffen aanzienlijk. Na het afschaffen van de lijfstraffelijke rechtspleging verdween deze laatste categorie geheel en werd de gevangenis de hoofdzaak.

De volgende woorden noteerde ik in 1731: *gefoekert* 'gepijnigd', *hugte* 'hangen', *in de kit gekluit, heb je knooi, lonk* 'te pronk staan', *moolen* 'gloeiend zwaard op de rug', *onder het hugt* 'onder de galg staan', *plak en stoot* 'brandmerk', *peeskit, piesten* 'geselroeden', *roese-moezen* en *ratelen* 'radbraken', *schuuren* 'geselen', *smigher* 'beul', *stuypen* 'gevangennemen', *teef af* 'onthoofden', *terri van den smigher* 'beugel van de beul', *verdroogt aan 't hugt* 'opgehangen zijn', *'t volle* 'schavot'.

Heel het lugubere einde van de dieven staat door deze lijst voor ons.

De rest van de lijst wordt hoofdzakelijk ingenomen door namen van te stelen voorwerpen, evenals in *De Boeventaal*.

De innerlijke overeenkomst tussen deze beide lijsten is opvallend en wordt verklaard uit de omstandigheid dat we in beide gevallen met eenzelfde sociale groep te doen hebben.

Het prostitutie-element is in 1731 lang zo sterk niet, en allerlei tegennatuurlijkheden worden niet genoemd. Dit bewijst echter niet dat ze er niet zijn: de samensteller van de lijst kan door preutsheid weerhouden zijn. Ik geloof echter niet dat dit hier het geval is. Hij noemt over het algemeen de dingen zonder enige terughoudendheid. De tegennatuurlijke zonden en uitwassen van het prostitutieleven missen blijkbaar nog een aanduiding omdat ze nog niet zo fel in het leven ingevreten hadden, of omdat men zich nog schaamde ze te noemen. De volgende woorden, op dit onderwerp betrekking hebbende, noteerde ik:

Kat 'hoer', *koschel* 'hoerenwaard', *mokken* 'een slecht vrouwspersoon', *motkaasie* 'hoerhuis', *te mot gaan* 'te hoer gaan'. Totaal 5 woorden die op één begrip, het bordeel, betrekking hebben.

We zien uit deze vergelijking van de lijst van 1731 en die van 1931 dat de sociale toestanden ook weerspiegeld worden in de talen van de onderste lagen en dat nieuwe omstandigheden ook nieuwe geheimtaalwoorden scheppen.

Het Bargoens uit het midden van de achttiende eeuw[52] heeft inderdaad een sterk Bargoens karakter. De speciale dievennamen: *boskenner, eschkokkers* enz. zijn niet Nederlands en m.i. uit *J.J. Bierbrauer* (Kluge p. 242) overgeschreven; vgl. t.a.p. p. 247-248.

De lijsten, door Verwoert[53] samengesteld, zijn een vermenging van Bargoens en dieventaal; van oud materiaal en zelf genoteerde woorden. De door mij gepubliceerde gezuiverde lijst is na uitlating van de vetgedrukte woorden, die tot het Bargoens van 1769 horen, zeer zeker dieventaal.

Een vluchtig doorzien van deze lijst toont dat al. Alleen onder letter a en b hebben de volgende woorden direct op diefstal of gerecht betrekking:

Aanfeilen; aanslaan (*een loensche tandel* of *kien aanslaan*); *amge* (*amge bekaan*); *atoen* (of *atven*), *baayes, baayes* of *spies is bezoek, sjofele baayes*; *babbelaar*; *baldovenaar, baldoveren*; *balleboos (van 't baayes)*; *balleme*; *bekaan*; *bemoeyal*; *bezoek, bezoek maken, bezoeken*; *blinkers bedekken*; *boldovenen*; *bollebof der siememers, - van de linke, - van de princerij, - van de mispet, - van 't melogen*; *balleboos*; *bonjer schieten*; *bronje*.

Dit zijn er al 28. De totale ontleding van de hele lijst acht ik voor mijn betoog overbodig.

De onderscheiding dieventaal - Bargoens, die a priori aan te nemen was gezien de groepen van personen die een van deze geheimtalen spreken, is dus a posteriori bewezen door de vergelijking van deze geheimtalen.

Na deze beschouwingen komen we tot de volgende definitie van dieventaal.

Definitie van dieventaal

Dieventaal is:

a een geheimtaal;

b gesproken door leden van de dievengilden van onze grote Hollandse steden;
c door de soort woorden het karakter dragend van een vaktaal van dieven enz.;
d ontstaan uit Bargoens, dat er nog steeds de kern van vormt;
e in innerlijke structuur overeenkomend met Bargoens.

Eindnoten:

49 Winkler, *Dialecticon*, p. 410 vlg.
50 prost. = prostitutie; dievent. = dieventaal.
50* Noot van de redactie: lees: *snurkers*.
51 Zie hoofdstuk IV: C II [bron 5].
52 Moormann, *Brg. 18de eeuw*. Zie hoofdstuk IV: C III [bron 7].
53 Moormann, *Verwoert*, hoofdstuk IV: C VIII [bron 16].

III. Het jargon

De term jargon

Het *Wdb. der Nederlandsche Taal*[54] zegt van *jargon* het volgende:

1. Een mengsel van talen, een bedorven taal, een 'knoeitaal'.
2. Een voor oningewijden moeilijk verstaanbare (vak)taal, een 'dieventaal'... Het jargon der rechtsgeleetden. Een geleerd jargon.
   Voorheen ook voor: 'langa'ge de convention, dont on ce (!) sert pour correspondre avec un ambassadeur.' (Littré)... 'Ick hope uwe Ed. het Jargon nu sal hebben ontfangen.'

Sainéan[55] gebruikt de woorden 'argot' en 'jargon' door elkaar:

> Aucun autre argot ne saurait être comparé au jargon français, quant à la valeur et à l'abondance de ses documents.

Lorédan Larchey: *Dictionnaire arg. par.* zegt i.v. *Jar, jars. - Argot*:

> - Vieux mot jadis usité dans la bonne société. Voir *les Psaumes des Courtisans, dédiés aux braves esprits qui entendent le jars de la cour*, petit in -12 publié en 1620. Jars est une abréviation de jargon.

F. Michel, *Études*, zegt over *jargon* (p. 234):

> Jargon, gergon, jergon, viennent de l'italien gergo, zergo, qui a probablement donné naissance à l'espagnol gerigonza, dont le sens est le même.

De algemene betekenis van *jargon* is wel: 'een voor oningewijden moeilijk verstaanbare taal'. De gevoelswaarde van het woord is minachtend. En deze gevoelswaarde had tot gevolg, dat er de betekenis 'Bargoens, dieventaal' aan gehecht werd.

Verder wordt ook het Jiddisch 'jargon' genoemd, als minachtende naam voor een onbegrepen taal. Hoe deze term door vele Joden terecht verfoeid wordt, zullen we in hoofdstuk III nader beschouwen.

In onze geheimtaalgroepen komt er nu één soort voor die direct afhankelijk is van het Jiddisch, daar bijna alle geheimtaalwoorden eraan ontleend zijn. Deze geheimtaal steekt scherp aftegen de andere groepen, en ik heb er de naam *jargon* voor gekozen. *Jargon* is

voor mij in de geheimtaalstudie dus een vakterm, ontdaan van alle gevoelswaarde, met scherp omgrensde betekenis. In 1922 reeds schreef ik:

> Met opzet gebruik ik hier 't woord ‘Jargon’. *Ik versta eronder een geheimtaal, die voor 't grootste deel Joodsche woorden bevat*. Tegenover Jargon staat Bargoensch, dat bijna geen Joodsche elementen heeft. *En tusschen Jargon en Bargoensch is een geleidelijke overgang*.[56]

In het ‘Bargoensch van Maastricht’[57] heb ik deze woorden aangehaald en voegde erbij:

> Een scherpe grens is niet te trekken. De geheimtaal, die ik in Winschoten b.v. noteerde, kan evengoed *Jargon* als *Bargoensch* genoemd worden. ... 't Wordt hoog tijd, dat de geheimtalen in ons land, vooral de *Bargoensche*, systematisch onderzocht worden. Meer en meer worden ze verdrongen door Jargon.

Ik zie thans, met meer materiaal, de structuur van de geheimtalen en de grenzen tussen de groepen een beetje anders dan in m'n eerste publicaties.

Definitie van jargon

Voor het *jargon*, als begrip bij het onderzoek en de classificering van de geheimtalen, stel ik de volgende definitie voor. Jargon is:

1. een geheime vaktaal;
2. gesproken door kooplui (vee-, paarden- en gevogeltehandelaars);
3. gelokaliseerd op alle grote veemarkten en in het oosten van ons land, met als centra: Goor en Oldenzaal en in het zuiden met een centrum: Houthem;
4. waarvan de begrippen, door geheimtaalwoorden weergegeven, voor een groot deel betrekking hebben op handel en koopwaar;
5. die haar geheimtaalmateriaal bijna uitsluitend aan het Joods ontleend heeft;
6. en die, door het dialect waarin het geheimtaalelement gebruikt wordt, een lokale kleur draagt.

De theorie van de verdringing van Bargoens door jargon, zoals ik die in de geciteerde artikels zag, moeten we laten vervallen. Ik zie thans de verhouding zo: uit het jargon (dat voornamelijk door christenen gesproken wordt) dringen veel Joodse elementen zonder hun in de vaktaal gespecialiseerde betekenis door in het Bargoens. De Oudbargoense elementen worden daardoor verdrongen, maar, al zouden ze ook alle door Joodse elementen verdrongen worden, de taal die dan ontstaat *blijft Bargoens*, alleen is de Joodse inslag sterker.

Jargon als vaktaal

Ik ga de woordenlijst uit ‘Louter Lekoris’,[58] het jargon van de paardenhandelaars, na om te bewijzen dat de meeste woorden speciale vaktermen van handelaren geworden zijn, en dus geen Bargoens kunnen genoemd worden.[59]

achelen, vreten; in de paardenhandel van belang
die sos wil niet achelen

Baisrolf, Baisrölfken: Jood, Joodje
pas op, 't is een baisrolf
barboenen, herrie op de markt, ruzie
bedine, vooral Duitsland
'n tofsten sos oet de medine; *ze goat noa de medine* 'die paarden gaan naar Duitsland'
beginnem, maginnef, een klein beetje
ik heb ze veur nen maginnef ekoch
begitem, bang; een kwestie ván groot belang in de handel
den sos is begitem 'dat paard is bang'
beis, koe die slechts uit twee spenen melk geeft
lau kinjen, 't is n'en beis 'niet kopen, het is een beis'
bekane, de bekende; het paard waarover we gesproken hebben
doar he'j den sos bekane
bekippe, samen, 'om de helft' handelen *wie hebt dee pore bekippe ekoch* 'wij hebben die koe samen gekocht'
beseibelen, bedriegen
pas op, den sjalf beseibelt oe
bewiechmen, verdienen
der is vandage lau an de susse te bewiechmen 'er is tegenwoordig weinig aan de paarden te verdienen'
boheme, beheime, koe
bommeler, paard dat kruislam is (zie *zeilemgikker*)
bouwen, ontvangen, krijgen, kopen (zie ook *groote*)
wat veur sassers bouwen-ie? 'hoeveel makelaarsgeld kreeg je?'
bozer, vlees
den sos hef gin bozer 'dat is een mager paard'
brakken, slecht gevogelte
ne kiste brakken
broaches, kwaad
da's een broaches sos 'dat paard kijkt kwaad, zuur'

chole, de droes; ook *chollis*
cornaar, bronchitis hebbend, dempig *den sos is kenaat*

dalsman, iemand die niets bezit, vooral een koper

eigel, kalf (veekopers)
emmes, waar
't Is emmes, zegt de verkoper als hij niet geloofd wordt

gaas, geit (veekopers)
goameler, klophengst; nom. ag. van *goamelen* 'coïre'
gammer, ezel, domkop
gammer, woarumme gaf-ie um de makke neet 'ezel, waarom sloeg je niet toe'
gazzer, zwijn, spek
gazzorumsoacher, varkenskoopman
geilik, samen doen; als twee kopers, kennissen, zin hebben in hetzelfde paard, besluiten ze *in geilik* te doen
geiliken, samen kopen, winst delen; 'het verschil delen' tussen vraag en bod
Is den sos vekoch? Joa, ze hebt egeilikt.
getsje, de helft
ik koch um veur 't getsje
getsjen: verschil delen

Een koper heeft zin in een paard, doet een bod, maar komt niet tot handel. Een *kippegapper* komt erbij staan. De aspirant-koper gaat weg en zegt zachtjes: *getsjen*, meestal met een getal, bv. *beis meis kaf*. De andere wéét dan wat er geboden is, kan makkelijker kopen en deelt het verschil tussen vraag en bod.
gikker, kreupel
den sos is gikker

gillefen, ruilen (gevogeltehandel: delen)
goesj, suffer
den sos is nen goesj ‘dat paard is een suffer’
golve, melk (veekoperstaal)
dee pore gif lau golve ‘die koe geeft weinig melk’
groote: de - bouwen, [berouw krijgen over zijn bod, en zich terugtrekken] *geeft hum de makke, of hee bouwt oe de groote* ‘geef geluk of hij gaat weg omdat hij al te veel geboden heeft’

hakkel: kar, wagon voor vee
De susse zint in 'n hakkel. Hee halgt jofel veur n' hakkel - ‘De paarden zitten in de wagon. Het loopt mooi in het tuig.’
halgen, draven, lopen
loat hum is halgen ‘laat het paard eens voordraven’
harbe, harme, erg, veel, meer
Den sos is harbe makets. Ik geef lau harber - ‘Dat paard is dempig. Ik geef er weinig méér voor.’
hazenhakke, uitwas onder de hiel van een paard

jakkes: een koe die tegenvalt bij het slachten is *jakkes*
jofel, mooi
den sos hef en jofele ros ‘dat paard heeft een mooie kop’
jouker, duur

kapore, bedorven, dood
'n handel met de medine is kapore ‘de handel met Duitsland is kapot’
karbel, roebel
karspringer, paard dat met geweld tussen de bomen uitspringt als het merkt dat het tuig losgemaakt is
katsof, slager; zonder ongunstige bijbetekenis
keilef, misbaksel van een paard
keilefen: zich -, tegenvallen bij het slachten (zie *jakkes*)
dee pore keileft zich
kewes, schaap (veekoperstaal)
kimmel, koe die met slechts drie spenen melk geeft (veekoperstaal)
dee pore is nen kimmel
kinjen, kopen
kippegapper, persoon waarmee men *bekippe* handelt
kis, uier (veekoperstaal)
'n kis van dee pore is lau ‘die koe heeft een slechte uier’
klajims, de botten van een koe; mv. van *regel* met homoniemontwikkeling (deze bet. alleen in veekoperstaal)
kopschudder, paard dat in lichte graad een *tippel* ‘vallende ziekte’ heeft
kosjer, goed, best
kosjere mezommen ‘Hollands geld’
koten, klein
't is nen koten ‘het is een klein paard’

lauman, paard dat niet trekken wil
laumalochemer, dezelfde bet. als *lauman*
lauroojer, blind of halfblind paard
't is nen lauroojer op 't eene najem ‘het paard is aan één oog blind’
lautippeler, koe die slecht loopt (veekoperstaal)
lekève, merrie; ook ‘meisje’
ne mooie lekève ‘een mooie merrie’
lekègeln, 1 stelen, nemen; 2 kopen; de bet. 2 is ontstaan door

synoniemafl.: ‘nemen’ is synoniem met ‘kopen’
Louter(e) Lekoris, de veekoperstaal (zie *Rosjedekore*)

makajemen: zich -, elkaar slaan
de sösse makajemt zich in 'n hakkel ‘de paarden slaan elkaar in de wagon’
makajemer, paard dat slaat
makets, makootse (bnw.), dempig, soort astma hebbend

makke(r), 1 een slag; 2 een gebrek, door een slag veroorzaakt; 3 spat, gebrek aan een poot; 4 toeslag, handslag; 5 verlies; 6 koe waar een gebrek aan is;
2 den sos hèf ne makke an 't regel ‘dat paard heeft een gebrek aan z'n poot’; *4 geef hum de makke* ‘sla toe’; *6 Ik heb ne makke ekoch* ‘ik heb een slechte koe gekocht’ (veekoperstaal)
marre, weide
marwiechmen, verdienen
matje, een beetje
'n sos is matje makets ‘dat paard is een beetje dempig’
matter, minder
ik verkinje den sos gin posjer matter ‘ik verkoop dat paard niets goedkoper’
mazzel broache, geluk ermee; gezegd bij het geven van *de makke*
mazzel tof, geluk in de handel!
mazzel tof, koopman!
meka, prijs
wat veur meka sjoolt den kaffer veur den sos ‘wat vraagt die boer voor dat paard?’
mesjibben, bieden
wa'j mesjibbent, mu'j nossen ‘wat je biedt, moet je betalen’
mesjoris, vaste knecht voor de stallen; hier gespecialiseerd tegenover *sjeichers* ‘losse knecht; helper op een markt’
metsië, een reuzenkoopje (veekoperstaal)
dee pore is ne metsië ‘die koe is goedkoop’
metzger, slager (veekoperstaal)
mies, lelijk
den sos hèf mies sares en nen miezen snaai ‘dat paard heeft lelijk haar en een slechte bek met tanden’

najim, oog
hee dibbert van 't schofel najem ‘hij wijst op een gebrek aan het paard’; lett. ‘hij praat van het slechte oog’
narre, jong weidepaard, van 1½ jaar *de narren mengt d'r oet* ‘de narren mogen uitgevoerd worden’
nefers, buik
den sos hèf gin nefers ‘dat paard is mager, heeft geen buik’
neweile (ne dweile), persoon waar je slecht mee handelen kunt
nossen, 1 betalen; 2 een paard iets ingeven om een gebrek te verbergen (vooral bij de handel in oude paarden gebruikelijk)
ze hebt den sos wat enossent ‘ze hebben dat paard wat ingegeven’

overhoef: uitwas van het kroonbeen boven de hoef, overbeen (zie *schoale*)

pak, een stuk vee dat te duur is (veekoperstaal)
pattes, drachtig
dee pore is pattes ‘die koe is drachtig’
pei, bek
den tofelen sos hèf nog ne jofele pei ‘dat oude paard heeft nog een goeie bek met tanden’
piet, klophengst
pleitegänger, paard dat gauw op hol slaat
ponem, voorkomen
den sos hèf mies sares, mèr een jofel ponem ‘dat paard heeft lelijk haar, maar een mooi voorkomen’ (de kop staat bv. mooi op de nek, de verhoudingen zijn goed enz.)
pore, koe, zonder verschil van bet. gebruikt naast *boheme* (veekoperstaal)
porensoacher, koeienkoopman
posjer, cent in *geen posjer matter*; een koopman die zegt: *Ik geef 't geen posjer matter*, geeft te kennen dat hij zich niet verder af laat dingen

pruimer, paard dat lang voer aan ballen kauwt, welke achter de kiezen blijven zitten en weer uitgespuwd worden; zo'n beest kan alleen kort voer vreten

rebbe, stier (veekoperstaal)
reebeen, uitwas onder de hiel van een paard (zie *hazenhakke*)
regel, poot (mv. *regels*: het Hebr. mv. *raglajim* heeft in *klajims* een gespecialiseerde bet. gekregen) *den sos is tof an de regels* 'dat paard heeft goede benen'
reibach, winst; in gevogeltehandel *reibel*
reklajim, het stel poten van een paard; aan mv. wordt niet gedacht
den sos hèf gin reklajim 'dat paard heeft een slecht stel poten'
rewoochem, grote winst
roerig, bronstig (veekoperstaal)
roof, dokter die de paarden keurt *smoes lau, daar scheft 'n roof* 'hou je mond, daar loopt de dokter'
roofachieler, kribbenbijter; paard dat z'n ruif afknabbelt
ros, kop
den sos hèf nen miezen ros 'dat paard heeft een lelijke kop'
Rosjedekore, het jargon van de paardenhandelaars (ook *Osselekoris* en *Louter Lekoris*); van Hebr. *lôsch'n ha-koidesch* 'de heilige taal'
rossig, bronstig

sabbe, de hals (veekoperstaal, slagerstaal)
een biefstuk van de sabbe 'een heel slechte biefstuk'
sapperen, scherp handelen; niet gauw geluk geven (veekoperstaal)
sares, het haar van een paard
sassers, makelaarsgeld
scheerbek, paard waarvan de bovenkaak breder is dan de onderkaak; zo'n paard kan z'n voer niet kauwen
schiebishalger, paard dat gauw op hol slaat
schlamiel, een slecht paard, in elk opzicht
zunnen schlamiel hè'k nog nooit ezeen
schlemielig, lelijk, van een paard
schnajim, goed gebit
den sos hèf nen schnajim 'dat paard heeft een goed gebit'
schoale, overhoef
schonem, jaar, in *beis-schonem* 'tweejarig paard'
serache, stinkend (veekoperstaal)
serache lapache stinkend vlees
sjalf manspersoon, minachtend gebruikt
dèn sjalf wil ook nog mee achelen 'die vent wil, als tussenpersoon, ook nog wat verdienen'
sjeichers, losse knecht (zie *mesjoris*)
sjoem (bnw.), vet; gebruikt bij de handel in slachtpaarden
'n sos is sjoem 'het paard is vet'
sjok, 1 mark (*Reichsmark*) en 2 markt; bet. 1 door homoniemafl. uit 2
sjokken, kosten
wat sjokt dee pore? 'wat kost die koe?'
sjoolen, vragen
wat sjool ie veur den sos 'wat moet dat paard kosten?'
sjor, os
snaai, bek met tanden (zie *schnajim*) (veekoperstaal)
snoever, paard dat *cornaar* is; nom. ag. van *snoeven* 'snuiven'
soacher, koopman
sos, paard
stalspringer, paard dat niet door een nauwe opening, bv. de staldeur durft, en dan opeens met een sprong uit de stal springt (zie *karspringer*)

tippel, soort vallende ziekte bij een paard
tochus, vagina bij een koe (veekoperstaal)
de tochus van dee pore is lau ‘die koe wil niet drachtig worden’
toffelemone, 1 rooms; 2 kromme, slechte benen hebbend; 3 gezegd van een paard dat in z'n ‘knieën’ doorzakt (zie hoofdstuk 1, ‘Synoniemafleidingen’):
den sos is toffelemone
verhespelen, verliezen
ik hebbe an den sos tissem-hei verhespeld ‘ik heb aan dat paard ƒ95,- verloren’
verkanjen, verkinjen, verkopen

zeibel, slecht (gevogeltehandel) *zeibele schore* ‘slechte waar’
zeilemgikker, paard dat kruislam is

Dat er een volledig getalsysteem is, spreekt voor een vaktaal van kooplieden vanzelf. De getallen zijn: van 1-10: *olf, beis, kimmel, dollard, hei, woof, zoojen, ges, tes, joed*. Van 10-20: *joed-olf, joed-beis*, enz. tot *kaf*, 20. Het getal 15 wordt óf regelmatig gevormd: *joed-hei* (10 + 5), óf, door Joden omdat *joed-hei* de beginletters van Gods naam heeft, *tes-woof* (9 + 6).

De tientallen zijn: *joed, kaf, lammert, mem, non, sammet, sjiebes, smorem, tissem* en *mei*.

Deze lange lijst bewijst dat het jargon een *vaktaal* is van *paarden*- en *veehandelaren*. Met het Bargoens heeft het zo goed als niets uit te staan. Beide groepen hebben woorden aan het Joods ontleend, maar in ‘Louter Lekoris’ zijn al de termen gespecialiseerd. Met dieventaal heeft deze vaktaal helemaal niets gemeen. Er komen wel gelijke woorden voor, maar deze zijn op enkele na van verschillende betekenis.

Jargon als geheimtaal

Dat jargon een *geheime* vaktaal is, moet nu nader bewezen worden. Een massa begrippen die de koopman aan een *kippegapper* mee wil delen, terwijl een derde er niets mee te maken heeft, komen voor: men lette eens op de *gebreken*, van dieren:

Begitem, beis, bommeler, brakken, broaches, chole, kenaat, goamele(r), gikker, goesj, hazen-hakke, karspringer, kimmel, kopschudder, koten, laumalochemer, lauman, lauroojer, lautippeler, makke, makets, makootse, overhoef, pak, piet, pleitegänger, pruimer, reebeen, scheerbek, schiebishalger, schlamiel, schoale, snoever, stalspringer, tippel, toffelemone, zeilemgikker; totaal 37 woorden.

Ook de andere woorden geven vaak begrippen aan die men op een gegeven ogenblik verbergen wil: *getsjen, gillefen, kippegapper, wat sjoolde hij, nossen, mesjibben* enz. Dat er een volledig getalsysteem is, is voor deze handelstaal kenmerkend en stempelt ze ook tot geheimtaal. Getallen, prijzen verbergen is van groot belang voor de kooplui.

En nog overtuigender wordt dit bewijs wanneer we op het volgende letten. Bij m'n laatste onderzoek, in 1931, merkte ik dat er een nieuwe telling naast de oude Joodse begint op te komen. ‘De meesten kunnen Joods tellen,’ zei me een koopman, en nu doen wij het “op z'n Pools”.’

De volgende woorden tekende ik op:

Pools [60]

1	*jɛdnə*	jeden (raz), jedná, jedno
2	*twɑ*	dwa, dwie
3	*tsi*	trzy (uitspraak tsjie)
4	*stɛri*	cztery (uitspraak tsjterie)
5	*pjɛns*	pi□ć (uitspraak pientsj)
6	*seis*	sześć (uitspraak sjessjtsj)
7	*sjɛdəm*	siedm (uitspraak ssjedem)
8	*ɔsjəm*	ośm (uitspraak osjem)
9	*jewins*	dziewi□ć (uitspraak dsiewientsj)
10	*pjɛns* (!)	dziesi□ć (uitspraak dsiessjientsj)
11	*jɛdnə-na:str*	jedenaście(uitspraak jedenassjtsjie)
12	*dwɑ-na:str*	dwanaście (uitspraak dwanassjtsjie)
13	*tsi:-na:str*	trzynaście (uitspraak dsjienasstsjie)
20	*dwɑjɛta*	dwadzieścia (uitspraak dwadsiesjtsja)
30	*sjijɛsti*	trzydzieści (uitspraak tsjiedsiessjtsjie)
40	*stɛri-jɛsti*	czterdzieści (uitspraak tsjterdsiessjtsjie)
50	*pink-jɛsond*	pi□ćdziesiąt (uitspraak pientsiesiont)
60	*seis-jɛsond*	sześćdziesiąt (uitspraak sjessjtsjdiesjiont)
70	*sjidəm-jɛsond* enz.	siedmdziesiąt (uitspraak sjedemsiesjiont)
100	*sto*, of *stɔfkɑ*	sto (uitspraak ssto)

Deze verschillende feiten bewijzen het *geheime* van de vaktaal voldoende. Mijn persoonlijke ervaring is met de feiten volkomen in overeenstemming.

Vergelijking van het jargon van Goor en dat van Houthem-St.-Gerlach

Als vijfde bepaling van het jargon gaven we: de geheimtaalwoorden zijn ontleend aan het joods.

Het aantal woorden van het jargon, opgetekend te Goor, is ± 200. Daarvan zijn er 181 van Joodse oorsprong, of ± 90%. De 19 niet-Joodse woorden zijn:

Bommeler, brakken, cornaar, gammel, karbel, karspringer, kopschudder, overhoef, pak, piet, pruimer, reebeen, roerig, rossig, sares, snoever, stalspringer, verhespelen, verhippelen.

Deze 19 woorden behoren niet alle tot het Twentse dialect: een bewijs dat ze weer ontleend zijn aan vaktaal van Hollandse kooplui. *Karspringer* zou in het Saksisch moeten luiden: *ko:enspringə*; overhoef: *ɔ:vəro:f*; pruimer: *proemə*.

Een ander centrum van jargon in ons land is Houthem-St.-Gerlach, bij Maastricht.[61] Het Joodse element in het Bargoens van Maastricht is slechts 12% (hoofdstuk IV, B IV). In Houthem-St.-Gerlach trof ik paardenkopers aan die een geheimtaal spreken met 96% Joodse woorden (186 van ± 200).

De Limburgse koopman gaf me de volgende markten aan waar zijn jargon verstaan werd: Leeuwarden, Zwolle, Utrecht, Leiden, Rotterdam, Gorcum, Sittard, Beek, Gulpen, Maastricht. Voeg ik deze gegevens bij die welke ik in Twente kreeg, dan kunnen we gerust constateren dat jargon gesproken wordt op alle belangrijke markten in ons land (van Zeeland, de Zuid-Hollandse eilanden en West-Brabant

heb ik geen positieve gegevens). In Duitsland kwam m'n zegsman op de markten te Keulen en Linnich (aan de Roer, oostelijk van Sittard). Ook daar kon hij z'n taal gebruiken. In België was er een enkele op de markten van Tongeren, St.-Truiden en Hasselt, die hem verstond.

Ten opzichte van de invloed van een streektaal op van buitenaf ingevoerde taalelementen is de vergelijking van ‘Louter Lekoris’ en ‘Losche Nekôdesch’ zeer leerzaam.

Het jargon van Zuid-Limburg lijkt me jonger dan dat van Twente. In Twente vinden we veel meer klank- en begripsassociaties dan in Zuid-Limburg. *Golve*, Hebr. *golow* ‘melk’, is geassocieerd met het Twentse *golve* ‘opgestuwd water’, en werd me verklaard: ‘’t golft zo in de emmer.’ *Groote* (Hebr. *garotoh*, Rabbijns *charâtâh*) ‘berouw’, is geassocieerd aan *'t begroot me* ‘het spijt me’ (zie hoofdstuk 1, ‘Voorbeelden van woordvervorming door klank- en begripsassociatie’). In Zuid-Limburg staat het woord *cherote* veel dichter bij het Hebreeuws. Zelfs de naam van het jargon zelf toont aan dat het Limburgs jonger is. *Lôsch'n ha-koidesch* ‘heilige taal’ werd in Twente tot *Louter Lekoris* waarbij *louter* me uitgelegd werd als ‘enkel, zuiver’. Verder hoorde ik: *Osselekoris* en *Rosjedekore*, waarvan ik vermoed dat het eerste vervormd is door bijgedachte aan ‘os’ en het tweede door associatie met ‘ros’. Limburg heeft een naam die veel dichter bij de oorspronkelijke Hebreeuwse staat: *Losche Nekôdesch*.

Een woord als *barboene* (Hebr. *bilbûl*, mv. *bilbulim*) is in z'n klankschilderende rekking volkomen Twents geworden. Zuid-Limburg heeft in *beboele* een meer oorspronkelijke vorm.

De woordovereenkomst tussen Limburgs en Twents jargon is niet volkomen. De volgende woorden kent Limburg niet, Twente wel:

Achelpeter, bas, beginnem, begitem, beis (als naam voor koe), *beisje, bommeler, brakken, broaches, chollis, gappen, gapper, goesj, gonte, hazenhakke, heitje, jakkes, janzoref, joedje* (met de bet. ‘ƒ10,-’), *karbel, kewes, kis, kopschudder, laulem, maginnef makajemen, marre, marwiechmen, matje, mesjokke, mesjoris, mies en moos, najim, parch, porensoacher, pruimer, reebeen, regel, reibach, rewoochem, roerig, roof* (met de bet. ‘honger’), *roofachieler, rossig, scheerbek, schiebishalger, sjaal, snoever, stalspringer, sossen-metzger, temeie, verhespelen, zeilemgikker, zonof*.

Zestien woorden die ik in Limburg noteerde, bleek het Twents jargon ook bij verdere navraag niet te kennen. Verschillende woorden echter, die ik in Limburg noteerde en in Twente niet, bleken er bij nader onderzoek wel bekend.

De volgende woorden vond ik in Twente niet: *askene* ‘handelen’; *benenide* ‘beroerd’, in de uitdrukking *mamser benenide* ‘kerel waar niet mee te handelen is’; *ebbes, ibbes* ‘iets’ (zuiver Jiddisch); *erl* ‘kerel’; *ette* ‘vader’; *joedsoof* ‘tien gulden’; *kafejtje* ‘kwartje’; *langeifets* ‘persoon waarvoor je moet oppassen’; *laudalle* ‘paard dat niet trekken wil’; *marschief* ‘nooit’; *mazik* ‘gevaarlijk, van een paard’; *newiert* ‘winst’; *pritsche* ‘frank’; *siovenen* ‘bieden’; *somes* ‘de botten’; *strekkes*, in *hij is bajis strekkes* ‘hij is thuis’; *toffiel* ‘slim, mooi’.

Groot is het verschil tussen Twents en Limburgs jargon niet. Het Twents heeft in totaal ± 40 woorden meer. Bij deze 40 woorden zijn er 18 die gebreken van dieren aangeven. De handel in Twente, met z'n import van Russische paarden, heeft

blijkbaar meer gebreken te verbergen dan de Limburgse, met z'n handel in inlandse paarden.

Vergelijking van het jargon van Goor en de geheimtaal van Rappenau

Hoe dezelfde behoeften tot dezelfde ontleningen leiden, toont ons een vergelijking van het Nederlandse jargon met een Badens, dat Ottmar Meisinger in Rappenau[62] noteerde. Het grootste deel van de woorden dat in Rappenau uit het Joods in de taal van de handelaars is gedrongen, komt ook in het jargon voor. De speciale vaktermen missen we echter, daar de handel in Rappenau blijkbaar geen paardenhandel is. De meeste woorden die Meisinger geeft, zijn in Twente ook buiten de paardenhandel bekend. Uit de handelskringen zijn ze daar in de omgangstaal gedrongen. De lijst is in ons verband belangrijk genoeg om ze af te drukken en de woorden te vergelijken met de Twentse. We zien dan tevens de dialectinvloed.

	Rappenau	***Twents***
1	*axiilə*, essen; zeldzamer *axlə*.	*achelen*.
2	*axiiləspheetɑ*, einer der sich durch guten Appetit auszeichnet.	*achelpeter*.
3	*aan*, Aaron.	
4	*isjə*, Weibsbild (Schimpfwort).	
5	*itsic*, Isaak.	
6	*jeikuf*, Jakob; auch als Schimpfname verwendet.	
7	**jontəf*,[63] jüdischer Festtag.	
8	*jounas*, Jonas.	
9	*joukɑ*, kostspielig, teuer. Redensart: *sisj mɑtsəjoukɑ* ‘es ist mir zu kostspielig’.	*jouker*.
10	*juutl*, entstellt aus Judas.	
11	*kanfə*, stehlen.	*gannefen*.
12	*kətiwɑ*, Gerede, Geschwätz.	*dabberen*.

13	*khafrúus*, Gesellschaft (verächtlich); Redensart: *ti kants khafrúus*, die ganze Gesellschaft; Kompositum: *jutəkhafrúus*.	*kafrines*, achterlijke lui op zakengebied.
14	*khaljəs maxə*, etwas hintertreiben, spez. eine Verlobung durch Verleumdung rückgängig zu machen suchen.	*Kaljes* maken: de handel kapotmaken.
15	*khalə*, Braut. Wie zum Subst. Ente ein Mask. Enterich gebildet wurde, so zu *khalə* ein Mask. *khalɑric*, Bräutigam.	
16	*khapooɑrəs*, zerbrochen, verdorben; bisweilen sagt man auch *futsje khapooɑrəs*.	*kapore*, bedorven, de handel is kapore.
17	*khatsuf*, Metzger (Scheltwort).	*katsof*, geen scheldwoord.
18	*khinəm*, Läuse, Ungeziefer.	*kinnem*, luizen.
19	*khipə maxə*, gemeinsame Sache machen bei einem Handel.	*bekippe handelen, kippegapper*.
20	*khousjɑ*, rein, zum Genusse erlaubt; wie in Handschuhsheim kann es auch die Bedeutung haben: richtig, geheuer, wohl, z.B. *sisj mɑnɛ kants khousjɑ*, ich befinde mich nicht ganz wohl.	*kosjer*, goed, best in orde.
21	*khotsə*, sich erbrechen (wordt door een enkele met Hebr. ww. *kuz* ‘hij moest braken’ in verband gebracht Er zijn ook andere verklaringen).	
22	*khuuxm*, durchtriebener.	*gochem*, slim.
23	*knasə*, strafen, bestrafen (Im D.W. wird das Wort fälschlich als wertvoller alter Sprachrest bezeichnet und mit dem Norw. *knasa* zusammengebracht, vgl. Avé-Lallemant IV 559.).	
24	*koiə*, Mädchen, Frau (verächtlich) Komp. *krisjtəkoiə, sjawəskoiə*.	*goj*, vrouw.

25	**laicm*, Brot (komt in R. niet voor, wel in het naburige Walbstadt).	
26	*lɛɛsɑ*, Eliezer-Lazarus.	
27	*makes*, Schläge.	*makkes, makajem*.
28	*malouxəs* (zie no. 85).	*melochemen*.
29	*mapɛɛɑres*, schwanger.	*pattes*?
30	*masəmátm*, Handel, Geschäft.	*mazzematten* (Limb.).
31	*maasəs*, Moses.	
32	*masic*, Pferd, das gerne ausschlägt, dann auch gefährlicher Mensch, ungezogener Knabe.	*mazik*, gevaarlijk (Limb.) (v.e. paard).
33	*masjóoɑres*, Gehülfen.	*mesjoris*, vaste knecht.
34	*matsə*, Osterbrod der Juden. Kompos. *matsəpek*, Mazzenbäcker	
35	*maxúlə*, bankerott.	*macholle*, dood, bankroet, kapotgebroken, gek.
36	*məsúme*, Geld.	*mezommen*.
37	**minje*, Nachmittagsgebet.	
38	*miis*, lästig, zuwider. Redensart: *ə miis ɑ jut, s isj mɑ miis*, es ist mir zuwider, verleidet.	*mies*, lelijk, slecht.
39	*mise məsjinə*, Fluchwort, eigentl. ein jäher, ungewöhnlicher Tod.	*missemeschinne*, grove verwensing.
40	*misjphoox*, Gesellschaft, Sippschaft (verächtlich). Redensart: *ti kants misjphoox*.	*mispocher*, familie (met een minachtend tintje); *de heele mispocher*.
41	*misjúke*, auch *məsjúke*, verrückt.	*mesjokke*.

42	*mooɑrəs*, Angst, Respekt.	*more, morig*, bang.
43	*mousji*, Moses.	
44	*nouslə*, bezahlen.	*nossen*, geven, betalen.
45	*ooləm*, auch *ouləm*, Menge.	
46	*ooɑrə*, beten (nur vom beten der Juden gesagt).	
47	*paaxɑlə*, ungeschickter, einfältiger Mensch (Avé-Lallemant IV, 526: bochur).	
48	*paxínem*, Kleinigkeit. Redensart: *fore paxínem*, für eine Kleinigkeit, um geringes.	*maginnef*, een beetje, bijna niets.
49	*pɛricəs*, Sabbathbrot; es sind geflochtene Weiszbrote, die mit Mohn bestreut sind	
50	*pəhɛɛmɑ*, Vieh, dann auch Viehändler und Jude überhaupt.	*boheme*, koe.
51	**peisax*, Ostern	
52	*petúuxt*, reich, begütert.	*betoeg*, rijk.
53	*pleitə*, durchgebrannt.	*pleitegänger*, paard dat er gauw vandoor gaat.
54	*pounəm*, verdrieszliches Gesicht.	*ponem*, voorkomen, gezicht.
55	*pooɑric*, Baruch.	
56	**prosmíile*, Beschneidung	
57	*prouxə*, Vorteil, Nutzen, z.B. *sisj khain prouxə anm*, es ist bei ihm nichts zu gewinnen.	*brooche (mazzelbrooche)*.
58	*psjtust*, verrückt zu *sjtus* (no. 79).	
59	*rɛwax*, seltener *rɛwic*, Gewinn.	*reibel, reibach, rewoochem*.

60	*rewlə*, beten (nur vom Beten der Juden in der Synagoge gebraucht); weiterhin bedeutet es: wirr durcheinander reden. Subst. *kərɛwl*) (bij Hebr. rabbi).	
61	*rouxəs*, Zorn.	*broaches*, kwaad.
62	*sámeel*, Samuel; *ook sjmuul*	
63	*sentɑ*, Alexander	
65[63*]	*suutm*, Teufel; Redensart: *kee tsum suutm!* Geh zum Teufel!	
66	*sjaskənə*, viel trinken.	*sjasken*, drinken.
67	*sjaatcə*, Heiratsvermittler	
68	*sjawəs*, Sabbat; dazu gehört *sjàwəstekl*, alter Hut.	*sjabbes*.
69	*sjɛctə*, schächten; weit verbreit	
70	*sjikɑ*, betrunken.	*sjikker*.
71	*sjiks*, Frauenzimmer (verächtlich) Komp. *jutəsjiks*. Dim. *sjiksəlic*.	sjikse(meisje).
72	*sjlamásl*, Unheil, Unglück.	*slamazzel*, ongeluk.
73	*sjlaumə*, durchtriebener Mensch, entstellt aus Salomon.	
74	*sjmaiəsruul!* Hebr. Ausruf, eigtl. Höre Israel!	
75	*sjmuu*, Schwindel, pl. *sjmuus*, Gerede des Händlers; ein weiteres Subst. ist *sjmuusɑ*; Redensart: *tə sjmuusɑ maxe* d.h. bei einem Handel zu Gunsten des Verkäufers auf den Käufer einreden. Der Lohn dafür ist das *sjmuuskɛlt*; das Verbum lautet *sjmuusə*.	*smoes, smoezen*.

76	*sjouftl*, jämmerlich, charakterlos, schmutzig.	*sjofel*, lelijk, slecht.
77	*sjoutə*, Narr. Komp. *sjuutpooɑric* (no. 55).	*schaute*, gek.
78	*sjtiicm*, still, st! *sjtiicəm*, ruhiger Mensch.	*stiekem*.
79	*sjtus*, Scherz, Spasz, Unsinn, Thorheit. *sjtus prientəs*, leeres Gerede.	*stots*, herrie, dwaze drukte.
80	*taləs*, Geldverlegenheit, Bankrott.	*dalles*, niets; *dalsman*.
81	*talf'm*, Mensch der 's zu nichts rechtem bringt.	
82	*tiwɑrə*, leise reden, namentl. von Frauen-unterhaltung gebraucht. Subst. *kətiwɑ*.	*dabberen*, bidden, praten. *gedibber*, gepraat.
83	*toufit*, David.	
84	*touflemuunisj*, Katholisch.	*toffelemône*, katholiek.
85	*touxəs*, podex. *touxəs malouxəs*, entspricht dem derben deutschen Ausdruck, der auch Goethes Götz bekannt ist.	*toches*, vagina van een koe; ook achterste (podex).
86	*treifɑ*, unrein, Gegentheil von *khousɑ; ə treifɑri kosj*, ein unreiner Mund.	*treifel* (veekoperstaal).
87	*tsasɑrəs*, Lohn des Mahlers (lees: Maklers!).	*sassers*, makelaarsloon.
88	*tsooɑrəs*, Streit.	*tsoores* (niet zeker bekend).
89	*uusɑ*! wahrhaftig! nicht! *i tuus uusɑ nɛt*, ich thue es wahrhaftig nicht.	

Van de 89 woorden die Meisinger geeft, komen er 50 ook in het Nederlandse jargon voor. Bij die 89 woorden zijn 11 Joodse voornamen, die bij ons niet veranderd worden. We mogen dus rekenen dat van 79 woorden die Meisinger in Rappenau[64] optekent, er 50 in ons jargon voorkomen.

'Hebräische Worte aus dem Jiddischen sind in den Spezialsprachen verschiedener Berufsstände Deutschlands oft anzutreffen,' zegt Mieses, *Die Jidd. Spr.* p. 262. Zo is het ook bij ons. Maar wel heel speciaal geldt Mieses' mededeling voor het jargon, de geheime vaktaal van onze paarden- en veehandelaars.

Eindnoten:

54 *Wdb. der Nederlandsche Taal* VII, I, kolom 224; vgl. hoofdstuk III.

55 Sainéan, *Sources* IX; zie ook Sainéan *Argot ancien*, p. 1-3 en p. 30.
56 Moormann, *Losche Nekôdesch*, p. 26 [Limburgs jargon van paardenhandelaars; bron 49].
57 Moormann, *Brg. v. Maastricht*, p. 160 [bron 23].
58 Moormann, *Louter Lekoris*; passim [bron 48].
59 Zie voor nadere toelichting hoofdstuk IV, vooral D I - D VII, waar we veel van deze woorden in het Bargoens als niet-vaktermen zullen terugvinden.
60 Prof. Michaël Brandstätter, *Deutsch-Polnisch*, Berlin 1920, p. 19. [Noot van de redactie: om typografische redenen had Moormann een aantal Poolse tekens op een geheel eigen wijze weergegeven. Wij hebben de gebruikelijke Poolse tekens teruggezet.]
61 Moormann, *Losche Nekôdesch* [bron 49].
62 Meisinger, *Rappenau*.
63 De minder bekende woorden zijn door Meisinger met* getekend. Enkele ongewone fonetische tekens zijn vervangen door andere met dezelfde klankwaarde (α, ə, ɛ).
63* Noot van de redactie: foutief doorgenummerd.
64 'Rappenau liegt an der Nordgrenze Württembergs, eine Stunde westlich von der hessischen Enklave Wimpfen auf badischem Gebiet. Es zählt etwa 1500 Einwohner, darunter sind ungefähr 50 Israeliten.' Meisinger, l.c. p. 172.

IV. Kramertaal[65]

Kramertaal is de geheimtaal van oorspronkelijk reizende, soms zeer welgestelde handelaars en vertoont bepaalde kenmerken die haar scherp afscheiden van het Bargoens.

Het verschil met dieventaal volgt uit het verschillend beroep van de sprekers. Het verschil met jargon volgt eveneens hieruit en tevens uit de oorsprong van het woordmateriaal.

De aangehaalde studie over kramertalen leerde ons drie centra kennen waar deze taal gesproken wordt, beter: werd. Want deze talen zijn aan het uitsterven. Met het ras van de oude kramers verdwijnt de taal, en in enkele zeer gegoede, achtbare koopmansfamilies, vinden we sporen, soms zelfs aanzienlijke resten.

Kramertaal in de Kempen en in Mettingen

Een centrum van de kramertalen is de Kempen.

Ik heb daar persoonlijk onderzocht: Weert en Tungelrooi, waar Teuten woonden. In Tungelrooi sprak ik een zeventigjarige, die me verzekerde: 'We hebben nooit "Kremerwelsch" of enige geheimtaal gesproken. Als we in Holland niet verstaan wilden worden, spraken we ons dialect'.[66] In 1928 onderzocht ik Exel en Hamont. In Exel sprak ik een krasse tachtiger, die van z'n zestiende jaar gereisd had. Ook z'n vader was Teut. De heer P. verklaarde me dat hij nooit geheimtaal gesproken had, en z'n vader ook niet. Dat zijn gegevens die al bijna 100 jaar terugreiken.

In Hamont lichtte de burgemeester me in (hij is oud-Teut): 'We hebben nooit een geheimtaal gesproken. Enkele woorden hadden we wel, maar die raakten in onbruik toen de Teuten Frans leerden.' Een handschrift dat ik in Hamont kon raadplegen, *Levensherinneringen van Jacq. Rijken gest. 1917*, bevat wel een geschiedenis van de Teuten, maar over geheimtaal constateerde ik niets.

We kunnen, na deze van elkaar onafhankelijke mededelingen, gerust aannemen dat de kramertaal van de Kempen nu is uitgestorven. Maar dat er een bestaan heeft is zeker, en vooral te bewijzen door de sporen die ze nagelaten heeft in een tweede kramertaal: de 'Tiöttensprache' van Mettingen. De Tiötten van Mettingen e.o. en de Teuten van de Kempen hebben elkaar vroeger gekend, al was het dan ook alleen doordat ze elkaar beconcurreerden. De Duitsers hebben de Belgen zelfs van de markt gedrongen. Een halve eeuw geleden, dus tegen 1880, waren in Hamont nog 52 Teuten, die handelden in Brielle, Klaaswaal, Piershil, Puttershoek, Utrecht. Ze kwamen zelfs tot in Denemarken.

De oorlog heeft deze handel veel schade gedaan. Maar de concurrentie van de Duitsers eveneens. Deze vestigden zich definitief in de plaatsen waar ze handelden. 'Wij waren zo dom,' zei me de heer P. uit Exel, 'elke winter terug te gaan naar ons dorp en dan feest te vieren.' (In Hamont heette dat het *groote geloch*.) Hier hebben we dus een positieve verklaring van contact met de Duitse Tiötten.

In Mettingen e.o. stelde ik nu ook een onderzoek in. Het beeld van de sprekers is hier hetzelfde als in Tungelrooi, Exel, Hamont. Een ruim tachtigjarige en een middenzeventiger konden me inlichten. Maar die kenden tenminste de geheim-

taal nog en we hebben er buitengewoon waardevolle gegevens over. Nu blijkt dat over het ontstaan van de stoffenhandel zowel in Mettingen als in de Kempen eenzelfde legende bestaat.

J.H. schrijft over de Teuten:[67]

> Ten dien tijde gongen er vele lieden uit de Limburgsche Kempen Holland in werken. Zij droegen eene bijzondere soort wollen kousen en oefenden ook den stiel van koperslagers of ketellappers. De Hollandsche boeren en boerinnen verzochten ze (!) hun, in het voorjaar, want de teuten keerden 's winters thuiswaarts, zulke kousen mee te brengen. Hierdoor ontstond er handel, dien ze stillekens aan vergrootten en uitbreidden en tot op den dag van vandaag hebben voortgezet.

Over de handel van de Tiötten schrijft L. Stüve,[68] een gewezen Tiötte, het volgende:

> Er [der Ursprung des Hausierhandels in Holland] wird, nach Erzählung in Mettinger Tiöttenkreisen, auf die Hollandgänger (Torfbagger und Grasmäher) zurückgeführt. Aus den Hollandgängern wurden Hausierer und das hatte folgende Bewandtnis: Bei dem mehrmonatlichen Aufenthalt aldort muszten die Hollandgänger natürlich auch ihre Wäsche waschen lassen. Nun aber stand zu damaliger Zeit die Leinenindustrie im Kreise Tecklenburg in hoher Blüte. Fast in jedem Hause wurde gesponnen und gewebt, sodasz die Hollandgänger mit guter Leibwäsche ausgestattet werden konnten. Das prächtige feine westfälische Leinen gefiel den holländischen Frauen und wurde viel bewundert. Aber dabei blieb es nicht. Sie baten die Hollandgänger, ihnen von dem Leinen doch auch ein Quantum mitzubringen. Ein findiger Kopf ist wohl auf den Gedanken gekommen, dasz man mit dem Leinen ein Geschäft machen könne, und brachte gleich ganze Stücke mit. Das Leinen fand guten Absatz, und die Hollandgänger gelangten bald zu der Einsicht, dasz der Leinenhandel mehr einbringe als das mühevolle Torfbaggern und Grasmähen. Zuerst führten sie nur Leinen, später aber auch Wollsachen, zumal für Fischer. Die deutschen Hausierer erhielten von den Holländern die Bezeichnung: ‘Fijndoekpoepen’.

Ik voor mij geloof niet zo heel veel van deze verklaringen. Maar interessant is dat die van Mettingen lijkt op die van Exel, Hamont, etc.

In de Kempen bestaat een geheimtaal die verwerkt is in een parabel, ‘De verloren Zoon’.[69] Toen ik van drie kanten hoorde dat de Kempense Teuten nooit een geheimtaal gesproken hadden, was ik geneigd deze parabel voor een mystificatie te houden. Ik werd in die mening versterkt door eenzelfde parabel, die Van Ginneken publiceerde in z'n *Handb. II*, p. 106 en waarvan het woordmateriaal heel zeker onbetrouwbaar is.[70] Verder vond ik bij Creemers[71] enkele zinnen uit de geheimtaal van de Teuten, bevattende 17 woorden. Van die 17 bleken er echter 15 afkomstig uit de Tiöttensprache, van Westfalen. Deze uitkomst bracht me ertoe de geheimtaal

van de parabel te vergelijken met de Tiöttensprache. Deze vergelijking gaf me de overtuiging dat de taal van de parabel niet verzonnen was. Er is namelijk een grote overeenkomst tussen Tiöttensprache en parabeltaal.

Verder bestaat er een kleine lijst van woorden uit de Teutentaal, te vinden in het bovengenoemde artikel van J.H. Er wordt niet precies aangegeven uit welke plaats dit materiaal is, maar het stamt uit de Kempen, waarschijnlijk uit Exel. Als de begrippen in de parabel en de lijst van J.H. gelijk zijn, zijn de geheimtaalwoorden ervoor ook gelijk. Ook hier wordt dus de authenticiteit van de geheimtaal in de parabel bewezen.

Daar nu niets meer van die taal bekend is, mogen we gerust aannemen dat ze heel oud is. Het hs. van de heer Jacq. Rijken stelt de trektochten van de eerste Teuten in het midden van de 17de eeuw; dus bijna 280 jaar geleden. Het parabelmateriaal dagtekent uit die tijd.

Waar de vergelijking van Creemers materiaal met de Tiöttensprache zo'n verrassend resultaat opleverde, onderzocht ik ook de verhouding van de Exelse lijst met die van Mettingen. Van de 34 gelijke begrippen hebben er 20 dezelfde geheimtaalwoorden.

Ten slotte vergeleek ik nu de hele Kempense geheimtaal met de Tiöttensprache. En nu kwamen de eigenaardigheden en kenmerken van een taal die we kramertaal noemen, tevoorschijn. We kiezen de naam kramertaal niet speciaal, zoals Kluge, omdat ze door kramers gesproken wordt. Er zijn kramers in de Eifel, die bijna jargon spreken. Maar de kramertaal is een geheimtaal met eigen kenmerken.

De vergelijking parabel - Tiöttensprache gaf 32 woorden die beide groepen gemeen hebben. De vergelijking toonde ook dat de gemeenschappelijke woorden geen enkele samenstelling bevatten. We zullen zien dat het voornaamste kenmerk van de kramertaal een ontwikkeling is door afleiding en samenstelling. Deze ontwikkeling is van een latere periode. Ik noem ze ‘geleerde’ vormingen. Dat bij de 32 gemeenschappelijke woorden geen enkele ‘geleerde’ vorming voorkomt, wijst erop dat het contact tussen Teuten en Tiötten van oude datum is. De Teutentaal uit de Kempen is oud: zij heeft de laatste fase van ‘geleerde’ ontwikkeling door samenstelling en afleiding niet meegemaakt. Toen de Teuten zich opwerkten tot gezeten handelaars, gebruikten ze geen geheimtaal meer en ging zelfs de herinnering aan de geheimtaal van de eerste periode, toen ze als ketellappers, varkenslubbers enz. Holland introkken, verloren. De Tiötten van Mettingen namen van deze Kempense zwervers de geheimtaal over.

Een deel van die 32 woorden, namelijk 12, behoort tot het Bargoens van de zuidoostelijke taalgroep. De oudste kramertaal heeft een kern van Bargoense woorden. De kramers stammen oorspronkelijk uit de onderste lagen van de zwervers. Toch is er verschil tussen de oudste kramers en de Bargoenssprekers. Ze hadden vaste woonplaatsen en vulden hun geheimtaal aan met vreemde, ongebruikte woorden uit hun dialect: *moris, paen, poerse* e.a. Er zit een lokale kleur aan de oude kramertalen. Zigeunerelementen en Joodse woorden komen in de kramertalen zo goed als niet voor. In de parabel is Zigeuners: *moolen* en *poojen*, dat uit het oudste Bargoens stamt. Joods is er niet in.[72]

Op grond van de gemeenschappelijke woorden komen we tot de conclusie dat

de *Tiötten* (dat is *Teuten* met Westfaalse diftongering)[73] de kern van hun geheimtaal overgenomen hebben van de Teuten uit de Kempen, evenals hun naam. Het contact van beide groepen had plaats in Noord-Nederland, waar ze dezelfde streken bereisden.[74]

Ik laat hier een lijstje van de gemeenschappelijke woorden in de Tiöttensprache en de Kempense taal volgen.[75]

Parabel	***Tiöttenspräche***
Botten, eten.	*butten*, essen. Dit woord is Oudbargoens en komt algemeen voor.
Bot (znw.), het eten.	*But*, znw. Dit znw. is in het Kempens van het ww. *botten* gevormd en in de Tiöttensprache overgenomen. Het komt alleen in de Kempen en Mettingen voor.
Dossing, kleren.	*Dosz*, bukskin, als *botten* een Oudbargoens woord.
Fitseklere, brandewijn.	*Fitse klar*, Wein. De gelijke vorming wijst op ontlening. De Tiöttensprache heeft weer 'geleerd' doorgevormd: *fitse plump, fitse funken*.
Foor, dienst. De oudste bet. is hier geweest *markt*, waaruit zich *verforen* 'verhuren' (een soort verkopen) ontwikkelde.	*For*, markt, mark. Dit woord, gewoon Kempens dialect,[76] is zeker overgenomen. Het heeft geen betekenisontwikkeling, behalve die homoniemafleiding, doorgemaakt.
Grieszen: loense -, lichtekooien.	*Grüse*, Mädchen. Waar ook Groenstraat de opvallende *gr*-Anlaut heeft,[77] is ontlening hier wel zeker. Kernwoord.
Heet, duur.	*heet*, teuer. De hele vorm, en ook het voorkomen in de zuidelijke kramertalen, wijst op ontlening. Kernwoord.
Kapis, priester.	*Kabbes*, pastoor. Zeker overgenomen. Kernwoord.
Kas, huis.	*Kasse*, Haus. Is Kempens dialect. Overgenomen.
Knullens, zonen.	*Knölle*, knecht. Dit algemeen bekende Zuid-Nederlandse woord is overgenomen.

Krep hebben, een feestmaal houden.	*krepp*, besoffen. Is m.i. ontleend en heeft zich hier verder in bet. ontwikkeld.
Kwint, erfdeel.	*quinten*, verdienen. Is in de zuidelijke groepen algemeen. Kernwoord.
Kwisten, zeggen. Hier zou overname uit het Westfaals mogelijk *kúnnen* zijn (zie lijst Kramertaal, p. 72 i.v. *kwisten*).	*quässen*, sprechen. Heel oud woord.
Loense, slechte.	*luns, lunsch*, schlecht. Is een algemeen in Zuid-Nederland verspreid woord, ook in het Bargoens. Overgenomen.
Maens, handen.	*Maunse*, hand. De hele vorm wijst op overname, vooral de mv. vorm voor enk. gebruikt.
Meles, buik.	*Meles*, Bauch. Oud woord. Ook in het Bargoens.
Moolen, sterven.	*moll*, tot. Is algemeen Bargoens. Wsch. Zigeuners. Hoeft niet aan Kempens ontleend te zijn. Oud woord.
Nobis, niemand.	*nobis*, nein, nichts. Een oud woord. Is speciaal in deze vorm bij de Kramertalen in het zuiden te vinden. Wsch. ontleend.
Olmste, vader.	*oltmansch*, alt. Het woord komt als *olms* algemeen voor in het Bargoens. Ik geloof dat *oltmansch* een ‘verklarende’ vorm is naast *jung-mansch* ‘jong’.
Oppoeyen, opdrinken.	*pojen*, trinken. Algemeen bekend, oud woord. Ook Bargoens; m.i. ontleend. Wsch. Zigeuners.
Paen, brood.	*Pen*, brood. Zeker ontleend.
Poen, geld	*Punen*, Geld. Is algemeen verbreid. Ook Bargoens. Hoeft niet aan het Kempens ontleend te zijn.
Poerse, varkens	*Porsch, Porsen*, Schwein. Is zeker ontleend.

Snipste, jongste.	*sneps*, klein, wenig. Waar dit woord ook nog in Groenstraat voorkomt, is ontlening aan Kempens Bargoens wel zeker.
Snoedse kapis, een dominee. Hier is overname uit de Tiöttensprache mogelijk. Het woord wordt alleen hier en in Westfalen gevonden.	*snutsch*, evangelisch.
Spooren, trekken, reizen.	*spuren*, gehen. Is een Kempens woord. Zeker ontleend.
Subber, broer.	*Sebber*, Bruder. Alleen hier gevonden. Over ontlening dus geen zekerheid.
Tispelsporen, kroeglopen.	*Tispel*, Wirtshaus. Hier lijkt me ontlening zeker. Vooral, daar de parabel een 'geleerde' samenstelling geeft.
Treden, schoenen.	*Treen*, Schuhe, Stiefel. De hele vorm is Nederlands. Ontleend, oud woord. Zigeuners.
Trepper, paard.	*Trabbert*, Pferd. Dit woord kan overal zelfstandig gemaakt worden. Toch geloof ik, lettende op de vorm, aan overneming.
Troppen van de pie, een der heren van dat land.	*Troppe*, Herr. Is ontleend en lid van 'geleerde' samenstellingen geworden: *Fitsetroppe* 'God', *Kloddentroppe* 'koning'.
Zeup, ja.	*Simes*, ja. Overgenomen. Dit woord komt alleen in de zuidelijke kramertalen voor.

Geleerde samenstellingen

'Geleerde' samenstellingen, die het Bargoens over het algemeen niet kent, komen in de Kempense geheimtaal nog weinig voor: *filseklere; tispelsporen* 'kroeglopen' zijn de enige. Zien we nu echter deze jonge ontwikkeling in de Tiöttensprache.

Fidel betekent 'stad'. Ik vermoed dat dit woord met *ville* in verband staat. Verschillende stadsnamen worden nu gevormd door verkorting of verandering van de oorspronkelijke naam + -*fidel*, dat een soort achtervoegsel wordt: *Hamfidel* 'Hamburg'; *Lübfidel* 'Lübeck'; *Gripenfidel* 'Greifenhagen'; *Stintsfidel* 'Stettin'.

Hutsche, hutse, een Oudbargoens woord dat als *houts* al in het *Liber Vagatorum*

voorkomt, wordt als achtervoegsel gebruikt ter vorming van nomina agentis: *nobbeshutsche* ‘schout’; *gnurkhutsche* ‘jager’; *schursenhutsche* ‘Hollander (veeboer)’; *roedelshutsche* ‘koopman’; *tispelhutsche* ‘waard’; *brügelhutsche* ‘werkman’; *olmershutsche* ‘Altenteiler’; *krojhutsche* ‘schrijver’; *strükelhutsche* ‘reiziger’; *knaspelhutsche* ‘barbier’.

Eenzelfde functie als *-hutsche* vervult *-klitz: gorkenklitz* ‘kopersmid’; *wittenklitz* ‘loodgieter’; *kriksenklitz* ‘wagenmaker’; *knätterklitz* ‘slotenmaker’; *gnurklitz* ‘wapensmid’; *klimsklitz* ‘goudsmid’.

Ook *-failer* wordt als *-hutsche* en *-klitz* gebruikt: *trenfailer* ‘schoenmaker’; *bentenfailer* ‘schrijnwerker’; *kassenfailer* ‘timmerman’; *fluchsenfailer* ‘sigarenmaker’; *kriksenfailer* ‘wagenmaker’; *limesfailer* ‘linnenwever’; *timesfailer* ‘hoedenmaker’; *mulschfailer* ‘dokter’.

Enkele andere samenstellingen zijn: *disselbäumer* ‘kramer’; *kloddenruscher* ‘land-meter’; *rumpsnicker* ‘mulder’; *brewetoener* ‘schoenmaker’; *penschrämper* ‘bakker’; *taftkätscher* ‘doekmaker’; *krewehäcker* ‘slager’; *schmursenroedler* ‘boterkoopman’; *gorentiötte* ‘ketellapper’; *stübbesnobes* ‘gendarm’.

Het aantal is nog te vermeerderen, maar deze voorbeelden zeggen genoeg. Over het algemeen kent het Bargoens deze woorden en dit soort vormingen niet.

Kramertaal van Breyell: Henese Fleck

Een geheimtaal die, evenals de Tiöttensprache, alle kenmerken van een kramertaal heeft, is het ‘Henese Fleck’ van Breyell, oostelijk van Venlo.[78] Het materiaal dat we ervan hebben, wordt als het best gedocumenteerde beschouwd dat er bestaat. Ik vertrouwde dit materiaal echter niet, en ben persoonlijk op onderzoek uitgegaan. Door een toeval ontdekte ik twee oud-kooplui, tussen zestig en zeventig jaar, die het Henese Fleck gesproken hadden. Het is nu als geheimtaal zo goed als uitgestorven. Ik kan de taal van de gebroeders K. gerust als een oudere periode beschouwen van het Henese Fleck dat nu nog gebruikt wordt. Heden ten dage wordt deze taal beschouwd als een historische rariteit. Na de oorlog verscheen er bijvoorbeeld noodgeld met opschriften in het Henese Fleck. Even heeft men er nog gebruik van gemaakt als echte geheimtaal, gedurende de oorlog. Toen werden er brieven in geschreven, die de censor niet begrijpen kon. Maar doordat de ‘geleerden’ er zich mee gingen bemoeien, werd het aantal ‘geleerde’ woorden, vooral samenstellingen, buitengewoon groot. Onze oude kramertaalsprekers kenden deze woorden niet en wezen ze af. Samen hebben we de lijst van Houben gecontroleerd. Er blijven nog heel wat ‘geleerde’ woorden over. Maar de volgende moesten volgens de gebroeders K. verdwijnen:

Bählert ‘schaap’; *Bählertspeek* ‘schapenvlees’; *Beutfesel* ‘koopbrief’; *Blageläpperschbus (!)* ‘medicijnfles’; *Bolkhas* ‘monnik’; *Bottstines* ‘lepel’; *Brellwöles* ‘opzichter’ (het woord hiervoor is *Viɛχtɛsj*); *Brellruth* ‘spiegel’ (dit moet ‘bril’ zijn); *Büsen* ‘laarzen’ (moet zijn *Trenzelen*); *Drohtfesel* ‘wissel’ (moet zijn *Rühlvezel*); *Fahrherr* ‘geit’ (lees ‘bok’); *Fahrherrsips* ‘geitenmelk’ (hieraan ziet men duidelijk de ‘bokken’ die de bewerker kan schieten; de lett. vertaling is ‘bokkenmelk’. ‘Er knukde den ühl devan,’[79] lachte m'n zegsman.) *Fehmzelepley* ‘handdoek’; *Feuelspley* ‘stoffen voor kleding’ (is alleen *Pley*); *Feuelbessem* ‘kleerborstel’; *Fonzekröngel* ‘brood in worst-vorm’ (*Kröngel* is namelijk ‘worst’); *Fonzekröngelknucker* ‘banketbakker’; *Fonzespetzen*

‘tarwe’ (*Spetzen* is alle graan, ook haver); *Föstent* ‘spinnerij’; *Fösthuren* ‘spinster’; *Flitscheschmerf* ‘meisjesmond’; *Flitschefensteren* ‘meisjesogen’; *Fonkestines* ‘kaars’; *Fonkepley* ‘zwam’; *Fonkenbühl* ‘wierookvat’; *Fonkeblag* ‘brandweerman’; *Fonkeschütt* ‘locomotief’; *Fonkestines* ‘pook’; *Gehl* ‘karolusgulden’; *Geschröddeknucker* ‘destillateur’; *Geschröddenhark* ‘herberg’ (is alleen *Härk*); *Gölert* ‘ezel’; *Gronkwöhles* ‘aardappel’ (zijn *Joltzen*); *Gronzepretter* ‘onderwijzer’; *Gronzentent* ‘school’; *Gronzefück* ‘kindervreugde’; *Härksblag* ‘herbergier’ (is *Härkswöles*); *Härkswöles* ‘kelner’ (geen onderscheid gemaakt met herbergier; natuurlijk); *Horksfensteren* ‘kattenogen’ (*Hork* is echter ‘kater’); *Hühlfeuel* ‘balkostuum’; *Hufftesch’* (*Tournure*?); *Hutzentomp* ‘boerin’ (is *Hutzin*, maar het woord kon wel);[80] *Hutzenthürken* ‘boerenmeisje’ (moet zijn *Hutzenflitschken*); *Jennesentent* ‘kazerne’; *Jennessefeuel* ‘uniform’; *Jennessepretter* ‘officier’; *Jokep* ‘teer’ (was een gewoon dialectwoord); *Ketelsblag* ‘koster’ (is: *Santeswöles*); *Kladder* ‘zeep’; *Klau* ‘steen, vijfpond’; *Klischken* ‘vetmannetje’; *Kloppert* ‘stokvis’; *Knappköter* ‘broodmes’ (is *Knapkling*); *Knappspetzeklüth’* (!) ‘korenveld’; *Knök* ‘rijksdaalder’ (is *Platten*); *Knop* ‘slag, oorvijg’; *Knappert* ‘kruit’ (is *Puffert*); *Klettschblag* ‘bedelaar’; *Köthspetzen* ‘gerst’; *Köpel* ‘hoofd’; *Krabbelstines* ‘penhouder’; *Krabbelpoy* ‘inkt’; *Krommen* ‘schelling’; *Locke Schütt* ‘schuifkar’; *Locke Schetprögel* ‘pistool’ (is *Püffert*); *Locke Schwing* ‘dolk’; *Lopsteck* ‘been, voet’ (is *Sjtimpele*); *Lopp* ‘kronendaalder’; *Lost* ‘degen’ (is *Kling*); *Melesefeuel* ‘zakrok’; *Mohr* ‘vlecht’; *Mopp* ‘knoop’; *Mus* ‘pistool’ (munt); *Nettesenthuren* ‘moeder’ (is *Olmse*); *Noll* ‘wc’ (moet zijn ‘douanekantoor’; ‘wc’ is *Pɔ:əltent*); *Pardong* ‘el’ (*Perdong* is ‘uur, afstand’); *Paufeuel* ‘slaaprok’; *Peckert* ‘vork’; *Pempert* ‘olie’; *Pempertskrögel* ‘oliefles’; *Pielen* ‘wortels’ (is *Galgenpenn*); *Plotte Gehl* ‘Friedrichsd'or’; *Poytent* ‘schip’ (is *Poysjüt*); *Poytray* ‘zwembroek’; *Quutsch* ‘werk’ (uitgeplozen touw); *Resch* ‘pruik’; *Rohten* ‘aardewerk’; *Ruscherstent* ‘schuur’ (is *Vle:əgelstent*); *Schenk* ‘viool’ (*Brülgetau* is ‘orgel’ en ‘speeltuig in het algemeen’); *Schock* ‘waar’; *Schockelskrabbel* ‘spoorkaartje’; *Schömmel* ‘krijt’; *Schmelenhärkeknucker* ‘haar-kammaker’; *Schrom* ‘Stunde’ (moet zijn ‘Uhr’; *parts schröm* ‘twee uur’ (tijd), *parts perdong* ‘twee uur lopen’); *Schwing* ‘sabel’ (is *Kling*); *Spörken* ‘zes stuiver’; *Taat* ‘taart’; *Tellkrabbel* ‘kerkboek’ (is *Nosterkrabbel*); *Thürenteps* ‘pijpdeksel’; *Thürestines* ‘roer van een pijp’; *Trenzeleknucker* ‘schoenmaker’ (moet zijn *Trenzelejäter*); *Trenzeleknuckertswöles* ‘schoenmakersknecht’; *Troppertskau* ‘paardenstal’ (is: *Troppertsjoat*); *Troppertshospel* ‘draaimolen’; *Troppertsblag* (moet zijn *Troppertsrühlblag*) ‘paardenhandelaar’; *Viltent* ‘stad’; *Villepretter* ‘burgemeester’ (is: *Troppertsblag*); *Vokseschmicks* ‘Kuhbutter’ (*Schmiks* is boter); *Wetten* ‘stuiver’; *Wifert* ‘salade’; *Wuppblag* ‘waagmeester’.

Ook van de bijvoeglijk naamwoorden en werkwoorden vallen er weg of er moeten andere woorden voor staan. De teksten (l.c. p. 18-32) zijn als de woordenlijst ‘wetenschappelijk gemaakt’.

Zesenzeventig woorden staan hier, die wel uit kramertaalelementen zijn samengesteld, maar die echte Henese-Flecksprekers van een oudere periode niet kennen. Ja, er zijn er zelfs waar allang andere woorden voor waren. Deze woorden waren ook al echte kramertaalwoorden, *Troppertsblag*, e.a., maar zijn nog als geheimtaal gebruikt door het oudere geslacht.

Gaan we nu eens na welke woorden in de Tiöttensprache en het Henese Fleck overeenstemmen.

Vergelijking Tiöttensprache en Henese Fleck

Henese Fleck	***Tiöttensprache***
Hutz, Bauer.	*Hutsche, Hutse*, Mann, Bauer.
rühlen, handelen.	*Roedels*hutsche, Kaufmann. *roedeln*, handeln, verkaufen.
Teps, Hut.	*Times*failer, Hutmacher. *Tims, Tumes*, Hut.
Sömerblag, Reisender, auch Handwerksbursche.	*Soimer, Säumer*, Kaufmann.
Klüth, Land, Ländereien, Feld.	*Kloddern*ruscher, Geometer. *Klodde*, Land.
Bölt, Bett.	*Piölte*, Bett.
*Noster*krabbel, kerkboek (eigen aantekeningen).	*Noster*pradde, Beichtstuhl. *Noster*plügge, Gebetsbuch.
Rispel, Flachs.	*Rissen*, Haar.
Fimzele, Finger, Hand (eigen aantekeningen).	*Fiwe*, Hand (is Westfaals; mededeling prof. dr. Th. Baader). *Maunse*, Hand.
Troppert, Pferd.	*Trabbert*, Pferd.
Knöəkert, Kaffee.	*Knackert*, Zucker.
Sips, Milch.	*Stripse*, Milch.
Knok, Reichstaler. Is echter geen Henese Fleck. Het woord voor rijksdaalder of daalder is *platten* (zie Henese Fleck *plotten*).	*Knok* (mv. *Knoeke, Kniök*), Taler.
Quock, Gewinn, Verdienst.	*Quinte*, Verdienst. De overeenkomst alleen in Anlaut.
heet, wert, teuer.	*heet*, teuer.
moll, tot.	*moll*, tot.
botten, essen.	*butten*, essen.

poyen, regnen.	*pojen*, trinken.
krabbelen, schreiben.	*krojen*, schreiben.
fluəsen, mingere (eigen aantekeningen).	*flojen*, mingere.
brille, sehen, merken.	*brillen*, sehen.
quinten, verdienen, gewinnen (*quoken* wordt meer gebruikt).	*quinten*, verdienen.
Sanktes (w.), Kirche.	*sanksen*, in die Kirche gehen.
versömen, verkaufen.	*soïmen, säumen*, kaufen.
ziemen, ja.	*simes*, ja.
nobes, nein.	*nobis*, nein, nicht.

TELWOORDEN

	ene, 1 (dialect).
parz, 2.	bede, 2 (dialect).
troms, 3.	*droimes*, 3.
notringskes, 4.	*snemans*, 4.
holf krützkes, 5 (mij werd opgegeven *lok krütskes*, 5).	*mans*, 5 (vgl. *maunse*, Hand).
spörkes, 6.	*half brüwel*, 6.
jaligen, 7 (Houben geeft foutief: *spörkes on en*).	
parz notringskes, 8 (Houben geeft foutief *spörkes on parz*)	

krutskes weniger ēn; parz notringskes on ēn, 9 (Houben foutief: *spörkes on troms*).

krützkes, 10.

krutzkes on ēn, elf.

parz spörkes, 12 (Houben foutief: *Krutzkes on parz*; hij zet hier: enz. Maar zó eenvoudig is de tellerij niet).

brüwel, 12.

krütskes on lok krütskes, 15.

krütskes on jaligen, 17.

krütskes on parz notringskes, 18.

lok uhr, 50 (vgl. vijf: *lok krütskes*).

spörkes × krütskes, 60.

uhr weniger krütskes, 90.

uhr, hundert

null, 100.

krütskes uhr, 1000

trant null, 1000.

Slechts 25 woorden hebben het Henese Fleck en de Tiöttensprache gemeen. Ik heb het hele materiaal vergeleken. De Tiöttensprache geeft 273 woorden. Slechts 9% van de woorden toont dus overeenkomst.

Opvallend is weer dat bijna geen samengestelde woorden overeenkomen: *roedelshutsche, timesfailer, kloddenruscher, nosterpradde, nosterplugge*, vertonen slechts in een van de samenstellende delen overeenkomst met het Henese Fleck, en zijn zelfstandig gevormd ná overname van de samenstellende delen. De in een vroegere periode overgenomen elementen zijn dus op kramertaalmanier verwerkt.

Ook na verwijdering van de niet als betrouwbaar erkende elementen blijven er in het Henese Fleck nog wel zoveel samenstellingen en afleidingen over dat het de indruk van een echte kramertaal maakt, bijvoorbeeld samenstellingen met *Hutz* ‘boer’: *Hutzentomp* ‘boerin’ (ook *Hutzin*); *Hutzewöles* ‘boerenknaap’; *Hutzenthürken* of *Hutzenflitschken* ‘boerenmeisje’; *Hutzeschwelf* ‘boerenkiel’; *Hutzefleck* ‘boerengesprek’; *Hutzentent* ‘boerenhuis’. Verder komen samenstellingen voor met *-blag*

'man' en -*wöles* 'knaap', zoals in de Tiöttensprache met -*klitz* of -*failer*.[81] De overeenkomst tussen Henese Fleck en Kempens is niet zo groot als die tussen Kempens en Tiöttensprache. Ze bepaalt zich tot negen woorden: *heet, quinten, meles, mol, murfen, nobes, poy, stiepen, zipken of ziemen*. Het zijn weer de oudste woorden, en alle enkelvoudig. Tussen Henese Fleck en Kempense kramertaal is niet zo'n nauw contact geweest als tussen Kempens en Tiöttensprache. Een heel zuiver oordeel is hier echter moeilijk, daar het taalmateriaal dat ons uit de Kempen ten dienste staat zeer beperkt is tegenover het rijke materiaal uit Mettingen en Breyell.

Kramertaal van Groenstraat

De geheimtaal van Groenstraat maakt een heel andere indruk dan de Tiöttensprache of het Henese Fleck. De eerste gegevens over deze taal vinden we bij Winkler.[82] Hij rekent ze, met de taal van Breyell en Nieuwenhagen (bij Heerlen), tot het Oostermaasse kramerlatijn:

> Deze breielsche, nieuwenhaagsche en groenstraatsche kooplieden en marskramers spreken onder elkaar een bijzondere vorm van roodwaalsch, dat door andere menschen meestal *kramerlatijn* wordt genoemd, maar dat zij zelven *henese flik*, dat is schoone of goede taal noemen. Breyell is de hoofdzetel van deze taal.

De heer E. Slanghen, letterkundige, burgemeester van Hoensbroek, verschafte Winkler een serie woorden uit dit 'oostermaassche' Bargoens. Deze woorden zijn genomen uit het oude boekje van Jansen over het Henese Fleck, bij Kluge: *Rotwelsch*, p. 446 afgedrukt. Het zou, als we alleen dit materiaal hadden, onnodig zijn over het Groenstraats apart te spreken. Er bestaat echter een studie van recente datum over deze geheimtaal.[83] Dr. Endepols noemt z'n onderzochte taal Bargoens en tracht te bewijzen dat het een kramertaal is:

> Het is onze bedoeling aan te tonen, dat het Groenstraat-Bargoens een Krämersprache is, dialekties gewijzigd natuurlik, maar ten nauwste verwant met de Kramersprachen van het Oosten van ons land (t.a.p. p. 194).

Een scherpe voorstelling van het verschil tussen kramertaal en Bargoens heeft de schrijver niet gehad en hij heeft, als Kluge, meer gelet op het beroep van de personen die de taal spreken dan op de taal zelf.

Dr. Endepols merkt zeer juist op (p. 178): 'De jongere vormingen zijn in het algemeen doorzichtiger en maken soms de indruk van schertsende, grappige woordscheppingen.' Dat is echt het kenmerk van de ontwikkeling van de kramertalen.

Verder zegt dr. Endepols t.a.p. p. 178: 'Zeker is het, dat in de zogenaamde jongere laag veel minder Gaunerwoorden en hebr. elementen voorkomen dan in de andere laag.' Hier ben ik van een andere mening dan dr. Endepols. De oudste laag van de kramertalen vertoont geen Joodse elementen. In het Groenstraats komen er 12 voor: *talfer, bajes, tol, bezol, jatte, kielef, malbusj, beis, kazer, ken, bòj* (is *bajes*), *besjoelme*.[84] Deze Joodse elementen, waarvan we er *geen enkel* in het Henese Fleck of de Tiöt-

tensprache vinden, zijn van jongere oorsprong. Ook vele Bargoense woorden, overeenkomende met die van Zele en Maastricht, lijken me jonger. Nu zegt dr. Endepols dat hij z'n materiaal heeft van een ‘preventief zittende’, die in de eerste plaats geraadpleegd werd. Verder werden in Groenstraat zelf twee ‘Bargoenssprekers leeggepompt’.

> De sprekers zijn niet gelijk te stellen met ‘de jongens van de vlakte’, waarvan Köster Henke de woordenschat noteerde.[85] Marskramers, venters, mijnwerkers vormen de leden dezer groep in de allereerste plaats. Maar ook meer gezeten burgers, leden van de handeldrijvende middenstand, kennen het Groenstraat-Bargoens, en maken er ook wel gebruik van ... Handelsreizigers - in klein formaat altans - uit en in deze streek behoren eveneens tot de sprekers in deze taal (t.a.p. p. 173). Later werd èn uit Nieuwenhagen èn uit de Groenstraat weer veel gevent met lucifers.

Uit alles blijkt dat de Groenstraatse geheimtaal door een groep van kleine zwervers, die in onmiddellijk contact met Bargoenssprekers staat, in het leven gehouden is, heel anders dan in Mettingen, Breyell, en de Kempen, waar ze uitgestorven is of alleen nog maar gekend wordt door ‘deftige’ personen. Dat verklaart de Joodse en zuiver Bargoense elementen in deze taal, die oorspronkelijk kramertaal is. Groenstraats is een soort ‘verbargoenste’ kramertaal. Alle kenmerken van kramertaal zijn nog aanwezig, maar daarnaast is er een stempel op gedrukt van echt Bargoens. De verwantschap tussen Groenstraats en Kempens samen met Tiöttensprache is veel inniger dan die tussen Groenstraats en Henese Fleck. Het Kempens lijkt me wel de kern van deze kramertalen, waarmee Groenstraats en Tiöttensprache in het nauwste verband staan.[86]

Na voorgaande beschouwingen volgt hier als samenvatting een definitie van de kramertaal.

Definitie van kramertaal

Kramertaal is:

1. een geheimtaal;
2. tot ± 1900 gesproken door reizende kooplieden (voornamelijk in stoffen en ellewaren), die nu vaak tot de beste kringen behoren;
3. gelokaliseerd in de Kempen, Breyell en Mettingen;
4. waarvan de constructie is: *a* een kern van oude Bargoense woorden; *b* een omhulsel van vaak verouderde dialectwoorden; *c* groep nieuwe ‘geleerde’ woorden, samenstellingen met elementen van *a* en *b*;
5. waarin de Joodse invloed nihil is;
6. en waarin de Zigeunerwoorden tot de oudste behoren en opgenomen zijn met de oudste Bargoense kern.

Eindnoten:

65 Vgl. voor dit hoofdstuk: Moormann, *De Kramertalen* [zie bron 44-47].
66 Vgl. Moormann in: *De nieuwe Eeuw*, 1 sept. 1927, no. 523.
67 *'t Daghet in den Oosten*, IXe boekdeel, jaargang 17-18 (1901-1902), p. 105 vlgg.
68 Stüve, *Die Tiöttensprache*, p. 14 [zie bron 47].
69 J.F. Willems in *Belgisch Museum*, II, Gent 1838, p. 428.
70 Zie Moormann, *De Kramertalen*, p. 53.
71 Creemers, *Aanteekeningen*, p. 112 vlgg.
72 Zie: Moormann, *De Kramertalen*, p. 64-83.

73 De heer L. Stüve schrijft me 24-11-1931: Het zal u misschien interesseren: ‘dasz man statt “Tiötten” heute auch einfach “Tödden” schreibt, ohne die Mundart besonders herauszukehren.’ Die ongediftongeerde vorm kon weleens de oudste zijn.
74 Vgl. het kaartje ter oriëntering in *De Kramertalen*, p. 266.
75 Moormann, *De Kramertalen*, p. 128-132.
76 Vgl. Rutten, *Bijdrage* i.v. *Foor*.
77 De gewone vorm is *gieze*.
78 Kluge, *Rotwelsch*, p. 446 vlgg.; Houben, *Leitfaden*, p. 11-18 [zie bron 46].
79 Hij wist er niets van.
80 Ik merkte op dat m'n zegslui aan zichzelf begonnen te twijfelen toen ze zo een boekje moesten afmaken. Ik heb hier gepauzeerd. Later ging het er weer fris op los.
81 Zie Kluge en Houben t.a.p. passim.
82 Winkler, *Dialecticon* II, p. 411, 412.
83 Dr. J. Endepols, ‘Groenstraat-Bargoens’, *De Nieuwe Taalgids* XVIII, p. 172 vlgg.
84 Zie hoofdstuk IV: B V [bron 24].
85 Köster Henke deed dat niet. Hij schreef slechts een voorwoord. Zie *De Boeventaal*, voorwoord [bron 32].
86 Voor de verhouding tussen de kramertalen en het omliggend Bargoens vgl. Moormann, *De Kramertalen*, p. 143 vlgg.

V. Lettertaal[87]

Definitie van lettertaal

Onder lettertalen verstaan we geheimtalen die bewust gevormd worden door een of ander systematisch procédé, dat dient om woorden onkenbaar te maken.

Van Ginneken[88] geeft verschillende van deze middeltjes voor de kindertaal. Uit eigen ervaring kan ik ze nog wel met enkele vermeerderen. Deze lettertalen komen onder de kinderen spontaan op: ze gebruiken ze meer als spelletje dan als geheimtalen. Een heel eenvoudige gebruikten wij als jongens: de eerste letter van een woord werd weggelaten en achter dat woord gevoegd, vermeerderd met *-as*. 'Gaat gij mee', werd *Aatgas ijgas eemas*. Bij twee- of meerlettergrepige woorden zetten we *-as* ook nog tussen de lettergrepen: 'huisdeur' werd bijvoorbeeld *uishaseurdas*. We spraken dat taaltje vlug. Opmerkelijk is erbij, dat we het procédé niet toepasten op ons Saksisch dialect maar op een heel deftig Hollands. Het taaltje verdween weer even plotseling als het opkwam. Maar enkele woorden eruit, scheldwoorden en verwensingen, bleven bestaan buiten het lettertaalverband. *Afferkas* voor 'kaffer'; *ikstas*; *alvas ooddas!* bleven lange tijd, door de getroffene onbegrepen, scheldwoorden.

Eenzelfde mogelijkheid bestaat voor de geheimtalen (zie hoofdstuk I, 'Lettertalen'). Daarom is het van belang eens bij deze lettertaalmogelijkheden stil te staan.

Oude niet-Nederlandse lettertalen

De oudste mij bekende lettertaal[89] is te vinden bij Thuerneijsser[90] in z'n *Onomasticum* van 1583:

> *Aboruio: Est Creator* das ist der Schöpfer *Schebopfeber*, disz letzte Wort ist ein alt Deutsch oder Rothwelsch *dictum* und ist auch so viel geredt als Schöpffer, *Creator* etc. Es ist aber auff solche weisz zu reden ein gantz gemeine Sprach, die fast alle wörter (sie sein Deutsch, Welsch, Frantzösisch, Lateinisch oder anderer Sprachen) in sich helt. Dardurch zween, die einander dorin verstehen, in jeder sprach, ohn verstandt anderer zuhörender personen (ob sie gleich dieselbige Hauptsprach auch können) reden mögen, als so ich Lateinisch sagte *fababribicabatabor*, dz. ist *fabricator* oder ein Bauwmeister. Item in Frantzösisch sagte ich *labalabas*, das ist Lateinisch *inferius;* auf Englisch red ichs in dieser sprach also *Bebenebeth*, heisset auf Deutsch hinab oder hinunter.
> Item *Vabateber / Pabateber / Bebeirebe est* Vater / *Pater / Beire* ist Deutsch / Lateinisch / Französisch und bedeutet in allen dreyen Sprachen Vater.
> Und wird das wort nach art der Sprach sunst recht auszgesprochen, allein das alwegen nach der ersten Syllaben entweders *ba* oder *be* oder *bi* oder *bo* oder *bu* und nach dem selbigen *ab, eb, ib, ob*, oder *ub* gesetzt wird.
> Als wolt ich sprechen Wolff / Fuchs / Hund so sprich ich *Wobolf / Fubuchs / Hubundt* und dieses ein wort mit einer Sylben. So aber das wort zwei, drei, oder mehr Sylben hat, musz man alzeit auch mehr *ba, be* oder *ab, eb* usw. setzen.

> Also so ich sagen wolte Esell / Silber / Feingolt sag ich *Ebesebel / Sibilbeber / Fibingobold*.
> Item zu bessern Verstandt *weber glabaubt ubund gebetabaufebet wibird, deber wibird sebelebig weberdeben*. Lateinisch *Quibi crededededideberebit ebet babaptibisabatabur, fubueberebit sabalvabus eberebit*. Das ist wer glaubt und getauffet wird, der wird selig werden.
> Es ist auch noch ein andere dergleichen Sprach, welche verkerter weise ausgesprochen wird, da alwegen der Principal oder erste der ander oder der dritte oder vierde Buchstab inmit und der ander, dritte oder vierde der erst ist, als ich so sprechen wolte: 'Man sagt du seist ein Lügner' so sprech ich also: *san magt su digest lein nügner*.
> Es ist desgleichen noch die dritte Sprach, ist aber nicht so künstlich, auch nicht so zierlich, welche die jungen Knaben etwan reden, als das man alwegen die ersten Buchstaben für den andern, dritten oder vierden setzt, aber hinden ans wort ein *ben, men, ken, sen, zen, nen, len* und *men* hencket, als so ich sprechen wolt:
> Wiltu mit mir gen Strasburg ziehen, so sprech ich: *iltuwen itmen irmen engen Asburgstren iechenzen*.

Deze laatste soort lijkt al merkwaardig veel op onze *-as*-taal. Daniel Schwenter: *Steganalogia*[91] memoreert ± 1620 ook deze jongenstaal van Thurneysser en zegt:

> Ich weisz mich zu erinnern / dasz ich diese sprach auff folgende weise hebe reden hören: *Anwe ude irme ein alerte ibstge / ose ilwe / ich itmenirde jehenze / owe ude / inhe iltwe / und oltestse ude eydre oder ierwe eilme eysenre*. Das ist: wann du mir ein Thaler gibst / so will ich mit dir ziehen / wo hin du wilst / und soltest du drey oder vier meil reysen.

Schwenters *Steganalogia et steganographia aucta Geheime, Magische, Natürliche Red und Schreibkunst* bevat de omvangrijkste uiteenzetting over de lettertalen, die bekend is.

Van de verschillende soorten die Schwenter onderscheidt, zijn er enkele voor ons van belang o.a. de 9de. Deze heeft de volgende regels:

> *Eerste regel*. Een eenlettergrepig woord wordt omgekeerd. Dus 'Ich musz zum Tisch nauf' wordt *Chi sum muz schit faun*; t.a.p. p. 143.

Dit procédé heb ik, voor een gedeelte tenminste, genoteerd in Tungelrooi, waar een bepaalde familie het gebruikte: 'stoel' werd *loets*, enz. Een tweelettergrepig woord werd gedeeltelijk omgekeerd: 'kinder' → *nikder*; 'boven' → *voben*; 'leven' → *velen* enz. In de oorlogstijd werd deze taal als smokkeltaal gebruikt.

Van Ginneken, *Handb. I*, p. 380, maakt er melding van dat zich:

> ... bij de Oudenbossche tienjarige meisjes der zusterschool in 1890-'91 een achterstevorentaal ontwikkeld had. Letter voor letter werd elk woord van achter naar voren gezegd. Alleen het rhythme van het woord bleef behouden. Zoo werd dus rafelen tot *nélefar*, vinger: *régniv*, jongen: *négnoj*, mèske (meisje) *éksem* enz.

Het Engelse *back slang* berust op het principe van woordomkering:

> The main principle of this language is spelling the words backwards - or rather, pronouncing them rudely backwards. Sometimes, for the sake of harmony, an extra syllabe is prefixed or annexed, and occasionally the word receives quite a different turn, in rendering it backwards, from what an uninitiated person would have expected.[92]

Men moet hierbij allerlei vreemde complicaties verwachten:

> By the time a coster has spelt an ordinary word of two or three syllabes in the proper way, and then spelt it backwards, it has become a tangled knot that no etymologist could unravel. The word 'generalize' for instance, is considered to be 'shilling' spelt backwards, while 'genitraf' is supposed to represent farthing. Sometimes slang and cant words are introduced, and even these, when imagined to be tolerably well known, are pronounced backwards.

Men kan zich voorstellen wat voor woorden er uit de bus komen. Het is eenzelfde geschiedenis als de -*adie*-taal, toegepast op het Bargoens (hoofdstuk I, 'Lettertalen'). In Londen heeft zich dit 'back slang' tot geheimtaal voor straatventers (costermongers) ontwikkeld.

Cool the esclop is 'Look at the police'. In *The Slang Dictionary* vinden we van p. 353-357 een heel glossarium, waarvan heel wat woorden ondanks de kennis van het vormingsproces wel abracadabra lijken.

Deze soort van geheimtaal is over de hele wereld te vinden. Het Spaanse *germania* en het Franse *argot* kent ze.

The Bazeegars, a wandering tribe of jugglers in India, form a back slang, on the basis of the Hindustanee, in the following manner:

Hindustanee.	Bazeegar.	English.
Ag	*Ga*	Fire.
Lamba	*Balum*	Long.
Dum	*Mudu*	Breath.[93]

Niceforo[94] wijst er ook op. Bij de naaimeisjes in Rome heeft hij woordomkering geconstateerd.

Tweede regel. Als tweede regel geeft Schwenter (l.c. p. 143):

> Wann sich ein Wort anfahet auff einen consonantem, und darauf ein vocalis oder diphthongus folget / nach diesem wider ein consonans, so setzet man einen consonantem für den andern.

'Peter' wordt dan *teper*; 'feiren' *reifen*; 'gehen' *hegen*. Deze regel is dus een uitbrei-

ding van regel 1 voor meerlettergrepige woorden, en het Stamproyse *nikder, voben* is precies zo gevormd.

Derde regel. Letterverplaatsing + inlassing als een woord met twee consonanten begint: dus 'Brust' → *rebust*; 'grösser' → *regösser* enz.

Vierde regel. Letterverplaatsing bij een woord dat met vocaal of diftong begint. Aldus: 'eilen' → *leien*; 'essen' → *sesen;* 'ewig' → *weig*.

Vijfde regel. Een meerlettergrepig woord waarbij men regel 2, 3 en 4 niet kan toepassen, keert men om. *Nunquam* wordt dan *mauqnun*.

Een volgende soort, de tiende bij Schwenter, bevat de veranderingen welke Thurneyser al geeft (zie p. 127).

De elfde soort veranderingen wordt als volgt gekenschetst:

> Durch verwechslung der ersten sylben / in zweyen worten / eine bekannte sprach so artlich zuverstellen / dasz andere solche nicht verstehen können / als die jenigen / so sie insonderheit gelernet (t.a.p. p. 146).

Deze soort heeft weer elf regels.

Regel I. Van sommige woorden, de psychologisch voornaamste, worden enkele elementen verwisseld, aldus: 'Dieser *Mann* ist ein rechtschaffener *Fuchs*' → 'Dieser *Funn* ist ein rechtschaffener *Machs*.'

Regel II. De te verwisselen elementen mogen niet met gelijke consonanten beginnen. Wie zegt in plaats van: 'Dieser most ist mein' → *Dieser meist is mon*, handelt *rentra cogulam* d.i. 'contra regulam'. Deze zin moet dus worden: *Moser diest ist mein*.

Regel III. De twee te verwisselen vocalen mogen niet gelijk zijn. Daartegen heeft Thurneyser gezondigt. *Man sagt, du seyest ein Lügner* kan nooit worden *San magt du lüst ein seigner*, maar wordt *Lün sagt, du seyst ein magner*.

Regel IV. Bij de verwisseling moet men ervoor zorgen dat het nieuwe woord niet gelijk is aan het oorspronkelijke. 'Disz ist ein *feiner* Mann', kan niet worden: 'Disz ist ein Manner *fein*.' Dit wordt: *Masz ist ein feiner dinn*.

Als in de hele zin geen geschikte woorden ter letterverwisseling voorkomen, moet ik de zin zó vervormen door toevoeging van andere woorden dat het toch gaat.

Regel V. Als iemand niet zo gauw een woord invalt dat hij volgens genoemde regels behandelen kan, moet hij een woord uit een andere taal kiezen. 'Der Herr redet recht' is ongeschikt voor bovengenoemde regels. Nu neemt men voor 'Herr' bijvoorbeeld *dominus* en zegt: *Der reminus dodet recht*.

Regel VI. Als de twee woorden met ongelijke vocalen gevolgd door ongelijke consonanten beginnen, verwisselt men alleen de vocalen. Dus: 'eine edle arbeit' wordt *eine adle erbeit*. Om dit onherkenbaar te maken, zegt men dan *eine arbe edleit*. Hier dus twee procédés tegelijk.

Regel VII. Begint één woord met een vocaal en het andere met een of meer consonanten, dan doet men aldus: 'Der Teich ist unser' wordt: *Der uch ist teinser*.

Regel VIII. Indien een woord met een voorvoegsel samengesteld is, verwisselt men niet de letters van het voorvoegsel doch die van de volgende lettergreep:

> ‘Mein Hut ist zerrissen’, wordt dan niet *Mein zet ist hareissen*, maar *Mein Rit ist zergussen*.
> *Regel IX*. Als bij de verwisseling een bekend woord ontstaat, vervangt men dat door een woord in een vreemde taal (een variant van regel V). Bijvoorbeeld ‘Bitt gib mir hundert’, wordt *Hut gib mir bindert*, waarvan men maakt: *Pilleus gib mir bindert*.

Met al deze regels is een taal te vormen die voor een oningewijde volkomen onbegrijpelijk is.

De twaalfde soort van Schwenter is hierboven al gememoreerd, en de dertiende en laatste soort is ook een gewone lettertaal, waarbij de Auslaut van de woorden veranderd wordt in *-mere*: dus ‘ick’ → *imere*; ‘cann’ → *kamere*, of in *-mse*: dus ‘ick’ → *imse*; ‘kan’ → *kamse*.

Ik heb al deze regels wat uitvoeriger behandeld om te laten zien hoe ver zich het lettertaalsysteem ontwikkelen kan. Van al deze systemen vinden we sporen, hetzij als resten in de geheimtalen: *meline, badichel, irrewi, narrewi betarrewi* (hoofdstuk I, ‘Lettertalen’), hetzij als speelse pogingen van volwassenen een geheimtaal te maken. Vooral de woordomkering doet ons zien hoe systemen onafhankelijk van elkaar kunnen ontstaan en hoe op elkaar lijkende verschijnselen vaak als spontane vormingen moeten verklaard worden.

Van Ginneken[95] maakt ons nog attent op de eigenaardigheid:

> ... bij jongens van sommige scholen o.a. in Amsterdam, (van) het verplaatsen der medeklinkers zoowel in eenzelfde woord als in een constructie, b.v. een kikkertje met een staart, wordt een stikkertje met een kaart...

enz. Dit is letterlijk regel I van Schwenter. Ik ken families waar deze gewoonte zó was doorgedrongen, dat men zich moeite moest geven zo *niet* te praten. En het bekende ‘topje kee’ en ‘zeeteefje’ zijn relicten van deze lettertaal.

Schottel heeft in 1663 in z'n *Ausführliche Arbeit von der Teutschen Haupt-Sprache* ook nog de lettertalen behandeld.[96]

De volgende typen geeft hij:

1 ‘du, geh, wie, da, wo’, wordt: *dapu, gehpeh, wiepie, dapa, wopo*;
2 ‘gib’ wordt *gipib*; ‘die’ *dipir*; ‘disch’ *dipisch*; ‘stuel’ *stuepuel*; ‘kom’ *kopom*; ‘mur’ *mupur*; een soort reduplicatie dus met letterverandering;
3 ‘ich’ wordt *ipich;* ‘al’ *apall*; ‘ast’ *apast*; ‘ohn’ *opohn*; ‘ein’ *eipein*; ‘uhr’ *upuhr*;
4 ‘ei’ in Anlaut wordt *eipei*; ‘eh’ *ehpeh*; ‘au’ *aupau*.

Schottel vertelt hoe hij in een gezelschap deze taal hoorde gebruiken; ook, dat een aangesprokene die ze niet begreep, zich beledigd voelde, zodat een duel met moeite vermeden werd.

Nog een andere manier geeft Schottel, bestaande uit twee regels: ‘dar’ → *arde*, ‘voor’ → *orwe*, dus onze *-as*-taal; en: ‘als’ → *alswe*, ‘um’ → *umwe* enz. Deze soort vinden we bij onze kinderen terug.

Friderici behandelde in z'n *Cryptographia* van 1685[97] ook nog enkele soorten lettertaal, waarbij we inschuiving van lettergrepen krijgen naar het volgende alfabet: *a, bub, cic, dod, e, fif, gug, hach, i, kak, lol, mum, non, o, pop, q, ror, sis, tat, u, waw, xix, y, zoz*. Verder vinden we nog een procédé met verplaatsing van beginmedeklinkers, let-

tergrepen, -as-taal enz., waarbij de zin: ‘Morgen kom zu mir fürs thor’, kan worden:

1 *Korgen mom mu zir türs fhor*.
2 *Norgev lon aw nis gürt uhos*.
3 *Monorgelen korom zubu midir füwürs thofor*.
4 *Hormes henges, homkes, huzez, hirmes, hürsfes, horthes*.
5 *Orgenme omke uze irme ürsfe horte*.

Tot welk een geraffineerdheid deze lettertaal kan opgevoerd worden, toont ons het volgende voorbeeld uit Niceforo, p. 147:

> Les chanteuses de Haïphong sont peut-être plus exigeantes que celles de Hanoï en ce qui concerne le secret de leur argot; il ne leur suffit pas de déformer le langage courant, [bijvoorbeeld door gewone woorden een andere bet. te geven, door metonymisch of metaforisch gebruik]; ... le secret ne leur semble pas assez obscur et assez sûr: elles opèrent le truquage en faisant suivre chaque mot par la cheville conventionnelle: chim, en supprimant les explosives finales, qu'elles remplacent par des nasales correspondantes, et en supprimant tout accent;[98] mais ces quatre déformations simultanées pour chaque mot sont appliquées à un langage déjà truqué...
> Étant donné, par exemple, le mot annamite normal châ'u (neveu), les chanteuses de Hanoï en font: ti lâu (*syllabe conventionnelle préfixée*: ti; *substitution de la consonne initiale par* l); et les chanteuses de Haïphong reprennent le mot ainsi déformé et en font: *ti lâu chim*.

Nederlandse lettertalen

De oudere Nederlandse bronnen geven, op één uitzondering na, geen lettertaal. Die uitzondering is Adr. van de Venne,[99] de bekende 17de-eeuwse graveur. Na in z'n *Tafereel* het Bargoens van het *Liber Vagatorum* gegeven te hebben (p. 133-136), laat hij *Simen Gaeuw* zeggen:

> Lichte *Jasper*, los van sinnen.
> Leerje buyten uyt jouw binnen
> 't Weetje van de Bedel-sleep?
> Daer mé worden Botten leep:
> Nouw kan al de Werelt weten
> Wat bij lappe-knap is 't eeten.
> Daer mé krijgt de sack een scheur,
> En de brocken gaen der deur.
> Of men sel, thans, smalder sticken
> Voor de Deuren moeten bicken;
> Wordmen al ons greepjes wijs,
> 't Eerlijck Volckje wort te vijs;
> Maer, kom hoor eens *Jasper* maetje,
> Oock een vreemt vermakent praetje,
> Dat mijn is in 't Hooft geplant,

Van de Kramers achter-Landt.
Kenjet vatte na begeeren,
Soo wil ick het an jouw leeren,
Het is nieuwe Kóómens-Tael
Die ick hier bij Duyts verhael,

Met beduydelijcke weder-klinckende / *Sinne-Woorden* / van het / Eerste aen 't leste, ende het leste aen 't eerste.

Elck let op Letters:

Men kan hier aerdighe Kramers-Tael na den aert trecken, uyt de eygen-volghende Spreuckredenen, daermen somtijts met behendigheyt het loffelijck duydig-Duyts uyt mach recken, tot een wondere naklanck, met Tonge-spel voor de Ooren om te hooren:

Siet! / Met veel vvijsen / Maeckt men Wijsen.

Hier is Loff-Stoff om alle de onbekende wijs te maecken tot bequaemheyt en grondtvindinge van dese by-gaende nieuwe uyt-gereckte Hael-Tael, die uyt de outheyt is voortgebracht...

Al	A*ka*l
Arm	A*ka*rm
Ach	A*ka*ch
Angst	A*ka*ngst
Als	A*ka*ls
Alle-Man	A*ka*lle-ma*ka*n
Altijt	A*ka*lty*ky*t
Aensiet	A*ka*ensi*ki*et
Aerdigh	A*ka*erdi*ki*gh
Achtbaer	A*ka*cgtba*ka*er
Af-dalen.	A*ka*f-da*ka*le*ke*n
Bruyne	Bru*ku*yne*ke*
Blutse.[100]	Blu*ku*tse*ke*
Broeders	Broe*ko*ede*ker*s
Backers	Ba*ka*cke*ker*s
Duyrt	Duy*ku*yrt

Het principe is dus het volgende:

Achter elke lettergreep van een woord wordt de klinker van die lettergreep herhaald, terwijl vóór die klinker een *k* gezet wordt.

Bij dubbel klinker- of tweeklankteken (behalve *ij* en *eu*) wordt de *k*-lettergreep tussen de twee tekens in gezet.

Dus 'proeft' wordt *prokoeft*; 'puyken' *pukuykeken;* 'neemt' *nekeemt;* 'oorsaeck' *okoorsakaeck*. 'Treurders' blijft *treukeurdekers;* 'zijnt' *zijkijnt*. Heel consequent wordt deze regel niet toegepast.

Teirlinck[101] zegt over de lettertalen het volgende:

Die-taal, vr. soort van brabbeltaal der Hollandsche schoolkinderen, welke hierin bestaat, dat, vóór iedere eindletter van het woord, *die* gevoegd wordt: stad wordt *stadied;* boek, *boediek;* straat, *stradiet* enz. Aanm. C.F. van Duyl, in de Schoolbode 1879.

Erwi-taal, vr. Rond Oudenaarde spreekt men eene brabbeltaal, welke men onverstaanbaar voor oningewijden maakt, met achter iedere silbe *-rwi* te voegen. B.v. *zy-rwi, gy-rwi, da-rwi, ge-rwi, wee-rwi*? zijt gij daar geweest?[102]

K-taal, vr. Adr. van de Venne geeft eene uitgebreide lijst van woorden der K-taal. Deze heeft veel overeenkomst met de *P-taal* (zie daar). [Volgen enkele voorbeelden.]

P-taal. De *p-taal*, bijzonderlijk door de kinderen gesproken (Vl.) berust op de volgende overeenkomst:

1. Die klinkers of klanken worden herhaald, voorafgegaan door den medeklinker p. A is *apa*; oe, *oe-poe;* ui, *ui-pui* enz.
2. De lettergrepen of woorden, op eenen klinker of klank uitgaande, worden herhaald, voorafgegaan van den medeklinker *p*. Voorb.: *De schoone Mei* klinkt: *De-pe, schooponepe mei-pei*.
3. Indien de lettergreep op eenen medeklinker uitgaat, zoo kan zij op twee manieren, in de *p-taal*, uitgesproken worden.
   1e manier: men hoort maar eenmaal den slotmedeklinker: *Het kind schoot hem dood*, wordt *he-pet ki-pind schoo-poot he-pem doo-pood*.
   2e manier: men hoort tweemaal den slotmedeklinker en dit vermoeilijkt grootelijks het spreken: *Het-pet kind-pind schoot-poot hem-pem dood-poot*.
4. Men steunt op elke herhaalde lettergreep *goe-póed, me-pènsch* enz.

Papertje-taal, vr. Brabbeltaal der Leeuwarder schooljeugd.[103]

Winkler[104] zegt over de ‘brabbeltalen’, d.w.z. lettertalen het volgende:

> De eigenlijke brabbeltalen worden tegenwoordig nog slechts door kinderen, vooral door de schooljeugd gesproken. In vroegere tijden mogen ze ook wel hier en daar door volwassenen, leden van 't een of ander geheim verbond of iets van dien aard, zijn gesproken geworden, thans is dit, voor zooverre ik weet, niet meer het geval. Het getal van deze brabbeltalen is oneindig, en kan, uit den aard der zaak, elk oogenblik door iedereen vermeerderd worden. Ze zijn over geheel Duitschland en alle Nederlanden verspreid en komen ongetwijfeld ook in andere landen voor.
> Een paar vbb. van zulke brabbeltalen, zulke hedendaagsche kindertalen, wil ik hier mededeelen, om daarmede van dit minder belangrijke onderwerp af te stappen.
> De schooljeugd te Leeuwarden kent twee onderscheidene van die brabbeltalen. De eene daar is eenvoudig genoeg, en bestaat slechts hierin, dat achter ieder eenlettergrepig woord en achter die lettergrepen van meerlettergrepige woorden, waarop de klemtoon valt, het woordje *mer* (met toonlooze *e*, dus m'r), wordt gevoegd, terwijl daarenboven de sluitletter van een woord of lettergreep, onmiddellijk voorafgaande aan den aangehangen staart, door den

> invloed van de *m*, de eerste letter van dien staart, volgens de wetten der welluidendheid veranderd wordt of geheel wegvalt.
> *Kammer joumer mijmer somer wemmer femmerstamer?* vraagt men b.v. in plaats van: *Kanmer joumer mymer somer welmer fermerstaanmer*, dat is: kan jou my so wel ferstaan?...
> De andere Leeuwarder brabbeltaal wordt gevormd door de woorden te spellen, en daarbij aan de medeklinkers hun gewone namen te laten behouden, maar aan de klinkers de volgende namen te geven: *papertje* voor *a, pepertje* voor *e, pipertje* voor *i, popertje* voor *o, pupertje* voor *u, pijpertje* voor *ij*. Wil men in deze Leeuwarder brabbeltaal b.v. zeggen: gij gaat naar huis, dan spreekt men als volgt: *dee-popertje-pupertje gee-papertje-papertje-es-tee, en-papertje-er, ha-pupertje-pupertje-es*, dat is: dou gaast nar huus ... Deze taal is zeer omslachtig, maar voor lieden die niet kunnen lezen, volkomen onverstaanbaar.

In Nijmegen tekende ik in 1932 op: Frans: uitgesproken *fasmus-rasmus, papertje, nasmus-sasmus*. Dus het *papertje*-procédé voor de klinkers en vervorming van de medeklinkers door er *asmus* achter te voegen. Sommige jongens spreken deze taal merkwaardig vlot.

Eén merkwaardige soort van ‘brabbeltaal’ noemt Winkler nog l.c. p. 410:

> Een andere soort van brabbeltaal nadert meer tot het eigenlijke rood-waalsch en bestaat hierin dat men de gewone landstaal tot grondslag behoudt, maar voor sommige woorden, gewoonlijk de naamwoorden, zelf gesmede woorden in de plaats zet. Deze soort van brabbeltaal is overal zeer verspreid en laat zoo veel verscheidenheid toe als er menschen zijn, die nieuwe woorden willen uitdenken.[105]
> Zelfs op het kleine eiland Wangeroog (Oldenburg) hebben de lieden, nevens hun eigenen, zeer bijzonderen tongval van het Friesch, nog zulk een soort van brabbeltaal, die er tegenwoordig ook nog slechts bij de jeugd in gebruik is. Daar zegt men b.v. *Lein mi din kniriknarri, wi wilt hurifari; mi is eng far spridimidi*, in plaats van: *lein mi din hofork, wi wult ho fêr; mi is eng far rin*, zooals de woorden: leen mij uw hooivork, wij willen hooi voeren (hooi binnenhalen); ik ben bang (mij is bang) voor regen, in den gewonen Wangerooger Frieschen tongval luiden.

In 1930 dook onder de kinderen in een Nijmeegse straat opeens zo'n *papertje*-taal op, een soort *adee-adie-adoo*-taal: *Gadie, jadie, madie* ‘ga je mee?’ Zo'n taaltje wordt een paar weken heftig beoefend en zinkt dan weer weg. Maar in het verborgen blijft het bestaan om, op een gunstig ogenblik, weer te voorschijn te komen. Van Ginneken meldt nog een *-dee*-taal, die ± 1900 op de leerschool te Nijmegen gesproken werd. Dr. Knippenberg wees me een paar maand geleden op een lettertaal die ouderen in Helmond nog kenden.

Uit Maastricht verschafte me een van mijn studenten aan de R.K. Leergangen, de heer Vermeeren, de volgende inlichtingen over een daar onder de pottenbakkers bekende lettertaal.

De taal heet in Maastrichts dialect: Kriemerweits. De sprekers noemen haar

Oemerkreotswè. Tussen 1890 en 1910 moet ze hier zeer verbreid geweest zijn onder fabrieksarbeiders en op volksscholen. Voor die groep was het een geheimtaal. Sommigen noemen haar 'boeventaal'.

Zij maakt van alle klinkers *o* (*sok*) of *oo*, behalve van de *ie, oe* en *eu*, die door *oe* vervangen worden. Achter die klank komt een lettergreep, gevormd door de anlautende medeklinker + *è*. Soms wordt deze *è* op het einde van een lang woord *ə*, en ook wordt wel, voor de welluidendheid *en* ingevoegd. De pers. vnw. blijven onveranderd.

Bij een verkleinwoord wordt de *o* tot *ö*.

Voorbeelden:

a dat - *otdè*
daak - *okdè*
vaar (1ste pers. van varen) - *orvè*
Soms blijft de klinker van het woord: 'das' is *asdè*.

e bet - *otbè*
geel - *olgè*
meere - *orennè*

i dit - *otdè*
biezunder - *oerbeondersè*
Kier (plaatsnaam) - *oerkè*.

o tot - *otkè*
kop - *opkè* - verkleinwoord: *öppenkè*
toore - *oorentè*

u stuk - *okstè*
muts - *otsmè* - verkleinwoord: *ötskenmè*

eu geul - *olgè* of *oelgè*
deur - *eurdè* of *oerdè*

oe host - *oetkè*
boer - *oerbè*

Voorbeeld van lange woorden:
smeerlap - *orsmèaplè*
potverdubbele - *otverenpottelendè*.

'Speelinstinct' en zucht tot 'sociale differencieering' noemt Van Ginneken als oorzaak van deze kinderlijke brabbeltalen. 'Behalve het speelinstinct, uit zich hierin ook reeds de sociale differencieering. Zij willen zich nauw aaneengesloten voelen, en daartoe helpt o zoo knusjes een eigen geheime taal.'[106] Ik geloof ook dat de lettertaalvorming zoals ze nu nog bij kinderen leeft, voor een groot deel aan speelinstinct toe te schrijven is. Maar de sociale nood van bepaalde groepen, die tot afzondering en verdediging, ook in taal dwingt, is toch wel de generale oorzaak. Want we zagen dat deze taal over de hele wereld verspreid, lang niet overal kinderspel is.

In *The Slang Dictionary* wordt de lettertaal *centre slang* genoemd:[107]

> Centre slang, then, is formed by making the central vowel of a word its initial letter, and adding vowels and consonants sufficient to make the sound imposing, or, as cooks say, to flavour palatably. An occasional infusion of back slang is now and again considered advisable, but the taste of the speaker must decide how much is requisite. Mug is a common word to signify a fool or flat: this in centre slang, becomes Ugmer or Hugmer, as the speaker likes, while fool and flat themselves become Oolerfer and Atfler respectively. The aspirate can be added, if relished, to any centre slang word. A welcher, by means of the new slang, becomes an Elcherwer or Elchwer, a thief is an Evethee, and a sticker-up of skittles is an Ickitser-pu.

Hieruit zien we voldoende de vorming van het centre slang, dat niet ontstaat uit speelinstinct van kinderen, maar een *argot de défense* is van de onderste lagen uit Londens samenleving. ‘There is no Glossary of this slang necessary,’ zegt de schrijver terecht. Het is occasioneel; kleine groepen gebruiken het, en als men er een paar woorden van ziet, doorschouwt men de vorming.

Lorédan Larchey[108] heeft een woordenlijst van de lettertaal gegeven: *Vocabulaire du Largongi*. Het procédé is: de eerste medeklinker vervangen door *l*; de medeklinker aan het eind van het woord zetten met een uitgang *é, em, ès, oc, ique, uche*; bijvoorbeeld ‘adieu’ wordt *alieudé*; ‘atroce’ *alocetré* enz. In plaats van *l* komt ook wel een andere medeklinker. Verder zijn er nog vormingen die van de gewone afwijken.

Wie geheimtalen behandelt, moet met de lettertalen rekening houden. Want evenals *afferkas, ikstas* enz. uit ónze jongenstaal bleven bestaan, onafhankelijk van de *as*-taal, zo vinden we in de geheimtaal woorden die uit hun lettertaalverband losgemaakt, zelfstandig voortleven, en zonder een algemeen inzicht in de vormingsmogelijkheden, voor de onderzoeker een raadsel blijven.

Eindnoten:

87 Zie hoofdstuk I, ‘Lettertalen’.
88 Van Ginneken, *Handb.* I, p. 379.
89 Men verwarre deze lettertalen, die *gesproken* worden, niet met de cryptografieën. Deze zijn veel vroeger aan te tonen. Zie *Moderne Geheimschriften* van Hans Schneickert, Mannheim 1900, p. 5-64.
90 Kluge, *Rotwelsch*, no. XXXII, p. 110.
91 Kluge, *Rotwelsch*, p. 132-150.
92 *The Slang Dictionary*, p. 347-348.
93 *The Slang Dictionary*, p. 352.
94 Niceforo l.c., p. 136.
95 Van Ginneken, *Handb.* I, p. 380.
96 Kluge, *Rotwelsch* LIV, p. 160.
97 Kluge l.c. LVIII, p. 164. Bij spreken wordt hier elk woord gespeld.
98 Dit accent is voor de betekenis van de woorden onontbeerlijk.
99 Van de Venne, *Tafereel*, p. 137 vlgg.
100 Ik neem de hele lijst niet ovet. Het beginsel blijkt duidelijk uit enkele voorbeelden.
101 Teirlinck, *Wdb.*, p. XVI en passim.
102 Van Ginneken, *Handb.* II, p. 379 signaleert dezelfde taal voor Oudenbosch. In Dreumel gebruikten de kinderen *erf* in plaats van *erwi*.
103 Daar Teirlincks mededeling op Winkler berust, haal ik de laatste liever aan.
104 Winkler, *Dialecticon* II, p. 408-409.
105 Vgl. hiermee regel V en IX van Schwenter (hoofdstuk II, ‘Oude niet-Nederlandse lettertalen’). Ook tot de daar genoemde veranderingen in de Annamietische geheimtalen behoort dit verschijnsel.
106 Van Ginneken, *Handb.* I, p. 379.
107 *The Slang Dictionary*, p. 369.
108 Lorédan Larchey, *Nouveau supplément*, p. 261-279.

Hoofdstuk III
De Joden en hun taal

Geschiedenis

Het is niet de bedoeling in dit werk een uitgebreide geschiedenis van het Europese Jodendom te geven. Maar geheel weglaten kunnen we ze ook niet, daar er, zoals we in hoofdstuk IV zullen zien, een onweerlegbaar verband bestaat tussen de verspreiding van de Joden over ons land en de Joodse elementen in de geheimtalen.

Veel geschiedkundige gegevens zijn ontleend aan Feist,[109] die zich in zijn uitstekend werk wel eens schuldig maakt aan de fout waar hij zelf tegen waarschuwt. Belijder zijn van de Joodse godsdienst betekent nog niet: tot het Joodse ras behoren. Nu gebeurt het wel dat Feist een groep die de Joodse godsdienst aanhangt, tot het ras rekent, en dan de raskenmerken van die groep als algemene eigenschappen van de Joden beschouwt. Dit valt op bij de behandeling van de Falāschā (in Abessinië) en van de Chinese Joden in Kaifêng-fu (t.a.p. hoofdstuk V en VIII).

We zullen in vogelvlucht de oudste geschiedenis van de Joden in Europa nagaan, om iets langer stil te staan bij hun vestiging en verblijf in ons land, in zover die voor latere verklaring van taalkundige feiten van belang is.

Sefardim[110]

Vroegste geschiedenis

Met de Feniciërs reeds zwermden de Joden uit over de gebieden om het westelijk bekken van de Middellandse Zee.

Onder de Romeinen woonden ze in de havensteden als handelaars en reders, op het platteland als boeren. Het burgerrecht werd hun verleend, en het ging hun goed. Ook in de eerste tijden van het christendom hadden ze geen klagen. In 320 na Christus begon de kentering. De kerkvergadering te Illiberis (Elvira bij Granada) verbiedt een intieme omgang met de Joden. Door de Germaanse invallen worden de maatregelen echter niet doorgevoerd. Onder de heerschappij van de Ariaanse Westgoten zijn de Spaanse Joden vrij, tot Reccared overgaat tot het katholicisme. In 589 krijgen we nu weer verordeningen tegen de Joden.[111]

In 612 heeft onder Sisebut de eerste Jodenvervolging plaats. De Joden worden christenen, of trekken naar Zuid-Frankrijk en Afrika. De toestand in Spanje wordt voor de Joden ellendig.

Na 711, als de Moren, misschien door de Joden geholpen, onder Tarik Spanje binnenvallen en gedeeltelijk bezetten, breekt er een gulden tijd voor de laatsten aan. Na 1148, als de Almohaden, van Noord-Afrika uit, het Spaans-Moorse rijk veroveren, gaat het de Joden op den duur zeer slecht. Zij vinden nu steun en toevlucht in het christelijk deel van Spanje. In Toledo staan op het eind van de 12de eeuw twaalf mooie synagogen, en bekleden de Joden hoge staatsfuncties. In 1391 zet

weer een vervolging in. Wéér vlucht naar Noord-Afrika, of schijndoop. Het maranendom ontstaat: gedoopte Joden die op gunstiger tijden wachten om het hun opgedrongen christendom weer af te schudden.

Ontruiming van Spanje

Na de val van Granada in 1492 moeten alle ongelovigen Spanje ontruimen. Binnen vier maand moeten zij het land verlaten. Ze verspreiden zich in de landen om de Middellandse Zee. Vooral het Turkse rijk neemt een groot deel van de ± 300.000 uitgewekenen op. Zo vinden we de sefardim in de hele Balkan tot in Hongarije, dat toen ook Turks was.

De ramp voor de Spaanse Joden was groot, maar zegt Felst:

> Man darf sich indes auch keine übertriebenen Vorstellungen von dem Umfang der Katastrophe machen, die die spanischen und portugiesischen Juden aus ihrer Heimat vertrieb. Zunächst kam sie ihnen nicht ohne lange zurückreichende Vorzeichen.[112] ... Das Ausweisungsedikt von 1492 war für die Rechtsverhältnisse und Anschauungen jener Zeit verhältnismäszig mild.

Sefardim in de Balkan

In de Balkan en langs het oostelijk bekken van de Middellandse Zee woonden toen al Joden met Duits-Franse ritus. De cultuur van deze Joden ging in die van de hoger staande sefardim op en ze leerden ook het ‘Spanjools’ aan. Ook het Portugees-Joods ging in het Spaans op. De totaalcultuur zakte echter in het Turkse rijk: ‘die alles geistige Leben ausdorrende Herrschaft des Halbmonds wirkte im Laufe der Zeit auch auf die Sephardischen Juden’ (Feist t.a.p.).

Waar de Joden verdreven werden, trad vaak een verval van de cultuur in. Van Ginneken[113] zegt:

> Van 1492 af tot het einde der 16e eeuw worden alle Joden uit Spanje en Portugal verdreven. En op het einde der 16e eeuw is het oeconomisch lot van Spanje en Portugal beslist. In Italië worden de Joden in 1492 uit Sicilië, 1540-'41 uit Napels, 1550 uit Genua en Venetië verdreven en het oeconomisch verval treedt overal in.

Er bestaat een causaal verband tussen de aanwezigheid van de Joden en de handelsbloei.

Sefardim in Holland

Holland profiteerde ook van de komst van de sefardim, die ‘maranen’[114] genoemd worden. Mr. Prins,[115] behandelt uitvoerig hun vestiging in Noord-Nederland. (Aan het slot van z'n werk geeft hij een literatuurlijst van 20 pagina's druks. Zie voor literatuur ook Van Ginneken, *Handb. II* p. 11.)

De maranen namen in de handel, eerst van Zuid-Nederland en later van Noord-Nederland, een belangrijke plaats in. We hebben hier te doen met kooplieden die tot de rijkste van Europa behoren. ‘Niet alleen in den specerij-handel, ook in den

groothandel van goud, zilver, paarlen en edelgesteenten hebben de Marranen een groote plaats ingenomen,' zegt Prins (l.c. p. 115).

De Tachtigjarige Oorlog, de inquisitie, de val van Antwerpen joegen hen naar het noorden. 'Alva's Raad van Beroerten, Alva's bloedvergieten, Alva's fiscale maatregelen drijven ook den buitenlandschen koopman het land uit. Londen, Emden, Hamburg, Bremen, Keulen, Frankfort a.M. en later Middelburg en Amsterdam, ontvangen de Antwerpsche Portugeezen met open armen.'[116]

Op de taal van de onderste lagen zullen deze rijke Spanjaarden en Portugezen wel geen invloed gehad hebben. Ze assimileren zich, als eens in Toledo, volkomen met hun omgeving en we ontmoeten hen in de hoogste staatsambten.[117] Het waren echter niet alleen de allerrijksten onder de sefardim, die hier kwamen. De rijken trokken arme bloedverwanten. In 1540 bijvoorbeeld landden in Zeeland een honderdtal maranen, voor een groot gedeelte arme lieden. Ze hoopten in Antwerpen geholpen te worden door rijke verwanten (Prins l.c. p. 75).

Vestiging in Amsterdam

In 1598 'moet de eerste synagoog, het Huis Jacobs, een aanvang hebben genomen,' zegt Koenen.[118] De eerste Joden waren Portugezen. Tegen 1602, 1603 komen ook Spaanse Joden aan.[119]

In 1639 reeds zijn de Spaanse en Portugese gemeenten verenigd.

Verhouding sefardim - asjkenazim

De sefardim 'voelen' zich meer dan de later te behandelen grote groep 'asjkenazim', de Pools-Duitse Joden. Feist zegt ervan:

> Die Sephardim sind sehr stolz und ihr Würdegefühl bekundet sich in Kleidung und Haltung, der sie strenge Beachtung schenken. Diese Merkmale, die die Sephardim wahrend eines mehrhundertjährigen kastilianischen Milieus erworben haben, übertrugen sie auf ihre Nachkommen von heute. Auf ihre deutschen Glaubensgenossen sehen sie etwas von oben herab, denn sie betrachten sich als den Zweig Israels, dem es gelungen ist, sich bis auf den heutigen Tag in ursprünglicher semitischer Reinheit zu erhalten, ohne fremdes Blut in sich aufzunehmen wie die Aschkenazim. Daher betrachten sie sich als eine Art von jüdischem Adel und möchten sich in der Regel nicht mit deutschen oder polnischen Juden verheiraten.[120]

Voor Holland zegt Feist echter (p. 121-122):

> In allen diesen Städten aber werden sie von den in überwiegender Zahl auftretenden aschkenasischen Juden immer mehr in den Hintergrund gedrängt, zumal die Sephardim auch ihre frühere Abgeschlossenheit gegen die aschkenasischen Juden im Laufe der Zeit aufgegeben haben und sich mit ihnen durch Heirat mischen.

Bloei van de sefardische gemeenten

De grote culturele bloei van de sefardim schetst Da Silva Rosa in hoofdstuk II van zijn genoemd werk. Een statige reeks van dichters en geleerden, kooplieden en staatslieden trekt ons voorbij. Ook materieel behoorden de Portugese Joden tot de eersten van het land (t.a.p. p. 70 vlg.).

Vele rijke Portugese Joden uit Amsterdam hadden hun buitenverblijven langs de Vecht. En nu zien we in het midden van de 17de eeuw blijvende nederzettingen buiten Amsterdam o.a. te Maarssen, Vreeland, Naarden.

In 1657 werd aan de Joden het Hollandse burgerrecht verleend, wat van belang was voor hun handel op Spanje, maar voor de inwendige toestand geen verdere gevolgen had. Openbare ambten mochten ze niet bekleden. Maar de gemeente verheugde zich in grote bloei.

> Ze is het middelpunt eener reeks koloniën, waarmede ze in economische en wetenschappelijke verbinding stond: ze schoot haar stralen uit naar het Oosten tot in den Levant, naar het Westen tot in Noord- en Zuid-Amerika, naar het Zuiden tot de kusten van Afrika. Ze zond haar pioniers op handels- en geestelijk gebied tot in de verste uiteinden van het Hollandsche koloniaal gebied.[121]

Bouw en inwijding van de nieuwe synagoge (2 aug. 1675) geven ons een indrukwekkend beeld van de offervaardigheid en rijkdom van de Portugese gemeente; bouwkosten waren ±ƒ185.000,-.

Verval en armoede

De windhandel van 1720 bracht grote armoede onder de Amsterdamse Portugese Joden, die verslapt waren door een weelderig leven. De armoede steeg zozeer ‘dat men pogingen in het werk stelde om een emigratie van arme Portugeesche Joden naar West-Indië op grooten schaal te bewerkstelligen’.[122] In ± 1748 waren ‘circa vierhonderd gemeenteleden der Portugeesche natie belast met de zorg voor acht honderd pauper-families’. In 1647 waren die getallen 415 tegen 114. In die onderste lagen moet de scheiding met de toen reeds talrijk aanwezige asjkenazim wel verbroken zijn. Toch trok de beroemde, rijke Isaäc da Pinto, vriend van Willem IV, redder van de staat door een grote lening tegen lage rente, in 1762 nog ‘een scherpe scheidingslijn tusschen de Portugeesche en de overige Joden die in zijn oogen minderwaardig waren’.[123] In 1763 bereikte de crisis zijn toppunt en vele rijke Portugese Joden werden straatarm.

Sefardim buiten Holland

Zwolle weerde in 1657 nog de ‘Jootsgezinden’. De sefardim brachten echter na die tijd ‘in eenmaal een gunstige wending in de rechtspositie der Overijsselsche Joden’.[124] Kampen laat enkele Portugese artsen toe. Zwolle verleent in 1687 aan een Jood het burgerrecht. Maar Zwarts houdt hier de Portugese en de asjkenazische Joden niet uit elkaar. Eleazer Asser lijkt me geen Portugees, evenmin als Mozes David Gent, die in 1710 in Zwolle werd toegelaten. De windhandel in het begin van

de 18de eeuw had een doordringen van de sefardim in de provincies tot gevolg. Utrecht had tot ± 1720 angstvallig de Joden geweerd. Maarssen had echter een synagoge en ook te Vreeland zagen we reeds rijke Joden, die daar hun buitenverblijven hadden. In 1720, toen Utrecht door de speculatiekoorts aangetast werd en men veel kapitaal nodig had, sloeg men het oog op Maarssen en een uiterst merkwaardige episode in de geschiedenis van de Joden in Nederland dankt daaraan haar ontstaan. Utrechts anti-Joodse politiek werd nu voor deze Portugese Joden opzijgezet en hun Maarssense synagoge officieel erkend; de stad opende de poorten voor hen, schonk sommigen zelfs het stadsburgerrecht en het hoofd van de Maarssense synagoge werd nu ook hoofdbewindhebber van de Compagnie en aldus de eerste Joodse autoriteit van het Sticht.[125] Ook Hasselt laat hen nu toe; Steenwijk belooft hun het burgerrecht. Ze kwamen wel niet, maar een halve eeuw later konden ze zich nu in deze plaatsen vestigen. Monnikendam belooft hun een synagoge in Nieuwendam.[126] Zwolle lokt hen ook. De Zwolsche Compagnie mislukt, 'doch van nu af ontwikkelde zich te Zwolle onder buitengewoon gunstige omstandigheden een aanzienlijk Jodencentrum'.[127] Het moest echter tot 1796 duren eer de volledige emancipatie door stichting van de Bataafse republiek een feit werd.

Eindnoten:

109 Feist, *Stk. d.J.*
110 Da Silva Rosa, *Gesch. der Port. Joden*: Inleiding. Op p. XVI een literatuurlijst.
111 Feist, a.w., hoofdstuk X; Tal, *Jood en Jodendom*, p. 4 vlgg.
112 Feist, *Stk. d.J.*, p. 117.
113 Van Ginneken, *Handb.* II, p. 2.
114 Koenen, *Gesch, d.J.*, hoofdstuk II.
115 Prins, *Marranen*, passim.
116 Prins, *Marranen*, p. 110-115.
117 Prins, p. 169, geeft hiervan voorbeelden. Zie ook Mendels t.a.p., p. 18.
118 Koenen, *Gesch. d.J.*, p. 143; Feist geeft 1593 als jaartal.
119 Da Silva Rosa, *Gesch. der Port. Joden*, p. 1-4.
120 Feist, *Stk. d.J.*, p. 124; Da Silva Rosa, *Gesch. der Port. Joden*, p. 45: 'Het verschil in beschaving, levenswijze en ritus stond een nauwe verbinding tusschen de groepen der Sephardische en Duitsch-Poolsche Joden in den weg.'
121 Da Silva Rosa, a.w., p. 85.
122 Idem, p. 114.
123 Da Silva Rosa l.c., p. 118. Vgl. hierboven 'Verhouding sefardim - asjkenazim'.
124 J. Zwarts in: *Overijssel*, p. 959.
125 Zwarts, *Hoofdst.*, p. 170.
126 Zwarts, *Hoofdst.*, p. 175.
127 *Overijssel*, p. 961.

Asjkenazim

Geschiedenis buiten ons land

We zagen de Joden al heel vroeg in de landen om de Middellandse Zee (p. 144):

> Weiter nach Norden sind sie indes erst vorgedrungen, als die Römer ihre Herrschaft über Gallien und bis zum Rhein und zur Donau ausgedehnt hatten. Vermutlich ist der jüdische Kaufmann bald, nachdem die römischen Legionen von den genannten Ländern Besitz ergriffen und die römische Herrschaft dort aufgerichtet hatten, mit römischen Händlern dorthin gelangt.[128]

Vóór de val van het Romeinse Rijk hadden de Joden reeds vaste woonplaatsen in Gallië. Of er in Rijnland en Retië toen al Joden woonden, is niet bewezen. Voor één stad aan de Rijn staat het vast dat er reeds tegen 320 een Joodse gemeente was, en wel voor Keulen.

> Den Mitgliedern dieser Gemeinde gewährte Kaiser Konstantin im Jahre 321, wie im Codex Theodosianus XVI, 8, 3, überliefert wird, das Recht zu Mitgliedern der Kurie berufen zu werden, und im Jahre 331 wurden abermals kaiserliche Gesetze fur die Kölner Juden erlassen. Aber für das Bestehen der drei 'heiligen' Gemeinden Mainz, Worms und Speyer haben wir urkundliche Beweise erst aus weit späterer Zeit.[129]

Voor 1000 werden de Joden goed behandeld. Een concilie van Mainz (906) bepaalt o.a. dat hij die een Jood doodt als moordenaar beschouwd zal worden.

> Vom Rhein aus dehnten sich die Juden nach Mitteldeutschland (Erfurt 932; Magdeburg 965; Meiszen 1156 u.s.w.), Süddeutschland (Regensburg 965; Nürnberg 1120; Würzburg 1119; Passau 1210) und bis nach Böhmen hin aus.[130]

Het Rijnjodendom,

> ... das zu groszem Teile aus Frankreich, gewisz vor der Teilung des Karolingerreiches, zu kleinerem Teile aus Italien eingewandert ist, war ganz romanisiert ... Das romanische Rheinjudentum zeigte jedoch nicht die geringste Lust nach Deutschland tiefer vorzudringen und die Nachbargebiete zu besiedeln, nur Würzburg in Franken scheint eine Ausnahme gewesen zu sein, wo Anfang des XIII Jahrhs. schon analoge romanische Namen wie in Worms (Bonifant) und Köln (Vives u.s.w) auftauchen.[131]

Theorie van Feist tegenover die van Mieses

De tegenstelling tussen Feist en Mieses is lijnrecht. Feist betoogt een uitstraling van Rijnland uit, en Mieses tracht het tegendeel te bewijzen. Hij gaat daartoe een strook grenzend aan het Rijngebied na en zegt daarvan:

> Von Westfalen und Hannover über beide Hessen, Kurpfalz, Wurttemberg, Baden bis nach der Schweiz erstreckte sich bis gegen Ende des XII Jahrhs. und teilweise noch viel Zeit darüber, judenreines Gebiet (a.w. p. 275).

Het Rijnjodendom was door een Jodenvrije strook van het Oostelijk (Beiers-Oostenrijks) Jodendom gescheiden. Als Mieses alleen uit het aanwezig zijn van een Jodenvrij gebied oostelijk van Rijnland de conclusie trekt dat nóg meer oostelijk geen Rijnlandse invloed geweest kan zijn, staat hij al zeer zwak. De geschiedenis van de Zigeuners o.a. zou hem kunnen leren dat er helemaal geen continuïteit van bevolking nodig is tussen centrum en ver verwijderde streken (zie hoofdstuk V).

Beiers centrum

Mieses hangt de theorie aan van een *bajuvarisches* centrum, dat de structuur van het Jiddisch verklaren moet.

> Hinter dem an das Rheinjudentum grenzenden judenreinen Wall bietet sich unseren Augen in dem deutschen bajuvarischen Osten eine ganz verschiedene Situation, entrollt sich das Bild eines zahlreichen, expansionsfähigen, weite Gebiete umfassenden jüdischen Volkstums.[132]

In Beieren woonden zeer vroeg Joden, voor 900 al. Ze hadden er grondbezit en woonden er tegen 1100 in groten getale. ‘Im XI Jahrh. besasz das eigentliche Bayern bereits eine ernste jüdische Wissenschaft.’[133] Taalkundig werkte deze Joodse bevolking al zeer vroeg op de Duitse in. In de 14de eeuw vinden we in een Münchener stadsoorkonde bijvoorbeeld al *treffant* (*trefe*). Samenstellingen met *Juden-* zijn veelvuldig: *Judensemmeln* (1504); *Judenheller* (1532); *Judenmehl, Judenspiegelglas*. Mieses

geeft deze voorbeelden. Nu zeggen samenstellingen met *Joden-* niet veel voor de invloed van de Joden. Als *Joden-* met pejoratieve betekenis één keer in een samenstelling gebruikt is, breidt het zich al heel gauw analogisch uit (vgl. *Jodenbod, Jodenstreek* e.a.).

Aansluitend aan Beieren woonden naar het oosten - in tegenstelling met het westen - talrijke Joden.

'Für die Niederlände ist der Aufenthalt der Juden erst für das Jahr 1339 bezeugt,' zegt Mieses, a.w. p. 275, en p. 305: 'die Niederlände weisen urkundlich Juden erst im Jahre 1337 auf' (zie beneden, 'Joden in Gelder en Zutphen').

Feist noemt geen enkele Nederlandse plaats waar voor anno 1000 al Joden woonden.

Het Frankische rijk en de Joden

Koenen geeft ons echter een heel ander beeld dan Feist of Mieses. In het Frankische rijk waren al veel Joden. Dagobert I besluit in 629

> ... om de Joden op straffe van verbanning te noodzaken tot de aanneming des Christelijken geloofs ... een bevel, dat met groote gestrengheid werd uitgevoerd. Er zullen dus wellicht ook in de Kerk van Utrecht bij die gelegenheid Joden gedoopt zijn.[134]

Waar de niet-gedoopte Joden bleven, meldt de geschiedenis niet. Misschien trokken ze wel naar de Rijnstreek en naar de door Feist genoemde plaatsen, waar ze, zoals we reeds zagen, beter behandeld werden. Want het beeld van deze ongelukkige vervolgden is steeds hetzelfde. Ze vestigen zich in een streek, het gaat er hun betrekkelijk goed, een vervolging breekt uit... en ze moeten weer vertrekken. Dan gaan ze naar een streek waar het iets minder slecht voor hen is. Bij de sefardim hetzelfde beeld als bij de asjkenazim.[135]

Onder de Karolingers breekt er weer een iets betere tijd aan. Karel de Grote stond hun toe op onderscheidene plaatsen scholen en synagogen te stichten. Al gauw namen ze weer sterk in macht toe. 'De koophandel was bijkans uitsluitend in hunne handen: zelfs den zeehandel dreven zij menigvuldig in de Frankische havens' (Koenen l.c. p. 44). Wel werden er allerlei strenge bepalingen ingevoerd om hun woekergeest te fnuiken of om hun te beletten aan hun vermeende neiging, levensmiddelen te vergiftigen, althans te vervalsen, toe te geven.

Lodewijk de Vrome, geïnspireerd door het voorbeeld van paus Gregorius de Grote, breidde de vrijheden van de Joden nog uit. De keizer nam hen in bijzondere bescherming en verbood, hen hoe dan ook, te hinderen. Van velerlei belastingen werden ze vrijgesteld (Koenen l.c. p. 47). Een bijzondere minister voor Jodenzaken, een Magister Judaeorum, werd aangesteld.

Als de invloed van de Karolingers verslapt en de feodale baronnen de macht krijgen, begint de ellende weer en worden 'zij genoodzaakt geheele streken te verlaten in welke zij nog kortelings de ruimste welvaart genoten hadden, en hunne vaste goederen te verkoopen of prijs te geven' (Koenen l.c. p. 50). Toen de Noormannen kwamen, werden de Joden ervan beschuldigd met dezen in verbinding te staan,

evenals men ze vroeger in Spanje contact met de Saracenen aanwreef. Trouwens, veel rampen werden al gauw aan Joden toegeschreven, des te gauwer naarmate een vervolging meer voordeel beloofde.

Na de Noormanneninvallen bloeit de handel weer op. Keulen wordt buitengewoon belangrijk, mede door invloed van de Joden. En waar de Keulse schepen zich in Hollandse havens bevinden (bijvoorbeeld in 1048 in Dordt), daar zullen ook Keulse kooplieden, waaronder Joden, zich in Hollandse steden ophouden, al meldt Feist, zoals we opmerkten, van deze westwaarts gerichte expansie niets. En toch is het de meest voor de hand liggende. Koenen haalt uit Verhoeven, *Inl. tot de Belgische Historie*, aan: 'Geen wonder dus, dat sedert den inval der Noormannen, de bijzonderste Koophandel hier (in de Nederlanden) door de Joden werd gedreven' (l.c. p. 52).

Kruistochten; felle vervolgingen

De kruistochten brengen weer ellende over de hele linie. De uitspraak van Tal a.w. p. 7: 'De Christengeestelijkheid zette de kruisvaarders aan tot wraaknemen op de Joden,' is in z'n algemeenheid onwaar. Ondanks de felle bestrijding van de H. Bernardus sloegen vele kruisvaarders de Joden dood. In de Rijnstreek, in Luik, Leuven, Gent, Brussel en Bergen vielen er vele. De opgave dat er in Nederland twaalfduizend zouden zijn omgebracht, wijst Koenen terecht af. Dat getal 12.000 spookt op meer plaatsen. 'In der Rheingegend allein sollen damals gegen 12.000 Juden als Märtyrer gefallen sein.'[136] Ook in Beieren zouden er 12.000 vermoord zijn.[137] Langs de Rijn ging het na deze vervolgingen tijdelijk weer goed. In de Nederlanden wordt de toestand na het begin van de kruistochten minder aangenaam.

> Wel hadden zij ook gedurende de eerste helft der Middeneeuwen, zonder vaderland, zonder nationaal middelpunt, in een gedrukten en mingeachten toestand geleefd, maar de felle drijfveer der vervolgingen was toen nog niet gespannen. Van het eind der elfde eeuw af neemt alles voor hen eene andere gedaante aan.[138]

'Zwarte dood'-beschuldigingen

Er duiken beschuldigingen tegen de Joden op, die hun hoogtepunt zullen bereiken in de bronnenvergiftiging, toen de Zwarte Dood door Europa waarde (± 1348).

> Im 13 Jahrhundert kam von Frankreich her die Anschuldigung des Ritualmordes, die auch in Deutschland Gläubige fand und, wie bekannt ist, bis auf den heutigen Tag in manchen Gegenden noch findet. Dazu kam die Anklage der Hostienschändung, die zuerst in Bayern auftauchte und sich von da aus nach Oesterreich verbreitete. Endlich wurde gegen die Juden die schlimmste Anklage erhoben, als der schwarze Tod von Asien her ganz Europa überzog: sie hätten die Brunnen vergiftet. Im Jahre 1349 wurden in ganz Süddeutschland, aber auch in Schlesien und Mitteldeutschland die jüdischen Gemeinden vernichtet. Das Gemetzel erstreckte sich bis nach Belgien.[139]

De Joden werden, rechtloos en weerloos, verjaagd en doodgeslagen en gingen onder in de donkerste lagen van de maatschappij. ‘Damals begann die Verbindung von Juden und Landstreichern, von der die deutsche Gaunersprache beredtes Zeugnis ablegt,’ zegt Feist. We kunnen niet nagaan of deze voorstelling van Feist juist is. We hebben zo weinig geheimtaalgegevens uit die tijd. In het *Augsburger Achtbuch* 1342-1343 komen geen woorden voor, aan het Joods ontleend. Bij Dietmar von Merckebach, ± 1350, treffen we een elftal geheimtaalwoorden aan, maar geen Joodse. De eerste bron die Joods materiaal geeft, is *Die Basler Betrügnisse der Gyler* van 1450.[140] Dat dus de vervolging tijdens de Zwarte Dood het begin is geweest van Joodse woorden in geheimtalen, is uit het bestaande materiaal niet te bewijzen. En verder zijn er helemaal geen vervolgingen nodig om Joods woordmateriaal in de geheimtaal te doen overgaan.[141]

Asjkenazim in de Nederlandse gewesten gedurende de Middeleeuwen

Koenen gaat de geschiedenis van de Joden in de Nederlandse gewesten tijdens de Middeleeuwen na.[142] In Vlaanderen toont hij met grote waarschijnlijkheid een vrij sterk Joods element aan in de 13de en 14de eeuw. Opvallend is het verhaal van de 30.000 Joden die Philippe Auguste in z'n strijd tegen Vlaanderen op de been zou gebracht hebben. Hoewel dit verhaal, dat van Dietrichs (*De Statu et Jure in Republicâ Christianâ*) stamt, bevestigd wordt door E. Sueyro (*Annales*), zal het wel vooral wat het getal betreft tot de legende behoren: 30.000 strijders veronderstellen een reusachtig Joods bevolkingselement.

Verdreven Engelse Joden

Koenen neemt aan dat de Joden, in 1290 ten getale van 15.000 door Eduard I uit Engeland verdreven, zich voor een groot deel in Vlaanderen zouden gevestigd hebben. Mieses[143] zegt echter: ‘Die aus England verjagten Juden mochten als Opfer christlicher Unduldsamkeit gern das ihnen geschäftlich bekannte Altpreuszen aufgesucht haben,’ en tracht dat te bewijzen. Nederland, als kolonisatiegebied, sluit hij uit met de woorden: ‘die Niederlände weisen urkundlich Juden erst im jahre 1337 auf.’ Deze bewijsgrond is nu wel onhoudbaar gebleken. Brabant herbergt in de periode vóór 1349 veel Joden. Hendrik III, de Goede (± 1250), schijnt in handen van Joodse woekeraars gevallen te zijn en bepaalt in 1260 ‘dat alle Joden en Caorsinen (inwoners van Cahors, berucht als woekeraars) uit Braband verdreven en geheellijk uitgeroeid moesten worden, behalven de zoodanigen, die op de wijze van andere kooplieden wilden handelen en niet woekeren’ (Koenen l.c. p. 64).

Kerk en Jodenvervolging

De weduwe van Hendrik III, vrouwe Aleid van Bourgondië, stelt aan de H. Thomas van Aquino de vraag ‘of het haar geoorloofd ware, den Joden in hare landen buitengewone opbrengsten af te vorderen?’ Het antwoord van St.-Thomas is merkwaardig en toont geen Jodenvijandigheid.[144] Men moet de Joden in geen geval ontnemen, hetgeen zij tot hun onderhoud nodig hebben. ‘En dewijl het onze plicht is, ons eerlijk te gedragen ook jegens degenen die buiten zijn ... zoo schijnt het raadzaam, zich bij dezen regel te houden, om van de Joden geene opbrengsten te vor-

deren, aan welke zij vroeger niet onderworpen waren.'[145] De vruchten van hun woekerwinsten mogen de Joden niet behouden, maar de hertogin mag er zichzelf niet mee bevoordelen. De gelden moeten aan de rechthebbenden teruggegeven worden en, zo deze niet te vinden zijn, voor goede werken gebruikt worden. Van groot, wijs inzicht getuigt de raadgeving: 'de Joden te noodzaken voor hun levensonderhoud te werken'. Hadden ze dat maar gemogen, ze zouden zeker een nijvere middenstand gevormd hebben.

In 1307 beginnen weer enige vervolgingen, maar hertog Jan II beschermt de Joden en plaatst ze zelfs veilig in de sterkte Genappe. Als deze sterkte belegerd wordt, slaat de hertog de oproerige bende terug. De vervolgers beklagen zich bij de paus, doch deze berispt de oproermakers streng. Deze episode mag wel eens gememoreerd worden, omdat men bij schrijvers als Feist, Mieses, Loewe e.a. de indruk krijgt dat de Kerk de Jodenvervolgingen aanmoedigde. In elk geval verzwijgen zij zorgvuldig de temperende werking van de Kerk in dezen. Tal, a.w. p. 19, memoreert enkele vrienden van Israël. In 1349 breekt de furie tegen de Joden ook in Brabant uit.

Joden in Gelder en Zutphen

In Gelder en Zutphen schijnen ook reeds vroeg Joden te zijn geweest. Het voorkomen van de geslachtsnaam 'De Jode' is de grond van dit vermoeden. In het begin van de 14de eeuw wordt deze naam al vermeld. Zelfs komen in een contract de namen voor van de ridders Otto en Gerrit de Jode. Zwarts geeft op dat in 1235 reeds Joden te Arnhem gevestigd waren. In 1339 verkreeg Reinald II, toen hertog geworden, van keizer Lodewijk de gunst in de 'vestingen, steden en dorpen van zijn gebied Joden te mogen houden, om "er van te trekken" zooveel hij wilde'.[146] Zo heel slecht schijnt het hier voor de Joden niet geweest te zijn, en de Brabantse Joden die in 1349 het bloedbad ontkwamen, trokken naar Gelder. Koenen stelt de loop van de zaken anders voor.[147] In 1349 zou hertog Reinoud II de toestemming ontvangen hebben in zijn gebied Joden op te nemen en te beschermen. Direct daarop zijn de Brabantse Joden Gelder binnengetrokken. Het waren er nogal veel. Koenen berekent zo'n vijf- à zeshonderd. Precies is het niet na te gaan, omdat onder de aankomenden ook Lombarden waren, en de jaargelden die de hertog in 1350 ontving, zowel door Joden als Lombarden opgebracht werden. Koenen rekent aldus: de hertog ontving 1140 pond Vlaams. Per persoon werd in Brabant als jaargeld 1 pond Vlaams betaald. Dat zal in Gelre ook wel zo geweest zijn. Er kwamen dus 1140 personen binnen. Reken hiervan de helft Joden, d.i. vijf- à zeshonderd. Daar er voor de Lombarden geen enkel motief was, in 1349 uit Brabant weg te trekken, is het waarschijnlijk dat het getal van de binnentrekkende Joden nog groter was.

> En van dien tijd af tot op 1468 bewijzen de uittreksels der Hertogelijke rekeningen, dat er bestendig Joden van allerlei rang en stand in de Graafschappen en Gelder en Zutphen aanwezig waren, van welke de Hertog belastingen inde, bijdragen ontving, en geldsommen opnam, of die hem op eenige andere wijze ten dienste stonden.[148]

Vervolgingen in Gelre

In 1451 werd, onder invloed van Kardinaal van Cusa, door de overheden van Arnhem verboden dat iemand aan de Joden enig nadeel zou doen, des daags, noch des nachts, in het geheim noch openbaar; en zo iemand daartegen deed, zou hij aan de Joden 's hertogs geleide verbreken.[149] Koenen vestigt de indruk dat Gelre geen Jodenvervolgingen gekend heeft. Maar Zwarts zegt (l.c. p. 25) 'Het Hertogdom "Gelre" bezat de meeste Joden van alle Noord-Nederlandsche staatjes, zoo ook het meest aantal Jodenvervolgingen.'

'Het Deutzer Memorbuch (gedenkboek waarin namen van vermoorden of uitgemoorde gemeenten) gedenkt den loop der vervolgingen aangevend de gemeenten Nijmegen, 's Heerenberg, Arnhem, Zutphen, Zwolle en Kampen.'[150] Zwarts, die natuurlijk over heel wat nieuwere gegevens beschikt dan Koenen, heeft gelijk wat de vervolgingen aangaat. Maar het is de vraag of de vervolgingen het effect gehad hebben dat Zwarts vermoedt. Er zijn nog heel wat Joden overgebleven.[151] De overheid toch was het over het algemeen helemaal niet eens met de uitspattingen van de, door paus Clemens VI bij bul van 20 oktober 1349, zo krachtig veroordeelde kruisbroeders of flagellanten.

Flagellanten en vervolging in Nederland

Deze flagellanten leidden de Jodenvervolgingen die na het uitbreken van de vreselijke builenpestepidemie West-Europa teisterden. De Joden bleven over het algemeen vrij van de ziekte (hetzij door strengere leefregels, hetzij door immuniteit van het ras). Nu werden ze beschuldigd de bronnen vergiftigd te hebben. Bekentenissen werden afgeperst. In 1348 in Provence begonnen, bereiken de vervolgingen 18 december 1349 Keulen; juli 1349 wordt Hasselt uitgemoord - ook Sittard, Susteren. In Brabant hield het moorden twee jaar achtereen aan.

Jan van Boendale zegt ervan in z'n *Brabantsche Yeesten*:[152]

Vs. 5034 Dus setten si hem alle te samen
Ieghen die papen van der kerken,
Te lachteren der papen werken,
Ende haers selfs prijsden si sere,
5040 Ende daden, met enen subtilen kere,
Den joden oec in Brabant pine:
Si leiden hen ane van fenine,
Dat si hadden ter menegher stede,
Om dat si dat kerstenhede
5045 Al te male souden bederven;
Daer bi moesten die joden sterven.
Die hertoghe Jan, sonder waen,
Dede die joden alle vaen.
Selc wart verbrant, selc verslaghen,
5050 Ende selc int water ghedraghen.
Dus verloren si alle dleven.

Ondanks de strenge maatregelen van de Kerk waren de benden de eerste jaren niet tegen te houden.

Asjkenazim gedurende de Middeleeuwen

In Utrecht wordt van de vestiging van de Joden binnen het bisdom geen melding gemaakt. Koenen en ook Zwarts nemen aan dat er al vrij vroeg woonden. 'De gruwelijke Jodenslachtingen van 1349 / 50 hadden, zoowel de Duitsche als de Nederlandsche steden van hun Joodsche bewoners beroofd en ook Utrecht had bij deze gelegenheid zijn Joodsche ingezetenen, die er van ouds moeten gevestigd zijn geweest, verloren.'[153] In het Oversticht treffen we ook Joden aan in Deventer, Zwolle, Oldenzaal, Goor, Enschede, Borne, Ootmarsum, Diepenheim, hoewel vele van deze plaatsen niet in het *Memorbuch* opgegeven worden omdat het aantal van de Joden er niet talrijk genoeg was een gemeente te vormen.

We kennen uit Overijssel, waar ook het

> Slaet u seer / Tot Christus eer; Door God so laet die sonden meer!

van de flagellanten klonk, enkele namen van Joden. Die namen wijzen ons naar Keulen en Westfalen. Godscalke van Rakelinchusen (Recklinghausen) was een groot bankier. Hij vormde later een consortium met Leo de Monasterium, Moyses de Colonia, Godschalk van Werden. (Saul in Goor, Nathan in Oldenzaal; Mozes, Coepman, Sander, Jodelijn en Symon zijn nog andere namen, die ons van de afkomst niet veel zeggen.) Zeker is dat deze Joden rustig tussen de overige bevolking leefden, tot ze tegen 1350 gedood of verdreven werden. Jodennamen uit Van Hasselt wijzen ook naar Rijnland of Westfalen. Van het oosten kwamen de Joden, de asjkenazim, in ons land langs de grote verkeerswegen.[154]

In 1444 worden de Joden wéér uit Utrecht verdreven: na de vervolgingen van 1350 zijn ze er weer ingekomen en hebben er gewoond in de Joderye, een soort hofje dat wel wat aan een getto doet denken.[155] Dat ze terugkwamen en weer verdreven werden, is een volgende episode in deze eentonige geschiedenis, die toch zo vol mensenleed is.

De geschiedenis maakt, volgens Koenen, geen gewag van Joden in Holland, Zeeland en Friesland vóór de 16de eeuw. Toch kan men veilig aannemen dat, bij de nietongunstige stemming van de Hollandse graven ten opzichte van de Joden, er ook hier wel gewoond zullen hebben, en de kaart bij Zwarts (l.c. p. 20) meldt dan ook Joden in Dordrecht, Geertruidenberg en Den Haag, in het begin van de 14de eeuw.

In Friesland zijn de Joden niet officieel vastgesteld, maar daar de *Memorbücher* Friesland ook noemen, zijn er gedurende de moordepidemie van 1350 ook hier gevallen. Voor Groningen zijn er voor 1350 geen gegevens (Mendel a.w. p. 23).

Zo waren ± 1350 de Nederlandse gewesten zo goed als Jodenvrij, behalve dan Gelre.

Van de invloed van de Jodentaal op de geheimtalen in deze tijden weten we niets. Er is ons geen materiaal overgeleverd. Toch vermoed ik dat enkele woorden uit het zuidelijk Bargoens uit de eerste periode van het Jodenverblijf dateren (zie hoofdstuk IV A).

Vorming en samenstelling van het asjkenazimdom in Polen na 1350

Ook in Zuid-Duitsland werden de Joden tegen 1350 verdreven. Zeker, er bleven er wel over: ‘Es kann keine Rede davon sein, dasz etwa alle Juden aus Mitteldeutschland durch die Verfolgungen des Mittelalters vertrieben worden seien.’[156] Een groot deel van de Joden trok naar het oosten, ‘wo die Flüchtlinge im Königreich Polen eine Zuflucht fanden und neu aufleben konnten’.

In Beieren woonde een groot aantal Joden, dat de taal van het land sprak. Mieses[157] schetst de uitstraling van het Beierse centrum naar het oosten, ook naar Polen. ‘In weiterer Fortsetzung muszte auch Polen die Ausstrahlung des Bayerntums erfahren. In der eine Zeit zu Polen gehörigen, jetzt fast ganz germanisierten obersächsischen Lausitz heiszt jeder Deutsche bawarski (Bayer).’ Beieren had veel Joden uit Italië gekregen. ‘Süditalien war die Pforte, durch die ein groszer Teil des europäischen Judentums in seine jetzigen Sitze gelangte’ (p. 295), en ‘Süditalienische Juden dürfen nach dem Orient, norditalienische Juden nach Süd-deutschland, Oesterreich, Polen gewandert sein’ (p. 297). Ook een Byzantijnse stroom schijnt naar Beieren afgevloeid: ‘Die in Byzanz verfolgten Juden konnten in den ersten Jahrhunderten des Mittelalters auch nach Bayern den weg geschritten haben,’ en verder nog: ‘Einen kräftigen Anteil an der Besiedlung Mittel- und Ost-Europas durch Juden nahm zweifellos auch Persien.’ Ten slotte komt Mieses tot de conclusie: ‘Die aschkenazischen Juden dürfen demnach in der Hauptsache aus Italien-Pälastina, Byzanz-Kleinasien, Ukraina-Kaukasus oder Schwarzes Meer aus Persien-Mesopotamien gekommen sein’ (l.c. p. 303).

De taal van de asjkenazische Joden vertoont sporen van de talen van de genoemde streken.

Beiers: de kern van het Jiddisch

In Beieren voornamelijk werden deze taalelementen verwerkt en ontstond een eenheidstaal, het Jiddisch.

> Nachdem Frankreich und England judenrein wurden, Italien mit spärlichen Judengemeinden versehen war, das Rheinjudentum in dürftigen Resten nach dem schwarzen Tode vegetierte und das Polnische Judentum kaum von sich hören liesz, befand sich in den bajuvarischen Landen der Schwerpunkt des gesamten auszerspanischen Judentums von ganz Europa.[158]

Deze Beierse Joden moesten echter ook vluchten. ‘Es zerstreute sich in alle Windrichtungen, ging nach Italien, Ungarn, Böhmen, Polen, aber auch gewisz mindest vom eigentlichen Bayern aus, nach Deutschland.’ De hier nog wonende Joden losten zich op in dit Beierse Jodendom. En het Beiers werd de kern van het Jiddisch, ook in Polen, waar de krachtige Beierse groep alles overheerste. De Noord-Duitse Joden, die van Brandenburg uit in 1510 naar Polen trokken, hadden taalkundig ook invloed. ‘Die norddeutschen Hilfsverben des Futurums sind im Dialekt der Ostjuden allgemein und bezeugen die Wirkung des norddeutschen Judenexils.’[159]

Polen, Oost-Europa, zal de bron worden die weer Joden over Duitsland en ook Nederland uitstort in de volgende eeuwen.

Joden in de Nederlanden na 1500

Maar we zullen zien dat het niet alleen de Pools-Litouwse Joden zijn die ons land bevolken. Ook de Rijnsteden leveren een contingent. En het is juist de Jodenbevolking uit die steden, die vóór de Poolse Joden naar Holland trekt.

Karel V wil de Joden uit zijn erflanden verdrijven. Zijn plakkaten gaan meestal over de 'gedoopte Joden', de maranen. Toch woonden er in ons land ook weer Hoogduitse Joden. Koenen geeft (l.c. p. 128) een besluit van Karel V aan de regering van het Utrechtse Sticht, gedateerd: 20 januari 1545. Deze meldt daarin 'dat sommige Joden sedert eenigen tijd in zijne Erf-nederlanden gekomen waren, om aldaar hun verblijf en woning te houden, zijnde te dien einde met de Regenten van eenige steden verdragen en overeengekomen, om zich aldaar op zekere voorwaarden te komen vestigen,' hetgeen hem 'om merkelijke redenen niet te lijden stond.' Ook voor Gelderland kwam in dat jaar een plakkaat af 'dat geene Joden aldaar in steden of plaatsen zouden mogen wonen, en dat die er in waren, bij verbeurte van lijf en goed, binnen den tijd van vier weken zich daaruit zouden hebben te begeven'.[160] We hebben hier te doen met ongedoopte, dus Duitse Joden. Het Hof van Holland verbood, bij plakkaat van 14 augustus 1532 en 17 juli 1549, aan de Joden het verblijf in Holland, Zeeland en West-Friesland.

Onder de regering van Philips II werden deze plakkaten nog verscherpt: een bewijs dat ze niet precies uitgevoerd werden.

In 1570 meldt de stadsregering van Zutphen, 'in dezen tijd geene Joden noch eenigerlei hunner goederen te hebben kunnen opsporen'. 17 mei 1570 geeft nog eens weer een plakkaat uit Brussel, bevelende 'de Joden uit den lande te doen gaan, en geene meer met der woon daar in te laten komen'. Enkele Joodse gezinnen in Wageningen werden nu ook spoedig verjaagd.

Einde van het Spaans bestuur

> In het volgende jaar (1572) was de dageraad der Nederlandsche vrijheid aangebroken, die ook voor Israël hare liefelijke stralen in steeds toenemende volheid zou verspreiden, en zes jaren daarna nam de voornaamste stad der beide Hoofdgewesten in den vrijheidskamp de Kerkhervorming aan, waardoor het tijdstip geboren werd, op hetwelk zich de Joodsche natie voor goed in Nederland zoude vestigen.[161]

In 1615, 1616 werden de Joden te Frankfurt en Worms vervolgd en Koenen neemt als waarschijnlijk aan dat een deel van deze Joden naar Nederland trok.[162] Ze werden niet zo gul ontvangen als de sefardim. Deze laatsten toch waren kooplieden met buitengewone relaties. De Hoogduitse Joden waren arme bannelingen. Eerst in 1636 gelukte het hun een gemeente in Amsterdam op te richten onder opperrabijn Moses Well.

Versterking van het asjkenazische element na 1648

Na 1648 wordt dit Hoogduitse Jodenelement versterkt en weldra overvleugeld door Poolse en Litouwse Joden, de eigenlijke asjkenazim, van wie de taal zich,

zoals we zagen, in de Middeleeuwen gevormd had onder Beierse invloed. De plunderingen van de kozakken dreven de Oost-Joden naar het westen. In 1656 landden 300 Joden uit Litouwen te Texel en begaven zich naar Amsterdam, waar ze goed opgenomen werden en een afzonderlijke synagoge bouwden.[163] Nu mochten ook de Hoogduitse Joden een synagoge bouwen. De magistraat verleende dus aan de Pools-Litouwse Joden een voorrecht dat de Hoogduitsers nog niet bezaten. Koenen besluit eruit dat ze meer bemiddeld waren dan deze Hoogduitsers en dat de magistraat 'zich van hunne inwoning, ten voordeele van den handel, gunstige uitkomsten beloofde'.

Lang duurde de scheiding Hoogduitse en Poolse Joden niet.

> Toen zij aan de landstaal begonnen te gewennen, oordeelde de Regeering, dat zij geen afzonderlijke synagoge meer behoefden, en werd hun ten jare 1673 door de Wethouderschap der stad het houden van afzonderlijke vergaderingen verboden; waarna zij zich met de Hoogduitsche Joden vereenigd hebben (Koenen l.c.).

Ook in Friesland en Groningen vestigden zich tegen deze tijd de Joden en we zien ze in Appingedam, Delfzijl, Leeuwarden en vooral Harlingen.[164]

De eerste Hoogduitse Jood, die 10 december 1675 in Den Haag de burgereed aflegt, is Zuskind Pos (Alexander Polak). In 1676 wordt hij 'toegelaten tot het St. Nicolaas of winkeliersgilde, het eenige, waartoe Joden toegelaten werden'.[165] Telkens deden leden van de langzaam groeiende gemeente pogingen om tot andere dan de winkeliers- en oudekleerkopersgilden toegelaten te worden: zonder succes. Van Zuiden geeft er, p. 22 vvlg., meerdere voorbeelden van. En als we dan ook de lijst van de Joodse winkeliers die voor 1750 ingeschreven waren bij het winkeliersgilde nagaan, dan is het van 1676 af: katoen en zijdenetjes, linnen en katoen enz. In 1731 één: kramerijen. In 1733 krijgt er één een theehandel. Nog enkele anderen koffie, thee of chocolade. Maar dit is de enige afwisseling in de handel in ellewaren.[166]

Verbreiding van de Joden op het platteland

Voor de verdere uitzwerming van de Joden verstrekt Koenen ons nog enkele belangrijke gegevens. Tegen het jaar 1735

> ... was de geheele provincie, hier meer, ginds minder, bezocht geworden door omzwervende, Joodsche kramers, wier getal zoo toenam, dat de Staten zich gedrongen vonden, volgens eene opzettelijke aanvrage des Hofs van Holland, om ernstig te waken tegen de ongelegenheden, die daaruit voor de overige ingezetenen konden voortspruiten.[167]

Het is nu opmerkelijk dat in de geheimtaalbronnen die ons bekend zijn, eerst in deze tijd Joodse elementen in groteren getale beginnen voor te komen. Hierop komen we terug (hoofdstuk IV, C II).

We hebben hierboven onder '"Zwarte Dood"-beschuldigingen' gezien dat Feist de weerloze, rechtloze Joden als beïnvloeders van de Gaunersprache aanziet. Ik

voor mij geloof ook aan een beïnvloeding van de geheimtaal door Joden, die als handelaars in oude waren met de onderste lagen in aanraking kwamen en deze lagen woorden verschaften voor zaken die men liever niet bij hun naam noemde (zie hoofdstuk IV).

Dat men ook in Joodse kringen dat contact met de donkere lagen wel vermoedde, blijkt uit een mededeling door een van de parnassijns van de Hoogduitse gemeente van Den Haag in 1710 te synagoge gedaan. In deze mededeling wordt kennis gegeven

> ... dat uit de koets van den Graaf van Albemarle kussens gestolen waren van gebloemd fluweel met gouden passementen en kwasten en dat een ieder gewaarschuwd werd het onmiddellijk aan de parnassijns te zeggen, indien zij soms te koop zouden worden aangeboden. Iedere aanwijzing zou welkom zijn en beloond worden, terwijl het tegenovergestelde gestraft zou worden.[168]

Zo'n mededeling heeft geen zin als men niet vermoedt opkopers van gestolen waar onder z'n gehoor te hebben.

Ook in de andere provinciën zwierven de Joodse kramers. In Gelderland wordt door een plakkaat van 27 mei 1726 aan de Joden verboden op het platteland te wonen en te overnachten.[169] In Utrecht worden de rondtrekkende kramers geregeld geweerd. Het moest hier tot 1789 duren voordat de Joden van overheidswege, onder zeer vernederende bepalingen, zich in de stad mochten vestigen. In Amersfoort hadden ze sedert 1726 een synagoge. In de Meierij van Den Bosch mogen ze zich, bij besluit van de Staten-Generaal van 1767, *blijvend* neerzetten. Zeeland had er de hele 18de eeuw al. Een synagoge die ze ± 1750 in Vlissingen begonnen te bouwen, is niet voltooid. In Friesland vestigden ze zich in de loop van de 18de eeuw in verschillende plaatsen: Leeuwarden, Harlingen, Makkum, Bolsward, Dokkum. Ook in andere steden van Holland dan Amsterdam en Den Haag, mogen ze zich vestigen, o.a. te Haarlem en Dordrecht ± 1764.[170]

Zo zien we tegen het einde van de 18de eeuw de Joden in alle delen van het land. Uit het oosten van Europa, Noord-Duitsland, de Rijnstreken zijn ze naar Holland getrokken, waar Amsterdam ze rust en bescherming gaf. Ruim honderd jaar later zijn ze in alle provinciën gevestigd. Het is niet aan te nemen dat deze Joden alleen vanuit het centrum van Amsterdam verspreid zijn. Ze bleven hangen in plaatsen waar ze op hun zwerftochten door trokken. Handel werd hun middel van bestaan. Handel, eerst in allerlei licht te vervoeren waren: lompen, oud huisraad, kortom ‘vodden en lorren’. Ze trokken de boer op, zagen daar, vooral in later jaren, antiquiteiten waarvan zij de waarde kenden. Ze kochten ze voor een prikje en verkochten ze duur. Ze werden antiquairs. Waar een gemeente was, moest een rituele slager zijn. Het slagersbedrijf wordt in kleine plaatsen heel vaak door Joden uitgeoefend. Slagerij en veehandel raken elkaar. En veel veekopers zijn Joden. We zullen in de geheimtalen de neerslag vinden van woorden die op al deze bedrijven betrekking hebben.

Emancipatie van de Joden

Eén daad moest nog gesteld worden voor ze Nederlandse staatsburgers waren. Die daad stelt de Nationale Vergadering op 2 september 1796. Dan neemt ze het 'Decreet over den gelijkstaat der Joodsche met alle andere Burgers' eenstemmig aan.[171] Van nu af is de geschiedenis van de Joden officieel gelijk aan die van de gewone Nederlandse staatsburgers.

Sefardim en asjkenazim na 1796

Ná de gelijkstelling zien we van officiële zijde een poging tot samensmelten van de Portugese gemeentes met de asjkenazische, een teken dat het verschil niet meer als zó groot gevoeld wordt. Lodewijk Napoleon vatte het plan op de Hoogduitse en de Portugese gemeente in Amsterdam te doen samensmelten. Dr. I. Capadoce, koninklijk geneesheer, wist door zijn invloed dit plan te verijdelen. De poging is tijdens de inlijving herhaald. Men kwam tot een gemengd 'opperconsistorie' en het 'concordaat' van 1810 regelde de verhouding van de beide gemeentes. Dat verdrag geldt tot heden. Het bepaalde o.a.

> ... dat op plaatsen waar zoowel een Hoogduitsche als een Portugeesche Joodsche gemeente bestaat, niemand die tot één dier gemeenten behoort bij de andere als lid zal worden aangenomen. Verder: dat waar slechts één gemeente bestaat, alle Israëlieten op gelijken voet daartoe zullen worden toegelaten; en dat bij huwelijk de vrouw overgaat tot de gemeente, waartoe de man behoort.[172]

Door dit besluit zou praktisch het Portugese element opgaan in het veel sterkere Hoogduitse. In de kerkelijke gemeentes waar de Joden zich zullen gaan vestigen, ontstaat een Hoogduitse meerderheid, waarbij de enkele Portugese Joden zich moeten aansluiten. De officiële opgaven van 1913-'14 in het *Jaarboek van 5674* doen ons zien dat er nog slechts twee Portugese gemeentes bestaan. De grootste in Amsterdam: Talmud Torah met 4800 leden. De Nederlands Israëlitische (Duitse) gemeente telt daar 56.170 leden. In Den Haag bestaat de Portugees Israëlitische gemeente Honen Dal met 278 leden, waarnaast staat de Nederlands Israëlitische met 6159 leden. In Rotterdam staan 149 Joden opgegeven als Portugees Israëlitische. Een eigen gemeente hebben ze niet. En in geen enkele plaats buiten de twee genoemde hebben ze die. In de diaspora gingen dus de Portugese Joden volkomen op in de machtige groep van de asjkenazim. In Maarssen bijvoorbeeld, waar toch eens een Portugees Israëlitische synagoge was, is nu alleen een Nederlands Israëlitische gemeente.

Sefardim op de tweede plaats

Zo zien we in Holland de sefardim op den duur naar de tweede plaats gedrongen worden. In Turkije zagen we, na 1492, het omgekeerde gebeuren.[173]

Een van de oorzaken van het gedeeltelijk opgaan van de sefardim in de asjkenazim zagen we al: het concordaat van 1810.

De tweede oorzaak die Feist geeft, is het grote aantal van de asjkenazim.[174]

Zeker is dat het onuitputtelijk reservoir van Oost-Europa steeds weer nieuwe mensen leverde, terwijl de bron voor de sefardim sedert 1496 ophield te vloeien. Verder dienen we in het oog te houden dat de rijke Spaans-Portugese Joden volkomen opgingen in de Hollandse cultuur. En ik kan niet aannemen dat de Pinto's, Henriques', Suasso's enz. als hun dagelijkse omgangstaal nog Spaans gebruikten. Als beschaafde mensen zullen ze het natuurlijk wel gekend hebben. De gezeten Portugese Joden woonden in de deftigste wijken en scheidden zich zo af van een deel van hun geloofsgenoten die, in armere stadsgedeelten, opgingen in de asjkenazim. Enigszins spijtig zegt Van Zuiden:

> Terwijl de Portugeesche Joden, die door hunne groote rijkdommen en verfijnde beschaving, welke echter alras tot groote verwildering van zeden leidde, in hunne grootsche gebouwen in het Voorhout en de Nieuwe Uitleg woonden, namen de Hoogduitsche Joden hun kwartier meer in het hartje der stad in Gevolde en Lange Gracht, Bezemstraat en Spui, waar zij alleen den kleinhandel en winkelnering dreven.[175]

Ook wat hun taal betreft, gingen de Portugese Joden veel gauwer op in de Hollandse omgeving dan de Hoogduitse. Het ligt al in de aard van de talen die ze spraken. Spaans gaat niet geleidelijk over in Nederlands. Wilden de Portugese Joden verstaan worden, dan moesten ze hun taal volledig opgeven en Nederlands spreken. Een tussenweg bestaat niet. De Nederlander kon hen ook niet tegemoetkomen door half-Spaans te spreken. Anders was dit met de Duitssprekende asjkenazim. Langzamerhand paste hun Duits zich aan, zoals we verderop zien zullen. Maar het Nederlands hoefden ze niet te leren. De Nederlander verstond hen vrijwel. Verder was het Joden-Duits in Polen al voor de sprekers de ‘leshaun haqaudèsh’, de taal van het heilige, de ‘officiële taal’ geworden.

Van de sefardim echter zegt Feist:[176] ‘Auch ihre spanische Muttersprache erlosch hier überall im Laufe der Zeit; in Amsterdam schon gegen Ende des 17 Jahrhunderts.’ Alleen waar de sefardim afgesloten samenwoonden, is het Spanjools blijven bestaan. In Constantinopel, Saloniki, Smyrna, Adrianopel leeft het nog.

Over dat verdwijnen van het Spaans-Portugees bestaan afwijkende meningen. Zwarts zegt (l.c. p. 233): ‘Buiten het stand- en cultuurverschil kwam daarbij nog het feit, dat de Portugeezen tot het midden der vorigen (!) eeuw Portugeesch bleven spreken.’ Da Silva Rosa (p. 165) schrijft: ‘Niettegenstaande het Portugeesch in Amsterdam tegen het midden der vorige eeuw langzaam is verdwenen’...

Het verschil in tijdsopgave tussen Feist enerzijds en Zwarts - Da Silva Rosa anderzijds, is aanzienlijk: ± 1680 en ± 1850. Zwarts en Da Silva Rosa benaderen de waarheid dichter dan Feist.

Toch geloof ik dat zij het verdwijnen van het Portugees te laat stellen. Men lette op het volgende. Da Silva Rosa schrijft:[177]

> Tot nu toe (± 1800) waren de Joden ook wat hun taal betreft van de overige burgers afgescheiden. Bij de Portugeesche Joden was de omgangstaal Portugeesch, zij het dan een sterke verbastering van het 17de-eeuwsche, dat hun

> voorouders hierheen hadden meegebracht; bij de Hoogduitsche Joden is het Joodsch-Duitsch. Den 10den Juli 1809 verscheen een 'Besluit opzigtelijk het gebruik der te vertalene Bijbel uit de hebreeuwsche in de Nederlandsche taal, door de Hollandsche Hoogduitsche Israëlietische Gemeente binnen het Rijk'. Deze aanslag op het geliefde en door het volk als heilig beschouwde Joodsch-Duitsch verwekte veel ontevredenheid. Het verzet tegen de uitvoering van dit Besluit was zóó sterk, dat in den Franschen tijd van een Hollandsche Bijbelvertaling voor de Joden niets is gekomen.
> Eigenaardig is het, dat Lodewijk Napoleon de Portugeesche Joden in dezen taalstrijd ongemoeid gelaten heeft!

Juist dit laatste feit versterkt mijn mening dat voor de Portugese Joden deze taalstrijd niet bestond. Ze spraken reeds Nederlands. Ze mogen dan nog wat Portugees gekend hebben, die taal was geen symbool van hun eenheid. Zij waren opgegaan in het Nederlandse volk. Dat was bij de Duitse Joden anders. 'Kende men bij de Duitsche Joden grondig Joodsche wetenschappen, en meestal geen profane, de dagelijksche bestaanszorgen en uitsluiting deed hen zich geheel in de Joodsche cultuurkring terugtrekken, waarin hun opperrabijn hen voorging en waarbuiten alles ongewijd was.'[178]

Van de taal van de Portugese Joden is in de geheimtalen zo goed als niets te bespeuren. De Joodse elementen zijn hier bijna uitsluitend asjkenazisch, wat voornamelijk uit de klinkerstand blijkt.[179]

Eindnoten:

128 Feist, *Stk. d.J.*, p. 127.
129 Feist, a.w., p. 127-128; Koenen, *Gesch. d.J.*, p. 36-40.
130 Feist, *Stk. d.J.*, p. 128. Noot 3: 'Die Zahlen stellen das Jahr des ersten urkundlichen Nachweises von Juden an den genannten Orten dar. Aber selbstverständlich haben lange vorher schon Niederlassungen von Juden an diesen Orten stattgefunden.'
131 Mieses, *die Jidd. Spr.*, p. 274.
132 Mieses, *die Jidd. Spr.*, p. 275, 276.
133 Mieses, *die Jidd. Spr.*, p. 277.
134 Koenen, *Gesch. d.J.*, p. 43.
135 Vgl. ook Tal, *Jood en Jodendom* I, passim.
136 Feist, *Stk. d.J.*, p. 129.
137 Invloed van de '12.000 getekenden' uit de Apocalypsis?
138 Koenen, *Gesch. d.J.*, p. 57.
139 Feist, *Stk. d.J.*, p. 130; Mendels, *Joodsche Gemeente*, p. 6.
140 Kluge, *Rotwelsch*, p. 1-16. Avé-Lallemant I, p. 125.
141 Vgl. hoofdstuk IV, passim.
142 Koenen, *Gesch. d.J.*, p. 59.
143 Mieses, *die Jidd. Spr.*, p. 307.
144 Koenen, a.w., p. 65-70.
145 Mendels, a.w., p. 3-4. De voorstelling van St.-Thomas' opvatting is hier eenzijdig. Er is groot verschil tussen 'men mag de Joden in geen geval ontnemen...', en 'Alleen wat zij voor hun levensonderhoud strikt nodig hadden - *necessaria vitae subsidia* - behoefde men de Joden te laten.'
146 Zwarts, *Hoofdst.*, p. 25. Dit jaartal 1339 zullen Mieses en Feist wel als uitgangspunt genomen hebben (zie hierboven 'Beiers centrum').
147 Koenen, *Gesch. d.J.*, p. 77. Koenen vergist zich. De oorkonde van keizer Lodewijk IV is gedateerd 15 maart 1339. Zie Van Hasselt, *Geldersche Oudheden*, p. 527 en Nijhoff, *Gedenkwaardigheden* I, no. 349.
148 Koenen, *Gesch. d.J.*, p. 79.
149 Idem p. 81.
150 Zwarts, *Hoofdst.*, p. 26.
151 Vgl. hiertoe: Van Hasselt, *Geld. Oudh.* I, p. 527-554. Hier worden Joden genoemd van 1339 af tot 1468 toe in 44 aktes.
152 *De Brabantsche Yeesten*, door Jan de Klerk, van Antwerpen. Uitgegeven door J.F. Willems, Brussel 1839 (deel I, boek V; vs. 5034 vlg.).
153 Zwarts, a.w., p. 45.
154 In 1350 zien we dan Vlaamse namen: Jac. de Everarde, Genek. ten Brucge e.a.; Van Hasselt l.c.

155 J. Zwarts, *Hoofdst*., p. 39 vlgg.
156 Feist, *Stk. d.J*., p. 131.
157 Mieses, *die Jidd. Spr*., p. 295-303.
158 Mieses, a.w. p. 286.
159 Mieses, a.w. p. 318.
160 Koenen, a.w. p. 129.
161 Koenen, a.w. p. 133-134.
162 Er waren inderdaad voor 1636 reeds Hoogduitse Joden te Amsterdam, blijkens de opgaven van de begravenen op het Joodse kerkhof te Ouderkerk; 1616 één Hoogduitse Jood begraven; 1620: één; 1621: vier; 1622: twee; 1623: drie; 1624: drie; 1625: één; 1628: één.
163 Koenen, a.w., p. 198-200. Koenen geeft het getal 3000. Mendels, a.w. p. 41, stelt, op gezag van de Heet S. Seeligmann te Amsterdam, het getal op 300.
164 Mendels, a.w., p. 23 vlg.
165 Van Zuiden, *De Hd. J. in 's-Gravenhage*, p. 9.
166 Idem, *bijlage* XI; Lijst.
167 Koenen, *Gesch. d.J*., p. 223. *Overijssel*, p. 960: 'de Joodsche kramers trokken met stoffen langs de huizen.'
168 Van Zuiden, *De Hd. Joden in 's-Gravenhage*, p. 11-12.
169 W. van Loon, *Placaet-boek*, deel III, p. 436. Koenen, l.c., p. 225.
170 Zie voor al deze feiten Koenen: p. 227-231 en *Overijssel* p. 962: Tegen het eind van de 18e eeuw krijgen de Joden ook vaste woonplaatsen in Twente. In Oldenzaal, Borne, Diepenheim woonden toen al welgestelde families.
171 Sigmund Seeligmann, 'De Emancipatie der Joden in Nederland', *Jaarboek van 5674* (1913-1914), uitgegeven door de Centrale Organisatie voor de Religieuze en Moreele Verheffing der Joden in Nederland, Amsterdam 5673, 1913, p. 292.
172 Da Silva Rosa, *Gesch. der Port. Joden*, p. 132.
173 Zie boven 'Ontruiming van Spanje'.
174 Feist, *Sik. d.J*., p. 122.
175 Van Zuiden, *De Hd. J. in 's-Gravenhage*, p. 10. Zie voor de verhouding sefardim - asjkenazim ook Zwarts, *Hoofdst*., p. 233.
176 Feist, *Stk. d.J*., p. 122. Van 1675-1690 bestaat er een Portugees-Joodse *Gazeta de Amsterdam*. Zie facsimile bij Da Silva Rosa, a.w., p. 99. *The Jewish Encyclopedia* IX geeft onder 'Periodicals' op dat de eerste Spaanse *Gazeta de Amsterdam* bestond van 24 jan. tot 14 nov. 1678.
177 Da Silva Rosa, a.w., p. 132.
178 J. Zwarts, *Hoofdst*., p. 232.
179 Zie ter kenmerking van Duits-asjkenazische uitspraak naast de sefardische: Moses Rath, *Lehrbuch der hebräischen Sprache*, Wien 1919, p. 14; en Loewe, *Spr. d.J*., p. 112 vlgg. Het grote verschil is: sefardisch *ā* is asjkenazisch *ō*; sefardisch *ō* is asjkenazisch *au*.

Jiddisch

De taal van de asjkenazim in Nederland was oorspronkelijk het Jiddisch, dat langzaamaan verhollandst is. *Het Jiddisch is geen geheimtaal en valt dus buiten het bestek van ons boek*. Het wordt, in alle landen van de wereld, gesproken door miljoenen. Loewe[180] geeft voor Rusland alleen 6 miljoen Jiddischsprekers op. Voor 1905 telt de *Jewish Encyclopedia*[181] 193 periodieken, verdeeld over de volgende landen: Amerika 108; Australië 5; Bohemen 1; Engeland 15; Frankrijk 3; Galicië 18; Duitsland 9; Holland 1; Hongarije 3; Palestina 4; Polen 7; Roemenië 8; Rusland 9; Zuid-Afrika 2; Zuid-Amerika 1; Zwitserland 1.

Borochow geeft voor 1913 een bibliografie in de *Jiddische 'Pinkes'* (jaarboek) 1ste deel, Wilna 1913, die 400 nummers telt. In Wilna en Riga zijn gymnasia en kweekscholen waar Jiddisch de voertaal is.[182]

In de laatste 20 à 30 jaren begint men het belang van het Jiddisch meer en meer te beseffen, ook van wetenschappelijke kant, en de nieuwste werken van Feist, Mieses, Sainéan, Gerzon, Reisen,[183] Birnbaum[184] e.a. bewijzen dat.

Jiddisch en jargon

Vaak hoort men het woord 'jargon' gebruiken als Jiddisch bedoeld wordt. De term is voor vele Joden onaangenaam. Men is toch zo licht geneigd Jodentaal en geheimtaal, dat is voor velen dieventaal, gelijk te stellen.

> Der jüdische Karrieremacher übernahm von den Judenfeinden die gehässige Bezeichnung ‘Jargon’ für das Judendeutsch, und verbreitete das Schimpfwort wie einen anerkannten Eigennamen selbst unter den Anhängern der alten Sprache, um sie zu zerstören. Dies Wort wirkt Verachtung der eigenen Sprache, wie es aus dieser Verachtung geboren ist.[185]

Zó erg als Loewe het voorstelt, is het nu wel niet. Heel vaak wordt het woord ‘jargon’ te goeder trouw gebruikt. En de verwisseling van de termen is best te verklaren, als we zien dat zelfs Polak en Voorzanger zeggen: ‘Samen vormen zij het zoogenaamde Jargon of Jiddisch, wij zeggen Joodsch-Duitsch.’[186] In dit boek gebruiken wij de term ‘jargon’ ontdaan van alle gevoelswaarde, als vakterm, om er de paardenkoperstalen met sterke Joodse inslag mee aan te duiden (zie hoofdstuk II, ‘Definitie van jargon’).

Theorieën over het Jiddisch

We zullen enkele theorieën over het Jiddisch beschouwen.
Avé-Lallemant III, p. 42, zegt:

> Das Judendeutsch ist somit keine aus natürlichem Grunde und innerm Sprachbedürfnisz herangebildete, keine gewordene, sondern nur eine gemachte Sprache, lingua fictitia, eine Sprachmosaik, aus welcher überall das Bild tiefen sittlichen und politischen Elends, geistigen, leiblichen und sprachlichen Zwangs, aber trotz allem Elend, trotz allem Zwang dennoch lebendige, helle, unvergängliche Farbentöne und überall scharf charakterisirte Figuren bewuszten Elends wie erbitterten Spottes und Hohns hervortreten. Beide Factoren, das verdorbene Hebräische mit seinen Chaldäismen und Rabbinismen, das Deutsche mit allen seinen verschiedenen Dialekten, geriethen jedes als ein selbständig volksthümlich abgerundetes Sprachganzes zusammen. In Zwang und Elend wurden sie miteinander verbunden.

Sainéan[187] is het helemaal niet met de opvatting van Avé-Lallemant eens. Ook mij lijkt ze onhoudbaar. Het Jiddisch is niet *gemaakt*. Het is zelfs niet duidelijk hoe Avé-Lallemant dat bedoelt. Zeker, er zijn heterogene elementen in samengekomen. De Duitse taal werd aangeleerd door een volk met een absoluut on-Germaanse articulatiebasis.[188] Zelfs tot de dag van heden is dat verschil in articulatiebasis te merken bij sommige Joden. Ik wil niet zo ver gaan als Van Ginneken en z'n geciteerde zegsman E. Mach, die zeggen dat ze ‘jeden Juden, ohne den selben zu sehen, nach dem Laut eines einzigen Wortes erkenne(n)’. Ik ken meerdere Joden die Nederlands spreken met de meest zuivere articulatie. Dat de Joden, die in Beieren de landstaal overnamen (zie boven, ‘Beiers: de kern van het Jiddisch’), een afwijkende uitspraak zullen gehad hebben, is wel aan te nemen. Maar die Joden gaven hun Hebreeuws op. Het is zelfs zeer onwaarschijnlijk dat ze nog Hebreeuws spraken bij hun komst in Beieren en andere streken. Wel gebruikten ze Hebreeuwse woorden, hetzij voor begrippen uit de eredienst, hetzij voor gewone zaken. Deze

Hebreeuwse woorden pasten zich aan de Duitse stamtaal aan. Dit bewijst trouwens Avé-Lallemant zelf:

> Die Eigenthümlichkeit des Judendeutsch besteht, kurz angedeutet, in der Verbindung hebräischer Wörter und Wortwurzeln mit deutschen Wörter und Flexionsformen, dergestalt, dasz das hebräische Wort eine deutsche Endung erhält und in dieser Weise deutsch flectirt wird.[189]

Hij geeft dan voorbeelden, o.a. *holach* 'gaan'; Jiddisch *halchenen, holchen, alchen, haulchen, haulechen*. Dit woord wordt vervoegd als een Duits werkwoord. Voor- en achtervoegsels van Duitse oorsprong worden gezet bij Hebreeuwse stammen. Bijvoorbeeld *mosar* 'hij heeft verraden'. Vandaar *vermassern*, of Nederlands *vermoseren* 'verraden'. 'Wesentlich und überaus häufig ist die Verbindung hebräischer Participien und Adjectiven, mit dem deutschen Hülfszeitwort sein b.v. *bo, bau sein*, kommen, *überbau sein*, überkommen.'

Buxtorf, *Thesaurus grammaticus linguae sanctae*, Bazel 1609 (aangehaald bij Sainéan), merkt p. 649 hetzelfde op als Avé-Lallemant.

> Verba hebraica (Hebraeo-Germani) corrumpunt et flectant in formam germanicam ut Germani latina *disputiren, studiren, conferiren*, sic ille *er hat's geganvet* i.e. *ganav*. furatus est; *man begaselt und beganvet ihn* i.e. *beraubet und bestilet ihn*, a gasal, rapuit, praedatus est.[189*]

Ook Sainéan[190] geeft voorbeelden van deze vergermanisering: *sarfen, ub-sarfen, far-sarfen*, en hij zegt verder:

> l'élément hébraïque a été traité comme un élément étranger, c'est-à-dire qu'il a été germanisé: au radical hébraïque, on a simplement ajouté des désinences et des préfix allemands, procédé habituel de dérivation' (l.c. p. 93).

Het Duits, of althans een Duits dialect, is dus de basis van het Jiddisch (zie 'Beiers: de kern van het Jiddisch' hierboven).

> Non seulement le contingent hébraïque n'a en rien entamé la structure interne de notre dialecte, mais c'est justement le contraire qui a eu lieu. Le vocalisme hébraïque tout entier a été radicalement modifié, uniformisé, d'après les nuances dialectales du judéo-allemand; c'est ce dernier qui a imposé sa physionomie, essentiellement allemande, à la langue sacrée du judaïsme, l'organe principal de sa vie religieuse et intellectuelle,[191]

en verder nog zegt Sainéan in z'n baanbrekende studie:

> Au milieu de toutes ces migrations, le judéo-allemand conserva une grammaire foncièrement germanique, et son vocabulaire seul accepta des éléments divers qui témoignent des étapes qu'il a parcourues sur le sol étranger.

> De ses emprunts linguistiques, l'un des plus importants par son origine, est le contingent hébraïque qui a amené des savants comme Pott à considérer le judéo-allemand comme une langue mixte.[192]

Ouderdom van het Jiddisch

Avé-Lallemant neemt een hoge ouderdom voor het Jiddisch aan:

> Den entschiedensten Beweis für das hohe Alter des Judendeutsch, welches mit dem Colonenthum der Juden auf deutschem Boden beginnt, gibt aber der ganze Sprachbau des Judendeutsch, besonders des jüdischdeutschen Vocalismus und Diphthongismus, welcher, wie er auch heute noch in der deutschen Verkehrssprache der Juden ausgeprägt ist, weit entfernt, eine jüdische Eigenthümlichkeit zu sein, das volle Gepräge des Althochdeutschen und Altniederdeutschen an sich trägt...[193]

Tegen deze opvatting van Avé-Lallemant verzet Sainéan zich:

> Avé-Lallemant affirme, mais n'apporte pas la moindre preuve à l'appui de ses assertions. En réalité, notre dialecte ne contient aucune trace de l'ancien-allemand, ni du nord, ni du sud de l'Allemagne. Au contraire, comme dans tous les dialectes allemands actuels, surtout du groupe bavaro-autrichien, l'élément moyen-haut-allemand y est représenté en dose d'autant plus considérable qu'on remonte plus loin dans son évolution historique, ce qui nous donne une base approximative pour fixer la date chronologique du judéo-allemand.[194]

Ook de fonetische observaties van Avé-Lallemant kunnen Sainéans goedkeuring niet wegdragen:

> L'insuffisance de tous les travaux antérieurs ressort surtout de ce fait que même une oeuvre laborieuse comme celle d'Avé-Lallemant ne peut nous fournir qu'une connaissance absolument imparfaite des traits particuliers du judéo-allemand. Il a manqué à ses recherches deux conditions essentielles, et sans lesquelles aucune étude dialectale ne peut être entreprise avec succès: l'intime connaissance pratique du sujet traité et l'expérience acquise du parler vivant.[195]

De geschiedenis leert ons dat van Oudhoogduitse tijden tot Middelhoogduits, de Joden tussen de christenen inwoonden. Ligt het niet voor de hand dat hun taal, die opging in die van de omgeving, zich ook mede ontwikkelde en dus van Oud- tot Middelhoogduits werd? Zo gaat het heden toch ook in het oosten van ons land, waar de Joden tussen de Saksische bevolking leven. Zeker zullen ze daar, tegen 1400, een andere taal gesproken hebben dan de autochtone bevolking. Maar in de nieuwste tijd constateren we hun volkomen aanpassing. En bij veel Joden zijn zelfs de Joodse elementen uit hun taal verdwenen.

Laten we nu eens aannemen dat deze Joden uit Twente en Achterhoek verdreven werden en zich moesten vestigen in Engeland bijvoorbeeld, waar ze in getto's, afgezonderd van de bevolking, moesten wonen. Zouden we dan over honderden jaren bij deze Joden geen zoste-eeuwse Twentse vormen constateren? Alle actieve taalverwantschap met het moederland heeft opgehouden. De geïsoleerde taal heeft haar eigen ontwikkeling, maar niet in die mate als de stamtaal.

Nu doet zich bij het Jiddisch nog het merkwaardig geval voor dat deze taal de ‘heilige taal’ *lôschaun ha kaudesh* werd, een soort ‘signum’, zoals Niceforo zegt, voor het Jodendom. Geschreven met Hebreeuwse lettertekens, bleef het consonantengeraamte van de woorden star. Het vocalisme varieert nogal. Oude woorden, in het moederland verdwenen, bleven behouden. Zo begrijpen we dat de breuk met de stamtaal moet dateren uit de tijd van de scheiding. En waar deze tijd valt in de 14de eeuw, zal dus het oudste Jiddisch een Middelhoogduits karakter dragen.

> Trotz aller altertümelnden Allüren muszte während der mhd. Zeit das Deutsch der Juden mit dem der christlichen Majorität im groszen und ganzen Schritt gehalten haben. Ohne territoriale Scheidung bleibt alle konfessionell-linguistische Archaisierung ohne tiefere Note. Das bei den Juden konservierte deutsche Sprachgut, das archaistische Element des Jiddischen, ist fast ausschlieszlich mhd. und datiert von dem Moment, als seit dem XV Jahrhundert der Schwerpunkt der aschkenazischen Juden sich nach dem slawischen Osteuropa verschob und gleichzeitig die einst deutschen Handelsstädte Polens dem Slawentum erlagen. Althochdeutsche Worte wie weraltí für Welt, mennisko für Mensch, parafried für Pferd haben im jd. Wortschatz keine Parallelen.
> Der gesamte Lautstand des Jd. läszt sich einzig und allein aus dem Mhd. erklären.[196]

En zo krijgt Sainéan gelijk bij het vaststellen van ‘une base approximative pour fixer la date chronologique du judéo-allemand’. Vóór de verdrijving van de Joden uit de Germaanse landen, in de 14de eeuw, bestond het Jiddisch niet. De Joden spraken de landstaal, min of meer doorspekt met Joodse woorden, zoals we dat heden weer constateren.

Overgang van het Jiddisch tot Nederlands

Het Jiddisch van de asjkenazim heeft zich geleidelijk aan het Nederlands aangepast; we zagen reeds (hierboven ‘Sefardim op de tweede plaats’) hoe van een geleidelijke overgang van ‘Spanjools’ tot Hollands geen sprake kan zijn. Van Ginneken[197] en Polak en Voorzanger[198] hebben ons enkele teksten gegeven, die in chronologische orde dit vernederlandsen van het Jiddisch aantonen. Dat de nieuwjaarswensen van de eerste wat ongelukkig zijn, werd terecht opgemerkt.[199] De tekst van Polak en Voorzanger op p. 23 en ‘das gemächliche Deutsch’ van ‘Uiltje’ in *de Telegraaf* zegt evenmin iets.

We zullen hier eerst geven: een verhaal in zuiver Jiddisch, uit ‘Ein schen Maasebuch’: Basel 1602, Amsterdam 1701 (naar Sainéan, *Essai*):

> *Matrone von Ephese*
> Man spricht di weiber di haben leichte *deos*,[200] si seien bald zu überreden, den es geschah ein *maase*,[201] das ein frau ir man war gestorben. Un si treibt grossen jamer un klagen, un wolt jo ir liben man nit gern vargessen, un lag tag un nacht auf dem *bess hachajim*,[202] un weint un schri gar jemerlich um iren liben man. Da war einer der war ein *schomer*[203] bei einem galgen, der hitet das man nimant arab solt nemen vun dem galgen bei lebstraf des *melech*.[204] Un derselbig galgen der war nit weit gestannen vun dem *bess-hachajim*, un derselbig *schomer* der ging bei nacht ze derselbigen frau un redet aso lang mit ir, bis er si überredet, das si bei im lag. In der zeit das er bei ir is gelegen, is einer arab gestolen worden vun den galgen. Un wi er wider zu den galgen kam, aso sach er nix. Da war er sich sehr *metsaar*,[205] von wegen er fercht sich der *melech* wert in hengen lassen, derweil er nit recht gehit hot. Da ging er bei di frau un verzēlt sein unglik. Da sagt die frau zu im: fercht dich nit aso sēr, nem du mein man aus dem *kewer*,[206] un heng im an di stat. Da ging er hin un zog mit ir selbst dem man aus dem *kewer* un hengen im an den galgen. Da sicht man wi di frau gar sēr gejamert un geweint hot um iren man; noch gleich wol hat si den *jetser horo*[207] bei zich gehat, das si sich überreden liss vun den *schomer*. Derhalben spricht man: die weiber haben leichte *deos* zu überreden, das si einem sein wilen tun, wen si schon traurig seien. Aber doch fint man frume weiber ach, die gotsferchtig senen, die selche sachen nit tunen.

We zien hier het Jiddisch: enigszins archaïstisch Duits met Joodse woorden voor ‘hogere’ begrippen: *deos, bess hachajim, melech*, e.a. Het gebruikte letterteken is Hebreeuws. Wie zich de moeite geeft dit kwadraatschrift te leren, kan met behulp van een woordenlijst als van Avé-Lallemant of Polak en Voorzanger Jiddisch lezen.

Nederlands-Jiddisch 1717

Het volgende is uit Polak en Voorzanger, een deel van een boektitel uit 1717. Ik neem het voor ons belangrijkste: de vernederlandsing, eruit:

> ... un zur druck gebracht zu nutz aller liebhaber der einigkeit gott un' den rechten jüdischen glauben zu erkennen, un' ach alle zweivelhaftige *pesuqim* drin werren *vurklart, wormit* sich der leiener wul wert vurgnigen.

Het ‘Diskurs’ (Pol. en Voorz. p. 19) is voor ons van belang. Het is een gesprek, in 1798 gehouden tussen twee Joden en heeft op Van Ginnekens ‘Gesprek’ (l.c. p. 43) voor dat het hier geen christen is, die zijn indruk van de Jodentaal geeft, maar dat we met echt Jiddisch te doen hebben.

Nederlands-Jiddisch 1798

> Anschel Hollander komt in schif. frägt. *kapitein, ken* ich ein *hukplatz* krie-

> gen?[208] Schifer sagt *es* schif ist nog *ledig* ... Anschel, was maanstu denn dass es bei uns zugeit wie bei *eichleit*, dass giluq gemacht werd zwischen qoçin oder *gemaaner man*, mir *sennen allegaar egaal* der manhig is niks besser als de gemaaner man, *allegaar* zugleich kennen doch nit ufgerufen *werren*.

Het Nederlands element wordt sterker. De Joodse woorden noemen hogere begrippen uit theologische disputen, bijvoorbeeld *giluq* 'verschil, onderdeel'; analyse gevolgd door synthesis en als zodanig een vorm van *pilpul* 'rabbijns theologisch dispuut'; *qoçin* 'rijkaard'.

Nederlands-Jiddisch 1809

Het besluit van Lodewijk Napoleon van 1809 toont al heel sterk de vernederlandsing (Pol. en Voorz. p. 20).

> Louis Napoleon, durch die gratie gots un die constitutie des reichs kenig von Holland, connetabel von frankreich.
> Willende an unser israelitische unterthanen die gelegenheit verschaffen um eben als die andere eingesessene zu werren zugelozzen zu die eer um zur verteidigung von es vaterland mit zu werken.
> Un' in anmerkung genommen dass Eizeh meihem von wegens differentie von gotsdienst solten kennen abgehalten werren, um sich in ein der korpsen von unser Armee zu lozzen invoegen, un entlich alles begeerende an es werk zu stellen, Kedei ein jeder die vrije oefening zijner gotsdienst zu versicheren, un' alle beschweren aus die weg zu raumen, welche sich mechten auftoon tegen es verlangen von solche leit, die dorich ihre geneigtheit, oder dorich die notwendigkeit, um ein staat zu verkiezen, zich an die eerbare weg der wapenen willen verbinden: haben wir beschlossen und beschliessen:...
> Articul 4. Die offizieren zollen nach ebenredigkeit von das nethig gezahl manschaffen um diezelbe zu imployiren werden benoemt, Dehaïnan in proportie von ein offizier Lepogus vor 30 manschaffe, zollende solche verzuchers, wovon in es vormelte articul is vermeld, welche durch ihren einflus auf den geist von ihren judische mitbrieder Lepogus, 30 zu dienstnemung kennen iberhaulen, es recht auf unsere bezundere wohlwillendheid dadorch bekommen...

De gebezigde letter is de Hebreeuwse. Dit uiterst belangrijke document, door een Jood opgemaakt, toont ons aan:

1 De oplossing van het Duitse element van het Jiddisch in het Nederlands. De gebezigde taal is geen Duits meer en is nog geen Nederlands. Duits leerden de Joden niet meer; Nederlands nog niet, tenminste niet op officiële scholen. Hun taal werd in de Hollandse omgeving langzaam maar zeker omgevormd. Als na 1806 de Joodse kinderen ook op openbare scholen worden toegelaten,[209] zal het Duits sneller verdwijnen, en kunnen we wel aannemen dat het geslacht van ± 1830 weinig Jiddisch meer spreekt. Natuurlijk wordt het telkens weer gevoed door immigratie uit het oosten, maar deze nieuwe aanwas houdt de emancipatie van

het hele geslacht niet tegen. Ik ken nu nog wel enkele families waar de grootouders, uit Duitsland afkomstig, met hun kinderen nog verhollandst Jiddisch spreken. Maar de kleinkinderen kennen er niets meer van.

> Ondertusschen had echter de Fransche overheersching, hier gelijkheid van rechten gebracht voor alle burgers. Daardoor werd de zoo vaste Israëlitische groep, uit hare isoleering teruggebracht in de volle Nederlandsche maatschappij, die nu voor goed en krachtig een sterk assimileerenden invloed begon uit te oefenen, óok op de taal. Tot dan toe hadden de Joden, om met hun medeburgers te kunnen omgaan en verkeeren, wel de Nederlandsche taal aangeleerd, maar zij spraken die gebrekkig; nu begon dat langzamerhand anders te worden en het Jodenduitsch raakte van lieverlede in onbruik, niet evenwel zoo spoedig en zóó totaal, dat het nog niet de heele 19de eeuw door, krachtig op de Nederlandsche Joodsche volkstaal is blijven inwerken. Thans is het evenwel, bij het jonger geslacht althans, zoo goed als uitgestorven. Behalve misschien in de een of andere kleinsteedsche geïsoleerde Jodengemeente, verstaan de Israëlieten, na 1875 geboren, het Jargon nog wel een beetje, omdat zij het nog vaak van hunne ouders en grootouders hoorden gebruiken, maar het zelf spreken kunnen zij niet meer.[210]

Joodse woorden voor hogere begrippen

2 Vervolgens zien we in dit document van Lodewijk Napoleon dat een bepaald aantal termen, Jodengemeente, redeneerkunst en andere ‘hogere’ begrippen betreffende, bekend verondersteld worden. Maar van termen, in de geheimtalen overgegaan, bespeuren we in deze ambtelijke mededeling niets. We zien bijvoorbeeld *eizeh meihem* ‘een ieder’; *kedei* ‘naarmate’; *lepogus* ‘ten minste’; *mei awauseihem* ‘van hun voorouders’; *Qehilaus Hajehudim* ‘gemeentes’; *melamedim* ‘onderwijzers’; *tomid* ‘voortdurend’; *droshaus* ‘redeneringen’ (hier ‘onderwijs’ bedoeld). Van deze woorden is alleen *droshaus* als *droosjes* ‘praatjes’, in de volkstaal overgegaan.

We kunnen ons zo een idee vormen van wat er ten slotte bij beschaafde Joden van het Jiddisch moet overgebleven zijn: een gewoon, beschaafd Nederlands, met Hebreeuwse termen voor begrippen, de eredienst, de gemeente, of de Joodse redeneerkunst betreffend.[211]

Maar in de lagere klassen bleef heel veel ‘Joods’ bestaan voor andere begrippen, de handel en het dagelijks leven betreffende. Dat zijn de woorden welke niet, zoals die van de eerste groep, alleen door Joden onderling, maar ook door christenen gebruikt worden. Juist deze woorden zijn in de geheimtalen terechtgekomen.

Uit de eerste groep, de beschaafde Jodenfamilies, worden die ‘jargon’-woorden van de lagere groep geweerd. Men hoort daar absoluut geen Joodse woorden. ‘In echt-joodse, vooral in kerkse gezinnen van enige ontwikkeling, hoort men de woorden inderdaad nooit; in de weekbladen, aan de joodse belangen gewijd leest men ze nooit...’[212] Maar de bewering van Slijper dat men voor de invasie van Joodse woorden moet aansprakelijk stellen: ‘niet de Joden, maar enkele individuen, die tot het Jodendom eigenlik helemaal niet meer behoren, die door hun afstamming alleen, niet door hun overtuiging tot de stam geacht kunnen worden te behoren’,

t.a.p. p. 46, is verrassend. We zullen in een volgend hoofdstuk historisch de invloed van Joden, alleen voor zover hun taal betreft, nagaan. Maar van ons vergen telkens te vermelden of die Joden nog wetsgetrouw waren of zich ras-één voelden, gaat wel wat heel ver. Het blijft toch Joodse invloed. Op p. 41 van dezelfde studie schrijft Slijper:

> Men is er al lang overheen te geloven dat gemengd huwelik of doop (deze waan heeft maar heel kort geduurd) het volgend geslacht voor raseigenschappen behoeden zou; juist uit zulke gezinnen *mauschelen* de kinderen het ergst, bewaren ze de eigenaardige syntaktiese wendingen het langst en vinden meer dan anderen behagen in zogenaamde joodse woorden te gebruiken, woorden als oggenebbis, sjlemiel, koef-noen, koosjer, gein, heibel, smoesjes, pleite gaan, die kernachtiger dan het hollandse ekievalent het begrip aanduiden.

Maar hebben we hier dan niet met Joodse invloed te doen? Wanneer we zullen behandelen de Joodse elementen in de geheimtalen, hetzij direct, hetzij indirect er ingebracht, mogen we dan niet van Joodse invloed spreken? Er wordt hier verder toch niets ten nadele van de Joden gezegd? Zijn de Fransen er minder om als een Limburger in het Frans vloekt?

Invloed van het Joods op de geheimtalen

Het is wel eens goed deze kwestie onder ogen te zien. Feist, Loewe, Mieses, Slijper e.a. nemen bij voorbaat een afweerhouding aan als men objectieve constateringen maakt over Joden, of Joodse invloed. Het gaat ermee als met de katholieken van de vorige eeuw. Als een niet-katholiek over roomse zaken sprak, namen ook zij bij voorbaat een afweerhouding aan. Daar kon een andersdenkende toch niets van weten. En als een niet-Jood over Joodse taalinvloeden spreekt, wordt direct aan een soort antisemitisme gedacht. Ik stel er prijs op te verklaren, dat niets verder van me af staat dan antisemitisme. Daardoor durf ik juist vrijelijk deze materie behandelen. Het Jodendom verliest niets van z'n waarde als we de invloed van een, wel onmogelijk-verbasterd, Hebreeuws op de geheimtalen erkennen en objectief de gang van zaken onderzoeken.

Eindnoten:

180 Loewe, Spr. *d.J.*, p. 60.
181 *The Jewish Encyclopedia* , XII delen. New York en Londen 1905.
182 Zie verder Weinreich, *Litt. Blatt f. Germ. u. Rom. Phil.* Dec. 1925; Bassin, *Firhundert jor jidisje poezje*, Bnd. I, New York 1912.
183 Z. Reisen, *Gramatik fun der jijdischer Sprach*, Wilna 1921.
184 S. Birnbaum, *Das hebräische und aramäische Element in der jiddischen Sprache*, Leipzig 1922.
185 Loewe, *Spr. d.J.*, p. 46, 56, 61.
186 Pol. en Voorz., *Het Joodsch in N.*, p. 8.
187 Sainéan, *Essai*, p. 106.
188 Vgl. J. van Ginneken, 'De Erfelijkheid der klankwetten'. *Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen*, afdeling Letterkunde, deel 61, serie A, no. 5. Amsterdam 1926, p. 2.
189 Avé-Lallemant III, p. 43.
189* Noot van de redactie: De vertaling luidt: (De Duitse Joden) vervormen en verbuigen Hebreeuwse werkwoorden tot een Duitse vorm, zoals de Duitsers dat doen met Latijnse werkwoorden: *disputiren, studiren, conferiren*, bijvoorbeeld *er hat's geganvet* is *ganav*. 'hij heeft gestolen'; *man begaselt und beganvet ihn* is 'men berooft en besteelt hem', van *gasal* 'hij heeft geroofd'.
190 Sainéan, *Essai*, p. 93.
191 Sainéan, *Essai*, p. 94.
192 'Einleiting in die allgemeine Sprachwissenschaft': *Internationale Zeitschrift* van Techmer, vol. I, p. 1-68; aangehaald bij Sainéan, l.c., p. 93.
193 Avé-Lallemant III, p. 206-207.

194 Sainéan, *Essai*, p. 106. Zie ook de theorie van Mieses hiervoor onder ‘Vorming en samenstelling van het asjkenazimdom in Polen na 1350’.
195 Sainéan, l.c., p. 107.
196 Mieses, *die Jidd. Spr.*, p. 203.
197 Van Ginneken, *Handb.* II, p. 36-66.
198 Pol. en Voorz., *Het Joodsch in N.*, p. 16 vlgg.
199 E. Slijper, ‘Bekattering’, *De Nieuwe Taalgids* X, p. 29-46.
200 licht in gedachten, veranderlijk; *dei'oh* ‘mening, gevoelen’.
201 historie.
202 kerkhof (huis van het leven).
203 wachter.
204 van de koning.
205 angstig, opgewonden.
206 graf.
207 neiging, slecht instinct.
208 Cursiveringen van mij.
209 Koenen, *Gesch. d.J.*
210 Van Ginneken, *Handb.* II, p. 37 (met jargon wordt ‘Jiddisch’ bedoeld). De kleinere Jodengemeenten waren, naar wat ik ervan ervaren heb, niet geïsoleerd. Zie ook: E. Slijper, ‘Bekattering’, *De Nieuwe Taalgids* X, p. 40.
211 E. Slijper, t.a.p., p. 45 vlgg. Dit is de Kring van de ‘wetsgetrouwe Joden’. Vgl. van dezelfde schrijver: ‘Het Joods in Nederland’, *De Nieuwe Taalgids* IX, p. 287 vlgg.
212 Idem, ‘Bekattering’, *De Nieuwe Taalgids* X, p. 45.

Hoofdstuk IV
Joodse elementen in de geheimtalen

Inleiding

De taalwoekering die we in hoofdstuk I leerden kennen, de koortsachtige ontwikkeling, maakt het herkennen van vreemde elementen, in dit hoofdstuk de Joodse, niet gemakkelijk. Een woord bijvoorbeeld als *verloenen* 'verraden', zal door menig hebraïst niet tot de Joodse elementen gerekend worden. En toch hoort het erbij. De kern van het woord is: *loene*, voorzien van een Nederlands voorvoegsel en idem uitgang. *Loene* vinden we terug in het Twentse jargon, in de uitdrukking *lau lône* 'slecht'; *het is lau lône* 'het deugt er niet'. In het Bargoens: ''t Is *lau loene*', soms versterkt door de uitdruikking *met de pet op*. Dus: *'t is lau loene met de pet op!* 'het deugt er helemaal niet'. Deze uitdrukking komt van het Hebreeuwse *lau lonu* 'niet aan ons' (*lonu* 'aan ons'), 'dat zijn onze zaken niet'; 'onverrichter zake'. Als iets niet deugt, wordt de zaak afgewezen met: *lau lonu!* Dit *lau lonu* → *lau loene* heeft zich gesplitst in *lau*: *'t is er lau* 'het is er slecht' en *loene:* het is er *loene*. Van *loene* is gevormd het adjectief *loenig* 'slecht', waarnaast *link* voorkomt in de betekenis van 'slecht'. Van *link* is gevormd *verlinken* 'verraden, doen wat slecht is'. Naar analogie van *verlinken* is *verloenen* gevormd met deze betekenis 'verraden'. *Loenenaar* is 'verrader'. Met *loensigheid*, dat bijvoorbeeld in de kramertaal van 'de Kempen' voorkomt, heeft dit woord niets te maken.

Een tweede voorbeeld moge de zonderlinge wegen van woordontwikkeling toelichten (zie hoofdstuk I, 'Voorbeelden van woordvervorming door klank- en begripsassociatie').

Zwaantje 'fiets', wekt bij de argeloze hoorder de voorstelling van een kleine 'zwaan' op, zelfs bij Bargoenssprekers, die menen dat het woord van 'zwaan' is afgeleid. 'Zwijn' is in Amsterdamse uitspraak gelijk aan *zwaan*; en als *zwijn, zwijntje* is het woord voor 'fiets', dankzij de rubriek Diefstallen in de krant, al beter bekend. De lezer denkt zeker aan 'varkens', gezien de woorden *zwijntjesjacht, zwijntjesjager* 'fietsendiefstal' en 'fietsendief'. Het woord *zwijntje* heeft echter met het 'varken' niets te maken. Het staat in verband met het Hebr. *hashiweinu* 'voer ons terug': aanhef van het vers waarmee de ceremonie van het terugbrengen van de wetsrol in de *heichol* besloten wordt: de deuren worden gesloten en het voorwerp is aan het oog onttrokken. Het begrip van 'verdwijnen' is nu ontstaan: *hashiweinu* zijn, 'nergens meer te vinden, verdwenen zijn'; maak je nou *hashiweinu* 'verdwijn'.[213] In het Bargoens hebben we nu: *ik ga verkasjebeine, verkasjemeine*, ook wel *sjeweine* 'ik ga weg'. Een *sjeweine-jatter* is een 'wegnemer', speciaal van fietsen; *ik neem 't sjewijn* 'ik neem het weg'. Klankassociatie en daaropvolgende homoniemafleiding maakte van *sjewijn* het ons bekende *zwijn, zwijntje* met de vergoelijkende verkleiningsuitgang, welk laatste woord door Amsterdamse uitspraak weer tot 'zwaantje' werd. Wie nu toch zou volhouden dat *zwijntje* hetzelfde woord is als *zwijn* 'varken', wijs ik

op een bepaald verschijnsel dat we ook bij de Zigeunerwoorden constateren. *Zwijntje*, evenals bijvoorbeeld Zig. *gorgel*, staan volkomen buiten het dialect van de Bargoenssprekers van het oosten. Als *zwijntje* 'varken' was, zouden ze van *zwien* praten, *zwientje* komt niet eens voor. *Zwien* ook al zelden, men zegt meestal *varken*, maar de vorm *zwijntje* is dialectisch onmogelijk. En toch komt die voor in de geheimtaal. Dat is voor ons een vingerwijzing de 'makkelijkste' verklaring niet te nemen, maar die via Hebr. *hashiweinu* te aanvaarden.

Deze twee markante voorbeelden van 'moeilijke' verklaringen zijn met vele te vermeerderen. In de loop van dit onderzoek zullen we gelegenheid genoeg hebben erop te wijzen. Alle factoren, bij de algemene geheimtaalwetten genoemd, werken hier in weelderige overvloed. Hier is van 'hypertrofie' te spreken. Het bestaan van dit verschijnsel geeft ons echter de overtuiging dat anderen nog wel eens een enkel woord van Joodse oorsprong zullen aanwijzen dat door ons over het hoofd gezien is.

Voor het Joodse element is op de eerste plaats geraadpleegd Polak en Voorzanger; waar die geen uitkomst geven: Bischoff, *Wtb.* en Avé-Lallemant. De andere geraadpleegde werken worden nader aangegeven.

Eindnoten:

213 Pol. en Voorz., t.a.p. Voor de schrijfwijze: zie het voorbericht.

A. Joodse elementen in de zuidwestelijke groep[214]

A I. Het *Liber Vagatorum* (1563) [Bron 1]

Het *Liber Vagatorum* is onze oudste geheimtaalbron.[215] De Nederlandse bewerking van 1563, met approbatie van 1547, schijnt in Antwerpen ontstaan te zijn, en dus tot groep A te behoren. Eén exempel bijvoorbeeld speelt te Antwerpen. En dit exempel komt niet in de Duitse bronnen voor. Een verder zelfstandig invoegsel is bijvoorbeeld 'Item deese cleederen ende desghelijcke, verhuert men in een strate, gheheeten S. Antonis strate...' Victor de Meyere lichtte me, na informatie, vriendelijk in: 'De Sint Antoniusstraat te Antwerpen bestond lang voor 1547,' en verder: 'Verschillende bronnen noemen de St. Antonisstraat o.a. Augustin Thys: Historie der Straten blz. 595: *St. Antoniusstraat:* Zij werd aldus genaamd naar een huis geheeten *Sint Antheunis*, waardoor zij getrokken werd in 1434 en waarvan de stad te dien einde onteigening had gedaan.' We kunnen een bepaald gedeelte van het woordmateriaal veilig als Antwerpens Bargoens aannemen, namelijk dat gedeelte dat in de Duitse bronnen niet voorkomt en dat apart gezet is. De schrijver zegt ervan: 'Den Authoor des boecx waerschout u van sommighe vocabulen die in 't voorschreven boeck niet te voorschijn ghecomen en zijn.'

Victor de Meyere en Lode Bakelmans[216] zeggen: 'En, als wij al de woorden van het "Vocabulaer", in de moderne werken over het Bargoensch herhaald vinden, mogen wij wel veronderstellen dat zij allen in Vlaanderen in gebruik zijn geweest.' Deze mening is absoluut fout. De fouten die wij reeds aangaven (hoofdstuk I, 'Drukfouten'), bewijzen dat de woorden van het *Vocabulaer* maar klakkeloos overgeschreven zijn, zonder kennis van het Bargoens. Voor het gebruik van de geheimtaal bewijzen ze niets.

Het aantal Joodse woorden in het tweede deel van het *Vocabulaer* is nul. Het totaal aantal woorden is 38.

A II. Bargoens uit een klucht van Cornelis de Bie te Lier (± 1680) [Bron 2][217]

Over het algemeen moeten we met geheimtaalmateriaal in literaire stukken zeer voorzichtig zijn. De schrijvers toch gebruiken vaak woorden uit een toevallig bekende bron: meestal het *Liber Vagatorum*. Hofdijk bijvoorbeeld, gaf in *Ons Voorgeslacht*, deel VI, Bargoensch uit 't *Liber Vagatorum* (uitgave 1635), Mr. Nepveu in *Een biddersoproer* putte uit dezelfde bron (uitgave 1640).[218]

Het Bargoens van Cornelis de Bie lijkt wel echt. Er komen geen Joodse woorden in voor. Het hele materiaal telt maar 16 woorden.

Toch komen in deze lijst begrippen voor die in gelijktijdige Duitse lijsten door Joodse woorden aangeduid worden. Bijvoorbeeld *smit* 'breeckijzer'. Is bij Andr. Hempel 1687:[219] *schober bartel* ('breken' is *schabbern*; Bischoff); *finibus terrae* 'galg', vinden we bij dezelfde als: *Thalmann* (*taljen* 'hangen'; Bischoff).

A III. Bargoens van Zele (1840) [Bron 9]

Dit woordmateriaal stamt uit ± 1840.[220] Het telt 424 woorden en is dus het eerste volledige materiaal waarmee we te doen hebben.

De volgende Joodse woorden komen hier voor: *chachelas* 'verkoopster' en *chachelen* 'verkopen' (Pol. en Voorz. *shageren* 'met allerlei ongewone, kleine middelen zijn brood zoeken'); *toff, toffer, getofferen* 'goed, beter, gebeteren' (Hebr. *tôw*). Deze twee woorden vormen nog niet helemaal ½% van het totaal. Het is een eerste teken van Joods in het zuidelijk Bargoens.

A IV. Bargoens van Roeselare (1890) [Bron 19][221]

Dit is ons vrij goed bekend. De schrijver zegt ervan in z'n voorbericht: 'Wij gelooven dat ze volledig is, voor zoover iets kan volledig worden.' Verder zegt hij dat overal in België Bargoens gesproken wordt en merkt buitengewoon juist op: 'Het ware zeer belangrijk de lijsten van het Bargoensch van iedere stad of streek afzonderlijk opgemaakt te zien.' Aan woordenboeken of -lijsten van geheimtalen, waarin de samensteller alles wat hij bemachtigen kon aan geheimtaal bijeenvoegt zonder de vindplaats van de woorden aan te geven, hebben we niets. De lijst van Verwoert[222] is er een bewijs van. Alle perspectief is aan de geheimtaal ontnomen, en zo'n lijst is, zoals ze daar ligt, onbruikbaar.

De lijst van De Seyn-Verhougstraete bevat 331 woorden. De volgende Joodse elementen komen erin voor:

Beschommelen, betalen. Pol. en Voorz.: *besjolmen*, van *meshaleim zijn* 'betalen'.
Avé-Lallemant: *beschulmen*, van *scholam*.
Moes, blankmoes, zilvergeld. Pol. en Voorz. *mo'aus* 'geld'.
Chiken, dronken; ander woord voor dronken is *buis*. Pol. en Voorz.: *shikaur* 'dronken'.
Kaffer, boer, dwazerik. Pol. en Voorz.: *kaphri* 'plattelandsbewoners'.

Kine, ja. Pol. en Voorz.: *kein* 'aldus, ja'. Het woordje *kèn* is in het noorden zeer algemeen en wordt gebezigd als men wil aanduiden dat men mee in het complot is, het zaakje doorziet of de geheimtaal verstaat.
Het verwondert me dit woord hier te vinden. Het kon ook wel zó ontstaan zijn: *Sine* is een synoniem van *kine. Sine, syne, sywus* is in de zuidelijke groep algemeen. *Kine* is ook best te verklaren als ontstaan uit *sine*, als relict van een oude -*k*-taal. Andere voorbeelden van secundaire *k*-anlaut zijn in het Zeels te vinden: *kes* naast *zes; keven* naast *zeven* e.a. telwoorden.
Maasmat of *massemat*, koopwaar; *maasmatter*, koopman (synoniem is *pas being*). Pol. en Voorz.: *maso umaton* 'uitoefenen van koopmanschap'.
Smoezen, praten (synoniem *prevelen*). Pol. en Voorz.: *shmus, shemu'aus* 'praatjes, bedenksels'.
Smoezement, praatjes, naar het voorbeeld van *prevelement*.
Tof, schoon, goed. Pol. en Voorz.: *tauw*, Bischoff: *tôw*.

We hebben hier zeven (of acht) woorden, aan het Joods ontleend. Dit is ± 2,5%.

De Joodse woorden, die we hier vinden, treffen we in bijna alle lijsten aan (zie het overzicht aan het slot van dit hoofdstuk). Ze hebben betrekking op handel, geld of op zeer bekende begrippen: *ken, kaffer*. Deze algemene verbreiding kan niet anders verklaard worden dan uit een hoge ouderdom van deze woorden. Ik ben geneigd ze tot de oudste groep van Joodse woorden te rekenen, daterend uit de tijd van het eerste verblijf van de Joden in Zuid-Nederland, dus van voor 1348.

Noord-Nederlandse invloed op de zuidelijke geheimtalen is echter niet uitgesloten. Speciaal door Joden hoeft dit woordmateriaal niet verbreid te worden, het is algemeen bekend. Natuurlijk is het er in oorsprong van afkomstig.

A V. Bargoens van Antwerpen (1922) [Bron 29]

In 1922 werd me Antwerps woordmateriaal verschaft door een van de 'directeuren' van het circus Libot. In totaal noteerde ik 91 woorden. De volgende Joodse woorden komen hier voor:

Jofel, goed (Pol. en Voorz.: *jopheh*), schoon, aangenaam, heilzaam, nuttig.
Kaffer, kafferinne, boer, boerin.
Kajim, Jood. Bischoff: nach dem Hebr. Eigennamen *Chajim*. Avé-Lallemant VI, p. 556: *chaim* 'der Jude', besonders auch der Pfandjude und der einzelne jüdische Genosse unter einer christlichen Gaunergesellschafft.
Kien, ja. Dit komt heel wat dichter bij de Joodse vorm *kein*, als het *kine* van Roeselare (A IV).
Lau, slecht. Pol. en Voorz.: *lau, law* 'nee, niet'.
Moos, geld.
Poen, geld. Günther[223] leidt het woord af van: *melech punem* ''s konings aangezicht' (vgl. *king's picture* in het Cant). Zeker is deze verklaring niet.
Toffe, goede.

Totaal acht woorden op 91 of ± 9%.

We zien in de moderne tijd het aantal Joodse woorden stijgen. De factor dat Antwerpen meer noordelijk ligt, zal tot dit resultaat bijdragen.

Opvallend is dat we hier voor één begrip al twee Joodse woorden krijgen: *tof, jofel*

'goed' en *moos, poen* 'geld'. Het zijn overigens weer de woorden die in het noorden gemeengoed geworden zijn (zie de lijst aan het slot van het hoofdstuk). De Antwerpse woorden kunnen voor een deel aan het Noord-Nederlands ontleend zijn. De persoon toch, die ik ondervroeg, vertoefde met z'n circus in Noord-Brabant. Toch hebben we hier ook met de oude laag die we in A IV zagen rekening te houden.

A VI. Bargoens van West-België (Antwerpen, Brussel, Torhout, Gent, Aalst, Kortrijk, Mechelen, Roeselare) (1916) [Bron 30][224]

De heer De Keyzer heeft in een interneringskamp voor Belgische militairen te Harderwijk z'n woorden verzameld. Ze zijn van verschillende zwervers afkomstig en bestrijken het hele Belgische gebied van de zuidwestelijke groep. De Joodse woorden zijn:

beschalmen (Kortrijk); *bescholeme* (Gent, Aalst)
beschommelen (Roeselare, zie A IV)
bijs, twee (algemeen verspreid)
joker, duur
kaffer, man; ook 'vader, boer, burger' (algemeen)
kafferin (Mechelen); *kaffriaan* (Roeselare)
kalle, dwaas vrouwspersoon, penis (algemeen). Pol. en Voorz.: *kaloh* 'schoondochter, bruid, verloofde'. De betekenis 'penis' is vreemd en komt nergens elders voor.
kasperen, coïre (algemeen)
Avé-Lallemant[225] verklaart het uit Hebr. *kosaw* 'beliegen, huichelen'; verder nog in de samenstelling *kaspergieze* 'straathoer'; *kasperment* 'coïtus' (algemeen)
kiene, ja (algemeen)
lauw, nee, niets (Brussel)
masmat (Roeselare), *massemat* (Gent, Aalst), *mazemat* (Mechelen), goed, goederen, koopwaren
moes, geld (algemeen)
palemagom, gendarm (algemeen). Pol. en Voorz.: *ba'al milgomoh* "n koloniaal'; Bischoff: *balmachanne* 'soldaat'; Hebr. *machanèh* 'leger'
poen, geld (Gent, Aalst, Roeselare)
smoezen, praten, spreken (algemeen); in Gent ook 'zwijgen'; de laatste betekenis is te verklaren uit de uitdrukking *lau smoezen* 'zwijgen'
sossem, paard (Brussel)
Pol. en Voorz.: *sus* 'paard'
tantel, tandem, sleutel
loensche tantel, valse sleutel (Antwerpen); Avé-Lallemant (IV, 613): Hebr. *taltal, tiltal* 'hin- und herbewegen'; 'verdorben': *Tantel*.
tof, toffig, goed (algemeen) (Gent, Aalst: 'ja')

Totaal 16 woorden op 297 of 5,4%.

Het absolute getal van de Joodse woorden is weer vermeerderd. Het percent is lager dan dat van A V (Antwerpen), maar daar was het aantal woorden wel wat gering. De woorden zijn over het algemeen weer dezelfde als in de andere groepen.

Maar de enkele nieuwe wijzen op een invloed van andere dan de handeldrijvende elementen. *Bescholmen, bijs, joker, kaffer, lauw, masmat, moes, poen, smoezen, sossem, tof*, zijn woorden uit de lagere omgangstaal, de taal van zwervende kooplui, ker-

misbezoekers enz. Ze zijn daar algemeen bekend. Ze wijzen als deze woorden van A IV en A V op een oude laag en op indirecte Joodse invloed. *Palemagom, kalle, tandel* zijn van een heel ander type. *Tandel* is een echt dieventaalwoord. Dat Antwerpen het kent, is wel te verwachten. Ook *palemagom* en *kalle* wijzen naar een andere maatschappelijke klasse dan we bij de eerste groep op het oog hadden. Ik vermoed dat een systematisch onderzoek van de Antwerpse geheimtaal een dieventaal oplevert zoals we die in de noordwestelijke groep zagen (hoofdstuk II, 'Dieventaal').

In elk geval toont deze lijst een sterker doordringen van Joodse elementen.

A VII. Bargoens van Tilburg, Schijndel e.o. (1922) [Bron 31]

Voor de Nederlandse gemeenten geef ik het aantal Joden op dat er volgens het jaarboek van 1913-'14[226] woonde. Hoewel het aantal van de Joden niet in rechte verhouding staat tot het aantal Joodse woorden in de geheimtalen, is het toch goed te weten hoeveel er in de onderzochte streken wonen.

Gemeente Tilburg: 53 mannen, 58 vrouwen.[227] Deze Joden wonen bijna uitsluitend in Tilburg. De gemeenten die erbij horen: Alphen en Biel, Baarle-Nassau, Goirle, Moergestel, Udenhout hebben geen Joden. In Hilvarenbeek woont één familie (drie mannen, één vrouw).

Schijndel ressorteert onder de kerkelijke gemeente Veghel: 32 mannen, 25 vrouwen. Deze wonen uitsluitend in Veghel. In Schijndel, Dinter, Erp, Heeswijk zijn geen Joden. Op het platteland van Brabant komen ze bijna niet voor.

De volgende Joodse woorden treffen we in deze groep aan.

bachem, stuiver
Avé-Lallemant: fonetische Abbreviatur: *B-G* 'böhmischer Groschen'); kan ook verklaard worden uit Hebr. *pach* 'kleinigheid'.
gaje, volk. Pol. en Voorz.: *gajus* 'toestand van leven, levendigheid'.
gappen, stelen
Denominatief van *gàwer, goweir* 'collega, vriend' (Pol. en Voorz.).[228]
heitje, kwartje. Pol. en Voorz.: *hei* 'vijfde letter Hebr. alfabet'; getalwaarde 5 (vijf stuivers).
kaffer, boer
kajim, Jood
kazerik, vlees. Pol. en Voorz.: *kosheir* 'geschikt, voor gebruik geoorloofd' (zeker door het veelvuldig samengaan van beide woorden).
kluft, kleding
Bischoff: *K'luft, die* 'Kleid, Anzug', van Rabbijns *killûph* 'bast, schaal'.
lau, niets
majem, water (ook *plomp*)
Mokum: Groot -, Tilburg, stad
pei, mond (ook *murf*). Pol. en Voorz.: *peh* 'mond'.
ponem, gezicht. Pol. en Voorz.: *ponim* 'gezicht, gezichten'.
schim, naam; *linke schim*, valse naam. Pol. en Voorz.: *sheim* 'naam'.
sjikse, meisje (ook *giese*). Pol. en Voorz.: *shiqçoh*, vrouwelijk van *sheiqèç* 'lelijk jongmens'.
sjoof, gulden. Pol. en Voorz.: *zohow* 'goud'.
smoezen, praten
sossem, paard
talven, bedelen. Pol. en Voorz.: *dal* 'arm, arme', *dalphaun*.
temeise, hoer. Pol. en Voorz.: *temei'oh* 'een onreine'.
tippelen, lopen. Pol. en Voorz.: *tipaul* 'uit de voeten'.

tochus, achterste, aars. Pol. en Voorz.: *togas* ‘achterdeel’.
tof, mooi, goed

Totaal 23 Joodse woorden op 165, of bijna 14%.

Het aantal Joodse woorden, absoluut zowel als relatief, is hier dus het grootste van de A-groep. De soort van ontleningen wijst op de echte zwerverstaal. Geen dieventaalbegrip komt erin voor. Verder is een groot aantal van deze woorden weer gemeengoed. Een doorsnee Nederlander zou *kaffer, gappen* en *tippelen* niet meer tot geheimtaal rekenen en voor gemeenzaam Nederlands houden. Volkomen ‘salonfähig’ zijn deze woorden nog niet. Maar mijn zegsman vond het, in verhouding tot zijn dialect, nog wel geheimtaal. *Smoezen* en *tof* zijn ook algemeen bekend. Deze woorden duiden allemaal op een doordringen van het noorden. Het woordmateriaal dat dáár al in de gewone omgangstaal is opgenomen, is voor de zwervers van de zuidelijke groep nog zó nieuw dat het nog als geheimtaal gevoeld wordt. Een bewijs dat de Joodse invloed in het noorden vroeger gewerkt heeft dan in het zuiden. Dat klopt met de geschiedkundige gegevens.

Als wij deze hele zuidwestelijke groep overzien, constateren we op de eerste plaats een toename van Joodse elementen van verleden tot heden. De eerste lijsten I en II vertonen 0% Joods.

Het eerste Joodse woord dat we zien doordringen in het Bargoens (lijst III) is een handelswoord: *chachelas, chachelen* ‘verkoopster’ en ‘verkopen’. *Tof* ‘goed’ - een in de handel veel gebruikt woord (*toffe schore*), maar ook toch een gevoelswoord: *'t maast er tof* - is het tweede woord. Dit is in 1840.

Een vijftig jaar later (1890) geeft Roeselare, A IV, zeven Joodse woorden. Maar daarvan zijn er weer drie aan de handel ontleend: kopen, geld, betalen; verder weer *tof* ‘goed’.

De geestelijke belangstelling van de zwervende Joden is afgetekend in deze ontleende woorden. Valt daar dan een woord als *chiken* ‘dronken’, niet buiten? Dat hoeft m.i. niet. De belangstelling van een volk, een groep, gaat ook uit naar eigenschappen die ze zelf niet bezitten, misschien verafschuwen. De naam voor dat verschijnsel zal kans lopen, overgenomen te worden. De handelswoorden verraden belangstelling voor de handel, die ze zélf uitoefenden; *chiken* verraadt belangstelling voor dronkenschap, die zeker géén algemeen gebrek van de Joden is.

Een studie over invloed van vreemde talen, over woordontleningen, is niet afgelopen met het neerschrijven van rijen woordjes, aan een vreemde taal ontleend. Die woorden moeten gegroepeerd worden naar cultuurkringen: handel, sport, leger, en ná die groepering moet getracht worden de ontlening van elk woord uit zo'n kring te verklaren. Dan kunnen we conclusies trekken aangaande de cultuur van het woordenafgevende volk. Vooral voor historische ontlening zal deze methode van grote waarde blijken.

Een dertig jaar later (1920) zien we weer een stijging van Joodse elementen, in Antwerpen, dat nu ook zuivere dieventaalwoorden (*tantel*) heeft. West-België (VI) levert totaal al 16 Joodse woorden op. De handelselementen blijven zich handhaven. Naast *tof* komen adjectieven op als *joker* ‘duur’; *lauw* ‘slecht, nee’, en verder woorden voor geslachtelijk verkeer, *kasperen, kalle*, die ook op een specifiek Joodse

mentaliteit wijzen evengoed als de handelstermen. Maar nu op een mentaliteit die eigen is aan het ras, in tegenstelling met *chiken*, waarvan we ontlening verklaarden juist door afwezig zijn van dronkenschap.

De laatste lijst ten slotte, met z'n 14% Joodse woorden, toont duidelijk dat de invloed uit het noorden komt: het aantal Joodse elementen in groep A neemt toe van verleden naar heden, van zuiden naar noorden. We hebben rekening te houden met een oude laag Joodse woorden, daterend van voor 1348 (zie opmerking bij B III).

Eindnoten:

214 Indien het Joodse equivalent van een woord eenmaal gegeven is, wordt het in een volgende lijst niet meer gemeld.
215 Zie voor de volledige bronnen: Deel II, *Bronnenboek*. Hier worden de verschillende uitgaven van het *Liber Vagatorum* nader besproken [bron 1].
216 *Het Boek der Rabauwen en Naaktridders* van Victor de Meyere en Lode Baekelmans. Antwerpen MCMXVII, p. 46.
217 Van Ginneken, *Handb*. II, p. 125.
218 Zie hoofdstuk I, laatste gedeelte van 'Hypertrofie in de geheimtalen'.
219 Kluge, *Rotwelsch*, p. 186.
220 Moormann, *De Kramertalen*, p. 144-149.
221 De Seyn-Verhougstraete, *Brg. v. Roeselare* [bron 19].
222 Moormann, Verwort [bron I6].
223 Günther, *Gaunersprache*.
224 P. de Keyzer, 'Bargoensch uit het begin van de twintigste Eeuw', *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde* deel XLVI, aflevering 2.
225 Avé-Lallemant IV, p. 554; II, p. 85 en 247, noot 1.
226 *Jaarboek van 5674*, p. 186.
227 Ik reken hier Nederlandse en Portugese Joden samen. De opgaven als sefardisch schijnen ook volgens het *Jaarboek* foutief, of twijfelachtig.
228 Vgl. Moormann, *Louter Lekoris* i.v. *gapper, gappen* [bron 48].

B. Joodse elementen in de zuidoostelijke groep

B I. Das Duisburger Vocabular (1724) [Bron 4][229]

Deze woordenlijst is door Avé-Lallemant het eerst bekendgemaakt. Strikt genomen hoort zij niet in het nu te behandelen gebied thuis. Maar de benden, die de geheimtaal spraken, werkten zeker ook in zuidoostelijk Nederland. Het beeld dat deze benden (Van Ginneken noemt ze, m.i. ten onrechte, bokkenrijders)[230] geven, is hetzelfde als dat van de Brabantse Bende van ± 1790 (C IV): Joden en christenen werken broederlijk samen. Geen wonder dat het Joodse element in deze lijst vrij groot is. We zullen dat bij lijst C IV ook zien. Toch is het type woorden anders dan bij C IV. Ik kan de lijst niet zonder meer bij de dieventaalgroep rangschikken. Slechts enkele woorden: *capores* 'moorden'; *classey* 'zakpistool'; *cooch-halden* 'op roof uitgaan', zijn typerend voor een dieventaal. De andere woorden zijn Bargoens, dat heel veel overeenkomst toont met het Bargoens van Maastricht.

Avé-Lallemant merkt op: 'Ersichtlich ist aber auch die Redaction von unkundiger Hand geführt. Mehrere Wörter sind sogar ganz falsch aufgefaszt und wiedergegeben.' Er is één fout in de lijst die ik fataal vind, en die m'n vertrouwen in het hele woordmateriaal aan het wankelen zou brengen als dit weer niet door andere gegevens versterkt werd. Er staat: *offeren* 'Fleisch'. Avé-Lallemant verklaart dit woord als volgt:

> *Offeren*, Fleisch, ist doch wol nur vom nd. *offer, offeren*, Opfer, opfern, abzuleiten, wo ja auch die Ausdrücke *Spijsoffer*, Speiseopfer, *Drankoffer*, Trankopfer, als allgemeine Benennung für den Stoff des Opfers im Gebrauch sind' (l.c. p. 109).

Dit woord *offeren* is enkel en alleen ontstaan uit een schrijffout: *oft cren* (uit het *Liber Vagatorum*: *Bossaert oft cren* 'vlees'), is geworden *offeren*. Met het Nederlandse *offer* heeft dit woord niets uit te staan.[231] Maar wat erger is: het woord heeft in de geheimtaal *nooit* bestaan. Hoe komt nu zo'n samensteller van een lijst, die z'n materiaal aankondigt als opgetekend uit de mond van de dieven zelf, aan zo'n woord? Dat kán eenvoudig niet van een dief opgetekend zijn. De hele lijst is echter niet te verwerpen.

De Joodse elementen zijn:

achelen, eten. Pol. en Voorz.: *achelen, achiloh* (znw.). Bischoff: *âcha'l*.
caffer, een boer
capores, vermoorden. Pol. en Voorz.: *kaporoh* 'bedekking, zedelijke vergoeding, verzoening' (met eigenaardige bet. ontwikkeling).
classey, zakpistool
Jd. *klajsajyn* (zie D II en C III).
cooch halden, op roof uitgaan
Avé-Lallemant: *koach, kauach* 'kracht, sterkte, geweld, inbreuk'. Pol. en Voorz.: *kauag* 'kracht'.
du manser, halts Maul oder schweige still. Volgens Avé-Lallemant te lezen: *Du mamser!* 'jij beroerling'. Pol. en Voorz.: *mamzeir* 'bastaard'; scheldwoord.
herkem duf, sla de duivel dood. Pol. en Voorz.: *haureig* 'moordenaar'. Avé-Lallemant: Joods *hargenen, horach*.
isch, een meisje. Pol. en Voorz.: *ishoh* 'vrouw'.
kilef, hond. Pol. en Voorz.: *kélèw* 'hond'.

Het aantal Joodse woorden is negen op een totaal van 62, of 14,5%. De soort woorden is heel anders dan we constateerden in A III, A IV. Hier geen handelswoorden, maar begrippen die op rooftochten betrekking hebben. Twee woorden voor 'doodslaan', één woord voor 'roven', één voor 'wapens', één voor 'de hond' (een belangrijk element in de rooftochten). De rest van de woorden is echter gewoon Bargoens, op enkele na. We hebben hier te doen met een Bargoenssprekende groep die als roversbende aangevuld werd met Joden, welke een geheimtaalelement geleverd hebben dat paste bij het bedrijf van de bende. Eenzelfde beeld als bij C IV, de Brabantse Bende. De Joodse invloed lijkt me van het oosten te komen. In de Rijnstreek woonden in elk geval heel wat meer Joden dan in Zuid-Limburg.

B II. Kramertaal van de Kempen (1837) [Bron 44][232]

Deze geheimtaal is kramertaal. Ik heb er een lijst van samengesteld, bestaande uit 75 woorden (*De Kramertalen*: p. 64-83). Er komt slechts één woord in voor dat misschien van Joodse oorsprong is: *poen* 'geld'. In m'n artikel over dit woord (l.c. p. 77) schreef ik: 'De heele uitleg (van Günther) hoe aanlokkelijk ook (namelijk de verklaring uit *melech punem*) lijkt me niet goed, vooral als we bedenken, dat het woord in het Vlaamsch, waar al heel weinig Jiddisch voorkomt, inheemsch is.' Als het woord Joods is, hoort het in de oudste laag.

In de kramertaal van de Kempen komt dus praktisch geen Joods voor. De Teuten, die deze taal spraken, kwamen blijkbaar niet met Joden in aanraking en hadden ook geen contact met de onderste lagen van de zwervers. Ook in de kramertaal van Mettingen vinden we heel weinig Joods. Toch zwierven deze lui, de Teuten en Tiötten, in streken waar zeer zeker wel Joodse elementen in de geheimtalen zitten. Een bewijs te meer dat we kramertalen moeten scheiden van de overige geheimtalen.

B III. Bargoens van St.-Truiden (Belgisch Limburg) (1892) [Bron 21][233]

De volgende woorden uit de door Julius Labbé te St.-Truiden genoteerde lijst, zijn van Joodse oorsprong:

jonen, bedriegen
Avé-Lallemant I, p. 6: verkorte vorm van *jedionen*, uit Hebr. *joda* 'weten, kennen'. Uit de Joodse tovermystiek in de christelijke overgenomen met de bet. '*bedrieglijke* magische wetenschap'.
kaffer, kafferin, boer, boerin.
loes smoezen, is *lau smoezen*, niets zeggen.
moos, geld.
schachelen, sjachelen of *chachelen*, verruilen, met een begrip van 'bedriegen, woekeren, verpassen'.
tallevelen, tallevelaar, bedelen, bedelaar.
toffe, tof, goede, goed.
verkimmeren, verkopen. Pol. en Voorz.: *qinjon* 'koop, het gekochte, verworven goed, bezitting'.

In totaal vinden we dus acht woorden, welke evenals die in Roeselare (A IV) betrekking hebben op de handel: 'verkopen' (tweemaal), 'geld, bedriegen, niets zeggen', zijn wel de echte handelswoorden. Een absoluut andere invloed dan we in B I zagen, heeft hier gewerkt.

Deze Joodse woorden lijken me al heel oud. De lijst woorden die Labbé uit de mond van St.-Truidenaren heeft genoteerd, is absoluut te vertrouwen. En nu valt van deze lijst het oude karakter op. De meest zeldzame woorden, die in de eerste lijst van het *Liber Vagatorum*, in de Nederlandse vertaling van 1547, voorkomen, zien we hier. Ik noem de volgende, die precies overeenstemmen en die zeldzaam zijn:

St.-Truiden	***Liber Vagatorum***
avelcoert, tesch, zak	*avelcoert*, een borse oft een tessche
glyde, hoer, slechte vrouw	*glyde*, een hoere
gogelfrentse, non	*gogelfrentse*, een nonne
ionen, bedriegen	*ionen*, bedriegen
kabas, korf	*kabbas*, eenen korf
kroener, man	*kroener*, een man
kroenie, wijf	*kronie*, een wijf
nering doen, spieden, winst zoeken	*Neeringhe doen*, bespien oft spijse zoeken
verkimmeren, verkoopen	*verkimmeren*, vercoopen
vermonen, bedriegen	*vermonen*, bedrieghen
vosken, goudstukje	*vosch*, eenen gouden penninck
windvang, mantel	*wintfanck*, een mantel
zwikker, henker, beul	*zwicker*, een hancker
zwierlink, oog	*zwirlic*, een ooghe

Onder deze alleroudste woorden komen twee Joodse voor: *verkimmeren* en *jonen*. Deze zijn dus zeker heel oud. Maar ook de andere woorden, waar ze in zo'n omgeving voorkomen, lijken me uit de eerste tijd van het verblijf van de Joden in Brabant, dus van voor ± 1348.

Bij de Zigeunerwoorden zullen we ook één speciale groep woorden in alle lijsten zien weerkeren: *bink, mollen* enz. (zie hoofdstuk V). Hier zijn het: *moos, kaffer, lau, tof*.

De nieuwe tijd geeft er andere woorden bij, doch deze oudste vinden we overal. Ik meen hier, evenals in A III, A IV en A V, te doen te hebben met Joodse invloed die dateert uit de tijd van het verblijf van de Joden in de zuidelijke provinciën, voordat ze door verordeningen en vervolgingen verdreven werden.

B IV. Bargoens van Maastricht (1917) [Bron 23][234]

Het woordmateriaal heb ik in Maastricht opgetekend van een Zuid-Limburgse zwerver. Omdat het in de gemelde studie *Brg. v. Maastricht* heet, gebruik ik hier die naam ook. Het Bargoens stamt uit het westelijk deel van Zuid-Limburg en staat tussen de Oost-Limburgse geheimtaal, het 'Henese Fleck' van Breyell en het Bargoens van Bilsen en St.-Truiden in (*Brg. v. Maastricht*, p. 232). Het is, evenals het hierna te bespreken materiaal van Groenstraat, gebaseerd op kramertaal, maar is Bargoens geworden omdat het element 'geleerde' ontwikkeling ontbreekt, en Joodse woorden opgenomen zijn (zie hoofdstuk II, 'Kramertaal').

Aantal joden in 1915

De kerkelijke gemeente Beek, omvattend: Beek, Elsloo, Geulle, Stein, Urmond. Beek: 9 mannen, 2 vrouwen; Urmond: 2 mannen en 2 vrouwen. In Elsloo, Geulle, Stein wonen geen Joden. De synagoge in Beek is gesticht in 1866.
Gemeente Eysden. Deze gemeente omvat het hele zuiden, van Gronsveld tot Slenaken: 9 mannen, 18 vrouwen. De synagoge in Eysden is van 1793.
Gemeente Gulpen. Deze gemeente omvat veel plaatsen. Joden wonen alleen in Gulpen: 23 mannen en 21 vrouwen, en Vaals: 16 mannen, 13 vrouwen. De synagoge van Gulpen dateert van 1823.
Gemeente Heerlen. In de kleine plaatsen onder deze gemeente ressorterende, wonen geen Joden. Heerlen telt 19 mannen en 22 vrouwen.
Gemeente Maastricht. 146 mannen, 163 vrouwen, met St.-Pieter mee: 159 mannen en 170 vrouwen; Heer: 6 mannen en 7 vrouwen. De synagoge van Maastricht dateert van 1840.
Gemeente Meerssen. 25 mannen, 28 vrouwen; Schimmert: 4 mannen, 4 vrouwen. Synagoge te Meerssen van 1853.
Sittard. 72 mannen en 68 vrouwen (volgens opgave meest Portugees Israëlitisch. Deze opgave is zonder twijfel fout).[235]
Gemeente Valkenburg. 8 mannen en 11 vrouwen.

We zien dat op het platteland geen Joden wonen. De centra zijn: Maastricht, Sittard, Gulpen. De synagoges zijn over het algemeen niet gebouwd voor 1800 (Eysden 1793).

De volgende Joodse woorden komen in het Bargoens van Maastricht voor:

bajis, gevangenis
Pol. en Voorz.: *baïs* 'huis'.
betske, ei
Pol. en Voorz.: *beiçoh* 'ei'.
casprement, zwangerschap
Een casprement flikken, coïre.
doft, goed.
gannefen, stelen
Er maast geganneft en hokt in bajis. Pol. en Voorz.: *ganow* 'dief', *gannewen* 'stelen'.

gochel, vagina; *gochels*, heet,
hartstochtelijk. Avé-Lallemant IV, p. 348: *gacheles* 'die glühende Kohle', *gachel* 'er hat Feuer angezündet'.
joucher, slecht
't Maast hier joucher.
kaffer, boer
Ook in samenstellingen: *kaffersjuk* 'boerenkermis' en *kaffersmokum* 'dorp'.
kajim, jood; ook als verkleinwoord: *kajimke*.
kazer, vlees.
ken, ja.
kilef, hond
Kilef voor te trafakken, trekhond.
kluft, het hele voorkomen van iemand *Die bink heeft kwanke kluft*, die man ziet er goed uit.
lau, nee
Lau prevelen, nee zeggen.
leichen, brood
Pol. en Voorz.: *légèm* 'brood, spijs'.
majem, water.
majemen, regenen.
mokum, stad; *kaffersmokum*, dorp.
poen, geld.
posjer, cent. Pol. en Voorz.: *poshut* 'eenvoudig, penning, duit'.
schok, markt; ook 'winkel'
Bischoff: Hebr. *schûk*.
sjachelen, handelen; *versjachelen*.
sjaufel, slecht, dom. Pol. en Voorz.: *shopheil* 'laag, nederig'; (van zaken sprekende) 'slecht'.
sjoof, gulden.
smeris, veldwachter. Pol. en Voorz.: *shemiroh* 'inachtneming, wacht, toezicht'; *shemirus* 'wachter, bewaker, politieagent'.
sossele, paard.
zeibel, manufacturen, slechte waar. Pol. en Voorz.: *zeiwel* 'bedrag, zwendel, slechte waar'.

We vinden in totaal 27 Joodse woorden op 222, of ruim 12%.

Verschillende van deze Joodse woorden zijn nieuw en van jonge datum. *Bajis, betske, gannefen, leichem, posjer, schok, sjaufel, zeibel, smeris*, troffen we nog niet aan. Twee groepen werken hier in: 1 de dieventaal - *bajis, gannefen, smeris*; en 2 het jargon, waarvan we hier bij Houthem-St.-Gerlach een centrum vinden.[236] *Posjer, schok, sjoof, zeibel* zijn hieruit te verklaren. Ook woorden als *majem, majemen* zijn van jonge datum. We hebben hier met invloeden te doen die voor de dieventaalelementen te verklaren zijn uit een grotere stad als Maastricht; en voor de jargonwoorden uit het genoemde centrum. In deze centra werkt een invloed uit het noorden. Zie hoofdstuk II, 'Vergelijking van het jargon van Goor en dat van Houthem-St.-Gerlach'. Aan directe ontlening van de Joden in Limburg hoeven we hier niet te denken, hoewel de aanwezigheid van een Joods element in de centra niet helemaal zonder invloed gebleven zal zijn.

B V. Bargoens van Groenstraat (1924) [Bron 24][237]

Het materiaal is genoteerd door dr. Endepols. In mijn studie *De Kramertalen* heb ik het Groenstraats gekenmerkt als kramertaal uit de tweede periode, dus zonder de 'wetenschappelijke' ontwikkeling (zie hoofdstuk II, 'Kramertaal').

De volgende Joodse woorden treffen we erin aan:

†*bachem*, Grosschen
Zie *rad* in 'Louter Lekoris'. Vgl. aldaar ook: *bas*.[238] Endepols noteert dit woord als 'algemeen erkend, onvervalscht Bargoens'. Hij geeft dit door een † aan.
†*bajes*, gevangenis
†*begiet*, angst; *begiet sien*, angst hebben Pol. en Voorz.: *bechïoh* 'geween' (vgl. 'Louter Lekoris': *begitem* 'bang').
†*beis*, twee. Pol. en Voorz.: *beis* '2de letter Hebr. alfabet, als getalwaarde: "2"'.
†*besjoelme*, betalen
†*bezol*, goedkoop
Pol. en Voorz.: *bezaul* 'koopje'.
jatte, hand. Pol. en Voorz.: *jad*, status constructus[238*] en in plaats van *jod*.
kazer, vlees
†*ken*, ja
†*kielef*, hond
malbusj, kleed
Pol. en Voorz.: *malbush* 'kleed, hulsel, bv. van de wetsrol'.
talfe, bedelen; *talfer*, bedelaar
†*tof(t)*, goed

De lijst, door dr. Endepols genoteerd, bevat 257 begrippen. (De lijst is Nederlands-Bargoens.) Hiervan zijn er 13 aan het Joods ontleend. Het percentage is ± vijf. Merkwaardig is dat de woorden die als 'algemeen erkend, onvervalscht Bargoensch' gegeven worden (de met † getekende), over het algemeen nieuwe woorden zijn.

Bachem, begiet, beis, besjoelme, bezol, ken, zijn in het jargon algemeen. De Joodse invloed in deze kramertaal is zeker van een jongere periode. De echte kramertalen, als de Tiöttensprache van Mettingen of het Henese Fleck van Breyell zijn, mét de kramers zélf, in stand vooruitgegaan: de 'wetenschappelijke' dóórvorming is er een bewijs van. De kramertaal van Groenstraat is in oorsprong dezelfde als het Henese Fleck. Winkler zegt ervan:[239]

> Deze breielsche, nieuwenhaagsche en groenstraatsche kooplieden en marskramers spreken onder elkaar een bijzondere vorm van roodwaalsch, dat door andere menschen meestal *kramerlatijn* wordt genoemd, maar dat zij zelven *henese flik*, dat is schoone of goede taal noemen. Breiel is de hoofdzetel van deze taal.

Verder zegt Winkler:[240]

> Het roodwaalsch van Nieuwenhagen en Groenstraat wijkt slechts in enkele woorden af van dat van Breiel. Zoo is het breielsche *blag*, man, te Nieuwenhagen en Groenstraat *oak*, en het breielsche *thoeren*, vrouw, is daar *gruus*. ... Eenigen van deze woorden zijn uit het jode-hebreeuwsch (loschaun-hakaudisch) (Winkler p. 412).

Het enige woord dat Winkler als Joods opgeeft, *benk* 'man', is niet te verklaren uit Hebr. *ben* 'zoon', maar is Zigeuners. Andere Joodse woorden geeft hij niet. De gegevens van Winkler en Endepols kloppen goed met de feiten: de Joodse invloed in het zuiden is, behalve bij de paar woorden uit de oude laag, van jonge datum en te verklaren uit dóórdringing van Joodse elementen uit de noordelijke geheimtaalgroepen.

B VI. Bargoens van Weert (1927) [Bron 25][241]

Ik heb dit materiaal opgetekend uit de mond van twee personen. C.K. uit Weert is een zwervend stoelenmatter, die bijvoorbeeld ook in Nijmegen komt. H., ook een zwerver, geboortig uit Weert, was de tweede zegsman. Ook hij strekt z'n zwerftochten tot Nijmegen uit en was daar zelfs, toen ik hem ondervroeg, woonachtig. We zullen zien of zich in de geheimtaal een sterkere Joodse invloed aftekent.

Weert behoort tot de kerkelijke gemeente Roermond. Er woonden in 1915 geen Joden.

bachem, stuiver
bajes, gevangenis
beis, twee
beisje, dubbeltje
bescholmen, betalen
betske, ei
gajes, volk, mensen
gekloft (zie *kluft*), gekleed
gesjocht, arm, ellendig
Gesjocht gajes. Pol. en Voorz.: *geshogten*, zie *shegten* ‘geslacht’, d.i. ‘door slachten gedood, geruïneerd; in desolate toestand’.
gokken, kaarten, spelen. Pol. en Voorz.: *çegoqen* ‘lachen, schertsen, spelen, speculeren’.
Grootmokum, Amsterdam
heitje, kwartje
jatten, handen, stelen
joedje, tien gulden
jofel, mooi
joker, duur
kaffer, boer
kaser, vlees
kasperen, coïre
kimmel, drie. Pol. en Voorz.: *ǵimel* ‘drie’.
kinnef, luizen. Pol. en Voorz.: *kinim* ‘ongedierte’.
kluft, kleren (zie *gekloft*)
leichem, brood, zwartbrood
lou, niet, slecht
majem, water
majemen, regenen
mesjokke, gek. Pol. en Voorz.: *meshugo'* ‘krankzinnig’.
mesommen, geld. Pol. en Voorz.: *mezumon* ‘geld’.
Mokum, stad (zie *Grootmokum*)
niese, vrouw, meisje; *jofele niese*. Pol. en Voorz.: samenstelling van *'n iese*: zie *ishoh* ‘dame, meid’.
peiger, dood. Pol. en Voorz.: *peigeren* ‘doodgaan’.
schim, naam
Linke schim ‘valse naam’.
sikker, dronken
sjacheler, koopman
sjoof, gulden
smoezen, praten
Lou smoezen.
sossem, paard
talleven, schooien; *de talf* ‘het schooien’; *talver* ‘bedelaar’
tokus, achterste, vagina
verkienen, verkopen
zwijntje, fiets. Pol. en Voorz. zie: *hashiweinu*.

Totaal 38 woorden op 187 of ruim 20%.

Verschillende woorden die we in de zuidelijke groep nog niet opmerkten, komen hier tevoorschijn: *gesjocht* ‘arm, ellendig’; *gokken* ‘kaarten, spelen’; *Grootmokum* ‘Amsterdam’; *kimmel* ‘drie’; *kinnef* ‘luizen’; *mesjokke* ‘gek’; *mesommen* ‘geld’; *niese* ‘vrouw, meisje’; *peiger* ‘dood’; *schim* ‘naam’; *zwijntje* ‘fiets’. Weert zelf heeft geen Joden. Van directe ontlening is dus geen sprake. De woorden zijn, evenals die van

Groenstraat en Maastricht, uit het noorden. *Grootmokum* en *zwijntje* zijn uit de Amsterdamse dieventaal. Veel van de nieuwe woorden zijn in de lagere taalkringen algemeen bekend; *gokken* is zelfs algemeen beschaafd Nederlands; *gesjocht(en)* en *mesjokke* kent de doorsnee Nederlander. Geheel beschaafd zijn ze nog niet. De hele Joodse woordvoorraad van Weert draagt een noordelijk karakter als we *bachem, gekloft, kaser, kasperen* en *talleven* uitzonderen. Op zwerftochten, die zich minstens tot Nijmegen uitstrekten, is dit materiaal opgevangen, en het heeft voor een deel het autochtone Bargoens verdrongen.

We zien uit het overzicht van de hele zuidelijke groep dat het minste Joods voorkomt in de Belgische geheimtalen; dat Antwerpen meer oplevert dan de andere Belgische westelijke groepen; dat verder Noord-Brabant al een sterke Joodse inslag gaat tonen (Schijndel) en dat in Limburg het Joodse woordmateriaal toeneemt van zuid (Maastricht) naar noord (Weert). Het aantal aanwezige Joden beslist geenszins over het aantal Joodse woorden. Weert, dat geheel geen Joden heeft, toont het grootste percentage (20%) van aan het Joods ontleende woorden. Verdere conclusies zullen we opschorten tot we het Joods woordenmateriaal in de noordelijke groepen nagegaan hebben.

Voorlopig dit: men zij voorzichtig uit Joodse woorden te besluiten tot directe Joodse invloed.

Een dievenbende wiens geheimtaal een sterke Joodse inslag heeft, hoeft daarom nog niet uit Joden te bestaan. Eén Jood kan een bende veel Joodse woorden verschaffen.

Een overzicht van de Joodse woorden in de zuidelijke geheimtalen: groep A en B moge hier volgen.

Het overzicht spreekt voor zichzelf. In groep A zowel als in groep B neemt de Joodse invloed toe naarmate we in tijd opklimmen. Ook neemt deze invloed toe als we meer contact met het noorden (voor B I met het oosten) mogen verwachten. De laatste lijsten van elke groep, A VIII en B VI, vertonen de sterkste Joodse inslag.

De oudste laag is in dit overzicht ook goed te constateren.

A I - *Liber Vagatorum* (1563)
A II - Cornelis de Bie (± 1680)
A III Bargoens van Zele (1840)
-
A IV Bargoens van Roeselare (1890)
-
A V Bargoens van Antwerpen (1922)
-
A VI Bargoens van West-België (1916)
-
A VII Bargoens van Tilburg, Schijndel e.o (1922)
-

B I - Das *Duisburger Vocabular* (1724)
B II - Kramertaal van de Kempen (1837)
B III Bargoens van St.-Truiden (1892)
-
B IV Bargoens van Maastricht (1917)
-
B V Bargoens van Groenstraat (1924)
-
B VI Bargoens van Weert (1927)
-

Joods	**A I**	**A II**	**A III**	**A IV**	**A V**	**A VI**
â cha'l, eten	-	-	-	-	-	-
pach. of B.-G., kleinigheid	-	-	-	-	-	-
baïs, huis	-	-	-	-	-	-
bechïoh, geween	-	-	-	-	-	-
beis, twee	-	-	-	-	-	*bijs*
meshaleim zijn, betalen	-	-	-	*beshom-melen*	-	*beschal-men, bescho-leme*
beiçoh, ei	-	-	-	-	-	-
bezaul, koopje, goedkoop	-	-	-	-	-	-
kaporoh	-	-	-	-	-	-
classey: keli en eimo, schrik-werktuig	-	-	-	-	-	-
kauach, kracht, geweld	-	-	-	-	-	-
gajus, toestand van leven; levendig-heid	-	-	-	-	-	-
ganow, dief	-	-	-	-	-	-
gàwer, collega, vriend	-	-	-	-	-	-
geshogten, geruïneerd	-	-	-	-	-	-
gacheles, gloeiende kool	-	-	-	-	-	-
çegoqen, lachen, spelen	-	-	-	-	-	-
hei, 5	-	-	-	-	-	-
haureig, moorde-	-	-	-	-	-	-

naar						
ishoh, vrouw	-	-	-	-	-	-
jad, hand	-	-	-	-	-	-
jud, 10	-	-	-	-	-	-
jopheh, schoon	-	-	-	-	*jofel*, goed	-
jauqèr, duurte	-	-	-	-	-	*joker*

A VII	B I	B II	B III	B IV	B V	B VI
-	*achelen*	-	-	-	-	-
bachem	-	-	-	-	*bachem*	*bachem*
-	-	-	-	*bajis*	*bajes*	*bajes*
-	-	-	-	-	*begiet*	-
-	-	-	-	-	*beis*	*beis(je)*, dubbeltje
-	-	-	-	-	*besjoelme*	*beschol-men*
-	-	-	-	*betske*	-	*betske*
-	-	-	-	-	*bezol*	-
-	*capores*, ver-moorden	-	-	-	-	-
-	*classey*, zakpistool	-	-	-	-	-
-	*cooch halden*, op roof uitgaan	-	-	-	-	-
gaje, volk	-	-	-	-	-	*gajes*, volk, mensen
-	-	-	-	*gannefen*, stelen	-	-
gappen, stelen	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	*gesjocht*, arm, ellendig
-	-	-	-	*gochel*, vagina, *gochels*, heet	-	-
-	-	-	-	-	-	*gokken*, spelen, kaarten
heitje, kwartje	-	-	-	-	-	*heitje*, kwartje
-	*herkem duf*	-	-	-	-	-
-	*isch*	-	-	-	-	*niese*
-	-	-	-	-	*jatte*	*jatten*
-		-	-	-	-	*joedje*, tientje
-		-	-	-	-	*jofel*, mooi
-	-	-	-	*joucker*	-	*joker*

Joods	**A I**	**A II**	**A III**	**A IV**	**A V**	**A VI**
joda, bedrieglijke magische wetenschap	-	-	-	-	-	-
kaphri, plattelands-bewoner	-	-	-	*kaffer*	*kaffer, kafferine*	*kaffer, kafferin, kaffriaan*
chajjim, Jood	-	-	-	-	*kajim*	-
kaloh, bruid, verloofde	-	-	-	-	-	*kalle*, dwaas vrouws-persoon, penis
kosaw, beliegen, huichelen	-	-	-	-	-	*kasperen*, coïre, *kasper-geeze, kasprement*
kosheir, geschikt (van vlees)	-	-	-	-	-	-
kein, ja	-	-	-	*kine*	*kien*	*kiene*
kélèw, hond	-	-	-	-	-	-
ǵimel, drie	-	-	-	-	-	-
kinim, ongedierte	-	-	-	-	-	-
k'luft, kleed	-	-	-	-	-	-
légèm, brood	-	-	-	-	-	-
lau, nee, niet	-	-	-	-	*lau*	*lauw*
maïm, water	-	-	-	-	-	-
maso umaton, uitoefenen van koopman-schap	-	-	-	*maasmat, massemat, maas-matter*	-	*masmat, massemat, mazemat*
malbush, kleed, hulsel	-	-	-	-	-	-
mamzeir, bastaard, beroerling	-	-	-	-	-	-

meshugo', krankzinnig	-	-	-	-	-	-
mezumon, geld	-	-	-	-	-	-
moqaum, stad	-	-	-	-	-	-
mo'aus, geld	-	-	-	*blankmoes, moes*	*moos*	*moes*

A VII	B I	B II	B III	B IV	B V	B VI
-	-	*jonen*, bedriegen	-	-	-	-
kaffer	*caffer*	-	*kaffer, kafferin*	*kaffer, kaffers-mokum, kaffersjuk*	-	*kaffer*
kajim	-	-	-	*kajum, kajimke*	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	*casprement*, zwanger-schap	-	*kasperen*, coïre
kazerik	-	-	-	*kazer*	*kazer*	*kaser*
-	-	-	-	*ken*	*ken*	*ken*
-	*kilef*	-	-	*kilef*	*kielef*	-
-	-	-	-	-	-	*kimmel*
-	-	-	-	-	-	*kinnef*
kluft	-	-	-	*kluft*	-	*kluft, gekloft*
-	-	-	-	*leichen*	-	*leichem*
lau	-	-	*loes*	*lau*	-	*lou*
majem	-	-	-	*majem, majemen*	-	*majem, majemen*
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	*malbusj*	-
-	*du manser*	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	*mesjokke*
-	-	-	-	-	-	*mesommen*
mokum	-	-	-	*mokum*	-	*mokum, Groot-mokum*
-	-	-	*moos*	-	-	-

Joods	**A I**	**A II**	**A III**	**A IV**	**A V**	**A VI**
ishoh, vrouw	-	-	-	-	-	-
peigeren, doodgaan	-	-	-	-	-	-
ba'almil-gomoh, koloniaal	-	-	-	-	-	*palemagom*
peh, mond	-	-	-	-	-	-
melech punem, aangezicht des konings	-	-	-	-	*poen*	*poen*
ponim, gezicht	-	-	-	-	-	-
poshut, penning, duit	-	-	-	-	-	-
sakin, mes, *sakonoh*, gevaar	-	-	-	-	-	-
sheim, naam	-	-	-	-	-	-
shageren, uitvorsen	-	-	*chachelen, chachelas*		-	-
shiqçoh, vr. van *sheiqèç*, lelijk jongmens	-	-	-	-	-	-
shopheil, slecht	-	-	-	-	-	-
shikaur, dronken	-	-	-	*chiken*	-	-
schkûk, markt	-	-	-	-	-	-
zohow, goud	-	-	-	-	-	-
shemirus, wachter	-	-	-	-	-	-
shemu'aus, praatjes	-	-	-	*smoezen*	-	*smoezen*
sus, paard	-	-	-	-	-	*sossem*
dal, arm, *dalphaun*, arme	-	-	-	-	-	-

taltal, tiltal, heen en weer bewegen	-	-	-	-	*tantel, tandem*	*tantel, tandem*, Antwerpen
tipaul, uit de voeten	-	-	-	-	-	-
togas, achterdeel	-	-	-	-	-	-
tauw, goed	-	-	-	*tof*	*toffe*	*toft, toffig*
qinjon, koop, het gekochte	-	-	-	-	-	-
zeiwel, bedrog	-	-	-	-	-	-
hashiweinu	-	-	-	-	-	-

A VII	B I	B II	B III	B IV	B V	B VI
-	*isch*	-	-	-	-	*niese*
-	-	-	-	-	-	*peiger*
-	-	-	-	-	-	-
pei	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	*poen*	-	-
ponem	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	*posjer*	-	-
-	*sackem*, mes	-	-	-	-	-
schim	-	-	-	-	-	*schim*
-	-	-	*sjachelen, chachelen*	*sjachelen*	-	*sjacheler*
sjikse	*schiksgen*	-	-	-	-	-
-	-	-	-	*sjaufel*	-	-
-	-	-	-	-	-	*sikker*
-	-	-	-	*sjok*	-	-
sjoof	-	-	-	*sjoof*	-	*sjoof*
-	-	-	-	*smeris*	-	-
smoezen	-	-	*smoezen*	-	-	*smoezen*
sossem	-	-	-	*sossele*	-	*sossem*
talven	-	-	*tallevelen, tallevelaar*	-	*talfe*	*talleven, de talf, talver*
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	*tippelen*
tochus	-	-	-	-	-	*tokus*
tof	-	-	*toffe, tof*	*doft*	*toft*	-
-	-	-	*ver-kimmeren*	-	-	*verkienen*
-	-	-	-	*zeibel*	-	-
-	-	-	-	-	-	*zwijntje*, fiets

Eindnoten:

229 Avé-Lallemant IV, p. 105. Kluge, *Rotwelsch* LXXV, p. 184. Van Ginneken, *Handb.* II, p. 118.
230 Vgl. Moormann, *Brg. v. Maastricht*, p. 168-173 [bron 23].
231 Zie hoofdstuk I, ‘Drukfouten’.

232 *Belgisch museum voor de Nederlandsche Taal en Letterkunde*, door J.F. Willems, Gent, deel II, 1838, p. 427-431; Winkler, *Dialecticon* I, p. 419; Moormann, *De Kramertalen*.
233 *Limburgsch Jaarboek* 1892, Bilsen; Julius Labbé, *Limburgsch Bargoensch*, p. 24-33.
234 Moormann, *Brg. v. Maastricht* [bron 23].
235 *Jaarboek van* 5674, p. 252.
236 *Moormann, Losche Nekôdesch* [Limburgs jargon van paardenhandelaars; bron 49].
237 Dr. J. Endepols, 'Groenstraat-Bargoens', *De Nieuwe Taalgids* XVIII, p. 172 vlgg.
238 Moormann, *Louter Lekoris* [het jargon van de paardenhandelaars, bron 48].
238* Noot van de redactie: in samenstellingen.
239 Winkler, *Dialecticon*, p. 411-412.
240 Winkler, t.a.p., p. 415.
241 Moormann, *De Kramertalen*, p. 256.

C. Joodse elementen in de noordwestelijke groep

De geheimtaallijsten die we van groep C, de noordwestelijke, bezitten, zijn niet zo scherp gelokaliseerd als die van de andere groepen. Over het algemeen bevatten ze de geheimtaal van de grote steden in Noord- en Zuid-Holland. Het dieventaalelement is er in sterke mate vertegenwoordigd.

Het materiaal dat we van deze groep kennen, is zeer belangrijk.

C I. Bargoens van Holland: *De gelukte list* (1689-1690) [Bron 3]

Het oudste Bargoens voor Holland vinden we in een blijspel: *De gelukte list*.[242] Het stuk dateert uit 1689-1690 en is gemaakt door een van de leden van het kunstgenootschap N.V.A. In het tweede bedrijf, eerste toneel, wordt een stelletje dieven sprekend ingevoerd. Het Bargoens (zoals ze hun taal noemen) is in de tekst opgenomen zonder vertaling en zonder dat het door een bijzondere letter aangegeven is. Een enkel woord als *stapje slierme* kan ik niet vertalen.[243] Het enige Joodse (?) woord dat we aantreffen is *poen*. Het grootste deel van de Bargoense woorden uit het blijspel is in de moderne geheimtalen door Joodse vervangen:

Blijspel	***Latere geheimtaal***
verhaaren	*gannefen, gappen*, stelen
loense keet	*sjofel bajis*, slecht huis
feem	*jat*, hand
kibbige poen	*kousjere mesommen*, goed geld
vosjes	*joedjes*, gouden tientjes
sprikkels	*jatten*, handen
kappen	*smoezen*, praten

Tegen 1700 was de Joodse invloed op de geheimtaal nog gering. Dit blijkt ook uit de volgende lijst.

C II. Geheimtaal van Cartouche (1731) [Bron 5]

Deze geheimtaal, blijkens de hele woordvoorraad voor het grootste deel dieventaal,[244] vinden we in *Cartouche*.[245] De uitgever zegt in z'n 'Bericht aan den Dichtlievenden Leezer':

> De Drukker heeft, in navolging van den Franschen, achter dit werkje geplaatst twee woordenboekjes, namentlijk, het eene met *Nederduitsch* voor, en het Bargoens' er tegen over, en het andere met het Bargoens voor en het *Nederduitsch' erover:* meer om zijn voordeel dan om dat gij een kwaad gebruik van die taal zoud maaken (l.c. p. 6).

Achter deze eerste lijst heeft de uitgever geplaatst het *Woordenboek van het Oud Bargoens en Duitsch*. Deze lijst is een slechte afdruk van die uit het *Liber Vagatorum*. Het merkwaardige ervan is de aankondiging als 'Oud Bargoens'. Ik mag dus aannemen

dat de eerste lijst, modern Bargoens, uit 1731 is. Deze lijst is bijzonder belangrijk en is weinig bekend. Ze bevat 351 woorden die tot de geheimtaal van de Hollandse grote steden behoren. Ik vermoed dat ze Amsterdams zijn, evenals die in C I. Het enige Joodse woord dat we aantreffen, is weer *poen* 'geld' (ook *poejer*). Toch kwamen de dieven al met Joden in aanraking, zoals het woord *platte Kaf* 'smous, die gestoole goedt koopt', aantoont. Maar op de geheimtaal heeft het Jiddisch nog niet ingewerkt.

C III. Geheimtaal (1769) [Bron 7, 52]

We bezitten uit ±1769 een zeer belangrijke notitie van geheimtaal.[246] Ze bevindt zich in het Algemeen Rijksarchief (Hof, verspreide stukken 251). Dr. Meilink zond me het hs. tegelijk met de processtukken van de Brabantse Bende (zie C IV). Het bevat echter geen woorden, door de leden van deze bende gebruikt, zoals een mededeling van Jos. Maria Wagner zou doen denken.[247] Deze schrijft bij no. 113 van z'n bibliografie:

> Die Akten dieses Prozesses gegen Jan den Brabanter, Everard Engelen und Cons. sind noch auf dem Kgl. Archive im Haag vorhanden. Herr Sous-Archivar van den Bergh hatte die Güte, mir daraus eine grössere Anzahl bargoenscher Wörter mitzuteilen.

De geheimtaal van de leden van de Brabantse Bende zullen we in C IV zien; ze is heel anders dan die van deze lijst.

De mededeling van Jos. Maria Wagner berust op een vergissing: de heer Van den Bergh meende dat de woordenlijst bij de processtukken van de Brabantse Bende hoorde.

Het onderhavige handschrift, door mij t.a.p. kritisch uitgegeven, heeft tot opschrift:

> Tael of Expressie van eenige Woorden onder de schelmen gebruikelijk mitsgaders een zamen gevoegd opstel van de zogenaamde Bourgondische Die-ven-taal alsmede van de Smouse, Dieve en Landlopers Taal, opgegeven in s' Hage den 17 Augusti 1769.

In deze lijst treffen we, naast vele Zigeunerwoorden (zie hoofdstuk V), talrijke woorden aan die van Joodse oorsprong zijn. Of ze alle in Holland gebruikt werden, betwijfel ik. De samensteller heeft zeker uit één Duitse lijst geput, namelijk: J.J. Bierbrauer, *Beschreibung Derer Berüchtigen Jüdischen Diebes-Mörder-und Rauber-Banden*... enz. (Cassel 1758).[248] In het voorbericht vinden we de eerste oorspronkelijke classificatie van de dieven na die van het *Liber Vagatorum*. Deze classificatie nu is op één woord na (*Kuttenschieber*) geheel, hoewel verkort, overgenomen. Men vergelijke:

Bierbrauer

Schrencker werden indessen diejenigen genannt, welche gemeinlich scharf geladene Sack-Pistohlen und Diebes-Instrumente versteckt bei sich tragen, mit zusammengesetzten Kräften gewaltsame nächtliche Einbrüche verrichten, alsdann Schränke, Kisten und Kasten aufschlagen oder erbrechen, alles ihnen Anständige daherausnehmen und wann sich etwa die Leute wiedersetzen oder zur Rettungs-Beförderung Lermen machen wollen, selbige *Koochen*. d.i. vergewaltigen, binden und schlagen oder wohl gar ermorden.

Hs. 1769

Schrenckers (N.B. Kas. L^t.)[249]
Zijn moordenaars en Dieven en die met zak pistolen, dief en breek ysers, en andere Instrumenten; heijmelijk voorsien zijn.
(Het woord is in geen enkele Nederlandse lijst te vinden.)

2 *Boskenner* pflegen sich in Kleidern ziemlich propre aufzuführen, reisen gemeinlich zu Pferde, kehren in die vornehmste Wirtshäuser ein und haben Diebes-Instrumente bey sich, mit welchen sie des Nachts alle Schlösser dermaszen geschickt zu eröffnen und wiederum zuzuschlieszen wissen, dasz es niemand hören noch gewahr werden kann; bestehet der Diebstahl in Waaren, Kleidern oder andere schweren Sachen, so werfen sie solche ihren vor denen Fenstern darauf lauernden Cammeraden zu; gerathen ihnen aber baare Gelder oder Pretiosa in die Hände, so stecken sie solche zu sich, bezahlen des folgenden Morgens die Zeche und reisen getrost ab, nehmen jedoch eine ganz andere Route, als sie im Wirtshause angegeben. Selbige gehören zwarn zu denen vorigen, jedoch mit dem Unterschied, dasz alle *Boskenner* zugleich *Schrencker* sind, die wenigste von diesen hingegen genugsames Ansehen und Geschicklichkeit haben, jener Diebes-Streiche zu bewerkstelligen.

Boskenners (N.B. Kas. L^t.)
Geven haer uit voor fatzoenlijke Luijden, en gaen in de voornaemste Herbergen Logeeren: dragen bij zig dieven gereedschappen; daer zij 's nachts kasten en kisten behendig meede openbreeken en alzoo steelen.
(Dit woord is in geen Nederlandse lijst te vinden.)

3 *Roller* lassen sich die Bärthe völlig abscheeren, geben sich alsdann vor Christen aus, kommen gegen Abend in die aufm Lande an denen Haupt-Strassen gelegene Wirtshäuser, worinnen Fuhr-oder Handelsleute logiren, legen sich zu selbigen auf Streue und sobald diese ermüdeten Leute hart eingeschlafen seynd, schneiden sie ihnen entweder die Katzen mit dem Geld vom Leibe herunter oder ziehen die Geld-Beutel aus deren Kippen gemächlich heraus und schleichen davon.

Rollers (N.B. Kas. L^t.)
Laten zig den baerd afscheeren en gaen in fatzoenelijke Herbergen logeeren: en aldaer handel drijvende luijden, meede logeerende, 's-nagts besteelen.
(Ons woord zakken*roller* is wel hetzelfde; dit is echter algemeen Nederlands geworden en komt in de latere geheimtaallijsten niet meer voor. Cartouche 1731 heeft nog: *Rolder*, Dief die het geld uit de zak steelt.)

4 *Schottenfeller* oder *Uffthuner* gehen in die Kram-Läden unter dem Vorwand etwas zu kaufen, wehrendem Handel aber stecken sie einige Waaren in die auf der linken Seite des Rock-Futters gemachte Oefnung dermaszen geschwind hinein, dasz es niemand so leicht merken kann.

Schottenfelters (!) of *Uffthuners*. (N.B. Kas. L^t.)
Gaen in de kramen of winkels onder voorwendsel van iets te koopen en steelen ondertusschen al wat ze magtig kunnen worden.
(Komt in de Nederlandse lijsten niet voor.)

5 *Marschandiser* begeben sich zu Wechseleren, Jubilirern, Uhrmackern und Goldschmieden, stellen sich an, als ob sie Geld verwechseln oder etwas kaufen wollten un wann ihnen alsdann Baarschaften oder Pretiosa vorgelegt werden, so wissen sie durch allerhand mit denen Händen machende Grimassen etwas zwischen die Finger oder in ihre darzu aptirte Rock-Ermel hinein zu practiciren.

Marschandisers (N.B. Kas. L^t.)
Geven sig voor koopluij uit die bij de Juweliers, Horlogiemakers, Goud en Silversmeeden etc. gaen en alsoo haer malitieuse Diefstallen pleegen.
(Van de Nederlandse lijsten geeft alleen Cartouche 1731 deze categorie: *Marchandiser op doen*: Dief, die onder schijn van iets te koopen 't goedt uit de winkel steelt.)

6 *Kuttenschieber*

Deze categorie ontbreekt.

7 *Esckocker* oder *Lohu* streichen zur Winterzeit Morgens und Abends, wann es noch dunkel ist, herum und wo sie eine Hausthür offen sehen, begeben sie sich heimlich hinein, bemächtigen sich derer Meubles, welche ihnen am ersten zu Gesicht kommen und schleppen solche eiligst hinweg.

Echkockers (N.B. Kas. L^t) of *Lohu*.
Zwieren 's morgens en 's avonds als 't nog donker is om, en een huisdeur open vindende plegen zij hare diefstallen.
(De woorden komen niet in Nederlandse lijsten voor.)

8 *Iomackener* gehen zur Sommerzeit in denen Dörfern herum und falls sie alsdann wahrnehmen, dasz die Leute sich allesamt aus einem Haus zur Feld- und Garten-Arbeit begeben haben so eröffenen oder erbrechen sie die kleine Nebenthüren in denen Scheuren oder Stallungen und hohlen heraus, was ihnen am besten anstehet.

Iomackeners (N.B. Kas. L^{t}.)
Gaen meest 's Zomers ten platten lande omswerven en als de huizen der Dorpelingen gesloten en dezelve in 't veld werkende zijn, de deuren dan weeten te openen, of in te breeken, en pleegen als dan hunne snoode dievstallen.
(Komt in de Nederlandse lijsten niet voor.)

9 *Schockgänger* werden die Markt-Diebe genannt, deren seynd gemeinlich drey bey einander: der erste feilschet zum Schein mit dem Kaufmann über ein Stück Waar, der neben ihm stehende zweite passet indessen die Gelegenheit ab etwas aus der Krambude zu entwenden und solches dem hinter im laurenden dritten rückwarts ohnvermerkt zuzureichen, welcher sich sodann eilend fort-packet; wird er aber mit dem Corpore delicti, ehe er solches in Sicherheit bringen können, atrapirt, so bestehet dessen Rechtfertigung gemeinlich darinnen, dasz er ein Schnurr-Jude seye, welchem ein anderer ihm unbekannter Handels-Jude die Waare gegen ein Batzen Trinkgeld ins Wirthaus zu tragen anvertrauet habe.

Schockgangers (N.B. Kas. L^{t}.)
Noemt men Marktdieven, die gemeenlijk met haar driën zijn, den eenen wat Waeren beziende en quasi wat staande te dingen, terwijl de anderen ondertusschen hare diefstallen plegen.
(Het woord, dat in meerdere Duitse lijsten voorkomt, ontbreekt bij ons.)

10 *Kisler* treiben die Beutelschneiders-Profession und stehlen denen Leuten ihr Geld, Uhren, Tabatieren u. dergl. auf eine behende Art aus denen Taschen und Hosen-Säcken heraus.

Kislers (N.B. Kas. L^{t}.)
Zijn de Meesters Beurzensnijders, die vigilant zijn in 't Spolieeren, en dus van dien naam wel de Capiteyne.
(Komt in de Nederlandse lijsten niet voor.)

11 *Pottfenner* schiessen denen Gaudieben absonderlich Schrenckern und Boskennern auf ihre vorhabende Massematten mit dem Beding Geld vor, dasz sie ihnen hiernächst die gestohlene Waaren in desto wohlfeilern Preis überlassen werden.

Portfenners (!)
Zijn zodanige, die de Gauw dieven, vooral de Moord- en dievagtige Schrenkers en Boskenners op hun voorgenomene Expeditie eenig Geld op de hand schieten, onder die mits, dat de gestolene goederen alsdan voor een koopje aan haar worden geleeverd.

(Komt in de Nederlandse lijsten niet voor.)

Hierzu kommen nun auch noch die sogenannte *Baldober* oder Aus-Kundschafter derer Massametten; diese aber sondern sich wiederum in drey besondere Classen ab.	*Baldobers* (N.B. Kas. L^t.) Bestaan in driederleij zoorten, en zijn Subtile Dieve makelaars, die wel zo zeer in perzoon niet medegaan, maar egter de occasie om dievstallen te plegen uitspionneeren, en 't Secreet daar van aan hunne makkers opgeven. (Dit woord is wél bekend.)

De overeenkomst is wel duidelijk. Ik geloof dan ook dat de bewerker de Casseler lijst gekend en vrij vertaald heeft. Ik acht me daarom niet gerechtigd de Joodse woorden van deze groep mee te tellen bij het bepalen van de Joodse invloed. *Baldober* zonder ik ervan uit. Dit woord treffen we ook aan in de lijsten onmiddellijk na 1769.

De volgende Joodse woorden blijven nu over.

aggelen, eten

baldobers, personen, die een gelegenheid tot diefstal uitspionneeren. Pol. en Voorz.: *ba'al dowor* 'heer van 't woord, woordvoerder' enz...; ook 'informator, rechercheur'.

besiastert zijn, sat zijn (vgl. *sjikker-sikker*)

beyes: de - is vervloekt, vast verknold, inkomen: wij sullen daer beswaerlijk inkomen. De bet. is 'huis'.

blette geholgt, verjaegt of gemist. Pol. en Voorz.: *peleitoh* 'ontvluchting' en *halchenen* 'gaan lopen' (Hebr. *hôla'ch*).

bosser, vleesch; Hebr. *bôsor*

cabber, kammeraet. Pol. en Voorz.: *gàwer, goweir* 'collega, vriend'.

caffer, een, een boer

camberous, een, een kamer

Bischoff: *chawrusse*: 1 'Genossenschaft, Gesellschaft, Verein, Anhang' (rabb. *chabrôthâh*); 2 (Diebs-, Gauner-)Gesellschaft (G).

capore: hem doen -, moorden of vermoorden

couser, duyster. Pol. en Voorz.: *kosheir* 'geschikt, bruikbaar, in orde, geoorloofd, voor gebruik geschikt, betrouwbaar'. (Waarschijnlijk hetzelfde woord: als het duister is, is het er *couser* 'geschikt voor diefstal'.)

dielis, deur

Bischoff: *dèles, der*, die Tür; Hebr. *dèleth*.

dofis, gevangenhuis

Bischoff: *tôfes* 'Arrest'; rabb. *thâphêss*, van Hebr. *tâfas* 'grijpen, gevangennemen'.

gallagh, pastoor. Pol. en Voorz.: *ǵalog* 'die toegestaan heeft dat men hem scheert, iemand met de tonsuur, roomskatholiek geestelijke, pastoor'.

ganniff, dief

gegem sourem, jenever

Gegem is *jajim*, Hebr. *ja'jin* 'wijn'. *Sourem* van Hebr. *sâra'ph* 'branden' (vgl. 'Louter Lekoris': *janzoref*).

getalt, opgehangen
Hebr. *thâlâh* ‘ophangen’ (zie *telleeren*).
Golden Mokem, Amsterdam. Pol. en Voorz.: *ǵodaul* ‘groot’; *mokem* ‘stad’. Het geheel is dus *Grootmokum*.
gom, de, dag, de dag. Pol. en Voorz.: *jom, jaum* ‘de dag’. (Voor wisseling Anlaut G en *J* vgl. het aangehaalde artikel, s.v. *gom*.)
innert, beul
Avé-Lallemant IV p. 427, leidt het woord af van Hebr. *ana, ono; innui* ‘die Qual, Folter, Tortur’.
iijsje, vrouwspersoon (is *isch* van B I)
jaske, klerk (lees: ‘kerk’). Avé-
Lallemant schrijft over dit woord het volgende (IV 550): Die Etymologie ist sehr dunkel; weder im Deutschen, Slawischen, Romanischen, noch Zigeunerischen findet sich ein auch nur ähnlich lautender Name. Möglich ist, dasz hier die jüdischdeutsche Abbreviatur: Jisch koëch, jaschke (jejascher kochacho, Gott möge deine Kraft führen), als Dank für empfangenes Gutes vorliegt.
joussen, slaepen. Bischoff: *jôsch'nen* ‘schlafen’ (Hebr. *jáschân*).
kasser, varken. Bischoff: Aram. *chasîr* ‘Schwein’.
kim, kiem, smous. De gewone vorm is *kajim*.
kilff of *kileff, een*, een hond
klasseija, glasse,[250] pistool. Mieses (*Die Jidd. Spr.*, p. 217): *Klajsajyn* ‘wapen in het algemeen’.
kijsiff, silver. Pol. en Voorz.: *késèph* ‘zilver, geld’.
la fonis, maeneschijn. Bischoff: *lewône, die*, der Mond. Hebr. *lebânâh* (Pol. en Voorz.: *lewônôh*).
leggem, brood
leijel, de, de nagt. Pol. en Voorz.: *leil* ‘nacht’.
malbo, kleederen (ook *malbois*)
masteren, klappen. Avé-Lallemant IV 571: van Hebr. *mosar* ‘verraden’.
mattaf, kelder. Avé-Lallemant IV 572: *mattow* ‘de kelder’. Van Hebr. bijw. *matto* ‘naar beneden’.
memler, koopman. Pol. en Voorz.: *mimkor* ‘verkoop’.
meijem, wijn (!). M.i. een contaminatie van *majem* en *jajem* ‘wijn, jenever’. *Meijem sourem*, wijn.
meijes, geld
mokum, mokem, stad
mousen, spreeken. Bischoff: Hebr. *môschêl* ‘vertellend’.
mijem, water
naafke, hoer. Pol. en Voorz.: *naphqo* ‘uitgaanster’.
neris, licht. Pol. en Voorz.: *neir* ‘licht, lamp’.
poen-bucht, geld
roune, sien. Bischoff: Hebr. *râ'âh* (Aschken. *rô'ôh*) ‘zien’.
saccum, sakkem, mes
schabber, breek-ijzer. Bischoff: *Schabber, der* ‘Brecheisen’, von Hebr. *schâba'r* ‘brechen, zerbrechen’.
schiks, meyd
schoffert, schout. Bischoff: *Schoifet* ‘Richter’ (Hebr. *Schôphêt*).
smeer, de, wagt, de wagt. Pol. en Voorz.: *shemiroh* ‘inachtneming, wacht; toezicht’.
soeye vos, goud. We hebben hier met twee woorden te doen: *soeye* en *vos. Soeye* is *zohow* ‘goud’ (zie *sjoof*).
sossem, een, een paerd
sourem (meijem), wijn. Bischoff: Hebr. *szâra'ph* ‘branden’.
swegten, drinken. Bischoff: Hebr. *schâpha'ch* ‘gieten’. (Avé-Lallemant leidt het woord af van *sowach* ‘slachten, offeren’ en *sewach* ‘het offer’.)

telleeren, rabracken. Avé-Lallemant leidt het af van Hebr. *thâlâh* ‘hangen, ophangen’ (zie *getalt*).
totes, gevange worden. *Totes* is zeker een schrijffout voor *tofes, tofis*, een woord dat wel bekend is (zie artikel i.v. *Totes*). Bischoff: rabb. *thâphêsz* ‘gevangen’.
vernollen, sluyten. Bischoff: Hebr. *nâ'a'l* ‘grendelen’.
versommen (versonneren), vergeven. Pol. en Voorz.: *sam* ‘balsem’ (bij Avé-Lallemant ook nog ‘vergift’).
ysjes intje, rooktabakdoos. Bischoff: Hebr. *'èsew* ‘gras, kruid’.

In totaal constateren we 59 woorden van Joodse oorsprong op ±300. Verschillende van deze hebben we ook in de zuidelijke lijsten opgemerkt: *aggelen, beyes, caffer, capore, ganniff, iijsje* (*isch* in B I), *kim, kilff* (*keilef*), *leggem, malbo, meijes, mokum, meijm, poen, saccum, schiks, sossem*. Deze woorden gaan over de gewone zaken die zwervers bezighouden: eten, brood, de boer en de hond, kleren en geld, een paard en een meid. De nieuwe woorden in onze lijst dragen een heel ander karakter en zijn voor een groot deel dieventaalwoorden: pistool, zilver, maneschijn, nacht, kelder, praten, licht, zien enz. zijn begrippen die tot het dievenvocabulair horen. Het percentage Joodse woorden, bijna 20, is opvallend groot voor deze tijd. De noordwestelijke lijsten leverden tot nu toe, op één woord (*poen*) na, geen Joods op. De Joodse invloed begint in deze groep dus in de eerste helft van de 18de eeuw, toen, zoals de geschiedenis ons leert, de Joden als venters en kramers de boer optrokken (hoofdstuk III, ‘Verbreiding van de Joden op het platteland’). De oude geheimtaalwoorden worden nu door Joodse verdrongen. In onze lijst komen de oude woorden nog voor naast de Joodse. De oude woorden in de noordwestelijke groep zijn in de moderne lijsten voor een deel verdwenen (in het Bargoens van het zuiden bleven er vele) en de Joodse zijn ervoor in de plaats gekomen. We zullen de begrippen waarvoor in deze lijst Joodse en niet-Joodse woorden bestaan, eens naast elkaar zetten.

aggelen	*botten*, eten
besiastert zijn	*buys zijn*, dronken zijn
beyes	*kit*, huis
caffer	*hoers* (lees: *hoets*), boer
camberous	*hits*, kamer
capore	*molle*, dood
dielis	*val*, deur
dofis	*kitje*, gevangenis
gallagh	*primer*, pastoor
gegem sourem	*gevinkelde, neuri*, jenever
gom	*hellig*, dag
iijsje	*gees*, vrouw
joussen	*luymen*, slapen
jaske	*zanke*, kerk
kasser	*vroeterman*, varken
kijsiff	*kriem* en *roep*, zilver
leggem	*losje, hoest*, brood

leijel	*deen*, nacht
masteren	*knoesen*, klappen, verklikken
mattaf	*dieperik*, kelder
meijem	*hespe, mool*, wijn
meijes	*bugt*, geld
moers	*bugt*, geld
mousen	*kappen*, spreken
naafke	*mot*, hoer
poen	*bugt*, geld
prince beijes	*katelerke*, kasteel
schoffert	*moskero*, schout (Zig.)
smeer	*gaff*, de wacht
soeye	*sonnekrij*, goud (Zig.)
sossem	*trapperman*, paard
sourem	*hespe*, wijn
swegten	*buijsen*, drinken

We zien dan dat 33 van de 59 Joodse woorden voorkomen naast oude geheimtaal-woorden. Van deze oude woorden worden de volgende in *De Boeventaal*, dat wel alle woorden geeft uit de noordwestelijke groep, niet meer genoemd: *hoers, hits, gevinkelde, hellig, vroeterman, hosje, hoest, deen, knoesen, dieperik, hespe, bugt, kappen, mot, katelerke, moskero, gaff, sonnekrij, trapperman*.

De Joodse woorden van 1769 zijn ook wel niet alle gebleven, maar een groot deel treffen we toch nu nog aan in plaats van de verdwenen niet-Joodse oude woorden: *caffer, jajem, janzoref, jom (jontef), niese, gazzer, kesef legem, majem, moos, smoezen, nefke, poen, smeris, zoof, sossem*.

Hieruit blijkt dat de oude geheimtaalwoorden door Joodse verdrongen worden in twee tempo's: 1 Joods naast Oudbargoens; 2 Joods.

Hóe precies de Joodse woorden ontleend zijn, direct of indirect, is niet uit te maken. Het meest waarschijnlijk lijkt me dat het Joodse element in de dieventalen overgenomen is van de Joodse elementen van de dievenbendes. De nu volgende lijst versterkt m'n vermoeden.

C IV. Geheimtaal van de Brabantse Bende (±1800) [Bron 8, 53]

In het laatste decennium van de 18de eeuw opereerde in West-Europa een dievenbende van ontstellende brutaliteit. Jos. Russel[251] geeft over deze benden enkele inlichtingen. Deze zijn echter, evenals het woordmateriaal dat hij brengt, niet betrouwbaar. Jos. Russel ziet overal Joden. Op 49 leden van de Brabantse Bende telt hij 32 Joden; z'n woordenlijsten geven alleen Joodse woorden. Deze zijn overgeschreven uit het werk van B. Becker: *Actenmäszige Geschichte*... Cöln 1804.[252] De grote fout die Jos. Russel, B. Becker e.a. maken, is deze: ze noteren alleen woorden die hun volkomen vreemd voorkomen, dus Joodse; maar woorden als *vinken, het zoek maken, koffijboonen* enz. komen hun, zo los beschouwd, bekend voor en worden dus verwaarloosd. Het resultaat is dan een lijst met 100% Joodse woorden, die dan bewijzen moet dat de dieven allemaal Joden waren. Dit soort lijsten wekte terecht

bij Loewe, Mieses e.a. ontstemming op. Daar ook Wagners bibliografie melding maakt van een groot aantal woorden uit de processtukken van de Brabantse Bende (zie noot 247), heb ik deze stukken zelf doorgewerkt. Ze berusten in het Rijksarchief, onder de no's 5595 I, II, 5590 I enz. en zijn zeer uitgebreid.

De Brabantse Bende was een deel van een wijdvertakte bende. De uitlating van één van de verdachten tekent de situatie het best. Dina Jacobs, de vrouw van Picard, een van de hoofden, zegt namelijk voor de rechtbank van het departement te Jemappes:

> Qu'il est de sa connaissance qu'il existe des bandes de brigands: Savoir l'une dans les environs de Paris: la seconde en Hollande et la troisième dans les environs d'Anvers, la sixième dans les environs de Lille et la septième dans l'arrondissement du Tournaisis: que de ces sept bandes celle de Paris est la plus forte: que les chéfs de ces diverses bandes sont nommés Picart son mari qui ordinairement avoit sous ses ordres 40 à 50 brigands. François et Jean Borspecq, frères, ordinairement habitant de Cologne ... enz. (Deze F. en J. Borspecq zijn de tweelingbroeders Jan en Cis Bosbaeck.)
> A lui demandé ou se tient la bande d'Hollande. A répondu dans les villes de Flessingue, Middelburg, Sas de Gand et leurs environs ... que cette bande est composée de Juifs et d'autre individus dont le chef se nomme Jean Borspecq...

Uit een verhoor van dezelfde Dina Jacobs (een Jodin), drie dagen later, noteer ik:

> ...A répondu que Jean Borsbecq (!), natif d'Anvers chrétien, est le chef; qu'il ne souffre que des chrétiens dans sa bande, qu'il ne peut souffrir les Juifs, qu'il en tue même; qu'il ne souffre que deux Juifs qui sont ses favoris ...

Deze twee uitingen zijn wat het aantal Joden van de bende betreft, met elkaar in tegenspraak. Op deze tegenstrijdigheid wordt in de stukken niet gewezen.

De geestelijke vader van deze bendes is Jacob Moyses uit Winschoten, wiens dochters met de christelijke bendehoofden trouwden.

> ... A répondu: que Jacob Moijse son père recèle et vend les vols, qu'il entretient une correspondance avec toutes les brigades des voleurs: qu'il désigne les maisons et les endroits pour commettre les vols.

Ook Sara, de vrouw van Jacob Moyses, van geboorte christin, ‘tient le fil de la correspondance’.

We zien dat in deze bende, vooral onder de leiders, Jood en christen sterk vermengd was. Onder de mindere goden ontmoeten we vooral bij de benden die in Den Haag en Amsterdam berecht zijn, niet veel Joden. Ziehier enkele van hun namen uit het proces tegen Adrianus Bosbaeck:[253] Everard Engelen, W. van de Wiel, Hein Surel, J.G. Waltelingh, Jan Baas, M.W. Waltelingh, F. Metzger, *Abram Levy Singer*, G. Geessing, A. Jaspers, *J. Mozes Lion*. Slechts twee Joden.

De leden van de bende komen uit alle delen van het land: Leerdam, Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Nijmegen, Den Bosch.

Precies te bepalen wáár de geheimtaal ontstaan is, is onmogelijk. Maar ik meen ze veilig tot de dieventaal van de Hollandse steden te kunnen rekenen. De naam 'Brabantse Bende' is te danken aan de aanvoerders, die Brabanders waren. Ook had ze een tijd haar hoofdkwartier in Den Bosch.

De woorden zitten door het hele proces verspreid. De Nederlandse onderzoekingsrechters hebben verschillende keren veel moeite gehad achter de betekenis van een woord te komen, hele verhoren draaien bijvoorbeeld om de betekenis van het woord *marremoekomt* 'alibi'. Maar er is niemand op het idee gekomen de beklaagden eens systematisch over hun geheimtaal te ondervragen.[254] Licht was er één geweest die geklapt had. Het materiaal dat ik nu kan geven, is onvolledig en bevat alleen de termen die in het proces ter sprake gekomen zijn. Van twee woorden, een Nederlands en een Joods, voor één begrip, is hier dan ook geen sprake. Die krijgt men alleen bij ondervraging.

Ik laat hier de hele lijst volgen om aan te tonen dat we hier met een dieventaal te doen hebben waar het Joodse element, vooral ook in verband met de tijd (1798-1800), zeer belangrijk is in verhouding tot het Nederlandse.

Bulthoever: 'Smoelken Mons is de *bulthoever*', of 'heeft de geleegenheid tot die braak aan de hand gedaan'. We hebben hier te doen met *baldower*, Pol. en Voorz.: *ba'al dowor*.

Beys, huis. Pol. en Voorz.: *baïs* 'huis'.

Bikkementis: 'Daar is Reedelijk *bikkementis*' (brief van Abram Levy, die hier het hém toch zeker bekende Joodse woord *achiel* niet gebruikt; het is dus hier niet zó dat de Joden alleen de Joodse woorden gebruiken).

Bargoens: 'Dat voorts dezen Gev.e nog eenige vreemde woorden gebruikende, hij Gev.e heeft gevraagd: "Wat is dat?" Beantwoord: "wel weet je dat niet, dat is *borgoens*."' De onderzoekingsrechter vraagt echter verder niet naar die woorden. Hij noteert er tenminste geen.

Bruiloft: naar een - gaan, op een braak uitgaan. De beklaagden *Jansen* en *Smit* zeggen niet te weten wat dat woord betekent.

Chnelles, signifie: 'pistolet'. Staat in de Franse processtukken. Ditzelfde woord vind ik bij B. Becker (Kluge l.c. p. 275), die een geschiedenis gegeven heeft van de roverbenden aan weerszijden van de Rijn. Dat is woordmateriaal van dezelfde benden als waarvan hier sprake is.

Clemondes: 'Of die kisten en kasten niet zijn opengebroken door middel van een ijzer, 't geen zij gewoon waren te noemen *clemondes* en Jan de Brabander gewoonlijk bij zich had?' Avé-Lallemant: Hebr. *k'le umonus* 'Handwerksgeräth'.

Fretboonen: 'Engelen had altoos twee wat in grootte verschillende fretboonen bij zich ... hij had dezelve o.a. verstooken achter een spiegel.' Ik kan niet nagaan wat met dit woord bedoeld wordt.

Coffij boontjes, lederen mutsen.

Feffere und Salz (ou poivre et sel), les munitions d'armes à feu. Uit de Franse processtukken: verhoor van Dina Jacobs. Deze sprak dus Duits, waarschijnlijk Jid-

disch. Een kleine aanwijzing dat de Joden van de bende nog Jiddisch spraken.
Gebaldhoeft: 'De vrouw van de C. heeft de voorz. braak *gebaldhoeft*' (zie *bulthoever*).
Gebriesseld: 'Hij had dezelve (panache) *gebriesseld*, dat is gestoolen onder schijn van in een winkel een panache te willen koopen en uitzoeken.'
Geld verdienen: 'Dat hij wel meer zoo geld met Jan de Brabander verdient hadt' - 'dat hij daardoor verstond: "steelen".'
Gelikt: 'Toen Ik hoorde dat G. gelikt was' (gevangen).
Gemarwicht: 'Wat kan het scheelen, al heb ik hem *gemarwicht*'; dit woord werd meermalen gebruikt en betekent 'stelen'. Staat in verband met *rewach* 'winst'. Pol. en Voorz.: *réwag* 'voordeel, winst, rente'.
Gochem: 'Dit was hem verhaald door een Kastelijn nabij Grave, die zedert lange Jaaren *Gochem* is, en door dieverijen zijn fortuin gemaakt heeft.' Pol. en Voorz.: *gochom* 'wijs, verstandig'.
Gochemme: 'Op jou en Engelen vertrouw ik als mijn braafste *Gochemme*' (brief van Abram Levy Singer aan Jan de Brabander).
Handler-hhasner, signifie 'saisir, lier des hommes, les assassiner, massacrer' (uit Franse processtukken). Voor *handler* vgl. Avé-Lallemant II 236, IV 290, 547; *hhasner* (!) kan ik niet thuisbrengen.
Harous daar: Jan de Brabander heeft geroepen, *harous daar* en vervolgens zijn zij heengegaan (waarschijnlijk *heraus*: sluit aan bij de Duitse woorden uit de Franse stukken).
Kattebakken haalen: Getuige (Geesing) zegt de betekenis niet te kennen; 'of hij dan niet weet dat zulks beteekent: het geld uit de Laden of Mandjes van de toonbank, of wel èn Laden en geld, te steelen?' Getuige: zegt daar niets van te weten.
Keeten opmaken: 'Ze hebben op de Zeeuwsche stroomen gekruist, om *massematten* op te zoeken of *Keeten op te maken*, daardoor verstaande bakhuysjes waarin de Lieden aldaar gewoon zijn hun brood te bakken en dagelijks huys te houden' (verhoor van V.d. Wiel, geboren te Gorkum, wonende te 's-Hertogenbosch).
Lampte, 'denoteerende het allarm, sein in geval van verrassing'. 'Dondersche mof! Roep je *lampte* voor een kalf? Twee à drie boeren, dan is 't nog geen lampte.' Pol. en Voorz.: *lamdon*. Avé-Lallemant IV p. 564 S.V. *Lamdon*; van *lomad* 'geleerd', waaruit 'oppasser'.
Ligt: het groote -, 'hebbende deeze zoogenaamde captijn bij 't pleegen van den Diefstal een soort van een Flambouw of dik piktouw in de hand, waarvan 3 à 4 strengen in brand en dezelve ongeveer dertien à veertien duymen lang was, werdende door de Dieven genaamd het groote Ligt.'
Luymen, slapen.
Maayem Koorem, ''s morgens *maayem k. te sasselen*' (brief van L. Singer). Ik vermoed dat *jain sôrof* 'brandewijn' bedoeld wordt. In Twente noteerde ik het rijmpje: *janzoref is mekoref* (Jiddisch *Jaïn soref* is *zijn koref* 'bloedverwant, neef'). Het tweede deel van dit rijmpje zou wel eens in plaats van het eerste gebruikt kunnen zijn.[255]
Maling: 'Ik moet ze wel geven of hij zou mij een *maling* maken' (waarschijnlijk 'zou mij verraden').
Marre moekomt: verschillende getuigen weten niet wat het betekent. Is door de rech-

ters op het gehoor opgetekend. ‘Maremokum, der Hinweis auf einen Ort, Ortsanzeiger, der falsche betrügliche Beweis des Alibi, der falsche Alibizeuge selbst.’[256] Hebr. *moro'oh-ro'oh* ‘zien’ en *mokom* ‘plaats’. ‘Es ist eine herbe Wahrheit, dasz sich besonders *christliche* Zeugen immer bereit finden lassen, für Geld das Maremokum zu beschwören, ja dasz manche ein stehendes Gewerbe davon machen, während die Zahl der Juden dagegen immer nur sehr gering ist’ (Avé-Lallemant deel II p. 84).
Marremookum: ‘Doch (dat hij) dien nagt op *marremookum* geweest was, zooals zij dat noemen, dat is bij een ander aan Huys, omme alzoo te kunnen bewijzen dat hij daar niet bij was geweest’ (brief van Levy Singer aan z'n vrouw).
Marmokum: ‘Gevangene weet niet wat het woord beduidt, ten waare zulks beduiden mogt op een plaats geweest te zijn.’
Hebien masemaher, c'est à dire, ‘avez vous fait bonne capture’ (Fr. proces te Jemappes). Pol. en Voorz.: *maso umaton*. Bischoff: Hebr. *ma'asèh umatthân* 1 ‘Handel und Wandel’; 2 ‘Geschäft, Diebbeute’.
Massematten: ‘Zij waren op de *massematten* geweest’, zij waren medeplichtig aan de diefstal.
Massematten maken: ‘Of hij gevangene ook weet wat beteekend *massematten maken*’ (antwoord *neen*).
Mokum, stad; *mokumtie*, dorp. (Hebr. *mokom* ‘plaats’.)
Mos, vrouw. ‘Je mos zal sliegelen dat je niet in 't beys geluymt hebt’ (brief van Levy Singer aan Jan de Brabander). Avé-Lallemant IV p. 576: It. *mozza*.
Nehress, signifie ‘une bougie roulée’ (stukken uit Jemappes). (Hebr.: *nêr* ‘licht’.)
Onderleggers, ‘zekere houtjes onder een breekijzer gelegd tot het plegen van meerdere forcie’.
Ondergemakkerd: ‘Of Surel geen blauw geëm. goud horloge heeft *ondergemakkerd*, of achtergehouden?’ Hebr. *makoh* ‘slag’ (Pol. en Voorz.); vgl. Duits: *unterschlagen*.
Partous maken: Gevangene beweert het woord niet te kennen. ‘Of hij gev. durft te ontkennen, dat zulks betekend opdringen om zakken te rollen.’ Later verklaart hij het woord te kennen.
Poorter blijven: ‘We zullen wel wat *Poorter* blijven, maar dat is nies’ (wegblijven?). Brief van Abram Singer. Pol. en Voorz.: *potur* ‘vrij, kwijt’. Bargoens: *Hij is poter* ‘hij is weg’.
Sasselen, drinken; Hebr. *schâcha'r* ‘trinken’ (Bischoff).
Schliegelen: ‘Doch dat zij niet *schliegelden* en dus wel los zouden komen’ (door een Jood aan Engelen verteld) ... ‘Hij moest *geslicheld* hebben, want dat ze hem anders niets zouden hebben kunnen doen.’ Bischoff: *sch'lîcher* ‘Verräter, Polizeibotschafter’ (von rabb. *sch'lîach*).
Schokere: ‘Qu'ils appellent l'instrument avec lequel ils forcent les portes’ (mededeling Frans proces Jemappes). Van Hebr.: *sogaur* ‘sluiten’, *s'gaur* ‘slot’?
Spleeten: ‘Dat zij (en wel) Jacob Levi, Jan Zieberg en A. Hilssink ook veeltijds tegen elkanderen van *spleeten* hebben gesproken’ (verhoor van Jan Wieperfusz; J. Zieberg beweert niet te weten wat het is).
Smoesen: ‘Wij zullen ze wel doen smoezen’ (Smit beweert niet te weten wat het betekent). Het werd door Engelen en Jan de Brabander gebruikt. Opmerkelijk is

hoe nog naar zo'n nu algemeen bekend woord gevraagd wordt, en hoe een dief nog durft beweren het niet te kennen. Pol. en Voorz.: *shemu'aus* 'praatjes' (*Sch'mû'ôth'* 'Gehörtes, Rederei': Bischoff).
Smeer: op - zetten, op schildwacht staan. Hebr. *sch'mîrâh* 'Wache' (Bischoff).
Speentje: een - trekken: 'Hij had in de kersnagt in de Boomskerk een *speentje getrokken*', een knipbeugel gestolen.
Stomme zonden, sodomie? De betekenis is niet zeker op te maken.
Turftrekken: Geesing beweert het woord niet te kennen. 'Of zulks niet bet. "zakken-rollen"?' Zegt dat niet te weten. Zie Avé-Lallemant II p. 223: *Torf*, vom Hebr. *toraph* 'er hat zerrissen', wovon *teref* 'Beute, Speise' - 'Ist in der Gaunersprache die durch Raub, Ueberfall, und Ueberraschung gemachte Diebsbeute, besonders die aus dem Taschendiebstahl gewonnene Beute.'
Verkluften: 'Zij zouden de schuitjes *verkluften*, d.i. van verf en zeil veranderen; beteekenende het woord verkluften zoo veel als verkleeden.' Bischoff: van rabb. *killûph* 'schors, schaal'.
Vinken: in de - vliegen, erin vliegen. 'Dat zij vertrekken moesten alzoo, eenige boeren over den dijk hun bespiedden, en dat zij dan allen in de vinken zouden vliegen' (verhoor Van de Wiel).
Wieberig gaan, vluchten. Pol. en Voorz.: *wajiwrag* 'hij vluchtte'.
't Zoek maken: 'De Herbergier had die persoonen als zijne vrienden zijnde, *'t zoek gemaakt*.'

Van de 51 genoteerde woorden zijn er 26 van Joodse origine. Het percent wordt dus ± 50; dit getal wordt hier m.i. sterk beïnvloed door het kleine aantal woorden dat de lijst bevat. De geheimtaalwoorden voor de gewone begrippen ontbreken hier haast geheel. Die zullen wel níét van Joodse origine geweest zijn. Als we dat aannemen, dan komen we tot de conclusie dat in de dieventaal de Joden de leveranciers waren van een massa woorden, het inbrekersvak betreffend, en dit niet altijd door indirecte ontleningen, of doordat men aan de zelfkant van de samenleving toevallig een Joods woord hoorde, maar ook wel, en zeker in dit geval, doordat Joden actieve leden waren van bendes.

Ik wees reeds op de woorden die mr. Van Hamelsveld noteerde.[257] Deze zijn van leden van dezelfde bende. Er is bij de groep die mr. Van Hamelsveld beschrijft, geen enkele jood: F. Jansen is Groninger van geboorte, woonde laatstelijk te Rotterdam; F. de Smit, geboren te Gent, was brigadier in keizerlijke dienst in Brabant, trok later naar Rotterdam; Andries Jaspers, geboren te Nijmegen - later naar Amsterdam; Gerrit Geesing, geboren te Amsterdam, enz. We zien uit deze opgave van namen nog eens weer dat de leden van de Brabantse Bende lang niet allen uit Brabant stammen en dat we hun geheimtaal gerust als in Holland gesproken mogen beschouwen.

De woorden zijn voor een deel gelijk aan die welke ik gevonden heb:

**leyer*, degeen die helper is bij het spelen met de vingerhoeden, die quasi geld verspeelt
de kattebak halen, de geldlade stelen
partous maken, van buiten opdringen, terwijl een ander iemand de zakken rolt
de Bargoense taal, de gauwdieventaal
turftrekken, zakkenrollen
een speentje getrokken, een knipbeursje gestolen
**kriem*, zilver
clamones, een zeker breekijzer
lampte, onraad
smoesen, doen bekennen waar het geld is
**een topje*, een hoed
massematten, breken, stelen
**ter bruiloft gaan*, de buit delen
gebaldovert, aanwijzen
verkluffen, verkleden
onderleggers, houtjes om te breken, bij wijze van koevoeten
**brood zoeken*, stelen
op smeer staan, op schildwacht staan
sliegelden, klappen, bekennen
maaijen sasselen, water drinken
maaijen kozen sasselen, jenever drinken
bikkementen, eten
versliegeld, verraden
**ginkel*, een hoer
gelikt, gevangen
wieberig gaan, weglopen
gochemmer vrinden, dieven die de kunst verstaan en getrouw zijn
gehandeld, gestolen
**witse bliksems*, zijn die welke hun misdaden bekennen
Je mos zal sliegelen, dat je niet in 't beys geluimd hebt, d.i. ‘Uwe vrouw zal zeggen, dat gij niet thuis geslapen hebt.’
**jongens*, gauwdieven
**erfenissen halen*, uit stelen gaan

De woorden die in de door mij gegeven lijst niet staan, zijn met een * getekend. Dit zijn er negen. Bij die negen is geen enkel woord van Joodse oorsprong. Daaruit blijkt me dat mr. Van Hamelsveld z'n taal gekend heeft en de afwijking van de gewone betekenis van belang heeft gevonden. In het proces zélf schijnt nog meer de aandacht op het Joodse dan op het Bargoense element gevallen te zijn. In totaal vinden we dus in groep C IV 26 Joodse woorden op 60, d.i. 43%.

C V. Lijst van mr. Vernée (1844) [Bron 11]

Mr. L.G. Vernée heeft in 1844 ‘Het Argot, of de Fransche Dieventaar’, voorkomende in de *Mystères de Paris* door Eugène Suë, ‘overgebragt in het Bargoens of de Hollandsche Dieventaal’.[258] We hebben hier met dieventaal te doen, die ook opgenomen is in de later te bespreken lijst van Verwoert (C VIII). Of mr. Vernée z'n materiaal onder dieven verzameld heeft, weet ik niet. In de inleiding van z'n artikel schrijft hij het volgende:

> In het 1e Deel, blz. 3, de noot, der vertaling van het werk: *‘Les Mystères de Paris’* door Eugène Suë, onlangs bij den boekhandelaar H. Nijgh te Rotterdam uitgekomen, onder den titel van: ‘De Verborgenheden van Parijs’, treffen wij de volgende woorden aan:

Wij Hollanders kennen geen dieventaal: 't schijnt, dat de bevolking onzer gevangenissen en tuchthuizen niet ‘zoo dichterlijk, zoo vol verbeeldingskracht is.’

> Deze woorden hebben ons verwonderd, daar wij weten, dat bijna alle volken eene dieventaal bezitten, en dat helaas! ook onze taal met eene dieventaal of *Bargoensch* is begiftigd, welke ons gedeeltelijk is bekend.[259] Wij hebben daarom getracht, het zoogenaamde *Argot* of de Fransche dieventaal, in de *Mystères de Paris* voorkomende, in het zoogenaamde Bargoensch over te zetten, en zijn daarin gedeeltelijk geslaagd. Mogt het ons gelukken, ook de overige in het genoemde werk voorkomende uitdrukkingen der dieventaal, welke ons nog ontbreken, naderhand te leeren kennen, dan zullen wij dezelve ook door middel van dit blad mededeelen.

Ik vertrouw wel dat mr. Vernée, 'advokaat en Rechter Plaatsvervanger bij de Arrondissements Regtbank, te Hoorn', woorden gegeven heeft die hij in z'n praktijk gehoord heeft. De volgende woorden van Joodse origine treffen we in z'n artikel aan.

haggelen (achelen), eten
aijenen, ogen. Pol. en Voorz.: *aïn* 'oog'.
baldoveren, spioneren
caskene, drinken
gaayes: om - maken, doden
galf, mes. Pol. en Voorz.: *galoph, galiph* 'slachtmes'.
gis, naïef, eenvoudig. Pol. en Voorz.: *gis* is Barg; zie *ges*, d.i. de letter *ges* of *geis*, als aanvangsletter van het woord *gochom* 'loos, verstandig, onveilig' beschouwd. (Bij mr. Vernée is *gis* de vertaling van 'un homme naif'; het Frans argotwoord luidt *sinve*. Michel[260] vertaalt dit woord met *niais*. Sainéan[261] heeft: *sinve* 'dupe' (et *sinvre*), ook *sinfe* 'voleur qui tient le volé'. De vertaling 'naïef, eenvoudig' is niet goed. Een *gisse* jongen is 'een loze jongen, een dief.)
gognum, wijs, ingewijd. Pol. en Voorz.: *gochom*.
hij (in *hij sjoones*), vijftien jaar. 'Vijftien' is een vergissing van mr. Vernée; het is '*vijf* jaar'. (Susan[262] verklaart *hij* als ontstaan uit *h* 'vijf' en *y* 'tien', dus als 'vijftien'. Ik geloof ten onrechte: 'vijftien' is of *joed-hei*, of *tes-woof*.)
eileya menschen, eenvoudige mensen. Susan t.a.p. legt het woord *eileya* uit als patois-Hebr.: *Eili-jé* 'zo (goed als de profeet) Elia'; spreekwoordelijk voor 'goed, eenvoudig'.
jedemme, ogen. Susan l.c. leidt het woord af van Joods *dam* 'bloed'. (Pol. en Voorz.: *dam*, status constructus van *dom* 'bloed'.) Bij mr. Vernée is *jedemme* de vertaling van 'ogen': *je te crève tes yeux avec mes ciseaux*, vertaald: 'ik neem je de *jedemme* uit'. *Jedemme* kán in deze zin ook wel 'bloed' betekenen. Mr. Vernée geeft m.i. maar een benaderende vertaling.
kalle, vrouw
klienje, schavot. Susan: *tlie-je* galg. Avé-Lallemant IV 613: *tlija, telije*, galg (zie *telleeren*). De afleiding van *k'li* 'instrument' (Bischoff) lijkt me, vooral om de Anlaut, wel plausibel.
kootme sjeffen, gevangenzitten. Susan: *chootem sjeffen* 'met een merk zitten'. (Ik vind de uitdrukking niet elders.)
lekijve, een jong meisje. Pol. en Voorz.: *neqeiwoh* 'vrouwelijk persoon, wijfje'.
marwieger, bandiet, dief
masomme, geld

massematten handelen, stelen. Pol. en Voorz.: *maso umaton* ‘opstapeling en afgifte, uitoefenen van koopmanschap, transactie...’
moos, geld
moser, verrader. Pol. en Voorz.: *mauseir* ‘verklikker, verrader’.
neres, licht, lantaarn
nijft, mes. Pol. en Voorz.: zie *niphtar* ‘doden, doen sterven’.
schibus gaan, ervandoor gaan. Avé-Lallemant IV 599: ‘Ist doch wohl zunächst vom hebr. *schuw*, zu nehmen, welches besonders das Wiederkehren, Umkehren bedeutet.’
schollem, het schavot. Staat m.i. in verband met *ôlow haschôlom* ‘auf dem der Friede sei’, is ‘Gott hab’ ihn selig' (Bischoff). Wie op het schavot staat, bevindt zich ‘auf dem der Friede sei’, met een zekere galgenhumor gezegd.
semey amge, pas op, hulp. Pol. en Voorz.: *schema'* ‘hoor’, en *'amcho*, ‘uw volk’. Susan t.a.p.: *sjemei amchoo* ‘hoor uw volk’.
sjeften, gevangenzitten. Pol. en Voorz.: *scheiw* ‘ga zitten’.
sjofele bajis, gevangenis
sliegenen, versliegenen, verraden. Avé-Lallemant IV p. 608: *solach* ‘vergeben’; *s^{e}licha* ‘Buszgebet’.

We constateren dus 28 woorden van Joodse oorsprong op een totaal van 48, of ± 60%.
Dit is weer een zeer hoog percentage, dat dat van C IV aanzienlijk overtreft. De grote Joodse invloed op de dieventaal werd na de publicatie van mr. Vernée van verschillende zijden opgemerkt. In het hierboven gemelde artikel schrijft dr. S. Susan aan de redactie van de *Algemeene Konst- en Letterbode*:

> Mijnheer de Redacteur!
>
> Een vergelijking van het *Argot* met het *Bargoens*, gegeven door Mr. L.G. Vernée, in uw Blad van 22 Maart l.l., deed mij verwonderd staan over de groote overeenkomst tusschen het *Bargoens* en de taal, indien zij zoo mag heeten, welke door de Joden uit den geringen stand in ons land gesproken wordt. De weinige voorbeelden hier geleverd zijn bijna alle, met uitzondering van de uitspraak, tot het zuiver Hebreeuwsch te herleiden. Deze overeenkomst schijnt aan het *Bargoens* eigen te zijn, omdat er in het *Argot* geen spoor van te ontdekken is.
> Mogt UEd. deze vlugtige vergelijking in den *Konst- en Letterbode* willen opnemen, zoo zal zulks aangenaam zijn aan.
>
> UEd. dw. Dienaar.
> S. SUSAN. Doctor in de nieuwe Talen en Letterkunde aan het Athenaeum.
>
> Deventer, 21 April 1844.

Op deze brief volgt de ‘Proeve van vergelijking tusschen het Bargoens en het

Patois-Hebreeuwsch'. Verschillende woorden van Hebr. oorsprong zijn nog aan dr. Susan ontgaan.

C VI. Brief van A. en Z. (1844) [Bron 12]

Ook van andere zijde was de aandacht gevallen op de dieventaal, door mr. Vernée gepubliceerd. Er komt protest tegen het ál te grote Joodse element. A. en Z. schrijft in de *Algemeene Konst- en Letterbode* 1844 deel II p. 323-325[263] een brief aan mr. Vernée, met de volgende inleiding:

> *Aan de Redactie*,
>
> In mijn Beknopt Overzigt van het Gevangenisstelsel enz. Amsterdam bij J.H. en G. van Heteren, 1843 p. 43, tweede Afdeeling, zeg ik:
> 'Dat de nieuweling in het zoogenaamd *Bourgonds* of liever in de dieventaal onderwezen wordt.' Men schijnt er aan te twijfelen, of wij Nederlanders eene dieventaal bezitten. De vertaler van *Les Mystères de Paris* ontkent zulks. Ten bewijze echter, dat wij, evenals de meeste volkeren, daarvan niet verstoken zijn, volgt hier een brief, in die taal geschreven, waarvan de overzetting hier mede bijgevoegd is.

De nu volgende dieventaal is, in de vorm van een brief, gericht aan mr. Vernée, een protest tegen mr. Vernées materiaal. De volgende zin is merkwaardig:

Sorrore!	Mijnheer!
Wij zenden u deze *flep*, om u te doen *lenzen*, dat gij niet de eenigste *goocheme vrijer* in de *marwiger* taal zijt; wij zouden u haast voor een *wiedensche knul* aanzien; bij het *opstootje* dat gij in dien *babbelaar* van Haarlem gemaakt hebt, zoudt gij ons den *tantel* van die taal geven, doch gij hebt *loensch gegokt*; gij geeft ons *kajumstaal* in plaats van zuiver *marwiegs*; wij hebben u *bot op verschut* enz.	We zenden u dezen brief om u te doen zien dat gij niet de eenigste ervaren man in de dieventaal zijt; wij zouden u haast voor een min kundig man aanzien; bij de beweging welke gij in dat boek van Haarlem gemaakt hebt, zoudt ge ons den sleutel van die taal geven, doch gij hebt valsche kaart gespeeld; gij geeft ons joodsch in plaats van zuivere dieventaal; wij hebben u op de daad betrapt.

We kunnen van het nu volgende woordmateriaal verwachten dat het Joods er met opzet uit geweerd is. De schrijver wil immers *zuivere dieventaal* en geen Joods geven. Voor het doordringen van het Joods is deze brief dus van bijzonder belang. We laten het Joodse element erin volgen.

amchen, mensen. Pol. en Voorz.: *'amcho* ‘uw volk’ (zie *semey amge* in C V).
baies, huis
baldoveren, aanwijzen
beisje, dubbeltje
bekaan, bekend. Pol. en Voorz.: *bekaan* ‘hier aanwezig, in voorraad, voorhanden’.
dalvenaars: sjofele -, arme drommels. Pol. en Voorz.: *dalphaun* ‘iemand die schoon niet door fortuin begunstigd, toch gaarne in gezelschap van welgestelde en rijke lieden komt’.
gabbert, kameraad
gekloft, gekleed
gewoerem, verborgen. Pol. en Voorz.: *qewuroh* ‘begrafenis’.
gokken, spelen
goochem, ervaren
keiledje, fles. Pol. en Voorz.: verkleinwoord van *keilim* (mv. van *kéli* ‘vat’) ‘vaatwerk’.
leechem, brood
louw, neen
marwiger-taal, dieventaal
Mokem Olf, Amsterdam; *Mokum Reis*, Rotterdam
moos, geld
neref, licht
Olf: Mokum -, Amsterdam; d.i. ‘stad Amsterdam’. Pol. en Voorz.: *oleph* ‘eerste letter Hebr. alfabet’.
ros, hoofd
saskene, drinken
schok, kermis
scholem, schavot
sjien, dienaar (politie). Avé-Lallemant IV p. 600: ‘Der Buchstabe *schin*, als Abbreviatur (der *Sch*andarm, *Sch*utzmann).’
sjofel, arm
sjofele baies, gevangenis
sorrore, mijnheer. Pol. en Voorz.: *seroroh* ‘heerschappij, overheid, overheidspersoon, hoofdambtenaar, heerschap’.
stiekem, stil. Pol. en Voorz.: *shetiqoh* ‘stilte, zwijgen’.
tantel, sleutel
treife verschut, op heterdaad betrapt. Pol. en Voorz.: *tereiphoh* ‘ongeoorloofd voor gebruik, wat spijzen, dranken en vaatwerk betreft’.
turf, beurs. (Uit *turf*trekkers; Avé-Lallemant: *teref* ‘buit’.)
versliegend, verraden

We zien nog een totaal van 31 Joodse woorden op 95, of ± 33%. En hier hebben we met een tekst te doen die probeert zuiver Nederlandse dieventaal te geven, en waarin de als Joods aangevoelde woorden opzettelijk geweerd worden. Het percentage daalt daardoor van 60% in C V op 32%. Maar we zien tevens hoe het Joods al doorgedrongen is. In de ‘vakkringen’ wordt het als zuiver ‘Nederlands’ gevoeld. Ik heb bij m'n onderzoekingen meermalen (bijvoorbeeld te Haaksbergen, Oldenzaal, Weert) de ervaring opgedaan dat men een zeker aantal woorden minachtend signaleerde als ‘Joodse’, en een hele voorraad Joodse woorden als ‘echt-Bargoens’ opgaf.

Die nieuwe Joodse woorden verdringen soms weer de oude (*bohéme* wordt *pore, klajims* wordt *jatten, sasselen* wordt *sjikkeren* enz.), daar deze te bekend worden. Op dezelfde wijze zagen we in het jargon de Joodse telwoorden weer door Poolse vervangen ‘omdat iedereen die Joodsche woorden kent’.[264]

C VII. Nieuwenhuis (1858) [Bron 15]

Mr. C.J.N. Nieuwenhuis[265] geeft ons geheimtaalmateriaal dat mee van het belangrijkste is dat we uit de vorige eeuw bezitten. Mr. Nieuwenhuis zegt in z'n voorwoord:

> Wat de schrijver van de dieventaal mededeelt die door hem in de gemeenschappelijke gevangenis werd aangeleerd, heb ik niet willen terughouden; zij toont aan, hoe de gemeenschappelijke gevangenis ook uit dien hoofde, afkeuring verdient, daar hij den gevangene de gelegenheid aanbiedt, om met de afzonderlijke taal der boosdoeners bekend te worden, en een bewijs oplevert, hoe de misdaadigers buiten de gevangenis, zich daardoor gemakkelijk herkennen en aansluiten, en in de gevangenis van gedachten wisselen, zonder door hun bewakers verstaan te worden.

We zien uit deze mededeling ook hoe de Joodse elementen vaak door niet-Joden verbreid worden, zodat uit deze elementen niet tot een voortdurende Joodse invloed te besluiten is. Dat die invloed er echter geweest is, spreekt vanzelf. En de *nieuwe* Joodse woorden tonen ons aan dat die invloed voortduurt (zie ook de opmerking bij B VI). We zullen de Joodse woorden weer apart behandelen.

bajes moos, fictieve munt
bajessen, concerten en schouwburgen
ballebof, commandant. Pol. en Voorz.: *ba'al habaïs* 'heer des huizes, hoofd van het gezin' (ook *bolleboos*).
basjes, stuivers en tien cents. De algemene betekenis is 'stuivers'.
biesjes, vijf cents. Waarschijnlijk drukfout voor *beisjes*. Maar dit is 'tien cents'. *Basjes* en *beisjes* zijn blijkbaar gecontamineerd.
daleth, vier. Pol. en Voorz.: *dolet*, eig. *dolèt* 'de vierde letter van het Hebr. alfabet; als getalwaarde vier'.
gabber, kameraad
ganfde, stal (verleden tijd van 'stelen')
gasser, spek. Pol. en Voorz.: *gazir* 'varken, varkensvlees, spek'.
gebaldoverd, aangewezen
gegabte, gestolen
gekloft, gekleed
gemakkajemd, geslagen
gescholmd hebben, geschavotteerd zijn
gogeme rot, doorslepen guit
gokker, speler
gondel spieze, hoerhuis. Bischoff: *chonte* 'käufliches Weib (Hebr. *châ*nâh, lagern)'.
Groot Mokem, Amsterdam
Hei: Mokum -, Den Haag
jatten, handen
kaffers, boeren, boers
kajem, Jood
kalle, bijzit
kassaaf: loensche -, valse brief. Pol. en Voorz.: *kesiwoh* 'schrift'; *kesowi* 'mijn schrijven, mijn brief'.
klamones, gereedschap
legum in de wind, het brood gekocht
majem, water
marwiegen, marwieger, stelen, dief
matze, paasbrood. Pol. en Voorz.: *maçoh* 'ongezuurd brood, paasbrood'.
mazematte, diefstal. Een kleine *mazematte opknappen*, in het klein stelen. *Mazematte* heeft hier ook de betekenis 'werktuigen'.
mellogemen, werken. Pol. en Voorz.: *melochoh* 'werk, arbeid'.

minje, geld. Pol. en Voorz.: *minjanist* 'iemand die zich voor geld beschikbaar stelt om te helpen *minjon* te maken'; *minjon* 'getal; het getal tien': wanneer er namelijk sprake is van het minimum aantal personen vereist voor het gemeenschappelijk bidden, voor het gebed *beçibur*.
Mokum Hei, Den Haag
moos: bajes -, fictieve munt
nekof, gevangenis. Bischoff: *das nèkef* 'Loch (Aram. rabb. *nèkeb*); daher: 'Gefängnis' (Gaunerspr.).
nifteren, moorden (zie *nijft*)
porum, gezicht
pijger, dood
raaf, predikant. Pol. en Voorz.: *raw* 'opperste, opperrabijn'.
rewoghen, aandeel. Pol. en Voorz.: *rewogim* 'winst, verdienste, interest'.
sabberen, diefstal met braak (vgl. *schabber* in C III 1769)
school, scholen, vroegmis, kerk. Pol. en Voorz.: Jiddisch, Duits: *Schul* 'synagoge'.
sien, dienaar van de politie
sjabes, zaterdag. Pol. en Voorz.: *shabos* 'sabbat'.
sjofel gekloft, slecht gekleed
sjone, jaar. Pol. en Voorz.: *shonoh* 'jaar'.
smieris, uitkijk
smouzen, verhalen
soof, soven, gulden, guldens
stikum, in het geheim
tandels, sleutels
tof, belangrijk
tofelemones, rooms. Pol. en Voorz.: *topheil èmunoh* 'afwijkend geloof': christendom, meer in het bijzonder 'katholicisme'.
treifel verschut, op heterdaad betrapt
turftrekker, zakkenroller
uitgesabberd, uit de gevangenis gevlucht (*zie sabberen*)
versliegend, verraden

De lijst levert 55 Joodse woorden, op een totaal van 113, d.i. ruim 50%.

Het percentage is weer hoog; 10% lager dan in de lijst van Vernée, die 'Kajumstaal' genoemd werd, maar 17% hoger dan in de lijst van A. en Z., die 'zuiver marwiegs' wil leveren.

We kunnen rustig aannemen dat het normale percentage van de Joodse woorden in de noordwestelijke dieventalen 40 à 45 is, wat we ten naastenbij ook vonden in C IV (Brabantse Bende).

C VIII. Verwoert (± 1860) [Bron 16][266]

De geheimtaal, door Verwoert verzameld, zich in handschrift bevindend in de bibliotheek van de Maatschappij van Letterkunde te Leiden (No. 1522, I-II) en door mij t.a.p. uitgegeven, is een dieventaal. In de inleiding van z'n werk zegt Verwoert, directeur van de cellulaire gevangenis te Utrecht, dat hij wilde aanleggen:

> ... een verzameling der Bargoensche- of dieventaal, ten dienste der justitie en politie, want het is niet in, maar bijzonder buiten de gevangenissen dat, wanneer in die taal door vroeger gestraften gehandeld wordt, hun doen en laten een geheimzinnige tint verkrijgt, welke dikwijls moeilijk te ontknoopen is door hen, die over dat doen en laten hun oordeel vellen moeten. ... Getuige daarvan mede de correspondentie door verdachte personen in de dieventaal gevoerd, welke bij dikwerf hoogst belangrijke zaken in handen der Justitie is

> gekomen. ... Hoe streng ook tegen het gebruik der dieventaal in de rijksgevangenissen gewaakt wordt, en ieder dubbelzinnig of onverstaanbaar woord niet onopgemerkt wordt gebezigd, weet de eene gevangene die aan den andere op bedekte wijze mede te deelen en deze zich die taal alzoo eigen te maken. ... Vele, zeer vele woorden zijn door mij opgeteekend uit den mond van hen, die vroeger deze taal in de gevangenissen geleerd hadden, en wier levensgedrag na een kortstondige vrijheid hen weder derwaarts voerde.

Nu is Verwoerts werk een compilatiewerk, en alle hem bekende bronnen heeft hij in z'n woordenlijst verwerkt. Deze bronnen heb ik uit Verwoerts lijst gelicht, en ten slotte materiaal overgehouden dat tegen 1850 in gebruik was.[267] Er blijven nu toch nog ± 735 woorden van Verwoert over. Dit is een groot aantal. Zoveel heb ik er zelf nooit van een Bargoensspreker genoteerd. Verwoerts lijst is dan ook, evenals de bij C IX te bespreken *Boeventaal*, een overzicht van wat verschillende groepen aan geheimtaalmateriaal bezitten. Voor de vaststelling van het Joodse element maakt dit geen verschil. We hebben alleen kans dat ook woordmateriaal genoteerd is van een geheimtaalspreker van een zuidelijke groep, en dat daardoor het percentage Joodse woorden kleiner wordt.

We zullen het Joodse element weer apart beschouwen (de vetgedrukte woorden in m'n geciteerde studie, voor zover ze zeker uit C III, 1769 zijn, tel ik niet mee).

afmetkaiem, afslag (zie *makaaijem, makaaijumme* 'slag, slaan, vechten')
ager, ageren, ander, anderen. Pol. en Voorz.: *ageir* ''n ander, godverzaker'.
aggelen, eten
amge, volk, mensen; *baayes* of *spies is amge*, de mensen zijn thuis

baayes of *spies*, gevangenis; ook 'huis, tuchthuis'
baldoveren, afkijken, afloeren, zien, bespieden
balleboos (van 't baayes), directeur of commandant van de gevangenis
balleme, aanstaan; *dat massematje ballemt mij niet*, die diefstal lijkent me niet. Pol. en Voorz.: *ba'al mazol* 'geluksvogel' (?).
balmagoone (ook *palmegoon*), militair; *balmagoone op smieris*, op schildwacht staan
barresewel, Jood. Pol. en Voorz.: *bar jisro'eil* 'Israëliet'.
basjes, stuk van tien cents, dubbeltje (zie *bijsbas*)
beheime, koe. Pol. en Voorz.: *beheimoh* 'viervoetig dier, stuk vee, domkop, stommerik, suffer, onopgevoed mens'.
beisje, stuk van vijf cents. Dit is zeker een vergissing; komt in C VII ook voor als *biesjes*.
beitsekrie snijden, rampen ondergaan. Pol. en Voorz.: *qeri'oh* 'scheuring, kleerscheuring bij overlijden van een nabestaande'.
bekaan, ontvanger, thuis, krijgen; *amge is bekaan*, de mensen zijn thuis
Benijsorelf, Jood. Pol. en Voorz.: *beneï jisro'eil* 'de kinderen Israëls'.
besolmen, betalen
betoefd (gognum), loos (bij de hand). Pol. en Voorz.: *betoeft*, Barg. *betoeg*, met nevengedachte aan *toef* en *tof;* misschien ook mag men er een rechtstreekse afleiding van *tuw* in zien.

betoegd (binnen), rijk. Pol. en Voorz.: *botuag* ‘toevertrouwd, vertrouwenswaardig’.
boldovenen, aanwijzing tot stelen (zie *baldoveren*)
bollebof, ook *bolleboos, balleboos*, in het algemeen ‘hoofd, opperste van een of ander, rechter’
bijs, twee; *bijsbas*, dubbeltje

calf, christen. Avé-Lallemant IV 553 geeft *kalf* voor *kelew* ‘hond’. Ik vermoed hier hetzelfde woord.
capore, dood, kapot; *flikt hem capore*, maak hem kapot
caskene, drinken; *jajim caskene*, brandewijn drinken
cassaafje, briefje: *een cassaaf feberen*, een brief schrijven
cassafin, postkantoor
coger neekof, cachot. Ik vermoed dat het woord een contaminatie is van *neekof* (zie daar) en *kotel bajis* ‘gevangenis’. Pol. en Voorz.: *ḡodaul* ‘groot’.
cok, markt (is *schok*)

daleth (dollet, dolk), vier
dallos (ook *navige*), niets. Pol. en Voorz.: *dalus* ‘armoede’.
deelis, deur (ook *deen*)
dellop, aandeel (zie *gellep*)
dibberen, spreken, gesproken; *loume dibberen*, niet spreken (is *lou medibberen*). Pol. en Voorz.: *medabberen, medabeir zijn* ‘spreken’.
dollet, twaalf. Waarschijnlijk een vergissing. Onder de getallen staat *joed dolk* of *dollet* ‘veertien’; *iemme dolk*, woensdag; *Dollet Mokum*, Delft (zie *daleth*).
dolmniese, slaapvrouw (zie *niese*)
dalm schoore, degen (zie *schoren*)

eget, een. Pol. en Voorz.: *égod* ‘een, enig’.
eytsef, tabak. Avé-Lallemant IV p. 429: *essew* ‘kruid’, vooral ‘rook- en snuiftabak’.

gaayes: om - gaan, sterven
gabber, kameraad
gaddese, ook *gadden saele*, hervormde kerk. Pol. en Voorz.: *gadash èmunoh*, lees: *èmunoh gadoshoh* ‘nieuw geloof’, d.i. ‘het protestantisme’.
galf, dolk, mes
gallagt, pastoor
gallome bezoek, door vensterglazen inbreken. Avé-Lallemant IV p. 528: *cholal*, mv. *challonim, challonos*, ‘das Fenster’.
gannif, gannifier, dief, iemand die kleinigheden steelt
gebolstoverd, prijzen, aangeprezen (zie *baldoveren*)
gedalast, arm, armoedig (zie *dallos*)
gegabte, gestolen
geiliven, zakkenrollen. Pol. en Voorz.: *geilèq* ‘deel van een geheel’; daarvan Bargoens *geilkenen, geileken*; de betekenis is dus ‘gemeenschappelijk handelen’.
gekloft, gekleed
gellep, aandeel. Pol. en Voorz.: *geilèq* ‘deel’ (zie *geiliven*).
geloontjes, glasruiten (zie *gallome*)
geloonjespikker, glasruiten instoten of stuksnijden. Iemand (die) bij avond uitgaat om in de winkelhuizen de ruiten behendig in te stoten of stuk te snijden en dan daardoor voorwerpen steelt.
gemme, boter. Pol. en Voorz.: *gem'oh* ‘boter’ (zie *gimmel*).
geschivesse, getuigen; ook *geschinnesse; De geschivesse zijn plat*, de getuigen zijn omgekocht. Pol. en Voorz.: *'n gashiwus* ‘een ongemakkelijk heerschap’.

gesibe: loensche -, vals geschrift; *op loense gesibe hollege*. Avé-Lallemant IV 393: van *kossaw* 'hij heeft geschreven': *kessiw*, het staat geschreven (zie *cassaafje*).
gesjochten, geen geld
gewerber, kameraad. Pol. en Voorz.: *gèwro* 'vereniging, genootschap, bond'. Een *gewerber* is dus medelid van een *gèwro*.
gewoere matzen, verbergen, bewaren
gif, ook *gognum*, slim, verstandig
gilles staan (op), afloeren, afgeloerd. Gesenius:[268] *ǵoloh* 'aufdecken, offenbaren'?
gimmel, boter (zie *gemme*)
gippesen, lichamelijk onderzoek naar gestolen goederen door de justitie of politie. Avé-Lallemant IV 558: *kobasch* 'unter die Füsze treten, unterwerfen, überwältigen'; *chippesch, gippesch* 'die Untersuchung, Recherche, Visitation', e.a.
gis, acht. Pol. en Voorz.: *geis* 'de achtste letter van het Hebr. alfabet'; als getalwaarde 'acht'.
gisse, kundig, knap; *gisser*, leep, leper
gissen, wisselen, iemand die bij de wisselaars, of ook in het klein, geld gaat wisselen en dan behendig iets in de mouw weet te krijgen. Op dat ambacht wordt wel gereisd. (Dit woord staat m.i. met *gis* 'leep, knap' in verband.)
godel, commissaris van politie. Pol. en Voorz.: *ǵodaul* 'groot'.
godin, eerlijk. Pol. en Voorz.: *kadin* (Barg.), zie *din* 'rechterlijke uitspraak, oordeelvelling, regel'.
gognum, slim, bekwaam, loos
gokken, gokker, spelen, speler
golef, melk. Pol. en Voorz.: *golow* 'melk'.
gondel, lichte vrouw
gondelspiese, bordeelhuis
gooi, christen. Pol. en Voorz.: *gaui* 'valk, natie, niet-Israëliet'.
goole, gevangenis. Pol. en Voorz.: *ǵolus* 'ballingschap, verspreiding'.
grootpurim, beitel. Avé-Lallemant IV 432: *pur*, van *porar* 'er hat zerbrochen, zerspalten'.
gijlek doen, gijlik, delen, samen doen

haggelen, zie *aggelen*
heit bas, heitje, hij, kwart gulden
hollege, samenleven, met een ongehuwde vrouw samenwonen; rondreizen, rondzwerven
hij, donderdag (zie *heitje, hei*)

iemme dolk, woensdag (*jom daleth*)
immes, waarheid. Pol. en Voorz.: *èmès* 'waarheid, waar, waarachtig'.
insaberen, inbreken
insliegenen, inblazen, inprenten

jajim, brandewijn
jaspenaars, gevangen. Pol. en Voorz.: *mejasheiw zijn: zich* -, zich nederzetten, ergens vestigen; uitrusten; zich rustig voor zijn taak voorbereiden.
jaspenen, staan; *smieris gejaspend*, op uitkijk staan
jat, jatten, hand, handen
jeile maken, leven maken; *maak zoo'n jeile niet*. Pol. en Voorz.: hoogstwaarschijnlijk 'n gewijzigde uitspraak van *ja'aleh* 'de klacht klimme op', terwijl de nevengedachte aan *jeloloh* 'gehuil, gejammer' niet geheel is uitgesloten.
jim, jenever
joed-bas, halve gulden; *joed-olf*, elf
joed-beys, twaalf; *joed-kimmel*, dertien; *joed-dolk*, veertien; *joed-hij*, vijftien; *joed-woof*, zestien. *Woof*, Pol. en

Voorz.: *wow* ‘zesde letter Hebr. alfabet; getalwaarde zes’.
joed-sooyen, zeventien. Pol. en Voorz.: *zoïn* ‘zevende letter Hebr. alfabet; getalwaarde zeven’.
joed-gis, achttien
joed-soof, tienguldenstuk
jom, joent, dag, bij dag
joppe, goed gekleed. Is misschien een verkorting van de uitdrukking *dan is hij joppe meilich* ‘dan is hij de koning te rijk’, of een intensivering van *jofel* ‘mooi, schoon’. Pol. en Voorz.: *jopheh. Joppe* is ‘Jozef’.

kaf, twintig (zie *koog*). Pol. en Voorz.: *kaph* ‘de elfde letter van het Hebr. alfabet; als getalwaarde twintig’.
kaffer, boer; *kafferinnen*, boerinnen; *kaffers*, boers, lomp
kaf-joed, dertig (gevormd uit *kaf + joed* ‘twintig + tien’). De Joodse benoeming voor ‘dertig’ is *lamed*.
kajem, kim, kiem, Jood, smous
kajemin, Jodin
kalle, bijzit, hoer, publieke vrouw; meid, vrouw, meisje
kooi, christen (zie *gooi*)
kauser, gered; *kauser* of *tof afbrengen*, goed van iets afkomen
kesof (bij Joden soms in gebruik), zilver. Pol. en Voorz.: *késèph* ‘zilver, geld’.
kewoere bergen, begraven (zie *gewoere matzen*)
kien, ja (ook *kin*)
kienjenen, kopen. Pol. en Voorz.: *qinjon* ‘koop’.
kileff, hond
kimmel, drie; dinsdag
kimmelaar, drie gulden
klamonis, klemonis, breekgereedschap in het algemeen
klee: loensche -, ring waaraan zich verscheidene lopers of valse sleutels bevinden. *Klee* is het eerste lid van de samenstelling *klamonis*. Pol. en Voorz.: *kelei umnus* ‘bedrijfs-, handwerksgereedschappen’. Avé-Lallemant IV p. 389 S.V. *kolo*: *k'li* ‘ein Geräth, Instrument, Werkzeug’.
klienje, galg; *naar de klienje doen gaan*, ter dood veroordelen
klienjenen, hangen
klof, jas
kloften, goederen in het algemeen, kleden; *hij is tof in de kloften of in den malboerem gekloft* (zie *gekloft*)
klijme, correctioneel; *hij heeft klijme gesjeft*. Van Hebr. *kelioh*, kerker? (Gesenius l.c. I 453.)
knars, vonnis. Pol. en Voorz.: *qenas* ‘boete in geld’.
kooi, christen (zie *gooi*)
Kooter Baaijes, gevangenis te Hoorn
kootme, crimineel; *hij heeft kootme gesjeft*, hij heeft crimineel gezeten
koterig, klein, jong. Pol. en Voorz.: *qotaun* ‘klein’.
kotrim, kinderen; *kotum*, kind; *kotumpies*, kinderen
kousere, goed om te stelen; *hij was kouser toen hij verschut werd*, hij had niets van het gestolen goed bij zich toen hij gearresteerd werd
kovet, kowerd, hoed. Avé-Lallemant IV 388: *Kowa* ‘Helm, Hut, Mütze’.

laayenen, lezen. Pol. en Voorz.: Duits *laainen, laaien, leien* ‘lezen; de wet voorlezen’. Het woord is van Latijnse oorsprong.
lakijve, lekijve, meid, dienstmeid
lammert, veertig. Pol. en Voorz.: *lamed* ‘de twaalfde letter van het Hebr. alfabet’; als getalwaarde ‘dertig’.
leegum, legem, brood
leffie, veel ondernemen. Pol. en Voorz.: zie *leiw* ‘hart’.

leile, licht (lees: *nacht*); *leile massemat*, diefstal bij nacht
lif, moed (zie *leffie*)
lou, louw, neen, niet, vergeefs
lúene, geen, neen, niet, vergeefs. Pol. en Voorz.: *lau lonu* 'niet aan ons, dat zijn onze zaken niet'.

majem, water; *op majem en legum zitten*, op water en brood zitten (ook *mijem*)
makaayem, slag
makaayumme, slaan, vechten
malboerem: in den -, goed; *hij is in den malboerem gekloft*, hij is goed gekleed. Pol. en Voorz.: *malbushim* 'sierdoeken', mv. van *malbush*.
marwieger uit de pistole, dief van aanzien
massematten, buit, werktuigen. Veel voorbeelden, o.a. *jomme massemat* 'diefstal bij dag'; *iemand over een massemat aanslaan* 'iemand vragen of hij een diefstal wil meedoen'. *Massematten gepakt*, diefstal afspreken, afgesproken diefstal. *Masomme massematten handelen*, er is goud bij te stelen.
meekof: koger -, cachot
mefalpolse, verhoorder, ondervrager. Pol. en Voorz.: *mephalpeil zijn* 'casuïstische discussie houden' (ook *pelse*).
mefalpolse(n), ondervragen (zie *pelse(n)*)
meilig, koning; *meiligen*, koningin. Pol. en Voorz.: *mélèch* 'koning'.
melogejan van 't melogen, opperste van de werkzaamheden
meloge krouters, mindere bedienden
melogemen, werken
melogen: bollebof van 't -, opperste van de werkzaamheden
melogener, smid
mem, veertig. Pol. en Voorz.: de dertiende letter van het Hebr. alfabet; als getalwaarde 'veertig'.
miete, bed om op te slapen. Bischoff: hebr. *mittâh*.
minje, geld
mispet, mispot, hof; *bollebof van de mispet*, procureur-crimineel, of van het hof. Pol. en Voorz.: *mishpot* 'recht, rechtbank'.
missomme, geld
mokum, stad in het algemeen. We vinden een hele serie namen voor steden, samengesteld uit *mokum* + Hebr. naam voor beginletter of ander element. *Mokum Rijst* of *Brijst*, Rotterdam; - *Lammert Majim*, Leeuwarden; - *Lammert*, Hoorn, stad Leiden; - *Kaf*, 's-Hertogenbosch; - *Olf*, Amsterdam; - *Aye*, Alkmaar; -*Jaar*, Arnhem; - *Dollet*, Delft; - *Majim*, Dordrecht; - *Heif*, 's-Gravenhage; - *Grouw*, Groningen; - *Sooyen*, Haarlem.
molbors, goederen in het algemeen
monejaske, kerk. *Mone* is het tweede lid van de samenstelling *tofelemoons, tofelemone* (zie daar).
moos, geld
moos massemat handelen, diefstal van klinkende munt
moozer, verrader; *moser doorslaan*, bedriegen
moosjer, gerechtsdienaar, ook spion; gids, stille gids
mousje, ijzer (zie *ribbemouse*)

nafke, dame
nairis, kaars; *neres*, straatlantaarn
navige, niets; *wij hebben een navige en landing* of *opstoot gehad*, wij hebben niets opgedaan en zijn verjaagd. Pol. en Voorz.: *nephigoh* 'niets'.
nekof, gevangenis (zie *meekof*)
niesse, dame
nifteren, doodmaken; *nifteren maakt u peijger*, moorden maakt u dood

noen, vijftig, zestig. Pol. en Voorz.: de veertiende letter van het Hebr. alfabet; als getalwaarde ‘vijftig’.
nossene, geven. Pol. en Voorz.: *nossenen* ‘geven’.
nijft, mes, knipmes; *mijn nijft fileren*, mijn mes aanzetten

ondermakkeren, achterhouden, zich iets stil toe-eigenen; ook ‘in het geheim iemand kwaad wrochten’; *hij heeft mij ondermakkerd*, hij heeft mij hier en daar de voet gelicht

paitseg, Pasen. Pol. en Voorz.: *pésag* ‘paasfeest’.
palmegoon(s), militair, soldaat; *bollebof der palmegoons*, generaal (zie *balmagoone*)
peyger, dood
plat krijgen, omkopen; *de geschivesse zijn plat*, de getuigen zijn omgekocht.
Avé-Lallemant IV 584: *polat* ‘entfliehen, entkommen, entkommen lassen, erretten’;
Platte Leute ‘Vertraute, Bekannte, Helfer der Gauner’ (zie *pleite*).
pleiten, vrijkomen, weggaan
poorem (porúm), aangezicht, gezicht
pooser, vlees
pooter, voortvluchtig
poser, cent
pij, mond; *hald dijn pij*, houd de mond, zwijg

raaf, predikant
rewoghen, aandeel
ribbemouse; ribben, mousje, breekijzer, koevoet. Avé-Lallemant II p. 125, noot 3: *Reb-Mausche* ‘das grosze Brecheisen’, van *rabbo* ‘groot, veel’ en *moschal* ‘hij heeft geheerst’. In deel IV, p. 590 zegt Avé-Lallemant van hetzelfde woord: ‘Die Etymologie ist äuszerst frivol, da Rebbemausche nichts anderes ist als Rabbi Moses, der grosze Gesetzgeber und gewaltige Heerführer des Volkes Israël, welcher im Judenthum stets als Typus der höchsten Gewalt und Erhabenheit genommen wird.’ Uit *Ribbenmouse* is het bnw. *mouse, mousje* ‘ijzeren’ losgemaakt: *mousje brommer* ‘ijzeren ketel’; *mousje* ‘slang, ijzeren ketting’.
rooyumme, afkijken, afloeren, zien
rossesjoon, nieuwjaar. Pol. en Voorz.: *raush hashonoh* ‘nieuwjaar’.

sabberen, breken; *deen sabberen*, deur breken (zie *insaberen*)
saldsoof: fokse -, gouden tienguldenstuk (zie *soof*)
sasseme, dronken, drinken (zie *caskene*)
schemp, naam; *op een loensche schemp sjeffen*, op een valse naam gevangenzitten
scheffen, staan; *laat die vrijer scheffen*, laat die kerel staan
scheften, zetten; *scheft u riemert*, maak u uit de voeten
scheften in de baayes, in de gevangenis zitten
schibus, heen, weg; *hij is, gaat schibus*, hij is heen. Avé-Lallemant IV: *schuw* ‘er ist zurückgekehrt, umgekehrt, hat sich gewandt’ (zie ook artikel *schieber*, l.c. IV 598).
schofele baayes, bedelaarsgesticht
schoget, slot. Avé-Lallemant IV 609: *sogern, zogern*, Hebr. *sogar* ‘schlieszen, afschlieszen, zuschlieszen, verschlieszen’.
schoker, beitel
schokeren, breken
schokken, geven. Avé-Lallemant IV 466: *Schochad* ‘er hat geschenkt’.
schollem of *scholm*, kaak, schavot; *op 't scholm te kijk staan*, op het schavot te pronk staan

school, kerk, vroegmis
schorem, ook *schorum*, leugens, liegen, leugentaal. Pol. en Voorz.: *sheqorim* 'leugens'.
schorem, slecht (zie *schorem*, leugens, liegen)
schoren, kleding. Pol. en Voorz.: *segauroh* 'goed, handelsartikelen'.
seekof, goud (bij de Jood in gebruik)
seifel, verstand, begrip; *hij heeft er geen seifel van*, hij heeft er geen verstand van. Pol. en Voorz.: *seichèl* 'verstand, scherp oordeel, bevattingsvermogen'.
semeijen, luisteren, horen; *semey eens*, luister eens
serrore, serroris, heer; *serrore uit het spiese*, hoofd van het gezin
siem doen, moorden, vermoorden. Vgl. Pol. en Voorz.: *simomim* 'de slokdarm en de luchtpijp, die bij het slachten met vaste hand en met onafgebroken beweging van het mes moeten doorgesneden worden', het meest gezegd van vogels. Avé-Lallemant IV 608: *simmen* 'schlagen'.
sien, bewaarder van de gevangenis, agent van politie, dienaar van justitie
sienemers, agenten; *grandige der sienemers*, commissaris van politie
sjaiem, sterkedrank, jenever (zie *jajim*)
sjeffen, gevangenzitten; *gesjeft*, gevangengenomen; *klijme gesjeft*, correctioneel gevangenzitten
sjoege: lou - stieken, niet inprenten. Avé-Lallemant IV 463: *schohach* 'er hat geschaut, genau beobachtet'.
sjofel, slecht, niets betekenend
sjone, sjoon, jaar
sjoo, uur. Pol. en Voorz.: *sho'oh* 'uur'.
sliegenaar, verrader
sliegenen, bekennen, vertellen, verpraten; verwerpen
smeris jaspenen, op uitkijk staan
smieris, nachtwacht, schildwacht; *op smieris sjeffen*, op de uitkijk staan bij het doen van een diefstal
smoeës, Pinksteren. Joodse *shemu'aus* 'feest van de wetgeving' (wordt wel eens 'Pinksteren' genoemd).
smoesen, verhalen, vertellen, praten
smoessie, praatje, voorwendsel
soele, gereformeerde kerk; *tovele moonsche soele*, roomse kerk; *soele massemat*, diefstal terwijl de mensen naar de kerk zijn
sogger, beitel (zie *schoker*)
sogere majim, getrokken koffie. Pol. en Voorz.: *shogaur* 'zwart, donker' ('zwart water', vgl. Zig. *calopani*).
soof (soven), gulden, guldens
sooyen, zeven
soref, sterkedrank, jenever
sorum, sterkedrank
sossem, sussem, paard (ook *sosser*)
stikum, geheim, zwijgen
sijbel baatjes, bestekamer, geheim gemak. Pol. en Voorz.: *zéwèl* 'drek'.

taille, geselpaal (zie C III, 1769, *telleeren*)
tailler, scherprechter
talven, bedelen, vragen; *talvenaar*, bedelaar
tandel, sleutel (ook *tantel*)
tanne, kachel. Avé-Lallemant IV 613: *tannur* 'kachel'.
tip, kerk; *tippe massemat*, diefstal terwijl de mensen naar de kerk zijn. Pol. en Voorz.: *tiphloh* 'afwijking, kerk'.
tis, negen. Avé-Lallemant IV: *tess* 'neun'.
tof, belangrijk, knap, goed
tofelemones, een roomse; *tovele moonsche* of *tofele mone jaiki soele*, roomse kerk (lees: *jaski* of *soele*)

treifel, bewijsbaar, bloot op heterdaad (zie *trijfel*)
turftrekker, zakkenroller

uitsabberen, uit de gevangenis vluchten
vergokken, verspelen (zie *gokken*)
versliegend, verraden (zie *sliegenen*)
versmajemer, rechter-commissaris. Avé-Lallemant IV 601: van *schoma* 'hören, vernehmen'; *verschmai* 'das Verhör', *bal verschmai* 'der Untersuchungsrichter'.

wieberig krouten, doorlopen, weglopen, heengaan
woof, zes

Apart geeft Verwoert nog de volgende lijstjes.

Dagen van de week (deze zijn in de lijst verwerkt): zondag, *jom olf*, ook *eget*; maandag, *jom beys*; dinsdag, *jom kimmel*; woensdag, *jom dolk*; donderdag, *jom hij*; vrijdag, *jom woof*; zaterdag, *jom menonge*, ook *zoojen, menonge*, Pol. en Voorz.: *menugoh* 'rust'.

Feestdagen: nieuwjaar, *rosse sjoon*; Pasen, *paitseg*, Pol. en Voorz.: *pésag* 'paasfeest'; Pinksteren, *smoeës*.

Munten (deze benamingen zijn ook, op enkele uitzonderingen na: *hondje, maffie, gesjankte, rad, spliet*, uit Joodse elementen opgebouwd): cent of duit, *poser, poosje*; stuiver (5 cent), *biesjes bas*, ook *bats*; dubbeltje (10 cent), *basjes, hondje, bijbas, beth bas*; vijfstuiverstuk of kwartje, *maffie, he bas, hetje*; gulden, *soof*; daalder, *rad*; drie gulden, *tofferad*; vijf gulden, *halve fokse joeter* of *spliet*; achtentwintig, *gesjankte*; drie stuivers, *gimel bas*; vier stuivers, *daleth bas*; tien stuivers, *jod bas, gootse soof*, Pol. en Voorz.: *gaçi* 'half'; twintig gulden, *kaf soof*; veertig gulden, *mem soof*; honderd gulden, *me soof*, Pol. en Voorz. *mei'oh* 'honderd'; duizend gulden, *jod me soof*; tien daalders, *jod radden*.

De getallen, die alle in de lijst verwerkt zijn, zijn ook gebaseerd op het Joods.

We zien nu ± 290 Joodse woorden op een totaal van ± 735, d.i. ± 40%. Het percentage Joodse woorden is wat lager dan in C VII of C V, maar blijft aanzienlijk. Opvallend is in deze lijst het aantal synoniemen, alle van Joodse woorden gevormd:

Boldoveren - baldoveren - bolstoveren.
Bollebof - bolleboos - balleboos.
Caskene - sasseme.
Daleth - dollet - dolk.
Heitbas - heitje - hij.
Kajem - kim - kiem, enz.

Deze verschillende vormen van één woord berusten voor een goed deel op 'verhoringen'. Het onbekende woord wordt zo half en half gehoord en in verminkte vorm opgenomen. Navragen doet de hoorder niet: dat zou onwetendheid verraden; trouwens, hij meent dikwijls ook goed te horen. Bij verdere verbreiding van z'n afwijkende vorm hoeft hij geen kritiek te vrezen: als hij maar éven begrepen wordt, is het allang goed.

Een tweede verklaring voor synoniemen of parallelvormen is te vinden in de samenvoeging van verschillende lijsten, of het ondervragen van verschillende personen, van wie de gegevens in één lijst verwerkt worden.

Een derde oorzaak is deze: telkens weer opnieuw worden Joodse woorden opgenomen van Joden, dus in een vorm die dichter bij de oorspronkelijke staat: vgl. bij-

voorbeeld *daleth, dollet, dolk*. De samenvattende lijst aan het slot van dit hoofdstuk geeft hiervan meerdere voorbeelden.

Er verdwijnen Joodse woorden die we in andere lijsten tegenkwamen; veel nieuwe komen erbij: in deze lijst 82.

We zien het hele Joodse telsysteem overgenomen en een uitgebreide benoeming voor munten.

De begrippen die door de Joodse woorden aangeduid worden, behoren tot die van de dieventaal.

Onze Volkstaal van 1890[269] bevat een 'Alphabetische woordenlijst van het Bargoensch' door N.N. Deze lijst is een compilatie van C II 1731: *Cartouche* en C VI 1844: *A. en Z*. Voor ons doel is ze van geen belang.

C IX. *De Boeventaal* (1906) [Bron 32]

Er resten ons voor de noordwestelijke groep nog twee moderne lijsten. De voornaamste is *De Boeventaal*.[270] W.L.H. Köster Henke heeft voor dit werkje een voorwoord geschreven, waaraan we het volgende ontlenen:

> Een eenigszins betrouwbare woordenlijst van de Nederlandsche boeventaal bestond tot heden niet, hoewel er behoefte aan gevoeld wordt.
> Nu is het een gelukkig verschijnsel, dat in den laatsten tijd verschillende ambtenaren - het grootste belang dezer aangelegenheid begrijpende - de woorden en uitdrukkingen uit het Bargoensch, die zij bij de uitoefening van hun dienst hoorden gebruiken, hebben opgeschreven met de beteekenis, die er algemeen aan gegeven wordt, er bij. Dit heeft aanleiding gegeven tot het ontstaan van deze woordenlijst, die, hoewel niet volmaakt, toch reeds vrij volledig is.

We hebben hier dus te doen met een lijst als van Verwoert (C VIII 1860), met dit verschil dat er geen oude lijsten in verwerkt zijn, maar dat we met zuiver gehoord, en dus nog levend, woordmateriaal te doen hebben. Deze lijst geeft wel geen juiste kijk op het geheimtaalmateriaal van één persoon, of een groep. Daarop wezen we reeds bij C VIII. Maar voor een inzicht van de Joodse invloed op de geheimtalen is ze van het grootste belang. We kunnen nu vaststellen: het Joodse element in de moderne dieventaal van de noordwestelijke groep. Van Ginneken[271] heeft aan de hand van *De Boeventaal* de invloed nagegaan, die enige Hebreeuwse typen van woordvormen hebben uitgeoefend. 'Men zal hieruit zien hoe Nederlandsche, Hebreeuwsche en Jodenduitsche formale elementen hier analogisch en contamineerend samenwerken tot onderlinge uitbreiding.' De voorbeelden bij Van Ginneken zijn niet overal even gelukkig en missen wel eens bewijskracht, daar bijvoorbeeld bij woorden op *-es, -esj* (p. 129) enkele voorbeelden uit groepen genomen zijn die ver staan van de dieventaal van de noordwestelijke groep, en waar van Joodse invloed geen sprake is. Men zie: *roys, loers, weules, krotes, sanktes, teps, pluumse, fechtesj, stines, fliekoeles, drootmeles* enz. Ook bij de voorbeelden beginnend met *me-* en *be-* is dezelfde opmerking te maken.

Een zekerder weg ter vaststelling van de Joodse invloed, lijkt ons de tot nog toe gevolgde: het bijeenbrengen van de woorden die van Joodse oorsprong zijn.

Woorden van Joodse oorsprong in *De Boeventaal*. Van de woorden die in de tot nog toe behandelde lijsten niet voorkomen, wordt de parallel in het Joods opgegeven. Pol. en Voorz. hebben deze woorden grotendeels in hun boek verwerkt.

achelen, bikken, eten
afrooiemen, afloeren (zie *rooien*)
askelen, handelen, kopen, verkopen.
Pol. en Voorz.: *'ausèg ('auseiq)* 'zich bezig houdende met'.
askenen, stelen, bestelen. Pol. en Voorz.: *'auseiq*.
attenoj, hemel, zeg, kijk, als uitroep.
Bischoff: *Adônaj* 'der Herrgott'.

bajes, winkel, huis, gevangenis
bajeskar of *bajeswagen*, celwagen
bajesklant, iemand die veel in de gevangenissen terechtkomt
balbes (bollebof), huisbaas
baldoveren, klikken, nakijken
baljisrool (basserool), heer, chef
barrasch, schurft. Pol. en Voorz.: *parg* 'bloeisel, zeer hoofd, zeerhoofdige' (zie *parag, parrig, paradet*).
bas, stuiver, vijf spie
kimmel bas, drie stuivers; *joet bas*, tien stuivers
bedibberen, zeggen, praten, vertellen; ook 'bedotten'
begieten, bevreesd
begimmen, spotprijs. Pol. en Voorz.: *beginom* 'om niets, gratis, vergeefs'.
begoulesj, veneriek. Pol. en Voorz.: *gauleish* 'n zwakke, sukkelende man'; *gauli* 'ziekte'.
beheime, beest, dier, vee
beis, straat, buurt, volksbuurt
beis, twee
beisko, Jood, snees, of in het algemeen iemand die men in z'n zaak betrekt. Pol. en Voorz.: *besecho* 'uw huis, uw huisgezin, uw huisvrouw, uw huisgenoten'.
beizen, ogen
beizie, dubbeltje
beizige: met z'n -, met z'n tweeën *beizig dollet*, 2 × 4 = 8; *beizig kimmel*, 2 × 3 = 6
bekaan of *pekaan*, hier
bekattering, uitbrander, berisping, bekeuring. Pol. en Voorz.: *meqatreiǵ* 'aanklagen'.
bemore (morig), bevreesd. Pol. en Voorz.: *mauro* 'vrees, ontzag'.
benosselen (nosselen), stelen (van *nossenen* 'geven'?)
beseibelen, bedriegen. Pol. en Voorz.: *bezeiwelen* 'met drek bezoedelen, bedriegen'.
besjoche (mesjoche, mesokke, mesjoege, mezokke), gek, suf. Pol. en Voorz.: *meshuǵo'* 'krankzinnige'.
besjoechen, loos, bij de hand. Pol. en Voorz.: *mesuqon* 'in orde gebracht, definitief, gecorrigeerd, zeer nauwkeurig'.
besjoechen, verliefd
besjolemen, betalen
betoeft, goed weg
betoeg(d), gered, uit de brand, rijk
betoft, onderdak (zie *tof*)
bezoles (mesoles), ziek, bedorven, kapot; ook *pesaules*, aangebrand, veneriek. Pol. en Voorz.: *pesaules* 'afval, drek, verworpeling'.
bezolletje, koopje
bezommen (mezommen), geld
bollebof, de baas

bolleboffin, kasteleines
boosjer (boosor), vlees
broochem, voorwerp, goederen. Pol. en Voorz.: *berochoh* ‘geluk, buitenkansje’.
broocher (broger), man. Pol. en Voorz.: *bar hochi* ‘deze persoon’.

cassavie, brief, bankbiljet [ook *kassavie*]
cenijve, brand. Pol. en Voorz.: *sereipho* ‘brand’.

dajem, eed. Pol. en Voorz. *dajan?* ‘rechter, beslisser’.
dalf: op den -, gebedeld van
dalfenoor, dalver, zwerver, landloper, bedelaar
dallastdekker, armoedzaaier
dalles, armoede
dallet, vier
dalven, bedelen, schooien, zwerven
darren, sarren, tarten. Pol. en Voorz.: *darren* ‘wonen, vertoeven, wachten’.
derig, grond, aardoppervlakte; ook ‘weg’. Pol. en Voorz.: *dérèch* ‘weg’.
dof gajes, loos volk, rechercheurs
doft, knap, netjes
dold, dollet, dallet, vier
drosjes, gekheid, onzin, malligheid.
Pol. en Voorz.: *deroshaus* ‘ellenlange redeneringen’.

eegit, een
eesche, huismoeder, echtgenote
emmes (immes), goed

gaai, man
gabber, kameraad, vriend
gabbertaal, taal van de kameraden
gaf, 20
gajes, volk, mensen; politiemannen in uniform
gakmoos (jatmoos), handgeld, eerste inbeuring
galf, mes
gallach, pastoor, priester
gammor, domoor, ezel. Pol. en Voorz.: *gamaur* ‘ezel, domkop’.
gannef, dief
gannefen, stelen, bedriegen
gappen, pakken, stelen
gasjewijnen, weggaan, ervandoor gaan; *sjewijn*, fiets (zie *zwijntje*)
gasoe(r), zwerver. Pol. en Voorz.: *gazir* ‘varken, varkensvlees, spek’.
gasserol, pet
gassie, pet of muts
glimmende gassie, agent van politie. Pol. en Voorz.: *chassi (mechaseh)* ‘kapje, pet’.
gattes, deugniet. Pol. en Voorz.: *gato's* ‘zondoffer, ongeluk, snoever, schooier’.
gavver (zie *gabber*), kameraad
gebeft gajes, heren van 't gerecht
gebenscht, gezegend. Pol. en Voorz.: *benschen, bentschen* ‘lofzeggen, dankzeggen’.
gedagis: iem. de - ingeven, iem. de les lezen, hem inlichten of waarschuwen. Pol. en Voorz.: *qadagas* ‘hete koorts’; iem. *'t qadagas inschmuzen* ‘iem. met drogredenen tot andere gedachten trachten te brengen; het hoofd warm maken’, enz.
gedallist, op straat, op de keien, zonder geld (zie *dalles*)
geheibeld, gestoord
geilkenen, delen; ook *gilkemen, gilkunnen, gilkanen*
geiluk, aandeel
gein, pret, plezier

geintjes, grappen. Pol. en Voorz.: *gein* ‘gunst, genegenheid’ enz., ‘leuk’.
gekloft (ook wel *geklopt*), gekleed, netjes gekleed
genifterd, gedood
ges (get, gis), acht
gescheft, gesjeft: - e jongen, een die reeds veel in de gevangenis geweest is

gesjochten, arm
geteistem, uitvaagsel. Pol. en Voorz.: *gateisim* (van *gattes*) ‘woestaards, mensen zonder middelen van bestaan’.
geweirim, kameraden. Pol. en Voorz.: *gaweirim*, mv. van *goweir* (zie *gabber*).
gewoere of *gewoerig maken*, wegstoppen
gimme, boter
gis, loos, verstandig, onveilig
glamonius, glonis, vensterruit, raam, glasruit
gnajen (ngajin), zeventig. Pol. en Voorz.: *'ain* ‘70, oog; 16e letter Hebr. alfabet, als getalwaarde 70’.
gnorel (ook *orel*), onbesnedene, christen. Pol. en Voorz.: *'oreil* ‘onbesnedene’.
gochem, loos
godin, oprecht, echt, vertrouwd, best
goïm, christen (ook *gooi*)
gok bajes, speelhuis
gokken, spelen om geld
gokker, speler
goksie: voor de -, voor de grap
golof, melk
gondel, dame
gondelbajes, bordeel
gondelspiese, bordeel
gondeltas, bordeel
goochemerd, de rechter van instructie
goozer, kerel; ook ‘vrijer’. Pol. en Voorz.: *goson* ‘schoonzoon, bruidegom’.
goozertjes, zie *goozer*
goozertippelaar, die bij avond op dronken lui uitgaat om ze te beroven
grammonen, gereedschap voor inbraak
Groot Bajes, strafgevangenis te Leeuwarden
grootlef, hart, moed; ook wel ‘goed geluk, avontuur’
Groot-Mokum, Amsterdam

half meier, vijftig gulden
heibel, drukte, rumoer, herrie, ruzie. Pol. en Voorz.: *héwèl* ‘ijdel, ijdelheid’.
heibelmaker, ruziemaker
heilie, drukte (zie *jeile*)
heit, vijf
heit meier, 500 gulden
heit en dollet, 5 + 4 = 9
heitjes piejijzers, kwartjesvinders
hoofdsmeris, hoofdcommissaris van politie

jajem, jenever
jajemen, drinken
jajemer, drinkebroer
jajempie, slokje, borrel
jantif, Pasen. Pol. en Voorz.: *jaum 'tauw*.
jaspenen, zitten
hij jaspent in de lik
jat, hand
jatmoos (jetmoos, gakmoos, tjakmoos), handgeld
jatmouzen, kleinigheden stelen die met de handen te grijpen zijn, bv. appels, peren, een zakmes enz.
jatten, stelen
jatter (jetter), dief
jeile of *jeilie* (ook *jijles*), geschreeuw, ophef, moeilijkheid

jen, grap (zie *gein*)
jennen, spelen, liegen
jenner, speler; ook: quasi-toeschouwer die mee in 't complot is maar zich houdt als een vreemde; ongeveer als voerder, verlokker
jennetje, leugen
joentje, zie *joetje*
joet, tien
beis joetjes, 20
joet-beis, 12
joet-dold, 14
joeter, 10 stuiver; ½ gulden
joetje, gouden tientje
Jokef, Jozef. Pol. en Voorz.: *Jakob*.
joosie: je zult er een - aan hebben, ik zal je maar gelijk geven. Pol. en Voorz.: *joshor* 'rechtuit, rechtvaardig, billijk'.
joven, goed, mooi

jouker, duur
Jozef godin, de brave Jozef
juutje, zie *joetje*

kadin, veilig
kaf, dorp, stad
kaf, elf
kaf of *kijf*, rug. Pol. en Voorz.: *ǵaw, ǵeiw* 'rug'.
kajem, val (zie *makke*)
kajemen, vallen
kajim, neus (vgl. *kajum* 'Jood')
kalf, groot mes (zie *galf*)
kalle, bruid
kalletje, publieke vrouw
kapoeres, kapoet, kapot, stuk
kapsoones, drukte. Pol. en Voorz.: *ga'aw sonus* 'overdreven gevoel van eigenwaarde'.
kassavie, brief, briefje [ook *cassavie*]
katsjef, slager die onrein vlees verkoopt. Pol. en Voorz.: *qaçew* '(vlees)houwer, slager'.
kazer, vlees
keiletje, slok, borrel
kenijve, brood. Pol. en Voorz.: wsch. *ǵenewoh*, in overdrachtelijke zin genomen, bv. *hij leeft van* - 'diefstal, afzetterij'.
kesef, zilver
kewijne, kaas. Pol. en Voorz.: *ǵewinoh* 'kaas'.
khein, loos, slim (zie *kim*)
khoug, kracht. Pol. en Voorz.: *kauag* 'kracht, volmacht'.
kienen, kiejenen, kopen. Pol. en Voorz.: *qinjon* 'koop, het gekochte, verworven goed, bezitting'.
kim (khein), goed; ook 'loos'; *dat smaakt kim*
kimmel, drie
kimmel meier, 300 gulden
kin, ja; ook wel 'stil'
kinf, luizen
kippen, aandeel, portie. Pol. en Voorz.: *kipoh* 'gewelf' enz.; 'gemeenschap, aandeel'.
kleezen, voeten. Afgeleid van *raǵlajim*, mv. van *régèl* 'voet'.
kloek legem, pond brood
kloft, kleding
klofting, kleren; ook wel 'beddengoed' (ook *knoften*)
koef noen, twee Hebr. letters, *k* en *n*, gebruikt voor 'kost niets'. Pol. en Voorz.: *kuph* '19de letter Hebr. alfabet, als getalwaarde 100, enz.'
koetsef, diamant (roosje). Pol. en Voorz.: wsch. identiek met *quçow* 'wat gehouwen, gesneden, zelfs wat geschoren is'.
koetsef blinker, briljant
koef (zie *galf*), mes
kooter, kind
kooterum, klein
kotel bajes, gevangenis
kousjer, zuiver
dat zijn kousjere bullen
kwart meier, ¼ van ƒ100,-; bankje van ƒ25,-

lakijve, lekijve, beminde, vrouw
lammet, dertig
lammetje, 30 stuivers
lamp, politie, onraad
laulem, tenminste. Pol. en Voorz.: *le'aulom* 'voor altijd, onveranderd, hoe het ook zij'.

lawaje, begrafenis
lawajen, begraven. Pol. en Voorz.: *lewïoh* ‘uitgeleide, uitvaart’.
lef, moed
lefjongen, jongen met moed
legem, brood
loegie, spel kaarten. Pol. en Voorz.: *lugi'*, verkleinwoord van *luag* ‘almanakje, almanak’.
loen, loensch, bedrieglijk, vals
loenen, vals doen

loenenaar, valse kerel
louw, niets, weinig, neen *sjak me louw*, 't kan me weinig schelen (*schadt mir lau*)
louwfikus, niets
louwloene, slechte zaken, tegenspoed
louwpoekelen, niets zeggen
louwsmoezen, niets zeggen

macher, koopman, boerenbedrieger, kwakzalver. Pol en Voorz.: *maucheir* 'verkoper, koopman, enz.'.
maholle, bedorven, kapot. Pol. en Voorz.: *mechuleh zijn* 'geruïneerd zijn, bankroet gaan'.
majem, water
majemen, regenen
makke, makke met een kanker, 35 cent. Pol. en Voorz.: blijkbaar heeft men hier te doen met *makoh* 'wat geslagen is' en *qa'aqa'* 'wat gegrift is'; alleen kunnen wij veronderstellen dat de klank van *kh* (*k* '20', *h* '5'), d.i. '25', hier voor de geest zweeft.
makkes, slaag, klap, last
malogemen, werken
malogemer of *maloochum*, werkplaats
maloochum (melago), werk
mansjen (mansj maken), aanprijzen, recommanderen. Pol. en Voorz.: *me'aneis zijn* 'met geweld dwingen'.
marwiegen, stelen
marwieger, dief
massel, winst, geluk, voorspoed. Pol. en Voorz.: *mazol*, enk. van *mazolaus* '(sterrenbeelden), gesternte, enz., toeval, geluk, buitenkansje'.
massematten, handel, negotie, zaken; ook wel 'gestolen buit'
matses, paasbroden
meeleg, zout. Pol. en Voorz.: *mélag* 'zout'.
meie(r), 100
½ meier, 50; *¼ meier*, 25
meilig, koning
meiligin, koningin
meimus (mijmus), dood
hij gaat meimus. Pol. en Voorz.: *meimis zijn* 'doden, doodmaken'.
meis, lijk. Pol. en Voorz.: *meis* 'dood, dode, lijk'.
mekajem, grote hoeveelheid, een hoop, een klap
mem, 40
mepschooren (nepschooren), onbruikbare goederen
merode, nederlaag, armoede. Pol. en Voorz.: de naaste authentieke term zou zijn *merudi* 'mijn verdrukking, mijn nederlaag'.
mezoomen (mesomme), geld
mieniker, bij verkorting *mien*, vuilik; een kerel die geniepige streken uithaalt. Pol. en Voorz.: *mïn*, enkelvoud van *minim* 'veinzaard'.
miesgasser, miesgazzer (zie *misgasser*)
miezig, schuldig. Pol. en Voorz.: *mi'us* 'verachting, lelijkheid'.
mikwe, bad. De avond voor de trouwdag moet het Joodse meisje een *mikwe* nemen. Pol. en Voorz.: *miqweh* 'verzameling (van water) bad; hoop'.
miskaf, vuilik, akelige vent, sodomieter
miskuiken, vuilik, akelige vent, sodomieter,
misgasser, vuilik, akelige vent, sodomieter
mokum, stad. *Groot M.*, Amsterdam; *Klein M.*, Rotterdam; *Mokum Mollof-Alf*, Amsterdam; *M. Reis*, Rotterdam; *M. Beisz*, Berlijn; *Mokumer*, Amsterdammer
molm, geld. Pol. en Voorz.: *momaun* 'geld'.
moos, geld
morig, vrees. Pol. en Voorz.: *mauro* 'vrees, ontzag'.

nafke (nefke), meid

nafkoone, meid
najin, oog. Pol. en Voorz.: *'ain* ‘oog’.
niese, dame, meid
nifteren, doden
nifterik, mes
noen, 50
nosselen, stelen (zie *benosselen*)

olf, een
ongodin, onoprecht, niet waar
oosser, nee, nee!; een krachtig van de hand wijzen. Pol. en Voorz.: *osur* ‘ongeoorloofd, verboden, volstrekt niet’.
orel (gnorel), christen

pageintjes, aardigheden, grapjes
palmegoone, een koloniaal
palmer, soldaat
panas, chef, directeur; ook ‘winkel of lommerd’. Pol. en Voorz.: *parneis* ‘verzorger, bestuurder, enz.; invloedrijk persoon’.
parrag, scheldnaam voor ‘Jood’
parrig, hoofdzeer (zie *barrasch;* ook *paradet*)
patsjif, gezicht. Pol. en Voorz.: *parçuph* ‘aangezicht’.
pattisj, zwanger. Bischoff: *pattern* ‘entlassen’ (rabb. *pittêr* ... davon *patter'sch* ‘hochschwanger’).
peget, twee (van *eget* ‘een?’)
pei, tachtig. Pol. en Voorz.: *pei* ‘de zeventiende letter van 't Hebr. alfabet; als getalwaarde 20’.
peiger, dood, aas, lijk, kapot; bedorven, rot (van dieren)
peigere vis
peiger maken, doodmaken
peigeren (peieren), sterven, doodgaan
Pichem, Jood. Pol. en Voorz.: 't Woord is gemakkelijk te verklaren met *piǵum*, stam van *peǵimoh*, en in geschriften verschillend toegepast; *peǵimoh* ‘oneffenheid, schaard in 't slachtmes, klein gebrek’.
piechern, suffer
plat, stil. *We moeten de getuigen zien plat te maken*.
plattekit (stille kit), winkel waar men gestolen goederen verkoopt
pleite (ook *pleiter*), weg
pleite scheften, weglopen
poerem, drukte (van *purim, purimfeest*?)
ponem, gezicht
poozer (posser), duit
poozetjat, platzak. Pol. en Voorz.: zie *pausheit jad zijn* ‘de hand toereiken, de hand ophouden, bedelen’.
pores, koe, stuk rundvee. Pol. en Voorz.: *poroh* ‘koe’.
poser, vlees (zie *boser*)

rachmones, medelijden. Pol. en Voorz.: *ragamonus* ‘barmhartigheid, medelijden’.
rausj, hoofd
rekel, voet. Pol. en Voorz.: *régèl* ‘voet’.
rewoochem, winst, overmoed
ribbemoos, mannetjesputter, sterke kerel
roojemen, kijken
rosj, hoofd; ook ‘haar’ (zie *rausj*)

sabberaar, koevoet

sabberen, inbreken
sammech, zestig. Pol. en Voorz.: *sàmèch* ‘de vijftiende letter van 't Hebr. alfabet; als getalwaarde 60’.
sawor, hals. Pol. en Voorz.: *çawor* ‘hals’.
schacheren, handelen
scheffen, zitten; ook ‘gevangenzitten’
scheg, neus. Pol. en Voorz.: *sechach* ‘'n dekking (van loof)’.
schim, gezicht, bewijs; ook wel ‘naam’
schlemiel, lummel, ongeluksvogel. Pol. en Voorz.: *schlemiel* ‘onnozele, onhandige, verongelijkte, ongeluksvogel’.

schok, goed geluk. *Op de schok gaan*, uit bedelen of op avontuur uitgaan. Pol. en Voorz.: *çegokken* ‘goed geluk’.
schokken, betalen; ook ‘geven’
schooren, goederen, in tegenstelling met ‘geld’
schorem, arm; ook ‘slecht en leugen’
schorem en al, rommelzooi
segem, schouder. Avé-Lallemant IV: *schechem* ‘die Schulter, der Nacken’.
seibel, bedrog, zwendel, slechte waar (zie *zeibel*)
seigel, verstand. *Ik heb daar geen seigel van*. Pol. en Voorz.: *seichèl* ‘verstand, scherp oordeel, bevattingsvermogen’.
sereife, brand. Pol. en Voorz.: *sereiphoh*.
serrore, persoon, heer
siene, sjien, agent van politie
sikker, sjikker, dronken, duizelig
sirool, man, kerel
een rare sirool
sjachelen, een soort dobbelspel
sjaskelbajes, kroeg, herberg
sjaskelen, drinken
sjed, duivel, vijand, politie. Pol. en Voorz.: *sheid* ‘duivel, spookgestalte’.
sjeks, man. Pol. en Voorz.: *sheiqèç* ‘lelijk jongmens’.
sjerfen (sjerpen), helen, opkopen. Avé-Lallemant IV p. 420 en 595: *sarsur* ‘Hehler, Unterhändler, Zubringer, Kuppler’.
sjikse, een christenmeid
sjoeche, begrip; ook ‘verdenking, vermoeden’
sjoechem, antwoord, bescheid
sjoefe, eed. Pol. en Voorz.: *shewu'oh* ‘eed’.
sjoege, gek
sjoele, kerk
sjofel, armzalig; een slechte kerel
sjofelaar, armoedzaaier
sjoof, gulden
sjooges, erwten. Pol. en Voorz.: *shogaur* ‘zwart, donker’; *shogaur erwten, zoger erwten* ‘op 'n zekere wijze bereide grauwe erwten’.
sjoome, vet. Pol. en Voorz.: *shumon* ‘voor het gebruik geoorloofd vet’.
sjoucher, koopman. Pol. en Voorz.: *saugeir* ‘koopman, heer, type, sujet’.
sjouter, politieagent. Pol. en Voorz.: *shauteir* ‘ambtenaar bij het gerecht, bij de politie’.
slamassel, ongeluk. Pol. en Voorz.: *shlemazzel*, naar men wil ontstaan uit *schlim-mazzel* ‘onaangenaam *mazzel*, ongeluk’.
smeris, politieagent
op smeris staan, op uitkijk staan
smoezie, praatje
smoezen, praten
smous, dief; ook scheldnaam voor ‘Jood’. Pol. en Voorz.: Men kan, althans wat de tweede bet. betreft, in dit woord een echo zien van *shemau* ‘zijn naam, 'n woord, dat dikwijls in de synagoge weerklinkt’.
sohof, goud
sokon, baard. Pol. en Voorz.: *zoqon* ‘baard’; *zoqein* ‘oude man’.
soof (sjoof), gulden
sooger, jongen uit een dievenhuis (zie *sjoucher*)
sooges, hete, gekookte boontjes (zie *sjooges*)
sossem, paard
sossem prinserij, bereden politie
spiese, huis
stiekem, stilletjes, arglistig, in 't geheim
stiekemerd, iemand die in 't geheim kwaad doet

stinkniese, vuile meid, hoer
sijbebelajum, beste kamer, no. 100 [wc]

tandel (standel), sleutel
temeie, meid uit een verdachte omgeving. Pol. en Voorz.: *temei'oh* ‘een onreine’.
temeierlikker, zie *minette*

temeierspiese, bordeel
tennef, slechte koopwaar. Pol. en Voorz.: *tinuph* ‘vuil, uitwerpsels, gemene stof’.
tes, negen
tiffel, tuffel, kerk
tinnef, slechte kost
tippel, uit de voeten
tippelaar, straatdief
een tippelaar op klompen, iemand zonder lef
tippelsjikse, rondzwervende vrouw
tof, goed, degelijk; ook ‘kalm en eerlijk’
tofes, gevangenis
tofes of *tokes*, achterste, gat. Pol. en Voorz.: *togas* ‘achterdeel, partes posteriores, anus’.
treive, slecht, onrein
turftrekker, zakkenroller
vau, zes
vergokken, het gelag betalen *V. had het gedaan en J. moest het vergokken*, ervoor boeten
verkienen, verkiejenen, verkopen
vermamsen, verraden
vernollen, vernold, sluiten, gesloten
viege, niets

wieberig, uit de voeten, weg
woof, zes

zain (zojen), zeven
zerouang, arm (lichaamsdeel). Pol. en Voorz.: *zeraua'* ‘arm, schouderstuk’.
zwijn, fiets
zwijnrijder, fietsrijder
zwijnenverhuurder, fietsenverhuurder
zwijnenbollebof, fietsenverhuurder
zwijnenjacht: op de - gaan, op het stelen van fietsen uitgaan

Deze lijst geeft dus 395 woorden van Joodse oorsprong. Dit is op een totaal van 1420 woorden ±28%.

C X. Bargoens uit de buurt van Hilversum (1926) [Bron 35]

Voor de noordwestelijke groep rest één lijst. De lijst bevat het woordmateriaal dat ik in 1926 optekende uit de mond van een woonwagenbewoner, geboren te Nijmegen, maar die z'n hele leven met de wagen in Noord- en Zuid-Holland gezworven heeft, en die in Hilversum als z'n hoofdverblijfplaats woont.

De volgende woorden van Joodse origine komen in deze geheimtaal voor:

beisje, dubbeltje (ook *hondje*)
bekattering, bekeuring
gabber, vent, kerel, man; *de gabber kan jofel pieren*, die kerel speelt goed
gasserik, varkensvlees
gasterik, varken (ook *snorrie*), spek
goozer, kerel, vent
heitje, kwartje
jatten, handen
joed, gouden tientje
jofel, lekker, goed,

kaffer, boer (ook *hoets*)
kajum, Jood
kalletje, meisje (ook *mokkeltje*)
kasjebeine tippelen, meegaan; *tippel je kasjebeine?*
kinnef, luizen
kloft, kleren
lechem, brood (ook *maro*)
loenig, slecht; *hij maast loenig*, hij is slecht
lou, niet, slecht
majemen, regenen, mingere
malogeme, coïre (werd ‘plat Hollands’ genoemd)
merode, ellende; *ik maas in de merode*

mokum, stad
nepschore, slechte waar; ook *linke schore*
niese (oud -), vrouw
poen, geld
porum, hoofd, gezicht (ook *murf*)
scheffen, trekken, zwerven; *met de rolleman scheffen*
schore, waar, koopwaar (zie *nepschore*)
sjiks voor de bonjé, lichtekooi
sjoof, gulden
sjossem, paard
smoezen, praten
temeie, lichtekooi
zwijntje, fiets; *schoep dat zwijntje*, steel die fiets

We treffen 33 woorden van Joodse oorsprong aan op een totaal van 118; d.i. 28%, precies hetzelfde percentage als voor *De Boeventaal*. Het karakter van de ontleende woorden is echter geheel anders: dieventaaltermen komen er (behalve misschien *bekattering*) niet in voor. Het woordmateriaal van de hele lijst wijst erop dat we met Bargoens te doen hebben; ook het Zigeunermateriaal in deze lijst bevestigt het Bargoens karakter.[272]

Het onderzoek van de noordwestelijke geheimtaalgroep levert dus de volgende resultaten:

1 Tussen 1730 en 1760 beginnen Joodse woorden in de geheimtalen door te dringen. Vergelijk hiermee hoofdstuk III, 'Verspreiding van de joden op het platteland'. De taalfeiten worden door de historische gegevens volkomen verldaard.
2 Van 1760 tot ±1860 is er een geleidelijke toename van het Joodse element te constateren. De getallen die aantal en percentage van de Joodse woorden uitdrukken, worden sterk beïnvloed door de wijze van noteren en door de hoeveelheid opgetekend materiaal. Er zijn onderzoekers die eigenlijk alleen Joodse woorden als geheimtaal beschouwen en de Nederlandse verwaarlozen (C V: Vernée 1844). Anderen willen zoveel mogelijk Joodse woorden uitstoten als indringers (C VI: A. en Z. 1844). Percentages van 60 en 33 in hetzelfde jaar opgegeven, vertonen een foutief beeld. Het gemiddelde, 46, zal de waarheid het meest benaderen. Dat de hoeveelheid materiaal het aantal Joodse woorden in absolute zin beïnvloedt, hoeft geen betoog. Maar ook relatief heeft het aantal genoteerde woorden invloed: het absolute getal stijgt in een grote lijst, het percentage echter daalt (zie C VIII, Verwoert 1860 en C IX, *De Boeventaal* 1906). Dat het percentage Joodse woorden daalt, is voor een deel hieruit te verklaren dat in C VIII en C IX het woordmateriaal van meerdere groepen samengevoegd is. In C IX is heel zeker zuidelijke geheimtaal verwerkt. Waar in deze groepen het Joodse element gering is, zal in de verzamellijsten het percentage Joodse woorden lager zijn.
3 De volgende percentages woorden van Joodse oorsprong werden vastgesteld:

C I	1689-1690: speelt geen rol,	bevat maar acht woorden in totaal.
C II	1731 *Cartouche*:	totaal 351 woorden, Joods 0%.
C III	1769 *Geheimtaal*:	totaal 300 woorden, Joods 20%.
C IV	±1800 *Brabantse Bende*:	totaal 60 woorden, Joods 43%.
C V	1844 *Vernée*:	totaal 48 woorden, Joods 60% } gem. 46%

C VI	1844 *A. en Z.*:	totaal 95 woorden, Joods 33% } gem. 46%

C VII	1858 *Nieuwenhuis*:	totaal 113 woorden, Joods 50%.
C VIII	1860 *Verwoert:*	totaal 735 woorden, Joods 40%.
C IX	1906 *Boeventaal:*	totaal 1420 woorden, Joods 28%.

Deze negen lijsten bevatten alle dieventaal. We zien de percentages Joodse woorden klimmen: 20, 43, 46, 50. De lijst van Verwoert vertoont een relatieve daling: 40%. Deze daling wordt verklaard uit het karakter van de lijst.[273]

4 *De Boeventaal* vertoont een percentage Joodse woorden, 28, dat aanzienlijk geringer is dan in de voorafgaande lijsten. Deze teruggang is niet alleen te verldaren uit het verzamelkarakter van de lijst. Dan toch moest in de dieventaaltermen die niet van Bargoenssprekers afkomstig zijn, het percentage Joodse woorden hoog zijn. En ook hier is het maar 30%. Alleen deze 2% verschil is te verklaren uit de heterogeniteit van de lijst. Maar het percentage 28, of als men wil 30, toont ons een relatieve achteruitgang van Joodse woorden na het midden van de vorige eeuw.

5 Het percentage woorden van Joodse origine zou nog kleiner worden als we er niet toe rekenden de woorden van het type: *zwijnejacht, zwijneverhuurder, zwijnenbollebof, miskaf, miskuiken* e.a., die voor een deel uit Joodse elementen opgebouwd zijn, maar die nooit Joods geweest zijn. Ik heb ze echter wel meegeteld, omdat het toch zeker woorden zijn die aan Joodse invloed, al is het dan ook indirecte, toe te schrijven zijn.

6 De vaststelling van het percentage van de Joodse woorden mag niet tot verkeerde conclusies leiden aangaande de misdadigheid van de Joden. Dat echter vooral de sóórt van de woorden *niets* zou bewijzen wat betreft de verhouding van Joden tot dievenbendes, is niet aan te nemen. De opmerking van Mieses:[274] ‘Die Beziehungen zwischen Judendeutsch und Rotwelsch sind in Wirklichkeit bloss ein Einzelfall eines allgemeinen linguistischen Gesetzes, das alle gezogenen Schlüsse bezüglich eines speziellen Verhältnisses zwischen der Gaunerwelt und dem Judenthume in das Reich der Phantasie weist,’ is een geprikkelde afweeruiting, die veronderstelt wat niet gezegd is. Het ‘Jodendom’ heeft nooit in een speciale verhouding gestaan tot de ‘Gaunerwelt’. Dat zal geen ernstig persoon beweren. Maar dat individueel contact bestaan heeft, is met de feiten voor ogen niet te loochenen.

Tabellen samenstellen, zoals na de behandeling van groep A en B geschied is, zullen we hier nalaten, daar de lijsten niet voldoende gelokaliseerd zijn. Aan het slot van het hoofdstuk volgt een tabel die een overzicht geeft van de Joodse elementen naar plaats en tijd.

Eindnoten:

242 *De Gelukte List of Bedrooge Mof*, 2de druk. Te Amsterdam, (vignet N.V.A.). Gedrukt voor het Kunstgenootschap en te bekomen bij de erven van J. Lescaille, 1704 [bron 3].
243 *slieren* is ‘halen’. (*Cartouche* 1731: C II [bron 5]); *stapje slierme* kan zijn ‘de duivel haal me’.
244 Zie hoofdstuk II, ‘Dieventaal 1731’ [*Cartouche*, bron 5].
245 *Cartouche* 1731 [bron 5]; achterin, p. 1-32; p. 33-38.
246 Moormann, *Brg. 18de eeuw* [bron 7].
247 Wagner, *Die Litteratur*, p. 18, noot*.
248 Kluge, *Rotwelsch*, p. 242; Avé-Lallemant I, p. 237.
249 Deze letters staan bij alle hier genoemde woorden. De zin ervan is misschien: N.B. *Kasseler lijst*, wat met de gegevens klopt.
250 Dit woord ontbreekt in mijn studie.
251 Jos. Russel, *De Rooverbenden in de Landen van Overmaas, Brabant, Holland en aan den Rijn*, Maastricht 1877.

252 *Kluge, Rotwelsch*, p. 275.
253 Hs. no. 5600: 4.
254 Mr. W.J. van Hamelsveld, *Bijdragen tot het Lijfstraffelijk Regt*, Amsterdam 1817, p. 152-155, geeft wel een lijst woorden uit een proces, leden van dezelfde bende betreffend, maar ondervraagd op geheimtaal is hier niet.
255 Vgl. *De Nieuwe Taalgids* X, p. 281: S.M. Noach, 'Nieuwe Bijdragen tot de kennis van het Joods in Nederland'.
256 Avé-Lallemant, deel IV, p. 571; deel II, p. 83.
257 Mr. W.J. van Hamelsveld, l.c., p. 152-155.
258 *Algemeene Konst- en Letterbode voor het jaar* 1844, Haarlem, deel I, no. 13, p. 194-200.
259 In een noot geeft Mr. Vernée enkele Duitse werken over geheimtalen op.
260 Michel, *Études*, p. 384.
261 Sainéan, *Sources*, s.v.
262 Susan, *Algemeene Konst - en Letterbode*, II, Haarlem 1845, no. 21, p. 322-323: 'Proeve van vergelijking tusschen het Bargoensch en het Patois-Hebreeuwsch'.
263 Zie ook Van Ginneken, *Handb.* II, p. 126.
264 Zie de Poolse telwoorden in hoofdstuk II, 'Definitie jargon'.
265 Nieuwenhuis, *Mijn verblijf*. Brief gepubliceerd in Moormann, *Verwoert*, p. 119 [bron 16].
266 Moormann, *Verwoert* [bron 16].
267 Zie hiervoor: Moormann, *Verwoert*, p. 115-128 [bron 16].
268 Dr. W. Gesenius, *Hebräisch-Deutsches Handwörterbuch*, Leipzig 1810.
269 *Onze Volkstaal. Tijdschrift gewijd aan de studie der Nederlandsche tongvallen*. Onder toezicht van Dr. H. Kern. Geredigeerd door Taco H. de Beer, III, Kuilenburg 1890, p. 194-199.
270 *De Boeventaal* [bron 32].
271 Van Ginneken, *Handb*. II, p. 128.
272 Zie hoofdstuk v.
273 Zie hoofdstuk I, 'Hypertrofie in de geheimtalen'.
274 Mieses, *Die Entstehungsursache*, p. 22.

D. Woorden van Joodse oorsprong in de noordelijke groep

Als een van de kenmerken van deze groep is opgegeven: 'het Joodse element is aanzienlijk'. Het percentage Joodse woorden stijgt gemiddeld boven de 30.

We zullen de verschillende bronnen, die alle op eigen aantekeningen berusten, nagaan om het karakter van de aan het Joods ontleende woorden vast te stellen.

D I. Bargoens van Nijmegen (1924) [Bron 36]

Het woordmateriaal heb ik verkregen van enkele van elkaar onafhankelijke personen die in Nijmegen wonen. Ze zwerven niet meer. De geheimtaal is dus in Nijmegen gelokaliseerd. Een van de ondervraagden stamt van zwervers af.

In de gemeente Nijmegen woonden in 1915 in totaal 225 mannelijke en 279 vrouwelijke Israëlieten. Vele hiervan behoren tot de eerste stand.

De volgende woorden van Joodse oorsprong treffen we in het Bargoens aan.

achelen, eten
attenoje, uitroep
bajes, gevangenis
bajes van de borgemak, gemeentehuis (ook *grandige kit*)
bas, stuiver; *kimmelbas*, drie stuivers
begietig, bang
bei, beis, twee; *bei zoof*, twee gulden
beis bas, dubbeltje; ook *beisje*
bekaan nemen, terugnemen; *ik heb die twee knaken bekaan genomen*
benosselen, betalen. Contaminatie van *nossen* en *betalen*.
bescholmen, betalen; *lovie of schriebes bescholmen*
bezol, goedkoop
boser, vlees. Eén van de onderzochten noemde het ‘geen Bargoens’.
dollef, vier
emmes, mooi
gabbertjes, jongens
gasjene-mone priemerik, dominee
gasterik, gazzer, spek
geklof, gekleed
gis, handig; *gisse goozer*, handige vent
gisof, pruimtabak. Hetzelfde woord als *eytsef* in C VIII, 1860 Verwoert.
gokken, kaarten
gooi, vrouw
goozer, vent, kerel
hei, heitje, vijf
heit, heitje, kwartje
heitjespoojer, souteneur (ook *piratenpooier*)
jajim, jenever
jat, hand, voet
jatter, dief
joed, tien; tientje
jofel, mooi
joker, duur
kaffer, boer
kajim, Jood
kalf, twintig (zie *kaf*)
kalletje, getrouwde vrouw
kasjemeine gaan, weggaan; *ik verschier hier lau, ik moet gaan kasjemeine*, ik verdien hier niets, ik moet weggaan
katsie, slager
keil, borrel; *keilen*, drinken
keilof, hond; ook *joekel*
kienen, kopen
kimmel bas, vijftien cent
kinnemen, luizen; ook *kinnef*
kinnefkam, haarkam
klof, kleren; *die bink tippelt jofel in de klof*, die man is goed gekleed
kotem, kind; *'t mokkel scheft met kotem*, het meisje is zwanger

lammetje, een gulden vijftig
lechem, brood; *lechembakker*; bakker
loenig; loenig porum, lelijk; lelijke kerel
majem, water (ook *plomp*); *majembak*, urinoir
majemen, mingere, regenen
mans tippelen, geld ophalen bij een orgel
martienfokker, zwerver (ook *grieksefokker*). Pol. en Voorz.: *medinoh* 'gewest, provincie, platteland, streek, kleine stad, dorp'; -*geier* (-geher), -*looper* 'die op het platteland het ventersbedrijf uitoefent'.
meier, honderd gulden
melochemen, coïre

mesjokke, dom, gek
mezomme, geld
mies, lelijk; *spant die gooie een mies ponem hebben*, kijk eens wat een lelijk wijf
mies trederiks, sokken
mokem, stad
niese, meisje (zie *schikse, kalletje*)
nijf, mes
peiger, dood; *die bink hebben ze peiger gestoken* (ook *mol*)
poen, geld
ponem; porum, hoofd of gezicht
saucher, koopman
schikse, meid (zie *kalletje*'en *niese*)
schok, stad; *boerenschok*, dorp
schokken, kosten
seragel, slecht, stinkend; *seragel bozer*, slecht vlees
sjoegen, slimmeriken
sjonof, penis. Bischoff: *sônef* 1 'Schwanz' (Hebr. *sânâb*); 2 'Verächtliches' (G.).
sjoof, gulden; ook *zoof* en *piek*
siep, zeventig. Pol. en Voorz.: *shiw'im* 'zeventig'.
smeris, agent
smoeslau, houd je mond (ook *deis je*)
soele, kerk
sos, sossem, paard
talver, bedelaar
temeie, lichtekooi; *temeiekit*
tochus, tokus, aars
tofele, de, de vader (ook *olmse*). Bischoff: *tôfel* 'alt' (rabb.: *thâphêl* 'altersschwach').
tofele mone, rooms

We vinden hier 83 Joodse woorden op een totaal van 242, d.i. ± 34%.

Het karakter van de overgenomen woorden kenmerkt de geheimtaal als Bargoens. Dieventaaltermen treffen we niet aan; geen woorden voor inbrekerswerktuigen, inbraken, soorten dieven enz. De hele woordvoorraad geeft ons een inzicht in de gewone denksfeer van de zwervers: geld, brood, kleren, geslachtsleven en wat daarmee in verband staat vormen er een belangrijk bestanddeel van.

Een paar woorden, tot nog toe niet opgetekend, zijn van belang omdat ze ook in het 'jargon' van de Twentse paardenkopers voorkomen. Het zijn: *martienfokker* (Twents jargon: *medine*), *sjonof*(*Twents* jargon: *zonof* 'staart'), *siep* 'zeventig' (Twents jargon: *sjiebes*) en *de tofele* 'de vader'.

Het Bargoens van Nijmegen is wat z'n Joods element betreft, ten dele ontleend aan handelaars, slagers, veekopers e.a., die, Jood of christen, een vaktaal spreken, doorspekt met Joodse woorden.

D II. Bargoens van Haaksbergen (1922) [Bron 37]

In 1922 leverde een onderzoek te Haaksbergen zeer belangrijke stof voor de geheimtaalstudie. Ik ondervroeg er een zwerver die zich tijdelijk in Haaksbergen gevestigd had. Deze persoon, Van de W., is een woonwagenbewoner van geslacht op geslacht. Hij zwerft allang weer en 'berolt' voornamelijk het oostelijk deel van Overijssel tot Ootmarsum en Denekamp. In dit zwerfgebied liggen als voornaamste plaatsen Enschede (Joden: 416 mannen, 421 vrouwen); Borne (Joden: 68 mannen, 85 vrouwen); Haaksbergen (Joden: 38 mannen, 29 vrouwen); Oldenzaal (Joden: 91 mannen, 117 vrouwen); Denekamp (Joden: 26 mannen, 31 vrouwen); Ootmarsum (Joden: 23 mannen, 14 vrouwen); Almelo (Joden: 212 mannen, 212 vrouwen); Delden (Joden: 22 mannen, 18 vrouwen); Goor (Joden: 47

mannen, 49 vrouwen); Hengelo (Joden: 97 mannen, 112 vrouwen). De tussen haakjes geplaatste

getallen doen ons zien dat in Twente een aanzienlijk getal Joden woont, ook in de kleinere gemeentes.

Bij deze zwerver constateerde ik telkens dat hij *Baisroven* 'Joods' onderscheidde van echt Bargoens. Dat neemt niet weg dat in zijn Bargoens een sterke Joodse inslag zit. De minachting voor woorden die hij als Joods kende, waarschijnlijk nieuwe, was opvallend. Het is wéér de geschiedenis van de brief van A. en Z. (C VI 1844). Ik zal naast de woorden van Joodse origine de niet-Joodse synoniemen noteren.

achelen, eten; ook *bikken*
achtertochus, ham (zie *tochus*)
Bais-Roven, het Joods ter onderscheiding van het Bargoens. Vorm uit het jargon.[275]
Contaminatie van *beisko* (*beisecho*) en *bar jisro' eil*?
bescholmen, betalen; ook *bedissen*
beseibelen, bedriegen
bewiegmen, verdienen. Vgl. *marwichen* in de C-groep, en 'Louter Lekoris': *bewiechmen*.
dobberen, spreken. *Dobberen* naast *dibberen* is een vorm uit 'Louter Lekoris'.
gaaie, volk
gammel, ezel. De vorm *gammel* is door klank- en begripsassociatie met *gammel* 'ziek, slecht' ontstaan uit *gammer*.
gapper, dief
gazzer, varken; ook *baloo*
gazzeremoon, protestant; *gazzeremoon gaaie*, protestants volk; ook *hansjes* (vgl. 'Louter Lekoris': *gazzeremone*).
glonze, fles
glonzel, raam, glas
gokken, liegen
gondel, lichtekooi (zie *temeie* en *tes mem*)
gondelbajis of *gondelkit*, bordeel
goozer, vader; ook *knul*
goozer, jongen, broer
harbe, veel; *harbe saai, rispel*, lang haar. Bischoff: Hebr. *harbèh* 'viel'. Vgl. *harbe, harme* in 'Louter Lekoris'.
heitje, kwartje
janzorof, sterkedrank, jenever. Pol. en *Voorz.*: *jaïn soroph* 'brandewijn'.
jat, hand, vinger
jatter, dief
kaffer, boer; ook *hoetse*
kajum, Jood
kassajim, geweer; *goozer met kassajim*, jager
keilef, hond (als *Bais-Roven* opgegeven); ook *joekel*
kepoeris, dood; *ik knoks je kepoeris*
kinjen, kopen. Deze vorm is uit het 'Louter Lekoris'. De meest voorkomende is *kienen*.
kinnemtiejijs, kam (als *Bais-Roven* opgegeven)
lau, niet, weinig
lechem, brood. Ook *maro* en *Witte Willem;* de betekenissen zijn gedifferentieerd: *maro* betekent 'roggebrood'.
majem, water; *majemen*, regenen
majemtrapper, eend; ook *betsje*
makajemen, geven, slaan; ook *kleunen*
medine, land, bouwland. Deze vorm is uit 'Louter Lekoris'.
mesjokke, gek; ook *maf* en *kalloone*
mies, slecht; *mies murf*, slechte tanden
miete, bed
mietevattelink, beddengoed
mokum, stad; *Grannig Mokum*, Enschede
pattes, zwanger; ook *baden meles, grannige meles*
roojen, roojemen, kijken

sabbelen, werken; ook *peezen*
schore, waar; *kinnem schore*, lompen

serachelen, stinken; ook *bouten*
serroof, dokter. Contaminatie van *serrore* 'heer' en *roof* 'dokter die de paarden keurt'. (Zie *roof* in 'Louter Lekoris'.) Pol. en Voorz.: *rauphei* 'geneesheer, dokter'.
sikkebajis, sikkekit, herberg. Als *Bais-Roven* opgegeven.
sjasken, drinken; ook *buizen*
sjikse, meid; *peezesjikse*, dienstmeid
sjoele, kerk; ook *dof*
soacher, koopman
sossem, paard
sougern, handelen. Als *Bais-Roven* opgegeven.
talven, vragen; ook *mangen*
talvenaar, bedelaar; ook *manger*
tannegoor, kippen. Als *Bais-Roven* opgegeven; ook *kachelientjes*.
temeie, lichtekooi
tesmem, lichtekooi. De letters *t, m* van *temeie*.
tiffel, kerk; ook *dof*. Zie 'Louter Lekoris' i.v.
tochus, aars
tof, goed
treifel, vals, niet goed; *treifel rat*, rijksdaalder
vergokken, verspelen (zie *gokken*)
zoof, gulden

Deze geheimtaal geeft nog sterker dan D I een beeld van Joodse invloed op oorspronkelijk Bargoens. Het is vooral het jargon van de Twentse kooplieden dat z'n woordmateriaal afgestaan heeft. In de lijst is dit aangegeven. Hoewel deze zwerver zoveel mogelijk de Joodse woorden vermeed, treffen we er aan (*janzorof* is *mekorof, tannegoor* e.a.), die we tot nog toe niet noteerden. Deze woorden wijzen wel op direct contact met Joodse elementen.

Begrippen uit de dieventaal treffen we bijna niet aan.

Op een totaal van 231 woorden tellen we 66 aan het Joods ontleende woorden, of ± 29%.

D III. Bargoens van Lochem (1921) [Bron 38]

In Lochem heb ik de taal onderzocht van een gevogeltekoopman die ook twee jaar in Groesbeek gewoond heeft. Het Joodse element in deze Lochemse geheimtaal is van jonge datum. De vader, die ik ondervroeg, gaf vaak een Oudbargoens woord dat de zoon niet meer kende of als 'verkeerd' verwierp. De woorden van de zoon bleken dan ontleend te zijn aan het Twentse jargon, dat hij op de markten te Zutphen en Deventer en langs de weg hoorde.

We treffen in deze groep, evenals in D II, vaak meerdere woorden voor één begrip aan, bijvoorbeeld 'hond': *heuvel, joekel, keilef* (Bargoens, Zigeuners, Joods); 'dubbeltje': *kassemenneke, meutje, hoendje, beisje*.

De vader gaf zich moeite de Joodse woorden te weren en zoveel mogelijk zuiver Bargoens te geven. Dit verschijnsel constateerden we ook in D II (zie ook C VI 1844, A. en Z.)

De Joodse gemeente te Lochem telt 149 leden, 71 mannen en 78 vrouwen.

De volgende Joodse woorden komen in deze geheimtaal voor:

achelen, eten; ook *bikken*
bajis, gevangenis; ook *prinsemerij* en *lok*
bolleboos, burgemeester
beisje, dubbeltje; ook *hoendje, meutje, kassemenneke*
etters, vader. Pol. en Voorz.: *ette* ‘vader’ (Duits).
galeies, mond- en klauwzeer. Pol. en Voorz.: *gelaas*, zie *gauli; gauli* ‘ziekte’.
gazzer, spek
gedallast, arm
gesjochten, arm
goie, vrouw (zie *lekaive*)
gokken, kaartspelen
halgen, lopen; ook *tippelen*
ise, man. Pol. en Voorz.: *ish* ‘man’.
jajem, jenever; ook *nörrie*
jatten, handen; ook *veemen*
kaffer, boer; ook *hoetse*
kajim, Jood; ook *snikkel*
keilef, hond; ook *ookjoekel, heuvel*
kelfsken, borrel. Vervorming van *keil*, zie D I.
ken, ja; bevestiging in het algemeen
kinnem, luis; ook *grieksen*
kluft, het voorkomen van iemand; *kwante kluft*, een goed voorkomen
lau, slecht
lekaive, vrouw (*zie goie*)
memme, moeder
mitwe, bed; ook *luimes*
nefke, lichtekooi; zie *temeie*
poen, geld
roojen, kijken; *lau roojen*, slecht zien
schim, naam; *linke schim*, valse naam
sien, commies; ook *wout*
sjanken, drinken. Vervorming van *sjasken*?
sjokkelmajem, koffie
soucher, koopman
sorrore, heer, patroon
talven, bedelen; ook *strijken*
temeie, lichtekooi (zie *nefke*)
temeie-bajis, bordeel; ook *sjok*
tiffel, kerk. Pol. en Voorz.: *tiploh* ‘afwijking, kerk’.
tiffele, kerk; ook *sjank*
tippelen, lopen (zie *halgen*)
zonof penis

De hele lijst telt 126 woorden. Daarvan zijn er 42 van Joodse oorsprong, of 33%.

Evenals bij D I en D II draagt deze lijst bij tot de opvatting dat het oostelijk ‘jargon’ hier een oorspronkelijk Bargoens beïnvloed heeft.

D II. Bargoens van Goor (1925) [Bron 39]

De woorden in de nu volgende lijst werden door mij opgetekend uit de mond van K., een ‘deftig’ kermisreiziger, die met verschillende ‘spullen’: draaimolen, luchtschommel, de kermissen bezoekt. Deze kermisklanten, al wonen ze op hun trektochten in woonwagens, rekenen zich tot een maatschappelijk veel hoger staande groep dan de zwervers, die van

de *talf* moeten leven. Ze hebben een organisatie en een vakblad,[276] en vaste woonplaatsen buiten de kermistijden.

M'n zegsman, K., wist niet heel veel woorden en uitdrukkingen, maar toch genoeg om me een inzicht in de geheimtaal van deze groep te geven.

De streek die K. met z'n spel bereist, omvat: Overijssel en een deel van Gelderland (Achterhoek, oostkant Veluwe). De Rijn is de zuidgrens.

Van Joodse oorsprong zijn de volgende woorden:

achelen, eten; ook *bikken*
bekattering, bekeuring
dalven, bedelen; zie *talven*
gajes, volk; ook *geschoor*
ganneven, stelen
gazzer, spek
geschoor, volk. Ik vermoed dat dit woord door synoniemafleiding ontstaan is uit *schore* 'waar'; aldus: *waar* synoniem met 'tuig'; 'tuig' is minder soort volk. Misschien heeft de bijgedachte aan *schorrie-morrie* meegewerkt aan de betekenisovergang.
heitje, kwartje
janzorof, jenever (werd paarden-koperstaal genoemd)
jatten, handen, schoenen; *bruine jatjes*, bruine schoenen
joed, tien gulden
kaffer, boer; *die kaffer stiekt lau*, die boer geeft niets
keil, borrel
keilef, kellem, hond; ook *joekel*
kinnef, luizen; *de vrijer scheft onder de kinnef*, die kerel zit onder de luizen
kloft, kleding
lau, weinig, niets
lauman, paard dat niet trekken wil. Zie 'Louter Lekoris' i.v.
lechem, brood; *achel lau lechem*, eet weinig brood; ook *maro*
maiem, water
majemen, regenen, mirigere; in laatste bet. ook *flossen*
mans tippelen, geld ophalen; *hij tippelt mans bij 't pierement*
mansen, geld ophalen
melochemen, coïre
mokum, stad
niese, meisje, vrouw
peiger, dood
ponum, gezicht; ook *porum*
scheffen, zijn, vertoeven
schim, naam
serroorkit, herenhuis
sjikker, dronken
sjoof (*zoof*), gulden
skiks, meid. (De *sk*-Anlaut is Saksisch.)
sossem, paard
tepei houden: *zich* -, z'n mond houden, zich gedekt houden: *hou je tepeie* (is *de pei*)
tof, goed
verkinjen, verkopen
zonef, penis

De gehele lijst bevat 118 woorden. Aan het Joods ontleend zijn er 38, d.i. 32%.

We zagen dat het jargon van Goor 90% Joodse woorden bevat; uit deze getallen al blijkt het verschil tussen deze twee geheimtalen. De sprekers van het Goorse Bargoens en het jargon behoren tot absoluut verschillende sociale groepen en komen niet met elkaar in aanraking, behalve wanneer een kermisreiziger een paard wil kopen. *Lauman* is zeker aan het jargon ontleend - *sossem* zeker niet, hoewel ontlening voor de hand ligt. De jargonvorm is *sos*. Het karakter van de ontleende woorden is als die in D I, II en III.

D V. Bargoens van Oldenzaal (1928) [Bron 40]

Drie zwervers hebben me het materiaal dat nu volgt, verschaft. Eén van deze lui, die juist acht jaar 'gescheft' had, beweerde: ''t Wöt allemoale Jöts,' en probeerde de Joodse woorden

te vermijden, een geval dat we ook signaleerden bij D II en D III. Het zwerfgebied van deze lui, allen te Oldenzaal woonachtig, is Twente, de Achterhoek, Noordoost-Overijssel tot Coevorden.

De volgende woorden van Joodse origine treffen we aan:

achelen, eten; ook *bikken*
bajes, gevangenis
bas, stuiver
beis hoendjes, twintig cent
beisje, dubbeltje; ook *hoendje*
bekaan nemen, bestelen, te pakken nemen
bozer, vlees
brooger, kerel, man
gazzer, spek
goie, vrouw
heitje, kwartje
jajem zorem, jenever; zie *keil* en *nörrie*
jatten, handen, stelen
joed, tien gulden
jofel, goed, mooi
kaffer, boer
kalle, vrouw. Werd als 'Joods' bestempeld.
kasjemeine, weg; *we tippelen kasjemeine*, we gaan weg (zie *pleite*)
keil, jenever; zie *jajem zorem* en *nörrie*
keil, borrel
keilekit, herberg; ook *keilewinkel*
kimmel, drie; *kimmel bas*, vijftien cent
klof, kleren; *jofel in de klof*, goed gekleed
lammetje, daalder (ƒ1,50); ook *duimpje*
lau, niet
malochemen, coïre; ook *kasperen*
martienfokker, rondtrekkende leurder, 'reiziger', woonwagenbewoner
meier, honderd gulden; *kwart meier*, ƒ25,-
mokum (*groot-*), stad; *mokum*, dorp
niese, vrouw
pattes, zwanger. Werd 'Joods' genoemd.
pleite, weg (bijw.); zie *kasjemeine*
poen, geld
pooser, cent; ook *scheur* en *schrabber*
ros, hoofd. Als 'Joods' opgegeven.
scheffen, vertoeven
schim, papieren; *de wout mangt naar de schim*, de agent vraagt naar de papieren. Metonymische betekenisovergang.
schofel, slecht; *schofele schore*
schore, waar
sjoem, vet (bnw.). Zie 'Louter Lekoris' i.v. *sjoem*.
smoes lau, zeg niets. Als 'Joods' opgegeven; ook *prevelt lau*.
sorrorekit, villa
sossem, paard
temeie, lichtekooi, ook *temeiesjikse*
tinnef slechte waar
tippelen, lopen
tippelsjikse, meisje uit een woonwagen
tochus, aars. Werd 'Joods' genoemd.
zonof penis. Werd 'Joods' genoemd; ook *siegfriet*.
zoof, gulden
zwartjesmajem, kokend water

De hele lijst bevat 134 woorden. Van Joodse oorsprong zijn er 52, dat is ± 39%. Dit percentage is rijkelijk hoog als we in het oog houden dat ten minste één van de ondervraagden zoveel mogelijk de Joodse woorden vermeed. Dat was de man die acht jaar

‘gezeten’ had. Deze gaf ook meerdere woorden als ‘Joods’ aan. Het doordringen van de Joodse woorden blijkt hier dus in de laatste jaren toe te nemen.

Verschillende woorden: *zoof* (met *z*-Anlaut), *tinnef, sjoem, schore* zijn aan het jargon ontleend. De soort van de overgenomen woorden is dezelfde als in de voorafgaande lijsten.

D VI. Bargoens van Wijhe (1931) [Bron 41]

De nu volgende lijst bevat maar 81 woorden, die me verschaft zijn door A.V., die met een woonwagen uit Wijhe in Goor vertoefde. De man trok door heel Overijs-

sel; hij is echter geen *martienfokker* van huis uit en heeft z'n geheirntaalkennis dus niet als kind reeds in z'n familiekring opgedaan, maar heeft die later al zwervende verworven. Het karakter van de hele lijst is nu wel heel anders dan bijvoorbeeld die van D II (Haaksbergen).

De volgende Joodse woorden treffen we aan:

beis, twee
beisje, dubbeltje; ook *joekeltje*
gaster, spek
goamelen, coïre. Avé-Lallemant iv 531: *chomeln, chaumeln* (Hebr. *chomal*) 'sich erbarmen', d.h. 'misbrauchen, entehren, coïre'. (Zie 'Louter Lekoris' i.v. *gamelen* en *gameler*.)
heitje, kwartje
jatten, handen; ook *veemes*
kimmel, drie; *kimmeltje*, stuiver (!)
lechem, brood; ook *maro*
macholle, bedorven, kapot; *'t is macholle*, de zaak is kapot
mokum, dorp
porum, gezicht; *wat een porum!*
poter gaan, weggaan; *poteren*, aflopen, afwerken; *poter die streif*, loop die straat af;
pooter!, gooi dood, maak van kant; *pooter dat waterreitsje*, gooi die eend dood
scheffen, zijn, hebben, vertoeven; *met grom scheffen*, zwanger zijn
schofel, slecht
schokkie, kermis
sjonof, penis; ook *leuter* en *kesieberik*
sossem, paard
tochus, achterste, aars
zwijntje, fiets

We tellen 19 Joodse woorden op 81, of ruim 23%. Het percentage is aanzienlijk lager dan we tot nog toe in de D-groep constateerden en benadert het dichtst D II (Haaksbergen).

Een van de factoren die een lager percentage Joods veroorzaakte, is zeker wel het aantal Joden dat in Salland woont, en dat veel geringer is dan in Twente.

Wijhe: 18 Joden, 12 mannen en 6 vrouwen; *Olst*: 22 Joden, 14 mannen, 8 vrouwen; *Diepenveen*: één jood; *Bathmen*: 14 Joden, 7 mannen, 7 vrouwen.

Nieuwe woorden levert de lijst niet op, behalve *goamelen*, aan het jargon ontleend.

D VIII, B. Bargoens van Groningen-Winschoten (1921-1925) [Bron 42, 43]

Uit deze streek bezit ik gegevens die me verschaft zijn door twee maatschappelijk geheel verschillende personen.

D VIIA

Het hoofdmateriaal is me verschaft door S., los-werkman, chauffeur enz. Hij behoort dus niet tot de groepen die we tot nog toe voor de noordoostelijke geheimtalen onderzochten. Hij staat in het gewone leven, iets aan de zelfkant. Tot de dievengroep behoort hij niet, al komt hij wel in aanraking met 'jongens van de vlakte'. Hij woont sedert geruime tijd in Nijmegen.

We zullen de woorden van Joodse oorsprong in zijn geheimtaal nagaan.

attenŏje, och (interjectie)
aukel, bult. Pol. en Voorz.: *auker* ‘bultenaar’ (Duits).
bedeis (1ste pers.), ik doe, ik verricht. Pol. en Voorz.: *beda'as* ‘met kennis, met voorbedachten rade, met opzet’.
begesjewerk, samen doen (zie *getsjewerk*)
beis, twee; *beis eit*, een kwartje. Dit laatste woord is, als het niet verkeerd is opgegeven, opvallend.
beisje, dubbeltje; ook *hondje*
bekaan nemen, gevangennemen; *de prinserij nam hem bekaan*
betoegd, rijk
binke pei, uitroep: jongens, hou je mond
boser, vlees
dalleven, dalven, vragen, bedelen
gallef, mes
gannefbrudder, een dief
gannefschore, te stelen waar
gazzer, spek
gazzerboosjer, varkensvlees
gekloft, gekleed
gesweit, getrouwd. Jiddisch: *geschweit* ‘getrouwd’. Pol. en Voorz.: *Geschwei* ‘schoonzuster; schoonbroeder, zwager’.
getsjewerk, werk datje samen doet (zie *begesjewerk*)
goj, christenen
golef, melk
gonje, meisje. Contaminatie van *gondel* en *goïe*.
goochem, slim; *goocheme jongen*, dief
goozer, vrijer
heitje, kwartje
iesje, meisje
jajem, jenever;*jajemen*, drinken
jansjorof, jenever
jatslag, diefstal [zie *gannefschore*)
jatten, handen; ook *klaffier*
joed, gouden tientje; *joed*, tien
jofe, mooi
kafferientjes, boeren
kajim, Jood
kasjemeine, weg (bijw.); *ik tippelde voor kasiemeine*; ook ‘slag’: *ik bediste daar een kasiemeine!*
keil, keiltje, borrel
kèn, ja
kesjeres, gezicht, voorkomen; minachtend: wat een *kesjeres*, wat een lelijk gezicht. Pol. en Voorz.: *ǵezeiraus* ‘rampen, kwalen’. (Een lelijk gezicht is een *ǵezeiroh*.)
kienen, kopen
kimmel, drie; ook ‘een week’!; *ik pees hier kimmel*, ik werk hier een week
kinnef, luizen; ook *join*
klof, kleren
koten, kind; ook *koter* ‘jongen’, tegenover *meisje*
lau, niets; *van lau weten*, van niets afweten
lau lône, niet
lau sjoege, sjeige, geen verstand; *daar heb jij lau sjoege (sjeige) van*, daar heb jij geen verstand van
lekeive, meid, lichtekooi. Pol. en Voorz.: *neqeiwoh* ‘vrouwelijk persoon, meisje’.
leviege met krèn, niets; *ik bedis leviege met krèn*, ik krijg helemaal niets
loene (*schore*), slechte waar
macholle, slecht, venerisch; ook ‘dood’

majemen, mingere
makke, in de uitdrukking *lau cent de makke*, niets
makke, slag
makke: *voor - liggen*, ziek zijn
makkement, slag; *voor makkement liggen*, voor mirakel liggen, bewusteloos geslagen zijn
makkement, lichaam; *hij scheft 'n mies aukel op z'n makkement*, hij heeft een lelijke bult

makkement: 't zal me 'n - wezen, het zal me een zorg wezen; ik trek er me niets van aan
malochem-kit, bordeel
marode, ongeluk; *hij scheft in de marode*
massel, geluk
melogemen, coïre
mem, moeder; ook *poerie*
mezommes, geld
mokum, stad
olf, een
parch-porum, lelijke kop
patsof, hoofd
piegem, kind, slimmerd
pinooze sjalf, een goede, lepe jongen
pleite, weg (bijw.)
porum, hoofd, lichaam
posje, cent; ook *schrabber*
raajemen, zien
scheffen, geven: *schef me een sjakkel*, geef me een borrel
scheften, zitten, vertoeven, bezitten; gaan: *ik schefte* de wereld in
schokkelmajemen, drinken
schoren, koopwaar
sjachelaar, koopman
sjalf, vent, kerel. Pol. en Voorz.: *shalph* 'een niet-Israëlitisch jongmens', door sommigen in verband gebracht met *shiph gérèw* 'het zwaard trekken'.
sjasken, drinken
sjauve, waard; *lau sjauve*, niets waard[277]
sjeichet, man, kerel; *sjeicheltje*, kind (ook *grom, koten*)
sjeroogemen, stinken
sjikker, dronken; *sjikkeren*, drinken
sjikse, meid, meisje
sjoege in hebben, erg in hebben; *daar heeft er geen een sjoege in*
sjoele, school
sjonef, penis
sjorof, jenever
sjouf, gulden; *hei sjoef*, vijf gulden
skorumen, liegen; *je skorumt*, je liegt
slamassel, ongeluk
smeris, agent
smoezen, spreken
sos, paard
tes mem, lichtekooi
tochus, achterste
vejieberig, weg (bijw.); *ik tippel vejieberig*, ik loop weg
verkasjemeine, gebiedende wijs: 'ga weg'
verkienen, verkopen

Op een totaal van 226 woorden tellen we er 97 van Joodse oorsprong, d.i. ± 43%.

Dit percentage is alweer hoger dan dat van één van de andere groepen. De soort van de ontleende woorden verschilt niet zoveel van die welke we tot nog toe in de oostelijke groep constateerden. Er zijn echter veel nieuwe bij die we alleen in *De Boeventaal*, waarvan Amsterdam het centrum is, vonden.

Een centrum van Joden, zoals Zuidoost-Groningen ongetwijfeld is,[278] verhoogt sterk het aantal Joodse woorden in de geheimtaal. De hier onderzochte persoon heeft z'n materiaal opgevangen in cafés, op markten, in Joods gezelschap; zeker door direct contact met Joden. Zijn woordmateriaal nadert het meest tot het jargon van Twente; de vaktermen voor de

handel ontbreken echter. Het is voornamelijk van groep D VIIA uit, dat het Bargoens van de zwervers beïnvloed wordt.

D VIIB

De tweede persoon uit Winschoten die me woordmateriaal verschafte, was een dame van zeer goede stand, die in de winkel van haar ouders hielp. Daar kwamen veel zwervers uit Muntendam, kleine handelaren die er hun inkopen deden.

Zij zelf, van Joodse familie, gebruikte nog veel Joodse woorden, zoals dat heel vaak gewoonte is bij Israëlieten van wie de ouders nog Jiddisch spraken.

We krijgen nu een lijst die geen beeld geeft van de invloed van het Joods op het Bargoens; eerder heeft hier het omgekeerde plaatsgehad: het Bargoens dat in de winkel opgevangen werd, drong in de oorspronkelijk Joodse winkeltaal, die nu het karakter kreeg van Bargoens met heel veel Joodse woorden.

Het woordmateriaal is wel interessant om eens een beeld te krijgen van de taal van de personen waarmee de onderzochte van D VIIA in aanraking kwam.

Ik laat het genoteerde in z'n geheel volgen. De woorden die niet van Joodse oorsprong zijn, worden met* getekend; de Groningse met †.

aukeltje, bochel
bajis, gevangenis, huis
begesje: in -, samen handelen
bewaunes, verschrikkelijk, vreselijk. Pol. en Voorz.: *ba'awaunaus* 'door (onze) zonden; helaas'. (In geen andere lijst genoteerd.)
bezolletje, koopje
bobeltje, oude voorraad uit de winkel: geef hem *merk bobel*. (In geen andere lijst.)
bocher, man, een flinke kerel. Pol. en Voorz.: bogur 'jongeling, ongehuwde man, student, kwekeling van een seminarium tot opleiding van godsdienstonderwijzers en rabbijnen'. (Alleen hier.)
boser, vlees
**bout*, feces
brooche, winst, geluk
eiǵel, kalf (ǵ stemhebbende gutturale explosief als bij Pol. en Voorz.) Pol. en Voorz.: *'eiǵèl* 'kalf'. (In geen Bargoenslijst genoteerd.)
fenêtre, ogen
fiege, een, niets. Pol. en Voorz.: *nephigo*. D VIIA *leviege*.
flammen, stinken
**flenske*, melk
gajes: om - brengen, doodmaken
ganneke maken, brandstichten. Pol. en Voorz.: *ganukoh*, 'inwijding, inwijdingsdagen, "het Feest der lichtjes", beginnende 25 Kislew:[279] ter herinnering aan de overwinning door de Makabeeën bevochten, en de Tempelreiniging, die daarvan het gevolg was.' Gedurende de dagen van het ganukohfeest worden in Joodse families lichtjes ontstoken die geplaatst zijn in de *ganukoh-wijzer*: de eerste avond van het feest één (het rechter); de tweede avond twee (de beide rechtse); de derde avond drie (de drie aan de rechterkant, terwijl van links begonnen wordt met aansteken), enz.; de achtste avond worden alle pitten ontstoken. 'Een negende los bovenaan aangebracht bakje doet als aansteker dienst' (zie Pol. en Voorz. onder *ganukoh*).
De betekenisovergang 'brandstichten' is goed te begrijpen. Het woord *ganneke maken* is in geen lijst genoteerd.
gatje bangelo, turf. (Zie hoofdstuk V, de woordenlijst.)
gèrie, doof. Pol. en Voorz.: *geireish* 'doof, dove, doofstom, doofstomme'. (Nergens genoteerd.)
**goerrie*, stuiver; alleen hier gevonden
goj, christen
heitje, kwartje
**hondje*, dubbeltje
jatmoos, handgeld
Jid, Jood

†*jidders*, uiers. Dit woord is Gronings; K. ter Laan:[280] '*Jidder* (Stad, Old[ambt] en soms op Ww. [Wester-wolde]) = 1e uier en vooral 't gekookte vleesch van de uier. 't Gewone woord op Ww. is *gidder.*' Dit dialectwoord werd me door twee van elkaar onafhankelijke personen als Bargoens opgegeven.
keilef, hond
kinjen, kopen
†*kloef*, dikte; *er zit kloef aan die mokkel*, die meid is dik. K. ter Laan:[281] '*Der zit n̥ bult kloef aan* = lett.: daar is heel wat aan te kluiven, daar zit veel vlees aan.'
kloft, nare vent; *verrotte kloft* (zie *klove*)
klove, beroerling, lamme vent. Pol. en Voorz.: *kloowem (kelowim)*, mv. van *kélèw* 'gemene lui, lastige concurrenten'. (Nergens genoteerd.)
†*kokkert*, neus. K. ter Laan (t.a.p.): '*kokkerd* = een dikke, een grote. Uit het Hollands. Hai het n̥ kokkerd van n neus.'
kotentje, kind
kratser, gierigaard. Wsch. gevormd van *krats* 'cent, kleinigheid' (Hebr. *kerets* 'een stukje'). Vgl. 'Louter Lekoris' s.v. *krats*. (Het artikel van K. ter Laan - t.a.p. - onderscheidt niet *krats* 'schurft', en *krats* 'kleinigheid, cent'). (Het woord *kratser* is nergens genoteerd.)
†*krets: je kunt de - krijgen*, verwensing
lau, niets
**lousie*, ei
macholle, ziek
**mafspies*, slaapstee
makke, gebrek; *die koe heeft een makke*
mamser, beroerling. Pol. en Voorz.: *mamzeir* 'bastaard, kind uit een verboden verbintenis'. (Nergens genoteerd.) Vgl. *du mamser*, in B I (Duisburger Vocabular).
**mangen*, bedelen
mitte, bed
moeheren, mingere. (Zie hoofdstuk V, woordenlijst. Dit Zigeunerwoord alleen hier.)
**mokkel*, meisje
mom, gebrek (zie *makke*). Pol. en Voorz.: *mum* 'lichaamsgebrek'. (Alleen hier.)
**murf*, mond
nekeive, vrouw, zonder ongunstige bijbetekenis
pattern is geld weerd, verkoop maar; weg is weg; de patroon zegt het in de winkel tegen een bediende als hij vindt dat die een oud stuk maar moet verkopen, al is het dan ook tegen mindere prijs dan de gevraagde. Jiddische uitdrukking. Pol. en Voorz.: *patteren* 'vrij laten, zich iemand van de hals schuiven; men vergelijke *potor; - is geld werth.*' (Hier alleen.)
pattersche schore, slechte waar (zie *pattern*)
pei, mond
peiger, dood
peizeltje, mooi meisje. Niet bij K. ter Laan l.c.; nergens genoteerd.
†*petètertjes*, aardappels. K. ter Laan, l.c.: '*petatter* = 1e schertsend: een aardappel.'
**pierementje*, orgel
**pieren*, dansen
†*plaanke*, deur. K. ter Laan l.c.: *plaanke* 'plank'.
pleite gaan, weglopen
**poerie*, vrouw. K. ter Laan l.c.: '*poerie* (Winschoter Bargoens) is 1e een oude vrouw; 2e minachtende naam voor moeder.' (In geen andere lijst genoteerd.)
poojen, eten. (De gewone bet. van *poojen* is drinken.)
poshet, cent

**puut*, grote borrel. K. ter Laan, l.c.: *puut* (Bargoens) ‘een borrel’. (Nergens genoteerd.)
rat, rijksdaalder
**reks*, in de uitdrukking *ik heb geen poshet meer in 't-*, ik heb niets meer
**rolmantje*, woonwagen
scheffen in bajis, gevangenzitten
†*scheveel*, een vrouwspersoon; *een oud scheveel* (minachtend). K. ter Laan l.c.: ‘*Schevel* (H[ogeland] en W[ester-kwartier] = 1e een groot, sterk, fors vrouwspersoon; 2e een vrouw, die er durft te zijn; 3e een die al heel wat op haar kerfstok heeft.’ (Dit woord werd me door D VII ook als Bargoens opgegeven: *scheweel* ‘gezicht’.)
**schoftie*, houd je stil
schore, waar, koopwaar
seichel, verstand. (Alleen in *De Boeventaal*.)
sereife maken, brandstichten
serrore, heer
sjauve, waard; *dat is me geen poshet sjauve*, dat is me niets waard. Ik vermoed dat dit woord het tweede lid is van *arresjouwe, magsjouwe* uit ‘Losche Nekôdesch’ en ‘Louter Lekoris’. Avé-Lallemant IV 373: *Choschaw* ‘er hat gedacht, ersonnen, hochgeachtet’. Pol. en Voorz.: *goschuw* ‘geacht, aanzienlijk’.
sjeichers, man
sjikker, dronken
**smeichelen*, lachen
sos, paard
sod, geheim; *in 't sod vertellen*. Pol. en Voorz.: *saud* ‘geheim, diepzinnige bet’. (Nergens genoteerd.)
**spannen*, kijken, zien
tes mem, lichtekooi
tinnef, slechte waar
tippelen, lopen. K. ter Laan, l.c.: *tippeln* ‘tippelen’. (Hij beschouwt *tippelen* als algemeen beschaafd.)
**tjoeren*, stelen. (Zie hoofdstuk V, ‘Overzicht van de Zigeunerwoorden’.)
**treders*, schoenen
verdabberen, vertellen
**Witte Willem*, boterham
**zwartje*, koffie

De hele lijst bevat 87 woorden. Hiervan zijn er 21 Bargoens, terwijl er zeven tot het dialect van Groningen behoren.

De Joodse woorden zijn voor een groot deel dezelfde als die we in het Bargoens optekenden. Dit was wel te verwachten. Toch zijn er enkele bij: *ganneke maken, patteren, klove* (meervoudsvorm), *mamzer*, die zeker tot een familietaal horen. Ik heb ze nog nergens elders gehoord.

Het percentage van de Joodse woorden is 68.

In de lijst aan het slot van dit hoofdstuk zijn deze Joodse woorden niet opgenomen, omdat ze alle bewijskracht missen voor de invloed van Joods op Bargoens.

Voor de Joodse invloed in de noordoostelijke groep komen we tot de volgende conclusies:

1 Historisch is over de invloed van het Joods op de geheimtalen van de noordoostelijke groep (D) niets te zeggen, omdat ons slechts contemporain materiaal (genoteerd van 1920-1931) ten dienste staat.
De uitlatingen van enkele onderzochte personen wijzen wel op een toename van Joodse woorden.

2 De volgende percentages Joodse woorden komen voor:
- D I Nijmegen: aantal genoteerde woorden 242; Joods 34%.
- D II Haaksbergen: aantal genoteerde woorden 231; Joods 29%.
- D III Lochem: aantal genoteerde woorden 126; Joods 33%.
- D IV Goor: aantal genoteerde woorden 118; Joods 32%.
- D V Oldenzaal: aantal genoteerde woorden 134; Joods 39%.
- D VI Wijhe: aantal genoteerde woorden 81; Joods 23%.
- D VII Groningen-Winschoten: aantal genoteerde woorden 226; Joods 43%.

3 De lijsten geven alle Bargoens; dieventaal komt er niet in voor.

4 De zwervers hebben hun Joodse woorden niet alleen door directe aanraking met Joden. Heel wat Joods is ontleend aan het jargon van de christenkooplui. In het oosten van ons land wordt door een bepaalde categorie mensen, helemaal niet tot de minste stand horend, heel sterk ‘gemauschelt’. In de inleiding van m'n studie ‘Louter Lekoris’ merkte ik dit al op:

> In *Zutfen*, een gesprek van, m.i. handelsreizigers, beluisterend, teekende ik op: *jatten, schlemiel, gein, verjieberig, malochenen, mesjogge, sjikker*. In Goor, in één gewoon gesprek (van Christenen) noteerde ik: *lau-lone, schauter, sjalf, schlemiel, peiger, sjikker, sjasken, sjaskebreur, sjaskepeter, achielen, toffe achiel, jofel, mies, mieze hond, miesponem, mesjogge, besjolmen, heitje, joed, zoof, vejieberig, zabbelen, temeie, goamelsjikse, toffe sjikse, zeibel, bezeibelen*.

5 Dat er echter verband bestaat tussen het aantal in een streek wonende Joden en de in de geheimtalen voorkomende woorden, bewijst dit onderzoek weer opnieuw.

Eindnoten:

275 Zie Moormann, *Louter Lekoris* i.v. *Baisrolf* [jargon van de paardenhandelaars, bron 48].
276 *De Komeet:* Opgericht door Bestuurderen der Nederlandsche Vereeniging van Kermisvakgenooten. Winschoten. (In 1924 de 24ste jaarg.)
277 Zie volgende lijst.
278 Groningen (stad): 2700 Joden, 1354 mannen, 1346 vrouwen; Winschoten: 644 Joden, 324 mannen, 310 vrouwen.
279 25 december.
280 K. ter Laan, *Gron. Wdb.*
281 K. ter Laan, *Gron. Wdb.*

Samenvatting van de lijsten A-D

Een lijst die alle in het Bargoens en de dieventalen voorkomende Joodse woorden bevat, moge hier volgen. De nummers A I - A VII; B I - B VI enz. duiden de in dit hoofdstuk behandelde lijsten aan. Ik geef ze hier nog eens bij elkaar:

A I	*Liber Vagatorum* (1563)
A II	Cornelis de Bie te Lier (± 1680)
A III	Bargoens van Zele (1840)
A IV	Bargoens van Roeselare (1890)

A V	Bargoens van Antwerpen (1922)
A VI	Bargoens van West-België (1916)
A VII	Bargoens van Tilburg, Schijndel e.o. (1922)
B I	Das *Duisburger Vocabular* (1724)
B II	Kramertaal van de Kempen (1837)

B III	Bargoens van St.-Truiden (1892)
B IV	Bargoens van Maastricht (1917)
B V	Bargoens van Groenstraat (1924)
B VI	Bargoens van Weert (1927)
C I	Bargoens van Holland: *De gelukte list* (1689-1690)
C II	Geheimtaal van Cartouche (1731)
C III	Geheimtaal (1769)
C IV	Geheimtaal van de Brabantse Bende (± 1800)
C V	Lijst van mr. Vernée (1844)
C VI	Brief van A. en Z. (1844)
C VII	Nieuwenhuis (1858)
C VIII	Verwoert (±1860)
C IX	*De Boeventaal* (1906)
C X	Bargoens uit de buurt van Hilversum (1926)
D I	Bargoens van Nijmegen (1924)
D II	Bargoens van Haaksbergen (1922)
D III	Bargoens van Lochem (1921)
D IV	Bargoens van Goor (1925)
D V	Bargoens van Oldenzaal (1928)
D VI	Bargoens van Wijhe (1931)
D VIIA, B	Bargoens van Groningen-Winschoten (1921-1925)

Bijgaand kaartje geeft de ligging der plaatsen aan.

Lijsten C III - C IX zijn niet precies gelokaliseerd.

Daar er voor de geheimtaalwoorden geen vaste schrijfwijze bestaat, neem ik de meest voorkomende vorm als hoofdwoord. Afwijkende vormen, vooral wat beginletter betreft, worden in de lijst opgenomen onder verwijzing naar het hoofdwoord. Het Joodse woord waarvan het hoofdwoord is afgeleid, wordt alleen genoemd, zonder dat ik doorlopend de bron opgeef: deze staat in de voorafgaande lijsten. De Nederlandse vertaling wordt bij het eerste woord gegeven en niet herhaald als ze niet afwijkend is.

achelen, Jd. *âcha'l*. B I: *achelen*, eten; C III: *aggelen*; C VI: *haggelen*; C VIII: *aggelen*; C IX: *achelen*. D I: *achelen*; D II: *achelen*; D III: *achelen*; D IV: *achelen*; D V: *achelen*; alle in de bet. ‘eten’.

afroojemen, zie *roojen*.

ager, Jd. *ageir* ‘een ander, godverzaker’. C VIII: *ager, ageren*, ander, anderen.

aijenen, Jd. *'aïn* ‘oog’. C V: *aijenen*, ogen; C IX: *najin*, oog.

amchen, zie *semey amge*; Jd. *'amcho* ‘uw volk’. C VI: *amchen*, mensen; C VIII: *amge*, volk, mensen.

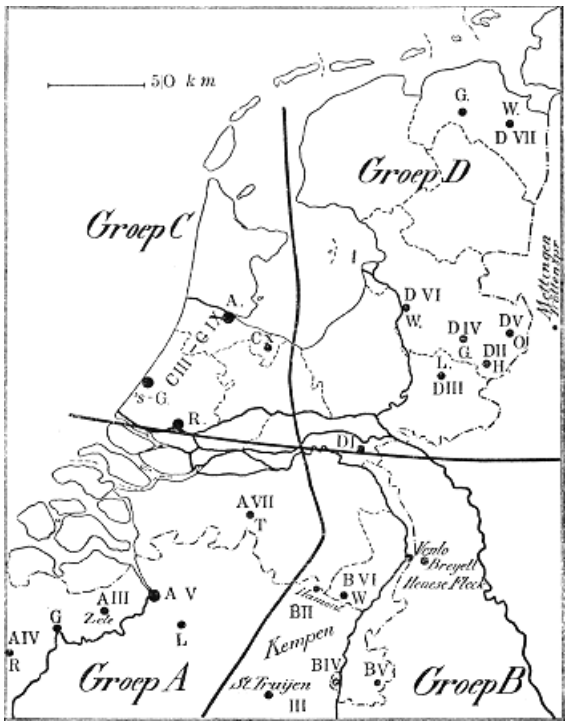

askelen, Jd. *'auseq, 'auseiq* ‘zich bezig houdende met’. C IX: *askelen*, handelen, kopen en verkopen.
askenen, zie *askelen*. C IX: *askenen*, stelen, bestelen.
attenoj, Jd. *Adônaj*. C IX: *attenoj*, hemel, zeg, kijk, als uitroep. D I: *attenŏje*, uitroep; D VI: *attenŏje*, och!
aukel, Jodenduits: *auker* ‘bultenaar’. D VII: *aukel*, bult.

bachem, zie *bas*.
bajis, Jd. *baïs* ‘huis’. B IV: *bajis*, gevangenis; B V: *bajes* idem; B VI: *bajes*, C III: *beyes*, huis; C IV: *beys*, idem; C VI: *baies*, idem; C VII: *bajessen*, concerten en schouwburgen; *bajes moos*, fictieve munt; C VIII: *baayes*, gevangenis, huis, tuchthuis (*sjofele* -); C IX: *bajes*, winkel, huis, gevangenis. D I: *bajes*, gevangenis; *bajes van de borgemak*, gemeentehuis; D III: *bajes*, gevangenis; D V: *bajes*, idem.
bajeskar of **bajeswagen,** celwagen (C IX) (zie *bajis*).
bajesklant, iemand die veel in de gevangenissen terechtkomt (C IX).

balbes, zie *bollebof*.
baldover, Jd. *ba'al dowor* 'heer van het woord, woordvoerder enz.'; ook 'informator, rechercheur'. C III: *baldobers*, personen die zijn 'subtijle Dieven Makelaars die wel zoo zeer in Persoon niet meede gaen; maar egter de occasie om diefstallen te plegen uitspionneeren, en 't Secreet daer van dan, aen hunne makkers opgeven'; C IV: *bulthoever*, uitzoeker van diefstallen; C V: *baldoveren*, spioneren; C VI: *baldoveren*, aanwijzen; C VII: *gebaldoverd*, aangewezen; C VIII: *baldoveren*, afkijken, afloeren, zien, bespieden; ook *boldovenen*, aanwijzing tot stelen; C IX: *baldoveren*, klikken, nakijken.
balji'srool, Jd. *bar jisro'eil*. C VIII: *barresewel*, jood; C IX: *baljisrool, basserool*, heer, chef; *sirool* (zie daar). D II: *Bais-Roven*, Joods tegenover Bargoens (zie *beisko*).
barrasch, schurft (zie *parag*).
bas, Jd. *pach* 'kleinigheid', of de initiaalletters van Van B(öhmischer) G(roschen) + phon. belebendes *a*. A VII: *bachem*, stuiver, B V: *bachem*, Grosschen; B VI: *bachem*, idem. C VII: *basjes*, stuiver en tien cents; C VIII: *basjes*, dubbeltje; C IX: *bas*, stuiver, vijf spie; *kimmelbas, joet bas*. D I: *bas*, stuiver; D V: *bas*, idem.
balleme, Jd. *ba'al mazol* 'geluksvogel'? C VIII: *balleme*, aanstaan.
balmagoone, zie *palmegoon*.
bedeis, Jd. *beda'as* 'met kennis, met voorbedachten rade, met opzet', D VI: ik *bedeis*, ik doe, ik verricht.
bedibberen, zie *dibberen*.
begesjewerk, zie *getsjewerk*.
begiet, Jd. *begitoh* 'met angst'. B V: *begiet*, angst; *begiet sien*, angst hebben. C IX: *begieten*, bevreesd. D I: *begietig*, bang.
beginnem, Jd. *beginom* 'om niets, gratis, vergeefs'. C IX: *beginnem*, spotprijs.
begoulesj, Jd. *gauleish* 'een zwakke, sukkelende man'; *gauli* 'ziekte'. C IX: *begoulesj*, veneriek.
beheime, Jd. *beheimoh* 'viervoetig dier, stuk vee'. C VIII: *beheime*, koe; C IX: *beheime*, beest, dier, vee.
beis, zie *bajis*. C IX: *beis*, straat, buurt, volksbuurt.
beis, Jd. *beis* 'de tweede letter van het Hebr. alfabet'; als getalwaarde 'twee'. A VI: *bijs*, twee. B V: *beis*, twee; B VI: *beis*, idem.; *beisje*, dubbeltje. C VI: *beisje*, dubbeltje; C VII: *biesjes*, vijf cent; C VIII: *bijsbas*, dubbeltje; *beisje*, vijf cent; C IX: *beis*, twee; C X: *beisje*, dubbeltje, D I: *bei, beis*, twee; *beis bas*, dubbeltje; D III: *beisje*, dubbeltje; D V: *beis hoendjes*, twintig cent; *beisje*, dubbeltje; D VI: *beis, beisje*, idem. D VI: *beis*, twee; *beis eit*, kwartje; *beisje*, dubbeltje.
beisko, Jd. *beisecho* 'uw huis, uw huisgezin', enz. C IX: *Beisko*, Jood, snees, of in het algemeen iemand die men in z'n zaak betrekt (zie *baljisrool*).
beitsekrie, Jd. *qeri'oh* 'scheuring, kleerscheuring bij overlijden van een nabestaande'. C VIII: *beitsekrie snijden*, rampen ondergaan.
beizen, ogen (zie *beis*) (C IX).
beizie, dubbeltje (zie *beis*) (C IX).
beizige: *met z'n* -, met z'n tweeën; *beizig dollet:* 2×4 = 8; *beizig kimmel*: 2×3 = 6 (C IX); (zie *beis*).
bekaan, Jd. *beka'n* 'op deze plek, hier in dit lokaal', C VI: *bekaan*, bekend; C VIII: *be-*

kaan, ontvangen, thuis, krijgen; C IX: *bekaan* of *pekaan*, hier. D I: *bekaan nemen*, terugnemen; D V: *bekaan nemen*, bestelen, te pakken nemen; D VI: *bekaan nemen*, gevangennemen.
bekattering, Jd. *meqatreiǵ* 'aanklagen', C IX: *bekattering*, uitbrander, berisping, bekeuring; C X: *bekattering*, bekeuring. D I: *bekattering*, bekeuring; D IV: idem.
bemore, zie *morig*.
benosselen, zie *nossene*.
Benysorelf, Jd. *benei jisro'eil* 'de kinderen Israëls'. C VIII: *Benijsorelf*, Jood.
beseibelen, Jd. zéwèl 'drek'. C IX: *beseibelen*, bedriegen. D II: *beseibelen*, bedriegen.
besjoche, zie *mesjokke*.
besiastert zijn, vgl. *sjikker*.
besjoechem, Jd. *mesuqon* 'in orde gebracht, definitief, gecorrigeerd, zeer nauwkeurig'. C IX: *besjoechem*, loos, bij de hand.
besjoechen, zie *mesjokke*.
besjolmen, Jd. *meshaleim zijn* 'betalen'. A IV: *beschommelen*, betalen; A VI: Kortrijk *beschalmen*, idem; Aalst: *bescholeme*, idem. B V: *besjoelme*, betalen; B VI: *bescholmen*, idem. C VIII: *besolmen*, betalen; C IX: *besjolmen*, idem. D I: *bescholmen*, idem. D II: *bescholmen*, idem.
betoefd, Pol. en Voorz.: *betoefd*, Bargoens *betoeg*, met nevengedachte aan *toef* en *tof;* misschien ook mag men er een rechtstreekse afl. van *tuw* in zien. C VIII: *betoefd* (*gognum*), loos, bij de hand; C IX: *betoeft*, goed weg.
betoegd, Jd.: *botuag* 'toevertrouwd, vertrouwenswaardig'. C VIII: *betoegd* (*binnen*), rijk; C IX: *betoeg(d)*, gered, uit de brand. D VIIA: *betoegd*, rijk.
betofd, C IX: onderdak (zie *tof*).
betske, Jd. *beiçoh* 'ei'. B IV, B V: *betske*, ei.
bewiegmen, verdienen (zie *marwieger*) (D II).
bezol, Jd. *bezaul* 'koopje'. B V: *bezol*, goedkoop, D I: idem. C IX: *bezolletje*, koopje.
bezoles, Jd. *pesaules* 'afval, drek, verworpeling'. C IX: *bezoles (mezoles)*, ziek, bedorven, kapot; ook *pesaules*, aangebrand, veneriek.
bezommen (mezommen), geld. C IX (zie *mezommen*).
blette geholgt, C III (zie *pleite* en *halgen*).
bollebof, Jd. *ba'al habaïs* 'heer des huizes, hoofd van het gezin'. C VII: *ballebof*, commandant; *bolleboos*, meester; *balleboos (van 't baayes)*, directeur of commandant van de gevangenis; C VIII: *bollebof, bolleboos*, opperste rechter; C IX: *balbes, bollebof*, de baas, de huisbaas; *bolleboffin*, kasteleines.
bozer, Jd. *bôsor* 'vlees'. C III: *bosser*; C VIII: *pooser*; C IX: *boosjer* of *booser*. D I: *boser*; D V: *bozer*; D VIIA: *boser*, alle woorden met de bet. 'vlees'.
broochem, Jd. *berochoh* 'geluk, buitenkansje'. C IX: *broochem*, voorwerp, goederen.
broocher, Jd. *bar hochi* 'deze persoon'. C IX: *broocher (broger)*, man. D V: *brooger*, man.
balthoever, zie *baldover*.
bijs, zie *beis*.

cabber, zie *gappen*.
caffer, zie *kaffer*.
calf, christen. Avé-Lallemant: *kalf* 'hond' (zie *keilef*). C VIII: *calf (kalf)*, christen.

camberous, Bischoff: *chawrusse* 1 ‘Genossenschaft, Gesellschaft, Verein, Anhang’ (rabb. *chabrôthâh*); 2 ‘(Diebs-, Gauner-) Gesellschaft’. C III: *camberous*, een kamer.
capores, Jd. *kaporoh*. B I: *capores*, vermoorden. C III: *capore (hem doen)*, moorden of vermoorden; C VIII: *capore*, dood, kapot. D II: *kepoeris*, dood.
casprement, zie *kasperen*.
caskene, zie *sjasken*.
cassavie, zie *kassaaf*.
cenijve, Jd. *sereipho* ‘brand’. C IX: *cenijve*, brand.
chachelen, zie *sjachelen*.
chiken, zie *sjikker*.
classeij, zie *klassajim*. B I: *classey*, zakpistool.
clemonis, Avé-Lallemant: *k'le umonus* ‘werktuig’, enz. C IV: *clamonis, clemondes*, breekijzer; C VII: *klamones*, gereedschap; C VIII: *klamonis, klemonis*, breekgereedschap in het algemeen (vgl. *keiledje, klee* en *grammonen*).
coger neekof, zie *golden*.
cok, zie *schok*.
cooch halden, Avé-Lallemant: *koach, kauach* ‘kracht, sterkte, geweld, inbreuk’. Pol. en Voorz.: *kauag* ‘kracht’. B I: *cooch halden*, op roof uitgaan (zie *khoug*).
couser, Jd. *kosheir* ‘geschikt, bruikbaar, in orde, geoorloofd, voor gebruik geschikt’. C III: *couser*, duyster; C VIII: *kousere*, goed om te stelen; *kauser*, gered; C IX: *kousjer*, zuiver. Dat zijn *kousjere* bullen (zie *kazerik*).

dajem, eed. Jd. *dajan* ‘rechter, beslisser’? C IX: *dajem*, eed.
dalles, Jd. *dalus* ‘armoede’. C VIII: *dallos* (ook *navige*), niets; *gedalast*, arm, armoedig; C IX: *dalles*, armoede; *dallastdekker*, armoedzaaier. D II: *gedallast*, arm.
dalven, Jd. *dal* ‘arm, arme’; *dalphaun* ‘iemand die schoon niet door fortuin begunstigd, toch gaarne in gezelschap van welgestelde en rijke lieden komt’. A VII: *talven*, bedelen. B III: *tallevelen, tallevelaar*, bedelen, bedelaar; B V: *talfe, talfer*, bedelen, bedelaar; B VI: *talleven*, schooien; *de talf*, het schooien; *talver*, bedelaar. C VI: *dalvenaar*, bedelaar; C VIII: *talven*, bedelen, vragen; *talvenaar*, bedelaar; C IX: *dalven*, bedelen, schooien, zwerven; *dalfenoor, dalver*, zwerver, landloper, bedelaar; *op den dalf*, gebedeld van. D I: *talver*, bedelaar; D II: *talven*, vragen; *talvenaar*, bedelaar; D III: *talven*, bedelen; D IV: *dalven*, idem; D VIIA: *dalver, talver*, schooier; *dalleven, dalven*, vragen, bedelen.
dibberen, Jd. *medabberen, medabeir zijn* ‘spreken’. C VIII: *loume dibberen*, niet spreken; C IX: *bedibberen*, zeggen, praten, vertellen; ook ‘bedotten’. D II: *dabberen*, spreken.
darren, sarren, tarten. Pol. en Voorz.: *darren* ‘wonen, vertoeven, wachten’. C IX: *darren*, sarren, tarten.
derig, Jd. *dérèch* ‘weg’. C IX: *derig*, grond, aardoppervlakte, weg.
dielis, Bischoff: *dèles, der* ‘die Tür’. Hebr. *dèleth*. C III: *dielis*, deur; c vii: *deelis*, deur.
dof gajes, C IX: loos volk, rechercheurs (zie *dof* en *gajes*).
dofis, Bischoff: *tôfes* ‘Arrest’, rabb. *thâphêss*, van Hebr. *tâfas* ‘grijpen, gevangennemen’. C III: *dofis*, gevangenhuis.
doft, zie *tof*.

dollet, Jd. *dolèt* ‘de vierde letter van het Hebr. alfabet’, als getalwaarde ‘vier’. C VII: *daleth*, vier; C VIII: *daleth, dollet, dolk*, vier; *dollet*, veertien; *iemme dolk*, woensdag; *Dollet Mokum*, Delft; C IX: *dold, dollet, dallet*, vier. D I: *dollef*, vier.
drosjes, Jd. *deroshaus* ‘ellenlange redeneringen’. C IX: *drosjes*, gekheid, onzin, malligheid.

eget, Jd. *égod*, ‘een, enig’. C VIII: *eget*, een; *jom eget*, zondag; C IX: *eegit*, een.
eesche, C IX, huismoeder, echtgenote (zie *isch*).
eileya, Susan, *Proeve: Eili-jé* ‘zo (goed als de profeet) Elia’; spreekwoordelijk voor ‘goed, eenvoudig’. C V: *eileya menschen*, eenvoudige mensen.
emmes, Jd. *èmès* ‘waarheid, waar, waarachtig’. C VIII: *immes*, waarheid; C IX: *emmes, immes*, goed. D I: *emmes*, mooi.
etters, Pol. en Voorz.: *ette* ‘vader’ (Duits). D II: *etters*, vader.
eytsef, Avé-Lallemant IV 429: *essew* ‘kruid’, vooral ‘rook- en snuiftabak’. C VIII: *eytsef*, tabak. D I: *gisof*, pruimtabak.

gaddese, Pol. en Voorz.: *gadash èmunoh*, lees: *èmunoh gadoshoh* ‘nieuw geloof’, d.i. ‘het protestantisme’. C VIII: *gaddese*, ook *gadden soele*, hervormde kerk. D I: *gasjene-mone priemerik*, dominee; D II: *gazzeremoon*, protestant.
gabber, C IX: kameraad, vriend (zie *gappen*).
gabbertaal, C IX: taal van de kameraden.
gaf, twintig (C IX) (zie *kaf*).
gajes, Jd. *gajus* ‘toestand van levendigheid’. C V: *om gaayes maken*, doden; C VIII: *om gaayes gaan*, sterven.
gajes, Jd. *ǵaui* ‘volk, natie, niet-Israëliet’. A VII: *gaje*, volk. B VI *gajes*, volk, mensen. C VIII: *gooi*, christen (ook *kooi*). C IX: *gajes*, volk, mensen; *glimmende gajes*, politiemannen in uniform; *gebeft gajes*, heren van het gerecht; *gaai*, man. D II: *gaaie*, volk; D IV: *gajes*, volk; D VIIA: *goj*, christen.
gakmoos, C IX: handgeld, eerste inbeuring (zie *jat* en *moos*).
galeies, Jd. *gauli* ‘ziekte’; *gelaas*. D III: *galeies*, mond- en klauwzeer.
galf, Jd. *galoph, galiph* ‘slachtmes’. C V: *galf*, mes; C VIII: *galf*, dolk, mes; C IX: *galf*, mes. D VIIA: *gallef*, mes.
gallach, Jd. *ǵalog* ‘die toegestaan heeft dat men hem scheert, iemand met de tonsuur; r.-k. geestelijke, pastoor’. C III: *gallagh*, pastoor; C VIII: *gallagt*, idem; C IX: *gallach*, pastoor, priester.
gallome, Jd. *gelaun*, mv. *galaunaus* ‘venster, raam, glasruit’. C VIII: *gallome bezoek*, door vensterglazen inbreken; *geloontjes*, glasruiten; *geloontjespikker*, glasruiten instoten of stuksnijden; C IX: *glamonius, glonis*, vensterruit, raam, glasruit. D II: *glonze*, fles; *glonzel*, raam, glas.
gammer, Jd. *gamaur* ‘ezel, domkop’. C IX: *gammer*, domoor, ezel. D II: *gammel*, ezel.
gannef, Jd. *ǵanow* ‘dief, bedrieger’; *gannewen* ‘stelen’. B IV: *gannefen*, stelen. C III: *gannif* dief; C VII: *ganfde*, stal; C VIII: *gannif, gannifier*, dief, iemand die kleinigheden steelt; C IX: *gannef* dief; *gannefen*, stelen, bedriegen. D IV: *ganneven*, stelen; D VIIA: *gannefbrudder*, dief; *gannefschore*, gestolen waar.
gappen, stelen. Jd. *gàwer, goweir* ‘collega, vriend’. A VII: *gappen*, stelen. C III: *cabber*,

kameraad; C VI: *gabbert*, kameraad; C VII: *gabber*, idem; *gegabte*, gestolen; C VIII: *gabber*, kameraad; *gegabte*, gestolen; C IX: *gabber, gabbertaal* (zie *gabber*); C X: *gabber*, vent, kerel, man. D I: *gabbertjes*, jongens; D II: *gapper*, dief (zie *gewerber*).
gasjewijnen, weggaan, ervandoor gaan (C IX) (zie *kasjebeine, zwijntje* en *sjewijn*)
gasser, Jd. *gazir* 'varken, varkensvlees, spek', C III: *kasser*, varken; C VII: *gasser*, spek; D IX: *gasse(r)*, zwerver; C X: *gasserik, gasterik*, varkensvlees, varken, spek. D I: *gasterik, gazzer*, spek; C II: *gazzer*, varken; D III: *gazzer*, spek; D IV: idem; D V: idem; D VIIA: *gaster, gazzer, gazzerboosjer*, spek (zie *kazerik*).
gasserol, C IX: pet (zie *gassie*).
gassie, Jd. *chassi (mechaseh)* 'kapje, pet'. C IX: *gassie, gasserol*, pet of muts; *glimmende gassie*, agent van politie.
gattes, Jd. *gato's* 'zondoffer, ongeluk, snoever, schooier', C IX: *gattes*, deugniet.
gavver, zie *gabber*.
gebenscht, Pol. en Voorz.: *benschen, bentschen* 'lofzeggen, dankzeggen'. C IX: *gebenscht*, gezegend.
gedagis, Jd. *qadagas* 'hete koorts'; *iemand 't qadagas inschmuzen* 'iemand met drogredenen tot andere gedachten trachten te brengen; het hoofd warm maken enz.' C IX: *iemand de gedagis ingeven*, iemand de les lezen, hem inlichten of waarschuwen.
gedallist, C IX: op straat, op de keien, zonder geld (zie *dallas*).
geheibeld, C IX: gestoord (zie *heibel*).
gegem sourem, zie *jajem* en *janzorof*.
geilek, Jd. *geilèq* 'deel van het geheel'. C III: *geiliven*, zakkenrollen; *gellep*, aandeel; C VIII: *gijlek doen, gijlik*, delen, samendoen; C IX: *geilkenen, gilkemen, gilkunnen, gilkanen*, delen; *geiluk*, aandeel.
geilven, zie *geilek*.
gein, Jd. *gein* 'gunst, genegenheid; leuk'. C IX: *gein*, pret, plezier; *geintjes*, grappen (zie *jen*).
gekloft, zie *kloft*.
geloontjes, zie *gallome*.
gemme, Jd. *gem'oh* 'boter'. C VIII: *gemme*, boter; C IX: *gimme*, idem.
genifterd, zie *nijft*.
ges, Jd. *geis* 'de achtste letter van het Hebr. alfabet'; als getalwaarde 'acht', C VIII: *gis*, acht; C IX: *ges, get, gis*, acht.
gescheft of gesjeft, zie *sjeften*.
geschoor, zie *schoren*.
geschivesse, Jd. *gashiwus* 'een ongemakkelijk heerschap'. C VIII: *geschivesse* (ook *geschinnesse*), getuigen.
gesibe, zie *kassaaf*.
gesjochten, Jd. *geshogten*, zie *shegten* 'geslacht', d.i. 'door slachten gedood; geruïneerd, in desolate toestand'. B VI: *gesjocht*, arm, ellendig, C VIII: *gesjochten*, geen geld; C IX: *gesjochten*, arm. D II: *gesjochten*, arm.
gesweit, Jd. *geschweit; geschwei* 'schoonzuster, schoonbroeder, zwager', D VIIA: *gesweit*: getrouwd.
get, zie *ges*.
getalt, Jd. *thâlâh* 'ophangen'. C III: *getalt*, opgehangen.

geteistem, Jd. *gateisim*, van *gattes* ‘woestaards, mensen zonder middel van bestaan’. C IX: *geteistem*, uitvaagsel.
getsjewerk, Jd. *gaçi* ‘half’. D VIIA: *getsjewerk, begesjewerk*, samendoen.
gewerber, Jd. *gaweirim*, mv. van *goweir*. C VIII: *gewerber*, kameraad; C IX: *geweirim*, kameraden (zie *gappen*).
gewoerem, Jd. *qewuroh* ‘begrafenis’. C VI: *gewoerem*, verborgen; C VIII: *gewoere matzen*, verbergen, bewaren; *kewoere bergen*, begraven; C IX: *gewoer* of *gewoerig maken*, wegstoppen.
gif, zie *gis*.
gilkemen, gilkunnen, gilkanen, zie *geilek*.
gimme, zie *gemme*.
gilles, Jd. *ǵoloh*. C VIII: *op gilles staan*, afloeren, afgeloerd.
gippesen, Jd. *kobasch* ‘unter die Füsze treten, unterwerfen, überwältigen; die Untersuchung, Rechérche, Visitation’. C VIII: *gippesen*, lichamelijk onderzoek naar gestolen goederen door justitie of politie.
gis, zie *ges*, acht.
gis, Jd. *gis*, zie *ges*, d.i. de letter *ges* of *geis*, als aanvangsletter van het woord *gochom* beschouwd; ‘loos, verstandig; onveilig’. C V: *gis*, naïef, eenvoudig; C VIII: *gif*, ook *gognum*, slim, verstandig; *gis*, kundig, knap; *gissen*, wisselen, met het doel wat te stelen; C IX: *gis*, loos, verstandig, onveilig.
gisof, zie *eytsef*.
glamonius, zie *gallome*.
glasse, zie *klasseya*.
glonis, zie *gallome*.
glonze(l), zie *gallome*.
gnajen (ngajin), Jd. *'aïn* ‘zeventig, oog; 16de letter van het Hebr. alfabet’, met getalwaarde ‘zeventig’. C IX: *gnajen (ngajin)*, zeventig.
gnorel (ook **orel**), Jd. *'oreil* ‘onbesnedene’. C IX: *gnorel (orel)*, onbesnedene, christen.
goamelen, Jd. *chomeln, chaumeln* (Hebr. *chomal*) ‘sich erbarmen’, d.h. ‘misbrauchen, entehren, coïre’. D VI: *goamelen*, coïre.
gochem, Jd. *gochom* ‘wijs, verstandig’. C IV: *gochem*, ingewijd, (zie lijst); *gochemme*, bendelid; C V: *gognum*, wijs, ingewijd; C VI: *goochem*, ervaren; C VII: *gogeme rot*, doorslepen guit; C VIII: *gognum*, slim, bekwaam, loos; C IX: *gochem*, loos. D VIIA: *gochem*, slim; *gocheme jongen*, dief (zie *goochem*).
gochel, Avé-Lallemant IV: *gacheles* ‘gloeiende kool’; *gachel* ‘hij heeft vuur ontstoken’? B IV: *gochel*, vagina; *gochels*, heet, bronstig.
godel, Jd. *ǵodaul* ‘groot’. C III: *Golden Mokum*, Amsterdam; C VIII: *godel*, commissaris van politie; *Kooter Baayes*, gevangenis te Hoorn; *kotel bajes*, groot huis, gevangenis; *coger (neekof)*, cachot; C IX: *kotel bajes*, gevangenis.
godin, Jd. *kadin* van *din* ‘rechterlijke uitspraak, oordeelvelling, regel’. C VIII: *godin*, eerlijk; C IX: *godin*, oprecht, echt, vertrouwd, best; *godinne*, houd je goed!
goïm, christen (C IX) (zie *gajes*).
gokken, Jd. *çegoqen* ‘lachen, schertsen, spelen, speculeren’, B VI: *gokken*, spelen, kaarten. C VI: *gokken*, spelen; C VII: *gokker*, speler; C VIII: *gokken, gokker*, spelen, speler; *vergokken*, verspelen; C IX: *gok bajes*, speelhuis; *gokken*, spelen om geld; *gok-*

ker, speler; *voor de goksie*, voor de grap. D I: *gokken*, kaarten; D II: *vergokken*, verspelen; D III: *gokken*, kaarten.
golden, zie *godel*.
golof, Jd. *golow* 'melk'. C VIII: *golof*, melk; C IX: *golof*, idem. D VIIA: *golef*, idem.
gom, zie *jom*.
gondel, Bischoff: *chonte* 'käufliches Weib' (Hebr. *châ*nâh 'lagern'). C VII: *gondel spieze*, hoerhuis; C VIII: *gondel*, lichte vrouw; *gondelspieze*, bordeelhuis; C IX: *gondel*, dame; *gondelbajes, gondelspiese, gondeltas*, bordeel. D II: *gondel*, lichtekooi; *gondelbajis, gondelkit*, bordeel; D VIIA: *gonje*, meisje.
goochem, zie *gochem*. C IX: *goochemerd*, de rechter van instructie.
gooi, zie *gajes*.
gooie, Jd. *ǵoïe* 'niet-Israëlitische vrouw; niet-Israëlitisch meisje van gerijpte leeftijd'. D I: *gooi*, vrouw; D III: *gooie*, vrouw; D V *goie*, vrouw.
goole, Jd. *ǵolus* 'ballingschap, verspreiding'. C VIII: *goole*, gevangenis.
gootse, Jd. *gaçi* 'half' (zie *getsjewerk*). C VIII: *gootse soof*, halve gulden.
goozer, Jd. *goson* 'schoonzoon, bruidegom'. C IX: *goozer, goozertje*, kerel; ook 'vrijer'; C X: *goozer*, kerel, vent. D I: *goozer*, vent, kerel; D II: *goozer*, vader; D VIIA: *goozer*, vrijer.
goozertippelaar, zie *goozer*. C IX: *goozertippelaar*, die bij avond op dronken lui uitgaat om ze te beroven.
grammonen, zie *clemonis*. C IX: *grammonen*, gereedschappen voor inbraak.
Groot Bajes, zie *bajes*, C IX: strafgevangenis te Leeuwarden.
grootlef, zie *lef*.
Groot-Mokum, zie *mokum*.
grootpurim, Avé-lallemant IV 432: *pur*, van *porar* 'er hat zerbrochen, zerspalten'. C VIII: *grootpurim*, beitel.

haggelen, zie *achelen*.
half meier, vijftig gulden (C IX) (zie *meier*).
halgen, Jd. *halchenen* 'gaan, lopen'. Hebr. *hôla'ch*. C IV: *holgen (blette)*, verjaagd of gemist; C VIII: *hollege*, samenleven, met een ongehuwde vrouw samenwonen, rondreizen, rondzwerven, *d ii*: *halgen*, lopen.
harbe, Jd. *harbèh* 'veel'. D II: *harbe*, veel.
heibel, Jd. *héwèl* 'ijdel, ijdelheid'. C IX: *heibel*, drukte, rumoer, herrie, ruzie; *heibelmaker*, ruziemaker; *heilie*, drukte; *geheibeld*, gestoord.
hei, Jd. *hei* 'vijfde letter van het Hebr. alfabet'; als getalwaarde 'vijf'. A VII: *heitje*, kwartje, B VI: idem. C V: *hij*, vijftien; C VII: *Hei: Mokum* -, Den Haag; C VIII: *heit bas, heitje, hij*, kwart gulden; *hij*, donderdag; C IX: *heit*, vijf; *heit meier*, 500 gulden; *heit en dollet*, 5 + 4 = 9; *heitjes-piejijzers*, kwartjesvinders, D I: *hei, heit*, vijf; *heit, heitje*, kwartje; *heitjespooier*, souteneur; D II: *heitje*, kwartje; D IV: idem; D V: idem; D VI: idem; D VIIA: idem.
herkem duf, Jd. *haureiǵ* 'moordenaar'. B I: *herkem duf*, sla de duivel dood.
hoofdsmeris, C IX: hoofdcommissaris van politie (zie *smeris*).
hij, zie *hei*.

iemme, zie *jom*.
immes, zie *emmes*.
innert, Avé-Lallemant IV 427: *innui* 'die Qual, Folter, Tortur'. C III: *innert*, beul.
isch, zie *niese*.
ise, Jd. *ish* 'man'. D II: *ise*, man.
iijsje, zie *niese*.

jajem, Jd. *jajim, ja'jin* 'wijn', C IV: *jajum*; C V: idem; C VIII: *jajim*, brandewijn; *jim*, jenever; *sjaiem*, idem; C IX: *jajem*, jenever; *jajemen*, drinken; *jajemer*, drinker; *jajempie*, borrel. D I: *jajim*, jenever; D III: *jajem*, idem; D VII: *jajem, jajemen*, jenever, drinken (zie *janzorof* en *gegem*).
jantif, C IX: Pasen (zie *jom*).
janzorof, Jd. *jaïn soroph; sâra'ph* 'branden'. C III: *gegem sourem*, jenever. D II: *janzorof*, jenever; D IV: *janzorof*, jenever; D V: *jajem zorem*, jenever; D VIIA: *jansjorof, sjorof*. idem (zie *jajem* en *gegem*).
jaske, kerk. Jd. abbreviatuur van *jejascher kochacho* 'Gott möge deine Kraft führen'. C III: *jaske*, kerk.
jaspenen, Jd. *mejasheiw zijn: zich* - 'zich nederzetten, ergens vestigen, uitrusten; zich rustig op zijn taak voorbereiden'. C VIII: *jaspenaars*, gevangenen; *jaspenen*, staan; C IX: *jaspenen*, zitten; *hij jaspent in de lik*.
jatten, handen. Jd. *jad*, status constructus en in plaats van *jod* 'hand'. B V: *jatte(n)*, hand; B VI: *jatten*, handen. C VII: *jatten*, idem; C VIII: *jat, jatten*, hand, handen; C IX: *jat*, hand; *jatten*, stelen; *jatter (jetter)*, dief; *jatmoos, jetmoos, gakmoos, tjakmoos*, handgeld, eerste inbeuring; *jatmouzen*, kleinigheden stelen die met de handen te grijpen zijn, bv. appels, peren, een zakmes enz. D I: *jat*, hand, voet; *jatter*, dief; D II: *jat*, hand, vinger, *jatter*, dief; D III: *jatten*, handen; D IV: *jatten*, handen, schoenen; D V: *jatten*, handen, stelen; D VI: *jatten*, handen; D VIIA: *jatslag*, diefstal; *jatten*, handen.
jedemme, Susan: *dam* 'bloed'. Pol. en Voorz.: *dam*, status constructus van *dom* (zie artikel). C V: *jedemme*, ogen? bloed?
jeile, Pol. en Voorz.: hoogstwaarschijnlijk een gewijzigde uitspraak van *ja'aleh* 'de klacht klimme op', terwijl nevengedachte aan *jeloloh* 'gehuil, gejammer' niet geheel is uitgesloten. C VIII: *jeile maken*, leven maken; C IX: *jeile* of *jeilie*, geschreeuw, ophef; *jijles*, drukte, moeilijkheid.
jim, zie *jajem*.
jen, zie *gein*. C IX: *jen*, grap; *jennen*, spelen, liegen; *jennetje*, leugen; *jenner*, speler. Ook: quasi-toeschouwer die mee in het complot is, maar zich houdt als een vreemde; ongeveer als 'voerder, verlokker'.
joed, Jd. *jud* 'tiende letter Hebr. alfabet'; als getalwaarde 'tien'. B VI: *joedje*, tien gulden. C VIII: *joed-bas*, halve gulden; *joed-beys*, 12; *joed-kimmel*, 13; *joed-dolk*, l4; *joed-hij*, 15; *joed-woof*, 16; *joed-sooyen*, 17; C IX: *joetje (joentje)*, ƒ10,-; *joet*, 10; *beis joetjes*, 20; *joet-beis*, 12; *joetdold*, 14; *joeter*, 10 stuivers, halve gulden (*juutje*). D I: *joed*, tien, tientje; D IV: *joed*, ƒ10,-; D V: idem; D VIIA: idem.
jofel, *Jd. jopheh* 'schoon, aangenaam, heilzaam, nuttig'. A VI: *jofel*, goed. B VI: *jofel*, mooi. C IX: *joven*, goed; C X: *jofel*, lekker, goed. D I: *jofel*, mooi; D V: *jofel*, goed,

mooi; D VIIA: *jofe*, mooi.
Jokef, Jd. *Jakob*. C IX: *Jokef*, Jozef.
jom, Jd. *jaum* 'de dag'. C III: *gom*, de dag; C VIII: *iemme dolk*, woensdag; *jom, joent*, dag, bij dag; *jom woof*, vrijdag; *jomme massemat*, diefstal bij dag; C IX: *jantif*, Pasen (zie *tof*).
jonen, Jd. verkorte vorm van *jedionen*, van Hebr. *joda* 'weten, kennen'. Via de Joodse tovermystiek, in de christelijke met de bet. 'bedriegelijke magische wetenschap'. B III: *jonen*, bedriegen.
joosie, Jd. *joshor* 'rechtuit, rechtvaardig, billijk'. C IX: *joosie; je zult er een joosie aan hebben*, ik zal je maar gelijk geven.
joppe, Jd. 'Josef'; misschien uit: *dan is hij joppe meilich* 'dan is hij de koning te rijk'; vgl. ook *jofel*. C VIII. *joppe*, goed gekleed.
jouen, zie *jofel*.
jouker, Jd. *jauqèr* 'duurte', als verkorting van *bejauqèr* 'duur'. A VI: *joker*, duur. B IV: *joucher*, slecht; B VI: *joker*, duur. C IX *jouker*, duur. D I: *joker*, duur.
joussen, Jd. (Bischoff) *jôsch'nen*, Hebr. *jâschân*. C III *joussen*, slapen.
Jozef Godin, de brave Jozef (zie *godin*).
juutje, zie *joed*.
jijles, zie *jeile*.

kadin, zie *godin*.
kaf, Jd. *kaph* 'elfde letter van het Hebr. alfabet'; als getalwaarde 'twintig'. C VIII: *kaf*, 20; *kaf joed*, 30; C IX: *gaf*, 20; *kaf*, elf. D I: *kalf*, 20.
kaf of **kijf,** Jd. *ǵaw, ǵeiw* 'rug'. C IX: *kaf* of *kijf*, rug.
kaffer, Jd. *kaphri* 'plattelandsbewoners'. A IV: *kaffer*, boer, dwazerik; A V: *kaffer, kafferinne*, boer(in); A VI: *kaffer*, man, vader; *kafferin*, boerin; *kaffriaan*, boer (Roeselare); A VII: *kaffer*, boer. B I: *caffer*, idem. B III: *kaffer, kafferin*, idem. B IV: *kaffer*, idem; *kaffersjuk*, boerenkermis; *kaffersmokum*, dorp; B VI: *kaffer*, boer. C III: *caffer*, een boer; C VI: *kaffers*, boeren; C VII: *kaffer, kaffers*, boer, boers; C VIII: *kaffers, kafferinnen*, boeren, boerinnen; C IX: *kaf*, dorp, stad. D I: *kaffer*, boer; D II, D III, D IV, D V: idem; D VIIA: *kafferientjes*, boeren.
kajem, kajemen, zie *makke*.
kajim, Bischoff: *keim*. Avé-Lallemant: *chaim*. A VI: *kajim*, Jood; A VII: *kajim*, idem. B IV: *kajim, kajimke*, idem. C III: *kiem*. Jood; C VI: *kajumstaal*, Joods; C VII: *kajem*, Jood; C VIII: *kajem, kim, kiem*, Jood; *kajemin*, Jodin; C IX: *kajim*, neus; C X: *kajum*, Jood. D I: *kajim*; D II: *kajum*; D III, D VIIA: *kajim*, Jood.
kalf, zie *kaf*, 20.
kalf, groot mes (zie *galf*).
kalle, Jd. *kaloh* 'schoondochter, bruid, verloofde'. A VI: *kalle*, dwaas vrouwspersoon, penis, C V: *kalle*, vrouw; C VII: *kalle*, bijzit; C VIII: *kalle*, bijzit, hoer, publieke vrouw, meid, vrouw, meisje; C IX: *kalle*, bruid; *kalletje*, publieke vrouw; C X: *kalletje*, meisje, D I: *kalletje*, getrouwde vrouw; D V: *kalle*, vrouw.
kapoeres, zie *capores*.
kapsoones, Jd. *ga'awsonus* 'overdreven gevoel van eigenwaarde'. C IX: *kapsoones*, drukte.

kasjebeine, Jd. *hashiweinu* 'voer ons terug': aanhef van het vers waarmee de ceremonie van het terugbrengen van de wetsrol in de *heichol* besloten wordt: de deuren worden gesloten en het voorwerp is aan het oog onttrokken, het begrip 'verdwijnen' is nu ontstaan; -*zijn*, nergens meer te vinden, verdwenen zijn; *maak je nou* -, verdwijn! C IX: *gasjewijnen*, weggaan, ervandoor gaan; *sjewijn*, fiets; C X: *kasjebeine tippelen*, meegaan, D I: *jaskemeine gaan*, weggaan; D V: *kasjemeine tippelen*, weg; D VII: *kasjemeine*, weg, ook: slag; *verkasjemeine!*, ga weg! (zie *zwijntje*).
kasperen, Avé-Lallemant II 85 en 247; IV 554: Hebr. *kosaw* 'beliegen, huichelen'. A VI: *kasperen*, coïre; *kaspergieze*, straathoer; *kasperment*, coïtus (algemeen). B IV: *casprement*, zwangerschap; B VI: *kasperen*, coïre.
kassaaf, Jd. *kesiwoh* 'schrift'; *kesowi* 'mijn schrijven, mijn brief'. C VIII: *kassaaf: loensche*-, valse brief; *cassaafje*, briefje; *cassafim*, postkantoor; *gesibe*, brieven, papieren; C IX: *cassavie*, brief, bankbiljet; *kassavie*, brief, briefje.
kasser, zie *gasser*.
kazerik, vlees. Jd. *kosheir* 'geschikt voor gebruik' (zeker door het veelvuldig samengaan van de beide woorden). A VII: *kazerik*, vlees. B IV: *kazer*, idem. B V: idem. B VI: *kaser*, vlees. C IX: *kazer*, vlees (zie *couser* en *kousjer*).
katsjef, Jd. *qaçew* '(vlees)houwer, slager'. D I: *katsie*, slager.
keil, Jd. verkleinwoord van *keilim* (mv. van *kéli* 'vat') 'vaatwerk'. C VI: *keiledie*, fles; C IX: *keiletje*, slokje, borrel. D I: *keil*, borrel; *keilen*, drinken; D III: *kelfsken*, borrel; D IV: *keil*, idem. D V: *keil*, jenever, borrel; *keilekit, keilewinkel*, herberg; D VIIA: *keil, keiltje*, borrel (vgl. *clamonis* en *klee*).
kelfsken, zie *keil*.
ken, Jd. *kein* 'aldus, ja', A IV: *kine*, ja; A V: *kien*, idem; A VI: *kiene*, ja (algemeen). B IV: *ken*, ja; B V, B VI: idem. C VIII: *kien*, ja; C IX: *kin*, ja; ook wel 'stil'. D II: *ken*, ja, bevestiging; D VIIA: *kèn*, ja (zie *khein*).
kenijve, Jd. *ǵenewoh*, in overdrachtelijke zin genomen, bv. *hij leeft van* - 'diefstal, afzetterij'. C IX: *kenijve*, brood.
kepoeris, zie *capores*.
kesjeres, Jd. *ǵezeiraus* 'rampen, kwalen'. D VIIA: *kesjeres*, gezicht, voorkomen (ongunstig).
kesof, Jd. *késèph* 'zilver, geld'. C III: *kijsiff*, zilver; C VIII: *kesof* (bij Joden soms in gebruik), zilver; C IX: *kesef*, zilver.
kewoere, zie *gewoerem*.
kewijne, Jd. *ǵewinoh* 'kaas'. C IX: *kewijne*, kaas.
khein, Jd. *kin* 'ja, goed'. C IX: *khein, kim*, loos, slim, goed; *dat smaakt kim* (zie *ken*).
khoug, zie *cooch*.
kiem, zie *kajim*.
kienjen, Jd. *qinjon* 'koop'. C VIII: *kienjenen*, kopen; C IX: *kienen, kiejenen*, kopen; *verkienen, verkiejenen*, verkopen. D I: *kienen*, kopen; D II: *kinjen*, kopen; D IV: *verkinjen*, verkopen; D VIIA: *kienen*, kopen (zie *verkimmeren*).
kilef, Jd. *kélèw* 'hond'. B I: *kilef*, hond; B IV: *kilef*; B V: *kielef* idem. C III: *kilff* of *kileff, een*, een hond; *calf*, christen; C VIII: *kileff*, hond; *calf*, christen. D I: *keilof*, hond; D III: *keilef*, idem. D IV: *keilef*, idem (zie *calf*).
kim, zie *khein*.

kimmel, Jd. *ǵimel* ‘drie’. B VI: *kimmel*, drie. C *viii*: *joedkimmel*, dertien; *kimmel*, drie, dinsdag; *kimmelaar*, drie gulden; C IX: *kimmel*, drie; *kimmel meier*, driehonderd gulden, D I: *kimmel bas*, vijftien cent; D V: *kimmel*, drie, *kimmel bas*, vijftien cent; D VI: *kimmel*, drie; *kimmeltje*, stuiver (!); D VIIA: *kimmel*, drie, een week (!).
kin, zie *ken*.
kinnef, Jd. *kinim* ‘ongedierte’. B VI: *kinnef*, luizen. C IX: *kinf*, idem. C X: *kinnef*, idem. D I: *kinnemen, kinnef*, luizen; *kinnefkam*, haarkam; D II: *kinnemtiejijs*, kam; D III: *kinnem*, luis; D IV: *kinnef*, luizen; D VIIA: *kinnef*, idem.
kippen, Jd. *kipoh* ‘gewelf’ enz.; ‘gemeenschap, aandeel’. C IX: *kippen*, aandeel, portie.
klamonis, zie *clemonis*.
kleezen, Jd. *raǵlajim*, mv. van *régèl* ‘voet’. C IX: *kleezen*, voeten (zie *rekel*).
klasseya, Jd. *klajsajyn* ‘wapen in het algemeen’. B I: *classey*, zakpistool. C III: *klasseya glasse*, pistool. D II: *klassajim*, geweer.
klee, zie *clamonis*. C VIII: *klee: loensche-*, ring waaraan zich verscheidene lopers of valse sleutels bevinden.
klienje, Avé-Lallemant IV 613: *tlija, telije* ‘galg’; of Bischoff: *k'lei* ‘instrument’? C V: *klienje*, schavot; C VIII: *klienje*, galg; *klienjenen*, hangen (zie *telleeren*).
kloft, kluft, Bischoff: *k'luft, die* ‘Kleid, Anzug’; rabb. *killûph* ‘bast, schaal’. Avé-Lallemant leidt het van het Grieks af. A VII: *kluft*, kleding. B IV: *kluft*, het hele voorkomen van iemand; *gekloft*, gekleed; B VI: *kluft*, kleed. C IV: *verkluften*, anders optuigen; C VI: *gekloft*, gekleed; C VII: idem. C VIII: idem. *klof*, jas; *kloften*, goederen in het algemeen; C IX: *kloft*, kleding; *gekloft*, ook *wel geklopt*, gekleed; *klofting*, kleren; ook wel ‘beddengoed’; ook *knoften*; C X: *kloft*, kleren. D I: *klof*, kleren; *geklof*, gekleed; D III: *kluft*, het voorkomen van iemand; D IV: *kloft*, kleding; D V: *klof*, idem. D VIIA: *klof*, idem. *gekloft*, geldeed.
klyme, Jd. *kelioh* ‘kerker’. C VIII: *klyme*, correctioneel (*klijm gesjeft*).
knars, Jd. *qenas* ‘boete in geld’. C VIII: *knars*, vonnis.
koef noen, Jd. *kuph* ‘19de letter van het Hebr. alfabet’, als getalwaarde ‘honderd’ + *nun*, waarvan de aanvangsletters dienstdoen om te kennen te geven: ‘*k*ost *n*iets’. C IX: *koef noen*, twee Hebr. letters, *k* en *n*, gebruikt voor ‘kost niets’.
koetsef, Jd., waarschijnlijk identiek met *quçow* ‘wat gehouwen, gesneden’ en zelfs ‘wat geschoren is’. C IX: *koetsef*, diamant (roosje); *koetsef blinker*, briljant.
kooi, zie *gajes*.
kooter, zie *godel* en *kotum*.
kootme sjeffen, Jd. *chootem sjeffen* ‘met een merk zitten’. C V: *kootme sjeffen*, gevangenzitten; C VIII: *kootme*, crimineel.
kotel, zie *godel*.
kotum, Jd. *qotaun* ‘klein’. C VIII: *koterig*, klein, jong; *kotrim*, kinderen; *kotum*, kind; *kotumpies*, kinderen; C IX: *kooter*, kind; *kooterum*, klein. D I: *met kotem scheffen*, zwanger zijn; D VIIA: *koten*, kind; *koter*, jongen.
kousjer, zie *couser*.
kowerd, Jd. *kowa* ‘helm, hoed, muts’. C VIII: *kovet, kowerd*, hoed.
kwart meier, ¼ van ƒ100,-; bankje van ƒ25,- (zie *meier*).
kijf, zie *kaf*.

kijsiff, zie *kesof*.

laayenen, Jd. (Duits) *laainen, laaien, leien* 'lezen, de wet voorlezen'. C VIII: *laayenen*, lezen.
la fonis, Jd. *lewônôh* 'de maan'. C III: *la fonis*, maneschijn.
lakijfe, Jd. *neqeiwoh* 'vr. persoon, meisje'. C V: *lekijve*, een jong meisje; C VIII: *lakijve, lekijve*, meid, dienstmeid; C IX: *lakijfe, lekijfe*, beminde vrouw, D II: *lekaive*, vrouw; D VIIA: *lekeive*, meid, lichtekooi (zie *lekijve*).
lammet, Jd. *lamed* '12de letter van het Hebr. alfabet'; als getalwaarde 'dertig'. C VIII: *lammert*, 40 (!); C IX: *lammet*, 30; *lammetje*, 30 stuivers. D I: *lammetje, f1,50*; D V: idem.
lamp, zie *lampte*.
lampte, Jd. *lamdon* 'man van studie, geleerde'. Zie ook Avé-Lallemant IV 154. C IV: *lampte*, onraad; C IX: *lamp*, politie, onraad.
lau, Jd. *lau* 'neen, niet'. A V: *lau*, slecht; A VI (Brussel): *lauw*, neen, niets; A VII: *lau*, niets. B III: *loes smoezen*, niets zeggen; B IV: *lau*, neen; B VI: *lau*, niet, slecht. C VI: *louw*, neen; C VIII: *lou, louw*, neen, niet, vergeefs; C IX: *louw*, niets, weinig, neen; *sjak me louw*, het kan me weinig schelen (*schadt mir lau*); *louwfikus*, niets; *louwloene*, slechte zaken, tegenspoed; *louwpoekelen*, niets zeggen; *louwsmoezen*, idem. D II: *lau*, niet, weinig; D III: *lau*, slecht; D IV: *lauman*, paard dat niet trekken wil; *lau*, weinig, niets; D V: *lau*, niet; D VIIA: *lau*, niets; *lau lône*, niet; *lau sjoege*, geen verstand (zie *sjoege*).
laulem, Jd. *le'aulom* 'voor altijd, onveranderd, hoe het ook zij'. C IX: *laulem*, tenminste.
lawaje, Jd. *lewïoh* 'uitgeleide, uitvaart'. C IX: *lawaje*, begrafenis; *lawajen*, begraven.
lef, Jd. *leiw* 'hart'. C VIII: *leffie*, veel ondernemen; *lif*, moed; C IX: *lef*, moed; *lefjongen*, een jongen met moed; *grootlef*, hart, moed; ook wel 'goed geluk, avontuur'.
legem, Jd. *légèm* 'brood'. B IV: *leichen*, brood; B VI: *leidiem*, brood, zwartbrood. C III: *leggem*, brood; C VI: *leechem*, idem. C VII: *legum (in de wind)*, het brood gekocht; C VIII: *legem, leegum*, brood; C IX: *legem*, brood; *kloek legem*, pond brood; C X: *lechem*, brood. D I: *lechem, lechembakker*, brood, bakker; D II: *lechem*, brood; D IV: idem. D VIIA: idem.
leichem, zie *legem*.
leile, Jd. *leil* 'nacht'. C III: *leyel*, de nagt; C VIII: *leile*, licht (!); *leile massemat*, diefstal bij nacht.
lekijve, zie *lakijfe*.
leviege (met kren), zie *navige*.
lif, zie *lef*.
loegie, Jd. *lugi'*, verkleinwoord van *luag* 'almanakje, almanak'. C IX: *loegie*, spel kaarten.
loene, Jd. *lau lonu* 'niet aan ons, dat zijn onze zaken niet'. C VIII: *lúene*, geen, neen, niet, vergeefs; C IX: *loen*, bedrieglijk, vals; *loenen*, vals doen; *loenenaar*, valse kerel (ook *loensch*). D I: *loenig*, lelijk; *loenig porum*, lelijke kerel; D VIIA: *lau lône*, niet; *loene schore*, slechte waar (zie *lau*).
louw, *louwfikus* e.a. (zie *lau*).

macher, Jd. *maucheir* ‘verkoper, koopman’. C IX *macher*, koopman, boerenbedrieger, kwakzalver.
macholle, Jd. *mechuleh zijn* ‘geruïneerd zijn, bankroet gaan’. C IX: *maholle*, bedorven, kapot, D VI: *macholle*, bedorven, kapot; D VIIA: *macholle*, slecht, venerisch, dood.
majem, Jd. *maïm* ‘water’. A VII: *majem*, water. B IV: *majem*, water; *majemen*, regenen; B VI: idem. C III: *meyem*, wijn; *mijem*, water; *meyem sourem*, wijn (zie *sourem*); C IV: *maayem koorem*, jenever; C VII: *majem*, water; C VIII: *majem, mijem*, water; C IX: *majem*, water; *majemen*, regenen; C X: *majemen*, regenen, mingere. D I: *majem*, water; *majemen*, mingere, regenen; D II: *majem, majemen*, water, regenen; *majemtrapper*, eend; D IV: *majem(en)*, water, regenen, mingere; D V: *zwartjesmajem*, koffiewater; D VIIA: *majemen*, mingere.
makkajem, makke, Jd. *makoh* ‘slag, wonde, kwaal, plaag’. C IV: *ondermakkeren*, achterhouden; C VII: *gemakkajemd*, geslagen; C VIII: *afmetkaiem*, afslag; *makaaijem, makaaijumme*, slag, slaan, vechten; *ondermakkeren*, achterhouden, zich stil iets toe-eigenen, in het geheim iemand kwaad wrochten; C IX *makkes*, slaag, klap, last, onheil; *makke met een kanker*, 35 cent; *kajem, kajemen*, val, vallen, D II: *makajemen*, geven, slaan; D VIIA: *lau cent de makke*, niets; *voor makke liggen*, ziek zijn; *voor makkement liggen*, bewusteloos geslagen zijn; *makkement*, lichaam; *'t zal me 'n makkement wezen*, mij een zorg, het kan me niets schelen.
makke met een kanker, Pol. en Voorz.: blijkbaar heeft men hier te doen met *makoh* ‘wat geslagen is’ en *qa'aqa'* ‘wat gegrift is’; alleen kunnen wij veronderstellen dat de klank van *kh* (*k* ‘twintig’; *h* ‘vijf’, d.i. ‘25’, hier voor de geest zweeft. C IX: *makke met een kanker*, 35 (!) cent.
malbusj, Jd. *malbush* ‘kleed, hulsel’, bv. van de wetsrol; mv. *malbushim* ‘sierdoeken’. B V: *malbusj*, kleed. C III: *malbo, malbois*, klederen; C VIII: *molbors*, goederen in het algemeen; *hij is in den malboerem gekloft*, hij is goed gekleed.
malogemen, zie *melogemen*.
manser, Avé-Lallemant: *mamser* ‘beroerling’; Pol. en Voorz.: *mamzeir* ‘bastaard’. B I: *du manser*, zwijg stil, hou je mond (lett. ‘jij beroerling’).
mansjen, Jd. *me'aneis zijn* ‘met geweld dwingen’. C IX: *mansjen (mansj maken)*, aanprijzen, recommanderen. D I: *mans tippelen*, geld ophalen bij een orgel; D IV: *mans tippelen, mansen*, geld ophalen.
marmokum, Avé-Lallemant II 84: *moro'oh* en *mokum* ‘zien’ en ‘plaats’. C IV: *marre moekomt*, alibi.
martienfokker, Jd. *medinoh* ‘gewest, platteland’, enz.; *medinohgeier* ‘venter op het platteland’. D I: *martienfokker*, zwerver; D II: *medine*, land, bouwland; D V: *martienfokker*, zwerver, woonwagenbewoner.
marwiegen, Jd. *réwag* ‘voordeel, winst, rente’. C IV: *gemarwicht*, gestolen; C V: *marwieger*, bandiet, dief; C VI: *marwieger-taal*, dieventaal; C VII: *marwiegen, marwieger*, stelen, dief; C VIII: *marwieger uit de pistole*, dief van aanzien; C IX: *marwiegen*, stelen; *marwieger*, dief. D II: *bewiegmen*, verdienen.
massel, Jd. *mazol*, enk. van *mazolaus* (‘sterrenbeelden’), ‘gesternte’ enz.; ‘toeval, geluk, buitenkansje’. C IX: *massel*, winst, geluk, voorspoed. D VIIA: *massel*, geluk.
massematten, Jd. *maso umaton* ‘uitoefenen van koopmanschap’. A IV: *maasmat*,

massemat, maasmatten, koopwaar, koopman; A VI: *masmat* (Roeselare); *massemat* (Gent); *mazemat* (*Mechelen*), goederen, koopwaren. C IV: *masemaher, massematten (maken)*, diefstallen plegen; C V: *massematten handelen*, stelen; C VII: *mazematten*, diefstal; ook 'werktuigen'; C VIII: *massematten*, buit, werktuigen; *leile massemat*, diefstal bij nacht; *jomme massemat*, diefstal bij dag; C IX: *massematten*, handel, negotie; ook wel 'gestolen buit'.
masteren, Jd. *mosar* 'verraden'. C III: *masteren*, klappen (zie *moser*).
matses, Jd. *maçoh* 'ongezuurd brood'. C VII: *matze*, paasbrood; C IX: *matses*, paasbroden.
mattaf, Jd. *mattow* 'kelder'; van Hebr. bijw. *matto* 'naar beneden'. C III: *mattaf*, kelder.
mazomme, zie *mezommen*.
medine, zie *martienfokker*.
meekof, zie *nekof*.
meeleg, Jd. *mélag* 'zout'. C IX: *meeleg*, zout.
mefalpolse, Jd. *mephalpeil zijn* 'casuïstische discussie houden'. C VIII: *mefalpolse*, verhoorder, ondervrager; *mefalpolsen*, ondervragen; ook *pelse* en *pelsen*.
mei, Jd. *mei'oh*, honderd. C VIII: *me soof*, ƒ100,-; C IX: *meie(r)*, honderd; *half meier*, vijftig; *kwart meier*, bankje van ƒ25,-. D I: *meier*, ƒ100,-; D V: *meier, kwart meier*, idem.
meileg, Jd. *mélèch* 'koning'. C VIII: *meilig, meiligen*, koning, koningin; C IX: *meilig, meiligin*, idem.
meimus, Jd. *meimis zijn* 'doden, doodmaken'. C IX: *meimus*, dood; *hij gaat meimus* of *mijmus*.
meis, Jd. *meis* 'dood, dode, lijk'. C IX: *meis*, lijk.
mekajem, zie *makkajem*.
melogemen, Jd. *melochoh* 'werk, arbeid'. C III: *mellogemen*, werken; C VIII: *melogejan van 't melogen*, of *bollebof van 't melogen*, opperste van de werkzaamheden; *meloge krouters*, mindere bedienden; *melogemen*, werken; *melogemer*, smid; C IX: *malogemen*, werken; *malogemer* of *maloochum*, werkplaats; *maloochum (melogo)*, werk. D I: *melochemen*, coïre; D IV: idem. D V: idem. D VIIA: *malochemkit*, bordeel; *melogemen*, coïre.
mem, Jd. 'de 13de letter van het Hebr. alfabet'; als getalwaarde 'veertig'. C VIII: *mem*, 40; C IX: idem.
memler, Jd. *mimkor* 'verkoop'. C III: *memler*, koopman.
memme, Jd. (Duits) *memme* 'moeder'. D III: *memme*, moeder; D VIIA: *mem*, moeder.
menonge, Jd. menugoh 'rust'. C VIII: *menonge(jom-)*, zaterdag.
mepschooren (nepschooren), zie *schoren*.
merode, Pol. en Voorz.: de naaste authentieke term zou zijn *merudi* 'mijn verdrukking, mijn nederlaag'. C IX: *merode*, nederlaag, armoede; C X: *merode*, ellende; *ik maas in de merode*. D VIIA: *marode*, ongeluk; *hij scheft in de marode*.
mesjokke, Jd. *meshugo'* 'krankzinnig'. B VI: *mesjokke*, gek. C IX: *mesjoche, besjoche, mesokke, mesjoege, mezokke*, gek, suf; *besjoechen*, verliefd; *sjoege*, gek. D I: *mesjokke*, dom, gek; D II: idem.
meyes, zie *moos*.

mezoles, zie *bezoles*.
mezommen, Jd. *mezumon* 'geld'. B VI: *mesommen*, geld. C V: *masomme*, geld; C VIII: *masomme massematten handelen*, er is goud bij te stelen; *missomme*, geld; C IX: *mezommen*, geld (ook: *bezommen, mezoomen*). D I: *mezomme*, geld; D VIIA: *mezommes*, geld.
mieniker, Jd. *mïn*, enk. van *minim* 'veinzaard'. C IX: *mieniker*, vuilik (bij afkorting *mien*); een kerel die geniepige streken uithaalt.
mies, Jd. *mi'us* 'verachting, lelijkheid'. C IX: *miezig*, schuldig; *miesgazzer (misgazzer); miskaf, miskuiken*, vuilik, akelige vent, sodomieter. D I: mies, lelijk; *mies trederiks*, sokken; D II: *mies*, slecht; *mies murf*, slechte tanden.
miete, Jd. *mittâh* 'bed'. C VIII: *miete*, bed om op te slapen. DIII: *mitwe*, bed; D II: *miete*, bed; *mietevattelink*, beddengoed.
mikwe, Jd. *miqweh* 'verzameling (van water), bad'. C IX: *mikwe*, bad. 'De avond voor de trouwdag moet het Joodse meisje een *mikwe* nemen.'
minje, Jd. *minjanist* 'iemand die zich voor geld beschikbaar stelt om te helpen *minjon* te maken' (tien benodigde personen voor het gebed *beçibur*). C VII: *minje*, geld; C VIII: *minje*, geld.
misgasser, e.a. samenstelling met *mis*; zie *mies*.
mispet, Jd. *mishpot* 'recht, rechtbank'. C VIII: *mispet, mispot*, hof; *bollebof van de mispet*, procureur-crimineel, of van het hof.
missomme, zie *mezommen*.
mokum, Jd. *moqaum* 'stad'. A VII: *mokum*, stad. B IV: *mokum*, stad; B VI: *mokum*, idem; *Grootmokum*, Amsterdam. C III: *Golden Mokem*, Amsterdam (zie *godel*); *mokum, mokem*, stad; C IV: *mokum, mokumtie*, idem. C VI: *Mokum Olf*, Amsterdam; C VII: *Mokum Hei*, Den Haag; C VIII: *mokum*, stad in het algemeen (veel namen voor steden samengest. met *mokum*; zie lijst); C IX: *mokum*, stad; *Mokumer*, Amsterdammer; *Groot-Mokum*, Amsterdam; *Klein-*, Rotterdam; *Mokum Mollof, - Olf*, Amsterdam; *-Reis*, Rotterdam; *-Beisz*, Berlijn. D I: *mokum*, stad; D II: idem; *Grannig Mokum*, Enschede; D IV: *mokum*, stad; D V: idem en dorp; D VI: *mokum*, dorp; D VIIA: *mokum*, stad.
molbors, zie *malbusj*.
molm, Jd. *momaun* 'geld'. [C IX: *molm*]
monejaske, zie *tofelemoons*.
moos, Jd. *mo'aus* 'geld'. A IV: *moes, blankmoes*, zilvergeld; A V: *moos*, geld; A VI (algemeen): *moes*, geld. B III: *moes*, geld. C III: *meyes*, geld; C V: *moos*, geld; C VI: idem; C VII: *moos(bajes)*, fictieve munt; C VIII: *moos*, geld; *moos massemat handelen*, diefstal van klinkende munt; C IX: *moos*, geld.
morig, Jd. *mauro* 'vrees, ontzag'. C IX: *morig*, vrees; *bemore (morig)*, bevreesd.
moser, Jd. *mauseir* 'verklikker, verrader'. C V: *moser*, verrader; C VIII: *mooser*, verrader; *moser doorslaan*, bedriegen; *moosjer*, gerechtsdienaar; ook 'spion, gids, stille gids' (zie *masteren*).
mousen, Jd. *môschêl* 'vertellend'. C III: *mousen*, spreken.
mousje, zie *ribbemouse*.
mijem, zie *majem*.
mijmus, zie *meimus*.

naafke, Jd. *naphqo* ‘uitgaanster’. C III: *naafke*, hoer; C VIII: *nafke*, dame; C IX: *nafke, nefke*, meid; *nafkoone*, idem. D II: *nefke*, lichtekooi.
naires, zie *neres*.
najin, zie *aijenen*.
navige, Jd. *nephigoh* ‘niets’. C VIII: *navige*, niets; C IX: *viege*, niets. D VIIA: *leviege met kren*, niets.
nefke, zie *nafke*.
nekof, Bischoff: *nèkef, das* ‘Loch’ (Aram. rabb. *nèkeb*); daher ‘Gefängnis’ (G.). C VII: *nekof*, gevangenis; C VIII: *meekof(koger)*, ook *nekof*, cachot.
nepschooren, zie *mepschooren* en *schoren*.
neris, Jd. *neir* ‘licht, lamp’. C III: *neris*, licht; C IV: *nehress*, kaars; C V: *neres*, licht,lantaarn; C VI: *neref*, licht; C VIII: *nairis*, kaars; *neres*, straatlantaarn.
ngajin, zie *gnajen*.
niese, Jd. samengest. uit *'n iese; ishoh* ‘dame, meid’. B I: *isch*, ein Magdt; B VI: *niese*, vrouw, meisje. C III: *iijsje*, vrouwspersoon; C VIII: *niesse*, dame; C IX: *niese*, dame, meid; *eesche*, huismoeder, echtgenote; C X: *niese (oud-)*, vrouw. D I: *niese*, meisje; D IV: *niese*, vrouw, meisje; D V: *niese*, vrouw.
nifteren, nifterik, zie *nijft*.
noen, Jd. ‘de 14de letter van het Hebr. alfabet’; als getalwaarde ‘vijftig’. C VIII: *noen*, 50, 60 (!); C IX: *noen*, 50 (zie *koef noen*).
nossene, Jd. *nossenen*, geven. C VIII: *nossene*, geven; C IX: *nosselen, benosselen*, stelen (?). D I: *benosselen*, betalen.
nijft, Jd. *niphtar* ‘doden, doen sterven’. C V: *nijft*, mes; C VII: *nifteren*, moorden; C VIII: *nifteren*, doodmaken; *nijft*, mes; C IX: *nifteren*, doden; *nifterik*, mes; *genifterd*, gedood.

olf, Jd. *oleph* ‘eerste letter Hebr. alfabet’, getalwaarde ‘één’. C VI: *Mokum Olf*, Amsterdam; C VIII: *joed-olf*, 11; C IX: *olf*, 1. D VIIA: *olf*, 1.
ondermakkeren, zie *makkajem*.
ongodin, C IX: *ongodin*, onoprecht, niet waar (zie *godin*).
oosser, Jd. *osur* ‘ongeoorloofd, verboden, volstrekt niet’. C IX: *oosser*, neen, neen! (een krachtig van de hand wijzen).
orel, zie *gnorel*.

pageintjes, C IX: aardigheden, grapjes (zie *gein*).
paitseg, Jd. *pésag* ‘paasfeest’. C VIII: *paitseg*, Pasen.
palmegoon, Jd. *ba'al milgomoh* ‘een koloniaal, militair’. A VI (*algemeen*): *palmagom*, gendarm. C VIII: *palmegoon, balmagoone*, militair; C IX: *palmegoon*, een koloniaal; *palmer*, soldaat.
panas, Jd. *parneis* ‘verzorger, bestuurder’ etc.; ‘invloedrijk persoon’. C IX: *panas*, chef, directeur; ook ‘winkel’ of ‘lommerd’.
paradet, zie *parag*.
parag, Jd. *parg* ‘bloeisel, zeer hoofd, zeerhoofdige’. C IX: *barrasch*, schurft; ook *paradet* en *parrig; parag*, scheldnaam voor ‘Jood’ *parch-porum*, lelijke kop.
parrig, C IX: hoofdzweer (zie *parag*).

patsjif, Jd. *parçuph* ‘aangezicht’. C IX: *patsjif*, gezicht. D VIIA: *patsof*, hoofd.
pattisj, Bischoff: *pattern* ‘entlassen’ (rabb. *pittêr*), davon *patter'sch* ‘hochschwanger’. C IX: *pattisj*, zwanger. D II: *pattes*, zwanger; D V: idem.
peget, twee (C IX), naar *eget* ‘een’?
pei, Jd. *peh* ‘mond’. A VII: *pei*, mond. C VIII: *pij*, mond; *hald dijn pij*, houd de mond, zwijg. D IV: *tepeie houden: zich-*, de mond houden; D VIIA: *binke pei!*, jongens, hou je mond.
pei, Jd. *pei* ‘de 17de letter van het Hebr. alfabet’; als getalwaarde ‘tachtig’. C IX: *pei*, 80.
peiger, Jd. *peǵieren* ‘doodgaan’. B VI: *peiger*, dood. C VII: *pijger*, dood; C VIII: *peyger*, idem. C IX: *peiger*, dood, aas, lijk; ‘kapot, bedorven, rot’ enz., van dieren; *peigere vis; peiger maken*, doodmaken; *peigeren (peieren)*, sterven, doodgaan. D I: *peiger*, dood; D IV: idem.
pekaan, zie *bekaan*.
pelsen, zie *mefalpolse*.
pezoles, zie *pezaules*.
pichem, Pol. en Voorz.: het woord is gemakkelijk te verklaren met *piǵum*, stam van *peǵimoh*, en in geschriften verschillend toegepast (*peǵimoh* ‘oneffenheid, schaard in het slachtmes; een klein gebrek’). C IX: *pichem*, Jood; *piechern*, suffer; *piegem*, kind, slimmerd.
pinooze, Jd. *parnosim*, mv. van *parneis* (zie *panas*). D VIIA: *pinooze salf*, een goeie, lepe jongen.
plat, Avé-Lallemant IV: *polat* ‘entfliehen, entkommen, entkommen lassen, erretten’; *platte Leute* ‘Vertraute, Bekannte, Helfer der Gauner’. C VIII: *plat krijgen*, omkopen; *de geschivesse zijn plat*, de getuigen zijn omgekocht; C IX: *plat*, stil; *we moeten de getuigen zien plat te maken; plattekit (stille kit)*, winkel waar men gestolen goederen verkoopt (zie *pleite*).
pleite, Jd. *peleitoh* ‘ontvluchting’. C IV: *blette geholgt*, verjaagd of gemist; C VIII: *pleiten*, vrijkomen, weggaan; C IX: *pleite, pleiter*, weg; *pleite scheften*, weglopen; *pleite maken*, wegwerpen. D V: *pleite*, weg; D VIIA: idem.
poen, geld. Günther: *melech punem*; zie *ponem*. A V: *poen*, geld; A VI (Gent, Aalst, Roeselare): *poen*, idem. B IV: idem. C I: *poen*, geld; C II: *poen, poejer*, geld; C III: *poen-bucht*, geld; C X: *poen*, idem. D I, D III, D V,idem.
poerem, drukte (C IX) Jd. van *purim, Purimfeest*?
ponem, Jd. *ponim* ‘gezicht, gezichten’. A VII: *ponem*, gezicht. C VII: *porum*, gezicht; C VIII: *poorem (porum)*, aangezicht, gezicht; C IX: *ponem*, gezicht; C X: *porum*, hoofd, gezicht. D I: *ponem, porum*, hoofd, gezicht; D IV: *porum, ponum*, gezicht; D VI: *porum*, idem; D VIIA: *porum*, hoofd, lichaam.
poorter, zie *poter*.
pooser, zie *bozer*.
poosjer, Jd. *poshut* ‘eenvoudig, penning, duit’. B IV: *poosjer*, cent. C VIII: *poser*, cent; C IX: *poozer, posser*, duit. D V: *pooser*, cent; D VIIA: *poosje*, cent.
poozetjat, Jd. *pausheit jad zijn* ‘de hand toereiken, de hand ophouden, bedelen’. C IX: *poozetjat*, platzak.
pores, Jd. *poroh* ‘koe’. C IX: *pores*, koe, stuk rundvee.

porum, zie *ponem*.
poser, zie *bozer*.
poter, Jd. *potur* 'vrij, kwijt'. C IV: *poorter blijven*, wegblijven; C VIII: *pooter*, voortvluchtig. D VI: *poter gaan*, weggaan; *poter!*, gooi dood!, maak van kant!; *poteren*, lopen, aflopen.
pij, zie *pei*.
pijger, zie *peiger*.

raaf, Jd. *raw* 'opperste, opperrabijn'. C VII: *raaf*, predikant; C VIII: *raaf*, predikant.
raajemen, zie *roojen*.
rachmones, Jd. *ragamonus* 'barmhartigheid, medelijden'. C IX: *rachmones*, medelijden.
rausj, zie *ros*.
rekel, Jd. *régèl* 'voet'. C IX: *rekel*, voet (zie *kleezen*).
rewochem, Jd. *rewogim* 'winst, verdienste, interest'. C VII: *rewogen*, aandeel; C VIII: *rewoghen*, idem; C IX: *rewoochem*, winst, overmaat.
ribbemouse, Avé-Lallemant II 125, noot 3: *reb* is *rabbo* 'groot' + *moschal* 'hij heeft geheerst'; of IV 590: te verklaren uit *Rabbi Mozes*. C VIII: *ribbemouse*, breekijzer, koevoet; *mousje*, ijzeren; C IX: *ribbemoos*, mannetjesputter, sterke kerel.
roof, zie *serroof*.
roojen, Jd. *rô'ôh* 'zien'. C III: *roune*, zien; C VIII: *rooyumme*, afkijken, afloeren, zien; C IX: *roojemen*, kijken; *afrooiemen*, afloeren. D II: *roojen, roojemen*, kijken; D III: *rooien*, kijken; *lau roojen*, slecht zien.
ros, Jd. *raush* 'hoofd, eerste, begin'. C V: *de ros*, het hoofd; C VI: *ros*, hoofd; C IX: *rosj, rausj*, hoofd, haar. D V: *ros*, hoofd.
rossesjoon, Jd. *raush hashonoh* 'nieuwjaar'. C VIII: *rossesjoon*, nieuwjaar.
roune, zie *roojen*.

sabberen, sabberaar, zie *schabber*.
saccum, Avé-Lallemant: *sochan* 'er ist in Gefahr gewesen'; *sakin* 'mes'. Pol. en Voorz.: *sakonoh* 'gevaar'. B I: *sackem*, mes; *saccumher*, iemand beroven (betekent letterlijk 'hier het mes'). C III: *sakkem* (*saccum*), mes.
saldsoof, zie *sjoof*.
sammech, Jd. *sàmèch* 'de 15de letter van het Hebr. alfabet'; als getalwaarde 'zestig'. C IX: *sammech*, 60.
saucher, zie *sjoucher*.
sasselen, sasseme, zie *sjasken*.
sawor, Jd. *çawor* 'hals'. C IX: *sawor*, hals.
schabber, Bischoff: *Schabber, der* 'Brecheisen', von Hebr. *schâba'r* 'brechen, zerbrechen'. Pol. en Voorz.: *shéwer* 'inbreken'. C III: *schabber*, breekijzer: C VII: *sabberen*, diefstal met braak; *uitsabberen*, ontvluchten, uitbreken; C VIII: *insaberen*, inbreken; *sabberen*, breken; *uitsabberen*, uit de gevangenis vluchten; C IX: *sabberaar*, koevoet; *sabberen*, inbreken.
schacheren, handelen (zie *sjachelen*).
scheffen, zie *sjeften*.

scheg, Jd. *sechach* ‘een dekking (van loof)’. C IX: *scheg*, neus.
schibus, Avé-Lallemant: *schuw* ‘terugkeren, omkeren’. C V: *schibus gaan*, ervandoor gaan; C VIII: *schibus*, weg (bijw.).
schiks, zie *sjikse*.
schim, Jd. *sheim* ‘naam’. A VII: *linke schim*, valse naam. B VI: *schim*, naam. C VIII: *schemp*, naam; C IX: *schim*, gezicht, bewijs, ook ‘naam’. D III: *schim, linke schim*, naam, valse naam; D IV: *schim*, naam; D V: *schim*, papieren.
schemp, zie *schim*.
schlemiel, Jd. *shlemiel* ‘onnozele, onhandige, verongelijkte, ongeluksvogel’. C IX: *schlemiel*, lummel, ongeluksvogel.
schliegelen, Bischoff: *sch'lîcher* ‘verrader’, Hebr. *sch'lîach*. C IV: *schliegelen*, verraden. C V: *sliegenen*, verraden; C VI: *versliegend*, verrader; C VII: idem; C VIII: *insliegenen*, inblazen, inprenten; *sliegenaar*, verrader; *sliegenen*, bekennen, vertellen, verpraten, verwerpen; *versliegend*, verraden.
schofel, zie *sjofel*.
schoffert, Jd. *schoifet (schôphêt)* ‘rechter’. C III: *schoffert*, schout.
schok, Jd. *schûk* ‘markt’. B IV: *sjok*, markt, winkel, C VI: *schok*, kermis; C VIII: *cok*, markt, D I: *schok*, stad; *boerenschok*, dorp; D VI: *schokkie*, kermis.
schok, C IX: goed geluk; *op de schok gaan*, uit bedelen, of ‘op avontuur uitgaan’ (zie *gokken*).
schokere, Jd. *sogaur* ‘sluiten’; *s'gaur* ‘slot’. C IV: *schokere*, breekijzer; C VIII: *schoker*, beitel; *schokeren*, breken; *schoget*, slot; *soger*, beitel.
schokkelmajemen, zie *sogere majem*.
schokken, geven. Avé-Lallemant IV 466: *schochad* ‘hij heeft gegeven’. C VIII: *schokken*, geven; C IX: *schokken*, betalen, geven, D I: *schokken*, kosten.
schollem, Bischoff: *ôlow haschôlom* ‘auf dem der Friede sei’. C V: *schollem*, schavot; C VI: *scholm*, schavot; C VII: *gescholmd hebben*, geschavotteerd zijn; C VIII: *schollem, scholm*, kaak, schavot.
school, Jd. (Duits) *schul* ‘synagoge’. C VII: *school, scholen*, vroegmis, kerk; C VIII: *school*, kerk, vroegmis; *soele*, gereformeerde kerk; *tovele moonsche soele*, roomse kerk; *soele massemat*, diefstal terwijl de mensen naar de kerk zijn; C IX: *sjoele*, kerk.
schorem, Jd. *sheqorim* ‘leugens, leugentaal’. C VIII: *schorem*, leugens, liegen; ook ‘slecht’; *schorum*, idem. C IX: *schorem*, arm, slecht en ‘leugen’.
schoren, Jd. *segauroh* ‘goed, handelsartikelen’. C VIII: *schoren*, kleding; C IX: *schooren*, goederen, in tegenstelling met ‘geld’; *schorem en al*, rommelzooi; C X: *nepschore, linke schore*, slechte waar. D II: *schoren*, waar; *kinnem schore*, lompen (zie *kinnef*); D IV: *geschoor*, volk (?); D V: *schore*, waar; D VIIA: *gannefschore*, te stelen goed; *schoren*, waar.
seekof, zie *sjoof*.
segem, Jd. *shechèm* ‘schouder’. C IX: *segem*, schouder.
seibel, zie *zeibel*.
seifel, Jd. *seichèl* ‘verstand, begrip, scherp oordeel, bevattingsvermogen’. C VIII: *seifel*, verstand; C IX: *seigel*, verstand; *ik heb daar geen seigel van*.
seigel, *zie seifel*.

semey amge, Jd. *shema'* 'hoor'; zie *amchen*. C V: *semey amge*, pas op, hulp. C VIII: *semeyen*, luisteren, horen.
seragel, Jd. *seirogoh* 'stank'. D I: *seragel*, slecht, stinkend; *seragel bozer*, D II: *seragelen*, stinken; D VIIA: *sjeroogemen*, stinken.
sereife, Jd. *sereiphoh* 'brand'. C IX: *sereife*, brand.
serroof, zie *sorrore* en *roof*. Jd. *rauphei* 'geneesheer, dokter'. D II *serroof*, dokter.
serrore, zie *sorrorre*.
siem doen, Jd. *simomim* 'de slokdarm en de luchtpijp, die bij het slachten moeten doorgesneden worden'; Avé-Lallemant IV 608: *simmen* 'schlagen'. C VIII: *siem doen*, moorden, vermoorden.
siene, zie *sjien*.
siep, Jd. *shiwi'm* 'zeventig'. D I: *siep*, zeventig.
sikker, zie *sjikker*.
sirool, zie *baljisrool*. C IX: *sirool*, man, kerel; een rare *sirool*.
sjabes, Jd. *shabos* 'sabbath'. C VII: *sjabes*, zaterdag.
sjachelen, Jd. *shageren* 'uitvorsen, streven naar, zijn best doen, met allerlei ongewone kleine middelen zijn brood zoeken'. A III: *chachelen, chachelas*, verkopen, verkoopster, B III: *sjachelen, chachelen*, verruilen, met een begrip van 'bedriegen, woekeren, verpassen'; B IV: *sjachelen*, handelen; *versjachelen*; B VI: *sjacheler*, koopman. C IX: *sjachelen*, soort dobbelspel; *schacheren*, handelen. D VIIA: *sjachelaar*, koopman.
sjaiem, zie *jajem*.
sjalf, Jd. *shalph* 'een niet-Israëlitisch jongmens'; door sommigen in verband gebracht met *shiph gérèw* 'het zwaard trekken'. D VIIA: *sjalf*, vent, kerel.
sjasken, Jd. *schâcha'r* 'drinken', c iv: *sasselen*, drinken; C V: *caskene*, drinken; C VI: *saskene*, idem; C VIII: *caskene*, idem; *sasseme*, dronken, drinken; C IX: *sjaskelen*, drinken; *sjaskelbajes*, kroeg, herberg, D II: *sjasken*; D III: *sjanken* (!); D VIIA: *sjasken*, drinken.
sjaufel, zie *sjofel*.
sjauve, Jd. *goshuw* 'geacht, aanzienlijk'. D VIIA: *sjauve*, waard; *lau sjauve*, niets waard.
sjed, Jd. *sheid* 'duivel, spookgestalte'. C IX: *sjed*, duivel, vijand, politie.
sjeften, Jd. *sheiw* 'ga zitten'. C V: *sjeften*, gevangenzitten; C VIII: *scheften*, staan, zetten, gevangenzitten; *sjeffen*, idem. C IX: *scheffen*, zitten; ook 'gevangenzitten'; *gescheft* of *gesjeft; een geschefte jongen*, een die reeds veel in de gevangenis geweest is.
sjeichet, Jd. *sheiqèç* 'lelijk jongmens'. C IX: *sjeks*, man. D VIIA: *sjeichet*, man, kerel; *sjeichetje*, kind.
sjeks, zie *sjeichet*.
sjerfen, sjerpen, Avé-Lallemant IV 420, 595: *sarsur* 'heler'. C IX: *sjerfen, sjerpen*, helen, opkopen.
sjeroogemen, zie *seragel*.
sjewijn, zie *zwijntje*.
sjien, Avé-Lallemant IV 600: uit de letter *schin*, als abbreviatuur (der S*ch*andarm, S*ch*utzman). C VI: *sjien*, dienaar; C VII: *sien*, dienaar van de politie; C VIII: *sien*,

bewaarder van de gevangenis, agent van politie, dienaar van justitie; *sienemers*, agenten; C IX: *siene, sjien*, agent van politie.
sjikker, Jd. *shikaur* 'dronken'. A IV: *chiken*, dronken, B VI: *sikker*, dronken; C III: *besiastert zijn*, zat zijn; C IX: *sikker, sjikker*, dronken, duizelig, D II: *sikkelbajis, sikkelkit*, herberg; D IV: *sjikker*, dronken; D VIIA: *sjikker*, dronken; *sjikkeren*, drinken.
sjikse, Jd. *shiqçoh*, vr. van *sheiqèç* 'lelijk jongmens'. A VII: *sjikse*, meisje, B I: *schiksgen*, een vrouw, C III: *schiks*, meid; C IX: *sjikse*, een christenmeid; C X: *sjiks voor de bonjé*, hoer. D I: *schikse*, meid; D II: *sjikse*, meid; *peezesjikse*, dienstmeid; D IV: *skiks*, meid; D V: *temeiesjikse*, hoer; *tippelsjikse*, meid uit een woonwagen; D VIIA: *sjikse*, meid, meisje.
sjoefe, Jd. *shewu'oh* 'eed'. C IX: *sjoefe*, eed.
sjoege, Avé-Lallemant IV 463: *Schogach* 'er hat geschaut; genau beobachtet'. C VIII: *sjoege, lau sjoege stieken*, niet inprenten; C IX: *sjoeche*, begrip; ook 'verdenking, vermoeden'. D VIIA: *lau sjoege*, geen verstand.
sjoege, gek (C IX) (zie *mesjokke*).
sjoele, zie *school*.
sjoem, zie *sjoome*.
sjofel, Jd. *shopheil* 'laag, nederig'; (van zaken sprekende) 'slecht'. B IV: *sjaufel*, slecht, dom. C V: *sjofele bajis*, gevangenis; C VI: *sjofel*, arm, *sjofele baies*, gevangenis; C VII: *sjofel gekloft*, slecht geldeed; C VIII: *schofele baayes*, bedelaarsgesticht; *sjofel*, slecht, niets betekenend; C IX: *sjofel*, armzalig, een slechte kerel; *sjofelaar*, armoedzaaier, D V: *schofel*, slecht; D VI: *schofel*, slecht.
sjokkelmajem, zie *sogere majem*.
sjone, Jd. *shonoh* 'jaar'. C VII: *sjone*, jaar; C VIII: *sjone, sjoon*, jaar (zie *rossesjoon*).
sjonof, Bischoff: *sônef* 1 'Schwanz' (Hebr. *sânâb*); 2 'verächtliches' (G.). D I: *sjonof*, penis; D III: *zonof*, idem; D IV: *zonef*, idem. D V: *zonof*, idem. D VI: *sjonof*, idem. D VIIA: *sjonef*, idem.
sjoo, Jd. *sho'oh* 'uur'. C VIII: *sjoo*, uur.
sjoof, Jd. *zohow* 'goud'. A VII: *sjoof*, gulden. B IV, B VI, idem. C III: *soeye*, goud; C VII: *soof, soven*, gulden, guldens; C VIII: *joed-soof*, tienguldenstuk; *saldsoof*, idem; *seekof*, goud (bij de Jood in gebruik); *soof, soven*, gulden, guldens; C IX: *sjoof, soof* gulden. D I *sjoof*, idem; D II: *zoof*; D IV: *sjoof, zoof*; D V: *zoof*; D VIIA: *sjouf*, gulden; *hei sjoef*, vijf gulden.
sjooges, Jd. *shogaur* 'zwart, donker'; *shogaur erwten, zoger erwten* 'op een zekere wijze bereide grauwe erwten'. C IX: *sjooges*, erwten (zie *sogere*).
sjoome, Jd. *shumon* 'voor het gebruik geoorloofd vet'; C IX: *sjoome*, vet'. D V: *sjoem*, vet.
sjorof, jenever (D VIIA) (zie *jansjoref*).
sjoucher, Jd. *saugeir* 'koopman, heer, type, sujet'. C IX: *sjoucher*, koopman, D I: *saucher*, idem; D II: *soacher*, idem; *sougern*, handelen; D III: *soucher*, idem.
sjouf, zie *sjoof*.
sjouter, Jd. *shauteir* 'ambtenaar bij het gerecht, bij de politie'. C IX: *sjouter*, politieagent.
slamassel, Jd. *shlemazzel* 'naar men wil', ontstaan uit *schlim-mazzel* 'onaangenaam mazzel, ongeluk'. C IX: *slamassel*, ongeluk.

sliegenen, zie *schliegelen*.
smeer, Jd. *shemiroh* ‘inachtneming, wacht, toezicht’. C III: *de smeer*, wacht, de wacht; C IV: *smeer*, schildwacht; C VI: *smeris staan*, op de uitkijk staan; C VII: *smieris*, uitkijk; C VIII: *smeris jaspenen*, op uitkijk staan; *smieris*, nachtwacht, schildwacht; C IX: *op smeris staan*, op uitkijk staan.
smeris, zie *smeer*. Jd. *shemirus* ‘wachter, bewaker, politieagent’. C IX: *smeris*, politieagent, B IV: *smeris*, veldwachter, C VI: *smeris*, gerechtsdienaar. D I: *smeris*, agent; D VIIA idem.
smier(is), zie *smeer*.
smoees, Jd. *shemu'aus* ‘feest van de wet’; wel eens ‘Pinksteren’ genoemd, C VIII: *smoeës*, Pinksteren.
smoezen, Jd. *shemu'aus* ‘praatjes, bedenksels’. A IV: *smoezen*, praten; A VI: *smoezen*, spreken, praten (algemeen); in Gent ook ‘zwijgen’; A VII: *smoezen*, praten. B III: *loes smoezen*, niets zeggen; B VI: *smoezen*, praten. C IV: *smoezen*, praten; C VII: *smousen*, verhalen; C VIII: *smoezen*, verhalen, vertellen, praten; *smoessie*, praatje, voorwendsel; C IX: *smoesie*, praatje; *smoezen*, praten. D I: *smoes lau*, houd je mond; D V: *smoes lau*, idem; D VIIA: *smoezen*, spreken.
smous, Jd. Men kan, althans wat de tweede bet. betreft (‘Jood’), in dit woord een echo zien van *shemau* ‘zijn naam’, een woord dat dikwijls in de synagoge weerklinkt. C IX: *smous*, dief; ook scheldnaam voor ‘Jood’.
smousen, zie *smoezen*.
soele, zie *school*.
soege, zie *sjoof*.
soger, zie *schokere*.
sogere majem, Jd. *shogaur* ‘zwart, donker’. C VIII: *sogere majim*, getrokken koffie. D III: *sjokkelmajem*, koffie; D VIIA: *schokkelmajemen*, drinken.
sohof, C IX: goud, zie *sjoof*.
soof, zie *sjoof*.
sokon, Jd. *zoqon* ‘baard’; *zoqein* ‘oude man’. C IX: *sokon*, baard.
sooger, C IX: jongens uit een dievenhuis (zie *sjoucher*).
sooges, C IX: hete, gekookte boontjes (zie *sjooges*).
sorrore, Jd. *seroroh* ‘heerschappij, overheid, overheidspersoon, hoofdambtenaar, heerschap’. C VI: *sorrore*, mijnheer; C VIII: *serrore, serroris*, heer, hoofd; C IX: *serrore*, persoon, heer; *een olmse serrore*, een oud heer. D III: *sorrore*, heer; ook ‘patroon’; D IV: *serroorkit*, herenhuis; D V: *sorrorekit*, idem.
sossem, Jd. *sus*, paard, A VI: *sossem*, paard (Brussel); A VII: idem. B IV: *sossele*; B VI: *sossem*, idem. C III: *een sossem*, een paard; C VIII: *sossem, sussem, sosser*, paard; C IX: *sossem*, paard; *sossem prinserij*, bereden politie, D I: *sos, sussem*; D II: *sossem*; D IV: idem; D V: *sossen*; D VI: *sossem*; D VIIA: *sos*, alle met de bet. ‘paard’.
soucher, zie *sjoucher*.
sourem (meyem), zie *janzoref*. C III: *sourem*, brandewijn; C VIII: *soref*, sterkedrank, jenever; ook *sorum, sourem*.
spiese, Jd. *ushpizo* ‘gasthuis’. C III: *spiese*, huis, gevangenis, tuchthuis; C VIII: *spiese*, huis; C IX: *spiese*, huis.
standel, zie *tandel*.

stiekem, Jd. *shetiqoh* ‘stilte, zwijgen’. C VI: *stiekem*, stil; C VII: *stikum*, in het geheim; C IX: *stiekum*, stilletjes, arglistig, in het geheim; *stiekemerd*, iemand die in het geheim kwaad doet.
stinkniese, C IX: vuile meid, hoer (zie *niese*).
sussem, zie *sossem*.
swegten, Bischoff: Hebr. *schâpha'ch* ‘gieten’. C III: *swegten*, drinken.
sijbel baaijes, Jd. *zéwèl* ‘drek’. C III: *sijbel baaijes*, beste kamer, geheim gemak; C IX: *sijbebelajum*, beste kamer, no. 100.

talven, zie *dalven*.
tandel, Avé-Lallemant IV 613: Hebr. *taltal, tiltal* ‘heen en weer bewegen’. A VI: (Antwerpen) *tandel, tandem*, sleutel; *loensche tandel*, valse sleutel. C VI: *tandel*, sleutel; C VII: *tandels*, idem; C VIII: *tandel*, idem; C IX: *tandel, standel*, sleutel.
tandem, zie *tandel*.
tannegoor, Jd. *tarneǵaul* ‘haan’; *tarneǵaulès* ‘kippen’. D II: *tannegoor*, kip.
tanne, Jd. *tannur* ‘kachel’. C VIII: *tanne*, kachel.
telleeren, Jd. *thâlâh* ‘hangen, ophangen’?; zie *klienje*. C III: *telleeren*, radbraken; C VIII: *taille*, geselpaal; *tailler*, rechter.
temeie, Jd. *temei'oh* ‘een onreine’. A VII: *temeise*, hoer. C IX: *temeie*, meid uit een verdachte omgeving; *temeierlikker*, minette; *temeierspiese*, bordeel; C X: *temeie*, lichtekooi. D I: *temeie*, idem; D II: *temeie-bajis*, bordeel; D III: *temeie*, hoer; D V: *temeiesjikse*, idem.
tes, zie *tis*.
tesmem, D VIIA: lichtekooi; *tesmemmen*, coïre; gevormd van *t* en *m* uit *temeie*.
tepeie houden: zich -, zie *pei*.
tiffel, zie *tip*.
tinnef, Jd. *tinuph* ‘vuil, uitwerpsels, gemene stof’. C IX: *tinnef, tennef*, slechte kost, slechte koopwaar, D V: *tinnef*, slechte waar.
tip, Jd. *tiphloh* ‘afwijking, kerk’. C VIII: *tippe massemat*, diefstal terwijl de mensen naar de kerk zijn; *tip*, kerk; C IX: *tiffel, tuffel*, kerk. D II: *tiffel*, kerk; D III: *tiffel, tiffele*, kerk.
tippelen, Jd. *tipaul* ‘uit de voeten’. A VII: *tippelen*, lopen. B VI: *tippelen*, lopen. C IX: *tippel*, uit de voeten; *tippelaar*, straatdief; *een tippelaar op klompen*, iemand zonder lef; *tippelsjikse*, rondzwervende vrouw (zie *sjikse*). D II: *tippelen*, lopen; D V: idem; *tippelsjikse*, meid uit een woonwagen.
tis, Jd. *tess* ‘negen’. C IX: *tis*, negen, ook *tes*.
tjakmoos, zie *jatten*.
tochus, Jd. *togas* ‘achterdeel’. A II: *tochus*, achterste, aars. B VI: *tokus*, achterste, vagina, D I: *tochus, tokus*, aars; D II: *tochus*, idem; D V, D VI, D VIIA: *tochus*, achterste.
tof, Jd. *tauw* ‘goed’. A III: *toff, getofferen*, goed, gebeteren; A IV: *tof*, goed; A V: *toffe*; A VI: *tof-toffig*, goed (in Aalst: ‘ja’); A VII: *tof*, mooi, goed. B III: *toffe, tof*, goede, goed; B IV: *doft*, goed; B V: *tof*(*t*), idem. C VII: *tof*, belangrijk; C VIII: *tof*, belangrijk, knap, goed; C IX: *doft*, knap, netjes; *jantif (jaum 'tauw)*, Pasen; *tof*, goed, degelijk; ook ‘kalm’ en ‘eerlijk’; *betoft*, onderdak; D II, D IV: *tof*, goed.
tofel, Jd. *tôfel* ‘oud’ (*thâphêl ‘zwak* van ouderdom’), D I: *de tofele*, de vader.

tofelemoons, Jd. *topheil èmunoh* ‘afwijkend geloof, christendom, meer in het bijzonder het katholicisme’. C VII: *tofelemoons*, rooms; C VIII: *tofelemones*, een roomse; *tovele moonsche*, idem; *tofelemone soele*, kerk; *monejaske*, kerk. D I: *tofele mone*, rooms.
tofes, Jd. *tophus* ‘gevangengezet’. C III: *totes*, gevangen worden; C IX: *tofes*, gevangenis.
tokus, zie *tochus*.
totes, zie *tofes*.
tovele, zie *tofel*.
treife, Jd. *tereiphoh* ‘ongeoorloofd voor gebruik: wat spijzen, dranken en vaatwerk betreft’. C VI: *treife verschut*, op heterdaad betrapt; C VII: *treifel verschut*, idem. C VIII: *treifel, trijfel*, bewijsbaar, bloot, op heterdaad; C IX: *treive*, slecht, onrein. D II: *treifel*, niet goed; *treifel rat*, rijksdaalder.
treive, zie *treife*.
tuffel, C IX: *tiffel, tuffel*, kerk (zie *tiffel*).
turftrekker, Avé-Lallemant II 223: Hebr. *toraph* ‘hij heeft verscheurd’; daarvandaan: *teref* ‘buit’. C IV: *turftrekkers*, zakkenrollers; C VI: *turf*, beurs; C VII: *turftrekker*, zakkenroller; C VIII: *turftrekker*, zakkenroller; C IX: *turftrekker*, zakkenroller.

uitsabberen, zie *schabber*.

vau, C IX: zes; zie *woof*.
vejieberig, Jd. *wajiwrag* ‘hij vluchtte’. C IV: *wieberig gaan*, vluchten; C VIII: *wieberig krouten*, doorlopen, weglopen, heengaan; C IX: *wieberig*, uit de voeten, weg. D VIIA: *vejieberig*, weg; *ik tippel vejieberig*.
vergokken, zie *gokken*, C IX: het gelag betalen; *K. had het gedaan en J. moest het vergokken*.
verkasjemeine, zie *kasjebeine*.
verkienen, zie *kienen*.
verkluften, zie *kloft*.
vermamsen, zie *moser*.
vernollen, Jd. *nau'eil* ‘sluiten’. C III: *vernollen*, sluiten; C VIII: *verknolt*, bezwaarlijk inkomen; C IX: *vernollen, vernold*, sluiten, gesloten.
verkimmeren, zie *kienen*. B III: *verkimmeren*, verkopen; B VI: *verkienen*, idem; D VIIA: *verkienen*, verkopen.
versmajemer, Avé-Lallemant IV 601: *schoma* ‘hören, vernehmen’; *Verschmai* ‘das Verhör’; *Bal-Verschmai* ‘der Untersuchungsrichter’. C III: *versmajemer*, rechtercommissaris.
versommen, Jd. *sam* ‘balsem’ (bij Avé-Lallemant ook ‘vergif’), C III: *versommen (versonneren)*, vergeven.
viege, zie *navige*.

wieberig, zie *vejieberig*.
woof, Jd. ‘zesde letter van het Hebr. alfabet’; als getalwaarde ‘zes’. C VIII: *joed-woof*, 16; *woof*, 6; C IX: *vau, woof*, 6.

zain, zie *zoojen*.
zeibel, Jd. *zeiwel* ‘bedrog, zwendel, slechte waar’. B IV: *zeibel*, slechte manufacturen, C IX: *seibel*, bedrog, zwendel, slechte waar.
zerouang, Jd. *zeraua*. ‘arm, schouderstuk’. C IX: *zerouang*, arm, lichaamsdeel.
zonef, zonof, zie *sjonof*.
zoojen, Jd. *zoin* ‘zevende letter van het Hebr. alfabet’; als getalwaarde ‘zeven’. C VIII: *joed-sooyen*, 17; *sooyen*, 7; *jom-zoojen*, zaterdag; C IX: *zojem, zain*, 7.
zwartjes majem, zie *majem* (D V).
zwijntje, Jd. *hashiweinu*; zie *kasjebeine*. B VI: *zwijntje*, fiets; *zwijnrijder, zwijneverhuurder* of *zwijnebollebof; zwijnenjacht*; op de *zwijnenjacht* gaan, op het stelen van fietsen uitgaan; C X: *zwijntje*, fiets. D VI: idem.

In totaal vinden we dus 493 aan het Joods ontleende woorden, in al onze Bargoensgroepen.

Deze lijst, die een samenvatting is van het behandelde in dit hoofdstuk, beantwoordt dus voor elk Joods woord in het Bargoens en de dieventaal de volgende vragen: Waar wordt dit woord gevonden? Wanneer is het voor het eerst opgetekend?

Voor de invloed van het Joods op het jargon verwijs ik naar mijn artikelen ‘Louter Lekoris’ en ‘Losche Nekôdesch’, l.c. passim, en voor die op de kramertalen naar de studie *De Kramertalen*, l.c. p. 64-83.

Hoofdstuk V
De Zigeuners en de geheimtalen

Het geheimzinnige nomadenvolk, waarvan de naam alleen de eerzame landbewoner schrik aanjaagt, de vaderlandsloze, haveloze verschoppelingen die tot op heden officieel geweerd worden en waarmee aan de grenzen kaatsebal gespeeld wordt, moeten we in verband met de geheimtalen binnen de kring van ons onderzoek trekken.

De invloed van de Zigeunertaal op de geheimtalen is op geen stukken na zo groot als die van de taal van de Joden. Nooit toch hebben ze zich kunnen vestigen zoals deze laatsten. Nooit zijn ze in geregelde aanraking geweest met alle lagen van ons volk. Heimelijk moesten ze ons land binnenkomen, en op enkele kleine groepen na werden ze zo spoedig mogelijk weer over de landsgrenzen gezet. Waar een enkele keer een Nederlandse zwerver een Zigeunerschone z'n ‘rolleman’ als echtgenote binnenvoerde, ontstond directe taalinvloed. De geheimtaal van families met Zigeunerbloed bevat, zoals we zien zullen, ook Zigeunertaal.

Geschiedenis en oorsprong van de Zigeuners

Over de Zigeuners is veel geschreven en, waar men zo weinig van hen weet, nog meer gefantaseerd. In het nieuwste boek van Popp Serboianu[282] komt een bibliografie voor die 253 boeken, tijdschriftartikelen enz. bevat en die, zeker voor Nederland, nog lang niet volledig is. Van de vele theorieën omtrent de oorsprong van de Zigeuners, o.a. dat ze de ‘agriofonoi’, het volk geliefd door Vulcanus, bij Homerus genoemd, zouden zijn, of dat Tubal of Cham uit Genesis als hun stamvaders te beschouwen zijn; dat het de oorspronkelijke inwoners van Babylon of ten slotte, Egyptenaren zijn, in de 7de eeuw door de heidenen verdreven, is geen enkele houdbaar.

De nauwkeurige studie van de Zigeunertaal heeft het probleem van de oorsprong der Zigeuners opgelost.

Het Zigeuners is zonder enige twijfel een Indogermaanse taal, en wel een afstammeling van het Sanskriet, of algemener: het Oudindisch. De Nieuwindische talen, waarmee het Zigeuners het nauwst verwant is, worden gesproken in het noordwesten van Voor-Indië en zijn het Kashmiri, het Lahnda, Sindhi en Pahari. In de 5de eeuw van onze jaartelling zijn de Zigeuners van daaruit door Perzië en Armenië naar de Balkan getrokken, en alhoewel hun taal op deze weg onder invloed van de talen van hun omgeving allerlei veranderingen onderging, is de kern ervan toch geheel Indisch gebleven.[283]

Omtrent de tijd van de Zigeunertrek bestaat nog verschil van mening. Grelman o.a. neemt als oorzaak aan de invasie van Tamerlan, en stelt de exodus vast tegen 1348-1349.[284]

Zigeuners in Europa

Over het eerste optreden van de Zigeuners in Noord-Europa bestaat wel een vaste mening. Mr. Dirks[285] neemt aan dat ze zich in het begin van de 15de eeuw over de christenlanden verspreid hebben. Popp Serboianu[286] zegt:

> En 1417 une bande de tsiganes apparaît, soudainement, dans le voisinage de la mer du Nord, non loin de l'embouchure de l'Elbe. Personne ne les a vus de la mer Noire à la mer du Nord, ce qui dénote qu'ils ont fait une marche directe et qu'ils l'ont faite vite. Ils avaient sur eux une lettre de protection de Sigismond, roi de Hongrie et de Bohême. Lorsqu'ils arrivèrent à Paris en 1427, ils montrèrent des lettres de protection émanant du pape. (En 1422 ils étaient à Rome et avant ce voyage ils n'avaient jamais parlé des 'sauf-conduits pontificaux'. Peut-être étaient-ce de fausses lettres.)

Het was een vreemd gezelschap dat zich aan de verbaasde bevolking vertoonde. Over de grootte van de troep zijn de meningen verdeeld. De opgaven lopen van 300 à 500 families tot 14.000 man. Popp Serboianu oordeelt dit laatste getal een verschrijving voor 1400. Dan zou het kloppen met de 300 à 500 families.

Aan hun hoofd stonden een hertog en een graaf, waaraan ze zich volkomen moesten onderwerpen. Een gedeelte reisde te voet, een gedeelte te paard. De vrouwen met de kleine kinderen zaten in wagens, die ook de bagage vervoerden. De hoofden waren prachtig gekleed en hielden, evenals toentertijd de edelen, jachthonden.

Verschijning in verschillende landen

De kroniekschrijvers hebben geregeld aantekening gehouden van de komst van Zigeunerbendes. Op 1 november 1418 verscheen er een in Augsburg; 1 oktober 1419 te Sisteron in Provence.[287] In 1422 zijn ze in Bologne en wonen daar een vol jaar. In 1422 trekken ze naar Rome. Parijs zag zondag 17 augustus 1427 een bende van ±1100 man, die haar tenten opsloeg bij de Chapelle St.-Denis.

Tegen 1438 schijnt er een grote Zigeunerinvasie geweest te zijn.

In 1447 verschijnen ze in groten getale in Spanje. Ze trokken langs de oostkant van de Pyreneeën en waren 11 juni van het genoemde jaar in Barcelona.

We zien ze nu, in de tweede helft van de 15de eeuw, gemeld in verschillende Franse plaatsen.

Tegen 1440 verschijnen ze in Engeland. Hoe ze de zee overgekomen zijn, weet niemand. Schotland heeft ze tegen 1492. Zweden in ±1513. Voor Polen bestaan geen zekere gegevens en in Rusland worden de Zigeuners tegen 1500 gemeld.[288]

> On peut bien se rendre compte par cette succincte exposition, que les divers chercheurs, (dont le nombre est considérable) n'ont pas abouté à fixer définitivement la date de l'apparition des Tsiganes, dans les différentes contrées de l'Europe; ils ont manqué de documents sérieux pour suivre la vie de ce peuple dont les caractéristiques sont le mensonge et le vol. Je crois et je suis persuadé qu'on découvrira des documents à l'aide desquels on pourra, sinon

> reconstituer et établir l'origine des Tsiganes, au moins connaître exactement la date de leur établissement dans les divers pays.[289]

Vervolgingen buiten Nederland

Niet overal waar de Zigeuners verschenen, geloofde men hun verhalen en vertrouwde men hun papieren. De Duitsers vatten het eerst wantrouwen op, zegt Popp Serboianu l.c. p. 31.

> Les Allemands ne se laissèrent pas convaincre si aisément que les Suisses par les racontars des Tsiganes et par leurs documents. Ils se méfiaient de l'étrange cortège de ces aventuriers, qui campaient dans les champs, durant la nuit, pour pouvoir voler aisément. Une chose certaine est que, après le bon accueil qu'ils leur avaient fait, les Allemands commencèrent à les chasser et même ils tuèrent quelques-uns d'entre eux, ce qui détermina les Tsiganes à se disperser parmi d'autres peuples.

In de jaren 1497-1500 nam men in Duitsland scherpe maatregelen tegen de Zigeuners en, schrijft Dirks,[290] 'het komt ons niet onwaarschijnlijk voor, dat het veelvuldig verschijnen van Heidens in ons vaderland in die dagen in verband stond met de besluiten, tegen hen in 1497-1500 op de Rijksdagen in Duitschland genomen, waardoor zij, van daar verdreven, herwaarts afzakten'.

Zouden we Dirks moeten geloven, dan was het wantrouwen tegen de Zigeuners direct bij hun optreden al gaande.[291] Deze schrijver veronderstelt dat de stad Basel in 1422 reeds een waarschuwing liet uitgaan tegen de heidenen en haalt dan enkele bedriegerijen aan uit *Die Basler Betrügnisse der Gyler*.[292] Nu zijn de *Basler Betrügnisse* m.i. niet tegen de Zigeuners bedoeld. Het woordmateriaal betreffende de geheimtaal van de hier genoemde bedriegers bevat geen Zigeuners.

In 1514 en 1532 worden de Zigeuners uit Genève verbannen; in 1523 hernieuwt Karel V een decreet van Medina del Campo tegen de heidenen. Dat het niet hielp, bewijst de verscherping in 1525, 1528, 1534, 1539. Het laatste decreet zei zelfs: 'Zij die binnen 60 dagen het land niet verlaten hebben, zullen voor den tijd van zes jaren tot de galeien veroordeeld worden.' In 1586 verzacht Filips II de plakkaten wat: hij verbiedt het zwerven, marktbezoeken enz. en eist dat ze vaste woonplaatsen kiezen, maar hij drijft ze niet uit het land.

In Engeland worden ze onder Hendrik VIII[293] en koningin Elisabeth, respectievelijk in 1531 en 1563, wreedaardig vervolgd.

Polen verbande ze in 1557; in Walachije en Moldavië werden ze in de 17de eeuw tot slaven gemaakt. De staat verkocht ze aan particulieren.

Overal vervolging en verbanning, de hele 16de en 17de eeuw door. Alleen in Hongarije zijn ze tot op zekere hoogte vrij. Ze worden er zelfs als getuigen in rechtszaken toegelaten, en moeten de volgende merkwaardige eed zweren:

> De même que Dieu a noyé Pharaon dans la mer Rouge, si je ne dis pas la vérité, que je sois englouti dans les abîmes de la terre et maudit; que jamais larcin ou trafic ne me réussisse: qu'au premier pas mon cheval se change en

âne et que je sois, moi-même, attaché à la potence par la main du bourreau.[294]

Beschuldigingen

Veel beschuldigingen: spionage, verraad, vagebondage, vergiftiging van beesten, tovenarij, zwarte kunst, worden tegen hen ingebracht. Eens, in 1620 in Spanje, bekenden enkelen dat zij hadden ‘tué et mangé un des leurs dans la fôret de Gamas, et en avoir fait autant d'un franciscain’.[295]

Het is van belang Popp Serboianu over het kannibalisme bij de Zigeuners te horen. Hij stelt de volgende vraag: ‘zou het mogelijk zijn na te gaan of de vervolgingen tegen de Zigeuners gerechtvaardigd waren?’

De Zigeuners, hoewel zonder twijfel van dezelfde oorsprong, vertonen stamsgewijze grote verschillen wat zeden en gewoonten betreft.

> Les caractères communs à tous les Tsiganes sont: le vol, le nomadisme, le mensonge et le don de divination. Parmi les traits de moeurs qui les distinguent les uns des autres, on peut dire par exemple, que les *Netotsi* sont terriblement cruels, tandis que les autres Tsiganes ont des moeurs beaucoup plus douces (t.a.p. p. 36).

Deze Netotsi konden nu wel eens het leidende gedeelte van de Zigeuners geweest zijn. Uit hun kringen stamden de hoofden, die zich met behulp van zweep en mes deden gehoorzamen. ‘De tous les Tsiganes, seuls les Netotsi continuent à errer de place en place, haïs de tous les autres Tsiganes, car à cause d'eux et de leurs vilaines moeurs, le monde entier persécute les Tsiganes et les poursuit, sans faire de distinction entre eux.’ Nu zijn er ook beschuldigingen van kannibalisme tegen de Zigeuners geuit. Deze beschuldiging werd door velen verwezen naar het rijk van de legende; we kennen zulke verhalen ook over de eerste christenen of over de Joden in verband met rituele moorden. Maar, zegt Popp Serboianu, p. 37, ‘Je serais de l'avis de ces écrivains, si je n'avais pas lu et même vu, il y a peu de temps, des choses qui prouvent le contraire.’ En nu vertelt de schrijver enkele dingen over de Netotsi, die beschuldigingen van kannibalisme inhouden. Hij waarschuwde een Zigeuner tegen het gevaar dat het eten van gestorven en al rottend en stinkend gevogelte oplevert. Hij kreeg dit antwoord: ‘Mais les chiens et les corbeaux en mangent et n'en meurent pas, si ça sent mauvais, est-ce que l'homme ne sent pas plus mauvais qu'un cadavre?’ Uit deze mededeling, gevoegd bij zijn ervaring opgedaan in 1920 bij de Roemeense expeditie tegen Bela Kun, besluit hij tot kannibalisme.

> J'ai trouvé dans les roseaux, prés de Solnok, ou avait eu lieu une grande lutte, beaucoup de cadavres de soldats nus et sans jambes ou sans mains, j'attribuai d'abord ces mutilations aux chiens des alentours, mais après les observations faites chez les Netotsi, qui mangeaient des cadavres de volailles en putréfaction, je suis convaincu qu'ils mangeaient aussi les cadavres des soldats.[296]

De conclusie op deze gronden lijkt me nogal gewaagd. Het proces van mei 1929 te

Praag tegen de 21 Zigeuners, beschuldigd van moord en kannibalisme daaropvolgend (12 moorden zijn bewezen), steunt echter de mening van Popp Serboianu. De hele wereld was verbaasd dat zoiets nog bestond in beschaafde streken. ‘Coordonnant mes propres constatations avec les révélations de ce procès, j'ai la conviction que les Netotsi ont été et sont encore aujourd'hui des cannibales’ (p. 38).

Aantal Zigeuners

Het aantal van de Zigeuners is niet juist op te geven. De zwervers onder hen zijn moeilijk te tellen. De opgegeven getallen variëren dan ook sterk. Cora Guido (*Die Zigeuner*, Turijn, 1890-1895) stelt hun aantal in Europa op 779.000 zielen, waarvan in Roemenië 250.000 en Hongarije 150.000. Op de hele aarde zouden er 2.000.000 zijn. Colocci (*Gli Zingari: Storia d'un popolo errante*, Torino, 1889) stelt hun aantal voor Europa vast op 1.104.000. Een ander schrijver op 600.000; Miklosich: 2.027.539 zielen (dat is wel heel precies geteld); Gopcevics: 1.000.000; Rienzi de Domeny (*De l'origine des Tzengaris: Revue encycl.*, 1832) schat het aantal in de drie continenten van de oude wereld op 5.000.000.[297]

De fantasie heeft blijkbaar een grote rol gespeeld bij het opstellen van deze getallen.

Eindnoten:

282 Popp Serboianu, *Tsiganes*, p. 1-79.
283 Miklosich, *Denkschriften*; de Goeje, *Mémoire*; Finck, *Mémoires*; Von Keller, *Zeitschrift für romanische Philologie*, Bnd. 16, p. 165 vlgg.
284 Grelman, *Geschiedk. Verh.*
285 Dirks, *Geschiedk. Onderz.*, p. 8.
286 Popp Serboianu, t.a.p., p. 29.
287 Popp Serboianu vestigt de indruk alsof het steeds dezelfde bende was.
288 Vgl. met deze nieuwste gegevens uit Popp Serboianu de jaartallen bij Dirks, *Geschiedk. Onderz.*, p. 8 vlgg.
289 Popp Serboianu, t.a.p., p.33.
290 Dirks, *Geschiedk. Onderz.*, p. 140.
291 Idem, p. 18.
292 Zie Avé-Lallemant I, p. 125; en Kluge, *Rotwelsch*, no. IX, p. 8 vlgg.
293 Popp Serboianu, l.c. p. 38, spreekt van Hendrik III en ‘keizerin’ Elisabeth. Hij laat Filips II in 1610 nog een plakkaat uitvaardigen.
294 Popp Serboianu, p. 40.
295 Idem p. 41.
296 Popp Serboianu, l.c. p. 37, noot I.
297 Popp Serboianu, a.w. p. 33-35; zie ook Dirks, *Geschiedk. Onderz.*, p. 32 vlg.

Zigeuners in Nederland

We zullen nu de geschiedenis van de Zigeuners in Nederland nagaan.

Al zeer vroeg (1392) wordt in Gelderse rekeningen[298] gewag gemaakt van ‘heidenen’.

> Den tween heydenen gegeven V ellen grawes, ad XIIII gr. ende III½ elle wits, tot onderrocken, ad XII gr. ende VII ellen kers, mede te voederen, ad V gr. Valet simul IIII gl XIX gr.
> Rek. G. van Stampraide Rentm. des / L.v.G. en Gr. Z. over 1392.

Twintig van deze rekeningen zijn door Van Hasselt bijeengebracht. De heidenen werden zelfs ‘ter schole gedaan’. No 17: ‘Van Willemken den Heyden schoelgelde van enen alingen jaer XV gr. / Rek. Vd. d. Boese over 1399.’

Catharina van Beyeren had twee ‘heidensche maagden’. Van Hasselt[299] schrijft erover:

> Het is tog geene verborgen zaak, dat door Catharina *van Beyeren*, aan ieder van die twee maagden [d'eene was ook, en misschien na haar, Catharina, d'andere Margriet genaamd] vijf en twintig Rynsche guldens nagelaten wierden. Die Uiterste-wille is van 't jaar 1400, en stelt buiten twijfel, dat deese Heidinnen vroeger in Gelderland aangekomen waren.

In de paasweek van 1402, enkele maanden na de dood van Willem van Gulick, trokken de heidenen weg. ‘Des Donresdage na Paischen den heidenen tot XIII persoe-

nen thoe, die weder te landenwert toechden, te teergelde bi den Rentmeyster LX gl. Item denselven van veergelde tot Campen thoe V gl.' Een enkele schijnt er overgebleven te zijn. In 1417 vinden we nog een heiden vermeld en ook in 1424. In het laatste jaar is er sprake van een jonge heiden

> ... die mijnen genadigen Heer, dem God genade, uut Heydenisse geseyndt wart tot Arnhem, an Meyster Henrick Blyen, dat hij hen (!) vier jair lanck sal leeren Baertscheren ende sal em teten geven, dair van gegeven XX Arnh. gln. ende den jongen aengecofft tabbart, wambuys, hasen (!), schoen ende coevel, costen t' zamen VII Arnh. gl. XI bl. Valet XIIII Str. L XII bln.
> Tol. Rek. van Lobede, ov. 1424.

Deze heidenen waren echter geen Zigeuners. Hun vroegste verschijnen in deze streken kan toch niet voor ±1418 plaatsvinden. Van Hasselt veronderstelt dat ze door Willem van Gulik meegebracht zijn uit Lijfland en Pruisen. Een post uit de onkostenrekening van diens eerste tocht meldt 'Item Floris den Vreysen, die men hem schuldich was van gevangenen te seelgelde (geld voor touwen, om de gevangenen daarmee te binden) XXV gln.' Daarvoor kon men heel wat touw meenemen.

Zigeuners in Deventer; 1420

Gelderland, Overijssel en Drenthe met hun uitgestrekte heidevelden en bossen waren een ideaal oord voor de Zigeuners. We zien ze, waarschijnlijk van Duitsland uit, het eerst in Deventer in 1420. Ze komen daar in 1420 aan. Het is misschien dezelfde bende waarvan we hierboven onder 'Vervolgingen buiten Nederland' melding maakten. In de Kameraarsrekening van Deventer van het jaar 1420 vinden we het volgende opgetekend:[300]

> Voer Hoefscheid (humanitas) Heren Andreas, *hertoch van cleyn-egypten*.
> Des wonsdags na reminescere dienselven, die omme *des kerstenen geloven willen* uyt sinen lande verdreven was ende in onse stat gecomen was mit C *personen*, mannen, wiif ende kinderen, ende omtrint XL perden, ende *brieve hadde van den Romesschen Coninge, die begeerde dien vorsz. luden aelmess te geven* en gonstig te wesen in allen landen daer sie quemen. gegeven bi onse Scepenen gehiete XXV a. gld., elck stucken vor II g. IIII pl. mak. L IIII guld. IIII pl.
> -Item dienselven voer broet, bier, voer hering, bucking, voer bier te draghene, voer stro, voer dat wanthues schone te makene, dair sie ynne gelegen hadden, Berende, die sie te Gore brachte, en ander, cost XIX guld. X pl.

Het is, zegt Dirks, waarschijnlijk dezelfde troep die in 1422 te Bologne in Italië verscheen. Deze troep stond ook onder Andreas en had ook een vrijgeleidebrief van Keizer Sigismund. De opgegeven getallen lopen echter wel heel sterk uit elkaar.[301]

Arnhem, Utrecht; 1429

In 1429 zien we een zwervende troep in Arnhem. Die werd nogal feestelijk ontvangen. De stad schonk de

> ... Greve van klyn Egipten met synre geselschap in die eer Gaids VI Arnh. gl. Item denselven Greve ende den heidenschen wyven in die eer Gaids gegeven eyn half malder weytensbroits, cost I Arnh. gl. II blenck. Item denselven I vat hoppen, cost XL bln. Item noch denselven I^{C} herincks, cost L bln.

De heren bleven nu blijkbaar in ons land, waar ze zo goed ontvangen werden. We zien ze tenminste in 1429 ook in de Bommelerwaard, blijkens een schrijven van de ambtman, die een bode aan de hertog zond om hem te berichten, 'van den Heidenen die tot Bomel onder malcanderen gevochten hadden'.[302] Ook Deventer zag ze in 1429 weer en ze trokken naar het noorden blijkens de post: 'Hubert, die boede, doe hi di heyden gebracht en geleydt hadde tot Wie (Wijhe), toe verteringe X pl.'

Men noemt ze nu heidenen, en gelooft blijkbaar niet meer dat ze christenen zijn.

In Drenthe worden de Zigeuners tegen 1414-1423 gesignaleerd door Picardt in z'n *Chronijck des Landschaps Drenthe*. Het jaar 1414 is zeker te vroeg. Picardt geeft niet op waar hij zijn mededeling gevonden heeft.

Zigeuners in Groningen, Friesland, Zeeland

Groningen en Ommelanden, Friesland en Zeeland geven geen juist jaartal aan voor hun verschijnen. Latere plakkaten tonen wel aan dat ze er waren.

De bende van 1429 schijnt van Overijssel uit naar Utrecht te zijn getrokken. Mogelijk waren er ook verschillende benden. In 1429 zijn ze ook daar. Hun fabels vinden geloof. In de kameraarsrekening van de stad lezen we (Dirks l.c., p. 110):

> Des Donredaghes nae Remigii, geschenckt den hertoghe van Nederegypten die binnen onser stat gecomen was mitten heydenen, soo sy bethoen hadden van den Pawes, dat korstenlant te besuecken, IV stat kannen wijns, maeckt VI taken, elcke take XXIV Grt., maeckt IV L. XVI S.

Holland en West-Friesland

In Holland en West-Friesland worden weinig sporen van heidenen gevonden in de 15de eeuw. 'Alleenlijk,' zegt Dirk Burger van Schorel in zijn *Chronijck van Medemblik* (Hoorn 1767, p. 93), 'dat, toen zij in het jaar 1420 het eerst in Friesland, *Holland* en het *Noorderkwartier* kwamen, zij ongemeen gekoesterd werden; maar men weldra omtrent hen tot andere gedachten kwam.'[303] De schrijver van de *Chronijck* geeft echter geen bronnen op. In de rekeningen van de Baljuwschappen van Holland komt alleen één aantekening over de Zigeuners voor van 1491 en drie voor de jaren 1633-1635. Het vlakke, open, vrij dicht bevolkte Holland was niet het aangewezen terrein voor de lichtschuwe zwervers.

Zeeland en Staats-Vlaanderen

Zeeland en Staats-Vlaanderen, door z'n stromen moeilijk te bereiken, en door z'n bezetting met soldaten, was een zeer slecht operatieterrein voor de heidenen. Toch kwamen ze ook hier, zij het niet dikwijls. De stadsrekeningen van Middelburg van het jaar 1430 zeggen:

> Item XXI dagh in februario den hertoghe van Cleyn Egipten, die alhier comen was ome aelmoessene te hebben, daer hi des paeuwes bryeven off hadden, dat hi reysen moeste achter lande vijf jaer langhe, dat hi op zyn zelves goet nyet ghedoen en mochte; hem ghegheven ... XX Sch. gr.[304]

In december 1431 wordt gemeld dat de 'hertog' brieven heeft van Philips van Bourgondië. In 1459 worden ze genoemd '*Griecken* van Constantinopele met brieven van recommandatie van mijn Genad. Heere', en wordt hun nog geld gegeven. Na bijna elk verblijf vinden we een post voor het schoonmaken van de vertrekken die ze bewoond hebben!

Na de val van Constantinopel in 1453 gaven ze zich uit voor *Grieken*. Dat we toch met Zigeuners te doen hebben, blijkt wel uit een rekening van 1460. 'Constantijn den *Grave* van Egipten mit een deel Grycken, die te Goes lagen, omdat zy hyer (te Middelburg) niet komen en zouden.' We zien uit deze kleine aantekening ook dat men ze liever kwijt dan rijk was.

Noord-Brabant: de Generaliteitslanden

Brabant was wel een gunstig terrein wat z'n bodemgesteldheid betreft. We vinden er echter geen gegevens over de heidenen vóór 1695. En dan nog in negatieve zin. Een plakkaat van de Staten van Holland, d.d. 31 januari 1695 zegt:

> Dat vele Landloopers, Vagabonden en Bedelaers onder den naam van *Heydenen, Aegyptenaers* ... haer verstouten van andere Quartieren herwaards aan te komen, in eenige van de Geunieerde Provinciën, ende van d'een op d'andere plaets treckende, oock lichtelyck *souden komen* in het District van de Generaliteit... wordende deswegens de zoodanighen, die zich daarin mogten bevinden, geboden te vertrecken, en de andere verboden daarin te komen.[305]

In later jaren zien we toch ook Zigeuners in Brabant en Limburg. Vooral 1723 was een waar heidenjaar.[306]

Vervolgingen

Zien we in de 15de eeuw in veel steden een vriendelijke ontvangst, voor de 16de eeuw zwijgen de stadsrekeningen van giften aan 'graven en hertogen' van Klein-Egypte. Het wantrouwen kwam al op in de 15de eeuw. Deventer, dat het eerst van hun aanwezigheid genoot, had er ook het eerst genoeg van. In 1445 komt een post op een stadsrekening voor: 'Item des Woensdags daerna (na heilige Cruisdach Exaltatio) den Heydenen, opdat sy in der stad nyet en legen en over die Ysele gebracht worden, hen gegeven V g. IIII d. en den veren VIII d.' En in 1460 zagen we al een dergelijke post op de Middelburgse rekening. Toch gaf Karel van Egmond in 1496 nog een vrijgeleide aan 'graaf' Martyn van Gnougy. Dirks geeft de tekst van dit vrijgeleide, naar Van Hasselt, *Stof*. Waar dit stuk buitengewoon interessant is, en er bij Dirks een paar zinstorende fouten in voorkomen, geven wij het hier nog eens naar Van Hasselt.

> Wy Kairle, Hertoich etc. doin kond ind bekennen, want Greve Martyn Gnougy, geboeren van klyn Egipten, ons heeft doen thoenen, woe hem by onsen alregenedichsten Vader den Pauws, tot penitentie ind synen familien ind geselchap gesteldt is to doen zekere Bedevarden ind Pilgrimagien, also waell to Romen, sent Jacop van Gallissien ind anders in heilige plaitsen, ons[307] dairom oitmoidelick biddende hon passagien to willen verleenen allom in onse landschappen, ind gebeide[308] voir hon, syn familien ind gesellschap, om to moigen passieren gaen ind komen door diezelve avermits dien dat hie hom bezorcht[309] dat men hom enighe beleth suldt moigen doin, indien hi onse consent daer toe nyet en hedde, wairom wy ther eren des almechtigen Gaidts, ind om beden ind gelegenheyt will vursz. bevaelen hebben, ind bevelen avermitz des tegenwoirdigen brieff, allen onsen Drosten, Amtluyden, Richteren, Scholteten, Officieren ynd Ondersaeten, den dyt aengaen sall mogen, dat sy den vursz. Greve Martyn, syn familie ind geselschap denselven ind[310] oiren guet, beesten, golt, silver ind anders woe dat geleegen zy, onse starke veyligheid ind geleyde gegeven hebben, ind geven mit desen selven onsen brieve, onbehyndert ind ongeleth laeten komen, gaen ind passieren, sonder hon yet to heyschen, off by ymant to laten molestieren off mysdoin in eeniger manieren; Beheltelick dat die vursz. Greve Martyn und syn geselschap nyet langer in eyn plaitz off stede blyven sullen dan alleyn drye daige. Allet vursz. sonder argelist. Des to oirkonde hebben Wy Hertoich vursz. uns secreet Segell aen desen onsen brieff doen ind heiten hangen. Gegeven XCVI.[311]

Het is wel sterk dat ruim 70 jaar nadat de eerste Zigeuners verschenen, hun praatjes nog geloofd werden. Of zouden ze werkelijk officiële papieren van de paus gehad hebben? Dat praatje van een bedevaart naar St.-Jacob di Compostela is al heel oud en wordt in de *Basler Betrügnisse* van ± 1450 al gemeld.[312]

Het zal echter niet lang meer duren of de enige bronnen voor de geschiedenis van de heidenen zijn ‘plakkaten, verordeningen en vonnissen’.

Zutphen stuurde in 1497 een bende heidenen op stadskosten van Warnsveld naar Baak: ‘Gegeven Warner Yseren, Gerrit de Kemp und Harman ter Heggen, van dat zii die Heidenen overbrechten van Warnsfelde to Baick, XV Sch.’[313] Middelburg bande in 1523 de Giptenaars Sebastian Faisan en Baron Wiltosia, op hun rechterhand, voor driejaren.

Plakkaten 1530

Karel V vaardigde in 1530 een plakkaat uit, vernieuwd oktober 1532,

> ... dat niemand 't zij man of wijf, gesont en haar leden magtig om haar brood te winnen, in den lande zal mogen gaan rabbautsgewijze, noch verkeren, en brood op den dorpen en elders bidden, op te peene, die bevonden wordt t'einden van drie dagen, na die publicatie van dezen, contrarie gehandeld te hebben, wel scherpelijk gegeesselt en een stuk van zijn oor gesneden te worden.[314]

In dit stuk komt de naam van ‘heidenen’ wel niet voor, maar ze werden toch blijkens een vonnis van 11 april 1532 gestraft zoals hier aangegeven is. Het komt mij voor dat bij alle volgende verordeningen de Zigeuners, en de zwervende vagebonden van ander origine, over één kam geschoren worden. De twee groepen waren door elkaar geraakt. Nederlandse zwervers sloten zich bij hen aan, zoals we verderop uit de namen nog zullen aantonen. Dat nu in de geheimtalen van deze benden Zigeunerwoorden zullen opgenomen worden, spreekt wel vanzelf.

Utrecht kondigde in 1533 een plakkaat af, en in 1535 werd een algemeen plakkaat te Brussel uitgevaardigd, waarbij de Zigeuners gelast werd binnen vier dagen te vertrekken.

Nergens werden méér plakkaten uitgevaardigd dan in Gelderland, dat de meeste overlast van hen schijnt geleden te hebben. ‘De lange rij dier plakkaten neemt een aanvang met het jaar 1544, en loopt tot 1738 voort.’[315] De Zigeuners worden in deze plakkaten niet helemaal gelijkgesteld met ‘sterke bedelaars, lediggangers, landloopers en vagebonden, die, onder den schijn van bedelen, den goeden huisman bestelen’... maar met nog strengere straffen bedreigd dan deze. De gewone inlandse zwervers worden gesommeerd Gelderland en Zutphen binnen acht dagen te verlaten; worden ze na die tijd gegrepen dan worden ze voor de eerste maal gegeseld, voor de tweede maal gegeseld en gebrandmerkt, voor de derde maal ‘zwaar aan den lijve gestraft’. Degenen echter, zegt een plakkaat van 1714, ‘soo sich Heidenen of Egyptenaars noemen, 't sij mans of vrouwspersonen’ worden ten eeuwigen dage verbannen,

> ... op poene, dat die na publicatie deses binnen dese provintie mochten gevonden worden, voor de eerste maal gegeesseld, gebrandtmerkt ende al verder gebannen, ende daer tegens weder inkomende of verblijvende, sonder conniventie en sonder eenige forme van proces opgehangen sullen worden, en dat die sich tegens de apprehensie soude willen opposeren, impune sullen doodgeschoten worden.[316]

Verder mag niemand ze meer opnemen, herbergen of steunen. Vogelvrij verklaard dus. Dit plakkaat is van 25 april 1714.

In 1559 werden ze uit Overijssel verdreven en 2 september 1560 werd er te Brussel een algemeen plakkaat uitgevaardigd dat de overlast iets gekeerd heeft. Maar de vervolgingen in Duitsland, blijkend uit talloze plakkaten van 1500, 1519, 1530, enz. tot 1590 en in Frankrijk (1539, 1560, 1561) dreven hen telkens weer over onze grenzen. Tegen 1624 daagden ze, blijkens gelijktijdige plakkaten uit Overijssel en Drenthe en vonnissen uit Friesland, weer overal op.

Gelderland hield in 1631 een gewapende boevenjacht. Ze weken uit naar Drenthe en Groningen. Hier weer nieuwe plakkaten, zo streng ‘dat de straf, op de *Heidens* toegepast, met eene *aquae et ignis interdictis* bij de Romeinen kan vergeleken worden’. Het gejaagde wild vlucht weer naar de Veluwe, waar men in november 1637 ‘een generale jagt op hen maakte, om hen, wel toegedekt zijnde, *zonder nogtans armen en beenen te breken*, ook van daar te verdrijven’.

Jaar op jaar, vooral in de oostelijke provinciën, nieuwe plakkaten. De onrustige

jaren na 1672 brachten een nieuwe golf en dus ook nieuwe vervolgingen.

Met 1695 begint een tijdperk van 30-40 jaren, ‘waarin jaarlijks van hen gewag gemaakt wordt, om echter dan ook *voor bijna goed* (!) te verdwijnen. Het waren echte *Heidenjaren*, zooals men ze destijds noemde.’[317] Ze verenigden zich tot grote benden. In Holland zwierf in 1695 zo'n bende, driehonderd man sterk, welbewapend. Uit Holland verdreven, trok ze Gelderland binnen en werd daar vogelvrij verklaard. In Duitsland zette weer een serie vervolgingen in: 1617-1619, 1621 met korte tussenruimten tot ± 1700. En automatisch volgen bij ons weer klachten en vervolgingen na 1700. Het particularisme van de gewesten had tot nog toe samenwerking belemmerd. De heidenen, door ervaring wijs geworden, hielden zich in de buurt van de grenzen op, en trokken bij onraad in Gelder, naar Overijssel, en omgekeerd.

Eindelijk sloegen de gewesten de handen in elkaar, en 16 maart 1709 kwam een overeenkomst tussen Gelder en Overijssel tot stand, waarin men bepaalde dat men de heidenen op elkaars grondgebied mocht vervolgen. Munster, Holland, Friesland, Drenthe en Groningen sloten zich in 1709 en 1710 bij deze overeenkomst aan.

Als gejaagd wild trekken nu de zwervers, het waren zeker niet allen Zigeuners, van de ene provincie naar de andere. Als ze gevat werden, strafte men ze onmenselijk. De ambtman van Tieler- en Bommelerwaard ving bij drie jachten een vijftigtal heidenen.

> Twaalf Heidinnen werden gegeeseld, gebrandmerkt en met roeden om den hals ten toon gesteld. Tien Heidens eerst half gewor gd, daarna van onderen op geradbraakt, en hun hoofden op palen gezet. De kosten dier jagten en executiën beliepen ongeveer ƒ3.000.

Dit geschiedde in november 1725. Van duistere Middeleeuwen gesproken!

De laatste heidenjacht werd door Kleef, Erlekom, Oyen en Kranenburg in 1728 gehouden. Na die tijd vinden we nog enkele berichten: een plakkaat van Gelder in 1738, een van de Generaliteit in hetzelfde jaar, een van Overijssel in 1749. De laatste berichten stammen uit Groningen, 1761, waar zich een troep vagebonderende Heidenen in Wedde en Westwoldingerland ophield.

Sporen van Zigeuners

Ruim 150 jaar zijn de Zigeuners uit de archieven verdwenen. Of ze ook uit de maatschappij weg waren? Dirks veronderstelt nog relicten:

1. In het Vilders-Heike bij Hoeven. Persoonlijk ben ik daar op onderzoek geweest. Het is inderdaad een vreemd soort volk. Maar het lijkt me meer een conglomeraat van Spaanse deserteurs en inlandse zwervers. Het type is zeker donker, bij sommige families. Van een bepaalde taal, Bargoens of Zigeunertaal, vond ik ondanks alle onderzoekingen geen spoor.[318]
2. Te Loon op Zand en Ketsheuvel. Daar leven zwavelstokken-, bezem- en matten-kramers, die vroeger wegens dieverijen berucht waren. Hier heb ik niet zelf onderzocht. Wel heb ik op een van m'n tochten een zwerver uit ‘Ketsheuvel’ gesproken. Die wist me niets te vertellen.
3. ‘Rondom *Budel* en *Hamond* wonen de zoogenaamde Teuten, die een aardig Jar-

goens spreken en met *ketellappen, glaswerk* enz., het geheele land afloopen. Deze zijn echter niet geheel onbemiddeld en goed befaamd.'[319] Ik heb op meerdere reizen deze streken onderzocht. De Teuten zijn beslist geen Zigeuners. Hun taal bevat slechts een enkel woord aan de Zigeunertaal ontleend (*moolen* 'sterven'). En dit is zo goed als zeker een indirecte ontlening.[320]

4 'Ook in *Overijssel* en de *Groninger Ommelanden*, b.v. bij Winschoten, en in Friesland b.v. bij Kollumerzwaag, woont een ras van menschen, dat om zijne dieverijen zeer berucht is, en zich nog op eenen lagen trap van beschaving bevindt.' Onder de zwervers van het oosten van het land zitten inderdaad Zigeuners. Vooral door huwelijk hebben ze zich met de klasse van de woonwagenbewoners vermengd.[321] Resten van Zigeunertaal, die ik nergens anders noteerde, vond ik bijvoorbeeld in Haaksbergen.

Eindnoten:

298 Van Hasselt, *Geld. Oudh.* LXII, p. 559 vlgg.
299 Van Hasselt, *Stof*, p. 2.
300 Dirks, *Geschiedk. Onderz.*, p. 56. De cursiveringen zijn van Dirks.
301 Zie boven, 'Zigeuners in Europa'.
302 Sloet, *Bijdrage*, p. 95.
303 Dirks, *Geschiedk. Onderz*, p. 118.
304 Dirks, *Geschiedk. Onderz.*, p. 128.
305 Dirks, l.c. p. 134.
306 *Dirks, Nieuwe Bouwstoffen*, p. 274.
307 Dirks, *Geschiedk. Onderz.*, p. 43: om.
308 Idem: geleide.
309 Idem: besoicht.
310 Idem: in.
311 Zie voor een dergelijk vrijgeleide van de Magistraat van Nijmegen uit ± 1500: H.D.J. van Schevichaven, 'Vrijgeleide voor Heidens': *Gelre. Bijdr. en Meded.* I, p. 221.
312 Kluge, *Rotwelsch*, p. 13: *Hantblinden*.
313 Sloet, *Bijdrage*, p. 97.
314 Sloet, *Bijdrage*, p. 97-98.
315 Sloet, *Bijdrage*, p. 99.
316 Sloet, *Bijdrage*, p. 99-100; Dirks, *Geschiedk. Onderz.*, p. 51; Van Hasselt, *Stof*, p. 65.
317 Dirks, *Geschiedk. Onderz.*, p. 146.
318 J. Moormann, 'Levende Geheimtalen. Het Heike en Schijndel', *De Nieuwe Eeuw*, 29 sept. 1927, no. 527, p. 1625.
319 Dirks, *Geschiedk. Onderz.*, p. 153.
320 Zie hoofdstuk II, 'Kramertaal', en vgl. Moormann, *De Kramertalen*, passim.
321 Zie voor deze vermenging het arrest van het Extraordinaire Criminele Gerigt, gehouden op den Huize Lathum, 10 dec. 1725; Sloet, *Bijdrage*, p. 104, vlgg.

Zigeunertaal in Nederland

Kluge zegt: p. 91, ter inleiding van de oudste Engelse Zigeunertaallijst: 'Zigeunerisch und Rotwelsch sind getrennte Dinge, die nicht mit einander verwechselt werden können.' Over het algemeen worden de twee genoemde talen wel uit elkaar gehouden. Maar in de volksmond zijn woonwagenbewoners en Zigeuners dikwijls één volk, en de talen van deze groepen worden samen benoemd als 'Bargoens' of 'Zigeuners'.

De oudste aantekeningen van Zigeunertaal dateren van 1542 en zijn gemaakt in Engeland. Daar reeds in 1440 Zigeuners in Engeland gesignaleerd zijn,[322] kunnen deze woorden best van Engelse Zigeuners zijn. Kluge geeft het lijstje op p. 91 van z'n *Rotwelsch*. We vinden er woorden in die we ook in onze geheimtalen constateren. Eén woord, *pabu* 'appel', vond ik slechts in deze lijst en in Nijmegen in de vorm *pavel, paveltjes*, een contaminatievorm van

paba en *appel*. De andere woorden die we ook in ons land terugvinden, zijn: *molle* ‘wijn’ (*mool*); *pee* ‘drinken’ (*pooi* ‘rivier’, misschien *pooien*); *manor* ‘brood’ (*maro, moro*); *masse* ‘vlees’ (*mas*); *paba* ‘appels’ (*pavel*); allemaal woorden die op eten en drinken betrekking hebben.

Kluge meent dat de op één na oudste lijst die van Bonaventura Vulcanius[323] is. Deze lijst, waarover straks, wordt echter in ouderdom overtroffen door een *Glossarium*, samengesteld ± 1570 door Johan van Ewsum, een Groninger edelman. Prof. A. Kluyver heeft deze lijst gepubliceerd in de *Handelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde* (1899-1900) en in 1910 nog eens, in facsimile, in het *Journal of the Gypsy Lore Society*, October 1910, Liverpool. Het is naar dit facsimile dat ik het glossarium hier weergeef. Het is van groot belang en heel wat woorden vinden we in de moderne geheimtalen terug. We kunnen gerust aannemen dat Van Ewsum z'n woorden in Groningen opgetekend heeft. Uit de geschiedenis bleek ons dat de Zigeuners er al in 1429 gemeld worden. En dat er gebleven zijn, bewijst het Bargoens van Groningen (de provincie), waarin ik woorden noteerde als *join* ‘luizen’; *moeteren* ‘mingere’; *tjoeren* ‘stelen’, die zuiver Zigeuners zijn en zelden voorkomen.

De lijst van van Ewsum moge hier volgen. Voor bespreking van het manuscript verwijs ik naar de uitgave van prof. A. Kluyver, die met grote scherpzinnigheid verschillende moeilijkheden oplost.

Clene gijpta sprake.

maru	dat is broit (niet uit te maken of *marun* dan wel *marum* bedoeld wordt. In de geheimtalen heb ik zelf nooit anders dan *maro, moro, more* (Groningen) gevonden.)
maes	dat is vlees.
kiral	dat is kees.
kanij	dat issen een (!) hoen.
retsa	dat issen ent vogel.
pappin	en gans.
sogga	dat issen rock.
irach hãij (hamy)	dat issen vambes.
kiragh ha	is en scho.
galeüag	issen hose.
hüet	dat is stadij (orde omgekeerd).
lüvina	dat is beer.
koestrin	dat issen rinck.
plaegsta	dat issen kappe.
khaed	dat issen hemdt.
gracij	dat issen peert.
büsenij	dat issen tsege (ik lees hier *ts*).
gerackijlij	dat issen schone maegt.
hirackilo	dat issen knegt.
horom	dat issen man.
hiromenij	dat issen frouwe.
dae	moer.
vitou(?)[324]	vaer.
stammijr	een stoel. (Kluyver wil hier stammy*n* hebben en denkt aan een schrijffout. Maar ikzelf heb de vorm stamme*r*ie ook opgetekend te Haaksbergen.)
de mar cotor maro	geeft my een stucke broets.
de mar harde pyaer	geeft mij to drincken.
de made pale sijuklees	geeft my de hondt weder.
permitsa	een kussen. (Kluyver wil weer lezen per*n*itsa. De *m*-vorm moet echter ook voorkomen, te oordelen naar de Bargoense vorm *berremientje* 'bed'.)
syükel	dat issen hünt. (Kluyver leest voor *y*: *ü*.)
camphana	dat issen klocke.

khankerij	dat issen kercke.
paettraedsij	issen hillig sackramente.
tagta	issen sülüer schael.
yrüpüaydecka	issen sülüer stot deegen.
hiranij	issen jüfer.
hiray	issen jünker.
sastrünijprija	dat issen koper pot.

gharoü	dat issen swert met sülüer gebünnen.
schümije	dat issen speet.
püska	dat issen vüer roer.
fij latsij	dat issen slot.
bare ghoüle	dat issen lang kleet.
kijsij	dat issen büdel.
küstick	dat issen gordel.
thüesnij	dat issen kanne.
hijraeck	dat issen boem (*hij* is 'is').
iaeck	dat issen vüer.
voddros	dat issen bedd.
sijbilo	dat is naẽ (naen, naem?).

Het woord *sijbilo* geeft moeilijkheden:
1 *naen* 'dwerg' of *naem*;
2 geen van beide vertalingen past voor het Zigeunerwoord;
3 in de Nederlandse vertaling ontbreekt het lidwoord.

Kluyvers oplossingen zijn scherpzinnig.
De eerste, *sijbilo* is *čibalo* 'bluffer, grootspreker', ook 'Beier, Hongaar of Pool', veronderstelt bij de afschrijver de schrijffout *is* voor *issen*;
de tweede, *sybi* is *sybēn* is *čiben* 'bed'; *lo* 'naam'. Nu zou de afschrijver deze fout gemaakt hebben:

voddros / sijbi	dat issen bedd.
lo	dat is naem.

De laatste oplossing, hoe vernuftig ook, veronderstelt veel meer fouten bij de afschrijver dan de eerste:
1 twee vreemde woorden aaneenvoegen;
2 weglating van een *n* (*sijbi* voor *sijben*); verder is *lo* niet *naem*, maar bij Von Sowa:[325] 'hij, zij, het'; Ješina:[326] 'naam' is *nav*.

Ik geloof dus dat de eerste oplossing de beste is, omdat ze het meest voor de hand ligt. De afschrijver was blijkbaar wat haastig. Het is het laatste woord dat hij schreef. Hij heeft bijvoorbeeld ook de punt op de *i* van *sijbilo* weggelaten.

Op de marge staat nog:

laken:	*thaen*.
ogeer	een hues.
at schaeij kera-nij de ijaec	zonder vertaling en, vooral wat het tweede woord betreft, onleesbaar. Kluyver stelt een vertaling voor, maar besluit met een 'aveu d'ignorance'.

Het is bij dit soort lijsten jammer dat de plaats van herkomst nooit precies is opgegeven. We hebben er nu betrekkelijk weinig aan. Ze geven ons alleen inzicht in

de begrippen die de ondervraagde het naast zijn. Namen van levensmiddelen, kledingstukken, huisdieren (niet van de Zigeuners zelf, maar van de boeren) en verwantschapsnamen vormen het hoofdbestanddeel van de meest voor de hand liggende begrippen. Deze woorden zullen we in de moderne geheimtalen terugvinden. Een begrip als *hillig sackramente* valt buiten de gewoonlijk genoteerde.

Uit deze lijst zullen we de volgende woorden, soms geheel vervormd, in onze geheimtaallijsten terugvinden: *maru* 'brood'; *maes* 'vlees'; *kanij* 'hoen'; *retsa* 'eend'; *kirach ha* 'schoen'; *kiral* 'kaas'; *hirackilo* 'knaap'; *dae* 'moer'; *stammijr* 'stoel'; *cotor maro* 'boterham'; *pyaer* 'drinken'; *permitsa* 'bed, kussen'; *syükel* 'hond'; *khankerij* 'kerk'; *rup* 'zilver' (in *yrüpüaydecka*)'; *hiranij* 'juffer'; *sastruny* 'ijzer' (hier 'koper'); *hiray* 'heer'; *kijsij* 'beurs'; *iaeck* 'vuur'; *ogeer* 'huis'.

Deze 21 woorden zijn dus in de geheimtalen doorgedrongen. Dit vatte men niet zó op dat ze alle 21 bij elkaar gevonden zijn. In Groningen vindt men één woord, in de Achterhoek een ander, in Brabant weer andere. Ze zijn over het hele land verspreid.

De volgende in Nederland genoteerde Zigeunertaallijst is te vinden in het zeldzame werkje van Bonaventura Vulcanius:[327] *De Literis et Lingua Getarum siue Gothorum. Item de notis Lombardicis. Quibus accesserunt Specimina variarum Linguarum... Editore Bon. Vulcanio Brugensi. Lugduni Batavorum, Ex officina Plantiniana, Apud Franciscum Raphelengium*. CIↃ IↃ XCVII.

Op p. 100 vinden we een hoofdstukje, getiteld: 'De Nubianis erronibus quos Itali Cingaros appellant; eorumque lingua'. Bonaventura Vulcanius heeft de hier gegeven woorden van Joseph Scaliger 'quae ab Illustri Viro Josepho Scaligero accepi', en vertrouwt dat ze de filoglotten niet onwelkom zullen zijn. Wáár ze opgetekend zijn en wie ze aan Scaliger verschaft heeft, wordt niet vermeld.

Hier volge de:

Index Vocabulorum Lingue Nubianorum Erronum [lijst van Zigeunerwoorden][327*]

p. 102	*Achan*,	Oculus [oog]
	Bacro,	Aries, Veruex [ram, hamel]
	Bal,	Capillus [haar]
	Bar,	Lapis [steen]
	Beinck,	Diabolus [duivel]
	Bern,	Rota fasciis inuoluta quam capiti imponunt mulieres nubianae [met linten omwonden ronde schijf (of rol) waarmee Zigeunervrouwen hun hoofd bedekken]
p. 103	*Brischindo*,	Pluuia [regen]
	Buchos,	Liber [boek]
	Bul,	Culus [achterste]
	Cheleue,	Tripudiare, h. fortis aspiratio [dansen; *h* krachtig geaspireerd]
	Cheron,	Caput [hoofd]
	Chiral,	Caseus [kaas]

	Chor,	Barba hic. ch. pronuntiandum ut Hispanice [baard; *ch* hier op z'n Spaans uit te spreken]
	Chouri,	Culter. ch. Hispanicum [mes; een spaanse *ch*]
	Christari,	Scrinium [kist]
	Dade,	Pater [vader]
	Daio,	Mater [moeder]
	Deuel,	Caelum, Deus [hemel, God]
	Erani,	Nobilis matrona [aanzienlijke vrouw]
	For,	Penna, Calamus scriptorius [pen, rieten schrijfpen]
	Foros,	Urbs. *φόρος*, vulgare idioma Graecorum [stad; Griekse volkstaal]
	Gad,	Camisia [hemd]
	Gagi,	Mulier [vrouw]
	Gaue,	Burgus [burcht]
	Gourou,	Bos [rund]
	Guigiebe,	Cantare [zingen]
	Hanro,	Ensis. H. fortis aspiratio [zwaard; *h* krachtig geaspireerd]
	Harmi,	Thorax. h. fortis aspiratio [harnas; *h* krachtig geaspireerd]
	Haue,	Comedere [eten]
	Heroy,	Tibia cum coxendice [schenkel met heupbeen]
	Iuket,	Canis [hond]
	Kan,	Auris [oor]
	Kangheri,	Ecclesia [kerk]
	Krali,	Rex. Bohemicum est [koning; het is een Tsjechisch woord]
	Kascht,	Tu bibis [Jij drinkt]
	Lein,	Fluuius [rivier]
p. 104	*Loue*,	Argentum [zilver]
	Maasz,	Caro. Bohemicum [vlees; een Tsjechisch woord]
	Manosch,	Vir [man]
	Manron,	Panis [brood]

Moi,	Os, oris. στόμα [mond].[328]
Mol,	Vinum [wijn]
Momeli,	Candela [kaars]
Mucia,	Brachium [arm]
Nak,	Nasus [neus]
Nay,	Unguis [nagel]
Panin,	Aqua [water]
Papieris,	Papyrus [papier]
P. hou,	Terra. P. et. h. separatim una syllaba efferenda non ut ϕ [aarde; *p* en *h* moeten in één lettergreep afzonderlijk uitgesproken worden en niet als *f*]
Philatri,	Castrum [burcht]
Piaffa,[329]	Nos bibimus [wij drinken]

	Piauá,	Ego bibo [ik drink]
	Piela,	Ille bibit [hij drinkt]
	Piessa kan,[330]	Vos bibitis [jullie drinken]
	Plachta,	Linteus [van linnen]
	Rai,	Nobilis [aanzienlijk]
	Ser buchos,	Quomodo nominaris? ch. Hispanicum [hoe heet je?; een Spaanse *ch*]
	Sonakai,	Aurum [goud]
	Taxtai,	Patera argentea (X. Hispanicum) [zilveren schaal; een Spaanse *x*]
	Thuochan,	Vestis [kleding(stuk)]
	Tirachan,	Pallium [mantel]
	Troupos,	Corpus [lichaam]
	Valin,	Calix vitreus [glazen beker]
	Vast,	Manus [hand]
	Vodros,	Lectus [bed]
	Vouda,	Porta [poort, deur]
p. 105	*Xai*,	Filia [dochter]
	Xauea,[331]	Filius x pronuntiandum ut Hispanice [zoon; *x* moet op z'n Spaans uitgesproken worden]
	Yago,	Ignis [vuur]
	Yangustri,	Anulus [ring]
	Yanre,	Oua [eieren]

Ook uit deze lijst tref ik weer woorden aan in onze geheimtalen. Het zijn:
Bacro, bal, beinck, chiral, chouri, dade, daio, deuel (*misschien*), *erani, foros* (?), *gagi, iuket, kangheri, loue, maasz, manosch, manron, moi*(?), *mol, panin, piauá, plachta* (?), *rai, sonakai, yago*. Totaal 25.

De twee behandelde woordenlijsten kunnen wel in Nederland bijeengebracht zijn. We bezitten nog een werk over de Zigeuners van Grelman, waarin een belangrijk hoofdstuk over de taal. Maar het is vertaald uit het Duits.[332] Het woordmateriaal (p. 272-282) komt, daar we ons tot het Zigeuners in Nederland beperken, niet voor publicatie in aanmerking. De lijsten zijn wel geregeld geraadpleegd.

Eindnoten:

322 Kluge, *Rotwelsch*, p. 91, geeft, naar Miklosich, het jaar 1531 voor de verschijning van de Zigeuners in Engeland.
323 Bonaventura Vulcanius.
324 Zie artikel Kluyver l.c.

325 Von Sowa, *Wtb*.
326 Ješina.
327 Zie Kluge, *Rotwelsch*, p. 113. Popp Serboianu, *Tsiganes*, p. 397, haalt het boek verkeerd aan: Vulcanius Bonnaventura. *De literis* etc. Brugensi Lugd (!). Er staan meer fouten: Spengler wordt als Sprengler aangehaald. [Noot van de redactie: de vertaling van de titel van boek en hoofdstuk luidt: 'Over de letters en taal van de Goten. Tevens over de Lombardische tekens. Waaraan voorbeelden van verschillende talen zijn toegevoegd. Uitgegeven door Bonaventura Vulcanius van Brugge. Leiden, gedrukt door Plantijn, bij Franciscus Raphelengius, 1597. Het hoofdstukje op p. 100 is getiteld: 'Over Nubische zwervers die de Italianen Zigeuners noemen; en over hun taal'. De gegeven woorden 'heb ik van de doorluchte heer Joseph Scaliger gekregen'.]
327* Noot: de redactie heeft tussen vierkante haken de betekenissen van de Latijnse woorden toegevoegd; deze staan niet in het origineel van Moormann. Voor haar hulp bij de vertaling bedank ik Wil Heus.
328 Kluge, στόμα. [Opmerking Wil Heus: de ς, die normaal als slot-*s* wordt gebruikt, kan ook dienst doen als ligatuur voor στ.]
329 Kluge leest m.i. ten onrechte *piassa* (Von Sowa, *Wtb. piava, biaf* enz., maar ook eens: *biass*). De letter is corrupt: pia*sta* kan er ook staan.
330 Er kán ook staan *piefsa kan*. (Er is zeer weinig onderscheid tussen lange *s* en *f*. Het woord is anders gedrukt als pi*assa*.)
331 Kluge foutief: xauca (Grelman: *tschawo* 'de jongen').
332 Grelman, l.c., p. 272-282.

Zigeunertaalelementen in het Nederlands

Over dit onderwerp is een klein artikel gepubliceerd door M.J. de Goeje in het *Album Kern*. 'Zigeunerwoorden in het Nederlandsch' heet het artikel.[333]

In het Nederlands komen volgens De Goeje, behalve enkele uitdrukkingen met 'Heiden', de volgende Zigeunerwoorden voor:

Bengel, Zig. 'duivel'. Ik geloof dat het Wdb. van Franck-Van Wijk (2de druk) gelijk heeft met de opmerking, p. 49: 'Het is geheel onnoodig voor de bet. "deugniet" invloed van een zig. *bengel* "duivel" aan te nemen.' De Zigeunervorm voor 'duivel' is echter ook *being, beng, beinck*; een vorm op -*alo* is een bnw.: *bengalo* 'duivels' (Von Sowa). In geen enkele geheimtaallijst komt verder het woord *bengel* voor.

Bare duivel. Dit zou Zig. *baro dewel* ‘Grote God’ zijn. Het woord *bare* heb ik eens in de geheimtalen genoteerd: te Haaksbergen, *bare snuffel* ‘grote neus’. *Dewel* voor ‘duivel’, dat moet berusten op klankassociatie, ontmoette ik nergens.

Verder zegt De Goeje dat de Zigeuners altijd *baro dewel* in de mond hebben. Maar de Zigeuneruitdrukking voor ‘Grote God’ is *Dévla lé baréia* (Popp Serboianu l.c., p. 223). Ik geloof dat we voor de verklaring van *bare duivel* ons veiliger houden aan de uitleg in het *Wdb. der Nederlandsche Taal* II, kolom 822, *Baar* VI 2: ‘van booze geesten. Zonder eenige vermomming zich in al hun akeligheid vertoonende. De bare duivel.’

Rakker. ‘Dit is zeker uit het Zigeunersch: *raklo*, knaap.’ Waar het woord reeds Middelnederduits is, belet ons de vroege tijd van voorkomen al aan een Zigeunerwoord te denken. Verder komt het woord in geen enkele geheimtaallijst voor (zie Franck-Van Wijk, 2de druk, onder *rakker*).

Er blijven van de in genoemd artikel behandelde, twee woorden over: *mollen* en *bing*, die we veilig als Zigeunerwoorden kunnen aannemen. Die komen dan ook in bijna alle geheimtaallijsten voor. *Bing, bink* is echter beperkt tot Bargoens. *Mollen* is via de geheimtaal in het Nederlands doorgedrongen.

Een directe ontlening van Zigeunerwoorden, zoals we die bij Joodse woorden kennen, acht ik onwaarschijnlijk. Alles wijst erop dat de zwervers van de woonwagens, de laagste groepen alleen, met Zigeuners in aanraking komen. En die zwervers nemen Zigeunerwoorden over. Het zijn enkele van deze woorden die via geheimtaal in het algemeen beschaafd doordringen. We moeten dan die woorden ook nog in de geheimtalen aantreffen.

Zo'n woord is o.a. *pooien* ‘drinken’ en de hiervan afgeleide *pooier, pooieren* (Henese Fleck *pooi* ‘rivier’; Zigeuners *ó phái* ‘de rivier’, *piava* ‘drinken’). Andere oorspronkelijke Zigeunerwoorden dan *mollen* en *pooien* ken ik niet in de Nederlandse omgangstaal.

Eindnoten:

333 De Goeje, l.c.

Zigeunerwoorden in de geheimtalen

De Goeje zegt verder in z'n artikel:

> In 't Bargoensch treft men meer Zigeunerwoorden, al is hun getal ook zeer ver beneden dat der Joodsche woorden, zooals *phraal* (*broeder*); *pheen* (zuster); *dey* (moeder); *geeze* (meisje uit *Gadsji*. Bij Kluge I, 184 *ges*, eine Magdt); *maro* (brood); *balleward* (spek uit *balo*, zwijn); *mass* (vleesch); *roep* (zilver); *tiaro* (*tsjaro*, schotel); *sjoeri* (mes); *tioren* (*tsjoren*, stelen van *tsjor*; dief); *hagne* (*kahni*, hoenders); *barre* (groot). Ik heb deze woorden alle (met uitzondering van *geeze*, dat van Broeckaert is) ontleend aan M. Verwoert.

Ziedaar de hele oogst. Verwoerts materiaal is niet oorspronkelijk. Hij heeft het ontleend aan een woordenlijst van ± 1750.[334] Er staan echter in de lijst van 1750 (dus ook in Verwoert) heel wat meer dan 12 Zigeunerwoorden. Ik twijfel niet aan de degelijkheid van prof. De Goejes kennis van de Zigeunertaal. Maar hij heeft niet ingezien dat hij de woorden moest keuren vanuit geheimtaaloogpunt.

Een woord als bijvoorbeeld *calopani* 'koffie', komt in de Zigeunertaal niet voor. Maar als men het geheimtaalprocédé kent, benoemen van een voorwerp naar z'n kenmerken, dan is het woord wel te identificeren. 'Koffie' nu in de geheimtaal is: *sjokkelmajem*[335] of *zwartje*. De combinatie *majem* 'water' + *zwartje* geeft 'zwart water'. En *calopani*, letterlijk vertaald, is 'zwart water' (Zigeuners *chaló* 'zwart'; *pani* 'water'). Verder moet een onderzoeker er rekening mee houden dat de vreemde (Joodse of Zigeuner-)woorden op het gehoor zijn overgenomen en dat we op alle mogelijke klank- en begripsassociaties stuiten. Een woord als *tirach* 'schoen', ontmoeten we als *treiers, treders, trederikken*. Het meest voor de hand liggende nu is dat men het woord in verband brengt met het Nederlandse woord *treden*. Maar als we *treders* in bijna alle geheimtaalgroepen vinden, ook in streken waar het werkwoord *treden* in deze vorm niet bestaat, dan is het wel zeker dat het woord in verband staat met het Zigeuners *tirach*. Een sterk voorbeeld is het woord *gorgel*, in Haaksbergen door mij genoteerd: *ik briezel je de gorgel*. Toen ik de uitdrukking opschreef, dacht ik aan *verbrijzelen* en *gorgel*. Nu komt het woord *briezelen, brisselen, bresselen* zo veelvuldig in de geheimtalen voor, ook in oude lijsten, dat we veilig kunnen aannemen dat het niet identiek is met ons 'verbrijzelen'. Waar het woord van afgeleid is, weet ik nog niet. *Gorgel* schijnt helemaal geen moeilijkheid op te leveren. Maar in het Saksisch dialect bestaat het woord niet met *o*, wel met *ö*. De klinkerstand is dus vreemd. Het woord staat zeker in verband met Zigeuners *chor*[336] 'hals' en heeft z'n vorm gekregen door klank- en begripsassociatie met het dialectische woord *görgel*.

Bij de behandeling van de afzonderlijke woorden zullen we meer voorbeelden van het associatieverschijnsel opmerken.

Dat ons hier de gewone etymologische methoden met hun wetmatigheden in de steek laten, spreekt vanzelf. En soms zullen de verklaringen wat op beunhazenwerk gaan lijken. Wie echter de onbegrensde mogelijkheden van woordvervorming in de geheimtaal nagegaan heeft, en de structuur kent, zal ook 'gezocht' lijkende verklaringen niet onmiddellijk verwerpen; zie hoofdstuk I, 'Voorbeelden van woordvervorming door klank- en begripsassociatie'. We gaan nu de geheimtaallijsten na in verband met de Zigeunerinslag.

A. Zuidwestelijke geheimtaalgroep[337]

A I. Liber Vagatorum (1563) [bron 1]

Onze oudste bron, het *Liber Vagatorum*, bevat geen Zigeuners. Het *Liber Vagatorum* is een bewerking van de *Basler Betrügnisse* (± 1450). Als het boek werkelijk tegen de Zigeuners gericht was,[338] zou het glossarium ook wel enkele termen uit hun taal bevatten.

A II. Bargoens uit een klucht van Cornelis de Bie te Lier (± 1680) [bron 2]

Geen Zigeunerelementen.

A III. Bargoens van Zele (1840) [bron 9]

Hierin vinden we:

Bink, man; *de povere bink*, de arme vent. Zigeuners *béng*, mv. *bengá* 'duivel'. Dit woord komt in bijna alle geheimtalen voor, oude en jonge. Zelfs het Nederduitse *Liber Vagatorum* van 1510 geeft het.[339]
Geeze, giëze, meisje, meid. Zigeuners *gagí, gají* 'boerin'. De Goeje stelt deze afleiding voor. Kiliaan, p. 148, kol. 2, meldt: '*Gheese*, vetus, hoere. Meretrix.' Als Kiliaan het woord al oud noemt, twijfel ik aan de ontlening uit het Zigeuners. Semasiologisch is er ook enig bezwaar. Het woord komt bijna in alle lijsten voor, evenals *bink*.[340]
Mol, dood, mollen, sterven. Zigeuners *muló*, mv. *mulé* 'dode'. Deze afleiding lijkt me wel waarschijnlijk.
Sjank, kerk. Zigeuners *kangherí*? Von Sowa geeft geen enkele vorm met *s*- of gepalataliseerde *s*-Anlaut (*kangeri, kangerin, kangrin, kangri, kangria*). Het woord komt in onze lijsten overal voor met *s*- of *sj*-Anlaut. In het 'Brg. v. Maastricht' meende ik het aldus te moeten verklaren: 'Van *sanctus* met Limburgse palatalisatie.'[341] Ik ben nu wel geneigd het woord af te leiden uit het Zigeuners, met klankassociatie onder invloed van *sanctus*. Eén ding is tegen deze ontlening: in de lijsten die het meeste Zigeuners opleveren, komt het woord niet voor, wel in allerlei andere lijsten met weinig Zigeunertaal.

Het Zeels Bargoens levert dus, bij grote woordvoorraad, een pover aantal Zigeunerwoorden: totaal vier: *bink, geeze, mol, sjank*, waarvan er twee niet zeker zijn.

A IV. Bargoens van Roeselare (1890) [bron 19]

Being, beink, man; als aangesproken persoon ook in de zin van 'vriend'. Wordt meest met het lidwoord gebruikt.
Geeze, in *buisgeeze* 'dronken vrouw'.
Chanke, kerk.
Jokker of *tjoeker*, hond. Zigeuners *dzyukel*.
Manken, vragen. Zigeuners *mangáu*, imperatief *máng* 'vraag'. In het 'Brg. v. Maastricht' meende ik dit woord te kunnen verklaren uit het Frans *demander*. De vorm *mangen, manken* komt echter voor in volkomen van elkaar onafhankelijke geheimtalen, ook in het noorden, en is zeker Zigeuners.
Mollen, molkleunen, doodslaan; *mollement*, moord.
Chaf-saf, melk (ook *taf*). Dit woord komt hier alleen voor. Ontleend aan Zigeuners *pisjav* 'melken' (Ješina). Von Sowa heeft het niet.

Hier dus zeven Zigeunerwoorden (we rekenen de twee twijfelachtige ontleningen in onze telling mee).

A V. Bargoens van Antwerpen (1922) [bron 29]

Bink, persoon.
Gieseke, meisje.
Joekel, hond.
Mol, dood.

A VI.[341*] Bargoens van West-België (Antwerpen, Brussel, Torhout, Gent, Aalst, Kortrijk, Mechelen, Roeselare) (1916) [bron 30]

In een lijstje van Bargoenswoorden, verzameld in West-België en gepubliceerd in het *Leidsche Tijdschrift*,[342] komen nog enkele Zigeunerwoorden voor:

Bink, bijn, man.
Joechert, joeker, hond.
Kotter, kotterik, boterham.
Mangen, bedelen.
Mol, dood.
Joechert, kotter en *mangen* zijn door dezelfde zegsman verschaft, die ze 'op de bane' geleerd had.

Als we de oogst aan Zigeunerwoorden uit de zuidwestelijke groep overzien, komen we tot de conclusie dat België zélf weinig oplevert. En van die paar woorden zijn nog twijfelachtig: *geeze, sjank*. Voor West-België blijven eigenlijk alleen *bink, joekel* en *mol* als onbetwistbaar Zigeuners over. De Zigeunerinvloed is hier niet groot geweest, wat klopt met de geschiedkundige gegevens betreffende Zuid-Nederland. In Noord-Brabant boren we echter een vrij rijke bron aan in de streek om Tilburg-Schijndel. We hebben hier een paar oude twijfelachtige woorden: *giese, sjank*, en een achttal nieuwe, waarvan er zelfs een paar nergens genoteerd zijn. Ik vermoed dat de nieuwe woorden afkomstig zijn van Zigeunerelementen die in de 'heidenjaren', in de 18de eeuw, in Brabant zijn blijven hangen en zich vermengd hebben met de inheemse zwervers.

A VII. Bargoens van Tilburg, Schijndel e.o. (1922) [bron 31]

Giese, meisje.
Gorgel, hals; *poot hem met z'ne gorgel*, vat hem bij z'n nek. Zie ook Haaksbergen, waar *gorgel* in deze bet. voorkomt. Zigeuners *chór*, mv. *chorá* 1 'hals'; 2 'keel' (van binnen). Von Sowa: *gerrlo, kurlo* 'Kehle, Gurgel'.
Kakelinnen, kippen. M'n zegsman meende zelf dat dit woord met 'kakelen' in verband stond. Zigeuners *chaini*, mv. *chaineá* 'kip'. Von Sowa: *kachni, kachnin, kachli, kachmi* 'Huhn, Henne'. Het woord, dat in alle lijsten met Zigeunerelementen voorkomt, is zonder twijfel Zigeuners. We zullen ook vormen ontmoeten die dichter bij de Zigeunervorm staan. Haaksbergen bijvoorbeeld: *kachlientjes*. Maar eens ontmoeten we ook de op het eerste gezicht volkomen onverklaarbare vorm *kakkerlak*.[343]
Karriot, karnemelk. Met dezelfde bet. vond ik in Haaksbergen *karrejuks*. Dit verschijnsel wees naar een gemeenschappelijke bron. Het Bargoens van de Achterhoek toch heeft met het West-Brabantse niets uit te staan. Het Zigeunerwoord voor 'karnemelk' is *kerdo thud*. In z'n ritme, en voor een deel in z'n klankgestalte, klopt het met *karriot* of *karrejuks*.
Mangen, vragen.
Kotter, boterham. Zigeuners *chotór* 'stuk'; *chotór mas* 'stuk vlees'; *chotór manro* 'stuk brood'. Von Sowa: *kotər* enz.

Koetel, kookpot. Hier alleen genoteerd. Komt niet bij Von Sowa voor. Ješina: *kuči* 'Topf'.
Pal, haar. Bonaventura Vulcanius: *Bal*; Grelman: *Bàl*; Popp Serboianu: *Bal*, plur. *Balan, Balé* 'Haar'. Alleen hier gevonden.
Sjank, kerk.
Treiers, schoenen. Haaksbergen: *treders* 'schoen, voeten'. De vorm in Haaksbergen kan niet van het dialect gevormd zijn. Dat ként het woord *treden* niet; wel *trə:n*. We kunnen *treiers, treders* veilig in verband brengen met Zigeuners *Tirach* ('Waldheimer Lexicon' in Kluge, *Rotwelsch*, p. 189 no. 158). Ješina: *cirach*.

In totaal vinden we dus midden in Brabant tien Zigeunerwoorden in het Bargoens. Twee daarvan, *pal* en *koetel*, zijn in het westelijk Zigeuners nog niet eerder opgetekend.

B. Zuidoostelijke geheimtaalgroep

B I. Das Duisburger vocabular (1724) [bron 4][344]

Ges, ein Magdt.
Treyers, Schuh.

In deze vanuit Zuidoost-Limburg stammende lijst is het Zigeunermateriaal al heel gering. De Joodse inslag is hier echter veel sterker dan in de eerstbehandelde lijsten, en *joekel* bijvoorbeeld is verdreven door *kilef; mollen* door *capores*.

B II. Kramertaal van de Kempen (1837) [bron 44][345]

We zagen hierboven in 'Sporen van Zigeuners' dat Dirks l.c. p. 153 in de Kempen, rondom Budel, Hamont, Exel een Zigeunernederzetting zoekt en de 'Teuten' als Zigeuners beschouwt.
Het enige Zigeunerwoord is *moolen* 'sterven'.
Treden 'schoenen', trek ik in deze groep sterk in twijfel.

B III. Bargoens van St.-Truiden (Belgisch Limburg) (1892) [bron 21]

Bink, maat, vriend, gezel.
Chanke, kerk.
Gieze, vrouw, meisje.
Mol, mollen, dood, doodslaan, doodsteken.
Sjoeker, hond.

We hebben hier weer het bekende rijtje woorden dat we in de westelijke groep op verschillende plaatsen vonden.

B IV. Bargoens van Maastricht (1917) [bron 23]

Bink, man, persoon in het algemeen.
Giezeke, meisje.

Kachlientje, kip.
Manken, vragen.
Molle, dood.
Sjank, kerk.

Pooien, drinken. Dit in Nederland algemeen doorgedrongen woord vinden we bijvoorbeeld ook in het Henese Fleck. Het Vlaams Bargoens heeft over het algemeen *buizen*. Franck-Van Wijk l.c. zegt ervan: 'oorsprong onbekend'. We moeten het m.i. terugbrengen tot Zigeuners *ó phái* 'de rivier' (Henese Fleck: *poy*) en het ww. *piâva* (Von Sowa). Zie lijst-Bonaventura Vulcanius: *Piaua*. Ješina: *piav* 'trinken'.

B V. Bargoens van Groenstraat (1924) [bron 24][346]

Mol, dood.
Pooi, dorst.
Sanks, kerk.
Koter, snijden (kon best in verband staan met Henese Fleck *koter* 'mes' en dan van Fr. *couteau* gevormd zijn).

Henese Fleck: Breyell (1926) [bron 46]

Deze kramertaal viel in hoofdstuk IV buiten onze beschouwing. Daar ze echter aansluit bij het Groenstraats en Maastrichts, en we er een rijk woordenmateriaal van hebben, behandel ik ze voor het Zigeuners.

Benk, mens, man.
Moll, mollen, dood, sterven.
Poyen, poy, regenen, rivier.

Hier is het aantal Zigeunerwoorden al heel gering. *Koter* komt ook nog voor, maar in de betekenis 'mes'. Daarom is het niet met Zigeuners *chotor* in verband te brengen, maar eerder te herleiden tot Frans *couteau*, hoewel de algemene Bargoense vorm dan is *koutje*. Deze zes zuidoost-Nederlandse lijsten geven dus al heel weinig nieuw materiaal. Alleen *kachlientje* en *mangen* in het Maastrichts.

B VI. Bargoens van Weert (1927) [bron 25]

Galo, boer. Zigeuners *gagio* 'boer'; Nijmegen: *ago* 'boer'. Het klinkerelement klopt volkomen. Hoe de *l* in de tweede lettergreep komt, kan ik niet verklaren.
Geeze, vrouw.
Joekel, hond.
Kakeling, kip.
Kottering, boterham.
Looie, geld. Zigeuners *loó*, mv. *lové* 'geld'. M'n zegsman noemde dit woord *manisch* (Zigeuners). Dergelijke opmerkingen wijzen vaak op een jonge ontlening. Bonaventura Vulcanius: *loue* 'argentum'; Von Sowa: *lovo, lobo, lũové* 'Geldstück', pl. 'Geld'.
Manesch (bnw.), Zigeuners. In meerdere plaatsen, bv. Goor, Oldenzaal, door mij genoteerd. *Manesen* is de gewone naam voor de Zigeuners. *Ó manúsh* is 'de man'. Von Sowa: *mânusj*, pl. *manuscha* 'Mensch'.
Maro, brood. In het noorden algemeen als *moro* of *maro*; samenstelling *marospeezer* 'bakker' (Haaksbergen). Zigeuners *manrô*, mv. *manri* 'brood'. Het woord komt ook voor met de bet. 'boterham': *geef me een maro* 'geef me een boterham'. De verbinding *kotter maro* 'stuk brood' heb ik eens genoteerd. Von Sowa: *mârό* 'brood'.

Prengero, marechaussee. Von Sowa: *pirengĕro* ‘Gerichtsdiener’ (nergens genoteerd).
Ratjes met sossem, marechaussee.
Roes, stro. De gewone vorm voor stro is *roescher*, dat al heel oud is. Het komt al voor in de *Basler Betrügnisse* van 1450 (Kluge l.c., p. 17). Dit laatste woord is geen Zigeuners.[347] De vorm *roesch* komt me echter voor als een contaminatie van *roeschert* en *poesch*. Het woord *poesch*, dat ik in Haaksbergen noteerde, is wél Zigeuners. ‘Waldheimer Lexicon’ (Kluge l.c., p. 189) Stroh: *pos*; Von Sowa: *phus* ‘Stroh, Halm’. Zie ook Bargoens van Wijhe, D VI.
Schoeren, stelen. Vond ik ook in Winschoten. In de oude lijsten van groep C: *tioren*, Zigeuners *cioráu* ‘stelen’.
Tata, vader. Werd me als *manesch* opgegeven. Grelman: *dade, dadi* ‘vader’. Zigeuners *dad*, mv. *dadá* ‘vader’.

We hebben hier weer een paar Zigeunerwoorden meer, totaal 13. Daarbij zijn weer nieuwe; het opvallende is dat m'n zegsman me van enkele woorden wist op te geven dat ze Zigeuners waren. Waar de man zwervend stoelenmatter is en ook naar het noorden kwam (ik trof hem in Nijmegen), daar neem ik aan dat hij die woorden op z'n zwerftochten gehoord heeft, misschien wel van Zigeuners of van zwervers uit de Achterhoek, die volgens hun eigen mededeling wel naar het zuiden afzakken.

Als we de resultaten nagaan van ons onderzoek in Zuid-Nederland, zowel in het westelijk als het oostelijk deel, dan bemerken we: een kern van woorden die in bijna alle groepen voorkomen: *bink, geeze, sjank, mol, joekel*. Deze woorden zijn oud. Als er *mol, bink* en, *joekel*, zeker Zigeunerwoorden, niet bij stonden, dan zou ik niet aarzelen *geeze* en *sjank* voor niet-Zigeuners te verklaren. Dan zouden we tot de conclusie komen dat België helemaal geen Zigeunerinvloed vertoont. In elk geval is die invloed van zeer oude datum.

Brabant en Oost-Limburg vertonen ons een grotere voorraad Zigeunerwoorden, waar er zelfs bij zijn die we nergens anders vonden. Hier is zeker directe Zigeunerinvloed aan te nemen. Dezelfde lijsten hebben ook een vrij belangrijk contingent Joodse woorden. Deze wijzen op invloed van noordelijke zwervers. Immers, het noorden vertoont rijk Joods materiaal (zie hoofdstuk IV). Maar in het noorden, vooral noordoosten, vinden we ook een betrekkelijk rijk Zigeunermateriaal, naast het Joodse. Dit verschijnsel maakt een beïnvloeding van Brabantse en Oost-Limburgse geheimtalen door de Gelders-Overijsselse waarschijnlijk.

C. Noordwestelijke geheimtaalgroep

Voor deze groep staat ons belangrijk, vooral historisch, materiaal ten dienste.

C I. Bargoens van Holland: De Gelukte List (1689-1690) [bron 3]

Hierin staat geen Zigeunerwoord.

C II. Geheimtaal van Cartouche (1731) [bron 5]

In deze lijst, die heel weinig vreemde elementen heeft (Joods komt er niet in voor; zie hoofdstuk IV, C II), staan al enkele Zigeunerwoorden.

Bink, man in verschillende betekenissen.

Kakkerlak, koper. In Geheimtaal (1769) (C III), vinden we *Garkepin* 'koper'. Ješina: *charkom* 'koper', *charkúno* (bnw.); Von Sowa: *jarskom* 'koper' (is waarschijnlijk uit ander dan Duits dialect). Ik ben geneigd het woord *kakkerlak* af te leiden van *charkom*.
Baskroo, onderschout. Is zeker hetzelfde woord als Haaksbergen: *moscherem* (zie D II) en Geheimtaal (1769) (C III): *moskero*.
Mollement, doden.
Pioot, luis (zie D VI): *piotes*.
Schuyer, mes; *schuyeren*, snijden. Geheimtaal (1769) (C III): *schoerie*. Zigeuners *ciurí, shuri* 'mes, steek met een mes'.
Sjank, kerk.
Treeders, schoenen.

Acht Zigeunerwoorden voor deze vroege lijst is belangrijk. De woordveranderingen wijzen op een overname door niet-Zigeuners.

C III. Geheimtaal (1769) [Bron 7, 52][348]

Deze woordenlijst, waarvan ik t.a.p. schreef: 'ze is van buitengewone waarde', blijkt me na gezette bestudering van de Zigeunerelementen nóg belangrijker dan ik dacht. Via Verwoert zijn de enkele gememoreerde Zigeunerwoorden van prof. De Goeje aan deze lijst ontleend. Het Zigeunermateriaal moge hier volgen.

Baffen de val, open de deur. *Baffen* is hier infinitief. Ik geloof dat de hele uitdrukking Zigeuners is: *pchrav duvar*. Ješina: *pchrav* 'openen'; *duvar* 'deur'; *du* is als lidwoord opgevat. De hele vorm is geassocieerd aan Hollandse klanken, maar een begripsassociatie volgde niet. *Val* (altijd met lidwoord *de* gehoord) noteerde ik te Schijndel en in Nijmegen.
Bink, een, een man.
Blij, spion. Dit woord meen ik te moeten afleiden van Zigeuners *beléa* 'gevaar, slechte zaak'. Alleen hier.
Bosschik, bosch. Zie *boezjiek* in de Haaksbergse lijst (D II).
Calopani: koffy. Zigeuners *chaló*, vr. *chalí* 'zwart'; *pani*, mv. *panéa* 'water'.
Charo, een deegen. Von Sowa: *châro, chadum, goro, charo* 'Schwert, Säbel'; Ješina: *cháro* 'Säbel'; Van Ewsum-Kluyver: *gharou* 'degen'.
Catelerke, kasteel. Dit woord komt hier alleen voor tussen Zigeunerwoorden. Is het af te leiden van Zigeuners *chatúna* 'tent, tabernakel'? Grelman: *Tschater* 'de tent, hut'.
Cleytsert, olij. In Haaksbergen noteerde ik *selie* 'olie'. Deze twee woorden komen in vorm genoeg overeen om aan een gemeenschappelijke ontlening te denken. En waar beide lijsten een belangrijke Zigeunerinslag hebben, ben ik geneigd ze van een mij onbekend Zigeunerwoord af te leiden.
Coddele, moolen. Zigeuners *chatlí*, mv. *chatléa* 'molenwiek'. Hiermee staat *coddele* zeker in verband (Zigeuners 'molen' is *pisjalo*; Ješina).
Daet, een, een vader. Zigeuners *dád*, mv. *dadá* 'vader'. Von Sowa: *dad* enz.; ook *dat, tatta*.
Dey, moeder. Zigeuners *dái, déi*, mv. *daiá, deiá* 'moeder'. Van Ewsum-Kluyver: *dae* 'moer'.

Docken, geeven. Komt in de geheimtaallijsten algemeen, naast *bink* e.a., voor. Het woord zou wel in verband kunnen staan met Zigeuners *dau* 'geven'.
Don, den, den Rugh, ook *dow*. Zigeuners *dumó* 'schouder'. Ješina: *dumo* 'Rücken'; Grelman: *dummo* 'rug'; Von Sowa: *dumo, dummo*.
Gaff, wagt, de wagt. Ješina: 'wachen', *xan gévav*.
Gajie, boerin. Zigeuners *gagi* en *gaji*, mv. *gagiá* 'boerin'. Vgl. lijst Nijmegen (D I): *ago*; en *galo* te Weert (B VI). Von Sowa: *gâdzi, gatschi, gâtschin, gadschi* 'Weib, Frau, Bäuerin, Nichtzigeunerin'.
Garkepin, kooper. M'n vermoeden in aangehaald artikel dat het een stofnaam is, bleek juist. Ješina: *charkom* 'Kupfer', *charkúno*, bnw.; Von Sowa: *jarskom* 'Kupfer'. (Von Sowa merkt op: goed Zigeuners, maar wsch. uit ander dan Duits dialect.) Zie *Kakkerlak* uit C II.
Gees, vrouwspersoon. Prof. De Goeje, l.c., brengt dit woord met Zigeuners *gaji* 'boerin' in verband. Zie hierboven de Zigeunerwoorden in A III en *iijsje* in deze lijst.
Gers: om het - gebracht, doodsteken. Zigeuners *ghes*, mv. *ghesa* 'dag, daglicht'. Vgl. de Nederlandse uitdrukking 'het licht uitblazen'.
Instaijen, zie *staaje*.
Kakkerlak, hoen. Zie *Kachlientje* in andere lijsten.
Kheer, huys. Van Ewsum-Kluyver: *O geer* 'een hues'. Zigeuners *chér*, mv. *cherá* 'huis, familie'. Von Sowa: *khér, kēr, ker* 'Haus, Giebel'.
Kiel, boter. Van Ewsum-Kluyver: *ghil* 'botter'. Zigeuners *chil* 'boter, olie'. Von Sowa: *khil, khîl, kil, kīl, kill* 'Butter'.
Kievel, kaes. Ik vermoed dat de *v* een verschrijving is. Zigeuners *chirál*, mv. *chiralá* 'kaas'. Van Ewsum-Kluyver: *kiral* 'dat is keeze'. Von Sowa: *kiral, kiras, gihrall, chirom* 'Käse'.
Kislers, zijn de meesters Beurzensnijders, die vigilant zijn in 't spolieren, en dus van dien Naem wel de Kapitains. Dit woord is af te leiden van Zigeuners *chisi*, mv. *chiséá* 'beurs, zak'. Als in een lijst dit woord behoort tot een groep uitsluitend Joodse woorden, is een afleiding van het Rabbijnse *Kîzs* 'geldbuidel', meer voor de hand liggend. Von Sowa geeft wel *kisik, kis* e.a. vormen, maar kent *kisler* niet.
Klimbosch, bedelvoogt of dienaer. In de studie over deze lijst meende ik *klim* gelijk te moeten stellen met *klems* 'gevangenis'. Dan was echter de samenstelling niet te verklaren. Nu meen ik het woord in z'n geheel te moeten afleiden uit *kliderpaskəro* 'persoon die je in ketenen slaat' (Von Sowa: *Schliesser*). De klankassociatie, niet begeleid van begripsassociatie, is opvallend. De Zigeunerwoorden krijgen eenvoudig een Hollands aspect (zie ook *kakkerlak* e.a.).
Knaspels, stokken. Von Sowa geeft *kasjt* 'stok'. Als we de sterke vervormingen in deze lijst zien, lijkt me het verband *knaspels, kast* niet te gezocht. Semasiologisch klopt het volkomen. Het woord *knaspels* is uit geen andere lijst bekend.
Kokalloos, een, een boer. De in Weert genoteerde vorm *galo* 'boer', wijst ons hier de weg. *Kokalloos* lijkt me een vervorming van *ó galo* 'de boer'. De Anlaut-*k* is te verklaren uit alliteratietendens (de *g* van *galo* is explosief). Dus krijgen we *gogalo*. De neiging de vorm te verhollandsen, leverde *gogaloos → kokalloos*. Verwoert geeft *kokelloos* 'boer', dat op verkeerde afschrijving berust.
Koro, een, bierkan. In de woordenlijst van *Cartouche* vinden we *kan* is 'hals'. Dit woord

hals is weer in het Zigeuners overgezet (vgl. *calopani*). Popp Serboianu: *chór*, pl. *chóra* fig. ‘col, goulot (d'une bouteille)’. ‘Waldheimer Lexicon’ (Kluge, *Rotwelsch* p. 188, no. 110): ‘Krug’ *Koro*; Ješina: ‘Krug’ *koro* (vgl. *gorgel* in Schijndel-Haaksbergen).
Lap, drost. M'n vroegere verklaring (zie artikel): *lap* is hetzelfde woord als het achtervoegsel in zat*lap*, dronken*lap*, heeft me nooit aangestaan. Waar we voor ‘schout’ in deze lijst een Zigeunerwoord hebben, is dat ook voor ‘drost’ te verwachten. Ik meen *lap* beter te kunnen afleiden uit *laveskero*. Von Sowa: *laveskəro, lawískro* ‘Sprecher, Vorsteher’ (vgl. *moskero*).
Maro, brood. In bijna alle lijsten.
Malliu, loot. Von Sowa: *molĕvo, molliwo, molîvo* ‘lood’; Ješina: *molivo* ‘Blei’.
Moels gekeerd, hij is vermoord. Vgl. *mollen* in andere lijsten (Zuid-Nederlandse, Lochem enz.).
Molle, doodsteken.
Mool, wijn. Zigeuners *mol* ‘wijn’. Von Sowa: *môl, mol* ‘auch “weinen!”’; *mooll* ‘wenn’; *moŭl* ‘Wein’. In het artikel bracht ik *mool* in verband met *môlum* ‘vol, dronken’ (Hebr. *mâlê'*). Dat blijkt verkeerd.
Moskero, schout. Vgl. Haaksbergen, D II: *moscherem* (ook dit woord is in m'n artikel foutief afgeleid van Hebr. *môschêl* ‘gebiedend’; *môschel, moischel* ‘Oberrichter, Polizeichef’. Zie ook lijst *Cartouche*, C II: *Baskroo*.
Oby, duivel, vgl. *bink, benk* in andere lijsten. Dáár betekent *bink* altijd ‘man’; de bet. ‘duivel’ heb ik nog nergens gevonden. En dat doet twijfelen aan de gelijkheid *beinck* - *bink*. In *oby* bereidt de vorm moeilijkheden. O is Zigeuners bepaald lidwoord mannelijk. Ik meen *oby* te moeten verklaren uit *ó beinck* ‘de duivel’.
Pheen, zuster. Zigeuners *phén*, mv. *pheneá* ‘zuster’. Von Sowa: *phen, phēn, pēn, briin* ‘Schwester’.
Phraal, broer. Zigeuners *phrái*, mv. *phrál* ‘broer’. Von Sowa: *phrâl, prāl, braal, pral, phral* ‘Bruder’.
Pieckes, voeten. Zigeuners *phiró*, mv. *phireá* ‘voeten’. Von Sowa: *pîro, biro, piro* ‘Fuss, Klaue’. Ik vermoed dat de vorm *pieckes* terug te voeren is tot *pîrgenes* ‘barrevoets’ (Von Sowa).
Rani, een, een juffrouw. Bonaventura Vulcanius, l.c.: *Erani* ‘Nobilis matrona’; Van Ewsum-Kluyver: *hiranij* ‘issen jufer’ (*hi* is *is*). Von Sowa: *râni, rânin, rani* ‘Herrin, Dame, Edelfrau’.
Rejago, beul. Samenstelling van *rey* ‘heer’ en *yago* ‘vuur’, dus ‘man met het vuur’ (voor het geven van een brandmerk?). Zie *reya* en in de lijst van Haaksbergen, D II: *jaak*veesken.
Reya, een heer. Zigeuners *rái*, mv. *rái* ‘edele’ (zie *rani*). Von Sowa: *rai, reij, reih, raja, ress* ‘Herr, Edelmann, Amtmann’.
Reynjaken, bedelvoogt of dienaer. Het is zeker een Zigeunerwoord. Af te leiden van Zigeuners bnw. *raichano* ‘heerachtig, aristocratisch’?
Roep, zilver. Zigeuners *rúp*, mv. *rúpu* ‘zilver’. Von Sowa: *rup, rub, rupp* ‘Silber’ (eens genoteerd met de bet. ‘goud’).
Sakken of *gesakt*, trouwen. Vgl. *sjank* in Zuid-Nederland en andere lijsten.
Sasser, ijzer. Zigeuners *sâstri* ‘ijzer’. Von Sowa: *sastər* ‘Eis’; *zaster, ssaster* ‘Eisen, Hufeisen’.

Schel, moord priem. Ik vind dit woord alleen in het 'Waldheimer Lexicon' (Kluge, *Rotwelsch* p. 188, no. 124): 'Messer' *zschei*.
Schiebin, een bed. Von Sowa: *cîben, tschìpenn, tschipenn, tschiben* 'Lager, Bett'; Ješina: *ciben* 'Bett'. De verklaring in m'n artikel toont aan waartoe onkunde ten opzichte van een taal kan leiden. Ze vervalt natuurlijk.
Schoeri, mes. Zie lijst *Cartouche* (C II): *schuyer*.
Slaijen inten, pijnigen. In m'n artikel merkte ik op dat we hier waarschijnlijk met twee synoniemen te doen hebben. Dat is ook zo. *Slaijen* is Zigeuners. Von Sowa: *silâva, silərâva, siladas, sildo, silerdo* 'zwingen, besiegen, notzüchtigen'; en *sila*, instrumentalis *silàha* 'Gewalt'.
Sonnekeij, goud. Bonaventura Vulcanius, l.c: *sonakai* 'aurum'. Von Sowa: *sonəkai, sonnikey, sonnegei* enz. 'Gold'; Ješina: *somnakaj* 'goud'. De verklaring in m'n artikel is er weer glad naast. Sonnekry berust op een zetfout.
Spielepin, steek. Von Sowa: *sjpilava, spillawa, spill* (!) 'Stoss'; *spildum* 'stossen, schieben'. *Pin* is het Zigeuners achtervoegsel *per*, ter vorming van nomina actionis *sjtakerpen* 'stap'; *sjtepen* 'sprong' enz.
Staaje, gaan, in *triem die men staaje; triem* is Zigeuners, *staaje* ook. Von Sowa: *sjtava, stàwa, steáf, ste, stie, steh, schtejan, stejas, stejom, stan* 'springen, hüpfen, entweichen'. De betekenis 'gaan' staat hier al heel dicht bij; vgl. *instaijen* 'inkruipen'. In *staaje mee* is het woord door klankassociatie gelijkgesteld met 'staan'.
Steggerig, een, een deegen. Bij Von Sowa vinden we *sjtachəlengero* 'egel', een nomen agentis gevormd van *stachel*. Het woord betekent 'de steker'. Ik vermoed dat *steggerig* 'steker, degen', hiervan weer gevormd is.
Sterling, kat. Vgl. *steernikkel* in de lijst van Haaksbergen en Wijhe (D II en D VI).
Stibbelens, stal. Von Sowa geeft *sjtilĕpen, stilăpen, stilibin, stilĕpen* 'Kerker, Gefängnis, Gefangenschaft'. Het aantal betekenismogelijkheden is bij Zigeunerwoorden bijzonder groot; vgl. de lijsten bij Popp Serboianu. De overgang van 'kerker' (voor het vee) tot 'stal' is in dit verband wel aan te nemen.
Straaij om vooij, loop weg. Vgl. *staaje*.
Tiaro, bord. Zigeuners *ciaró*, mv. *ciaré* 'bord'. Ješina: *cárolo* 'Teller'.
Tioren, stelen. Vgl. Winschoten (D VIIB): *tjoeren* 'stelen'.
Trieijers, schoenen. De vorm met *ie*, door mij voor een dialectische variant gehouden, wijst heel duidelijk naar het Zigeunerwoord *tirach* 'schoen' (Von Sowa). Zie *treders, treiers* in andere lijsten.
Triem, weg. In het artikel onder *friem. Triem* meen ik gelijk te moeten stellen met *trom, drom* 'weg'. Vgl. Haaksbergen (D II): *drom*.
Uá, neen. Zigeuners *bá*, neen. Ješina: *na*.
Val, deur. Vgl. *boffen de val*. Schijndel, A VII: *veel*; Nijmegen, D I: *val*.
Verblassen, wurgen. Von Sowa: *bladâva, bladərvava, blâva? blavâva, platàf, platas pess* e.a. 'hangen, hängen, henken'. Semasiologisch is er voor gelijkstelling geen bezwaar.
Zanke, klerk (lees: 'kerk'), vgl. *Sakken*.

Het aantal woorden dat tot Zigeunertaal terug te voeren is, bedraagt 64.

Men dient bij heel gewaagde etymologieën het karakter van de hele lijst in het oog te houden. Als een woord tussen duidelijk herkenbare Zigeunerwoorden in

staat, dan mag men, als het woord niet eenvoudiger te verklaren is, verband met de Zigeunertaal zoeken. *Staaje, stibbelens* en andere woorden zijn onverklaarbaar als men ze niet tot Zigeunertaal terugvoert. *Bosschik* zou ik nooit uit Zigeunertaal hebben verklaard, als ik niet in Haaksbergen (zie D II) tussen veel Zigeunerwoorden bijna dezelfde vorm gevonden had. Hetzelfde geldt voor *val, pavel* en andere woorden. Het verschijnen van dergelijke woorden in volkomen van elkaar onafhankelijke taalgroepen, noopt ons ze uit een gemeenschappelijke taal te verldaren. Die taal is hier het Zigeuners. De grote waarde van onderzoekingen op veel verspreide plaatsen blijkt hier wel heel duidelijk.

Prof. De Goeje l.c. heeft in het hs. van Verwoert dezelfde woorden onder ogen gehad. Hij vond, zoals ik reeds opmerkte, maar 13 Zigeunerwoorden. Dit is te wijten aan twee oorzaken:

1 De reeds opgemerkte onbekendheid met geheimtaalprocédés (zie boven, ‘Zigeunerwoorden in de geheimtalen’).
2 De sterke vervorming van de woorden onder invloed van klank- en begripsassociatie, synoniemafleidingen, letterverspringingen en andere taalverschijnselen (zie hoofdstuk I). Het Zigeuners is ook vast niet uit de mond van een Zigeuner opgetekend, zoals dat uit de lijsten van Bonaventura Vulcanius of Van Ewsum-Kluyver. Het is van een Nederlandse zwerver die misschien, evenals de verderop te bespreken Haaksbergse, van Zigeuners afstamt of ermee omging, en al de woorden op het gehoor overnam. De mondelinge overname werkt veranderingen zoals we die hier vinden in de hand.

C IV. Geheimtaal van de Brabantse Bende (± 1800) [bron 8, 53]

Deze in hoofdstuk IV in haar geheel gepubliceerde lijst bevat geen Zigeuners.

C V. Lijst van Mr. Vernée (1844) [bron 11]

C VI. Brief van A. en Z. (1844) [bron 12]

C VII. Nieuwenhuis (1858) [bron 15]

Ook deze lijsten, die we in hoofdstuk IV voor het Joodse element bespraken, bevatten geen Zigeunermateriaal.

Waar deze geheimtalen tot de dieventaal van de grote steden horen, is dit niet te verwonderen. Zigeunertaal is op het land, dus in het Bargoens, te zoeken.

C VIII. Verwoert (± 1860) [bron 16]

In de meermalen aangehaalde studie Moormann, ‘Verwoert’, heb ik dit werk uitvoerig besproken en de verschillende lijsten die Verwoert gecompileerd heeft apart uitgegeven. Ik schakel voor het Zigeuners de lijst Geheimtaal (1769) (C III) uit. Er blijft dan toch nog belangrijk materiaal over. Dat schriftelijke verbreiding van de geheimtalen geen waarborg is tegen fouten, blijkt uit deze lijst. *Calopani* bijvoorbeeld werd *lalapani; trederikken, frederikken; tiaro, fiaro; trieijers, friegers; garkepin, garbepin; malliu, mallin; sonnekeij, sonnekry* (zie hoofdstuk I, ‘Drukfouten’).

Behalve de Zigeunerwoorden, die alle teruggaan op de lijst van 1769, heeft de

lijst van Verwoert geen ander woord aan de Zigeunertaal ontleend dan *bink* ‘manspersoon’. Een tweede woord is er misschien aan ontleend: *bultvlok* ‘bedlaken’; *vlok, vlokkie* heb ik meermalen genoteerd als ‘hemd’. In de betekenis ‘beddengoed, ‘laken’, zou het af te leiden zijn van Zigeuners *plachta, blachto, blachda* ‘grosses Tuch, Bettuch, Teppich, Zelt’. Waar in Verwoerts lijst overigens geen Zigeuners voorkomt, aarzel ik deze afleiding te geven. Het laatste woord dat aan Zigeunertaal herinnert, is *ginniske* of *ginnikse* ‘winkelhuis’, dat aan *gennef* ‘winkel’, uit de Haaksbergse lijst doet denken. Ook hier aarzel ik, om dezelfde reden als bij *vlok. Ginniske* is hier, waar het Joods element zo belangrijk is, af te leiden van Sefardisch: *ǵeniza* ‘berging, bewaarplaats’.

De lijst van Verwoert, die toch heel uitgebreid is, bevat dus geen Zigeunerwoorden. We hebben hier evenals bij lijsten C V - C VII met dieventaal uit de grote steden te doen, waar de Zigeunertaal geen invloed had.

C IX. De Boeventaal (1906) [bron 32]

De Boeventaal is een verzamellijst van ± 1420 woorden. Uit de zuidelijke streken zit er ook woordmateriaal in. De Zigeunerwoorden die we aantreffen, zijn op *katsjemme* na alle in de zuidelijke lijsten te vinden.

Bink, man. In bijna alle lijsten.
Gies, meid, dienstmaagd, vrouw, idem.
Katsjemme, luimkeet, penne, slaapstee. Avé-Lallemant IV 554: ‘verstümmelt aus dem zigeun. *gertschemiha*, Wirtshaus.’[349]
Mangen, vragen, idem.
Poj, water. Zie het Bargoens van Maastricht (B IV).
Tjoekel, joekel, hond; bijna alle lijsten.
Treters, trederiks, schoenen, idem.
Val, gelegenheid, huis, deur (Schijndel, Nijmegen; lijst van 1769, C III: *baffen de val*).
Vatling, gereedschap (misschien hetzelfde woord als *miete-vatteling* in Haaksbergen; lijkt me twijfelachtig).

Dit is bijna het Zigeunermateriaal uit bijvoorbeeld het Bargoens van Maastricht. Een zwerver uit het zuiden heeft waarschijnlijk ook z'n aandeel bijgedragen tot de lijst van *De Boeventaal*. De hele indruk van deze lijst is ook ten opzichte van het Zigeuners: dieventaal uit de grote steden.

C X. Bargoens uit de buurt van Hilversum (1926) [bron 35]

Joekel, hond.
Kachlienen, kippen.
Maro, brood.
Mollen, doodmaken.
Paveltjes, appels.
Ratje, marechaussee. (Kent iedereen, beweerde m'n zegsman.)
Sjanken, trouwen.

Eén zinnetje gaf hij me op dat heel Zigeuners aandoet, maar dat ik helemaal niet terecht kan brengen: *Akowelo pesco* ‘loop weg’. (Von Sowa: *ano kova verpicken*, van *pehtscha*, is *ich lege Pech in dieses*, lijkt er naar de vorm wat op.) De betekenis ‘loop

weg!' zou wel secundair uit 't is er beroerd!' te verklaren zijn. Nederlands-Zigeuners 'ga weg' is echter *dzatuǵe*. Het is opvallend dat het platteland weer woorden oplevert die de stad niet kent. In het ontzaglijk rijke materiaal (geen geheimtaal) dat Querido ons geeft in de vier delen van z'n Jordaanepos, vond ik bijvoorbeeld maar twee woorden die we in alle lijsten opmerkten: *joekel* en *gies*. Misschien nog *val*, maar dat heeft hier een heel afwijkende betekenis.

D. Noordoostelijke geheimtaalgroep

D I. Bargoens van Nijmegen (1924) [bron 36]

Het gaat met het Bargoens van Nijmegen juist als met het dialect. Het is een tussenvorm tussen het noordelijke en het zuidelijke. Het Joodse element wordt aanzienlijk. Ook de Zigeurierwoorden komen in betrekkelijk groot aantal voor. De oude, zuidelijke en enkele nieuwe.

Ago, boer; *agorin*, boerin. Zie *galo*: Weert (B VI).
Bink, vent, man.
Joekel, hond.
Kachlienen, kippen.
Kotter, boterham.
Lovie, geld. Niet als Zigeuners opgegeven, zoals in Weert.
Maro, brood.
Mol, dood.
Pavel, appel. Nog ééns, in Hilversum (C X), is dit woord door mij gevonden: *paveltjes*. Grelman geeft *pahaj* 'appel'. De oudste Engelse Zigeunerlijst (Kluge l.c. XXV, p. 91) geeft een woord dat veel lijkt op het onze: *paba* 'appels'. De *v* van pavel wordt bilabiaal uitgesproken. De afwisseling *b - v* is bekend. Pavel is te verklaren als contaminatievorm van *paba* en *appel*. Von Sowa: *phâbui, pabui, pabin, pávo* 'appel, ooft'.
Ratjes, marechaussee. Dit woord is algemeen verspreid. Een zwerver in Sittard (die uit het noorden kwam) zei me dat het té bekend was, en dat ze nu *prinsemerei* zeiden. De vorm *Ratjes* met *a* waarschuwt ons dat er wat bijzonders met dit woord is, en dat we niet aan 'rat' mogen denken. De oostelijke dialectvorm is toch *rotte*, en het verkleinwoord *rötjen*. En als het woord iets met ons knaagdier te maken had, dan was het afgeleid van de dialectvorm. Ik meen het te moeten afleiden van Zigeuners *rai* 'heer'. Tegen een marechaussee zien de zwervers op als een heer. De verkleiningsuitgang is te verklaren als gevoelssuffix, zoals in *woutje* 'agent'.
Sjang, kerk.
Trederikken, schoenen.

Totaal 13 woorden, waarvan *bink, mol* en *sjang* in het hele zuidelijk taalgebied voorkomen.

D II. Bargoens van Haaksbergen (1922) [bron 37]

In Haaksbergen genoteerd van een zwerver die de Achterhoek en Twente doortrok. Z'n grootmoeder was een Zigeunerin.

Bakkeroo, schaap. Zigeuners *bachró, bachré* ‘ram, schaap’. Bonaventura Vulcanius: *Bacro* ‘aries, veruex’; Von Sowa: *bakro, bacru, bakĕro, backero, wackro* e.a. ‘Schaf, Hammer. Alleen hier opgetekend.
Baloo, varken. Zigeuners *Baló*, mv. *balé* ‘varken’. Von Sowa: *balo, bâlo, pahlo* ‘Schwein’.
Bare, grote; *een bare snuffelink*, een grote neus. Komt ook voor in de vorm *baden* ‘groot’; *baden meles* ‘zwanger’. De wisseling *r - d* intervocalisch is een Saksisch verschijnsel (bed, be*rr*e; had hij, ha*rr*e). *Baden* is een hypercorrecte vorm. Zigeuners *baró* (m.); *barí* (vr.) ‘groot, opmerkenswaardig, edel’. Glossarium Van Ewsum-Kluyver: *bare*; Von Sowa: *bâro, baro, baru, bar* ‘gross, lang; hoch, wichtig’. Alleen hier opgetekend.
Betsje, eend. Grelman: *retze*; Ješina: *réce*; Von Sowa: *recka*; alle met de bet. ‘eend’. De *b*-Anlaut was oorzaak dat ik het woord eerst niet herkende. Nu noteerde ik in Wijhe *waterreitsje* ‘eend’, een contaminatie van *majemtrapper* ‘watertrapper’ en *reitsje*. Hier dus wel de *r*-Anlaut. Een verwisseling *b - r* is fonetisch niet te verklaren. Maar ik acht de volgende verklaring waarschijnlijk: het woord *b*etske bestaat in de betekenis ‘ei’ (Hebr. *beiçoh*); maar voor ‘ei’ bestaat al een woord *lousje* (dat overal voorkomt, maar dat ik niet terecht kan brengen). De eenden zijn van belang om de eieren. Die worden langs de waterkant gevonden. Nu is de vorm *betske* voor ‘eend’ ontstaan door bijgedachten aan *betske* ‘ei’. (Het Joods element is in deze geheimtaal zó groot, dat ik gerust mag aannemen dat het woord *betske* ‘ei’ bekend was.)
Bink, man, ook aanspreekvorm.
Bok, honger. Zigeuners *Boch* ‘honger’; *mé meráu bochátar* ‘ik sterf van honger’. Von Sowa: *bokh, bock, bōk, bok* ‘Hunger, Geiz’. Nergens elders gevonden.
Boezjiek, bos. In Geheimtaal (1769) C III, waarin ook veel Zigeunerwoorden, staat *Bosschik* ‘bos’. In m'n uitgave van de 18de-eeuwse lijst kon ik van het woord *Bosschik* geen verklaring geven. Ik kende toen de Haaksbergse vorm nog niet. We kunnen het woord afleiden van Zigeuners *Búcimo* ‘donker, nevelachtig’. Een gewoon procédé tot vormen van zelfstandige naamwoorden is: deze aanduiden met hun eigenschap: *hogerik* ‘hemel’; *dieperik* ‘kelder’; *wilderik* ‘haas’; dus *boezjiek* ‘de donkere’. Het Zigeunerwoord voor ‘bos’ is *vesj*. Von Sowa: *vêsj, wesch*, ook *bor*. Ook in dit woord zitten elementen van *boezjiek*: de wisseling *b - w* is gewoon.
Drom, weg. Geheimtaal (1769) (C III): *triem* ‘weg’; *over de drom* ‘over de weg’; *er tippelt een betske over de drom* ‘er loopt een eend over de weg’. Zigeuners *drom*, mv. *dromá* ‘weg, reis, loop’. Von Sowa: *drom, drŭm, druum, trom, drum* ‘Weg, Strasze, Gasse’.
Gatjesveesken (vgl. *jaakveesken*), fornuis. M'n zegsman beweerde dat dit woord *Baisroven* ‘Joods’ was. Dit is het zeker niet. Het tweede element zien we ook in *jaakveesken*, dat zonder twijfel Zigeuners is. In Groningen, D VIIB, noteerde ik *Gatje bangelo* ‘turf’. Het eerste element, *gatje*, is het Zigeunerwoord *chačárav* ‘branden’ (Ješina). Von Sowa geeft het woord *chačermaskəro* ‘zum Brennen bestimmt’. Dit zou wel eens hetzelfde woord kunnen zijn als *gatjesveesken*. Of *veesken* z'n vorm gekregen heeft doordat het als uitgang gevoeld werd, omdat het ook in *jaakveesken* voorkomt, durf ik niet beslissen. In elk geval worden deze twee woorden nogal eens gelijktijdig gebruikt: *Dok m'een jaakveesken um 't gatjesveesken an te*

maken - ‘Geef me een lucifer om het fornuis aan te maken.’ Hier alleen genoteerd.
Gennef, winkel. Staat in verband met het Zigeunerwoord voor ‘kopen’. Von Sowa: *bikĭnâva* ‘handel’. Ješina: *kinav* ‘kaufen’. Von Wlislocki, *Die Sprache*: *kinav* ‘ich kaufe’. Hier alleen genoteerd.
Gief, rogge, haver. In het algemeen ‘zaad’. Zigeuners *diu* ‘zaad, vrucht’, mv. *ghivá* ‘vruchten’. Von Sowa: *gîb, gib, givv, giebe, jiv, gihw* ‘Getreide, Korn’. Hier alleen genoteerd.
Glonze, fles; *glonzel*, glas. Ješina: *caklúno* ‘Glass (Gefäss)’; *caklo* ‘gläsern’; Von Sowa: *glendêri, glendalo* ‘Spiegel’. Ons woord staat m.i. in verband met deze Zigeuner-woorden. De omgeving waarin het voorkomt, wettigt deze bewering. Hier alleen.
Gokken, liegen. Ješina: *chochavav* ‘lügen’; Von Sowa: *chochəno, gooheno, chochno* ‘betrügen, falsch, erlogen’. Hier alleen.
Goone, zak. Zigeuners *gonó*, mv. *goné* ‘zak’. Von Sowa: *gôno, gono, gòhrno* ‘Sack’. Hier alleen.
Gorgel, hals; *ik briezel je de gorgel*, ik snijd je de nek af.
Jaakveesken, kachel, lucifer. Het eerste lid van de samenstelling is Zigeuners *iág*, mv. *iágu* ‘vuur, brand’. ‘Lucifer’ is Zigeuners *jagoló*; bij Von Wlislocki l.c. *jagóri. Jaak-veesken* zou, daar het zowel ‘kachel’ als ‘lucifer’ betekent, wel z'n oorsprongkunnen hebben in het bij *gatjesveesken* genoemde *chačermaskəro* ‘zum Brennen bestimmt’. Ook is het mogelijk een samenstelling van *iág* ‘vuur’ en *vêsj* ‘woud’ (Von Sowa). De bet. ‘hout’ volgt hier direct uit. *Jaakveesken* is dan ‘vuurhoutje’ (*iág* + *vêsj*).
Jekke, jas. Het woord is zeker niet identiek met het Nederlandse *jekker*. Dat zou geen geheimtaalwoord opleveren. Het is m.i. het Zigeunerwoord *bajengri*, met wegvallen van de niet-betoonde eerste lettergreep onder invloed van de bijgedachte aan ‘jas’.
Joekel, hond.
Joun, luizen. In Winschoten, D VIIB, opgetekend als *join*. Zigeuners *giú*, mv. *giuá* ‘luis’. Grelman: *jŭa* ‘luis’. De *n* in de Anlaut is een meervouds-*n*. Von Sowa heeft het woord niet.
Kachelientjes, kippen, ook *kachnientjes*.
Kalloone, gek. Werd me door m'n zegsman als ‘Joods’ opgegeven. Het is geen Joods. Ik vermoed dat het in betrekking staat tot Zigeuners *chalicíticho* ‘gek’. De Anlaut klopt in elk geval. Ik vond het Zigeunerwoord alleen bij Popp Serboianu. Het Joodse woord voor ‘gek’, *mesjokke*, is me ook opgegeven.
Karrejuks, karnemelk, vgl. *karriot* in Schijndel (A VII). *Karre* kan niet identiek zijn met *karne*; het dialect kent alleen de vorm *kane-melk*.
Knakert, hout. *Zullen we naar de boezjiek gaan en knakert brizelen?* - ‘Zullen we naar het bos gaan en hout breken?’ Zigeuners *chreácha* ‘tak, twijg’. Hier alleen.
Kolospeezer, kleermaker. Het eerste lid van de samenstelling is Zigeuners. Von Sowa: *koro, kôlo, kola, coole* ‘Jacke, Rock, Kleid’. *Peezer* als ‘maker’ bij voorbeeld nog in *treierspeezer, marospeezer*. Hier alleen.
Mangen, vragen; *manger*, bedelaar; *een kotter mangen*.

Maro, brood, voornamelijk ‘roggebrood’. ‘Wittebrood’ is *Witte Willem; marospeezer* is ‘bakker’.
Mas, vlees. Zigeuners *mas*, mv. *masá* ‘vlees’. Bonaventura Vulcanius: *Maasz* ‘Caro (Bohemicum)’. Von Sowa: *mas, mass, mās* ‘Fleisch’.
Mats, vis. Zigeuners *mació*, mv. *macé* ‘vis’. ‘Waldheimer Lexicon’ (Kluge l.c.): *Matschung* ‘Fische’. Niet bij Von Sowa. Hier alleen.
Matzen, mingere. Is ongetwijfeld een Zigeunerwoord. Moet het in verband gebracht worden met *mató* ‘drinker?’ (Von Sowa: *mates* ‘trunken, betrunken’). Of heeft dit woord meegewerkt tot vervorming van Zigeuners *muterawa* ‘pissen, wateren’ (Grelman)? In Groningen vond ik de vorm *moeteren*.
Mollen, doodmaken.
Molle: spek; *molk mangen* of *talven*, spek schooien. In Oldenzaal genoteerd: *gemol* ‘spek’; in Wijhe: *gemol* in de betekenis ‘spek, vlees’. Zigeunerwoord voor ‘spek’ is *balevas* (Ješina) of *bahlewas* (Von Sowa). ‘Das Pfullendorfer-Jauner-Wtb.’ (Kluge p. 344, no. 549) geeft voor ‘varken’ *bale*. De Anlautwissel *m - b* is geen bezwaar voor de afleiding *bale, balevas → molle*.
Moscherem, verklikker. Von Sowa: *moskero* ‘Maulmacher, Vorsteher, Schultheiss’. Geheimtaal (1769) (C III): *moskero* ‘schout’. *Cartouche* 1731 (C II): *baskroo* ‘onderschout’.
Peupelen, koken. Zigeuners *phabáu*, passivum *phabilém* ‘branden, in brand steken, warmte hebben’. Von Sowa geeft dit woord niet. Nergens gevonden.
Poesch, stro. ‘Waldheimer Lexicon’ (Kluge l.c., p. 189): *pos* ‘Stroh’. Von Sowa: *phus* ‘Stroh, Halm’. Hier alleen.
Schacht, kool, zuurkool. Zigeuners *sháh* ‘kool’. Von Sowa: *sjach* ‘Kraut, Kohl, Zugemüse’. Hier alleen.
Sjanken, trouwen. Afgeleid van *sjank* ‘kerk’.
Stammerie, stoel. Zigeuners *chamin* ‘stoel’. Von Sowa: *sjtamin, stàmmen, scammin, stamin* 1 ‘tafel’; 2 ‘stoel’; 3 ‘bank’. Van Ewsum-Kluyver: *stammyr*. Hier alleen.
Steernikkel, kat. Von Sowa: *sjtirna, stirrna, sterna, stirna* ‘Kater, Katze’ (?). De uitgang *-ikkel* vinden we bijvoorbeeld in *hoornikkel* ‘koe’, *sjikkernikkel* ‘dronkenlap’. Vgl. de lijst van Wijhe (D VI).
Stielie bajes: gevangenis. Combinatie van Zigeuners en Joods. Von Sowa: *sjtilepen, stiläpenn, stilibin, stilëpen* ‘Kerker, Gefängnis, Gefangenschaft’. Hier alleen.
Treders, schoen, voeten.
Treierspeezer, schoenmaker.
Vattelink, goed, beddengoed, in de samenstelling *mietevattelink*. Bonaventura Vulcanius: *plachta*; Von Sowa: *plachta, blachto, blachda* ‘grosses Tuch, Teppich, Bettuch’.

In totaal levert dus het Bargoens van Haaksbergen (Achterhoek; Oost-Overijssel) 42 Zigeunerwoorden. Sommige ervan zijn tot onherkenbaar wordens toe veranderd. Misschien zitten er nog wel enkele woorden die met Zigeuners in verband staan in de lijst, bijvoorbeeld *plant* ‘broek’; *selie* ‘olie’; *sprank* ‘zout’. Maar bij deze woorden is al m'n zoeken vergeefs geweest. Misschien zal een taalkundige, aan wetmatige etymologieën gewend, bij woorden als *vattelink, treders* e.a. het hoofd schudden over de gewaagde verbinding met een Zigeunerwoord dat met ons

woord soms maar alleen de Anlaut gemeen heeft. Maar wie een beetje in de geheimtalen gewerkt heeft, zal bespeuren dat de mogelijkheden tot verandering onder invloed van klank- en begripsassociaties onbegrensd zijn. Woorden als *osselekoris, rosjedekore, kippegapper, golve, zwijntje*, aan het Joods ontleend, zijn hier getuigen van (zie hoofdstuk I, 'Voorbeelden van woordvervorming door klank- en begripsassociatie'). Het Zigeunermateriaal in deze lijst is buitengewoon rijk. De begrippen zijn bijna alle uit de dagelijkse, huishoudelijke sfeer: levensbehoeften, gebruiksvoorwerpen, huisdieren. Verder enkele begrippen: 'gevangenis', 'bos', 'verrader', 'winkel', waarvan het Zigeunerwoord uit handel en wandel licht te verklaren is.

D III. Bargoens van Lochem (1921) [bron 38]

Bink, persoon; *daar is de bink* (met ongunstige bijgedachte: 'hij is er te veel').
Joekel, hond.
Mollen, doodmaken.
Sjank, kerk.

Vlak in de buurt van Haaksbergen vinden we dus een geheimtaal waar alleen de, ook uit het zuiden bekende, oude Zigeunerwoorden voorkomen. De ondervraagde personen waren geen zwervers meer, maar gezeten handelaars (kippenkooplui). Deze lui staan buiten de kring van de woonwagenbewoners.

D IV. Bargoens van Goor (1925) [bron 39]

De ondervraagde behoort tot de deftige groep kermisreizigers, die in het bezit zijn van een eigen tent, draaimolen, cakewalk enz. Deze groep heeft weinig of geen contact met de 'lagere' zwervers, die leven van wat de mensen hun geven, of... niet geven.

Bink, kerel.
Joekel, hond.
Kachelijntjes, kippen. De diftongering van de *ie* lijkt me gemaakt-deftig.
Mangen, vragen.
Maro, brood.
Ratjes, marechaussee.
Trippen, tritjes, schoenen.
Sjanken, trouwen.

Ook hier weer het gewone rijtje, dat we op *ratjes* na in de zuidelijke lijsten bijna algemeen aantroffen.

D V. Bargoens van Oldenzaal (1928) [bron 40]

Het materiaal is niet rijk. Ik heb drie lui ondervraagd. Eén ervan beweerde dat z'n vrouw een Zigeunerin was. Hij gaf me enkele uitdrukkingen als Zigeuners: *sal mi fooles* en *piep kas trodi machen* 'coïre'; *bekago* 'vagina'; *smago* 'margarine'. Ik kan deze woorden niet als Zigeuners identificeren.

Verder leverde dit onderzoek weer de gewone Zigeunerwoorden op:

Joekel, hond.
Kachelien, kip.

Kotter, boterham.
Mangen, vragen.
Maro, brood.
Gemol, vet en vlees. Zie *mol* in het Bargoens van Haaksbergen (D II).

D VI. Bargoens van wijhe (1931) [bron 41]

De aangaande dit Bargoens door mij ondervraagde zwerver beweerde nog niet zo heel lang 'op de baan' te zijn.

Bakkero, bakker. We hebben hier een Nederlandse stam + een Zigeunersuffix tot vorming van nomina agentis. Zigeuners 'bakker': *mârengəro* (Von Sowa). *Bakkero* is een contaminatie van *mârengəro* en *bakker*. Vgl. voor andere vormingen op *-ero*: *menengero* 'beul'; *moskero, prengero, mangepaskero* 'bedelaar' e.a.
Balo, varken.
Gemol, vlees.
Jaakfeeske, lucifer. Dit was niet het algemeen bekende woord. Meer werd gebruikt *streifelings*.
Joekel, hond; *joekeltje*, dubbeltje. Deze laatste bet. is ontstaan door een homoniem-afleiding (hoofdstuk I, 'Homoniemvormingen').
Kachlienen, kippen.
Kotter, boterham. Werd 'Brabants' genoemd.
Mangen, vragen.
Maro, brood. 'Is ouder dan *lechem*.'
Piotes, luizen. Popp Serboianu: *pisom* 'vlo'; Ješina: *pusjum* 'vlo'. Uit semantisch oogpunt lijkt me de afleiding van *piotes* uit *pisom* geen bezwaar. Hier alleen.
Roes, stro. Vgl. het Bargoens van Weert (A VI).
Sjanken, trouwen.
Steernikkel, kat.
Trederiks, schoenen.
Waterreits, eend. Vgl. *Betske* in de Haaksbergse lijst (D II).

In deze lijst treffen we 16 Zigeunerwoorden aan. De ondervraagde zwerver is van dezelfde klasse als die uit Haaksbergen. Deze groep heeft blijkbaar een geheimtaal met een vrij sterke Zigeunerinslag.

D VIIA, B. Bargoens van Groningen-Winschoten (1921-1925) [bron 42, 43]

D VIIB

Ik heb hier twee personen ondervraagd. De dame, die de geheimtaal in de winkel opving, vooral van zwervers uit Muntendam, hoorde de volgende woorden die Zigeuners zijn en waarvan enkele alleen hier genoteerd (hoofdstuk IV: D VIIB).

Gatje bangelo, turf. Voor *gatje* zie *gatjesveesken* in de Haaksbergse lijst (D II). *Bangelo* is een bnw., gevormd van *beng* 'duivel'. Von Sowa: *bengvălo, bangló* 'duivels'. Het woord zou dan vertaald luiden: 'vuur van de duivel'. Ik vind deze uitleg, die wat woordvorm betreft uitstekend past, onwaarschijnlijk om de beeldspraak waartoe ze leidt. Zou *gatje bangelo* niet in z'n geheel af te leiden zijn uit *chačermaskəro*

'zum Brennen bestimmt' (Von Sowa)? Wissel van *m* - *b* en *r* - *l* is fonetisch gewoon.
Mangen, bedelen.
Moeteren, mingere. Grelman l.c., p. 281: *muterawa* 'pissen, wateren'. Von Sowa: *mutərvâva*, idem. Nergens genoteerd.
Tjoeren, stelen. Zie de lijst van Weert (B VI): *schoeren*.
Treders, schoenen.

Dit materiaal levert enkele merkwaardige woorden op. *Gatje bangelo* en *moeteren* vond ik nergens; *tjoeren* alleen in Weert. Er zit in het Bargoens van Oost-Groningen, onder de zwervers van Muntendam, misschien wel een heel wat belangrijker Zigeunertaalelement: dan we hier hebben gevonden. Men moet er echter niet al te vast op rekenen bij nader onderzoek nog meer Zigeuners te vinden. De lijsten van Schijndel, en ook Weert, tonen ons aan dat een zeldzaam Zigeunerwoord (*pal, koetel, prengero*) kan voorkomen en dat er verder toch geen belangrijk Zigeunermateriaal te vinden is.

D VIIA

De tweede Groninger die ondervraagd werd, sprak zelf Bargoens. Woonplaats: Winschoten.
Berremientje, bed. Von Sowa: *pernica, bernizza, pernitscha* 'Federbett, Polster' (nergens genoteerd).
Bink, man.
Germanen, Zigeuners; *de Germanen zijn betoegd*, de Zigeuners zijn rijk. Door klanken begripsassociatie is hier het woord *Manesen* 'Zigeuners' vervormd.
Joekel, hond.
Jöin, luizen; vgl. Haaksbergse lijst (D II): *Joun*.
Kachlientjes, kippen.
Kotter, boterham.
Mannesen, Zigeuners; zie de lijst van Weert (B VI): *Manesch* (bnw.).
More, brood.
Treders, schoenen.

Ook hier naast de algemeen voorkomende enkele zeldzame woorden: *berremientje* en *jöin*.
Het getal Zigeunerwoorden in het Gronings Bargoens is dus ook betrekkelijk groot (14). Het centrum voor Zigeunermateriaal is wel de Achterhoek en Oost-Overijssel. Dit was wel te verwachten, daar de geschiedenis van de Zigeuners ons al leerde dat vooral Gelderland en Overijssel Zigeunerlanden waren.

Eindnoten:

334 Moormann, *Verwoert* [bron 16] en dezelfde: *Brg. 18de eeuw* [bron 7].
335 Zie hoofdstuk IV, de slotlijst i.v. *sjokkelmajem*.
336 Von Sowa: *gerrlo, kurlo* 'Kehle, Gurgel'. Zie hoofdstuk I, 'Voorbeelden van woordvervorming door klank- en begripsassociatie'.
337 De volgorde van de geheimtalen is dezelfde als die in hoofdstuk IV.
338 Zie hierboven, 'Vervolgingen buiten Nederland'.
339 Vgl. Moormann, *Brg. v. Maastricht* iv. *bink* [bron 23].
340 Idem, *Brg. v. Maastricht* i.v. *gieseke* [bron 23]; idem, *Brg. 18de eeuw. lijsje* [bron 7].
341 Idem, *Brg. v. Maastricht* i.v. *sjank, sjanken* [bron 23].
341* In origineel is eerst de informatie van lijst A VII gegeven en dan die van lijst A VI.
342 P. de Keyser, 'Bargoensch uit het midden der 19de eeuw', *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde* deel XLVI, afl. 2, p. 126 vlgg.
343 Vgl. Moormann, *Brg. v. Maastricht* [bron 23] en *Brg. 18de eeuw* [bron 7], onder *kachlientje* en *kakkerlak*.

344 Kluge, *Rotwelsch*, p. 183, no. LXXV.
345 Vgl. Moormann, *De Kramertalen*.
346 Ik neem hier, voor de gelijkheid, de fonetische transcriptie van dr. Endepols niet over.
347 Moormann, *Brg. v. Maastricht*, i.v. *ruschert* [bron 23].
348 Moormann, *Brg. 18de eeuw*, passim [bron 7].
349 In het Nederlands-Zigeuners noteerde ik: ‘een mooi café’ *sjugo kartsjomă*.

Conclusies

1 Er is een kern van Zigeunerwoorden die in bijna alle plaatsen voorkomt: *bink, gies, joekel, kachlientje, mangen, maro, mollen, sankse, trederikken*. Deze woorden zijn dus al heel vroeg ontleend en dagtekenen uit de eerste periode van het Zigeunerverblijf hier te lande, dus uit ± 1500.
De meest gehoorde woorden moeten in de taal van de Nederlandse zwervers zijn

overgegaan. Dat past voor deze woorden vrij wel: *mangen* en *maro* zijn wel de meest gebruikte woorden; *joekel*, de vreesaanjagende hond; *mollen*, het doodmaken; *bink* en *gies*, aanspreekvormen, zijn al even veelvuldig; opmerkelijk is *sankse* 'kerk'. Maar we weten dat de eerste Zigeuners nogal vroom deden. Deze enkele woorden geven ons al een diepe kijk in het armelijke leven van de zwervers.

2 Buiten die vaste woorden komen in de zuidelijke geheimtaalgroepen, en dan vooral de Belgische, weinig of geen Zigeunerwoorden voor. Eerst Schijndel en Weert geven nieuw materiaal.

3 In de noordelijke groepen geven de geheimtalen van de Achterhoek en Overijssel het belangrijkste Zigeunermateriaal. Het aantal Zigeunerwoorden in een geheimtaal verschilt van groep tot groep.

4 Het zijn Zigeuners die de nieuwe Zigeunertaalelementen in enkele van de onder 3 genoemde groepen brachten, bijvoorbeeld Haaksbergen. Van zo'n groep uit worden de woorden weer onder andere zwervers verspreid.

5 In de grote steden treffen we, behalve de onder 1 genoemde woorden, bijna geen Zigeuners aan. We hebben hier te doen met speciale 'dieventaal'.

6 In het Zigeunertaalmateriaal weerspiegelt zich de gedachtesfeer, de zorg en de nood van de zwervers; hun hele sociale leven: eten, drinken, vee, gevogelte, politie, huishoudelijke zaken, levert de begrippen waarvoor woorden bestaan.

7 Het belangrijkste historische materiaal vonden we in de lijst van 1769 (C III). Ook dit is, evenals ons eigen woordmateriaal, uit de mond van niet-Zigeuners opgetekend.

8 Het opsporen van vreemdetaalelementen in de geheimtalen levert eigenaardige moeilijkheden op. Door speciale procédés van betekenisverandering, door klank- en begripsassociatie, door verhoringen ontstaan zulke afwijkingen dat het grondwoord dikwijls onherkenbaar is. Het is met het oog hierop absoluut noodzakelijk *veel* te verzamelen, in *veel verschillende streken* en al het materiaal *gescheiden* te houden. Verzamellijsten als van Verwoert (C VIII) leren ons niets omtrent de geheimtalen.

Overzicht van de Zigeunerwoorden in de geheimtalen

De transcriptie van de Zigeunerwoorden berust op Von Sowa, Ješina of Popp Serboianu.[350]

Ago, boer. Zig. *Gagio*. Nijmegen. Zie *galo* en *kokalloos*.

Agorin, boerin. Nijmegen.

Akowelo pesco. Hilversum. Zig. *ano kova pehtscha* 'ich lege Pech in dieses' (twijfelachtig).

Baffen, openen, in *baffen de val*. Lijst 1769. Ješina *pchrav duvar* 'openen deur'; vgl. *val.*

Bakkeroo, schaap. Haaksbergen. Zig. *bachró*, mv. *bachré* 'ram, schaap'.

Bakkeroo, bakker. Wijhe, is *bakker* + Zig. *-ero* tot vorming van nomina agentis.

Baloo, varken. Haaksbergen, Wijhe. Zig. *baló* 'varken'.

Bare, grote. Haaksbergen ook *baden*. Zig. *baró* 'groot'.

Baskroo, onderschout; zie *moscherem*.

Berremientje, bed. Winschoten B. Zig. *pernica, bernizza* 'bed'.

Betsje, eend. Haaksbergen. Vgl. *waterreits* in Wijhe. Zig. *réce, recka*.
Bink, man, persoon, enz. Zele, Roeselare (*being*), Antwerpen, West-België (*bijn*); St.-Truiden, Maastricht, Breyell; Nijmegen, Haaksbergen (aanspreekvorm), Lochem, Goor; *Cartouche* (1731), lijst 1769, Verwoert, *De Boeventaal*. Is algemeen verspreid. Zig. *béng*, mv. *bengá* 'duivel'.
Blij, spion. Lijst 1769. Zig. *beléa* 'gevaar, slechte zaak'.
Boezjiek, bos. Haaksbergen; vgl. *bosschik*.
Bok, honger. Haaksbergen. Zig. *boch* 'honger'.
Bosschik, bos. Lijst 1769. Zig. *búcimo* 'donker, nevelachtig', of Zig. *vesj, wesch* 'woud'.
Calopani, koffie. Lijst 1769. Zig. *chaló* 'zwart'; *pani* 'water'.
Catelerke, kasteel. Lijst 1769. Zig. *chatúna* 'tent, tabernakel'?
Chaf, melk. Roeselare. Zig. *pisjav* 'melken'; vgl. *saf en taf*.
Chanke, kerk. Zele, Roeselare, Schijndel (*sjank*), Maastricht, Nijmegen, Haaksbergen (*sjanken*), Lochem, Goor, Wijhe, lijst 1769 (*sakken*). Zig. *kangheri* 'kerk'.
Charo, degen. Lijst 1769. Zig. *châro, chadum, goro* 'degen'.
Coddele, molen. Lijst 1769. Zig. *chatli* 'molenwiek, haspel'.
Daet, een, vader. Lijst 1769. Weert: *tata*. Zig. *dád*, mv. *dadá* 'vader'.
Dey, moeder. Lijst 1769. Zig. *dái*, mv. *daiá* 'moeder'.
Docken, geven. Niet in de lijsten opgenomen. Zig. *dau* 'geven'? Komt voor in lijst 1769, Maastricht en de noordelijke groepen.
Don, rug. Lijst 1769. Zig. *dumó* 'schouder, rug'. Zie *douw*.
Douw, rug. Lijst 1769. Zie *don*.
Drom, weg. Haaksbergen. Lijst 1769: *triem* (zie daar). Zig. *ó drom* 'de weg'.
Gaff, de wacht. Lijst 1769. Zig. (Ješina): *xan gévav* 'waken'.
Gajie, boerin. Lijst 1769. Zig. *gagi*, en *gaji* 'boerin'. Zie *ago* en *gees, gies*.
Galo, boer. Weert. Zie *ago* en *kokalloos*.
Garkepin, koper. Zig. *jarskom* 'koper'. Ješina: *charkom* 'koper'; *charkúno* 'koperen'. Zie *kakkerlak*. (*Cartouche* 1731.)
Gatje bangelo, turf. Winschoten. Zie *gatjesveesken*. Zig. *iág* 'vuur' + *bangelo* (bnw. van *beng* 'duivel'), dus 'vuur des duivels' of *chacermaskəro* 'bestemd tot branden'?
Gatjesveesken, fornuis. Haaksbergen. Zig. *chacermaskəro* 'zum Brennen bestimmt'. Zie *jaakveesken* en *gatje bangelo*.
Gees, gies, vrouwspersoon. Zig. *gaji* 'boerin'. Zele (*geeze, gieze*), Roeselare (*geeze*), Antwerpen (*gieseke*), Schijndel (*giese*), St.-Truiden (*gieze*), Maastricht (*gieseke*), Weert (*geeze*). Lijst 1769, *De Boeventaal* (*gies*).
Gemol, spek. Zie *molle*.
Gennef, winkel. Haaksbergen. Von Sowa: *bikĭnâva* 'handel'. Ješina: *kinav* 'kopen'. (*Ginniske* bij Verwoert is wel anders te verklaren.)
Germanen, Zigeuners. Winschoten. Zie *Manesen*.
Gers: om het-gebracht, doodsteken. Lijst 1769. Zig. *ghes*, mv. *ghesá* 'dag, daglicht'.
Gief, rogge, haver; 'zaad' in het algemeen. Haaksbergen. Zig. *diu* 'zaad, vrucht' (ook *ghíu*), mv. *ghivá* 'zaad, bewerkte akkers'.
Gies, zie *gees*.
Glonzel, fles, glas. Haaksbergen. Von Sowa: *glendêri, glendalo* 'Spiegel'; Ješina: *caklo* 'glazen'; *caklúno* 'glas, vaatwerk'.

Gokken, liegen. Haaksbergen. Von Sowa: *chochəno* e.a. ‘gelogen, bedriegen’.
Goone, zak. Zig. *gonó*, mv. *goné* ‘zak’.
Gorgel, hals. Haaksbergen, Schijndel. Zig: *chór* ‘keel’. Von Sowa: *gerrlo, kurlo* ‘keel, hals’.
Jaakveesken, lucifer. Haaksbergen. Zie *gatjesveesken* en *gatje bangelo*. Zig. *iág* ‘vuur’ + *vésch* ‘hout’, of *chačermaskəro*. (Zig. *iagaló* ‘lucifer’.)
Jekke, jas. Haaksbergen. Ješina: *bajengri* ‘jas’.
Joekel, joekert, tjoekel, hond. Roeselare (*jokker* of *tjoeker*), Antwerpen, West-België (*joe-chert*), St.-Truiden (*sjoeker*), Weert, Nijmegen, Haaksbergen, Goor, Wijhe, Oldenzaal, Winschoten B, *De Boeventaal* (*tjoekel*), Hilversum. Zig. *giuchél* ‘hond’.
Joekeltje, dubbeltje. Wijhe. Homoniemvorming: ‘dubbeltje’ is ‘hondje’ is *joekeltje*.
Jöin, luizen. Winschoten, Haaksbergen. Zig. *giú*, mv. *giuá* ‘vlo’ (bij Grelman ook ‘luis’). Zie *joun*.
Jokker, hond. Zie *joekel*.
Joun, luizen. Haaksbergen, Winschoten. Zie *jöïn*.
Kachelientje, kakelientje, kakelinnen, kip, kippen. Schijndel (*kakelinnen*), Weert (*kakeling*), Nijmegen, Haaksbergen, Goor (*kachelijntjes*), Oldenzaal, Wijhe, Winschoten, lijst 1769 (*kakkerlak*), Hilversum. Zig. *chaini*, mv. *chaineá* ‘kip’.
Kakelinnen, kippen. Schijndel. Zie *kachelientje*.
Kakkerlak, hoen. Lijst 1769. Zie *kachelientje*.
Kakkerlak, koper. *Cartouche* 1731. Zie *garkepin*.
Kalloone, gek. Haaksbergen. Zig. *chalicíticho* ‘gek’.
Karrejuks, karnemelk. Haaksbergen, Schijndel (*karriot*). Zig. *kerdo thud*, karnemelk.[351]
Karriot, karnemelk. Schijndel. Zie *karrejuks*.
Katsjemme, luimkeet, penne, slaapstee. Zig. *gertschemiha; De Boeventaal*.
Kheer, huis. Lijst 1769. Zig. *chér* ‘huis’.
Kiel, boter. Lijst 1769. Zig. *chil, khil* ‘boter’.
Kiral, kaas. Lijst 1769. Zig. *chirál* ‘kaas’. Zie *kievel*.
Kievel, kaas. Lijst 1769. Zie *kiral*.
Kisler, beurzensnijder. Lijst 1769. Zig. *chisi* ‘beurs, zak’. Mogelijk is hier afl. van Rabbijns: *kîzs* ‘geldbuidel’.
Klimbosch, bedelvoogd of dienaar. Lijst 1769. Zig. *kliderpaskəro, gliterpaskəro* ‘iemand die je opsluit’; *klidərpen* ‘boei’.
Knakkert, knakert, hout. Haaksbergen. Zig. *chreácha* ‘tak, twijg’.
Knaspels, stokken. Lijst 1769. Zig. *kasjt* ‘stok’ (?).
Koetel, kookpot. Schijndel. Ješina: *kućí* ‘pot’.
Kokalloos, boer. Lijst 1769. Zig. *ó galo* ‘boer’. Zie *galo, ago*.
Kolospeezer, kleermaker. Haaksbergen. Zig. *koro, kôlo* e.a. ‘jas, kleed’.
Koro, bierkan. Lijst 1769. Zig. *chór*, mv. *chóra* ‘hals van een fles’. Ješina: *koro* ‘kan’.
Kotter, boterham. Schijndel, West-België (*kotterik*), Weert (*kottering*), Nijmegen, Oldenzaal, Wijhe, Winschoten B. Zig. *chotór* ‘stuk’; *chotór manro* ‘stuk brood’.
Lap, drost. Lijst 1769. Von Sowa: *laveskəro, lawiskro* ‘Sprecher, Vorsteher’.
Lovie, geld. Weert, Nijmegen. Zig. *loó*, mv. *lové* ‘geld’.
Malliu, lood. Lijst 1769. Zig. *molĕvo, mollîwo, molîwo* ‘lood’. Ješina: *molivo* ‘idem’.

Manesen, Zigeuners. Weert (bnw. *manesch*). Winschoten (*Germanen*). Zig. *ó manúsh* ‘de man’.
Mangen, vragen. Roeselare (*manken*), West-België, Haaksbergen, Goor, Oldenzaal, Wijhe, Groningen, *De Boeventaal*. Zig. *mangáu*, imperatief *máng* ‘vragen’.
Maro, brood, boterham. Weert, Nijmegen, Haaksbergen, Goor, Oldenzaal, lijst 1769, Hilversum. Zig. *manrô* ‘brood’.
Marospeezer, bakker. Haaksbergen. Vgl. *kolospeezer*.
Mas, vlees. Haaksbergen. Zig. *más* ‘vlees’.
Mats, vis. Haaksbergen. Zig. *mació* ‘vis’.
Matzen, mingere. Haaksbergen. In verband met Zig. *mató* ‘drinker’, of *mats* ‘vis’.
Moels gekeerd, hij is vermoord. Lijst 1769. Zie *mollen*.
Moeteren, mingere. Winschoten. Zig. *mutərvâva* ‘wateren’. Grelman: *muterawa* ‘pissen, wateren’.
Mollen, doodmaken. Zele, Roeselare, West-België, Kempen, St.-Truiden, Maastricht, Groenstraat, Breyell, Nijmegen, Haaksbergen, lijst 1769, Hilversum. Zig. *muló* (bnw.) ‘dood’.
Molle, spek. Haaksbergen, Oldenzaal (*gemol*), Wijhe (*gemol*). Zig. *bahlewas, balevas* ‘spek’ (zie *gemol*).
Mool, wijn. Lijst 1769. Zig. *mól* ‘wijn’.
Moscherem, verklikker. Haaksbergen, *Cartouche* 1731 (*baskroo* ‘onderschout’), lijst 1769 (*moskero* ‘schout’). Zig. *moskəro* ‘grootspreker, schout’.
Moskero, schout. Zie *moscherem* en *baskroo*.
Murf, mond. In alle plaatsen. Niet in de lijsten verwerkt, omdat de afl. me te onwaarschijnlijk voorkomt. Zig. *mui* ‘mond’ (?).
Obij, duivel. Lijst 1769. Zig. *ó beinck* ‘de duivel’?
Pal, haar. Schijndel. Zig. *bal* ‘haar’.
Pavel, appel. Nijmegen, Hilversum. Zig. (Kluge *xxv*): *paba* ‘appels’; Grelman: *pahuj* ‘appel’.
Peupelen, koken. Haaksbergen. Zig. *phabáu*, passief ‘phabilém ‘branden, in brand steken, warmte hebben’.
Pheen, zuster. Lijst 1769. Zig. *phén* ‘zuster’.
Phraal, broer. Lijst 1769. Zig. *phrái*, mv. *phrál* ‘broer’.
Pieckes, voeten. Lijst 1769. Zig. *pîrgənes* ‘barrevoets’; *phiro* ‘voeten’.
Piotes, luizen. *Cartouche* 1731: *pieoot* ‘luis’. Wijhe. Zig. *pisom, pusjum* ‘vlo’.
Poesch, stro. Haaksbergen. Zig. *phus* ‘stro, halm’, vgl. *roesch*.
Pooi, rivier. Henese Fleck, Groenstraat (‘dorst’), Maastricht (*pooien* ‘drinken’). Zig. *ó phái* ‘de rivier’.
Prengero, marechaussee. Weert. Von Sowa: *pireskəro*, ook *pirengĕro* (met?), ‘Gerichtsdiener’.
Rani, juffrouw. Lijst 1769. Zig. *Rani* ‘prinses, aristocrate’.
Ratjes, marechaussee. Sittard, Nijmegen, Wijhe, Hilversum. Zig. *rái* ‘edele, waardigheidsbekleder’.
Rejago, beul. Lijst 1769. Samenstelling van *rey* ‘heer’ + *iago* ‘vuur’, dus ‘man die het brandmerk geeft’? Of hetzelfde woord als *reynjaken*? Zie *reynjaken*.
Reya, heer. Lijst 1769. Zig. *rái* ‘edele’.

Reynjaken, bedelvoogd of dienaar. Lijst 1769. Zig. *raïchano* (bnw.) ‘heerachtig, aristocratisch’. Zie *rejago*.
Roep, zilver. Lijst 1769. Zig. *rúp* ‘zilver’.
Roes, stro. Weert, Wijhe. Contaminatie van *roeschert* en *poesch*. Zie *poesch*.
Saf, melk. Zie *chaf* en *taf*.
Sasser, ijzer. Lijst 1769. Zig. *saster, zaster* ‘ijzer’.
Schacht, kool, zuurkool. Haaksbergen. Zig. *sháh, sjach* ‘kool, groente’.
Schel, moordpriem. Lijst 1769. ‘Waldheimer Lexicon’ (Kluge, p. 188): *zschei* ‘dolk’.
Schiebin, bed. Lijst 1769. Zig. *cîben* ‘bed’.
Schoeren, stelen. Zie *tioren*.
Schoerie, mes. *Cartouche* 1731 (*schuyer* ‘mes’; *schuyeren* ‘snijden’). Lijst 1769. Zig. *schuri* ‘mes’.
Schuyer, mes. Zie *schoerie*.
Sjank, kerk. Zie *chanke*.
Sjanken, trouwen; van *sjank* ‘kerk’. Zie *sjank*.
Sjoeker, hond. Zie *joekel*.
Slagen inten, pijnigen. Lijst 1769. Von Sowa: *silâwa* ‘notzüchtigen, zwingen, besiegen’.
Sonnekey, goud. Lijst 1769. Ješina: *somnakaj*; Von Sowa: *sonəkai* ‘goud’.
Spielepin, steek. Lijst 1769. Zig. *sjpilava* ‘steek’.
Staaje, lopen; *instayen*, inspringen. Lijst 1769. Von Sowa: *sjtava* e.a., *stejom, stan* ‘springen, huppelen, ontwijken, staan’.
Stammerie, stoel. Haaksbergen. Zig. *schamin, sjtamin* ‘tafel, stoel, bank’.
Steernikkel, kat. Haaksbergen, Wijhe. Zig. *stirna, sterna* ‘kater, kat’ (?). Zie *sterling*.
Steggering, een degen. Lijst 1769. Van Duits Zig. *sjtachəlengero* ‘egel’. Zie *bakkeroo*.
Sterling, kat. Lijst 1769. Zie *steernikkel*.
Stibbelens, stal. Lijst 1769. Zig. *sjtilĕpen, sjtilibin* ‘kerker, gevangenis, gevangenschap’.
Stielie bajes, gevangenis. Haaksbergen. Zig. *sjtilepen* (zie *stibbelens*).
Straay om vooij, loop weg. Zie *staaje*.
Taf, melk. Zie *chaf*.
Tata, vader. Weert. Zig. *dad*, mv. *dada* ‘vader’.
Tiaro, bord. Lijst 1769. Zig. *cearó, ciaró* ‘bord’.
Tjoeker, hond. Zie *joekel*.
Tioren, stelen. Lijst 1769. Weert (*schoeren*), Winschoten (*tjoeren*). Zig. *cioráu* ‘stelen’.
Tjoeren, stelen. Zie *tioren*.
Treders, treiers, triejers, schoenen. Schijndel, Kempen (*treden*), Nijmegen (*trederikken*), Haaksbergen, Goor (*trippen*), Wijhe (*trederiks*), Winschoten (A, B), Lijst 1769 (*trieyers*), *De Boeventaal*. Zig. *cirach* en *tirach* (‘Waldheimer Lexicon’ in Kluge l.c.), schoenen.
Trieijers, schoenen. Zie *treders*.
Triem, een weg. Lijst 1769. Zie *drom*.
Uá, neen. Lijst 1769. Zig. *bá* ‘neen’.
Val, de, de deur. Lijst 1769. Schijndel (*veel*), Nijmegen. Zig. *duvar* ‘deur’. Zie *baffen de val*.

Vattelink, goed. Haaksbergen: *mietevattelink* ‘beddengoed’. Zig. *plachta* ‘doek, beddengoed’. Zie *vlok*.
Vlok, in *bultvlok*, beddenlaken. Zie *plachta*.
Verblassen, wurgen. Lijst 1769. Zig. *bladâva* ‘ophangen’.
Waterreitsje, eend. Wijhe. Zie *betske*.

De volgende lijst geeft de Zigeunerwoorden met de daarvan afgeleide geheimtaal-woorden. Ik rangschik de woorden volgens het letterteken alfabetisch; *ch* staat dus vóór *ci*. De *c* en *č* zijn onder de *c* gezet en hun plaats wordt bepaald door de volgende letter; *c* = *k* staat bij de *c*. Deze methode is me bij het nazoeken het gemakkelijkste gebleken. Als men de bovenstaande lijst nagaat, vindt men wáár de Zigeuner-woorden genoteerd zijn en welke de betekenis is.

Zigeuners	***Geheimtaal***	***Zigeuners***	***Geheimtaal***
bá	*uá*	chisí	*kisse*
bachró	*bakkeroo*	chochəno	*gokken*
bahlewas	*molle, gemol*	chor	*koro*
bajengri	*jekke*	chotor	*kotter*
bal	*pal*	chreácha	*knakkert*
baló	*baloo*	ciaro	*tiaro*
baró	*bare, baden*	čiben	*schiebin*
beléa	*blij*	cioráu	*tjoeren, schoeren*,
béng	*bink, obij, gatje*		*tioren*
	bangelo	ciuri	*schoerie, schuyer*
bikinâva	*gennef*		
bikĭnĕpaskəro	*bietsert*	dadá	*tata, daet*
bladâwa	*verblassen*	dau	*docken*
boch	*bok*	déi	*dey*
búcimo	*boezjiek, bosschik*	drom	*drom, triem*
		dumó	*don, douw*
chačermaskəro	*gatjesveesken, gatje bangelo*	duvar	*de val*
chaini	*kachelientje, kakelinnen* e.a.	-ero (uitgang),	*bakkeroo*
chalicíticho	*kalloone*	gagio	*ago, galo, kokalloos*
chaló	*calopani*	gaji	*gees, gies, gajie*
changhereá	*chanke, sjank, sjanken*	gerrlo	*gorgel*
charkúno	*garkepin, kakkerlak*	ghes	*gers*
charo	*charo*	ghíu, ghiva	*gief*
chatli	*coddele*	giú	*joun, jöin*
chatuna	*catelerke*	giuchél	*joekel* e.a.
chér	*kheer*	glendêri, glendalo	*glonzel*

chil	*kiel*	gonó	*goone*
chiral	*kiral, kievel*		

Zigeuners	***Geheimtaal***	***Zigeuners***	***Geheimtaal***
iág	*jaakveesken*	phiro, pîro	*pieckes*
		phrái, mv. phrál	*phraal*
kartsjŏmă	*katsjemme*	pīrengĕro	*prengero*
kašt	*knaspels*	pišav	*chaf, saf, taf*
kerdo thud	*karrejuks, karriot*	pišom	*piotes*
kliderpaskəro	*klimbosch*	plachta	*vattelink, vlok*
koro, kôlo	*kolospeezer*	pos, phus	*poesch*
kuči	*koetel*		
		raïchano	*reynjaken*
laveskəro,	*lap*	rái	*ratjes*
loó, lové	*lovie*	rái	*reya* (*reynjaken*)
		rani	*rani*
mació	*mats*	recka, réce	*betsje, waterreits*
mangáu	*mangen*	rúp	*roep*
manrô	*moro, maro*		
manúsh(ó)	*Manesen (Germanen)*	saster, sástri	*sasser*
más	*mas*	silâva	*slayen*
mató	*matzen*	sjach, scháh	*schacht*
mól	*mool*	sjpilava	*spielepin*
molĕvo, molliwo	*malliu*	sjtachəlengero	*steggerig*
moskəro	*moskero, moscherem*	sjtamin, schamin	*stammerie*
mui	*murf*	sjtava e.a.	*staaje, straaij*
muló	*molle, mollen, moels*	sjtilepən, stilibin	*stibbelens, stielie bajes*
mutərvâva	*moeteren*	sjtirna	*steernickel, sterling*
		sonəkai	*sonnekey*
paba, pahuj	*pavel*		
pani	*calopani*	tirach	*trieijers, treders* e.a.
pchrav	*baffen (deval)*		
pernica, bernizza	*berremientje*	veš	*jaakveesken, bosschik*
phabáu, passief	*peupelen*		
phabilem		xan gévav	*gaff*
phái (ó)	*pooi, pooien*		
phén	*pheen*	zschei	*schel*

In totaal dus 104 Zigeunerwoorden, beantwoordend aan ± 125 woorden in de geheimtalen. Deze getallen geven dus wel een heel andere kijk op de Zigeunerinvloed in onze geheimtalen dan de 13 woorden die prof. De Goeje in het *Album Kern* bijeenbracht.

In de woordenlijst heb ik tweemaal, bij *katsjemme* en *karrejuks*, de Nederlandse Zigeunertaal genoemd. Ik bezit hierover rijk materiaal, dat ik noteerde nadat dit hoofdstuk geschreven was. Ik hoop t.z.t. hierover een aparte studie te schrijven, aangezien dit Zigeuners geen geheimtaal is en dus buiten het bestek van dit boek valt.

Eindnoten:

350 Om technische redenen is een enkele letter bij Von Sowa vervangen door zijn fonetisch equivalent. C III is aangegeven als *lijst* 1769 [bron 7].
351 In het Nederlands-Zigeuners is 'karnemelk' *sjudle thud*; 'gekookte melk' is *kherdo thud* (eigen aantekeningen).

De geheimtalen deel II
Bronnenboek

Woord vooraf

In het ‘Woord vooraf’ van *De Geheimtalen*[352] schreef ik een belofte neer: ‘Al het verzamelde materiaal zal verwerkt worden in de geest van Kluges *Rotwelsch*.[353] Dat zal een vervolg zijn op de theoretische beschouwing van de geheimtalen, welke in dit werk gegeven wordt. Als blijkt dat er bij het publiek enige belangstelling voor deze studie bestaat, zal het tweede deel, het “Bronnenboek”, dat in handschrift zo goed als gereed ligt, uitgegeven worden.’

Deze belofte los ik nu in. De belangstelling voor *De Geheimtalen* was er, niet alleen binnen, maar ook buiten de grenzen van ons land.

En daardoor aangemoedigd, schreef ik dit Bronnenboek, waarbij de afstand van ‘zo goed als gereed’ tot ‘gereed’ veel groter was dan ik zelf vermoedde.

Kluge schrijft in zijn ‘Vorwort’ (l.c., p. VIII): ‘Es ist wohl ausgeschlossen, dass jemand ebensoviel Zeit und Kosten für die Beschaffung der Quellen verwendet, wie ich es gethan habe, oft genug von Glück und Zufall begünstigt.’ Deze woorden maak ik tot de mijne.

Maar Kluge had al voorwerkers. Men denke alleen maar aan de vier delen van Avé-Lallemant en de notities van Josef Maria Wagner. En Kluge had een medewerker, de ‘Tübinger Freund’, ‘der mit unermüdlichem Eifer den levenden Ausläufern des Rotwelsch nachgegangen ist; er hat sommerliche und winterliche Reisen nicht gescheut, um mir das alte Rotwelsch im Schwabenland als lebende Sprache nachzuweisen’. De levende geheimtalen in ons land heb ik zelf moeten onderzoeken.

Volledig is dit onderzoek uit de aard der zaak niet. Zeeuws-Vlaanderen bv. en Friesland moeten nog doorvorst worden. Maar er komt een tijd dat men een streep onder zijn werk moet zetten, om er een synthese van te schrijven. Door het eigenaardig groeiproces, de hypertrofie, wast het materiaal steeds aan, groeit naar alle kanten uit, en een psychologische beschouwing van deze taal woeker zou heel wat uitgebreider kunnen zijn dan in *De Geheimtalen*, hoofdstuk I. Ik geloof echter dat deze studie het best tot zijn recht komt in een etymologisch woordenboek van de geheimtalen.

Elk woord toch heeft zijn eigen geschiedenis; van enkele is ze zo te vinden; van andere kán men ze opbouwen; en de geschiedenis van het overgrote deel is nooit meer te achterhalen. Misschien zou, na een goed woordenboek, een synthese te schrijven zijn over de ‘hypertrofie’ in de geheimtalen, die ons een verrassende kijk zou geven in ‘taalgroei’ en ‘taalontwikkeling’ in het algemeen. Ook de sociologische structuur zou hier in haar fijnste geledingen bestudeerd kunnen worden.

Een ‘Voorwoord’ is niet de geschikte plaats, dieper op deze kwesties in te gaan.

De gepubliceerde bronnen zijn alle van een korte inleiding voorzien, waarin verwezen is naar studies over deze bronnen, en vooral naar de beschouwingen in *De Geheimtalen*. Zo vormt dit boek, hoewel het een zelfstandig werk is, toch een geheel met het genoemde. Ik wilde liever niet spreken van deel I en II. Dit deel kan aangehaald worden als *De Geheimtalen, Bronnenboek*; het eerste deel als *De Geheimtalen*.[353*]

Wie wel eens met Kluges *Rotwelsch* gewerkt heeft, weet dat het bijna onbruikbaar is: er mankeert een register aan. Zó erg is dit gebrek, dat ik er zelf een register van aangelegd heb, een niet te onderschatten werk (± 10.000 kaarten).

Dit *Bronnenboek* heeft zijn register. Alle woorden zijn erin opgetekend, met alle vindplaatsen. Het bevat ruim 5600 woorden. Een vluchtig doorbladeren geeft al een aardige kijk op de constructie van de geheimtalen. En de gevolgde methode, van zoveel mogelijk bronnen zoeken, en zoveel mogelijk noteren, ook in plaatsen die dicht bij elkaar liggen, wordt door het register volkomen gerechtvaardigd. Nu is er perspectief in de woordenlijst. We zien wat algemeen is en wat sporadisch voorkomt. Een speciaal onderzoek van de woorden met veel vindplaatsen kan verrassende resultaten opleveren en ons misschien stukken van een 'oergeheimtaal' verschaffen. Deze studie moet dan niet tot ons land beperkt blijven.

In het register zijn niet alle concordanties opgegeven: dat hoort thuis in een woordenboek; het register zou er onmatig door uitdijen.

Toen in 1844 de *Mystères de Paris* vertaald werden, schreef de bewerker: 'Wij Hollanders kennen geen dieventaal.'

In 1856 wist Franrisque-Michel[354] over het 'Argot Hollandais' het volgende mee te delen:

> Comme les autres peuples de l'Europe, les Hollandais ont également leur argot, désigné chez eux par les noms de *bargoens* et de *dieventael*. Un magistrat hollandais, sans trop s'embarrasser du mérite littéraire des *Mystères de Paris*, y a pris ce qui était à sa convenance. Juge d'instruction à Hoorn, ayant à causer journellement avec des gens de l'acabit du Maître d'école et de la Chouette, il a considéré l'oeuvre de M. Eugène Sue comme un simple manuel de l'argot mis en variation. En conséquence, il en a extrait tous les termes du langage des voleurs, et les a traduits en *bargoens*, en s'aidant des dictionnaires de l'argot allemand, publiés à Leipzig en 1833, par monsieur J. von Train, et à Magdebourg, en 1843, par monsieur Anton. Ce travail est inséré dans *l'Algemeene Konst- en Letterbode* du 22 mars 1844, no. 13, pag. 194-200. Voyez le *Bulletin du Bibliophile belge*, tome I, pag. 243.

De lezer kan deze studie vinden in bron 12. Wat Michel over het gebruik van Von Train[355] en Anton[356] schrijft, is voor zijn rekening. Maar heel veel was er blijkbaar nog niet bekend omtrent onze geheimtaal.

Jos. Maria Wagner[357] weet in 1861 zeven bronnen van het Bargoens en drie van het 'Krämerwelsch of Brigade'. Het zijn bron 5, 8 (Van Hamelsveld), 11, 12, 14 en 15, terwijl Wagner no. 115 geen bron is. Voor het Krämerwelsch geeft hij enkele bronnen van het Bargoens van Zele op (bron 9).

In 1860 schreef te onzent Verwoert zijn studie: zie bron 16.

I. Teirlinck[358] stelde in 1886 zijn *Woordenboek van Bargoensch* samen en leverde daarmee het eerste grotere werk, waarin echter nogal wat fouten voorkomen (zie *De Geheimtalen I*, o.a. hoofdstuk I, 'Drukfouten'. Teirlinck gebruikte zeventien bronnen, echter zeer onkritisch. Acht ervan zijn werkelijke authentieke bronnen.

Dr. J. van Ginneken[359] wijdde in 1914 een hoofdstuk aan 'het Bargoens', totaal 41

bladzijden. Dit hoofdstuk, hoe verdienstelijk overigens, is toch niet meer dan een bescheiden proeve van synthese.

Dit kleine historische overzicht gaf ik om het belang van het hier gebodene aan te tonen. Het *Bronnenboek* geeft 49 bronnen, waarvan een groot deel tot nu toe nooit gepubliceerd is, met een totaal van 5600 woorden. Ik geloof niet te veel te zeggen, als ik beweer dat deze uitgave nodig en verantwoord is, zelfs in deze crisistijd.

Nodig op de eerste plaats voor ieder in Nederland die zich met lexicografie bezighoudt.

En verder voor criminalisten, voor sociologen en folkloristen. ‘Das ganze Werk aber wird - so hoffe ich - nicht nur die Aufgaben der deutschen Sprachwissenschaft fördern, sondern auch Kriminalisten und Kulturhistorikern willkommen sein’ (Kluge, l.c., p. XI).

De bronnen die hier gepubliceerd worden, zijn kritisch behandeld. Niet elk boek waar een beetje geheimtaal in voorkomt, is opgegeven. Als we met niet-oorspronkelijk materiaal te doen hadden, werd het weggelaten (vgl. *De Geheimtalen I*, hoofdstuk I, het slot van de paragraaf ‘Hypertrofie in de geheimtalen’).

Het is verder niet te doen, alle geheimtaalwoorden die verspreid in romans voorkomen, met de bron op te geven. Ik geloof niet dat er veel in zullen staan die niet in de woordenlijst te vinden zijn.

Eén boekje zag ik over het hoofd, bij het bewerken van hoofdstuk I. Van de woordenlijst uit het *Liber Vagatorum* bestaat nog een (maar ontstellend slordige)[360] uitgave, die te vinden is in *Sprokkelhout* van dr. E. Laurillard, Amsterdam 1887, p. 57. Volledigheidshalve meld ik deze afdruk hier nog (vgl. uitgave IV bij bron 1 hieronder).

Een enkele opmerking over de rangschikking van de bronnen. Tot no. 22 heb ik de historische volgorde in acht genomen, zoals bv. Kluge dat deed. De moderne lijsten zijn gerangschikt als in *De Geheimtalen I*. Voor de lettertalen moge ik naar hoofdstuk II, paragraaf V van dat werk verwijzen.

En hiermee ben ik aan het einde van mijn inleiding en rest me de dankbare taak alle archieven en bibliotheken, zowel binnen- als buitenslands, die me geholpen hebben bij mijn onderzoek, van harte te danken.

En ook alle ‘schooiers zonder huis of haard’ die me, vaak vol vertrouwen, vaak met groot wantrouwen, inlichtingen verschaften, mijn dank.

De firma Schaafsma en Brouwer te Dokkum, benevens de heer W.L.H. Köster Henke, stonden zeer bereidwillig toe het zeldzaam wordende boekje *De Boeventaal* in zijn geheel op te nemen.

Mijn vriend H.J. Tromp dank ik wel hartelijk voor zijn trouwe hulp bij het doorzien van de revisies en het samenstellen van de woordenlijst.

Zonder financiële tegemoetkoming zal geen firma, zelfs niet de firma Thieme en Cie een boek als dit, dat geen andere pretentie heeft dan ‘wetenschappelijk’ te zijn, in deze tijd uitgeven. Verschillende instellingen verschaften de nodige steun.

De Vereeniging tot het Bevorderen van de Beoefening der Wetenschap onder de Katholieken in Nederland, die het eerste deel steunde, verleende ook nu weer een bijdrage in de kosten.

Het bestuur van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden zei (onder voorbehoud) steun toe.

Het Dr. van Gils-fonds sprong onmiddellijk bij toen de omvang van het boek zo groot werd, dat de reeds toegezegde subsidies niet toereikend waren.

De firma Th. Moormann te Goor bood aan de ‘rest van het tekort’ te fourneren.

Aan al deze genoemden mijn hartelijke dank, voor de materiële hulp, ja, maar ook voor de morele steun die hun belangstelling me gaf.

J. Moormann
Nijmegen, 15 februari 1934

Eindnoten:

352 Dr. J.G.M. Moormann, *De Geheimtalen, een studie over de geheimtalen in Nederland, Vlaams-België, Breyell en Mettingen*, Zutphen 1932 [Noot van de redactie: hier deel I].
353 Voor de volledige titels van de aangehaalde boeken verwijs ik naar de lijst van verkorte titels uit *De Geheimtalen* [Noot van de redactie: vóór de noten in het huidige werk opgenomen].
353* Noot van de redactie: In deze herdruk, waarin beide delen zijn verenigd, is wel sprake van deel I en II; deze worden in het vervolg aangehaald als: *De Geheimtalen I* en *Bronnenboek*.
354 Michel, *Études*, p. 475.
355 K.J. von Train, *Cochemer Loschen*, Regensburg 1832; Meissen 1833.
356 F.E. Anton, *Wörterbuch der Gauner-und Diebessprache*.
357 Wagner, *Die Litteratur*.
358 Teirlinck, *Wdb*.
359 Van Ginneken, *Handb. II*.
360 Zelfs de uitgeversnaam: de Haro, werd tot: de Hars. Verder: *gensen; gallerbosch; honele; leepenent*, enz.

Afdeling I: Bargoens

Bron 1. *Liber Vagatorum* (1563) [A I]

De Geheimtalen I: hoofdstuk I, 'Drukfouten'; hoofdstuk IV, A I; hoofdstuk V, A I.

1. Nederlands, Hoogduits, Nederrijns, Nederduits *Liber Vagatorum*

Het *Liber Vagatorum* gaat voor een groot deel terug op *Die Basler Betrügnisse der Gyler* van ± 1450. Zie Kluge361 no. IX en Avé-Lallemant I hoofdstuk IX.

Voor de Duitse uitgaven zie: Avé-Lallemant I, p. 136 vvlg. en Kluge, p. 55, Anhang. Deze 'Anhang' geeft de bibliografie van Jos. Mar. Wagner, die naast een studie over het *Liber Vagatorum* (*Serapeum, Zeitschrift für Bibliothekwissenschaft* u.s.w. 1862, no. 8, p. 113-117) ook 'ein bibliographischer Versuch' samenstelde van 'Die Litteratur der Gauner- und Geheim-Sprachen seit 1700', in dr. Julius Petzholdts *Neuer Anzeiger für Bibliographie und Bibliothekwissenschaft*, jrg. 1861.

De oudste Nederlandse uitgave van het *Liber Vagatorum* moet wel dateren van 1547. Een approbatie van deze uitgave heeft tenminste dat jaartal. Het oudste exemplaar dat we bezitten is van 1563; herdrukt in: Victor de Meyere en Lode Baekelmans, *Het Boek der Rabauwen en Naaktridders*, Antwerpen 1917 (*in* het boek staat als jaar van uitgave 1914). Deze uitgave is uitverkocht en wordt, volgens een persoonlijke mededeling van V. de Meyere, niet herdrukt. Wij drukken dit boekje hier af naar het exemplaar, door het Museum van Folklore te Antwerpen welwillend ter beschikking gesteld. Om alle fouten eens en voor al te vermij den, geven we de fotografische clichés van de woordenlijst. De Nederlandse uitgave is een vertaling van het Nederrijnse *Liber Vagatorum*: no. 2 van Wagners bibliografie. Deze uitgave, die enkele bladzijden mist, is door Avé-Lallemant en Kluge niet afgedrukt. We zetten ze hier naast de eerste Nederlandse tekst. De Hertogelijke Bibliotheek te Gotha stond ons zijn exemplaar af. Ter motivering van de opvatting dat de Nederrijnse uitgave de bron is van de Nederlandse, diene de volgende lijst.

Uit de voorrede is *niet* op te maken welke uitgave, 1 Hoogduitse (Hd.), 2 Nederrijnse (Nr.), 3 Nederduitse (Nd.) de bron is van het Nederlandse *Liber Vagatorum*.

Op één punt lijkt ze het meest op de Nederrijnse.

Ende *aldus* wort dit boeck in vier...	Nr. und *also* wijrt dyt boich...
	Hd. und wirt disz büchlin geteilt.
	Nd. und wirt dit bock... enz.

Hoofdstuk IX

Ende die dutser spreect, een blaffaert oft een half vieryser.	Nr. Der dutzer spricht eyn blappart der moisz ich al dage... Hd. Der dutzer spricht ein plaphart. Nd. De dutzer sprickt eyn... Brunswigische ofte grote Meydburgische pennynck...
X of XII cappen.	Nr., Hd. en Nd. alle drie X of XX. Alleen in de Nr. uitgaaf staan hier romeinse cijfers. In de andere staat het getal in woorden *geschreven*.
Item sommige andere worden blinden genaemt die met avontueren omgaen.	Nr. Etzliche werden blynden genant die myt dem gebruch umb gain. Hd. Etlich blinden werden genant die mit dem gebrauch umb gond. Nd. Welke blinden werden genömet Luntscher.
... ende dat si verdorven souden hebben, hadden daer geen andere menschen ghecomen die haer ghelost hadden... Conclusio: Mynen raet is, dat ghy wel kennen sult, dien ghy gheven sult.	Nr. ... unn weren niet lude ungeverlich komen sie moisten verdorven syn... Concl. myn rait is du salt sie wail kennen den du geven wolt. Hd. ... und weren nit ungeverlich lüt dar kummen sie müssen do verdorben syn... Concl. erkenn sy wol ob du ienen geben wilt, meyn radt ist den erkanten. Nd. ... und weren de lude nit van ungeschickt darto kommen so mosten se dar gestorven syn. Concl.... bekenn de wal so du önen geven wult myn rat is den bekanden.
Blicslaeren.	Nr. Blickschlaern. Hd. Blid*schahern*. Nd. blickschlagern.

Hoofdstuk XIII

Hier heeft Nd. *Liber Vagatorum* een exempel dat Nr. en Hd. missen. Vgl. Avé-Lallemant, p. 194. Exempel: Anno 1510, tot p. 195: Men singt... Ook de Nederlandse uitgave heeft dit exempel niet.

... ende willen haer beteren ende bedevaert gaen, om haer sonden wille.	Nr. ... und willen sich besseren und bidvart gain um yrer sunden willen... Hd. und wollen bussen und gotzfert umb ire sünd thun. Nd. unde willen ör leven beteren und pilgrimatzien vor öre sunde gan.
Ende dit heet Soentsen ghegaen.	Nr. dat heischt soentzen gegangen. Hd. das heiszt übern söntzen gangen. Nd. dat het overn sontzen gangen
Kandieren.	Hd. heeft *Randieren*. Nr. Kandierern. Nd. Kaderenn. Hier ook nog een invoeging.
Deze zijn bedeleers die haer met een salve voor eenen heeten oven, oft voor een heet vier bestrijcken ende besalven, ende...	Nr. dat synd betler die strichen eyn salve an die heischt oven ind oven und... Hd.... heiszt oben und oben' Nd. de heit oven unde oven.
... Sinte Antonis vier, oft quaet oft van eenen anderen heyligen hebben. Nochtans en ist niet dan bedroch.	Nr. ... sent Antonis boisz off van eynen anderen hilgen und doch niet en is dan droch. Hd. ... sant Antonien busz oder eine andere busz eins heiligen, und doch nit is und betriegen die leut da mit. Nd. ... sunte Antonius plage ader ein ander plage eines anderen hilligen dath doch nit warte, und bedregen de lude darmede.
Dat heeten sy op den burckaert ghegaen.	Nr. dat heisschen sie up dem burckart gegangen. Hd. das heiszt uff dem burckart gangen. Nd. dat heit up dem borckhart gan.
... spelen op der luyten.	Nd. *Liber Vagatorum* heeft hier alleen 'und slahen up der drumpen'! Nr. 'spelen up der luten.' Hd. '*schlahen* die lauten.'

...ende als si haer selven slaen met roeden om hare sonden wille, dat heeten si dan oock platschieren met alsulcker vopperie.	Nr. ... ind slain sich selves mit roden umb irer sund willen und bruchen die vopperie dat heischt auch platschiert. Hd. ... und sich selb mit ruten oder geiszlen schlahen umb irer sünd willen, und brauchen die voppery, dann der mensch wil betrogen sein, als du in den vordern capitel wal gehört hast, und das heiszt platschiert. Nd.... und schlahen seck mit gerden umme örer sunde willen unde gebruken de vopperey dan de lude willen bedrogen syn, dat het platscheren.
... geeft vijf schillinck helders.	Nr. ... gifft v schillinck heller. Hd. ... gibt v sz. heller. Nd. ... gift v sz heller.
... ende si woonde te Zurch.	Nr. ... und is woschafftich geweest tzo Zurch. Hd. ... sasz zu Zurch im Kratz. Nd. ... unde sath to Zurck im Kratz.
... so hebben si ringhen ghemaect van avontueren.	Nr. ... so haint sie rynge ghemacht van eventuyr. Hd. ... so haben sie fingerlin von Kunterfei gemacht. Nd. so hebben se fingerlyn van Kunterfey gel gemackt.
onnuttelijck doorslaen/Maer den wetenden geve ic dat te verstaen. Ende haer bedriegerie laet ic staen, want die gemeyne man wil bedrogen wesen.	Nr. of ander dynge dem wissenden geve ich dat tzo verstain wie auch yre beseflery is laisz ich stain want der ghemeyn man wyl bedrogen syn. Hd. ... ist gut zu verston den wissenden, wie aber ir beseflery ist lasz ich bliben, dann der gemein man wil betrogen sein. Nd. ... is gud to verstan dem wetten woe aver ör beseflerei is lath ik bliven dan de gemeyne man will bedrogen syn.
het si silver oft ander *specerije* (curs. van mij).	Nr. idt sy silver kraem off ander *spitzerey*. Hd. es sei silber Krom wurtz oder ander gattung.

	Nd. id si sulver gekrude eft andre gadung.
valscheyt, die niet noot en is te segghene.	Nr. valscheit des niet noit is tzo sagen. Hd. und bescheiszt alle menschen, wie, ist nit not ich künt es wol sagen. Nd. und beschit alle werek woe is nit van noden.
vrouwen die voor haer om gaen breyen ende lieren.	Nr. vrouwen die vorhyn umb ghain breien und lyren. Hd. weiber die vorhin umb gon breien und lyren. Nd. wive de vor hen umme gath bregen unde lyren.

Na deze vergelijking, die m.i. wel aantoont dat J.M. Wagner gelijk had toen hij vaststelde dat de Nederlandse uitgave een vertaling was van de Nederrijnse, mogen de beide boekjes, naast elkaar afgedrukt, volgen.

Vooraf ga, wat voorin het exemplaar uit Gotha geplakt is, geschreven op een los papiertje. Daarna volgt een 'tot den leser' dat origineel is in de Nederlandse tekst.

De woordenlijst, die in de Nederrijnse uitgave het derde deel van het boek vormt, laten we hier aan het eerste deel voorafgaan. Dan houden we de corresponderende delen beter bijeen. Deze woordenlijst is helaas niet volledig. Het slot ontbreekt.

'Die beiden Holzschnitte sind einer Ausgabe des Aesop entlehnt' (dr. Kristeller).

Uittreksel uit een brief van J.M. Wagner, voorin geplakt.

> Wien, den 15 October 1861.
> ... Es fehlt nämlich nicht nur am schlusze sondern auch in *der mitte* ein blatt mit capitel 14 schlusz bis cap. 21. Was den druckort anbelangt (der vielleicht am schlusze genannt war) so glaube ich als solchen entschieden *Cöln* annehmen zu dürfen aus sprachlichen und typographischen gründen. Man könnte den druck wol *Heinrich von Nuijsz* oder *Hermann Bomgart* zutrauen, die zu jener zeit ähnl. kleine schriften dort erscheinen lieszen. Vergl. Lanzer's deutsche Annalen 302 nr. 634 u. Jus. 536^{b} u. 553^{b}. Leider standen mir von diesen keine drucke zur vergleichung der typen zu gebote. Eur. Wolgeboren würden mich unendlich verbinden wenn Sie mit benutzung der vielleicht reicheren hülfsmittel der dortg. bibliothek hierüber gelegentliche nachforschungen anstellen und deren resultat mir gefälligst mitteilen wollten. Dieser niederrheinische, leider defecte druck des Liber Vagatorums ist mir doppelt wichtig dadurch, dasz ich in ihm die quelle einer *niederländischen*

übersetzung des merkwürdigen büchleins erkenne, die gleichfalls von mir erst neu aufgefunden wurde...
Hochachtnungsvoll
Ihr dankbahrster
J.M. Wagner
Wien, St. Ulrich 25.

Voorin geschreven: Scheint von *Heinrich von Nuijsz* in Cöln gedruckt zu sein; vgl. Mon. typ. 1509 4° no. 15 u. 16. Serapeum 1862, p. 114.

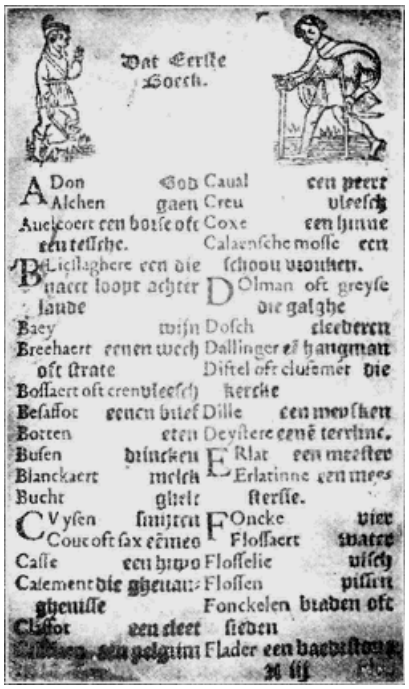

Cliché 1[361*]

Fluchaert een hoen
Flick knape
Fiel geselle oft rabaut
Glathaert eenē disch
Gripelic eē vinger
Genssen steen
Glitbout een hint
Glyde een hoere
Goute een lichte vrou-we
Glidenbosch hoerhuys
Gauhaert die duuele
Griexse lupo
Galle eē priester
Gallenbosch een prie-sters huys
Gicselijn eē stuc broots
Glesterick ghelas
Gogelfrentse eē nonne
Grimhaert een beeste
dit bijt
Greus die galghe.
Hōrselen huysen
Houcle eē hont
Hemelstijch een pater noster
Houts een boer
Houtse een boerinne
Horenbock een hoe
Horēcreu runvleesch
Hās walter oft eēgriexse
knape een lupo
Har een vlooe
Heghijs oft Spijc een gastghuys
Hans van ghcldere rog
Hoer broot
Halperlinck gharen
Onen bedrieghen
Ioner een bedrieghcr
Kamerieren een ghe-leert bedeleer
Kroeuer een man
Kronie oft cronerinne een wijf
Krax een cloosterc
Klems een gheuancke-
Kliesteen eenen roeck oft vcrradcr
klinghe een liere
krakelinck een note
kabbas eenen hoif
knaghelinck een ratte.
Aere spcu
Lijms een hemde
Loerman hese
Leuselinck een ooze
Laus een ey
Laurette eē ratte oft eē clappeys. Mort

Cliché 2

Mort mout
Monye oft bucht
ghelt
Menge een heteleer
Moliamere eē verrader
Meepsen rosch clepu
bier
Meuse een ratte
Mijnen steten
Neeringhe doen be-soeken.
Oderlijstere eenen haen oft een hinne
Platcheerdere een prie-sters dinecr
Priēcatere eē prochiaē
Pflieger die in de here huys
lie niet schotelē om gaet.
Quien oft Houel een hont
Quien gossere een hont
slaghyer
Quinckere een ooge
Quisten spieken
Vyschaert eenen
stropen sack
Rippaert eenen sack
Rotbosch een bede-
leers herberghe.
Rouwelic eē ionc hint
Rompelinck mostaert
Robbelic pottagie
Mickse botere.
Schocken eten ende spien oft spijse dincken
Schockerverser eē were
Spranckaert sout
Sereiline een hint
Sonnenbosch hoeren huys
Sefelbosch een schijt-huys
Soens een edel man
Soensinne een edel
Stuppaere meel
Spitsline hauer
Smalkagel sneerspeel
Screns een stone
Snateren clappen
Stolffen oft harderick
Stabulier die brood ver-gadert

Cliché 3

Stroboeret oft plat voet een gans
Scoerbiár oft roſch bier
Strikelinck een pacr
couſſen
Swenſen achter lande gaen
Snuterick een neuſe.
THerick lant
Trewael eẽ ſchoen
VOppen liegen
Verlunſchen ver
ſtaen
Vermonen bedrieghen
Verkimmeren verroo
Verſencken vercoopen
Voſch eenen gonden
penninck
Vyle een ſtadt
VVederhaé eenẽ hoet
winnenberch eẽ ſchoon
vrouwe
Z wilic oft quincker
een ooghe
Zickuſz een blint
Zwengeric een wam
Zoenele een hooſt
pen

¶ Den Autheur des boecx waerſchout u van ſommighe vocabulen die tot voorſchreuen boeck niet te vooruchtijn ghecomen en zijn.

DE crommen, een rechter
Een boexer, een dienet
oft een die laſt heeft
om yemant te vangheu
Dolſement, cleederen
Eenen dos, eenen roſe
Per.p. een wambays
Een Lems, een hende
Treckers, aentreckers,
couſen
Trewael, ſchoenen
Een decker, eẽ bouette
Een tõric, eẽ vrouwen
huwcke, oft mans
cappe
Floy, water
Floybac

Cliché 4

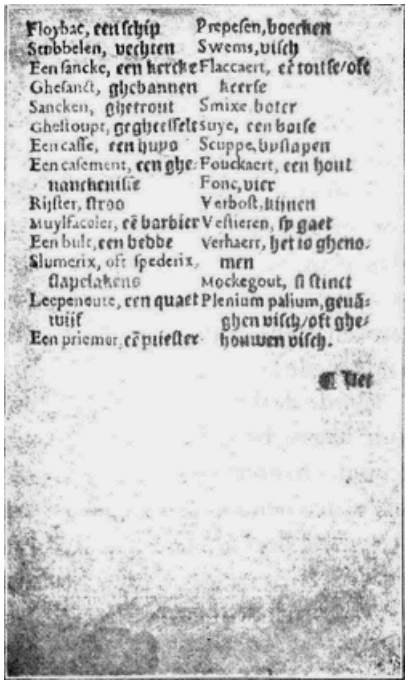

Floybac, een ſchip
Scubbelen, vechten
Een ſancke, een kercke
Ghefandt, ghebannen
Sancken, ghetrout
Ghelloupt, gegheeſſelt
Een caſſe, een hupo
Een caſement, een ghe
nanchentſie
Riſter, ſtroo
Muylfacoler, eẽ barbier
Een bulc, een bedde
Slumerix, oft ſpederix,
ſlapelakens
Leepenoute, een quaet
wijf
Een priemer, eẽ prieſter
Prepeſen, boecken
Swems, viſch
Flaccaert, eẽ touſe/oft
keerſe
Smixe boter
Scuppe, byſlapen
Fouckaert, een hout
Fonc, vier
Verboſt, ſtinnen
Veſtieren, ſp gaet
Verhaert, het to gheno
men
Mockegout, ſi ſtinct
Plenium palium, geuã
ghen viſch/oft ghe
houwen viſch.

¶ Vier

Cliché 5

Der Fielen / Rabauwen / oft der Schalcken Vocabulaer / ooc de beueysde manieren der bedeleeren off bedelerssen daer menich mensche deur bedrogen wort / wort hier geleert / op dat hem elck daer voor wachten mach / ende is seer nut ende profytelijck om lesen voor alle menschen.
Ghedruct Thantwerpen by Jan de Laet in die Rape. Anno M.D. IX *iij.*

Liber vagatorum. Der Betler orden.
[Houtsnee: drie personen eten aan tafel, één met een soort baret op, vierde persoon brengt schaal met brood.]

Prologhe

Hier nae volget een suyverlijc boecscken, ghenaemt Liber vagatorum, oft der Rabbauwen ende boeven ordene. Gedicht van eenen hoochweerdigen meestere, Nomine Expertus in trufis. Den Adone oft god te love ende ter eeren, sibi in Refrigerium et Solatium, ende alle menschen tot een onderwijsinghe ende leeringe. Ende den genen die dese stucken gebruycken oft hanteeren tot eender beteringhe ende bekeringe. Ende aldus wort dit boeck in vier deelen ghedeylt.
Deerste is eenen vocabulaer om root walsch of Arragoens te quisten. Oft om coopmans latijn te spreken. Tweedde deel spreect van alle neeringen ende bedriegelycke hanteringen die de bedeleers oft lantloopers gebruycken. Ende wort gedeelt in XX capittelen, et paulo plus. Want daer zijn twintichderhande neeringen daer die schalcken oft rabbauwen mede omgaen, ende die menschen mede bedriegen ende beclappen.
Tderde deel seyt sommige notabilia ende leeringhen, die tot dese voorgenoemde hanteringen ende bedriegelijckheden behooren.
Tvierde deel des boecx spreect ende maect mentie om u selven te wachten uut den wech der bedeleeren.
[Aij]

Hier na volget eyn suuerlich boichelgyn genant Liber Vagatorum gedichtet van eynem hochwirdighen meyster nomine expertus in trufis dem Adone tzo loue und eren. Sibi in refrigerium et solacium. allen mynschen tzo eynre underwijsinge und lere. und den ghenen die diese stuck bruchen tzo eyner besserunge und bekerunge. Und also wyrt dyt boich gedeylt in dry deyl. Dat yrste deyl saget van allen narungen die die betler off lantfarer bruchen, und wirt gedeilt in XX capitel et paulo plus. want idt sindt XX narunge et ultra dair durch der mynsche bedrogen und vervoirt wyrt. Dat ander deyl saghet etzliche notabilia die tzo den vurgenanten narungen gehoeren. Dat derde deil[362] saget van eynem vocabulari roetwelsch tzo duytsche genant.

Tot den leser

Eersame ende beminde leser, hier hebdi een boecxken van der Fielen ende Rabauwen ordinancie, ende is ghedeylt in vier deelen.

In den eersten hebdy der schalcken vocabulaer, daer menighe simpel menschen door bedroghen worden.

Int tweede deel des boecx, vindy die schalcheyt oft bedriegerije die onder die bedeleeren ende bedelerssen dickwils ghebeurt.

Int derde deel des boecx vindy veel exempelen, die aen die voorschreven Rabauwen ende Rabelsters dicwils bevonden zijn.

Int vierde deel des boecx vindy veel goede leeringhen ende manieren om u selven te wachten uut den wech der bedeleeren oft den gasthuysen.

Woordenlijst van de Nederrijnse bewerking van het Liber Vagatorum

(B IIIIb) Dat derde deyl van desem boich is der vocabularius.

adone, got
acheln, essen
alchen, gain
alch dich, ganck hyn
alch dich ouer breithart, mach dich ouer den wech
alch dich ouer den glentz, gelich also vyl gesacht

breithart, wytin
bosz, huysz
boszhart, fleisch
boszhartvetzer, fleischhauer
betzam, eyn ey
barlen, sprechen
breger, betler
bregen, betlen
brieff, eyn kart
briefen, karten
brissen, tzo dragen
bresem, broich
brutz, uyssetzer
blechlin, cruytzer
blech, blappart
bsaffot, brieff
briefelvetzer, schriuer
boppen, liegen
bolen, helfen
beschocher, druncken
breitfusz, gans off ent
butzeilman, tzagel
boszdich, swich
bschuderulm, edel volck
bschiderich, amptman

caueller, schinder
claffot, cleidt
claffotvetzer, schrueder
christian, iacobsbruder
caual, eyn rosz

derling, wurffel

dritling, schoich
diern, sein
difftel, kyrch
dallinger, hencker
dolman, galch
do eyn har, fleu
dotsch, phee
doul, pennynck
dierling, ouge
dippen, geuen

ems, goit
erlat, meyster
erlatin, meisterin
erseroken, retschen

funckart, fur
floszart, wasser
floszling, vysch
funckeln, sieden off braden
floszlen, pissen
[B Va]flader, badstoeff
fladerfetzer, badstouer
fladerfetzerin, badstouers
fluckart, hoen off vogel
flick, knaeff
flosselt, verdrenckt
funckarthol, kachelouen
feling, kremery
fetzen, arbeiden

glentz, felt
glathart, dysch
grifling, finger
genffen, stelen
gatzam, kyndt
glyd, hoer
glydenfetzerin, hoerwyrtin
glydenbosz, hoer huys
goffen, slain
ganhart, der duuel
gebicken, vangen
gallen, stat
gfar, dorp
gackenscherr, hoen
gurgeln, lantzknecht betler
glysz, milch
galch, priester
galle, paff
galchenbosz, paffenhuysz
giel, mundt
gitzlin, stuck broitz
grim, guet
grunhart, feldt
glesterich, glasz
gugelfrantz, moenich
gugelfrentzin, noen

hanffstaud, hembder
herterich, metz off degen
himelstych, pater noster
houtz, bour
hutzin, bueryn
hornbock, ko
holderkoutz, hoen
horck, bour
hellerrichtiger, gulden
hansz walter, luesz
har, vloe
hegisz, spittael
hocken, leegen
Hans van Geller, groff broit

joham, wyn
jonen, spillen
joner, spiller

iunerbassen, floechen
iltis, statknecht
iuffart, der dair roet is off vryheit

kammesierer, eyn geleret betler
keris, wyn
kimmern, kauffen
kroener, eeman
kroenerin, eevrauwe
[B Vb]kielam, stat
krax, cloester
klebysz, perdt
klems, gefencknysz
klemsen, fangen
kafpim, jacobsbroeder
kleckstein, verreder
klingen, eyn lyer
klingenfetzerin, lyrerin
krachling, eyn nusz
kabas, heufft

lehem, broit
loe, boisz off falsch
lefrantz, priester
liszmarckt, kop
luszling, oer
lefrentzin, paffenhoer
lynidruschel, die korn samlen
loe oetlin, duuel

mesz, gelt of muntz
mencklen, essen
meng, keszler
megen, verdrencken
molsamer, verreder
mackum, stat

narung doin, spysz suechen

plickschlager, eyner der nacket umleufft
platschierer, die up den bencken predigen
platschen, dat selffst ampt
polender, schlosz off burch
pflueger, die in der kyrchen myt schuttelen umb gain

quien, hond
quiengoffer, hontzschlager

regel, wurffel
ribling, wurffel
ruren, spillen
richtig, gerecht
rubolt, freiheit
rauschart, stroesack
rippart, seckel
rotbosz, betlerherberge
rieling, sow
regenwurm, wurst
reel, schware kranckheit
runtzen, vermenghen off bescheissen
rantz, sack
roll, muel
rollvetzer, muller
rauling, eyn junck kint
rumpfling, mostart

schochern, drincken
schochervetzer, wyrt

Het slot ontbreekt in de Nederrijnse uitgave.

De Nederlandse woordenlijst vertoont een zelfstandige bewerking. Aan de Nederduitse uitgave van het *Liber Vagatorum* is ze zeker niet ontleend. Van de 64 zelfstandige woorden in deze bewerking komen de volgende in onze uitgave voor: *bucht* ‘gelt’ (in de Nederduitse bewerking *bedie den bucht* ‘nemet id gelt’); *botten* ‘ethen’; *boesen* ‘drinken’; *bult* ‘ein bedde’; *casz* ‘ein husz’; *colt* ‘ein mesz’; *crew* ‘fleisch’; *dosz* ‘ein rock’; *hoeff* ‘brot’; *lyms* ‘hemd’; *lurman* ‘kesze’; *meps* ‘kleyn’ (in het Nederlands in de zelfstandige uitdrukking *meepsen rosch* ‘kleyn bier’); *morf* ‘mundt’; *quinkhart* ‘oege’; *smix* ‘buteren’; *zwenker* ‘henger’ (Nederlands *zwicker* ‘een hancker’). Totaal zestien.

Dit zijn echter woorden die de Nederlandse bewerker heel goed zelf gekend kan hebben, en die een zelfstandig toevoegsel zijn aan zijn vertaling uit het Nederrijns, evenals de Nederduitse een zelfstandig toevoegsel zijn aan de Hoogduitse lijst. De meeste van deze zestien woorden komen ook in het modern Bargoens voor: *bocht, botten, buizen, bult, kasse, kout, hoeft, morf, smikse*.

Maar enkele verkeerde vertalingen wijzen er toch wel op dat onze bewerker de Nederrijnse lijst als grondslag nam.

Nederrijns	***Nederlands***
kroener, eeman (echtgenoot)	*kroener*, een man.
kroenerin, eevrouw (echtgenote)	*cronerinne*, een wijf
rieling, sow (varken)	*ryelinck*, sout

Zelfstandig is de Nederlandse woordenlijst in vrij hoge mate. En de toegevoegde woorden aan het slot zijn zeer zeker Nederlands Bargoens.

Het tweede deel des Boecks / Van den Bregeren	**All. Dat yrste deyl deses Boichs. Van den Bregern**
Dat eerste capittel is van den bregeren. Dese zijn bedeleers die gheen teekenen van eenige heyligen oft weynich aen haer hebben hangende. Ende dese comen slechtelijc voor dat volck ghegaen ende begeren die aelmoessen om God ende om onser liever vrouwen wille. Ende dese zijn somtijts wel schamel huysarmen met cleyne kinderen die in sommige steden oft dorpen wel bekent zijn. Ende sommige van desen souden ooc beter door comen met haren arbeyt, of met andere eerlijcke dinghen. Ende sommighe van dese en willen niet bidden daer si bekent zijn, want menich vroom man moet broot bidden met onwillen, oft van nootsaken om dat hij cranc oft onmachtich oft ergens merckelijck mede besiect is. Ende dese en zijn niet onschamel als die ander schalcken die van boeverien bidden om dat sy haer schamen voor die bekende, want sy voor tijden ghenoech ghehadt hebben.	Dat yrste capitel is van den bregern dat synt betler die gein tzeichen van den hilghen off wenich an yn haint hangen. und komen schlechtlich und ein veldich vur die lude gain und heisschen die almosen umb got und unser lieuer vrauwen willen. Etzliche eynen houszarmen man mit cleynen kynderen der bekant is in der stat off in dem dorp dair he heischt. und wan sie mochten furbas komen mit irer arbeit off mit anderen eirlichen dingen so liessen sie aen tzwiuel van dem betlen, want idt is mencher fromer man der da betlet mit unwillen und schamet sich vur den die yn kennen dat he vurtzijden gnoich hait gehat und yetz betlen moisz. mochte he furbas komen he liesz dat betlen underwegen.
Conclusio. Den armen menschen die oudt oft cranck zijn, alsoo dat si haer broot niet gewinnen en connen, salmen gheerne om gods wille gheven. Maer andere schalcken en salmen in haer boeverij en niet stercken.	Conclusio. den betleren ys wail tzo geuen want idt is wail angelacht.
Van den Stabulieren	**Van Stabulern**
Dat tweede capittel is van den Stabulieren. Dese zijn bedelers die alle landen uut strijcken ende doorloopen van eenen heyligen tot den anderen, met hare vrouwen ende met hare kinderen. Ende dese hebben haren wederhaen oft haren hoet, ende haren wintfanc oft haren mantel vol teekenen hangende	Dat ander capitel is van stabulern. dat sint betler die al land uysz strichen van einen hilgen tzo dem andern. und yr krenerin und gatzan in alchm. und haint den wedderhain und den wintfanck vol tzeichen hangen van allen hylgen, und ys der wintfanck gevetzt van allen stucken. und haint dan die

van alle heyligen. Ende haren mantel is dicwils genayet ende gelapt van alderhande stucken. Ende dese weten hare boeren ende lantslieden die haer broot geven. Item dese hebben gemeynlijc sesse oft seven sacken, en daer af en is geenen ledich, zijn schotele, zijn teliore, zijnen lepel, zijn flessche ende alderhande huysraet die tot die wandelschap behoort dragen zij met haer. Dese selve Stabulieren en laten nimmermeer van bedelen oft bidden, noch haer kinderen ooc van ioncs op tot in haer outheyt, want si den rabbauts sack gewoon zijn, ende want den bedelstaf in haer handen verwarmt is, ende si en willen niet arbeyden. Ende haer kinderen worden dicwils diefhenckers, roffiaens en schuymers, oft hoeren, ende hoeren weerdinnen. Ooc waer dese stabulieren comen in steden oft in dorpen, dan heysschen sy voor een huys om gods wille, ende voor een ander huys ghijlen sy om sinte Valentijns wille, ende voor tderde huys, om sinte Quirijns wille, oft om sinte Anne wille, ende also voort na dat si haer betrouwen dat men haer geeft ende si en blijven op gheender neeringhe alleen.

butzen(!) die yn den lehem dippen. und hait yr einer sechs of seven seck d'(er) is geiner ledich. syn schuttel teller leffel flesch und al huyszrait d'(er) tzo der wandelschafft hoirt draget he mit eme. Die seluen stabuler laissen nummer van dem betlen. und yre kynder van iunek up bis in dat alder, want d'(er) bettelstaff ys in erwermt in den grifflingen. mogen und kunnen niet arbeiden und werden glyden und glydes vetzer uysz iren gatzan und zwickman und kaueller. Ouch wair dese stabuler hin komen in stede off dorper so heischen sie vur einem huse umb gotz willen [A ii ^{b}] vur dem anderen granten sie umb sent Valentins willen. vur dem dritten umb sent Quirins willen. und also vort. na dem sie getruwen dat man yn gifft, und bliuen up geiner narunge allein.

Conclusio. Ghy moecht haer gheven oft ghy wilt, want sy zijn half quaet, half goetx niet al quaet, maer dat meeste deel van haer.

Conclusio. du machst den geven off du wolt want sie synt halff boisz halff guet niet al boisz sond'(ern) d'(er) meiste deyl.

Van den Loseneeren

Dat iij capittel is van den Loseneeren. Dese zijn bedeleers, die segghen, dat sy vj oft vij iaer gevangen gelegen hebben. Ende dragen die ketenen by haer daer in sy gevanghen gelegen hebben in Torckijen, oft bi die heydenen, oft in Barbarien, dat is inden Sonnenbosch, om Christus gheloove wille.

Item oft op dat Meer in een Galeye, oft in een ander groot schip, daer si met

Van den Losznern

Dat iij capitel is van den loszern dat synt betler de sagen sie synt vj off vij iair geuangen gelegen. un dragen de ketten by sich dairin sie geuangen sint gelegen in den ungelouigen. dat is in d'(en) sonnenbosz umb des cristen gelouens willen.

Item up dem meer in d'(en) galleen off schiffen mit yser verschmit.

groote ketenen gheboeyt gelegen hebben, ghelyc si seggen. Maer si liegen, want si de zee dicwyls noyt gesien en hebben.

Item oft sonder verdienste, oft om onschult in eenen thoren. Ende si hebben daer af besegelde brieven uut vreemde landen van vorsten ende van heeren, ende van sommige vermaerde steden, dat dat alsoo is alst versiert ende geverwet is. Want men vindet ghesellen in die wandelschap die alle seghelen conterfeyten connen ghelijck men sie hebben wille. Ende sy spreken, si hebben haer geloeft tot onser vrouwen van Eensedel in des dallingers bosch, oft tot den heyligen bloede, oft tot eenen anderen heiligen in des scockersbosch, ende daer na als si in die landen zijn, met een pont was, met eenen silveren penninc, met een misse gewijt. Ende seggen dat sy geholpen ende verlost worden, doen si dat geloefden, ende dat die ketenen doen op ghingen ende gebroken worden, ende dat si alsoo ongequetst van daer gecomen zijn. Item sommige van dese dragen aan haer een pansier.

Item umb unschult in eynen torn. und hant dat loebsaffot usz frembden landen van dem fursten van dem heren. van dem kilam dat idt also, sy so idt gevopt und geferbt is. want man vyndet gesellen in d'(er) wandelschafft die al segel vetzen kunnen als man sie hauen wil und sprechen sie hauen sich gelofft zu unser lieuen vrauwen eynsedel in des dallingers bosz. off tzo eynem andern hylgen in die schocherbosz. dar na si in dem lande sindt. mit eynem pont wachs, mit eynem silueren penninck. mit eynem mijszgewant. und is in gehulpen worden durch die geloffde. als sie sich verheischen hauen da sind die ketten up gegangen und tzobrochen und sindt ungequetzt dairvan komen. Item etzlich dragen pantzer an.

Nota die ketenen hebben si ghestolen met behendicheyt voor sinte Lenaert.

Nota die ketten hauen sy gestolen mit behendicheit vur sent Lenhart.

Conclusio. Dese bedeleeren en sult ghy niet gheven, want si gaen alle met boeverijen omme, ende onder duysen en seyt niet een waer.

Conclusio. desen betleren saltu niet geven want sie gaint mit voppen umb under dusent saget einer niet wair.

Van den Klinckeneeren die ghemeynlyc clyne clocxkens clincken

Dat vierde capittel is van den clinckeneeren. Dese zijn bedelers, die voor die kercken sitten op alle mesdaghen oft kercwiingen, met quade ghebroken schenckelen. Die eene van dese en heeft geenen voet, die andere en heeft geenen schenckele, en die derde geen hant

Van den Klencknern

Dat iiij capitel is van den klencknern, dat sindt betler de vur den kyrchen sitzen up alle myszdage off kyrchwyunghe mit den bosen tzobrochen schenckelen. eyner hait gein voesz. der ander hait gein schenckel. der dered gein hant off armen. Item etzlich hauen ketten by in lygen und sprechen sie syndt

oft armen. Item sommige van dese hebben ketenen bij haer liggende, ende segghen dat si ghevangen gelegen hebben om onschult. Ende hebben gemeynlijc eenen heyligen, ghelijc sinte Sebastiaen, oft sinte Leenaert oft sinte Anthonis bij haer staen, om dies wille dat si daer door met groote iammerlijcke clagende stemme bidden ende heysschen souden. Ende het is al gelogen dat sy roepen, want den eenen is zijnen schenckel oft voet in die gevanckenisse af gevuylt oft af gerot om quade saecken wille. Item den anderen is zijn hant af gehouwen in den crijch, oft int bordeel oft taveerne om der vrouwen wille. Item die menighe verbint zijnen schenckel oft arm met selfeynden ende met bebloede doecken, ende gaet op crucken ende en heeft gheen ghebreck. Item te Utenheym was een priester, heer Hans segeler geheeten, ende dese hadde zijn moeder by hem woonende, ende voor zijn huys quam een op crucken, ende die moeder bracht hem een stuc broots, ende hy sprac: Wilt ghy my anders niet gheven? sy sprac ic en hebbe niet anders. Ende hy sprac: ghy oude papenhoere, wilt ghy den paep rijc maken? ende hy vloecte haer menigerley vloec, ghelijc hy gedencken mochte. Die moeder ghinc tot haren heere met schreyenden oogen ende claeghde hem dat. Die heere liep hem na, dese liet die crucken vallen, ende liep haestelijc van daer. Corts daer nae wert den priestere zijn huys verbrant, hy meynde dat die clinckener dat ghedaen hadde.

Item een ander waerlijc exempel. Te Schletstadt sat eenen voor die kercke, ende dese hadde van eenen dief eenen schenckel aan die galge af ghesneden, ende hadde desen schenckel voor hem liggende, ende hadde zijnen goeden geuangen gelegen umb unschult. und hauen gemeinlich eynen [A iij] hylgen sent Sebastian off sent Lenhart by in stain umb de(n) willen dat sie mit groisser jemerlicher dagende stym bydden und heisschen. und is dat derde gevopt dat sy balen. ind wirt der mynsch dair durch besefelt, want dem is syn schenckell off voesz in der gefenckenisz aff gefoult worden umb boeser sachen willen. Item dem is syn handt aff gehauwen in dem kriech. up dem spil. umb d'(er) vrauwen willen. Item mennicher verbint eynen schenckel off arm mit selff enden und gait up krucken. ind hait geyn gebrech. Item tzo Utenheim is gesessen eyn priester mit namen herr hansz tziegler d'(er) hait syn moder by im. dair is eyner komen up krucken vur syn huysz, die moder bracht ym eyn stuck broitz. he sprach wylt du myr anders niet geuen. sie sprach ich hain niet anders. he sprach. du alde paeffen hoer woltu den paffen rijch machen. und floicht yr mannicherley floich wie he erdencken mochte. sie ginck tzo yrem heren mit schreienden ougen und clagede im dat. der here lieff ym nar. deser liesz die krucken vallen und leiff dairvan. kurtz dair nae wart den paffen syn huysz verbrant he meinde der klenckener hedde dat gedain.

Item eyn ander warilich exempel. Tzo Schletstat sasz eyner vor der kyrchen der selue hadde eynem dieff eynen schenckel an dem galgen aff gehawen ind hadde yn vor sich lygen und hadde synen gueden schenckel up gebunden. d'(er) selue wart myt einem anderen betler uneins. d'(er) lieff balde. und sachte dat eynem stat knecht. also bald deser den statknecht sach stondt he up ind liesz den boesen schenckel lygen und lieff tzo d'(er) stat uysz eyn perdt hette yn niet moegen

schenckel met banden op gebonden. Dese wert met eenen anderen bedeleer oneens ende kijvende, ende dese liep cortelijc daer na ende seyde dat eenen sergiant oft stadknecht was. Ende also geringe als dese den stadtknecht sach: stont hy op ende liet den quaden schenckel liggen, ende liep soo snellijc ter stadt uut, dat een rosch hem niet en hadde mogen achterhalen. Corts daer na wert dese tot Aiche aan die galge ghehanghen, ende den dorren schenckel hangt by hem. Ende dese was gheheeten Peeter van crucenaken.

Item deze zijn die grootste schalcken die men vinden mach, die dat inder gelijcken doen, want si hebben die alderschoonste leden (hier volgt een zelfstandig stuk in de Nederlandse uitgave)

erlouffen. Dair na bald wart he tzo Aiche an den galgen gehangen. und der durr schenckel hanget by im und hait geheisschen Peter van Kreutzenach. Item idt syn die aller groitsten gotz lester die man finden kan die dat ind d'(er) gelijchen doen. sie hain ouch die allre schoenste glyden.

onder haer cleederen, ende van buyten schijnen si seer ghebreckelijc. Item sommighe van desen hebben ooc sacken voor hare buycken hangende, ende seggen dat si gescheurt zijn. Ende hier mede bedrieghen sy die arme slechte lieden, also dat si meer aelmoessen ghecrijgen dan andere arme schamele menschen. Ende als sy in haer herberge comen, so versluymen sy dat geldeken gelijc goede gesellen, ende en hebben geen gebreck in alle haer lichaem. Sommighe van dese nemen oock wel eenen verckens darm die bebloet is, ende hangen die ter syden aen haren rugge. Ende dan cryten sy deerlijck, ende by haer hebben sy eenen anderen bedeleer, oft bidtster staende die iammerlijck bedelet, ende thoonen den volcke dien mensche seer nat van bloede te syne, ende dat zijn darmen in zijn syde uut comen.

Item te Roomen int iaer van gratien was een schalck die aldus langen tijt voor dat volc met eenen bebloeden darme lach oft hy geschoert geweest hadde alsoo dat hij wonderlijcke vele ghelts ghecreech. Ende by onversienicheyt quam daer eenen grooten hont gheloopen, ende track dien darm van den schalck, ende atten eer zijn ghesellen dat bemercten. Maer dit wert bemerct van vele menschen die daer by stonden. Ende dese schalcken namen haer gelt ende liepen al beschaemt van daer te Roomen uut, want hadmense gecregen men souder anders mede gheleeft hebben. Dit selve is daer na dicwils noch in veele andere plaetsen gespeelt. Men vint ooc veel van dese clinckeneers die vellen oft ander vleesch op haer leden, ende sonderlinge in haer aensicht hanghen ende placken, alsoo dat si seere mismaect schijnen. Ende sommighe van desen maecken oock wel seericheden van vreemde substancien ende placken sommige substancien aen haer lichamen, ghelijc seericheden oft gelijck die spaensche pocken. Ende dese weten si in haer huys weder af te doene. Oft si beroocken haer met wieroock om dat si deerlijck schijnen souden.

Alle dese zijn die eerste op die iaermercten ende op die kercwijngen, ende die letste van daer.

Sie syn die alleryrste up den jair marckten und kyrchwijunge und die lesten dair van.

Conclusio. Gheeft haer soo weynich als ghy cont want sy en zijn anders niet dan bedrieghers der boeren ende der slechter menschen.

Conclusio. Gyff in so wenich als du kanst. want sie syn [A iiij ^{b}] niet dan besefler der houtzen und aller mynschen.

Exempel. Eene hiet Utz van Lindau, die was te Olms int gasthuys ontrent xiiij daghen. Ende op sinte Sebastiaens dach lach hy voor der kercken ende verbont die schenckelen ende handen, ende hy cost die voeten in handen veranderen. Dese wort den stadtknechten verraden, ende doen hy haer sach comen, soo liep hy her stadt uut, een peert en hadde hem niet moghen achterhalen.

Exempel. eyner hiesch Utz van Lindau, d'(er) was tzo Ulm in de(m) spittail by xiiij. dagen. und up sent Sebastianus dach lach he vor d'(er) kyrchen und verbant die schenckel und hend und kunde die voesz ind hend verwenden. der wart den statknechten verraden. doe he sie sach komen, lieff he tzo der stat uysz eyn rosz hedde yn niet moegen erlouffen.

Van die Debisseren off Dofferen

Dat vijfde capittel is van den Debisseren. Dese zijn bedeleers die in alle huysen nae gaen, & omni die hostiatim van huys tot huys gaen met sommige beelden oft teekenen. Ende sy bestrijken die landhuysen met eenen beelde van onser vrouwen, oft van ee[B ii]nen anderen heyligen. Ende sy spreken dat haer beelt van onse lieve vrouwe van alsulcke capelle is, ende dat sy broederen in die selfde capelle zijn. Item si segghen dat die capelle arm is, ende si heysschen vlas ende gharen tot eenen outaer cleet, maer sy ghevent der schrefen oft der leeper mossen tot eenen claffot, dat is der hoere tot eenen doecke.

Van den Debissern off Dopfern

Dat v cap. is van debissern / dat sind betler die stirnen stoesser die bostiatim! van huysz tzo huysz gain und bestrichen die hutzen und hutzin mit unser lieuer vrauwen off mit eynem anderen hylgen und sprechen idt sy unse lieue vrauwe van der capellen ind sie syn broeder in d'(er) sel uen capellen. Item die capel sy arm ind heisschen flachs garn tzo eynem altair doich d'(er) schrefen tzo eynem claffot.

Item bruecksilver tot eenen kelck, maer het is om te verspelen ende om te verhoereren oft te verdrinckene.

Item bruchsiluer tzo eynem kelch tzo verschoern off tzo verionen.

Item hantdwelen op dat die priester zijn handen daer aen droogen mach, maer het is om te vercoopen.

Item hantzwelen dat die priester die hend dar an deuegen tzo verkumern.

Item dat zijn ooc Debisseren die om kercken te maecken bedelen. Ende dese hebben ghemeynlijck eenen brief met eenen seghele, ende bidden tot eene vervallen ende ghebroken kercke, oft om eene kercke te bouwen.

Item dat sind ouch debisser die kyrchen betler da eyner brieff ind sygel hait und an eynem tzobrochen difftel breget. off zo bouwe an eyner kyrchen.

Maer sy versamelen ende brenghen dat tot eenen Godtshuyse, dat onder der moesen leyt Muybrum gheheeten. Conclusio.

sie sammelen tzo eynem gotzhuysz lyget under der nasen heischt maulbrun. Conclusio.

Desen Debisseren en gheeft niet, want sy bedrieghen u.

desen debissern gyff niet want sie bedregen dich.

Tot eender kercken die twee of drie mijlen van daer leyt oft diemen weet dat verbrant oft berooft is, als si tot u vrome lieden comen ende bystant begheeren, desen moecht ghy gheven tot der noottruft.

Tzo eynre kyrchen die up ij off iij mylen by dyr lyget wan dan frum lude quemen ind hiesschen den machstu geuen zo d'(er) noitturfft.

Van den Kammesieren

Dat seste capittel is van den Kammesieren. Dese zijn bedeleers als ionge scholieren en ionge studenten dye vader ende moeder niet en volgen, ende haer meesteren niet gehoorsaemen willen zijn ende apostateren, ende comen onder quaet geselschap, die ooc in die wandelschap ende in dier rabauwerien geleert zijn. Ende die boeven leeren haer dan spelen ende dobbelen, ende haer goeyken versetten ende cercoopen. Ende als sy niet meer en hebben soo leeren sy bedelen oft kammesieren.
Item dan comen sy van Roomen uut den sonnebosch, ende willen priester worden aen den dolman oft aen die greyse. Item die eene van haer is een accolythus. Die ander is een episteleer. Die derde een evangelier, ende die vierde een priestere. Ende si en hebben niemant dan vrome ende eerbare lieden die haer helpen met hare aelmoessen, want haer vrienden zijn haer af gestorven, gelyck si seggen. Item si heysschen vlasch tot eenen choorcleedt. Mer het is

Van Kammesierern

Dat vj cap. is van Kamesierern, dat syn betler als junge scholares. jung studenten die vader ind moeder niet volgen und iren meisteren niet gehoirsam willen syn, und apostatieren und komen hinder boesz geselschaff die auch geleret syn in der wandelschafft. die helpen yn dat yr verionen versencken und verkumeren. und wan sie niet me hain soe leren sie betlen off kammesieren, und die hotzen also beseflen und kammesieren. Item sie komen van Rom, uysz der sonnenbosz ind willen priester werden an dem dolman. Item eyner is acolitus, der ander is [A iiij] epistler, der derde ewangelier, der vierd eyn galch. und hauen nyemantz dan froem lude die im helpen mit yren almosen. want syn vrunde sindt ym aff gestoruen. Item sie heisschen flasch tzo eynem choirhemb, eyner glyden tzo eyner hanffstauden.

tot eender kibiger dille, tot eenen lijms oft hooft standen, dat is eender hoere tot eenen doecke.

Item ghelt dat si tot eender ander quatertemper tijt ghewijt oft gheconsacreert moghen worden in een sonnenbosch. Ende al dat si also bedelen, dat verspelen ende verboelen si. Item sommige van dese scheeren cruynen ende en zijn niet geordineert. Ende sommighe hebben brevieren ende boecken gelijc oft si priesters waren. Ende dit ghebuert sonderlinghe op alder sielen dach. Ende sommighe van dese zijn soo onversaecht dat si haer niet en schamen den volcke wijs te maeken dat sy misse doen. Ende maecken den volcke wijs dat si God consacreren, nochtans en hebben si die macht niet. Ende alle dese zijn een loos valsch geselschap.

Item gelt dat sie tzo eynre ander quattertemper furbasz mogen gewijet werden yn eyner sonnenbosz. und al dat sie also betlen dat verionen sy und verbolens. Item sie scheren cronen und sind niet ordineirt ind hain ouch geyn format wie wail dat sie sagen dat sy idt hauen, ind is eyn loe valsche geselschaf.

Conclusio. Dese kammesieren en gheeft niet, so laten sy haestelijc haer bedelen. Ende sommige van dese hebben ooc valsche besegelde brieven, dat alsoo is, nochtans ist al versiert ende valschelijck gheloghen.

Conclusio. desen kammesierern gyff niet soe laissen sie balde van dem granten und betlen. sie hain ouchloe formaten.

Van den Vagieren

Dat vij capittel is van den Vagieren. Dese zijn bedeleers oft aventuriers, die voor haer nemen hoe dat sy uut vrou venus bergh comen ende die swarte conste connen. Ende dese worden genaemt faren scholiers. Als dese in een huys comen, soo heffen si aen te spreken. Hier coemt en farnder scholier, der seven vrije consten een meester, een besweerer der duyvelen, voor hagel, voor donder, voor onweder, [B iii], ende voor alle quaet ghespuys. Ende daer na spreect hi eenige characteren ende vreemde woorden ende teekenen. Ende maect ij of iij cruycen ende seyt. Waer dese woorden gesproken worden daer en wort niement doot gesteken, ende

Van den Vagierern

Dat vij capitel is van den vagierern, dat synd betler of euentuyrer die sich an nemen wie dat sy uysz vraw Venus berch komen und die schwartze kunst kunnen und werden genant faren schueler. die seluen wan sie yn eyn huysz komen soe heuen sy an tzo sprechen. Hier kompt eyn farnder schueler der seuen fryen kunsten eyn meyster (die houtzen tzo beseflen) eyn beschwerer der duuel vor hagel vor wedder und vor al ungehuer. dair nae spricht he etzliche character und macht ij off iij cruytz und spricht. wair dese wort werden ghesprochen dair wyrt nyemantz erstochen. und nyemantz mach ouch ungluck an gain he und yn allen lan-

niemant en mach oock ongeluck ghecrijgen hier ende in alle landen. Ende hy spreect noch veel andere costelijcke woorden. Ende dan meynen die dorplieden ende andere slechte vrouwen dat alsoo is, ende si zijn vrolijc dat hij comen is, want si noyt geenen farnden scholier gesien en hebben. Ende die boeren spreken tot den vagier dit oft dat ghebreect mi oft is mi contrarie, cont ghy my gehelpen so wil ick u eenen gulden of twee geven. Ende dan spreect hy iae ende bedriegt die boeren om haer gelt. Ende met vremde experimenten der woorden segenen si hen, ende die boeren meynen dan om dat si so costelijcke woorden spreken dat si den duyvel connen besweren. Ende aldus connen si elcken helpen wat hen van noode is, want ghy en moecht haer niet soo veel gevragen, si en weten daer altoos een experiment op te maken. Dat is si zijn kundich u te bedrieghen om u ghelt.

Item sommige van desen als si eenige slechte vrouwen vinden die haer ouders oft haren man verloren hebben ende ghestorven zijn, soo maken sy haer wijs dat sy wel weten waer haer sielen zijn, in hemelrijck, int veghevier of in die helle, ende dit doen sy om ghelt, oft [B iiij] om haer cleederen als sy geen ghelt en hebben.

Conclusio. Voor desen vagieren wacht u, want alle daer si mede omgaen is boverije. Ende al dat sy spreken is gheloghen.

den. ind vyl andere kostliche wort, so meynen dan die houtzen idt sy also, und synd froe dat he komen is und hain nie geynen farnden schueler gesien, und sprechen tzo dem vagierer dat is myr begegent off dat, kunnet yr myr helpen ich wil uch i gulden off ij geuen. so spricht he ya und besefelt die houtzen umb dat mesz. Myt den experimenten segenen sie sich, die houtzen meynen umb dat sy sprechen so kunnen sy den duuel besweren. und so kunnen sy eynem helpen wat ym van noede is. want du kanst sy niet vragen sy kunnen dyr eyn experiment dar up machen. dat is sy kunnen dich bedrieghen umb dyn ghelt.

Conclusio. Vor desen [A iiij ^{b}] vagierern hut dich. want dair myt sy umb gain is gelogen.

Van den Grantneeren

Dat viij capittel is van den Grantneeren. Dese zijn bedeleers ende spreken in den houtsen bosch oft in die landshuysen: Och lieve vriendt ick ben begaeft met die vallende siecte vari sinte Valentijn, oft van sinte Quirijn, oft van

Van den Grantnern

Dat viij capitel is van den grantnern, dat syn betler de sprechen in des hotzen bosz. och lieue vrund ich byn begauet myt d'fallende suechde, van sent Valentin, sent Quyrin. of van sent Vits. sent Anthonis. und hain mich gelofft

sinte Vits, oft van sinte Anthonis. Ende ick hebbe my gheloeft tot desen heylighen met vi pont was, met eenen outaer doeck, met eenen silveren offer, etc. Ende ick moet dat vergaderen met vromer ende eerbaerder lieden hulpe. Ende daer om bidde ick u dat ghy my hier toe te hulpe gheven wilt eenen silveren penninck, oft eenen steen vlas, tot eenen onderbant aen den outaer, dat u god ende die lieve heylige wil beschermen ende behouden voor dese plaghe ende crancheyt.

zo den hylgen myt vj pont wachs. mit eynem alterdoich. myt eynem silueren offer et cetera. und moisz dat sammelen myt frummer lude stuer ind hulp. dair umb bidden ich uch dat ir myr wyllet tzo stuer geuen eynen heller. off eyn steyn flasz tzo eynem underbant an dem altair dat uch got und der lieue hyllige wil behueden vor der plagen off krankheyt.

Nota een loos subtijl stuck.

Nota eyn loe stuck.

Item sommige vallen neder voor die kercken, oft in andere plaetsen daer vele volcx is, ende nemen zeepe in haren mont, also dat haer den schuym groot op gaet. En si steken haer met een stroopijpe in haer nuesgaten, also dat zij bloedende worden, ghelijck oft sy die crancheyt hadden, ende het is boeven werc. Ende dese zijn landtstrickers die dese conste in alle landen ghebruycken.

Item etzliche vallen neder vor den kyrchen ouch an anderen enden und nemen seyff yn den mundt dat yn d'(er) schoum grois up gait. und stechen sich myt eynem stroe halm yn die naeszlocher dat sie bloeden werden gelich off sie die kranckheit hedden. und is bouen werck. die seluen syn landtstricker de alle landt bruchen.

Item daer zijn der vele die dese meyninge draghen ende haer aldus gelaten ende roepen. Mercket lieve vrienden, ic ben een handwercxman, ick hadde my op eenen tijt begheven, dat een bedeleer is ghecomen voor mijns vaders huys, ende dese heyschte om sinte Veltens, oft Valentijns wille. Ende mijn vader gaf mi eenen pennick dien ick hem brengen soude. Ende ich behiel den penninc, ende seyde dat boeven werc was, ende van stonden aen quam my die vallende siecte aen. Ende aldus hebbe ick my geloeft tot sint Valentijn, met iij pont was ende met eender gesongender missen. Ende dit moet ick eysschen met vromer lieden hulpe, om dat ick dat also gheloeft hebbe, want ic hebbe anders van my selven ghenoech. Ende daer om bidde ick u om hulpe, dat

Item ouch syn der vyl die sich up diese meynunge dragen und barlen also. myrcket lieue vrunde ich byn eyn hantwercksman idt hait sich up eyne tzijt begeuen, dat eyn betler is komen vor myns vaders huysz und hait gheheisschen umb sent Veltins willen. und myn vader gaff myr eynen penninck den ich ym brengen solde. und ich behielt den penninck und sachte idt were bouen werck. van stonden quam mich die vallende sucht an ind hain mich gelouet tzo sent Veltyn myt iij pont wachs und myt eynre singender missen und mois dat heisschen mit frommer lude hulp. want ich hain dat alsoe gelouet. ich hedde anders van myr selues genoich. dairumb byd den ich uch umb hulp dat uch d'(er) lieue hilge sent Veltin wyl beschyrmen. und

u die lieve heylige sinte Velten wil beschermen. Ende het is al geloghen wat hy seyt. Item hi heeft meer dan xx iaer tot die iij pont was ende tot die misse gebedelt ende gheghielt, maer hy verdrincket oft verspelet, oft verboelet al dat bedel werck. Item daer zijn noch veel andere grantneren die noch andere subtijle woorden spreken, die hier niet en staen.

is al gelogen wat he saget. Item he hait meer dan xx jair tzo den iij pont wachs und misse gebetlet und verionens und verschechertz verboelt dat bettel werck. Ind der syn vyl die ander subtiel wort bruchen wa(n) he gemelt wirt.

Exempel (alleen in Nederlands Liber Vagatorum)

Het waren twee ghesellen die in Westvalen ende omtrent Colen regneerden, daer af die eene ghecleet was gelijck een priester, ende die ander ghelijck een ander fijn man. Desen eenen die ghelijck een clerc was hadde een groot heylichdom, gelijc hy seyde, ende hier af hadde hy valsche brieven. Ende daer hy in die steden oft dorpen quam, daer gaf hi den prochiaen dat derde deel, dat hy zijn heylichdom op den stoel mochte toonen ende daer af prediken. Ende als hy op den stoel stont, ende seer groote leughenen looch, soo stont zijn gheselle onder dat volck ghelyck een vreemt man, ende sprac seer luyde tot den volcke, dat bedroch was, ende dat dien clerc met zijn heylichdomme een boeve was, ende dattet al gheloghen was dat hy seyde. Ende na dat hy dat gheseyt hadde viel hi achterwaerts op die aerde, al oft hy besiect hadde geweest, ende hi hadde roode aerde, ende zeepe in zijnen mont ende in zijn ooren ende doen scheent dat hy schuymde en bloedde uut den mont ende uut die ooren. Ende daer nae riep die clerck tot den volcke. Hoe grooten ende schoone mirakel nu hier ghedaen heeft dit heylichdom. Laet ons toch nu hertelijc bidden dat God door dit heylichdom desen armen mensche wederom ghesont wil maecken, ende terstont daer na bequam hy weder. Ende aldus gaven die slechte menschen tot den heylichdom alle dat sy vermochten.

Item sommige van dese hebben brieven, dat dit alsoo is. Conclusio. Wie vanden grantneren die merckelijck besiect is die voor dijn huys oft voor die kercke coemt, ende slechtelijck heyscht om Gods wille, ende niet veel woorden en maect, den selven sult ghy geven. Want menich mensche is beswaert, met sware crancheyt der heyligen. Maer die grantneren die veel woorden maken ende die haren mont wel gebruycken connen, dat is een teeken dat si lange gespeelt ende bedreven hebben. Ende dese syn sonder twijfel valsch ende niet gerecht, want sy clappen hem af een

Item etzlich hauen bsaffot dat idt also sy. Conclusio. Wer under den grantneren kompt vur dyn huysz off vur die kyrchen und schlechtlich heischt umb gotz willen und niet vil wort macht den saltu geuven. want mennich mynsche is besweret mit swarer krankheit der hilgen, meer die grantner die vyl wort machen und kunnen den mundt wail bruchen dat is eyn wairtzeichen dat sie dat lange gedreuen hauen. die sindt sonder tzwiuel valsch und niet gerecht. want sie claffen eynem eyn nusz van dem boum aff d'(er) yn geleuuen wyl. vur den seluen

note van zijnen boom die haer ghelooven wilt. Ende hoet u voor dese ende en gheeft haer niet.

huede dich und gijff yn niet.

Vanden Dutseren

Dat IX capittel is vanden dutseren. Deze zijn bedeleers die langen tijt cranc hebben gheleghen ghelijc si spreken. Ende hebben eene sware bedevaert voor haer genomen, tot desen heyligen oft tot dien, alle dage met drie gantse aelmossen, alsoo dat si alsoo langhe alle dage van huys tot huys willen gaen tot dat sy drie vrome menschen vinden die haer drie gantse aelmoessen gheven.

Ende een vroom mensche dien si aldus bidden spreect tot haer. Wat is een gantse aelmoesse.

Ende die dutser spreect, een blaffaert oft een half vieryser, ende dier moet icker alle daghe drie hebben, ende ick en mach niet minders nemen, want die bedevaart en soude my anders niet helpen. Die sommighe van desen bedelen aldus op eenen stuvere, sommighe die bedelen op eenen halven braspenninck ende sommighe op eenen halven stuvere, nae sy die luyden rijc bemercken.

Ende sy segghen, dat sy die aelmoessen moeten hebben van eenen onversproken mensche. Ende dan zijn die vrouwen die aldus ghebeden worden, alsoo hooveerdich eer si onvroom gheheeten souden zijn, dat si liever geven twee blaffaerts oft stuvers. Ende sy wijsen den dutseren van der eendere tot der andere. Ende dese schalcken gebruycken noch veel andere woorden die hier niet ghenaemt en zijn. Item namen der blaffaerts eens daechs wel hondert, waert datse yemant haer gave, ende het is al gheloghen wat si segghen. Item dat heet oock ghedutst, als een bedeleer voor dijn huys coemt ende spreekt. Lieve vrouwe ick soude u bid-

Van Dutzern

Dat IX capittel is van dutzern, dat sindt betler die lange kranck sindt gelegen als sie sprechen. und haint eyn sware fart verheisschen tzo dem hylgen off tzo dem. alle dage mit dryen gantzen almosen. also dat sie also lange al dage van huysz tzo huyse willen gain bis sie dry frummer mynschen vynden die yn die dry gantze almosen geuen.

So spricht dan eyn frome mynsch wat is eyn gantze almois.

Der dutzer spricht ein blappart d'(er) moisz ich al dage dry hauen und nemen niet mynner want die fart hilfft myr sust niet. Etzlich yp dry penninck. Etzlich up eynen pennynck.

und die almosen moissen sie hauen van eynem unuersprochen mynschen. So sindt die vrauwen also houerdich ee dat si unfrom geheisschen wolden syn sie gauen ee tzween blappart. und wijset dan yre eyn tzo d'(em) anderen. und bruchen vyl andere wort die he niet gemelt werden. Item sie nemen d'(er) blappart eyns dages wail hundert, der sie yn geue, und is allet gevopt wat sy sagen. Item dat heischt ouch gedutzt wan eyn betler vur dyn huysz kompt und spricht. lieue vrauwe ich would uch bydden umb eynen leffel mit butteren ick hain vyl cleyne kynder dat ich yn eyn tsoppe machen. Item umb eyn betzam ich hain eyn kyndelbetz vrau-

den om eenen lepel met boteren, ick hebbe veel cleyne kinderkens, dat ick haer een soppe maecken mach. Item om een ey, ick hebbe een kinderbedts vrouwe van acht daghen. Item om eenen dronc wijns, ick hebbe een siecke vrouwe, oft een siec kint dat leet ende sterft.	we van acht dagen. Item umb eynen drunck wyns ich hain eyn sieche vrauwe, und der gelichen dat heisschet dutzen.

(Alleen in Nederlands *Liber Vagatorum*.)

Ende als deze eenighe vrome menschen by haer wooningen sien comen, soo legghen si haer kinderen int bedde ende binden haer eenen leelijcken doec om haer hooft, gelijck oft si cranc waren, ende si doense deerlijc crochen ende stenen.

Exempel

Thantwerpen was een eerlijc man die dicwils arme menschen ginc besoecken om caritate te doen. Ende dese wordt in een huys naegheroepen, daer sy seyden dat haer dochter seer cranck was. Ende als die vrome man by die dochter quam, soo mercte hy dat de dochter seer blosende was, ende hy sloech dat decsel op, ende daer vant hy die dochter met cousen ende met schoenen, al droncken zijnde, in dat bedde ligghen. Dese selve man werdt van andere dutseren desghelijcx in gheroepen, ende dese seyden hem dat haer kint byna al stervende in zijn verscheyden oft vonnis lach: Ende door charitate wilde hy dat kint besien, maer hy vant int bedde eenen hont ligghen, die in sommige cleederen alsoo hart ende stijf gewonden was dat hy stenen moest. Item sommighe van desen leggen haer vrouwen oft boeleersters int bedde, ende bewinden den rinc van haerder duere, al oft daer een arm kinderbedde ware, des eens daechs als si weten dat die aelmoesseniers oft andere goede, devote ende duechdelijcke menschen daer voorbi lijden ende gaen sullen. Ende des anderen daechs alsmen weder daer voorby gaet, so en is den rinc niet meer bewonden, ende die vrouwen loopen dan weder opt strate.

Conclusio.	Conclusio.
Den dutseren en geeft niet die daer spreken, sy hebben gheloeft des daechs niet meer dan met drie oft vier gantse aelmoessen te bidden ut supra. Ende die ander zijn half goet: half quaet. Maer dat meeste deel is bedriechelijck ende valsch.	den dutzern giff niet die dair sprechen sie hauen gelofft des dages niet me dan iij of iiij gantzer almosen tzo samelen. ut supra. Die anderen syn half hund halff loetsch halff guet halff boesz. d'(er) meiste deyl boesz.
Van den Schlepperen	**Van Schleppern**
Dat X capittel is van den Schlepperen. Deze zijn die kemmesierers die haer uut gheven voor priesters. Ende dese	Dat X capit. is van schleppern. dat syn die kammesierer die sich uyszgeuen vur priester. sy kummen in de huser

comen in die huysen gheghaen met eenen ionghen scholier die haer den sack nae draecht. Ende dese spreken aldus. Hier coemt een ghewijde persoon met namen, heer Joris, oft heer wouter Kesler van Kitsbubel, gelijck hij hem dan noemen wilt, ende ick ben uut alsulcken dorpe van dien geslachte, ende hij noemt een geslachte dat den lieden condich is. Ende ick wil op alsulcken dach mijn eerste Misse singhen in dat dorp. Ende ick ben gewijt op alsulcken outaer te bedienen, in dat dorp oft in der kercken, ende ick en hebbe geenen outaerdoeck oft ooc gheenen misboeck, etcetera. Ende dit en can ick niet volbrenghen sonder hulpe van goede menschen. Ende alsoo menich mensche hem deelachtich maken wil van XXX missen, die geve eenen offer. Ende alsoo menighen penninck hy daer toe geeft, alsoo meneghe siele van zijnen gheslachte, sal uut den veghevier verlost worden.

gain mit eynem scholer d'(er) yn den sack na draget und sprechen also. Hie kompt eyn geweide person mit namen her Jorgen keszler van kitzbuhel. wie he sich dan nennen wil. und byn uysz dem dorp van dem geschlecht. und nent eyn geschlecht dat yn kundich is. und wil up den dach myn yrste misse singen in dem dorp. und byn gewyet up den elter in dem dorp off in der kyrchen und hait gein elter doich. ouch gein mysse boich et cetera. dat kan ick niet volbrengen sonder hulpe fromer mynschen. und also wilcher mynsche teilhafftich sich machen wil der. XXX. missen der geue eynen offer. off also mennich pennynck he gyfft so menige sele wirt erloeset uysz synem geschlechte.

Item si schrijven oock somtijts die landsluyden mannen ende vrouwen in een broederschap. Ende spreken dat die broederschap toegelaten is van eenen bisschop met genade ende met aflaet, opdat sulcken outaer daer dore op comen soude.

Item sy schriuen ouch die houtzen und hutzin in eyn broderschafft und sprechen idt sie tzogelaissen van eynem bysschoff mit gnaid und aflais. dair durch d'(er) altair up sal komen.

Ende dan worden die goede slechte menschen beroert, die eene gheeft gharen, die ander vlas, ende die derde een tafel laken oft een hantdweele, oft ghebroken silver.

So wirt dan der mynsch beweget d'(er) yn gifft garn. der ander flasz off hanff. eyn dischlaken off eyn hantzwele off bruchsiluer.

Ende dese broderschap en is niet ghelijck die andere broederschappen die de questioniers oft casseneers hebben. Want die casseneers comen alle iaer wedere, ende dese en coemt niet meer dan eens, want quaem hij weder soo soude hij geflosselt oft in eenen sack geschoten worden. Item dese neeringe wort seere gebruyct in sommighe

und idt sie niet eyn broderschaft als die ander questionierer hauen.
und die seluen komen al jair.
und he kompt niet meer. want queme he weder he wurd geflosselt.
Item dese narunge wirt seer gebruchet yn dem schwartzwald und in dem bre-

landen ghelijck in swartzwalt, in bregetzerwalt, in kurwalen, in algaw, in etslant, ende in switser landt, daer weynich priesteren zijn ende daer die kercken ende huysen wijde oft verre van malcanderen staen.

getzer walt. in kurwalen. und in der bar, und in dem algaw. und etzschland. und in dem schwytzerland dair menich priester syn. und die kyrchen verr van den anderen stain. und auch die huyser.

Conclusio.

Dezen schlepperen oft boeven gheeft, niet, want ten is niet wel aengheleyt. - Exemplum. Eene hiet Mansnetus die liep ooc bidden op zijn eerste misse tot sinte Gallen. Ende op dien dach doen die goede menschen tot sinte Gallen op zijn eerste misse quamen, soo sochten sy hem in die kercke, maer si en vonden hem daer niet. Ende nae die maeltijt vonden si hem inden Sonnenbosch, dat is int bordeel. Ende hy ontliept hen allen.

Conclusio.

desen schleppern off boeuen gijff niet. want idt en is niet wail angelacht.
Exemplum. Eyner hiesch Mansuetus der loed ouch büren up syne eirste misse tzo sent Gallen. und doe sie quamen tzo sent Gallen doe soichten sie in yn dem munster meer sie vonden yn niet. na dem essen vonden sy yn in der sunnenbosz. und he is yn al entlouffen.

Van den Zickissen

Dat XI capittel is van den Zickissen, dat is van den blinden. Item daer zijn drijerhande blinden in de wandelschap. Sommighe blinden worden genaemt Blocharten ende dese blinden zijn van gods ghewelt blint gheworden ende dese gaen bedevaert. Ende als dese in een stadt comen soo verborgen si haren covelhoet oft caproen ende spreken tot die lieden dat si haer gestolen zijn, of dat sy se verloren hebben in die plaetse daer si gelegen hebben. Ende alsoo vergaderen sy X oft XII cappen oft covelen, ende dan vercoopen si die cappen.

Van den Zickissen

Dat xj cap. is van den zickissen, dat is van blinden. merck dat dryerley blinden syn in der wandelschafft. etzlich werden genant blocharten, dat syn blinden die syn van gotz gewalt blint die gaint bidtfart. und wan sie in eyn stat komen so verbergen si yre kogelhuet und sprechen tzo den luden sie syn in gestollen worden off hain sie verloren an den enden dair sy gelegen syn. und also vergaderen sie dan. X. off .XX. kappen und dan verkauffen sie die kappen.

Item sommige worden blinden genaemt, om dat sy geblint oft blint ghemaect zijn om misdaet oft boosheyt. Ende dese wandelen ghemeynlyck achter die landen, ende dragen gemaelde tafelen, ende sitten voor die kercken. Ende segghen dat sy te Roome, sinte Jacobs ende in andere vremde steden geweest hebben, ende

Etzliche werden genant blynden die syn geblent umb myszdait off boeszheit. ind wandelen yn den landen ind dragen gemaelte tafelen ind sitzen vur d'(er) kyrchen ind sagen dat sie tzo Rome. zo sent Jacob syn gewesen ind an anderen frembden steden. ind sagen dan van groissen tzeichen die dair syn gescheen und is altzomail gelogen.

vertellen groote teekenen die daer ghesciet zijn, ende het is altemael gheloghen.

Item sommighe worden blinden ghenaemt die met avontueren om gaen. Ende dese zijn die ghene die voor X iaren oft meer blint ghemaect oft blint geworden zijn. Dese blinden nemen boomwolle, ende maken die boomwolle bloedich, ende nemen dan eenen cleynen doeck ende binden daer mede die boomwolle over die oogen, ende spreken dat si cooplieden oft cremers zijn. Ende dat si in een bosch of walt van quade lieden blint gemaect zijn. Ende dat zij drye oft vier daghen aen eenen boom ghebonden ghestaen hebben, ende dat si verdorven souden hebben, hadden daer geen andere menschen ghecomen die haer ghelost hadden.

Etzliche werden blynden genant die myt dem gebruch umbgain. dat syn die dair vur. X. jairen off meer geblent syn worden. die seluen nemen dan boumwolle ind maken die boumwolle blodich. ind nemen dan eyn cleyn doich und bynden dat ouer die ougen und sprechen dan sie syn koufflude off kremer geweest ind syn in eynem walde van boesen luden verblendt worden. und weren dry off vier dage gestanden an einem boum, und weren niet lude ungeuerlich komen sie moisten verdoruen syn. und dat heischet mit dem bruch gewandelt.

Ende dit heet metten bruch gewandelt.

Conclusio. Mijnen raet is, dat ghy wel kennen sult, dien ghy gheven wilt.

Conclusio. myn rait is du salt sie wail kennen den du geuen wolt.

Van den Schwanfelderen off Blicslaeren

Dat xij capittel is van den Schwanfelderen, oft blicslaren. Dese zijn bedeleers die haer clederen in die herberghen laten, ende beven iammerlijcken voor die lieden, opdat men meynen soude dat si groote coude hadde, maer si hebben haer te voren geslaghen oft bestreken met netelen saet, ende met andere dinghen also dat si daer of gheen coude en gevoelen.
Sommige van [C] dese seggen dat sy van quade menschen berooft zijn. Ende sommige andere van dese schalcken seggen dat sy cranck gelegen hebben, ende dat alle haer cleederen verteert zijn, ende sommige andere seggen, dat haer cleederen haer gestolen zijn. Ende

Van den Schwanfeldern off Blickschlaern

Dat xij .cap. is van den schwanfeldern off blickschlaern dat syn betler wan sie in eyn stat komen so laissen sy die cleyder in den herbergen und sitzen vur die kyrchen nacket und tzitteren jemerlichen vur den luden dat man meynen sal sie lyden groisse kelde so hain sie sich gestochen mit nesselen saem. und mit anderen dingen dat sie sunckeln (!) werden. etzliche sagen sie syn beroufft worden van bosen luden. etzliche sagen sy syn kranck gelegen und hain yre cleider vertzert.
etzliche sagen sie syn in gestolen worden. und doin dat dairumb dat in die

alle dese doen dit om dat die lieden haer cleederen geven souden, ende als si die cleederen hebben soo vercoopen sy die, ende dat ghelt verboelen ende verspelen sy. Conclusio.

luder cleyder geuen sullen. dan verkumern sy dat verbolensz und verionensz. Conclusio.

Wacht u voor dese schwanfelderen, want het is boeven werck, ende en geeft haer niet, het sy man oft vrouwe, ten waere dat ghy van dese goede kennisse hadt.

hut dich vur desen schwanfeldern. want idt is bouen werck und giff yn niet idt sy man of vrauwe du kennest sie dan wail.

Van den Vopperen ende Vopperinnen

Dat xiij capittel is van den Vopperen. Dese zijn bedeleers ende aldermeest vrouwen, die haer laten aen yseren ketenen leyden, gelijc oft sy outsinnich waren, ende sy schueren haer cleederen van haren lijve, om dat sy die lieden bedrieghen souden. Item het zijn ooc sommighe die Vopperie op dutsen bedrijven, dat is, dat een over zijn wijf oft over eenen anderen mensche staet heysschende, ende spreect dat alsulc mensche beseten is met den boosen gheest, ende nochtans en is (C ij) dat niet waer. Ende sy spreken voort, dat sy desen mensche gelooft hebben tot alsulcken heyligen gelijc sy dan noemen, ende dat hy moet hebben xij pont was, oft andere des ghelijcke dingen, daer dese mensche van den duyvel door verlost mach worden.

Van den Voppern ind Vopperin

Dat xiij capitel is van den voppern dat syn betler und allermeyst vrouwen die laissen sich an yseren ketten leyden gelich off sie unsinnich weren und tzoriessen yre cleider van irem lyue umb dat sie die lude bedregen. Idt syn ouch etzliche die driuven voppery up dutzen. dat is dat eyner ouer syn wijff of ouer eynen anderen mynschen stait heischen und sprechen dat der mynsch sy besessen mit dem bosen geist und doch niet en is. und sie hauen yn gelofft tzo eynem hylgen den he dan nennet und moisz hain .xij. pont wachs off ander dinck durch dat der mynsche verloest werd van dem bosen geist.

Dese heeten Vopperen die dutsen.

dat heisschen vopper die da dutzen.

Conclusio. Het is een quade valsche neeringhe. Men singhet, welck bedeleer een vrouwe heeft die niet vopperen oft ferben en gaet, die slaen si metter hiele.

Conclusio. Idt is eyn bose falsche narunge. Man singet. Wylcher breger eyn erlatin hait die niet voppen und ferben gait, den slain sie mit eynem schoen.

Item het zijn oock sommige vopperinnen oft vrouwen die haer uut gheven, hoe dat sy groote pijne lijden aen haer borsten. Ende nemen een milte ende schellen die aen die eene zijde. Ende dan leggen sy die geschelde milte

Idt synd ouch etzliche vopperin mit namen vrauwen die geuen sich uysz dat yn wee sy an den borsten. und nemen eyn miltz und schelen die an eyner syden und lagen dat ouer die borst und keren dat geschelt end buis-

op die borst, ende strijcken dat vel daer af, voor over haer lijf, ende dan bestrijcken sy dese met bloede, op dat men meynen soude, dattet hare borst ware, ende dese heeten vopperinnen.

sen, und bestrichen dat mit bloet dat man meynen sal idt sie die borst. die heisschen vopperin.

Van den Dallingheren

Dat xiiij capittel is van den Dallingheren. Deze zijn die gene die voor die kercken staen die openbaer roffiaens oft henckers gheweest zijn, ende hebben een iaer of twee daer of gelaten. Ende dese slaen haer met roeden, ende willen haer beteren ende bedevaert gaen, om haer sonden wille, ende dese bedelen aldus veel goets daer mede. Ende als dese dit eenen tijt lanck gedaen hebben, ende die lieden alsoo bedrogen hebben soo worden sy weder henckers ghelijck te voren.

Conclusio. Gheeft haer oft ghy wilt, want si zijn alle boeven.

Van den Dallingern

Dat xiiij capitel is van den dallingern. dat syn die vur den kyrchen staint und syn hencker geweest. und haint eyn jair off tzwey dair van gelaissen. und slain sich mit roden und willen sich besseren und bidvart gain umb yrer sunden willen und betlen vil goitz da mit. wan sie dat eyn tzijt lanck ge[363] *treiben und die leut also getrigen so werden sie wider hencker wie vor, gib inen ob du wilt, es sind bueben die söllichs thund*.

Van den Dutsbetteren oft Dutsbetterinnen

Dat XV capittel is van den Dutsbetteren. Dese zijn bedeleers die haer in allen landen, om ende om voor die kercken leggen, ende spreyen eenen lijnen doeck over haer, ende setten was ende eyeren voor haer, gelijck oft sy kinderbedts vrouwen waren. Ende sy spreken dat haer af gegaen is, een doot kint in xiiij dagen, nochtans en hebben sy som in X oft XX jaren geen kint gemaect. Ende dese worden genaemt dutsbetteren. Dese en sult ghy geen geloove gheven. Item het lach eens eenen man te Straesborgh onder een lijnen slapelaken voor die groote kercke, ende dese gaf uut dat hi een kinderbedts vrouwe was. Ende dese worde ten lesten van der stadt weghen opgheheven ende gevangen, ende in dat hals yser gestelt. Ende daer nae worde hem dat lant verboden.

Von Dützbetterin

Das XV capitel von dützbetterin, das sind betlerin die sich im land umb und umb für die kirchen legen, und spreiten ein lylach über sich, und setzen wachs und eier für sich als ob sie kintbetterin weren, und sprechen ynen sei in xiiij tagen ein kint tod, wie wol ir etliche in X oder XX iaren nie keins hat gemacht, Und die heissen dützbetterin. Disen ist nit zugebenn, ursach, Es lag ein mal ein man zu Straszburg under eim lylach vor dem münster, und ward uszgeben es were ein kintbetterin, der ward von der stat wegen uff gehept und gefangen, und inn das halsysin gestelt, darnach ward im das land verbotten.

Daer zijn oock sommighe vrouwen, die uut ghevende zijn, hoe dat si een selsaem ende vreemde figuere gedragen hebben, ende op die [C iii] werelt gebaert hebben. Als cortelijck int iaer ons Heeren MCCCCC. ende IX gheschiede tot Pfortsheym daer een vrouwe quam, welche vrouwe seggende was, hoe dat si in eenen corten tijt op die werelt gebaert hadde een kint ende een levende padde. Ende dat si dese selfde padde gedragen hadde tot onser liever Vrouwen te Eensedel, ende dat si daer noch levendich ware. Ende dat men dese padde alledage geven moest een pont vleesch, ende dat men se daer hiel voor een groot wonder, ende si bedelde oft badt ghielende, hoe dat si op den wech na onser vrouwen te Aiche was. Ende dese hadde ooc segel ende brief, die si op den predicstoel liet vercondigen. Dese selve vrouwe hadde in die voorstadt eenen stercken boeve sittende die op haer wachtende was, ende dese hadden haer langhen tijt geneert met dese boeverie. Ende en hadden si niet gewaerschout geweest, men soudese beyde gegrepen hebben, want het was al boeverije daer si mede omghinghen.

Es sind auch etlich weiber die nemen sich an wie das sie seltzam figur getragen und an die welt geborn haben,

Als kürtzlich in dem tausent fünffhundert und in dem neunden iar gen Pfortzheim ein frawe kam die selbig sagt wie das sie inn einer kürtzi [7^{b}] het an die welt geborn ein kind und ein lebendige krotten, die selben krotten het sie getragen zu unser lieben frawen zun einsideln, da selbstwere sie noch lebendig, der must man alle tag ein pfund fleisch haben, die hielt man zun einsideln für ein wunder, Und betlet also wie sie ietz uff dem weg were gen Ach zu unser lieben frawen, het auch brieff und siegel die liesz sie uff der kantzel verkunden, Die selb hett ein starcken buben inn der vorstat inn des wirtes housz sitzen der uff sie wartet, den sie ernert mit söllicher bübery, Da ward man sie durch den thorwart innen und wolt nach ynen gegriffen haben, aber sie waren gewarnet worden und machten sich daruon: Und was alles bübery und erlogen wo mit sie umb ware gangen.

Van den Sonden Wegheren

Dat xvj capittel is van den sonden Wegheren. Dese zijn stercke knechten die in die landen omloopen met lange messen oft sweerden, ende spreken dat sy eenen noot weer gedaen hebben, om haer lijf te beschudden, ende dese noemen dan een somme gelts die si hebben moeten, ende mogen si dat gelt niet te wege brengen, soo salmen haer dat hooft af slaen.

Von Sündvegern

Das xvi capittel ist von sündwegern, das sind starck knecht die gand mit langen messern in den landen und sprechen sie haben einen lyblosz gethan, und sy aber doch da mit irs lybs notwer gewesen, und nennen dann ein summ geltz die si haben müssen, und mögen si das gelt nit uff das zil uffbringen, so wöl man ynen das houpt abschlahen.

Sommige van dese hebben hier toe onder haer eenen knecht, die met haer gaet in yseren banden ende ketenen,

Dar zu hond die selben under yn etlicher ein knecht mit im gan uff seinen angster der gat in ys in kettin und banden beschlossen

met ringen ende duym yseren besloten. Ende dese spreect dan voor die lieden, dat hij is borge gebleven om zijn somme gelts ende dan noemt hy een groote somme ende hebben sy dat ghelt op die tijt niet, soo moeten wij beyde verderven, oft sterven.

mit ringen, der spricht denn er sy für yn umb sein summ geltz die er dann nennt bürg vor den leuten, und hab er das gelt nit uff das zil so müssen sie beid verderben.

Van den Sonden Wegherinnen

Dat xvij capittel is van de sonde wegerinnen. Deze zijn der voorghenoemder knechten vrouwen, oft een deel haer boeleersteren, ende loopen achter lande, ende spreken dat sy int openbaer leven geseten hebben, ende dat si haer van die sonden beteren willen, ende desen bedelen die aelmoessen om S. Marie Magdalenen wille, ende bedriegen die lieden daer mede.

Von den Sündvegerin

Das xvij capitel von den sünduegerin, das sein der vorgenanten knecht krenerin oder ein teil ir glyden, die lauffen affter land und sprechen sie syen in dem offen leben gewesen und wöllen sich bekeren von den sünden, und betlen das almusen umb sant Maria Magdalenen willen und betriegen die leut da mit.

Van den Bultdragherinnen

Dat xviij capittel is van den Bultdragherinnen. Dese zijn vrouwen, die [C iiij] oude wambaysen, oft cussenen op haer lijf onder die cleederen binden, op dat men meynen soude, dat si seer groot van kinde bevrucht waren, ende nochtans en hebben si in XX jaren oft meer geen kint ghemaeckt. Ende dit selve heet oock metter bille ghegaen.

Von den Biltregerin

Das xviij capittel ist von den biltregerin, das sind die frawen die binden alte wammes oder bletz oder küssin über den lyb under [8[a]] die cleider, umb das man menen sol sie gangen mit kinden, und hand inn XX iaren oder mer nie keins gemacht. das selb heiszt mit der billen gangen.

Van den Jonffrouwen

Dat XIX capittel is van den Jonffrouwen. Dese zijn bedeleers die cleppen dragen, gelijck oft si melaetsch oft lazarus waren, ende nochtans en zijn si niet ghebreckelyc in alle haer lichaem. Dat heet metter Jonffrouwen ghegaen.

Von der Jungfrawen

Das XIX capittel ist von der Jungfrawen, das sind betler die da klöpperlin tragen als ob sie ussetzig weren und doch nit sind, das heiszt mit der iungfrawen gangen.

Van den Mommen oft Momsen

Dat XX capittel is van den Momsen. Dese zijn bedeleers die cappen dragen ghelijc lollebroeders. Ende dese seggen dat si gewillige armen zijn, dwelc nochthans niet waer en is. Ende dese hebben

Von Mumsen

Das XX capitel ist von Mumsen, das sind betler die inn dem schyn der beghart gond, und doch nit ist. als die in den kutten der nollbrüder gond und sprechen sie syend die willigen armen, die selben haben yre weiber an heim-

haer vrouwen in heymelijcke plaetsen sitten, ende gaen met hare neeringhe omme. Ende dit heet inder momsen ghegaen.

lichen enden sitzen, und gon mit yrem gewerb umb, des heiszt in der mumschen gangen.

Van den Soentsen gaen

Dat xxj capittel is van Soentsen gaen. Dese zijn die lantfaerders oft landloopers oft bedeleers die sprekende zijn, dat sy edel, en door oorloghe verbrandt zijn, ende dat si ooc door gevanghenisse bedorven zijn. Ende dese houden haer gelijc oft si edel waren, ende hier af hebben si besegelde brieven, ende ten is nochtans also niet. Ende dit heet Soentsen ghegaen.

Von übern Söntzen gangen

Das xxi capitel ist von übern söntzen gangen, das sind die landfarer oder betler die sprechen sy syen edel und syen kriegs brant und gefencknusz halb vertriben und verhergt und ziehen (sich gar süberlich da mit)

[Bij] sich gelich off si edel weren, wie wail idt niet is also. und hauen dan bsaffot. dat heischt soentzen geganen.

Van den Kandieren

Dat xxij capittel is van den Kandieren. Dese zijn bedeleers suyverlijc gecleet, ende geven haer uut hoe dat si cooplieden geweest zijn over die zee, ende hebben daer af segel ende brief van bisschoppen, gelijc de gemeyne man meynt, ghelijc int derde capittel vertelt is van den loseneeren, dat si valsche brieven connen maken, ende si spreken hoe dat si berooft zijn te lande ende ter zee, al en ist niet waer. Ende dese gaen over den clant.

Van den Kandierern

Dat xxij capitel is van den Kandieren, dat sind betler suuerlich gecleidt und geuen sich uysz dat sie koufflude geweest syn ouer meer. und hauen des bsaffot van bysschouen als der gemein man meynet. als in dem dritten capitel vertzalt is van den losern wie man valsche brieff machet, ind sprechen wie dat sie beroufft synd worden und eoch niet also is. die gaint ouer den clant.

Van den Veranieren

Dat xxiij capittel is van den Veranieren ende Veranierinnen die op waersegghen gaen. Dese zijn vrouwen die daer spreken, hoe dat si ghedoopte Joden oft Jodinnen zijn, ende dat sy kersten geworden zijn, ende dese seggen den lieden oft haer vader oft moeder inder hellen is oft niet.

Van den Veranerin

Dat xxiij capitel is van den die up keimen gaint, dat sind vrauwen die sprechen sie synd gedeuffde judin und syn christen worden. und sagen den lueden off yr vader und moeder yn der hellen syn off niet.

Ende dese ghielen den lieden den rock, ende cleederen ende andere dingen af ende dese hebben daer of ooc valsche brieven ende seghelen, dese selve heeten Veranieren.

und gijlen den luden rock und cleyder und ander dynge aff. und hauen des ouch valsche brieff und segel. die seluen heisschen veranerin.

Van den Cristianieren, oft Kalmieren

Dat xxiiij capittel is van den Cristianieren oft Kalmieren. Dese zijn bedeleers die teekenen aen hare hoofden dragen, ende sonderlinghe dat roomsche Veronica, ende mosselen, ende schelpen met veel ander teeckenen, ende die eene gheeft den anderen teeckenen te vercoopen, op datmen meynen soude dat si in die steden ende plaetsen geweest hebben, daer af sy die teekenen draghen, ende nochtans en hebben si noyt wille metter herten ghehadt oft ghedacht daer te gaen, ende aldus bedrieghen sy die simpele ende slechte lieden, ende dese heeten Kalmieren.

Van den Christianern off Calmierern

Dat xxiiij capitel is van christianern off calmierer, dat synd betler die tzeichen an den hueden dragen besunder romisch veronica und muscheln ind ander tzeichen. und egner gijfft dem anderen tzeichen tzo verkouffen, dat man meynen sal sy synd an den steden und enden gewesen dairvan sie die tzeichen dragen. wie wail sie doch dair niet komen synd, und bedriegen die lude alsoe. die seluen heisschen calmierer.

Van den Zeeperen[364]

Het XXV capittel is van den Zeeperen. Dese zijn bedeleers die haer met een salve voor eenen heeten oven, oft voor een heet vier bestrijcken ende besalven, ende dan legghen sy haer voor die kercken. Ende dan worden si gheschapen in haer aensicht gelijck oft si langhen tijt cranck geweest hadden, ende haren mont schijnt uut ghebroken te zijne, ende als sy weder op den derden dach in die baetstove gaen, soo is haer dat weder vergaen.

Van den Seffern

Dat XXV. capitel is van seffern, dat synd betler die strichen eyn salue an die heischt ouen ind ouen und lagen sich dan vor die kyrchen soe werden sie geschaffen gelich off sie lange kranck weren gewesen. ind dat angesicht und der mundt were uysz gebrochen, und wan sie up den derden dach gaint in die badstoue soe is idtyn weder vergangen.

Van den Sweygheren

Dat xxvj capittel is van den Sweygheren. Dese zijn bedeleers, die nemen peerden mest, ende menghen dat met watere. Ende bestrijcken dan haer beenen, handen ende armen daer mede, also dat sy geschapen worden gelijc oft sy die gheelsucht oft ander crancheden hadden, ende het en is nochtans niets dan bedroch der menschen. Dese selve worden gheheeten Sweygheren.

Van den Schweigern

Dat xxvj. capitel is van den schweigern, dat syn betler die nemen perds mist ind mengen den mit wasser, und bestrichen die been, hend, und armen also dat sie geschaffen werden off sie die geel sucht hedden off ander kranckheit und doch niet en is dan droch der mynschen. die seluen heisschen schweiger.

Van den Burckaerten

Het xxvij capittel is van den Burckaerten. Dese zijn die bedeleers die haer handen in eenen hantschoen steken, ende hangen die met eenen bant aen haren hals. Ende dese spreken dan dat si Sinte Antonis vier, oft quaet oft van eenen anderen heylighen hebben. Nochtans en ist niet dan bedroch. Dat heeten sy op den burckaert ghegaen.

Van Burckart

Dat xxvij. capitel is van burckart, dat syn die ire hend yn eynen hantschen stechen und hangen sy mit eynre bynden an dem hals ind sprechen sie hauen sent Antonis boisz, off van eynen anderen hilgen und doch niet en is dan droch, dat heisschen sie up dem burckart gegangen.

Van den Platschiereren

Dat xxviij capittel is van den Platschiereren. Dese zijn blinden die voor die kercken, op eenen stoel staen, ende spelen op der luyten, ende singhen menigherley sanck van verren landen daer si noyt gheweest en hebben. Ende als sy dan uut gesongen hebben soo beginnen sy te Voppen ende te ferben, oft te lieghen, hoe dat sy blint gheworden zijn.

Item als die henckers ende ander roffiaens haer naect uut trecken, ende als sie haer selven slaen met roeden om hare sonden wille, dat heeten si dan oock platschiereren met alsulcker vopperie. Item oock die op stoelen staen, ende die haer met steenen oft met andere dingen slaen, ende die van alsulcke heylighen segghen, die worden ghemeynlijck henckers oft schenders, ende boeven oft roffiaenen.

Van Platschierern

Dat xxviij. capitel is van platschierern, dat syn blynden de vur den kyrchen up die stuel stygen ind spelen up der luten und singen mancherley gesanck van ferren landen dair sie niet syn geweest. ind wan sie uysz hain gesungen soe begynnen sie tzo voppen ind ferben wie sy blyndt syn worden.

Item die hencker wan sie sich uysz trecken nacket ind slain sich selues mit roden umb irer sund willen und bruchen die voppery, dat heischt ouch platschiert.
Ouch die up den stuelen stain ind sich mit steynen off ander dingen slain und van den hylgen sagen, die seluen werden gemeinlichen hencker off schinder.

(Zelfstandig in Nederlands *Liber Vagatorum*.)

Daer zijn noch menigerley bedeleers ende schalcken, die de lieden bedrieghen met menigerhande wonden gelijc bidsteren, die bidden gaen dat men haer kint heffen soude tot dat kersdom, ende segghen dat haer vrouwe in swaren arbeyt leyt, ende dese begheeren eenen penninc om gods wille, om dat si haer vrouwe helpen souden. Als dese onbekent zijn soo sijnt gemeynlijck boeven, want sy gaen des eens daeghs den eenen bidden, ende des anderen daeghs den anderen, ende sy leeren in een stadt alle die rijcke lieden kennen, ende si liegen valschelijc, want si en hebben wijf noch kint. Daer zijn noch andere schalcken, ghelijck nieutijders oft valsche boden, die eenen brief uut valsche landen conterfeyten, gelijc oft alsulcke brieven

van hare landen, oft van hare vrienden quamen, ende daer stellen si inne dat sy die boden dit oft dat geven souden, Maer ick rade u dat ghy wel besiet wien dat ghy wat gheeft.

Item sommighe brengen sommige lieden tijdinge, dat haer man oft haer vrouwe noch leeft die langen tijt uut den lande geweest heeft, ende maken dicwils onder die lieden die verhout zijn groote vreese ende werringe, ende alder meest zijn si van andere lieden om gelts wille daer toe gemaect gelijc ander erfgenamen, daer een af uut den lande is. Die sommighe brenghen oock aen die steden ende aen die Heeren groote leughenen voor nieuwe tijdingen, omdat sy daer af eenen drinckpenninck ghecrijghen souden.

Het derde deel des boecx	**Dat ander deyl**
Dat derde deel van desen boecke seyt sommige leeringen ende notabilia, die tot die voorgenoemde neeringen behooren. Ende dese worden met corte woorden begrepen.	Dat ander deyl van desem boichelgyn saget van etzlichen notabilia die tzo der vurgenanten narungen hoeren mit kortzen worden begriffen.
Item daer zijn sommige bedeleers van die voorgenoemde, die voor gheen huys en eysschen. Maer si gaen in die huysen, daer si yemant in oft niet. Is dat een goede oorsake, bekent dat in u selven.	Item. der syn etzliche betler der vorgenanten de heisschen vor geynen huysz sonder sie gain yn die hueser der sie yemantz dair innen off niet is dat eyn gode orsach dat bekenne in dir selues.
Item daer zijn oock sommige die gaen in die kercken op ende neder ende dragen een schotel inder handt. Ende dese hebben haer daer na gherust ende toeghemaect met cleedinghe, ende dese gelaten haer seer crancelijc, ende dese gaen van den eenen totten anderen, ende neygen haer tegen die lieden, oft haer yemant wat geven woude. Dese worden gheheeten pfloegers.	Item der syn ouch etzlichen die gain yn den kyrchen up und neder und dragen eyn schottel in d'(er) handt, die hain sich dair nae gerust myt cleydunge und stellen sich sere krancklich und (B iij) gaint van eynem tzo dem anderen und neigen sich tegen die lude off yn yemantz wat geuen woulde, die heisschen pfluger.
Item daer zijn oock sommighe die ionghe kinderen leenen op alder sielen dach, oft op andere heylige dagen ende dese setten haer voor die kercken, ghelijc oft sie vele kinderen hadden, ende sy spreken dattet moederloose oft vaderloose kinderen zijn, ende het is al geloghen. Ende dit doen si omdat men haer veel geven soude om Gods wille.	Item. der sindt auch etzliche die leenen kynder up aller selen dach off up ander hyllige daghe. und setzen sich vor die kyrchen gelich off sie vyl kinder hedden. und sprechen idt synt moderloesz off vaderloesz kynder und is altzomail geloghen. ind dat doin sie dairumb dat man yn vyl gheue umb des adone willen.

Exempel

Te Sweyts int dorp is een ordinancie dat men eenen yeghelijcken bedeleer gheeft vijf schillinck helders, dat hy tot den minsten in een vierendeel iaers niet openbaerlijc bedelen en sal.

Item een vrouwe hadde op een tijt ghenomen vijf schillinck helders om dat si openbaerlijck in alsoo langen tijt niet bedelen en soude. Cortelijc daer na sneedt si haer hayr af ende bedelde door al dat lant gelijc te voren.

Ende sy quam weder tot Sweyts int dorp, ende ghinc sitten voor die kercke met eenen cleynen kinde, ende doemen dat kint ontdecte, doen wast eenen hont, ende doen moeste sy uut den lande loopen. Dese was gheheeten wissenburgherinne, ende si woonde te Zurch.

Item daer zijn ooc sommige bedeleers die doen goede cleederen aen, ende heysschen oft bedelen op der straten, ende dan gaen si tot eenen het sy man oft vrouwe, ende spreken:

Ick ben een arm hantwercx knecht, ende ic hebbe lange cranck ghelegen, ende dat ic hadde hebbe ick verteert, ende ic en hebbe noyt ghebeden, ende nu schame ick my voor alle man te bedelen, ick bidde u dat ghy my te hulpe wilt comen, dat ic weder tot mijnen hantwerc comen mach

Ende dese worden gheheeten Gensscheerders. Item daer zijn ooc sommige van den voorgenoemden, die haer uut geven dat sy connen schadt graven oft soecken. Ende als si yemant vinden die dat gelooft, soo spreken si dat si moeten goud ende silver hebben, ende moeten daer toe veel missen laten lesen, etc. met veel schoone woorden, ende daer mede bedriegen si die lieden, die gheestelijcke ende ooc die weerlijcke, want hen is niet veel gehoort ghe-

Exemplum

Tzo Sweitz im dorp is eyn ordenunge dat man eynem yeder betler gifft v. schillinck heller dat he tzo dem mynsten yn eynem vierdeil jairs niet yn d'(er) tegenheit betlen sal.

Item. eyn vrauwe hait up eyn tzijt genomen die v. schillinck heller niet mer in der teghenheit tzo betlen. bald dair nae schniedt sie yr hair aff und betlet dat landt aff wie vor.

und quam weder tzo Sweitz yn dat dorp und gienck sitzen vor die kyrchen myt eynem cleinen kynde ind do man dat kyndt up deckde doe was idt eyn hundt, do moiste sie uysz dem lande louffen. die selue hait geheisschen wyssenburgerin und is wonhafftich geweest tzo Zurch.

Item, der syndt ouch etzliche betler die doin guede kleider an und heisschen up den straissen, soe gain sie tzo eynem idt sie man off vrauwe und sprechen.

ich byn eyn arm hantwercks knecht ind hain lang kranck gelegen ind dat yr hain sie vertzert und schamen sich tzo betlen dat man in tzo hulp kome dat sie furbas komen moegen. die seluen heisschen gens scherer.

Item. der syndt ouch etzliche van den vorgenanten die geuen sich uysz sie kunnen schetz grauen off soechen, und wan sie yemantz vynden der des geleuuet soe sprechen sie dat sy moissen gold und siluer hauen, ind moissen vyl missen lesen laissen dair tzo et cetera. mit vyl schoenen worden, dair myt bedregen sie den adel. die geistlichen und ouch die werltlichen. want idt en is niet vyl gehoert worden dat sulche

weest, dat alsulcke boeven schat vonden hebben, maer si hebben die lieden alsoo begen. Dese worden gheheeten sefelgravers.	boeuen schetz vonden hain. sonder sie hain die lude also bedrogen die seluen heisschen sefel grauer.
Item daer zijn ooc sommige van den voorghenoemden die hare kinder seer hart houden, alsoo dat si daer af lam oft ledeloos worden, ende somtijds breken sy haer kinderen haer leden, oft si binden hare leden, alsoo dat si lam worden. Want ten waer haer niet lief dat sy ganckachtig worden, om dat si des te behender worden souden om die lieden te bedriegen, met haer loose en quade boverien.	Item, der synd ouch etzliche van den vorgenanten die halden yre kynder sere hardt dair myt sie ouch lam werden sullen idt were ouch in niet lieff dat sie ganckhafftich wurden up dat sy des die behender werden die lude tzo bedregen myt yren boesen loen foten.
Item daer zijn ooc sommighe van den voorgenoemden, als sie in die dorpen comen so hebben si ringhen ghemaect van avontueren, ende sy smeeren die selve ringen met aerde oft met dreck. Ende spreken dan dat sy se gevonden hebben, ende vragen oftse yemant coopen wille. Ende dan meynt een simpel dorpman, dat den rinc van silver oft van gout is, ende en kennen dat niet, ende geven iij oft vier stuveren daer voor, ende also worden die dan bedroghen.	Item. der syndt ouch etzliche van den vorgenanten wan sy yn die dorper kommen so haint sie rynge ghemacht van euentuyr, und schmeren dan die selue rynghe myt erden off myt dreck, und sprechen dan sie hain sy vonden off yemantz sie gelden wille. also meynet dan eyn simpel hutzin idt sy siluer ind kennen dat niet und gifft ym x. off xij. pennynck dair umb. also wyrt sie dan bedrogen.

Dese selve draghen somtyds Agnus dei die van blic oft loot gemaect zijn, die van silveren schijnen gemaect te zijne. Ende somtyts hebben si ooc sommighe schalen die alsoo schijnen oft si van silvere gemaect waren.

Item dese selve hebben oock somtijts Pater nosters ende andere teekenen die si on[D]der haren mantel dragen, die anders zijn dan si schijnen.	des seluen ghelichen pater noster off ander tzeichen die sie under den mantelen dragen. die seluen heisschen wiltner.

(Dit deel zelfstandig in Nederlands *Liber Vagatorum*.)

Item dese selve comen somtyts bi avont in die steden ende dorpen ghelijc cooplieden oft meerseniers, ende hebben eenen paternoster ende andere avonture te coope. Ende si thoonen die liede eenen costelycken pater noster van coraele, oft van ander ghesteente dat goet is, ende die laten si haer van andere lieden wel besien, dat hi goet ende recht is, ende si seggen dat si dien avont ghelt hebben moeten,

ende dan loven sise die helft min dan hy weert is. Ende als die lieden om den goeden coop, die des begheerlijck zijn, haer die helft bieden, soo nemen si haren Pater noster nae haer, ende en willen des niet doen. Maer als die lieden wech gaen ende niet meer geven en willen, soo gheven sy den Pater noster voor denselven prijs. Ende dan hebben si eenen valschen pater noster die desgelijcx gheconterfeyt is, ende die steken si die lieden in haer handen, ende alsoo bedrieghen si menigen mensch in veelderhande waren.

Item daer zijn ooc sommige questeerders oft casseneeren, die der heyligen goet dat haer gegeven wort, het si vlas oft laken oft brueck silver oft gelt ende andere dinghen onnuttelijck doorslaen. Maer den wetenden geve ic dat te verstaen. Ende haer bedriegerie laat ic staen, want die gemeyne man wil bedrogen wesen.

Item der synd ouch etzliche questionirer die der hylligen guet dat yn gegeuen wyrt idt sy flachs off doich off bruchsyluer off ander dynge, dem wissenden geuen ich dat tzo verstain wie ouch yre beseflery is laisz ich stain want der ghemeyn man wyl bedrogen syn.

Item ic en gheve geene questeerders, dan alleene die bodtschappen die hier na volghen. Sinte Anthonis, sinte Valentijn, sinte Huybrecht, sinte Bernaert, en die heylighe geest. Dese zijn toeghelaten van den stoel van Roomen.

Ich geven geinem questionirer dan alleyn den vier botschafften. dat sind die her nae stain geschreuen. Sent Anthonius. Sent Valentin. Sent Berhnart ind der hyllige geist. die seluen synd tzogelaissen van dem stoel tzo Roem.

Item wacht u alle, sonderlinghe voor die kreemers die u te huys soecken, want ghi en sult daer niet veel goets af coopen, het si silver oft ander specerije.

Item. Hudde dich ouch vor den kremeren die dich tzo huysz soichen. want du machs niet vyl goitz van yn gelden idt sy siluer kraem off ander spitzerey.

Wacht u oock voor die meesters die achter lande trecken ende loopen, ende die driakele ende wortelen te coope hebben, want sij gheven haer uut voor groote gheleerde meesters. Ende bysonderlijck zijn dese sommighe blinden. Een ghenaemt Hans van Straesburch is gheweest een Jode, ende is te Straesburgh ghedoopt gheweest, ende zijn ooghen zijn hem te Worms uutghesteken.

Hudde dich ouch vor den artzen die achter land trecken und hauen dryakels off wortzelen tzo verkouffen, und geven sich uysz vor groisse meyster. und besunder synt etzliche blinden eyner genant Hans van Straszburch is gheweest eyn jued und is tzo Straszburch gedeufft worden tzo Pynxsten und sind ym syn ougen uysz gestochen worden tzo Worms [B iiij]

Ende dese is nu ter tijt een groot meester oft stuytvos, ende trect achter lande om ende om. Ende hy wil den lieden waer segghen, ende toecomende dinghen, ende hij wilse ooc van alderhande crancheden ghenesen, als hi daer eenich ghelt op ontfanghen heeft. Ende

und der is yetzons eyn artzeder und trecker achter land umb und saget den luden waer und hait vyl mynschen also bedroegen mit groisser valscheit des niet noit is tzo sagen.

hy heeft veel menschen aldus bedroghen met groote valscheyt, die niet noot en is te segghen.

[D ii] Item wacht u oock voor die speelders oft botters, die met quaerten oft quaertspelen omgaen om een blat uut die andere af te heffen. Die omgaen netten boeglijn, metter spiese, met den ghefetsten brief over den bodem, oft met andere desgelijcke, over den schranck.

[365]Oft die omgaen met teerlingen oft dobbelsteenen, metten overlencten terlinck, met den herten teerlinck met den ghebORsten teerlinck, met den afgegoten teerlinck, ende met den dobbel beene. Oft die omgaen met worpelkens, die sy in een putken vanghen, met coordekens te steken om effen uut te comen, ende met andere dinghen om te raden. Oft die omgaen met meskens, met steenkens ende met beenkens, met gommen, met prissen, met den knechten voeten.

Item, Hudde dich vor den Jonern die myt beseflerey umb gain up dem brieff. mit affheuen eyner dem andern. mit dem boeglin. mit dem spiesz. mit dem gefetzten brieff. ouer dem boden mit dem andres deyl, ouer den schranck. Up dem reger mit dem ouerlengten. myt dem herten. myt dem geburSten myt dem aff getzogen. mit den metzen, mit den steuen. myt gumnes. mit prissen. mit den knechten voten.

Oft die omgaen met haechmunte, oft met quaden ende onbekende gelde, oft met valsche guldenen, over den rot overich uuttogh, oft oner (lees over) den houts hoef. Ende voor veel andere bedrieghers die ick laet achter blijven om beters wille. Item dese boeven liggen altoos en teeren by die weerden, die met stecken eysschen, dat is also veel, dat si geenen weert en betalen als si hem yet schuldich zijn, ende in 't afscheyden nemense wat met haer.

myt loem mesz off loen stetinger. ouer den rot ouerich uyszug. ouer den holtz houff. und vyl anderen voten die ich laisz blijuen umb des besten willen.

Und die selue knauen liegen alweege tzeren by den wyrden die myt dem stecken heisschen, dat is also vyl dat sy geynen wyrt bezalen wat sie ym schuldich synt. ind an den affscheyden nemen sie gemeynlich wat myt in.

Item noch iser een beganckenisse onder die landtvaerders. Ende dese zijn keteleers oft ketel lappers, ende schotelbinders, die int lant om ende om trecken. Ende si houden vrouwen die voor haer om gaen breyen ende lieren. Sommige van dese gaen met moetwille om, mer niet alle. Ende alsmen haer niet en geeft, soo steken si een gat met

Item noch is eyn begenckenysz under den landtfarerern dat synd die mengen off keszler die yn dem land umb trecken. die halden vrauwen die vorhyn umb gain breien und lyren. etzlichen gain myt mutwillen umb und doch niet al und wan man yn niet gifft, soe stecken sie eyn loch myt eynem staeff off messer yn eynen kessel up dat

eenen staf oft met een mes in eenen ketel, op dat haer man te arbeyden hebben soude, etc.	yr meng tzo arbeiden hauen, et sic de aliis.
Dese selve ketel lappers, nemen gemeynlijck wat met haer in die huysen daer si die ketelen lappen, alsmen daer op niet wel en wacht. Dese selve beclappen die lieden ooc met groote leughenen etc.	Die seluen mengen die beschudden die horchen girig umb die wengel. soe sie komen yn des ostermans gisch, dat sie den garle moeghen girig schwachen als urer ans gelauden mach.

(Zelfstandig in Nederlands *Liber Vagatorum*.)

Item men vint veel schalcken die na haers ghelijcke gaen sien als si in een vremde stadt comen, ende in die selve stadt hueren si dan schippers cleederen, ghelijc boxen, bonetten, een schippers hemde, eenen rutsaert ende desgelijcke. Ende dan segghen sy voor den volcke dat sy by quader avontueren verseylt zijn, ende dat si schip ende scherf inde zee by onweder gelaten hebben, ende dat si drie dagen in die zee ghedreven hebben op eenen mast, oft op een ander hout.

Nota, bemerct haer handen wel oftse betart of bepect zijn, ende oft si scheeps connen, ende si lieghen seere, ende somtijts segghen sy, dat sy van die zee (D iij) roovers gevanghen zijn geweest, ende dat si noch swaerlijck gerantsoent zijn, ende het is al gheloghen, want si en quamen noyt in die wilde zee.

Item desgelijcke zijnder ooc sommighe die pelgrims cleederen hueren, gelijck oft si cranck waren, ende oft sy van Roomen oft van sinte Jacops quamen, ende sy en gaen niet dan trauwanten achter lande.

Item dese cleederen ende desghelijcke, verhuert men in een strate gheheeten S. Antonis strate, want dese strate is bekent alle die werelt door, ende men geefter voor des daechs eenen halven stuver, na dat si veel gecrijghen.

Item al deghene die achter lande loopen, ende op lieren ende veelkens spelen, die van taveerne te taveerne, ende van ghelaghe te ghelaghe gaen, zijn uut om die lieden te bedrieghen, ende van haren ghelde te ghecrijghen. Ende haer daer af te verlichten, vonden syse droncken, oft slapende. Dese en zijn niet te betrouwen, want si soudent wel darren nemen al waert in de kercke, want sy pleghen ghemeynlijc outaeren te berooven, oft blocken op te breken ende daer uut te picken.

Nota. En gheeft haer niet, soo blijven sy thuys.

Item daer zijn oock desghelijcke singers ende springers, ende guycheleers, die schoone consten connen bedrijven ghelijck sy segghen.

Nota. Wacht u voor alle dese, want si bedrieghen die menschen, als zijt te weghe connen ghebrenghen.

Item alle ydele vaten die altijt bedelen, des morgens ende des avonts, ende die selden misse oft sermoon hooren, en sal niemant in haer boeverijen stercken. Maer alle andere arme menschen, ghelijck oude menschen die haer broot niet ghewinnen en connen, ende aen siecke ende mismaecte creaturen, is den hemel te coopen: want die aelmossen daer si besteet is, doot die sonden, ghelijc dat water dat vier blusschende is.

Nota bene, aenmerct wel, wacht u oock voor den genen die u aencomen op den wech, oft op der straten, oft inder kercken, seggende dat si yet gevonden hebben van ghesteenten, oft gout, oft silver schijnende te zijne, ende willende u alsulcx met sueten woorden vercoopen, siet voor u, want si niet dan bedeleers oft bedriegers en zijn, daer zijn oock lantreysers, als si comen in eenighe steden oft vlecken daer sy niet bekent en zijn, so gaen si aen die overste van der kercken, ende sy geven haer uut voor cooplieden, ende dat si groot goet verloren hebben by crancke fortuynen, (D iiij) op die zee, oft op den wech berooft zijn van haren goeden, ende alsoo crijghen de goede lieden van der voorschreven kercke (ter plaetsen daer sulcx gebeurt) medelijden ende compassie, ende begheeren een bede voor den voorschreven bedeleer in der kercken, metter schotelen voor haerlieden om gaen, ende als de voorschreven het selfste ghelt van de simpele ende onnoosele lieden ontfangen heeft, soo gaet hijt bi avontueren verteren met hoeren ende boeven, want hy daer licht aen geraect is, denckende het selve weder te doene ter naester plaetsen, niet dat si al also zijn, maer neemt goede certificatie van waer si zijn, ende waer si geresideert hebben, wacht u ooc voor de schalcken ende bedriegers, maer gheeft die ghene die sulcx gebeurt is, wacht u ooc voor speellieden, voor dobbeleers die vander eender taveerne totter andere loopen, ende meer ander, want si niet dan uutstrijckers ende schalcken en zijn.

Het vierde deel van het boek is oorspronkelijk Nederlands. De houtsneden die er in staan zijn, op twee na, uit de vorige boeken.

Het vierde deel des boecx

Veel goeder leeringen worden hier gheleert, om dat elck soude weten hoe hy Godlijck ende eerlijc mocht huys houden, ende leven in goeden doen, sonder ghebreck te hebben. (Houtsnee I en II.)

Omdat niemant verdolen en soude uut den wech der eeren, ende des welvarens: Soo sal ick hier stellen die byweghen die leyden in den wech der oneeren ende der schanden.

Ende wie daer in coemt, die verdoolt soo langhe tot dat hy coemt in den rechten wech te gasthuys waert by mijn vrouwe.

Inden eersten verdolen sy tot in desen wech. Al die luttel hebben en veel verteeren, want als si sieck zijn ende niet winnen en connen, soo moeten si desen wech in. Die gheerne spelen ende veel verliesen. Die thunne verteeren sonder ordinancie, regule, oft mate.

Cooplieden die dier incoopen ende goeden coop gheven. Die uut ydel versuymtheyt verloren laten tghene dat sy van haer meesters souden hebben, omdat zijs niet en eysschen, die hen regeren by raet van eenen sot, ende gheven hem den last van hunnen dinghen. Die met teerlinghen spelen oft op closbanen, ende verliesen haer gelt, ende haren tijt. Luyaerts die luttel wereken, Leckaerts die veel verteeren, moeten al mede. Oude luteners, harpers, bomslaeghers ende veel ander speellieden, comen oock by om dat zijt lichtelijck winnen soo verteeren zijt lichtelijck, ende dan crijghen sy somtijts haestelijcke siecten, ende sy en hebben niet achterwaers gehouden dan moeten sy mede.

Die sonder wijsheyt haar dinghen met haeste doen, sonder achterdencken, oft roet, man ende wijf, ende ander die vroech slapen gaen ende laet opstaen, want si luttel wercken ende winnen, ende worden te traech om wercken. Al die van haren eyghen sin zijn ende en willen niet onderwesen zijn maer seggen altijt dat haer opstel, dat beste ende profijtelijckste is. Bedrieghers, sweerders, liegers, comen ooc mede inden wech, want si nieuwers gemint en zijn.

Al die niet meer en hebben dan sy dagelijcx winnen, ende voort verteeren, sonder achterdencken, want als si sieck werden ende niet wercken en connen, dan moeten si mede.

Die haer coren zolders open laten als daer coren op is, ende die boden ende kinderen by moghen comen, dicwils lijden sy schade.

Cooplieden ende ander volck dat haer gheloove heeft verloren, want als si by quader avontueren haer goet verliesen, dan en wilt hen niemant weder goet borgen om weder te becomen, ende dan blijven si verarmt ende comen in desen wech.

Die groote maeltijden ende groote bancketten houden ende luttel winnen, ende luttel hebben.

Volc dat niet en ghedenct smorghens als sy op zijn, hoe si den tijt met gheneughten overbrengen, sonder om profijt te dencken.

Volck dat haer kisten, kelders, solders ongesloten laten, ende op haer spijse ende ghelt gheen acht en slaen. Die hen selven schade doen om een anders profijt. Die hun recht ende ghedinghen laten verloren, om dat zijt niet en vervolghen. Volck dat in gheenen dinghen Godt ontsiet, die worden dickwils van Godt gheplaecht met quaede avontueren, des si gheluckich zijn dat si int gasthuys moghen comen.

Aernonts ghesellen die met den nette loopen achter lande.

Die inde tavernen gaen sprueken spreken ende singen.

Oude camerspeelders, die uuten aessac spelen met drochten, ende dier ghelijcken. Die liever haer ghemack ende gheneuchte hebben dan haer profijt ende eere, die veel ambachten leeren, die haren wille ende geneygentheyt meer volghen, dan bi rade leven die hen selven wijs segghen, maer zijn sot ende onvroet in haer saken. Die een goede commissie wederseggen om haren arbeyt te sparen.

Sluysen doer men dagelijcx danst ende sprinct ende dickwils groote feeste houdt, ende niet gewoon en zijn veel profijts te doen. Arm ruyters ende gesellen die leckerlijc eten ende drincken. Dien geen dinck te diere is om coopen als zijt borgen mogen, ende doen soo financy, ende worden dickwils onversiens met rechte verwonnen, ende uuten hunnen gheset. Die zijnen dienst niet en can daer hy toe ghestelt is. Die hun coren groen eten als die haer renten wech hebben eer si verschijnen, werclieden die haren loon wech hebben eert verdient is.

Die grooter dingen beginnen dan si volbrenghen connen, als werclieden die hun werk ten halven moeten laten staen, en verliesen cost ende arbeyt. Die uut versuymtheyt laten haer goed ontweldighen tsy by rechte datse hen niet en verthoonen, ende en segghen daer niet toe. Man ende wijf die altijt kijven ende vechten, want si loopen dicwils van malcanderen, deen hoere, dander boeve achter lande, ende verteeren tgoet soo onnuttelijck, ende comen soo in desen wech. Die haer goet vercoopen om dat eenen anderen te leenen, ende helpen.

Die altijt vrolijc zijn, met schoonen vrouwen houeren, ende hun goet verdoen,

ende segghen altijt laet ons vrolijc zijn want de wijn en is niet gewassen voor die verkenen, noch dat bier ghebrouwen voor die gansen, tis ooc wonderlijc waer hi is diet al betalen sal, ende dese comen ten eynde in desen wech, die hun huysen laten bederven, ende daer inne laten regenen, ende en latent niet stoppen noch decken. Taverniers die bordeel houden ende daer af leven, ende ander lieden die van quaet aes leven, comen in 't eynde in desen wege, want si daer mede selden bedijen, want wat sy winnen onrechtelijc met ontmeten, ontrekenen, dat borcht hen een ander af die hen niet en betaelt. Meesters die haer boden teten geven warm versch broot, ende bernen hun hout groen. Coppelers, coppelerssen, ist dat si out worden, so worden si arm ende ongevallich, ende ooc soo die van den bordeel leven, dese comen al inden rechten wech ten gasthuyse.

Die hun werck spade beghinnen moeten mede, want si hen selven luthel profijts doen, ende luttel winnen. Die ander lieden achter rugghe clappen, die veel liegen, ende flateren, want si en zijn nergens willecome, die meerder staet houden, dan hun goet vermach, want si zijn terstont bijster. Dronckaerts die haer goet onnuttelijc verdrincken, haer leven corten, ende haer werck versuymen, dese zijn argher dan beesten, die boven haer natuere niet en drincken. Die hen verlaten op ander lieden goet dat hen aencomen oft versterven mach, dwelck si bi avontueren nimmermeer hebben en sullen. Die haer goet verloren hebben ende houden haer tafel even groot, ghelijck sy deden eer sy schade hadden.

Oude oorloghers volc die in haren iongen tijt die scamel lieden met fortse ende ghewelt haer huysen verbrant, berooft, ende haer goet verteert hebben. Die van diefte ende rooven leven, comen in desen wech. Die hen smorghens langhe cleeden, om dat haer nestelen geen naelden en hebben, ende comen soo traechlijck te wercke. Die gheen acht en slaen op haer cleederen ende laten se bederven by haer eyghen schuit.

Die hun peerden qualijck doen bewaren, want si dicwils groote schade hebben by dat. Die hun tapijtserijen laten verrotten aen de mueren, ende dat lijnwaet in die kiste laten bederven. Die borge blijven voor ander lieden, comen ooc dicwils in desen wech, want si dicwils moeten die borght betalen. waerdoor sy dickwils bijster worden, ende worden dickwijlen uut haren goeden ghestelt.

Die hun ambacht verlaten om heerschap ende leghen dienst te dienen. Die alle dinck wil wreken dat hen misdaen wort, want sy hen dicwils selver bederven ghelijck [E] die een ander slaet oft steect. Ende ander volc dat in spijte van een ander, haer goet beter coop gheven dan si souden.

Landtvolck ende landtwinners die haer lant ende schueren laten open ende onbevrijt die wijle dat daer vruchten zijn, ende laten dat die beesten bederven.

Die hopen dat hen haer meester sal helpen ende verteeren daer op dat si hebben, want si staen dicwils bloot Al die vrec zijn op een cleyn, ende laten tgroot verloren. Al die van haers selfs sin zijn, ende hebben een gedinge op handen ende mochten hebben een goet middel, en willen niet accorderen ende dicwils verliesen zijt al geheel. Die haer geluc alst coemt, niet waer en nemen, noch en vervolgen. Die een goet ambacht kan ende laet dat achter, ende leert een ander dat by avontueren arger is. Die een goet werc in handen heeft, ende vertrecket van daghe te daghe ende en can geen vre vinden om wercken, maer versuymt zijnen tijt om wat te win-

nen ende verteeret zijne. Die des daeghs ij oft iij werf ter merct gaen om goet te vercoopen om iij stuvers, ende verdoen vj ende versuymen haren tijt. Huysen daer licht geladen ende sorgeloosen thuys wachten, om dattet goet daer dicwils verloren gaet. Die wel weten dat haer dingen qualijck gaen ende in tijts niet toe en sien. Die haers goets gheen meester en zijn, ende niet en weten waer zijt gheven oft houden sullen.

[E ij] Quade betaelders die hen laten duncken wat sy geborgen connen dattet al ghewonnen is, ende houdent als haer eygen goet, ende loochenen ende ontsweeren haren schuldenaren, dese verdolen. Die sonder voorsichticheyt leven, ende daghelijcx leckerlijck eten. Die haer ambacht wel doen, ende zijn ten eynde dat si daer niet bij leven en mogen, ende en leeren geen ander.

Kinders die de ouders in haren iongen tijt gelt geven, ende laten haer willeken volgen, ende als si out ende groot worden, willen si haer oude costuymen plegen, drincken ende quaet geselschap hanteren, ende en connen geen gelt meer gecrijgen dan loopen sy wech, ende worden rabauwen ende naecte ridders, die haer hof houden aen die vier panne, ende haer slaepkamer int gasthuys oft inden weghe, die te hoovaerdich zijn, ende meynen dat hen nimmermeer goets gebreken mach, ende willen gheen arme lieden kennen, maer di avontuere is haest verkeert. Die Godt niet en vreesen noch dienen, ende dencken niet eens op Gods oordeel. Die wel weten dat haer dinghen qualijck gaen, ende in tijts niet toe en sien, die van eens anders gelt ontfanghen, ende orboren dat in haer eyghen sake, ende moetent dickwils onversiens betalen als zijs niet en hebben, ende moeten financie maken, ende verderven hen selven. Kinders die hen verlaten op goet dat hen versterven sal van haren ouders, ende maken daer op goede chiere, ende by avontueren sy moghent noch al selve verteeren.

Die wat quaets heeft van siecten oft zeericheden, ende en laet daer niet toe sien, noch en laet hem niet helpen, van anxt dattet hem twee oft drie [E iii] stuvers costen soude, ende latent verargheren dattet namaels niet te helpen en is, ende vermeesteren al haer goet, ende dan moeten si noch int gasthuys sterven.

Die hen onderwinden eens anders mans ambacht; daer hi hem niet mede behelpen en can. Die by versuymtheyt ende verghetenheyt laten te winnen, ende te vergaderen eenich goet, die eenen anderen straffen, ende self quaet doen. Die goede neeringhe hebben, ende goet profijt doen, maer si en connen hun niet houden, ende beghinnen een ander. Die grooten arbeyt ende pijne doet, ende int eynde en doen si gheen profijt. Die grooten cost doen, ende hopen groot goet te hebben van een ghedinghe dat int recht staet, ende by avontueren si verliesen tprincipael, ende moeten de costen oock betalen, die om luttel arbeyts oft om luttel gelts te sparen, vallen in groot misval, die quade betaelders iaer ende dach borgen ende nemen dan noch van henlieden goet, dierder dant weert is. Meesters die knechten hebben, dien die vrouwen gheven dat broot, vleesch bier oft anders yet, die in knaepschap dienen daer sy selfs meester af zijn, ende doen hen selven schade om een ander vrientschap te doen, die hen grooter dingen vermeten dan sy doen connen, ende willen soo veel gelts winnen, dat sy niet en verdienen. Die haer vloeren, plaveyselen, glase vensteren van haren huysen laten sonder reparatie ende beteringhe, ghebroken staen, daer si alle daghe meerder schade ende hinder af ghecrijghen, want

dat daghelijckx meer ende meer ghebroken werdt, die sulcke zijn oock rechte erfgenamen vanden gasthuyse.

Arme ghesellen dye uut liefden een wijf nemen ende en dencken niet dat men veel behoeft, ende luttel connen winnen, ende crijgen kinderen, dan claechtmen darmen oyt began, ende moeten dan ten deyle gaen met wijf ende kinderen, ende verdolen soo, ende comen geheel in desen wech ten gasthuys waert. Huysen daer die boden, als [E iiij] die meester slapen is, gaen bancketeren ende goede chier maken. Die in haer ionckheyt niet en wilden wercken ende worden bedeleers, ende comen inden wech, die hen betrouwen dat hen gheluc ghebeuren sal om haren persoone, ende en willen daerom niet wercken soo verdolen sy, die haer cleederen tapitserijen laten bederven ende scheuren, ende en latense niet helpen als si beginnen te breken, die haer wijven veel leyden tot kermissen, dansen, spelen, want dan maectmen veel kennissen, ende verlieven somtijts op een ander ende verteeren dicwils daerom qualijck haer goet, ende comen soo in desen wech. Volc van oorloghe dat hoopt eenen goeden buet te crijghen, ende si verteeren haer ghelt daer op, ende sy maken goede chiere, ende sy worden by avontueren ghewont oft ghequetst, ende dan moeten sy int gasthuys. Die spelen ende drincken als ander lieden wercken.

Meesters die haer boden laten milt zijn over haer eygen goet, ende laten hen aenhouden commeren die goede chiere maken op haers meesters cost, die een somme gelts ontfangen sonder tellen op ander lieden woort ende moeten dat ander lieden leveren met getale, want daer dicwils groot gebrec in is, die renten hebben in verscheyden plaetsen, ende niet uut en manen, noch en weten niet hoe dattetmet haren dingen staet, mer zijn te vredenmetten woorden van haren dienaars, die bi versuymtheyt haer hoy ende coren inden velde, haren wijn op de stocken, ende haer fruyt op die boomen laten bederven.

Meesters die hen gheheel betrouwen op die boden, aengaende haer goet oft werck, sonder selve daer na te sien, die twist maken tusschen man, wijf, ende kinderen, die hen niet aen en gaen, comen dickwils in misval: die vanden edelen comen zijn, ende hebben luttel goets tot haren deele, ende willen volghen den staet van haren ouders, ende hen niet na haer goet en regeren. Tresoriers, ontfanghers, keucken meesters die langhe beyden eer sy rekeninge maken, ende ghelt overgheven sonder quitancie, want het wort dan dickwils vergheten, ende moetent noch weder betalen, ende worden dicwils arm ende bijster. Ouders die haer kinderen meer gheven dan si hebben. Ende die haers selfs goet uutgaen ende gevent haren kinderen die ondanckbaer zijn, ende comen nu in gebreke, ende hebben dan luttel hulpe van den kinderen, ende dan moeten sy bidden, ende sy hebben hen rijck ghemaect.

Een mochte nu vraghen oft Woeckeners, Lombaerts ende meer andere die onrechtvaerdelijck groot goet conquesteeren, oft sy oock sullen comen in desen wech. Som segghen neen, so verre als si dat onrecht goet binnen haren leven niet weder en gheven, want tgoet is te groot dat si ghecrijghen, maer die kinderen van haren kinderen en sullen dat goet niet besitten ende sullen by avontueren int gasthuys sterven, want sulck goet coemt selden tot op dat derde lidt.

Hier zijn beschreven die erfghenamen van
tgasthuys, om deswille oft die meester
storve, dat die vrouwe soude kennen
haer erfghenamen, omdat
gheen ander die daer in
niet gherecht en zijn,
daerom niet rechten
of dinghen
en souden

Die meester vanden gasthuyse

Al die hen regeren na mijnen regule hier voorverclaert, die sullen comen tot mijn hof, ende wesen van mijn huysghesin.

Al die tegen mijnen reghel doen, en sullen nimmermeer deel hebben, noch erfghenamen zijn in mijn hof, maer sy sullen van ons ghescheyden blijven.

'Hier worden gebannen uut den hove des / gasthuys, al die contrarie doen deser / voorseyder ordinancien.'

Hoort hoort, wilt scherp toe luysteren,
Hier ban ick uuten gasthuyse ten eeuwighen daghen,
Die dordinancie soude willen verduysteren,
Die den Meester ende de Vrouwe van tgasthuys behaghen.
Eerst so ban ick al die ghene die hen eerlijc draghen,
Ende die by maten alle dinghen hanteren,
Voort so ban ick al die gene die hen versagen
Int gasthuys te comen vrij sonder vieren,
Voort ban ick mede diet soo bestieren
Dat sy haer goeden altoos meer vermeeren
Dan verminderen, sulc volc na mijn versieren
En behooren int gasthuys niet te verkeeren,
Oock ban ic openlijc tsijn vrouwen oft heeren
Die soberlijck leven altijt na state,
Ende al diet soo maken datmense moet eeren
Den caproen lichten dat is al groot,
Tregiment vanden gasthuyse sulc volck versmaet,
Ende alle die van goeden regimente zijn
Worden hier eewich ghebannen byden hooghen raet,
Van Meester Pover ende van zijnen heeren,
Jongens die liever in alle termijn verkeeren,
In die kercken dan in die taveernen
Oft by schoone vrouwen om drincken den wijn.
Dees ban ick, want sy moeten tgasthuys ontbeeren.
Voort ban ick, al ist oock te deeren
Alle ambachts ghesellen die vroech en spade
Liever wercken, dan sy ghinghen teeren
In die taverne even gherade,
Al dat van goeden regiment is sonder ghenade
Ban ick uut den gasthuys, soo dat behoort
Die wijslijck doet, elck segt den anderen voort.

Dit boecxken is ghevisiteert ende gheapprobeert by eenen gheleerden man, byder K.M. daer toe ghecommitteert, ende daer by gheconsenteert te mogen printen, sonder te misdoen teghen zijn ordinancie.

Ghegheven tot Bruessel. Anno MDxlvij den lesten dach Septembris

Onderteeckent P. de Lens.

Deze approbatie wijst op een oudere uitgave, die nergens te vinden is. Op het laatste schutblad staat geschreven:

Anno (?) 15H70. / Liber Vagatorum off der rabauwen ende boeven ordene.

(Daarachter nog enige onduidelijke tekens.)

***

Het *Liber Vagatorum* is verschillende malen herdrukt: een enkele keer in zijn geheel, meerdere keren alleen de woordenlijst.

In die verschillende drukken komt weinig zelfstandigs voor. De fouten worden trouw herhaald en dikwijls vermeerderd. Deze zijn behandeld in *De Geheimtalen I*: hoofdstuk I, 'Drukfouten'.[366]

Na de hier afgedrukte uitgave, van 1563, is de oudste:

II. Vocabulaer

Der Fielen Rabauwen / Bedelaren (ofte der Schalcken) Vocabulaer / oock

De beveynsde manieren der Bedelaren ofte Bedelaeressen / daer menich Mensche deur bedrogen wort / die worden hier geleert: opdat hem elck daer voor wachten soude. Seer nut ende profytelijck om lesen / voor alle menschen. Gedrudct tot Haerlem, by Vincent Casteleyn. Voor Daniel de Keyser / Boeckverkooper opt Sant / int vergulde A.B.C. 1613.[367]

Dit is de uitgave die Kluge afgedrukt heeft l.c., p. 92. Achterin bevindt zich de approbatie van 1547.

Dit boekje is een herdruk van het hier afgedrukte boekje van 1563. De varianten bepalen zich in hoofdzaak tot spellingsverschillen: *ae* i.p.v. *a; gh* voor *g; ck* voor *k*, enz.

Voor de woordenlijst mogen de afwijkingen volgen:

***Liber Vagatorum* 1563**	***Liber Vagatorum* 1613**
Bossaert oft creu	*Bosschaert of cren*
Casement	*Cassement*
Creu	*Cren*
Flosselic	*Flosselinc*
Fonckelen	*Flonckelen*
Fluchaert	*Fulchaert*
Horencreu	*Horencren*

Bucht	*Buchc (drukfout)*
Screilinc	*Schreyelinck*
Scroerbrant	*Scoerbant*
Versencken	*Versnencken*
Zwirlick	*Zwirlinc*

De grootste afwijkingen bij de beschrijving van de groepen bepalen zich tot de aanhef van de hoofdstukken, bv.:

1563	*1615*
Dat tweede capittel is van den Stabulieren. Deze zijn bedelers...	Dese Stabulieren zijn bedelaers...

De andere varianten zijn meestal kleine bekortingen, bv.:

1563	*1615*
Ende dese hebben haren wederhaen oft haren hoet, ende haren wintfanc oft haren mantel vol...	Ende dese hebben haren hoet oft mantel vol...
Ende nemen een milte ende schellen die aen die eene zijde.	
Ende dan leggen sy die geschelde milte op die borst...	... legghen sy die gescheldt op die borst.

De onbegrijpelijke, en op sommige plaatsen verkeerd vertaalde passage (bv. *loem mesz* ‘vals geld’, vertaald als ‘met meskens’) vertoont *houts hoef*, i.p.v. *over den honts hoef*. Dit kan ook een zetfout zijn.

Op de slotpagina staat:

Ghedruckt by Vincent Casteleyn in de Boeckdruckery.

III. Van de Venne

De derde uitgave, of beter, bewerking van het *Liber Vagatorum* is te vinden in: *Adr. van de Vennes. / Tafereel van de Belacchende werelt, / en des selfs geluckige Eeuwe, Goet Rondt, / Met by-gevoegde Raedsel-spreucken, aen-geuuesen in de Boer-Achtige Eenvoudigheyt, op de Haegsche kermis. Verciert met Konst-rijcke Af-beeldingen. / In 's Graven-Hage*, Gedruckt voor den *Autheur*, ende by hem ende de syne te koop, op de Turf-Marct, in de drie Leer-Konsten, 1635.

Op p. 133 van dit boek begint het ‘Gielers Vocabulaer’. De typische fouten: *Abon*, i.p.v. *Adon*, Hebr. *adonoi; offeren*, i.p.v. *oft creu* ‘vlees’, vinden hier hun oorsprong. In verdere lijsten vinden we ze terug.

Van de groepen dieven, bedriegers etc. geeft hij er 42.
Het tweede deel van onze uitgave (1563) geeft 28 categorieën. Het derde deel geeft er echter nog dertien bij, die als no. 26-41 bij Van de Venne voorkomen. Eén zelfstandige groep bij Van de Venne wordt gevormd door no. 42.

Nacht-be-huylers

Ligghen met kinderen jammerlijck en sténen ende klaghen onder eenighe bancken voor de besloten deuren, om sonder kloppen de huysen te doen openen, opdat yder medelijden mocht kryghen om die selve huylers binnen te nemen; maer, als sulcks geschiet, dan gaen sy al stille inder Naght wegh, sonder karmen, met het gheene datse de Vromen af-draghen; derhalven moeten alle voorsichtige geseydt zijn: *sluyt guyt uyt*.[368]

De woordenlijst is bij De Meyere en Baekelmans afgedrukt op p. 64-69. Hierin staan drie fouten: *bessafot*, lees *besaffot; distel*, lees *diftel; ree*, lees *ree!* (dit i.p.v. *reel*).
De nu volgende uitgaven hebben alleen de woordenlijst, en deze is naar Van de Venne.

IV. Lo(o)pes de Haro

Legende ofte Historye vande snoode practycquen ende de behendige listicheden der Dieven./ Overgeset uyt het Frans./Hier achter is noch by gevoecht Gielers vocabulaer hael tael./Tot Leyden. By Davidt Lopes de Haro. Boeckvercooper. Anno 1640.

De varianten met de uitgave van 1563 zijn te vinden in: *De Geheimtalen* I: hoofdstuk I, 'Drukfouten', nr. III in de vergelijking.

Van deze Legende bestaan verschillende uitgaven.

1 Een uitgave waarvan een exemplaar berust in de Bibliotheek der Mij. van Letterkunde te Leiden. Dit heeft twee (of drie) jaartallen.
Op het eerste titelblad staat als uitgever: *Davidt Loopes (!) de Haro*. Anno 1645. De vijf van dit jaartal is over een *twee* gedrukt. Deze uitgave kan dus ook als in 1642 uitgegeven aangehaald worden.
Het tweede titelblad meldt als uitgever-drukker: *Cornelis Claesz. v. Buren-Uyt Nieustadt*. 1649. We vonden (o.a. bij Verwoert, zie bron 16) deze uitgave als 'Legende 1649' aangehaald.
De inhoud is gelijk aan die van 1640. Er is echter een 62ste hoofdstuk aan toegevoegd.
De woordenlijst vertoont enkele afwijkingen: *calcaensche mosse*, lees *calaensche; girselijn*, lees *gitselijn; houte*, lees *houts; grimhert, beste bijt*, lees *beeste bijt; horencrents*, lees *horencrens; hanswaltor*, lees *hanswalter; ree*, lees *reel*, is *reel; sanchen*, lees *sancken; schockeruetser*, lees *schocker vetser; srrabulier*, lees *stabulier; snuyttric* 'neuse', lees *snuyteric; stubolen*, lees *stubelen; zwicket*, lees *zwicker*.

Aan het slot staat: ‘Die van de Kunst is, beschaemt sijn Meester niet’; evenals in de uitgave van 1640.

2 *Histori oft Practijke der dieven te Utrecht bij de Wedúe van Esdras Snellae*. Zonder jaartal.
De Bibliotheca Belgica vermeldt als uitgeefster: E. Snellaert (± 1670).
Van dit boekje bestaat ook een uitgave van 1688, vroeger in het bezit van dr. A. de Jager. Dit heeft inplaats van *hael-tael: haer tael*. (Bibl. Belgica: voir catalogue de la bibl. de C.P. Lenshoek, La Haye, 1884, n^{s}. 2909-2911; aangehaald bij De Meyere en Baekelmans l.c.). Deze uitgaven heb ik niet in handen kunnen krijgen.

V. Cartouche

Aan het slot van een boek, *Cartouche of de Gestrafte Booswicht, uyt het Fransch in Nederduitsche Vaerzen nagevolgt, Te Amsterdam, by Johannes de Ruyter, Boekverkooper over de Beurs*, 1731, welk boek een vertaling is van Nic. Ragot dit Granval's *Le vice puni ou cartouche*, bevindt zich (p. 33) een ‘Woordenboek van het oud Bargoens en Duitsch’.

Dit woordenboek is ons *Vocabulaer*, met veel fouten (zie *De Geheimtalen I*: hoofdstuk I, ‘Drukfouten’, no. IV in de vergelijking). De tweede druk van 1743 heeft nog meer fouten.

VI. Vocabulaer E.L.

In het *Belgisch museum* V: 1841 geeft E.L. van p. 71-75 een afdruk van het vocabulaer naar no. IV.

Er staan nogal fouten in, doordat de gotische letters verkeerd gelezen zijn, o.a. *tottil, wijfs heupke*, lees *heuycke*.

Deze uitgave heeft I. Teirlinck, in zijn *Woordenboek van Bargoensch (dieventaal)*, Roeselaere 1886, gebruikt (vgl. *De Geheimtalen I*: hoofdstuk I, ‘Drukfouten’).

VII. Sloet tot Oldhuis

In het *Tijdschrift voor Staathuishoudkunde en Statistiek*, 19 D., geeft mr. B.W.A.E. baron Sloet tot Oldhuis een artikel: ‘Bedelary in vorige eeuwen’. Dit is een studie die het *Liber Vagatorum* van 1613 tot grondslag heeft.

Hoe moderne schrijvers, o.a. Hofdijk en mr. Nepveu, het Bargoens voor hun verhalen ontleenden aan het vocabulaer van het *Liber Vagatorum*, toonde ik reeds aan in *De Geheimtalen I*: hoofdstuk I, ‘Drukfouten’.

Eindnoten:

361* Noot van de redactie: Omdat de clichés niet overal even goed leesbaar zijn, volgt hieronder de gedrukte woordenlijst, zoals opgenomen in V. de Meyere en L. Baekelmans, *Het Boek der Rabauwen en Naaktridders*, Antwerpen 1917; tussen vierkante haken is de betekenis toegevoegd, behalve als spelling en betekenis met de moderne overeenkomen. Voor een moderne, hertaalde uitgave van woordenlijst en tekst van het Nederlandse *Liber Vagatorum* zie Herman Pleij, *Van schelmen en schavuiten. Laatmiddeleeuwse vagebondteksten*, Amsterdam 1985.

cliché 1:

adon, God
alchen, gaen [gaan, lopen]
avelcoert, een borse oft een tessche [beurs of zak]
blicslaghere, een die naect loopt achter lande [naakte bedelaar]
baey, wijn
breehaert, eenen wech oft strate [weg of straat]
bossaert oft creu, vleesch [vlees]
besaffot, eenen brief [brief]
botten, eten
busen, drincken [drinken]
blanckaert, melck [melk]
bucht, ghelt [geld]
cuysen, smijten [aframmeling geven]
cout oft sax, een mes
casse, een huys [huis]
casement, die ghevanghenisse [gevangenis]
claffot, een cleet [kledingstuk]
cristiaen, een pelgrim
caval, een peert [paard]
creu, vleesch [vlees]
coxe, een hinne [hen]
calaensche mosse, een schoon vrouken [mooi meisje]
dolman oft greyse, die galghe [galg]
dosch, cleederen [kleren]
dallinger, een hangman [beul]
diftel oft clusement, die kercke [kerk]
dille, een meysken [meisje]
deystere, eenen teerlinc [teerling, dobbelsteen]
erlat, een meester
erlatinne, een meestersse [meesteres]
foncke, vier [vuur]
flossaert, water
flosselic, visch [vis]
flossen, pissen
fonckelen, braden oft sieden [braden of koken]
flader, een baedtstove [badstoof]

cliché 2:

fluchaert, een hoen
flick, knape [knaap, knecht]
fiel, geselle oft rabaut [gezel of schurk]
glathaert, eenen disch [gerecht]
gripelic, een vinger
genffen, stelen
glisbout, een kint [kind]
glyde, een hoere [hoer]
goute, een lichte vrouwe [lichte vrouw, hoer]
glidenbosch, hoerhuys [hoerenhuis, bordeel]
gauhaert, die duvele [duivel]
griexse, luys [luis]
galle, een priester [priester]
gallenbosch, een priestershuys [pastorie]
gitselijn, een stuc broots [stuk brood]
glesterick, ghelas [glas]
gogelfrentse, een nonne [non]
grimhaert, een beeste die bijt [bijtend dier]
greise, die galghe [galg]
horselen, kijven
houele, een hont [hond]
hemelstijch, een paternoster
houts, een boer
houtse, een boerinne [boerin]
horenbock, een koe
horencreu, runtvleesch [rundvlees]
Hans walter oft een griexse, een luys [luis]
har, **een vloye** [**vlo**]
heghijs oft spijc, een gasthuys [gasthuis]
Hans van gheldere, rogghen broot [roggebrood]
hoef, broot [brood]
hasperlinck, gharen [garen]
ionen, bedrieghen [bedriegen]
ioner, een bedriegher [bedrieger]
kamesierer, een gheleert bedeleer [geleerde bedelaar]
kroener, een man

kronie oft cronerinne, een wijf [vrouw]
krax, een clooster [klooster]
klems, een ghevanckenisse [gevangenis]
klicsteen, eenen roeck oft verrader [veldwachter of verrader]
klinghe, een liere [lier]
krakelinck, een note [noot]
kabbas, eenen korf
knaghelinck, een ratte [rat]
laert, speck [spek]
lijms, een hemde [hemd]
loerman, kese [kaas]
leuselinck, een oore [oor]
laus, een ey [ei]
laurette, een ratte oft een clappeye [rat of roddelaarster]

cliché 3:

morf, mout [mond]
monye oft bucht, ghelt [geld]
menge, een keteleer [ketellapper]
molsamere, een verrader
meepsen rosch, cleyn bier [licht bier]
meuse, een catte [kat]
mijnen, stelen
neeringhe doen, bespien oft spijse soecken [bespieden of eten zoeken]
poderlijstere, eenen haen oft een hinne [haan of hen] *platscheerdere*, een predikheer [bedelmonnik]
priencatere, een prochiaen [pastoor]
pflueger, die in de kercke met schotelen omgaet [collectant in kerk]
quien oft houel, een hont [hond]
quien goffere, een hontslagher [hondenmepper]
quinckere, een ooge [oog]
quisten, spreken
ruyschaert, eenen stroyen sack [strozak]
rippaert, eenen sack [zak]
rotbosch, een bedeleers herberghe [bedelaarsherberg]
regenworm, een worste [worst]
ryelinck, sout [zout]
ree, sware crancheyt [zware ziekte]
runtsen, beschijten, bedrieghen [beschijten, bedriegen]
rouwelic, een ionc kint [jong kind]
rompelinck, mostaert [mosterd]
robbelic, pottagie [soep]
smickse, botere [boter]
schocken, eten ende drincken [eten en drinken]
schockervetser, een wert [herbergier]
spranckaert, sout [zout]
screilinc, een kint [kind]
sonnenbosch, hoerenhuys [hoerenhuis, bordeel]
sefelbosch, een schijthuys [plee]
soens, een edel man [edelman]
soensinne, een edel vrouwe [edelvrouw]
stuppaert, meel
spitlinc, haver
smalkagel, overspeelder [overspelige]
screns, een stove [stoof, badhuis]
snateren, clappen [praten]
stoffen oft harderich, steen [gevangenis]
stabulier, die broot vergadert [iem. die om brood bedelt]

cliché 4:

stroboerer oft platvoet, een gans
scroerbrant oft rosch, bier
strikelinck, een paar coussen [paar kousen]
swensen, achter lande gaen [landlopen]
snuterick, een neuse [neus]
therick, landt [land]
trewael, een schoen
voppen, liegen
verlunschen, verstaen [verstaan, begrijpen]
vermonen, bedrieghen [bedriegen]
verkimmeren,vercoopen [verkopen]
versencken, vercoopen [verkopen]
vosch, eenen gouden penninck [gouden penning]
vyle, een stadt [stad]

wederhaen, eenen hoet [hoed]
wintfanck, een mantel
winnenberch, een schoon vrouwe [mooie vrouw]
zwirlick oft quincker, een ooghe [oog]
zickusz, een blint [blinde(man)]
zwicker, een hancker [beul]
zwengeric, een wambays [wambuis]
zoevele, een hooft [hoofd]

Den Authoor des boecx waerschout u van sommighe vocabulen die int voorschreven boeck niet te voorschijn ghecomen en zijn.

de crommen, een rechter
een boexer, een diener oft een die last heeft om yemant te vanghen [gerechtsdienaar]
dossement, cleederen [kleren]
eenen dos, eenen rock [overkleed]
per p., een wambays [wambuis]
Een lems, een hemde [hemd]
treckers, aentreckers, cousen [kousen]
trewael, schoen
een decker, een bonette [muts]
een totric, een vrouwenhuycke, oft manscappe [kapmantel van vrouw of man]
floy, water

cliché 5:
floybac, een schip
stubbelen, vechten
een sancke, een kercke [kerk]
ghesanct, ghebannen [verbannen]
sancken, ghetrout [getrouwd]
ghestoupt, gegheesselt [gegeseld]
een casse, een huys [huis]
een casement, een ghevanckenisse [gevangenis]
rijster, stroo [stro]
muylfaceler, een barbier
een bult, een bedde [bed]
slumerix, oft spederix, slapelakens [beddenlakens]
leepeneute, een quaet wijf [gemeen wijf]
een priemer, een priester
prepesen, boecken [boeken]
swems, visch [vis]
flaccaert, een tortse, oft keerse [toorts of kaars]
smixe, boter
suye, een borse [beurs]
scuppe, byslapen [bijslapen]
fouckaert, een hout [kreupele]
fonc, vier [vuur]
verbost, kijven
vestieren, sy gaet [zij gaat, loopt]
verhaert, het is ghenomen [het is gepakt]
mockegout, si stinct [ze stinkt]
plenium palium, gevanghen visch, oft ghehouwen visch [gevangen of bewaarde vis]

362 Dit derde deel, de woordenlijst, plaatsen we vóór het eerste deel, zoals in het Nederlandse *Liber Vagatorum*.
363 Het gecursiveerde ontbreekt in het Nederrijnse *Liber Vagatorum* en is ontleend aan het Hoogduitse *Liber Vagatorum* naar Kluge l.c.
364 Dit hoofdstuk is buitengewoon slecht vertaald.
365 Dit gedeelte is geheel onbegrijpelijk.
366 Dr. J. Moormann, *De Geheimtalen*, Zutphen, 1932.
367 De beschrijving in de Bibliotheca Belgica noemt een uitgave van 1615, Haarlem (zie De Meyere en Baekelmans 2e stuk p. 45). Dit jaartal is m.i. foutief.
368 Zie voor de vergelijking ook: De Meyere en Baekelmans, l.c., p. 54 vvlg.

Bron 2. Bargoens uit een klucht van Cornelis de Bie te Lier (± 1680) [A II]

Van Ginneken, *Handboek* II, p. 125; *De Geheimtalen I*: hoofdstuk IV, A II.

In het kluchtspel van Cornelis de Bie te Lier: *Kluchtige behendigheid van twee Borsesnijders en den verdraeiden Advokaat* vinden we geheimtaal in de volgende verzen.

Neel Albedrijf

Soo moet ick u ondervragen:
Oft gij wel *vossen* kont uyt hunne *hollen* jagen?
En oft ghy de *smit* oock hebt op uwe handt?
En kondt ghy alle kant de *spit* ook zeker *draeyen*,
Om somtyds een *stuck vlees* oft schouwer *aen te braeyen*?

Hans Tromp

Ick bid u, hoort my aen, ick zal u haestig paeyen;
De *vossen*, soo ghy my daer hebt terstont vertelt,
Dat is 't gemunte geldt.
Haer *hollen* zijn de bors, daer sy in syn gestelt.
Voorts dient oock geweten, dat ick *'t behangsel* zegh
In plaats van een goude oft silvere keeten;
En met *bollen te spelen*, syn *knoppen te draeijen*,
En mantels te stelen; het breeckijzer den *smit* ik noem
Waerop wy onzen roem met reden mogen dragen,
Omdat wy daer iedereen seer dikwils mede plagen.
De *spit* zijn d'ijzers van het keldergat.
Stucken vleesch zijn onse medemaeten in de stadt.
De leêr noem ick een *schael* het huys een *hooge zael*
En het mes, dat is het *stael*;
Voorts zoo weet ick vremt te fluyten,
Waerin ick tot gemack veel reden kan besluyten;
Het schavot is het *tafereel*, de viersschaar het *staele beckeneel*,
Den cipier den *smit van het gebeent*,
Het vonnis den *poignaertsteeck*, die ons den doodt verleent
De justitie die ons doet vallen, noem ick *geschutballen*.
En de houten galge, *finibus terrae*, ons leste gerecht.

De volgende geheimtaalwoorden staan in dit stuk:

beckeneel: stalen-, de vierschaar, het gerecht
behangsel, gouden of zilveren ketens
bollen: met - spelen, mantels stelen (is niet duidelijk).
finibus terrae, galg
geschutballen, de justitie
hollen: vossen uit hun - jagen, zakkenrollen
knoppen draeijen (?), mantels stelen (?)
poignaertsteek, vonnis
schael, ladder
smit, breekijzer
smit van het gebeent, cipier
spit draeyen, de ijzers van het keldergat doorbreken
staal, mes

tafereel, schavot
vleesch: stukken-, mededieven
vossen, gemunt geld
zael: hooge-, huis.

Bron 3. Bargoens van Holland: *De gelukte list* (1689-1690) [C I]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, C I.

De Gelukte List of Bedrooge Mof. Blijspel.
De Twede Druk, overzien, vermeerderd en van veele misslagen gezuiverd. (vignet van N.V.A.) / Te Amsterdam.

Gedrukt voor het Kunstgenootschap en te bekomen bij de Erven van J. Lescaille, enz. 1704.

(De cursivering van de geheimtaalwoorden is van mij.)

Tweede bedrijf, eerste tooneel

Jan Hagel, Kees Grijp, Metje in de Stoep, Eelhart, Willem, Herman

JAN
Ja Bólletje, miendeje me dat zo fraaitjes te *verhaaren*?

KEES
Nóttebol, ik zélje bij men ziel de helft *beschaaren*, Of *stapje slierme*.

METJE TEGENS EELHART
Men Heer!

JAN
Stapje slierme in zen *loense Keet*,
Zo ik jouw *windwang* lós laat.

EELHART, TEGENS WILLEM EN HERMAN
Het zijn Gaauwdieven, ik weet
Heur spraak te spreeken, 't zijn misschien dezelve Fielen,
Die de beurs van de Mof gekneepen hébben, datwe ons wat stil hielen;
Wij zullen 't licht wél hooren, ze hébben kwéstie met malkaar.

KEES
Laat lós de *feem*, Bólletje, je neemtme veur een âar.

JAN
Laat men eerst *tuuren wat* 'er in de *Meelis* is.

KEES
Hoor, 't klinkt als *rinkels*,

't Is maar *kibbige poen*.

JAN
Ik vatje in de *sprinkels*,
Zo je me straks de hélft niet *dokt*, die Hoogduitsers, Ból,
Hébben niet als *Knaaken*, en Lóbbetjes, en dat bij hiele *Meelissen vol*;
Of zo 't *kibbige poen* is, zullen 't wis *Vósjes* weezen.

KEES
Je roept zo luid, óf je voor de *Hucht* niet scheen te vreezen.

JAN
Doktme de hélft van *'t poen* dan.

KEES
't Is hier donker.

JAN
Dóktme de hélft maar bij gissing, Wél óf bij de tél.
Daar na zéllenwe oprécht deelen.

KEES
Ik weet beter raad, al zoud me schaaden,
Ik zél in élke *feem* de hélft neemen, en jou laaten raaden,
Onbezien, onberouwen, wat je raad is voor jou.

EELHART
't Is bij mijn ziel de Móf zijn geld!

WILLEM
Dit komt, óf het weezen wou!
Laatenwe 'er bezetten.

EELHART
Goed, ik zal 'er na toe stappen,
Kom jij hier, en jij daar, op datze ons niet ontsnappen.

KEES
Daar is nóch een Seeltje, dat ik in *'t Meelisje* laat;
Nou is 'er in élke *feem* omtrent even veel, nou raad.

JAN
Ik raa de linker.

EELHART
En ik de réchter, jou Gaauwdieven!

KEES
Wat wil de Vént hébben? wie moeit jou?

EELHART
Vrindjes, 't zalje gelieven,
Zonder moeite te maaken, de beurs te geeven, die je met praktijk
In de staanplaats van de Schouwburg *getaakt* hébt, óf dénk dat de Volewijk
Jouw begraafplaats zal worden.

KEES
Ik weet van geen beurs, zéker,
Ik bén een eerlijke Schanskruijer.

JAN
En ik een eerlijke Beersteker.

WILLEM
Eerlijke lui!

EELHART
Om datze Borgoens *kappen*, meenenze misschien
Dat 'er niemand *knooit*, als zij.

WILLEM
Wij hébben gehoord, en gezien
Watje gezeid, en gedaan hebt.

EELHART
Dóktme de *poen*, en de *Meelis*,
Zonder der iets of te kaapen: want zo 'er 't minste verscheel is,
Zo zullen we je voort na *Stap Jan* bréngen.

JAN
Hij *kapt* Baggoens!
Laatenwe 't *hachje* laaten glippen.

KEES
Akrement, *dat komt loens*!
Maar men Heer 't is jouw géld niet.

EELHART
Ik behoef je niet meer te zéggen,
Als dat 'er een briefje, en nét honderd vijftig Dukaaten in léggen.

KEES
Wél zo 't géld nét uitkomt, en dat jij lui ons belooft
Lós te laaten, zo zél ik 't geeven; maar neem de hoed van je hoofd,
Daar zéllenwe 't in téllen.

EELHART
Stort in.

KEES TEGENS EELHART
Daar zinnen allebei men handen,
En daar is 't geld met de Beurs.

WILLEM
Wachtje wél jouw vingers te branden!

JAN
't Komt éffen uit... maar jij bént het niet, die 't mijn Maat in 't ruim ontpoest heeft.

EELHART
Neen, 't is mijn goê Kameraad,
Die vast na de Schout is; en aanstonds hier weêr zal komen:
Want men heeft 'et je zien knappen, en je meugt wél schroomen
Hier lang te staan; jou bakkes en jouw naamen zijn hem bekend,
Ook weet hij, waar jij jou ophoud, daarom zo je wijs bént,
Zo ga, en beter jouw leeven.

JAN
Neen, die met die kunst gebooren is,

Indien hij 't vergeet, die miend dat hij verlooren is.

KEES
Maar Heerschop, schiet een *Vósjen* óf twie over uit kórdiaalheid.

EELHART
Wacht tót mijn Kameraad komt.

JAN
Wél zeker dat is schoon bescheid!

KEES
Hem hier te wachten? 'k héb liever dat 'em de Duivel mag haalen:
Want ik vrees, dat wij het met onze bésten hals zouwen moeten betaalen.

De volgende geheimtaalwoorden treffen we aan.

beschaaren, geven
dokken, betalen
feem, hand
hachje, de buit
hucht, galg
kappen, spreken
keet: loense-, gevangenis
kibbig, (hier) eerst ‘slecht’, later ‘goed’, in *kibbige poen*
knaaken, (rijks)daalders
knooien, kennen, verstaan
lobbetjes, geldstukken; Brabantse dukatons waarop koning Filips IV met lobben (v. Ginneken, *Handboek* II, p. 124)
loens, verkeerd, slecht
meelis, zak
poen, geld
rinkels, goud of zilvergeld
slieren, halen
sprinkels: ik vat je in de-, ik grijp je vast (handen?), of ‘ik grijp je bij je lurven’
Stap Jan, de schout
stapje, de schout
stapje slierme ‘de schout hale me’
taken, stelen
tuuren, kijken
verhaaren, stelen
vosjes, goudstukken
windwang (lees *windvang*), mantel

Bron 4. Das Duisburger Vocabular (1724) [B I]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, B I; hoofdstuk V, B I.

In deel I heb ik mijn bezwaren tegen deze lijst ontwikkeld. Daar de benden, die deze woorden gebruikten, ook in het tegenwoordige Nederland werkten, meen ik dat hun geheimtaal ook tot het bronnenmateriaal voor ons land gerekend mag worden. Veel woorden komen ook bij andere Nederlandse groepen voor.

De woordenlijst is ontleend aan Avé-Lallemant l.c. IV, p. 105.

‘Einige zwischen der Räuber- und Diebs/Bande unter sich *fingirten* sprachbräuch/liche Wörter.’

achelen, essen
bafferen, essen
boxer, ein Dieb
bonnacker, ein Mütz
barlaffen, ausplundern
blederman, ein Schaaff
boxmânnen, gefangen nehmen
bomsken, ein Apfel
cout, ein Messer
hartling, ein Messer
sackem, ein Messer
caffer, ein Bauer
clammer, ein Hand
nibbel, die Hände
capores, morden
classey, ein Sackpistol
chaperick, ein Huht
cooch-halden, auf Rauberey ausgehen
du manser, halts Maul oder ‘schweige still’
flackert, ein Kertze
flens, Milch
ges, ein Magdt
isch, ein Magdt
granninger, ein Herr
glyde, ein Huhr
klunde, ein Huhr
huts, ein Mann
herkem duf, schlag todt den Teuffel
hust, Brodt
hornickel, eine Kuh
kilef ein Hundt
krummerick, ein Rock
krackerick, ein Flinte
krôll (lees *knôll*), ein Knecht
kreef speck
kutse, ein Huhn
kutse lormen, Hüner fangen
lausken, ein Ey
luerbinck, Keesz
lengelinck, ein Wurst
may, ein Pistohle
morf, der Mund
mosse, ein Frau
offeren, Fleisch
pleyen, peinigen
porcus, Schweinen-Fleisch
plomp, Wasser
platvoet, ein Gansz
roys, Bier
smix, Butter
stroffling, ein Strumpff
swensen, über Land lauffen
smerren, Toback
saccumher, einen berauben
stubbeler, ein Soldat
scabinus, Fussel (jenever)

schicksgen, ein Frau-Mensch
trappelman, ein Pferdt
teet, das Haupt
treyers, Schuh
treu, ein Buchsze (broek)

Bron 5. Geheimtaal van Cartouche (1731) [C II]

De Geheimtalen I: hoofdstuk II, 'Dieventaal 1731'; hoofdstuk IV, C II; hoofdstuk V, C II.

In *Cartouche, of de Gestrafte Booswicht, uyt het Fransch in Nederduitsche Vaerzen nagevolgt*, Amsterdam 1731, komt als aanhangsel met eigen paginering een 'Nederduitsch en Bargoensch woordenboek' voor (p. 1-18), gevolgd door een woordenboek 'Bargoensch en Nederduitsch' (p. 19-32).

Het eerste bevat enkele woorden die het tweede niet heeft. Deze zullen aan het einde van de woordenlijst toegevoegd worden.

De geheimtaal uit de tekst is in de woordenlijsten opgenomen. Het lied op p. 103

bevat twee woorden, *zeerwits* ‘zeer wel’, en *klapperkop* ‘hart’, die in de lijst ontbreken.
Het lied moge hier volgen.

Zang [369]
Wijze: *Daar was een maget vol benouwen*

1
Meefokkers in deez *Herry* t'zaamen,
Leeven wy *zeerwits* en bly
Zijn wy thans vrolijk naar 't betaamen.
Hier staat aan ons alles vrij.
Het *hoeft*, de *bay* beneven,
De *Creeft* is zeer *plok* alhier.
Men *buize* nu zo lang wy leeven,
Nachtdeenen, we op ons plaizier.

2
Bank is 't Tooneel om zoet te *krouwen*
Want het *krouwen* heeft veel op.
Laaten wij, met vast vertrouwen,
Ons gemoed en *klapperkop*,
Die *fokkende geeuwert dokken*
Word de goede *bay* nooit moe.
Laat ons nu drinken, lachen, jokken,
Tot den vroegen *Kaale-koe*.

Woordenboek Bargoensch en Nederduitsch

aan fellen, met geweld neemen
aaploopen: op den-, beedelen
aapje, beedelaar
aapjes, bedelaars
aapenjester, beedelaarster
afzetter, dief, die by den wegh de menschen met geweldt met of zonder mes iets afzet
Albert is dronken, kopere aker met water

babbelaar, boek
batter, schuit of schip
behouden in de kit, bewaaren
beffendekken, schorteldoek
belskraag, dronken
bikkement, eetbaar waaren, spysen
bekkementeeren, maaltyd
bing van de gastkit, bewaarder van het gasthuis
bing van de troetels, cipier
bing die het gras ophaalt, diaken
bing, meester of vader
bing die op de kit past, deurbewaarder
blaffert, ijzere pot
blinkert te buyzen, glas om uit te drinken
blinkers, tanden
bloedcoraal, gons, knaauw, knoopsgat, steek in het lyf
bloedschryver, secretaris
bofkont, de naars
bol, manspersoon
bol van de kit, man, of meester van 't huys
bol is maf, man, of kaerel is gek

bol knooit het, man ziet het
bom, een mutsje
bouten, kakken
bontje, burger weesjongen
brandende vuurweg, heeten oven
branden, schieten
brandt, hout
breetsem, limoen
breetsem: zoete-, sinas appelen
bult, bedt
buyzer, emmer
by malkaar beknoojen, raadt slaan

captein van de franken, captein van de ratelwagts
creeft, vleesch

deenen, straat slypen
de feem, handt
deerkit, nagtkroeg
dienstmos, dienstmaagt
dodding, kaas
dof, paruik
dokken, geeven
dop, kooker
douw, den dagh
draaysel, boor
dronke boer, emmer vol water
duym litten, boonen

eyzerebink, in 't harnas

feemsteeker, ring
feemsteeker: fyne-, goude diamant ring
feem in de stinger, handt in de zak
feit, ik heb
finater, venster
flock, hembt
fluiten, pissen
focken, gaan, ontvlugten
fockje meê, geselschap maaken
fonk, jenever
fricketeeren, dief die onder schyn van een stuk geldt te wisselen, uit de hand, toonbank, of uit de schoot het geldt steelt
fyl, stadt
fynkaf, hooy

gaaper, mondt
gaapers, leepels
garderik, gordynen
gartkit (!); lees *gastkit*, gasthuys
gefoekert, getortureert, of gepynigt
geheeuw, geraas maken, roepen
gekluit, gestooten
gemot, dienaars, diefleiders
gemot lindt, kant
gemolt, om 't leven brengen

geraas, donder
gereetschap meppen, imants gereetschap rooven
gerri, vrouwenrock
gesjankte, een agt en twintig stuyversstuk
gesjankt, getrout
gesjankten bol, getrout man
gesjankte mos, getroude vrouw
giertje, vyl
glimmert, tafelbordt
grandigen bol, hooft officier, de man met de deegen, de krommert
grandige kit, stadthuys
grasbank, toonbank
graau, 't; het geschoor, de burgers
grienen, huylen
groentje, kluppel
grootste alias, de oudtste
grootste kleifocker, overste der beedelaars
grypers, vingers
gyp, zwieren

half gat, wambus
hals, kan
halve snor, half dronken
halve seysen, penningen
hangers, diamante strikken, of oorringen
hangerik of *toerikkit*, kleeden

haverik, kaamer
haver, slaagen
hebje knooy, vonnis
heele gemot, 't gerecht
het eeuwerikje, kindtje

herri, herberg
het is beknooit, overtuigt
hobbelen, krakkeelen
hoest, broodt
hondtje, dubbeltje
hoos, lade met geldt
hugte, hangen
hugterik, vrouwe zaek; (lees ‘zak’)
huwel, hondt
huwel geknaavt, van een dollen hondt gebeeten
huyshouder, tang
heewen, zingen

jantjee, jaar
jas, priemers, de zwarte vlieg, predikant
ik meppen, neemen, grypen
ik hou het dat hy het niet beknooit, ik bedek het, dat hy het niet ziet
ik bedek myn blinkers, vermommen
ik zakje verknooien, 't zalje verwagten
in de kit zitten, gevangen zitten
in de kit gekluit, in 't gevangenhuys gestooten
in putten, ingraaven

kaantjes, bollen
kackerlak, kooper
kackerlak, smerrikit of *smissery*, kopere tabaks doos
kackerlakse plomp buyzer, kopere aaker
kaf, smous
kappen, spreeken
kapot, doodt
kapot branden, doodtschieten
kappen valsch tegens malkander, van de bink die in de kit zit, ze pleiten valsch tegens malkander van de man die in de boejen zit
kat, hoer
kayle bokke toute moule, bekke fettoe, part of deel van 't gestoolene
keppe noppe, stil zwygen
kippening, schaar
kit, kroeg; ook ‘een huys’
kitmatig, huys daar de deur aan staat
kit is gekluit, huys is geslooten
kitte stuwers, nacht dief
klankert met vonk, fles met jenever
klankers, sleutels of drajers
klapper, deur; ook ‘een kas’
kleersluyters, kleerkist, of kas
kleifockert, dief ten platte landen
knaspers, knoopen
knoesen, klappen
knoet maajer, maajer
knoojen, bekennen, of ymant ziet 't naa

knoojen malkaar op ziel, onder malkander twisten
knooit valsch, logenaar
koschel, hoerewaardt
koop bink, koopman
krabber, pleerie, dief
kraakers, nooten
kriem, zilver
kriemse gaapers, zilvere leepels
kriemse kipping, zilvere schaar
kriemse terri, zilvere beugeltas
kriemse dop, zilvere kooker
kriemse spanders, friesen, zilvere gespen
kriemse smerrikit of *smissery*, zilvere snuyfdoos
kriemse leeser of *babbelaar*, boek met zilver beslag
kriemse smerrikit, zilvere tabaks doos
kriemse standaarts, zilvere kandelaars
krommert of *baskroo*, substituit schout
kwast, staart

laade, horril
laat hem beknoojen, toelaaten
lampel, rrouwbandt
lap, rock
lap, kapot, mantel

lappen, ooren
leck, boejen
legerik, kelder
leezer, boek
loeven, gaan
lonk, pronk staan
luye knaap, kwaadtwilligen
luye meidt, luywagen
luim, slaap
luimkit, slaapsteede

maf, gek
maffie, ses t'half, of vyf en een halve stuyvers stuk
marchandiser op doen, dief, die onder schyn van iets te koopen 't goedt uit de winkel steelt
maurik, kat
meppen, rooft
mept alleen, een die alleen, of voor zig zelfs rooft
menel, krankebezoeker
met paltening bedekt, met planken bedekt
meutje, stuyver
michelen, danssen
mokken, een slegt vrouws perzoon
mokken die krabt, een vrouw, die onder haar voorschoot verbergt 't geen zy gestoolen heeft
mollement, doodtsteeken
moolen, 't gloejendt zwaart op de rugh
mos, vrouw
motkaasie, hoerhuys
motje, neusdoek

naa krabben, op schryver van anderen
nacht deenen, goedtcier maaken, vroolyk zyn
noppe, stil

oest, boer
oesten, boeren
oestin, boerin
oestinnen, boerinnen
omwinzel, koussebandt
onder het hugt, onder de galg staan
ontfocken, ontkoomen, ontsnappen
op neemen, fock' er mee weg, weg dragen, wegneemen
op kappen, vry van ymant iets zeggen
op smekken zonder draajers, de deur openen zonder sleutel
open leezer, euangeli
overtreksel, een kleedt dat alles bedekt

panjot die peemt, soldaat die op den roof gaat
panjot, soldaat
plack en stoot, brandmerk
placken en stooten, brandmerken
plasbink, matroos
platje, platte boender
platte kriemse flikker, silversmit die gestoolen goedt koopt
platte kaf, smous die gestoolen goedt koopt

platte smeltflikker, tinnegieter die gestoolen tin koopt
platte kit, winkel
plant, beurs
platte sysing, een webbe
peesen, tugt
pees, werken
peeskit, tugthuys
pieoot, luis
pierkasie, dobbelhuys
pierkasie by den deer, dobbelhuys by de nacht
piesten, roeden of garden daar men mee geestelt
plok, veel, heel veel
plomp buyzer, water emmer
poepen, Engelse muts
poejer, poen, geldt
pompers, balyntjes om 't geldt uit de lade te steelen
pont, pintje
potte been, ham

rappig, schurft
regentie, zyde of zaje regenkleedt
riepriek, deegen
roese moesen of *geratelt*, raabraken
rogge teunis, roggebroodt
rolder, turftrekker, kiesschopper, dief die het geldt uit de zak steelt
ronde bos, koopere theekeetel
rooje steen, vuur
rugknoest, rugge-graadt

saamenfokken, 't zaamenspannen
scheemering, avondt
schoft, heer
schoftin, juffrouw
schommeling, huysraadt
schoone knoojer, spiegel
schuuren, geesselen
schuyer, mes
schuyeren, snyen
set je lappen klaar, verstaan, hooren
seys, aalmoes
seyse kooper, laakenkooper
sjaak, weesjongen (diaken)
sjank, kerk
sim, deel aan een diefstal geeven
slaatie, klyn linnegoedt
slang, ketting cooraalen
sleepers, muylen
sliecikaari fiks met loopjes; lees *slierikaarie*, imant iets met gaauwigheit ontneemen
slikkers, eyeren
slingerslag, das
sluyterik, kist of kas; ook ‘een venster’
smerrikit of *smissery*, tabaks doos
smels, tin
smeltse hals, tinnekan
smigher, beul
smighers, scherpregters
snakken, zeggen
snorken, leggen slaapen
sneederik, neusdoek
snorker aan fellen, ontkleeden
snuyterik, neus
spandt het, ziet het
spreyerik, laakens
standaarts, kandelaars
stappers, voeten
steunsel, stock
stomme luy, hoenders
stomk, vergaadering
streek ganger, dief die in een huys gaat steelen waar van de deur openstaat
strooisel, kooren
subel, hoedt
stuyfsel, meel
stuyfsel bink, moolenaar
suypen, gevangen neemen
swaajer, vaandel

sweemels, vliegen
swiepslag, rootlintje, chram, snee in het aangesigt, of tronie
swietje, hembtrock
swietje met kriemse knoopen, hembtrock met zilveren knoopen

teef af, onthalsen
te mot gaan, te hoer gaan
terri, beugel
terri van den smigher, beugel van de beul
tik, tik tik, maram, orlogie
toedekken, toereiken of overgeeven
topperik, vrouwe muts
trappers, treeders, schoenen
tree lappers, schoen lappers
treemaakers, schoenmaakers
trekken, beurs snyden
trekkers, beursen snyders
treksels, kousen
troffelbink, metselaar
truy, broek
tuytje, beurs met zilvergeldt

valsche pierders, valsche speelders
valsch kappen, valsche verklaaring
van den eene kit in den ander, verplaatsen
verdroogt aan het hugt, opgehangen te zyn

verknoeser, verrader, verklikker
vette lullen, kaarssen
victori, branden
volle, 't, 't schavot
voorplaat, voorhooft
voorby focken, voorby gaan
vos, goudt
vosse babbelaar of *leezer*, boek met goud beslag
vos plant, goude beurs
vosse slang, goude ketting
vosse hangers, goude strikken
vosse feemsteeker, goude hoepring
vosse fyne feemsteeker, goude diamants ring
vosse spanders, of *friessen*, goude gespes
vreemde fyl, vreemde stadt
vrye kraakers, vrybuiters of roovers

uts, kamisool
uts, snoer paarlen

wees uil, aalmoessenier, weesjongen
Witte Willem, witte broodt
woutje, een diender

In het 'Nederduitsch en Bargoensch Woordenboek' staan bovendien nog:
treckers in 't gedrang, beurs snyders
prinse muts, dame
pilslaan, dief die uyt een wagen of kraam een stuckje stof of ander goet steelt
het is beknooit, dief die steelt terwijl het door een ander gezien word
daar is luwing, dief die occasie heeft, om de voorgenoomen dievery, of afzetting te doen
voor peenen, gestoolen goederen weg te werpen uit vrees van gevangen te worden
slieren, haalen
ijzere bing, harnas
slaagen, haver
offloeven, heengaan
brandende vuurweg, heeten oven
vlock, hemdt
bank, hier
kout, mes
koeter, mes
balleward, speck
spinkit, spinhuys
zwaajer, vaandel
velse weer aan, verweeren
voortfocken, voorbijgaan
rammelaar, zilver tuyg
klapperkop, hart
zeerwits, zeer veel

Eindnoten:

369 De Franse parallel bij Van Ginneken, *Handb.* II, p. 126.

Bron 6. Langendijk (1732)

In *De Bedriegery van Cartouche, of de Fransche Roovers, Blijspel, Gevolgd naa 't Fransch, door P. Langendijk; 't Amsteldam, Bij David Ruarus, 1732*, komende volgende oorspronkelijke geheimtaalwoorden voor:

1ste bedrijf, 2de toneel:
***Snaay*, portie, aandeel**

- ik heb een heerlijke aanslag in 't hoofd
  Die ik uw kapitein, als hij komt, aanstonds zal ontdekken,

Mits konditie dat ik 'er een behoorlijke *snaay* van moet trekken.

3de toneel:
Huchten, gemot, verknoesters, de politie

HARPOENTJE
Ik geloof niet dat onze kapitein niet beter zou doen konnen
Als te Parijs blijven: het waar gevaarlijk zo wy in de bosschen iets begonnen
Want al de *huchten*, het *gemot* en de *verknoesters* hebben zijn portret.

Prikker, degen
Knoestkrukken, knoppen van wandelstokken?

CARTOUCHE
Wat heb je gerold?

STORMBOK
Vier *prikkers* en twee *knoestkrukken* met goude knoppen.

Krieme, zilver

CARTOUCHE
Heb ik je niet gezeid
Dat ik niet als prikkers met *krieme* gevesten wil hebben.

Versjerde, beroerde, ellendige

Ik had het pistool pas op zijn borst, of de *versjerde* guit
Deed van gelijken.

Snotjes, geldstukken?
Taaken, stelen

- wat heb jij weeten te attrapeeren?

'T BROERTJE
Niet meer als vier *snotjes*...
- ik meende ze te *taaken* (een beurs).

Opveteren, openmaken

Zwijg! toen ik zoo oud was als jij kon ik al nachtsloten *opveteren*.

5de toneel:
Bruijen, gooien?

Een dageraad beloven?

Gij wilt zeggen, dat men den Angoulêmer op zijn aankomst van alles moest berooven

En indien hij uit Parijs niet vertrekt *een dageraad beloven*.
Of in 't water *bruijen*.

2de bedrijf, 2de toneel:
Dok op, geef op

DOMMELOERE
Ze (de diamant) komt mij niet toe.

GRIJPER
Dok op! dat kan mij niet schelen.

17de tooneel:
Zaggelaar

... indien dezen aanslag gelukt,
wordt dien ouwen *Zaggelaar* geen kleine veer uit zijn staart geplukt.

In het derde bedrijf geen Bargoens.

Bron 7. Geheimtaal (1769) [C III]; zie voor correcties bron 52

De Geheimtalen I, hoofdstuk IV, C III; hoofdstuk V, C III en Moormann, *Brg. 18de eeuw*.

In genoemde studiën gaf ik een uitvoerige beschrijving van de nu volgende geheimtaal, die, bij nader inzicht, onder de dieventalen gerangschikt is. In handschrift bevindt zich deze belangrijke bron in het Algemeen Rijksarchief: *Hof verspreide stukken* 251. Het handschrift bestaat uit twee delen. Hs. B is Nederlands - Dieventaal; Hs. A is Dieventaal - Nederlands. Hs. B is oorspronkelijk; Hs. A is later naar B bewerkt. De samensteller van Hs. B heeft zeker geput uit J.J. Bierbrauer, *Beschreibung Derer Berüchtigen Jüdischen Diebes- Morder- und Rauber-Banden...' enz.*, Cassel 1758; Kluge, *Rotwelsch*, p. 242; Avé-Lallemant I, p. 227.
Dat verklaart het: *N.B. Kas*^{e} *Lijst* in het Hs.

Het is niet nodig beide lijsten op te nemen. Hs. A is, te oordelen naar papiersoort en lettertype, tegen 1800 overgeschreven. Hier vinden we de datum die op het oorspronkelijke stuk ontbreekt. De titel van deze lijst is *Taal of Expressie van eenige Woorden onder de Schelmen gebruikelijk, mitsgaders een zamen gevoegd opstel van de zo genaamde Bourgondische Dieven-taal als mede van de Smouse, Dieve en Landlopers Taal, opgegeven in S'Hage den* 17 *Augusti* 1769.
In 'Wagners Bibliografie' staat bij no. 113 een noot: 'Die Akten dieses Prozesses gegen Jan den Brabanter, Everard Engelen und Cons. sind noch auf dem Kgl. Archive im Haag vorhanden. Herr Sous-Archivar van den Berg hatte die Güte, mir

daraus eine grössere Anzahl bargoenscher Wörter mitzutheilen.' Deze woorden zijn uit de hier gepubliceerde lijst en hebben met de geheimtaal van de Brabantse bende niets te maken. Deze bende werkte ± 1800. Zie bron 8.

Hieronder volgt nu de diplomatische afdruk van Hs. B.

Eenzaeme gevoegt opstel van de Zoogenaemde / Bourgondische Dieventael als meede van de / Joodse dieven en Landloopers Tael

Aen lager	*Aanfocken*
daerkomt Imand te Paerd aengejaegt	*met een Sossen aengefokt*.
Amsterdam	*'t Golden Mokem*
Een Bed	*Een bult, of Schiebin*
Bedelvoogt of Dienaer	*'Nagt Cluijter*,[370] *woutje Klimbosch, of Reijnjaken*
'Behangsel	*'Lufferk*
'Beul	*'Bulliauw, Innert, of Rejago*
Bier	*Roije*
Bierkan	*Een koro*
Binden	*Loeijen of gevelen*
Imand Binden	*Geesselen* [371]
Een Boer	*Een Caffer, hoers, of kokalloos*
'Boerin	*'Gajie*
Een Bosch	*Een Bosschik*
'Bord of Schotel	*'Tiaro*
Boter	*Kiel*
'Brandmerk op den (lees *rug*)	*'Fonk op den Douw*.
Braeden	*Fonken*
'Breek-IJser	*'Schabber*
Breeken	*Bresselen*
'Broeder	*'Phraal*
'Broek	*'Truij, of Boekke*
Brood	*Hosje, leggem, hoest of Maro*
Baldobers N.B. Kas[e] Lijst	Bestaen in driederlei Zoorten: en zijn Subtijle Dieven Makelaers die wel zoo zeer in Persoon niet meede gaen; mae Persoon niet meede gaen; maer egter de occasie om diefstallen te plegen uitspioneeren, en 't Secreet daer van dan, aen hunne makkers opgeven.
Boskenners N.B. Kas[e] Lijst	Geven haer uit voor fatzoenlyke luijden, en gaen inde voornaemste Herbergen Logeeren:

dragen bij zig dieven gereedschappen; daer zij 's nagts kasten en kisten behendig meede openbreeken en alzoo Steelen.

Dag, Den Dag	*de Gom, oft Hellig*
Deelen	*Pnoijen*
Een deegen	*Een Steggerig, of Charo*
Deekens	*Confers*
'Deur	*Een Val of Dielis*
Dienen	*Ligteren*
'Dieff	*Een Ganniff*,
'Dienaer	vide op de B.[372]
'Doos	*Een Snuif Intje*
'Rooktabakdoos	*'Ysjes Intje*
'Drop	*'Vlascke, of Ipse*
Doodsteeken	*Molle, of om het gers gebragt*
Drinken	*Swegten, Buijsen*
'Drost	*'Lap*
Duijster	*Couser*
Duijvel	*Stichel, of Obij*
Eeten	*Botten, of Aggelen*
Esckockers, of Lohy, N.B. Kas. Lijst	Zwieren 's morgens, en 's avonds als 't nog donker is om; en een huisdeur open vindende haere diefstallen pleegen.
Een Fles wijn	*Een Rod-hespe, of een Rod Meijem Sourem*
Gaaje mee	*Staaje mee*
Gat in de muur	*hubengh*
gebrandmerkt	*geplakt of gevoenk*
als 'er een *Geconfineert* is,	Is een voor zoo veel Jaenren[373] in 't kitje gebragt, om met syn veemele zijn Aggele te winnen.
Gegeeselt	*Gejast*
Geld	*Poen-bugt, Meijes, of Moers*
Gemist	vide op de V.[374]
Genever	*Clamot, gevinkelde, gegem Sou*
Genever	*Clamot, gevinkelde, gegem Sourem of Neuri*
De Heeren van den Gerechten	*De Granniig* [375]
Gespen, Zilvere Gesp	*Crime Blocke, of Routschelen*
Schoen Gespen	*een krakgerrig*

Gevange worden	*Totes, of in't kitje komen*
Gevangenhuis	*Dofis*
Geeven	*Docken*
Glas vengster	*Spickel*
Goud	*Soeye vos, of Sonnekeij*

den Haag	*'t Mokem Ipig*
Handen	*Feeme*
Hangen	*Hugten of Beijeren*
Hartvanger of Sabel	*Merl*
Een Heer	*Een Grandige Prins, of Reija*
'Hemd	*'Camis*
Een Herbergh	*Een harrigh*
'Hoed	*'Schapperik*
'Hoen	*'Kakkerlak of Schravertje*
'Hoer	*'Naafke of Mot*
'Een Hond	*'Een Kliff of Killeff*
den Hond willen wij vergeeven	*Wij willen de kilf versommen*
'Horologie	*'Tik klopper, of knol*
Hout	*Swieter, Trom, of Swigter*
Hoij	*Kort Ian*
'Huijs	*'Kit, of Kheer*
Ja	*Vuur*
Inkruijpen	*Instaijen*
Inktkoker	*Moire*
Inkomen, wijsullen daer beswaerlijk Ink.	*de beyes is vervloekt, vast verknold*
Inspringen, in huise of Winkels	*Ketze Schieben*
Een Inspringer die inde huijse Insluijpt	*Een Kitze Schibber*
Een Iongen	*Een knille*
'Iuffrouw	*'Rani*
Iomackeners, N.B. Kas. Lijst	Gaen meest 's Zomers ten platte lande omswerven en als de huisen der dorpelingen gesloten, en in 't veld werkende zijn; de deure dan weete te openen, of inte breeken en als dan haere snoode diefstallen pleegen.
Kaes	*Kierel* [376]
Een Kamer	*Een Camberous, of hits*
'Kammeraet	*'Cabber*
'Kan	*'Huls*
'Kasteel	*'Catelerke, of Prince Beijes*
'Kast	*'Schapreltje*
'Kat	*'Sterling*
'Keel blauwe keel krijgen	*'Flinkert, bestiepen*

'Kelder	*'Dieperik, of mattaf*
'Kérel	*'Kneulle*
'Kerk	*'Doeft*
Kinderen	*Grommen*

een Kist	*Een Puf*
klappen	*Masteren*
kleederen	*Malbo*
'klerk,[377]	*Een laske, of Zanke*
'knegt	*'knerp*
'koe	*'Hoornickeltje of een Hornikkel*
Kooper	*Garkepin*
Koopman	*'Memler*
Koorden	*Gevelts*
Koffy	*Calopani*
Koussen	*Treckzels*
Kislers, N.B. Kas. Lijst	Zijn de meesters Beursensnijders, die viglant zijn in 't spolieren; en dus van dien Naem wel de Kapitains.
Hoe laet is het	*Hoe veel is de Bommerik*
Lakens	*Sprijtzels*
een Laken en deken	*Spreedrig*
Leersen	*Strupsels*
Liggen	*Kuggen*
Licht	*Neris*
Loopen	*Fokken, of Stoetsen*
Loop weg	*Straaij om vooij*
Loot	*Malliu*
Maeneschijn	*La Fonis*
Maekt open	*Flikt open*
Maekt hem capot	*hakt hem mol, of stikt hem capore*
Een man	*Een Bink*
Manspersoonen,	*Knúllen*
als zij in de Maling zijn gekomen van 't gemeene volk	*Bonje geschooten*
Een Meijsje	*Een Dilletje*
Melk	*Kouth, of Saccum*
Een Mes,	*'Sakkem, Kout of Schoeri*
met malkander vegten met een mes	*Met het Sakkum een ritje over den beck docken*
Een Meijd die daar dient	*Een schiks die daar ligtert*
Een Moeder	*'Deij*

Molder	*Swigter*
'Moolen	*'Swigt, of Coddele*
'Moord Priem	*'Schel*
Moorden of vermoorde	*Molle Capore hem doen*

Marchandisers, N.B. Kas. Lijst.	Geven sig voor koopluij uit die bij de Juweliers, Horlogiemakers, Goud en Silversmeeden etc. gaen, en alsoo haer maltieuse Diefstallen pleegen.
De nagt	*de Leijel, of Deen*
Naijen	*Fleppen*
Neen	*Uá*
Officier Militair	*Capucees*
Olij	*Cleijtsert*
Oogen	*Ligteriks*
Openbreeken	*Brieselen of Ithakker*[378] *op in*
Openen de deur	*Baffen de val*
Een opgehangen	*Daer is eene van onse Cameroúse getalt*
Een Paerd	*Een Sossem, drappermantje of Trapperman*
'Pastoor	*'Gallagh, of Primer*
'Penne Mes	*'Lange*
Pistolen of Pistool	*Klasseija, of Glasse*
Predikant, noemen zij	*Kluijsert van de Stighel, (over gezet is het) Een paep van de Duijvel*
Pijnigen	*Slaijen inten*
Een Pijp	*Een horeke, of Horntje*
Portfenners, N.B. Kas. Lijst.	Zijn zoodanigen die de Gaeuwdieven, voor al aen de Moord en diefagtige Schrenkers en Boskenners, op hun voorgenome Expeditie eenig Geld op de hand schieten: (:onder mits:) de gestoolene goederen als dan, voor een koopje aen haer worde geleverd.
Rabraeken	*Telleeren*
den Rugh	*den Don*[379]
Een Kok	*Een Malbois*
Rollers, N.B. kas. Lijst.	Laten zig den baerd afscheeren en gaen in fatzoenelijke Herbergen logeeren: en aldaer handel drijvende luijden, meede logeerende 's nagts besteelen.
Een Sak	*Een Melis*

'Sakke rolder	*'Vreeschopper*
Sat zijn	*Buijs zijn, of besiastert* [380]
'Schaep	*'Blederman, of Bledermentje*
'Schavot	*'Classert*

'Scheer	*'Flistere*
als zij zeggen, zij liggen op de schilft of in 't Hoij	*Zij kuggen op den Hoorniggel Stibbelen, of in de kort Ian*
'Schoolmeester	*'Hoeree*
'Schout	*'Schoffert, of Moskero*
'Schoenen	*'Trieijers of Tretteling*
'Schuur	*'Grens*
Schreeuwen	*Krieijen*
Sien	*Roune*
Silver	*Kijsiff, kriem, of Roep*
Slaepen	*Luijmen, of Ioussen*
'Slot	*'Kluijt*
Een Nagtslot	*Een boergoins kluijt*
Sluijten	*vernollen*
'Smous	*'Kim of Kiem*
'Snaphaen	*'Krakerik of kraagrig*
'Snuifdoos	*'Snouffingh*
'Solder	*'Hogerik of Tappert*
'Soldaet	*'Stubeler*
'Spion	*'Blij*
Spreeken	*Mousen*
in 't rolle of in 't Springen missen	*Is bonne geschooten*
Stad	*'veijl, of Mokum*
'Stal	*'Stibbelens*
Steelen	*Boxen, maggelen, of Tioren* [381]
heijmelijk steelen	*krimmelen*
'Steek	*Een Spielepin*
Steeken int vuur steeken	*Flikken in de Fonkken*
'Stoel	*Een Sitterik, of Sitterig*
Stokken	*Krune, of knaspels*
Een Stok van een Moord-Priem	*Een Steunis*
Strooij	*Roesert of Rispel*
'Suster	*Pheen*
Schrenckers, N.B. Kas. Lijst	Zijn moordenaers en Dieven en die met zak pistolen, dief en breek Ysers, en andere Instrumenten; heijmelijk voorsien zijn.
Schottenfelters of uffthuners, N.B. Kas. Lijst	Gaen in de kramen of winkels onder voorwendsel van iets te koopen en steelen

	ondertusschen al wat ze magtig kunnen worden.
Schockgangers, N.B. Kas. Lijst	Noemt men Markt Dieven die gemeenlijk met haer drien zijn: d'een wat waeren beziende en quasie wat staet te dingen; d' andere ondertusschen haer Diefstallen observeeren.

Tabak	*Smerri of smerrig*
Een pijp met tabak	*Een horeke met Smerri*
'Tafel	*'Langerik*
Tang, krijgt de tang en steekse in 't vuur	*Per, bestiept de pen, en fliktse in de fonk* (!)
Trouwen	Gesakt, of Sakke
een Vader	*Een daet*
'Varken	*'Kasser, of vroeterman*
'vengsterglas, vengster	*'Spikkel, vinentter, of venetter*
verjaegt of gemist	*Blette geholgt*
vergeeven	*versonneren*
Hij is vermoort	*Moels gekeerd*
verstaen	*verknoesen*
visch	*Swerns*
Vleesch	*Bosser*
voeten	*Pieckes*
een voorschoot	*Een Beffen, Dekkel*
'vrouw	*'Mis*
'Vrouwspersoon	*'Gees of lijsje*
Vuur, Tang in 't vuur	*Fonk, pen, in de Fonk*
Wagt, de wagt	*de Smeer, of de Gaff*
Water	*Plompe, of mijem*
weg, een weg die men gaet	*Triem*,[382] *Brederik, of Torach*,[382] *die men Staaje*
wurgen	*verblassen*
wijn	*Hespe, Meijem, Sourem, of Mool*
IJser	*Saster*

Eindnoten:

370 Kan ook zijn *Nacht Sluijter*. Hs. A heeft *Nagt-Cluyter*.
371 Zal wel moeten zijn: *gevelen*. Zie: koorden: *gevelts*. Hs. A: *geesselen*.
372 Zie *Bedelvoogt*.
373 Lees Jaeren.
374 Onder verjaegt.
375 Hs. A: *grannug*.

376 Hs. A: *Kiezel*.
377 Lees kerk.
378 *Schakker op in* kan er ook staan; is onduidelijk. Niet in Hs. A.
379 Lees *dou?* Zie brandmerken. Hs. B: *dow*. Zig. *dumó* 'schouder'.
380 Niet in Hs. A.
381 Hs. A: *Fiosen*. Van Zig. *tsjor* 'dief'.
382 Er staat beide keren een letter, die het meest met *F* overeenkomt. Hs. A heeft *Triem* en *Torach*. In verband met de afl. Zig. *drom* en Hebr. *derach* houd ik de *T* voor juist.

Bron 8. Geheimtaal van de Brabantse Bende (± 1800) [C IV]; zie voor correcties bron 53

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, C IV; hoofdstuk V, C IV.

De volgende woorden zijn door mij bijeengezocht uit de processtukken van de zgn. Brabantse Bende: Rijksarchief, no. 5595 I, II, 5590 I enz. De taal hoort tot de dieventaal van de Hollandse steden. De uitgebreide lijst staat in *De Geheimtalen I*. Om alle lijsten in één deel te hebben, herhaal ik ze hier, maar geef alleen de woorden, mét de vertaling; de context laat ik weg.

bulthoever, aanwijzer van diefstal
beys, huis
bikkementis, eten
borgoens, geheimtaal
bruiloft, inbraak
chnelles, pistool
clemondes, breekijzer
fretboonen, ?
feffere und salz, kruit
gebaldhoeft, uitgespionneerd
gebriesseld, gestolen
geld verdienen, stelen
gelikt, gevangen
gemarwicht, gestolen
gochem, ingewijd in dieverijen
gochemme, ingewijde
handler hassner, moorden, doden, binden
harous daar, kom uit
kattebakken haalen, ladelichten
keeten opmaken, huizen openbreken
lampte, onraad
ligt: het groote -, soort flambouw
luymen, slapen
maayem koorem, jenever
maling maken, verraden?
marre moekomt, alibi
marremookum, id.
marmokum, id.
masemaher, buit
massematten, diefstal
mokum, stad
mokumtie, dorp
mos, vrouw
nehress, licht
onderleggers, houtjes onder een breekijzer
ondergemakkerd, achtergehouden
partous maken, een samenscholing veroorzaken
poorter blijven, wegblijven
sasselen, drinken
schliegelen, verraden
schokere, breekijzer
spleeten, ?
smoesen, praten
smeer, wacht
speentje, beurs
turftrekken, zakkenrollen
verkluften, verkleden
vinken: in de - vliegen, erin vliegen
wieberig gaan, vluchten
zoek maken, 't, helpen ontsnappen

Mr. J. van Hamelsveld publiceerde een overzicht over het proces tegen bovengenoemde bende en gaf een lijst van hun geheimtaalwoorden in *Bijdragen tot het Lijfstraffelijk Regt*, p. 152-155, Amsterdam 1817 (*De Geheimtalen I* hoofdstuk IV, C IV, ‘Geheimtaal van de Brabantse Bende’).

De woorden die niet voorkomen in mijn lijst, volgen hier:

leyer, degeen, die helper is bij het spelen met de vingerhoeden. Die quasi geld verspeelt.
kriem, zilver
topje, een, een hoed
bruiloft: ter - gaan, den buit deelen (andere bet. als *bruiloft* hierboven)
brood zoeken, stelen
ginkel, eene hoer
witse bliksems, zijn die, welke hunne misdaden bekennen
jongens, gauwdieven
erfenissen halen, uit stelen gaan

Bron 9. Bargoens van Zele (1840) [A III]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, A III; hoofdstuk V, A III; Winkler, *Dialecticon II*, p. 420.

Over dit Bargoens schreef ik een uitvoerige studie: 'De Kramertalen, Een vergelijkende geheimtaalstudie.' *Tijdschrift voor Taal en Letteren*, jrg. XVIII, vooral p. 144 vlgg.

Uit verschillende bronnen stelde ik dit Bargoens samen.

1 'Zonderlinge tael te Zele' door J.B. Courtmans, *Belgisch Museum I*, p. 447-451, Gent 1837.
J.F. Willems schreef (p. 451-453) 'Aenmerkingen op het voorgaende stuk'.
De parabel van de verloren zoon wordt hier door Courtmans in het Bargoens van Zele vertaald.

2 *Jelle en Mietje, Gentsche vrijagie door wijlen Karel Broeckaert, vijfde druk, vermeerderd met een navolging in het Bourgoensch*.
Deze vertaling is geschreven door J.B. Courtmans, in het Bargoens van Zele.
Kluge, *Rotwelsch*, p. 468 no. 5, ontleende zijn woordenlijst hieraan, evenals Teirlinck, *Wdb.* 'Leider ist das Glossor, indem sich auch rein Mundartliches eingeschlichen hat, nicht zu reichhaltig,' schreef Kluge.
Ik heb uit de tekst van *Jelle en Mietje* het Bargoens gehaald, en de woordenlijst onbenut gelaten. Ik vond nu maar 152 woorden, terwijl Kluges lijst er 249 heeft. Het verschil wordt door de dialectwoorden veroorzaakt.

3 *Schets eener Geschiedenis van de Gemeente Zele*, door Honoré Staes, Gent 1883.
In het hoofdstuk 'Jan Praet en zijne bende' laat hij de rovers Zeels Bargoens spreken.
Hieruit noteerde ik 224 woorden die in 2 niet voorkomen.
De woorden uit deze drie bronnen dateren uit hetzelfde tijdperk, ±1840.

4 I. Teirlinck publiceerde in *Vlaamsche Kunstbode*, 1897, een lijst van 356 woorden, geput uit Staes. Hieruit putte ik nog enkele woorden die me ontgaan waren, of die ik als dialect had aangezien. Ze zijn met een † getekend. Verder had Teirlinck er nieuw woordmateriaal van 'een Brusselsche rondleurder en een oud vrouwken' bijgevoegd. Maar dat is modern materiaal; ik meld het later (bron 26 en 27).
Aan de woordenlijst laat ik de voorrede uit *Jelle en Mietje* (no. 2) van P. (d.i. Courtmans) voorafgaan. De Universiteitsbibliotheek te Gent verschafte mij het zeldzame boekje.

Uit de voorrede van P. (p. VI):

Voor ons, die niet inzien waerom wij er doekskens zouden aan doen, wij zullen geene fraeyvergulde logentjes uitkramen ten opzichte van de hier voorkomende omkeering van *Jelle en Mietje* in 't Bourgoensch. Zij is onlangs geschreven, en is ontleend aan het spraekgebruik van twee wijken binnen Zele, die van dit dorp afhangen. Van deze tael mag men te regt zeggen: 'Beaucoup en ont parlé, mais peu l'ont bien connue.'

Buiten eene proeve der zelve, door den heer J.B. Courtmans, toegepast op de

parabel van den Verloren Zoon, en voorkomende in 't Belgisch Museum, uitgegeven door den heer Willems, (Gent 1837, p. 447-453); kennen wij geene andere stukken in die spreektael.

Zie hier de narigten, aldaer door den heer Courtmans medegedeeld; die wij belangrijk genoeg vinden om ze in hun geheel mede te deelen:

De tael der Vlamingen wordt, zoo als genoeg bekend is, in de provinciën Oosten Westvlaenderen, Antwerpen, Limburg en in een gedeelte van Braband, algemeen gesproken, ter uitzondering van eenige vreemdgezinde huisgezinnen, die, of uit trotschheid, of uit naapery, het Fransch in hunne gesprekken bezigen...

Men weet, dat in het land van Waes en in geheel het distrikt van Dendermonde het Vlaemsch over het algemeen de tael der gemeenzame gesprekken is; en nogtans is het juist in die streek, en byna in haer middelpunt, dat men eene bevolking aentreft, wier spraek noch uit het Vlaemsch, noch uit het Hoogduitsch, is voortgesproten. Zij spreekt geen byzonder dialect, maer een regt mengelmoes, deels van uitheemsche, deels van eigene woorden, die zij zelve heeft gevormd.

De gemeente Zele, gelegen tusschen Dendermonde en Lokeren, tusschen de rivieren de Schelde en de Durme, is de verblijfplaats dier vreemdsprekenden; niet het dorp, maer twee daer aen grenzende gehuchten, eene bevolking van omtrent drie duizend inwooners bevattende, en door het dorp gescheiden zijnde, hoewel er geen enkele Zelenaer zij, die deze tael niet versta, zonder die nogtans te kunnen spreken.

Meest al deze lieden zijn vervaardigers of koopmans van zeildoek en inpaklinnen (drol), goederen die zij eertijds in Frankrijk, Holland en zelfs in Engeland gingen te koop veilen. Thans reizen zij daermede slechts de Belgische provintiën rond. Bij elkander wezende, spreken zij bijna algemeen en uitsluitelijk deze tael, die zij het Bourgoensch (Bourgondisch) heeten, doch in het bijzijn van anderen gebruiken zij het Zeelsche Vlaemsch, immers wanneer zij hunne gesprekken willen laten verstaen.

Van waer dit volk afkomstig zij en hoe lang het bestaen hebbe, is mij tot nu toe, in weerwil van vele nasporingen, niet gebleken; maer ten opzichte der woordrijkheid van deszelfs spraek zou men zich verwonderen, wanneer men er woordenboeken van zag te voorschyn komen.

Ofschoon men in die tael al eenige van het Fransch of van het Hoogduitsch afgeleide woorden aantreft, zoo heeft men er echter geene in, die met de eigenlijk Engelsche woorden overeenstemmen, waer uit men dus zou moeten afleiden, dat die tael zeer lang moet bestaen hebben, dewijl het volk eertijds meer met Engeland, dan met Frankrijk of Duitschland handel dreef.

Ter uitzondering der lidwoorden, voorzetsels en voegwoorden, vindt men er weinig vlaemsche woorden in; en die er van afgeleid schijnen, zijn zoo nauw aen de werking die er van uitgaet, of het werk, dat zij voorstellen, verbonden, door verandering of bijvoeging van uitgang, dat men schier zou gelooven, dat de tael opzettelijk door kundige mannen gevormd en samengesteld is.

Meest al deze woorden, eenen persoon of eene zaek voorstellende, hebben echter de werking, die zij uitdrukken, of die er van voortkomt, den uitgang -*rik*, als de lichte*rik* (de dag), de zitte*rik* (de stoel, de terte*rik* (de voet), van *terten*, voor treden

met de voeten, in sommige plaetsen van Vlaenderen gebruikelijk, de klonke*rik* (het glas), van klinken, enz. De byvoegelyke naemwoorden en de bywoorden hebben doorgaens den uitgang *ig*, als: grand*ig*, van het fransche woord *grand*, kiew*ig* (schoon), krott*ig* (kael, van *krot* in vele plaetsen gebruikelijk, bij de spreuk *krot verkoopen*, voor armoede lijden), klits*ig* (slecht), enz. De trappen van vergelijking hebben in de uitspraek denzelfden uitgang als die, welke in het Vlaemsch gehoord worden.

De voornaamwoorden maken meest wangeluiden door de gedurige herhaling, welke, uit gebrek der betrekkelijke voornaemwoorden, telkens voorkomt. Het zelfstandig naemwoord wordt meest altijd voor den derden persoon gebezigd.

De werkwoorden zijn bijna alle gelijkvloeyend en volgen dezelfde regelen van vervoeging als die, welke men in het dagelykshe gesprek hoort, ter uitzondering van den onvolmaekt verleden tyd, in welke men steeds eene *n*, zoo voor het enkelals voor het meervoud, en somtyds het achtervoegsel -*gen* hoort: ik bekte*n*, gy sjoerde*n*, hy flikte*n*, ik veende*gen*, gy fokte*gen*.'

Tot dus verre de heer Courtmans, waer de heer Willems bij voegt dat zo men hem verzekerd heeft, er, buiten Zele, ook nog omstreeks Audenaerde gemeenten zijn, waar iets dergelijks gevonden wordt. Hem komt voor, dat het Bourgoensch geene tael uit Bourgondie hergekomen, maer eene oude dieven- of landlooperstael is, dergelijke men er in meer andere gewesten van Europa ontmoet. Het kan wezen, dat in lang voorleden tijd eene bende van vreemde uitwijkelingen zich bij Zele hebbe nedergezet, om aldaer eenig bestaen te vinden, waeruit dan allengskens eene grootere bevolking mag zijn ontstaen, bij welke men tot het drijven van verholen handel of smokkelarij het noodig oordeelde eene bijzondere tael te gebruiken.

Wij hebben ons laten voorstaan, dat Broeckaerts eenig overgebleven kind, ons *Jelle en Mietje*, bij het spreken dier schuldelooze dievetaal de nieuwsgierigheid van velen zou opwekken, en de bijval van menig lezer ontstelen.[383]

afritsen, aflopen (zie *knoeien*)
mijn stroete ritst af 'm'n keel loopt af'
aken, een oude
de koes fokt kiewig wurren, astje en aken modeert 'de duivel gaat zich bekeren als hij oud wordt'
J.M.: '*Aed*, oud; gewijzigd naar de uitspr. van het land v. Waes, waar dit woord als *aed* gehoord wordt.'
antjes, jaren
de knul moist nog moir keertig antjes 'de man is nog maar veertig jaar'
anzen, de duiten (vgl. Willems, *Belg. Mus.* dl. IV, p. 156 enz.)
knullen, modeeren de anzen debie 'jongens, zijn de duiten op?'
J.M.: '*Ans, ansken*, oortje, *Hanskens*, in de gemeenzame spraak, wordt veel gebezigd voor "geld".'

babberik, baard
bei michels zijnen babberik 'bij mijn baard'
baf, slag, stoot
de porterik bommelt me ne grandigen baf op den erterik 'de deur valt met een zware stoot op de stenen'
J.M.: 'Gerucht; wordt ook wel voor "slag" gebruikt.'
baron, weefgetouw
oúm bol fokten op zijnen baron en sniekte 'je man sprong op z'n getouw en weefde'
bataar, winkel (vgl. *peezen*)

†*bebeksen* (ww.), bedriegen (zie *bokser* ‘dief, rover’)
ze bebeksten d'hoefteflikkers ‘ze bedrogen de bakkers’. Aanmerking Staes: ‘Het woord schijnt te wijzen op beksen, stelen?’
bedod, betoverd
onzen opperik moist bedodt ‘onze bende is betoverd’
J.M.: ‘*Bedodden*, betooveren, bevlekken; *bedodden* bij Kiliaen, *bedriegen*.’
bek, het eten
bekken, smullen, eten
bekken in de lichterik van de blikkerinne ‘smullen in de maneschijn’
J.M.: ‘Wsch. naar den bek eens vogels, waar mede die werking geschiedt. - *Dat bekt hem*, dat smaakt hem goed, in vele streken van Vlaanderen gebezigd.’
bekker, boer
dien poveren bekker zijnen pitjoukri opfretten ‘die arme boer z'n spek opeten’
berchilsje, tafel
kneuvelt hem oin die berchilsje ‘bind hem aan die tafel vast’
J.M.: *berchilzje*
†*besjoeren* (ww.), bezien
beschroepen, bestelen, ontroven (vgl. *schroepen*)
J.M.: ‘In Kortrijk is *shoepen* (!) rooven, als 't ware uit kinderachtige begeerlijkheid. Men schoept appels, peeren enz. Er is iets toegeeflijks in de uitdr. *Schoep* is hetzelfde als *schup.* Kiliaen.’
besjoeren: kiwig -, hoeden (lett. ‘mooi bekijken’)
Parabel: *om de tjuttens kiwig te besjoeren* ‘om de varkens te hoeden’
beteunen, betalen
betritsen, bedriegen
wei betritsen 't geschoor ‘wij bedriegen 't volk’
†*bie: de* -, weg
†*bink* (m.), vent
de povere(n) bink ‘de arme vent’
blik, geld (J.M.)
blik is ‘wat blikt of blinkt’
blikker, zon
blikkerinne, maan (zie *lichterik*)
boelje, twist (vgl. *boelsje*)
boelsje flikken, kijven; gerucht maken *michels mosse flikt alle lichterikken boelsje om dak hem ne negel kan dokken* ‘mijn vrouw kijft alle dagen, omdat ik haar niets geven kan’; *flikt n'en egel boelsje* ‘maak geen gerucht’
boksers, moordenaars
Teirlinck ook: ‘dief, rover’
bol, meester, heer, hoofd
bol, bekte gei noppe? ‘meester eet gij niet?’; *nekt oun bol ne keer op* ‘hef je hoofd eens op’
J.M.: ‘In Vlaanderen bezit men *bolle* voor hoofd, *krullebolle, vlas-bolle*.’ Parabel: ‘vader’
bommelen, zijn, vallen
dair bommelt mier te pezen ‘daar valt meer te stelen’
†*bonnette* (vr.), muts
Fr. *bonnet*, in Berry ook *bonnette* (Littré)
botten, laarzen
Brabisch, 't, het Brabantse, Brabant
brakken, schellingen
Brigade, Bourgoens (J.M.)
treuvelde gij Brigade? ‘spreekt gij Bourgoens?’
brillen, schijnen
doir za de blikker in de ploemp nie brillen ‘daar zal de zon niet in 't water schijnen’
bucht, volk, volkje

oin die bucht, die dair modeert, stuipen ze moir klitsen bek ‘aan het volkje dat daar vertoeft, geven ze maar slechte kost’
J.M. ‘*Bucht*, uit verachtiging toegepast op alles wat men klein acht. Alg. Nederlandsch.’

buis, dorst
michels moist grandigen buis ‘ik heb grote dorst’
buisbalk, dronkaard
buiskinnen, dronkaards
we moizen buiskinnen
buizen, drinken
lopt de knullen buizen en bekken ‘laat de jongens maar eten en drinken’
J.M.: ‘Buizen, algemeen bekend in den zin van fel drinken. Staat ook bij Kiliaen aangeteekend.’
bullen, dragen
hij heed hem sjoeren bullen ‘hij heeft hem zien dragen’; *bult al den bek die ge sjoert, moir op de berchilsje* ‘breng al het eten dat ge ziet maar op tafel’
bulten, dragen
wat bulte gei door ‘wat draag je daar’
J.M.: ‘Dragen op den rug of op den bult nemen; ook brengen.’
bulst, bed
in zijne bulst kuchen ‘te bed liggen’
bijters, tanden
J.M.: ‘*Bijter*, algemeen gebruikt wanneer men kleine kinderen aanspreekt.’
bijterik, mosterd (J.M.); naar de werking op de tong

chachelas, verkoopster
J.M.: ‘*Schachelaer* van *schachelen*, verruilen; in de Jodentaal algemeen.’
chachelen, verpassen, verkopen (J.M.)
†*changeeren*, veranderen
Aantekening: Teirlinck zegt zélf: ‘Geen Bargoensch’. Waarom neemt hij het dan over?
chamfoeters, het gerecht
machoefel ritst fokkig om de chamfoeters ‘de dokter loopt gauw om 't gerecht’
chanterikken, gendarmen
en koei chanterikken ‘een bende gendarmen’
J.M.: ‘Veldwachter, misschien van het fransch *champ*.’
chaver, mutsaard (J.M.)
cheúvel, hoed (J.M.) (vgl. *sjeuvel*)
converten, sargiën

damme, hesp, ham.
J.M.: ‘*Damme* is de *hamme*.’
debie, weg, op
de snaps moist ost debie ‘de brandewijn is bijna weg (op)’
J.M.: ‘*de bie, weg*’
deus, twee
J.M.: ‘*Deuzen*, getwee. In Kortrijk bestaat er nog een kinderspel met krieksteenen, waarin de *deuzekens* te pas komen.’
didder, koud
't moist moir didder ‘het is koud’
didderik, winter
dieperik, kelder
grandige dieperik ‘de hel’
dieumerik, nacht (vgl. *trafakken*)
de lange dieumerik ‘de eeuwigheid’
J.M.: ‘*Duemerik*, nacht. Misschien heeft dit woord zijnen oorsprong in *doomen*, gelijk men in sommige plaatsen zegt, voor *dauwen, doom* of *stoom* geven.’
†*doddig*, spijtig
da moist doddig ‘dat is spijtig’
doddigheid, slechtheid (Parabel)
dokken, geven

dokt michels de marelsje mee snaps ‘geef mij de brandewijnfles’
domst, werk, lompen
hei moist ne melis domst om op te luimen ‘hij bezit maar een zak werk om op te slapen’
dos, kleren.
geheel den dos van de bekkers ‘al de kleren van de boeren’
J.M.: ‘*dosseflikker*, kleermaker’
dottig, lelijk, slecht
da zou te dottig modeeren ‘het zou te

lelijk zijn'; *me moizen dottige knullen* 'we zijn slechte kerels'
J.M.: '*dod, doddig*, vuil, ongehavend'
†*draaien* (ww.), zetten
droit ou op dien zitterik 'zet u op die stoel'

egel, een, niets
in michels zijne melis moist er nen egel 'in mijn zak is er niets meer'
eis, gat
J.M.: 'Ei uitgespr. als *ai* in *faire. Eis* of *eirs, aers. Eisgat* bet. te Kortrijk en omstreeks het onderste gedeelte van eenen boom, waeruit de wortels hunnen oorsprong nemen.'
erren, herbergen
de erren verpleinen kantig oin de knullen 'de herbergen verliezen veel aan ons'
erterik, steen
michels bommelde mee zijn geule op nen erterik 'ik viel tegen een steen'
J.M.: 'Steen, arduin, vloer, kassyde; van het woord *hard*.'

fee, koffie
een sjolleken fee 'een kopje koffie'
feem, hand; ook 'vinger' (J.M.) (vgl. *fiëmen*)
feemdos, handschoen (J.M.)
femmink, werk (vlasafval)
ne melis femmink 'een zak met werk'
feun, haren (vgl. *luiren*)
J.M.: 'Waerschijnlijk van *cheveux*.'
fiëmen, handen, vingers
mee zijnen vliemerik in zijn fiëmen 'met zijn mes in de hand'; *die splent moet in ons fiëmen viëmen* 'dit geld moet in onze handen komen'
figgel, zaag
figgelen, zagen
michels figgelden, mee zijnen vliemerik, hem de stroete af 'ik zaagde hem met mijn mes de keel af'
J.M.: '*viggelen*, zagen'
flens, melk
buist moir ploemp en flens 'drink maar water en melk'
flikken, bakken, doen vangen
geflikt mee de pitjoukri 'spek gebakken' (zie *moisen*); *de pitjoukri moist geflikt* ''t spek is gebakken'; *die viënen om Jan Proit te flikken* 'die komen om Jan Praet te vangen'
J.M.: 'Algemeen bekend, ook bij Kiliaen.'
Parabel: 'dansen'
flikken: kiwig -, kussen (Parabel); lett. 'mooi doen'
flinkers, vingers
hoe moizent mee de flinkers 'hoe gaat het met de vingers?'
flip, neus
flokken, hemden
flossen, pissen (J.M.)
fokkebollen, rijken
fokken, gaan
we fokten noir de kosse 'we gingen naar de pachthoeve'
J.M.: 'Volgens Kiliaen *zeilen*, ook wegloopen.'
fokker, leurder
fokkig, spoedig
fokkig, klitse knul 'spoedig, kwade jongen'; *modeert zu fokkig noppe* 'wees zo haastig niet'
fondoere of *fondoeze*, venster (vgl. *fondoesje*)

J.M.: ‘Het is mogelijk, dat dit woord van *fente* en *deur* afstamt, aen welk laetste men den klank der duitsche *u* gegeven heeft, en zou aldus *splijtdeur* of *nauwe deur* beteekenen.’ (Opmerking: de verklaring lijkt me nogal gezocht.)
fondoesje, venster (zie *fondoere*)
ge moist me ou fiëmen in een fondoesje gebommelt ‘je bent met je hand in een ruit gevallen’; *dieperikfondoesje* ‘keldervenster’

fopperiksken, bokje (Parabel)
forkerikken, vorken
freiters, aardappelen
wei bekken sekke freiters ‘wij eten droge aardappels’
froi, koud
J.M.: ‘Van het fransche *froid*.’
frullen, opschik (J.M.)

geeze, meisje, jonge dochter (vgl. *giëze*)
J.M.: ‘*Geeze* bij Kiliaen een hoer.’
†*gepijp* (vr.), geschreeuw
†*gepreutel* (vr.), gerucht
geschoor, volk
we betritsen het geschoor ‘wij bedriegen 't volk’
getofferen, gebeteren
michels kan 't-noppe getofferen ‘ik kan 't niet gebeteren’
†*getrafak* (o.), werk (van *trafakken* ‘werken’)
geule, mond
ons geule modeert zu tof as d'hulder ‘onze mond is zo goed als de hunne’
J.M.: ‘*Geul*, Aengezicht, muil, keel - *geul* en *heul* is één woord, en beteekent goot, langs waer het water loopt. De fransche hebben *geule*. Bij Kortrijk loopt eene beek de heule geheeten, waervan een dorp den naem ontvangen heeft.’
gekwikt, geteld
michels lichterikken moisen gekwikt ‘mijn dagen zijn geteld’
giëze, meid (vgl. *geeze*)
modeert die giëze hik ‘is die meid dood?’
grandig, groot
grandige lichterik ‘zondag’; *grandige dieperik* ‘hel’ (vgl. *dieperik*); *Grandige Perre* ‘God’ (vgl. *Perre*)
J.M.: ‘Ook goed, vet, wel. Dit woord, samengesteld uit het fransch woord *grand* en den vlaemschen bijvoegelijken uitgang *ig*, komt in vele verschillende beteekenissen voor.’
granderik, hemel, zoveel betekenende als ‘grootheid zelve’
J.M.: ‘*Rik*, dat men bij zooveel woorden in de bourgoensche spraek aentreft, komt meest overeen met de uitgang *er* aen onze van werkwoorden afgeleide zelfstandige naemwoorden, welke daer ook eenen mannelijken werker, doch in het bourgonsch ook somtijds het bewerkt wordende voorstellen.’
grandigen bol in de vyle, ne, een groot heer, rechter in de stad (J.M.)
grandige lichterik, zondag (vgl. *lichterik*)
graneelen, huilen
hij graneelde lijk ne piep ‘hij huilde als een kind’
granze, boerderij
Parabel: *fokt naer michels granze* ‘ga naar m'n boerderij’
grassig, vet
doir zillemen noppe grassig wurren ‘daar zullen we niet vet worden’
graviëlen, kraaien, kakelen
de schroffer of de schroffen graviëlen ‘de haan kraait of de hennen kakelen’
grenge, schuur
griekse, luis (J.M.)
groeiken, 't jongetje

haêd ou kurt, houd u stil (J.M)
heppelen, dansen
J.M.: ‘*Huppelen*, dansen. Huppelen, wordt veel door de schrijvers gebezigd.’
hieugerik, zolder, de lucht (vgl. *uegerik*)
hieurn, pijp (vgl. *uern*)
lopt den bol zijnen hieurn smerl smessen ‘laat de meester zijn pijp tabak roken.’

J.M.: ‘*Uern*, Pijp, gelijkende aen eenen horen, die ook uern uitgesproken worden.’

hoeft, brood
blanke hoeft ‘wittebrood’
hoefteflikker, bakker (vgl. *peezen*)
hoeftekiëte, schapraai
hoorik, hooischelf
houterik, bos, tak
veurt den houterik in ‘voort, het bos in’; *de vliegerikken heppelen pierig in de houterikskes* ‘de vogels springen vrolijk in de takken’
†*houterikske*, tak

jan, boos (Parabel) (zie *jannig*)
jannig, boos
we meugen nie jannig modeeren ‘we mogen niet boos zijn’; *modeert zu jannig noppe* ‘wees niet zo boos’
J.M.: ‘Koppig, kwaed, toornig, oploopig. *Jannig*, zie Willems over *Hans: jannig* is het adj. van *Jan*, en beteekent: Winderig, preusch.’
jantje, jaar (J.M.) (vgl. *antjes*)
jap: de - moizen, de gelegenheid hebben *lopt ons moir snaps buizen, twent dammen de jap moizen* ‘laat ons maar jenever drinken, terwijl we er de gelegenheid toe hebben’
jappen, bijten
die koesmosse heed in michels fiëmen gejapt ‘dat duivelswijf heeft me in de vingers gebeten’
†*jetst*, enig
jetste plafonkers ‘enige plaketten’
jok, kaas

kabeelen (kabiëlen), zeggen, spreken *michels heed hieuren kabeelen* ‘ik heb horen zeggen’; *gei hed nen egel te kabiëlen* ‘gij hebt hier niets te zeggen’
kacht, acht
kadeen, aardappels (zie *treiters*)
J.M.: ‘*Kadé*, Aerdappelen, verwisselt men met *Kerel Jan*.’
Kaits, 't, 't Franse, Frankrijk
Jan Proit es noppe noir 't Kaits geritst ‘Jan Praet is niet naar 't Fransch gevlucht’
kojoelsjen, frakken
kantig, plezierig, spoedig, dadelijk *da za kantig modeeren* ‘dat zal plezierig zijn’; *kantig es 't geschoor van geheel Hansevelde op de schreirs* ‘dadelijk is 't volk van geheel Hansevelde op de been’
J.M.: ‘Zeer schoon, zeer goed, zeer wel, enz.’
†*kantigheid*, geluk
kantigste, oudste (Parabel)
de kantigste knul ‘de oudste zoon’
kappen, toebrengen met spoed (J.M.)
kare, duur
in de peserskiëte modeeren de foezelkes te kare ‘in de gevangenis zijn de borrels te duur’
kasseren, breken, vermorzelen
J.M. ‘Van het fransch casser.’
kavailsjen, paarden
J.M.: ‘*Kavalzje*, Paerd. Zou dit woord geene gemeenschap hebben met het fransch woord Cavallerie? De Walen zeggen *kéval*, cheval.’
kazjoelje, kazak, surtout (J.M.)
†*keertig* telw., veertig
Aanmerking: De telw. beginnen met *k: kacht, kes, kegen* enz. ‘acht, zes, negen’
keete, huis (vgl. *kiëtekoei*)
J.M.: ‘Kiliaen verstaet *keete* door *casa* huisken.’
keete: grandige -, kerk (J.M.)

†*keetegetraffak*, huiswerk
keitig, dertig
kelf, elf
't kleunt â kelf loeters op de monterik ‘'t slaat reeds elf uur op de klok’
kermoelsje, kermis
veur ons modeerent kermoelsje asemen pitjoukri moizen ‘voor ons is 't kermis als we spek hebben’
kertig, dertig

kestien, zestien
kiechten, slachten, doden (Parabel)
kien, tien
kiëtekoei, huisgezin
doir kucht en kiëtekoei bei de vuizerik ‘daar is een huisgezin rond het vuur vergaderd’
kietste, jongste
Parabel: *de kietste knul* ‘de jongste zoon’
kiewerikken, vrienden
kieuwerikken, modeert da gepermenteerd ‘vrienden, is dat toegelaten?’
kiewig, mooi, aardig, blij, graag
die knul zal kiewig zijn sjoerders openluiren ‘die vent zal aardig zijn ogen optrekken’; *ze moizen zu kiewig* ‘ze zijn zo blij’; *je wordt tot Zeel nie kiewig gesjoerd* ‘je wordt te Zeele niet graag gezien’; *kiewigen lichterik* ‘goeden dag’
J.M.: ‘*Kiwig*, schoon, goed, behagelijk, wel, lekker’
kiewigst, best
hei knoeint da kiewigst ‘hij weet 't best’
kik, dood
modeert de giëse kik ‘is de meid dood?’
†*kikken*, doden
kikkebulst, sterfbed
snaps zou ne knul pierig flikken, die à op zijne kikkebulst kucht ‘jenever zou iemand vrolijk maken, die reeds op zijn sterfbed ligt’
kintig, twintig
klakpille van 't link, de geest van het kwaad
de klakpille van 't link kucht op ons ‘de geest des kwaads weegt ons’
klampen, armen (Parabel)
kleiren, wijn
ze buizen alle lichterikken kleiren ‘ze drinken alle dagen wijn’
kleiten, verliezen
wei kleiten in de Witten, de kiewigsten knul van geheel de koei ‘wij verliezen in de Witte de beste gezel van heel de bende’
kleilen, verliezen
z'hên ons uit hulder geule gekleilt 'ze hebben ons uit het gezicht verloren’
kleun, slaag, rammeling
Zwerte Jan heed hem kleun gesteupen ‘Zwarte Jan heeft hem een rammeling gegeven’
J.M.: ‘Ook uer: *wa kleunen maesen 't*, Wat uer is het? *Kleunen*, is ook bij Kiliaen bekend voor slaen.’
klip, fles
michels zal de klip nekken en ou he foezelken stuipen ‘ik zal de fles krijgen en je een druppel geven’
J.M.: ‘Pot, *klipken*, potje.’
klits, slecht
en klits vieken liën ‘een slecht leven leiden’
J.M.: ‘klein, jong, weinig’
klitserik, tegenspoed
klonkaards (znw.), bellen (zie *luiren*)
klonkoird, glas
een klonkoird roei ‘een glas bier’
†*kneuvelen*, binden
kneuvelt hem aan die berichlsje! (lees *berchilsje*) ‘bind hem aan die tafel’
knoeien, weten, ondervinden
knoeide noppe da mijn stroete afritst ‘weet gij niet dat ik een keel heb, die afloopt’; *hei knoeint kiewigst worbei dat da viënt* ‘hij weet best, waardoor dit komt’; *dat Dook knoeit, zillemen uk knoeien* ‘wat Dook ondervindt, zullen wij ook proeven’
J.M.: ‘*knooeyen*, bevatten, begrijpen, verstaen, kennen’
knul, jongen, man

J.M.: ‘zoon, jongen, jongeling’
koei, bende
en koei chanterikken ‘een bende gendarmen’
J.M.: ‘*koey*, hoop’
koeismoeissen, toverheksen

koesmosse, duivelswijf (vgl. *koezen*)
koezen (mv.), drommel, duivel
povere koezen ‘arme duivels’
kopken, frank (munt) (J.M.)
korante, koe
die knul heed een korante verpast ‘die man heeft een koe verkocht’
kosse, pachthoeve
†*kouverte*, sarge
Aanmerking: Frans *couverte*
†*krakerik* (m.), noot
nen linken krakerik ‘een harde noot’
kri, vlees (vgl. *pitjoukri*)
kribbelen, schrijven (zie *kriwelen*)
kriwelen, schrijven (vgl. *kribbelen*)
J.M.: ‘Naar de beweging der hand bij die verrigting.’
krip, een glas
ne krip roei of snaps nekken ‘een pot bier of jenever nemen’
krot, armoede, gebrek
J.M.: ‘Ook elders, in 't fransch *crotte*.’
kroukerik, noot
we fokken ne linken kroukerik ssukken (!) ‘we gaan een harde noot kraken’
kuchen, hangen, doen, vertoeven
de pitjoukri in de ruftinne kuchen ‘het spek in de schaduw hangen’; *hij kucht in zijnen bulst* ‘hij ligt te bed’
J.M.: ‘*kughen*, liggen’
†*kuselen* (ww.), verstijven
van peu kuselen ‘verstijven van vrees’
†*kwikken*, tellen
michels lichterikken mazen gekwikt ‘mijn dagen zijn geteld’

ladderdedoe, koffie (vgl. *fee* en *poets*)
de ladderdedoe moist veur de giëzen ‘de koffie is voor de vrouwen’
ladderik, mosterdsaus (van *bijterik*)
sekke freiters mee ne poveren ladderik van bijterik ‘droge aardappels met een schamele mosterdsaus’
lange, tong (zie *langerik*)
J.M.: ‘Van het fransche woord langue.’
langelepels, hazen
we ritsen debie gelijk langelepels ‘we vluchten gelijk hazen’
langerik, tong (vgl. *lange*).
lauzen, eieren
lens, ver, veraf
moisden michels moir keertig loeters lens ‘was ik maar veertig uur verre’
libberik, vrijheid
'k en stuip noppe ne wieten veur onzen libberik ‘ik geef geen stuiver voor onze vrijheid’
lichterik, licht, dag (vgl. *grandige lichterik*)
lichterik van de blikkerinne ‘maneschijn’; *zulder moizent alle lichterikken* ‘zij hebben het elken dag’
J.M.: ‘*kiwigen lichterik*, zondags’
†*lichteriks*, dagelijks
die klitse knul tossent lichteriks ‘die slechte kerel vloekt dagelijks’
lieperikken, lepels
likkeren, ruiken
ze hen de knullen zu lens gelikkerd ‘ze ruiken ons van verre’
†*link*, slecht, kwaad, hard
het link ‘het kwaad, het slechte’; *de linke voeie* ‘de slechte weg’

linte, lijnwaad
loens, slecht
't pieren met de dottige kiewerikken, hee mei loens geflikt ‘het omgaan met slechte vrienden heeft mij slecht gemaakt’
J.M.: ‘Wordt altijd in eenen slechten zin genomen, en beteekent: slecht, kwaed, enz. *Loensch* is door geheel Vlaenderen bekend.’
loensig, bedorven, slecht, onsmakelijk (J.M.)
loeter, laat
't moist te loeter ‘'t is te laat’
loeters, uur

kelf loeters ‘elf uur’
loppen, laten, toelaten
lopt den bol smessen ‘laat de meester roken’; *Jan Proit za zijn knullen va schrans nie loppen kikken* ‘Jan Praet zal zijn mannen van honger niet laten sterven’
loteren, bewegen
as ge ou langerik nog lotert ‘als je je tong nog beweegt’
J.M.: ‘Misschien van kloteren of kleuteren.’
luimen, slapen
zei luimen in ne kiewigen bidst ‘zij slapen in een goed bed’
luiren, trekken
michels luirden der heur bei heur feun van onder ‘ik trok er haar bij haar haren onderuit’
J.M.: ‘*lurren*, trekken, verscheuren’
lurren, zie *luiren*
lijne, vrouw

machoeffel, dokter
michels zou ze moeten loppen sjoeren oin de machoeffel ‘ik zou ze moeten laten zien aan de dokter’; *Grandige Machoeffel* ‘God’
J.M.: ‘Groot heer; *machoffel*. Ik herinner mij dat woord door 't gemeen in Holland te hebben hooren bezigen.’
maf, gek
modeerde gei maf ‘ben je zot?’
malinger, ziek
Machiel kucht malinger in zijnen bulst ‘Machiel ligt ziek te bed’; *oun bol modeert malinger* ‘je bent ziek in je hoofd’
J.M. geeft hier *malade*
malunk, molen
malunker, molenaar
de malunker modeert op de malunk ‘de molenaar is op de molen’
mandeeren, zuiveren
't is te loeter om 't te mandeeren ‘'t is te laat om het te zuiveren’
Teirlinck: ‘veranderen’
mandering, wieg, koffer, gereedschap
J.M.: ‘Van *mand*.’
marelsje, fles
marelsje mee snaps ‘brandewijnfles’; *marelsje snaps* ‘fles jenever’
marik, kat
J.M.: ‘Naer het mauwen van dit dier.’
marserik, gendarm
mazen, hebben, wordt ook veel voor ‘zijn’ gebruikt (J.M.) (vgl. *moizen*)
méken, moeder
melis, zak
melis pelsje, strozak
wei kuchen in den dieumerik op ne melis pelsje ‘wij liggen des nachts op een strooizak’
mens, maand
merren, morgen (J.M.)
merserikken, gendarmes
hei 's altijd peu van de merserikken ‘hij is altijd bang van de gendarmes’
michelen, lachen
michels, ik, mij
michels moist grandigen schrans ‘ik heb grote honger’; *dokt michels de marelsje mee snaps* ‘geef mij de brandewijnfles’
J.M.: ‘Waerschijnelijk aan den accusatief van het oude persoonelijk naemwoord *ick*, met den uitgang *chels* verzelfstandigd.’
(Opmerking: zo heel duidelijk is deze verklaring niet.)
modeeren (koppelww. en begripsww.), zijn

da za kantig modeeren (zie *kantig*); *modeert zufokkig noppe* ‘wees niet zo haastig’; *da modeert kiewig* ‘dat is aardig’
J.M.: ‘*Moderen*, zijn of wezen, echter worden deze vlaemsche woorden er ook wel voor gebruikt.’
moisen, zijn, hebben (vgl. *mazen*)

paken, moisent nog niet geflikt mee de pitjoukri ‘paken, is het spek nog niet gebakken’;
michels moist grandigen schrans ‘ik heb grote honger’
moist kiewig, vaarwel
mol, dood
bekkers, traffakt hulder moir mol ‘boeren, werkt u maar dood’
J.M.: ‘*Mollen*, sterven, *mol* dood. Deze woorden ongetwijfeld genomen naer 't dier (de mol) dat zich gedurig in de aerde ophoudt.’
mol kleunen, doodslaan (vgl. *kleunen* en *mollen*)
mollekleunders, moordenaars
de bekker kon aan 't geschoor fokken treuvelen dat er mollekleunders op zijn kosse modeeren ‘de boer zou aan 't volk kunnen gaan zeggen, dat er moordenaars op zijn hof zijn’
mollen, sterven
mondeering, kleren
't modeert veur zijn mondeering dak hem noir de kiëte gebolt hen ‘'t is voor de kleren, dat ik hem naar huis gebracht heb’
monderik, wereld
monterik, horloge, klok
J.M.: ‘*Monter*, Uerwerk, fransch: montre.’
†*monterikflikker*, horlogemaker
mosse, vrouw
hei heed z'n pover mosse loppen mollen van grandigen schrans ‘hij heeft z'n arme vrouw laten sterven van grote honger’
J.M.: ‘Gehuwde vrouw, men zegt nog: *Het is eene oolyke mossche*, voor eene *oolijke vrouw*.’
Mossestranke, Vrouwestraet (J.M.)
muffen, stinken, rieken, spotten
J.M.: ‘*Muffen is* mede bij Kiliaen bekend.’
nekken, steken, stoppen, nemen
die fokkebollen nekken dat allemoil in hulderen melis ‘die rijkaards steken dat allemaal in hun zak’; *michels zal de klip nekken* ‘ik zal de fles nemen’; *ze heed hem bijters in de flinkers van een van de pezers genekt* ‘ze heeft haar tanden in de vingers van een der dieven gezet’
J.M.: ‘Trekken, of leggen.’
noppe, niet, neen
modeert zu fokkig noppe ‘wees niet zo haastig’; *noppe, noppe!* ‘Neen, neen!’
J.M.: ‘Neen niet, niets, eer niet.’
nosteren, bidden
J.M.: ‘Lezen, misschien gevormd naer het gebed *Pater noster*.’
nosterik, rozenkrans
J.M.: ‘*nosterik*, boek’
nyg, zeer
J.M.: ‘Is ook in Holland in de gemeenzame spraek.’
nijpen, wegbergen
nijpt de damme in de oeftekiete ‘berg de ham in de broodkast’
J.M.: ‘wegleggen, leggen’

oeft, brood (J.M.) (vgl. *hoeft*)
oefteflikker ‘broodbakker’ (J.M.)
openluiren, opentrekken
z'n sjoerders openluiren ‘z'n ogen opentrekken (openzetten)’
operik, het land, het open veld
Parabel: *hij trafaktigen in den operik* ‘hij werkte in het open veld’
opperik, hoop, troep
wa kiewigen opperik ‘wat een mooie troep’
J.M.: ‘*opper*, hoop’

overbommelen, overvallen
hei verpleint tegen de fokker dietje moest overbommelen ‘hij verliest tegen den leurder, die hij moest overvallen’
paf veenen, tot inkeer komen
Parabel: *tein veendegen de knul paf* 'toen kwam de jongen tot inkeer’
pai, land

J.M.: ‘Naer het fransch pays.’
†*pamperik*, papier, brief
Aanmerking: van *pampier*, nog altijd gebruikt, met de uitgang -*rik*
panderik, hemel
nen kiewigen knul fokt noir de panderik ‘een braaf mens gaat naar de hemel’
parfunkels, tenen
ritst op ou parfunkels ‘loop op je tenen’
paralapper, paraplu
parlappersjacheleir, parapluverkoper
parnassen, zingen
wij heppelen, michelen en parnassen ‘wij dansen, lachen en zingen’
pas, zaak
't moist kiewigen pas ‘het is een geringe zaak, een kleinigheid’
pas: kiewigen -, goedkoop
wei hount kiewigen pas ‘wij hadden het goedkoop’
passen, kopen (J.M.)
peezen, stelen
we hebben de hoeft in de bataar van den hoefteflikker gepeesd ‘we hebben het brood in de winkel van de bakker gestolen’
†*pelsje*, stro
melis-pelsje ‘strozak’
Aanmerking: van Frans *paille*
pelzje, solferpriemen (J.M.)
Perre: Grandige -, God
peserkeete, gevangenis
in de peserkeete mollen ‘sterven in de gevangenis’
pesers, inbrekers
wei modeeren pesers ‘wij zijn inbrekers’
†*pezersvieken* (o.), dievenleven
michels heet kantige loeters gemaasd in zijn pezersvieken ‘ik heb vrolijke uren gehad in mijn roversleven’
peu, bevreesd, verlegen
J.M.: ‘Een fransch woord.’
piep, kind
J.M.: ‘Van piepen, *Piepjong* is bekend.’
pierebolle, speelman
de pierebolle hee veur ons lank genoeg op de kiëte gevijld ‘de speelman heeft voor ons lang genoeg op het dak gespeeld’
J.M.: ‘viool’
pierig, prettig
da za pieriger modeeren ‘dat zal plezieriger wezen’
pieren, spelen (J.M.)
pierigerik, plezier
†*piës*, stuk
ne(n) piës pitjoukri vliemen ‘een stuk vlees snijden’
pitjau, varken (J.M.)
pitjoukri, spek (zie *moisen*)
plafonkers, plaketten
pleuren, wenen
J.M.: ‘Van het fransch pleurer.’
ploemp, water
grandige ploemp ‘zee’
J.M.: ‘water, thee, rivier’
ploempen, regenen
ploempslinger, paling
poen, geld

J.M.: ‘Geld, goed; gemeen woord, voor geld wordt het ook elders gebezigd.’
poets, koffie (vgl. *fee*)
michels heuren poets poppelt â ‘m'n koffie kookt al’
pommerikken, appels.
J.M.: ‘*Pommen*, Appelen van het fransch pomme, men zegt ook *Pommerikken*.’
†*poppelen* (ww.), zieden
michels heuren poets poppelt al ‘mijn koffie ziedt al’
porren, brengen
Parabel: *port den grassigen vaurik* ‘breng het gemeste kalf’
porterik, deur
J.M.: ‘Deur, van het fransch porte.’
posch, zak
J.M.: ‘Van het fransch *poche*.’
prêit, priester
prêiterei, pastorie

preutelen, rammelen
hieurt de brakken preutelen ‘hoor de schellingen rammelen’
J.M.: ‘*Preutel*, gerammel. *Pruttelen*, voor knorren, is bekend.’
priemen, snijden
ne piës pitjoukri priemen ‘een stuk spek snijden’
prul, gepraat
ge flikt michels jannig mee ou peun prul ‘ge maakt me boos met je bange praat’
putterik, een put, graf
houdje nen putterik gesjoerd mee roei of snaps ‘als hij een put gezien had met bier of jenever’; *nekt oun bol ne keer op, uit ou putterik* ‘hef uw hoofd eens op uit uw graf’
pijpen, schreien, blaffen
noppe gepijpt omdatje nen egel moist ‘niet geweend omdat je niets bezit’; *den huiven pijpt* ‘de hond blaft’
J.M.: ‘Alleen schreeuwen, weenen.’

rank, slecht, mager
doir za 't rank zijn veur de pierige koei van Jan Proit ‘daar zal 't mager zijn voor de vrolijke bende van Jan Praet’
J.M.: ‘mager’
ranken, vragen
hei modeert peu datje hem za ranken woir af dat da viënt ‘ik ben bang dat hij mij zal vragen waardoor dat komt’
J.M.: ‘vragen, eisen’
raspen toe, toevuilen (J.M.)
ritsen, lopen, doorspoelen, vluchten
het zou agâ deur ons stroete gerist modeeren ‘het zou gauw door onze keel gespoeld zijn’; *bol, moisde gei peu, om da ge gou ritsen* ‘meester, ben je bang, dat je gaat vluchten?’; *heel Hansevelde zal uit zijnen bult ritsen* ‘heel Hansevelde zal uit zijn bed springen’
J.M.: ‘*Ritsen*, spoedig gaen, ook met korte treden gaen, eene navolging van het spoedig bewegen, of *ritselen* der bladeren. - *Ritsen*, volgens Kiliaen is ophitsen. Het kan hier wel *ritten* zijn met een verscherpten uitgang.’
roebeldeboebelen, donderen
roei, bier
me moizen een marelsje snaps en ne klonkoird roei ‘we hebben een fles jenever en een glas bier’
J.M.: ‘*roey*, bier’
romperik, lichaam
zijn sjoerders kuchten over zijn geule, as ze zijnen bol van zijnen romperik figgelden ‘zijn ogen hingen hem over zijn aangezicht, toen ze zijn hoofd van zijn lijf sneden’
ronderik, ring
Parabel: *dokt hem ne ronderik aan zijnen feem* ‘steek hem een ring aan z'n vinger’
ruft, vuur, warm (J.M.)
ruften, ontsteken, stoken
de bekkers hen der hulderen vuizerik mee doen ruften ‘de boeren hebben er hun vuurkachel mee aangestoken’
J.M.: ‘*ruften*, warmen, koken, branden’
rufteflikker, stoof, kachel, oven (J.M.)
rufterik, zomer
in den didderik en de rufterik ‘winter en zomer’
ruftig, warm, heet (J.M.)
ruftinne, schouw
we kuchten de pitjoukri verdrom in de ruftinne ‘we hingen het spek wederom in de schouw’

schansen, eten

veur dammen voei fokken, zillemen nog eens schansen ‘voordat we weggaan zullen wij nog eens goed eten’
J.M.: ‘*Schransen*, veel of lekker eten.’
schaviële, een bord
schers, benen

michels flikken hem bei zijn schers ‘ik greep hem bij zijn benen’
schoeien, vluchten
noppe noir 't Brabisch geschoeid ‘niet naar 't Brabantse gevlucht’
J.M.: ‘*Schoeyen*, wegvluchten, loopen, de schoenen aentrekken, dus vlugten.’
schoenkelen, lachen
schoenkelen mee de Grandige Perre ‘om God lachen’
J.M.: ‘lachen, spotten’
Parabel: ‘vrolijk zijn’
schoften, bemerken
ik schoften nen egel ‘ik bemerkte niets’
schoft ou, zie, kijk
schoft ou, da modeert kiewig, da michels altijd grandigen buis moist ‘zie, dat is aardig, dat ik altijd dorst heb’; *schoft hulder, knullen* ‘zie jongens!’
J.M.: ‘zie eens, denk eens’
schonkelen, wiegen
de mosse schonkelt de piep ‘de vrouw wiegt het kind’
J.M.: ‘*Schoenkelen*, of *schonkelen*, elders schommelen, touteren, rennen.’
schrans, honger
michels moist grandigen schrans ‘ik heb grote honger’; *van schrans loppen stikken* ‘van honger laten sterven’
schransen, veel of lekker eten (J.M.) (vgl. *schansen*)
schreiers, benen
op de schreiers zijn ‘op de been zijn’
J.M.: ‘*Schreirs*, beenen, verkort van *schrijden*.’
schroepen, stelen
schroepen: bei de bollei -, vastgrijpen
schroept hem moir bei de bollei ‘grijp hem maar vast’
schroeper, dief
schroffe, hen
schroffekri, kippenvel, kuikenvlees
michels moist de schroffekri ‘ik krijg er kiekenvlees (kippenvel) van’
schroffer, haan
sé, dure
Parabel: *veendegen er sé lichterikken in da pai* ‘kwamen er dure dagen in dat land’
sek, droog
doir za ons stroete altijd sek modeeren ‘daar zal onze keel altijd droog zijn’
†*sjacheling*, verkoop
sjaf, pap
J.M.: ‘pap, soep’
sjaffer, hout
ten peesden de knul he piësken sjaffer 'toen nam ik een stukske hout’
sjank, kerk
de knul fokt noppe noir de sjank ‘de man gaat niet naar de kerk’
sjanken, huwen (J.M.)
sjanksken, kapelletje (J.M.)
†*sjassen* (ww.), jagen
wij wurren gesjast als jannige huivens ‘wij worden verjaagd als razende honden’
sjeuvel, hoed
michels heed op de grandigen lichterik zijne sjeuvel verpast ‘ik heb op zondag mijn hoed verkocht’
sjeuvelflikker, hoedenmaker
sjiever, soldaat
hei tippelt sjiever wurren ‘ik ga soldaat worden’
sjoeren, zien
hij heed hem de splent noir zijn keete sjoeren bullen ‘hij heeft hem zijn geld naar huis zien dragen’

J.M.: ‘zien, bezichtigen’
sjoerders, ogen
zijn sjoerders openluiren ‘opkijken, ogen opzetten’
sjolleken, potje
flikt de mosse he sjolleken fee ‘giet gij een potje koffie op?’
sjouver, mutsaard
sjouver, balk (vgl. *steun*)
slippen, toezenden

slipten Machiel ou noppe ne moist kiewig ‘zond Machiel u geen vaarwel toe?’
slippen, schelen
ten slipten ost nen egel ‘het scheelde bijna niets’
slippen: n'en trek -, van zich afschoppen (vgl. *trek*)
sluerre, ellendige
J.M.: ‘Na zekere plant, sloor geheeten, die bij den grond opwast.’
smerl, tabak
een hieurn smerl smessen ‘een pijp tabak roken’
smessen, roken (zie *hieuren* en *smerl*)
smoelement, mond
hemmen wei geen smoelement om te bekken gelijk ze zei
smoelement, bakhuis
J.M.: *smoel*
smoesen, zwijgen
smoest ‘zwijg!’
snekker, zakdoek
flikt er hou snekker oin ‘bind er je zakdoek om’
snieken, weven
hij sniekte van de lichterik tot den dieumerik ‘hij weefde van 's morgens tot 's avonds’
sniekersbol, weversbaas
snikken, weven (vgl. *snieken*)
snukken, geven
'k en snuk noppe nen ons veur ons vieken ‘ik geef geen duit voor ons leven’
snul, dronken
treuvelt, da ge en bitje spul modeerdigen ‘zeg, dat je een beetje dronken was’
splent, geld
as ze wa splent gezeupen hebben, moizen ze zu kiewig, asemen der om viënen ‘als ze wat geld gewonnen hebben, zijn ze zo blij als wij het komen halen’
J.M.: ‘*Splent* is ook een gemeen woord, dat in Holland voor het woord geld gebezigd wordt.’
splenterbollen, rijken (vgl. *fokkebollen*)
sprein, trouwen
J.M.: ‘Ook vreien, en huwen.’
steker, doorn
da mollen es ne steker in mijnen romperik ‘dat sterven is een doorn in mijn hart’
J.M.: ‘Doorn, na deszelfs werking.’
steun, balk
hei fokten noir ne steun van den hieugerik ‘hij ging naar een balk van de zolder’; *nog ne steun debie te luiten*... ‘als ik nog een kolom weggetrokken heb’
steun, stok, paal
flikt ne grandigen steun en kasseert de porterik ‘neem een paal en stoot de deur in’
J.M.: ‘Stok, van steunen op den stok.’
steupen, geven, schenken (zie *stuipen*)
stikken, sterven
va schrans loppen stikken ‘van honger laten sterven’
stranken, straten
we ritsen langs de stranken gelijk trassers ‘we lopen langs de straten als bedelaars’
strempen, kousen
stuipen, schenken
stuipt michels ieuk wa ‘schenk mij ook wat’; *hij heed hem kleun gesteupen* ‘hij heeft hem slaag gegeven’
J.M.: ‘*Stuipen*, geven, toebrengen.
Stuipen is ook buigen, neigen, daerom geven.’
sukken (ssukken), kraken (vgl. *kroukerik*)
sijvis, ja
sijvis bol ‘ja meester’

J.M.: ‘*Syne*, ja, ook sywus.’
terterikken, hoefslagen, voeten
terterikken va kavailsjen ‘hoefslagen van paarden’; *kertig klonkoirds roei as ze nie fokkig veur mijn terterikken en bommelt* ‘dertig glazen bier, indien ze niet dadelijk voor mijn voeten tuimelt’

J.M.: ‘Voet, van terten, met de voeten trappen.’
tippelen, lopen
den nosten dieumerik trippelemen bei nen bekker om poen ‘de naaste nacht gaan we bij een boer om geld’
tjeu, zwijn
Dook modeert n'en tjeu ‘Dook is toch maar een zwijn’
tjuttens, varkens (Parabel)
tof, toffer, goed, beter
zou 't nie toffer moizen dammen verdrom noir de kosse fokten ‘zou 't niet beter zijn, indien we terug naar de pachthoeve gingen’
tofferen, beteren
't za wel tofferen ‘t zal wel beteren’
tossen, vloeken
lichteriks tossen ‘alle dagen vloeken’
tossenen, zweren
trafakken, werken
de bekkers trafakken veur ons in de lichterik en den dieumerik ‘de boeren werken dag en nacht voor ons’
J.M.: ‘Waerschijnelijk afstammende van travailler.’
trafakmosse, werkmeid
tranke, wulps meisje, hoer (J.M.)
trankkeetje, hoerhuis (Parabel)
trasser, bedelaar
travalterik, trap
hei fokten uk op den travalterik ‘ik liep ook de trap op’
trederikken, schoenen
J.M.: ‘Van *treden*.’
Teirlinck: ‘kloef’ [klomp]
treiters, aardappels (zie *kadeen*)
trek: nen - slippen, van zich wegschoppen, de brui geven aan
michels slipt nen trek oin 't bokservieken ‘ik schop 't roversleven van me af’
treuvelen, spreken
z'heed a hetreuveld van noir 't Brabisch te fokken ‘ze heeft al gesproken van naar het Brabantse te gaan’
J.M.: ‘*Treuvelen* - zeggen, verhalen, vertellen, wordt ook wel met *kabeelen* gelijk gebruikt.’
treuvelen: zich -, biechten
treuvelzitterik, biechtstoel
troetens, sukkelaars, stakkers
wij, povere troetens ‘wij arme sukkelaars’
†*trois*, drij, drie
trois melissen treiters ‘drie zakken aardappelen’
trui, truin, broek, broeken

uegerik, zolder (vgl. *hieugerik*)
J.M.: ‘Van het woord *hoog*, dat op sommige plaetsen *ueg* uitgesproken wordt.’
uern, pijp (J.M.) (vgl. *hieurn*)
uiven, hond (J.M.)

valeize, gemeente, stad
doir modeeren in de valeize flokkebollen ‘er zijn rijkaards in de gemeente’
vau, kalf
J.M.: ‘Van het fransch vau.’
veenen, komen
J.M.: ‘Van venir afgeleid.’
verbulten, verdragen

michels kan 't ne miër verbulten ‘ik kan 't niet meer verdragen’
verpassen, verkopen
michels heed zijne sjeuvel verpast ‘ik heb mijn hoed verkocht’
Teirlinck: ‘verraden’
Parabel: ‘lijden’; *de knul begost krot te verpassen* ‘de jongen begon armoede te lijden’
Verder: ‘verhuren’
verpleinen, verliezen
w'en keunen hier nen egel flikken as verpleinen ‘wij kunnen hier niets doen dan verliezen’; *de erren verpleinen kantig* ‘de herbergen verliezen veel’
verploempen, verdrinken
verspleyten, verteren, opmaken

Parabel: *daer e de poen verspleytte* [‘toen hij er alles doorgebracht had’]
versteunen, verstaan, begrijpen
sijvis, azieu versteunt michels da ‘ja, zo versta ik het’
J.M.: ‘verstaen, weten’
vertossend, vervloekt?
vertossend weerâ ne kiewerik die kik moist ‘vervloekt, alweer een vriend die dood is’
veurewuis, voorwaarts (J.M.)
†*vieken* (o.), leven
viekesnosteriksken, levensboek
zijn viekenosteriksken moist zit loens ‘zijn levensboek is zo vuil’
viggelen, zagen (J.M.) (zie *figgelen*)
vinne, boterham
zijn vinne opbekken ‘z'n boterham opeten’; *priemt wa vinnen van den blanken hoeft* ‘snijd wat boterhammen van het wittebrood’
vittig, spoedig, vlug
vlammen, roepen
Parabel: *de knul vlamdegen naer de trafakkers* ‘de zoon riep de knechten’
vlassen, schieten
mag michels zijnen vlasserik flikken en heur vlassen ‘mag ik mijn geweer nemen en haar neerschieten?’
vlasserik, geweer
vlekken, drinken
lopt de poveren groei nog eens snaps vlekken ‘laat de arme jongen nog eens jenever drinken’
vliegerik, vogel
't modeert toffer iënen vliegerik in de fiëmen as deus in den hieugerik ‘beter een vogel in de hand als twee in de lucht’
J.M.: ‘Nae deszelfs werking.’
†*vliemen*, snijden
vliemerik, mes
voeie, weg
we moisten op de link voeie ‘we waren op de verkeerde weg’
J.M.: ‘*Voie*, weg, fransch woord; *voie fokken*, weggaan.’
voeiflikken, wegnemen
voei fokken, wegtrekken
fokkig voei gefokt ‘spoedig weggetrokken’
vuispamperikken, brandbrieven
vuizen, branden
hij heed deus kieten doe vuizen ‘hij heeft twee huizen doen branden’
vuizer, brandstichter
vuizerik, vuur
nekt nog ne sjouwer op de vuizerik ‘leg nog een takkenbos op 't vuur’
vyle, stad
J.M.: ‘Van het woord vijlen, verkoopen.’
vijlen, spelen (vgl. *pierebolle*)
vijlen, drollen (werk spinnen om er emballage van te maken)

wietten, stuiver

zeupen, winnen, verdienen (vgl. *splent*) *we zillen der nen egel mee zuipen, mee hem te kikken* ‘we zullen er niets mee winnen met hem te doden’
J.M.: ‘*zuipen*, winnen’
zitterik, stoel
droit ou op die zitterik ‘zet je op dien stoel’
J.M.: ‘Van zitten.’
zwemmerik, vis

J.M.: ‘Van zwemmen.’
zwerte(n), zwart brood
bekt moir sjaf en zweyten ‘eet maar pap en zwart brood’
zwerterik, duivel
J.M.: ‘*Zwerterik*, - Koffy, naer deszelfs kleur.’

Opmerking bij J.M.: De *ae* en *a* op het einde van een lettergreep wordt bijna als *ou* uitgesproken.

Eindnoten:

383 De met † getekende woorden zijn uit Teirlinck *Vlaamsche Kunstbode*. [J.M. = Jelle en Mietje]

Bron 10. Biddersoproer (1842)

Vgl. *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde*, deel XLV, afl. 23, p. 117.

Mr. J.J.D. Nepveu verwerkt in 'Een biddersoproer', uit *Verzamelde verhalen*, 1ste deel, Utrecht 1852, het Bargoens uit het *Liber Vagatorum*, of uit *Cartouche* (bron 5).

Enkele woorden met afwijkende bet. of niet in genoemde bronnen voorkomend, volgen hier.

geknooid, ontdekt (*Cartouche*: bekennen)
graauwert, de duivel (*Liber Vagatorum: gauhaert*)
horselen, knorren (*Liber Vagatorum*: kijven)
kale koe, morgenstond (*Cartouche*: *kaele, koe*)
kappen, beraadslagen (*Cartouche*: spreeken)
molsamen, verraden (*Liber Vagatorum*: *molsamer* 'verrader')
prerie, dief
ratelen, radbraken
roen, vrouw
sakken, trouwen (*Liber Vagatorum*: *sancken*)

Bron 11. Lijst van mr. Vernée (1844) [C V]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, C V.

Het artikel van mr. L.G. Vernée neem ik in zijn geheel op. De inleiding is belangrijk voor de toenmalige kennis van het Bargoens. Naar aanleiding van deze publicatie schreef S. Susan in hetzelfde tijdschrift no. 21, p. 322-323 een 'Proeve van vergelijking tusschen het Bargoensch en het Patois-Hebreeuwsch'. Hierin staan geen nieuwe woorden (*Geheimtalen I*, l.c.).

Algemeene Konst- en Letterbode, voor het jaar 1844. no. 13. Deel I, p. 194-200. Haarlem.

Het Argot of de Fransche Dieventaal, voorkomende in de / *Mystères de Paris*, door Eugène Suë, / Overgebragt in het / Bargoens of de Hollandsche Dieventaal, door / Mr. L.G. Vernée, Advokaat en Regter Plaatsvervanger bij de Arrondissements- / Regtbank te Hoorn.

In het 1e Deel, blz. 3, de noot, der vertaling van het werk: *Les Mystères de Paris*, door Eugène Suë, onlangs bij den boekhandelaar H. Nijgh te Rotterdam uitgekomen, onder den titel van: *De Verborgenheden van Parijs*, treffen wij de volgende woorden aan:

'Wij Hollanders kennen geen dieventaal: 't schijnt, dat de bevolking onzer gevangenissen en tuchthuizen niet zoo dichterlijk, zoo vol verbeeldingskracht is.'

Deze woorden hebben ons verwonderd, daar wij weten, dat bijna alle volken eene dieventaal bezitten, en dat helaas! ook onze taal met eene dieventaal of *Bargoens* is begiftigd, welke ons gedeeltelijk is bekend.[384] Wij hebben daarom getracht, het zoogenaamde *Argot* of de Fransche dieventaal, in de *Mystères de Paris* voorkomende, in het zoogenaamde Bargoens over te zetten, en zijn daarin gedeeltelijk geslaagd. Mogt het ons (p. 195) gelukken, ook de overige in het genoemde werk voorkomende uitdrukkingen der dieventaal, welke ons nog ontbreken, naderhand te leeren kennen, dan zullen wij dezelve ook door middel van dit blad mededeelen.

Wij hebben de in Hollandsche dieventaal overgebragte woorden of zinnen, uit de vierde uitgave der *Mystères de Paris* overgenomen, en geven, met aanduiding van deel en bladzijde, zoowel het *Argot* als *Bargoensch*, en de beteekenis op.

Deel I

Argot of Fransche dieventaal	***Beteekenis***	***Bargoens, of Hollandsche dieventaal***
Un *tapis-franc*.[385]	Un cabaret ou estaminet du plus bas étage.	Een *trom*.
Un *ogre*.	Un repris de justice.	
Une *ogresse*.	Une femme de la même dégradation.	
Chourineur.	Donneur de coups de couteau.	
Goualeuse.	La chanteuse.	
L'eau d'aff.	L'eau de vie.	De *jajim*.
Si ta *filoche est à jeun*.	Si ta bourse est vide.	Indien in je *bloedvin* geen moos meer is.
Je te crève tes *ardents* avec mes *fauchants*.	Je te crève tes yeux avec mes ciseaux.	Ik neem je de *jedemme* uit.
Il va y avoir du *raisiné par terre*.	Du sang répandu.	
Je suis un *ferlampier*, qui n'est pas *frileux*.	Je suis un bandit qui n'est pas poltron.	Ik ben een groote *marwieger* en daarenboven ook *gognum*.
Que je *'t escarpe*.	Que je te tue.	Dat ik je *ter neder blikkere*.
Sous le *pendu glacé*.	Sou[s] le reverbère.	Bij de *neres*.
Mon linge est lavé.	Je m'avoue vaincu, j'en ai assez.	
Est ce que j'ai *macaroné*.	Agi en traître.	Heb ik als *moser doorgeslagen*.
Qui a de *l'atout*.	Qui a du courage.	
Le *meg des megs*.	Le dieu des dieux.	
Les *sangliers*.	Les prêtres.	
Tu *divides le jars*.	Tu paroles argot.	Gij spreekt *bargoens*.
Grinche.	Voleur.	*Marwieger*.

J'ai *chouriné*.	Donner des coups de couteau à un homme.	Ik heb een *galf* gebruikt.
Au *pré*.	Aux galères.	*Kootme sjeffen*.
Aux *curieux*.	Aux juges.	
Je n'ai jamais *grinchi*.	Je n'ai jamais volé.	Ik heb nooit *massematten gehandeld*.
Pitancher.	Boire.	*Caskene*.
Refaire de sorgue.	Souper.	*Haggelen*.
La *sorbonne*.	La tête.	De *ros*.
Avec sa nouvelle *largue*.	Avec sa nouvelle femme.	Met zijne nieuwe *kalle*.
Un *raille*.	Un mouchard.	
Que je *vas manger* mes pratiques *sur l'orgue*.	Denoncer mes pratiques.	Dat ik mijne plannen zou gaan *sliegenen*.
Escarpes.	Assassins.	
J'aime mieux faire la *tortue*, et avoir des *philosophes* aux *arpions* que d'être sans *eau d'aff* dans *l'avaloir* et sans *trèfoin* dans ma *chiffarde*.	J'aime mieux jeuner et avoir des favates aux pieds, que d'être sans eau de vie dans le gosier ou sans tabac dans ma pipe.	Ik *haggel* liever niet en heb liever oude *friddelings* dan te zijn zonder *spanger te kouweren*, en zonder *jajim*.
Fagot affranchi.	Forçat libéré.	Hij heeft *kootme gesjeft*.
Mon *singe*.	Mon bou[r]geois, mon maître.	
La *plume de Beauce*.	La paille.	
Je *l'escarperais*.	Je l'assassinerais.	Ik zou hem *om gaaijes maken*.
Je la *refroidis*.	Je la tue.	Ik maak haar *om gaaijes*.
Monter *en mylord*.	En cabriolet de place à quatre roues.	
C'est donc pour ça qu'il a *une fièvre cérébrale*.	C'est donc pour ça qu'il est condamné à mort.	Het is dus daarom, dat hij naar de *klienje* gaat.
Et qu'il sera *fauché*.	Et qu'il sera exécuté.	
Sous les *arpions*.	Sous les pieds.	Onder de *frederiks*.
Bibarder.	Vieillir.	
Dans le *mannequin du trimballoir* des *refroidis*.	Dans le corbillard du cocher des morts.	
Il *n'aboule* pas.	Il ne vient pas.	
Le *zig*.	Le camarade.	De *gewerber*.

Ne l'ait pas *escarpé à la capahut*.	Ne l'ait pas assassiné pour lui voler sa part du butin.	Dat hij hem niet *om gaaijes gemaakt heeft*, om zijn *gellep* in de *massemat* te hebben.
Qui avons nourri le *poupard*.	Qui avons preparé le vol.	Wij, die hem hebben *aangeslagen, om de massemat te handelen*.
J'entaille.	Je tue.	Ik maak *om gaaijes*
On me met sur *la planche au pain*, et j'ai *une fièvre cérébrale*.	On me met en jugement, et je suis condamné à mort.	Men heeft mij een *bonjer opgegooid*, en ik ga naar de *klienje*.
J'ai été *quinze* ans au *pré*, au lieu *d'être fauché*.	J'ai été quinze ans aux galères, au lieu d'avoir été exécuté.	Ik heb *hij sjoonen sjofele bajes gesjeft* en ben niet naar de *klienje* gegaan.
Mon *rat de prison*.	Mon avocat.	
A *l'abbaye de*	L'échafaud.	*'t Schollem*.
Mont-à regret.		
Charlot.	Le bourreau.	
Fagot à perte de vue.	Forçat à perpétuité.	Hij is voor altijd *kootme gesjeft*.
Le boulanger qui met les âmes au four.	Le diable.	
La *carline*.	La mort.	
Le *quart d'oeil*.	Le commissaire.	De *princery*.
Fourline.	Diminution de fourloureur, assassin.	
Des *daims huppés*.	Des gens riches.	
L'autor.	L'authorité.	De *balleboos*.
Pastiquer la maetouze.	Faire de la contrabande.	
Sinves.	Des hommes simples.	*Eileya menschen*.
Les messières.	Les victimes.	
Ils sont *enflaqués*.	Ils sont perdus.	
Un *pont à faucher*.	Tendre un piège.	
J'ai le dessous des *arpions* doublé *en cuir de brouette*.	J'ai le dessous des pieds doublé en bois.	
Battre l'antif.	Espionner.	*Baldoveren*.
Crible à la grive.	Crie: prends garde.	Roep: *ik semey amge*.
Ton surin.	Ton stylet.	Uw *galf*.

Deel III

A *la gernaffle*.	A la ferme.	
Trimballer une voite.	Conduire une voiture.	
Riffaude ton gaye.	Chauffe ton cheval.	
Sans *mirettes*.	Sans *yeu*.	Zonder *aijenen*.
Il *défouraillera*.	Il courra.	Hij zal *schibus* gaan.
Jusqu'à la *traviole*.	Jusqu'à la traverse.	
Une médecine.	Un conseil (Médecin), donneur de conseils.	
Prends de l'air en passant devant *les sondeurs*.	Va vite en passant devant les commis de la barrière.	
La *gosseline*.	La jeune fille.	De *lekijve*.
Bien *sorbonné*.	Bien raisonné.	
Tu es *le roi des tétards*.	Le roi des hommes de tête.	
Son *colas*.	Son *cou*.	
Et l'autre dans *sa bavarde* pour lui *arquepincer le chiffon rouge*.	Et l'autre dans sa bouche pour lui prendre la langue.	
Quand nous l'avons *fait flotter* après lui avoir *grinchi la négresse*.	Quand nous l'avons nagée après lui avoir enlevé une caisse entourée de toile cirée noire (ces sortes de paquets s'appellent en argot des *négresse*).	
Le *béquillard*.	Le bourreau.	
Passé singe.	Criminel habile.	
Il a *buté*.	Il a tué.	Hij heeft *om gaaijes* gemaakt.
Sinve.	Un homme naif.	Een *gis* mensch.
Que j'avais *grinchi ton orient*.	Que j'avais volé ton or.	Dat ik uw *massomme massemat gehandeld* had.
Baiser la camerade.	Mourir.	
Au *clou*.	En prison.	Hij *sjeft*.
Ma *manille*.	Anneau qui tient la chaine des forçats.	

Deel IV

Serré.	Emprisonné.	Hij is *gesjeft*.
Le *loup*.	Le créancier.	

Deel VI

Viens *pitancher l'eau*	Viens boire l'eau de vie, Nicolas,

d'aff, Nicolas *la bibasse chauffe dans le point* à mort... elle *aboulera* chez la Chouette, la mère Martial nous aidera à lui *pesciller d'esbrouffe ses durailles d'orphelin*, et après nous *trimballerons le refroidi* dans ton *passelance*.	la vieille donne dans le piège à mort; elle viendra chez la Chouette, la mère Martial nous aidera à lui prendre de force ses pierreries, et après nous emporterons le cadavre dans ton bateau.	
Coupe sifflet.	Mon couteau.	Mijn *nijft*.
Du *rouget*.	Du cuivre.	

Deel VIII

Manger sur nous.	Nous dénoncer.	Ons aan de *princerij versliegenen*.
Il avait *coqué*.	Il avait dénoncé.	Hij had *gekotst*.
Je ne vous *ferai chanter*.	Forcer à donner de l'argent, en menacant de faire certaines révélations.	Ik zal u *sliegenen*, indien ge mij geen *massomme* geeft.

Deel IX

La *rousse*.	La police.	De *princery*.
Du *pante*.	De la victime.	
Je suis *cheval de retour*.	Je suis repris de justice, arrêté de nouveau.	Ik ben *opnieuw geschut*.
Un *petit poupard*.	Vol préparé de longue main.	De *massemat* is reeds sedert lang *aangeslagen*.

Eindnoten:

384 Noot 259 in *De Geheimtalen I* vervalt, als niet ter zake dienend (J. Moormann).
385 De getallen, die de p. aangeven van de vindplaats in *Les Mystères de Paris*, laat ik vervallen.

Bron 12. Brief van A. en Z. (1844) [C VI]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, C VI; Van Ginneken *Handb.* II, p. 126.

De nu volgende geheimtaal werd door A. en Z. gepubliceerd in de *Algemeene Konsten Letterbode* 1844, deel II, p. 323-325. De publicatie is bedoeld als protest tegen Vernées stuk (bron 11), dat naar mening van de briefschrijver Joods (kajumstaal) en geen marwiegs was.
De brief volge hier.

Haarlem. Gaarne verleenen wij eene plaats aan het onderstaande.

Aan de Redactie,

In mijn *Beknopt overzigt van het Gevangenisstelsel* enz. Amsterdam bij J.H. en G.v. Heteren, 1843, blz. 43, tweede Afdeeling, zeg ik:

'Dat de nieuweling in het zoogenaamd *Bourgonds* of liever in de dieventaal onderwezen wordt.' Men schijnt er aan te twijfelen, of wij Nederlanders eene dieventaal bezitten. De vertaler van *Les Mystères de Paris* ontkent zulks. Ten bewijze echter, dat wij, evenals de meeste volkeren, daarvan niet verstoken zijn, volgt hier een brief, in die taal geschreven, waarvan de overzetting hier mede bijgevoegd is.'

De schrijver van het *Beknopt overzigt van het Gevangenisstelsel in Nederland*.

Sorrore!	Mijnheer!
wij zenden u deze *flep*, om u te doen *lenzen*, dat gij niet de eenigste *goocheme vrijer in* de *marwiger* taal zijt; wij zouden u haast voor een *wiedensche knul* aanzien; bij het *opstootje* dat gij in dien *babbelaar* van Haarlem gemaakt hebt, zoudt gij ons den *tantel* van die taal geven, doch gij hebt *loensch gegokt*; gij geeft ons *kajumstaal* in plaats van zuiver *marwiegs*; wij hebben u *bot op verschut*;	Wij zenden u dezen *brief* om u te doen *zien*, dat gij niet de eenigste *ervaren man* in de *dieventaal* zijt; wij zouden u haast voor een min kundig man aanzien; bij de *beweging*, welke gij in dat *boek* van Haarlem[386] gemaakt hebt, zoudt ge ons den *sleutel* van die taal geven, doch gij hebt *valsche kaart gespeeld*; gij geeft ons *joodsch* in plaats van zuivere *dieventaal*; wij hebben u *op de daad betrapt*;
verkrummel u nu niet, wij zullen u *vertossen*; wij willen er niet een enkel *schobbetje* aan *verscheren*; wij laten ons *neref* voor *noppis* voor de *amchen* schijnen; maar houd u *stiekem*; wij zullen u de *flodder* leenen, maar laat de *kaffers riemen*, zij staan *smeris*, doch wij zullen ons *neref* voor hen *gewoerem* houden, *schofje* dus.	*verschuil* u nu niet, wij zullen u *helpen*; wij willen er niet een enkelen *stuiver* aan *verdienen*; wij laten ons *licht* voor *niet* voor de *menschen* schijnen; maar houd u *stil*, wij zullen u de *hand* leenen; maar laat de *boeren loopen*, zij staan *op den uitkijk*, doch wij zullen ons *licht* voor hen *verborgen* houden, *houd u dus stil*.
Denk echter niet, dat wij *amchen* zijn, die op de *scholm* met den *jas*, de *vonk* of den *das* hebben staan *lenzen: louw sorrore*, wij zijn *sjofele dalfenaars* zonder een *beisje*, veel minder een *mafje* of een *man* in de *kist*; vroeger hadden wij nog al een *likmehol* in de *kat*, met een *kleifsche biks* en een *fokse vin* en *tik* en een *sparwer* in de *flodder*. Wij waren *grandig gekloft*, een *fijn vlokje*, een schoone zwarte *pij* en *plodde-*	Denk echter niet, dat wij *menschen* zijn, die op het *schavot*, met *geeseling*, en *brandmerk* of den *strop* hebben staan *kijken; neen, mijnheer*, wij zijn *arme drommels*, zonder een *dubbeltje*, veel minder een *vijfje* of een *gulden* in de *zak*; vroeger hadden wij nog al een *achtentwintig* in de *geldriem*, met een' *zilveren tabaksdoos* en een *gouden snuifdoos* en *horlogie* en een *paraplu* in de hand. Wij waren *deftig gekleed*, een *fijn hemdje*, een schoone zwar-

ring, een *grandig topje* op de *ros*, en *glimmers op* de *trederikers*, daarenboven een *stevige turf*. We hadden *moos* en konden bij de *keiledje* zitten om *neurie* te *saskene*, wij wierpen de *korri* met de *sas* in den *brommer*, en legden de *smiksem* met *comien* op de *leechem*. Nu gebeurde het, dat wij met een *bodderik* van *Mokem olf* naar *Mokem reis plompten* en daar een *oksenaar* van een *vrijer*, die een *fok* droeg, *handelden*; een *sjien* of een *smeris*, ik weet het zelf niet, had ons *gebaldoverd*; wij gingen naar *baies* en verkochten de *tik* aan een *saroespeler*, maar een *hoesie maakte* ons op de grenzen *bekaan*.
Door de *slang* waren wij *versliegend*, mijn *gabbert* had daarenboven nog een *gemarwiegde spinnekop*, dus waren wij *treife verschut*, en hielden eenigen tijd *schok* in de *sjofele baies*, waar wij voor *noppis* of voor wat *smerrie* deze gewigtige taal hebben leeren *knijzen*.

A. en Z.

te *jas* en *broek*, een *fraai hoedje* op het *hoofd*, en *gespen* op de *schoenen*, daarenboven een *welvoorziene beurs*. We hadden *geld*, en konden bij de *flesch* zitten, om *drank* te *drinken*; wij wierpen de *koffie* met de *suiker* in de *ketel*, en legden de *boter* met *kaas* op het *brood*. Nu gebeurde het, dat wij met een *schip* van *Amsterdam* naar *Rotterdam voeren* en daar een *horlogie* van een man, die een *bril* droeg, *ontvreemdden*; een *dienaar* of een *geregtsdienaar*, ik weet het zelf niet, had ons *aangewezen*; wij gingen naar *huis* en verkochten het *horlogie* aan een *opkooper* van *gestolen goederen*, maar een *gensdarm* hield ons op de grenzen aan. Door de *ketting* waren wij *verraden*, mijn *makker* had daarenboven nog een *gestolen doekspeld*, dus waren wij op *de daad betrapt*, en hielden eenigen tijd *kermis* in de *gevangenis*, waar wij voor *niet* of voor wat *tabak* deze gewigtige taal hebben leeren *kennen*.

A. en Z.

Aan den heer V... te H...

Eindnoten:

386 *De Konst- en Letterbode*, 1844 No. 13.

Bron 13. Van Eikenhorst (1844)[386*]

De verborgenheden van Amsterdam door L. van Eikenhorst (pseudoniem voor J. de Vries), Amsterdam 1844. Dit boek bevat Bargoens. Het Gemeentelijk Archief te Amsterdam bezit alleen het eerste deel. Ondanks alle nasporingen kon ik het hele boek niet in handen krijgen. In deel I staan: *bemoeial* ‘advocaat’, *een streep* ‘een leugen’, *lekijve* ‘vrouw’, *moos* ‘geld’.

Eindnoten:

386* Noot van de redactie: Voor het Bargoens in deel II, zie bron 54.

Bron 14. Vergelijking N.N. (1845)

De volgende bijdrage toont ons, dat de belangstelling na 1844 gaande bleef.
Algemeene Konst- en Letterbode, 1845, Dl. I, nr. 21, p. 322.

Haarlem. Gaarne verleenen wij een plaats aan het onderstaande.

Mijnheer de Redacteur,

Bij de lezing van het werk: *Die Geheimnisse van Berlin, aus den Papieren eines Berliner Kriminal Beamten*, 1844, heeft mij met verwondering de groote overeenkomst der Hollandsche met de Hoogduitsche dieventaal doen gevoelen. De weinige hieronder geplaatste woorden mogen daarvan ten bewijze strekken.

UEd. verzoekende aan dezelve een plaatsje in UEd. geacht blad te willen verleenen, heb ik de eer te zijn

UEd. dw. Dienaar, N.N.
21 Maart 1845

Hoogduitsche dieventaal	***Beteekenis***	***Hollandsche dieventaal***
Krummkopf.	Breekijzer.	*Kromkop*.
Schränker.	Huisbreker.	*Schrenker*.
Torfdrukker.	Zakkenroller.	*Turftrekker*.
Massematten.	Diefstal.	*Massematten*.
Verschüt gehen.	Gevangen genomen worden.	*Verschut worden*.
Wir stehen nicht *treife*.	Men kan ons niets bewijzen.	Wij zijn niet *treifel*.
Baldoweren.	Loeren.	*Baldoveren*.
Chonte.	Een meisje.	*Gondel*.
Gedibbere.	Spreken.	*Dibberen*.
Schässenspieler.	Heler van gestolen goed.	*Sjarfenspieler*.
Schottenfellen (de drukfout die hier stond, is in nr. 22, p. 352 verbeterd).	In eene manufactuurwinkel gaan, door een ander vergezeld, voorgeven iets te willen koopen, verschillende voorwerpen laten lospakken en dezelve bezien, en dan tot aan den rand der toonbank trekken, van waar het door den anderen wordt weggemoffeld.	*Schottenvellen*.
Slichnen.	Verraden.	*Sliegenen*.
Schmiere stehen.	Op den uitkijk staan.	*Smeris staan*.
Moos.	Geld.	*Moos*.
Freijer.	Een man.	*Vrijer*.

Bron 15. Nieuwenhuis (1858) [C VII]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, C VII; *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde*, deel XLV, p. 119.

Het volgende woordmateriaal is van groot belang: het is oorspronkelijk en be-

trouwbaar. We nemen het voorwoord van mr. Nieuwenhuis en de mededelingen van de gevangene onverkort op.

Mijn verblijf in de gemeenschappelijke en afgezonderde Gevangenis en eenige Beschouwingen over die beide inrigtingen beschreven door een ontslagen Gevangene en medegedeeld door Mr. C.J.N. Nieuwenhuis.

Utrecht, 1858

Voorwoord:
Wat de schrijver van de *dieventaal* mededeelt die door hen in de gemeenschappelijke gevangenis werd aangeleerd, heb ik niet willen terughouden; zij toont aan, hoe de gemeenschappelijke gevangenis ook uit dien hoofde, afkeuring verdient, daar hij den gevangene de gelegenheid aanbiedt, om met de afzonderlijke taal der boosdoeners bekend te worden, en een bewijs oplevert, hoe de misdadigers buiten de gevangenis, zich daardoor gemakkelijk herkennen en aansluiten, en in de gevangenis van gedachten wisselen, zonder door hun bewakers verstaan te worden.
Uit het voorwoord van C.J.N.N.

p. 5[387] 'Nu begonnen de vragen; de nieuwsgierigheid lokte de eene na de andere uit, en ik wil mij die voor een oogenblik herinneren, om den lezer tevens met de zoogenaamde dieventaal eenigszins bekend te maken, die wel niet zoo vloeibaar is als het fransche *argot*, maar ook de hollandsche dieven hebben hunne taal, al is die dan ook een verbasterde joodsche of duitsche.
Uit welke *bajes* (gevangenis) komt gij?

p. 6 Van *Mokum Hei* (van 's Hage).
Voor hoe lang zijt gij veroordeeld?
Voor *jout heit sjone* (voor acht jaar).
Op een *tondel mazematte?* (diefstal met sleutels).
Neen, voor het *feberen* (schrijven).
Hoe was er het *bikken* (eten) en het *legum* (brood)?
Hoe is het hier? vroeg ik op mijn beurt.
Sjofel (slecht).
De *smerrie* (tabak), de *kamine* (kaas), de *sas* (suiker), het *gassel* (spek), duur en *sjofel* (slecht) en dat alles mogen wij in de 2e klasse niet hebben, maar met een goede *sien* (bewaarder) en *klein minje* (zilvergeld), kan men het bekomen.
'*Stikkem* (stil) daar is de *sien* (bewaarder), weg met jou *sauger* (pijp)...'

A propos, viel een ander in, ken je de mottige Piet?
Ja.
Die is gisteren na *golo bajes* (ziekenzaal) gegaan.
Hij is te *mokum Olf* (Amsterdam), voor *capti sjone* (elf jaren), met *jas* (geeseling), *vonk* (brandmerk) en *das* (met de strop) veroordeeld, en *bot* op *verschut* (heeterdaad betrapt), maar zijn *kalle* (bijzit), heeft nog een menigte *kleise* en *fokse mazematten*

(gouden en zilveren sieraden) *gewoere* (verstoppen), *gemaakt*, en een *palmegoon* (schildwacht), en *kajem* (jood), die hier de wacht heeft, neemt nu en dan een *cassaaf* (brief) voor haar mede, maar de *flik* (kaarten) en de *daaijen* (dobbelsteenen) zullen hem nog *pijger maken* (dooden).

Middelerwijl hoort men onophoudelijk roepen: Ik heb nog een maand *legum in de wind* (brood te koop). Een ander roept: wie heeft er nog *gemme* (boter). Een derde, die zijn laatsten cent verspeeld had, en nog twee maanden brood daarenboven schuldig was, komt bij een van die woekeraars, die tegen 10 cent in de 14 dagen een gulden uitzetten... '*Zijn brood staat in den wind*; de honger plaagt hem...

Des anderen daags 's morgens werden wij op het bureau van den Kommandant geroepen waar ik mijn transport-*gabbers* (makkers) aantrof.

p. 9 'Het grootste gedeelte van de hier aanwezigen verraden niet; dat zijn oude *retourpaarden* (noot: De recidroisten (!), naar het fransche argot *cheval de retour*) - maar wel de nieuwelingen en deze zijn zijne *protégés;* de meest weldenkenden vermijden hen als de pest; wanneer wij iets te zamen te bespreken hebben, doen wij het in het fransch, dan kan ons geen van die *kaffers* (boeren) verstaan.

p. 12 beambten lieten zich gemakkelijk overhalen, om, tegen een *courtage* van 25 pct., die gelden aan hunne adressen te laten afzenden.

p. 73 Tot een proeve der opleiding in de gemeenschappelijke gevangenis heb ik in nevensgaanden brief op eene beknopte wijze het leven van sommige misdadigers naar waarheid trachten te schetsen, waarvan de meesten nog bestaan en hier en daar in onze gevangenissen te vinden zijn. Ik heb mij in deze schets in de dieventaal uitgedrukt, ten einde den lezer daarmede nader bekend te maken. (Noot van C.J.N.N.: 'De dieventaal of het zoogenaamd *Bargoensch* maakt geene afzonderlijke taal uit, maar bevat alleen een aantal woorden, die slechts zeldzaam onderling voor aaneenschakeling vatbaar zijn, en in de gewone taal vermengd worden, waardoor deze onverstaanbaar voor derden wordt. Somwijlen schijnt zij met nieuwe uitdrukkingen aangevuld te worden, wanneer de oude woorden te zeer bekend raken.')

p. 74 *Vriend*!

Gij verlangt, dat ik u uit mijn vroegere levensjaren iets *feberen* (schrijven) zal en op welke wijze ik een *turftrekker* (zakkenroller), *gokker* (speler) en *marwieger* (dief) geworden ben, aan dat verzoek ga ik voldoen en wel in het *bargoens* (dieventaal).

Toen ik 12 jaren oud was *sjofel geklofd* (slecht gekleed), zonder *frederiks* (schoenen) noch *minje* (geld) in de *jatten* (handen) en even hongerig als een *kajem* (jood), die bij *matze* (paaschbrood) zonder *gemme* (boter) of *sas* (suiker) zijn feest heeft gehouden, liep ik mijn *marretjes* (moeders) *spieze* (huis) uit en geraakte aan het dwalen, en *knapte* hier en daar een *kleine mazematte* op (en stal hier en daar in het klein), tot ik weldra *treifel verschut* (op heeterdaad betrapt) en ter opvoeding naar het kleine *bajes* (het kinderhuis, de gevangenis voor jeugdige veroordeelden te Rotterdam) gezonden werd. Daar leerde ik *feberen* (schrijven) en van *Appie* (noot: Een beruchte zak-

kenroller) hoe men een *speentje* (knipje) *oksenaar* (horlogie) of *spinnekop* (doekspeld) *handelen* (stelen) moet. Nadat mijn opvoeding voltooid en ik rijp voor de lessen van het *gymnasium* (het correctiehuis te Hoorn) was, keerde ik naar mijn *marretje* (!) (moeder) terug, wier *gondel spieze* (h... huis) niet zoo bloeijend was als vroeger, want haar *pol* (...) *vergokte* (verspeelde) alles wat hij grijpen en vangen kon, en mijne uitgaanskas van 125 *soof* (gulden) was dus welkom. Ik was nog zoo *kaffers* (boersch) dat ik hun alles overgaf en zij en haar *pol* palmden de *basjes* (stuivers) *soven* (guldens) en *radden* (daalders) in, en toen ik een paar dagen later een *basje* (stuiver) voor *smerrie* (tabak) vroeg, zei haar *Pol*: Jan, gij zijt nu in de leering geweest, ga naar den *manken Albert* (noot: Een der bekwaamste zakkenrollers), die heeft een *vertoetscher* (heeler) noodig en van alles zult gij uw aandeel hebben. Zoo gezegd, zoo gedaan, de manke ontving mij vriendelijk en ik werd zijn *gabber* (kameraad); gij weet dat hij de knapste *turftrekker* (zakkenroller) van zijn tijd was en met zijn *alionoves* (uitgestreken) *porum* (gezicht) en sierlijk *gekloft* (gekleed) in alle *scholen* (kerken) en voorname *bajessen* (concerten en schouwburgen) den toegang had.

Onder zijne *jatten* (handen) werd ik bijna zoo knap als hij en het regende *foks* (goud) en *kleis* (zilver) *minje* (geld). Wij woonden afzonderlijk en ik leefde met een jonge *kalle* (meisje) die met mijn *minje* (geld) wist rond te springen. In 1836 werd ik in de avond *school* waar een voorname *raaf* (predikant) gesproken had, met zes *speentjes* (knipjes), die ik aan een ander niet kon *afplanten* (overgeven), *treifel verschut* (op heeterdaad betrapt) en *daleth* (vier) *sjone* (jaren) naar het *nekof* (gevangenis) te Hoorn gebragt. Leentje Cornetje liet mij in den brand, maar daar mij de manke voor tijdverdrijf met de *flik* (kaart) en de *daaijen* (dobbelsteenen) had leeren omgaan, om bij een *verschutting* (betrapping) geen gebrek te lijden, wanneer ik met de *kaffers* (boeren) in aanraking kwam, maakte ik weldra van zijn onderwijs gebruik en verdiende binnen weinige dagen een pet vol *bajes moos* (fictieve munt) en werd 14 dagen later de *gabber* (makker) van Polsbroeker Hein (noot: Een befaamde misdadiger, die na een hevigen tegenstand te Polsbroek gearresteerd werd) die geldschieter en kleine kantinehouder was; wij hadden van een 30 man meest allen *gokkers* (spelers) het *legum in de wind* (het brood gekocht) en gij begrijpt welk een leventje wij hadden. Op de betaling van den kommandant (noot: Eigen gelden van de gevangenen, die om de 14 dagen worden uitbetaald) verkochten wij *gemme* (boter) *gasser* (spek) *smerrie* (tabak) *kamine* (kaas) en *sas* (suiker) en tegen 10 pct. interest per *soof* (gulden) hadden wij altijd 30 *soven* in omloop, en zoo gij nu zoo goed kunt rekenen als meester S. het mij geleerd heeft, dan kunt gij nagaan dat die 30 *soven* 78 's jaars opbragten, zonder interest op interest te berekenen; doch daarvan verstaat gij niets en zijt in de *lik* (gevangenis) nooit vooruitgekomen, zoo als Mortje Eikel Simons, Jan Aardappel of Dufour, maar die vervloekte *ossenpooten* (dobbelsteenen) waren de oorzaak, dat ik aan Pampje 125 *soven* (gulden) verloor in een *baantje* (dobbelpartij), zooals men ze alleen te Hoorn maken kon.

Goede raad was duur en ik *feberde* (schreef) een *loensche kassaaf* (valsche brief) op den naam van een onnoozelen *kaffer* (boer), die ik alles wat ik weten wilde had laten *smousen* (verhalen) en onder het adres van *Tortillard* (noot: Bijnaam aan een der gevangen-bewaarders gegeven) ontving ik 75 *soven* (gulden) waarvan hij zijn *rewoghen* (aandeel) kreeg. Dufour, die toezichter op de spinzaal was, en mij kende voor

een *gogeme rot* (doorslepen guit), stelde mij voor om *loens bajes moos* (valsche fictieve munt) te maken; het zink bezorgde ons W. (noot: Een der beambten) en op *sjabus* (Zaturdag) namiddag goten wij vijftigers en vijf-en-twintigers, dat wij aan de *kaffers* (boeren), die potters waren tegen *biesjes* (5 cents) en *basjes* (tien cents) inwisselden, en als er veel *kleis* (zilver) en *foks* (goud) *minje* (geld) in voorraad was, kochten wij het tegen 5 pct. op, waarvoor wij een goeden *passer* (opkooper) hadden in den kantinemeester B., die met zijn *gegabte* (gestolen) *bajes moos* (fictieve munt) geen weg wist en voor een *spliet* (tienguldenstuk) f 12.50 gaf; en Piekje, zijne dochter, die van haar vader *ganfde* (stal), gaf steeds f 15; dat gevaarlijke werk werd eindelijk *versliegend* (verraden) en had de schorre bootsman (noot: Bijnaam van een der gevangen-bewaarders) niet bij tijds onze *mazematten* (werktuigen) en het *klamones* (gereedschap) in het *majem* (water) geworpen, zouden wij *gescholmd hebben* (geschavotteerd zijn) met *jas* (geesseling) *vonk* (brandmerk) en *das* (strop), en wie weet met hoeveel jaren daarenboven.

Zes weken daarna *kreeg ik mijn goffei* (vrijheid) en ging naar *Mokum Hei* (den Haag) om met de *snitsel* (snoeijersschaar) te gaan werken. De meeste zijn zoo gij weet..., maar ik heb ze *gemakkajemd* (geslagen), dat zij de koude koorts kregen. In *mellogemen* (werken) had ik geen lust, en wie zou mij ook in dienst genomen hebben. Gij weet er van te spreken, die op uwe *goffei* (in uwe vrijheid) uw *legum* (brood) zocht te verdienen. Een *sien* (dienaar van politie) *versliegende* (verried) u, en gij moest opnieuw gaan *marwiegen* (stelen).

Toen mijn *minje* (geld) bijna op was, gaf ik mijn *glimmerikken* (oogen) den kost en wilde nu met *tandels* (valsche sleutels) handelen. In het maken daarvan had Toon E. (noot: Een der bekwaamsten van dat vak, die reeds in 1807 als kind werd veroordeeld, en tot heden met slechts korte tusschenpozingen zijn leven in de gevangenissen heeft doorgebragt) mij onderwezen en gij weet dat hij er de *bolleboos* in is. Want *sabberen* (diefstal met braak) is mij te gemeen en *nifteren* (moorden) maakt u *pijger* (dood).

Ik ging naar *groot Mokum* (Amsterdam) om een *gabber* (kameraad) te zoeken en vond er een bij jufvrouw Krijtenb..g, waar al wat *links* is zijn rendez-vous heeft. Men had er hem een *gebaldoverd* (aangewezen) bij een *Tofelemones* (Roomsche), die elken morgen met zijne *snaar* (vrouw) naar de *school* (kerk, vroegmis) ging, en in dien tusschentijd moest *gehandeld* (gestolen) worden. Ik maakte de *kien* (sleutel) en Marie zijn *kalle* (bijzit) stond op *smieris* (uitkijk). De *mazematte* (diefstal) was *tof* (belangrijk) en vader Arie de *passer* (opkooper). Op een tweede *mazematte* (diefstal) werd ik *verschilt* (gearresteerd), maar met mijn *loenschen* (valschen) naam, en bij de *princerij* (politie) niet bekend, liep het beter af dan ik gedacht had en moest ik voor *capti sjone* (12 jaren) naar *Jan van Woerden's kasteel*.

Daar leerde ik in de tweede klasse P. kennen, en werd zijn *gabber* (kameraad) en toen wij in de derde klasse overgingen, beraamden wij met Slome in het afgeloopen jaar om een fabriek van *loensche flepjes* (vervalschte coupons) op te rigten. P. zou die van 1.23½ op 12.50 veranderen, en Slome, die met Jijje H (noot: Een jood, vroeger wegens diefstal en geldsnoeijerij veroordeeld) te *Mokum Hei* (den Haag) in *stikum feberde* (in het geheim brieven schreef), liet zich in eens een dozijn door tusschenkomst van meester K... bezorgen. P. *mellogemde* (werkte) dat het een lust was,

maar na verloop van eenigen tijd kwam er *landing* (ontdekking), hoe en op welk eene wijze weet gij, alsmede den afloop der zaak, en zoo de *bollebof* (kommandant) niet was *pijger* (dood) gegaan en P. te Leijden *uitgesabberd* (uit de gevangenis gevlucht) dan was het een *sjofele* (slechte) boel geworden. Want Jan O. had ons *gesliegend* (verraden), maar voordat de *princerij* (justitie) er den neus in stak en de *babbelaar* (regter) aan het *protocollen* (proces verbaal maken) ging, was ik *goffei* (in vrijheid), en ging naar Brussel; waar mij Frits wachtte, met wien ik thans naar Parijs vertrek. Het spreekt van zelf, dat ik nu het fransche *argot* moet leeren; ik ken reeds het *arcon* (herkenningsteeken) om mij tusschen de *amis* (dieven) en de *moutons* (verraders) niet te vergissen; wij zullen *goupiner à la tire* (zakkenrollen) op de *bogues d'orient* (gouden horlogien), op *broquilles* (oorbellen) en *foufières* (juweelen), want ik wil een *pègre de la grande vernis* (parijsche dief) worden, en ik hoop dat het mij gelukken zal met den *Quart d'oeil* (commissaris van politie), den *curieux* (regter van instructie), de *patrague* (patrouille) en met de *marchands de lacet* (gendarmerie) in geen aanraking te komen, en gaan dan met de *camelottes* (gestolen voorwerpen) naar *groot Mokum* (Amsterdam) terug.

Gij ziet dat ik al vrij ver in mijne spraakkunst gevorderd ben, en dat het u welga is mijn wensch.

Uw vriend.

Eindnoten:

387 Hier schrijft de ontslagen gevangene zélf.

Bron 16. Verwoert (±1860) [C VIII]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, C VIII; hoofdstuk V, C VIII.

In de Bibliotheek der Mij. v. Letterkunde bevindt zich, No. 1522 I-II, in handschrift, de belangrijke woordverzameling van M. Verwoert, in leven directeur van de cellulaire gevangenis te Utrecht. Dit Hs. werd door mij kritisch uitgegeven in *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal en Letterkunde*, deel XLV, afl. 2 en 3.

Ik heb de lijsten gezuiverd van woordmateriaal dat uit andere tijden stamde. (In ons boek bron 1, 5, 10, 8 (lijst van Van Hamelsveld).) Het Bargoens van bron 7 liet ik staan, omdat ik niet precies wist hoe Verwoert aan een deel van het in die lijst verwerkte materiaal kwam. Hij heeft het blijkbaar van J.M. Wagner, die een slordig uittreksel had van de toenmalige hulp-archivaris Van den Bergh. Deze woorden, die ik in genoemde uitgave vet liet drukken, laat ik nu weg.

We houden dan nog een zeer belangrijk materiaal over, dat uit het midden van de 19de eeuw stamt (ook bron 15 verwerkte hij). Veel is door Verwoert zelf genoteerd. ‘Vele, zeer vele woorden zijn door mij opgeteekend uit den mond van hen, die vroeger deze taal in de gevangenissen geleerd hadden, en wier levensgedrag na een kortstondige vrijheid hen weder derwaarts voerde,’ schrijft hij.

Verwoert heeft ernstig gepoogd, al het bestaande materiaal te verkrijgen. In 1861 plaatste hij nog in de *Navorscher* no. 5, Nieuwe Reeks, 1e jrg., een oproep, waarin hij zijn lezers verzocht, hem in te lichten omtrent de Bargoense woordenlijsten, die hun bekend mochten zijn.

Resultaat nihil.

In de hieronder afgedrukte woordenlijst is de spelling van de Hss. behouden, behoudens enkele taal- en schrijffouten.

aanfocker, aanjager
aanklampen, aanspreken
aankneisen, aankijken
aanschoelen, aanspreken
aanslaan: een loensche tandel of kien -, beproeven of een valse sleutel op het slot past
aanslaan om de massematten te handelen, plan van een diefstal ontwerpen
achter de schuine deur, in de bank van lening
afleggen, nazien
afmetkaiem, afslag
ager, ageren, ander, anderen
alionoves porum, uitgestreken gezicht
amge, volk, mensen; *baayes* of *spies is amge* ‘de mensen zijn thuis’
atoen, open
't Is mogelijk dat er *atven* staat
Aye: Mokum -, Alkmaar

baantje, dobbelpartij
baayes of *spies,* gevangenis, ook ‘huis, tuchthuis’; *baayes* of *spies is amge* ‘de mensen zijn thuis’; *baayes* of *spies is bezoek* ‘de mensen zijn uit’; *sjofele baayes* ‘slecht tuchthuis’
babbelaar, rechter
badderik of *batterik,* schip, schuit, vaartuig
bajessen, concerten en schouwburgen
baldovenaar, iemand die een diefstal aanwijst
baldoveren, afkijken, afloeren, zien, bespieden; *hij heeft de massemat gebaldoverd* ‘hij heeft de diefstal afgekeken’; *de lekijve baldoverde mij* ‘de meid bespiedde mij’
bolleboos (van 't baayes), directeur of commandant der gevangenis
balleme, aanstaan; *dat massematje ballemt mij niet* ‘die diefstal lijkent mij niet’
balmagoone (ook *palmegoon*), militair; *balmagoone op smieris* ‘op schildwacht staan’
banjert spelen, als een groot heer leven
banjerts, heren; *eerste banjerts* ‘voorname heren’
Bargoens, dieventaal
barresewel, Jood
basjes of *bijsbas,* stuk van tien cents, dubbeltje
batterik of *badderik,* schip, schuit, vaartuig
batterikvoerder, schipper
beheime, koe
beisje, stuk van vijf cents
beitsekrie snijden, rampen ondergaan
bekaan, ontvanger
bekaan, thuis; *amge is bekaan* ‘de mensen zijn thuis’
bekaan, krijgen
bels, wambuis
bemoeyal, advocaat; *gognumste bemoeyal* ‘slimste advocaat’; *gisse bemoeyal* ‘knappe advocaat’
bengel, ketting; *tik met de bengel* ‘horloge met ketting’
benijsorelf, Jood
besolmen, betalen
betoefd (gognum), loos (bij de hand)
betoegd (binnen), rijk
bezoek, thuis; *baayes* of *spies is bezoek* ‘de mensen zijn thuis’
bezoek maken, open sluiten

bezoeken, bestelen; *wij zullen hem eens bezoeken* ‘wij zullen hem eens bestelen’; *ik deed daar een bezoek* ‘ik deed daar een diefstal’
bikkementeren, maaltijd houden
bikken, eten

biks, doos; *loense biks* ‘koperen doos’
bink, ook *bol,* man, manspersoon
Hs. 1769 A en B alleen *bink,* hoeft niet overgenomen te zijn
binnen (betoegd), rijk
bisschoppé, praatje, voorwendsel; *ik maakte zoo mooi mijn bisschoppé* ‘ik spelde hem netjes wat op de mouw’
blag die op de kit past (18)[387*], deurbewaarder
(In *Cartouche* 1731 staat: *bing*.)
blanke fliezen, rijksdaalder
blauw laken, lood; *blauw laken handelen* ‘lood stelen’
blette geholgt, gemist
blieke, gespen; *crime blieke* ‘zilveren gespen’
blikkers, ogen; *span de blikkers eens* ‘kijk eens scherp uit’
blinkers, diamanten; *blinkers vinden* ‘diamanten stelen’; *blinkers bedekken* ‘zich vermommen’
bloeden, betalen
bloedvin, beurs, ook kniptasje of beugeltje; *moos in de bloedvin* ‘geld in de beurs’
bol, man, manspersoon
boldovenen, aanwijzing tot stelen
*bollebof (*ook *bolleboos, balleboos) van 't baayes,* directeur of commandant der gevangenis; *bollebof der sienemers* ‘directeur van politie’; *bollebof der palmegoons* ‘generaal’; *bollebof van de Linke* ‘president’; *bollebof van de princerij* ‘hoofd der politie of justitie’; *bollebof van de mispet* ‘procureur-crimineel, of van het Hof’; *bollebof van 't melogen* ‘opperste van de werkzaamheden’
bollebof, opperste van een of ander
bolleboos, rechter
bols, diaken
bonjer schieten, betrappen, mislukken; *hij schoot mij bonjer* ‘hij betrapte mij op de daad’; *ik schoot een bonjer* ‘het mislukte mij’
Hs. 1769 A en B *bonje geschooten* ‘Als zij in de maling zijn gekomen van 't gemeene volk’; V. is hier zelfstandig
bonsen, aardappelen
box, broek
brommer, ketel; *kaffere brommer* ‘koperen ketel’
bronje, boor
buizer (18) (*plomp*), emmer, ook ketel; om *plomp* laten staan.
Opmerking: Verwoert vat *plomp* verkeerd op; het betekent *water* bij *Cartouche*.
buizig, dronken
bulten, kramen
buitpij, deken
bultvlok, bedlaken
bijs of *beis,* twee
bijsbas of *beisje*, dubbeltje, stuk van tien cents

calf, christen
cantine, kroeg in de gevangenis
capore, dood, kapot; *flikt hem capore* ‘maak hem kapot’
capti sjone, twaalf
caskene, drinken; *jajim caskene* ‘brandewijn drinken’; *wij zullen niet veel caskene, de moos is knop, een kop* ‘wij zullen niet veel drinken, het geld is weinig, *een krop*’
(opmerking: wat V. hiermee bedoelt, weet ik niet)
cassaafje, briefje; *een cassaaf feberen* ‘een brief schrijven’; *nossen hem stikum dit cassaafje* ‘geef hem stil dit briefje’; *loensche cassaaf feberen* ‘een valse brief schrijven’
cassafin, postkantoor; *grandige van de cassafin* ‘directeur van 't postkantoor’
coger neekof, cachot
cok, markt

colgem, tafel
crime: grandige -, president

daayen, dobbelsteenen
daleth (dollet, dolk), vier
dallos, ook *navige,* niets; *wij hebben een dallos opgeloopen* ‘wij hebben niets opgedaan’
deen, deelis, deur; *deen bezoek maken* ‘deur opensluiten’; *deen sabberen* ‘de deur breken’; *deen vernollen* ‘de deur sluiten’; *de deen of deelis is vernold* ‘de deur is gesloten’; *deen opsmikken zonder draayers* ‘de deur openen zonder sleutels’
delappen, luisteren
dellop, aandeel (zie *gellep*)
dey, moeder
dibberen, spreken, gesproken; *loume dibberen* ‘niet spreken’
dikbuik, fles met sterke drank gevuld
doesbof, doeft, kerk
dof, dom, onnozel
dolk, vier; *iemme dolk* ‘woensdag’
dollet ook *dolk, daleth,* vier
dollet, twaalf; *dollet* of *iemme dolk* ‘woensdag’
Dollet: Mokum -, Delft
dollinger (17), gehangene
‘Legende 1649’[387**] heeft: *dallinger* ‘hangman (beul)’.
dolmen, slapen
dolmniese, slaapvrouw
dolm schoore, degen
dolmspiese, slaaphuis
domenij, zwartverver
doorslaan, bekennen; ook ‘sterk op iemand afgeven’; *hij heeft doorgeslagen* ‘hij heeft bekend’; *hij sloeg op hem door* ‘hij gaf sterk op hem af’; *ik werd gesjeft maar heb niet als moonsser*[388] *doorgeslagen* ‘ik werd betrapt maar heb niet geklapt’
dos, koek
draayer, sleutel; *deen opsmikken zonder draayers* ‘de deur openen zonder sleutels’
draver, paard
drukkers, signetten; *fokse drukkers* ‘gouden signetten’; *loense drukkers* ‘koperen signetten’

eerste banjerts, voorname heeren
eget, een
eggassie, pet
eileyer, dom, onnozel; *eileyer duivel* ‘onnozele drommel’
eppise, zijden stof
eijtsef, tabak

fakkelen of *feberen,* schrijven
feberaar uit het baayes, schrijver der gevangenis
feberen of fakkelen, schrijven; *in stikum feberen* ‘in het geheim brieven schrijven’; *een cassaaf feberen,* ook *fakkelen* ‘een brief schrijven’
feemsteker, ring
fiaro, bord
fiks met de loopjes, met gauwigheid stelen
fileren, aanzetten, slijpen; *mijn nijft fileren* ‘mijn mes aanzetten’
flepjes, coupons; *loensche flepjes* ‘vervalste coupons’
flikken in de fonken, in het vuur steken
flikken of *flik,* spel kaarten
flikkeren, smijten, wegwerpen; *hij flikkerde hem ter neêr* ‘hij smeet hem ter neder’; *hij flikkerde de massematten in 't majem* ‘hij wierp het gestolen goed in 't water’
flikt hem capore, maak hem capot
fofferad, drie gulden (lees *tofferad*)
fok, bril; *loensche fok* ‘koperen bril’

fokken: voorbij -, voorbij gaan (vgl. *stoetsen*)
fokkende geeuwert, kleine jongen
foks of *fox,* goud;
fokse glinster ‘gouden, bril’; *fokse mienje* ‘goudgeld’; *foks melogener* ‘goudsmid’; *fokse biks* ‘gouden doos’; *fokse oksenaar* ‘gouden horloge’; *fokse slang* ‘gouden

ketting'; *foks speentje* 'gouden knipje'; *fokse feemsteker* 'gouden ring'; *fokse drukkers* 'gouden signetten'; *fokse tantel* 'gouden sleutel'; *fokse joeter (spliet, saldsoof)* 'gouden tien gulden stuk'; *fokse fijne feemsteker* 'gouden ring met diamanten'; *fokse spanders* 'gouden gespen'
frederiks, voeten
frederiks, friegers, laarzen, schoenen; *frederiks hooren schuieren* 'horen lopen, voetstappen horen'
friegers (frederiks), laarzen, schoenen

gaayes: om - gaan, sterven
gabber, kameraad
gaddiese, ook *gadden saele,* hervormde kerk (lees *soele*)
galf, dolk mes
galgenbosch[389] (17), priesterhuis of woning
gallagt, pastoor
Hs. 1769 A *gallagh,* Roomsch Pastoor; B *gallagh* of *primer,* R. Pastoor.
Opmerking: *gallagt* zal wel niet overgenomen zijn. 't Is een algemeen bekend woord.
gallome bezoek, vensterglazen; door vensterglazen inbreken
ganniffier, iemand die kleinigheden steelt
gaper: verknoeyende -, verraderlijke mond
gasje, pet
gaz, straat
gebolstoverd, prijzen, aangeprezen
gebommere, uur
gebonjes, ook *glimmersen,* vensterruiten, glasruiten
gebroeisel, medeplichtig
gedalast, arm, armoedig
gedoozen, maand
geel aan het lijf hebben, goud bij zich hebben
geelgatje, zeemlederen lap
gees, vrouwspersoon
geeuwert: fokkende -, kleine jongen
gefloten, gestolen; *gefloten moos* of *gegabte moos* 'gestolen munt'
gefoeterd, getortureerd, gepijnigd
gegabte, gestolen
geiliven, zakkenrollen
geiterik, hok
gekloft, gekleed; *grandig gekloft* 'goed geldeed'; *schorem gekloft* 'gering gekleed'
geknooid, ontdekt
gellep, aandeel, buit; *mijn gellep in de massemat* 'mijn aandeel in het gestolene'
geloonjes, glasruiten; *geloontjes pikker* glasruiten instoten of stuksnijden; iemand (die) bij avond uitgaat om in winkelhuizen de ruiten behendig in te stoten of stuk te snijden en dan daardoor voorwerpen steelt
gemme, boter
geratelt, geradbraakt
geschinnesse, getuigen
geschivesse, getuigen; *de geschivesse zijn plat* 'de getuigen zijn omgekocht'
geschut worden, in hechtenis genomen
geschuurd, gegeseld
gesibe: loensche -, vals geschrift; *op loense gesibe hollege* 'op valse papieren reizen'
gesjankte mos, of *-niese,* getrouwde vrouw
gesjochten, geen geld
gesnoofd, gekeken
gevels, koorden
Hs. 1769 A en B *gevelts,* koorden
gevonkt, gebrandmerkt

gewasschen, ervaren; *gewasschen margiewers* ‘ervaren dieven’ (lees *marwiegers*)
gewerber, kameraad
gewoere matzen, verbergen, bewaren; *maak dat gewoere voor mij* ‘verberg of bewaar dat voor mij’

gibberen, nemen
gif, ook *gognum*, slim, verstandig
gilles handelen, binnensluipen, in de schemeravond uitgaan om in de huizen te sluipen, en wat er voor de hand ligt te stelen
gilles: op-staan, afloeren, afgeloerd
gimmel, boter
ginkelen, bordeleren
ginniske, of *ginnikse*, winkelhuis
gippesen, lichamelijk onderzoek naar gestolen goederen door de Justitie of politie; *hadden ze mij gegippesd dan had ik bot op zwendel* of *treifel geweest* ‘hadden ze mij aan het lichaam onderzocht dan had men gestolen goed bij mij gevonden en de zaak had bloot gelegen’
gis, acht
gisse, kundig, knap
gisser ‘leep, leper’
gissen, wisselen, iemand die bij wisselaars of ook in 't klein geld gaat wisselen, en dan behendig iets in de mouw weet te krijgen. Op dat ambacht wordt wel gereisd.
gladhaart, duivel
glesterik, glas
glimmerik, agent van politie, politiedienaar
glimmersen, glasruiten, vensterruiten
glinsters, glazen, brillenglazen; *glinsters spiezen* ‘brillenhuisje’
godel, commissaris van politie
godin, eerlijk
gof, plaats
goffey (gofsie), vrijheid
gofsie (goffey), vrijheid
gognum, ook *gis*, slim, bekwaam, loos; *gognumste bemoeyal* ‘slimste advocaat’; *gognumme rot* ‘doorslepen guit’; *hij is gognumme vrijer* ‘hij is een geslepen kel’ (lees kerel); *gognum betoefd* ‘bij de hand’
gokken, spelen; *daayen gokken* ‘met dobbelstenen speelen’; *flik gokken* ‘met de kaarten spelen’
gokker, speler
golef, melk
gollem, vertrouwen, in bewaring geven (zie *gellep*); *gollem hem geen dallas*, ook *geen navige* ‘vertrouw hem niets toe’; *ik gollemde hem mijn dellop* ‘ik gaf hem mijn aandeel in bewaring’
gom, muur; *door de gom schokeren* ‘door de muur breken’
gondel, lichte vrouw
gondelspiese, bordeelhuis
gooi, christen
goole, gevangenis
goolf mediene, Koninkrijk
graauwert, duivel
Grandig Baayes, gevangenis te Leeuwarden
grandige crime, president
grandige van 't mokum, burgemeester
grandige van de meilig, of *zoon des meiligs*, prins; *grandige van de meilige*, ook *dochter der meilige* ‘prinses’
grandige van de prinserij, officier van justitie
grandige serrore, rechter van instructie
grandige toespiese, groot herenhuis
grandige der sienen of *prinserij*, commissaris van politie; *grandige van de cassafin* ‘directeur van 't postkantoor’; *grandige der palmagoons* of *grandige bol* ‘hoofdofficier, schout’
grobberen, bij avond rondlopen of hier of daar een raam open is

groentje, thee
grom, klein kind (vgl. *gommen*)
Groot Mokum, Amsterdam; *Groot Mokum Baayes* ‘gevangenis te Amsterdam’
grootpurim, beitel
gijlek doen, delen; *gijlek met de gellep doen* ‘de buit gelijk delen’
gijlik, samendoen
Gymnasium, correctiehuis te Hoorn

haggelen, avondeten nemen
haggelen of *aggelen*, eten
handelen; iemand-, in 't algemeen iemand bestelen
hasperlink, garen
hauswalters, laarzen, schoenen
heeren logement, huis van correctie
heitbas, ook *heitje, hij*, kwart gulden
heitje, kwart gulden
helem schifeere, of *helem sjifere*, als er voor een pakhuis in vaatwerk gepakte waren naar boven worden getrokken, helpt men een handje, maar knakt met een knipmesje, al helpende een van de raaktouwen, onder het opstijgen meestal brekende, stort het vat of wat het zij, naar beneden op straat in stukken, dan helpt men verder maar stopt tevens wat men kan vol en gaat henen.
hengelen, collecteren, liefdegiften inzamelen
hiften, openschuiven; *riemen hiften* 'ramen openschuiven'
Himpke, Duitser
hin, horlogeveer
hoef, brood; *hoef gebot* 'brood gegeten'; *drooge hoef gebot* 'droog brood gegeten'
hoeft, brood
hokken, samenleven, met een ongehuwde vrouw samenwonen
hollege (hokken), samenleven, met een ongehuwde vrouw samenwonen
hollegen, hoogstapelen, rondzwerven, rondreizen
honke, pijp (zie *horentje, horeker*)
hoogstapelen, rondzwerven, rondreizen (zie *hollege[n]*); *met loense gesibe hoogstapelen* 'met valse papieren bij de huizen rondreizen om, het zij voor een voorgewende brand als anders geld op te halen'
hoossen, kousen
horselen, knorren
hucht, galg
hij, donderdag
iemme dolk, woensdag
immes, waarheid
immese snij, zijden zakdoek
insaberen, inbreken
insliegenen, inblazen, inprenten; *hij heeft hem goed ingesliegend* 'hij heeft hem goed ingeprent wat hij zeggen moet of hoe hij te handelen heeft'

jajim, brandewijn; *jajim caskene* 'brandewijn drinken'; *geen moos, geen jajim* 'geen geld geen brandewijn'
jas, geseling
jaspenaars, gevangenen
jaspenen, staan; *smieris gejaspend* 'op uitkijk staan'
jassen, geselen; *gejast* 'gegeseld'
jat, jatten, hand, handen
jeile maken, leven maken; *maak zoo'n jeile niet* 'maak zo'n leven niet'
jerit, paard
jim, genever
joed-bas, halve gulden
joed-beys, twaalf
joed-dolk, veertien
joed-gis, achttien
joed-hij, vijftien
joed-kimmel, dertien
joed-olf, elf
joed-soof, tienguldenstuk
joed-sooyen, zeventien

joed-woof, zestien
joent, dag, bij dag (zie *jom*)
jom, ook *joent*, dag, bij dag; *jomme massemat* ‘diefstal bij dag’
jom-woof, vrijdag
joppe, goed gekleed

kaantjes, bollen
kaf, twintig (zie *koog*)
kaffer, boer
kaffere, koper; *kaffere brommer* ‘koperen ketel of aker’; *kaffere mienje* ‘koperen

geld of munt'; *kaffere ronde* 'koperen pot'
kafferinnen, boerinnen
kaffer-melogener, koperslager
kaffers, boers, lomp
kaf-joed, dertig
kajem, Jood, smous (vgl. *kim, kiem*)
kajemin, Jodin
kakelaar, advocaat; *gisse kakelaar* 'knappe advocaat'; *gognumste kakelaar* 'slimste advocaat'
kalf, of *kooi*, christen
kalle, bijzit, hoer, publieke vrouw
kalle, meid, vrouw, meisje
kallen, spreken
kamine, kaas
kantine, kroeg in de gevangenis
kappen, beraadslagen
kartouts, kantoor; *een kartouts handelen* 'een kantoor bestelen'
kattenbak, geldlade; *kattenbak ligten* 'in winkelhuizen sluipen of een boodschap maken en dan de geldlade uit de toonbank stelen'
kauser, gered; *kauser* of *tof afbrengen*, goed van iets afkomen (vgl. *tof*)
keepen, gespen
keffer, kilff, kileff, hond
keppe, stil
kesof (bif Joden soms in gebruik), zilver
ketten schiken of *schiven*, bij dag uitgaan om ergens te stelen (vgl. *kitze schieben*)
kewoere bergen, begraven; *moos kewoere bergen* 'geld begraven'
kiejere, slot (vgl. *kiejes, kluit, schoget*)
kiejes, slot (vgl. *kiejere, kluit, schoget*)
kiem, Jood, smous (vgl. *kim, kajem*)
kien, bewaarder van de gevangenis (vgl. *sien*)
kien, sleutel (zie *tandel*)
kien, ja (vgl. *kin*)
kienjenen, kopen; *hij wil louw kienjenen* 'hij wil het niet kopen'
kimmel, drie
kimmel, dinsdag
kimmelaar, drie gulden
kin, ja (zie *kien*)
kit, gevangenis, huis, kroeg; *in 't kitje komen* 'gevangen worden'
kitze schieber, inklimmer, inkruiper
klaar zetten, luisteren
klamonis, breekgereedschap in het algemeen (zie *klemonis*)
klankert, fles
klee: loensche -, ring waaraan zich verscheidene lopers of valse sleutels bevinden
kleifokker, bedelaar; *grootste kleifokker*, oudste van de bedelaars
kleine massematten knappen, hier en daar in het klein stelen
Klein-mokem baayes, gevangenis te Haarlem
kleis, zilver (zie *klijfs, kijsiff, kriem, timtim*); *kleise biks* 'zilveren doos'; *kleise mienje* 'zilvergeld'; *kleise oksenaar* of *tik* 'zilveren horloge'; *kleise slang* 'zilveren ketting'; *kleise veemsteker* 'zilveren ring'; *kleis speentje* 'zilveren knipje'; *kleise drukkers* 'zilveren signetten'; *kleise tandel* 'zilveren sleutel'
kleis melogener, zilversmid (zie *timtimmer*)
kleitse glinster, zilveren bril
klems (kit, baayes), gevangenis
klemonis, breekgereedschap in het algemeen (zie *klamonis*)
klienje, galg; *naar de klienje doen gaan* 'ter dood veroordelen'
klienjenen, hangen

klof, jas
kloften, goederen in 't algemeen, kleden; *hij is lof in de kloften* of *in den malboeren gekloft* ‘hij is goed gekleed’
kluit, gezet
klijfs, zilver (zie *kleis, kijseff, kriem, timtim*)
klijme, correctioneel; *hij heeft klijm gesjeft* ‘hij heeft correctioneel gezeten’

knaak, rijksdaalder
knagelink, rat
knars, vonnis (vgl. *knooi*)
knoesten, vertellen, verklikken
knokken, slaan, vechten
knooi, vonnis (vgl. *knars*)
knoyen, niet bekennen
knul, manspersoon
knijsen, kennen; *lou knijsen* 'niet kennen'
koger meekof, cachot
koof, hoorn
Opmerking: kan ook 'Hoorn' zijn, de stad; is niet uit te maken
koog, twintig (zie *kaf*)
kooi, christen (vgl. *kalf*)
kooter, kind (vgl. *kotum, kotumpies, kotrim*)
Kooter baayes, gevangenis te Hoorn
kootme, crimineel; *hij heeft kootme gesjeft* 'hij heeft crimineel gezeten'; *kootme gesjeft* 'voor altijd gevangen zitten'
kop, gulden
koperslager, justitie of politiedienaar
kopges handelen, diefstal doen met binden enz. of zich zwart maken; een daad plegen, waarmede de galg gemoeid is
kortjan, hooi
Opmerking: Hs. 1769 A en B idem; kan oorspronkelijk zijn, is door mij herhaaldelijk opgetekend.
kosse, brood
koterig, klein, jong
koterum, jongen
kotrim, kinderen (vgl. *kooter, kotum, kotumpies*)
kotsen, bekennen, vertellen, verpraten, liegen; *hij heeft gekotst tegen den sienemer* 'hij heeft aan de dienaar bekend'
kotum, kind (vgl. *kooter, kotumpies, kotrim*)
kotumpies, kinderen (vgl. *kooter, kotum, kotrim*)
koude, lijk
kousere, goed om te stelen; *hij was kouser toen hij verschilt werd* 'hij had niets van het gestolen goed bij zich, toen hij gearresteerd werd'
kouweren (geen bet. opgegeven)
kovet, hoed (vgl. *kowert*)
kowert, hoed (vgl. *kovet*)
kraakers, snaphaan, geweer (zie *kraagrik*)
krabbedaayen, twisten
kromkop, breekijzer of koevoet
krop, weinig
krout gilles, ook *krouten*, in de winkelhuizen lopen om te stelen
krouten, hardlopen, lopen (vgl. *krout gilles*)
krouters: meloge-, mindere bedienden
kruizen slaan, afdrukken van sloten nemen
kuine, kaas
kurry, koffiebonen
kurrypikker, iemand die in de koffiebalen met een mesje een opening maakt en zijn zakken volsteekt

laayenen, lezen
lakijve, meid, dienstmeid (zie *lekijve*)
lammeren, cliënten
lammert, veertig (lees 'dertig')

landing krijgen, verhindering krijgen of ontdekt worden bij het plegen van een diefstal (vgl. *opstoot krijgen*)
landing maken, bellen
landingmakerij, ontdekt worden tijdens het plegen van een diefstal, verjaagd worden (*bijeenroeping*)
lapje, geld
larie spiese, pandjeshuis
leegum (legem), brood; *legum in de wind* 'brood van medegevangenen kopen'
leffie, veel ondernemen
legem, brood (zie *leegum*)
leile, licht (lees 'nacht'); *leile massemat*, diefstal bij nacht
lekijve, meid, dienstmeid (vgl. *lakijve*);

de lekijve baldoverde mij ‘de meid bespiedde mij’
lensen, uithoren
lif moed
lik, gevangenis
link, slecht, diefachtig
linke (bollebof van de-), president
linke leijer, lantaarn
linksche, spion
loef hebben, in het spel winnen; *hij heeft loef* ‘hij wint’
loensch, vals; *loensche tandel* of *kien* ‘valse sleutel’; *loensche tandel aanslaan* ‘beproeven of een valse sleutel past’; *loensche cassaaf feberen* ‘een valse brief schrijven’; *loensche flepjes* ‘vervalste coupons’; *loensch ninje* (lees *minje*) ‘vals geld’; *loensche gesibe* ‘vals geschrift’; *op loensche gesibe hollege* ‘op valse papieren reizen’; *loensch pieren* ‘vals spelen’
loensch, koper; *loensche fok* ‘koperen bril’; *loensche biks* ‘koperen loos [= doos]’
loensche klee, ring waaraan zich verscheidene lopers of valse sleutels bevinden
logerik, soldaat
lou, neen, niet, vergeefs (vgl. *louw* en *lúene*); *lou kotsen* ‘niet bekennen’; *lou joege steeken* ‘niet inprenten’; *lou knijssen* ‘niet kennen’; *lou sink stieken* ‘niet waarschuwen’
loume dibberen, niet spreken (lees *lou medibberen*)
louw, geen, neen, niet, vergeefs (zie *lou* en *lúene*)
lúene, geen, neen, niet, vergeefs (vgl. *lou* en *louw*)
lulke, pijp
lijmeren, vrijpraten

maffie, vijfstuiverstuk
majem, water (vgl. *mijem*); *op majem en legum zitten* ‘op water en brood zitten’
makaayem, slag
makaaijumme, slaan, vechten; *een makaaijumme geven* ‘een slag toebrengen’; *gemakaaijumd* ‘geslagen’
malboerem: in den -, goed; *hij is in den malboerem gekloft* ‘hij is goed gekleed’ (lees *malboerem* ‘kleren’)
mandje, paard
marretje, moeder van een dief (zie *mergie*); *marretjes spiese* ‘moeders huis’
marwieger uit de pistole, dief van aanzien
massematten, buit, werktuigen; *massematten gehandeld hebben* ‘gestolen’; *massematten verpassen* ‘gestolen goederen bij een heler verkopen’; *sjofele massematten* ‘gestolen goederen van weinig waarde’; *hij flikkerde de massematten in 't majem* ‘hij wierp 't gestolen goed in 't water’; *kleine massemat opknappen* ‘hier en daar wat stelen’; *laat ons dat kleine massemat eens opknappen* ‘laat ons dat diefstalletje eens doen’; *massematten handelen* ‘diefstal plegen, stelen’; *jomme massemat* ‘diefstal bij dag’; *aanslaan om de massemat te handelen* ‘plan van een diefstal ontwerpen’; *iemand over een massemat aanslaan* ‘iemand vragen of hij een diefstal wil meedoen’; *hij sloeg mij aan om een massemat te handelen; hij heeft de massemat gerojumd, gebaldoverd* of *gesnouwd* ‘hij heeft een diefstal afgekeken, daaromtrent de nodige aanwijzing gedaan’; *massematten gepakt* ‘diefstal afspreken, afgesproken diefstal’
massomme massematten handelen, er is goud bij te stelen (vgl. *moos*)
mattaf, kelder
mefalpolse, verhoorder, ondervrager (zie *pelse*); *de mefalpolser* (ook *grannige serrore*) *mefapolsde mij gognum maar ik kotste niet* (ook *sliegende niet; sloeg niet door*) ‘de rechter ter instructie ondervroeg mij loos, maar ik bekende niet’

mefapolse(*n*), ondervragen (zie *pelse*(*n*))
meilig, koning
meiligen, koningin
melogejan van 't melogen, opperste van de werkzaamheden
meloge krouters, mindere bedienden
melogemen, werken
melogen: bollebof van 't -, opperste van de werkzaamheden
melogener, smid
mem, veertig
merg, vader
mergie, moeder (zie *marretje*)
miete, bed om op te slapen
migchelen, lachen
minje, geld (zie *missomme, monny, moos*)
minjen nosseer, geldschieter op gestolen goederen (lees *nosser*)
mispet: bollebof van de -, procureur-crimineel, of van het Hof
mispot, hof
missomme, geld (vgl. *minje, monny, moos*)
moire, inktkoker
mokum, stad in 't algemeen; *Mokum Rijst* of *Brijst* 'Rotterdam'; *Mokum Lammert Majim* 'Leeuwarden'; *Mokum Lammert* 'Hoorn, Stad Leiden'; *Mokum Kaf* ''s Hertogenbosch'; *Mokum Olf* 'Amsterdam'; *Mokum Aye* 'Alkmaar'; *Mokum Jaar* 'Arnhem'; *Mokum Dollet* 'Delft'; *Mokum Majim* 'Dordrecht'; *Mokum Heif* ''s Gravenhage'; *Mokum Grouw* 'Groningen'; *Mokum Sooyen* 'Haarlem'
molbors, goederen in 't algemeen
mollen, doodsteken, om 't leven brengen, vermoorden; *hakt hem mol* 'maak hem kapot'
monejaske, kerk
monny, geld (zie *minje, missomme, moos*)
moos, geld (zie *minje, missomme, monny*); *geen moos, geen jajim* 'geen geld, geen brandewijn'; *moos loensch bajes moos* 'valse fictieve munt (verdichte munt alleen gangbaar in de gevangenis)'; *moos, mesomme* of *massemat* of *handelen* 'diefstal van klinkende munt' (Opmerking: zal wel moeten zijn: *moos-, mesomme massemat handelen*.)
mooser, verrader; *als moosser doorslaan* 'verraderlijk handelen'
moosjer, gerechtsdienaar, ook spion; gids, stille gids (zie *weets*)
moser doorslaan, bedriegen
mousje, ijzer; *mousje ribben* 'breekijzer of koevoet'; *mousje brommer* 'ijzeren ketel'; *mousje slang* 'ijzeren ketting'; *mousje- ronde* 'ijzeren pot'
murgpijpje, rol (katoen)
mus, wambuis
mijjem, water (vgl. *majem*)

na, neen
nachtbaayes, nachtverblijf
nafke, dame
nairis, kaars
navige, niets; *wij hebben een navige en landing* of *opstoot gehad* 'wij hebben niets opgedaan en zijn verjaagd'
nekof gevangenis
neres, straatlantaarn
neris, brandmerk, licht
neurie, sterke drank, genever; *neurie buizen* 'sterke drank drinken'
nibbel, katoenen stof
niesse, dame
nifteren, doodmaken; *nifteren maakt u peijger* 'moorden maakt u dood'
noen, vijftig

noen, zestig
nossene, geven; *nossum hem stikum dit cassaafje* ‘geef hem stil dit briefje’
nurrie, borrel; *zien wie voor de nurrie bloeden zal* ‘wie de borrel betalen zal’
nijft, mes, knipmes; *met een nijft om gaayes maken* ‘met een mes doodsteken’; *mijn nijft fileren* ‘mijn mes aanzetten’

oever, broodbakker
oksenaar, horloge (vgl. *klopper, knol, tik*)

oksener, horloge (zie *oksenaar*); *oksener met een zwiebel* ‘horloge met een ketting’
olms, oud
ondermakkeren, achterhouden, zich iets stil toeëigenen; *hij ondermakkerde van de massemat* ‘hij stal van het gestolene voor zich’
ondermakkeren, in het geheim iemand kwaad wrochten; *hij heeft mij ondermakkerd* ‘hij heeft mij hier en daar de voet gelicht’
opgooijen, betichten, ten laste leggen; *iemand een loensche bonjer opgooijen* ‘iemand valselijk van iets betichten’
opknappen: de rommel-, alles weghalen; *laat ons dat massematje eens opknappen* ‘laat ons dat diefstalletje eens doen’
oploopen, opdoen; *ik heb navige opgeloopen* ‘ik heb niets opgedaan’
opstoot krijgen, ontdekt worden tijdens het plegen van een diefstal, verhindering krijgen (zie *landing krijgen*)
opsmikken, openen; *deen opsmikken* ‘deur openen’
opvoeren, aansporen
ossen, dobbelstenen (vgl. *ossenpooten*)
ossenpooten, dobbelstenen (vgl. *ossen*)

paitsig, Pasen
palmegoon, militair, soldaat
palmegoons: bollebof der-, generaal
passer, heler, opkoper van gestolen goed (vgl. *patser* en *peender*)
patser, heler, opkoper van gestolen goed (vgl. *passer*)
peender, heler, opkoper van gestolen goed (vgl. *passer*)
pelse, verhoorder, ondervrager (vgl. *mefalpolse*)
pelsen, ondervragen, verhoren (zie *mefalpolsen*)
peper, touw
peperen, binden en boeien (zie *loeijen* en *gevelen*)
pey, jas; *grandige pey* ‘mooie jas’
peyger, dood
piemelen, wateren
pieren, spelen, dobbelen; *loensch pieren* ‘vals spelen’
pietermannetjes, kleine zilveren messen
pikker, vork
plat krijgen, omkopen; *de geschivesse zijn plat* ‘de getuigen zijn omgekocht’
plat worden, in het spel verliezen
plavin, portefeuille
pleinjenen, huilen
pleiten, vrijkomen, weggaan
poepje (de), geld
poetsen, heengaan, weglopen
poorem, aangezicht, gezicht (vgl. *porúm*)
pooser, vlees
pooter, voortvluchtig
porúm, aangezicht, gezicht (vgl. *poorem*)
poser, cent of duit
princerij: bollebof van de-, hoofd der politie of justitie
prinserij, justitie of politie; *de prinserij is bekaan* ‘de politie is hier’
protocollen, proces verbaal maken
putz, grap, poets; *iemand een putz maken* ‘iemand een poets spelen’
pij, mond; *hald dijn pij* ‘houd je mond, zwijg’

raaf, predikant
ratelen, radbraken (uit Nepveu, bron 10)
rewoghen, aandeel
ribbemouse, koevoet, breekijzer (vgl. *ribben, mousje*)

ribben, mousje, breekijzer, koevoet (vgl. *ribbemouse*)
riemen, hardlopen (vgl. *riemert schoppen*)
riemen hiften, ramen openschuiven
riemert schoppen, hardlopen (vgl. *riemen*); *scheft u riemert* ‘maak u uit de voeten’
rispel, stro
roen, vrouw
roesert, stro
ronde, pot; *mousje ronde* ‘ijzeren pot’

roode, koperen muntstuk
rood lintje, snede in het gezicht
rooyumme, afkijken, afloeren, zien; *hij heeft de massemat gerooyumd* 'hij heeft de diefstal afgekeken, daaromtrent de nodige aanwijzing gedaan'; *rooyum eens* 'zie eens'
rossesjoon, nieuwjaar
rot, guit; *gognúmme rot* 'doorslepen guit'
rijster, stro

sabberen, breken; *deen sabberen* 'deur breken'
sakken, mes
saldsoof: fokse-, gouden tienguldenstuk
sanger, pijp (vgl. *souger*)
sanke, huwen; *hij is met een gondel gesankt* 'hij is met een licht vrouwspersoon gehuwd'
sas, suiker
sasseme, dronken drinken
scharfen, kopen
scharvanteren, rondlopen, rondslenteren of er iets op het oog te krijgen is
scheer, cent of duit
scheffen, staan; *laat die vrijer scheffen* 'laat die kerel staan'
scheften, zetten (lees: 'het op een lopen zetten')
scheft u riemert 'maak u uit de voeten'
scheften in de baayes, in de gevangenis zitten
schel, rammelaar
schemp, naam; *op een loensche schemp sjeffen* 'op een valse naam gevangen zitten'
schibus gaan (met de massematten), met de buit doorgaan; het op een lopen zetten, zich uit de voeten maken
schibus, heen, weg; *hij is schibus* 'hij is heen'
schofele baayes, bedelaarsgesticht
schoget, slot (vgl. *kiejes, kiejere* en *kluit*)
schoker, beitel
schokeren, breken; *door de gom schokeren*, door de muur breken
schokken, geven
schollem of *scholm*, kaak, schavot; *op 't scholm te kijk staan* 'op 't schavot te pronk staan'
schonen handelen, kledingstukken stelen (lees *schoren*)
school, kerk, vroegmis
schorem, leugens, liegen
schorem, slecht; *schorem gekloft* 'slecht gekleed'; *schoreme pey* 'slechte jas'
schoren, kleding
schorum, leugentaal
schrank, lade; *op de schrank loopen* 'het geld uit de lade van de toonbank stelen'
schrenken, inbreken
schreyelinks courage, kindermoed
schuine deur, bank van lening, lommerd; *achter de schuine deur* 'in de bank van lening'
schuiven, lopen; *ik hoor frederiks schuiven* 'ik hoor lopen'
schutten, in de gevangenis zitten, gevangen nemen
seekof, goud (bij de Jood in gebruik)
seifel, verstand, begrip; *hij heeft er geen seifel van* 'hij heeft er geen verstand van'
semeyen, luisteren, horen; *semey eens* 'luister eens'; *ik semey amge* 'ik hoor volk'
serrore, heer (zie *serroris*); *serrore uit het spiese* 'hoofd van het gezin'
serroris, heer (vgl. *serrore*)
siem doen, moorden, vermoorden
sien, bewaarder van de gevangenis (vgl. *kien*)
sien, agent van politie, dienaar van justitie
sienemers, agenten; *grandige der sienemers* 'commissaris van politie'; *bollebof der sienemers* 'directeur van politie'

sierlijk, stil

sink stieken, waarschuwen; *lou sink stieken* ‘niet waarschuwen’
sintel, boor
sisser, vuur
sjaiem, sterke drank, jenever
sjanger, pijp, roken
sjanken, trouwen
sjarfenspieler, heler, opkoper van gestolen goed (vgl. *sjarfer*)
sjarfer, heler, opkoper van gestolen goed (vgl. *sjarfenspieler*); *hij sjarft* ‘hij heelt’
sjeffen, gevangen zitten; *gesjeft* ‘gevangen genomen’; *kootme gesjeft* ‘crimineel gevangen zitten’; *klijme gesjeft* ‘correctioneel gevangen zitten’
sjoege stieken, inprenten; *lou sjoege stieken* ‘niet inprenten’
sjofel, slecht, niets betekenend; *sjofele baaijes* ‘slecht tuchthuis’; *sjofele massematten* ‘gestolen goederen van weinig waarde’
sjone, jaar (vgl. *sjoon*)
sjoo, uur
sjoon, jaar (vgl. *sjone*); *sjone rosse* ‘nieuwjaar’
slang, hetting; *fokse slang* ‘gouden ketting’
sliegenaar, verrader
sliegenen, bekennen, vertellen, verpraten
sliegenen, verwerpen
sluiker, verklikker
sluimeric, slaaplakens
smeris jaspenen, op uitkijk staan (vgl. *jaspenen*)
smerrie, tabak (zie *smerrig*)
smieris, nachtwacht, schildwacht; *op smieris sjeffen* ‘op de uitkijk of schildwacht staan bij het doen van een diefstal’
smoeës, Pinksteren
smoesen, verhalen, vertellen, praten
smoessie, praatje, voorwendsel
smijgelen, spreken
snaar, vrouw, getrouwde vrouw
snauven, zien
snieven, kijken (vgl. *snoven*)
snitje, foulard
snitsel, snoeierschaar
snoeptafel, te pronkstelling
snouwen, rondloeren; *snouw eens* ‘loer of zie eens rond’; *hij heeft de massemat gesnouwd* ‘hij heeft de diefstal afgeloerd’ (vgl. *snoven, snieven*)
snoven, kijken (vgl. *snieven* en *snouwen*); *gesnoofd* ‘gekeken’
snij, zakdoek, doek (vgl. *immese*); *ippesche snij* ‘zijden doek’; *loensche snij* ‘katoenen doek’
soele, gereformeerde kerk; *tovele moonsche soele* ‘roomse kerk’
soele massemat, diefstal terwijl de mensen naar de kerk zijn (vgl. *tippe*)
soffer, paard (lees *sosser*)
soger, beitel
sogere majim, getrokken koffie
sokkum, knipmes (vgl. *sakkum*)
soof (sover), gulden, guldens
sooyen, zeven
soref, sterke drank, jenever
sorúm, sterke drank (vgl. *sourem*)
sossem, paard (vgl. *sosser, sussem* en *trapperman*)
sosser, paard (vgl. *sossem, sussem*); *met een sosser aangefokt* ‘daar komt iemand te paard *aangefokt*’
souger, pijp (vgl. *sanger*)
sougeren, roken

Spaansche mat verkwanselen,[390] eed doen; *de verkwanselde Spaansche mat inwisselen* ‘eed breken’
spanger kaauwen, pijp roken
Spanje, Utrecht
spannen, aanzien, zien, uitzien; *span de aijene eens* ‘zie eens uit’; *hij spant het* ‘hij ziet het’
spar, stok
sparber, paraplu (vgl. *sparwer*)
sparwer, paraplu (vgl. *sparber*)

speentje, beugeltas, knipje aan een beurs
speenvarkentje, beugeltas, kniptasje of beugeltje
spiese, huis, gevangenis, tuchthuis; *larie spiese* ‘pandjeshuis’; *grandige toespiese* ‘herenhuis’; *spiese is amge* ‘de mensen zijn thuis’; *spiese is bezoek* ‘de mensen zijn uit’; *marretjes spiese* ‘moeders huis’
spinnekop, doekspeld
spliet, gouden tienguldenstuk; *halve spliet* ‘gouden vijfguldenstuk’
staanaaffe, dorp
stantje, enige mensen bij elkaar
stikum, geheim, zwijgen; *in stikum feberen* ‘in het geheim brieven schrijven’; *nossen hem stikum dit cassaafje* ‘geef hem stil dit briefje’; *houd het stikum* ‘zwijg het’
stoepen, geselen
streep, leugens
streeptrekken, iemand bedriegen, iets op de mouw spelden
sussem, paard (vgl. *sosser* en *sossem*)
swigter, molenaar
sijbel baaijes, beste kamer, geheim gemak
sijbes, Christen

tafeltimtim, tafelzilver
taille, geselpaal
tailler, scherprechter
talven, bedelen, vragen
talvenaar, bedelaar
tandel, sleutel (vgl. *tantel*); *loensche tandel* ‘valse sleutel’; *een loensche tandel aanslaan* ‘beproeven of een gemaakte valse sleutel op het slot past’; *fokse tandel* ‘gouden sleutel’; *loensche tandel melogenen* ‘valse sleutel maken’
tanne, kachel
tantel, sleutel (zie *tandel*)
tik, horloge (vgl. *klopper, knol, oksenaar*); *tik met de bengel* ‘horloge met ketting’
timtim, zilver (zie *kleis, klijfs, kijsiff, kriem*.)
timtimmer, zilversmid (zie *kleis melogener*)
tip, kerk; *tippe massemat*, diefstal terwijl de mensen naar de kerk zijn (vgl. *soele*)
tis, negen; *joedtis* ‘negentien’
toespiese, herenhuis
tof belangrijk, knap, goed (vgl. *kauser*); *hij kwam er tof af* ‘hij kwam er goed af’; *hij is een toffe vrijer* ‘hij is een knappe kerel’; *hij is tof in de kloften* ‘hij is goed gekleed’
tofelmones, een roomse
toppil, hoed
tovele moonsche of *tofele mone jaiki Soele*, roomse kerk (lees *jaski* of *soele*)
trappers, schoenen, laarzen
treifel, bewijsbaar, bloot, op heterdaad (vgl. *trijfel*); *treifel verschut* ‘op heterdaad betrapt’
trom, herberg, kroeg van de laagste soort, waar dieven en andere misdadigers gewoonlijk samenkomen
trijfel, bewijsbaar, bloot, op heterdaad (vgl. *treifel*)
turftrekken, zakkenrollen
tijbel, tijbeltje, kist, kistje

uitsabberen, uit de gevangenis vluchten; *uitgesabberd* ‘uit de gevangenis gevlucht’

vaart, praatje, voorwendsel, uitbreken
varken, beugeltas
veberen of *feberen*, schrijven
veemste, vingerring
verdienen, stelen
verdiensten, dieverij

verdonkere manen, wegmaken, iets verbergen
vergokken, verdobbelen, verspelen
verknoeyende gaper, verraderlijke mond

verknollen, openbaarmaken, vertellen; *hij verknolde de heele rommel* 'hij vertelde alles'
verknolt, bezwaarlijk inkomen
verknooyen, verwachten; *ik zal je verknooyen* 'ik zal je verwachten'
verkouteren, begraven
verlengd worden, bekend worden
verlunsen, verstaan, horen; *verluns je* 'versta je?'
vernollen, sluiten, dichtmaken; *de deelis is vernold* 'de deur is gesloten'
verpassen, bij een heler verkopen
verpatsen, verkopen
verschutten, verschut, arresteren, in hechtenis genomen en de zaak bewijsbaar (vgl. *voorschut*); *bot op verschut* 'op de daad betrapt'; *geschut worden* 'in hechtenis genomen'
verschutting, betrapping
versliegend, verraden
versmaiemer, rechter-commissaris
vertoesten, verzwijgen, bedekken, verbergen, wegstoppen (zie *vertoetschen*)
vertoetschen, verzwijgen, bedekken, verbergen, wegstoppen (zie *vertoesten*); *hij hield vertoetst* (of *stikúm*) *dat hij meer gesjeft had* 'hij verzweeg, dat hij meer gevangen had gezeten'
vertoetscher, heler
vonk, sterke drank, vuur
vonken, brandmerken
voorbij schuiven, voorbij lopen
voorschut, in de gevangenis zitten (zie *verschutten*); *voorschut geraakt* 'in hechtenis genomen en de zaak bewijsbaar'
vreyer van de batterik, matroos
vrijer, man, manspersoon, kerel; *laat dien vrijer scheffen* 'laat die kerel staan'

weets of *moosjer*, gerechtsdienaar of spion
wegmoffelen, wegstoppen
widdeltje, horlogeveer
wieberig krouten, doorlopen, weglopen, heengaan; *ik zag een siener en kroute wieberig* 'ik zag een dienaar en ging heen'
wiedes, dom, onnozel (vgl. *wiedstok*)
wiedstok, dom, onnozel (vgl. *wiedes*)
wies krouten, weglopen
wies sabberen, uitbreken
wies slaan, wegnemen
woof, zes

ys, vuur
ysjesinge, tabaksdoos
ytsef, tabak (vgl. *eytsef*)
yzig, fabriek

zeeuwigen, rollen, stelen
zinken, sein geven; *had hij mij een zink gegeven dan had ik wieberig gekrout (de plaats gepoetst, schibes gegaan) en ware niet verschut* 'had hij mij een sein gegeven, dan had ik het op een lopen gezet en wate niet gearresteerd'
zoeterik, suiker
zwaayummen, schrijven
zwartje, koffie
zwendel, betrapt worden, overtuigd zijn; *wij werden zwendel* 'wij werden betrapt'; *gij zijt zwendel* 'gij zijt overtuigd'
zwiebel van een oksener, ketting van het horloge

Buiten de woordenlijst om geeft Verwoert een ‘Verzameling van de meest gebruikelijke woorden van het Bargoens of de zgn. dieventaal’.

Nota. Deze taal wordt ook genoemd:
Gielerstaal-Gielerspraak; Haltael (!); Dieventaal; Argots; Bargoens-Burgoens-Bourgonsch; Roodwalsch; Landlooperstaal; Zwartjestaal.

Duitschland

Zigeunerdeutsch; Kaloschensprache; Spitzbubenlatein; Schleifersprache; Jenisch; Rotwelsch; Kochemerloschen (= Dibber); Kochemer; Waldiwerij; Chesse Luschen; Schurer oder plattensprache; Romanisch; Gaunersprache.

Dagen der week

Zondag	*Jom Olf*, ook *Eget*
Maandag	*Jom Beys*
Dinsdag	*Jom Kimmel*
Woensdag	*Jom Dolk*
Donderdag	*Jom Hij*
Vrijdag	*Jom Woof*
Zaterdag	*Jom Menonge*, ook *Zoojen*

Feestdagen

Nieuwjaar	*Rosse sjoon*
Pasen	*Paitsig*
Pinksteren	*Smoeës*

Munten

Cent of duit	*Poser, Poosje*
Stuiver (5 cts.)	*Biesjes Bas*, ook *Bats*
Dubbeltje (10 cts.)	*Basjes, Hondje, Bybas, Beth bas*
Vijfstuiverstuk of kwartje	*Maffie, He-Bas, Hetje*
Gulden	*Soof*
Daalder	*Rad*
Drie gulden	*Tofferad*
Vijfguldenstuk	*Halve fokse joeter* of *spliet*
Tienguldenstuk	*Joed soof, Jod soof; Fokse joeter* of *spliet*

Achtentwintig	*Gesjankte*
Drie stuivers	*Gimel bas*
Vier stuivers	*Daleth bas*
Tien stuivers	*Jodbas, Gootse soof*
Twintig gulden	*Kaf soof*
Veertig gulden	*Mem soof*
Honderd gulden	*Me soof*
Duizend gulden	*Jod Me soof*
Tien daalders	*Jod Radden*

De telwoorden [in de rechterkolom het Hebreeuwse woord]

1	*olf*, ook *Eget*	*Egert*
2	*Beys*	*Beth*
3	*Kimmel*	*Gemel*
4	*Dolk*, ook *Dallet*	*Daleth*
5	*Hy, Heit*	*He*
6	*Wof*	*Vau*
7	*Zoogen (!)*	*Zain*
8	*Gis*	*Heth*
9	*Tis*	*Teth*
10	*Joed*	*Jod*
11	*Joek olf*, ook *Eget*	*(Caph)* [391]
12	*Capti sjone, Joed Beys*	*Lamed*
13	*Joed Kimmel*	*Mem*
14	*Joed Dolk*, of *Dollet*	*Nun*
15	*Joed Hij, Heit*	*Tamech*
16	*Joed Woof*	*Hajin*
17	*Joed Zoojen*	*Pe*
18	*Joed Gis*	
19	*Joed Tis*	
20	*Kaf*	
30	*Kaf joet*	
40	*Lammet*	
50	*Mem*	
60	*Noen*	

Boven de 20 kan men naar verkiezen tellen bv. ik wil noemen 63, nu kan ik tellen: *kimmel kaf kimmel* is 63 of *wol joet*(!)[392] *kimmel* is ook 63.

Ik wil tellen 85, nu kan men uitspreken, *gis joet heit* of *dolk kaf heit*, beide is 85.

Ik wil tellen 36, nu kan ik zeggen *kaf joet woof* is 36 of *kimmel joet woof* is ook 36.

Eindnoten:

387* Noot van de redactie: Verwoert duidt met '(18)' aan: het 18de-eeuwse woordenboek (1731) bij *Cartouche* (bron 5).

387** Noot van de redactie: 'Legende 1649' is de uitgave van het *Liber Vagatorum* door Lo(o)pes de Haro, door Verwoert ook aangeduid met '(17)' (= 17de-eeuws).

388 Vgl. *Moosser*. Verwoert heeft de *n* later ingevoegd.

389 'Legende 1649': *Gallenbosch*.

390 Verwoert geeft van deze uitdrukking de volgende verklaring: ‘In het laatst der vorige eeuw bevond zich een matroos te Amsterdam in het rasphuis, overtuigd herhaaldelijk valschelijk te hebben gezworen ten voordeele van zijn kapitein. Voor elke eed ontving hij een Spaansche mat. Vroeg men hem naar zijn misdaad, antwoord(d)e hij: *ik heb Spaansche matten verkwanseld*, welke uitdrukking daarna in de dieventaal is opgenomen.’
391 Hier is Verwoert de kluts helemaal kwijt.
392 *Lees woof joet kimmel*.

Bron 17. Winklers Dialecticon (1874)

Johan Winkler, *Algemeen Nederduitsch en Friesch Dialecticon*, Tweede Deel, 's-Gravenhage 1874, p. 408 vlgg.

Winkler behandelt in genoemd werk, in een aanhangsel, de geheimtalen, bespreekt enkele lettertalen (zie *De Geheimtalen* I, hoofdstuk I), en enkele ‘Roodwaals’-groepen. Het Limburgs Roodwaals werd aan Winlder verschaft door E. Slanghen, burgemeester van Hoensbroek. Het wordt gelokaliseerd in Breyell, Nieuwenhagen en Groenstraat. Slanghen ontleende zijn materiaal aan het boekje van J.H. Jansen, *Der Schlüssel zum Krämerlatein oder kurze Anleitung zum Hennese-Fleck der Breyeller* (afgedrukt in Kluge, *Rotwelsch*, p. 446 vlgg.). Zie hiervoor beneden: Kramertalen, bron 45.

Het Limburgse ‘Roodwaals’ bewesten de Maas is de Kempense kramertaal (zie beneden: Kramertalen, bron 44), en berust op Creemers *Aanteekeningen over het dorp Stramproy* en Willems Parabel (vgl. hiervoor ook: Moormann, *De Kramertalen*, l.c., p. 53, en *De Geheimtalen I* hoofdstuk II: IV, ‘Kramertaal in de Kempen en in Mettingen’). Het Vlaamse Roodwaals (p. 420 vlgg.) is het Bargoens van Zeele (bron 9), en wel het materiaal uit de parabel en *Jelle en Mietje*. Daar het *Dialecticon* dus geen oorspronkelijk materiaal bevat, is een herdruk van het daar gegevene overbodig.

Bron 18. Teirlinck (1886)

De Geheimtalen I: hoofdstuk II, ‘Karakterisering van het Bargoens’.

Is. Teirlinck schreef in 1886 zijn *Woordenboek van Bargoensch (dieventaal)* (Roeselare).

In zijn voorrede zegt hij: ‘... al de dieventermen hebben wij opgezocht en tot alphabetische lijst samengevoegd, ze tevens vergelijkende, waar 't ons mogelijk was, met woorden onzer gebruikelijke taal of van andere talen, of met dieventermen der naburige volken.

Toch - alhoewel wij ons geene moeite gespaard hebben en het bijeengegaarde aanzienlijk is - zijn wij overtuigd, dat de uitslag slechts den naam van “proeve” verdient.’

Zo is het inderdaad. Teirlinck heeft goed werk gedaan, maar niet gedacht aan bronnenkritiek. Verder is het aantal gebruikte bronnen vrij gering.

Het is niet nodig het *Woordenboek* in deze uitgave op te nemen. Vermelding van de bronnen, die hier alle opgenomen zijn, moge volstaan. Teirlinck stelde zijn boek samen uit: 1 (uitgave-Van de Venne, *Legende* 1640, *Belg. Mus.* 1841); 5, 6, 9 (Courtmans, *Jelle en Mietje*), 11, 12, en enkele andere bronnen, o.a. Creemers over Stramproy; (vgl. *De Kramertalen*, l.c., p. 55), Winklers *Dialecticon* (zie bron 17).

Daar Teirlinck geen eigen materiaal geeft, is het niet nodig het *Woordenboek* hier af te drukken.

Bron 19. Bargoens van Roeselare (1890) [A IV]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, A IV; hoofdstuk V, A IV.

Het zeer belangrijke boekje van De Seyn-Verhougstraete nemen we in zijn geheel op.

Het Bargoensch van Roeselare

Een bijvoegsel aan Is. Teirlinck's Woordenboek van Bargoensch door H. de Seyn-Verhougstraete. Roeselare 1890.

Een woord van uitleg

In 1886 gaven wij *Teirlinck's Woordenboek van Bargoensch* uit. Van toen reeds mieken

wij het voornemen de woorden van het Roeselaarsch Bargoensch, waarvan weinigen in gemeld boek te vinden zijn, te verzamelen en als volledigingvan Teirlinck's werk in het licht te geven. Allerlei beslommeringen belett'en ons dit voornemen vroeger uit te voeren.

Thans komen wij met die lijst voor den dag. Wij gelooven dat ze volledig is, voor zoover zoo iets kan volledig worden. Afgeleide en samengestelde woorden hebben wij weinig opgenomen: van de werkwoorden bv. geven wij over het algemeen alleen den infinitief. De woorden in Teirlinck's Woordenboek voorkomende en te Roeselare in de aangegevene beteekenis gebruikt, hebben wij in eene afzonderlijke lijst opgenomen. (...) Ook hebben wij eene lijst opgemaakt der woorden, die in Roeselare eene andere beteekenis hebben dan die in Teirlinck's Woordenboek, opgegeven. (...)

Wij hebben ons onthouden de soort en het geslacht der woorden op te geven, alsook de afleiding; daar wij vooronderstellen, dat de gebruikers onzer lijst dat alles, ten minste zoo goed als wij, kunnen en kennen.

De woorden hebben wij georthographiëerd zooals ze te Roeselare, met West-vlaamsche klanken, uitgesproken worden. Alzoo komt het, dat wij *bouwten* schrijven met eene *w*, om aan te toonen dat het woord wel met *ouw*-klank, niet met West-Vlaamsche *ou*-klank uitgesproken wordt.

Het Bargoensch is in heel België zeer verspreid. Wij gelooven niet, dat er een enkele stad is, waar het niet gesproken wordt,[393] en in Roeselare verbreidt het zich hoe langer hoe meer. Heel de bevolking der Nieuwmarkt[394] spreekt Bargoensch; daarbij al wat leurder (en daar zijn er niet weinig!) of marskramer is, of met eender welke goederen de omliggende markten bezoekt.

Wanneer wij de Bargoensch-sprekende Roeselarenaren op een duizendtal personen schatten, bij eene bevolking van omtrent 21000 zielen, gelooven wij niet te overdrijven.

In het Roeselaarsch Bargoensch bestaan geene voornaamwoorden buiten: *Mechels*, ik of mij, en dan spreekt men van zichzelven in den derden persoon. Al de andere woorden, door verandering in den zinsbouw, door *Being* = mensch, weergegeven, of wel in den gewonen vorm gebruikt.

Dit Bargoensch bezit een tamelijk uitgebreide telwoordenreeks. Ziehier:

Een	*Kop*
Twee	*Bis*
Drie	*Draaiers*
Vier	*Verkens*
Vijf	*Knak*
Zes	*Bisdraaiers*
Zeven	*Bisdraaierskop*
Acht	*Bisverkens* of *Bisvinken*
Negen	*Verkensbiskoppen*
Tien	*Bisknakken*
Vijftien	*Draaiersknakken*
Twintig	*Verkensknakken*

Dertig	*Draaiersbisknakken*
Veertig	*Bisverkensknakken*
Honderd	*Hopki* (hoopken)

Verkorting: T's Wdb. = Teirlinck's Woordenboek [394*]

afluimen, afloeren
afluimen wordt in West-Vlaanderen algemeen gebruikt. Wij hebben in denzelfden zin meer dan eens *afluizen* gehoord
afdokken, betalen, met de bijbeteekenis van ‘gepraamd’ (zie *dokken, dokkeren*)
afdokkeren, frequentatief van *afdokken ans*, cent (zie *ans* en *ansken* in *T's Wdb.*)
ankere, andere; *ankeren dederik* ‘overmorgen’
anzen, geld, munte
avooi: 'k ga den - met den tuiterik, ik vertrek per spoortrein (zie *voie* in *T's Wdb.*)

bal, frank
batteren, vechten, slaan (zie de Bo's *Idioticon*)
In het Bargoensch synoniem van *kleundokken. Batteren* wordt in Vlaanderen algemeen gebruikt.
baut, bouwt, aal (zie *bold* in de Bo's *Idioticon*)
Baut of *bouwt* wordt in West-Vlaanderen algemeen gebruikt
bautekeete, kakhuis
bauten, bouwten, kakken (zie *bouten* in *T's Wdb.*)
beentjes, teerlingen, dobbelsteenen
befazelen, bedriegen; *leep den being, maas nen fokker, je zult befazeld mazen* ‘let op, vriend, 't is een bedrieger, gij zult bedrogen worden’; *den being gaat die geeze befazelen* ‘hij zal dat meisje betooveren, bedriegen’
being,[395] *beink*, man
Als aangesproken persoon ook in den zin van ‘vriend’; wordt meest altijd met het lidwoord gebruikt (zie *bing* en *benk* in *T's Wdb.*).
beinksgi, vriendje
bepreuvelen, bespreken
berzoen, genever en alle sterke dranken. Vandaar: *berzoentjes*, druppels; *berzoentjes buizen* ‘druppels drinken’; *een grandige berzoen* ‘een groote druppel’
beschoft, beschaamd
beschommelen, betalen
besteunen, bestaan
bie: de - gaan of *de - ellen*, vrijwillig vertrekken; *de bie fokken, de bie steken, de bie tippelen* of *tuppelen, de bie schaven* ‘meer of min gedwongen vertrekken, weggaan, wegloopen’ (zie *bie* in *T's Wdb.*)
bibberen, bidden
bibberik, bidderik, rozenkrans
bijterik, tand (zie *bijter* in *T's Wdb.*)
bikken, eten (zie *bekken* in *T's Wdb.*)
binkmolder, moordenaar, beul
blafonkers, plaketten, oude munt
blaffen, speelkaarten, ook ‘beelden’
blankmoes, zilvergeld
blein, blijn, blijven; *zoolang as ou nog anzen blijn* ‘zoolang als u nog geld overblijft’ (zie het lied op blz. XLV van *T' Wdb.*)
blekkerik, spiegel
boeien, ruzie, twist; *hij maasde boeien* ‘hij kreeg ruzie’
bol, in 't algemeen iemand die meerder is, eene overheid van welkdanigen aard of rang (zie *splinterbol*, alsook *T's Wdb.*)
bommelen, vallen (zie de Bo's *Idioticon*)
bommen, donderen

bommerik, hoed (zie *bom* in *T's Wdb.*)

boks, gevang (zie *bokser* in *T's Wdb.*)
boomlichter; ook *bomlichter*, beurzesnijder; zachtlange *o* in boom
bottel, flesch
Wordt aan de Vlaamsche zeekust algemeen gebruikt.
breederik, straat, steenweg (zie *breehaart* in *T's Wdb.*)
bregade, taal; bijzonderlijk 'Bargoensch'; wordt altijd met het lidwoord gebruikt: *preuvelt den being de bregade?* 'spreekt gij Bargoensch?' (zie *Brigade* in *T's Wdb.*)
bregademenlen, Bargoensch spreken
britsen,[396] breken
bruinderik, bier
bruintje, pint bier; *bruintjes buizen* 'pinten bier drinken'
buis, bedronken (syn. *chiken*)
buisbeing, dronkaard
buisgeeze, dronke vrouw; in 't West-vlaamsch: *dronkleête*
buizerik, dronkaard
bulst, bed
burgmak, burgemeester; *mak* of *makke* beteekent in Vlaanderen 'herdersstaf, tuinspade'; fransch: *houlette*

Nota: Al de woorden met ch *worden met fransche* ch *uitgesproken*

chaf, melk (zie *saf*)
chanke, kerk (zie *sjank* en *sjanksken* in *T's Wdb.*)
chanken, trouwen, zgn. *heiraten* (zie *sanken* en *sjanken* in *T's Wdb.*)
chanten, zingen
chanterik, zanger
chapiteau, hoed (syn. *dekkerik* en *bommerik*)
chapiter, boek (zie *nosterik* in *T's Wdb.*)
chiken, dronken; *den being maast chiken* of *den being maast buis* 'hij is dronken'
choeren, afzien, afloeren (zie *sjoeren*)
choof, warm; *'t maast grandig choof* ''t is zeer warm'
clef, clé, sleutel

dederik, morgen; *dezen dederik* 'vandage, heden'; *ankeren dederik* 'overmorgen'
deirekeete of *derrekeete*, nachtkroeg, ook in 't algemeen 'herberg' (zie *deerkit* in *T's Wdb.*)
dekkerik, hoed (zie *dekker* in *T's Wdb.*)
dieperik, kelder, graf (zie dit woord in *T's Wdb.*)
disch, tafel, ook 'winkel' en 'herbergtoog'
djafte, kernemelkpap
dokken, geven, ook 'betalen' met de bijbeteekenis van 'gepraamd' (zie *afdokken, afdokkeren*, alsook in *T's Wdb.*: *dokken*)
dokkeren, frequentatief van *dokken*
dokkers, munte
draaierik, peerdjesmolen
draaiflik, draaikraam
drol, neen, ook 'niets'; *voor den drol buizen* 'voor niets drinken, voor rekening van een ander drinken'; *smoest den drol* 'zwijg!', d.i. 'zeg niets'
drol van Jochem, slechter dan niet, minder dan niet; *maast den being grandig gezopen?* 'Hebt gij veel verdiend, gewonnen?' - *drol van Jochem* 'volstrekt niets'
drukker, drukkerik, boek

ellen, zijn, verblijven; *den being elde daar* 'hij was daar' (zie *ellen* bij het woord *bie*: *elt de bie* 'ga voort' (zie *debiejallen* in *T's Wdb.*)

fazelen, bedriegen, foppen

feem, hand
feemen, komen (zie *vienen*)
feemerik, zie *fumerik*
fladder, geneesheer; Is dat geen spot-

naam, van het West-Vlaamsche *vladen* ‘het vel uitstroopen’?
flasschen, pissen (syn. *flossen*)
flikken, doen, maken; In: *de vaart flikken* ‘iets zelf doen, in den uitgebreidsten zin’
floks, kleederen (syn. *ploenjen* en *ploeiement*)
flosselen, frequentatief van *flossen*
flosseling, pisser
foeteren, lukken
fok: de - schaven, vluchten, wegloopen
fokken, bedriegen, foppen
fokker, bedrieger, fopper;
maas nen fokker ‘'t is een bedrieger’
fonke, fonkerik, kachel (zie *fonkert* in *T's Wdb.*)
fumerik, tabak

gebritst, gebroken (zie noot bij *britsen*)
gekriewel, geschrift
genosterd mazen, geleerd zijn
gezegeschoor, vrouwvolk
gibe, aangezicht, ook ‘mond’
giben, oogen (zie *gijp* in *T's Wdb.*)
granderik, politiecommissaris
grandigste, oudste, grootste
griekse, grikken, luis, jukte; *den being maast grandige griekse* ‘hij heeft veel jukte, luizen’
grommen of *grommetje*, kind
gul, mond (zie *geul* in *T's Wdb.*)

heirat, huwelijk
heiraten, trouwen, huwen (ook *chanken, sanken* en *sjanken*)
heire (spreek uit *ère*), herberg (zie *erre* in *T's Wdb.*)
heirekeete of *herrekeete*, herberg (zie *derrekeete*)
hoefte, voedsel in 't algemeen, doch ook in 't bijzonder ‘brood’ (zie *hoef, hoeft* en *oeft* in *T's Wdb.*)
hoogerik, zolder, hemel, uitspansel
hoorn: den - ellen, vertrekken
huts, boer, landsman (zie *hute* in *T's Wdb.*)

Janus, syn. van *Jochem; drol van Janus* ‘volstrekt niets’
Jochem, zie *drol van Jochem*
jokker, hond

kadasters, kadeeuwen, aardappelen (zie *kadee* in *T's Wdb.*)
kaffer, boer, dwazerik
kafferiaan of *kafferianus*, dwaze boer (dus superlatief van *kaffer*)
kafferin, boerin, dwaze vrouw
kanteren, zingen (syn. *chanten*)
kanterik, zanger
kantig, goed, wel
karmoeie, kermis; *naar welke karmoeie tippelt je?* ‘Naar welke kermis gaat gij’ (zie *karmoelje* in *T's Wdb.*)
kaspergeeze, hoer
keuvelen, kouten, klappen
kies, tand; *nen kies schoepen* ‘een tand trekken’ in eig. bet.
kievig, goed, wel, genoeg (zie *kiwig* in *T's Wdb.*)
kievigst, best
kiewiger, beter

kine, ja
kleunbedisten, slagen krijgen (zie nota bij *britsen*)
kleunderik, kamer; ook ‘arm’ (lichaamsdeel)
kleundokken, slaan, vechten; *den being grandig kleundokken* ‘iemand veel slagen geven’ (zie *kleunen* en *dokken* in *T's Wdb.*)
klonterik, glas (zie *klonkerik* in *T's Wdb.*)
klopperik, syn. *tikkerik*, uurwerk; beteekent ook ‘ei’
knak, vijffrankstuk
knaksch, gram
knipperik, schaar, ciseaux (zie *kippering* in *T's Wdb.*)
knul, mensch (syn. *being*)

kooi, gezelschap (zie *koei* in *T's Wdb.*)
kreeuw, vleesch in algemeenen zin, rundvleesch, varkensvleesch e.a.; *kreeuw bekken* 'vleesch eten' (zie *kreeft, kren* en *krens* in *T's Wdb.*)
kribbelaar, schrijver
kribbelen, schrijven (zie *krabben* in *T's Wdb.*)
kriewelen, syn. *kribbelen* (zie *kriwelen* in *T's Wdb.*)
kwak, kwakzalver; *maas ne kwak* ''t is een kwakzalver'

lammeren, zelfde beteekenis als *dokkeren* (zie dit woord)
langbek, pluimgedierte in 't algemeen
langerik, vrouwenmantel
leep, let op!
leep, behendig, schalk, doortrapt, slim; *leep schoepen*, 'behendig stelen'. *Leep* wordt in Westvlaanderen algemeen gebruikt; bv. *ik ga 't u niet zeggen, gij zijt te leep*.
link, valsch, slecht, dwaas; *linke vaarden* 'dwaze streken, onnoozele praat'
linksch, dwaas; *ne linksche being* 'een dwazerik'
loereman, spiegel
lokkerik, pijp
lonkerik, lonkeriks, oogen, venster, bril
looperikken, viervoetige dieren
luchterik, kaars, lamp, quinquet
luimerik, nacht; ook 'bed'

maasmat of *massemat*, koopwaar
maasmatter, koopman (syn. *pasbeing*)
mal, pijn
maladsch, ziek
manken, vragen
masse, vrouw (zie *mosse* in *T's Wdb.*)
mazen, hebben, zijn; wordt ook gebruikt voor 'krijgen' (zie *T's Wdb.*)
mechanterik, booze jongen; wordt aan de Fransche grens algemeen gebruikt
mechels, ik, mij (zie *michels* in *T's Wdb.*)
melis, zak, zonder andere beteekenissen; *maast den kaffer grandige poen in zijn melis?* 'Heeft de boer veel geld op zak?' (zie *T's Wdb.*)
miechelen, lachen
moes, geld (zie *moos* in *T's Wdb.*)
mokkele, meid (zie *mokke* in *T's Wdb.* en in de Bo's *Idioticon*)
moksgi (moksken), meisje
molkleunen, doodslaan (zie *mol* en *kleunen* in *T's Wdb.*)
mollement, moord
mollen, slachten, dooden, sterven (zie *mollen* in *T's Wdb.*)

nele op den dos, zwijg maar, 't is al genoeg
nikken, brengen, steken; *nikt an uw gul den klontrik tein*, zingt men te Roeselare in het lied van Jan de Lichte en zijne bende: 'brengt toen het glas aan uw mond' (zie *nekken* in *T's Wdb.* en het lied blz. XLIV)
noppes, neen (zie *nobis* en *noppe* in *T's Wdb.*)
nosteren, leeren

paai, land, streek (zie *paï* in *T's Wdb.*)
pad, reis; *'k maas op de pad* 'ik ga op reis'
parlaffe, regenscherm
pasbeing, koopman
petilink, druppeltje
peur, bevreesd (zie *peu* in *T's Wdb.*)
pierement, speeltuig in den uitgebreidsten zin

pierig, schoon, pleizietig; *pierig kooi* ‘schoon gezelschap’
pierkeete, speelhuis
plakker, vijffrankstuk (syn. *knak*)
ploeiement, plooiement, kleed in algemeenen zin, zoo van dieren (harnas) als van menschen
ploemperik, regenscherm
ploenjeflikker, kleermaker

ploenjen, kleederen
poete, hoer (zie de Bo's *Idioticon*)
poetekeete, slecht huis
pramers, samen; *pramers passen* ‘met getweeën iets koopen’; vandaar ook *pramers* ‘de helft van de winst’
preemerik, pastor, predikant (zie *priemer* en *priemkater* in *T's Wdb.*)
preemkeete, kerk
prêtre, geestelijke heer (zie *pretter* in *T's Wdb.*)
preuvelment, gezegde, gekout, gesprek
prevelen, preuvelen, klappen (zie *treuvelen* in *T's Wdb.*)
priemen, premmen, stelen, nemen

ranken, vragen, vertellen, overzeggen, vertalen (syn. *manken*); *hoeveel rankt den being voor de vaart?* ‘hoeveel vraagt gij daarvoor?’
ritsen, reizen (zie *T's Wdb.*)
ronderik, ei
rue, straat

saf, melk (syn. *flens*)
sankerik, neus (syn. *snuiterik*)
schaveelen, verduiken, verbergen (zie de Bo's *Idioticon*)
schaven: de fok-, wegloopen
scheuvel, schelm (zie de Bo's *Idioticon*)
schiffen, komen; *den deem schift* ‘de dag komt’
schoefen, opletten; *schoefte*[397] *being, de granderik maast daar* ‘let op, de commissaris is daar’ (zie *schoffen* in *T's Wdb.*)
schoepen, 1 gevangen nemen; 2 behendig iets afnemen, stelen; *den being maast geschoept* ‘de man is gesnapt’, met de bijzondere beteekenis van ‘op de daad betrapt’; *de moes schoepen* ‘gauwdiefachtig geld stelen’
schoeper, dief, beurzensnijder
schoffen, bedelen
schoffer, schofterik, bedelaar
schok, dorp
schranzen, aftroggelen
schranzer, aftroggelaar
schrinzer, die gaat bij de zieken als groote doctor en geene vaste woonplaats heeft; hij weet op voorhand alles wat den zieke en de ziekte betreft door inlichtingen op voorhand genomen; te Ieperen zegt men in denzelfden zin: *'t is een apotheker-grijnzer*
schrok, honger; *mechels maast grandigen schrok* ‘ik heb grooten honger’
siber, syn. van *flosseling*
sine, ja, waar (syn. *kine*) (zie *syne* in *T's Wdb.*)
sjoeren, zien, nu, op het oogenblik dat men spreekt
smoezement, syn. van *preuvelment*
smoezen, syn. van *preuvelen; smoest den drol* ‘zwijg!’
smokkelen, rooken, smoren (zie *smokelen* in de Bo's *Idioticon*)
smokkerik, smoks, tabak, cigaar
smouterik, boter
snellerik, ijzeren weg, spoortrein
soeren, zie *sjoeren*
spannement, uitzicht
spannen, zien, meer in den verleden tijd
splinst, geld (zie *splent* in *T's Wdb.*)
splinterbol, rijk man (zie het lied op blz. XLV van *T's Wdb.*)
steunen, besteunen, bestaan
stomtementen, scheldwoorden
stomten, kwaadspreken, schelden

stuiken, laten, geven, afstaan; *stuik het maar, being, 't is al kievig gezopen* ‘geef het maar, 't is al genoeg gewonnen’

tand, niets; *geen tand* ‘volstrekt niets’; *mechels maast geen tand gezopen* ‘ik heb volstrekt niets gewonnen’
têterik, hoofd
tikkerik, uurwerk (zie *tik* en *tiktik* in *T's Wdb.*)

tippelaar, danser; ook ‘schoen’
tippelen, gaan, vertrekken, ook dansen
tippelrik, been
tjoeker, hond
tof, schoon, goed, fraai; *nen toffen being* ‘een heer’; *mechels maast tof gepierd* ‘ik heb wel gespeeld’, in bal- of kaartspel
tommas, laaier; fransch: *excitateur, bouteen-train* (zie *laaier* in de Bo's *Idioticon*)
tommasdekker, hoofddeksel, hoed, klak of pet (zie: *dekker* in *T's Wdb.*)
trap, peerd; *'k ga nen trap gaan passen* ‘'k ga een peerd koopen’
trapperik, voet, ook schoeisel (zie *trapper* in *T's Wdb.*)
travakken, werken (zie *trafakken* in *T's Wdb.*)
travakker, werkman
truik, heeft een heele onbepaalde beteekenis en wordt veel gebruikt, evenals men *ding* en *dinge* gebruikt in de gewone taal bij gebrek aan kennis van den eigentlijken naam
tuiterik, spoortrein
tuppelaar, hetzelfde als *tippelaar; grandige tuppelaar* ‘spoortrein’
tuppelen, hetzelfde als *tippelen*

vaart of *vaard*, iets; *de vaart flikken* ‘iets doen’; *de vaart spannen* ‘iets nazien’, in den uitgebreidsten zin; ook ‘goed opletten’: *spant de vaart* ‘let op!, kijk!’; *toffe vaarden* ‘schoone dingen’
verfaasd, bedrogen (zie *fazelen* en *befazelen*)
verknoeien, verstaan, begrijpen, kennen; *mechels verknoeit grandig de bregade* ‘ik versta goed bargoensch’
verpasser, verkooper
verpasster, verkoopster
verpleien, verteren, besteden
vienen, ook *veenen enfeemen*, komen
vile, stad (zie *vijle* in *T's Wdb.*)

waantje, politiebediende; *de granderik van de waantjes* ‘de politiecommissaris’
witten, stuiver; *grandige witten* ‘dikken stuiver’ (zie *wieten* in *T's Wdb.*)
witterik, melk, ook ‘eiers’ (zie *blankaard* in *T's Wdb.*)
wouwtje, politiebediende; *vliegende wouwtje* ‘gendarm te peerd’ (zie *woutje* in *T's Wdb.*)

zerben (met fransche *è*), kruiden, des herbes
zwartje, koffie; *zwartje buizen* ‘koffie drinken’ (zie *zwarterik* in *T's Wdb.*)
zwitseren, vloeken

De lijst der woorden te Roeselare in dezelfde betekenis gebruikt als die in Teirlincks *Woordenboek* opgegeven, neem ik niet op, evenmin de lijst der woorden die een andere bet. hebben dan in Teirlincks *Woordenboek*. Dit komt in het register vanzelf aan de dag.

Eindnoten:

393 Wij noemen, bij onze wete, op: Gent, Brugge, Veurne, Ieperen, Meenen, Aalst, Nineve, Zele; te Brussel, aan de Noordstatie, kan men alle dagen Bargoens horen spreken, door de aldaar rondzwervende bevolking. Het ware zeer belangrijk de lijsten van het Bargoens van iedere stad of streek afzonderlijk opgemaakt te zien.
394 Over de Nieuwmarkt en hare bewoners zouden enige belangrijke bladzijden kunnen geschreven worden. Dit misschien later.
394* Noot van de redactie: vanwege het regionale karakter van deze lijst is er niets omgespeld. Dat geldt ook voor bron 21 en 22.

395 Wordt met een neusklank uitgesproken; de *g* wordt niet afzonderlijk gehoord: ze dient hier alleen om die neusklank, door *ng* voorgesteld, beter te doen uitschijnen.
396 Met korte *ie*-klank; niet met West-Vlaamse *i*-klank, die gelijk staat met de korte Franse è.
397 Verscherping van *de* in *te*, door voorafgang der scherpe *f*.

Bron 20. Onze Volkstaal (1890)

De Geheimtalen I: hoofdstuk I, 'Drukfouten'.

In *Onze Volkstaal* III*, Tijdschr. gewijd aan de studie der Nederlandsche tongvallen enz.*, Kuilenburg 1890, p. 194-199, staat een 'Alphabetische woordenlijst van het Bargoensch' door N.N.

Ik meende dat deze lijst een waardeloze compilatie was. Geheel waardeloos is ze

echter niet. De schrijver heeft er in verwerkt: bron 5 (*Cartouche*) en bron 12 (*Brief A. en Z.*). Als we deze lijsten eruit lichten, houden we de volgende woorden over, die oorspronkelijk kunnen zijn.

aanknooien, aanzien
afleggen, bespieden
agere, de, de andere
azijn, rum

badderik, schip of schuit
Bargoensch, het, de dieventaal
besolmen, betalen
beyse, kwaad
beijtsig, twee
bikkement, eetwaren
bikken, eten
blauw, dood
blikkementeren, eten
bok: de - was vet, er was veel geld
bommerik, klok
boonen: witte-, koffie
brommert, kar
buiten, in de maatschappij
buizen, drinken

dalven, bedelen
darm, een, een touw
dollemen, slapen
doofmaken, vermoorden
draai, plezier; *hij heeft er een draai in*

emmer vol water, een, een dronken boer

feberen, schrijven
fiat, vertrouwen
gammel, oud, stuk, naar, akelig
gasser, spek
gasseroor, domoor in 't werk
gebuizerd, gedronken
geeuwen, zingen
gejasperde jongen, een, iemand, die gezeten heeft
gellep in de massematten doen, met elkander delen
geplakt, gevangen
gescheft, gezeten in de gevangenis
gesjankt, getrouwd
glimmerik, oog
glokker, een, een steker voor rijst
Griek, valsaard, valse speler

heijtje, kwartje
hobbelen: aan het - zijn, in aanraking zijn; twisten
hondje, dubbeltje
hoogstepelaar, iemand, die met bedelbrieven bij de rijken rondgaat
hop, thee

Jans: moeder-, opkoopster
jat, hand

job, onnozel

kaaien, vallen
kaars, een, een eind weegs
kakelaar, een advocaat
kakkerlak, kleine diefstal
kakkie, kleine diefstal
kamfer, brandewijn
kapittel, brief, opstel
kauvert, hoed
keile, fles
kieschoppers, zakkenrollers
kimmelen, drie
kin, ja
klapper: de - matig, de deur toe
kleum, slaan
kloften, kleden
knaak, rijksdaalder
knaap: een luie-, een kwaadwillige
knijzen, afkijken
koorts: hij heeft aan heete -gelegen, hij is in een gevaarlijke zaak betrokken geweest
kooter, klein kind
krabbedaaien, loven en bieden, twisten

lakeive, een, een vrouw
lamp, politieagent
lappen: zet je - klaar, luister (*Cartouche*: ‘oren’)
lik, gevangenis
link poekeren, kwaadspreken
louw, neen
luimen, slapen
luwing: er was-, er bestond gelegenheid

majem, water
malenger, commissaris van politie
man met de degen, schout
Marwiegsch, het, de dieventaal
mauwerik, kat
meis, honderd
melik, zak
melogem, werk; *heb je melogem* ‘heb je werk?’; *melogem aan den darm* ‘aan het touw trekken’
melogemen, werken
mienje, geld
mienie: een - kaffer, iemand, die geld heeft
mokem, stad; *Groot Mokem* ‘Amsterdam’
mokkelbeis, bordeel

nef, mes
nieze, vrouw

olmse, de, de oude
omslaan, verklappen, verraden
oploeven, er op uitgaan

philippes, geld
philosophen, vetlederen schoenen
pietermannetjes, kleine zilveren munten
pijgeren, vermoorden
pilslaan, uit een kraan of wagen stelen
pleiten, weggaan
poekeren, spreken
poetje, een, een kleine diefstal
pooien, eten (!)
porem, gelaat, aangezicht
poter: ik ben het-, ik ben het kwijt
preuvelement, een, een praatje maken
princerie, het bureau van politie

ransen, stelen
rat, horloge; *rat met een staart* ‘horloge met ketting’
ridders: klimmende -, gelukkige dieven
rogge teunis, bruin brood

schavielik, een zware sjouw
schokken, geven; *schokkem* ‘geef hem een pak slaag’
schoolkameraad, gevangenismakker
schovel, slecht
schragen, benen
serool: de grandige - van 't neurie spiezen, de schenker

sim, deel of helft van 't gestolene
slaan, stelen
smerrie, tabak
snees, opkoper van gestolen goed
snijvel, huichelaar
snoven, kijken
snoven: ik heb 't in-, ik begrijp het
soele, kerk
soeterik, suiker
sojem, zeven
sonef, de, de mond
souif (lees *sonif*)*: een bijse-*, een kwade staart
spiezen, jenever drinken
spinkit, spinhuis

tonder, praatje; *die tonder is vermuft* 'zij vat geen vuur', d.i. 'dat praatje geloof ik niet'
trederikkers, voeten
turftrekken, zakkenrollen
verschut: hij is bot op-, op de daad betrapt
versliegenaar, verrader
voorspeenen, wegwerpen

Willigen Mozes, 't werkhuis
winkel, politiebureau

witriem, politieagent
woutjes, dienaren

zand, suiker
ziek liggen, in het tuchthuis zijn
zienemer, politieagent
zwartje, koffie

Bron 21. Bargoens van St.-Truiden I (Belgisch Limburg) (1892) [B III]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, B III; hoofdstuk V, B III.

In het *Limburgsch Jaarboek*, Bilsen 1892, p. 24 vlgg., schrijft Julius Labbé een artikel over het Bargoens.

Na een inleiding over Bargoens, die van weinig waarde is, geeft hij ons een lijst van woorden, verzameld te St.-Truiden.

In *De Kramertalen* l.c., p. 50, heb ik aangetoond dat we hier met Bargoens te doen hebben en niet met kramertalen, die we ook uit deze streken kennen (zie beneden afdeling II 'Kramertalen', bron 44 en 45).

Deze lijst is zo belangrijk, omdat Labbé ons verzekert, dat hij de woorden uit de mond van de 'foormannen, regenschermverkoopers, rondleurders en inzonderheid bij de zoogenaamde *moesjemachié*, lui, die op de dorpen lijnwaad en stoffen gaan venten en gekend zijn om hun looze streken', optekende. De laatste groep moet oorspronkelijk wel tot de Teuten, de later gezeten kramers, gehoord hebben. Maar zij zijn maatschappelijk afgezalct. En hun taal kreeg het karakter van Bargoens, terwijl dat der beter gesitueerden kramertaal werd.

Het woordmateriaal van St.-Truiden vertoont een archaïstisch karakter en toont verrassende overeenkomst met 't *Liber Vagatorum* (*De Geheimtalen I*, hoofdstuk IV, B III, 'Bargoens van St.-Truiden').

a, aân (naamwoord), oude, oud, vader, moeder
achterweits, achterwaarts
anderrest, het overige
avelcoert, tesch, zak

babil, mond; *babillen* 'immer spreken'; komt in gewoon Ned. voor onder den vorm *babbelen*, bv. *babbelwijf*
bekken, goed smaken
berzoen, druppel genever
beschoeppen, bedriegen
besjoeren, bezien
beteunen, betalen
bie: de-, weg; *de bie jallen, stikken* 'wegloopen'
bink, maat, vriend, gezel
bitje, een weinig
blanke poen, zilvergeld
blik of *blek*, geld
boemelen, uitvloeien
boemerik, bosch
boks, amigo, gevang
bol, geleerd man
booten, sch...
botten, eten (ook *bikken*)
bruinderik, bier
bruintje, pint bier
bucht, 1 slecht, gemeen; 2 geld

buis, bedronken, zat
buisbink, dronkaard
buizekeet(e), herberg

buizen, drinken; veel gebruikt bij het volle; znw. *buizer* ‘felle drinker’

chachelen, zie *schachelen*
chanke, kerk
chanken, trouwen
chanteren, zingen
chanterik, zanger
cri, vleesch

deum: gen-, niets
dokken, geven; *afdokken* ‘afgeven, betalen’
drol, niets; *dje en smoest den drol* ‘gij ziet niets’; *de(n) drol van jakke* ‘in 't geheel niets’
Opmerking: *drol*, geest, kaboutermanneke, verschijning, verzinsel, niets (cf. Eelcoo Verwijs, *Spel van Nieuwervaert*, p. 94)

eng, boom; bv. *gateng* ‘onderste deel eens booms, dat in den grond steekt’

feem, hand
feemen, komen
fletsen, vleien, pluimstrijken vandaar: *fletser, fletserij, geflets*
flikken, doen, lappen
flossen, pissen
foggeln, bevruchten (sprekende van den haan); is enkel een frequentatief
freiten, eten (Hoogduits *fressen*)

gaffelen, liegen
gen, gets of *gits*, niets
gezopen, verdiend, gewonnen
gieze, vrouw, meisje; *grandige gieze* ‘hoer’
glyde, hoer, slechte vrouw
gogelfrentse, non
grandig, groot
grieksche, luis, jukte
groemme, kind
grijpeling, vinger

hennenkeet(e), herberg
hoefte, voedsel, brood

Jakke, in *den drol van Jakke* of *Jochem*, niets
jallen, loopen
jemenies, jumeniekes, jezu(s)niekes, een uitroep; komt van *Jezus*
jonen, bedriegen; *joner* ‘bedrieger’

kabas of *kalbas*, korf
kaffer, kafferin, boer, boerin
kafferskeete, winning
kanis, korf
kanteren, zingen
kanterik, zanger
kine, ja
kleunderik, hamer, stok
kleunen, slaan
klip, schaal
klits, slecht
kloon: de - stikken, het hazenpad kiezen

kloteren, vastbinden
kneupel, neus
knul, zoon
kot of *keete*, huis
kroener, man
kroenie, wijf

langerik, een geldspel
leep, doortrapt, loos, slim
link, slecht; *link geplooid* ‘slecht gekleed’
loensch, 1 slecht; 2 scheel
loes smoesen, niets zeggen
loo, bink, wacht, vriend
luimeren, slapen (vgl. *sluimeren*)
luimkeete, logement

machoeffel, groot, heer
mazen, hebben
mette, bok
michels, mij
mol, dood
mollen, doodslaan, doodsteken
moos, geld

morf, mond

nering doen, spieden, winst zoeken
nosteren, bidden, smeeken
nijg, fel

pajote, gendarm
parlaf regenscherm
passen, koopen
patjaller, reiziger
peungel, boer
peungel, soort van krachtmeter
piep, kind
ploempen, regenen
plooiement, kleed
plugge, papieren
poen, geld; bv. *om den poen, is het al te doen*
poen, kus, zoen; St.-Truidens dial.
poete, hoer
poetekeete, hoerenhuis, bordeel
priemerik, priester

rabotten, den tijd in de herberg slijten; 't Fransch *rabot* ‘schaaf’
rip, dood, weg; van 't *R.I.P* (*Requiescat in Pace*) der zerken
ritsen, wegloopen
roffeling, roeffeling, een pak slagen
rumsen, bedriegen

schachelen, sjachelen of *chachelen*, verruilen, met een begrip van ‘bedriegen, woekeren, verpassen’
schoeppen, stelen
schoepper, dief
schoften, zwijgen
schok, foor
schranselen, gulzig bijeenscharrelen
sjoeker, hond
sjoeren, zien, hooren
smoesen, spreken
snaps, genever
spannen, zien
spannerik, oog
spant de vaart, ziet dit aan
splent, splint, geld; vb. *Hebtje splent, - en hij klopte overal op z'n tesch, - dan komt ge overal te recht* (Dom. Sleeckx)
stoemperd, vijand

tallevelaar, bedelaar
tallevelen, bedelen
tet, borst, boezem, mam
toffe, tof, goede, goed; *toffe truk* ‘goede waar’
trafakken, werken
trafakker, werkman
trapperik, klomp, schoen
troef krijgen, een pak slagen krijgen
tuisteren, bedriegen; frequentatieve vorm van *tuischen*

verkimmeren, verkoopen
vermonen, bedriegen
verpassen, verkoopen, verhuren
verpleiden, verraden
vliegerik, vogel
vosken, goudstukje

windvang, mantel
woud, politieagent

zitterik, stoel
zwartje, 1 koffie, 2 brood
zwemmerik, visch
zwierlink, oog
zwikker, henker, beul

De heer N. Spee verschafte aan J. Labbé nog het volgende lijstje, dat ook Bargoens bevat:
breemarsch, straat
bikken, eten
gieze, meisje
cassement de tir, gevangenis

stikken, stelen
horrelen, kijven
Bab van Gelder, roggebrood
talveren met 'n kanis, bedelen met een korf
schoft tig (dich) veur de stiggels, wacht u voor de gendarmen
bij dezen taffer sulfer mer hikken en bikken en dan rond stikken, bij dezen herbergier zullen we maar eten en drinken en dan niets betalen
lassen, eiers
drailijmen, bijslapen
patjalder, kleermaker

Bron 22. Bargoens van St.-Truiden (Belgisch Limburg) II (1893)[397*]

Julius Labbé uit St.-Truiden geeft in het *Limburgsch Jaarboek* II, p. 111-114, een nieuwe reeks woorden (zie bron 21) 'die we bij bargoenschsprekende scharenslijpers gezant hebben'. Het Waals-Bargoens (negentien woorden) van deze lijst laat ik achterwege (zie Van Ginneken *Hdb.* II, p. 113). De gecombineerde bronnen 21, 22, en de kramertaal uit Exel (bron 44) zijn te vinden bij Van Ginneken l.c., p. 109.

Labbé geeft van deze lijst de juiste vindplaats niet op. Het materiaal vertoont, meer dan bron 21, overeenkomst met het Bargoens van Maastricht (bron 23).

bal, frank; algemeen bij studenten gebezigd
bats, batske, ei
beieren, sterven
beis, huis, winning
biene, luis; Oost-Limburgs *bien* 'bij'
boks, gevang, amigo
bos, huis
bosseleer, scharenslijper
botlak, honger
buns, aardappels

chapperik, hoed

deie, teerlink
dekkeler, gendarm
dekkerik, hoed
dinkerink, ring
dis, winkel, tafel

ellis, hier
endig mazen, gelijk hebben

fazelen, stelen
fiemen, fienen, komen
flens, melk
flok, hemd
foenken, koken, branden
funkeltje, genever

gannefen, genfen, stelen
granderik, burgemeester

ha(o)rnekeltje, koe
herterik, kelder
hoeft, brood

hoos, broek
horselen, kijven
horssum, paard
hotsken, heussken, man
houts, boer
houtse, boerin

iepamme, vroedvrouw
jannefer, dief (zie *gannefen, genfen*)
jochel, non
jochem, joeker, hond

kache, hen
kavans, schaamdeel der vrouw

kazerik, vleesch
kesselflikker, ketellapper
kilfer, hond
klaffot, mantel
kleis, melk
kleunbedissen, slaan
knaak van vijf ballen, vijffrankstuk
knewis, hoofd
kotter, boterham
koutje, mes
kwant, schoon

lasuie, taart
lausten, leisten, eiers
liechem, brood
liemes, hemd
link, zuur (overdrachtelijk)

mad, maf, zot, gek
mazen: link-, kwaad zijn
meepsen ros, klein bier
melis, tesch
melis, buik
mokke, meid
mokum, dorp; *grandig mokum* ‘stad’
molsamer, verrader
mosken, meusken, vrouw

nopus, neen, niets

paf, priemerik, priester
paffe, galg
pajengers, aardappels
ploemp, water
poets, politieagent
pommerik, appel
priek, stok
priemer, grandige priemer, deken

regels, beenen; *linke regels* ‘dunne beenen’
reiber, 1 beul; 2 landlooper
risp, stroo
runnelinken, oogen

sameler, verrader
samelschiks, babbelwijf
schiks, wijf
schoep, gevang, amigo
schokkels, aardappels
schorg, kar
schouten, gendarm
schroks, honger
sjeukelink, gendarm
sjoeft tig, hou je stil
sjoeker, hond
smarries, koffie

smiks, boter
smonk, boter
snetelink, schaar
snokkel, vrouw
snuiterik, neus
spiegel, taart
sporkus, varken
stichel, duivel

tand, cent
tèterik, hoofd
tikker, horloge
tippeleer, soldaat
tjaf, soep
tritske, klomp
trui, broek
tswier, garen

val, deur
venderik, soldaat
verpleren, verkoopen
vonken, foenken, vuur

wahlfaarter, pelgrim

zieger, geit

Eindnoten:

397* Noot van de redactie: In de kop van het origineel staat: 1873, maar dat is onjuist.

Bron 23. Bargoens van Maastricht (1917) [B IV]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, B IV; hoofdstuk V, B IV; *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde*, deel XLV, afl. 2 en 3.

Deze geheimtaal heb ik, oktober 1917, genoteerd. Een zwerver, geboortig uit Hoensbroek, die lange tijd in Zuid-Limburg omging met kramers, parapluhandelaars en ander zwervend volk, leverde me het materiaal. Lange tijd woonde hij in Maastricht. Het Bargoens zal nu wel niet precies uit Maastricht wezen, maar gemakshalve benoem ik het zoals het in verschillende studies benoemd is. Het is Geheimtaal van Zuid-Limburg, en het sluit naar de westkant aan bij het Bargoens van Bilsen (bron 22), en naar de oostkant bij het Bargoens van Groenstraat (bron 24).

Aan de woordenlijst gaan enkele zinnen vooraf, die ik letterlijk zo opschreef.

Waar met de *sch* uit vroegere artikelen het foneem *š* bedoeld wordt, heb ik het als *sj* geschreven.

Zinnen

Wat trafakt der bink herris oet de kit?	Wat doet uw kostbaas?
Wat bedist er veur hanskes?	Hoeveel verdient hij?
Maast er grommen?	Heeft hij kinderen?
Er maast vier knölkes.	Hij heeft vier jongens.
Maast er een grannige nook?	Heeft hij nog al wat in te brengen?
Er trafakt in de flaksen.	Hij is klerk.
Maast het een grannige bink?	Is 't een flinke vent?
Ik knous hem lau.	Ik ken hem zo niet.
Was dat z'n mos, die efkes hier hukte?	Was dat z'n vrouw, die zo-even hier was?
Ken.	Ja.
Hoe lang maast de bink gesjankt?	Hoe lang is hij getrouwd?
De bink moet grannige hanskes bedisten om die grannige kit te besjolmen.	De man moet wel veel geld verdienen, om dit grote huis te kunnen betalen.
Trafakken de knölkes al?	Werken de jongens al?
Het oudste knölke trafakt.	De oudste werkt.
Wat moet u herris dokken veur 't bikkement, 't luimes, 't fonkers?	Wat moet u hier aan kostgeld betalen?
80 sjoof in 't trunke.	ƒ 80,- per maand.
Dat maast grannig, maar als 't bikkement kwant is, is 't niet te grannig, want alles maast grannig.	't Is veel, maar niet, als 't eten goed is: want alles is duur.
Ben je ook herris?	Ben je ook hier?
Ken.	Ja.
Ik ruigel in sjwimmerik en loermond.	Ik handel in vis en kaas.
Ik ruigel in kwenkert.	Ik handel in lompen.

Bedist de bink een flep?	Heb je een pas?
Ik gannef niet meer.	Ik steel niet meer.
Sta je nog onder de sjmerissen?	Sta je nog onder politietoezicht?
Ken, mechels moet nog 30 dagen sjeften in de bajes.	Ja, ik moet nog dertig dagen zitten.
Ik maas lau bolg, ik heb lau bedist.	Ik ben niet bang dat de politie me pakt, ik heb niets gedaan.
Die grannige bink van 't mokum knoos ik, en dat maast een dufte bink.	Ik ken de burgemeester; en dat is een flinke vent.
Maas je grommen?	Heb je kinderen?
M'n muss maast drie grommen. Ze is voor de tweede maal gesjankt.	Mijn vrouw heeft drie kinderen. Ze is voor de tweede keer getrouwd.
Ik span lau; ik maas sjaufel loeksen.	Ik zie slecht; ik heb slechte ogen.
Ik heb een krentes noodig.	Ik heb een bril nodig.
Deze maast mol.	De mijne is kapot.
Span eens op het lübke?	Hoe laat is het?
Vif uur.	Vijf uur.
Dan moet ik de bie jallen.	Dan moet ik gaan.

De volgende brief heeft m'n zegsman me geschreven (spelling van mezelf).

Kwante Bink,	Beste vriend,
Ik moet je fakkelen, hoe 't herris in 't mokum gestalt is.	Ik wil je eens schrijven, hoe 't er in de stad uitziet.
Er maast sjaufel trafak - ik jal al bijna een half jentje en heb lau getrafakt.	Er is weinig werk, en ik loop al een half jaar niets te doen.
De muss moet nu voor 't bikkement zorgen, maar er is lau bikkement meer.	De vrouw moet nu voor 't eten zorgen; maar er is niet veel meer te eten.
Ik heb m'n kluft verpast, dat ik hanskes bediste, om bikkement te passen.	Ik heb kleren verkocht, om geld voor eten te krijgen.
Ik heb een kwante fonkers verpast en 15 sjouf voor bedist.	Ook heb ik een grote kachel verkocht voor ƒ15,-.
Ook de kilef veur te trafakken en de kwante sjrit heb ik verpast.	Ook m'n trekhond en een goeie kar heb ik verkocht.
De muss ruigelde. Ze ruigelde met zeibel. Ik maas nu lau hanskes meer om zeibel te passen.	Vroeger handelde m'n vrouw in manufacturen. Ik heb geen geld meer om waren te kopen.
Er is sjaufel meer te reitsen, omdat het te grannig is.	Er is niet veel meer te verdienen, omdat alles te duur is.
De muss is kwant. Ik maas een sjaufele pin maar de veemen zijn duft.	Met de vrouw gaat 't goed. Ik heb slechte benen; maar m'n handen zijn goed.
Als 't grannig fitsj wordt, dan ziet het er met ons binken sjaufel uit.	Als 't erg koud wordt, ziet het er slecht met ons uit.
Ik mag maar, dat het kwant blijft met lau fitsj.	Ik hoop dat 't zacht weer blijft.

Ik heb nu 't grannigste gefakkelt.	't Voornaamste heb ik nu geschreven.
Stuur me een flaks terug.	Schrijf me eens terug.
Goeden dag van 't binkske en de muss.	De groeten van mij en m'n vrouw.

Woordenlijst

bajis, gevangenis; *de bink hokt in bajis* 'de man zit in de gevangenis'
bedissen, krijgen, betalen; *ik heb een nörrieke bedist* 'ik heb een borrel gekregen'
betske, ei
bie (bijw.), weg; *jal de bie* 'ga weg'; *de bink jalt de bie* 'de man gaat ervandoor'
bikkement(znw.), eten; *het bikkement trafakken* 'koken'
bikken (ww.), eten
bink, man, persoon in 't algemeen
blömen, schreien; *dat gieseke blömt* 'dat meisje schreit'
bolg, bang; *ik maas lau bölg* 'ik ben niet bang'
bölt, bed; *mos, ik ga naar 't bolt, ik ga pennen* 'vrouw, ik ga naar bed; ik ga slapen'
bot: door de-, in 't algemeen
botlak, honger; *ik maas botlak* 'ik heb honger'
botstines, lepel
bouten, cacare; *wij binken bouten uit de vuist* 'ons soort doet z'n behoefte buiten'
braatsj, vla
bruintje, bier
buis, dorst; *ik maas buis* 'ik heb dorst'
buizen, drinken
bums, aardappelen
buus, fles

canis, hond
casprement (o.), zwangerschap; *een casprement flikken* 'zwanger doen worden'

doft, goed; *dofte kluft* 'goede kleren'
dokken, geven, brengen; *binske, dok me een nörrieke* 'man, breng me een borrel'

fakkelen, schrijven
feenen, ergens naar toe gaan; *ik feen naar de bink* 'ik ga naar de man toe'
ferven, liegen
fitsj, koud; *'t maast grannig fitsj* ''t is erg koud'
flaks, brief, papieren, identiteitsbewijzen in 't algemeen: alle beschreven papier; *dok hem de flaks* 'geef hem 't papier'
flaksen, naar de papieren vragen; *de wout komt flaksen* 'de agent komt je naar je papieren vragen'
flep, speelkaarten, ook 'papieren'
fleppen (ww.), naar de papieren vragen (ook *flaksen*); *de wout komt fleppen*
fletsjert, bord; bord pap; *dok me een fletsjert* 'geef me een bord pap'
flik, kaart; *hij speelt toep met de flik* 'hij speelt kaart'
flikken, 1 maken, 2 coïre; *mechels flickt de moss een grannige* 'ik maak de vrouw zwanger'
flikkoelet, preekstoel; *de premer prevelt op de flikkoelet* 'de priester staat te preken'
flosteren, mingere
forageur, koopman; Frans: *fourageur*
fösen, spinnen
fritsel, sleutel; ook wel uitgesproken als: *frittel*

funkers, kachel
fünkert, tabak; *dok me fünkert om te smoren in de sjmerrie* ‘geef me tabak om te roken’

gannefen, stelen; *er maast geganneft en hokt in bajis* ‘hij heeft gestolen en zit nu in de gevangenis’
gesjochten, arm
gieseke, meisje
gochel, vagina
gochels, heet, hartstochtelijk; *dat gieseke maast gochels*
grannig, groot; *grannige mokum* ‘burgemeester’ (zie *mokum*); *Grannig mokum* ‘Maastricht’
grannig, heet; *de koffie maast grannig*
grannig, duur
grannig, mondig; *hij maast grannig, hij kan sjanken* ‘hij is mondig en kan trouwen’
grannig, zwanger; *de mos maast grannig* ‘de vrouw is zwanger’
grieksen, luizen; *er maast grieksen in 't kemsel* ‘hij heeft luizen in 't hemd’
grommen, gromkes, kinderen, kleine kinderen

hanske, cent; *hanskes* ‘geld’; *hanskes bedissen* ‘geld verdienen’
hecht, heer
herris (bijw.), hier; *herris in 't mokum* ‘hier in de stad’
hinkedebot, kramerskorf die op de rug gedragen wordt
hokken, zitten, gevangen zitten, vertoeven, zijn (als begripsww.); *hij hokt in bajis* ‘hij zit gevangen’
hokkert, stoel; *bink, bedis dich een hokkert en hok dich* ‘neem je een stoel en ga zitten’
hospel, molenaar
huls, fles

jallen, lopen; *de bink jalt de bie* ‘de man loopt weg’
jentje, jaar
joucher, slecht; *'t maast hier joucher* ‘'t is hier slecht’
kachlientje, kip
kaffer, boer
kaffersjuk, boerenkermis
kaffersmokum, dorp
kajim, Jood; ook wel als verkleinwoord: *kajimke*
kanes, korf
kanteren, muziek maken; *die bink kantert met de pierka* ‘die man speelt op z'n instrument’
kaut, mes; *ik knoks je molle met de kaut* ‘ik steek je dood met 't mes’
kazer, vlees
kebes, hoofd, kop
kemsel, hemd; *hij maast een sjoufel kemsel* ‘hij heeft een smerig hemd aan’
ken, ja
kiebes, rug; *de bink heeft een hinkedebot op de kiebes* ‘de man heeft een korf op de rug’
kilef, hond; *kilef voor 't trafakken* ‘trekhond’
kit, schuur; *luimkit* ‘volkslogement’; *grannige kit* ‘grote boerenhofstede’; *op die grannige kit maast een grannige prang* ‘op die grote boerenhofstede woont een rijke boer’
kladder, zeep
klee, klaver; *klee sjoepen voor m'n sos* ‘klaver stelen voor m'n paard’
kleunen, dichtdoen; *kleun de val* ‘doe de deur dicht’
klinkske, kwartje
klinkske, borrel
kluft, het hele voorkomen van iemand; *die bink heeft kwante kluft* ‘die man ziet er goed uit’
kluut, land
knaak, rijksdaalder
knakert, vuurwapen

knappers, hand met vingers; *blijft er met je knappers van af*
knappert, buskruit
knapspitsen, rogge

knoksen, slaan, steken; *ik knoks je molle met de kaut* ‘ik steek je met 't mes dood’
knöllen, jongens, jongemannen
knousen, kennen; *bink, knous dich bargoensch?* ‘man, ken je Bargoens?’
kok, kip
köteren, snijden; *de bink kötert z'n leichem* ‘de man snijdt z'n brood’
krentes, bril
kripelen, braden; *de bink kripelt zich bums* ‘de man braadt zich aardappelen’
kwant (bnw.), mooi
kwantum (znw.), domoor; *die bink maast een kwantum* ‘dat is een domoor’
kwenkert, lompen; *ik ruigel in kwenkert* ‘ik handel in lompen’

lau, neen; *lau prevelen* ‘neen zeggen’
leichen, brood
liemen, vrijen; *die bink liemt een gesjankte mos* ‘die man vrijt met een getrouwde vrouw’
lipske (o.), tong
loeksen, ogen
loermond, kaas
lubken, horloge
lübkensflikker, horlogemaker
luimes, bed
luimkit, volkslogement

maf, gek; *hij maast maf* ‘hij is gek’
majem, water
majemen, regenen; *'t is sjaufel, 't majemt* ‘'t is slecht weer, 't regent’
manken, vragen
martienfokker, reiziger; *de martienfokkers jallen de kaffers op en manken om bums en leichen* ‘de reizigers gaan de boer op en vragen om aardappelen en brood’
mazen (ww.), zijn, als koppelww., en hebben (bezitten); *hij maast* ‘hij heeft’; *de trederikken mazen sjaufel* ‘de schoenen zijn slecht’
mazen, lopen; *de bink maast de kaffers op met marchandise* ‘hij gaat de boer op met koopwaar’
mechels, wij
meles, zak; *ik heb m'n feemen in m'n meeles* ‘ik heb m'n handen in m'n zak’
meres, buik; *de mos heeft een grannige meres* ‘de vrouw is zwanger’
merf, mond; *sjuf dich mit dien merf* ‘hou je mond’
michel, plezier; *ik heb er michel aan* ‘ik heb er plezier van’
michelen, lachen; *dat grom michelt hem uit* ‘dat kind lacht hem uit’
michels, ik
miezerik, kat
mokum, stad; *Grannig Mokum* ‘de stad Maastricht’; *Grannige Mokem* ‘burgemeester’
molle (bnw.), dood; *ik knoks je molle* ‘ik sla je dood’
mörrig (klonk haast *mörrie*), moe; *michels maast mörrig, mag ik een huckert bedissen?* ‘ik ben moe, mag ik een stoel nemen?’
mos, getrouwde vrouw (zonder ongunstige bet.)
muffen, stinken
de mos muft

nokken, bedanken
nook, man (Nieuwenhaags); *de nook jalt de prang op met ruigel, om te verpassen* ‘de man gaat de boer op met allerhande waar om te verkopen’; *een grannige nook* ‘een opzichter, een grote heer’
noppes, noppus, neen, niets; *noppus draaien:* iemand die de clown van het gezelschap is, *draait noppus*
nörrie, borrel jenever; *ik heb kwant nörrie gebuisd, ik was sikker* ‘ik heb veel jenever gedronken, ik was dronken’

nörrieken, een borrel

paralaf, paraplu
passen, kopen
paternellen, bidden; *de mos maast in de sjank, ze is aan 't paternellen* ‘de vrouw is in de kerk, ze is aan 't bidden’
pen (znw.), slaap; *ik heb pen* ‘ik heb slaap’
pennen, slapen
pernollen, verrekenen
pierder, speler
pieren, spelen; *hij gaat de schokken op met pieren* ‘hij gaat spelen op de markten’
pierka, instrument; *ik bedis m'n pierka en jal de bie; ik peer (pier) aan de kitten voor leichem en kaser; ik peer op een sjok veur den trippel; ik laat me besjolmen 3 hanskes veur den trippel*
pik, zout
pikken, naaien
planeten, vensters
poen, geld
poetebink, hoerenloper
poetekit, bordeel
poeteklont, lichtekooi
polenter, politie
pooien, drinken (Nieuwenhaags); *ik heb kwant klinliskes gepooid* ‘ik heb veel borrels gedronken’
posjer, cent
prang, boer (Nieuwenhaags); *dat maast een grannige prang* ‘dat is een grote boer’
premer, pastoor
prevelen, praten; *sjaufel prevelen* ‘liegen’; *lau prevelen* ‘neen zeggen’
prutteken, koken (onovergankelijk); *de bumsen pruttelen* ‘de aardappels koken’
koken, overgankelijk, is: *'t bikkement trafakken*
puffen, schieten; *de bink puft met de knakert* ‘de man schiet met 't geweer’

reitsen, verdienen; *hij reitst kwant poen* ‘hij verdient veel geld’
retje (ratje), daalder
rispel, haar
roet, glas; *een roet nörrie* ‘een glas jenever’
ruigel, koopwaar
ruigelen, handelen
ruiger, handel
ruppig, schuldig
rusjert, stro; *michels maast kwant gepend op de rusjert* ‘ik heb lekker in 't stro geslapen’
sabbelke, koe
siegfrit, penis
siep, café
sikker, dronken
sjachelen, versjachelen, handelen, verhandelen
sjachelkajum, een handelsjood (zie *kajum*)
sjank, kerk
sianken, trouwen
sjaufel, 1 slecht; 2 dom; *hij spant sjaufel* ‘hij ziet slecht’; *'t maast sjaufel* ‘de toestand is slecht’; *hij prevelt sjaufel* ‘hij liegt’; *de bink maast sjaufel* ‘'t is een domme kerel’
sjienteling, commies
sjmiks, boter
sjmirten, kussen; *hij sjmirt de mos op de merf* ‘hij kust de vrouw op de mond’
sjoeppen, stelen
sjok, markt, ook ‘winkel’
sjokkel, eend
sjokkelen, rijden

sjoof, gulden
sjpannen (spannen), kijken, zien
sjrit, woonwagen, ongeveer uitgesproken als *sjerit, sjerüt; ik jal de bie met m'n sjrit* ‘ik trek weg met m'n woonwagen’
sjuf dich (mit dien merf), hou je mond, of ‘spreek zachter’
sjwimmel, lucifer
sjwing, sabel
smeris, veldwachter

smerrie, pijp; *ik heb den ganschen dag de smerrie in mien merf* ‘ik heb de hele dag de pijp in m'n mond’
smörderik, sigaar
sossele, paard
swimmerik, haring

tablert, jas
tentefrittel, huissleutel
tientje, dubbeltje
tikker, horloge
trafakken, werken; *'t bikkement trafakken* ‘koken’ (zie *bikken*); *de bink, die bij de kaffer trafakt* ‘een boerenknecht’; *m'n luimes is slecht getrafakt* ‘m'n bed is slecht opgemaakt’
trafakker, werker
trappers, schoenen; *er maast dofte trappers* ‘hij heeft goede schoenen’; *de trappers mazen sjaufel* ‘de schoenen zijn slecht’
trappers, voeten
trippel, dans, danshuis
trippelen, dansen
trui, broek
trunke, de maand
trusjen, bedelen
tünnis, stok (ook wordt wel gezegd: *stunnes*); *ik heb me een tünnis gemangd aan die kaffer* ‘ik heb me bij die boer een stok gevraagd’
tup (u-oe), papieren (Nieuwenhaags); *de hecht prevelde om de tup* ‘de heer vroeg om de papieren (identiteitsbewijzen)’
tuppen, bedriegen; ook ‘kaarten’; *hij speelt met de tup* ‘hij speelt met kaarten’

val (v.), deur; *kleun de val* ‘doe de deur dicht’
vemes, garen

wilden, hooi
witje, krijt; *witje veur te trajakken* ‘krijt om te schrijven’
wouten, marechaussee
wullem: witte-, witbrood
wup, weegschaal
wüppen, wiegen

zeibel, manufacturen, maar dan ‘slechte waar’
zwartje, koffie

Bron 24. Bargoens van Groenstraat (1924) [B V]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, B V; hoofdstuk V, B V; *De Nieuwe Taalgids* XVII, p. 172-198; Moormann, *De Kramertalen*, l.c., p. 141.

Het Bargoens van Groenstraat, genoteerd door dr. J. Endepols, is in oorsprong een kramertaal, die kenmerk C, ‘geleerde’ samenstellingen, mist, en in zijn verdere ontwikkeling een zuiver Bargoens karakter heeft verkregen.

Dr. Endepols heeft geraadpleegd: een preventief zittende uit Groenstraat en nog twee andere Bargoenssprekende Groenstraters.

De woordenlijst, die Nederlands-Bargoens is, in afwijking van andere notities, moge hier volgen. Een † voor een woord betekent dat de zegslui van dr. Endepols het als ‘algemeen erkend, onvervalst Bargoens’ beschouwden.

De spelling is ‘benaderd’ fonetisch. ‘Een fonetiese transkriptie door middel van een ingewikkeld foneties letterschrift hebben wij voor ons doel onnodig geacht’ (dr. Endepols, l.c., p. 179).

De volgende teekens zijn gebruikt door dr. Endepols: - = gerekt, ˘ = kort, ə is ‘toonloze’ *e*; ä = Duitse *ä* in *spät*; ö = de Duitse *ö / oe* in *Goethe* of in *Götter*; äo = de *eu* in *freule*; de G = *k* in *zakdoek*; de sj = *sj* in *vaasje*; de zj = *g* in *gendarme*. Ik laat - en ˘ weg, omdat, wat lengte betreft, de uitspraak niet bij iedere spreker onder alle omstandigheden hetzelfde was (l.c., p. 193).

aardappel, 1 †*pums, poms* (m.),*pumzə, pomzə*; 2 †*pom* (vr.), *pommə wat zuəmə die pomzə* ‘wat kosten die aardappelen?’; *dat träjə puəkə pomzə* ‘dat zijn mooie aardappelen’; *de pomzə wallə* ‘koken’
aas (kaart), †*sjtup* (m.) *stuppə*
angst, 1 *floep* (m., geen mv.); 2 *ru'əs* (geen mv.); 3 †*bəgiet' floep ha'ən* ‘angst hebben’
angstig, *ru'əzətig en ruəzətigə fiet* ‘een angstige meid’
arbeid, arbeiden, zie *werk, werken*
arbeider, †*bö'əgəlsnoeək* (m.), *böəgəlsnoeəkə*

baard, †*rees'pəl* (m.) (zie *haar*) *laot tər reespəl hangə* ‘laat de baard staan’
baas, †*häch, heech* (m.), *hechtə dər häch boost tər knöl op tər kiebəs* ‘de baas slaat den jongen op zijn kop’; *kom hechtə, sjporə vir nao kaastə* ‘kom jongens, laten wij naar huis gaan’
bang zijn, 1 *floep ha'ən*; 2 †*bəgiet sin* (zie *angst*)
floep ha'ən vör də sjpitsə ‘bang zijn voor de gendarmen’
bed, 1 †*pul* (vr.), *pullə*; 2 *kaas'tə* (m.) *mienən häch sjielt nao pul* (of: *kaastə*) ‘ik ga naar bed’
bedelaar, *tal'fər* (m.), *-s dər tolfər faijt boot ən breng* ‘de bedelaar krijgt brood en vlees’
bedelen, 1 *mö'sjə, mözjdə, gemösjt*; 2 *tal'fə, talvdə, getalf(t)*
de fiet sjielt mösjə ‘het meisje gaat bedelen’
bedriegen, 1 *†bəroeə'zə, bəroeəzdə, bəroeəst*; 2 *knal'lə, knaldə, gəknalt*; 3 †*bəflo'jə, bəfloojdə, bəfloojt* (*bəflojər* (m.) ‘bedrieger’); 4 †*bəsjoe'mələ*, *bəsjoeməldə, bəsjoemələt*; 5 †*bədis'sə, bədizdə, bədist* (ook *bədiezə*) (zie *stelen*); nog:*bəkaan*
dienən häch bəroeəst tər prang ‘jij bedriegt de boer’
de fiet bəfloojt dienən häch ‘de meid bedriegt je’
iech höp tər knöl bəkaan genommə ‘ik heb de vent beet genomen’
been, 1 *kraan* (vr.), *kranə*; 2 †*de sjpo'rə* (mv.) (zie ook *voet*)
dər kanəs nengt tər knöl in də kranə ‘de hond bijt de jongen in de benen’
België, †*'t mösj* of *möksə*
nao 't möksə sjiellə ‘naar België gaan’; *əne möksjə noeək* ‘een Belg’
betalen, 1 †*bətoe'ənə, bətoeəndə, bətoeənt*; 2 †*bəsjoel'mə, bəsjoelmdə, besjoelmt*
bətoeən dər prang də bläkət ‘betaal de boer de geit’
bezem, *kä'rət* m., *kärətə*
de gruus boost tə knöl mit ənə kärət ‘de vrouw slaat de jongen met een bezem’
bidden, 1 †*sang'zə*; 2 †*nos'tərə, nostərdə, genostərt* (zie *trouwen*)
də fiet sjielt nostərə ‘het meisje gaat bidden’
biechten, †*ka'bəsə, kabezdə, gəkabest mienən häch sjielt ziech kabəzə* ‘ik ga biechten’
bier, †*roos* (o.)
roos pojjə ‘bier drinken’; ook in de beteekenis van ‘een glas bier, een

biertje', bv. *ee klee roos pojjə* 'een klein glas bier drinken'
big, *†snie'ələs, kwie'kət* (zie *varken*)
boer, †*prang* (m.), *prangə*
dər knöl van dər prang dräjt noppəs 'de jongen van den boer is gek'
bord, *vla'kət* (m.), *vlakədə*
sjtiep ənə zjwieəms in mienə vlakət 'leg een haring op mijn bord'
boter, †*sjmoot* (o., geen mv.)
sjmoot op 't boot 'boter op het brood'
boterham, 1 †*feem* (vr.), *feeme*; 2 †*mösj* (vr.), *mö'sjə*
†*de fiet fieəst en feem* 'het meisje eet een boterham'
branden, *fonk'sə, †fonɢzdə, gefonks(t)*
brief, 1 †*knie'tət* (m.), *knietətə*; 2 †*fak'kəl* (m.), *fakkələ*
verdoef tə knietət 'verberg de brief'
bril, 1 †*loek'kət* (m.), *loekkədə*; 2 *vins'tər*; 3 †*loen'sər* (m.), *-s*; 4 *sjpandərək* (m.), *sjpandərəkə*
stiep tər knöl ənə loekkət 'geef de jongen een bril'
broek, †*sjmeek* (vr.), *sjmekə*
wat zuəmt tə sjmeek 'wat kost de broek?'
broekzak, *veu'gət* (m.), *veugətə*
stiep ət koot in ənə veugət 'steek het mes in een broekzak'
brood, †*boot* (o., geen mv.)
boot fiesətə bie də sjwattə 'brood eten bij de koffie'; *boot* wordt ook gebruikt in de betekenis van 'een snede brood'
buik, †*mie'jləs* (m.), *miejləzə*
dər gröppigə hat ənə grannigə miejləs 'de burgemeester heeft een dikke buik'
burgemeester, †*gröp'pigə* (m.), *gröppigə dat is ənə kanəs van dər gröppigə, die dər knöl hat gənengt* 'dat is een hond van de burgemeester, die de jongen heeft gebeten'
bijten, *†nen'gə, nengds, genengt hat tər kanəs dienən häch in də sjmeek genengt* 'heeft de hond je in de broek gebeten?'

cacare, †*roe'əzə, roeszdə, gəroeəst sjiel əns roeəzə* [ga eens kakken]
cachot, †*kiet'jə* (o.), *kietjəs*
nao 't kietjə sjiellə 'naar het cachot gaan'
cent, †*sies* (m.), *siezə*
stiep də gruus ənə sies 'geef de vrouw een cent'; *dər prang heet siezə* (of: *dräjt granig in də siezə*) 'de boer heeft geld, zit er warmpjes in'
centime, *hem'kə* (o.), *hemkəs*
conducteur, *fiet'sjənoeək* (m.), *fietsjənoeəkə* (ook: *ənə noeək vör də fietsə*)
dao kömt tər noeək vör də fietsjə 'daar komt de conducteur'

daalder (Duitse), 1 †*fonk'sə plat'tə* (m.), *fonksə plattə*, 2 †*fonk'sə knaak* (m.), *fonksə knakə*
stiep tə fiet vör də reespələ ənə fonksə plattə 'geef het meisje voor het haar een daalder'
dansen, 1 *wier'vələ, wiervəldə, gəwiervəlt*; 2 †*foe'kkə, foeɢdə, gefoek(t)*
mienən häch sjpoort wiervələ 'ik ga dansen'
deugen, †*bö'əmə, böəmdə, geböəmt dao böəmt 't noppes* 'daar deugt het niet'
deur, 1 †*val* (vr.), *vallə*; 2 *pie'ək* (vr.), *pieəkə*
knöl knöp tə pieək moəl 'jongen, sla de deur stuk'
dief, *fie'əkər* (m.), *fieəkers* (zie *stelen*)
dikzak, †*kös* (m.), *kösə*
domoor, 1 †*roe'əsbikkər* (m.), *roeəsbikkərs*; 2 †*roe'əsvägər* (m.), *-s*
dood, †*mo'əl*
der prang is moəl 'de boer is dood'; *moəl gəknöp(t)* 'doodgeslagen'

dorp, *roemsj* (o.), *roemsjə*
sjpoor nao 't roemsj ‘ga naar het dorp’
dorst, *poj*
mienən häch hat poj ‘ik heb dorst’
drinken, †*pojj'ə, pojdə, gəpojt*
də prangə pojjə roos ‘de boeren drinken bier’
dronken, 1 †*prang*; 2 *gries*; 3 *buis dər fonks dräjt prang* ‘de Duitser is dronken’
Duitser, †*fonks* (m.), *fonksə*
dräjt tat ənə fonks ‘is dat een Duitser?’; *də fonksə bozə Paries* ‘de Duitsers beschieten Parijs’
Duitsland, †*'t fonks* (o.)
ee fietjə van 't fonks ‘een meisje uit Duitsland’
duur, †*heet*, †*gəhait'*
ən heetə vatsj zudmə ‘een dure koe kopen’

ei, †*klau'ət* (m.), *klauətə*
oos hechtə fieestə klauətə ‘wij eten eieren’
erwt, in de zegswijze *erm wichtər* ‘erwten’
eten, 1 †*fie'əstə, fieəzdə, gəfieəst*; 2 †*vägə, vägdə, gevächt*
breng ən erm wichtər fieəstə ‘vlees en erwten eten’

fiets, *sjpäo'rət* (m.), *sjpäorətə*
fles, †*(h)uls* (vr.), *hulsə*
knöl zuəm ən huls roos ‘jongen koop een fles bier’
frank, 1 †*köp'pət* (m.), *köppətə*; 2 †*bal*

gaan, 1 †*sjiel'lə, sjieldə, gəsjielt*; 2 †*sjpo'rə, sjpoordə, gəsjpoort*
dər kabəs sjpoort, sjielt haas ‘de pastoor gaat weg’; *'t sjpoort miech noppəs* ‘het gaat mij slecht’; *'t sjpoort miech puək* ‘het gaat mij goed’
gaffel, *krook* (vr.), *krokə*
stiep mienən häch tə krook ‘geef mij de gaffel’
garen, †*vä'mət* (m.), *vämətə*; ook ‘draden’
geestelijke, *ka'bəs* (zie *kapelaan* en *pastoor*)
geit, 1 *blä'kət* (vr.), *blakətə*; 2 *mä'kət* (vr.), *mäkətə*
oos hechtə sjiellə nao də bläkət loenzə ‘wij gaan naar de geit kijken’
gek (bnw.), 1 *nop'pəs*; 2 *maf*; als znw. (m.): *noppəsə*
dən häch van dər prang dräjt noppəs ‘de jongen van de boer is gek’
die fiet dräjt maf ‘dat meisje is gek’
geld, 1 †*lo'əts* (o.); 2 †*hens* (o.); 3 †*poen* (o.)
dər treppət zuəmt veel loəts ‘het paard kost veel geld’
hens lotərə ‘geld tellen’; *toftə hens* ‘goed geld’
gendarm, †*sjpits* (m.), *sjpitsə* (zie ook *politie*)
verdoef't breng, dat träjə sjpitsə ‘verberg 't vlees, dat zijn gendarmen’
gendarm, een Duitse, 1 *po'leng* (m.), *polengə*; 2 *ənə fonksə sjend'ling*
gevangenis, 1 *hö'əks* (o.), *höəksə*; 2 †*ba'jəs*
geven, †*sjtie'pə, sjtiebdə, gəsjtiep(t) mienən häch sjtiept tər knöl ənən doeffət* ‘ik geef den jongen een groschen’
geweer, 1 *boes* (vr.), *boezə*; 2 *poet, poetə wat zuəmt tie boes* ‘wat kost dat geweer?’; *ən puəkə boes* ‘een goed, of mooi geweer’
gierig, *kar'rig*
ənə karrigə prang ‘een gierige boer’
gierigaard, 1 *sjnoe'vət* (m.), *sjnoevətə*; 2 *sjoef'fət* (m.), *sjoeffətə*
der sjnoevət stiep neet ‘de gierigaard geeft niet’; †*ənə linkə sjnoevət* ‘een valse kerel’
glas: een - jenever, *ee klink'sjkə gries* of *ee sjnie'əps klinksjkə* ‘een klein glaasje’

goed, 1 †*pu'ək*; 2 †*tof(t)*
puək roos ‘goed bier’
toftə hens ‘goed geld’
goedkoop, 1 †*hakkəzu'əmə*; 2 †*bəzol' 't hakkəzuəmt* ‘t is goedkoop’; *dat träjt hakkəzuəmə* ‘dat is goedkoop’
groot, †*gran'nig, granig*
ənə gran(n)igə häch ‘een groot heer’; *ənə gran(n)igə fieəstər* ‘een grote eter’
groschen, 1 †*doef'fət* (m.), *doeffədə*, ook †*doe'vət*; 2 †*ba'chəm*, (m.), *bachəms* (zie geven)
gulden, †*floe'ər(ə)* (m.), *floeərə ənə floe'ərəsnoeək* ‘een gulden kerel, een Hollander’; *ən floe'ərəsgruus* ‘een Hollandse’

haan, 1 †*krä'jər* (m.), *kräjərs*; 2 *leu'rəs* (m.), *leurəsə*
də koksə mit ənə leurəs ‘de kippen met een haan’
haar 't, *rees'pələ, reespələ* (ook wordt *reespələ* van de baard gezegd; ook *ris'pələ wət zuəmə die reespələ* ‘wat kosten die haren’
haas, 1 †*sjtuup* (m.), *sjtuuppə*; 2 *lie'əbəs* (m.), *lieəbəsə*
(ənə) sjtuup fieəstə ‘(een) haas eten’; *dər sjtuup sjieldə rut* ‘de haas liep weg’
hand, 1 †*vief* (vr.), *vie'və*; 2 *jat'tə*
dər kanəs nengdə mienən häch in də vievə ‘de hond beet mij in de handen’; *sjtiep tər knöl də vief* ‘geef de jongen de hand’
handelaar, 1 *rö'gəlsnoeək* (m.), *rögəlsnoeəkə*; 2 *rö'gələr*(m.), *rögələrs dər rögəlsnoeək verzuəmt sjmerrəsə* ‘de handelaar verkoopt sigaren’
handelaarster, *rö'gəlsgruus* (vr.), *rögəlsgruzə*
handelen, *rö'gələ, rögəldə, gərögəlt nao 't fonks sjiellə rögələ* ‘in Duitsland gaan handeldrijven’
haring, *zjwie'əms* (m.), *zjwieəmzə* (opmerking: vis in het algemeen wordt *zjwieəms* genoemd; zie *vis*) *dər kabəs fieəst zjwieəms* ‘de pastoor eet haring’
harten (kaartspel), *mie'jləs* (zie *buik*)
hebben, †*dräjə* (zie *zijn*)
heer, †*häch, heech* (zie *baas*)
heks, †*häs* (vr.), *häsə*
də häs dräjt in ə snieəps bojkə ‘de heks woont in een hutje’
hemd, †*liejms* (o.), *liejmsə*
wat versjmikkəlt dienən häch də liejmsə ‘wat verkoop je de hemden?’; *də alpəssə ploensjt ə liemsj van dər knöl* ‘de moeder wast een hemd van de jongen’
herberg, †*siep* (vr.), *siepə*
dər rögəlsnoeək sjiek nao də siep ‘de marskramer gaat naar de herberg’; *sjpoor in də siep ə klingskə pojjə* ‘ga in de herberg een borreltje drinken’
herbergier, †*siep'pənoeək* (m.), *sieppənoeəkə*
dər sieppənoeək sjtiept tər sjpits ənə zjwieəms ‘de kroegbaas geeft de gendarme een haring’
hoed, 1 †*töps* (m.), *töpsə*; 2. *tietsj* (m.), *tietsjə*; inzonderheid wordt met *tietsj* bedoeld ‘een slappe hoed’
dər böəgəlsnoeək träjt ənə noppəsə töps op tər kiebus ‘de arbeider heeft een slechte (of: gekke) hoed op zijn kop’
Holland, †*'t loe'rəs* (o.)
də granigə fem van 't loerəs ‘de koningin van Holland’; *ənə loerəsə noeək* ‘een Hollander’, letterlik dus iets als: ‘kaaskerel, kaaskop’
hond, 1 †*ka'nəs* (m.), *kanəsə*; 2 *plat'sjət* (m.), *platsjətə*; 3 †*kie'ləf*(m.), *kieləfə dat träje ənə puəkə kanəs* ‘dat is een mooie hond’; *varzuəm mienən häch tər kanəs* ‘verkoop mij de hond’; *dər kanəs zuəmt 25 floeərə* ‘de hond kost 25 gld.’
honger, 1 †*feem, faans* (m.); 2 *bot'lak dər knöl dräjt faans* ‘de jongen heeft honger’

hoofd, †*kie'bus, kie'bəs* (m.), *kiebussə, kiebəssə*
mienən häch boost tienən häch op tər kiebus ‘ik sla je op je kop’
horloge, 1 *reup* (vr.), *reubə*; 2 *tik'kər* (m.), *tikkərs*; 3 †*ok'sənaar* (m.), *oksənaars*; 4 *knal* (vr.), *knallə*
ən reup van ənə fonksə plattə ‘een horloge van een daalder’
wat träjt tə knal ‘hoe laat is het’
huis, 1 †*boj* (vr.), *bojjə*; 2 *kaas'tə* (m.) *nao kaastə sjiellə* ‘naar huis gaan’

ik, †*mechels*

ja, 1 †*sie'bəs*; †*ken*
‘fiet, vlem ənə fleppət’; ‘siebəs’ ‘meisje rook een sigaret’; ‘ja!’
jas, 1 †*sent* (m.), *sentə*; 2 *sies* (m.) *ənə puəkə sent* ‘een mooie jas’; *ənə sjnieəpsə sent* ‘een slechte, oude, versleten jas’
jenever, 1 *gries* (m.); 2 *kläo'ərə* (m.) (zie ook *dronken*)
ə klingskə gries pojjə in də siep ‘een glaasje jenever in de herberg drinken’
jongen, †*knöl* (m.), *knöllə*
wat träjt tat vör ənə knöl ‘wat is dat voor jongen’; *dər knöl van dər gröppigə hat tər treppət gəboost* ‘de jongen van de burgemeester heeft het paard geslagen’
Jood, †*hä'pələr* (m.), *-s*; of *hiep'lər* (m.), *-s dən hieplər vərzuəmt tə reespələ* ‘de Jood koopt de haren’; *dər hieplər loenst nulləs, sjtiep tən häch ənə loekkət* ‘de Jood ziet niets, geef de man een bril’

kaart(spel), *toep* (vr.), *toeppə*; †*(tup) dər rögəlsnoeək beroeəst tər prang mit te toeppə* ‘de marskramer bedriegt de boer met de kaarten’
kaartje (spoorweg), *fietsj* (vr.), *fietsjə* (zie *conducteur*)
kaas, †*loe'rəs* (m.) (Z.-Holland) *dräjt tər loerəs rut* ‘is de kaas weg?; *fiet, fieəst tə loerəs* ‘meisje, eet de kaas’
kachel, 1 †*fon'kət* (m.), *fonkətə*; 2 *uul* (m.), *ulə*
dər fonkət fonɢzdə ‘de kachel brandde’; *sjiellə os hechtə ənə fonkət zuəmə in 't fonks* ‘laten we een kachel gaan kopen in Duitsland’
kam, *kem'mət* (m.), *kemmətə ənə puəkə kemmət* ‘een mooie kam’
kapelaan, 1 †*ka'bəs* (m.), *kabəsə*; 2 †*prie'mərik* (m.), *priemərikkə*
wo dräjt tər kabəs ‘waar is de kapelaan?’ (Toch wordt *kabəs* meer van de pastoor gezegd.)
kar, 1 †*krieks* (vr.) *krieksə*; 2 *sjiel* (vr.), *sjiellə*
də krieks sjpoort rut ‘de kar rij dt weg’; *ənə krieks träjt vör də siep* ‘een kar staat voor de kroeg’
kat, †*mau'wət* (vr.), *mauwətə*; ook *mau'wərt*
dər knöl boost tə mauwət ‘de jongen slaat de kat’
katholiek, †*ru'əmsj*
də fiet träjt ruəmsj ‘het meisje is katholiek’
kerel, 1 †*noe'ək* (m.), *noeəkə*; 2 †*knöl*(m.), *knöllə* (zie *handelaar, conducteur*; zie ook *jongen*)
ənə granigə noeək ‘een grote kerel’ *ənə moəllə knöl* ‘een dooie diender’; *ənə baroeəzdə knöl* ‘een mispunt, een beroerling’
kerk, †*sanks* (vr.), *sanksə*
dər kabəs träjt in də sanks ‘de pastoor is in de kerk’; *knöl, sjiel nostərə in də sanks* ‘jongen, ga in de kerk bidden’
kermis, *wier'vəl* (vr.), *wiervələ braatsj fieəstə op tə wiervəl* ‘vla eten op de kermis’; *mienən häch sjielt mit mən fiet nao də wiervəl* ‘ik ga met mijn meid naar de kermis’
kiel, *klet'sjəs* (m., geen mv.)

kind, 1 †*dab'bət* (m.), *dabbətə*; 2 *kwa'kət* (m.), *kwakətə*
sjoef tiech vör də kwakətə ‘neem je in acht voor de kinderen’
kip, †*koks* (vr.), *koksə*
də koksə ən dər leurəs ‘de kippen en de haan’; *die koksə dräjə hakkəzuəmə* ‘die kippen zijn goedkoop’
klaveren (bij het kaartspelen), †*sanks* (zie *kerk*)
ə sanks, knöl ‘klaveren, kerel!’
kleed, *mal'busj* (o.), *malbusjə* (inz. ‘vrouwenkleed’)
ee puək malbusj träjt tə fiet ‘het meisje heeft een mooi kleed’
kleermaker, †*sen'təfrensər*(m.), *sentəfrensərə*
loek tə sentəfrensər ‘kijk de kleermaker’
klein, †*snieəps*
ənə snieəpsən dabbət ‘een klein kind’
klomp, *trat'sjət* (zie *schoen*)
koe, †*vatsj* (vr.), *vatsjə*
wat zuəmt tə vatsj ‘wat kost de koe?’; *de vatsj zuəmt veel loəts*, die koe kost veel; *vat'sjəbreng* ‘vlees van de koe’
koffie, 1 (gezette) †*sjwat'tə* (m.); 2 (niet gezette) *kie'vərt* (m.)
sjwattə pojjə en braatsj fieəstə ‘koffie drinken en vla eten’
kok, †*pos'tələnoeək* (m.), *postələnoeəkə dər postələnoeək hattə pomzə gəwalt* ‘de kok heeft de aardappelen gekookt’
koken, 1 †*pos'tələ, postəldə, gepostəlt*; 2 †*wal'lə, waldə, gəwalt*; 3 †*sjtovə, sjtoovdə, gəsjtoof(t)*
postə də breng kook het vlees; *hat tienən häch tər sjwattə gəpostəlt* ‘heb jij de koffie gezet’
konijn, *lie'əvəs* (m.), *lieəvəsə verzuəm mienən häch tər lieəvəs* ‘verkoop mij dat konijn’; *nobis, dər verzuəmt mienən häch nit* ‘neen dat verkoop ik niet’
kop, zie *hoofd*
kosten of **kopen**, *†zu'əmə, zuəmdə, gəzuəmt*
mienən häch hat rögəl gəzuəmt ‘ik heb handelswaar gekocht’; *wat zuəmt te vatsj* ‘wat kost de koe?’
krentje (gew. ‘halve mark’), †*kliet'sjkə* (o.)
sjtiep tə dabbətə ə klietsjkə ‘geef de kinderen een halve mark’
kruiwagen, †*krieks* (vr.), zie *kar*
krijgen, †*fai'jə, faijdə, gəfaijt*
dienən häch faijt nulləs ‘jij krijgt niets’
krijt: ik sta nog bij hem in het -, *mienən häch träjt bej dem in dər kniet* (zie *brief* en *schrijver*)
kwaad, 1 †*bie'əms*; 2 *grel'lig*
dər pluk dräjt bieəms ‘de veldwachter is kwaad’
kijken, 1 *loen'sə, loenzdə, gəloenst*; 2 †*sjpan'nə, sjpandə, gəsjpant* (zie *zien*)

lachen, *gre'mələ, greməldə, gəgreməlt loek tə sjpitsə gremələ* ‘zie de gendarmen lachen’
lamp, †*fon'kət* (m.), *fonkətə* (zie *kachel* en *lucifer*)
landheer, *granigə prang* (zie *boer*)
leem, *melm* (m.)
de krieks träjt vol melm ‘de kar is vol leem’
lepel, *ga'pət* (m.), *gapətə*
dər snieəpsə gapət zuəmt ə klietsjkə ‘de kleine lepel kost een halve mark’
liegen, †*beu'sə, beuzdə, gəbeust nobəs, dər prang beust* ‘neen, de boer liegt’
logement, †*pen* (o.), *pennə*
mienən häch sjielt nao ət pen banə ‘ik ga naar het logement slapen’
lopen, 1 †*sjpo'rə, sjpoordə, gəsjpoort*; 2 †*sjiel'lə* (zie *gaan*)
rut sjporə ‘weg lopen’; *nao kaastə sjporə* ‘naar huis gaan’; *sjpoor nao də rongə* ‘loop naar de maan’

lucifer, †*fon'kət* (m.), *fonkətə*

dräjt tienən häch ənə fonkət ‘heb jij een lucifer?’
luiaard, *meu'jərt* (m.), *meujərts*
luizen, *po'sə*
sjoef tiech vör dər noeək, dər dräjr plattə posə ‘neem je in acht voor die vent, die heeft wandluizen’

maan, †*ron'gə*
man, 1 †*noe'ə*k (m.), *noeəkə*; 2 *sjnoe'vət* (m.), met ongunstige bijbeteekenis
maken, †*fren'zə, frenzdə, gəfrens(t) (frenzə* heeft een zeer algemeene betekenis en wordt van allerlei dingen gezegd) *ee malbusj frenzə* ‘een kleed maken’
mark, *pie'əts* (vr.), *pieətsə*; ook †*pie'əs* (zie *krentje*)
vör ing pieəts flebbədə zuəmə ‘voor een mark sigaretten kopen’
meel, 1 *sjtub'bət* (o.); 2 *sj'tu'vət* (o.)
meisje, 1 †*fiet*(vr.), *fietə*; 2 †*fem* (zie *vrouw*)
fiet, flemt tienən häch flebbədə ‘meisje, rook je sigaretten?’
melk, 1 *wit'tə* (vr.); 2 *lepsj*
lepsj (of: *wittə*) *in dər sjwattə* ‘melk in de koffie’
mergel, *trip'pət*(o.)
mes, †*koot* (o.), *kotə* (*koot* wordt voor allerlei snijdende voorwerpen gebruikt) (zie *snijden*)
wat träjt tat för koot ‘wat is dat voor een mes?’
middag, *məd'diems* (m.)
in dər məddiems fieəstə ‘in de middag eten’
mingere, *flo'jə, floojdə, gəfloojt*
moeder, †*al'pəssə, al'bəssə* (vr.), *alpəssə, albəssə*
də alpəssə van də granigə fem van 't loerəs ‘de moeder van de koningin van Holland’
mond, 1 †*mierm* (m.), *miermə*; 2 *ga'pət* (m.), *gapətə*
wat ənə mierm dräjt tər pluk ‘wat een mond heeft die veldwachter’
mooi, 1 †*pu'ək*; 2 *pluus* (beide woorden worden ook gezegd voor ‘lekker, flink’)

neen, †*noe'əbəs, no'bis*
nobi's, mienən häch flemp nulləs ‘neen, ik rook niet’
neerleggen, *neer'boeəzə, neerboze* (zie *slaan*)
neus, *sjnoe'vət (m.), sjnoevətə*
ənən hieplər mit ənə granigə sjnoevət 'een Jood met een groote neus’
niet(s), †*nul'ləs*
mienən häch kniet nulləs mee ‘ik schrijf niets meer’

oog, *loe'kkət* (m.), *loekkədə*
loens mər oet ten loekkədə klijk maar uit je ogen’

paard, *trep'pə(r)t* (m.), *treppətə*
der treppət träjt nit pluus ‘het paard is kwaad’
pap, *sjlemp* (m.)
sjlemp fieəstə ‘pap eten’
paraplu, *sjpits* (vr.), *sjpitsə*
də fem dräjt ənə granigə sjpits ‘de vrouw heeft een grote paraplu’
pastoor, *ka'bəs* (m.), *kabəsə*, inz. *granigə kabəs*
dər granigə kabəs sjielt nao də sanks ‘de pastoor gaat naar de kerk’
patrijs, *veld'koks* (vr.), *veldkoksə veldkoksə bozə* ‘patrijzen schieten’
petroleum, *sjtin'kət* (m.)
sjtiep sjtinkət in dər fonkət ‘gooi petroleum in de kachel’
pistool, *knep'pərt*(m.), *kneppərtə mienən häch hat ənən noeək mit ənə kneppərt gəloenst* ‘ik heb een vent met een pistool gezien’
politieagent, veldwachter, 1 †*fik'skə* (o.), *fik'skəs*; 2 *pluk* (m.), *plukə*

dao hoeək ə fikskə ‘daar is een politieagent’
pond, *peu'zə* (vr.)
ee peuzə lont ‘een pond worst’
pot, *flooj'muzər* (m.), *floojmuzərs*
potlood, *pöt'tər* (m.), *pöttərs*
kniet 't mit ənə pöttər ‘schrijf het met een potlood’
praten, 1 *kwie'əstə, kwieəzdə, gekwieəs(t)*; 2 *mier'mə*; 3 *flai'jə, flaijdə, gəflaijt* (zie *zeggen* [lees: *spreken*])
de fem kwieəsde mit tər kabəs ‘de vrouw praatte met de pastoor’
dan flaijt mienən häch 't ‘dan zeg ik het’
pijp, 1 *sjmöəl* (vr.), *sjmöələ*; 2 †*rö'kət* (m.), *rokətə* (zie *tabak*)
dər pluk vlemdə ə sjmöəl ‘de veldwachter rookte een pijp’

regen, *ploensj* (m.)
vir faijə ploensj ‘wij krijgen regen’
regenen, *ploens'sjə, ploenszjdə, gəploensjt* (zie ook *wassen*)
't ploensjt ‘het regent’
roken, *vlem'mə, vlemdə, gəvlemt də fiet vlemdə flebbədə* ‘het meisje rookte sigaretten’
ruiten (kaartspel), *kläof*(zie *venster*) *knöl, aon de kläof* ‘jongen (speel) ruiten!’
rijk, *gra'nig* (zie *groot*); ook: ‘deftig, aanzienlijk, voornaam’

samen doen, in de uitdrukking *pra'məs go'zə*
Dit wordt gezegd, wanneer twee Groenstraters elkaar in tegenwoordigheid van een derde aansporen om samen te werken. Onze zegsman voegde er bij: wanneer Duitsers elkaar ontmoeten, dan zeggen ze: *kippie*.
schaamte, *sjoef*
schamen: zich -, *ziech sjoevə, sjoevdə ziech, ziech gəsjoef(t)*
sjoef tiech vör də kwakətə ‘schaam je voor de kinderen’
schoen, †*trat'sjət* (m.), *tratsjətə* of *tratsjədə* (zie ook *klomp*)
sjpan nao də tratsjətə van dən häch ‘kijk naar de schoenen van de jongen’; *tratsjətə frenzə* ‘schoenen maken’
schoenmaker, *trat'sjətəfrenzər* (m.), *tratsjətəfrenzərs*
schoppen (ww.), *voe'əzə, voeəzdə, gəvoeəst voeəs tegə də pieək* ‘schop tegen de deur’; *ənə kanəs voeəzə* ‘een hond schoppen’
schoppen (kaartspel), *böəgəl(e)* (zie *werken*)
aon də böəgəl ‘schoppen!’
schrijven, 1 †*knie'tə, gəkniet*, 2 †*fak'kelə, fakkeldə, gəfakkelt*
kniet tə albəssə ‘schrijf aan je moeder’
sigaar, 1 *flem* (vr.), *flemmə*; 2 †*flem'mət* (m.), *flemmətə*; 3 †*flet, flettə*; 4 †*sjmer'rəs* (m.), *sjmerrəsə wat zuəmə də flemmə* ‘wat kosten de sigaren?’
sigaret, *fleb'bət* (m.), *flebbədə*
slaag, †*knöp*
knöp faijə ‘slaag krijgen’; *də gruus hat knöp gefaijt* ‘heeft slaag gekregen’
slaan, 1 †*bo'zə, boozdə, geboost*; 2 *knö'pə, knöbdə, gəknöp(t)*; 3 *knok'sə, knoɢzdə, gəknoks(t)*
dər sjpitz boosdə mienən häch op tər kiebəs ‘de veldwachter sloeg mij op mijn kop’
slager, 1 *ku'zər* (m.), *kuzərs*; 2 *kud'dələr* (m.), *kuddələrs*
dər kuddələr dräjt ənə beflojər ‘de slager is een bedrieger’
slapen, 1 †*ba'nə, baandə, gəbaant*; 2 *pen'nə, pendə, gəpent*
sjielt tienən häch al banə ‘ga jij al slapen?’; *mienən heech hat in dər halm gəbaand* ‘ik heb in het stro geslapen’
smid, *plem'pər* (m.), *plempərs*

dər plempər vlemt ənə rökət ‘de smid rookt een pijp’
smokkelaar, *poe'əkər* (m.), *poeəkərs*
smokkelen, *poe'əkə, poeəGdə, gəpoek(t) hat tienən heech krakət gəpoeəkt* ‘heb jij suiker gesmokkeld?’
snijden, †*ko'tə, kooddə, gəkoot breng kotə* ‘vlees snijden’; *koot ər granig van* ‘snij er flink van af’
soldaat, *sjtub'bəl* (m.), *sjtubbəls*
dər sjtubbəl stiept tər plempər də kotə ‘de soldaat geeft de smid de messen’
spreken, 1 *fla'jə*; 2 *kwie'əstə*; 3 *mier'mə* (zie *praten*)
springen, *foek'kə, foeGdə, gəfoek(t) mienən häch is in dər ploensj gəfoek* ‘ik sprong in het water’
stad, *feel* (vr.), *felə*; ook: *vel nao də feel sjporə* ‘naar de stad gaan’; *də reespələ verzuəmə in də feel* ‘de haren in de stad verkoopen’
steen, *klau'wət* (m.), *klauwətə* (zie *ei*) *wat ən granigə klauwətə dräjen dao* ‘wat liggen daar voor groote stenen!’
stelen, 1 *fie'əkə, fieəGdə, gəfieək(t)*; 2 *klau'wə, klauwdə, gəklauwt*; 3 *bədie'zə, bədiezdə, bədiest*
ənə treppət klauwə ‘een paard stelen’
sterven, †*mol'lə, moldə, gəmolt (dər) alpessə zəl mollə* ‘(de) vader zal sterven’
stil zijn, †*sjoef'fə*
sjoef tiech knöl ‘wees stil jongen’
stok, 1 †*sjtu'əms* (m.), *sjtuəmsə*; 2 *fie'əstər* (m.), *fieəstərə*
dər knöl boozdə mit ənə fieəstər də vatsj ‘de jongen sloeg met een stok de koe’
stro, †*halm* (m.)
in dən halm banə ‘in het stro slapen’
suiker, *kra'kət*(m.)
sjtiep krakət in də sjwattə ‘doe suiker in de koffie’

tabak, *rö'kət* (m.), *rökətə* (zie ook *pijp*) *mienən häch dräjt tər rökət vör de sjmöəl* ‘ik heb tabak voor de pijp’
tafel, 1 *ben* (vr.), *bennə*; 2 †*breng* (vr.), *brengə*
ən ben frenzə ‘een tafel maken’; *wat zuəmt tə ben* ‘wat kost de tafel?’
hoeək tiech aen də breng ‘zet je aan tafel’
timmerman, *mö'bəlfrenzər* (m.), *möbəlfrenzərs*
ənə fonksə möbəlfrenzər ‘een Duitse timmerman’
trein, 1 †*sjiel* (vr.), *sjiellə*; 2 *puf'fert*(m.) (zie *kar*)
veer sjporə mit tə sjiel ‘wij gaan met de trein’
trouwen, †*sanG'zə, sanGzdə, gəsanks(t) ən gəsanGzdə gruus* ‘een getrouwde vrouw’; *is tə fiet gəsankst mit ənə loerəs* ‘is het meisje getrouwd met een Hollander?’; *də fiet sjpoort sanGzə* ‘het meisje gaat trouwen’
twee, †*beis*

uur, *hens*
drie hens ən ən half 3½ uur’

vader, †*al'pəssə, al'bəssə* (m.), *alpəssə, albəssə*
dər alpəssə is rut gəsjpoort ‘de vader is weg’
vangen, †*faijə* (zie *krijgen*)
varken, 1 *kwie'əstət* (m.), *kwieəstətə*; 2 †*kwie'kət*(m.), *kwiekətə*
ənə kwieəstət poeəkə oet 't möks ‘een varken uit België smokkelen’
ənə granigə, puəkə kwiekət ‘een dik, vet varken’
veldwachter, 1 *poets* (m.), *poetsə*; 2 †*fiks'kə* (o.), *fikskəs* (zie ook *politie*) *dər poets is haas gəsjpoort* ‘de veldwachter is weggegaan’
venster, †*klöaf*(vr.)
verblijven, 1 *hoe'əstə, hoeəzdə, gəhoeəst*; 2 †*hoeəkə, hoeəGdə, gəhoeək(t)* (*hoeəkə* betekent ook ‘in de gevangenis zit-

ten', bv.: *mienən häch hat ach daag motə hoeəkə*)
də sjpitsə hoeəstə in də siep 'de gendarmen zitten in de herberg'
verdienen, *kwin'tə, kwində, gəkwint wat kwint dienən häch* 'wat verdien je?'
verhuren, *vərpan'gə, vərpangdə, vərpangt de boj vərpangə* 'het huis verhuren'
verkopen, 1 *vərsjmik'kə, vərsjmigdə, vərsjmik(t)*; 2 *verzu'əmə*
vərsjmik tər prang də vatsjənoeək 'verkoop de boer de stier'
verstaan, †*vərsjtrun'kələ, vərsjtrunkəldə, vərsjtrunkəlt*
dər loerəsə sjtubbəl vərsjtrunkəlt oos hechtə nulləs 'de Hollandse soldaat verstaat ons niet'
vinger, *tas'tət* (m.), *tastətə*
dər prang boost dən häch op də tastətə 'de boer slaat de jongen op de vingers'
vis, *zjwieəms* (zeer in het algemeen, dus gebruikt in de betekenis van 'haring, bokking, stokvis' etc.) (zie *haring*)
vla, *braatsj* (vr.), *braatsjə*
fiet sjtiep də braatsj ən də sjwattə 'meisje geef de vla en de koffie'
vlees, 1 *breng* (o.); 2 *kä'zər*(m.)
wo dräjt 't breng 'waar is het vlees?'
vlo, *foek'kət* (m.), *foekkətə*
moəl də foekkət 'dood de vlo'; *dər sjtubbel dräjt vol foekkətə ən posə, sjoef tiech vör dər noeək* 'de soldaat zit vol vloien en luizen, neem je in acht voor de vent'
voet, 1 *trat'sjət*; 2 *kraan* (zie *schoen, been*)
vork, *krook* (zie *gaffel*)
vragen, †*flik'kə, fligdə, gəflik(t)*
flik 't tər prang 'vraag het de boer'
vrouw, 1 *gruus* (vr.), *gruzə*; 2 *fem* (vr.), *femmə*
vrijen, *sjtau'wə, sjtauwdə, gəsj[t]auwt mit tə fiet van dər prang sjtauwə* 'met het meisje van de boer vrijen'

waar, 1 †*rögəlswaar* (vr.); 2 †*rögəls puəkə rögəlswaar* 'goede waar'
wassen, †*ploen'sjə* (zie *regenen*) *ploensj tiech mit sjumət* 'was je met zeep'
water, †*ploensj* (m.)
sjtiep ploensj vör də dabbətə tə ploensjə 'geef water om de kinderen te wassen'
weg, *kei'jət* (m.), *keijətə*
dər knöl dräjt op tər keijət 'de jongen staat op de weg'
weggaan, †*rut sjiellə; haas sjporə* (zie *gaan*)
werk, *bö'əgəl* (geen mv.)
hast tə gein böəgəl knöl 'heb je geen werk jongen'; *nobəs, nulləs te faijə* 'neen, geen te krijgen'
werken, 1 *sjoef'tə, sjoefdə, gəsjoeft*; 2 *bö'əgələ, böəgəldə, gəböəgəlt*
op 't fonks sjiellə böəgələ 'in Duitsland gaan werken'
winkel, †*bok* (m.), *bokkə*
fiet, sjiel nao de bok en zuəm zjwieəms 'meisje ga naar de winkel en koop vis'
winkelier, 1 *bok'kənoeək* (m.), *bokkənoeəkə*; 2 *bok'houwər* (m.), *bokhouwərs ənə grannige bokkənoeək*
wittebrood, †*wulm* (m.), *wulmə* (ook *wilm*)
mienən häch hat granig wulm gəfieəst 'ik heb flink wittebrood gegeten'
worst, †*lont* (vr.), *lontə*
puəkə lont mit wulm fieəstə 'lekkere worst met wittebrood eten'
wijn, *ru'əmsjə* (m.)
pojt dienən häch ruəmsjə? nulləs, ploensj 'drink jij wijn? neen water'

***zeep**, sju'mət*(m.)
dər rögəlsnoeək vərsjmik puəkə sjumət 'de marskramer verkoopt goede zeep'; *sjumət poeəke* 'zeep smokkelen'
zien, 1 †*loensə, loenzdə, gəloenst*; 2 †*sjpan'nə, sjpandə, gəsjpant*

loens nao dər knöl zən tratsjədə ‘kijk naar de jongen zijn voeten’
zitten, 1 †*hoe'əmə, hoeəmdə, gəhoeamt* (inz. in de gevangenis); 2 †*hoe'əkə* (zie *verblijven*)
mienən häch hat gəhoeəmt ‘ik heb gezeten’
zout, *sjpran'kət* (m.) *faij wat sprankət vör 't breng* ‘krijg wat zout voor het vlees’
zijn, †*dräjə, dräjdə, gədräjt dräjt tat tə granigə fem* ‘is dat de koningin?’

Bron 25. Bargoens van Weert (1927) [B VI]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, B VI; hoofdstuk V, B VI; Moormann, *De Kramertalen*, l.c, p. 255.

Dit woordmateriaal is in 1927 opgetekend uit de mond van twee personen: C.K. uit Weert, een zwervend stoelenmatter, en H., ook een zwerver uit Weert. (H. achter een woord betekent van H.; K., H. betekent van beide zegslui.) In Venlo en Roermond konden ze ook met dit Bargoens terecht, maar Weert, en wel speciaal de *Hoogesteenweg*, is het centrum.

Enkele woorden: *hadie, badichel*, enz. zijn weer ontstaan uit een ‘lettertaal’, een *adietaal*, die als grondwoorden het Bargoens nam (zie *De Geheimtalen I*, hoofdstuk I, ‘Lettertalen’).

bachem, stuiver (H.) (zie *meut*)
badichel, bult (H.) (lettertaal)
bajes, gevangenis
bal, frank (H.) (dit noemde hij ‘Belgisch’)
bedissen, verdienen, krijgen (K., H.)
beis, twee (H.)
beisje, dubbeltje (H.) (vgl. *hoendje*)
bekneisd, bekend (H.)
belinken, bedriegen (ook *verlinken*) (H.)
bescholmen, betalen (H.)
besteun (jofele), vagina (vgl. *klavans* en *klavots*)
betske, ei (H.)
bikken, eten (znw.) *dat moast jofel bikken* ‘dat is lekker eten’ (K., H.)
bikketen, eten (ww.)
bink, man (vgl. *knulle, knul*)
toffe bink met een fijne dinkerik, of *kluft* ‘grote mijnheer met mooie kleren’ (K., H.)
bink, aanspreekvorm, gebruikt als vnw. 2e pers. (1e pers.: *mechels*; 2e pers.: *bink*, mv. *binke*) (H.)
borgemak, burgemeester (K., H.)
borgoenje, vagina (H.)
botlak, honger (K., H.)
botters, lui, die mee in 't complot zitten (*jènners*) (H.)
bouten, cacare (*boutkit*) (K., H.)
bradiek, broek (H.) (lettertaal)
bruinderik, bier (H.)
buizen, drinken (H.)
bult, bed (H.)
bulten, bevallen (H.)
't moast herris een linke bult om te bulten ‘dit is een mooi bed om te bevallen’
bums, aardappel (K., H.) (ook *bomzen*)

dinkerik, hoed, kleren
een mooi dinkerik op of *aan* ‘mooie kleren aan’; (ook ‘dingen’, bv. appels heten *jofele dinkerikken*)

dokken, geven
hanskes dokken ‘geld geven’

fakkelen, schrijven (H.)
feemen, handen (vgl. *jatten*) (K., H.)
ferven, liegen (H.) (dit noemde hij ‘geen Bargoens’)
flemkout, broodmes (H.)
flemmerik, ogen (H.) (zie *spannerik*)
flens, melk (H.)
fleppen, papieren (H.)
smoest da'k lau fleppen in de meluk maas ‘hij zegt, dat ik geen papieren in de zak heb’
flikken, doen
hij moast 't geflikt ‘hij heeft het gedaan’ (H.)
flossen, mingere (H.) (vgl. *flosteren*)
flosteren, mingere
fokkers, zwervers (H.)

gajes, volk, mensen (vgl. *schoftich*)
galo, boer (H.)
sjoer, die galo spant lou; sjoept wat kortjan voor 't sossem ‘kijk, die boer kijkt niet, steel wat hooi voor 't paard’
geeze, vrouw (H.)
gekloft, gekleed
jofel gekloft ‘goed geldeed’
gesjank, getrouwd (H.)
gesjank niese ‘getrouwde vrouw’
gesjocht, arm, ellendig
gesjocht gajes, gesjochte bink ‘failliet persoon’
glibberik, kale kop (H.)
glimmerik, raam
gokken, kaarten, spelen (H.)
gokken met de riem, gokken met 't slangetje ‘een handigheidsspel met een riem of een touwtje verrichten’
grieksen, luizen (H.)
grom, kind (K., H.)
de nies maost met grom ‘de vrouw is zwanger’
Grootmokum, Amsterdam (meestal is *grootmokum* de dichtstbijzijnde grote stad)

hanskes, losse centen (K., H.) (vgl. *spie*)
heitje, kwartje (K., H.)
herriekiet, herberg, café (K., H.)
herris, hier (H.)
hoendje, dubbeltje (K., H.)

irrewi, hier (H.) (een soort lettertaal; komt voor in de uitdrukking *irrewi narrewi betarrewi* ‘hier niet betalen’)

jadie, ja (H.) (uit lettertaal; maar op zichzelf gebruikt)
jallen, lopen (H.)
hij jalt met 't pierement ‘hij gaat met een orgel’
jatten, handen (vgl. *feemen*); ook ‘stelen’ (K., H.)
joedje, tien gulden
joekel, hond (K., H.)
jofel, mooi
joker, duur
die moazen lau joker ‘die zijn niet duur’ (H.)

kaffer, boer
kakeling, kip (H.)
kaser, spek. (H.: ‘vlees’)
kasperen, coïre (H.)
keil, dronken
kemsel, hemd
kinnef in 't kemsel ‘luizen in 't hemd’ (vgl. *vlok*) (K., H.)
ken, ja
kiebes, hoofd (K., H.)
hij moast et in z'ne kiebes ‘hij is gek’ (H.)
kietje, gevangenis (H.)
kimmel, drie (H.)
kinnef, luizen
kit, huis (.H.)
klavans, vagina (vgl. *besteun* en *klavots*); bij H. ‘penis’

klavots, vagina (vgl. *besteun* en *klavans*)
kleunen, slaan (H.)
kluft, kleren
knaak, rijksdaalder (K., H.)
knulle, jongens, mannen, kameraden (K., H.)
knijntjes, potloden (H.)
kortjan, hooi (H.)
kottering, boterham
koutje, mes (‘verstaat iedereen’, zei m'n zegsman K.) (vgl. *pluut*) (K., H.)
kwant, prettig, mooi, goed
't moast kwant ‘'t is mooi’ (H.)

lar, vlees (H.)
leichem, brood. (H.: ‘zwartbrood’)
lengerik, worst (H.)
link, vals (K., H.)
linkmichel, slechte vent (K., H.)
lou, niet, slecht (K., H.)
lovie, geld (H.) (dit noemde hij ‘manes’, d.i. Zigeunertaal)
luimen, slapen (vgl. *pennen*)
luimkit, logement

madiel, molen (H.) (lettertaal)
madikel, mokkel, meisje (H.) (lettertaal)
maf, gek (H.)
majem, water (K., H.)
majemen, regenen
mangen, vragen (K., H.)
mang wat te buizen in die kit ‘vraag aan dat huis wat te drinken’
maro, brood (H.)
martienfokker, bedelaar (H.)
mauwerik, kat (H.)
mazen (moaze), zijn (koppelww.) *'t moast een tof niese; de nies moast met grom* ‘de vrouw is zwanger’ (K., H.)
mechels, ik (H.)
mechels moast botlak ‘ik heb honger’
meles, buik
jofele meles ‘dikke buik, zwanger’ (K., H.)
meluk, zak (H.)
mesjokke, gek (H.) (vgl. *maf*)
mesommen, geld (H.) (vgl. *lovie*)
meut, stuiver (H.) (zie *bachem*)
michelen, lachen (H.)
miezerik, kat
mokum, stad (H.)
murf, mond (K., H.); H. ook nog ‘gezicht’:
de bink moast een toffe kokkert in z'n murf scheften ‘die vent heeft een grote neus’

niese, vrouw, meisje
jofele niese (K., H.)
nobis, neen (H.) (vgl. *noppes*)
noppes, neen
noppes knul ‘nee man!’
noppes, niets; door H. veranderd als *nadiepes* (lettertaal), in de waarschuwing:
nadiepes hadie samiezen hadie ‘niets smoezen hier’

olms, oud (H.)
olmse niese ‘oude vrouw’

paaj, pet (H.)
paferik, revolver (H.)
peezen, werken
peiger, dood (H.)
pennen, slapen (dit werd ‘Duits’ genoemd) (vgl. *luimen*)
pierement, harmonica (K., H.) (ook ‘orgel’)
platvink, portemonnee
plomp, water (H.)
pluut, mes (vgl. *koutje*)
pommerik, appel (H.)
pramoenje, verlof om met de woonwagen te staan (H.)
prengero, marechaussee (H.)
prevelement, praatje (H.)
priemerik, pastoor (K., H.)

ratjes met sossem, marechaussee (H.)

ratjes per trejerikke, veldwachters (H.)
rispel(s), haar; ook *ritspels* (K., H.); de laatste ook *ritspel*
dat 's jofele rispels ‘dat is mooi haar’
roes, stro
een bussel roes ‘een bos stro’
roesterik, stro (H.)
ruigelen, handelen

scheften, vertoeven, zijn (H.)
schentelings, marechaussee (K., H.)
schim, naam
linke schim ‘valse naam’
schoeren, stelen (H.) (‘*sjoeppen* verstaan ze te goed’, zei m'n zegsman)
schoftich, zwijg, hou je stil (vgl. *smoeze(n)*)
schoftich knul veur dat gajes ‘zwijg voor die mensen’
schrabber, cent (H.) (zie *hanske*)
seps, stok (H.)
mispele seps ‘mispelstok’
sieberik, penis (K., H.)
sikker, dronken (H.)
sjacheler, koopman
sjoeppen, stelen (H.) (vgl. *schoeren*)
sjoeren, kijken (H.)
sjoof, gulden (K., H.)
smerrie, sigaar (H.); ook ‘tabak’
smoeze(n), praten (vgl. *schoftich*) *lou smoeze knulle* ‘niet praten’
sossem, paard (o.) (K., H.)
spannen, kijken (H.)
spannerik, oog (H.) (zie *flemmerik*)
spie, geld, centen (vgl. *hanskes*)
spiegel, vla (H.)
talf een stuk spiegel in de kit ‘vraag aan dat huis een stuk vla’
steunen, staan (H.)
stichel (bnw.), slecht (H.)
stichels, lompen (H.) (vgl. *stichel*)
stieken, geven (zie *stoeken*) (dit woord werd door K. ‘Limburgs’ genoemd) *hij stiekt de gooser een sjoof* ‘hij geeft de vent een gulden’ (K., H.)
stoeken, geven (zie *stieken*)
strengerich, garen (H.)

talf, de, het schooien (H.)
‘’t moozen toffe grommen veur den talf ‘'t zijn flinke kinderen om te schooien’
talleven, schooien
talver, schooier, bedelaar
tata, vader (H.) (hij wist dat het ‘manesj’ of Zigeunertaal was)
teps, hoed (H.)
tippelen, lopen (H.)
tokus, achterste, vagina (K., H.) (H. alleen laatste betekenis)
trafakken, verkopen (werd ‘Duits’ genoemd)
trappers, schoenen
trederikke, benen (H.); ook ‘schoenen’
tunnis, stok

verkienen, verkopen
versteunen, verstaan
hij versteunt het lou ‘hij verstaat het slecht’

vlok, hemd (vgl. *kemsel*) (K., H.)

Witte Willem, brood (H.)
wout, agent
schoftich veur de wout ‘hou je stil voor de agent’

zitterik, stoel (H.) (dit woord noemde hij ‘geen Bargoens’)
zwartje, koffie (H.)
zwijntje jatten, fiets stelen

Bron 26. Bargoens van Brussel (1897)

De volgende woorden zijn genomen uit het in bron 9 genoemde artikel van Teirlinck. Het zijn woorden, welke ons gegeven zijn door zekere rondleurder, een zogenaamde ‘brilmarchand’, welke persoon perfect het Roodwaals van Brussel spreekt (deze rondleurder is te Brugge geboren).

bal, frank
bescholmen, betalen
besibbelen, bedriegen
blafferik, hond
bloemeke, stuk van twintig frank
boeien, boeienflikken, ruziemaken
boterflems, botermelk
brizoen, druppel, borrel, jenever
bruinderik, bier
buis (telw.), twee

draayers, drie; uit dobbelspel: *al de draayers* ‘al de drieën’
dutsend, dozijn

feu, vuur
flems, melk
floesement, kleding

gaperik, lepel
geeze, vrouw
giebe, gezicht, aangezicht
granderik, commissaris van politie
grom, kind
gromke, kindje

jalen (ww.), gaan
ik jaal de bie ‘ik ga weg’

kanteren, zingen
klep, pot
kleun, slaag
kleun stikken ‘slaag geven’
koetje, mes
kotter, boterham
kribbelen, schrijven

link, lelijk
loenker; oog, bril

moes, geld
blanke moes ‘witgeld’; *floksel moes* ‘goudgeld’
mokke, vrouw in het algemeen, dus niet altijd ‘slecht vrouwspersoon’
tovve mokke ‘schone vrouw’

patjegander, rondleurder
pierement, speeltuig (orgel, accordeon, enz.)
poetbink, hoerenman, slechte man
pond, 100 frank
portentruk, portemonnee
pote, slecht vrouwmens

preuvelen, babbelen
priemerik, priester

rijerik, paard

scheppes of *schippus gaan*, weggaan
schoeppen, stelen
schoepper, dief
schoffen, bedelen
schoffer, bedelaar
schrok, honger
sikker, dronken
smakkerik, pijp, sigaar
smiksel, boter
stikken, geven
stik mij moes ‘geef mij geld’

têterik, hoofd, kop
tikker, horloge

tippelen, gaan
de bie tippelen ‘weggaan’
tof, goed, schoon, wel, braaf *een tôve geeze* ‘een schoon meisje’
toffer, beter
trapperik, schoen, paard
trui, broek

verkens, vier
vijl, stad

wouten, agent van politie
de woutens zijn daar!; palme wouten ‘gendarme’

zaften, melk, pap
stik mij zaften ‘geef mij melk’
zitterik, stoel, zetel, bank; in 't algemeen ‘iets waarop men zit’

Bron 27. Bargoens van Sint-Niklaas (1897)

De volgende woorden zijn genomen uit het artikel ‘Het Zeelsch Bargoensch’, door I. Teirlinck, in *De Vlaamsche Kunstbode* van 1877. In dit artikel staan enkele woorden, ‘ons door het oud vrouwken van Sint-Niklaas opgegeven’.

Vgl. *De Kramertalen*, l.c., p. 149.

baffen, eten
bolle, hoofd
doddig, aardig, zeldzaam, zonderling
fiem, hand
flokke, hemd
kiete, keete, huis
klipken, vuurpot, lollepot
moreilje, fles
mosse, meisje
nichen, stelen
pardaf, koffie
ruffen, branden
smerle, tabak
smibbel, honger
trederik, kloef (klomp)
treiter, aardappel

Bron 28. Bargoens van Roeselare (1913)

Zie bron 19.

De volgende zinnen, Bargoens bevattend uit Roeselare, noteerde Van Ginneken in 1913 te Lier, van een ‘metseldiener’. In herbergen, bij drinkgelag en kaartspel, had hij Bargoens leren spreken van marskramers en leurders uit de buurt van Roeselare (*Handb.* II, p. 105).

Gees, ik *maos tof gebikt* en *tof geboesd*.	Vrouw, ik heb goed gegeten en goed gedronken.
Bink, mee *alledebee* naor de *grandige keet* tof *proevelen*.	Vrind, we gaan naar de kerk goed bidden.

Bink, maosde *gesjenkt?*	Vrind, zijt gij getrouwd?
Bink, maosde *grommekes?*	Vrind, hebt gij kinderen?

Bink, ik gaon bij de *kaffer* ne *kotterik talven*.	Vrind, ik ga bij den boer een boterham vragen.
Bink, ik maos medde *blafkes gepoerd*.	Vrind, ik heb met de kaarten gespeeld.
Maos twee *koppen verpoerd*.	Dat is twee franc verspeeld (verloren met de kaart).
Jaltebee, want der maost ne linke *joechert* op de *keet*.	Ga door, want ze hebben een kwajen hond bij dat huis.
Bink, we gaon *laome*, want *maost* maor *link*.	Vrind, we gaan slapen, want het is slecht weer.
Gees, *mee allebedee*, want we gaon *trafakken*.	Vrouw, kom mee, want we gaan leuren.
Bink, wa *maosde?*	Vrind, wat doet gij voor de kost?
Ik *travak* mee *parlaffen*.	Ik leur met parapluies.
Maosde ne toffe *pafferik*.	Het is een goede sigaar.
Maosde den bink oet de *keet?*	Is dat de vent uit de herberg?
't Maost maor *link*.	't Is niet veel waard.

groem	kind
grandige bink	heer
tand	cent
hoerekeet	herberg

Bron 29. Bargoens van Antwerpen (1922) [A V]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, A V; hoofdstuk V, A V.

De nu volgende woorden werden in augustus 1922 door mij opgetekend uit de mond van een der leiders van een Antwerps circus. De toezegging van de ondervraagde, me schriftelijk meer te zenden (de man had weinig tijd), werd natuurlijk niet nagekomen.

anker, den anker, de andere

bal, frank (zie *kop* en *dubbele bal*)
berzoen, borrel
michels gaat een berzoen buizen ‘ik ga een borrel drinken’
bie: de - jallen, weggaan
michels jalt de bie
bikken, eten
bink, persoon, man
bink om te trafakken ‘een knecht’
blaffen, kaarten
hij heet vergokt met de blaffen, den anker heet gezopen ‘hij heeft met kaarten verloren, de ander heeft gewonnen’
bommerik, hoed
bruulderik, kachel
buizen, drinken
bulst, bed
burgemak, burgemeester

dubbele bal, gulden

erkeete, herberg

feemerikken, handen
flater, dokter
flok, hemd
fumerik, sigaret

gesantemos, getrouwde vrouw
gezopen, gewonnen (zie *blaffen*)
gieseke, meisje, vrouw (zie *mokkel*)
granderik, commissaris van politie
griksen, luizen
grom, kind

jallen, lopen (zie *bie*)
mol jallen 'doodgaan'
joekel, hond
jofel, goed

kaffer, boer,
kafferinne, boerin
kajum, Jood
kanteren, zingen
kasperbink, hoerenloper (zie *poetebink*)
kasperen, coïre
kaspergeeze, lichtekooi
kien, ja
kleunink, slaag
knaak, rijksdaalder
knaks (bnw.), boos
pere maast knaks 'vader is kwaad'
kop, frank
kreeuw, vlees

lau, slecht
link, slecht (zie *lau*)
linkmichel, herriemaker, ruziemaker
lonkerikken, ogen (vgl. *spannerikken*)
luimen, slapen

maf, gek
't moast ne grandige maf ''t is een grote gek'
mazen, zijn, bezitten
pere moast knaks 'vader is kwaad'
mechels, ik (zie *michels*)
michelen, lachen
michels, ik (ook *mechels*)
mokkel, vrouw, meisje (zie *gieseke*)
mol, dood
mol jallen 'doodgaan' (zie *jallen*)
molflikker, automobiel
moos, geld

naser, neus
nosteren, bidden

oefte, brood

passen, kopen
pierder, speler
toffe pierder ‘goeie speler’
pjingers, aardappels
ploendement, kleren
plomp, water
plompen, regenen (zie *plomp*)
plukske, bankbriefje
plukske van 100 ballen ‘briefje van 100 frank’
poen, geld
poete, lichtekooi
poetebink, hoerenloper
poetekeete, bordeel
preuvelen, preken
priemerik, pastoor

scheften, zitten
spant die bink scheften ‘zie die vent zitten’
sieber, penis
linke sieber ‘venerisch’
smokkerik, sigaar
smorderik, tabak
spannen, zien (zie *voart*)
spant die bink scheften ‘zie die vent zitten’
spannerikken, ogen (vgl. *lonkerikken*)
steuveleer, soldaat

tant, cent
têterik, hoofd
tikkerik, horloge

tippelen, lopen
de bie tippelen ‘weglopen’ (zie *bie*)
toffe, goede
trafakken, werken
trapperikken, schoenen
trappers, paard
trui, broek
de trui moast link ‘de broek is slecht’
trükske, lucifer

vaart, vagina
de mokkel maast een linke vaart ‘de vrouw is venerisch’
vergokken, verspelen
voart: spant de-, kijk daar (vgl. *spannen*)
spant de voart, hij jalt mol ‘kijk daar, hij gaat dood’
witten (grandige -), 5 cent
halve witten ‘2 cent’
witterikken, eieren

zuipen, verliezen
den anker heet verzopen ‘de andere heeft verloren’

Bron 30. Bargoens van West-België (Antwerpen, Brussel, Torhout, Gent, Aalst, Kortrijk, Mechelen, Roeselare) (1916) [A VI]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, A VI; hoofdstuk V, A VI.

De onderstaande lijst is afkomstig van P. de Keyzer, die ze publiceerde in 't *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde*, Deel XLVI, afl. 2. Het is uiterst belangrijk materiaal en vult de twee voorafgaande lijsten op gelukkige wijze aan.

Het hele artikel moge hier volgen; de verwijzingen naar lijst-Verwoert (bron 16) liet ik weg.

Bargoensch uit het begin van de twintigste eeuw

De belangrijke bijdrage over Bargoensch uit het midden der negentiende eeuw van J. Moormann (*Tijdschrift*, 45e deel, 2e en 3e aflevering, p. 111) herinnerde mij een lijstje van Bargoensche woorden, die ik destijds, in 1916, had opgeteekend uit den mond van Bargoensch-sprekende Belgische militairen, geïnterneerd in het Kamp van Harderwijk.

Als mede-geïnterneerde was ik, voor een philoloog, in de gunstige gelegenheid zonder veel vragen en navragen mijn oor te luisteren te leggen en de hieronder gepubliceerde woorden en uitdrukkingen zijn diensvolgens alle ontleend aan het levende ‘Bargoensch’, zooals het tot op heden op markten, kermissen en ‘op de bane’ gesproken wordt door het zwervend volkje: foorkramers, leurders, vertinders, enz. in Vlaamsch-België.

Wellicht zal het lijstje, ondanks zijn onvolledigheid, niet onwelkom zijn als Vlaamsche aanvulling bij de meer Hollandsch-getinte lijst van Verwoert.

Eerst een woord over mijn voornaamste zegslieden. Zooals begrijpelijk is was het niet gemakkelijk veel biografische bijzonderheden over hen te vernemen, over

sommigen kan ik dan ook bijna niets mededeelen. Hun leeftijd schommelde tusschen 25 en 35 jaar. Hier volgen ze in alphabetische orde:

1 Aert..., J., van Antwerpen, had het Bargoensch geleerd van vrienden bij het leger;
2 Bos..., E., van Brussel, geleerd van vrienden;
3 Boq..., G., van Thourout [Torhout] (W. Vl.), bakker van beroep, had het B. geleerd 'op de bane';
4 Lamb..., L., van Gent, kramer van beroep, verklaarde het B. geleerd te hebben van vrienden, die kramers waren uit de streek van Aalst;
5 Massel..., R., van Kortrijk, haarkapper van beroep in de buurt van de 'Nieuwstraat' (markt), had het B. geleerd van zijn ouders;
6 Vanben..., van Mechelen, had het B. geleerd van vrienden 'op de bane';
7 Vanderh ..., J., van Brussel, verklaarde het B. geleerd te hebben van zijn vader, foorkramer van beroep, geboortig van Aalst;
8 Verg..., A., van Roeselaere, foorkramer en leurder met kleerstoffen, had het B. geleerd 'op de bane'.
Enz.

Men zal opmerken dat onder de door mij vermelde zegslieden toevallig de voornaamste centra, met uitzondering van de Limburgsche streek ('Teuten'), vertegenwoordigd zijn, waar in Vlaamsch-België Bargoensch 'gepreuveld' wordt: Kortrijk (met Roeselaere), Gent (markten, hoofdzakelijk door kramers uit het Kortrijksche), Aalst (met Zele), Brussel (Marolleuwijk en markten, hoofdzakelijk door kramers uit het Aalstersche), Antwerpen. *De benaming van hun geheimtaal is den Bargoensch-sprekenden* wel bekend (ze spreken uit: *bargoens, borgoens, burgoems*), maar ze wordt door hen nooit als dusdanig gebruikt. Bij een kennismaking zeggen ze: '*Preuvelde* of *smoesde brigade, bink?*' (Spreek je 'brigade' (d.i. Bargoensch), man (vriendt?)). Opmerkelijk is het verder nog dat de Vlaamsche *Bargoensch-sprekenden* over 't algemeen onderscheid maken *tusschen hun taaltje, door de niet Bargoensch-verstaanden 'dieventaal' of 'kremerslatijn'* genoemd, en *'Jargoensch' (met Fransche j uitgesproken), d.i. niet het Hollandsch-Joodsch 'Jargon' (Kajumstaal), maar de Vlaamsche streektaal (West-Vlaamsch, Oost-Vlaamsch of Brabantsch)*. De grens tusschen 'Bargoensch' en 'Jargoensch' is zooals van zelf spreekt in sommige gevallen, waar het Bargoensch taalgevoel van den zegsman ons in den steek liet, moeilijk te trekken, mede door het feit dat tal van Bargoensche woorden gaandeweg in de volkstaal (soldatentaal, studententaal) zijn doorgedrongen en bijna gemeengoed zijn geworden. Met J. heb ik dan enkel willen aanduiden, wat mij eerder 'Jargoensch' dan 'Bargoensch' gekleurd scheen.

Het cijfer na een woord duidt den zegsman aan, waar dit ontbreekt is het ofwel algemeen verspreid ofwel niet nader te identificeeren. De phonetische spelling van de door mij genoteerde woorden werd in de gebruikelijke spelling omgezet en deze als volgt alphabetisch gerangschikt:

afdraaien: hem -, hard werken (J.) *zijne piet afdraaien* ‘labeuren’
afgezopen (2), geruïneerd (zie *zuipen*)
aftrappen (1), weggaan, vertrekken (J.)
akoet (*geven*), inwilligen (vgl. Fr. *aux écoutes*) (J.)
akoet krijgen ‘antwoord krijgen’
anker (6), ander
den anker ‘de andere’

baan, weg
op de bane ‘op weg, op zwerftocht’; *de baan uit* ‘weg’
bal, nen (7), een frank (zie ook *knak* en *kop*)
nen halven bal ‘een halve frank’; *bijs ballen* ‘twee franken’; *truis ballen* ‘drie franken’
barzoentje (8), druppelglas
batteren, vechten (vgl. Fr. *se battre*)
bedisten (6), geven; (2), krijgen
bedist michels nen kotter ‘geef mij 'n boterham’
beschalmen (5), betalen
bescholeme (4), betalen
bescholeme en klippe veur michels? ‘betaalt ge een pint (glas bier) voor mij?’
beschommelen (8), betalen
betuinen (5)(8), betalen
betunen (3), betalen
bezatsje (4), zak voor alaam of mondvoorraad (vgl. Fr. *besace*)
bidkeete, kapel, kerk
bikken, eten
bink, binkske, man, vriend; (4), burger (zie *toffige bijn*)
blaf, mv. *blaffen*, speelkaart (zie ook *plakkarten*)
blaf (4), *blaffer* (5), *blafter* (8), hond
blaffen, met de kaart spelen
peren met de blaffen ‘kaartspelen’
blaffer (2), papieren geld, bankbriefje
blaffeturen (4), ooren (J.)
blafte (8), stukje papier, briefje (ook ‘gazet’)
blankaart, melk
blauwen, wegkapen, verbergen, verzuimen
blazen, liegen
omver blazen ‘omver schieten’
blieken, zilveren geldstukken
blinden, blenden, verbergen (om te stelen)
boeie (6), ruzie
boeieflikken ‘ruziemaken’
boemen (1), eten
boksen (1), visschen
bol, vader
grandige bol (7) ‘baas, overste’ (*bol van de keet*)
bruno, bruin bier
buizen, drinken
het buizement ‘het drinkgelag’; *tof buizen* ‘veel drinken’; *buisbijn* (8) ‘dronkaard’;
buisgieze (8) ‘dronken vrouw’
bulst (6), bed (zie ook *puls*), koopwaren in een zak op den rug
burgemaks (6), burgemeester
bijn (8), vriend (zie *bink*), burger *toffige bijn* (8)
bijs, twee

debie (4), weg, dood (vgl. Fr. *débit*)
debiejallen, weggaan

jaltebie ‘ik ga weg’
deun (8), slag
dieperik, kelder
diest, de, de speeltafel (ook biljart en alle soorten van speelborden, rolbaan, enz.)
dikke, nen (7), vijf centstuk (ook *dikke witte* (6)(J.)
djafte, soep
dokken (4)(8), geven; (8), slaan
dom (2), hoed
draaiers, drieoogen bij het dobbelspel

drol (5)(8), neen, niets
den drol ‘niks’; *snapt den drol* ‘niets verstaan’
dumerik (4), nacht
duzen, doozen, tweeoogen bij het dobbelspel

fakkel, slechte sigaar
feem, hand (*veem* uitgesproken door (4))
feu (8), haar
flikken, doen, maken (zich bevinden)
(*boeieflikken*, zie *boeie*); (8), spelen (met de kaarten); (1), coïre (*hoornflikken*, zie *hoorn*)
hoe fliktet, bink? ‘hoe maakt ge het, vriend?’
flikkeren, dansen
flok (2), *flokker* (8), hemd
flokken (4), neerliggen
flokken (8), neerzitten
flokter ‘zet u neer’
flossen (6), wateren (zie *plimmen*)
foefelen, onderduims handelen
fokker, bril
foks, goud
fonke (5), neus
fumen (8), rooken
fumerik (8), sigaar (zie *smakkerik*)
fumerikske (8), sigaret

gaande (5), ladder
gaperik (3), mond
geramme (8), land (zie *grom*)
geramme passen ‘baren’
geschoor (6), volk, publiek
gibbe (2), aangezicht
gieze, geeze, vrouw, echtgenoote *de* of *mijn gieze, geeze*
giezeke, geezeke, meisje
gombe (5), kaalhoofd
grande (8), duur, kostbaar
granderik (3), aas van het kaartspel
grandig, goed, groot
grandiger, officier van politie of rijkswacht
oppergrandiger (4) ‘commissaris van politie’
grom (7), kind
grijperik (3), hand

herkeet (2), *herrekeete* (5)(8), herberg, staminet
hoefte, oeft (2), brood, stuk brood
hoogerik (3), verdieping
hoorn (5)(8), penis; (7), pijp

jassen, hard werken; (6), coïre
joechert (2), *joeker* (6), hond
joker (6), duur
joker mazemat ‘duur goed’

kadeel, mv. *kadeelen, kadeels* (8), aardappel
kadeeuw, mv. *kadeeuwers* (3), aardappel

kaffer, man, ook ‘vader’ (*de kaffer*) of ‘echtgenoot’ (in tegenstelling met de vrouw: *de gieze*); boer, burger
kafferin (6), boerin
kaffriaan (8), boer
kalle, dwaas vrouwspersoon, penis (J.)
kanteren (6), zingen
kanter een plukske ‘zing een liedje’
kasperen, coïre (zie *flikken, pieren*)
kaspergieze, straathoer
kasperment, coït
kavaliee, alle zessen bij het dobbelspel (vgl. Fr. *cavalier*)
kavans (1), vulva
keet, woning, verblijfplaats (voor ‘kerk’ zie *bidkeete*; voor ‘herberg’ zie *herkeet, herrekeete; luimkeet* ‘logement’, zie *luimen*)
grandige keet ‘kerk, kasteel’ of ‘herberg’
kiene (4), ja
kiewerik (4), vriend
klavanse (5)(8), vulva
kleun (3), slaan
kleun (4), slag, vijf centstuk (10 centiem)
klippe (8), pintglas

'n klippe roei, 'n klippe bruno ‘een glas rood bier, bruin bier’
kloon (2), slag
klopper, mv. *kloppers*, ei
klijf, zilver
knak (4), een frank (zie ook *bal* en *kop*), maar ook ‘vijf frank’ (zie *plaat*)
knapper (5), tand
knoeien (6), kennen, kunnen; (4), begrijpen
knoeide (tof) brigade? ‘kent ge (goed) bargoensch?’
knol, horloge
knoppes (2), neen, niks (zie ook *noppes*)
knul (8), man, jongen
knulje (8), jongetje
konvent (4), huis
naar 't konvent van michels ‘naar mijn huis’
kop (3), een frank (zie ook *bal* en *knak*)
kotter (6), boterham
kotterik (2), boterham
koutsje (2), mes (vgl. Fr. *couteau*)
kreeuw (8), vleesch
kremer, kramer (*krem*-el, achtervoegsel -*el* met beteekenis van aanwijzend voornaamwoord: *dat* is een *kremer*)
kribbelen, schrijven
krullen (4), schrijven
kwak, kwakske (3), druppel jenever (J.)
kijker (8), venster
kijkers (5), bril

lauw (2), neen, niets
as ge lauw preuvelt, moete nie smoezen, sjienes! ‘als ge neen zegt, moet ge niet zwijgen, zulle’; *lauw smoezen* ‘niets zeggen’
leep (6), geslepen
leeperik (6), een geslepen kerel
lepelblik (8), pap (zie *bikken*)
lichterik, dag; (4), venster
limp (2), jas
link, slecht, dwaas, dom, onbekend
linkaart (4), spion
linksch, verraderlijk
lodderen (5), slenteren
loensch, slecht, valsch
loensche, vijand, verrader
loensche knul (4)
lonker (8), oog
luimen, slapen
het luimement ‘het slapen’
luimerik (4), bed
luimkeet (2), logement
lunken, luisteren
lunker (4), oor

maf (2), boer van 't kaartspel
maf, maft, zonderling, zot
de maf, maft ‘de gek’; *maffe knul*
maffiaan (8), zotte vent
mangen (6), bedelen
nen oeft mangen ‘om brood bedelen’ (zie *hoeft*)

mas, mv. *mazen*, is, zijn
mas en toffe gieze ‘er of het is een schoone meid’
masmat (8), *massemat* (4), koopwaren
mazemat (6), goed, goederen, koopwaren
mazen (4), gezond zijn
meeles (8), geldbeugel
meulen (7), broek- of vestzak
in de meulen ‘in mijn zak’
michelen (2), lachen
michels, ik, mij (ook *machels, mechels, mijchels* uitgesproken)
mindsje (5), vlooi, ongedierte
moes, geld
mokke (8), vrouw; dame van 't kaartspel *mijn mokke* ‘echtgenoote’; *gesjankte mokke* (3) ‘getrouwde vrouw’
mokske (8), vriendin, lief
mijn mokske
mol, dood
molderik, moordenaar
murf (2), *murft* (6), aangezicht

neft (1), mes

niepo, ingebeeld ziek, zich ziek houden
noppes, neen

olde (4), geld

palemagom, gendarm
parlaf (2), regenscherm (paraplu)
passen (2), koopen
patjalder (2), leurder; (7), schildpad, bedelaar
patjalder mee parlaffen 'leurder met regenschermen'
peerder, speler
peperen, op den grond laten vallen
peren, pieren, spelen (zie *pierelen*) *het perement* 'het spel, muziekmaken'
pieken, stelen (J.)
pierbink (3), speelman, liereman
pierbijn (8), kramer, in 't bijzonder 'foorkramer' (*bijn* is 'bink')
pierelen (3), muzielonaken
pieren, spelen
iemand pieren 'bedriegen'
pierkeete (3), danszaal
pietjes, eenoogen bij het dobbelspel
pitte (8), vader
plaat (1), vijf frank
plakkarten (6), speelkaarten
plimmen, regenen, wateren *'t plint* [lees *plimt*] ''t regent'
plomp (1), water
plompen (4), regenen (*plomp* 'regen'); (2), wasschen (zichzelf wasschen of linnen wasschen)
pluk (6), lied
plukske (6), briefje, liedje
poen (4) (8), geld
poete (3), hoer
poetebijn (5)(8), bordeelbezoeker, hoerejager
poetekeete (5)(8), bordeel
pond (7), honderd frank
porte-flik, geldbeugel
pramus en nultens (5), laat ons den buit verdelen!
preemen (5)(8), stelen
preemer (5)(8), dief
preeuwen, stelen
preuvelen, spreken, uitspreken
preuverik (2), pastoor
puls (8), bed

rispe (2), haar
roei, rood bier

schaveelen, stelen (J.)
scheef slaan, stelen (J.)
scheute!, er is onraad!
schieterik (3), revolver
schiften (8), geven
schiften (8), bedelen (zie ook *schoffen*), weggaan
schiftebie (8) 'ik ga weg' (zie *debie*)
schifter (8), bedelaar
schoeft u, houd u fatsoen! (J.)

schoefte, onbetamelijk, gulzig persoon (J.)
schoepen, stelen
schoeper, dief
schoffen (2) (6), bedelen
schokken (8), geld verdienen met werken
schransen (4), ruilen, veranderen
sienes (4), ja
sieverik (1), penis (zie *hoorn*)
sjabelen, slecht spreken (zie *sjauwelen*)
sjanken (8), trouwen
'n gesjankte mokke ‘een getrouwde vrouw’
sjankeren (4), trouwen
sjauwelen (1), slecht spreken, stotteren (J.)
sjienes (6), ja
sjienes (3), zulle, eh, enz. (gebruikt als stoplap)
sjinken, loeren met de oogen half toe
smakken, rooken
smakkerik (4), sigaar
smakkerikske (4), cigaret
smiekel (4), aangezicht

smoezen, spreken, praten, maar ook (3) ‘zwijgen’, bv.:
als ge lauw preuvelt, moete nie smoezen, sjienes ‘als ge neen zegt, moet ge niet zwijgen, zulle’; *smoest den drol* ‘niets zeggen, zwijgt’
snappen, verstaan
snapt den drol ‘niets verstaan’
snoeien, snijden, steken
snoek, mv. *snoeks* (1), visch
snoen (3), steken (met een mes)
snijderik (8), mes.
sossem (2), paard
spanblad (2), gazet; (4), boek
spanderik (2), *spannerik* (3), oog
spannen (4), kijken, uitkijken *spant de vaart* ‘kijkt goed uit’
splent (4), geld
steuvelaar (6), gemeen soldaat, piot
steuvelen, vechten (J.)
stiken (2), *stukken* (4), geven, slaan

taf (8), soep (zie *djafte*)
tant, mv. *tanten*, geld
nen tant (7) ‘een cent’; ook *halve witte* (6)
tantel, tandem (1), sleutel
loensche tantel ‘valsche sleutel’
tikker (7), horloge
tikkerik (5)(8), horloge
tippelaar (7), sukkelaar, iemand die slecht of moeilijk loopt
tippelen (7), loopen; (2), dansen
tippelkeet (2), danszaal
tof, toffig, goed; (4), ja
toffe knul ‘goede kerel’
tomasser (2), lokker (bij het spelen) (vgl. *Thomas*; iemand *thomassen* ‘foppen’)
tooverik (2), heer van 't kaartspel
toppen (3), bedelen
totibus, aangezicht
trafakken, werken
trakkerik (4), tric-tracspel
trapperik (8), paard; (4), voet; (2), schoen; (4), trap
travakker, werkman
travatter (8), werkman
trotterik (8), voet
trui (2), broek
truis, drie

vaar, toer, geheime streek
linke vaar (4) ‘valsch spel’; *spant de vaart* ‘kijkt goed uit’
vaartflikken, valschspelen
vaartflikker (4), valschspeler, bedrieger (vgl. *vaartkapoen*)
vergokken, geld verliezen (door het spel)
verkens, vieroogen bij het dobbelspel
verknoeien (8), verstaan
vermokkelen (4), verliezen
verneuken, begrijpen
verpassen (2), verkoopen (van gestolen goed) (zie *passen*); ruilen; (4), geld verliezen
verpasser (8), reizend koopman, leurder
verschiften (8), ruilen (zie *schiften*)
versteun (2), verstaan

vetje, voordeelige zaak
vlakte, straat
vijnken, vinken, vijfoogen bij het dobbelspel

waaier (5)(8), oor
wantje (5)(8), politieagent (zie *wout*) *grandig wantje* ‘commissaris van politie’; *vliegende wantje* (5)(8) ‘gendarm’
witterik (8), melk (zie *blankaart*)
witteriks (8), eieren (zie *klopper*)
wout, de, politieagent
grandige wout (1) ‘gendarm’

zak (2), duizend frank
zeerke, druppel jenever
zirren, scheren
zirt de juut! ‘loop naar den duivel!’
zitterik, stoel
zuipen (8), geld verdienen (met spelen) (zie *schokken*); (2), geld verliezen
zwarterik (3), koffie

Bron 31. Bargoens van Tilburg, Schijndel e.o. (1922) [A VII]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, A VII; hoofdstuk V, A VII; Moormann, *De Kramertalen*, l.c., p. 261.

In 1922 tekende ik de volgende woorden op uit de mond van een zwerver, een scharensliep, van de armste soort. Hij was afkomstig uit Tilburg; zwierf nu in de buurt van Schijndel, waar ik hem trof. Zijn geheimtaal is dus niet scherp gelokaliseerd. In elk geval wordt het in Midden-Brabant door de zwervers verstaan.

bachem, stuiver
berlijn, koffiemolen (vgl. *maalderik*)
bie: de - tippelen, weglopen
bikkeeren, eten koken
bikken, eten
blanswagen, scharensliepkar
blanzen, slijpen
blèterik, schaap, geit
bonzen, aardappels
botlak, honger (vgl. *schrok* en *schriebes*)
bouten, cacare
bouthit, wc
bruinderik, bier
bucht, geld
buigerik, knie
buizen, drinken
bulst, bed
op den bulst kuchen ‘op bed liggen’
burgemak, burgemeester
schof je, niet talven bij den borgemak ‘pas op, niet schooien bij de burgemeester’

deurschuiver, alleenlopende vent (vgl. *patjalder*)
deurslager, leugenaar (vgl. *verver*)
dokken, geven

feemen, handen
flens, karnemelk
fleppen, coïre
fleppen (znw.), papieren (vgl. *pluggen*)
flikken, steken
flik hem met het koutje ‘steek hem’
flosteren, mingere
fokkers, landlopers (zie *martienfokkers*)

gaje, volk
tof gaje ‘goed volk’
gappen, stelen
geschoor, volk
dat maast tof geschoor ‘dat is goed volk’
gesjankt, getrouwd
giese, meisje (vgl. *schikse*)
glimmerik, venster
gorgel, hals
poot hem met z'ne gorgel ‘vat hem bij z'n nek’
grannig, groot
grannig tippelen, zwanger zijn
de vrouw tippelt grannig

grannige, meneer
grens, schuur
in de grens geluimd ‘in de schuur geslapen’
grieksen, luizen
grieksekam

heitje, kwartje (vgl. *mafje*)
herriekit, herberg
hoeft, brood (alle soorten)
hoentje, dubbeltje
hölkske, glaasje
dok een hölske veur nörrie in te flikken
hoornikkel, koe

jallen, lopen

kaffer, boer
kajim, Jood
kakelinnen, kippen (hij dacht aan ‘kakelen’)
karriot, karnemelk
kavans, vagina
kazerik, vlees
kesieberik, penis
ketter, niet-roomse
knölle, dat maast ene ketter ‘jongen, dat is een niet-roomse’
kit, huis
klanker, fles
kleunderik, stok
kleunen, slaan (vgl. *knoksen*)
kluft, kleding
knaak, rijksdaalder
knoksen, slaan (vgl. *kleunen*)
knoks hem op de murf
knölle, jongen
koetel, kookpot
kokker, neus
maast de kaffer een grannige kokker
kortjan, hooi
kortjan schoeppen
kotter, boterham (vgl. *vin*)
koutje, mes
kuchen, liggen
op den bulst kuchen ‘op bed liggen’
kijkers, ogen

lar, spek
lau, niets
link, slecht
linke murf ‘slechte tanden’
link, slecht, vals
linke schim ‘valse naam’ (zie *schim*)
linkmichel, slechte vent
lousje, ei

maalderik, koffiemolen (vgl. *berlijn*)
maf, gek
mafje, kwartje (vgl. *heitje*)
majem, water (vgl. *plomp*)
mangen, vragen (vgl. *talven*)
martienfokkers, landlopers (zie *fokkers*)
mauwerik, kat
mazen, bezitten, hebben
we mazen geen pluggen ‘we hebben geen papieren’
meles, buik
melis, zak
michelen, lachen
sjoer die murf michelen ‘zie die vent lachen’
michels, ik
mokkel, vrouw
Mokum: Groot -, Tilburg

murf, mond (zie *link, linke murf*; vgl. *pit*)

nörrie, jenever
nosteren, bidden

oets, man

pal, stro
pal, haar
paralaf, paraplu (zie *spitske*)
passen, kopen
patjalder, alleenlopende vent (vgl. *deurschuiver*)
peezen, werken, maken
zitterik peezen
pei, mond (vgl. *murf*)
petrak, winkel
pierement, muziekstuk
pierementsknölle, muzikant
pieren, spelen
platvink, portemonnee
plomp, water (zie *majem*)
plompen, wassen
pluggen, papieren, identiteitsbewijzen *we maken* [lees *mazen*] *geen pluggen*
pofferkes, lucifers
pommerikken, appels
ponem, gezicht
pooten, vatten, pakken
poot hem met z'ne gorgel

priemerik, pastoor
prikkerik, vork

raadkit, stadhuis

saret, kar op vier wielen
schikse, meisje (vgl. *giese*)
schim: linke -, valse naam (vgl. *link*) *dok hem een linke schim!*
schmiks, boter
schoeppen, stelen
schof je, pas op (zie *burgemak*)
schof je neer der toch! ‘houd toch je mond’
schrabben, cent
schrabberik, lucifer
schriebes, honger (vgl. *schrok* en *botlak*)
schrok, honger (vgl. *schriebes* en *botlak*)
sjank, kerk
sjoeren, kijken, glazen
sjoer! - hij steunt aan de glimmerik te sjoeren ‘zie, hij staat aan 't venster te gluren’
sjoof, gulden
smerrie, tabak
smoezen, praten
smokerik, sigaar
sossem, paard
spitske, paraplu (vgl. *paralaf*)
steunen, staan
hij steunt te sjoeren ‘hij staat te kijken’
stiechel, rijksveldwacht
stübeleer, soldaat

talven, bedelen, schooien
niet talven bij den burgemak
temeise, hoer
teperik, borst, boezem
teperikken van 'n mokkel
teps, hoofd
tikker, horloge
tippelen, lopen (vgl. *grannig*)
tochus, achterste, aars
tof, mooi, goed
tof gaje ‘goed volk’
trapperik, fiets
tred, kar op twee wielen (vgl. *saret*)
treiers, schoenen
treksels, kousen
treperikken, voeten
treperikken, klompen
tuk hebben, vast beet hebben
zo moazen me tuk gehad, dat doe ik lou meer

veel, deur
flik de veel dicht ‘doe de deur dicht’
verlinken, verraden
verschieren, verdienen
lou verschieren ‘niets verdienen’
verven, liegen

dat moast eene linke verver ‘die vent liegt’ (vgl. *deurslager*)
vin, boterham (vgl. *kotter*)
vlok, hemd
vonk, kachel, vuur
vooi tippelen, weglopen
tippel em vooi

wout, politie
grannige wouten ‘marechaussee’
wruuterik, varken

zitterik, stoel
zitterik peezen ‘stoelen maken’
zuuterik, melk
zwartje, koffie
zwemmerik, eend, vis

Bron 32. *De Boeventaal* (1906) [C IX]

De Geheimtalen I: hoofdstuk II, II ‘Dieventaalelementen in de Boeventaal’; hoofdstuk IV, C IX ‘De Boeventaal’; hoofdstuk V: C IX ‘De Boeventaal’.

De Boeventaal, met een voorwoord van de (oud-)commissaris van politie te Amsterdam, de heer W.L.H. Köster Henke, is voor ons de belangrijkste bron der moderne dieventaal. Door diens welwillendheid en de medewerking van de uitgever, Schaafsma en Brouwer, daartoe in staat gesteld, kunnen we het hele werkje, dat uitverkocht is, hier afdrukken.

De Boeventaal.

Zakwoordenboekje
van het
Bargoensch,
of
De taal van de jongens van de vlakte,
in woorden en zinnen alphabetisch gerangschikt.
Met een voorwoord van
W. L. H. KöSTER HENKE.

De Boeventaal. / Zakwoordenboekje / van het / Bargoensch, / of / De taal van de jongens van de vlakte, / in woorden en zinnen alphabetisch gerangschikt. / Met een voorwoord van W.L.H. KÖSTER HENKE. Schaafsma & Brouwer - Dockum.

Voorwoord

Ieder, die veel met misdadigers in aanraking komt, weet, dat door die lieden en hun aanhang woorden en zinnen gebruikt worden, waarvan de beteekenis voor een oningewijde moeilijk of in het geheel niet te begrijpen is.

Men noemt dit gebruik van verouderde, verbasterde, uit vreemde talen al of niet gewijzigd overgenomen of andersgebruikte woorden of het toekennen van een andere dan de gewone beteekenis aan overigens goed Nederlandsch, het spreken van de boeventaal, ook wel dieventaal of Bargoensch. De misdadigers spreken van de Gabbertaal (Gabber = Kameraad).

Waar een groot deel der kroeghouders van het minste allooi, slaapsteehouders, prostituées, opkoopers enz. enz., evenals kwartjesvinders en beroepsmisdadigers zich van deze boeventaal bedienen en laatstgenoemden zich zelfs zoozeer aan het gebruik daarvan gewend hebben, dat zij het niet kunnen laten ook in het verkeer met personen, die niet tot hunne vrienden gerekend kunnen worden, hunne eigenaardige uitdrukkingen te bezigen, daar is het wenschelijk, dat in de eerste plaats de politie, maar ook de justitie- en gevangenis-ambtenaren moeite doen om die taal te leeren verstaan.

Voor de politie is dit wel in het bijzonder wenschelijk. Immers, een enkele bijzondere uitdrukking in het Bargoensch, opgevangen in het voorbijgaan, zal voor een politieman, die de taal kent, voldoende zijn om te weten, dat hij te doen heeft met ‘jongens van de vlakte’, die in 't oog gehouden moeten worden. Ook wanneer misdadigers, die bij hun ‘werk’ op heeterdaad betrapt worden, elkaar in het Bargoensch een aanwijzing geven voor de verder te volgen gedragslijn, zal de politiebeambte, die de taal verstaat, beter zijn maatregelen kunnen treffen dan hij die er nimmer iets van hoorde. Bij het verhooren van publieke vrouwen, opkoopers, pandjeshuishouders en dergelijke, evenals bij het ondervragen van verdachten, zullen verschillende uitdrukkingen nadere verklaring behoeven, wanneer de ambtenaar, die het onderzoek leidt, niet met de dieventaal bekend is of geen hulpmiddel bij de hand heeft, waarin hij de verklaring van de onbekende uitdrukking kan opzoeken. Die nadere verklaring kan hij, bij gemis van een woordenlijst, voorloopig alleen verkrijgen van hem, die in verhoor is en deze wint dus, door het gebruik van zijn eigenaardige taal, tijd, wat voor hem van groot belang is, omdat hij er dan nog eens op zijn gemak over kan nadenken, wat hij den ambtenaar op de mouw zal spelden. Later, voor den rechter, zal de beroepsmisdadiger of de getuige tegen wil en dank - als blijkt dat zijn opgaven niet juist geweest zijn - niet aarzelen te zeggen, dat de politie hem misverstaan heeft en dat hij geheel te goeder trouw was. Hij zal zelfs bereidwillig herhalen de uitdrukking, die hij beweert gebezigd te hebben, en de politieman, die de taal niet kent, zal zulks dan niet meer voldoende kunnen tegenspreken.

Ook de rechter, die te oordeelen heeft over de beteekenis van een gebezigde Bargoensche uitdrukking, tast dikwijls in het duister, omdat hij de taal niet verstaat

en hij ook moeilijk een anderen misdadiger als deskundige kan hooren.

Dat in gevangenissen door de bevolking heel wat besproken, afgesproken en getikt kan worden, als de bewaarders niet met het Bargoensch bekend zijn, behoeft geen betoog.

Een eenigszins betrouwbare woordenlijst van de Nederlandsche boeventaal bestond tot heden niet, hoewel er wel behoefte aan gevoeld wordt.

Nu is het een gelukkig verschijnsel, dat in den laatsten tijd verschillende ambtenaren - het groote belang dezer aangelegenheid begrijpende - de woorden en uitdrukkingen uit het Bargoensch, die zij bij de uitoefening van hun dienst hoorden gebruiken, hebben opgeschreven met de beteekenis, die er algemeen aan gegeven wordt, er bij. Dit heeft aanleiding gegeven tot het ontstaan van deze woordenlijst, die, hoewel niet volmaakt, toch reeds vrij volledig is.

Ik heb niet gerust, voordat ik bewerkt had, dat deze vrucht van voortdurende oplettendheid en nauwkeurige aanteekening, door de drukpers vermenigvuldigd kon worden, opdat velen daarvan een nuttig gebruik zouden kunnen maken, en ik heb dan ook niet geaarzeld te voldoen aan het verzoek van den Uitgever om een aanbevelend woord aan dit werkje te doen voorafgaan.

W.L.H. Köster Henke
Amsterdam, Mei 1906

Woordenlijst

aangebrand, veneriek
aanklennen of *aankleinen*, lijmen, lokken, meetronen
aankwatsen, aanspreken
een niese ‘meid’ of *een sirool* ‘man’ *aankwatsen*
aanschieten, aanvallen
Hij heeft dien vrijer ‘kerel’ *aangeschoten*.
aanslaan, aanspreken; een poging in 't werk stellen
Ik zal dat heertje reis aanslaan. Sla dien broger ‘man’ *aan, misschien heeft hij poen* ‘geld’. *Jongens, er moet aangeslagen worden, daar loopt mooi gajes* ‘mensen daar wat van te halen is’.
aas-neus, één, twee (bij 't kaarten en dobbelen)
aberdoedas of *appeldoedas*, zit *haberdoedas*
achelen, bikken, eten
achtermeeluk, zakje, achter op de pantalon
achterwiel, rijksdaalder
Er is me een achterwiel voor dien joekel ‘hond’ *geboden*.
adje, agent van politie
afdokken, betalen, afstaan
afgelajen, af, afgetobd
Me niese is afgelajen - ‘Mijn meid kan niet meer.’
afgelooid, van alles beroofd
afgrissen, afrukken
afleggen, beloeren, ongemerkt nagaan, verkennen
De russen ‘rechercheurs’ *hebben hem afgelegen* ‘beloerd’. *Dat spiese* ‘huis’ *moet eerst afgelegen worden. Een smeris legt je af* - ‘Een agent bespiedt je.’
aflenzen, afloeren
afloeken, afloeren
Als het gajes ‘volk’ *weggaat, zullen we afloeken, of het nobel* ‘veilig’ *is*.
afroojemen, afloeren
aftrekken, onanie plegen
aftrekker, onanist
aksie en refaksie, last en schade

Ga jij maar pleite ‘weg’ *met de kooler* ‘trein’, *ik ga met de batterik* ‘boot’ *dan heb je niks geen aksie of refaksie*.
amper, nauwelijks
arres, vrees, angst
in arres zitten ‘in angst zitten’
askelen, handelen; kopen en verkopen
askenen, stelen, bestelen
Zeg mokkeltje, ik heb een mooie gooser voor je meegebracht, dien kan je askenen. Wel 60 goosers zijn dien dag geaskend.
attenoj, hemel, zeg, kijk; als uitroep
Attenoj donder op - ‘Zeg ga weg.’ *Attenoj daar komen Heintje en Pastoortje* - ‘Hemel, daar komen twee bekende rechercheurs.’
averkoot, zak, beurs
azen, twee éénen werpen (bij 't dobbelen)

baardaap, bijzonder lelijke vrouw; of een *knappert* ‘revolver’ die niet *schreeuwt* ‘geen knal geeft’
badderen, zwemmen
bajes, winkel, huis, gevangenis
bajeskar of *bajeswagen*, celwagen
bajesklant, iemand die veel in de gevangenissen terecht komt
bak, kop
een bak zog, slobber, zweet, leut ‘een kop koffie’
bak, verzinsel
een bak zetten ‘een verhaal opdissen’
balbes, huisbaas (*bollebof*)
baldoveren, klikken, nakijken
Pas op dat je niet gebaldoverd ‘nagekeken’ *wordt*.
baljisrool, zie *basserool*
bamser (bamboesjeur), een uitgaander, kroegloper
bangmakertje: in zijn - staan, ontkleed staan, als gereed om te vechten
banjer, heer
banken, kaartspel (*vingt et un*)
bankie, bank
een bankie zetten ‘een spelletje banken’
barrasch, schurft
bas, stuiver, 5 *spie*
kimmel bas ‘3 stuiver’; *joet bas* ‘10 stuivers’; *Geef me een bas bier*.
basserool, heer, chef
Deisje ‘stil!’ *voor den basserool* - ‘Neem je in acht voor die meneer.’
bast, lijf
Hij had geen goed stuk kleeren aan zijn bast.
batterik, schip, schuit, stoomboot
Ik heb hem met een batterik pleite moeten maken ‘weg moeten helpen’.
bauernfänger, kwartjesvinder
bavianen, hard werken; in 't bijz. kolentremmen op een grote boot
bazaar, politiebureau
bedibberen, zeggen, praten, vertellen; ook ‘bedotten’
noppes bedibberen ‘houd je mond’
bedissen, verdienen (stelen)
Weet je wat te bedissen? Ja, ik weet een mooie val ‘huis’; *De Prinserij komt altijd, als er niets meer te bedissen* ‘aan de hand’ *is*.
bedist, verdiend (gestolen)
Kan ik het helpen, dat er zoo weinig bedist wordt?
begieten, bevreesd

Je bent toch niet begieten, dat zaakje op te knappen? Hij durft niet te seinen ‘informeren’ *niet te dekken en niet aan te nemen* (bij het zakkenrollen) *ook, hij is veel te begieten voor de bajes* ‘gevangenis’.
beginnem, spotprijs
't Is voor een beginnem te krijgen.
begoulesj, veneriek
behaai, lawaai, drukte
behaaimaker, levenmaker
beheime, beest, dier, vee
Kijk wat slaat-ie dat arme beheime.
behojje, vrouwelijke schaamdelen

behojjebikker, een kerel, die leeft (*bikt*) van het zedeloos bedrijf van zijn vrouw of meid; ook een scheldnaam voor de houder van een café met dames (zie *kutpooier*)
beis, straat, buurt, volksbuurt
Foeliebeis, Monnikenleis, Kinkerleis, Ridderbeis, Willemsbeis, Jonkerbeis, Bloembeis, enz.
beis (telwoord), twee
beis hondjes '2 dubbeltjes'; *beis meier* 'ƒ 200,-'
beis, valse omwegen
Maak geen beis met mij - 'Leid me niet om de tuin.'
beisko, Jood, snees; of in 't algemeen iemand die men in zijn zaak betrekt
Deis je voor den beisko - 'Neem je in acht voor de opkoper.'
beizen, ogen
Die vrijer knijst 'kijkt' *link* 'loos' *uit zijn beizen*.
beizie, dubbeltje
beizige: met zijn -, met zijn tweeën
beizig dollet, 2 × 4 = 8
beizig kimmel, 2 × 3 = 6
bekaan of *pekaan*, hier
noppes bekaan 'hier is niets; niets aanwezig'
bekattering, uitbrander, berisping, bekeuring
beknijsd, bekend
beknijsd bij de prinserij 'bekend bij de politie'
beknijzen, bekijken
bekwaam, [ervaren]
Al de bekwame jongens 'ervaren dieven' *wonen in de Nes*.
bel, groot glas
belabberd, beroerd, ellendig
's Morgens sta je half belabberd op, en knijst uit je doppen als een verzopen mauwerik 'kat'.
belatafeld, belazerd, zot (ook *belaaitafeld*)
Ben je belatafeld?
bemore, bevreesd (zie *morig*)
bengel: een tik met een -, een horloge met ketting of signetten
benosselen, zie *nosselen*
bensen, drinken
beseibelen, bedriegen
besjoche, zie *mesjoche*
besjoechem, loos, bij de hand
Die een beetje besjoechem is maakt wel dat hij op tijd te bikken 'eten' *heeft*.
besjoechen, verliefd
Je ziet wel, hoe besjoechen zij op mij is.
besjolemen, betalen
besjoolmd 'betaald'; *Als je besjoolmt, dan kun je slapen*.
besluit, vrouwelijke schaamdelen
betoeft, goed weg (spottend wordt van iemand die getrouwd is, gezegd: *hij is betoeft*)
Die is betoeft, hij heb een paar meier op ze kippen - 'Die is goed af, hij heeft een paar honderd gulden voor zijn aandeel.'
betoeg(d), gered, uit de brand, rijk
een betoege goozer 'een rijke kerel'
betoft, onder dak
Als ik jou spieën had, was ik wel half betoft of heel.
bevroren hond, gebochelde
bezaar, politiebureau
bezarretje, bekeuring
Ze hebben beide een bezarretje gekregen.
bezokke of *besjoche*, gek (zie *mesokke*)

bezoles, ziek, bedorven, kapot (zie *mezoles*)
bezolletje, koopje
Je hebt er een bezolletje aan.
bezommen, geld (zie *mezommen*)
biet, suiker
Hij peest in de biet - 'Hij werkt in suiker.'
bikken, eten, smullen

Hij bikt van zijn niese ‘meid’.
bikken-cement, warm eten; ook *bikkesment*
bikker, smulpaap
bikkesment, eten, warm eten
Zeg nou niet, dat jij alleen voor 't bikkesment zorgt.
bink, man
binnenkomen, in de gevangenis geraken
binnenmeeluk, binnenzak
binnen mikken, geborgen
Die zijn binnen mikken - ‘Die hebben genoeg.’
bivakken, in de open lucht slapen
bivakker, dakloze
blad, dak van een huis
Ze gaan met een nijf ‘mes’ *het blad op*.
blauw laken, lood
bobbert, lichaam, lijf
op zijn bobbert krijgen ‘slaag’
boddie, lijf
boender, smeerpoes, vuilik
bokkenvreter, veertig gulden
bokkepoot, marinier
boks, broek
boldoveren, zie *baldoveren*
bollebof, de baas
de bollebof van de keet ‘de chef van de zaak; commissaris van politie; directeur van een gevangenis; kostbaas, kastelein’; *de bollebof van de luimkeet* ‘de kastelein van de slaapstee’; *Die bakker is een godinne bollebof* ‘een flinke kostbaas’.
bolleboffin, kasteleines
bommelaar, dobbelaar
bommelen, dobbelen
bonjer, gesnapt
Als ik weer bonjer kom ‘gesnapt word’, *is het jou schuld. Zij werden bonjer geslagen* ‘verraden aan de politie’. *De snees* ‘opkoper’, *wil ook niet graag bonjer worden*.
bonjer, ruzie, schuld
Je moet noodig nog bonjer tegen me maken. Ik heb nooit bonjer met hem gehad. Hij gooide de bonjer op mijn. Hij is bonjer - ‘Hij is gesnapt.’ *Hij legde mij alle bonjer in de schoenen* - ‘Hij gaf mij overal de schuld van.’
bonk, leugen, verzinsel
bonsen of *bonzen*, aardappelen
boosjer of *boosor*, vlees
boot afhouden, lijntrekken
De dokter zegt dat is maar boot afhouden ‘voorgewend ziek zijn om vrij van werk te komen’.
borjen (zie *jenner*), een medespeler voor de leus, die tot het complot der kwartjes-vinders behoort
boterpapiertje, huwelijksbewijs
Wij hebben geen boterpapiertje noodig.
botten, eten
botten en bensen ‘eten en drinken’
bout, agent van politie; *koperen bout: Hij is van koper, en niet van goud, / Daarom noemen ze'm, de koperen bout. De bouten scharrelen hier erg in de beis* ‘straat of buurt’.
bouten, zich ontlasten, een grote boodschap verrichten
boutje, potje, sommetje
Ik waag dat boutje.
boutkitje, privaat

bovenkruis, sleutel (zie *kienen*)
bovenmeester, commissaris van politie
braceletten, handboeien (*paternosters*)
brand: hij heb de -, hij is dronken
branderig, heet, belust
Hij staat branderig op mijn joekel - 'Hij heeft veel zin in mijn hond.'
brandspinozer, brandkast
branie, heer, praatsmaker
brankalie, kaalhoofd
brasem, kerel
Wat een olmse brasem is dat - 'Wat een gekke kwast is dat.'
brassen, verlangen, hunkeren
brasser, lokduif

breektiejijs, breekijzer
brem, chocolade
broeier, zwerver, dakloze
broekmeeluk, broekzak
brommer, ketel
een loensche brommer ‘een koperen ketel’
bronzen, slapen
broochem, voorwerp, goederen
massel en broochem ‘goede zaken’
broocher of *broger*, man
een sikkere broger ‘een dronken man’
bruggetrekker, leegloper
bruintje, bier
buiter, dronkaard
buizen, drinken, zuipen
bulboef, zie *bollebof*
bulle, kleren
mooie bullen (zie *spullen*)
bult, bed
bultzak ‘beddezak’
bulten, bevallen
Dat niese moet bulten.
bijbel, spel kaarten
bijl, balie
Ik moet voor de bijl ‘voor 't gerecht’.
bijt, teleurstelling
Hij ging uit jatten ‘stelen’ *maar liep een bijt op. De grandige had een bijt* - ‘De agent kwam bekaaid weg.’
bijter, nijptang

cabanes, herrie
casavie, brief, bankbiljet
cenijve, brand
chocoladewagen, celwagen
citroendraaier, gebochelde (*krates, kriek*)
couchee, bed
croupier, kashouder van dobbelaars

daai, klap
daai, steen, dobbelstenen, diamant *een veemsteker* ‘ring’ *met daai; een loensche daai* ‘een valse diamant’; *Ik koop van alles: een stelletje foks* ‘een partijtje goud’ *of een paar daaien*.
ook ‘keien’:
Hij rolde met z'n test ‘hoofd’ *tegen de daaien*.
daaitje, steentjes, diamanten, keitjes
daas, zot, krankzinnig
Als hij maar niet zoo daas is geweest, hard weg te tippelen. Zou je niet zeggen met een stel dazen uit Meerenberg te doen te hebben?
dajem, eed
loensche dajem ‘valse eed’
dalf: op de - van, gebedeld van
Hij drinkt een jajempie ‘slokje’ *op de dalf van een ander*.
dalfenoor, zie *dalver*
dallastdekker, armoedzaaier
dalles, armoede (zie *gedallist*)
Hij heb de dalles - ‘Hij is aan lager wal.’

dallet, 4
dalven (dalleven, dalfen), bedelen, schooien; ook ‘zwerven’
dalver (dalfer), zwerver, landloper, bedelaar; ook *dalfenoor*
een sjofele dalfenoor ‘een arme drommel’
dampen: iemand de - aandoen, de pest injagen
dansspiese, danshuis
darren, sarren, tarten
Laat je niet darren.
dein, plezier (zie *dijn*)
deinzen, afzakken
De sooger deinst - ‘De kerel zakt af, gaat weg.’
deisje (deize), stil!, hou je mond, spreek niet zo luid
Deize voor den vrijer ‘kerel’, *die daar steunt* ‘zit’.
deken, grasveld
Daar ligt een goozer ‘man’ *op de deken* ‘in het gras’. *Die heeft vast poen* ‘geld’ *bij zich*.

deken: groene -, het gras
luimen op de groene deken ‘op 't gras slapen’
dekkel, politieagent
dekken, aan 't gezicht of gehoor onttrekken
gedekt smoezen ‘zacht praten’; *De persoon, die genomen wordt, staat tusschen den roller en den dekker*.
dekkie of *detje*, halve cent
derig, grond, aardoppervlakte; ook ‘weg’.
een linke derig ‘een slechte weg’; *een toffe derig* ‘een goede weg’; *schoren of poen onder de derig gewoer maken* ‘goederen of geld onder de grond stoppen’; *Ga de derig maar op* - ‘Ga maar de straat op.’ *Ik ga de derig op* - ‘Ik ga op stap of op reis.’
detje, halve cent
deurkienen, sleutels voor deuren (zie *kienen*)
dief, verkorting van ‘hartedief’
Jonge, wat een mooie dief ‘mooie vrouw’ *is dat*.
dinkelen, zie *tippelen*
disch, tafel
dobberen, vechten (zie *doppen*)
Ze waren aan het dobberen, omdat Jaap aan Lukas zijn prames ‘aandeel’ *niet gegeven had*.
doei, honger
Als ik mijn nefke zag smikkelen, vergat ik mijn doei en mijn armoe.
doerak, deugniet
Wat dee ze zich aan zoo'n doerak te vergooien.
dofferd, klap, maar ook ‘ketel’
een rooie dofferd ‘een ketel van rood koper’; *een gele dofferd* ‘een ketel van geel koper’
dof gajes, loos volk, rechercheurs
doft, knap, netjes
dofte flep ‘goede papieren’
dokken, afdokken, betalen
dold of *dollet*, 4 (zie *dallet*)
dold meier ‘ƒ400,-’; *Hij zit weer voor dollet jantjes* ‘4 jaar’ *in de bajes*.
dollen, groot doen (b.v. met geld rammelen)
dolmen, slapen
dolmspiese, slaapstee
dolver, boksijzer
doorgefourneerd lommerdbriefje, hoer
doorslaan, bekennen, de zaak blootleggen
Ik heb niet doorgeslagen en zoodoende is hij vrijgekomen.
doorslaan op een ander, alle schuld op een ander werpen.
Lammetje had een hekel aan een jongen die doorgeslagen had.
doorslaander, iemand die voor de rechtbank alles bekent
doortimmeren, doorslaan
dopkien, sleutel zonder gat (zie *kienen*)
doppen, vechten
doppen, ogen
goed uit zijn doppen kijken; Hij wreef zich de doppen eens uit.
dormen, luimen, slapen
dossement, papiergeld
dot, grote hoeveelheid
Daar steunt een dot poen - ‘Daar zit een hoop geld.’
dravertje, fiets, rijwiel
drenzen, dreinen
Hij begon te drenzen als een klein kind.
drosjes, gekheid, onzin, malligheid
drossen, op de loop gaan

Mijn niese heeft 'm stiekem gedrost ‘ze is stil weggelopen’.
druif, kerel
Wat is me dat voor een druif?
drukken, zitten
Waar druk je voor?
drukkerd, straf
een haaie drukkerd ‘een zware straf’
drutten, twee drieën werpen (bij 't dobbelen)

duimeling, duim
duimen (duimsen), vals spelen
Wat, duim ik ze? Zeg dat nog eens, dan zal ik je een smeer in je tronie geven.
duimpje, daalder, ƒ1,50
dun, klare
dusken, kleine jongen
dijn, plezier
Hij lachte of hij de grootste dijn had.

edelvolk, beroepsdieven (zie *nobele*)
eegit, 1
eegit jantje '1 jaar'
eens, achterdocht, vermoeden
De grandigers 'politie' *hebben eens op je*.
eesche, huismoeder, echtgenote
ei: die werkt met een -, hij heeft altijd geld, maar hoe hij er aan komt, is een raadsel
emmer, scheldnaam voor 'hoer'
emmes, goed (zie *immes*)
een emmese lik 'een deugdelijke gevangenis'
Engelschman, Engelse sleutel (zie *kienen*)
engerd, vervelende vent
ertje, elektrische schel
ezeltje, lessenaar
loopend ezeltje 'beweegbare lessenaar'; *staand ezeltje* 'vaste lessenaar'
ezeltje, winkellade
Hij heeft een ezeltje gepiept 'een lade gelicht'. *Het ezeltje springt* - 'De lade springt los.'
ezeltje, foulard, das
een zijden ezeltje 'een zijden das'
ezeltjesdrijver, ladenlichter

fakkel, brief, bedelbrief, brandbrief
fakkelen, schrijven, een brief schrijven
falle, lichaamsgebrek
falle maken, een lichaamsgebrek voorwenden, om er mee te gaan *dalfen* 'bedelen'
feemen, vingers (zie *veemen, grijpelingen*)
fidel(letje), vlo
fiets, 2 rijksdaalders
fietsen, handen; ook wel 'benen'
Daar zag ik Frans, met paternosters om ze fietsen. Hij had z'n keesje in z'n linkerfiets gespuwd.
fietsen, uitoefenen van de bijslaap
Dat niese is bezoles van het fietsen. En als het fietsen is gedaan, / Dan moet het meisje in de kraam.
filippie, tien gulden
fladder, krant; maar ook 'kaart': *de fladders* 'een spel kaarten'
flapdrol, meid, waar geen boon aan gelegen is
flauwe kul, onzin
flens, melk
flep, getuigschrift
dofte flep 'goede papieren'; *linke flep* 'valse papieren'
flepje, papiertje, briefje
een flepje van 100; een groen flepje 'ƒ40,-'; *een geel flepje* 'ƒ25,-'; *een ros flepje* 'ƒ60,-'
flik, krant
Daar zal wel een labe 'een hoop' *van in de flik steunen* 'in de krant staan'. maar ook 'spel kaarten':

Kees is een jongen, die met de flik peest ‘met de kaarten werkt’.
flikflooier, mooidoener
flikker, vuilik, sodomieter; veel als scheldnaam gebezigd zonder bepaalde beteekenis:
Het bennen flikkers hoor, die russen ‘rechercheurs’, *ze loopen altijd vlak achter je kont*.
flip, lade, kast, wagon, etc.
flok, hemd
flonkewit, lekker eten
foelie, kerfstok
Je hebt veel op je foelie.
fok, rijk
een fokke vrijer ‘een rijke kerel’ ook wel ‘bril’:

De goozer had een fok op ze penooze - ‘De man had een bril op zijn neus.’
foks, goud
een paar fokse bellen; Het foks gaat in den pot ‘de smeltkroes’ *waar je bijstaat*.
fokse, me fokse, mijn schat
fokse cent, fokse schrabber, fokse spie, gouden tientje
fokse medaille: dat niese is bekroond met de -, er is niets meer aan die meid gelegen
fokse oksenaar, gouden horloge
fokse slang, gouden horlogeketting
foksespiese, goudsmidswinkel
fokse veemsteker, gouden vingerring
foks-malogemer, goudsmidswerkplaats
fonk (zie *vonk*), licht
fonkert (zie *vonkert*), kachel
forts, een kleinigheid, een duit
Ik geef er geen forts voor.
frotterin, smeerpoets, vuil wijf

gaai, man
gabber, kameraad, vriend
gabbertaal, taal der kameraden, Bargoens
gabel, vork
gadjeener, slager
gaf, 20
gajes (zie *gaai*), volk, mensen *dof gajes* ‘loos volk, rechercheurs’; *link gajes* ‘niet te vertrouwen personen’; *om gajes gaan* ‘om zeep gaan, kreperen’; *De steeg is vuil en het gajes, dat er steunt, zijn meestal luitjes van de universiteiten* ‘gevangenissen’. *Het gajes is pleite* - ‘De bewoners zijn uit.’
gajes: tof -, volk dat niet hindert, in tegenstelling met *link gajes* ‘politie’
gakmoos (zie *jatmoos*), handgeld, eerste inbeuring
galf, mes
galg, knip van een deur; ook ‘bretel’ *onder- en bovengalg*
gallach, pastoor, priester
galsterd, gemene kerel
gammel, ziek
Dat niese is zoo gammel als de pest ‘door en door kapot’.
gammor, domoor, ezel
gannef, dief, bedrieger
gannefen, stelen, bedriegen
gappen, pakken, stelen
gasjewijnen, weggaan, er van doorgaan (*sjewijn* ‘fiets’)
gasse(r), zwerver
gassenen, trouwen
gasser, spek; ook ‘zwijn’
gasserol, pet
gassie, pet of muts
glimmend gassie ‘agent van politie’
gattes, deugniet
gavver (zie *gabber*), kameraad
gebbetje, grapje, lolletje
gebeft gajes, Heren van 't Gerecht
gebenscht, gezegend
gebrande jongen, iemand die veel op zijn kerfstok heeft
gebroedsel, familie
Span, daar steunt gebroedsel van je - ‘Kijk, daar staat familie van je.’
gedagis: iemand de - ingeven, iemand de les lezen; hem inlichten of waarschuwen
gedallist, op straat, op de keien, zonder geld

Ik ben (of *ik sta*) *gedallist. Schei uit, ik ben net zoo gedallist als jij*.
gedekt, aan het gezicht of het gehoor onttrokken
gedekt smoezen; Hij staat gedekt. Houd je gedekt - 'Zeg niets.'
gediegen of *gedegen*, bekend
gedoft, gepoetst
Hij draagt altijd een paar gedofte hiepen 'schoenen'.
gedrost, op de loop gegaan; ook 'naar de *bajes* gebracht'
geeltje, bankbiljet van 25 gulden
geflescht, beetgenomen

Ik heb hem geflescht.
gefloten, gestolen
gefloten goederen
gehaaid, flink, ferm, handig, doorkneed *een gehaaide jongen; Dat gaat hier gehaaid, hoor!*
gehad, bemachtigd
Ik heb gisteravond wat schooren gehad 'goederen bemachtigd'.
gehandeld, gestolen
Hij had een paar stukkies blauw laken gehandeld 'lood gestolen'.
geheibeld, gestoord
geilkenen, delen
geiluk, aandeel
gein, pret, plezier
Ik had mijn grootste gein in dien ouwe.
geintjes, grappen, lolletjes
gekloft, ook wel *geklopt*, gekleed of netjes gekleed
Hij loopt joven 'mooi' *gekloft, draagt een paar godinne* 'beste' *hiepen* 'schoenen' *en heeft een godinne gooferd* 'hoed' *op. De heitjes-piejijzers loopen er gewoonlijk gekloft bij*.
geknipt, aangehouden
gelicht, gerold
Ik knijsde dat de vink werd gelicht - 'Ik zag dat de portemonnee werd gerold.'
gelitanieerd, gebruikt (gezegd van een vrouw)
Als dat niese 10 of 12 maal op een avond gelitanieerd is, etc.
gelooid, sterk
een gelooide gooser 'een sterke kerel'
't gemot, 't Gerecht
Ik heb lieve zaakies gehad en nooit last van 't gemot.
genifterd, gedood
gepensionneerde, veeljarig gestrafte *gepensionneerd met het fokse medaille* 'iemand, die 20 jaar gezeten heeft'
gepiept, gestolen
geplakt, gevangen, gearresteerd
ges, ook wel *get* of *gis*, 8
ges knaken '8 rijksdaalders'
geschaakt, gesnapt
Al wordt er een geschaakt, geen moed opgeven!
gescheft of *gesjeft: een -e jongen*, een, die reeds veel in de gevangenis is geweest
geschote, gezien, begrepen
Heit niemand je geschote?
geseewerd, gestolen (zie *gezeeferd*)
gesimpt, geschreid
gesjankt, getrouwd; ook 'gesnapt' *Laat mijn meid geweest zijn, wie ze wil, nu is ze gesjankt, meneer. Ben je met je niese gesjankt?*
gesjochten, arm
geslagen, gestolen
geslikt, gestolen
gesprongen, uitgegeven
Drie loensche 'valse' *knaken* 'rijksdaalders' *zijn er gesprongen. Het ezeltje is gesprongen* - 'De lade is open gegaan.'
geteistem, uitvaagsel
Wij komen niet meer met dat geteistem in aanraking.
gevazel, vals spel
geweirim, kameraden
Is dat je geweirim? - 'Zijn dat je *gabbers?*'
geweldje, geweldpleging

Een krakie ‘inbraak’ *en een geweldje; 't wil wat zeggen ook*.
gewikst, glad, slim, loos, scherpzinnig
gewoer of *gewoerig maken*, wegstoppen *Ik heb het gewoere gemaakt onder de derig* ‘aardoppervlakte’.
gezeeferd of *gesewerd*, gestolen
een kar met gezeeferd blauw laken ‘gestolen lood’
gezopen, beetgenomen
gibbissen, bijten
Dat joekel ‘hond’ *heb me in me fiets gegibbist*.
gies, meid, dienstmaagd, vrouw

gif, slim
Zoo gif binne we ook wel.
gif (kif), boosheid
De gooser sloeg alles kort en klein; dat komt door de kif.
giftig, boos
gila, spek
gilkemen, gilkunnen of *gilkanen*, delen (zie *geilkenen*)
gilleskrauter, dief of inbreker op klaarlichte dag
gimme, boter
gis (ook *ges*), loos, verstandig
Hij is een gisse jongen; hij laat zich niet meevoeren.
ook 'onveilig':
't Is me hier een beetje al te gis.
glamonius, ruit
glimmende gajes, politiemannen in uniform
glimmende gassie, agent van politie
glimmerik, oog; ook 'politieagent'
gekleurde glimmerikken 'blauwe ogen'; *Ze hebben hem in de glimmerikken*.
glimmert, politieagent
glonis, raam, glasruit
Kijk me die gooser daar zitten roojemen door die glonissen. - 'Kijk me die vent daar zitten kijken door de ruiten.'
gnajen (ngajin), 70
gnorel, onbesnedene, christen (zie *orel*)
gochem, loos
godin, oprecht, echt, vertrouwd, best *een godinne jongen; Jozef Godin* 'de eerlijke Jozef'; *godinne schoren* 'kostelijke of eerlijk verkregen goederen'; *Godin!* - 'Ik weet het niet.'
godinne, houd je goed!
goïm, christen
goj, de mannelijkheid
gok bajes, speelhuis
gokken, spelen om geld
gokker, speler
goksie: voor de -, voor de grap
golof, melk
gondel, dame
Frits is verschud 'opgepakt'*: hij nam een vinkie* 'portemonnee' *met 23 centen van een gondel. Ik besteedde mijn laatsten schrabber* 'cent' *aan een kluif voor me gondel*.
ook 'de achterzak op de japon van een dame':
Daar zit een vinkie in die gondel. Kijk, wat een gondel, 't lijkt wel een gaper.
gondelbajes, gondelspiese, gondeltas, bordeel
gons, een steek, een por
goochem, loos
goochemerd, de rechter van instructie *Je moet voor den goochemerd kotsen* 'opbiechten'.
gooferd of *goofertje*, hoed
Geef je goofertje maar hier!
gooien, aanwenden
Ik heb er alle kienen 'sleutels' *opgegooid* 'aangewend'.
goozer, kerel; ook 'vrijer'
een haaie goozer 'een sterke kerel'; *uitgaan op sikkere goozers* 'dronken kerels'; *Heb je mijn goozer van avond nog gezien? Kijk me die goozers eens tippelen*.
goozertippelaar, die bij avond op dronken lui uitgaat, om ze te beroven
goozertjes, [kerels, vrijers]
Ik ga op de goozertjes tippelen.

gouden ploeg, grote dievenbende
gouden regen, rijke buit
gouden spie, gouden tientje (*fokse spie*)
goudvink, officier
grammonen, gereedschap voor inbraak
granderik, hemel
grandig, voornaam, deftig
grandig gekloft of *geklopt* 'deftig gekleed'
grandige, heerschap
Zeg grandige, stiek 'geef' *me een bas* 'stuiver', *dan heb ik net luimspieën* 'centen voor slaapgeld' *genoeg*.

grandige(r), politieman
grauwe erwten: hij is in de - gevallen, hij is mottig
grazen: iemand te - nemen, beetnemen, bedotten
greppel, grens
over de greppel gaan 'over de grens of naar 't buitenland gaan'
gribus, gevangenis; ook 'een verdachte steeg':
Pas op dat je niet in die gribus gaat.
grikse, wandluizen
grimmerigen, lachen
Loek, de gooser grimmerigt - 'Zie de vent lacht.' *Wat grimmerigt die gooser schijnheilig* - 'Wat lacht die kerel smerig.'
groen, dom, onnozel
Er zijn nog wel groene goosers onder de prinserij.
groene deken, het gras
luimen op de groene deken 'in 't gras slapen'
groentjes, onervaren jongens
grom, klein
grom, kleintje (kind)
Dat niese zit met grom 'is zwanger'.
grommerig, jong, klein
Hij heeft zulke grommerige jatten 'kleine handen', *dat hij haai* 'goed' *op de meeluk kan peezen* 'zakken rollen'.
grommetje, kind
Bet heeft twee kleine grommetjes. Ze zit den heelen dag met de grommetjes opgescheept.
ook 'meisje':
Een grommetje waarschuwde hem, dat de vrijer 'man' *een nijf in zijn jat had*.
Groot Bajes, strafgevangenis te Leeuwarden
groote knoop, rijksdaalder
grootlef, hart, moed; ook wel 'goed geluk, avontuur':
op groot lef tippelen 'zonder vrees, zonder iets te ontzien op diefstal uitgaan'; *Hij had bij 'Moeke' een goede cent schuld; dus ging hij op groot lef tippelen. Ze hebben hem op grootlef geplakt* - 'Ze hebben hem op goed geluk aangehouden.'
Groot-Mokum, Amsterdam
grijns, gezicht
Hij gaf den rus 'rechercheur' *een mekajem* 'klap' *voor zijn grijns, dat ie tuimelde*.
grijnzen, huilen
grijpelingen, vingers

haai, sterk, groot, bij de hand, geducht *een haaie gooser* 'een sterke kerel'; *een haaie lel* 'een grote borrel'; *een haaie drukker* 'een zware straf'; *Er is een haaie brand op de Nieuwmarkt. Hij is haai met de flik* 'de kaarten'.
habbekras, bagatel
Voor een habbekras kwam hij weer in de lik 'gevangenis'.
haberdoedas (appeldoedas), peuter, stomp, klap (*habe du das*)
hal, politiebureau St. Pietershal te Amsterdam
De kar met het gezeeferd blauw laken werd naar de hal gebracht.
half meier, 50 gulden (*meier* '100')
half poppie, halve gulden
halfvast, onzeker
Ik ga er halfvast op - 'Ik ben er niet zeker van.'
hallas (halles), herrie, drukte
halvebroer, boezemvriend
halve rooderug, 500 gulden
ham (heim), huis
Ik smeer hem 'ga weg' *naar ham*.

handje: een - geven, waarschuwen
handvol, 5 jaar
twee handen vol ‘10 jaar’; *Ik wed, hij krijgt kimmel* ‘3’ *jantjes* ‘jaren’. *En ik wed, hij krijgt een handvol* ‘5’.
hassebassie, slokje
hebbedinge, zaken

heetspeler, iemand, die met hartstocht speelt
heibel, drukte, rumoer, herrie, ruzie
heibelmaker, ruziemaker
heilie, drukte
Wat maak je weer een heilie.
heit, 5
heit jantjes '5 jaar'; *heit meier* 'ƒ500,-'
heit en dollet, 5 + 4 = 9
heitje, 5 stuivers (kwartje)
Ik zet er een heitje.
heitjes-piejijzers, kwartjesvinders
helle, wijs, slim
hengelen, de klink van een deur etc. lichten met behulp van een ijzerdraad
hengs, uitroep, bij het toebrengen van een kopstoot
hengst, klap, kopstoot
Schok hem een hengst - 'Geef hem een stoot of klap.'
hiep, schoen; ook wel 'klomp'
Meneer had zoo goed als geen hiepen om de kleezen.
hiepenmaker, schoenmaker
hintemer, gemene, vieze, ontuchtige kerel; sodomieter
hip, avontuurtje; ook 'snol'
Dat niese loopt op een hip. Ze kan hippies bij de vleet krijgen.
hobbelbak met daaien, tafel waarop met dobbelstenen gespeeld wordt
hoed, agent van politie
Hoed, spuug bloed. / Zooals de waterleiding doet.
hoek, brigadier van politie te Rotterdam
dubbele hoek 'majoor idem'
Hoerenkolkje, Oudezijds Kolk, een grachtje b.d. Prins Hendrikkade te Amsterdam achter de St. Nicolaas kerk
Ik wou de vink in het Hoerenkolkje gooien toen ik merkte, dat er nog cassavies in steunden.
Hollanders, sleutels met kruisen (zie *kienen*)
Ze waren bezig eenige Hollanders uit te peezen 'uit te vijlen'.
hommeles, twist
hondje, dubbeltje
hoofdsmeris, hoofdcommissaris van politie
hoog gaan, gearresteerd worden (*verschut gaan*)
Hoogeschool, gevangenis te Leeuwarden
hoogstapelaar, spotnaam voor iemand, die een schijntje verdient; schrijver van bedelbrieven in hoogdravende en hartroerende stijl
hortsik, paardevlees; ook 'paardenslager'
hotel Bellevue; id. *de houten lepel* etc., gevangenis
huidje, jas
huis, verstand
Ben je dan heelemaal je huis kwijt?
huppelwater, jenever

iep, mus
een jonge iep
iezel, huis
een leeg iezel 'een onbewoond huis'; *op de leege iezeltjes tippelen* 'op onbewoonde huizen uitgaan'; *Ik ga dat leege iezel op, om blauw* (verkort voor *blauw laken*).
immes (zie *emmes*), goed, echt, prettig *een immese lik* 'een goede gevangenis'; *immese schooren* 'best goed'; *Als ik maar één neutje* 'slokje' *gehad heb, voel ik me weer immes* 'lekker'. *Knijs immes uit je lampies* - 'Kijk goed uit je ogen.' ook 'heus':
Het is immes.

inspringer, opgeschoven raam
intippelen, binnengaan

jajem, jenever
jajemen, drinken

jajemer, drinkebroer
jajempie, slokje, borrel
jandoedel, jenever
jantif,[397**] Pasen
jantje, jaar
Hij was pas ontslagen van 2 jantjes.
jas, [een strop; voor-de-gek-houderij] *een jas krijgen* ‘slecht wegkomen; in 't ootje genomen worden’; *iemand een jas geven* ‘hem voor 't lapje houden, of hem erin laten vliegen’; *Hij heb een jas gehad* - ‘Hij is voor de mal gehouden.’ (zie *vrijzetter*)
jas: een - met staldeuren, een jacquet
jaspenen, zitten
Hij jaspent in de lik.
jat, hand
met de jat peezen ‘de hand ophouden, bedelen’; *Wat een jatte heeft die! Doe weg die jat*.
jatmoos (ook *jetmoos*), handgeld
Heb je wat benosseld, van avond? Noppes ‘neen’ *'k heb den heelen dag getippeld en nog geen jatmoos gehad*.
jatmouzen, kleinigheden stelen die met de handen te grijpen zijn, bv. appels, peren, een zakmes, etc.
jato, agent van politie
jatten, stelen (zie *jat*)
jatter (ook *jetter*), dief
Die goozers zijn zelf de grootste jatters.
jeile of *jeilie*, geschreeuw, ophef *Maak er maar zoo'n jeilie niet van*.
jen, grap
voor de jen ‘voor de leus’
jennen, spelen, liegen
Ik ga jennen. Jen wat voor me.
jenner, speler; ook: quasi-toeschouwer, die mee in 't complot is, maar zich houdt als een vreemde; ongeveer als voerder, verlokker
De jenner heeft de bank.
jennetje, leugen
jensen, gebruiken
een niese ‘meid’ jensen
jetje: ik gaf hem van -, een pak slaag
job, onnozel
job, schip, schuit, stoomboot
Hoe hard moest ik niet bavianen toen ik op die job was.
joekel (tjoekel), hond
Daar is een joekel in de bajes.
joentje, zie *joetje*
joet, 10
beis joetjes ‘20’; *joet bas* ‘10 stuiver’; *joet meier* ‘ƒ1000,-’; *Hij heeft er al beis joetjes opzitten* ‘20 jaar’.
joet-beis, 12
joet-dold, 14
joeter, 10 stuivers (halve gulden)
joetje, gouden tientje
Jokef, Jozef
joosie: je zult er een - aan hebben, ik zal je maar gelijk geven
joven, goed, mooi
een joven ponum ‘een mooi gezicht’
jouker, duur
7 pietermannen ‘7 gld.’ *is toch niet te jouker. Een poenbroekie is nog jouker ook, op Kattenburg betaal je er 7 piek voor*.

Jozef Godin, de brave Jozef
juutje, zie *joetje*
jijles, drukte, moeilijkheid

kaaien (zie *kajemen*), vallen
Moet ik hem laten kaaien of schiet jij hem aan?
kaairidders, sjouwerlui aan de kaden
kabanes (zie *cabanes*), herrie
kabs, alles kwijt; van alles beroofd
Ik heb hem kabs gehaald 'bij 't spel alles afgewonnen'.
kachel, stomdronken
kadin (kedin), veilig
De val is niet kadin - 'De gelegenheid is niet veilig.'
kaf, dorp, stad
kaf, 11
kaf of *kijf*, rug

kajem, val
Ze deden een kajem over een paar kooters ‘kinderen’.
kajemen, vallen
Een laat er zich kajemen en de rus ‘rechercheur’ *doet een tuimel over hem heen, dat zijn heele kanes* ‘hoofd’ *uit elkaar ligt*.
kajim, neus
kakebeenhuishouden, scheldnaam voor een magere
kakkies, voeten
Ze liep op bloote kakkies.
kalf, groot mes (zie *galf*)
Het scheelt me geen haar of ik haal hem een kalf door zijn bast.
kalfie, kinkel
Je hebt geen kalfie voor.
kalfsch, zilveren
het kalfsche medaille ‘de zilveren medaille’
kalie, water, rivier, haven
kalle, bruid
kallebak, politieagent
kalles, zilver; ook ‘niets’:
kalles kanteren ‘niets zeggen’
kalletje, publieke vrouw
kanebrajer of *kaantjesbrader*, iemand die zich over kleinigheden druk maakt
kanes, hoofd
kanker: makke met een -, 35 cent
kankeren, plagen, pesten
kanteraar, straatzanger
kanteren, zingen langs de huizen
kapoeres, kapoet, kapot (stuk)
Zijn tik is kapoeres - ‘Zijn horloge is stuk.’
kapsie, aanmerking
kapsie op iets maken
kapsoones, drukte
Die heeft altoos zoo'n kapsoones over z'n lijf.
kapsoonesmaker, opschepper
kar of *karretje*, rijwiel
kaskedoole, drukte
kaskenade, herrie
kaskienen, kleine sleutels voor kasten en kistjes
kassavie, brief, briefje
Ik zal een kassavie aan mijn gabber ‘kameraad’ *veeberen* ‘schrijven’. Ook ‘bankbillet’:
een kassavie van kimmel meier ‘300 gld.’
kast, bochel; ook ‘draaiorgel’
katezel, zie *kattebak*
katoen, kalm
dood katoen ‘volkomen kalm’; *Hou je katoen*.
katsen, kijken
Kats den grandige roojemen naar de seeferaars - ‘Zie de agent eens kijken naar de dieven.’
katsen (zie *kotsen* en *aankwatsen*), praten *een advocaat die goed katsen kan*
katser, veelprater
katsjef, slager die onrein vlees verkoopt
katsjemme, luimkeet, penne, slaapstee
kattebak, ook *katterik* en *katezel*, winkellade
Ik kan dien kattebak niet nemen; er steunt ‘is’ *gajes* ‘volk’ *in den winkel*.
katteborrel, glas melk
kattekop, scheepslantaarn, gewoonlijk van koper

kazer, vlees
bonzen met kazer ‘aardappels met vlees’
kedeevie, ook *kedeevid*, klap, slag, stoot *Jan gaf zijn niese een kedeevid in der lampies*.
kedin (zie *kadin*), veilig
keesie, pruim tabak
keet, herrie, drukte, janboel
Bij Lammetje, daar is 't me een keet; hier zitten er kienen te vijlen; daar studeert er een, hoe hij 't best een vin in een ruit kan zetten ‘een barst in de ruit aanbrengen, om ze zonder geraas uit te kunnen nemen’.

Ook ‘menigte’:
Wat een keet gajes!
keet (kit), zaak
luimkeet ‘slaapstee’
keggie, mik, broodje
keien: iemand op de - laten staan, hem niet meenemen in de kroeg; ook ‘iemand in de verlegenheid laten’
keilen, gooien
Hij keilde hem over de straat.
keiletje, slokje, borrel
Ik heb een keiletje of tien van den loensche ‘schele’ *gehad*.
kennef of *kennep*, kink, klap, stoot
kenijve, brood
kersepit, hoofd
kesef, zilver
ketippie, dubbeltje
kewijne, kaas
kezavie, zie *kassavie*
khein, loos, slim (zie *kim*)
khoug, kracht
Wat heb die vent een khoug in ze jatten.
kiebes, hoofd
kien: hij drukt -, hij zit vast, hij kan zich er niet meer uitredden
kiendop, klein persoontje
kienen, ook wel *kiejenen*, kopen
Ze zijn een jajempie wezen kienen ‘een borreltje gaan kopen’. *Hij verklaarde dat ie dien dag van mij een zwijntje* ‘fiets’ *had gekiend*.
Ook ‘opensluiten’:
Hij kient de deur open.
kienen, sleutels (ook *tandels*) *een mooi stel kienen*
kieren: ik had hem in de -, in de ramen, in de gaten
kim (khein), goed; ook ‘loos’
Dat smaakt kim.
kimmel, 3
kimmel meier ‘300 gld.’; *kimmel jantjes* ‘3 jaar’; *met ze kimmele* ‘met z'n drieën’
kimmelaar, 3 gulden
kimmel en dollet, 3 + 4 = 7
kimpet: in -, in de kraam
kin, ja; ook wel ‘stil’
kinematograaf, sleutel (woordspeling met *kien*)
kinf, luizen
Hij zit in de kinf.
kink, klap, stoot
kip, agent van politie; ook ‘hond’
kippen, aandeel, portie
Heb jij er ook kippen aan? Hij kreeg een roodruggetje op ze'n kippen.
kippenhok, school
kit, zie *keet*; zie ook *plattekit, luimkeet*
klabak, politieagent
klabbes, hoer
klanker, fles
een klanker neurie ‘een fles drank’
klapper, kamer
bovenklapper ‘bovenkamer’; *luchtklapper* ‘bovenhuis’
kleerenprik, kleermaker
kleezen, voeten

Hou je kleezen een beetje voor je, je schopt tegen me broek op. Die heit me een paar kleezen! Denk om je kleezen.
kleine knoop, gulden
klepelstok, een stok met een gleufje aan de voorzijde, gebruikt om de *kwak* 'winkelschel'
over te tikken 'vast te houden'
kletspatet, hoofdzeer
kleum, slaag
Je kunt nog kleum krijgen.
kleur houden, blijven ontkennen
klimmerd, [klauterpartij]
Om daarbij te komen, moet ik een geduchte klimmerd maken.
klinkertje, glaasje
kloek legem, pond brood
kloek met kuikens, stel gewichten
kloft, kleding
Je bent godin gekloft 'netjes gekleed'.
klofting, kleren; ook wel 'beddegoed'
klok, voor 'uur'

onder de klok tippelen ‘naar de dokter lopen op spreekuur; ziek zijn van jongens of meiden die met de neus in de wind hebben gelopen’; *De drukste klok van den Jodenhoek is 11 uur*.
klok met kuikens, stel gewichten in blok
klokkie, horloge
klomp, grote neus
klopdaai, man met een zeer hoofd
kluif, een hartig stuk van de slager; schertsend, voor ‘een stuk koek’ *Moeke, geef me een bak zweet* ‘kom koffie’ *met een kluif*.
kluisgaten, ogen
kluit, grote hoeveelheid
een kluit geld
klijf, zilver (zie *timtim*)
klijfsch, zilveren
klijfsche speentjes ‘zilveren knipjes; beursjes’
knaak, rijksdaalder
loensche knaken ‘valse rijksd.’; *Je krijgt bij den snees nog beis knaken voor dat pijtje* ‘jas’. *Die ander heeft je een lammetje gegeven; het is mij een knaak waard*.
knageling, rat
knaker, portemonnee
knappert, pistool
knappers ‘pistolen’
knar, hoofd
Hij heeft een harde knar. Ik kreeg onverwachts een mep tegen me knar.
knees en *kneesde*, kende (van *knijzen* ‘kennen’)
Zij kneesde mijn niese.
kneibel, sterke, potige kerel
knikker op het dak, brigadier van politie in Amsterdam
knikkers, biljartballen
knippen, aanhouden
knobbel- of *knopsmeris*, brigadier van politie in Amsterdam
knoften, zie *kloften*
knok, slag; ook ‘slaag’:
Dat ir er een, die je knok kan geven. Zij was bang, dat zij knok kreeg van mijn niese.
knokken, vechten, slaan, stukslaan; ook ‘wisselen’:
Hij had dat poen ‘geld’ *nog niet geknokt*.
knoloog, schele
knolsmeris, bereden politieagent *knopknolsmeris* ‘bereden brigadier in Amsterdam’
knoopje, dubbeltje
knul, vent
Die knul, die de knaken ‘rijksd.’ *maakt, was bijna geschaakt* ‘gesnapt’.
knurf, klap
Hij kreeg een knurf in zijn tronie.
knijzen, ook *knijtsen*, kijken
stijf staan knijtsen; Zij knijsden hem goed in de lampies. Knijs even uit, of er wat op de vlakte is. Al de buren stonden voor het raam te knijzen.
Ook ‘kennen’:
Ik knijsde hem noppes - ‘Ik kende hem niet.’ *Een broocher, dien ik niet knijs*.
koef noen, twee Hebreeuwse letters, K en N, gebruikt voor ‘kost niets’
koeskoepee, bed, slaapplaats
koetsef, diamant (roosje)
koetsef blinker, briljant
koffer, bed
Ik ga naarden koffer. Hij gaat met zen mokkel in de koffer.
kokkerd, een grote; een grote neus bv.
kolf mes (zie *galf*)

konkel, koffieketel
kontslinger, achterjaszak
kool, bedrog (*seibel*)
iemand een kool stoven
kooler, spoortrein
Pleite gaan met de kooler is altijd gevaarlijk; zoodra de zaak ontdekt is, gaat het naar alle kanten rikketikketik en je bent zoo gesjankt- 'Met de trein er van doorgaan is altijd gevaarlijk, zodra de zaak ontdekt is, wordt naar alle

kanten getelegrafeerd en je wordt direct aangehouden.'
koone, aangezicht
kooter, kind
De kooters zijn naar school. Heb dat niese een kooter? - 'Heeft die meid een kind?'
kooterum, klein
koperen bout, agent van politie in uniform
koppie, dubbeltje
kopstoot, een stoot met het hoofd, van onderen tegen iemands kin, waarbij het woord *hengs!* wordt gesproken; de gestotene valt in de regel duizelig achterover en wordt beroofd
kopzorg, bekommering
Heb daar geen kopzorg over - 'Bemoei je daar niet mee.'
korpus delik, bewijsstuk (*corpus delicti*) *Ze heb het korpus delik* - 'Ze is zwanger.'
kortjan, matrozenmes
kotel bajes, gevangenis
kotsen, braken; ook 'opbiechten' (zie *katsen*):
Je moet voor den goochemerd kotsen -'Voor de rechter van instructie moet je opbiechten.'
koud maken, vermoorden
kousjer, zuiver
Dat zijn kousjere bullen. Je zou bij je olmse 'ouders' *toch een veel kousjerer leven hebben dan in zoo'n spiese*.
kout, mes (zie *nijf, galf, nifterik*)
kraak, inbraak
een krakie zetten 'een inbraak doen'; *Twee vrijers waren bezig met een kraak*.
kraanoogen, spelden
Leverworst met kraanoogen aan een joekel 'hond' *geven om hem stil te maken* 'te doden'.
krabbedaaier, vechtersbaas, ruziemaker
krabbelpoj, inkt
krabber, breekijzer
krakeling: ze verlunzen geen -, ze verstaan geen woord
kraken, inbreken
Het nobele volk neemt den nacht voor den dag; bij dag luimen ze, bij nacht kraken ze.
kraker, inbreker
Hij stond bekend als een kraker.
krakertje, borreltje
krankjorem, krankzinnig
krates (kriek), gebochelde
krats, streep; streep door de rekening, teleurstelling; een niet in de loterij
krauter, politieagent
kreeft, vlees
kreischen, schreeuwen
kren, meid
Ze zit met kren - 'Ze is zwanger.'
Krententuin, Veenhuizen
kriek, gebochelde
krien, zilver
krot, verdacht huis
kruif, kwast, verwaande kerel, grootdoener
krummeldieven, minachtend voor 'pruldieven'
Dat is een mooie stad om te jatten voorde krummeldieven.
kug, brood
kuierstokken, benen
Neem je kuierstokken - 'Pak je weg.'
kuil, kelder; ook *diepert*

bierkuil ‘bierkelder’; *We gaan naar de kuil van Moeke*.
kuiten: neem de -, maak benen; zet het op een lopen
kutpooier, iemand, die leeft van zijn meid of vrouw (zie *behojjebikker*)
kwak, winkelschel
De kwak doet ting-ting. Tik de kwak over - ‘Hou de schel vast.’
kwakkie, kleine hoeveelheid
De snees ‘opkoper’ *zou de daaien* ‘diamanten’ *bij kwakkies laten verslijpen*
kwant, flink
Dat vind ik kwant van hem.

kwart meier, ¼ van ƒ100,-; bankje van ƒ25,-
kwats, uitroep
Kwats! die zit er weer in (wordt bedoeld: in de gevangenis).
kwiek, vlug
kwinten, zakkenrollen
kijf, zie *kaf*
kijletje (zie *keiletje*), slokje

labe, hele hoop; een boel
Daar zal wel een labe van in de flik 'krant' *steunen*.
lak: ik heb er - aan, [het kan me niets schelen]
Er is lak aan me te verdienen - 'Ik laat me niet beetnemen.'
laken: blauw -, lood
lakijfe (lekijve), beminde, vrouw
lammet, 30
lammetje, 30 stuivers
een lammetje 'een daalder'; *Veel schokt hij er niet voor, maar toch altijd wel een lammetje. Die ander heit je een lammetje gegeven; 't is mij een knaak waard*.
lamp, politie, onraad
tegen de lamp loopen
lampies, ogen, smeerpitjes, waspitjes *iemand blauwe lampies slaan; Laat je lampies goed knijzen* - 'Kijk goed uit je doppen.'
landing, ruzie
De gooser heb landing met ze niese gehad.
last: hij heb de -, zoveel hij dragen kan, knap dronken
lat, stok, sabel, kerfstok
Me olmse had daar aardig op de lat 'op de pof, op krediet' *gedronken*.
laten zakken, in 't water gooien
latkip, agent van politie
laulem, ten minste
lausie, ei
laveloos, stomdronken
Dat kren is laveloos - 'Die meid is stomdronken.'
laven, dronken maken
lawaje, begrafenis
Daar gaat een lawaje voorbij. Krijg een lawaje in je huis! (verwensing).
lawajen, begraven
Ik ben uit lawajen geweest.
lazerus, stomdronken
Och meneertje heb meelij met mijn, / Ik zal nooit weer lazerus zijn.
leb, lief
Saarleb 'Saralief'
leepoogen, etterende ogen
lef, moed
zuipen op lef 'drinken op avontuur'; *op groot lef uitgaan* 'willen stelen tot elke prijs' [zie *grootlef*); *Om te moorden, daar heb ik nooit lef voor gehad. 't Was een heele lef* 'een stout stuk' *voor me*.
lefjongen, een jongen met moed; durfal
legem, brood
lekijve, zie *lakijve*
lel, borrel
een haaie lel 'een grote borrel'
lenzelink, luisteren (zie ook *lunzelink*)
lenzen, kijken
Lens goed uit je doppen.
leuningbijter, leegloper

leut, koffie
lichten, rollen
Ik knijsde dat de platvink werd gelicht - ‘Ik zag dat de portefeuille werd gerold.’
lichterik, dag
lik, gevangenis
een linke lik ‘een strenge gevangenis, waar 't niet deugt’; *een immese lik* ‘een goede’
likkar, celwagen
link, loos, slim, niet pluis, gevaarlijk, lelijk, niet te vertrouwen (zie *verlinken*)
link tegen link ‘list tegen list’; *een linke slag* ‘een slinkse streek’; *een linke broger* ‘een lelijke vent’; *het link* ‘poli-

tie'; *Steun niet meer op die val, het is er veel te link geworden* - 'Ga niet meer in dat huis; 't is er veel te gevaarlijk geworden.' *Zakkenrollen is een link werk. Dat is een linke pernoose* 'gevaarlijke taak'.
link dajem, valse eed
linken, bedriegen
op link nemen 'er in laten lopen'; *De rechters wouen hem op de link nemen. Laat je niet linken*.
linken en lenzen, kijken en loeren
linkgajes, niet te vertrouwen volk; slecht volk; politie
linkmiggel, grappenmaker; ook wel 'akelige vent of deugniet; gevaarlijke kerel, die de jongens aflegt'
lippies, sleutels met smalle baarden
loebertangetje of *loevertangetje*, halve cent
loeder, dweil, slobber; meid van slecht allooi
loefie, halve cent
De kerel valt dood over een loefie, ofschoon hij bulkt van geld.
loegie, spel kaarten
loeken, kijken
Loek reis even in dat spoormeelukje. Je komt voorbij, maakt een veter van je schoen vast en loekt terwijl even naar 't slot. 's Avonds ga je er een paar kienen opgooien, of het soms springt.
loen, bedriegelijk, vals
schermen met een loen jatje 'zich mal houden, zich krankzinnig aanstellen'
loene, slecht, kwaad
loenen, vals doen
loenenaar, valse kerel, verraderlijke kameraad
loensch, scheel, schuin, onecht, vals; ook wel 'koper'
de loensche 'de schele'; *een loensche oksenaar* 'een horloge van onecht goud'; *loensche knaken* 'valse rijksdaalders'; *een loensche brommer* 'een koperen ketel'; *loensche glimmerikken* 'schele ogen'; *Ze kijken zoo loensch*.
loensche cassavies, valse bankbiljetten
loensche daai, valse diamant
loensche sjoefe, meineed
loensch poen, vals geld
loentjes, leugens
Ik vertel je geen loentjes.
loentjes draaien, moppen verkopen
loep of *loepie*, horloge
Hij heb een loep in de meeluk.
loerie, chocolade
Hij heb loerie gegapt.
lokvogel, de voerder bij de kwartjesvinders
lollepot, wellustige vrouw; vrouw die zich aan ontucht met vrouwen overgeeft
lol-tiejijs, middel tot het opwekken van vrouwelijke wellust
lommerdbriefje: doorgefourneerd -, hoer
lommerdspiese, bank van lening
lood, geld
een plak lood op den kop hebben 'dronken zijn'; *een dot lood*, ook *een poet lood* 'een hoop geld'; *'t Schijnt dat jij je lood niet op kan*.
loodpot, [geldpot]
Men kan wel zien, waar de loodpot zit. Hier heb je de loodpot - 'Hier is 't geld.'
looien, kloppen, vechten
loojig, zwaar
Dat blauw laken is loojig - 'Dat lood is zwaar.'
lorum, zwendel
loste, alles kwijt (zie *kabs*)

Ik ben glad loste ‘zonder een cent’.
lousie, ei
louw, niets, weinig, neen
voor louw ‘voor niets, gratis’; *Raffie, ga je mee?* Antw. *Louw* ‘neen’. *Sjak me louw* - ‘’t Kan me weinig schelen’ (*schadt mir lau*.)
louwfikus, niets
louwfikus te beknijzen ‘niets te zien’

louwloene, slechte zaken, tegenspoed
louwpoekelen, niets zeggen, niets meedelen
louwsmoezen, id.
Ik moet kotsen 'opbiechten' *voor den goochemerd* 'rechter-commissaris', *maar ik smoes louw* 'ik zeg niets'.
lovie, geld
lovie in de meeluk 'geld in de zak'
luchtklapper, bovenhuis
luffie (zie *loefie*), halve cent
luikes, stiekum, stilletjes, in 't geniep *'t Manvolk houdt zich in zulke gevallen altijd luikes*.
luimen, slapen
Ze konden van nacht op de brits luimen.
luimkeet (luimkit), slaapstee
luimspiese, slaapstee, logement
luisterlap, oor
lul, suffer, domme kerel
een lul van een brooger
ook 'dupe':
Hij is de lul - 'Hij betaalt het gelag' of 'Hij is gesnapt'.
lummelhout, mannelijkheid
lunzelink, kijk om je heen, laatje niet uithoren of beluisteren (zie ook *lenzelink*)
lunzen, zie *lenzen*
lurven, kleren
Ik pakte hem bij zijn lurven.
lussen: ik lus hem, ik wil met hem vechten; ik durf hem aan
lijk, versleten vrouw
lijnschieter, suffer
lijntrekken, rekken
lijpen, drinken

macher, koopman, boerenbedrieger, kwakzalver
maf, slaap
maffen, slapen
maffie, kwartje
maholle, bedorven, kapot
majem, water
tof majem 'goed water'; *link majem* 'slecht water'; *Ik gooi hem in de majem. Geef me een glas majem. Ga dit majem maar niet buizen* 'drinken' *het is link*.
majemen, regenen
Het majemt dat het giet. Het blijft maar doormajemen.
makke met een kanker, 35 cent
makkes, slaag, klap, last, onheil
Hij gaf haar een linke makkes in der koone - 'Hij gaf haar een klap die raak was in haar aangezicht.' *Daar zit makkes voor'm aan* - 'Daar krijgt hij last mee.' *Er zijn lieden die niet houden van makkes en peigere* 'bedorven' *visch*.
maling: iemand in de - nemen, iemand er tussen nemen of voor de gek houden
Ik had uit de maling kunnen zijn - 'Ik had voor altijd binnen kunnen zijn.' *Ik heb er maling aan*.
malogemen, werken
malogemer of *maloochum*, werkplaats *foksmalogemer* 'goudsmidswerkplaats'; *De grandige knijst naar het gajes van de maloochum* - 'De agent kijkt naar het volk van de werkplaats.'
maloochum (melogo), werk
mangen, vragen
mannetjesputter, sterke kerel
mansjen (mansj maken), aanprijzen; recommanderen

mareedsemen, stelen
mareedsemer, dief
marwiegen, stelen
marwieger, dief
masker, pand (voor de bank van lening)
massel, winst, geluk, voorspoed *Aan gestolen goed is geen massel* 'gedijt niet'.
masselen, goede zaken
masselen broocher 'geluk man!'; *Hij is in zijn massel* - 'Hij heeft geluk.' (*Il a de la veine.*)

massematten, handel, negotie, zaken; ook wel ‘gestolen buit’
matograaf, sleutel (zie *kinematograaf* en *motograaf*)
matschudding, herrie, ruzie
matses, Paasbroden
mattenklopper, tien gulden (gouden tientje)
mauwerik, kat
meegig, lui, suf (ook *meelig*)
meeleg, zout
meeluk (meelik), zak *poen in de meeluk* ‘geld op zak’; *een meeluk schoren* ‘goederen’; *een meeluk koffie*, etc.
meelukpeezer, zakkenroller
meie(r), 100
een goede meier ‘een goede ƒ100,-’; *½ meier* ‘50’; *¼ meier* ‘25’
meier, man
Houd den meier in de gaten.
meikever, zwerver, schooier (ook *merwiecher*)
meilig, koning
meiligin, koningin
meimus, dood
Hij gaat meimus. Ik zal je meimus slaan.
meine-deine, Duits hasardspel met kaarten
meis, lijk
mekajem, grote hoeveelheid, een hoop, een klap
Daar lag een mekajem oksenaars achter die ruit. Jongens met een mekajem poen in de meeluk. Ga weg of ik geef je een mekajem. Wat een mekajem gajes op de vlakte. Het wemelt van russen. Als ik alles bij mekaar had, wat ik van me leven geslagen ‘bemachtigd’ *heb, dan had ik mekajem*.
Ook gebruikt voor ‘veel slaag’:
Hij geeft 't dier mekajem, als 't niet loopt.
mekattering, ook *bekattering*, beschuldiging; ook ‘ruzie’:
Ze hadden een mekattering met een kar met blauw laken.
melane, lading
Ze kregen de melane - ‘Ze werden dronken.’
melogo of *melogem*, werk (zie *maloochum*)
melojen, wenken
mem, 40
meneertje, de commissaris van politie
menobbel, monster, bijzonder lelijk schepsel
mep, klap, stoot
meppen, beetnemen, stelen
katten meppen; kattenmepper; Ik laat me niet meppen. Wat praat je van meppen? Ik zal de spieën hebben, die jij van een ander gemept hebt.
mepschooren, onbruikbare goederen (zie *nepschooren*)
merode, neerlaag, armoede
Hij is nou in de merode ‘aan lager wal’.
merriekie, moeder
merwiechers, meikevers, landlopers, dieven
mesokke, mesjoche, mesjoege, mezokke, gek, suf (zie *besjoche* ‘gek’)
Schele Mie heeft zich ook mesokke gehouden.
mezoles, ook *bezoles*, bedorven, kapot; ook ‘ziek’ - vlees dat ruikt; boter die sterk is; een ei dat niet vers is, heet *mezoles*
Kijk eens wat een knap mokkel daar voor de glonissen scheft, maar neem je in acht voor dat niese. Ze is mezoles, dat kan je aan der patsjif wel zien.
mezoomen (mesomme), geld
middendek, sleutel (zie *kienen*)
miegen, wateren

mieg-tiejijs, pisbak, urinoir
mieniker (bij verkorting *mien*), vuilik; een kerel die gnieperige streken uithaalt
miesgasser, zie *miskaf*

mietje, iemand die een hekel heeft aan de vrouwen; in de regel 't zelfde als *hintemer, flikker*
miezig, schuldig
Ik heb me nooit aan een portemonnaie miezig gemaakt.
miggelaar, uitkijker; iemand die op uitkijk staat
miggelen, lachen.
Hij miggelde link en ze schokten hem een jantje - 'Hij lachte verdacht en ze gaven hem een jaar.'
mik, buik, maag
Hij heeft zijn mik weer vol. Sla dit treitertje 'broodje' *maar vlug in je mik*.
mikwe, bad
Den avond voor den trouwdag moet het Joodsche meisje een mikwe nemen.
mimmele, moeder
minette, poesje, jonge dame, snolletje; iemand die het *minetten* uitvoert
minetten, strelen, kittelen; likken van de geslachtsdelen
miskaf, miskuiken, misgasser, miesgasser, vuilak, akelige vent, sodomieter
misslaan, te kort doen; geld achterhouden en dus niet eerlijk delen
Hij heeft me een meie misgeslagen 'ƒ100,- te weinig van de buit gegeven'. *We waren allen godinne jongens, misslaan hebben we mekaar nooit gedaan*.
misslaander, iemand die 't gestolene niet eerlijk deelt.
Moeke (Moeke Kommers), kelder Nieuwe Markt 19, Amsterdam
mok, beker
een mokkie bruin 'een kop koffie'
mokkel of *mokkeltje*, meid, geliefde
mokum, stad
Groot Mokum 'Amsterdam'; *Klein Mokum* 'Rotterdam'; *Mokum Mollof, Mokum Alf* 'Amsterdam'; *Mokum Reis* 'Rotterdam'; *Mokum Beisz* 'Berlijn'; *Er zijn hier in Mokum* 'Amsterdam' *geen goede tiejijzen* 'geen welvoorziene brandkasten' *meer*.
Mokumer, Amsterdammer
molleke, zie *mokkel*
Mollof, Mokum Mollof (Groot Mokum), Amsterdam
molm, geld
een kattebak met molm 'een winkellade met geld'; *Ik weet dat er molm steunt* 'dat er geld zit'.
monnie, geld
moord: de - steken, om 't leven komen *Steek de moord* - 'Krijg een ongeluk.'
moos, geld
mootvlek: hij peest met de -, met 9 dobbelstenen
moppentrommel, effectentrommel, geldkist
morf letten, goed opletten op 't geen iemand zegt
morig, vrees
Hij schokt geen morig - 'Hij is niet bang.' *Ben je morig? Hij schokt morig*- 'Hij is bang.' *Je zult zien dat hij morig schokt* - 'Je zult zien dat hij wegloopt.' *Hij peest morig* - 'Hij werkt niet vastberaden.'
mot, twist
motlap, mottige
motograaf (zie *matograaf*), sleutel *Heb je de matograaf pekaan* - 'Heb je de sleutel bij je?'
muim, slaag
muimen, slaan
munt: smak hem -, werp hem tegen de grond
muntmeter, brandkast
muziekdoos, brandkast
mijlie, mond
Hoor eens, wat een mijlie 'wat een grote mond'.
mijmus, dood

naai, bij de hand
nafke, meid (ook *nefke*)

Als ik met hard werken wat verdiend had, dacht ik: 't Is voor me nefke.
nafkoone, meid
najin, oog
nase, neus
nefke, meid
negenweker, iemand die maar half voor zijn kost berekend is
nekijve, zie *lakijve*
nemen: zich laten -, [zich laten] beetnemen
nepschooren (zie *mepschooren*), onbruikbare goederen
neuren, rondgaan om te zien of er iets te stelen is
neurie, drank, sterke drank
neuriespiese, herberg; ook 'huis met kelnerinnen'
neus, 2 (bij 't dobbelen)
aas-neus '1-2'
neut, hoofd
Je wordt al aardig olmsch met je kale neut.
neutje, slokje
een neutje kraken 'een borreltje drinken'
neuzen, kijken
Ga je mee neuzen in 't woud ''t Vondelspark'.
niese, dame, meid
Dat niese van hem is ook naai 'bij de hand'.
nifteren, doden
Hij moet genifterd worden.
nifterik, mes
nobel, geschikt, goed, vertrouwd, veilig *een nobel spiese* 'een vertrouwde herberg'; *Jongens, de val is nobel* 'de gelegenheid is schoon'.
Ook 'gepakt':
Hij is nobel.
nobele, man, vrijer
Wat doet je nobele? Die luimt nog. Dat liet de nobele 'de man' *zich geen tweemaal zeggen*.
noen, 50
nooien, uitnodigen, uitdagen
noppes, neen, niets
noppes poen 'geen geld'; *noppes pekaan* 'niets bij me, niets op zak; van mij is niets te halen, niets voorhanden'; *Er steunde noppes in de platvin* - 'Er zat niets in de portemonnee.' *Ik wou een sjaans* 'kans' (chance) *bij haar hebben, maar noppes, hoor je* ''t gaf niets'.
noppes kotsen, niets zeggen
nor, 't hok, 't cachot op 't politiebureau *in de nor*
nosselen, stelen
Heeft Bet van avond nog wat benosseld?
nosteren, vloeken; ook wel 'spreken'
nosterik, boek
notting, niets (*nothing at all*)
nijf, mes
nijs, moed, lust.
Die heeft nijs om wat te bedissen 'moed om te stelen'.

oj, wel, wat moet je?
okketaaien, iemand te weinig geld terug geven, door kelners, en bij ontdekking het teruggehoudene op de grond laten vallen, alsof 't bij vergis ergens was blijven hangen
oks, degelijk, goed
een okse oksenaar 'een goed horloge'; *Zoo gaat ie oks. Dat smaakt oks*.
oksenaartje, horloge

een foks ‘een gouden’; *een halffoks* ‘een zilveren’; *een loensch* ‘een nikkelen of koperen’
olf, 1
olms, oud; ook ‘gek’ of ‘kinds’; een die *zich olms houdt* heet een simulant; *een olmse serrore* ‘man’; *een olmse niese* ‘een oude vrouw’; *een stuk van een olms hemd; Een paar olmse lappen dienden voor kousen. Wat doet ie weer olms. Laat dien gooser toch, hij is olms*.
olmse, ouders
Ben je weer bij je olmse thuis?

ook enkelvoudig, voor ‘vader’ of ‘moeder’:
Ik ga naar mijn olmse. Mijn olmse schokt ‘geeft’ *mij nog wel eens wat; hij heeft nog al wat molm*.
olmspiese, oudemannenhuis; ook ‘gekkenhuis’
oltrip, sigaret (*Old Rip*, een sigarettenmerk)
omslaan, bekennen
omslag, omtrekkende beweging
een omslag maken ‘door een of andere slinkse manoeuvre iets bewerken’
onderkruiper, klein mannetje
onderkruis, sleutel (zie *kienen*)
onderzeil: iemand - brengen, iemand in slaap maken
ongodin, onoprecht, niet waar
Oome Jan, de bank van lening
oosser, neen, neen!; een krachtig van de hand wijzen
opgaan, gestraft worden
Zou hij opgaan? Toch is die gooser niet opgegaan voor dat zwijn ‘fiets’. *Wie dekt, gaat net zoo goed op als de dader die verschut wordt*.
opjacht, kostwinning
opknappen, [een straf uitzitten]
2 *jantjes opknappen* ‘2 jaar in de gevangenis zitten’
opladen, voeren, bewegen
Hij laadt den sooger op - ‘Hij bewerkt de man om bv. aan 't kaartspel deel te nemen.’
oppikken, opvangen
een vreempie oppikken
orel, christen (zie *gnorel*)
ottenoj (zie *attenoj*), Heer in de hemel!
ousten, praten
Oust zachter - ‘Praat niet zo luid.’
overbruggen, overbrengen, verklikken *Dit werd alles door dien punt* ‘bochel’ *overgebrugd*.
oxenaar, horloge (zie *oksenaar*)
paaltje, stuk roggebrood (in de gevangenis)
Krijg ik van avond je paaltje.
padjakker, deugniet, schelm
pafferik, vuurwapen, pistool, of revolver
De oude Peters draagt altijd een groote pafferik bij zich.
pageintjes (zie *geintjes*), aardigheden, grapjes
Hij had enkel wat pageintjes in zijn brief geschreven.
pakslinger, scheldnaam voor ‘Jood’
palmegoone, een koloniaal
palmer, soldaat
Daar tippelt een palmer.
panas, chef, directeur; ook ‘winkel’ of ‘lommerd’
Breng het maar naar de panas.
paradegeld, geld van een ander, dat iemand bij zich draagt om mee te pronken
parademaker, bluffer die opschept met geld dat niet van hem is
paradet, kletskop, zeer hoofd, schurftkop [zie *parrig*)
parag, scheldnaam voor ‘Jood’
paraplu, koepelgevangenis (Haarlem, Arnhem, Breda)
parrig, hoofdzeer (zie *paradet*)
passe-route, vagebond
patatters, aardappelen
paternosters, handboeien (*braceletten*)
patet, hoofd
patjakker, deugniet, fielt
patsjif gezicht

pattisj, zwanger
peesvrijer, werkman
peezen, werken
Hij peest met de flik - ‘Hij werkt met de kaarten.’ *Peezen is goed voor de paarden* - ‘’t Werken is voor de dommen.’ *We zullen morgenavond gaan peezen, misschien is de val dan nobel* ‘de gelegenheid schoon’. *Jan is een gooser, die nooit*

peest, hij steunt den heelen dag in het neuriespiese.
peget, 2
pei, 80
peiger, dood, aas, lijk, kapot, bedorven, rot... van dieren
peigere visch
peiger maken, dood maken
peigeren (peieren), sterven, doodgaan
pekaan (piekaan, bekaan), hier, aanwezig, voorhanden
pekaan nemen 'in beslag nemen'; *noppes pekaan* 'niets in de zak'; *Ze nemen een dronken gooser pekaan* 'inrekenen'.
penne, slaapstee
platte pen 'slaapstee onder de blote hemel'
penneboes, huisbaas, slaapsteehouder
pennen, vingers
wijspen, ringpen
pennetje, sigaret
pennooze, neus
permonje, verlof
Als ie visschen wil moet ie altijd permonje vragen aan ze temeie.
pernooze, kostwinning, werk, jacht
Hij gaat op de pernooze. Kon ik met de pernooze niets verdienen, dan bikte ik niet 'had ik niets te eten'. *Zoo'n tippelaarster peest meteen op vinkies, dat hoort bij die pernooze thuis*.
pernoozemannen, mannen van 't vak
Hij heeft onder de pernoozemannen den naam van vinkendresseur 'zakkenroller'.
perriekie, vader
personsie (presonsie), verdenking (*presumptie*)
pesaules, aangebrand, veneriek
pestman, gierigaard
peut, slaag, klappen
Het doet me lol, dat de russen 'rechercheurs' *zoo'n peut gehad hebben*.
philippie, muntbiljet of bankbiljet van 10 gld.
de philippus 'het geld'
pichem, Jood
pickpocket, zakkenroller
pié, buurt
hoerenpié; Ruiterpié 'Pieter Jacobstraat te Amsterdam'
piechern, suffer[397***]
piejijzers: heitjes -, kwartjesvinders
piekelman, ook *piek*, gulden
Ik heb een mooi vinkie 'portemonnee' *in dat spoormeelukje* 'zakje' *gezien, met een piekelman er in. Ik ga er op peezen* 'er moeite voor doen'. *Dat was de man 4 piek* 'vier gulden'.
piekeren, denken
piemelen, huilen
piender, loos, bij de hand
Hij was hem te piender af.
piepen, slapen; maar ook 'wegsluipen, vluchten, lichten', enz.:
Hij schijnt hem gepiept te hebben. Ik piep hem, hoor! - 'Ik maak me uit de voeten.' *Het is gepiept* - 'Het is gebeurd.' *Hij heeft een ezeltje gepiept* - 'Hij heeft een lade gelicht.'
pieper, aardappel
pièr of *piejèr*, opkoper (*Pierre*, naam van een *snees* in Den Haag)
pierder, speler, nachtbraker
pierement, harmonica
pieremezeur, cent
pieren, spelen, nachtbraken

(*pierewaaien*)
pieskapee, loopje, grapje
Maak geen pieskapeemee mij - ‘Neem geen loopje met me.’
pieterman, gulden
Zeven pietermannen is toch niet te jouker ‘duur’.
pietsie (bischen), weinig
De motlap vond 6 heitjes wel een pietsie min - ‘De mottige vond 6 kwartjes wel wat weinig.’
pikke, de duivel
pikken, nemen

een oksenaartje pikken
pikker, matroos
pil: iemand de - ingeven, iemand beduiden wat hij doen of zeggen moet; suggereren
pin, ketel
een koperen pin
pinkeling, pink
pinter, slim (zie *piender*)
piot, soldaat
pit, moed
Hij heeft nog al pit.
plak, halve stuiver
planten, verstoppen
plat, stil
We moeten die getuige zien plat te maken. Ik moet haar met zoete woordjes plat maken 'sussen' *om haar mee te krijgen*.
plat: zich - maken, buiten slapen
plattekit (stille kit), winkel waar men gestolen goederen koopt
platvink, portemonnee
een platvink met knaken 'rijksd.'; *Hij zei, dat er noppes in de platvink steunde*.
platvink, zakportefeuille, tas
pleite (ook *pleiter*), weg
pleite gaan 'weglopen, weggaan, zich bergen'; *Ga maar pleite, het is een beetje link* 'onveilig'; *ze knijzen op je. Is de smeris pleite? Hij is pleite gekommen* 'weggekomen, ontkomen'. *Ik tippel gauw pleite* - 'Ik loop gauw weg.' *Ze hadden juist nog tijd om pleite te tippelen*.
pleite maken, wegwerpen
de vonk pleite maken 'het licht uitdoen'; *Daar kwam een rus* 'smeris' *aan, zoo hard hij kon, en wij pleite*.
pleite scheften, weglopen
plentie, genoeg
ploeg, vereniging
de gouden ploeg (van jongens in Haarlem)
ploeteren, werken
pluk, werk
Zie dat je pluk krijgt.
poedel, agent van politie
poeierpen, sigaret
poekelaar, prater, iemand die niets kan zwijgen, babbelaar
poekelen, praten
louw poekelen 'niets vertellen'; *Je poekelt over dingen, waar je geen verstand van hebt. Ze begrepen eerst niet, wat ik poekelde*.
poen, geld
poen in de meeluk; Daar steunt een dot poen. Hoe kom jij aan poen, dat je met de melane 'dronken' *thuis komt?*
poen, een, een opschepper, een gemene vent
poenbroekie, broek zoals de jongens op de Zeedijk dragen, nauw over de knieën en wijd op de *hiepen* 'schoenen'
poengassie, pet
poeplappie, zakje met geld
Hij heeft een aardig poeplappie.
poerem, drukte
poet: een - lood, een hoop geld
poets, politiebeambte
poj, water
politoeren, blanketten, schminken
pompertje, valse sleutel

een pomper met 5, 6 of 7 tandjes; Leen mij dat pompertje voor die val ‘huis’.
ponem, gezicht
Dat niese heeft een joven ‘knap’ *ponem, een leelijk ponem*.
pooien, eten
Moeke, schok wat te pooien. Ik moet maar zorgen, dat er wat te pooien is, jij brengt geen spie thuis. Zij kon zelf wel haar pooien verdienen.
pooier, dikvreter; kerel die met een meid leeft, die voor hem de kost verdient
Als ik zoo'n pooier moest hebben, liet ik hem gauw den moord steken ‘om hals komen’.
pooier, staalboor

poozer (posser), duit
Ik had geen posser in de meeluk. Daar is geen posser te verschieren ‘verdienen’.
poozetjat, platzak
pop (*poppie* of *poppetje*), gulden
poppekast, bedstede
pores, koe, stuk rundvee (*beheime*)
poser, vlees
posjer (zie *poozer*), cent, duit
posser (zie *poozer*), duit
posterik, deur
pot, smeltkroes
poteten, beloning
De versliegeraar kreeg ƒ25, - *voor een poteten*.
pots, snor, knevel
een zware pots
potsvrijer, iemand die met kwartjes-vinders uitgaat, om uit te kijken
prames, deel, aandeel, portie
prent, beeld, mooie vent (spottend)
preuvelement, praatje
Ik maakte mijn preuvelement bij haar en kreeg ze mee naar een dansspiese.
preuvelen, praten
priem, dolkmes
priemerik, zwerver, landloper; ook wel ‘dominee’ of ‘geestelijke’
prikken, met een mes steken
prins, politieagent
prinsemarij, prinserij, de politie
Jongens, deize, daar is prinsemarij op de vlakte - ‘Stil, jongens, daar is politie in de buurt.’
pruif, lading, last
Hij heb de pruif - ‘Hij is dronken.’
puinsteker, vingerring (zie *veemsteker*)
punt, bochel
pij, jas, demi-saison; ook wel ‘mond’: *Halt de pij* - ‘Houd de mond.’
pijger (zie *peiger*), dood
pijtje, jas (zie *velletje*)

rachmones, medelijden
rad, geldstuk; rijksdaalder, gulden, mark, franc
raggeling, mislukking, tegenvaller
Heb je nog wat loensche knaken ‘valse rijksd.’ *uitgegeven? - Ja, beis, maar ik heb ook verscheiden raggelings gehad*.
ramen, ogen
Hij heeft het in de ramen ‘in de gaten, in de *smiesen*, in de kijkert’.
rammen, vechten
Als jullie rammen willen, gaat dan op de vlakte ‘op straat’. *De jongens gingen rammen met de geslagen treiters* ‘broden’.
ramsjen, opkopen
randeevoe: op - gaan, met een *niese* in een logement gaan slapen (*rendez-vous*)
rats, gestampt eten
rausj, hoofd
rausjen, stelen, roven
Alles wil ook rausjen - ‘Ieder meent maar te kunnen stelen.’
ree, flink, bij de hand
een reeë vrouw
regen, zie *gouden regen*
Reis: Mokum -, Klein Mokum, Rotterdam

reizen, lopen
Ze reizen op hem - ‘Ze lopen op hem, ze zoeken hem.’
rekel, voet
remsch hebben, verbannen zijn
rewoochem, winst, overmaat
ribbemoos, mannetjesputter, sterke kerel
Rikketikbons, bank van lening in Rotterdam
riks, riksie, rijksdaalder
rollen, biljarten
Ik mag graag een potje rollen.
Ook ‘stelen, bemachtigen’ (*zakkenroller*):
Hij had een gondel ‘dameszak’ *gerold*.
roode haan: de - op een huis zetten, de brand erin steken
rooderug, rood ruggetje, bankbiljet van ƒ1000,-

roodevlag, de vrouwelijke stonden (zie *vuile week*)
rooieloop, kopergeld
roojemen, kijken
Die vrijer staat daar te roojemen, die wil weer 9 stuiver 'getuigengeld' *verdienen. Kun je niet beter roojemen? Roojeme* 'kijk', *wat mijn kerel daar doet. Ik kan noppes roojemen* - 'Ik kan niets zien.'
rookertje, sigaar
rosj, hoofd; ook 'haar'
Wat heb die vent een rosj.
rosjie, id.
De niesetjes 'dametjes' *hadden allen een safiaantje* 'sigaar' *in der rosjie*.
rot, bankroet
Als bij 't banken de bankhouder een 9 krijgt, heeft ie de rot.
Ook 'dood':
De jongens onder mekaar zijn eerlijk als goud, der mag geen spie aan mankeeren en is d'r eens een misslaander bij, dan slaan ze 'm half rot als ie op de vlakte komt.
rotten, stinken
rotteraar, verrader
ruiker, slechte stoot op 't biljart (zie *ui* en *stinker*)
Ruiter pié, Pieter Jacobstraat in Amsterdam
rukkerd: in één -, [aan één stuk]
Hij heeft in één rukkerd 'aan een stuk' *joetbeis* '12' *jantjes* 'jaren' *opgeknapt*.
rus (smeris), politieagent, rechercheur
russies, id.

sabberaar, koevoet
sabberen, inbreken
sabbervelletje, slabbetje, front
safiaantje, sigaar
safiaantjes van de dold 'van de 4'
safianenkoker, sigarenkoker
salans, vuur
Geef me een beetje salans.
Ook 'heet':
Wat is dat niese salans.
samenetje, sigaret
sammech, 60
sappelen, talmen
sapperen, werken
Daar moet, een mensch hard voor sapperen.
saribel, kerel
saroespeelster, heelster
saskenen, lopen
sassem, suiker
sassie, sigaret
sauzen, regenen
sawor, hals
schacheren, handelen
schaf je, zie *schof je*
schafthuis, huis waar de jongens eten en hun was laten doen
schaken, snappen, pakken, arresteren *Heintje en Pastoortje* '2 bekende Amsterdamse rechercheurs' *hebben weer een jongen geschaakt*.
scharre, slet
scheffen, zitten
Daar scheft noppes - 'Daar zit niets.' ook 'gevangenzitten':
een oude scheffer of *schefter* 'iemand die veel gevangen gezeten heeft'

scheg, neus
Ottenoj, wat een scheg - ‘Kijk! wat een neus.’
scheppen, bij het vechten de tegenpartij met de nek opvangen en over 't hoofd werpen
schermen: scherm met een loen jatje, houd je mal
scherp staan, besloten zijn tot het uiterste
Ik sta zoo scherp mogelijk - ‘Ik ben tot alles in staat.’
schiebaart (sjiebaart), masker, mombakkes; ook ‘geschonden gelaat’:
Ik kan van avond niet tremmen ‘op de baan lopen’ *met zoo'n schiebaart voor* ‘met zo'n stukgeslagen gezicht’.
schieten, zien, begrijpen

schim, gezicht, bewijs
Ze hebben stellig zijn schim wel gezien. Maak de schim asjewijne - 'Verdonkeremaan de bewijzen.' *Er staat geen schim in het oksenaartje*.
Ook wel 'naam':
een agere schim 'een andere, valse, naam'; *Ik zal je veeberen* 'schrijven' *op een agere* 'andere' *schim* 'onder een andere naam'.
schimmen trekken, fotograferen
schimmetje, bagatel
Ik heb er maar een schimmetje voor gehad.
schlemiel, lummel, ongeluksvogel
schoenen: hij heeft mij alles in de - gegooid, alle schuld op mij geworpen
schof je, zie er af, doe het niet; soms ook 'hou je stil', of 'verroer je niet'
schok, goed geluk
uitgaan op de schok 'op avontuur'; *op de schok gaan* 'uit bedelen of op avontuur uitgaan'; *op de schok tippelen* 'des avonds op woningen lopen waarvan de bewoners uit zijn; of op kermissen reizen om een slag te slaan'
schokken, betalen; ook 'geven'
Schok je een potje bier? Schok dien vrijer een paar spieën. Wat schok je voor dat pijtje? Hij schokt geen morig - 'Hij is niet bang.' *De bollebof uit het neuriespiese kreeg noppes van hem geschokt* - 'De kastelein uit de kroeg kreeg geen cent van hem betaald.'
schol, 2½ cent-stuk
schooren, goederen, in tegenstelling met 'geld'
gejatte schooren 'gestolen goederen'; *een kist (baal) schooren; goeie schooren; op de schooren tippelen* 'uitgaan op diefstal van onbeheerdstaande goederen'; *Daar is geen poen* 'geld' *te vinden, willen we 't schooren maar meenemen?*
schoot of *schotel*, onderdeel van een slot *De deur zit op de nachtschoot*.
schorem, arm; ook 'slecht' en 'leugen': *Je hebt schorem gehandeld, 't Is allemaal schorem wat je daar vertelt*.
schorem en al, rommelzooi
schot: hij had het in 't -, in de gaten
schrabber, cent
Piet wou er geen schrabber 'geen cent' *bijgeven*.
schrabbes (ook *schrappes*), geld
schragen, benen
kromme schragen; Zoodra er verschutting viel 'onraad kwam' *heeft hij de schragen genomen*.
schrandere, verbastering van *grandige Deis je voor den schrandere* 'politie'.
schranderig, schraal
Hij zit er schranderig bij.
schranzen, smullen
schrapper, zie schrabber
schriebes, honger
Kijk dat stomme dier een schriebes hebben.
schrooi (ook wel *schroei*), trek, eetlust, honger
Ik heb niet veel schrooi.
schrooien, hard werken, ploeteren
schrijfspiese, kantoor
schubbetje, dubbeltje
schuifster, hysterische vrouw
schuiven, lopen
Laat die maar schuiven.
schuiver: een - nemen, hard weglopen
schunnerd, zwerver, schooier
schuurtje, 't hok, 't politiebureau, cel *De prinserij wou hem naar 't schuurtje brengen. Als hij mij niet had, zegt Bet, had hij al lang in 't schuurtje gesteund*.

schijthuis, hoer
secreet, hoer
seeweren, stelen (zie *zeeferen*)
segem, schouder
seibel, bedrog, zwendel, slechte waar *Laat je geen seibel in je jatten stoppen*.
seigel, verstand
Ik heb daar geen seigel van.
sein, afgesproken teken

seinen, informeren
Hij durft niet te seinen en niet te dekken, hij schokt morig - ‘Hij durft niet te informeren of op de uitkijk te staan, hij is bang.’
sereife, brand
sereife maken ‘brand stichten’; *Ik zit in de sereife. Waar is de sereife?*
seribel of *sereibel*, ongeluk, misère
Door eigen stommigheid zouden ze je in de seribel helpen.
serrore, persoon, heer
een olmse serrore ‘een oud heer’
siene, agent van politie
sikker (sjikker), dronken, duizelig
De gokkers zijn knap sjikker. 's Morgens als ik opsta ben ik eerst wat sikker.
simpen, schreien
sirool, man, kerel
een rare sirool; een dronken sirool, die niet weet of het uchtend of avond is
sjaak of *sjaakies*, kalm
Hond je sjaakies - ‘Houd je kalm, doe of je nergens van weet.’
sjaans, kansje (*chance*)
Ik ging uit om een sjaans ‘avontuurtje’ *bij een niese. Dat is een mooi sjaansje voor je*.
sjachelen, soort dobbelspel
sjad mie louw of *sjakt me louw*, 't kan mij niet schelen (*schad't mir lau*)
sjanken, trouwen
sjappie-hendele-mendele, hutspot
sjaskelbajes, kroeg, herberg
sjaskelen, drinken
sjed, duivel, vijand, politie
sjeezen, hard lopen, wegvluchten
sjeg, zie *scheg*
sjein, lekker; ook ‘schoon’:
sjein in de kloften ‘knap in de kleren’
sjeks, man
sjerfen (sjerpen), helen, opkopen
sjerfer, heler
sjiebaart, masker
sjief, schip (*Schiff*)
sjien, politieagent
sjikker, dronken (zie *sikker*)
sjikse, een christenmeid
een nobele sjikse
sjim (zie *schim*), naam
sjoeche, begrip; ook ‘verdenking, vermoeden’
sjoechem, antwoord, bescheid
Ik kreeg geen sjoechem.
sjoefe, eed
loensche sjoefe ‘meineed’
sjoege, gek
sjoele, kerk
sjoes (verkort voor *Schuster*), schoenmaker
sjofel, armzalig; een slechte kerel *sjofel werk* ‘werk waaraan weinig te verdienen is’
sjofelaar, armoedzaaier
sjoof, gulden (zie *soof*); ook ‘schaap’
sjooges, erwten
een H.L. sjooges
sjoome, vet
sjoucher, koopman
sjouter, politieagent

slaan, stelen
geslagen schooren ‘gestolen goederen’
slagen, winst, buit
Hij heeft mooie slagen gemaakt.
slag slaan, gebruik maken van de gelegenheid om iets te doen, bv. stelen
slak, horloge (ook *tik, tikkie* en *oksenaar*)
slamassel, ongeluk
slampamper, drinkebroer
slang, horlogeketting
fokse slang ‘gouden ketting’; *loensche slang* ‘namaak’
slemassel, ongeluk
slemp, koffie
sleur, water en melk (in de gevangenis)
sleur (slurf), nauwe gang
slobber, koffie
een bak slobber; Den man komt een spatje toe, de vrouw een bak slobber.
Ook ‘slons, slordige vrouw’:

Hoe jammer dat ie aan die slobber verzeild is.
sloeber, vuilpoes
sloeper, pantoffel
slof(je), halve stuiver; ook ‘een krenten-broodje’
sloom, langzaam
sloome, suffer
een sloome Hannes
sloome duikelaar, iemand die door zijn luiheid ten onder gegaan is; iemand die geen *lef* heeft
sloopen, het lood wegstelen van leegstaande gebouwen
slooper, looddief
smakken, gooien
Smak hem munt - ‘Gooi hem tegen de grond.’
smeer, klap
smeerkanes, vuilik (eig. ‘vuilkop’); zie *kanes* ‘hoofd’
smeichler, vleier, mooiprater (*Schmeichler*)
smeren, hard weglopen
Smeer 'em met den looppas.
smeris, politieagent
op smeris staan ‘op uitkijk staan’
smerrie of *smurrie*, tabak
smerrietje, sigaar
smiesen, ogen
Dat loopt in de smiesen ‘in de gaten’. *Ik had hem in de smiezen. Houd hem in de smiezen*.
smikkelen, smullen
smiksem, boter
smoesie, praatje
smoezen, praten
gedekt smoezen ‘zacht praten’; *louw smoezen* ‘niets zeggen’; *Ik moet er op kunnen vertrouwen, dat je met niemand smoest. De dokters smoezen niet; die kan't wat schelen of je in Medemblik zit of in de bajes*.
smous, dief; ook scheldnaam voor ‘Jood’
snaar, onwettige vrouw
snees, opkoper van gestolen goederen *De sneezen schuilen wel eens met de politie onder één hoedje*.
sneezen, opkopen; en ook ‘stelen’
In de Marnixbeis woont een okse (een godinne) snees ‘vertrouwde opkoper’.
snoeien, rondgaan om te zien of er iets te stelen valt
snoet, lieverd, schat
Dag snoet.
snol, lichtekooi, hoer
snuiven, bemerken
Snoof je 'm? - ‘Heb je hem begrepen?’ *suurkers*[397*****], zij die op een kansje *tippelen*
snij, zakdoek
soemkoef, politie
soentje, verraderlijke steek of por
soeteneur, bijspringer
sohof, goud
sokken, hard lopen
de sokken zetten ‘hard lopen’
sokon, baard
solletje, hoed
soof, zie *sjoof*
Ik heb je zaterdag nog beis soof ‘2 gld.’ *geschokt*
sooger, jongen uit een dievenhuis

sooges, hete (gekookte) boontjes
sossem, paard
sossem prinserij, bereden politie
spaander, cent
spak, cent
span, uitkijk
spankeren, hard weglopen, vluchten
Hij spankert de deur uit.
spanling, oog
spannen, kijken, zien
Span reis. Ik zal spannen of er onraad is. Span immes - 'Kijk goed.' *Span je het?*
sparber, paraplu (zie *sperwer*)
spat: de - zetten, aan de haal gaan
spatje, slokje
Me vader houdt veel van een spatje.
specie, geld

gewonnen specie
maar ook ‘drank’:
een flesch specie
speeldoos, brandkast
speentjes, knipjes, beursjes
spekkerd, spekslager
sperwer, paraplu (zie *sparber*)
spie, cent
vijf spie; Geen spie breng je thuis. Pak op de spiezen.
spienoze, roof, diefstal (zie *pernooze*)
Hij gaat uit op de spienoze.
spiese, huis
neuriespiese ‘drankwinkel’; *de donkere spiese* ‘'t cachot’; *luimspiese* ‘logement’
spiesertje maken, uitgaan op een *val*
spinnekop, dasspeld
splint, geld
spoormeeluk, zijzakje van de jas waarin het spoorkaartje gestoken wordt
spoortiejijs, id.
springen, lossspringen, opengaan
Is het ezeltje gesprongen? - ‘Is de lade losgegaan?’
spuit, geweer; ook wel ‘paraplu’
spulle, kleren (zie *bulle*)
stand, hoop mensen bijeen, oploop *een stand maken* ‘een hoop mensen om zich verzamelen, 't zij om een artikel te verkopen, of om zakkenrollers gelegenheid te verschaffen’
standel, sleutel (zie *tandels*)
standwerker, iemand die aangenomen is om een menigte bijeen te brengen
stapelaars, zie *hoogstapelaars*
steunen, zijn, vertoeven, zitten, blijven staan
Daar steunt een brandtiejijs ‘brandkast’. *Ik moet weten of er poen* ‘geld’ *steunt. Steunt de kien in 't slot?* - ‘Zit de sleutel in 't slot?’ *Laat de deur open steunen*. Ook ‘logeren’: *Ik steun* ‘logeer’ *op een luimspiese*.
stiek, stand
een van ons stiek ‘een van onze stand, van ons soort volk’
stiekem, stilletjes, arglistig, in 't geheim, *een stiekemerd*
stiekemerd, iemand die in 't geheim kwaad doet
stieken of *stiekjen*, geven, reiken
Als je ziet, dat je verschud ‘gesnapt’ *wordt, dan stiek je 't zoo over aan een gabber* ‘kameraad’. *Stiek dien gooser nou z'n poen. Stiek me de kienen. Zijn olmse* ‘vader of moeder’ *stiekt hem nou en dan een paar knaken*.
stik, zie *stuk*
stille, geheime politieagent
stille kit, zie *plattekit*
stil maken, doden
stinker, slechte bal, misstoot (op 't biljart) (zie *ui*)
stinkniese, vuile meid; hoer
stoot, [slag]
Ze hebben een mooien stoot gehad ‘een goede slag geslagen’. *17000 gld. was mijn laatste stoot. Een mooi stootje zou ik zeggen*.
streep: die trekt een -, die bedriegt ons
streeptrekker, bedrieger
strontschragen, benen
strootje, sigaar
Stiek me een strootje - ‘Geef me een sigaar.’
strop, tegenvaller, mislukking
Als je daar op loert, dan krijg je een strop. Ik had een strop - ‘'t Pakte verkeerd uit.’

struinen, stropen
Ga je mee op de struin?
stuk (stik), boterham
stukken zakkie, broodzakje
stukkiesdraaien, spijbelen, platlopen, peuen
swel, fat, kwast (zie *zwel*)
swellen, verwaand worden (zie *zwellen*)
swiebel, ketting
swiepen, slingeren

Je haalt het poen er uit en swiept het pijtje in de majem 'te water'.
swiepert, iemand die er zijn werk van maakt, mensen tegen de grond te werpen, om ze te beroven
sijbebelajum, beste kamer, no. 100 [wc]

tabee, gegroet
Tabee, broer - 'Goedendag, vrind.'
tafeltimtim, tafelzilver
talhoutjes, breekijzers
tamp, brood
Is er nog tamp?
tampil, slag
tandels, sleutels
Ze schokten mekaar de tandels over.
tapijtje, jas
teefie, meid
een mooi teefie
teller, bord
temeie, meid uit een verdachte omgeving
Hij heeft dat temeie beis '2' *hondjes* 'dubbeltjes' *geschokt* 'gegeven'. *Zijn temeie had een paar trederikken* 'pantoffels' *voor dat poen* 'geld' *gekocht*.
temeierlikker, zie *minette*
temeierspiese, bordeel
tennef, slechte koopwaar
tes, 9
test, hoofd
Sla je lat op zijn test stuk. Ik had hem wel eens willen zien rollen met z'n test tegen de daaien 'keien'.
tiejijs, huis
Voor de deur van z'n tiejijs zat de bollebof een praatje te houden.
Ook 'brandkast':
Daar steunt geen tiejijs. De tiejijs steunt dicht bij de wipper 'het raam'.
En verder elk ding waarvan de naam niet dadelijk te binnen schiet ('dinges'):
een zeere tiejijs 'zieke geslachtsdelen'; *Wat heb die gooser een haaie slang op zen tiejijs hangen* ('op zijn vest' in dit geval).
tiejijspeezer, brandkastforceerder
tift, thee (drank)
tik, horloge
tik met bengel 'horloge met ketting of met signetten'
tikken: op den kop -, bemachtigen
tikkertje, horloge
til, verzamelplaats van kwartjesvinders, dieven en dergelijke
timmer, slaag
Op de bazaar 'politiebureau' *kreeg hij timmer*.
ook 'zaken':
Heb je een goeie timmer gemaakt 'een goede slag geslagen'?
timtim, zilver
tafeltimtim 'tafelzilver'
ting, schel
tingeling, gewone winkelschel
tinnef, slechte kost
tip, man
een sikkere tip 'een dronken man'
tippel, uit de voeten
tippelaar, straatdief
een tippelaar op klompen 'iemand zonder *lef*'

tippelen, lopen, op roof uitgaan
Ik tippel op een zwijn - ‘Ik ben bezig om een fiets te stelen.’ *Op een ezel* ‘winkellade of kantoorlessenaar’ *tippelen*.
Ook ‘op de baan lopen’, gezegd van meiden:
op de schippers tippelen
tippelsjikse, rondzwervende vrouw
tjakmoos (*gakmoos*), verbasterd van *jatmoos* ‘handgeld, eerste ontvangst’
tjoekel, hond (zie *joekel*)
toeren, rondgaan, bv. met de voddenzak
toet, mond

Kom er uit, dan kan je je toet onder de kraan houen; water aan je nest brengen, dat doe ik vast niet.
toetje, mond
Ik gaf haar een kedeevid voor haar toetje.
tof, goed, degelijk; ook 'kalm' en 'eerlijk'
tof poen 'goed geld'; *toffe brogers* 'nette heren'; *een tof niese* 'een mooie meid'; *tof gajes* 'goed volk'; *louw tof* 'niet goed'; *Het was een toffe gooser* 'een flinke kerel', *eigenlijk kachel zag je hem nooit. Hou je maar tof. Hij speelt tof. Dat je een tof niese hebt wil ik graag gelooven. We hebben een tof meelukje gehad*.
tofes, gevangenis
toges of *tokes*, achterste, gat
toppie, pet; ook wel 'hoed'
Als dat ezeltje springt, schaf ik mij dadelijk een velletje en een toppie aan. Me olmse wierp ze toppie in een hoek. Alle tippelaars dragen toppies van 2 pieken, mooie gassies maar jouker.
tor, vrouw van slechte zeden
trammelan, lawaai
Ik zal maar geen trammelan maken.
tredekers of *trederikken*, schoenen of pantoffels
Daar hangen een paar trederiks of *trederikken*.
trederikerspiese, schoenenwinkel
trederiks-bajes, schoenwinkel
tredikers, schoenen
treiter, een brood
een krentetreiter 'een krentebrood'; *Hij kreeg 3 maanden voor een treitertje. Een bakker bekeuren of op zijn kop tikken voor een paar treiters*.
treiter-chocolade, water en melk dat in de gevangenis bij het brood wordt gegeven (*sleur*)
treitertippelaar, brooddief
treive, slecht, onrein
tremmen, op de baan lopen; de hoer spelen
Voor zoo'n kerel moet je nog tremmen.
treter, schoen of pantoffel
treters, schoenen
tring, bel, schel
de tring overgooien
tronie, gezicht
Zet een ander tronie.
troost, koffie
een kommetje troost
truk, streek (*truc*)
linke trukken 'listige streken'
trutten, twee drieën werpen bij 't dobbelen (zie *drutten*)
tuffel (of *tiffel*), kerk
tuimel, tuimelraam boven een winkeldeur
Ik ga de tuimel openmaken en haal de schoren 'goederen' *eruit. Je klimt nooit een tuimel binnen of de tandel moet aan den binnenkant op de val zitten*.
turftrekker, zakkenroller
Turksche tafelschel, hoer

ui, een slecht gemaakte stoot op 't biljart (zie *stinker*); in 't algemeen 'een misslag'
uitpeezen, uitvijlen
de kienen uitpeezen; Hollanders gaan gemakkelijk (zie *kienen*)
uitvisschen, uithoren
universiteiten, gevangenissen
uppie, halve cent (zie *luffie* en *loefie*)

val, gelegenheid, huis, deur; ook wel ‘bedekt bordeel’ of ‘rendez-vous’ *Leen me dat pompertje voor die val. Is dat jou valletje* ‘woning’? *De val is nobel* - ‘De gelegenheid is schoon. Er is geen onraad.’ *Heb je de tandel* ‘sleutel’ *van de val bekaan* ‘bij je’. *Op de val steunen* of *drukken* ‘op logement leven’.
varsche waar, afval van geslacht vee, pens, longen, enz.
Luuk is in de varsche-waar beweging; die jat niet meer.

vatling, gereedschap
vau, 6
vazelen, vals spelen
Pas op, Bok, dat je niet vazelt, want dan knok ik je lampies dicht. Je knokt niks - 'Je zult het wel laten.'
veeberen, schrijven
Ik zal een kassavie aan mijn gabber veeberen. Iemand veeberen op een agere 'andere' *schim* 'naam'.
veemen, vingers (zie *feemen*)
veemsteker, vingerring
veiling: in de - zetten, in de maling nemen
vel, jas
Hou me vel even vast, we gaan looien 'kloppen'. *Dat is een joven* 'uitstekend' *vel*.
velletje, jas
Uit vrees dat zijn velletje in brand zou raken, etc.
Ook 'bankbiljet':
een geel velletje 'een bankbiljet van 25 gld.'
verbruggen, verkopen
verhuizen, verdrinken, opmaken *Die broger verbuist al z'n schrappes*.
verdiend, gestolen
verdienen, stelen
vergokken, het gelag betalen
Kaplaars had het gedaan en Stille Jan moest het vergokken 'er voor boeten'.
verkienen, ook wel *verkiejenen*, verkopen
de gejatte schoren verkienen; We gaan foks 'goud' *bij den snees verkienen*.
verkleffer, verklikker
verklefster, verklikster (politie-spion)
verklikker, winkelbel; ook 'telefoon'
verknoeien of *verknoezen*, verraden *Hij is verknoesd* - 'Hij is verraden.'
verknoeier, verrader (ook *verknoezer*)
verknoeierij, verraad
verknijzen, verraden, bespieden
verkrummelen, wegstoppen
verkrummelen: zich -, zich wegmaken, uitknijpen; zich verstoppen
verkwartsen, vervloeken
verlinken, verraden, bedotten
verlinker, verrader
verlunzen, ook *verlenzen*, bespieden, beloeren, beluisteren; maar ook 'verstaan':
Ze verlunzen geen krakeling - 'Ze verstaan geen woord.'
vermamsen, verraden
vermoffelen, wegstoppen
vernollen, sluiten
De deur is vernold.
vernold, gesloten
een vernolde val 'een gesloten deur'; *Hoe is ie vernold, met een Hollandsche of een Engelsche kien. Is de kattebak vernold?*
verpatsen, verkopen
verpieren, kwijt raken, van de hand doen
Heb je je bruine joekel al verpierd?
Ook 'verliezen':
Hij had zijn fokse veemsteker verpierd.
versche waar, zie *varsche waar*
verschieren, verkopen, verklikken en verdienen
mesomme verschieren 'geld verdienen'; *Weet je het te verschieren?*
verschud of *verschut*, betrapt, gevat

Als ik nu weer verschud kom ‘gearresteerd word’ *kan ik rekenen op kimmel jantjes* ‘3 jaren’. *Maar enfin, verschudverschud* ‘ik moet het er op wagen’. *De jongen was verschud geworden wegens een oksenaartje*.
verschudden of *verschutten: het bed voor iemand* -, hem de zaak bederven
verschudding of *verschutting*, stoornis
Ik heb heel wat verschuddings gehad. Ik stond te werken op het oksenaartje van een vrijer; ik had de swiebel los en toen kreeg ik een kleine verschutting.
versliegeraar, verrader, politiespion
versmiegelen, verklagen

Die vrijer ging ons bij den rus versmiegelen.
versneezen, verkopen bij een opkoper
versnoeien, versnoepen
versta j'em, begrip
Daar krijg je geen versta j'em van.
viege, niets
Hij krijgt een viege.
vigileeren, zich heen en weer bewegen op de straat of staan in een deur, door een publieke vrouw, om mannen te lokken
vin, barst
een vin in een ruit zetten 'een barst erin maken'
vink(je), portemonnee
vinkendresseur, zakkenroller
vinkenpeezer, id.
Ik moet niets hebben van dat vinkenpeezen; zeg me liever een godin spiese, waar poen steunt 'een goedgelegen huis, waar geld is'.
violen, begaan
Mijn niese dee ook wel is wat dat niet in den haak was, maar ik liet ze maar stil violen.
vlakte, de, de straat; buiten
de jongens van de vlakte; een jongen of een niese van de vlakte
vlammen: hij vlamt op dat niese, hij hoopt dat meisje te bezitten
vlerk, arm
een lamme vlerk; linker- en rechter vlerk
vliegerik, vogel
voeren, lokken, meetronen
Koo, de kippenboer wist dat joven ponempie mee naar de val te voeren. Een der kwartjesvinders voert den vrijer naar een neuriespiese waar de anderen hem opwachten.
voetenlicht, opening onder of bezijden een gordijn, waardoor men in huis kan zien
Ik knijsde door het voetenlicht, een gooser werd zijn platvink gelicht.
vol, diefstal
Die vol kan ik van avond niet opknappen.
vonk, licht, lamp, kaars
de vonk pleite maken; Kun je in die val 'dat huis' *met de vonk werken?* - 'Is het vertrouwd er licht te ontsteken?' *Er brandde nog vonk*.
vonkert, kachel
vonkie, lucifer, vlammetje, zaklantaarntje
Geef reis een vonkie.
voorwiel, gulden
vreempie, vreemdeling
vrouwedod, laffe vent
vrijer, man; iemand die uitgekozen is om slachtoffer te worden van kwartjesvinders
Ik heb dien vrijer aangeschoten (aangekwatst).
vrijzetter: iemand een - geven, [iemand de bons geven, wegbluffen]
vuile week, maandelijkse stonden
Dat niese heb de vuile week.

waffel, mond
Hou je waffel dicht.
wagensmeer, boter
Geef me een broodje met wagensmeer.
wandelstok, groot breekijzer
Is de wandelstok pekaan? - 'Heb je het breekijzer bij je?'
watjekow, klap
wees, ook *weets*, stille agent
Jongens, daar komt een wees aan.
werkelooze, grote borrel voor 5 *spie*

Een heitje betalen voor maffen is zonde; je hebt er 5 werkeloozen voor.
werken met 2 vingers, zakkenrollen
wieberig, uit de voeten, weg
Tippel maar gauw wieberig. Maak je wieberig. Breng mijn oksenaar maar wieberig. Maak het maar gauw wieberig.
wiedes, begrijpelijk
Dat was nogal wiedes - 'Dat spreekt.'

wiepsjer, bedrieger; kaartspeler die de kaarten zo weet te schudden, dat hij altijd een mooi spel heeft
winde, plaats waar iets te verdienen is
windfang of *windvank*, overjas, demi, mantel
wip of *wipper*, raam
Blijf jij staan knijtsen, dan zal ik zien de wip open te krijgen.
wippen, bemachtigen
Hij wipte een vinkie.
wissiewassie, kleinigheid
witje, dubbeltje
wolber of *wolver*, goedkoop
Dat heb je wolver gekiend.
wolletje, deken
woof, 6
'tWoud, 't Vondelspark
Ga je mee neuzen in 't Woud?
wijzik, ziekte
Krijg alle judische wijzik (verwensing).

ijzeren Hein, de brandkast

zachts, 't mag wel, 't is wel billijk
Geef me een bittere, maar een kanjer hoor, want ik krijg maar één; zachts dat-ie goed is. Die gannef heeft een karvol, zachts dat ik er ook een paar heb.
zain, 7
zakken: laten -, in 't water werpen
zand er ieber, zand er over; zwijg er verder van (*Schwamm drüber*)
zeeferaar, dief, geslachtsziekte
zeeferen, stelen, zweten
Hij begint te zeeferen - 'Hij wordt benauwd, bang.' *Ze hadden kimmel* '3' *knaken* 'rijksd.' *van een sjikkeren gooser gezeeverd. Mijn broertje is voor 't kippenzeeferen voor 2 jaar naar Alkmaar*.
zeik, pis
stinken naar de zeik
zeiken, wateren
zeil: iemand onder - brengen, iemand in slaap maken
zerouang, arm (lichaamsdeel)
zeventandje, soort Engelse sleutel
zitterik, stoel
zoei, soep
een bord zoei
zoeterik, koek
zog, vocht, drank (koffie, chocolade)
een kop zog
zojen, 7
zoldertippelaar, iemand die zijn werk maakt van 't stelen van wasgoed dat op zolders te drogen hangt
zoof, gulden (zie *soof*)
zuipen, winnen
Hij zoop van morgen een kwart meier '25 gld.'
zuipen, verliezen
Hij zuipt - 'Hij gaat onder, hij is zijn geld gauw kwijt.'
zuur, gesnapt
zwabber, dronkenlap
zwartje, koffie
Zwartjes Bargoensch, Zigeuner Bargoens

zweet of *zweeterik*, koffie
een bak zweet
zwel, fat, kwast
zwellen, verwaand worden
zwerver, gestolen paraplu
Zwerverssteeg, de Servetsteeg
zwiepen, slingeren, werpen (zie *swiepen*)
zwik, in een soort kaartspel (*zwikken*) 3 boeren, 3 vrouwen en 3 heren
zwirren, kijken
Zwir link - 'Houd het goed in de gaten.'; ook wel 'Kijk uit, er is onraad.'
zwijn, fiets
zwijnenjacht: op de - gaan, op 't stelen van fietsen uitgaan
zwijnenverhuurder, zwijnenbollebof fietsenverhuurder
zwijnrijder, fietsrijder
zijden ezel, zijden halsdoek, foulard

Eindnoten:

397** Noot van de redactie: waarschijnlijk: *jontif*, vgl. Hans den Besten in zijn recensie van *Boeventaal & Gabbertaal. Twee Bargoense woordenboekjes uit de eerste helft van de 20ste eeuw*, ingeleid door Ewoud Sanders, Amsterdam, in *Nederlandse Taalkunde* 1999, 4, 367-381.

397*** Noot van de redactie: lees: *piechem*, vgl. Hans den Besten in zijn recensie van *Boeventaal & Gabbertaal. Twee Bargoense woordenboekjes uit de eerste helft van de 20ste eeuw*, ingeleid door Ewoud Sanders, Amsterdam, in *Nederlandse Taalkunde* 1999, 4, 367-381.

397**** Noot van de redactie: lees: *snurkers*.

Bron 33. *Op het Dievenpad* (1924)

Het volgende materiaal is moderne dieventaal en sluit aan bij bron 23. Al is het woordmateriaal hierin bijna allemaal te vinden, toch geloof ik dat het wel te vertrouwen is.
Enkele oorspronkelijke woorden versterken deze opvatting.

Op het Dievenpad. Verhalen uit het leven van een Amsterdamschen Rechercheur. Naverteld door Jan Feith. Amsterdam z.j. (overgenomen uit de 2de druk in 1924).
Verklaring van enige woorden uit de dieventaal: *Aanhangsel*, p. 157-160.

bajes, gevangenis
banjer, heer
bargoensch, dieventaal
beet of *bijt*, teleurstelling
bekattering, beschuldiging
bezaar, politiebureau
bobbert, lichaam
bollebof, baas
bollebof van de bezaar, commissaris v. politie
bonjer, valse beschuldiging

dof, slag
dof gajes, rechercheur
duske, jongen

emmes, goed, behagelijk

fakkel, lantaarn
foelie, kerfstok
fokse oksenaar, goud horloge

gabber, kameraad
gajes, politie-agent
galf, mes
groot-bajes, tuchthuis

handvol, 5 jaar gevangenis
heibel of *heilie*, drukte, leven
heitjes piepijzers, kwartjesvinders (in de tekst: *heitjes piejijzers*)
huidje, jas
kapsie maken, tegenstribbelen
kiks morrig: geen -, niet bang
kit: platte -, winkel van gestolen goed
klavieren, handen

lef, moed
lef: op - drinken, drinken zonder betalen
lekijve, meisje, beminde
lik, gevangenis
linke waar, gestolen goed
loopers, valse sleutels
luimen, slapen
luim spiese, slaapplaats

manchetten, handboeien
mansjeren, aanbevelen
mokkel, vrouw, wijf

nifteren, doden
nijf, mes (*knife*)
nijs, moed

omslaan, bekennen

parg, ongelukkige
peiger, dood
pleite maken, zich verstoppen, verbergen
pleite scheften, op de loop gaan
pojer: rijke-, welgesteld mens
prinserij of *prinsemarij*, politie

scheppen, gevaarlijke truuk, waarbij de aanvaller zijn hoofd tussen de benen van zijn tegenstander steekt en hem met een krachtige ruk omhoog slingert
schof je wat, hou je mond
schore, rommel, werktuigen
schore boel, gestolen goed
sliegeraar, handlanger, verklikker; gewoonlijk zelf een dief of inbreker, die om de een of andere reden de recherche hulp bewijst
smiese: in de - hebben, op iemand letten, iets in de zin hebben, doorzien
snees, opkoper
spat: de - zetten, aan de haal gaan, hard weglopen
spiese: in de -, in de buurt, in zicht
statie, overmacht

toffe jongens (lautoffe jongens), slimme jongens, bedoeld voor dieven
tuimel, raam.

Uit de tekst lichtte ik nog:
vin: een - zetten
Ze steken een stevig mes of ook een scherp voorwerp tusschen de plint, waarin het glas vastzit en draaien hun mes stevig om; dan barst de sterkste winkelruit met 'n mooie ronde bocht, en dan is het verder maar 'n handigheid om de scherven er uit te peuteren zonder dat 't leven maakt (p. 84).
ruiterpil, smeltkroes (p. 86)
pernooze personen
...zooals wij in de wandeling de lui van het vak noemen (p. 90).
russen, dof gajes, poedels, poetsen
...of hoe ze in hun bargoensch ons ook al betitelen (p. 114).
in slaap gewiegd
Ze hadden hun slachtoffer *in slaap gewiegd*, stomdronken gemaakt, zoodat hij z'n roes zat uit te slapen (p. 20).
wippen: een effectentrommel-, openmaken (p. 23).

Bron 34. *Het Leven* (1927)

In *Het Leven* van zaterdag 25 juni 1927, komt, p. 827 en 830, een vervolgartikel voor: ‘De Misdadige cel. Uit het leven van een ontslagen gevangene’, door een ex-gevangene zelf. Hierin woorden die aansluiten bij de dieventaallijsten no. 22, 23 en 33. Het materiaal is zeer zeker oorspronkelijk.

Er heerschte een eigenaardig taaltje, voor een buitenstaander niet te verstaan. Voor de curiositeit geef ik hieronder een kleine verzameling van deze uitdrukkingen en hunne vertaling; vele zullen er bekenden zijn, toch is het wel aardig, zoo voor de voet weg een aantal van deze uitdrukkingen te plaatsen.[397*****]
afleggen, vóór onderzoeken, of ‘de val’ safe is
aggeling, een strop (krijgen), er naast staan

bajes, lik, nor, gevangenis
beisje, dubbeltje
beknijsd, bekend
bink, een, een snuiter, vent
blaffer, revolver
bokkevreter, veertig gulden (een groen blaadje)

dalles, merode, armoede
dalven, schooien, bedelen
dalver, bietser, schooier, bedelaar
doorslaan, verraden

fladderik, courant

gajes, volk, gepeupel
gammel, ziek
gannef, dief
gele brief, vijfentwintig gulden
goudvink, tikker, horloge
groensoeter, groene bink, onnozele vent

handjevol, vijfjaar (celstraf)
heitje, kwartje
hippen, schoenen
hommeles, heibel, ruzie

jatten, ganneven, snaaien, gappen
joet, tien gulden
joppene, jovel, emmes, kedin, prettig, heerlijk.

kapsones, trots, ‘airs’
kaug, kracht
keil, borrel, dronken
kien, loper, sleutel
kift, herrie, gift
kinnef, ongedierte
klapper, zaak, winkel, kroeg
kleum, doffer, klap
kleurlooze angst, jenever
klit, zwijn, fiets
klittenjager, zwijntjespezer, fietsendief
klotte, kleren
knaak, achterwiel, rijksdaalder
koffer, bed; *kofferen*, slapen
kolen: op de -, op de trein

lampie, klein glas; oog
link: in de - of *merojem hebben*, in de gaten hebben
loeken, kijken
loene, vals, onecht
loene daaien, valse dobbelstenen
loene flik, gemerkte kaarten
loene foks, doublé
loenenaar, leugenaar
lijzen, ontvangen

mans, geldontvangst
manzen, rondgaan om geld
meier, honderd gulden
mekajem, veel
melik, zak
miesponem, gemeen, vals gezicht
miskleumen, elkaar bestelen bij buitverdeling

nep, bedrog
nieze, mokkel, vrouw
nijf, mes

opgaan, gestraft worden

peesnieze, publieke vrouw die op beroving werkt
pezen, azen, loeren, op iets lopen
pierement, orgel
pierement dalver, de man die achter 't orgel mee slentert
pieren, werken, spelen (muziek)
pikaan slaan, stelen
pikaanslag, diefstal
pikvaart, op roof uitgaan (vooral door publieke vrouwen)
pinoze, ... ja, wat? *een jongen van de pinoze* ‘een jongen van de vlakte, een die aan alles meedoet’; *een goede pinoze* ‘een goed geval, een goed bedrijf, een

goede winst'; *Ze is in de pinoze* - 'Ze is een publieke vrouw.'
plat, omgekocht; op onze hand
platvink, portemonnee
poser, spie, oortje, cent
pijgeren, hasjewijne gaan, sterven

rauzen, vechten
rooie rug, duizend gulden
rus, dof gajes, rechercheur

saviaantje peuren, sigaret roken
scheften, zitten, straf ondergaan
schof-je, deis-je, deins-je, pas op, houd je gemak
schokken, besjolmen, betalen
schore, handel, handelsartikel
sein stieken, wenk geven
sjoeg, mal, gek; *sjoege*, verstand
skorem, leugen
smeris, glimmerik, granderer, politieagent
snees, opkopen
soof, pop, gulden; *lammetje*, ƒ1.25
spieze, zaak; *nachtspieze*, nachthuis
stoot, winst
stuk zijn, verraden zijn,. 'er bij' zijn
tiet, portefeuille
tinnef, rommel
tippelen, het lopen der publieke vrouwen op zoek naar *een bink*
tji-jijs, brandkast

val: een -, een zaak waar ingebroken moet worden
verlinken, versmiechelen, verraden
vonk, zaklantaarn

zeeperd, vrijzetter
zije, een, een glad, effen gezicht hebbend persoon

Tot zoover een staaltje van de dieventaal, die niet bepaald door klankrijkdom uitmunt. Maar interessant is het zeker.

In de 'Ellendigen' van Victor Hugo wijdt de schrijver een gehéél hoofdstuk aan 't Fransche 'slang'!

Deze collectie is natuurlijk verre van volledig. Ik schreef de woorden op, zooals ze mij momenteel te binnen schoten.

Dit taaltje werd in onze nachtclub meerendeels door de heeren gesproken, als er vreemde ooren bij waren. 't Ging er overigens gezellig toe. Er werd een hartige teug gedronken, de muziek speelde den ganschen nacht en de 'dames' dansten.

Eindnoten:

397***** Noot van de redactie: wij hebben de woorden, die in willekeurige volgorde stonden, gealfabetiseerd.

Bron 35. Bargoens uit de buurt van Hilversum (1926) [c x]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, C X; hoofdstuk V, C X.

Onderstaand woordmateriaal werd me in 1926 verschaft door een woonwagenbewoner, 23 jaar oud, geboortig uit Nijmegen, maar die zijn hele leven gezworven heeft in Noord-Holland en Hilversum zijn hoofdverblijfplaats had.

akowelo pesco, loop weg
akowelo pesco, daar komt een galo aan 'loop weg, daar komt een boer aan'
bagonje, coïtus (zie *bonjé, mailleeren*)
een sjiks voor de bagonje
bedissen, krijgen

beisje, dubbeltje (zie *hoendje*)
bekattering, bekering
bie: de-tippelen, weglopen
bietsert, koopman
bik, bikken, het eten, eten
bink, man
bonjé, coïtus (zie *bagonje, mailleeren*)
een sjiks, voor de bonjé
bonzen, aardappels
boutkit, wc
bruintje, koffie
bulten, bevallen
die vrouw moet bulten

damperik, sigaar (zie *smerrietje*)
doei, honger
ik maas doei 'ik heb honger'

flens, melk (zie *zoeterik*)
flep: gele-, 25 gulden
fleppen, papieren
stiek de fleppen eens 'laat de papieren eens zien'
flokkie, hemd
ik maas aan die kit een jofel flokkie bedis 'ik heb aan dat huis een mooi hemd gekregen'

gabber, vent, kerel, man
de gabber kan jofel pieren 'de vent speelt goed'
galo, boer
gasserik, varkensvlees
gasterik, varken (zie *snorrie*)
gasterik, spek
ik maas een jofel stukje gasterik bedist 'ik heb een lekker stukje spek gekregen'
glibberd, kale kop; ook *kale glibberd*
glimmerik, bril
goozer, kerel, vent
grieksen, luizen (zie *kinnef*)
grommetje, kind
ik maas een grommetje

heitje, kwartje
hippen, schoenen
hoendje, dubbeltje (zie *beisje*)
hoets, boer (werd als Brabants opgegeven)

jatten, handen
joed, gouden tientje
joekel, hond
jofel, lekker, goed
dat smerrietje maast jofel 'dat is een lekkere sigaar'

kachelienen, kippen
kaffer, boer (zie *hoets*)
kajum, Jood
kalletje, meisje (zie *mokkeltje*)
kasjebeine tippelen, meegaan
tippel je kasjebeine 'ga je mee?'

kiet, huis (zie *kit*)
kietje, gevangenis
kinnef, luizen (zie *grieksen*)
kit, huis
kloft, kleren
link in de kloft mazen ‘slecht gekleed zijn’
knaak, rijksdaalder (zie *meetje*)
kortjan, hooi
grommetje schoept de zak uit de rolleman, en tippelt om kortjan bij die kaffer ‘'t meisje neemt een zak uit de woonwagen en loopt naar de boer om hooi’
kotter, boterham (zie *vin*)
een linke kotterik, d'r maast lou op ‘een droge boterham’
koutje, mes
kwant, mooi, goed
kwante schore ‘goede waar’

langnek, gans
lar, spek (zie *gasterik*)
lechem, brood (zie *maro*)
link, slecht
linke hippen ‘slechte schoenen’
loenig, slecht

hij maast loenig ‘hij is slecht’
lou, niet, slecht
luimen, slapen
luimkit, slaapstee

mailleeren, coïtus plegen (zie *bagonje* en *bonjé*)
een sjiks voor te mailleeren
majemen, regenen
majemen, mingere
mak, burgemeester
ik maas naar die mak toe geweest, maar ik kan lou bedissen ‘ik ben naar die burgemeester toe geweest, maar ik kan geen vergunning krijgen’
malogeme, coïre (werd ‘plat-Hollands’ genoemd)
maro, brood (zie *lechem*)
mauwerik, kat
mazen (koppelww., hulpww.), zijn
die goozer maast link in de kloft ‘die vent is slecht gekleed’; *ik maas bedist* ‘ik heb gekregen’
meetje, rijksdaalder (zie *knaak*)
meles, buik
span es naar de meles ‘kijk die buik eens’
merode, ellende
ik maas in de merode ‘ik zit in de ellende’
meutje, stuiver
mokkel, vrouw
link mokkel ‘lichtekooi’
mokkeltje, meisje (zie *kalletje*)
mokum, stad
mol, ziek, dood
mollen, doodmaken
ik maak je mol
murf, gezicht (vgl. *porum*)

nepschore, slechte waar; ook *linke schore*
niese: oud -, vrouw
nörrie, jenever
nörriekit, herberg

paveltjes, appels
peezen, venten
toen ik ging peezen, kreeg ik een bekattering ‘toen ik ging venten, kreeg ik een bekeuring’
pieren, spelen
platvoetje, eend
poen, geld
porum, hoofd, gezicht (vgl. *murf*)
span hem eens in z'n porum ‘kijk hem eens in z'n gezicht’
priemerik, pastoor
prinserij, marechaussee (zie *ratje*)

ratje, marechaussee (‘maar dat kent iedereen’) (vgl. *prinserij*)
rispel, stro
rolleman, woonwagen
met de rolleman scheffen ‘met de woonwagen zwerven’

scheffen, trekken, zwerven

met de rolleman scheffen
schoepen, nemen, stelen
schore, waar, koopwaar
schrabber, cent
schuimerik, zeep
schuppesteel, worst
ik heb een stuk schuppesteel bedist
sjanken, trouwen
dat mokkel maast gesjankt
sjiks voor de bonjé, lichtekooi
't maast een jofel sjiks voor de bonjé ‘t is een lekkere meid om bij te slapen’
sjoof gulden
sjossem, paard
smeichelen, lachen
hij smeichelt z'n eigen mol ‘hij lacht zich ziek’
smerrietje, sigaar
smoezen, praten
hij maast tegen me gesmoesd ‘hij zei tegen me’
snorrie, snorkert, varken [zit *gasterik*)
spannen, zien, kijken

stieken, geven

temeie, lichtekooi
tippelen, lopen
de bie tippelen ‘weglopen’

vin, boterham (zie *kotter*)

wout, politie, agent

zitterik, stoel
zoeterik, melk (zie *flens*)
zwemmerik, vis
een mooi zootje zwemmerik
zwijntje, fiets
schoep dat zwijntje ‘steel die fiets’

Bron 36. Bargoens van Nijmegen (1924) [D I]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, D I; hoofdstuk V, D I.

In Nijmegen ondervroeg ik in 1924 enkele personen die tot dezelfde groep horen. Het woordmateriaal is wel gelokaliseerd in Nijmegen, voornamelijk in de buurt van Hees (Koninginnelaan). Wanneer G., een der ondervraagden, een woord kende dat de anderen niet wisten, geef ik dat aan.

achelen, eten (G. alleen)
ago, boer
agorin, boerin
attenoje, uitroep (G. alleen)

bajes, gevangenis
bajes van de borgemak, stadhuis (vgl. *grandige kit*)
bas, stuiver (G.: *kimmel bas*, drie stuiver)
bedissen, krijgen (G. alleen)
bij de kaffers bedis je bonzen of legem of een kotter
begietig, bang (G. alleen)
bei, twee (G.: *beis*)
bei zoof
beis bas, 10 cent (G.: *beisje*)
beisje, dubbeltje (G. alleen) (vgl. *beis bas*)
bekaan nemen, terugnemen (G. alleen)
ik heb die twee knaken bekaan genomen
bekattering, bekeuring (G. alleen)
benosselen, betalen (G. alleen) (vgl. *bescholmen*)
ik moet die bink nog benosselen
bescholmen, betalen
lovie of *schriebes bescholmen*
bezol, goedkoop (G. alleen)
bikken, eten
bikkennement, eten (G: *bik; linke bik*, slecht eten)
bink, vent, man (vgl. *goozer*)
bispraak, een *bi-taal*, soort lettertaal (vgl. *tebie*)
blauwe flep, ƒ10,-
boje, ruzie (G. alleen)
bonzen, aardappels

borgemak, burgemeester (ook de *grannige*)
boser, vlees (G. zei, dit is geen Bargoens)
botlak, honger (G. alleen) (vgl. *doei*)
botrel, vier (G. alleen; speciaal nagevraagd)
bout, agent (G. vond dit geen Bargoens) (vgl. *smeris*)
bouten, cacare
boutkit, wc
bozer, vlees
jofel bozer 'goed vlees'; *seragel bozer* 'slecht vlees' (vgl. *seragel*)
buizen, drinken
bult, bed, beddengoed (vgl. *bulten*)
bulten, bevallen

die gooi moet bulten ‘die vrouw moet bevallen’

canteren, zingen (G. alleen)

daaje, dobbelstenen
danskit, danshuis
deis je, houd je mond (G.), hou je kalm; ook ‘hou je gedekt’:
deis je goozer, daar heb je een linkmichel ‘hou je gedekt, daar is een beroerde vent’
doei, honger
ik heb doei; ik peiger van de doei
dof, kerk
we gaan naar de dof
dof hebben, slaap hebben
we hebben dof of *luim, we gaan naar 't bult* (zie *luim hebben*)
duimpje (duimpie), ƒ1,50 (G. alleen)

emmes, mooi

flens, melk
flep, papieren geld
flokkie, hemd (G. alleen)
foks, bril
foks, goud (G. alleen)

gabbertjes, jongens (G. alleen)
gammel, venerisch (G. alleen)
gasjene-mone, gebruikt als bnw. bij *priemierik* (zie aldaar); dan bet. het ‘dominee’ - of het in de algemene bet.
‘protestants’ gebruikt wordt, is me niet opgevallen (vgl. *tofele-mone*)
gasterik, spek (G. alleen) (vgl. *gazzer* en *gemol*)
gazzer, spek (vgl. *gemol*)
geklof, geldeed (G. alleen)
gele flep, ƒ25,- (ook *gele rug*)
gemol, spek (vgl. *gazzer*)
gesjankt, getrouwd (G. alleen)
gis, handig (G. alleen)
gisse goozer ‘handige vent’
gisof pruimtabak (G. alleen) (vgl. *smerrie*)
glibberd, kale kop (G. alleen)
glibbes, kale kop (zie *glibberd*)
glimmes, ruiten
de goozer spant deur de glimmes ‘de vent kijkt door de ruiten’
gokken (ww.), kaarten
gooi, vrouw
goozer, vent, kerel
grannige, burgemeester (G.: *grandiger*) (vgl. *borgemak, grannige kit*)
grannige kit, stadhuis (G. alleen)
grieksefokker, zwerver (vgl. *martienfokker*)
grieksen, luizen (vgl. *kinneme*)
grieksekam
groene flep, ƒ40,-
grom, kind (vgl. *kotem*)

hanske, cent (G. alleen) (vgl. *schrabber*)
hei, vijf (G. alleen) (vgl. *heit*)
heit, kwartje (ook *heitje*)

heitjespooier, souteneur (G. alleen) (vgl. *piratenpooier*)
herrekit, herberg; ook ‘herbergier’ (G. alleen) (vgl. *herriespies*)
herriespies, café
hippe, schoen (G. alleen)
hoendje, dubbeltje

jajim, jenever (G. alleen)
jan, jaar (G. alleen)
jat, hand
jatten, voeten (vgl. *jat*)
jatter, dief (vgl. *schoepper*)
jenkelen, smokkelen
jidde, Jood (vgl. *kajim*)
joed, tientje (G.: *joed*, tien)
joekel, hond
jofel, mooi
jofel gekluft ‘mooi gekleed’
joker, duur (G. alleen)

kachelienen, kippen

kacheliensauger, kippenkoopman (vgl. *kachelien* en *sauger*)
kaffer, boer (G. alleen) (vgl. *ago*)
kajim, Jood
kalf, twintig (G. alleen)
kalletje, getrouwde vrouw (G. alleen) (vgl. *niese* en *schikse*)
kas, hout (vgl. *rispel*)
kasjemeine gaan, weggaan (G. alleen)
ik verschier hier lau; ik moet gaan kasjemeine
katsie, slager
keil, borrel (G. alleen)
keilen, drinken (G. alleen)
keilof, hond (G. alleen) (vgl. *joekel*)
kienen, kopen (G. alleen)
kimmel bas, 15 cent
kinnefkam, haarkam
kinneme, luizen (G.: *kinnef*) (vgl. *grieksen*)
kladderen, schrijven (G. alleen)
kladderik, papieren (G. alleen)
die goozer vraagt naar m'n kladderik
kleun, klap
stiek hem een kleun 'geef hem een klap' (vgl. *stieken*)
kleunen, steken, slaan
ik heb die bink mol gekleund
klof, kleren (G. alleen)
die bink tippelt jofel in de klof 'die vent is goed gekleed'
kluf, kleding
jofel gekluft 'fijn gekleed'; *link gekluft* 'slecht gekleed' (vgl. *jofel* en *link*)
knaak, rijksdaalder
kneisen, kennen (G. alleen)
knoksen, slaan, steken
knoks hem mol 'sla hem dood'
koffer, bed (G. alleen)
ik luim in dat koffer
kortjan, hooi
kotem, kind, in de uitdrukking *'t mokkel scheft met kotem* ''t meisje is zwanger' (G. alleen) (vgl. *grom*)
kotter, boterham (vgl. *vim*)
kout, mes (G.: *koutje*) (vgl. *nijf*)
krantje, halve mark

lammetje, f1.50
lauzen, eieren
lechem, brood (vgl. *maro*)
lechembakker 'bakker'; *ik ga lechem bikken* 'ik ga brood eten'
lengering, worst
lik, gevangenis (G. alleen)
link, lelijk, slecht
link gekluft 'slecht gekleed'; *link porum* 'lelijke vent'
linkmichel, beroerde vent, verrader (vgl. *link*)
loenig, lelijk (G. alleen) (vgl. *porum*)
loenig porum 'lelijke vent'
lousjes, eieren (G. alleen) (zie *lauzen*)
lovie, geld (vgl. *schriebes*)
luim hebben, slaap hebben (vgl. *dof hebben*)
luimkit, logement (G. alleen)

majem, water (vgl. *plomp*)
majemen, mingere; ook ‘regenen’
majembak ‘urinoir’
mangen, vragen
kotter mangen ‘boterham vragen’ (vgl. *kotter*)
mans tippeln, geld ophalen bij een orgel (G. alleen)
de mokkel tippelt mans bij 't pierement
maro, brood; wordt niet zo veel gebruikt (vgl. *lechem*)
martienfokker, zwerver (vgl. *grieksefokker*)
meier, ƒ100,-
melochemen, coïre (G. alleen)
memsis, borst van een vrouw
mesjokke, dom, gek (G. alleen)
meutje, stuiver (G. alleen)
mezomme, geld (G. alleen)
mies, lelijk
spant die gooie een mies ponum hebben ‘zie eens, wat een lelijk wijf’

mies trederiks, sokken (vgl. *mies* en *trederiks*)
mofker, hoed of pet (G. alleen)
mokem, stad (G. alleen)
mokkel, meid (G. vond dit geen Bargoens meer)
mol, dood
knoks hem mol (vgl. *kleunen*)
mos, vrouw (G. alleen)
een gesjankte mos 'een getrouwde vrouw'
muf, mond; ook het gehele aangezicht wordt zo genoemd; G. alleen: 'gezicht' in *link*
murf of *loene porum* (vgl. *porum*)

neppen, bedriegen
niese, meisje (G. alleen) (vgl. *sjikse* en *kalletje*)
nikkeltje, halve groschen
nippel, neus
nörrie, jenever
nijf, mes (G. alleen)

okkeloen, bochel (vgl. *winkelhaak*)
oksie, horloge (vgl. *tik* en *osniek*)
olmse, de, de vader (G. alleen) (vgl. *de tofele*)
osniek, horloge (zie *oksie*)

paferik, pistool (G. alleen)
paferik, appel (G. alleen) (vgl.*pavel*)
pavel, appel
peezement, werk (G. alleen)
peezen, werken (G. alleen)
de kaffer pees jofel
peiger, dood (G. alleen)
die bink hebben ze peiger gestoken
piek, gulden (G. alleen)
pierement, orgel
pieremert, straatmuzikant
pieren, spelen op 't orgel (vgl.*pierement*)
piratenpooier, souteneur (G. alleen)
platvink, portemonnee
plomp, water (vgl. *majem*)
poekelen, spreken (G. alleen)
poen, geld (G. alleen)
ik bedis nog poen van je 'ik krijg nog geld van je'
poets, politie (G. alleen)
pond, ƒ6,-; wordt alleen gebruikt bij vijftallen:
vijf pond 'ƒ30,-'; *tien pond* 'ƒ60,-'
porum, hoofd of gezicht (vgl. *murf*)
jofel porum, emmes porum 'knap gezicht'; *link* of *loenig porum* 'lelijk, onnozel gezicht'
priemerik, pastoor of dominee; 'de pastoor' is *tofele-mone priemerik*; 'de dominee' is *gasjene-mone* (zie *tofele-mone* en *gasjene-mone*); G.: *priemerik* alleen in de bet. 'pastoor' of 'dominee'
prinserij, politie (G.: *prinserije*) (vgl. *poets*)

ratjes, marechaussee
rispde, gras (speciaal nagevraagd)
rispel, hout (heb dit woord speciaal nagevraagd) (zie *kas*)
rolleman, woonwagen
rolleman, kar (in 't algemeen)

rooie rug, ƒ1000,-
rotkleun, een harde slag (G. alleen) (vgl. *kleunen*)
russen, rechercheurs

saret, station (G. alleen)
sauger, koopman
schikse, meid (vgl. *kalletje* en *niese*)
een jofele schikse
schoepen, stelen (vgl. *schoeper*)
schoeper, dief
schof je, houd je mond (G. alleen) (vgl. *deis je*)
schok, stad; *boerenschok*, dorp (G. alleen)
schokken, kosten
schrabber, cent (vgl. *hanske*)
schriebes, geld (vgl. *lovie*)
seragel, slecht, stinkend
seragel bozer 'stinkend vlees'

serooren, coïre (G. alleen)
sjang, kerk (G. alleen)
tippel naar de sjang
sjanken, trouwen
sjoegen, slimmeriken (G. alleen)
sjonof, penis (G. alleen)
sjoof, gulden (G.: *zoof*)
slange, ketting (G. alleen); de Saksische uitg. *e* valt op
smeichelen, lachen
hij smeichelt je uit 'hij lacht je uit'
smeris, agent
smerrie, tabak (G.: *smerrie*, sigaar)
smiks, boter
smoes lau, hou je mond (G. alleen) (vgl. *deis je*)
soele, kerk (vgl. *dof*)
sos, paard (G.: *sossem*)
spannen, zien
ik tippel naar die kit om een kotter: span effen naar de prinsemerij
spiese, café (G. alleen)
stieken, geven
stiek hem een kleun 'geef hem een klap'

talver, bedelaar
tebie-tebie, betekent *schoep die platvink er uit* 'haal die portemonnee er uit' (vgl. *bispraak*)
temeie, lichtekooi (G.: *temeies*)
temeiekit, [bordeel] (G.: *temeieskit*)
tiejijs, zaak, ding in 't algemeen (G. alleen)
geef me dat tiejijs eens aan; kale tiejijs 'kale kop' (vgl. *glibbes*)
tik, horloge (G.: *tikkertje*) (vgl. *oksie*)
tochus, aars (vgl. *tokus*)
toddensauger, lompenkoopman (vgl. *sauger*)
tofele, de, de vader (G. alleen) (vgl. *olmse*)
tofele-mone, gebruikt als bnw.: rooms (vgl. *gasjene-mone*)
tokus, aars; ook 'vagina' (G. alleen)
't mokkel heit een emmes tokusje
trederikken, schoenen

val, de deur
flik de val dicht 'gooi de deur dicht'
veemerik, kat (speciaal nagevraagd) (G.: *vemerik* of *femerik*)
veenen (!), lopen (G. alleen)
'k heb een kotter gemangd, veen er naar toe
verschieren, verdienen
we hebben lovie verschierd 'we hebben geld verdiend'
verschutting, ze verstaan je (G. alleen)
vim, boterham (vgl. *kotter*)
vlok, hemd (G.: *flokkie*)

waggelkontjes, eenden
winkelhaak, bochel

zoof, gulden; ook *sjoof* (vgl. *piek*)
zwartje, koffie

Tellen

beis ‘twee’ alleen in *beis bas; kimmel* ‘drie’; *dollef* ‘vier’. Daar kende m'n zegsman niet al te veel van; bv.: *beis meis noen soen* ‘225’; *siep* ‘70’. Hij telt *beis joed* ‘20’; *kimmel joed* ‘30’; *dollef joed* ‘40’; verder kende hij niet - 70 is *siep*; 80 is *siep* + *dolf* + 2 × *joed* (!). In 't algemeen telde hij met geld gewoon: wat voor hem maar beter was.

Bron 37. Bargoens van Haaksbergen (1922) [D II]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, D II; hoofdstuk V, D II.

Het in deze lijst vermelde materiaal stamt uit Oost-Overijssel en de oostelijke Achterhoek. Het werd in 1922 genoteerd uit de mond van een ± 40-jarige zwerver, V.d.W. Hij stamt uit een geslacht van zwervers; zijn grootmoeder was een Zigeunerin - vandaar de sterke Zigeuner-inslag.

achelen, eten (vgl. *bikken*)
achtertochus, ham

babbelbink, onderwijzer (werd me als een verouderd woord opgegeven)
baden meles, zwanger (vgl. *pattes*; zie *bare, meles* en *grannige meles*)
Bais-Roven, het Joods in onderscheiding van het Bargoens
bakkeroo, schaap
baloo, varken (vgl. *gazzer*)
banten, bonen
grannige banten ‘grote bonen’ (vgl. *meepsche panten; meups* en *grannig*; vgl. *zwartjesbampen*)
bare, grote
een bare snuffelink ‘een grote neus’
barmonjekit, stadhuis (vgl. *kit*)
bedissen, betalen, krijgen (vgl. *bescholmen*)
benachel, pet
bescholmen, betalen (vgl. *bedissen*)
beseibelen, bedriegen
betsje, eend (vgl. *majemtrapper*)
bewiegmen, verdienen
bikkement (znw.), eten
bikken (ww.), eten
bikken, eten (vgl. *achelen* en *bikkement*)
bink, man; ook aanspreekvorm
blotsen, klompen
boegiek, boezjiek, bos
boete, huis, keet, deur
flik de boete dicht (zie *flikken*)
bok, honger
bonzen, aardappels (vgl. *kepoochen*)
borgemaie, burgemeester (vgl. *borgemak*)
borgemak, burgemeester
botvin, tafel (*botvinne*)
bouten, cacare, stinken (zie *serachelen*)
boutkit, wc (vgl. *bouten* en *kit*)
brizeln, afsnijden, in de zin *de gorgel brizeln* ‘de nek afsnijden’
buizen, drinken (vgl. *sjasken*)

dabberen, spreken
deis je, houd je mond (vgl. *halsken* en *schof je*)
deis je, de wout ‘houd je mond, politie’
denderen, dansen
denderkit, danshuis
dof, kerk (vgl. *tiffel* en *sjoele*)
drom, weg
over de drom ‘over de weg’

fakkelen, schrijven (vgl. *schripselen*)

flatern, wassen
flens, melk
kieuwige flens ‘zoete melk’
flikken, doen, maken
flik de boete dicht ‘doe de deur dicht’ (zie *boete*)

gammel (gammor), ezel
gaperink, lepel
gapper, dief (vgl. *jatter*)
gatjesveesken, fornuis
gazzer, varken (vgl. *baloo*)
gazzeremoon, protestant
gazzeremoon gaaie ‘protestants volk’ (vgl. *hansjes*)

gesjankt, getrouwd
gesjankt mokkel ‘getrouwde vrouw’
gennef, winkel
gief, rogge, haver; in 't algemeen ‘zaad’
glimmertjes, ogen (vgl. *tuurlings*)
glonze, fles (vgl. *glonzel* ‘glas’)
glonzel, raam
glonzel, glas
gokken, liegen
gondel, lichtekooi (vgl. *temeie* en *tes mem*)
gondelbajes, bordeel (zie *gondelkit*)
gondelkit, bordeel (zie *gondelbajes*)
goone, zak
goozer, vader (vgl. *knul*)
goozer, jongen, broer
gorgel, de hals (vgl. *lengerink*)
de gorgel brizeln ‘de nek afsnijden’
gossels, ganzen
grannig, groot
grannige meles, zwanger (vgl. *pattes, baden meles*)
Grannig Mokum, Almelo of Enschede (vgl. *grannig* en *mokum*)
grenz, schuur
griekse, luis (vgl. *joun* en *kinnemtiejijs*)
grom, kind
gromtiejijs, wieg (vgl. *rispeltiejijs* en *kinnemtiejijs*)

halsken, houden, in de zin *halske de murf*
‘houd je mond’ (vgl. *deis je, schof je*)
hansjes, protestant (vgl. *gazzeremoon*)
hansjes gaaie [‘protestants volk’]
harbe, veel
harbe saaien, rispel ‘lang haar’
heitje, kwartje
hoendje, dubbeltje
hoetse, boer (vgl. *kaffer*)
hornickel, koe
meups hornickel ‘kalf’ (vgl. *meups*)

jaakveesken, kachel, lucifer
janzorof, drank (sterke)
janzorof is mekorof an me loorof - rijmpje zonder zin van enkele woorden; eerste regel bet. ‘jenever is slecht’)
jat, hand, vinger
jatter, dief
jekke, jas
jenkelen, smokkelen
joekel, hond (vgl. *keilef*)
joun, luizen

kaatjes, rooms
kaatjes gaaie ‘rooms volk’
kachelientjes, kippen (vgl. *tannegoor*)
kachnientje, hen, kip (vgl. *kachelientje*)
kaffer, boer (vgl. *hoetse*)
kajum, Jood
kalloone, gek (vgl. *mesjokke* en *maf*)

karrejuks, karnemelk
kassajim, geweer
goozer met kassajim ‘jager’
keilef, hond (*vgl. joekel*)
kemsel, hemd (vgl. *vlok*)
kepoeris, dood
ik knijs je kepoeris
kepoochen, aardappels (vgl. *bonzen*)
kieuwige, zoet, in de uitdr. *kieuwige flens* ‘zoete melk’
kinjen, kopen
kinnemtiejijs, kam
kit, huis, meest als half achtervoegsel in *boutkit, gondelkit*
kleunen, stok
kleunen makajemen ‘stokslaag geven’
knaar, boterham (vgl. *maro*)
mang je een knaar ‘schooi je een boterham’
knakkert, hout (*knakert*)
zullen we naar de boegiek gaan en knakert brizeln ‘naar 't bos gaan en hout breken’
knappertjes, beschuiten
knoksen, slaan
makajem knoksen ‘slaag geven’ (vgl. *makajemen*)
knul, vader (vgl. *goozer*)

kolospeezer, kleermaker, ook *kolespeezer*
kortjan, hooi; ook alle grassoorten
kortjan schoeppen 'hooi stelen' (vgl. *schoeppen*)
kout, mes (vgl. *snooikout*)

lau, niet, weinig (vgl. *saai, teps*)
lechem, brood (zie *maro* en *Witte Willem*)
leinjer, soldaat
lengering, worst
lengerink, hals (vgl. *gorgel*)
lousje, ei
luimen, slapen
luimkit (vgl. *kit*)

maf gek (vgl. *mesjokke* en *kalloone*)
maffen, slapen
majem, water
majem opstubbelen 'met water natmaken' (zie *opstubbelen*); *majemen* 'regenen'
majemtrapper, eend (vgl. *betsje*)
makajemen, geven, slaan (vgl. *kleunen*)
mangen, vragen (vgl. *talven*)
manger, bedelaar (vgl. *talvenaar*); ook 'marskramer' (vgl. *snorder*)
maro, brood (roggebrood) (vgl. *Witte Willem* en *lechem*); ook 'boterham' *geef me wat maro* 'geef me een boterham'
marospeezer, bakker
mas, vlees
mats, vis (of *schwemmerink*)
matzen, mingere
medine, land, bouwland
meepsche banten, kleine bonen (vgl. *meups* en *banten*)
meles, buik
baden meles 'zwanger' (lett. 'grote buik')
meline, mulder, molen
mengen (ww.), matten, maken
stammerie mengen 'stoelenmatten'; *hij heeft mie den stammerie kapoeres gemengd* 'hij heeft me de stoel kapot gemaakt'
mesjokke, gek (vgl. *maf* en *kalloone*)
meups, klein (vgl. *meepsch; meepsche banten* 'kleine bonen')
meutje, stuiver
halfmeutje ' '2½cent'
mies murf, slechte tanden (vgl. *murf*)
miete, bed
mietevattelink, beddengoed (vgl. *miete* en *vattelink*)
mokem, stad (*mokum*) (vgl. *Grannig Mokem*)
mokkel, vrouw
gesjankt mokkel 'getrouwde vrouw'; ook 'moeder'
molle mangen of *talven*, spek schooien
moscherem, verklikker
murf mond
halske de murf 'houd je mond'

neis, geit
noels, pot
bikkementnoels 'eetpot'
nörrietje, borrel
geef't mokkeltje een nörrietje 'geef de vrouw een borrel'

opstubbelen: majem -, natmaken (zie *majem*)
osni, horloge; ook *ossenie*
osnismenger, horlogemaker

pattes, zwanger (vgl. *baden meles, grannige meles*)
peezen, werken
hij peest lau 'hij werkt niet veel'
peezer, maker, in de samenstellingen
treierspeezer 'schoenmaker'; *kolospeezer* 'kleermaker'
peezer, werkman
peupelen, koken
pierder, muzikant
pierement, orgel, muziekinstrument
roojem die met zijn pierement
pieren, spelen; ook *pieren* 'muziek'

ga pieren met de goozer ‘ga met je broertje spelen’
plant, broek
poesch, stro (vgl. *rispel*)
priemer, pastoor
priemken, bidden
prikkerink, vork
priksel, naaister

rat, daalder
treifel rat ‘Pruisische daalder’ (vgl. *treifel*)
rispel, haar, stro
harbe rispel ‘lang haar’ (vgl. *poesch*)
rispeltiejijs, kam (vgl. *kinnemtiejijs*)
rolleman, kar
roojen, kijken (*roojemen*)
roojem die met zijn pierement (vgl. *spannen*)
rijksknadk, rijksdaalder

saai, haar; ook *saaien* (vgl. *teps* en *lau*)
harbe saaien ‘lang haar’
sabbelen, werken (zie *peezen*)
schacht, kool, zuurkool
scheuvelink, hoed
scheveel, bord
schmiks, boter (vgl. *smiksvinneke*)
schoeppen, stelen
kortjan schoeppen
schof je, houd je mond (vgl. *deis je* en *halske*)
schof je, de wout ‘houd je mond, politie’
schonksen, verven
schore, waar
kinnem schore ‘lompen’ (vgl. *kinnem*)
schrapper, cent
schripselen, schrijven (vgl. *fakkelen*)
schumerink, zeep
selie, olie
serachelen, stinken (vgl. *bouten*)
serroof dokter
sikkebajes, herberg (vgl. *sikkekit*)
sikkekit, herberg (vgl. *sikkebajes*)
sjanken, trouwen
sjasken, drinken (vgl. *buizen*)
sjikse, meid
peezesjikse ‘dienstmeid’
sjoele, kerk (vgl. *tiffel* en *dof*)
sjwemmerink, vis
smeichelen, lachen
smerrie, tabak
smiksvinneke, bochel; lett. vertaald ‘vetbultje’
smonks, teer
snellen, schieten
snooikout, scheermes (vgl. *kout*)
snorder, marskramer (vgl. *manger*)
snuffelink, neus
rooi de goozer een baren snuffelink hebben ‘kijk die vent eens een grote neus hebben’
soacher, koopman

sossem, paard
sougeren, handelen
spannen, zien (vgl. *roojen*)
spannen met de tuurlings ‘met je ogen zien’
sprank, zout
stammerie, stoel
steernikkel, kat
stieken, geven
stielie bajes, gevangenis (vgl. *bajes*)
streifels, kousen

talven, vragen
talvenaar, bedelaar (vgl. *manger*)
tannegoor, kippen (vgl. *kachelientjes*)
temeie, lichtekooi (vgl. *tes mem* en *gondel*)
teps, hoofd
lau saai op de teps ‘kale kop’ (vgl. *lau, saai*)
tes mem, lichtekooi (vgl. *temeie* en *gondel*)
tiffel, kerk (vgl. *dof* en *sjoele*)
tochus, aars
tof, goed
hij peest tof ‘hij werkt goed’

treders, schoenen, voeten
treierspeezer, schoenmaker
treifel, niet goed, in de zin *geef een treifel rat* (zie *rat*)
tuurlings, ogen (vgl. *glimmertjes*)

vattelink, goed, in de samenstelling
mietevattelink 'beddengoed'
vergokken, verspelen
vlok, hemd (vgl. *kemsel*)

wilderink, haas
Witte Willem, wittebrood (vgl. *maro* en *lechem*)

zoof gulden
zwartje, koffie
zwartjesbampen, koffiebonen (vgl. *zwartje* en *bampen*

Bron 38. Bargoens van Lochem (1921) [D III]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, D III; hoofdstuk V, D III.

Het woordmateriaal is geleverd door een ± 50-jarige gevogeltekoopman in augustus 1921. De man heeft ook twee jaar in Groesbeek gewoond. Een zwerver was hij niet meer; wel stamde hij ervan af.

achelen, eten (vgl. *bikken*)

bajis, gevangenis (vgl. *prinsemerij* en *lok*)

bedissen, krijgen, betalen
beisje, dubbeltje (zie *hoendje*; vgl. *meutje* en *kassemenneke*)
beschitem, cent (zie *schrapper*)
bikken, eten (vgl. *achelen*)
bink, persoon
daar is de bink, met de bijgedachte 'hij is er over, is er te veel'
blederik, geit, schaap
boet, zak
bolleboos, burgemeester
bonzen, aardappels (vgl. *patatten*)
bouten, cacare
buizen, drinken

dulmes, hoofd

etters, vader

fiedelbaas, pingelaar; iemand die zuigt in de handel (vgl. *fiedelen*)
fiedelen, vioolspelen; ook 'zuigen in de handel, pingelen':
't is een fiedelbaas
flosteren, mingere

galeies, mond- en klauwzeer
gazzer, spek
gedallest, arm (vgl. *gesjochten*)
gesjochten, arm (vgl. *gedallest*)
goie, vrouw (vgl. *lekaive*)

gokken, kaartspelen
grannig, duur
grieksen, luizen (vgl. *kinnem*)
grommeken, kind, kinderen

halgen, lopen (vgl. *tippelen*)
haspel, molen
herriekit, café
heuvel, hond (vgl. *joekel, keilef*)
hoef, brood
hoendje, kwartje; oorspr. ‘drie stuiver’ (vgl. *beisje, meutje, kassemenneke*)
hoetse, boer (vgl. *kaffer*)
hornikkel, koe

ise, man

jajem, jenever (vgl. *nörrie*)
jatten, handen (vgl. *veem*)
jinkelen, smokkelen (vgl. *kitzelen*)
joekel, hond (vgl. *heuvel, keilef*)

kachelientjes, kippen; in Zutphen gehoord (vgl. *tweebeentjes*)
kaffer, boer (vgl. *hoetse*)
kajim, Jood (vgl. *smikkel*)
kassemenneke, dubbeltje (vgl. *beisje, meutje, hoendje*)
keilef, hond (*vgl. joekel, heuvel*)
kelfsken, borrel
kemsel, hemd
ken, ja, bevestiging
kinnem, luis (vgl. *grieksen*)
kitzelen, smokkelen
kladderen, schrijven
kleunen, dichtdoen
kluft, het voorkomen, het aspect van iemand
kwante kluft 'goed voorkomen' (vgl. *kwant*)
kluut, land
knaak, rijksdaalder (vgl. *rad*)
kout, mes
kreeuw, vlees
kwant, goed, mooi
kwante kluft 'goed voorkomen' (vgl. *kluft*)

lau, slecht (zie *roojen*)
lekaive, vrouw (zie *goie*)
lengers, worst
lik, gevangenis (vgl. *lok, bajis* en *prinsemerij*)
link, vals, gemeen (vgl. *linke schim*)
linke schim, valse naam (vgl. *link* en *schim*)
lok, gevangenis (vgl. *bajis* en *prinsemerij*)
luimen, slapen (vgl. *pennen* en *pofen*)
luimes, bed (vgl. *mitwe*)
luimkit, volkslogement

mauwerik, kat
memme, moeder
meutje, dubbeltje (vgl. *beisje, hoendje* en *kassemenneke*)
mitwe (!), bed (vgl. *luimes*)
mollen, doodmaken
mozes, kalf
murf, mond
't murf houden 'zwijgen' (zie *schof-ie*)

nefke, lichtekooi (vgl. *temeie*)
neuzen, stinken
nörrie, jenever (vgl. *jajem*)

passen, kopen (vgl. *verpassen*)
patatten, aardappels (vgl. *bonzen*)
pennen, slapen (vgl. *luimen* en *pofen*)
planjen, huilen

plump, water
poen, geld
pofen, slapen (vgl. *luimen* en *pennen*)
porcus, varken
prinsemerij, gevangenis (vgl. *bajis* en 't *lok*)

rad, rijksdaalder (vgl. *knaak*)
rispel, haar
rispelherk, kam (zie *rispel*)
roojen, kijken
lau roojen 'slecht zien'
ruigel, handel

schim, naam (vgl. *linke schim*)
schof-ie, wees stil (zie *murf*)
schrapper, cent (zie *beschitem*)
sien, commies (zie *wout*)
sjank, kerk (vgl. *tiffele*)
sjanken, drinken (!)
sjok, bordeel (zie *temeie-bajis*)
sjokkelmajem, koffie
smikkel, Jood (vgl. *kajim*)
smol, bloed
smollen 'bloeden'
smonk, vet
sorrore, heer; ook 'patroon'

soucher, koopman
spannen, kijken (vgl. *turen*)
sprankel, zout
strijken, bedelen (vgl. *talven*)
swimmerik, haring

talven, bedelen (vgl. *strijken*)
temeie, lichtekooi (vgl. *nefke*)
temeie-bajes, bordeel (vgl. *sjok*)
tiffel, kerk
tiffele, kerk (vgl. *sjank*)
tikkerd, horloge
tippelen, lopen (vgl. *halgen*)
trapperd, paard
turen, kijken (vgl. *spannen*)
tuurlings, ogen
tweebeentjes, kippen (vgl. *kachelientjes*)

veem, hand (vgl. *jatten*)
verpassen, kopen (vgl. *passen*)
verraan, weggaan
vloer, gulden

wout, veldwachter, commies (vgl. *sien*)

zonof, penis.

Bron 39. Bargoens van Goor (1925) [D IV]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, D IV; hoofdstuk V, D IV.

De in Goor (1925) door mij ondervraagde K., ± 45 jaar, behoort tot de beter gesitueerde ‘spullenbazen’. Hij voelde zich hoog verheven boven de gewone zwervers, die van bedelen, stoelenmatten, enz. leven. Het aantal woorden is betrekkelijk gering; deze groep spreekt over het algemeen geen geheimtaal.

achelen, eten (vgl. *bikken*)

bedissen, krijgen, ontvangen
kleun bedissen ‘slaag krijgen’
bekattering, bekeuring
bikken, eten (vgl. *achelen*)
bikkissement, eten
bink, kerel, man
bonzen, aardappels
borgemak, burgemeester
bout, feces
bouten, cacare
boutkit, wc
bult: in de - moeten, zwanger zijn (zie *grom*)

dalven, bedelen (zie *talven*)
dalver, schooier, bedelaar (zie *talver*)
deis je, hou je gedekt!

flik, kaart

de flik leggen ‘kaartleggen’
flikken, doen
flik het lau ‘doe het niet’
flossen, mingere

gajes, volk (zie *geschoor*)
ganneven, stelen
gazzer, spek
geschoor, volk (zie *gajes*)
span dat geschoor, of *gajes* ‘let op die lui’
gokkel, vagina
grom: met - scheffen, zwanger zijn (zie *bult*)
dat mokkel scheft met grom ‘die vrouw is zwanger’
grom, kind

heitje, kwartje
herriekit, herberg (zie *nörriekit*)
hondje, dubbeltje

janzorof, jenever (werd ‘paardenkoperstaal’ genoemd)
jatten, handen, schoenen
bruine jatjes ‘bruine schoenen’
jenkelen, smokkelen
joed, tien gulden
joekel, hond (vgl. *keilef, keilem*)

kachelijntjes, kippen
kaffer, boer
die kaffer stiekt lau ‘die boer geeft niets’
kanteren, zingen
kantertjes, liedjesventers
keil, borrel
keilef, keilem, hond (vgl. *joekel*)
kinnef, luizen
de vrijer scheft onder de kinnef ‘de vent zit onder de luizen’
kleun, slag
een kleun stieken ‘een slag geven’
kloft, kleed (werd als ‘afkomstig van Duitse Handwerksburschen’ opgegeven)
die vrijer zit tof in z'n kloft
knaak, rijksdaalder
knul, vent
de knul is sjikker ‘de vent is dronken’
kortjan, haksel
koutje, mes
stiek hem het koutje ‘steek hem met het mes’; lett. ‘geef hem het mes’

lau, weinig, niets
lauman, paard dat niet trekken wil
lechem, brood (zie *maro*)
achel lau lechem ‘eet weinig brood’; antwoord: *bik dan bout!*
link, slecht, vals
linke schim, valse naam
linkmichel, vechtersbaas, slechte kerel
lousjes, eieren
luimen, slapen (zie *maffen*)
luimkit, logement

maffen, slapen (zie *luimen*)
majem, water
majemen, regenen, mingere (zie *flossen*)
mangen, vragen, bedelen
mans tippelen, geld ophalen
hij tippelt mans bij 't pierement ‘hij haalt centen op’
mansen, geld ophalen bij een orgel
maro, brood, roggebrood
meles, buik
een dikke meles hebben ‘zwanger zijn’
melochemen, coïre
meut, stuiver
moedertje Groen: bij - slapen, onder de blote hemel, in een hooiberg, enz. slapen
mokkel, vrouw
dat mokkel moet in de bult ‘die vrouw is zwanger’ (zie *grom*)
mokum, stad
ik heb 't mokum afgepeerd met 't pierement ‘ik heb de stad met 't orgel afgewerkt’
murf, mond

niese, meisje, vrouw
span dat niese, zie die vrouw
noppes, niets
nörrie, jenever (zie *janzorof*)
nörriekit, herberg (zie *herriekit*)

peezen, werken
peiger, dood
pierement, orgel
platvink, portemonnee
ponum, gezicht
span dat ponum 'kijk wat een gezicht'
porum, gezicht (zie *ponum*)
priemer, pastoor, geestelijke (geen dominee)
prins, politie (zie *prinsemerei*)
prinsemerei, politie (zie *prins*)

ratjes, marechaussee
rolleman, woonwagen

scheffen, zijn, vertoeven
schim, naam
schaf je, houd je gemak, wees kalm
schof je, daar scheft een wout
schrabber, cent
serroorkit, herenhuis
sjanken, trouwen
sjikker, dronken
sjoof, gulden (vgl. *zoof*)
skiks, meid
skoeppen, stelen
smeichelen, lachen, voor de gek houden
sossem, paard
spannen, kijken
spitsen, paraplu's
standwerker, persoon die op de markt een groep om zich verzamelt, om dan z'n waar te verkopen
stieken, geven

talven, bedelen (zie *dalven*)
talver, bedelaar (zie *dalver*)
tepeie: zich - houden, z'n mond houden
hou je tepeie
tiejijs, ding in 't algemeen
stiek me dat tiejijs eens 'geef me dat ding eens'
tikkertje, horloge

tof, goed
tof gepeesd 'goed gewerkt'
trippen, schoenen (zie *tritjes*)
tritjes, schoenen (zie *trippen*)

verkinjen, verkopen

wout, agent
daar scheft een wout 'daar loopt een agent'

zonef, penis
zoef, gulden (vgl. *sjoof*)
zwartje, koffie

Bron 40. Bargoens van Oldenzaal (1928) [D V]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, D V; hoofdstuk V, D V.

Deze lijst is opgetekend uit de mond van resp. drie zwervers, die Oost-Overijssel, Achterhoek en Zuid-Drenthe bewerkten. Leeftijd 40-50 jaar; 1928.

achelen, eten (zie *bikken*)
alf vlokje, sporthemd of boezeroen

bajes, gevangenis
bas, stuiver
bedissen, krijgen, ontvangen
bedis een paar tritjes
begaaies, borstrok

beis hoendjes, 20 cent
beisje, dubbeltje (zie *hoendje*)
bekaan nemen, bestelen, te pakken nemen
wie nèmt die binke bekaan ‘wij bestelen die lui’
bekago, vagina (als Zigeuners opgegeven) (vgl. *gochel* en *poens*)
bikken, eten (zie *achelen*)
ik heb bij die kaffer tof te bikken of *te achelen gehad*
bink, man, persoon
blanswagen, scharensliep op twee wielen
bleerder, koe of schaap
bonzen, aardappels, appels
bozer, vlees
briezelen, afsnijden
de gorgel briezelen ‘de hals afsnijden’
brooger, kerel, man

bruintje, bier

duimpje, daalder (ƒ1.50) (zie *lammetje*)

flens, melk
flep, papier, papiergeld
de brooger maast de flep ‘de man heeft papiergeld’
flep, krant, politieblad
ik sta in de flep ‘ik sta in 't politieblad’

gazzer, spek
gemol, vet en vlees; in 't algemeen
‘vleeswaren’
gochel, vagina (vgl. *bekago* en *poens*)
goje, vrouw
daar scheft een goje van de martienfokker ‘daar is een vrouw van een “reiziger”’
gorgel, keel, hals
de gorgel briezelen ‘de hals afsnijden’
grom, kind
Groot Mokum, stad, bv. Goor

heitje, kwartje
hoendje, dubbeltje (zie *beisje*)

iense, gindse
stiek die iense brooger een keil ‘geef gindse vent een borrel’

jajem zorem, jenever (zie *keil* en *nörrie*)
jatten, handen, stelen
jenkelen, smokkelen
joed, tien gulden
joekel, hond
jofel, goed, mooi

kachelien, kip (zie *splitspootje*)
kaffer, boer
kalle, vrouw (als Joods vermeld)
kaneflens, karnemelk
kasjemeine (bijw.), weg (*zie pleite*)
we tippelen kasjemeine ‘we gaan weg’
kasperen, coïre (vgl. *malochemen*)
kattebak mazen, de, gestolen hebben
dat temeie maast de kattebak ‘die snol heeft gestolen’
keil, jenever (zie *jajem zorem* en *nörrie*)
keil, borrel
keilekit, herberg
hij bedist een scheur aan die keilekit ‘hij krijgt een cent aan die herberg’
keilewinkel, herberg
kimmel, drie
kimmel bas ‘15 cent’
klanker, fles
klof, kleren
jofel in de klof ‘goed gekleed’
knaak, rijksdaalder
knaker, boterham (vgl. *kotter*)
knipper, schaar

kortjan, hooi
kortjan schoeppen ‘hooi stelen’
kotter, boterham (vgl. *knaker*)
kout, mes
krabkout, scheermes
kruier, scharenslijperskar op één wiel
kwart meier, 25 gulden

lammetje, daalder (ƒ1.50) (zie *duimpje*)
lappeflikker, schoenmaker
lau, niet
lousje, ei

magelijntjes, marechaussee (vgl. *ratjes*)
malochemen, coïre (vgl. *kasperen*)
mangen, vragen
tippel naar de kaffer en mang een beetje gemol ‘loop naar de boer en vraag wat vlees’
maro, brood
smikse smakse met maro ‘margarine met brood’ (werd Zigeuners genoemd)
martienfokker, rondtrekkende leurder,
‘reiziger’; woonwagenbewoner
mazen (koppelww.), zijn, hebben
dat maast mijn niese ‘dat is mijn vrouw’

meeluk, zak (zie *milleger*)
meier, honderd gulden
kwart meier ‘ƒ25,-’
milleger, zak (zie *meeluk*)
die iense brooger maast de klanker in z'n milleger ‘die vent heeft de fles in z'n zak’
mokkel, meisje
mokum, klein dorp, bv. Boekelo

niese, vrouw
noppes, niets, geen
nörrie, jenever (zie *jajem zorem* en *keil*)

pattes, zwanger (werd Joods genoemd)
piek, gulden (zie *zoof*)
piep kas trodi machen, coïre (werd als Zigeuners opgegeven; ik vertrouw 't niet) (vgl. *sal mi fooles*)
platjes, voeten
platvin, portemonnee
in de platvin maast noppes poen ‘er zit geen geld in de portemonnee’
platvoetje, eend
pleite (bijw.), weg (zie *kasjemeine*)
we gaan pleite ‘we gaan weg’
poen, geld
poens, vagina (vgl. *bekago* en *gochel*)
pooser, cent (zie *scheur* en *schrabber*)
prevelt lau, zie *smoes lau*

ratjes, marechaussee (vgl. *magelijntjes*)
rolleman, woonwagen
rooderug, duizend gulden
ros, hoofd

sal mi fooles, coïre (werd als Zigeuners opgegeven; ik vertrouw 't niet) (vgl. *piep kas trodi machen*)
scheffen, vertoeven
prevelt lau, daar scheft de wout! ‘stil, daar is een agent’
scheur, cent
schim, papieren
de wout mangt naar de schim ‘de agent vraagt naar de papieren’
schoeppen, stelen (zie *jatten*)
schofel, slecht
schofele schore ‘slechte waar’
schore, waar
schrabber, cent (zie *scheur* en *pooser*)
schrit, wagen op twee wielen
siegfriet, penis (werd Zigeuners genoemd) (vgl. *zonof*)
sjoem, vet
smago, margarine (vgl. *smikse smakse*)
smikse smakse, margarine
smoes lau, zeg niets (vgl.*prevelt lau*)
smörderik, pijp
smörrie, tabak
sorrorekit, villa
ik heb aan die sorrorekit een vlok gemangd ‘ik heb aan die villa een hemd geschooid’
sossem, paard
spanners, ogen

spits, paraplu
splitspootje, kip (zie *kachelien*)
stieken, geven
strimpelien, kousen (werd Drents Bargoens genoemd)

temeie, lichtekooi
temeiesjikse, hoer
teps, pet
tinnef, slechte waar
tippelen, lopen
tippelsjikse, meisje uit de woonwagen
tochus, achterste (podex)
trappers, schoenen (werd Twents genoemd) (zie *tritjes*)
tritjes, schoenen (zie *trappers*)
bedis een paar tritjes 'krijg een paar schoenen'
truutje, konijn

veemen, vingers
vlok, hemd (vgl. *alf vlokje*)

wout, politieagent

zonof, penis (zie *siegfriet*)
zoof, gulden (zie *piek*)
zwartje, koffie
zwartjes majem, kokend water
zwartsie, koffie

Bron 41. Bargoens van Wijhe (1931) [D VI]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, D VI; hoofdstuk V, D VI.

Het was geen zwerver van geslacht op geslacht, die me onderstaand materiaal verschafte. Zijn zwerfgebied is Overijssel, vooral het westelijke gedeelte. Meer dan onderstaande lijst kon hij me niet verschaffen. Leeftijd ± 40 jaar; genoteerd in 1931.

bakkero, bakker
balo, varken
scheft daar een balo 'daar hangt een varken'
bedissen, krijgen
ik heb een jofel stukje gemol bedist 'ik heb een lekker stukje vlees gekregen'
beis, twee
beisje, dubbeltje (*zie joekeltje*)
bieterik, tand (-*erik* was Brabants volgens m'n zegsman)
bik (znw.), eten
schofel bik 'slecht eten'
bikken (ww.), eten
bonzen, aardappels
buis, dronken
buizen, drinken
burgemat, burgemak, burgemeester

deis je, hou je gedekt, pas op!

flens, melk

gaster, spek
gemol, vlees
gesjankt, getrouwd
goamelen, coïre (werd Fries! genoemd)
grom, kind
met grom scheffen 'zwanger zijn'

heitje, kwartje
hoornikkel, koe

jaakfeeskes, lucifers (wel bekend, maar hij gebruikte *streifelings*)
jatten, handen (zie *veemes*)
joekel, hond
joekeltje, dubbeltje (zie *beisje*)

kachelienen, kippen
kesieberik, penis (zie *leuter* en *sjonof*)
kimmel, drie (kan niet verder tellen)
kimmeltje, stuiver (!)
knaak, rijksdaalder

knaar, boterham (zie *kotter*)
knakkerik, hout
knik, nek
verbriezel em 't knik ‘breek hem z'n nek’
kortjan, hooi
kotter, boterham (als Brabants opgegeven)

lechem, brood (zie *maro*)
leuter, penis (zie *kesieberik* en *sjonof*)
lont, worst
lousjes, eieren

macholle, bedorven
't is macholle ‘de zaak is kapot’
magelein, marechaussee (zie *ratjes*)
mangen, vragen

mang een knaar ‘vraag een boterham’
mappe: hou de-, hou de mond
maro, brood (zie *lechem*; werd 't oudst genoemd)
mauwerik, kat (zie *steernikkel*)
meles, buik
dikke meles ‘zwanger’
mokkel, vrouw
mokum, dorp
murf, mond
nörrietje, borrel

peezen, erop uitgaan
permonje halen, verlof vragen om met de *rolleman* te staan
piotes, luizen
porum, gezicht
wat een porum! ‘wat een gezicht!’
poter!, gooi dood, maak van kant!
poter dat waterreitsje ‘gooi die eend dood’
poteren, lopen, aflopen
poter die streif na ‘loop die straat af’
poter gaan, weggaan

ratjes, marechaussee (zie *magelein*)
roes, stro
rolleman, woonwagen

scheffen, zijn, hebben, vertoeven *met grom scheffen* ‘zwanger zijn’
schoester, schoenmaker (is inderdaad geheimtaal)
schofel, slecht
schokkie, kermis
sjoepen, stelen
kortjan sjoepen ‘hooi stelen’
sjonof, penis (zie *leuter* en *kesieberik*)
sossem, paard
spannen, kijken
span, d'r scheft een wout ‘kijk daar is een agent’
steernikkel, kat (zie *mauwerik*)
streif straat
pooter jij die streif na ‘loop jij die straat af’
streifelings, lucifers (zie *jaakfeeskes*)

tochus, achterste (podex)
trederiks, benen, schoenen

veemes, handen (zie *jatten*) (*veemes* werd ouder genoemd dan *jatten*)
verbriezelen, breken
verbriezel em 't knik ‘breek hem z'n nek’

wakkeltje, eend (zie *waterreitsje*)
waterreitsjes, eenden (zie *wakkeltje*)
poter dat waterreitsje ‘gooi die eend dood’
wilderik, haas, konijn
wout, agent
deis je, de wout! ‘pas op, een agent!’

zwartje, koffie

zwijntje, fiets

Bron 42. Bargoens van Groningen-Winschoten (a) (1924-1925) [D VIIa]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, D VIIA; hoofdstuk V, D VIIA.

De voor deze groep onderzochte persoon behoort niet tot de zwervende woonwagenbewoners. In zijn geboorteplaats, Winschoten, verkeerde hij veel met ‘jongens van de vlakte’. Leeftijd ± 30 jaar; genoteerd in 1924 en 1925.

attenoje, och; interjectie

baaikoo, slag, klap
stieke die sjalf een baaikoo
bedeis: ik -, ik doe, ik verricht
wat ik lau loene bestunnes, bedeis ik lau (vgl. *bestunnes*)
bedissen, vertellen
lau loene prevelement; die sjeichers bedist alles aan de prinsemarij
bedissen, krijgen, ontvangen
begaantje, onanist; als aanspreekvorm:
ouwe begaantje
begesjewerk, samen doen (vgl. *getsjewerk*)
beis, twee
beis eit, een kwartje
hei bas 'vijf stuiver, een kwartje'
beisje, dubbeltje (vgl. *hondje*)
bekaan nemen, gevangennemen
de prinsemarij nam hem bekaan
beknuisde: hij - dat ik wat in de schaveel stiekte, hij zag, dat ik wat in de zak stak; ook *bekneisde*:
hij is bekneisd met schoepwerk 'ze hebben hem zien stelen'
berremientje, bed
de sjikse scheft in 't berremientje 'de meid ligt in bed'
bestossen, verstaan
de sjeiches bestost het lau lône 'de vent verstaat het niet'
bestunnes, versta, kan
wat ik lau loene bestunnes, dat bedeis ik lau 'wat ik niet versta, kan ik ook niet doen' (vgl. *bedeis*)
betoegd, rijk
bink, man; ook vaak als aanspreekvorm gebruikt:
bink, span eens
binke, pei!, uitroep: 'jongens, houd je mond'
blaffert, revolver
bonskes, appels
bonzen, aardappels
ik schoepte twee jovere zakken met bonzen 'ik stal twee mooie zakken aardappels'
bonzen (ww.), aardappels vragen
span, die tippelen te dalven naarde kafferientjes om te bonzen of golef of gazzer te vragen 'kijk, die gaan bedelen naar de boeren en vragen aardappels of melk en spek'
booser, vlees
bouten, cacare
buizen, drinken

dalleven, van de ene fabriek naar de andere gaan om werk te krijgen
dalven, bedelen

ei: met - scheffen, zwanger zijn (vgl. *koten*)
die sjikse scheft met ei
einsjalm, lelijk
een einsjalm kescheres 'een lelijk gezicht'; *einsjalme glimmers hebben* 'scheel kijken'; *hij loopt als een einsjalme* 'hij loopt er beroerd bij, slecht gekleed' (vgl. *gekloft*)

fokker, bril

gallef, mes
gannefbrudder, een dief

gannefschore, te stelen waar (vgl. *jatslag*)
gazzer, spek
gazzerboosjer, varkensvlees; ook *gazzer ik heb toffe gazzer*
gekloft, gekleed
tof gekloft ‘goed gekleed’ (vgl. *einsjalme*)
Germanen, Zigeuners (vgl. *mannesen*)
De Germanen zijn betoegd. Met de roller scheffen ze de kaffers op, bonzen dalven -
‘De Zigeuners zijn rijk: met hun wagen gaan ze de boer op en bedelen aardappels.’
gesweit, getrouwd

getsjewerk, werk dat je samen doet; ook wel in uitroep:
getsjewerk ‘samen doen!’
glimmers, ogen
die sjeiches heeft einsjalm glimmers ‘die vent kijkt scheel’
goerrie, stuiver
goj (on abel), christenen; *on abel* kan ook wel betekenen ‘voor mijn part’ - 't lijkt me verkeerd verstaan en apocrief; ik noteerde letterlijk:
alle goj on abel kennen de nek afstessen ‘alle christenen kunnen voor mijn part de nek breken’
golef, melk
gonje, meisje
goochem, slim
goocheme jongen ‘dief’
goozer, vrijer
grom, kind (vgl. *koten* en *piegem*)

heitje, kwartje (zie *beis eit*)
herrekit, herberg, gevangenis (?); ook ‘huis’:
ik ging verkasjemeine van de herrekit ‘ik ging uit huis’
hippe, schoen
hoend, tien
hoend schrabber ‘tien cent’
hondje, dubbeltje (vgl. *beisje*)
hotel, gevangenis

iesje, meisje

jajem, jenever
jajemen, drinken (vgl. *sjasken* en *jajem*)
jan, jaar
jansjorof, jenever
jatslag, diefstal
ik weet nog jofele jatslag of *toffe gannefschore* ‘ik weet nog fijne dingen om te stelen’ (vgl. *gannefschore*)
jatten, handen
wat een jatten
jenkelen, smokkelen, handelen
ik verjenkelde schoepschore aan de sjalf ‘ik verkocht gestolen waar aan de kerel’
jenzen, coïre
jidders, hier specifiek ‘de borsten der vrouw’ (vgl. *memmen*)
wat een paar toffe jidders het die sjikse
jinser, slimmerik
dat is een eerste jinser of *piegem*
joed, gouden tientje
joekel, hond; ook fig. in:
einsjalme joekel ‘beroerde hond van een kerel’
jofe (in sandhi *jofer*), mooi (vgl. *klof*)
join, luizen (vgl. *kinnef*)

kachelientjes, kippen
kafferientjes, boeren
kajim, Jood
kasjemeine, slag
ik bediste daar een kasjemeine!
kasjemeine, weg
ik tippelde voor kasjemeine ‘ik liep weg’

keil, keiltje, borrel
keiltjes sjikkeren ‘borrels drinken’
kemelen, kaarten
we scheften te kemelen ‘we zaten te kaarten’
kèn, ja
Prevel je Bargoensch? Kèn knul ‘ja man’.
kescheres, gezicht, voorkomen (vgl. *porum*)
kienen, kopen
kimmel, drie
kimmel knaak ‘drie rijksdaalders’
kimmel, een week
ik peesde hier kimmel ‘ik werkte hier een week’
kinnef, luizen; ook *join*
de bink scheft onder de kinnef
kit, bed
ik schef naar de kit ‘ik ga naar bed’
kladder, zeep
Klein Mokum, Winschoten (zie *mokum*)
kleunderik, stok
klof kleren

jofer in de klof
kluns, klein
de klunste kooter ‘de kleinste jongen’
klunske, klein kind
dat klunske bedist ook alles ‘dat kind vertelt alles’
kluun, slaag
wat bedist dat gonje daar een kluun ‘wat krijgt dat meisje daar een klappen’
knaak, rijksdaalder (vgl. *rad*)
knapper, revolver
de bink bedist een knapper in de schaveel ‘die vent heeft een revolver op zak’ (vgl. *schaveel*)
knodder, varken
een toffe knodder scheft in de herriekit ‘ze hebben daar een vet varken’
kokkeltje, vagina; ook ‘meisje’:
dat kokkeltje is jouker ‘dat is een duur meisje’
kokkert, neus
wat een mieze kokkert ‘een lelijke neus’; *de jajem scheft hem de kokkert uit* ‘de jenever komt hem de neus uit’ (vgl. *scheffen* en *jajem*)
kooldamp, honger (vgl. *peu*)
koten, kind
met koten scheffen ‘zwanger zijn’
koter, jongen, tegenover *mokkeltje* ‘meisje’
ik bedis één koter en twee mokkeltjes ‘'k heb één jongen en twee meisjes’
kotter, boterham
kout, mes
kratser, gierig
de sjeichet is kratser ‘de vent is gierig’
krèn: leviege met-, niets; versterking
kuukels, kippen
kwakels, eenden

lau: van - weten, van niets afweten (vgl. *noppus*)
lau lône, niet
lau sjeige, weinig verstand (vgl. *lau sjoege*)
lau sjoege, weinig verstand (vgl. *lau sjeige*)
daar heb jij lau sjoege van
lekeive, meid, lichtekooi
leviege met krèn, niets; *krèn* is een versterking
ik bedis leviege met krèn ‘ik krijg helemaal niets’
link, slecht
linke schore ‘slechte waar’ (vgl. *loene schore*)
loene schore, slechte rommel (vgl. *linke*)
lousjes, eieren
lijmen, slapen

macholle, slecht, verrot
die sjeiches is macholle ‘die man is venerisch’
macholle, dood
maf ziek, beroerd
hij is maf, hij bestost het lau ‘hij is beroerd, hij snapt het niet’
maggelen, schrijven
de sjalf scheft te maggelen ‘de vent zit te schrijven’
majemen, mingere
ik schefte te m. ‘ik stond etc.’
makke: lau cent de-, niets (vgl. *peu* en *treks*)
makke, slag

makke: voor - liggen, ziek zijn
hij ligt voor makke
makkement (1), slag (vgl. *makke* en *makkement*(*2*))
makkement (2): *voor - liggen blijven*, voor mirakel liggen
hij kreeg een makkement op 't murf en tippelde op de keien, hij bleef voor 't makkement liggen ‘hij bleef voor mirakel liggen’
makkement (3), lichaam
hij scheft een mies aukel op z'n makkement ‘hij heeft een lelijke bochel’
makkement (4): *'t zal me een - wezen*, ik trek er me niets van aan

malochemkit, bordeel
mannesen, Zigeuners
marode, ongeluk
ik had er lau marode mee ‘er is niets verkeerds mee gebeurd’; *hij scheft in de marode* ‘hij zit in de ellende’
massel, geluk
ik moet massel hebben
mauwertje, kat
meekef, goed (vgl. *mezommes*)
lau meekef in de treks, laat hem maar vejieberig ‘hij heeft weinig geld in de zak, laat hem maar gaan’
melogemen, coïre (vgl. *jenzen*)
mem, moeder
memmen, borsten van de vrouw (vgl. *jidders*)
mezommes, geld (zie *meekef*)
mokkel, verloofde
't is m'n mokkel of *sjikse*
mokum, stad
mom: er is - aan, hij is slecht, doorziekt (vgl. *macholle*)
more, brood; ook *moro*
mos, vrouw (*sjikse*)
muif portie
ik bediste een jofere muif met golef ‘ik kreeg een mooie portie melk’
murf, mond

noppus, niets (vgl. *lau: van - weten* ‘van niets afweten’)
norretje, borrel
schef me beis sjakkel of *norretjes* ‘geef me twee borrels’
nijf mes

parch-porum, lelijke kop
attenoje, wat een parch-porum heeft die sjeichet ‘wat een lelijke kop heeft die vent’
patsof hoofd; in gebruik bij de smokkelaars
peezen, werken
ik peesde hier kimmel ‘ik werkte hier een week’
peu, honger
bink, ik heb peu en ik heb lau cent de makke in de treks ‘ik heb honger en geen cent meer op zak’ (vgl. *makke* en *treks*)
peuling, benen
mieze peuling; jofele peuling; wat het die sjikse jofele peuling
piegem, kind, slimmerd (vgl. *jinser*)
einsjalm piegem ‘lelijk kind’
pierement, orgel
een toffe pierement in de herrikit
pinooze sjalf, een goede, *toffe, goocheme* jongen
een pinooze sjalf is goed bekneisd met schoepwerk ‘een *toffe* jongen is goed op de hoogte van stelen’
platvink, portemonnee
ik schoepte een platvink van de sjeichet
pleite, weg
ik tippelde pleite ‘ik liep weg’
poekelen, praten
poerie, moeder
poosje, cent (vgl. *schrabber*)
porum, hoofd, lichaam

bink, span eens einsjalm kescheres heeft die bink of *einsjalm porum* ‘kijk eens, wat een lelijk gezicht die vent heeft’; *ik tippelde de sjeichet tegen de porum op* ‘ik liep tegen de vent aan’
prevelement, praatje
toen kwam de wouten en maakte een prevelement en ik wist lau, aan noppus (vgl. *lau, noppus*)
priemerik, pastoor, dominee
prinsemarij, agent

raajemen, zien
rad, rijksdaalder (vgl. *knaak*)
roesjert, stro
ik tippel met de rollert en heb roesjert geschoept ‘ik ga met de woonwagen en heb stro gestolen’
roller, woonwagen

Rooje Jan, rode wijn; *Witte Jan*, witte wijn
we zaten te scheften aan de Rooje Jan ‘we waren wijn aan 't drinken’
rijder: gele-, biljet van 25 gulden
hij bediste een gele rijder ‘hij kreeg 25 gulden’

saret, station
schaveel, zak
ik had geen paperassen in de schaveel ‘ik had geen goede papieren bij me’
scheffen, geven
schef me een sjakkel ‘geef me een borrel’
scheffen, vertoeven, eruit komen, bezitten
de jajem scheft hem de kokkerd uit (vgl. *kokkert*); *hij scheft een aukel* ‘hij heeft een bochel’
schefte, ging
ik schefte de wereld in
scheften, zitten, vooral ‘gevangen zitten’
de bink moet nog beis jan scheften ‘de vent moet nog twee jaar zitten’
scheweel, gezicht (vgl. *porum*)
mieze scheweel ‘beroerd gezicht’
schoeppen, stelen
schoepwerk, wat te stelen is (vgl. *gannef-schore*)
is er schoepwerk? ‘is er wat te stelen?’
schokkel, drank
schokkelmajemen, drinken
de bink schokkelmajemt ‘drinkt veel’
schore, gannefschore, te stelen waar
schrabber, cent (vgl. *poosje*)
sjachelaar, koopman
dat scheft een sjachelaar ‘dat is een koopman’
sjakkel, borrel (vgl. *norretje*)
sjalf, kerel, vent
sjasken, drinken (vgl. *jajemen*)
sjasteren, eten
we hebben zitten sjasteren
sjauve, waard
lau sjauve ‘niets waard’
sjeichet, vent, kerel (vgl. *bink*)
sjeichetje, kind (vgl. *grom, koten, piegem*)
sjeroogemen, stinken
wat sjeroogemt die sjeichet
sjikker, dronken
sjikker smoezen ‘je dronken houden; dronken praten’
sjikkeren, drinken
sjikse, meid, meisje
sjoege in hebben, erg in hebben
daar heeft geen een sjoege in
sjoele, school
sjonef, penis; ook *sjones*
sjorof, jenever
sjouf, gulden; ook *sjoef*:
hei sjoef ‘vijf gulden’
skorumen, liegen
je skorumt
slamassel, ongeluk
smeichelde, praatte

ik smeichelde tegen m'n poerie, dat ik verkasjemeine wou ‘ik zei tegen m'n moeder, dat ik weg wilde’
smeichelen, lachen
span de bink smeichelen ‘zie die vent lachen’
ook ‘smoezen’:
hij smeichelt met z'n patroon ‘hij smoest met z'n patroon’
smeichel lau, zeg niets (vgl. *binke, pei!* en *smeichelde*)
bink, smeichel lau, een einsjalme sjeichet ‘niets zeggen, 't is een beroerling’
smeris, agent
smerrie, sigaar
smoeger, vagina
smoezen, spreken
ik smoesde sjikker ‘ik hield me dronken’
Sodem, Winschoten; ook *Klein Mokum*
spannen, kijken, zien
spits, paraplu
stieken, geven, toebrengen
stieke die sjalf een baaikoo

sus, paard
sijbelen, mingere

tes mem: ze is-, 't is een lichtekooi
tesmemmen, coïre (vgl. *tes mem*)
tikkertje, horloge
tochus, achterste
die sjikse het lau tochus, of *een einsjalme tochus*
treders, schoenen
ik kiende een paar jofe treders 'ik kocht een paar mooie schoenen'
treks, zak
ik heb lau cent de makke in 't treks 'ik heb niets in de zak'

vejieberig (bijw.), weg
ik tippel vejieberig
verdabber, verkoop
verdabber het maar 'verkoop het maar'
verkasjemeine, ga opzij
Ik kom uit de herrekit en tippel de sjeichet tegen de porum op; ik spande dat't een einsjalme sjeichet was. Nou bink, verkasjemeine gauw - 'Nou *bink*, ga gauw opzij.'
Maar lauloene. (vgl. *porum*) ook 'weggaan':
ik ging verkasjemeine van de herrekit 'ik verliet het huis'
verkienen, verkopen
verschieren, verkopen
bedis je nog wat kloft te verschieren?
verstunsen, verstaan
ik verstuns die goozer lau 'ik kan die vent niet verstaan'

Witte Willem, wittebrood
wouten, agent

zitterd, stoel
ik ben maf, bedis me een zitterd 'ik ben moe, geef me een stoel'
zweefkit, danstent
ik ga naar de zweefkit
zwiezerik: heilige-, pastoor of dominee

Tellen

olf, beis, kimmel, een, twee, drie; *bas*, vijf; *joed*, tien; *hoend*, ook 'tien'; *kimmel hoend*, dertig; *bas hoend*, vijftig

Bron 43. Bargoens van Groningen-Winschoten (b) (1921) [D VIIb]

De Geheimtalen I: hoofdstuk IV, D VIIB; hoofdstuk V, D VIIB.

Een dame uit goede stand die een winkel in Winschoten had, leverde me onderstaand materiaal (1921). Ze hoorde veel woorden van zwervers uit Muntendam en omstreken, die daar hun inkopen deden.

aukeltje, bochel

bajes, gevangenis, huis
begesje: handelen in-, samen handelen

bewaunes, verschrikkelijk, vreselijk
bezolletje, koopje
bobeltje, oud goed uit de winkel
merk bobel
bocher, man; een flinke kerel
boser, vlees
bout, feces
brooche, winst, geluk (zie *jid*)

eigel, kalf

fenêtre, ogen
fiege: een-, niets
flammen, stinken
die mokkel flamt uit de pei 'die meid stinkt uit d'r mond'
flenske, melk

gajes: om - brengen, doodmaken
ganneke maken, brandstichten (zie *sereife*)
gatje bangelo, turf
gèrie, doof
goerrie, stuiver
goj, christen (zie *jid*)

heitje, kwartje
hondje, dubbeltje

jatmoos, handgeld
jid, Jood
een jid, die Fransch spreekt en een goj, die jiddisch spreekt, is geen brooche aan 'aan een Franssprekende Jood en een Joodssprekende christen is niets te verdienen (zie *goj* en *brooche*)
jidders, uiers
die koe heeft mooie jidders (Gronings dialect)

keilef, hond
kinjen, kopen
kloef, dikte
er zit kloef aan die mokkel 'die meid is dik'
kloft, nare vent
verrotte kloft; daar is die verrotte kloft
klove, beroerling, lamme vent
kokkerd, neus
kotentje, kind
kratser, gierigaard
krets: je kunt de - krijgen, verwensing

lau, niets
lousie, ei

macholle, ziek
de vent is macholle, er is mom aan
mafspies, slaapstee
makke, gebrek
deze koe heeft een makke
mamser, beroerling
mangen, bedelen
mitte, bed
ik ga met de sjikse naar mitte
moeteren, mingere
mokkel, meisje
mom, gebrek
aan die koe zit mom 'die koe heeft een gebrek'
murf mond

nekeive, vrouw, niet ongunstig

pattern is geld weerd
Er komt iemand in de winkel die zin heeft in koopwaar die al lang in de winkel gelegen heeft. Maar hij wil afdingen. De bediende, die niet weet of hij de waar minder mag geven, kijkt vragend naar z'n patroon.
Deze, die de oude waar graag kwijt wil zijn, neuriet, langs z'n neus weg: *pattern is geld weerd*. En nu verkoopt de bediende. Bet.: 'Verkoop maar, de waar móét weg!'
pattersche schore, slechte waar
pei, mond
peiger, dood
peizeltje, mooi meisje
petètertjes, aardappels
pierementje, orgel
pieren, dansen
planke, deur
pleite gaan, weglopen
poerri, vrouw
poojen, eten
posjet, cent

puut, borrel (grote, van 12 cent)

raasdonders, kapucijners
rat, rijksdaalder
reks: ik heb geen posjet meer in 't-, ik heb niets meer
rolmantje, wagen

scheffen in bajis, gevangenzitten
scheveel, een oud kreng
een oud scheveel
schoftie, houd je stil
schore, waar, koopwaar
seichel, verstand
sereife maken, brandstichten (zie *ganneke*)
serrore, heer
sjauve, waard
dat me geen posjet sjauve 'dat is me niets waard'
sjeichers, man
zij heeft van een sjeichers een mamser gehad
sjikker, dronken
smeichelen, lachen
sod, geheim
in 't sod vertellen 'in 't geheim vertellen'
sos, paard
spannen, kijken, zien
spant dat poerri 'zie dat wijf'
spuit, paraplu
stip, saus

tes mem, hoer
tinnef, slechte waar
tippelen, lopen
tjoeren, stelen
treders, schoenen

verdabberen, vertellen

Witte Willem, boterham

zwartje, koffie

Afdeling II. De kramertalen

De Geheimtalen I: hoofdstuk II, IV ‘Kramertaal’; Moormann, *De Kramertalen* l.c.

De kramertalen, waar ik t.a.p. uitvoerig over schreef, zijn ons in een drietal bronnen bekend.

Bron 44. Kramertaal van de Kempen (1837) [B II]

De parabel van de Verloren Zoon, door J.F. Willems gepubliceerd in *'t Belgisch Museum* II, 1838, p. 428-430 (zie *De Kramertalen* l.c., p. 59-63), levert onderstaand woord-materiaal.

bot, het eten
botten, eten

canis, hond

deemen, dagen
diennes: theuwen -, de hemel
dossing, kleren
draeyen: loens-, zondigen, slecht handelen

faem, honger
fellen, bakken
felleugen, behandelen
felligen, vragen
felligde hem, wat dit te kwisten was ‘vroeg hem, wat dit betekende’
fitseklere, brandewijn
flitsen, vleien, smeken
foor, dienst (vgl. *verforen*)
fuyk: uwe-, gij, gijzelf
theuwe fuyk ‘mijn vrienden’; *uwe fuyk* ‘uzelf’; *zijne fuyk verforen* ‘zichzelf verhuren’

griezen: loense -, lichtekooien
grondhangels, peulvruchten
schellen van de grondhangels
hanste, beste, vetste
heeten tijd, dure tijd, hongersnood
huppelen, dansen

kapis, priester
kas, huis
knippen, bordelen (?); slechte vrouwen
knoeyen, werken
knoppers, arbeiders, huurlingen
knullens, zonen
krailen, muziek maken
krep hebben, een feestmaal houden
kwint, erfdeel
ligt mijne kwint ‘geef me mijn erfportie’
kwisten, zeggen, spreken
kwist nobis, zeg niets

lensen, geven
ligten, geven
ligt mijne kwint
linsen, geven

loense, slechte
loense griezen ‘lichtekooien’
loensigheid, slechtheid; slechte omgeving
loeren, zien

maens, handen

melis, buik
mette, bokje
meurf, mond
moolen, sterven
ik moole van de faam ‘ik sterf van honger’
moris, kalf
murfen, zoenen

nantes, nergens
nobis, niemand

olmste, vader
oppoeyen, opdrinken, opzuipen (vgl. *poeyen*)

paen, brood
pie, land
poen, geld (vgl. *smets*)
poeyen, zuipen, drinken
pourse, varkens
poursenheymer, zwijnenhoeder

rip, verloren, weg
rispelen: terug-, terugkeren
rullen, vliegen, vallen
rulde hem om den hals ‘viel hem om de hals’

schaetzen, voeten, benen
sleynen, vreten
smets, bezit, vermogen
snipste, jongste
snoedse kapis, een dominee
spooren, trekken, reizen
stippen: mool-, slachten, doodmaken
subber, broer

theuwen, goede
theuwen diennes ‘hemel’
tispelsporen (ww.), kroeglopen
treden, schoenen
trepper, paard
troppekappis, pastoor
troppen van de pie, een der heren van dat land

veforen, verhuren (?)
verslenden, verslinden
verslenten, verkwisten

zeup, ja
zwoels, pan

Bron 45. Kramertaal van Exel (1901-1902)[397******]

De Geheimtalen I: hoofdstuk II, IV ‘Kramertaal’; Moormann, *De Kramertalen*, l.c., p. 122-126.

J.H. uit Exel geeft in *'t Daghet in den Oosten*, IXe Boekdeel, jrg. 17-18 (1901-1902), p. 105 vlgg., enige mededelingen over de Teuten van de Kempen en voegt er onderstaand woordenlijstje bij.

baanhoeds, kastelein, herbergier
betuuw, betalen
mer ge mot och teèuw betuuw 'maar je moet ook goed betalen'
beugelgaai, meid
bimps, appel
botten, drinken
brimmeler, modder

cabis, pastoor
canis, hond

erdbimpsen, aardappels

frein, brood

gaai, dochter

hakfen, bedelaar
hakfennestouwer, veldwachter
hoeds, boer

jeuker, os

klender, klaverzaad
klinkoros, een glas bier
knölle, jongen
knopperd, knecht
kreeuw, spek

loensch, slecht
loeris, kaas

meste, klein kind
mestekwister, schoolmeester
mos, vrouw

pisgaai, klein meisje
plumps, lamp
poen, geld
pooien, eten

sanc, kerk
snots, boter
soens, kat
strimpsen, kousen

teèuw, goed
ge mot teèuw botten
tispel, baan
tropper, burgemeester

vänger, zak
poen in de vänger
vaôk, koe
verharen, vertrekken

Eindnoten:

397****** Noot van de redactie: een recente publicatie over het Henese Fleck is van Heinz-Joachim Graf, *Der Henese Fleck. Eine alte Geheimsprache der Kiepenträger aus Breyell am linken Niederrhein*, Kempen/Niederrhein 1974; een recente publicatie over de Tiöttensprache is van Josef Veldtrup, *Bargunsch oder Humpisch. Die Geheimsprache der westfälischen Tiötten: eine Untersuchung*, Münster 1981, 2de druk.

Bron 46. Henese Fleck (1926)397******

De Geheimtalen I: hoofdstuk II, IV ‘Kramertaal van Breyell: Henese Fleck’; Moormann, *De Kramertalen* l.c., p. 133 vlgg.; Kluge, *Rotwelsch*, p. 446 vlgg.

J.H. Jansen schreef in 1888 een *Schlüssel zum Krämerlatein*. Dit boekje is in zijn geheel door Kluge, l.c., opgenomen. In 1913 publiceerde Heinr. Houben een *Leitfaden zum Krämerlatein, genannt Henese Fleck* (Breyell, 1913). Dit boekje berust op het eerstgenoemde.

In juli 1926 heb ik deze kramertaal ter plaatse onderzocht. De taal is zo goed als uitgestorven. Als ‘Spielerei’ wordt ze nog wel eens gesproken. Ik had het geluk, twee oude kramers, resp. 66 en 67 jaar, te vinden, en heb deze twee dagen ondervraagd. Ze verzekerden me dat de taal niet meer gesproken wordt; een jaar of vijftien geleden was dat wel het geval. Iedereen in Breyell kent er een paar woorden van. Na de oorlog werd er noodgeld gedrukt, met kramertaal-tekst.

Onderstaande lijst is me door de gebroeders K. geleverd. Als basis diende de lijst van Houben.

Baies, boerenhuis (zie *hutzentent*)
Bei, draagkorf van een kramer; kraam
Beisjörer, kramer
Benk, mens, man
knäbbige Benk ‘fijne heer’
Beutkrabbel, koopbrief

Bietert, tand
Bietwöles, politieagent
Blag, mens in 't algemeen, in tegenstelling met *Benk*, dat ‘mannelijk persoon’ of ‘heer’ betekent
Blageläpper, dokter
Blöək, tabak
Blöəkstines, sigaar
Böət, ei
Boətendekker, eierkoek
Bölt, bed
Bomzelen, appels
Bomzelsdekker, appelkoek
Brelrut, bril (de bet. ‘spiegel’ is fout)
Bröljətau, orgel; speeltuig in 't algemeen
Buótten, voedsel, eten
Buus, fles

Dai, hoofd
Dekker, koek
Droat, geld
Droatmèxles, portemonnee

Eckigen, boekweit
Elle, pond

Fahrherr, bok (voor ‘geit’ zie *Hiep*)
Färber, leugenaar
Fesel, patent (Gewerbeschein); ‘brief’ is *Letter*
Feuel, jas, kleed
Fiemsele, vinger, hand
Fièxchtesj, douanebeambte, opzichter
Fläbb, speelkaart; is algemener dan 't volgende woord; ook ‘spoorkaartje’
Fletsjert, bord
Flier, speelkaart
Flik, woord, gesprek
Flikuhles, preekstoel
Flitsjke, meisje
Flöterd, smeerkaas (zie *Loermon*)
Flüər, gulden
Fonkeknucker, staal van een tondel
Fonkemop, vuursteen
Fonkemüət, vuursteen
Fonkert, kachel (zie *Tsöres*)
Fonkeschüət, locomotief (‘kann man machen’, zeiden m'n zegslui)
Fonz, wittebrood
Fonzespitzen, tarwe (zie *Spitzen*)
Fritzel, sleutel
Fück, vreugde, plezier

Galgenpenn, wortels
Geck, groschen (ook *Jek*, met gepalataliseerde *g*)
Geel: er knukt op de -, hij wil z'n bod terugnemen
Geiblag, muzikant
Geikrabbel, liederenboek
Gesjrödden, brandewijn, jenever
Greeks, vlo

Gronkwöhles, aardappel (zie *Joltzen*)
Gronz, kind

Hanzen, borsten der vrouw
Härk, herberg,
Härksthuren, waardin
Härkswöles, herbergier
Heert, baard
een Blag met en Heert ‘een man met een baard’
Hiep, geit
Hiepsips, geitenmelk
Himpken, een borrel
Höbbel, hond
Höbbelschütt, hondenkar
Hock, krediet
Höəkblag, dief
Hork, kater (zie *Meerten*)
Hospel, ham
Hospel (vr.), molen
Hospelblag, molenaar
Huff, smokkelhandel, smokkelarij (*u = oe*, ook bij volgende woorden)
Huffblag, smokkelaar
Huffblagentroll, smokkelpad
Hühl, dans, bal (zie *sabbelen*)
Hühltent, danshuis

Hutz, boer
Hutzeflik, gesprek van boeren
Hutzenflitsjken, boerenmeisje
Hutzentent, boerenhuis (zie *Baies*)
Hutzentomp, boerin
Hutzenwöles, boerenknaap
Hutzesjwelf, boerenkiel
Hutzin, boerin

Jeunes, soldaat
Jöək, kalf
Jökepeek, kalfsvlees
Joltzen, aardappels

Kau, gevangenis
Kauelsblag, wever
Kauelstent, weefschool, fabriek
Kèxətel, horloge, klok (zie *kluəster*)
Kleənen, klaverzaad
Klemm, gevangenis
Kletter, kleermaker
Klettsjblag, bedelaar (eerst na lang aarzelen meenden m'n zegslui, dat 't woord wel kon bestaan)
Kling, sabel, degen
Kluəster (vr.), horloge
Kluəstereknucker, horlogemaker
Kluəsterfritzel, horlogesleutel
Klüth, land, landerijen, akker
knäbige Schütt, luxewagen
Knapp, brood
Knappknucker, bakker
Knappskling, broodmes
Knappspetzen, rogge
Knökelsblag, knecht, arbeider
Knöllen, aanspreekvorm, beleefd
zipken Knöllen ‘ja meneer, vriend, broer, kameraad, enz.’
Knükert, koffie (zie *Thiën*)
Knükert plaren ‘koffie drinken’
Knükertskrögel, koffiekan
Knükertstent, café
Koter, mes
Köth, bier
Köthhärk (vr.), bierhuis
Köthprötteler, bierbrouwer
Krabbel, schrift, boek
Krabbelsblag, schrijver
Krabbelstent, kantoor
Krakmon, os
Krakzel, noot
Krögel, kan
Kröngel, worst
Krotes, varken
Krotesepeek, varkensvlees
krützkes Gecken, een mark (zie *Sjuk*)

Letter, brief

Letterenbotter, onderwijzer
Liemblag, vrijer
Liemthuren, geliefde
Liemthürken, geliefde
locke Vill, dorp, gehucht
Loermon, kaas
Lookhöət (vr.), haas
Loopsteck, been, voet (zie *Sjtimpele*)
Lop, tong (*Blat* van Houben werd verworpen)
Lüsterkos, biechtstoel
Lüsterlap, oor

Meerten, kat
Meles, buik, zak
Meleseschürer, zakdrager
Michel (Mechel), Jood
Michelsthuren, Jodin
Mik, bochel
bril ens wat die ene Mik het 'kijk eens, wat die een bochel heeft'
Mith, penning

Neth, penning (wordt ook wel een enkele keer gebruikt)
Netten, vader
Noll, douanekantoor (de bet. 'Abtritt' werd verworpen)
Nollfesel, rekening
Nollkrabbel, rekenboek
Nosterkrabbel, kerkboek

Olmse, moeder

Palmhöbbel, vos
Pau, slaap
Pautent, logement, slaapkamer
Peckthuren, naaister
Peek, vlees
Peekdeckel, vleeskoek
Peeksjok, slagerij
Penekken, thee
Penn (vr.), luis
Perdong, afstandsmaat
parts Perdong ‘twee uur lopen’
Pette, muts, pet
Pick, zout
Piepenterger, organist
Plar, dorst, drank
Platten, rijksdaalder
Plenten, lompen
Pley, kleren in 't algemeen
Plotten, daalder, rijksdaalder
Plümestrieker, mooiprater, huichelaar
Pobben, knollen
Poy, water
den Henese Poy ‘de Rijn’; *de Locke Poy* ‘de Maas’
Poyfeuel, regenmantel
Poysjüt, schip (*Poytent* is verkeerd)
Pretter, geestelijke, pastoor
Pröttelsthuren, kookvrouw
Puffblag, jager
Pufferd, kruit; pistool, geweer
Pufferd, adem

Quenkert, haring
Quock, winst

Refter, tafel
Ries (vr.), staart
Rispel, vlas
Rühl, handel
Rühlblag, koopman, kramer
Rühlfesel, patent
Rühlfezel, wissel (*Drohtfesel* werd afgewezen)
Rühlmichel, handelsjood
Rühltent, handelshuis
Rusjert, stro
Rüsjken, pakje
Rüsjken Blöək ‘pakje tabak’
Ruth, glas

Sanktes, wijn
Sanktes (m.), kerk
Sanktesefiemsel, kerktoren
Sanktesenbüs (vr.), wijnfles
Sanktesenhärk (vr.), wijnhuis
Sankteserut (vr.), wijnglas

Sanktesesträm, kerkweg (*Sanktesetroll* kán wel; is echter ongebruikelijk)
Sanktesewöhles, koster
Schrok, honger
Schröm, uur
notringskes Schröm ‘t is vier uur’
Setterd, stoel
Sips (vr.), melk
Sipskrögel, melkkan
Sipskwös, borst der vrouw
Sjauter, gek
Sjirp (vr.), muis
Sjirphöl, of *Sjirpklem* (vr.), muizenval
Sjmelen, haren van een baard
Sjmelen an de Sjmerf ‘baard’; *‘t hucken niet alle Mechelen die Sjmelen an de Sjmerf hebben* ‘t zijn niet allemaal Joden, die een baard hebben’
Sjmelenhärk, kam
Sjmelenkoter, scheermes
Sjmerf(vr.), mond
Sjmies (vr.), hemd
Sjmiesmoppen, hemdsknopen
Sjmiks (vr.), boter
Sjmiks, alle soorten boter
Sjoat, stal
Sjockfesel, vrachtbrief
Sjokkel, gans, eend (*Böterd* werd afgewezen)
Sjokkelsström, voerweg
Sjrupp (vr.), kip
Sjruppenböten, kippeneieren

Sjtatterwöles, gendarme
Sjtimpele, benen
Sjuk, winkel; mark
Sjukthürken (o.), winkelmeisje
Sjütenblag, voerman
Sjütt (vr.), kar
Sjwelf (vr.), kiel
Sjwömzel, vis
Sjwömzele, Hollandse varkens
Sömerblag, reiziger; handwerksgezel
Spitzen, alle graansoorten
Suhren, azijn

Teck, hoofdharen
Tent (vr.), huis
Tentefritzel, huissleutel
Tenteknucker, metselaar
Teps, hoed
Tepseknucker, hoedenmaker
Thiën, koffiebonen
Thür, pijp
Thuren, vrouw, meisje
Thürenteps, pijpendeksel (in twijfel getrokken)
Thürken, meisje
Töck (vr.), neus
Tomp, vrouw
Tray, broek
Trenzelejäter, schoenmaker
Trenzelen, schoenen
Trenzelenbessem, schoenborstel
Troll, straat, weg, gang
Trollfesel, pas (twijfelachtig)
Troppert, paard
Troppertsblag, burgemeester
Troppertsjoat, paardenstal
Troppertsläpper, paardendokter
Troppertsrühlblag, paardenhandelaar
Troppertstek, paardenhaar (ook *Troppertsjmelen*)
Tsöres, kachel

Venstere, ogen
Vit (vt.), boterham
Vlegelstent of *-kamer*, schuur
Voks, koe
Vokseläpper, veedokter
Voksepeek, rundvlees

Welefer, kermis, jaarmarkt
Wifert, hooi
Wifertspeckert, hooivork
Wivert, salade
Wöles, jongen, zoon
Wölmke, broodje
Wupp (ook *Wip*), weegschaal

Bijvoeglijke naamwoorden

gahr, dronken (vgl. *sjnep, mölsjen*)
haas, weg
heet, kostbaar, duur
henes, goed, mooi, groot, sterk, enz.
hitsjen, hier, daar, weg
janes, gek, kwaadaardig
jats, rijk
de Benk is jats
knäbbig, zeer mooi, bekoorlijk; rijk
knökelig, vlijtig, haastig
lock, klein, slecht, arm, zwak
moll, dood
mölsjen, dronken (m'n zegsman wist niet zeker of dit woord Henese Fleck was)
molveren, kaal, naakt, woest
mörrig, moe, lui, onachtzaam
mutsj, goedkoop
nobes, neen
palmen, rood
ruppig, schuldig
sjmerfig, mondig
sjnep, dronken
sjtupp, stom, treurig
den ühl, niets, niet
zipken, ziemen, ja

Telwoorden

(Mijn opgaven wijken sterk af van die van Houben.)

parz, twee
troms, drie
notringskes, vier
lok krützkes, vijf
spörkes, zes
jaligen, zeven
parz notringskes, acht
krützkes weniger een, negen
parz notringskes on een, negen
krützkes, tien
krützkes on een, elf
parz spörkes, twaalf
krützkes on troms, dertien
parz krützkes, twintig
lok uhr, vijftig
lok uhr on krützkes, zestig
uhr weniger krützkes, negentig
uhr, honderd
parz uhr, tweehonderd
krützkes uhr, duizend

Werkwoorden

belabberen, coïre
benücken, ontvangen, krijgen
bepoyen, natmaken, begieten
beremen, trouwen
beri?men, betalen
betuppen, bedriegen
beuten, kopen, kosten
botten, eten
brillen, zien, opmerken

ducken, geven

ferven, liegen
feuelen, kleden
fimpen, liegen
fläbber, flieren, kaarten
flicken, spreken, zeggen, biechten, vertellen
flu?sse, mingere
fucken, gaan, komen

geien, muziek maken, zingen

hocken, lenen, borgen
höken, stelen
holen, verstaan, weten, kennen, ervaren
hucken, zijn, blijven, vertoeven; ook ‘worden’
huven, smokkelen

janesen, fantaseren, gek doen

kauelen, weven
knökelen, werken
knucken, doen, maken; in veel bet. gebruikt:
knuck den Teps ‘neem de hoed af’; *knuck de Sjmerf* ‘houd je mond’; *knuck öm ut de tent* ‘gooi hem eruit’
koteren, snijden
krabbelen, schrijven
kripelen, braden; ook *sjröien*

limen, vrijen, beminnen

michelen, lachen
molfteren, malen op een molen
mollen, sterven
mollknucken, doden, slachten
müffen, stinken

nollen, rekenen, betalen
nosteren, bidden

pauen, rusten, slapen; logeren
pe?kelen, wenen, klagen
picken, naaien
plaren, drinken
porten, beugelen
poyen, regenen

prüttelen, koken
püffen, blazen, waaien (twijfelachtig)
puffen, schieten

quinten, verdienen (minder gebruikelijk)
quoken, verdienen, winnen

rühlen, handelen

sabbelen, dansen
sjeten, geven (meer gebruikt dan *ducken*)
sjmerfen, smaken, kussen
sjockelen, rijden
sjören, dragen, brengen
sjröien, braden (zie *kripelen*)
sömeren, bedelen (niet *sammeln*)
stiepen, geven
strömen, marcheren, gaan

thünen, slaan, ranselen
thüren, roken
trollen, gaan, reizen

verbrellen, verzien (veel ww. met 't voorvoegsel *ver-* zijn eenvoudig gemaakt, maar bestaan in 't Henese Fleck niet)
verhocken, borgen
verhülen, verspelen
verkrabbelen, verschrijven
vernollen, verrekenen, verkeerd tellen
verpauen, verslapen
versjockelen, verkeerd rijden
versömen, verkopen
vertrollen, verkeerd lopen

wuppen, wegen, wankelen, sidderen
wusjen, slaan

zammelen, dansen (zie *sabbelen*)

Persoonlijk voornaamwoord

minotes, ik
zinotes, jij, jullie, u
minotesen, mijn, onze
zinotesen, zijn, jullie, hun

Hier hebben we het essentiële van het Henese Fleck. De zgn. grammatica, die bij Jansen en Houben voorafgaat, is die van het Breyells. Dit ziet Houben wel in, wanneer hij zegt (p. 8, l.c.):

> Was in § 1 von den Geschlechtswörtern gesagt worden ist, gilt im Allgemeinen auch von den Fürwörtern. An obige Regeln braucht sich aber niemand zu binden, *da das Krämerlatein eigentlich keine festen Regeln hat* [curs. van mij], sondern

> nur aus einer gewissen Anzahl Begriffswörtern besteht, welche jeder mit den Formwörtern seiner eigenen Sprache zu Sätzen verbinden kann. Obige Anmerkungen sollen nur dazu dienen, *das Krämerlatein mehr nach Art der Breyeller sprechen zu lernen* [curs. van mij].

Achter in Houbens boekje komen een aantal gesprekken etc. in 't Henese Fleck. De gesprekken zijn, volgens mijn zegslui, niet kwaad. We hebben ze gedeeltelijk gecontroleerd. Er zitten fouten in, bv.:

Minotes hät ene Schrom gepaut: i.p.v. *Schrom* moet *Perdong* 'uur (Stunde)' staan; *schrom* is 'Uhr'.

Dot huckt ene Somerblag - 'Dat is een reiziger.' *Somerblag* is 'bedelaar', *rühlblag* is 'reiziger'.

Ik zal toch enkele van de gesprekken geven, maar wijs erop, dat ze niet alle gecontroleerd zijn.

Desen Rühlblag der holt den Henese-Fleck.	Dieser Kaufmann versteht Krämerlatein.
Dot huckt ene knäbbige Krabbel.	Das ist ein schönes Buch.
Minotes hät ene Perdong gepaut.	Ich habe ein Stündchen geschlafen.
Brell ens, Knöllen, wat fuckt do e knäbbig Thürken!	Schau mal, Freund, was kommt dort ein hübsches Mädchen!
Wo hät zinotes de Tines gebeut?	Wo hast du den Stock gekauft?
Wat die Hutzen geien; die hucken wal snep?	Was die Bauern singen; dieselben sind wohl betrunken?
Dot huckt ene Rühlblag.	Das ist ein Reisender.
Wat beut de Pley?	Was kostet das Tuch die Elle?
Desen Bayschürer rühlt möt Schmicks on Böten.	Dieser Krämer handelt mit Butter und Eiern.
Wat michelt zinotes?	Was lachst du?
Huckt dot zinotes Limthürken?	Ist das dein Liebchen?
Wo hät zinotese sinen Rühlfesel?	Wo haben Sie Ihren Gewerbeschein?
Hock minotes ens de Koter!	Leih' mir mal dein Messer!
Plaren vör hitschen en die Herk en Ruth?	Trinken wir in diesem Wirtshaus ein Gläschen?
Wat fleckt zinotes?	Was sagst du?
Lot os stup op die Hutzentent anströmen, do fuckt en Fegtesch!	Laszt uns leise auf das Bauernhaus zugehen, da kommt ein Grenzwächter!
De Merten hät en Schirp benuckt.	Die Katze hat eine Maus gefangen.
Minotes hät olf uhr Ellen Spetzen för sinen Troppert gebeut.	Ich habe fünfzig Pfund Hafer für mein Pferd gekauft.
De Michel hät palmen Schmelen an de Schmerf.	Der Jude hat einen roten Bart.
Beut Zinotes gen Quenkerts av Geeten? Se hucken mutsch.	Kaufen Sie keine Häringe oder Bückinge? Sie sind billig.
Dese Wöles färvt wat hä fleckt.	Dieser Bursche lügt was er sagt.
Lot mar hucken, Knöllen, dot Thürken huckt noch den ühl schmerfig.	Lasz nur sein, Freund, das Mädchen ist noch nicht mündig.
Schütt de Kletschblag en Taat.	Gieb dem Bettler ein Butterbrot.
Hitschen, Wöles, schür ens minotese Büsen no den Trenzeleknucker!	Hier, Junge, bring' mal meine Stiefel zum Schuster!
Ene Palmhöbbel, de paut, benuckt gen Schrupp.	Ein schlafender Fuchs fängt kein Huhn.
Wä hat de Pletschert moll geknuckt?	Wer hat den Teller zerbrochen?

Den Tomp rühlt möt Bomzelen on Krakzelen.	Das Weib handelt mit Aepfeln und Nüssen.
Minotes hät en Tent mutsch te versömen.	Ich habe ein Haus billig zu verkaufen.
Minotese Netten huckt lock.	Mein Vater ist krank.
Wo huckt et hitschen te Breyell knäbbig pauen?	Wo ist hier in *Breyell* gut logieren?
Bey Böllhoff; dot huckt do en henese Härk; do huckt knäbbige Köth on Sanktes te benucken.	Bei *Bölhoff*; das ist ein gutes Hotel; dort ist feines Bier und feiner Wein zu bekommen.
Schmerf ens den Deckel hitschen.	Probier diesen Kuchen einmal.
De Kauel huckt minotese Netten noch troms krützkes Plotten ruppig.	Der Weber schuldet meinem Vater noch dreiszig Thaler.
Trollt zinotes möt sinen Thuren no de Welefer?	Gehst du mit mit deinem Mädchen zur Kirmes?
Minotesen Droht huckt has.	Mein Geld ist auf.
Desen Hutz hät troms knäbbige Flitschen.	Dieser Bauer hat drei reizende Töchter.
Wat beuten de Pielen on Gronkwölesen en Zinotese Vill?	Was kosten die Möhren und die Kartoffeln bei Ihnen?
Knuck doch op de Setterd!	Nimm Platz!
Duck de Wöles enen Blökstines!	Gieb dem Jungen eine Zigarre!
Färv, den ühl!	Lüge nicht!
Hät Zinotes henes gebott?	Haben Sie gut gegessen?
Dese Jennesepretter hät ene knäbbige Troppert.	Dieser Offizier hat ein schönes Pferd.
Den Tomp beut Plenten.	Dieses Weib kauft Lumpen.
Huck mar hitschen et poyt.	Bleib nur hier, es regnet.
Dot Thürken krabbelt ene Limfesel.	Das Mädchen schreibt einen Liebesbrief.
Dot huckt enen heete Schock.	Das ist eine teure Ware.
Schockelt Zinotes möt de Poytent?	Fahren Sie mit dem Schiff?
Desen Hökblag hät en Kluster gekrotzt.	Dieser Dieb hat eine Uhr gestohlen.
Minotes huckt mörrig.	Ich bin müde.
De Kleenen huckt heet.	Der Kleesamen ist teuer.
Minotesen Netten hät troms Plotten möt Flieren verhült.	Mein Vater hat drei Taler mit Karten verloren.
Den Tenteknucker plart gehr en Himken.	Dieser Maurer trinkt gerne einen Schnaps.
Pekel mar den ühl, minen heeten Thuren.	Weine nur nicht, mein liebes Mädchen.
Wat huckt zinotes.	Was ist dir?
De Sömerblag hät Schrock.	Der Handwerksbursche hat Hunger.
Dese locke Wöles trollt möt Dreck langs de Tenten.	Dieser kleine Junge handelt mit Pottasche.

Versömt Zinotes Rohten?	Verkaufen Sie Töpferwaren?
Den Thuren schürt en knabbige Hufftesch.	Das Frauenzimmer trägt eine gewaltige Tournüre.
Huckt dem Bott geprőttelt?	Ist das Essen fertig?
Huckt dot de Sanktesefehmzel van Zinotese locke Vill?	Ist das der Kirchturm Ihres Dorfes?
Pfüff de Fonkestines ut.	Blas die Kerze aus.
Knuck den Teps, do fuckt minotese Gronzepretter!	Zieh den Hut ab, da kommt mein Lehrer!
Desse Jennes schürt en locke Schwing.	Dieser Soldat trägt einen kurzen Säbel.
Huckt dot de Jennes sine Limthuren?	Ist das die Geliebte des Soldaten?
Watt fleckt de Kluster?	Wie viel Uhr ist es?
Den Höbbel hät ene Kröngel en de Schmerf.	Der Hund hat eine Wurst im Maul.
Den Härksblag hät ene palmen Töck.	Der Wirt hat eine rote Nase.
Do fucken parz Huffblagen över de Klüth.	Da laufen zwei Schmuggler über's Feld.
Limt dem Blag de Peckthuren?	Freit der Mann die Näherin?
Et püfft!	Es ist windig!
Dot Rüschken Blök wuppt parz Ellen.	Dies Packetchen Tabak wiegt zwei Pfund.
Fleckens, Netten, e Klitschken, wat huckt dot?	Sag' mal Vater, ein Fettmännchen, was ist das?
Hohle Wöhles! wat michelt zinotes över dem Blag sine molveren Day? Ström no de Tent!	Dummer Junge! was verlachst du den Mann wegen seines kahlen Kopfes? Mach', dasz du nach Hause kommst!
Wat huckt dot Thürken? Dot hät jo palmen gepekelte Fensteren! - Sine Netten on sine Netteenthuren hucken lock!	Was fehlt dem Mädchen? Es hat ja rotgeweinte Augen! - Ihre Eltern sind krank!
Minotesen Thür huckt hohl; schüt ens dem Blökmeles!	Meine Pfeife ist leer; gieb mal den Tabaksbeutel her!
Wat die Jennessen knäbbig strömen!	Was die Soldaten stramm marschieren!
Hitschen op die Poyhospel huckt enen knäbbigen Turen.	Auf dieser Wassermühle ist ein hübsches Mädchen.
Ene locken, mar henesen on knökeligen Thuren beremen, hukkt döx heneser geknuckt, as enen heeten, mar hohlen on mörrigen Thuren benucken.	Ein armes, aber gutes und arbeitsames Mädchen heiraten ist oft besser getan, als ein reiches aber unerfahrenes und träges Mädchen zu nehmen.
De locke Poy fuckt en den henese Poy.	Die Maas mündet in den Rhein.
Strömt Zinotes möt no de Sanktesenhärk? - Nobes, Knöllen, dot huckt vendag den ühl, minotes mot de Knökelsblagen berimen.	Gehen Sie mit in's Weinhaus? - Nein, Freund, das geht heute nicht, ich musz den Arbeitern ihren Lohn auszahlen.

Wo huckt zinotese Netten si Flitschken?	Wo ist deine Schwester?
Dem Benk, de do möt do Brölgetau langs den Tenten trollt, geit, on sinen Tomp möt de palme Pley öm de Köpel, de do wie wöschken över den Troll wuppt, versömt Geikrabbelen.	Der Mann, der da mit der Drehorgel an den Häusern vorbeigeht, spielt, und sein Weib mit dem roten Tuch um den Kopf, das da wie trunken auf der Strasze herumhüpft, verkauft Lieder-büchelchen.
Mithen und Klitschkes holt dem Blag op vendag den ühl mier; och de Loppen on Müs hucken has.	Füchse und Fettmännchen kennt man heutzutage nicht mehr; auch die Kronentaler und Pistolen sind verschwunden.
De Netten on de Nettesenthuren van den Gronz hucken moll.	Die Eltern des Kindes sind tot.
Brellt Zinotes do de parz knäbbige Poytenten op den henese Poy schockelen?	Sehen Sie dort die beiden herrlichen Schiffe auf dem Rhein fahren?
Minotese Wöles huckt te Köln bei de Jennesen.	Mein Sohn dient in Köln.
Den Rühlblag hät troms Schütten Kleenen för holf uhr on parz krützkes Plotten versömt.	Der Kaufmann hat drei Karren Kleesamen für 70 Taler verkauft.
Wo mag de Peckthuren die henese Fehm benucken?	Wo mag die Näherin das schöne Garn herbekommen?

Gespräche

Na, och hitschen, Knöllen? Wat knucket den Rühl vendag?	Na, auch hier, Freund? Wie ist das Geschäft abgelaufen heut'?
Et huckt mörrig, Knöllen; den ühl te quenten en de locke Villen.	Es ist faul, Bruder; nichts ist zu verdienen auf dem Lande.
Zinotes rühlt jo möt Pley on Fehm; dot huckt och ene mörrige Schock vör den Rühl op vendag.	Du handelst ja in Tuch und Garn; das ist auch eine faule Ware heutzutage für den Handel.
Nobes, dot hät minotes geknuckt; minotes versömt no Schmicks on Luhrmon.	Nein, damit habe ich gehandelt; ich verkaufe jetzt Butter und Käse.
So? dot hät minotes den ühl geholt.	So? das habe ich noch gar nicht gewuszt.
Wat fleckt zinotes dovan?	Was hältst du davon?
Dot huckt heneser, as de Pleyrühl.	Es ist besser, als der Handel mit Tuch.
Minotese Wöles rühlt och möt Schmicks.	Mein Sohn handelt auch mit Butter.
Hufft de den ühl mier?	Schmuggelt der nicht mehr?
Nobes, de Fegteschen habben öm möt Thien on Blök benuckt.	Nein, die Grenzwachter haben ihn mit Kaffeebohnen und Tabak erwischt.
Dot huckt lock.	Das ist schlimm.

Hä mot holf krützkes Dag en de Klemm, av notringskes Plotten berimen.	Er musz fünf Tage sitzen oder vier Taler bezahlen.
Wat no geknuckt?	Was nun?
De Wöles fuckt mar en de Kau; minotes schütt gen Neth.	Der Junge mag nur sitzen; ich bezahle keinen Pfennig.
Et huckt henes, dot hä den Huff no let hucken. Hät zinotese Wöles och al enen Rühlfesel?	Es ist gut, dasz er das Schmuggeln jetzt dran gegeben hat. Hat dein Sohn auch schon einen Gewerbeschein?
Nobes, de Villepretter hucket vertrollt.	Nein, der Bürgermeister war verreist.
Dann lot öm mar en de Tent hucken; wenn dem Bithwöles öm benuckt, michelt hä noch parz krützkes Dag langer en de Klemm.	Dann lasz ihn nur zuhause bleiben; wenn der Gendarm ihn erwischt, so kann er sich noch zwanzig Tage länger im Loch ergötzen.
Dem Bithwöles holt minotes knäbbig.	Der Gendarm kennt mich gut.
Dat huckt den ühl. - Trollt zinotes möt? Minotes mot strömen.	Das heiszt nichts. - Gehst du mit? Ich musz aufbrechen.
Nobes, minotes huckt noch get hitschen. Henes Pauen!	Nein, ich bleibe noch was hier. Angenehme Ruh!
Minotes nuckt! Huck knäbbig!	Ich danke! Adieu!

Im Wirtshause

Och noch ens hitschen en *Breyell*, Knöllen? Wie huckt et?	So, Freund, auch wieder einmal in *Breyett*? Wie geht's?
O, knäbbig! Minotes hucket hitschen en de Vill enen Rühlblag noch troms krützkes Plotten ruppig vör parz Melesen Kleenen.	O danke, gut! Ich schuldete hier im Orte einem Kaufmanne noch dreiszig Thaler für ein paar Säckchen Kleesamen.
Hät zinotes dot geknuckt?	Hast Du das abgemacht?
Zipken! Dem Benk hucket bei de Villepretter op dem Bott, den Droht hät minotes den Thuren geschoten.	Jawohl! Der Mann war beim Bürgermeister zu Mittag, und da hab' ich das Geld der Frau gegeben.
Dann ström mar möt minotes no de Tent; de Kluster fleckt krützkes on parz Schröm; minotesen Tomp hät dem Bott gepröttelt, wenn vör fucken.	Dann geh' nur mit zu meinem Hause; es ist Mittag; meine Frau hat das Essen fertig, wenn wir kommen.
Nobes, Knöllen, dot huckt den ühl; minotes nuckt; minotes mot möt de Fonkeschütt has schockelen. Lott os lever hitschen en Büs Sanktes plaren!	Nein, mein Lieber, das geht nicht, ich danke; ich musz mit der Bahn abfahren. Laszt uns lieber hier eine Flasche Wein trinken!
Och henes!	Auch gut!

Härkswöles; Schüt ens en Büs Sanktes van den henese Poy!	Kellner! Bringen Sie mal eine Flasche Rheinwein!
Wat beut den de Büs?	Was kostet dieser die Flasche?
Lot mar hucken, minotes berimt; Hitschen Härkswöles! Krützkes on parz Gecken.	Lasz nur sein, ich bezahle! Hier Kellner! Zwölf Groschen.
Dot huckt net te heet! Schüt ens din Ruth hitschen. Wie schmerft de Sanktes?	Das ist nicht zu teuer! Reich' mal dein Glas her! - Wie schmeckt der Wein?
Henes! Knäbbig!	Gut! Ausgezeichnet!
De Köth huckt och henes hitschen.	Das Bier ist auch gut hier.
Zipken! Dot huckt hitschen gen locke Härk, on den Härksblag holt och den Rühl.	Gewisz! Das ist hier kein miszachtetes Wirtshaus, und der Wirt versteht auch sein Geschäft.
Schmerf ens enen Blöckstines!	Probier' mal eine Zigarre!
Hucken dot henesen?	Sind es gute?
Se beuten et Rüschken notringskes krützkes Gecken.	Sie kosten das Kistchen vier Mark.
So? Wo hucken die te beuten?	So? Wo sind die zu kaufen?
Hitschen en de Schuck.	In dem Laden dort.
Mar zinotes mot ens get knökeliger plaren! Die Büs hät jo den ühl verhült!	Aber du muszt mal etwas fleisziger drinken! Die Flasche hat ja noch gar nicht verspielt!
De Sanktes hufft dem Blag en den Day.	Der Wein steigt einem zu Kopfe.
Lot dech den ühl utmichelen! Enem Benk wie zinotes!	Lasz dich doch nicht auslachen! Ein Kerl wie du!
Zinotes fleckt!	Du sprichst!
Lot os fucken! De Benkten strömen al no de Fonkeschütt. Plar de Ruth has, et huckt noch e Rütschen vör dem Blag en de Büs.	Laszt uns gehen! Die Leute eilen schon zur Bahn. Trink' dein Glas aus! Es ist noch für jeden ein Gläschen in der Flasche.
Minotes trollt get möt.	Ich gehe eine Strecke mit.
Henes!	Gut!
Huckt knäbbig!	Adieu!

Beim Handel

Na, wie huckt et? Den ühl te quenten hitschen? Minotes hät knäbbige Quenkerts on Geeten te versömen. Brellt ens hitschen Thuren!	Nun, wie steht's? Nichts zu verdienen hier? Ich habe schöne Häringe und Bückinge zu verkaufen. Sehen Sie mal hier, Frau!
Nobes, Knöllen! Minotes beut den ühl! Vör botten vendag Deckel.	Nein, mein Herr! Ich kaufe nicht! Wir essen heute Kuchen.
Deckel? Wenn Zinotes holet, wie henes minotese Schock hucket, hä preckelet Schwömzel.	Kuchen? Wenn Sie wüszten wie schön meine Ware wäre, so würden Sie Fisch braten.

Wat beuten dann de Spörkes Quenkerts?	Was kostet denn das Halbdutzend Häringe?
Notringskes Gecken.	Vier Groschen.
Zinotes huckt wal an et janesen! dot su enen henese Quock för den Rühlblag hucken!	Sie scherzen wohl! Das sollte ein hübscher Gewinn sein für den Verkäufer!
Dot huckt den ühl te heet Thuren! Na, wegen dot Zinotes et huckt - troms Gecken on holf krützkes Nethen.	Das ist nicht zu teuer, Madam! Nun denn, weil Sie es sind - drei Groschen und fünf Pfennige.
On dann den hohlen Hutzentomp utmichelen, wenn Zinotes möt sinem Bay has huckt ut de Tent? Nobes, Knöllen, nobes minotes holt den Rühl.	Und dann das dumme Bauernweib auslachen, wenn Sie mit Ihrem Kram aus dem Hause sind, nicht wahr? Nein, nein, mein Freund! Ich kenne die Kniffe.
Wat schüt Zinotes dann?	Was geben Sie denn?
Troms Gecken.	Drei Groschen.
On troms Nethen.	Und drei Pfennige.
Gen Neth mir, as troms Gecken.	Keinen Pfennig mehr als drei Groschen.
Dot beuten jo de Geeten!	Das kosten ja die Bückinge!
Dann hucken et evel heeten! - Fleckt ens! Minotes beut spörkes Quenkerts on spörkes Geeten, on Zinotes benuckt holf krützkes Gecken. Ziemen av nobes! Minotes mot no de Pröttelstent fucken.	Dann sind es aber teure! - Hören Sie mal! Ich kaufe Ihnen ein Halbdutzend Häringe und ein Halbdutzend Bückinge ab, und Sie bekommen 5 Groschen. Ja oder nein! Ich musz in die Küche gehen.
Na, hitschen! Benuckt öch die Schwömzelen mar ut dem Bay! Heneser, mutsch versömen, as den ühl versömen.	Nun denn, hier! Nehmen Sie sich die Fische nur aus dem Korb! Es ist besser, billig verkaufen, als gar nicht verkaufen.
Benuck ens ene Pletschert, Wöles, on schür die Schwömzelen no de Pröttelstent, on knuck ön möt de Knappkoter de Dayen van de Melesen! Brellt ens hitschen, Knöllen! Holf krützkes Gecken!	Hol' mal einen Teller, Junge, und bring' die Fische in die Küche und schneide ihnen mit dem Brodmesser die Köpfe ab! Sehen Sie mal hier, mein Herr! Fünf Groschen.
Minotes nuckt.	Ich danke.
Henesen Rühl!	Guten Handel!
Hut knäbbig!	Adieu!

Bron 47. Tiöttensprache (1923)

De Geheimtalen I: hoofdstuk II, IV, i.h.b. ‘Vergelijking Tiöttensprache en Henese Fleck’; Moormann, *De Kramertalen*, l.c., p. 123 vlgg.; Kluge, l.c., p. 442-446.

Over de Tiöttensprache zijn we bijzonder goed ingelicht door een boekje van de heer Louis Stüve: *Die Geheimsprachen, insbesondere Die Tiöttensprache*, Recke i. Westf. 1923. Persoonlijk onderzoek heeft de gegevens van de heren H. en L. Stüve bevestigd.

Tiöttensprache

Wir haben in nachfolgendem alles zusammengetragen, was über diese Sprache zu ermitteln war und uns aus unserer eigenen Tiöttenzeit in Erinnerung geblieben ist. So haben wir denn auch die Geschichte der Tiötten in kurzen Zügen zu zeichnen versucht. All denen, die uns durch Mitteilungen unterstützt oder in anderer Weise Dienste leisteten, sei auch an dieser Stelle gedankt.

Der Sprachforscher Kluge ist der erste gewesen, der die Tiöttensprache entdeckt hat. Gedrucktes hat über diese Sprache nicht vorgelegen. Die westfälischen Kaufleute haben es verstanden, die Sprache wirklich geheim zu halten. Selbst Frau und Kinder daheim waren nicht eingeweiht. Es ist daher nicht zu verwundern, dasz mancher in der Heimat sehr erstaunt war, als er durch Aufsätze und Berichte in Zeitungen und Zeitschriften von der Existenz einer Geheimsprache der Tiötten Kenntnis erhielt.

Wenn der Sprachforscher in der Vorrede zu seinem umfangreichen Werke sagt, es sei wohl ausgeschlossen, dasz jemand ebensoviel Zeit und Kosten für die Beschaffung der Quellen verwendet habe, wie er es getan, oft genug vom Glück und Zufall begünstigt, so trifft dies auch auf die Erforschung der Tiöttensprache zu. Denn zu diesem Zweck hat Kluge (im Sept. 1900) eigens eine Reise nach Westfalen u.z. nach Mettingen unternommen. Dort kam er an die richtige Adresse und konnte wichtiges Material sammeln. Der Zufall wollte, dasz er hier auch von einem Wörterverzeichnis hörte, das ein Tiötte niedergeschrieben hatte. Es wurde ihm, begleitet von einem aufklärenden Bericht, übermittelt.

Das gesamte Wörterverzeichnis, welches Kluge in seinem Werke über diese Sprache veröffentlicht, umfaszt rund 250 Wörter und einige Satzbildungen. Einleitend schreibt Kluge im Anfang (Seite 442) unter ‘Krämersprachen’ dazu folgendes:

5. Nordwestfälisches Bargunsch oder Humpisch. Völlig verschieden von dem südwestfälischen Schlauszmen der Sauerländischen Hausierer ist eine nordwestfälische Geheimsprache, die Tiöttensprache, oder das Bargunsch (Burgunsch, Bergunsch), oder Humpisch (auch Humpes) von Kaufleuten aus der Gegend nördlich von Ibbenbüren. Das Städtchen (Dorf) Mettingen ist der eigentliche Herd dieser Tiöttensprache, aber auch die benachbarten Orte Reckel, Hopften und Riesenbeck gehören hinzu. Tiötten nennen sich in ihrer Sprachweise die Kaufleute dieser Orte, sofern sie Ihre Geschäfte in Mecklenburg, Pommern, Brandenburg und der Provinz Sachsen haben. Geschäfte dieser Tiötten befinden sich z.B. auch in Kiel, Husum, Eutin, Oldesloe, Lübeck, Hamburg, Hildesheim, Stendal, Gardelegen, Greifswald, Deutsch-Krone, Erxleben, Helmstedt usw. usw., auch in Amsterdam, Leeuwarden usw. Diese westfälischen Kaufleute leben fern von der Heimat und von ihren Familien ihren Geschäften, aber sie kehren alljährlich bei den Ihrigen zu längerem Besuch ein.

Mündlicher Ueberlieferung zufolge wanderten Hausierer aus diesen Orten schon seit 200 Jahren nordwärts; man will auch von einem Privileg für Hausierhandel mit Messern wissen, das Friedrich der Grosze den Mettingern gegeben haben soll. Unzweifelhaft ist das Bargunsch ein Krämerlatein, wie das Pleisznen der Killertäler und das Schlauszmen der Sauerländer. Aber die Verhältnisse stimmen doch nicht ganz. Denn heute, wo allerdings das Bargunsch seine Blütezeit offenbar längst hinter sich hat, sind die Geschäfte entwickelt zu groszen Kaufhäusern; auch daheim herrscht Wohlstand, Reichtum. Wer Land und Leute nördlich von Ibbenbüren kennt, weisz das Entgegenkommen wie auch das Behagen in den Familien der Tiötten zu schätzen.

Einem Besuch dort verdanke ich manches Material; anderes beruht auf Aufzeichnungen, die ums Jahr 1866 Herr Heinrich Stüve in Lübeck (damals in Oldesloe) gemacht und Herr Louis Stüve in Lübeck mir zur Verfügung gestellt hat. Kleinere Aufzeichnungen von H. Grimme in Freiburg in der Schweiz und Julius Schwering in Münster stehen mir zur Verfügung. Im allgemeinen ist folgendes Material durch mehrere dieser Quellen gesichert (folgt Glossar).

Auch in sonstigen norddeutschen Landesteilen finden wir Tiötten, die den von Kluge angeführten Orten (und noch einigen andern) des Kreises Tecklenburg, zumal der früheren Obergrafschaft Lingen, entstammen. Von den Ortschaften, wo sich Tiötten ansiedelten, seien noch folgende erwähnt: Schönberg in d. Pr., Friedrichstadt, Heide, Trittau, Geesthacht, Marschacht, Lüneburg, Mölln i. Lbg., Boitzenburg i.d. U., Gramzow, Treptow a.d. T., Angermünde, Locknitz, Schöningen, Greifenhagen, Fiddichow, Seehausen, Schwedt a.d. O., Althaldensleben usw. usw.; ferner Dokkum, Franeker, Harlingen, Heerenveen, Groningen usw.

Zur Geschichte der in Norddeutschland zerstreut wohnenden Tiötten sei folgendes mitgeteilt: Unweit der Ortschaft Mettingen am Nordhang der Ausläufer des Wesergebirges, nicht weit von der hannoverschen Grenze, an der Landstrasze die von Recke nach Ibbenbüren führt, befand sich vor etwa 250 Jahren ein groszes Manufacturwarenlager ‘Bunke auf der Haar’ genannt. Von diesem Lager entnahmen kleine Leute und auch Bauernsöhne Waren, die sie hausierend in das Land hinaustrugen und an den Mann zu bringen suchten.

Der Boden jener Gegend ist wenig ergiebig, weite Heideflächen durchziehen das Land. Vor Jahren gab es auch noch keine Bergwerke und Steinbrüche, die lohnenden Verdienst abwarfen, und keine Städte, die den Ueberschusz der Landbevölkerung in sich aufnahmen. Die Regierung verbot den Bauern das Halten von Heuerleuten fast gänzlich. So kam es, dasz sich verhältnismäszig viele Söhne kleiner Leute durch den Handel im Umherziehen ernähren muszten. Auch Bauernsöhne wandten sich diesem Gewerbe zu, da sich die Erbfolge in Westfalen dahin entwickelt hatte, dasz stets nur ein Sohn, in der Regel der älteste, den ganzen Hof erhielt, während die Geschwister mit mehr oder minder kleinen Summen abgefunden wurden und sich andere Erwerbszweige suchen muszten. Bei der Dürftigkeit der Bevölkerung sahen die Händler sich nun genötigt, sich immer weiter über die Heimat hinaus zu wagen. Das Hausieren bot in damaliger Zeit jedoch erhebliche Schwierigkeiten. Denn im deutschen Lande sonderten sich nicht allein zahllose Einzelstaaten durch besondere Grenzabgaben ab, sondern

auch die Stadtbezirke erhoben an ihren Grenzen besondere Gefälle. Dazu kam noch der Mangel an Gewerbefreiheit. Da kam ihnen ihre Geheimsprache wohl zu statten. In dieser Sprache warnten sie sich gegenseitig vor Gefahr, wenn z.B. der Stübber (Polizist) oder der Stübbesnobbes (Gendarm) ihnen auf den Fersen war. Die Bezeichnung für die Beamten ist darum in ihrer Sprache auch recht vollständig. Um sich möglichst zu sichern, führten die Tiötten z.T. ihre Notiz- oder Auftragbücher in der Geheimsprache. Die Tiötten bereisten Norddeutschland zunächst, indem sie ihre Waren teils auf dem Rücken, teils auf dem Wagen mit sich führten. Zuerst sollen es, nach Erzählung alter Tiötten die Kesselhändler und Kesselflicker, auf humpisch 'Gorentiötten' gewesen sein, die Norddeutschland bereist haben. Es folgten dann hauptsächlich Manufakturwarenhändler. Wenn sie sich einen bestimmten Kundenkreis erworben hatten, so machten sie sich auch wohl seszhaft. Ursprünglich lieszen die Tiötten ihre Familien in der Heimat zurück und besuchten sie nur zu den hohen Festzeiten und in der flauen Geschäftszeit im Sommer. Ja im Sommer, wenn die Tiötten da waren, dann gabs Leben im Dorf! Ihre Haupterholung bestand in Kegelschieben.

Im Laufe des 19 Jahrhunderts siedelten sich dann aber mehr und mehr Tiöttehfamilien in Norddeutschland an. Jetzt haben sich die Verhältnisse wesentlich geändert. Alte Tiöttengeschäfte sind ausgestorben, andere sind in fremde Hände übergegangen, wieder andere haben sich zu groszen Kaufhäusern entwickelt. Auch von einem Umherziehen mit Waren ist natürlich nicht mehr die Rede. Es lassen aber auch heute noch viele dieser Geschäfte die Landkundschaft durch ihre Reisenden mit Mustern aufsuchen (strücheln).

Diese, vornehmlich aus dem katholischen Münsterlande eingewanderten Tiöttenfamilien, bildeten vielfach die ersten Ansätze zu den zahlreichen katholischen Gemeinden, die seit Mitte des vorigen Jahrhunderts nach und nach in Norddeutschland entstanden sind.

Wenn das oben Gesagte im allgemeinen auch für die aus dem Kreise Tecklenburg stammenden 'holländischen' Kaufleute - hauptsächlich kommt Mettingen in Betracht - zutrifft, so ist der Ursprung des Hausierhandels in Holland doch ein anderer. Er wird, nach Erzählung in Mettinger Tiöttenkreisen, auf die Hollandgänger (Torfbagger und Grasmäher) zurückgeführt. Aus den Hollandgängern wurden Hausierer und das hatte folgende Bewandtnis: Bei dem mehrmonatlichen Aufenthalt alldort muszten die Hollandgänger natürlich auch ihre Wäsche waschen lassen. Nun aber stand zu damaliger Zeit die Leinenindustrie im Kreise Tecklenburg in hoher Blüte. Fast in jedem Hause wurde gesponnen und gewebt, sodasz die Hollandgänger mit guter Leibwäsche ausgestattet werden konnten. Das prächtige feine westfälische Leinen gefiel den holländischen Frauen und wurde viel bewundert. Aber dabei blieb es nicht. Sie baten die Hollandgänger, ihnen von dem Leinen doch auch ein Quantum mitzubringen. Ein findiger Kopf ist wohl auf den Gedanken gekommen, dasz man mit dem Leinen ein Geschäft machen könne, und brachte gleich ganze Stücke mit. Das Leinen fand guten Absatz, und die Hollandgänger gelangten bald zu der Einsicht, dasz der Leinenhandel mehr einbringe als das mühevolle Torfbaggern und Grasmähen. Zuerst führten sie nur Leinen, später aber auch Wollsachen, zumal für Fischer. Die deutschen Hausierer

erhielten von den Holländern die Bezeichnung: ‘Fyndoekspoepen’. Die alten holländischen Tiötten trugen ihre Waren in einem sogen. ‘Ripert’, einem rücksackartigen Sack, gewöhnlich aus schwarzem Manchester, auf dem Rücken.

Ihren Wohnsitz behielten die holländischen Kaufleute in der Heimat. Viele besorgten dort in der geschäftsflauen Zeit ihre Landwirtschaft. Die Tiöttengeschäfte entwickelten sich mit der Zeit zu wohlangesehenen Kaufhäusërn. Das Ladengeschäft trat immer mehr in den Vordergrund, und so wurde es mit der Zeit gewissermaszen zur Notwendigkeit, den Wohnsitz gänzlich nach Holland zu verlegen. Auch mag bei manchen Tiötten die strengere Handhabung der Militär- und Steuergesetze in den 80er Jahren dazu beigetragen haben, ganz nach Holland überzusiedeln.

Mit der Seszhaftmachung der Tiötten und Einführung der Gewerbefreiheit hatte natürlich die Geheimsprache der Tiötten erheblich an Bedeutung verloren. Selbst in ganz alten Tiöttengeschäften wird sie heute kaum noch verstanden, höchstens kennt man noch einzelne Ausdrücke. Diese Sprache, die Kluge als eine ‘höchst seltsame und wortreiche’ bezeichnet, ‘und durch ihren Wortschatz auf ein 400-jähriges Alter hinweist’ würde jedenfalls in wenigen jahren gänzlich verschollen gewesen sein, wenn sie der Sprachforscher nicht ans Licht gezogen hätte.

Doch nun zur Sprache selbst.

Durch den *Aufbau* unterscheidet sich die Tiöttensprache von verschiedenen anderen Geheimsprachen. In keiner anderen haben wir Stammwörter gefunden, die bei Zusammensetzungen verwendet werden. *Fidel* z.B. bedeutet ‘Stadt’.

Gripenfidel, Greifenhagen
Hamfidel, Hamburg
Lübfidel, Lübeck
Stintsfidel, Stettin

Das Eigenschaftswort *fitsen* heiszt so viel wie ‘grosz, gut’. *Fitsenfidel* ist daher ‘Hauptstadt’. *Fitsentroppe* ist ‘Gott’, da *troppe* ‘Herr’ heiszt. *Kloddentroppe* ist ‘der König’. Das Wort *klodde* für ‘Land, Erde’ lehnt sich wahrscheinlich an das niederdeutsche *kluten* an (vergl. *Reuter* ‘Klutenpedder’). *Kloddenruscher* ist ‘der Geometer’. Für ‘Wein’ hat man drei Bezeichnungen: *Fitse klar, fitse plump* und *fitse funksen*.

Andere Zusammensetzungen sind:

gorenklitz, Kupferschmied
wittenklitz, Klempner
kriksenklitz, Wagner
knätterklitz, Schlosser
gnurkklitz, Büchsenschmied
kliemsklitz, Goldschmied
trenfailer, Schuster
bentenfailer, Tischler
kassenfailer, Zimmermann
kriksenfailer, Rademacher
fluchsenfailer, Zigarrenmacher
limesfailer, Leineweber
timesfailer, Hutmacher
mulschfailer, Arzt

Die *Herkunft* der einzelnen Ausdrücke ist nicht immer zu verfolgen.[398] Viele sind anderen Geheimsprachen entnommen oder nachgebildet. Unter den zahlreichen Gaunersprachen, die Kluge in seinem Werk anführt, finden wir häufig Anklänge. Das schon erwähnte *butten* ‘essen’ treffen wir schon an im *Niederdeutschen Liber Va-*

gatorum von 1510. Dort heiszt es: *botten* ‘ethen’. In der *Gründlichen Nachricht von 1714* steht: *Butten* ‘Essen’. Aehnlich im Hennese Fleck: *bott* ‘Essen’. Viele Wörter sind auch fremden Sprachen entlehnt. Das Wort *hutse, hutsche* ‘Mann, Bauer’ stammt aus dem Spanischen: *huesped* ‘Wirt, Fremder’ und ist auch in andere Geheimsprachen übergegangen. So heiszt im *N[iederdeutschen] L[iber] V[agatorum] houtz* ‘bur’. Ebenso im Jenisch der Eifler Hausierer: *houtz* ‘Bauer’. Das Wort *kasse* ‘Haus’ stammt ebenfalls aus dem Spanischen (*casa* ‘Haus’). Im *N.L.V.* heiszt *Kasz* ‘ein hus’. Dort heiszt *bucht* ‘Geld’, humpisch *buchte (punen)* ‘Geld’; *kot* ‘ein witt Pennig’, humpisch *kot* ‘Schilling’. *Trappert* ‘Pferd’ kehrt in verschiedenen Geheimsprachen wieder. *Mussen, muschen* ist dem Spanischen entlehnt (*moza* ‘Mädchen’), ebenso *knossen* ‘kennen’, span. *conocer*; *fimes* ‘ja’, spanisch *si*; *kabbes* ‘Priester, Pastor’, im *Deutsch. Lib. Vag.* von 1510: *Kabas* ‘Haupt’, spanisch *cabeza* ‘Haupt, Vorsteher’; *porsch* ‘Schwein’, franz. *porc*; *pen* ‘Brot’, franz. *pain*, lat. *panis*; *lims* ‘Hemd’, franz. *linge* ‘Wäsche’; *plymse* ‘Feder’, franz. *plume*. Andere Wörter sind unverändert aus dem Holländischen übernommen, z.B. *gojen* ‘werfen’; *stalen* ‘Proben’. *Lustern* ist westf. Platt, holländ. *luisteren*; *olms* ‘alt’ ist wohl angelehnt an das niederdeutsche *olt, olmig*. Das Wort *Tiötte* ist zurückzuführen auf das gotische *tiuhan*, altsächs. *tiohan* ‘ziehen’. Ein *Tiötte* ist also ein ‘umherziehender Kaufmann (Hausierer)’.

Besonders häufig finden wir in der Tiöttensprache Anklänge an das Lateinische, namentlich in Ausdrücken, die kirchliche Dinge betreffen. Es ist dies teils durch die Religionszugehörigkeit der Tiötten zu erklären, teils aus der damals allgemeinen weiten Verbreitung lateinischer Ausdrücke. Schon erwähnt haben wir das Wort *sankse* für ‘Kirche’, das aus *sanctus, sancta (ecclesia)* gebildet ist. Ferner *nostern* ‘beten’ aus dem Anfange des *pater noster* ‘Vater unser’; *pojen* ‘trinken’ von *potare*; *grannig* ‘viel’ von *grandis*; *moll* ‘tot’ von *mortuus*; *for* ‘Markt’ von *forum* usw.

Bei vielen Wörtern scheint eine Eigenschaft oder Tätigkeit oder ein gewisses Merkmal für die Bildung bestimmend gewesen zu sein z.B. bei

klaren, Fenster: klar
trabbert, Pferd: traben usw.
mauke, Katze: miau
klinkse, Stube: klinke
glimmert, Zigarre: glimmen
knackert, Zucker: knacken
draikopp, Kuh: Drehkopf

Zur weiteren Kenntnis der Tiöttensprache seien noch folgende Wörter erwähnt:

stickbolt, Schneider
rumschnicker, Müller
penschramper, Bäcker
taftkätscher, Tuchmacher
krewehacker, Fleischer
hirt, Schäfer, Papst
kabbes, Pastor
stoffe, Sohn
stoffel, Bräutigam
stoffelsche, Braut
schlaiker, Jude
pradde, Stuhl
nosterpradde, Beichtstuhl
nosterplügge, Gebetbuch
kasse, Haus
knök, Taler
dropp, schwer
flur, billig
trant, grosz, dick
spetsch, katholisch

snutsch, evangelisch
ruschen, rechnen
krojen, schreiben
behumsen, betrügen
flacken, stehlen
snickern, schmuggeln
funkern, brennen
strücheln, hausieren, mit Mustern auf Geschäfte gehn
kriksen, fahren
posseln, kochen
posselkasse, Küche
bumse, Uhr
rissen, Haar
knaspel, Bart
mättenquässer, Lehrer
märte(n), Kind
quässen, sagen, sprechen
for, Mark(Markt)
soimen, kaufen
quinkeln, singen
ene, 1
bede, 2
dromes, 3
half brüwel, 6
null, 100
trant null, 1000

Hier auch einige Sätze. Die Geheimsprache besteht hauptsächlich aus Deckwörtern. Die niederdeutschen Wörter bleiben in den Satzbildungen unverändert. *De Tiötte versnüfft, bat dat grüseken quäszt* - 'Der Kaufmann versteht, was das Mädchen spricht' (für *wat* steht hier *bat*). *In nobbeshutsche sinen tispel giff't 'n fitsen butt* - 'Im Bauervogtskrug gibts ein gutes Essen.' *Knos den hutsche?* - 'Kennst du den Mann?' *Quäsz humpisch* - 'Sprich die Tiöttensprache.' *Hutsche bant lunsch* - 'Der Kunde ist schlecht.' *Spur pritz*- 'Geh weg.'

Oft werden nur einzelne Ausdrücke in die Rede eingeflochten, z.B.: der Reisende kommt Samstags vom Strücheln zurück, und der Chef fragt: *Roedel gut? Ok ornlich punen kregen?* (*roedel* 'Handel', *punen* 'Geld'). Es gibt überall faule Kunden, und der Chef fragt weiter: *Hätt de Kröger in Xdörp al bequ[i]nten? Ne, in sinen Tispel is nix mehr los. So? dann mott he blott' waren* (*bequinten* 'bezahlen', *blotten* 'mahnen').

So reichhaltig auch der Wortschatz der Tiöttensprache ist, so fehlt darin doch noch manche Bezeichnung. Man muszte sich daher mit den vorhandenen Wörtern behelfen und ihnen verschiedene Deutungen geben. So heiszt z.B. *plügge* 'Buch, Brief, Zoll, Zinsen'. *Sanksen* heiszt 'in die Kirche gehen'. Es kann aber auch 'heiraten' bedeuten, z.B. *Is dat grüseken sankset?* - 'Ist das Mädchen verheiratet, getraut?' Diese Beispiele mögen genügen, um den Gebrauch der Geheimsprache und ihren praktischen Wert darzutun.

Wie schon bemerkt, sind schon viele Ausdrücke aus den Geheimsprachen Gemeingut des Volkes geworden, und vielleicht hat mancher schon dieses oder jenes Wort gebraucht, ohne zu wissen, dasz es einer Geheimsprache entstammt (vergl. Kundensprache). Wer kennt nicht die Ausdrucksweise: *In die Bucht springen!* Es heiszt soviel wie 'aushelfen', ursprünglich 'mit Geld aushelfen' (*Bucht, Büchte* 'Geld').

Der Verfasser dieser Abhandlung hörte noch vor einigen Jahren im Lauenburgischen den Ausdruck *Buttkipe*. Es ist dies die Bezeichnung für eine hohe geflochtene Holzkiepe mit Deckel und Tragschnur, in welcher das Essen zufelde getragen wird. Wir haben es hier offenbar mit dem im Rotwelschen oft vorkommenden *Butt* 'Essen' zu tun. Der Besitzer der *Buttkipe* konnte natürlich keine Aufklärung über

das Wort *Butt* geben. Uebrigens ist die *Buttkipe* auch im Holsteinischen bekannt, doch wird man auch hier das seltsame Wort nicht zu deuten wissen.

So bilden die Geheimsprachen einen steten Jungborn für unsere Gemeinsprache. Viele Ausdrücke sind bildlich, zumal in der Kundensprache. Denn der Deutsche liebt es, sich in Bildern auszudrücken. 'Ich bin nicht im Bilde' ist ja heute eine beliebte Redeweise. Die Bilder werden aus allen Berufen und Ständen entlehnt und bedürfen keiner Erklärung. Denn, wenn jemand sagt: *Dem bin ich aufs Dach gestiegen, dem habe ich den Kopf gewaschen, das Fell versohlt*, so wird er von jedem verstanden.

Auch der für uns so unglücklich verlaufene Weltkrieg, unter dessen Folgen wir noch heute seufzen, hat unsern Wortschatz bereichert mit: *dicke Luft, hamstern* usw. Aber auch einige unglücklich gewählte Wortbildungen haben sich eingeschlichen. Erwähnt sei nur *Gestehungskosten*. Ich will gerne 'gestehen', dasz mir der Sinn des Wortes lange recht unklar war. *Entstehungs-* und *Erzeugungskosten* ist jedem verständlich. Da vergleiche man die Wortbildungen der Geheimsprachen! Z.B. das mit(Galgen)humor gewürzte Wort der Kundensprache für 'Seiler': *Galgenposamentier*, oder aus der Tiöttensprache die (freilich wenig schmeichelhafte) Bezeichnung für 'Müller': *Rumpsnicker*! (*snicken* 'stehlen').

Nun hat die Tiöttensprache ausgedient. Aber hie und da haben sich vielleicht doch noch einige Ausdrücke erhalten. Und sollte jemand auf Reisen zwei Herren sprechen hören: *hier is nix to quinten*, oder: *knos dat grüseken?* so sind es sicher Tiötten. Hört er aber in einem Kaufmannsgeschäft, dasz die jungen Leute sich zuflüstern: *butten, pojen*, oder dasz der Chef dem jungen Manne zuraunt: *nobis luken*, oder, *hutsche flackt*, oder, *ich geh zur sanks*, so kann er versichert sein, dasz er sich in einem alten Tiöttenhause befindet.

Die Tiöttensprache ist ausgestorben, aber die Tiöttengeschäfte stehen zum Teil noch in hoher Blüte. Die Tiötten haben es verstanden, durch Biederkeit und zähe Ausdauer sich aus kleinen Anfängen emporzuarbeiten und eine überall - im In- und Auslande - geachtete Stellung zu erringen. Möge es ihnen vergönnt sein, ihren alten Grundsätzen getreu, auch unter den neuzeitlichen Verhältnissen ihren guten Ruf zu wahren und weiter zu wirken zum Wohle des Vaterlandes.

Vollständiges Wörterverzeichnis

troppe, Herr
fitsetroppe, Gott
kloddentroppe, König
hutsche, hutse, Mann, Bauer
hutschennobbes, nobbeshutsche, Dorfschulze, Bauervogt
gnurkhutsche, Jäger
schmursenhutsche, Holländer (Molkereibesitzer)
roedelshutsche, Kaufmann
tispelhutsche, Wirt, Krüger
brügelhutsche, Arbeitsmann
olmershutsche, Altenteiler
krojhutsche, Schreiber
strükelhutsche, Geschäfts (Detail) Reisender
knaspelhutsche, Barbier
gorkenklitz, Kupferschmied
wittenklitz, Klempner
kriksenklitz, Wagner
knätterklitz, Schlosser
gnurklitz, Büchsenschmied
klimsklitz, Goldschmied
trenfailer, Schuster

bentenfailer, Tischler
kassenfailer, Zimmermann
fluchsenfaller, Zigarrenmacher
kriksenfailer, Rademacher
limesfailer, Leineweber
timesfailer, Hutmacher
mulschfailer, Arzt
tiötte (tjötte), westfälischer Kaufmann (eigentlich ‘umherziehender Kaufmann, Hausierer’)
soimer, säumer, Kaufmann
disselbäumer, Hausierer
stalenhengste, feinere Geschäftsreisende
kloddenruscher, Geometer
küler, Schmied
giler, Fleischer
stickbolt, stickum, Schneider
rumpsnicker, Müller
brewetoener, Schuster
penschrämper, Bäcker
taftkätscher, Tuchmacher
krewehacker, Fleischer
schmursenroedler, Butterhändler
gorentiötte, westf. Kesselhändler
stübber, Soldat, Polizist
hirk, Papst, Schäfer
nobbes, nowes, stübbesnobes, Gendarm
märtenquässer, Lehrer
kabbes, Pastor, Priester
funke, Kaiser, König
mussen, muschen, muszken, Frau
olmerske, alte Frau
grüse, Mädchen
stoffe, Sohn
stoffel, Bräutigam
stoffelsche, Braut
märte, märten, fanke, Kind
sebber, Bruder
knölle, Knecht
schlaiker, hibbeler, schmandbold, Jude
hutsenknölle, Bauernsöhne
sankse, Kirche
kasse, keskeri, Haus
posselkasse, Küche
soimkasse, Laden
soimkassen, Wiederverkäufer mit Laden
klinkse, Stube
klaren, Fenster
gluster, Fenster mit Scheiben
bumse, bimse, Uhr
schumpels, Fasz
tispel, Wirtshaus
piölte, külter, Bett
bente, Tisch
pradde, Stuhl
nosterpradde, Beichtstuhl
klübben, klüwwen, Kopf
rissen, Haar

knaspel, Bart
snüwert, Nase
gappert, gawert, Mund
kluners, kuksers, Augen
lusters, Ohren
fiwe, maunse, Hand
rosert, Podex
trabbert, Pferd
porsch, porsen, musque, Schwein
draikop, Kuh
kluns, Hund
mauke, Katze
lunkeben, Hase
triënter, Gans
swemmerling, Hering
schwumse, Fisch
schmurse, Butter
lurs, Käse
pen, Brot
krewes, gil, Fleisch
knackert, Zucker
sprankel, Salz
oilken, auland, plumpert, Kaffee
stripse, Milch
rosz, klarros, Bier
funksen, Schnaps
fitse klar, fitse plump, fitse funksen, Wein
tridel, Wurst
hamm, Schinken
filius, Pfannkuchen
hussekes, Kartoffeln
kucksels, Eier

klisters, klisterfinken, Erbsen
robbert, Tabak
glimmert, snepenhuls, Zigarre
klims, Goldstück
büchte, punen, Geld
klits, Dreier
joesken, Groschen
köt, Schilling
for, Markt, Mark
knok (Pl. *knoeke* oder *kniök*), Taler
huls, Pfennig
gauer, Kupfer
quinte, Verdienst
luk, Schulden
dasz, dosz, jassen, Rock
feikedosz, Schlafrock
schmerse, Hose
joche, Weste
dusztrazie, dosztraze, Kleid
lims, bilefelder, Hemd, Leinwand
treen, brewe, Schuhe, Stiefel
strauksels, Strümpfe
tims, tumes, Hut
blessen, Seide
jaskes, Kattun
taffet, tieben, Tuch
dosz, Buckskin
höltern, Baumwolle
kreppes, Wolle
plumse, Federn
stalen, Warenproben
klodde, Land
up de klodde ‘auf dem Lande’
fidel, Stadt
fitsenfidel, Hauptstadt
Willemfidel, Berlin
Hamfidel, Hamburg
Lübfidel, Lübeck
Brinkoffsfidel, Schwedt
Stintsfidel, Stettin
Gripenfidel, Greifenhagen
rumpsen, rumsel, Dorf
flessen, Heimat, Westfalen
drai, Glaube, Ware
plügge, Buch, Brief, Zoll, Zinsen
nosterplügge, Gebetbuch
gnurk, Gewehr
rose, Exkremente
floje, Urin
stichel, Teufel
humpisch, die Tiöttensprache
quant, moi, schön
grennig, viel
fits, gut
sneps, snepsch, klein, wenig
luns, lunsch, schlecht

dropp, schwer
muls, mulsch, krank
otten, wählerisch
flessen, gut gelaunt
krepp, besoffen
olms, oltmansch, alt
jungmansch, jung
kassims, klug, fromm
unkassimsch, unkeusch (unklug)
schlur, slur, billig
heet, teuer
trant, grosz, dick
ruspelig, schwarz
spetsch, katholisch
snutsch, evangelisch
moll, tot
butten, essen
pojen, trinken
krojen, schreiben
gojen, werfen
flojen, mingere
rosen, cacare
faiken, schlafen
ruschen, rechnen
bibeln, lesen
brillen, poilen, sehen
lustern, hören
lautern, messen, wiegen
quinten, verdienen
luken, borgen
bequinten, betünen, berinken, bezahlen
behumsen, betrügen
flacken, snicken, stehlen, schmuggeln
flunkern, lügen

brügeln, arbeiten
plumsen, waschen, baden, weinen
funkern, brennen
fluschen, smurgeln, rauchen
strücheln, hausieren, auf Geschäfte gehn
dissen, laufen
pradden, sitzen
primen, predigen
nosteren, beten
sanksen, in die Kirche gehen
spuren, slössen, schlösen, gehen
posseln, kochen
quässen, sagen, sprechen
kriksen, fahren, lügen
soimen, säumen, kaufen
insoimen, einkaufen
versnuven, verstehen
knossen, kennen
fiallen, faiten, betoenen, machen
quinkeln, singen
roedeln, handeln, verkaufen
kletschen, vorschlagen
blotten, mahnen
luken, borgen
ene, 1
bede, 2
droimes, 3
snemans, 4
mans, 5
half brüwel, 6
brüwel, 12
null, 100
trant null, 1000
nobis, nein, nicht
nummet, nüms, nichts
simes, ja
bant, ist
spur pritz, geh weg
quäsz humpisch, sprich die Tiöttensprache (schweig still)
knos den hutsche? kennst du den Mann?
de tiötte versnüfft bat dat grüseken quäszt, der Kaufmann versteht, was das Mädchen spricht

Eindnoten:

398 De hier volgende etymologieën zijn voor rekening van de heer L. Stüve.

Afdeling III. Jargon

Bron 48. Louter Lekoris (1916-1917)

De Geheimtalen I: hoofdstuk II: III 'Het jargon'; Moormann, *Tijdschrift voor Taal en Letteren*, jrg. VIII, p. 235-239; 306-333; jrg. IX, p. 64-80; p. 119-131.

De volgende lijst werd in 1916-1917 door mij genoteerd te Goor. Twee paardenkopers en enkele veekopers (christenen) verschaften me het materiaal.

achelen, eten, vreten
de kaffer zit te achelen; *die sos wil niet achelen*
achelpeter, iemand die veel eet, een smulpaap; in de paardenkoperstaal is *peter* bijna een achtervoegsel geworden en geassocieerd met de persoonsnaam *Peter*
achielen, zie *achelen*

baisrolf, baisrölfken, Jood, Joodje
baisrone, Jood (veekoperstaal)
bolleboos, de baas, de heer van het huis
barkoenen, schandaal, ruzie, herrie
wat een barboenen hebben de kaffers daar met elkaar
bas, stuiver
bedine, ook *medine*, streek, omgeving; Duitsland is dé medine bij uitstek voor de paardenkopers - Duitsland heet ook wel *treifele medine*
de tofste sos uit de medine 'het beste paard uit de streek'; *ze goat nao de medine* 'ze gaan naar Duitsland'
beginnem, een klein beetje (zie *maginnef*) *'t kost nen maginnef* ''t kost bijna niets'
begitem, bang; met *pages* en *more* zonder verschil van bet. gebruikt
den sos is begitem 'dat paard is bang'
beheime, koe (zie *boheme*)
beis, koe die slechts met twee spenen melk geeft
lau kinjen die pore, 't is nen beis 'koop die koe niet, 't is een tweespenige'
beisje, dubbeltje
beismagoosje, rijksdaalder (zie *non bas*)
bekane, de bekende; de bewuste; degene, waarover vroeger reeds gesproken is
dat is den sos bekane 'dat is het bewuste paard'; *smoes lau, sjalf bekane scheft doar* 'hou je mond, daar loopt die vent, die niets met ons gesprek te maken heeft'
bekippe (bnw.), samen zakendoen; ieder om de helft
beseibelen, bedriegen
pas op, die sjalf beseibelt je
betoeg, rijk
he is dikke betoeg 'hij is heel rijk'
bewiechmen (ook *mewiechmen*), verdienen
er is lau te bewiechmen 'er is weinig te verdienen'
boheme, koe (zie *beheime*); veekoperstaal - het wordt naast *pore* zonder verschil van bet. gebruikt
bommeler, paard dat kruislam is (zie *zeilemgikker*)
bouwen, ontvangen, krijgen, kopen

wat voor sassers bouwde je? ‘hoeveel makelaarsgeld ontving je’; *de groote bouwen* ‘berouw krijgen over zijn bod, en zich terugtrekken’; *geef hem de makke, of hij bouwt je de groote; de sjalf dibbert hem van 't schofel najem* ‘geef geluk, of hij trekt zich terug; die andere kerel wijst hem op een gebrek’, lett. ‘spreekt hem van 't slechte oog’
bozer, vlees
sossenbozer ‘paardenvlees’; *porenbozer, gazzerbozer* ‘runder- en varkensvlees’
brakken, uitschot van gevogelte (gevogeltehandel)
brejentis: smoezer-, kletsmajoor
broaches, kwaad; een soort ‘zuurkijker’
dat is een broaches sos ‘ dat is een paard dat er kwaad, ondeugend uitziet’

chole, de droes
den sos is chole ‘dat paard heeft de droes’
chollis, de droes
den sos is in chollis ‘dat paard heeft de droes’, met de bijgedachte: ‘en nu staat het geïsoleerd’
cornaar (bnw.), bronchitis hebbend (zie *snoever*)
den sos is kenaat ‘dat paard is dempig’; *kenaat* is Saksische uitspraak voor *cornaar*

dabberen (ook *dibberen*), bidden, praten
wie goat noa den tiffel en betjen dibberen ‘we gaan naar de kerk om wat te bidden’;
lau dabberen, doar scheft een serrore ‘hou je mond, daar loopt een meneer’
dalsman, iemand die niets bezit; die *de dalles* heeft (zie *lauman*)
dibberen, zie *dabberen*
diène, duur genoeg
droosjes, flauwe kletspraatjes
eigel, kalf (veekoperstaal)
emmes, waar
't is emmes ‘'t is waar’; veel gebruikt in de verbinding *tores emmes* ‘waarachtig waar’

gaas, geit (veekoperstaal)
galge, priester
doar is ne galge met'n tofelen an 't proaten ‘daar staat een priester met m'n vader te praten’
gamelen (goamelen), coïre
goamelpeter ‘hoerenloper’
gameler (goameler), klophengst; hengst die niet goed gecastreerd kon worden
gammel, ziek, beroerd
ik ben zoo gammel als de pest ‘ik voel me erg beroerd’
gammer, ezel, domkop
gannef dief; met absoluut ongunstige bijbetekenis
gannefen, stelen
gappen, krijgen, stelen
als ik lieg, zal de cholera me gappen
gapper, gauwdief
gazzer, zwijn, spek; overdrachtelijk gebruikt voor personen, met de bet. ‘vuilik, smeerpoets’
gazzeremone, protestant (zie *toffelemone*)
gazzères, zwijnenboel, vuile troep
gazzorumsoacher, varkenskoopman
geilen, zie *geiliken*
geilik, samen
in geilik handelen ‘samendoen’; als twee kopers, kennissen, 't zelfde paard willen kopen, besluiten ze *in geilik* te handelen, om prijsopdrijving te voorkomen
geiliken, 1 samen kopen, de winst delen; 2 't verschil delen, als men aan 't handelen is

die kooplui hebben gegeilikt
Als twee kooplui het niet eens kunnen worden over de prijs, gebeurt

het vaak dat de koper de helft van 't verschil tussen vraag en bod biedt. De verkoper laat dan de helft van dat verschil vallen; 't verschil is gedeeld en de koop is gesloten. In Nijmegen, bij 't kaartspel, vervormd tot *geilen*: ‘samen gemeen spelen’.
getsje, de helft
getsjen (ww.), 't verschil delen (zie *geiliken* en *bekippe*)
Eén koper heeft een poos met de eigenaar van bv. een koe gehandeld; ze kunnen 't niet eens worden. De koper ziet in dat hij niet langer handelen moet, als hij z'n kooplust niet ál te veel wil doen blijken. Hij doet opeens of hij de koe niet meer hebben wil, gaat weg, maar zegt, in 't voorbijgaan langs z'n neus weg, tegen een handlanger of *kippegapper*: *getsjen*, d.w.z. ‘kopen en 't verschil delen’. Het gekochte is dan voor gezamenlijke rekening.
gikker, kreupel (zie *bommeler* en *zeilemgikker*)
den sos is gikker ‘dat paard kreupelt’
gillefen, ruilen (veekoperstaal); uit de taal der gevogeltekooplui opgetekend met de bet. ‘delen’
goesj, een suffer, een kalme gek (van een paard gezegd)
den sos is nen goesj ‘dat is een suf paard’
golve, melk (veekoperstaal)
die pore gif lau golve ‘die koe geeft weinig melk’
gonte, lichtekooi
groote (znw.), alleen in de uitdrukking
de groote bouwen (zie *bouwen*)

hakkel, voertuig, wagon
de susse zint in 'n hakkel ‘de paarden zijn in de wagon’
halgen, lopen, draven
den sos halgt tof veur den hakkel ‘dat paard loopt mooi in 't tuig’; *tof halgen* ‘mooi lopen’; *schofel halgen* ‘slecht lopen’
harbe, harme, erg, veel, meer
den sos is harbe makets ‘dat paard is erg dempig’; *hoe harbe heb je er voor mesjibbent* ‘hoeveel heb je ervoor geboden?’; *ik geef lau harber* ‘ik geef niets meer’; sterker is *ik geef geen poosjer harber* ‘ik geef geen cent meer’
hazenhakke, uitwas onder de hiel bij een paard; het dier wordt op den duur kreupel (zie *reebeen*)
heitje, kwartje (vgl. *bas* en *beisje*)

jajem, jenever
jakkes (bnw.), een koe die in 't slachten tegenvalt, bv. te veel inslacht, of niet zo vet is als verwacht werd, is *jakkes*
janzorof, jenever
jatten, handen
joed-hei, vijftien
joedje, tien gulden
jofel, mooi
den sos hef en jofele ros ‘dat paard heeft een mooie kop’
jouker, duur

kaffer, boer; lompe vlegel
kafrines, achterlijke lui op zakengebied
kaljes maken, de handel bederven
he hef't mie kaljes emaakt ‘hij heeft me de handel bedorven’
kapore, bedorven, dood
't is kapore met 'n handel ‘de handel is kapot’
karbel, karbensjes, roebel, roebeltjes
ik heb joed karbensjes bewiegemd ‘ik heb tien roebel verdiend’

karspringer, paard dat bij 't uitspannen, zo gauw 't bemerkt dat 't tuig is losgemaakt, met een sprong tussen de bomen uit springt; dit gebrek heeft het dier eens, toen 't zich bij 't uitspannen bezeerde doordat een

boom in z'n flanken stak, opgelopen (zie *stalspringer*)
katsof, slager, zonder ongunstige bijbetekenis
keilef, een paard dat in alle opzichten een misbaksel is
wat n'en keilef he'j doar ekinjet ‘wat een ongelukkig lelijk paard heb je daar gekocht’; ook overdrachtelijk gebruikt: *die vent is een mieze keilef* ‘dat is een beroerde vent’; in de veekoperstaal is *een keilef van een koe* ‘een heel oude, magere koe’
keilefen: zich - (ww.), tegenvallen bij 't slachten (veekoperstaal) (zie *jakkes*) *die pore keileft zich* ‘die koe valt tegen’
kelloones, flauwe kletspraatjes (zie *droosjes*)
kewes, schaap (veekoperstaal)
kimmel, koe die met slechts drie spenen melk geeft (veekoperstaal) (vgl. *beis*) *die pore gif lau golve, 't is nen kimmel* ‘die koe geeft weinig melk, 't is een drie-spenige’
kinjen, kopen
ie kunt den sos kinjen ‘dat paard is te koop’
kippegapper, persoon waarmee men in gemeenschap, *bekippe*, of *in geilik* handelt
kis, uier (veekoperstaal)
de kis van die pore is lau, 't is een beis, of een kimmel ‘de uier van die koe is niet in orde; 't is een twee- of drie-spenige’
klajims, de botten van een koe
koosjer (kauser), goed, best, in orde
koosjere mezommen ‘Hollands geld’
kopschudder, paard dat in lichte graad een *tippel* (zie daar) heeft
Door een of andere oorzaak schudt het paard onder 't lopen de kop heen en weer. ‘Als je dan doorrijdt, loop je gevaar, dat 't dier je in elkaar zakt.’
koten, klein
een koten sos ‘een klein paard’; *den hakkel is te koten* ‘die kar is te klein’
krats, kleinigheid
ik heb die schore veur een krats ekoch ‘ik heb die waar voor een kleinigheid gekocht’

lau, neen, niet, slecht
ik heb er lau voorgegeven; *die man heeft lau mezommen*; *'t is er lau* ‘'t is daar slecht zakendoen’
lauachieler, zie *pruimer*
laulem (le:ləm), tenminste
Een koopman gaat naar de markt; komt er echter niet tot handel. ‘Kom,’ zegt hij, ‘laat ik me een borrel kopen, dan heb ik *laulem* iets gedaan.’
laulône, uitdrukking van misnoegen ‘Heb je goede zaken gedaan?’ - antwoord: *Lau lône*; *'t is lau-lône* ‘'t deugt er niet’.
laumalochener, dezelfde bet. als *lauman*
lauman, paard dat niet trekken wil
lauroojer, blind of halfblind paard
't is een lauroojer op 't eene najim ‘'t paard is blind aan een oog’
lautippeler, koe die slecht lopen kan (veekoperstaal)
lekègeln, 1 stelen, nemen; 2 kopen
den sjalf hef lekègelt en scheffent noe ‘die vent heeft gestolen en moet nu zitten’
wil ie den sos lekègeln ‘wil jij dat paard kopen?’
lekève, 1 meisje; 2 merrie
een mooie lekève ‘een mooie merrie’

louter lekoris, de naam van de paardenkoperstaal (zie *rosjedekore*)

macholle, dood, bankroet, kapot, gebroken, gek
de koopman is macholle ‘bankroet’; *de kopjes zijn machol* ‘gebroken’; *hij smoest*

je de handel machol ‘hij praat je de handel kapot’ (zie *kaljes maken*)
maginnef, een beetje, bijna niets
die waar kost een maginnef ‘bijna niets’
magsjouwe, nooit
makajem, slaag
die vent heeft makajem gehad
makajemen: zich -, elkaar slaan
de susse makajemt zich in 'n hakkel ‘de paarden slaan elkaar in de wagons’
makajemer, paard dat slaat
makets, makootse, dempig, een soort astma hebbend
den sos is makets ‘dat paard is dempig’
makke(r), 1 slag; 2 gebrek, door een slag veroorzaakt; 3 toeslag, handslag bij een verkoop; 4 verlies; 5 koe waar een gebrek aan is
hij kreeg een makke om z'n ooren
den sos hef en makke an 't regel ‘dat paard heeft een gebrek aan z'n poot’ (ook ‘spat’)
geef hem de makke ‘geef hem geluk’
de koopman heeft een makke gehad ‘heeft een verlies geleden’
ik heb een makke gekocht ‘een slechte koe’
malochemen, werken; coïre
mane remonisj, een sterke bevestiging (zie *emmes*)
marre, weide
de susse zint in de marre ‘de paarden zijn in de wei’
marwiechmen, verdienen (zie *bewiechmen*)
matje, een beetje, een weinig
den sos is matje makets ‘dat paard is een beetje dempig’
matter, minder
ik geef't lau matter ‘weinig minder’
mazzel broache, geluk ermee; wordt gezegd bij 't geven van de *makke*
mazzeltje, koopje; voordelig zaakje
mazzel tof, ik wens je 't beste met de handel
mazzel tof, soacher! ‘goed geluk, koopman’
medine, zie *bedine*
meka, prijs
wat veur meka sjoolt den kaffer veur den sos ‘wat vraagt die boer voor dat paard?’
mesjibben, bieden
wat je mesjibbent moet je nossen ‘wat je biedt, moetje betalen’
mesjokke, gek, verliefd; ook wel eens in de bet. ‘dronken’
mesjoris, vaste knecht
we hebben een beste mesjoris voor de stallen
metsië, een reuzekoopje (veekoperstaal)
die pore is een metsië ‘die koe is heel goedkoop’
metzger, slager (veekoperstaal)
mezommen, geld
ik heb de mezommen in de jatten ‘ik heb het geld in m'n zak’
mies, lelijk, slecht, beroerd
die sos heeft mies sares ‘dat paard heeft lelijk haar’; *een mieze snaai* ‘een bek met slechte tanden’
mies en moos: 't is er me - voor, ik heb een tegenzin in die zaak; ik heb er een hekel aan
mispocher, familie, een beetje minachtend
hij is nog zoo'n beetje in de mispocher van me
missemeschinne, een heel grove verwensing
krijg de missemeschinne ‘krijg de pest of een beroerte’
mokke, bekend
zu'j den kaffer mokke ‘ken je die boer?’
more, morig, bang (zie *begitem* en *pages*) *den sos is morig* ‘dat paard is bang’

najim, oog
een lauroojer op 't eene najim ‘paard dat

aan een oog blind is'; *dibberen van 't schofel najim* 'een gebrek aanwijzen'
narre, jong weidepaard van 1½ jaar
de narren meugt der oet 'de 1½-jarige paarden mogen uitgevoerd worden'
nefers, buik
den sos hef gin nefers 'dat paard heeft geen buik, is mager'
neweile, een persoon waar slecht mee te handelen is (veekoperstaal)
non bas, rijksdaalder
nossen, 1 geven, betalen; 2 ingeven, om een of ander gebrek te verbergen (vooral bij de handel in oude paarden in gebruik)
nossen hem een zoof 'geef hem een gulden'; *wat je mesjibbent, moet je nossen* 'wat je biedt, moet je betalen'
ze hebt den sos wat enossent 'ze hebben dat paard wat ingegeven'

overhoef, verdikking boven de hoef; een zeer groot gebrek bij paarden

pages, bang (zie *begitem* en *more*)
pak, stuk vee dat veel te duur is (veekoperstaal)
die koe is een pak 'is veel te duur'
parch, beroerling, ellendeling
parch van een vent
parchkop, zie *parch*
pattes, drachtig, zwanger (veekoperstaal)
de pore is pattes 'die koe is drachtig'
pei, bek
een jofele pei 'een bek met goeie tanden'; *die tofele sos heeft nog een jofele pei* 'dat oude paard heeft nog een goeie bek met tanden'; *houd je pei*
peigeren, doodgaan, verrekken
die sos is gepeigerd; *ik mag peigeren auf der stelle, als dat nietwaar is* - soort verwensing: 'ik mag doodvallen... etc.'
piet, klophengst (zie *gameler*) (in de veekoperstaal is *piet* een 'stier')
pleitegänger, paard dat gauw op hol slaat (zie *schiebishalger*)
ponem, voorkomen, gezicht; een paard met een *jofel ponem* heeft een mooi voorkomen - de hals staat bv. mooi op de romp
den sos hef mies sares, meer een jofel ponem 'dat paard heeft lelijk haar, maar een mooi voorkomen'
poosjer, cent
Een koopman die vast niet lager gaat met z'n prijs, drukt dit uit door te zeggen: 'Ik geef hem geen *poosjer matter*.' Als hij zegt: 'Ik geef het *lau matter*,' dan is nog af te dingen.
pore, koe; zonder verschil van bet. gebruikt naast *beheime, boheme* (veekoperstaal)
porensoacher, koeienkoopman
poter, weg, kwijt
ik ben m'n mezommen poter 'ik ben m'n geld kwijt'
pruimer, paard dat lang voer tot ballen kauwt, die achter de kiezen blijven zitten en ten slotte uitgegooid worden; zo'n paard kan alleen kort voer vreten (zie *scheerbek* en *lauachieler*)

rat, rijksdaalder (zie *non bas*)
rebbe, stier (veekoperstaal)
reebeen, uitwas onder de hiel (zie *hazenhakke*)
regel, poot
den sos is tof aan de regels 'dat paard heeft een goed stel poten'
reibach, winst
ik had goeie reibach op den sos 'ik heb goed aan dat paard verdiend'
reibeltje, winst, zoet winstje (gevogeltehandel)
reklajim, het stel poten van een paard als verzamelnaam; aan mv. wordt niet gedacht
den sos hef gin reklajim 'dat paard heeft slechte benen'

remonisj: mane -, sterke bevestiging
't is mane remonisj ''t is absoluut waar'
rewoochem, grote winst
roerig, bronstig (veekoperstaal) (zie *rossig*)
roof, 1 dokter die de paarden keurt; 2 honger
smoes lau, daar scheft de roof 'zwijg, daar loopt de dokter'
roofachieler, kribbenbijter; paard dat z'n ruif afknabbelt
roojen, kijken
laat me eens roojen
ros, kop
den sos hef nen miezen ros 'dat paard heeft een lelijke kop'
rosjedekore, het jargon (zie *louter lekoris*)
rossig, bronstig (zie *roerig*)
de lekève is rossig 'de merrie is bronstig'

sabbe, de hals (veekoperstaal)
Geef hem een stuk van *de sabbe*, zegt de slager, als er iemand in de winkel komt die veel waar voor weinig geld wil hebben.
sapperen, scherp handelen (veekoperstaal)
hij sappert zoo lang met de boheme, dat een ander hem koopt
sares, 't haar van een paard
jofel ponem en mies sares 'een mooie kop en lelijk haar'
sassers, makelaarsgeld
veel sassers bouwen 'veel makelaarsgeld verdienen'
schaute, gek
schauter, schooier
scheerbek, paard waarvan de bovenkaak breder is dan de onderkaak; zo'n paard kan z'n voer niet kauwen (zie *pruimer* en *lauachieler*)
scheffenen, 1 zijn, vertoeven; 2 gevangenzitten; 3 lopen
hij scheffent in bajis 'hij zit in de gevangenis'
de poren scheffent in de marre 'de koeien lopen in de wei'; *smoes lau, doar scheffent een servore* 'zwijg, daar loopt een meneer'
schiebishalger, paard dat gauw op hol slaat (zie *pleitegänger*)
schoale, schöleken, overhoef
schofel, lelijk, slecht (zie *sjofel*)
schonem, jaar; een *beis-schonem* is 'een tweejarig paard'
ik weet in de bedine nog een jofelen beisschonem stoan 'ik weet in de buurt nog een mooi, tweejarig paard'
schore, waar (gevogeltehandel)
toffe schore, zeibel schore 'goede waar, slechte waar'
serache, stinkend
't is serache lapache ''t is stinkend vlees'; *lapache* heeft geen andere bet. dan die van rijmwoord
serrore, heer
servore, heer
houd de pei, daar scheffent een servore
sjaal, overhoef (zie *schoale*)
sjalf, manspersoon; minachtend
dèn sjalf wil ook nog mee achelen 'die vent wil (als tussenpersoon) ook nog wat verdienen'
sjeichers, losse knecht
sjikker, dronken
sjikkernikkel, dronkenlap
sjkorum, leugen
sjlamiel, een paard dat in alle opzichten slecht is; een ongeluk van een dier (zie *keilef*)
sjlemielig, lelijk

wat nen sjlemieligen sos hej doar ‘wat een misbaksel van een paard heb je daar’
sjnajim, goed gebit
den sos hef en sjnajim
sjoem, vet

den sos is sjoem (term uit de handel in slachtpaarden)
sjofel, lelijk, slecht
een sjofele pore ‘een slechte koe’
sjoolen (ww.), vragen
wat sjool ie veur den sos ‘hoeveel vraag je’
sjor, os (veekoperstaal)
sjuk, 1 markt; 2 mark, geldstuk
sjukken, kosten
wat sjukt die pore?
smoezen, spreken
smoes lau ‘zeg niets’
snaai, bek met tanden (veekoperstaal) (zie *sjnajim*)
een sjofele snaai ‘een bek met slechte tanden’
snoever, paard dat *cornaar* is; *snuiver*
soacher, koopman (veekoperstaal)
sos, paard
stalspringer, paard dat niet door een nauwe opening, bv. de staldeur, durft (vgl. *karspringer*)
Met een sprong vliegt het door de opening, wat vrij gevaarlijk is. Zo'n paard heeft eens in de staldeur vastgezeten, bv. doordat het getuigd in de stal gezet werd.
sussenmetsger, paardenslachter
de sjoeme sos gaat naar de sussenmetsger

temeie, lichtekooi
tiffel, kerk
tinnef, persoon die niet deugt; in 't algemeen ‘iets dat slecht is’
pas op voor hem, 't is een tinnef
tippel, soort vallende ziekte bij een paard, waardoor het plotseling kan neerslaan
tippelen, lopen, van koeien
die pore wil niet tippelen; 't is een lautippeler
tochus, vulva (veekoperstaal)
de tochus van die pore is lau ‘die koe kan niet drachtig worden’
tof, goed
tofel, oud
tofele (znw.), de oude, de vader
is 'n tofelen in bajis? ‘is de vader thuis?’
toffelemône, toffelemoonsch, 1 katholiek; 2 kromme, slechte knieën hebbend; 3 gezegd van een paard dat doorgezakt is in de ‘knieën’; zo'n paard maakt de indruk of het zo zal gaan knielen, zoals ook de katholieken bij het gebed doen

vejieberig (bijw.), weg
ik halge vejieberig ‘ik ga weg’
verhespelen, verliezen
ik heb an den sos tissem-hei verhespeld ‘ik heb ƒ 95,- aan dat paard verloren’
verkinjen, verkanjen, verkopen
viëchert, oorvijg, niets

zeibel (bnw.), slecht (gevogeltehandel)
't is zeibel schore ‘'t is slechte waar’
zeilemgikker, paard dat kruislam is
zonof, staart, penis (veekoperstaal)
zoof, gulden

Getallen

1-10: *olf beis, kimmel, dollard, hei, woof, zoojen, ges, tes, joed*; van 10-20: *joed-olf, joed-beis* enz. tot *kaf*. Het getal 15 wordt of regelmatig gevormd: *joed-hei*; of uit ontzag voor Gods naam *tes-woof*. I.p.v. *olf* gebruikt men wel *echert*. De tientallen zijn: *joed, kaf, lammert, mem, non, sammet, sjiebes, smorem, tissem, mei. Woof mei* is 600; *hei mei sjiebes hei* '575'. (Voor de Poolse telwijze, zie *De Geheimtalen I*, hoofdstuk II: III, 'Jargon als geheimtaal'.)

Het volgende schetsje geeft een beeld van het Twentse jargon.

Op n'en Donderdag-morgen gingen Gajt en zienen *mesjoris* noa *'t sju*k, um is te ziene, of ze een paar *susse kinjen* konnen. Den *tofelen* bleef in *bajis*, um een paar *narren* te *kinjen*. En dan zal der ook nog zunnen *sjalf* kommen, um dèn *tofelen sus* te koopen. Och, dat was zunnen *schlemiel*. He ha een *mies ponem* en zukke *mieze reklajem*, da'j hum niet veur 'n *hakkel* konnen spannen, of de heele weald lachen oe oet.

Gajt liet den *sjeichers* een *jofel susken*, dat goed van de weg kon kommen, veur 'n *hakkel* spannen en, noa goed *mezommen* bie zich estokken te hebben, gingen ze *vejie-berig*.

'Baas, wat *halgt* den *sus* toch *jofel* in 'n *hakkel* - ziet hum is steppen,' zè Jan, de *mesjoris*, 'en wat een *jofel ponem* hef e - en dat *sares*! In de heele *medine* is zun *jofel susken* nie.'

'No, ik heb der op vergangen *sjuk* in Riessen ook *harbe* veur mutten *nossen*.'

'Wat hèf e dan *esjukt*?'

'*Kimmel meis sammet ges*.'

'Joa - *bezol* is 't nie - mea ook niet te *jouker*. Van wat funnen *soacher* koch ie ne?'

'Ik kenne hum nie, mea ik geleuve, dat e oet *de medine* kwam. He zè mie, dat e makelaar was, en wol, da 'k hum ook nog *sassers bouwen... Makkers* wo'k hum wa bouwen, as e zienen *pei* niet hul, zè'k hum. Mea he verston mie nie.'

'Da's anders wal en merakel; doar in de *medine* kunt ze allemoale *loutere lekoris dabberen*.'

'Och, ik denke, dat 't zunnen *sjalf* was, den pas begon...'

'Ie hadden 't doar net over nen makeler - hoeveulle *sassers* bouwt den noe? *Joed hei*?

'Bi'j *mesjogge*? As ze *'t getsjen* kriegt, zint ze blie: *woof zoof* en *lau harber*.'

'Veulle is 't nie - dat *smoeze* ik oe.'

Jan spoej is ne moal van zich of en keek is noa de *poren*, die an de kante van de weg in de *narre* liepen. Noa een klein zetjen kwammen ze n'en *kaffer* achterop den met n'en *sus* noa *'t sjuk* trok.

'Zu'j den kaffer *mokke*, Jan,' zè Gajt.

'Nee - noa 'k wete nie: bie ons oet de *medine* is-e niet.'

'Loat is stappen, da'w is rooit, wat veur n'en *sus* he doar an *'t sjuk* wil zetten.'

'Nou, hè hef *mies sares*.'

'Doa hè'j geliek in, mea wat een *jofel ponem*.'

'Ik geleuve vaste, dat-e een bètjen *gikker* is.'

'Hè mag n'en *makker* an *'t regel* ehad hebben. Slim zal 't wa niet wèn, anders hiel-e hum wa in hoes.'

'Noe niet te veulle meer *roojen,'* zè Gajt, anders dèch-e daw der zin in hebt.'

'Goejen dag, koopman, has-te 't der ook?'

'Joa,' skreeuwen den boer - 'dat ku'j zien!'

'Bes weer hè?'

'Joa, 't is zunde noa de mark te goan: 't is heujweer!'

'Dat zè'j wa goed. Noe, goed hollen hè! Wie ziet meka wa wea!'

'Dat wiw hoppen,' zè 'n boer wearumme.

Jan en Gajt reën deur. 'Dèn wi'k straks zien, da'k *kinjen* kan,' zè Gajt. 'Zie, wie *scheft* doar?'

‘O, da's den *porensoacher* oet Goor - dèn wil zien, of 't er veur hum ook wat te *bewiegmen* vèlt.’

‘Dat zal wa *louw* wèn; der komt gin *sjoeme poren* meer an *'t sjuk*. De *kaffers verkinjet* ze allemoale in *bajis*.’

... ‘Morgen, koopman, ook noa *'t sjuk*? riep Jan.’

‘Woarumme zo'k niet noa *'t sjuk* goan? Kan ik wat *bewiegmen* as ik *scheffen* in *bajis*?’

‘Nee, dat ku'j niet! Wat wi'j *kinjen*?’

‘Ik wil *roojen*, of ik an ne *pore* of an n'en *eigel kinjen* kan! Woarumme niet!’

‘Ik zol oe wa vroagen o'j metveuren wilt’ - zè Gajt- ‘mea wie zunt der zoo!’

‘Nee-nee, dankensweerd, ik kan net zoo goed loopen. Wat he'k d'ran of ik noe nog veure.’

‘Goed hollen, dan meer - en *mazzel tof*.’

‘Die *porensoachers* hebt toch nog weer andere weurde as wie’ - zè Jan - ‘wat meenen e noe met nen *eigel*?’

‘Ik geleuve, dat 'en kalf is.’

Noa een zètjen wan ze op *'t sjuk*.

‘Noe spant mear oet, Jan, mear een betjen veurzichtig, da'j der mie ginnen *koarenspringer* van maakt, zoo as van den *beis schonem* van vegangen joar. Doar he'k veulle an *verhespeld*.’

‘Ik zal der veur zorgen baas,’ zè Jan.

Mea, dat dàt van vegangen joar de baas zien eigen schuld was, zè e niet. Wat dè-e ook met zien *sjikker ponem* den *sos* oet te spannen. Jan ha wal ezien, dat ééne reepe vaste bleef zitten. Mea, toen-e 't zag, was 't al te late... Och, och, wat *makajemen* dè den *sos*: 'n heelen *hakkel* was an gruzelementen...

Het duren niet lange, of *'t sjuk* was vol *kaffers, susse* en *soachers*. Gajt trof der nog eene van ziene *mispooche* en ze sprakken of, vandage in *geilik* te *kinjen*. Noa een zetjen kwam Jan, de *mesjoris* en zè: ‘Baas, doar hè'j den *kaffer* met den *sos bekane*.’

‘Wie zult is *roojen*.’

Ze gingen noa den *kaffer* hèn en bekeken den *sos*.

Joa, 't was woar: *mies sares* had-e, mea een merakel *jofel ponem*. Ook had-e' nen *jofelen pei:* een *schnajim* en dat 't ginnen *scheerbek* was, dat ko'j zoo wa zien: hè ha *bozer* zat, nen *prümert* was 't niet.

‘Laot hum is *halgen*’...

‘Zie 'j noe wa, dat-e een betjen *gikker* is,’ zè Jan.

‘Joa, mea ik geleuve, dat 't niet slim is: hè hèf nen *makker* an *'t regel* ehad, anders niks; 'ne *hazenhakke* hèf-e niet en ook ginne *schoale*.’ -

‘Wat *sjukt*-e?’

‘Ie mut mea *mesjibben*.’

‘Mut ik oewe ware schatten: allo, wat *sjool ie*?’

‘*Kimmel meis noen*.’

‘Nou, ie doet 't ook *matter*.’

‘*Mea louw*.’

‘Mea zegt mie is eerst: is-e eerlijk? Is 't ginnen *stalspringer*? Hef-e ginnen *tippel* of is 't ook nen *kopschudder*?

‘Nee’ - zè den boer - ‘spant mear in en loat-'ne mear *halgen* in 'n *hakkel*. 't Is nen onbesprokken, eerlijken *sus*. Zegt mea, wa'j *mesjibbent*.’

‘*Sjool* eens eerst *beis meis non*, dan za'k oe netjes *mesjibben*.’

‘*Mesjogge* zu'j’...

‘Nou dan, ik *mesjibben beis meis non*.’

‘Noe in eens’ - zè den boer - ‘*kimmel meis* en *ginnen poosjert matter*.’

Gajt wol niet mea geven; hi ha al meer as zat eboan. Toen den boer zag, dat-e der toch niks meer bie kreeg en dat-e nog kans ha, dat Gajt hum de *groote zol bouwen*, gaf-e hum de *makke* en den *sos* was *ekinjet*.

Jan brach 't peard vot en Gajt *nossen* in 'ne harbarge den boer ziene *kimmel meis non* in *koschere mezommen*. Nen *sjuk* mos-e loaten vallen veur den *mesjores*.

Gajt keek nog wieder de markt op. Daar zag-e nen *sos*, den der op 't ooge nogal *jofel* oet zag; mea toen-e goed *roojen*, zag-e, dat 't nen *tofelen* was: ze hadden hem *enossent*. Zienen *kippegapper* was der op te koop. Gajt *dibberen* hem gauw van *'t schofel najem*, en ze *bouwden* de *groote*.

Een paar *susse bouwen* he nog; toen was *'t sjuk* ook al bienoa edoan. Ze hadden *roof* ekregen en gingen een stuksken *achelen*.

Toen bonnen ze de *susse* an 'n *hakkel* en reën wea noa *bajis*... woar den *tofelen* ook nog een aardig *reibeltjen* ehad had.

Bron 49. Losche Nekôdesch (1921)

De Geheimtalen I, hoofdstuk II: III, ‘Jargon als geheimtaal’; Moormann, ‘Losche Nekôdesch’, *Tijdschrift voor Taal en Letteren*, jrg. X, p. 26-42; p. 68-87.

Onderstaande woordenlijst werd in 1921 door mij opgetekend uit de mond van een paardenhandelaar, de heer J., uit Houthem-St. Gerlach. Deze koopman is christen en bezocht de markten in het noorden: Leiden, Rotterdam, Utrecht, Leeuwarden, Zwolle, Gorinchem; maar ook in het zuiden: Sittard, Beek, Gulpen en Maastricht.

achelen, eten, vreten; ook *ouchelen*
een sos, dat dajène achelt, is een harbe ‘een paard dat veel vreet, is duur’
acher, ander
achere medine ‘andere streek’
achiele, zie *achele*
askene, handel, handelen
askene in kippe ‘samen handelen’; *door zijn askene maakt hij mijn askene machol* ‘door zijn handel maakt hij mijn handel kapot’; *de askene is peiger* ‘de handel is dood’
ausene, doen, verkopen; niets te maken hebben met
bajes, gevangenis
nafke bajes ‘verdacht huis’
baljeroone, Joods
baljosero, Jood; zie *jid*
balsassor, makelaar
beboele, ruzie
bedabberen, bedibberen, spreken
beheime, koe, vrouw
beheimesoucher ‘koeienkoopman’
beismechootse zoof, rijksdaalder
bekane, de bekende, de bewuste; hier *roojen sos bekane* ‘daar is het bewuste paard’; *bou bekane* ‘blijf hier’

beseibele, bedriegen; meer gebruikt wordt *oetsen*
besjolleme, betalen
betoech, rijk
hij is dik betoech
bewieren, verdienen (zie *mewiechmen*)
bolleboos, de baas
bouwen, kopen, krijgen
de cherote bouwen 'berouw krijgen over een bod'; *die gooi het makkes gebouwd* 'die man heeft verlies geleden', lett. 'klappen gekregen'
bozer, vlees
de sos hat lau bozer 'het paard is mager'
brooches, geluk
brijentis, gebruikt als bnw. bij *smoezen*; een 'kletsmajoor' is een *smoezer brijentis*

chattesjemône (bnw.), protestant
chaule, gebreken in 't algemeen
een sos met chaule is lau sjouve 'een paard met gebreken is weinig waard'
cornaar, kortademig

dobberen, dibberen, spreken; zie *bedabberen*, dat meer gebruikt wordt
dajène, bijw. met de bet. 'veel te' in de staande uitdrukking *jakkres dajène* 'veel te duur'
dallesman, iemand die niets bezit
dibberen, zie *dabberen*

ebbes, iets (zie *ibbes*)
laat ik maar een borrel drinken, dan heb ik tenminste ebbes geaussemt
eigel, kalf
emmes, waar; ook *immes*
tores immes, zuiver waar
erl, kerel
die erl oets je 'die kerel bedriegt je'
ette, vader

fiege, een klein beetje
nosse ne fiege de bij 'geef er nog iets bij'
gaas, geit
galg, galk, priester
gammel, beroerd
gammer, ezel
gammerans, ezel, ezelskop
gannef, dief
ganneve, stelen
gazzer, big; ook in de uitdrukking *hij is gazzer sjikker* 'hij is erg dronken'
geilik, deel
ik neem er geilik an; ik asken in kippe, jij bent m'n kippegapper 'wij handelen samen'
geilike, 1 samen kopen en de winst delen; 2 't verschil delen bij een koop
gerote, zie *bouwen*
gezèresjboel, varkensstal, vuile boel
gigger, kreupel
gillefen, ruilen
goje, vrouw
golve, melk
gooi, man

hakkel, kar
halgen, lopen

harbe (znw.), een paard dat veel eet
die sos is een harbe
harber, meer

ibbes, zie *ebbes*
immes, zie *emmes*

jakkres, duur
die pore is jakkres dajène ‘die koe is veel te duur’
jatte, 1 handen; 2 poten
hou je jatte devan; *die sos heeft tove jatte*
jid, Jood (zie *baljosero*)
joedje, dubbeltje
joedsoof, tien gulden
jofel, mooi
jouker, duur

kafejtje, kwartje
kaffer, boer

kaflajim, 20 francs
kapore, dood
karspringer, paard dat bij 't uitspannen met een sprong tussen de bomen uit springt
katsof, slager van onrein vlees
keilef, slecht paard
wat keilef heeft die gooi gekienjelt
keilefe: zich -, achteruitgaan, wat de gezondheid betreft
die gooi heeft zich gekeileft 'die man is achteruitgegaan' *de sos heeft zich gekeileft* 'het paard is, door te lang in de stal te staan, achteruitgegaan'
kienjele, kopen
kimmel, drie
kippe, samen
in kippe askene 'deel hebben in de handel'
kippegapper, persoon waarmee ik *in kippe* handel
kitseler, iemand die clandestien slacht
klajims, de poten
koosjer, ritueel rein
koten, klein
die haggel is te koten 'die kar is te klein'
krats, kleinigheid

langeifets, persoon; persoon waarvoor je moet oppassen
lau, niet, weinig, geen
laudalle, paard dat niet trekken wil
laulône, uitdrukking van 't hoogste misnoegen
lauman, paard dat niet trekken wil
lauroojer, blind paard
loschenekôdesch, de paardenhandel

machol, in de war; stinkend
die gooi smoest je de handel machol
makajem, slaag
makajemer, een paard dat slaat
makets, kortademig, dempig; *chaule* wordt hier meer gebruikt
makke, verlies, gebrek (zie *miekkes*)
die gooi heeft makkes (miekkes) gebout 'die man heeft verlies geleden'; *'t sos heeft een makke aan z'n jat*
malocheme, werken; zie *sappere*, dat meer gebruikt wordt
mamzer benenide, lamzak; kerel, waar niet mee te handelen valt
marre, zie *marresjouve*
marresjouve, nooit, met sint-juttemis; bij afkorting *in de marre* 'nooit'
marschief, dezelfde bet. als *marresjouve*
matter, minder
geen poosjer matter
mazik, gevaarlijk
die sos is mazik, hou de jatte devan 'dat paard is gevaarlijk, kom er niet aan'
mazzematte, koop, handel
een metsië is een tove mazzematte 'een koopje is een goede handel'
medine, streek
metsië, koopje
metzger, slager
mewiechmen, verdienen
mewieren, soms *bewieren*, verdienen
mezommen, geld
miekkes, zie *makke*
mies, lelijk

mies sares ‘lelijk haar’
mieskelen, wegen
een pore, die lau mieskelt, tippelt tegen ‘een koe die weinig weegt, valt tegen’
misjpooche, familie; zonder minachtende bet.
misnikkel, beroerde kerel
missemeschine, grove verwensing
num dich 'ne missemesjine ‘val dood; krijg de pest’
moos, geld
more, bang (zie *pages*)

nafke, lichtekooi
nafke bajis ‘verdacht huis’
narre, jong weidepaard (zelden gebruikt)

natuur: de sos heeft geen -, 't paard ziet er slecht uit
nefes, in dezelfde bet. als *natuur*; komt minder voor
nekeive, merrie
neweile, persoon waar niet mee te handelen is; meer wordt gebruikt *mamzer benenide*
newiert, winst
tof newiert 'goede winst'
nossen, geven

oetsen, bedriegen
sjtieke, die erl oets je 'hou je mond, die kerel bedriegt je'
onkant, een koe die niet met alle vier spenen melk geeft, is *onkant*
ouchelen, zie *achelen*
overhoef verdikking boven de hoef

pages, bang (zie *more*)
pak, veel
die koe is een pak te jouker
parkop, beroerling
pattesj, drachtig
pei, bek, stel tanden; zie *snajem*, dat meer gebruikt wordt
peiger, kapot
de askene is peiger 'de handel is kapot'
peigeren, doodgaan, in de verwensing
mag ik peigeren auf der stelle, 't is tores emmes 'ik mag doodvallen als 't niet waar is'
pit, klophengst
pleitegänger, paard dat gauw op hol slaat
ponem, het voorkomen van een paard
de sos heeft een mooi ponem
poosjer, poosjet, cent
ik nossene geen poosjer harber 'ik geef absoluut niets meer'
pore, koe; zonder verschil van bet. gebruikt met *beheime*
poter, kwijt, weg
ik ben m'n mezommen poter 'ik ben m'n geld kwijt'
pritsje, franc

rat, rijksdaalder (zie *beismechootse*)
raufe, paardendokter
rebbe, stier; zie *var*, dat meer gebruikt wordt
reiber, goede winst
reklajim, de poten van een paard; het enk. *regel* is onbekend
roojen, kijken, zien
de toffiele kaffer roojent een makke an 't sos en bedibbert de gooi 'de slimme kerel ziet een gebrek aan 't paard en maakt er de man op attent'
rosj, kop

sappere, werken
sarfes, franc
saris, haar
mies saris
sasseres, makelaarsgeld
savver, nek, hals
serachele, stinkend
serrore, heer
siovenen, bieden
wat je siovent moet je besjollemen 'wat je biedt, moet je betalen'
sjaskentje, borrel

sjaute, gek
sjeffene, gevangenzitten (vgl. *strek toves* en *strekkes*)
sjeighes, jongen, zoon
sjikker, dronken
sjikkernikkel, zuiplap
sjikse, meisje, dochter
sjlamiel (bnw.), slecht (zie *zeibel*)
een sjlamiel sos ‘een slecht paard’
sjocheler, koopman
sjoek, mark; markt
sjoeke, kosten
wat sjoek die beheime ‘wat kost die koe?’
sjoele, synagoge

sjoem, vet
gazzer sjoem ‘erg vet’
sjofel, lelijk
een sjofel sos
sjole, vragen
wat sjolen je die beheime ‘wat vraag je voor die koe?’
sjolf, man; zonder minachtende bijbetekenis
sjone, jaar
een sos van beis sjone ‘een tweejarig paard’
sjor, os; ook wel ‘stier’
sjorem, leugen, leugenaar
sjorre, waar; ook ‘paarden’:
tove en zeibel sjorre ‘mooie en slechte paarden’
sjouve, waard
die sos is lau sjouve ‘dat paard is niet veel waard’
sjtieke, hou je mond
smalachtig, slecht
een smalachtige pei ‘een slechte bek’
smoezen, spreken, kletsen (zie *brijentis*)
snajem, gebit
somes, de botten
sos, paard
soucher, koopman
strek toves, gevangenzitten
strekkes, tegen je zin verblijven
hij strekt; *hij is bajes strekkes*

tinf, slecht, uitschot
tippel, vallende ziekte
tippelen, lopen
dat tippelt tegen ‘dat valt tegen’; *de mazematte tippelt me lau an* ‘de handel bevalt me niet’
tochus, vulva
de tochus van die pore is lau ‘die koe kan niet drachtig worden’
tof, tove, goed, goede
tofel, oud
toffelemoon, rooms; geneigd tot vallen (van vee)
toffiel, slim, mooi
die sos is toffiel
torres, tores, zie *emmes*
toves, zie *strek toves*
tuffele, tiffele, kerk

var, stier
vergokken, verliezen
verhippelen, verliezen
verjievrig, weg, op hol; van een paard dat een ziekte heeft, wordt gezegd *'t sos is verjievrig*
verkienjele, verkopen
viechert, niets

zeibel, slecht
een zeibel sos ‘een slecht paard’
zoof, gulden

Getallen

1-10: *olf, beis, gimmel, dalet, hei, woof, zoojen, gis, tis, joed*; 10-20: *joedolf, joedbeis, joedgimmel, joeddalet, tis woof* (verder regelmatig). Tientallen: *kaf, lammet, mem, noen, sisjem, sjerven, sjmolem, tisjem; mei* '100'; *eelf* '1000'; *goozer* '½' *cafetje* '¼'.

De geheimtalen deel III
Nagelaten bronnen

Woord vooraf, geschreven rond 1964

In *De Geheimtalen II: Bronnenboek*, Zutphen 1934, gaf ik in een woord vooraf een motivering voor de samenstelling en uitgave van dit omvangrijke werk (510 pagina's). Het woordregister van dit boek bevat ruim 5600 woorden.

Nu, dertig jaar later, volgt een naoogst van de geheimtaalbronnen. Ik heb, als in het *Bronnenboek*, de historische volgorde in acht genomen. Enkele van de bronnen, no. 7, Geheimtaal (1769) en no. 8, Geheimtaal van de Brabantse Bende (±1800), zijn in verband met nieuwe gegevens opnieuw bewerkt; zie de no.'s 52 en 53. Die bewerking komt meestal neer op het uitzoeken van de lijsten die ten grondslag liggen aan de bronnen. Deze bronnen zijn namelijk vaak compilaties: alle hem bekende bronnen heef de compilator in één lijst verwerkt. Een klassiek voorbeeld van zo'n lijst is het werk van Verwoert ±1860 (*Bronnenboek* no. 16). Dit werk is in handschrift aanwezig in de bibliotheek van de Maatschappij van Letterkunde, no. 1522. Het werd door mij kritisch uitgegeven in het *Tijdschrift voor Nederlandsche Taalen Letterkunde* (deel XLV, 1926, aflevering 2 en 3). De lijsten van Verwoert zijn gezuiverd van woordmateriaal dat uit andere tijden stamde, bijvoorbeeld van het *Liber Vagatorum* van 1563 (zie *Bronnenboek* no. 1).

Aan dergelijke compilaties hebben we eigenlijk niets. Wat we nodig hebben voor een toekomstig *Woordenboek der Geheimtalen* is materiaal dat zoveel mogelijk naar plaats en tijd bepaald is. Zie bijvoorbeeld bron 56, *De Gabbertaal* door E.G. van Bolhuis. De samensteller van dit boekje stelde belang in de geheimtalen. Hij verzamelde woorden van Bargoenssprekers uit eigen tijd - en die zijn waardevol - maar verwerkte ook de bronnen die hij gedrukt vond en nam die, vaak met fout en al, over. In de inleiding tot bron 56 heb ik dit boekje behandeld. Wat er na zuivering overbleef, is in deze nieuwe bronnenopgave opgenomen. Dat is belangrijk materiaal voor de eventuele schrijver van het grote *Woordenboek der Geheimtalen*, dat zeker eens samengesteld moet worden.

Bij elke bron schreef ik een inleiding. Het is onnodig in dit voorwoord de zakelijke inhoud van deze inleidingen op te nemen.

De Geheimtalen II: Bronnenboek wordt aangehaald als *Bronnenboek*, en *De Geheimtalen I: Theoretische beschouwing* als *De Geheimtalen I*.

Het woordmateriaal van deze uitgave sluit aan bij het *Bronnenboek*. Het is voor de belangstellende in dit deel van onze taal ook zelfstandig te gebruiken.

Bron 50. Bargoens van Brouwershaven (± 1600)

Bargoens uit de *Esbatementen van de Rode Lelije te Brouwershaven* - academische dissertatie door Herman Meijling, Utrecht 1946 (niet in de handel).

De esbatementen dateren uit het eind van de 16de, begin 17de eeuw - dus ± 1600.

In twee van de stukken: Een esbatement van *Mer gheluck ende Heer Profijt* (geciteerd als 'G. en P.') en *Een esbatement van VI Personagiën, waaronder Alit en Lijsbith* (geciteerd als 'A.L.') komen enkele woorden en uitdrukkingen uit de geheimtaal voor. Ik reken ze onder het Bargoens. C. Kruyskamp, in zijn bespreking van de dissertatie (*Jaarboek van 'De Fonteine'*, 1946-1947) beschouwt woorden als *bucht, mos, verharen* niet als Bargoens. *Bucht* komt echter al voor in de oudste Nederlandse uitgave van het *Liber Vagatorum* (1547) (bron 1, cliché 1) en in veel andere lijsten (bron 9, 21, 31, 47); *mos* is algemeen Bargoens (bron 4, 5, 8, 9 enz.); *verharen* vinden we weer in het *Liber Vagatorum* (bron 1, cliché 5). Dat deze woorden, zoals Kruyskamp t.a.p. zegt, in de 16de eeuw vrij gewoon waren, is geen bewijs dat ze niet-Bargoens zijn. Dat bevat ook oude dialectwoorden. Dieventaal zijn ze niet - maar dieventaal is niet hetzelfde als Bargoens.

Van de 19 opgetekende woorden zijn er 11 aan het *Liber Vagatorum* (bron 1) ontleend. Het is natuurlijk niet na te gaan of dat rechtstreekse ontlening is, dan wel dat de schrijver van de esbatementen ze gehoord heeft.

Becnoesten, bekijken. A.L. vs. 96: *soe en wortet niet becnoest van deen of dandere*. Bron 3: *knoeien* 'kennen, verstaan'; bron 23: *knousen* 'kennen'; zie ook bron 42: *beknuisde* 'zag'.

Botten, eten. *Liber Vagatorum* 1563, cliché 1: *botten*. Algemeen.

Bucht, geld. *Liber Vagatorum* 1563. Algemeen. G. en P. vs. 329, 359.

Busen, drinken. Algemeen Bargoens (zie het woordregister achterin).[399*] G. en P. vs. 3. A.L. vs. 89: *flossert buysen* 'water drinken'.

Casse, huis. *Liber Vagatorum* 1563, cliché 1: *casse* 'een huys'. G. en P. vs. 2: *coit uut der cassen* 'om uit het huis'.

Dos 'kleding. *Liber Vagatorum* 1563. Algemeen. G. en P. vs. 19, 328.

Fielken, fielt, schurk. *Liber Vagatorum* 1563, cliché 2: *fiel* 'gezelle oft rabaut'.

Flos, water. G. en P. vs. 176. *Liber Vagatorum* 1563, cliché 1: *flossen* 'pissen'.

Floscaert, water. G. en P. vs. 398. *Liber Vagatorum* 1563, cliché 1: *flossaert* 'water'.

Flossert, water.

Focken, lopen (bron 5). Algemeen.

Foockaert, de betekenis 'vlo' die dr. Meijling opgeeft, is zeker fout. De verwijzing naar *foekket* 'vlo' (bron 24) is niet terecht: *foekket* is gevormd van *foekke(n)* 'springen'. Tijd en plaats van ontlening (20ste eeuw, Groenstraat) zijn tegen Meijlings opvatting. In G. en P. vs. 141 staat: *Wij gaen... Daer wij ros en foockaert om den ouwen hebben.* *Foockaert* is hier te lezen als *fonkaert*, gevormd van *fonckelen* 'braden oft sieden' (*Liber Vagatorum* 1563, cliché 1), en betekent 'gebraden of gekookt vlees' (*ros* is 'bier').

?Heene, mooi, goed. G. en P. vs. 363: *Wouch heijn*,[400*] *dat is heene*. Meijling verwijst

naar *henes*, bron 46, uit het Henese Fleck, de kramertaal van Breyell. Ik geloof niet dat *heene* hetzelfde woord is.
**Kedeyl*, in orde, goed. G. en P.: *Tis al Kedeyl*. Ik ken het woord niet als Bargoens.
Kijbeg, goed, best. G. en P. vs. 175: *Wij moesten wesen*[401*] *of kijbegen ros waere*. Bron 9: *kiewig* 'mooi, aardig'; bron 37: *kieuwige flens* 'zoete melk'.
Mos, vrouw. A. L. vs. 84: *mos van den casse* 'vrouw van het huis'. Algemeen woord, zie woordregister s.v. *mos*.
Quant, goed, veel, flink. G. en P. vs. 3: *ros, quant om te busene* 'veel bier om te drinken' of 'bier, goed om te drinken'. Zie woordregister s.v. *kwant* en *quant*.
Ros, bier. G. en P. vs. 3, 14 e.a. plaatsen. *Liber Vagatorum* 1563, cliché 4: *rosch* 'bier'.
Roy, bier. A.L. vs. 94: *muijtigen roij* 'schuimend bier'. Bron 9, 30: *roei*.
Rybaert, beul. G. en P. vs. 9: *Want rijbaert zouw ons zoe quat int bort zeilen*, ongeveer 'de beul zou ons te pakken krijgen'. Bron 22: *reiber* 'beul'.
Verhaeren, verhaert, weggegaan. G. en P. vs. 316. *Liber Vagatorum* 1563, cliché 5: *Verhaert, het is ghenomen*. Bron 3: *verhaaren* 'stelen'.
Vossen, goudstukken. Jan Gemoete vs. 357: *rooden vossen*. Bron 2: 'gemunt geld'.
Vijle, stad. G. en P.: *cater van den vijle. Liber Vagatorum*. 1563, cliché 4: *vyle* 'een stadt'.

Eindnoten:

399* Moormanns verwijzingen naar het register betreffen altijd de opgenomen woorden in deel II, het *Bronnenboek*, Bron 1 tot en met 49. Door ons zijn in het register de woorden uit *De Geheimtalen* I en uit de nagelaten bronnen toegevoegd, maar daarop slaan de verwijzingen niet.
400* Meijling heeft hier in een noot toegevoegd: lees *heij*.
401* In het exemplaar van de dissertatie van Meijling dat berust bij het Instituut voor Nederlandse Lexicologie, is in de kantlijn door Kruyskamp aangetekend: 'lees: *weten*'.

Bron 51. Bargoens van Weert (1752)

Het Bargoens in het *Bronnenboek* no. 7, gekenmerkt als 'Geheimtaal (1769)', moet opnieuw bekeken worden. Over deze lijst schreef ik uitvoerig in *De Geheimtalen I*: hoofdstuk IV, C III; hoofdstuk V, C III; *Brg. 18de eeuw* en in Moormann, 'Verwoert'.

Het handschrift waaraan ik het materiaal voor deze studies ontleende, berust in het Algemeen Rijksarchief (Hof, verspreide stukken 251). Het heet 'Tenzaeme gevoegt opstel van de zoogenoemde Bourgondische Dieventaal als meede van de Joodse dieven en Landloopers Tael'.

Een deel van deze samengestelde studie is geput uit: J. J. Bierbrauer, 'Beschreibung Derer Berüchtigen Jüdischen Diebes- Morder- und Rauber-Banden...' Cassel 1758 (Kluge, *Rotwelsch*, p. 242; Avé-Lallemant I, p. 227). De rest is gepubliceerd in het *Bronnenboek* no. 7. Deze lijst blijkt weer samengesteld te zijn uit twee andere.

Dit bleek me, toen dr. F. de Tollenaere me twee lijsten toezond, één van 1752, die een gedeelte van lijst 1769 bleek te zijn, en een tweede over de geheimtaal van de Brabantse Bende (bron 8), waarover later. Deze lijsten waren gevonden bij de papieren van Van Maanen uit het Reveil-archief, zie Rijksarchief, Aanwinsten 1900 no. XXIII 1b.

De lijst van 1752 is aldus getiteld: 'Taal of expressie van eenige woorden onder de schelmen gebruikelijk, opgegeeven bij Johannis Anth. Corts, Alias Thoin; Gedetin. te Nederweert den 6 Julij 1752 - en den 29 Aug. daaraanvolgende leevendig (!) geradbraakt, met een gloeyende Tangh op beide de borsten geneepen, en toen met het Rad levendig (!) in 't vuur geworpen.'

Over Corts heb ik geen andere gegevens kunnen vinden dan de toestemming van de Landvoogdes (in Brussel) om het vonnis uit te voeren.

Deze lijst geef ik als bron 51, Bargoens van Weert (Brabants-Limburgs Bar-

goens). Ze is vooral van waarde omdat deze geheimtaal nu naar plaats en tijd bepaald is.

Nu bleef van de lijst van 1769 een groep woorden over (bron 52), die de compilator bedoeld moet hebben met: 'Joodse dieven- en landlooperstaal'. Waar deze lijst precies verzameld is, kan ik niet uitmaken; ze vertoont het meest overeenkomst met het woordmateriaal van Winschoten (bron 42) of Haaksbergen (bron 37). Opvallend in deze restlijst is het aantal Zigeunerwoorden (38 op een totaal van 121). Deze kunnen gehoord zijn. De vorm van enkele woorden wijst daarop: *bresselen,schiebin,calopani*. Als ik echter zie 'ja' *vuur* (de lijst is Ned.-Zig.), dan vrees ik toch, dat de woorden ergens van overgeschreven zijn. Goed was het als er stond: 'vuur' is *ja* (Zig. *yāk*).

Ook Joodse woorden komen voor: *leggem, gannif, aggelen, meijem sourem* 'wijn', *gegem sourem* 'jenever' e.a.

De eerste lijst noem ik: Bargoens van Weert (1752), de tweede: Geheimtaal (1769). De lijst Weert 1752 is Nederlands-Bargoens. Terwille van de overzichtelijkheid bij het gebruik van het register, heb ik de volgorde Bargoens-Nederlands uitgewerkt. Het register sluit dan beter aan bij het woordregister. Hieronder de uitgewerkte lijst Bargoens van Weert (1752).

aanfocken, aanjaagen
met een sossen aangefockt 'daar komt iemand te paard aangejaagd'

baffen de val, openen de deur (zie *dielis*)
beffen deckel, voorschoot
beijeren, hangen (zie *hugten*)
beijes: de - is vervloekt vast verknald, inkomen; wij zullen daar bezwaarlijk inkomen (zie *prince beijes*)
besiastert zijn of *buijs* zijn, sat zijn
bestiepen, krijgen (zie *pen*)
blederman, schaap
blocken, gespen (zie *crime*)
boergoens kluijt, nagtslot
bommerik: hoeveel is de -, hoe laat is het?
bonje schieten, verstooren, namelijk wanneer de dieven verstoord worden of de zakkenrolders onder het gemeene volk in de maaling komen of slagen krijgen
botten, eeten
boxen, steelen (zie *maggelen*)
brederik, weg (zie *triem*)
bugt, geld (zie *poen* en *meijes*)
bulliauw, beul (zie *innert*)
bult, bed
buijs zijn, sat zijn (zie *besiastert*)
buijzen, drinken (zie *swegten*)

cabber, kameraat
caffer of hoers, boer
camberous of *hits*, kamer
capore hem doen, moorden, vermoorden
capucees, officier, militair
catelerke of *prince beijes*, kasteel
clamot of *gevinkelde*, genever
classeija, pistoolen
classert, schavot
cleijtsert, olij
coddele of *swigt*, moolen
confers, dekens
couser, Duitscher
hs. B heeft Duitscher als *duyster* overgenomen
crime blocken of *Routschellen*, gespen, zilvere gespen

deckel, voorschoot (zie *beffen*)**>**
dielis of *val*, deur (zie *baffen*)
dieperik of *mattaf*, kelder
docken, geeven

dofis, gevangenhuis
don, rug
dit woord staat er zeker; zie *fonk*

feme, handen
fleppen, naaijen
flikken in de fonken, steeken (in het vuur)
flikt open, maakt open
flinkert, bestiepen, keel; blauwe keel krijgen
flistere, scheer
focken of *stoetsen*, loopen
fonk, vuur
pen in de fonk ‘tang in 't vuur’ (zie *pen*)
fonk op den doùw, brandmerk op den rug (vgl. *don*)

gaff, de, of *de smeer*, de wagt
gallach of *primer*, R. pastoor
gees, vrouwmensch
gevelen of *loeijen*, binden
gevelts, koorden
gevinkelde, genever (zie *clamot*)
gom, dag, de dag
grandige of *prins*, heer
grens, schuur
grommen, kinderen

hakt hem mol of *stikt hem capore*, maakt hem capot
harrigh, herberg
hespe, wijn
een rod hespe ‘een fles wijn’
hits, kamer (zie *camberous*)
hoeree, schoolmeester
hoers, boer (zie *caffer*)
hogerik, zolder
hoorniggel: [koe]
zij kuggen op den hoorniggel stibbelen of in den kortjan ‘zij leggen op den hooischelf of in 't hooy’ (lett.: koestal of hooi)
hoornikkeltje, koe
horeke, pijp
hubengh, gat in de muur
hugten, hangen (zie *beijeren*)
huls, een kan

innert, beul (zie *bulliauw*)
instaijen, inkruipen

jaske of *zanke*, klerk
klerk is een schrijffout; lees ‘kerk’
jassen, geesselen
joussen, slaapen (zie *luymen*)

ketze schieben, inspringen, 's morgens in huijzen of winkels
kilff, hond
wij willen de kilff versommen ‘den hond willen wij vergeeven’ (zie *versonneren*)
kit, huijs
kleppel (kleppel?) of *tik*, horlogie

klimbosch, bedelvoogd, diender
kluystert van de *stighel*, overgeset: paap van den Duivel (zie *stighel*)
kluijt, slot (zie *boergoens kluijt* ‘nagtslot’)
knaspels of *krunne*, stokken
knerp, knegt
kneulle, kaerel
knol, horlogie (zie *kleppel* of *tik*)
Kort Jan, hoij
kout of *saccum*, melk
lees ‘mes’ zie bron 7 onder ‘mes’
krakerik, snaphaen
krieijen, schreeuwen
krimmelen, steelen (heijmelijk)
krunne, stokken (zie *knaspels*)
kuggen, liggen (zie *hoorniggel*)

la fonis, maaneschijn
lange, pennenmes
langerick, tafel
lap, drost
leijel, nagt
ligteren, dienen
ligteriks, oogen
loeijen, binden (zie *gevelen*)
lufferk, behangsel
luymen, slaapen (zie *joussen*)

maggelen, steelen (zie *boxen*)
malbors, klederen
masteren, klappen
mattaf, kelder (zie *dieperik*)
meles, sak
merl, hartvanger of sabel
meijes, geld (zie *poen, bugt*)
moire, inkt / kooker
mokum, stad (zie *veijl*)
het woord *mokum* is slecht leesbaar
mol, mollen, dood, doden (zie *capore, stikt*)
mot, hoer (zie *naafke*)
mousen, spreeken

naafke, hoer (zie *mot*)
nagt cluijter, bedelvoogd, diender (zie *woutje, klimbosch*)
neris, een ligt

pen, tang
per bestiept de pen en fliktse in de fonken ‘krijgt de tang en steekt ze in 't vuur’ (de betekenis en functie van *per* is me niet duidelijk; zie *bestiepen* en *fonk*)
pieckes, voeten
plajen-inten, pijnigen
plompe, water
pnoijen, deelen
poen, geld (zie *bugt, meijes*)
primer, r. pastoor (zie *gallach*)
prince beijes, kasteel (zie *catelerke*)
puff, kist

rispel, stroij (zie *roesert*)
rod, fles
een rod hespe ‘een fles wijn’
roesert, stroij (zie *rispel*)
roune, sien
routschellen, gespen (zie *crime blocken*)
roije, bier

saccum, melk (zie *kout*)
lees in plaats van ‘melk’ ‘mes’
schabber, breekijzer
schapperik, hoed
schaproelje, kast
schel, moordpriem
schiks, meyd
schiks die daar ligtert ‘meyd die daar dient’
sitterik, stoel
smeer, de, de wagt (zie *gaff*)
smerri, tabak
horeke met smerri ‘pijp met tabak’
snouffingh, snuifdoos
sossem, paard
spickel, glas, venster
sprijtsels, lakens
steunis, stok van een *moordpriem* (zie *schel*)
stibbelens, stal

stighel, duivel
stikt hem capore, maakt hem capot (zie *capore* en *hakt hem mol*)
stoetsen, loopen (zie *focken*)
strupsels, laarsen
stubbeler, soldaat
swegten, drinken (zie *buijzen*)
swieter, hout (zie *trom* en *swigter*)
swigt, moolen (zie *coddele*)
swigter, hout
swigter, molder
swindelen, inkoopen voor een geringe prijs, of bedriegelijk verkoopen

telleren, radbraaken
de *t* is erg onduidelijk
tik, horlogie (zie *kleppel*)
trappert, solder (zie *hogerik*)
trekzels, kousen
treijers, schoenen
triem, de weg (zie *brederik*)
trom, hout (zie *swieter, swigter*)
truij, broek

val, deur (zie *dielis*)
verblassen, wurgen
verknoesen, verstaan

vernollen, sluiten
versonneren, vergeeven (zie *kilff*)
veijl, stad (zie *mokum*)
vlaseke, dorp

woutje, diender (zie *nagt cluijter* en *klim-bosch*)

zank, klerk (zie *jaske*)
lees ‘kerk’.

Bron 52. Geheimtaal (1769) (gecorrigeerde versie van bron 7) [C III]

Zie de inleiding bij bron 51. De originele lijst van 1752, opgetekend uit de mond van een misdadiger, bevat geen Zigeunerwoorden en slechts enkele Joodse woorden. Dat klopt met het feit dat de Joden zich in 1767 eerst blijvend mochten vestigen in de Meierij (zie *De Geheimtalen* I, hoofdstuk III, ‘Verbreiding van de joden op het platteland’). Tegen 1700, in het midden der 18de eeuw, komen ze dus op het platteland.

De compilator van lijst 1769 schreef naast de woorden van 1752 een aantal woorden op van de zogenaamde Bourgondische dieventaal (dat zal de lijst van 1752 zijn), alsmede van de *Smouse, Dieve en Landlopers Taal* (cursief van mij). Dat zullen de woorden zijn die niet in lijst 1752 voorkomen en die wel Joods en Zigeuners bevatten. Deze volgen hieronder.

De lijst van 1769 is een compilatie van de lijst van 1752, en eigen (?) aantekeningen van de compilator. Verder zijn enkele woorden uit J.J. Bierbrauer, ‘Beschreibung Derer Berüchtigen Jüdischen Diebes- Morder- und Rauber-Banden...’ Cassel 1758 (zie Kluge, *Rotwelsch*, p. 242; Avé-Lallemant I, p. 227).

Deze laatste woorden zijn niet opgenomen. Ze bevatten een soort classificatie van de dieven, zoals ook het *Liber Vagatorum* (1510) al gaf. De categorieën van Bierbrauer zijn wel origineel.

De nu volgende lijst is afgezonderd uit die van 1769. Ik geef, als in andere lijsten, eerst het geheimtaalwoord en dan het Nederlands. In het origineel is die andersom; zie *Bronnenboek* no. 7. In het register neem ik deze, naar tijd en plaats beter bepaalde, woorden weer op. Zie voor de hele lijst: Moormann, *Brg. 18de eeuw*. Daar heb ik de woorden zoveel mogelijk etymologisch verklaard.

aggelen, eeten (zie *kitje*)
niet in Hs. A

bink, een, een man
bledermentje, schaap
blette geholgt, verjaegt of gemist
niet in Hs. A
blij, spion
boekke, broek
bonje geschooten, als zij in de maling zijn gekomen van 't gemeene volk
bonne geschooten: is -, in 't rolle of in 't springen missen (vgl. *bonje geschooten*)
niet in Hs. A
bosschik, bosch
bosser, vleesch
bresselen, breeken
brieselen, openbreeken

calopani, koffij
cameroúse (zie *getalt*)

geen betekenis opgegeven; is ‘ons gezelschap’
camis, hemd
charo, een deegen (zie *steggerig*)

daet, een vader
deen, de, de nacht
deij, moeder
dilletje, een, een meijsje
doeft, kerk
drappermantje, paerd (zie *trapperman*)

fioren, steelen (lees *tioren*)
fonken, braden
forach, weg (lees *torach*)

gajie, boerin
gannif, dieff
garkepin, kooper (d.i. het metaal)
geesselen, imand binden (m.i. fout voor *gevelen*)
gegem sourem, genever
geplakt, gebrandmerkt (zie *gevoenk*)
gers: om het - gebracht, doodsteken (zie *molle*)
getalt: daer is er eene van onze cameroúse -, een opgehangen
gevoenk, gebrandmerkt (zie *geplakt*)
glasse, pistool
Golden Mokem, Amsterdam
granniig, de heeren van den gerechten

hellig, dag, den dag
hoest, brood (zie *hosje, leggem* of *maro*)
horntje, pijp
hosje, brood (zie *hoest, leggem* of *maro*)

ipse, drop (!)(lees ‘dorp’)
ithakker op in, openbreeken (zie *brieselen*)
ik vermoed dat gelezen moet worden *schakker open*. Hs. B is hier onduidelijk
iijsje, vrouwspersoon

ja, vuur (zie *vuur*)

kakkerlak, hoen (zie *schravertje*)
kasser, varken (zie *vroeterman*)
kheer, huis (zie *kit*)
kiel, boter
kiem, smous (zie *kim*)
kiezel, kaes
kim, smous (zie *kiem*)
kit, huys (zie *kheer*)
kitje: is een voor zoo veel jaenren (lees *jaren*) *in 't - gebragt, om met zijn veemele zijn aggele te winnen*, als er een geconfineert is (zie *veemele* en *aggelen*)
kitze schibber, een, een inspringer die in de huijse insluypt
knille, een, een jongen
knullen, manspersoonen
kokalloos, een, een boer
koro, een, bierkan
kout, een, een mes (zie *sakkem* en *schoeri*)

kraagrig, snaphaen
krakgerrig, een, schoengespen
kriem, silver (zie *kijsiff*)
kijsiff, silver

leggem, brood (zie *hosje, hoest, maro*)

malbo, kleederen
malbois, een, een rok
malliu, loot
maro, brood (zie *hosje, leggem*)
memler, koopman
meijem, wijn (zie *sourem* en *mool*)
mis, vrouw
moels gekeerd, hij is vermoort
moers, geld
Mokem Ipig, 't, Den Haag
molle, doodsteeken (zie *gers* en *moels gekeerd*)
molle capore hem doen, moorden of vermoorden
mool, wijn (zie *meijem* en *sourem*)
moskero, schout
mijem, water

neuri, genever
obij, duivel

pheen, zuster
phraal, broeder

rani, een, een juffrouw

rejago, beul
reija, een heer
reijnjaken, bedelvoogt
rod meijem sourem, een fles wijn
roep, silver (zie *kijsiff, kriem*)

sakkem, een, een mes (zie *kout* en *schoeri*)
sakken of *gesakt*, trouwen
saster, ijzer
schiebin, een bed
schoeri, mes (zie *kout* en *sakkem*)
schoffert, schout (zie *moskero*)
schravertje, hoen (zie *kakkerlak*)
smerrig, tabak
snuif intje, doos
soeye vos, goud (zie *sonnekrij*)
sonnekrij,[402*] goud (zie *soeye vos*)
sourem, wijn (zie *meijem* en *mool*)
speedrig, een laken en deken
spielepin, steek
staaje mee, gaajè mee
steggerig, een, een deegen (zie *charo*)
sterling, kat
straaij om vooij, loop weg
swerns, visch
ik vermoed een verschrijving voor *swems* ‘visch’

tiaro, bord of schotel
totes, of *in 't kitje komen*, gevange worden
trapperman, paard (zie *drappermantje*)
tretteling, schoenen

uá, neen

veemele, handen (zie *kitje*)
venetter, vengsterglas, vengster (zie *vinentter*)
vinentter, vengsterglas, vengster m.i. een verschrijving
vreeschopper, sakkerolder
vroeterman, varken (zie *kasser*)
vuur, ja
m.i. moet het zijn *ja* ‘vuur’; *ja* is dan Zig. *jago, iaeck* ‘vuur’

ijsjes intje, rooktabakdoos

Eindnoten:

402* In bron 7 staat *sonnekeij*.

Bron 53. Geheimtaal van de Brabantse Bende (± 1800) (gecorrigeerde versie van bron 8) [C IV]

Lijst van woorden uit de processtukken van Jan de Brabander (bron 8) van ± 1800. Deze lijst hoort tot de stukken. Ze bevatten een bekentenis van *Smit*.

Ik meende te goeder trouw dat de rechter niet naar geheime taal gevraagd had (zie *De Geheimtalen I*: hoofdstuk IV, C IV). De pagina's uit het proces zijn er uitgelicht door mr. Van Maanen, de latere minister, die blijkbaar veel belang stelde in geheimtaalwoorden (zie bron 51, Bargoens van Weert (1752)).

Bij het bewerken van Van Maanens papieren zijn deze lijsten gevonden. Dr. de Tollenaere heeft er mij op attent gemaakt en mij de gelegenheid gegeven er een fotokopie van te maken. Hier wil ik hem daarvoor danken.

Deze lijst van Smit is origineel en belangrijk genoeg om ze als nieuwe (zij het aanvullende) bron te beschouwen. De hier nieuwe woorden zijn met een * getekend. Zie verder: *De Geheimtalen I*: hoofdstuk IV, C IV.

Balthovers, beteekend ijmand die t huis de gelegentheijd aan de hand doed waar een goeden buijt te haalen is dewelke zijne portie mede geniet doch waar van hij aan den *bonner* of *bonneur* zijnde de Capiteyn van de bende de helft moet afgeeven (bron 8: *bulthoever*).
Beyes, huis (zie *mokkom maaken* en *smeerbeye*; bron 8: *beys*).
**Bonner* of *bonneur*, de capiteyn van de bende (zie *balthovers*).
**Chapeaux*, zie *qui vie*. Een soort wachtwoord.
**Dronge*, boom om de deuren open te lopen. Zulks gevraagd zijnde wierd gezegt, alo jongens mee naer *memes* of *lemmes den dronge* legd klaar, betekend dat zij te werk zullen gaan en dat den boom om de deuren open te loopen klaar leijd (zie *memes* en *lemmes*).
**Fox*, beteekend goud.
**Gassig handelen*, beteekend wanneer zij in Huys *geen Lawaijt hoeven te spaaren* omdat zij zig dan niet stil behoeven te houden, maar al te doen en opentebreeken, om hun van al wat mooglijk is meester te maaken (zie *handelen*).
**Geevelts: hebt gij -?*, beteekend koorden om de lieden te binden (bron 7 onder *binden*).
Gochem, slim of leep om iets uittevoeren.
Handelen, stelen (zie *memes* en *massematten; schielijk handelen, gassig handelen*).
Handelen, inbreken (zie *schielijk handelen*)
**Klissijne, de*, beteekend pistoolen (zie ook woordregister s.v. *klasseija, glasse, kassajim*).
Klomondes, de, beteekend een breekijzer (bron 8: *clemondes*).
Koússer maaken, beteekend wanneer zij door de justitie overvallen mogten worden om als dan al het gestoolene dat zij bij zich hebben wegtemaaken of weg te smijten.
Lampte: wanneer er - komt moet gij schreeuwen, beteekend er de justitie of de boeren opaan mogt koomen, dat zij dan moesten schreeuwen. *Lampte* is wanneer er menschen pas leerde (lees 'passeerde') om dezelve tegentehouden zelfs met pistools (bron 8).
La Voine, de, beteekend de Maan welk zij ook bij geleegentheid gebruijken (zie bron 7: *la fonis*, onder 'Maeneschijn').
**Lemmes*, zie *memes, massematten* en *handelen*.
Na luymes beyes, beteekend na een slaaphuijs zoeken (zie *beyes*; bron 8: *luymen* 'slapen'.
Massematten handelen, daar komende om naar de massematten te gaan handelen, beteekend de aanwijzing van het huis alwaar zij zouden steelen (zie *memes* of *lemmes*; bron 8: *massematten* 'diefstal').
**Memes, de*, of *lemmes*, de plaats alwaar zij bij elkander moeten koomen. Daar koomende om naar die *massematten* te gaan *handelen*; beteekend de aanwijzing van het huijs alwaar zij zouden steelen. Alo jongens mee naar *memes* of *lemmes* den *dronge* legd klaar; beteekend dat zij te werk zullen gaan en dat den boom om de deuren open te loopen klaar leijd (zie *massematten* en *handelen* en *dronge*).
Mokem, beteekend een stad.
Mokemheijt, beteekend Den Haag.

Mokemholf, beteekend Amsterdam.
**Mokkom maaken: in dat beyes moet gij* -, beteekend een huys of herberg alwaar zij zich bij elkander moeten ophouden om direkt bij een te weezen (vgl. bron 8: *marremookum, marmokum* 'alibi').
Neris, beteekend ligt, hetgeen zij bij zig hebben (bron 8: *nehress* 'licht'; zie ook woordregister s.v. *nairis, nehress*).
**Peper en zout*, kruyd en lood. Bij elkander zijnde wierd onder hen gevraagd: hebt gij *peper en zout*.
Pleijten, beteekend loopen.
**Qui vie*, wanneer ijmand als zij bezig zijn aankomt, werd geroepen *qui vie* als wanneer door hun bekende dan moet geantwoord worden *chapeaux*.
**Sappolesen: daar zullen wij* -, beteekend de plaats alwaar de goederen verdeeld zullen worden.
**Scheftbeijes*, het rasphuis' (van *scheffen, scheften* en *bajes, beis*).
**Schielijk handelen*, beteekend wanneer zij een braak doen zúlks zo stil mogelijk te doen tot dat zij in huijs zijn (zie *handelen*).
**Schifte*, beteekend gevangen zijn (zie ook woordregister s.v. *scheffen, schijfen, sjeffen*).
Smeer: gij zijt -, beteekend ijder persoon die op schildwacht moet staan (zie *smeerbeye*; zie ook woordregister s.v. *smeris, smieris*).
**Smeerbeye: daar is de* -, beteekend een dienaars huijsje of een plaats alwaar dienaars bij elkander zijn (zie *beyes* en *smeer*).
**Swientje, een*, een schuijt.
**Uijer trekken*, beteekend een horlogie trekken.
**Witze*, of *witze menschen*, beteekend lieden die van hun zaak niet weeten of onnozel zijn (bron 8: *witse bliksems*, met andere bet.: 'zij, die hun misdaden erkennen').
**Zwartverwer, een*, is een pastoor of priester.

Bron 54. Van Eikenhorst II (1844)

Deze lijst bevat de geheimtaalwoorden uit *De verborgenheden van Amsterdam* door L. van Eikenhorst (pseudoniem voor J. de Vries), Amsterdam 1844. Deze bron werd pro memorie vermeld in het *Bronnenboek* als bron 13. Het boek van Van Eikenhorst kon ik niet opsporen. Deel I kende ik, maar deel II, waarin veel Bargoens moest staan, was niet te vinden.

Toen het *Bronnenboek* uit was, bezorgde dr. P.J. Meertens me het gevraagde werk. Het woordmateriaal is zeer belangrijk omdat het gedateerd (1844) en betrouwbaar is. J. de Vries verwerkt 132 woorden, meestal in gesprekken.

Verwoert (bron 16) heeft de woorden alle in zijn compilatie opgenomen.

Het is verantwoord het Bargoens materiaal van Van Eikenhorst (J. de Vries) in een aparte lijst op te nemen. Dan is de lijst van Verwoert (bron 16) in al zijn samenstellende delen ontleed.

In het *Tijdschrift voor Taal en Letteren* (Feestschrift Michels) heb ik enkele woorden (10) van deze lijst behandeld; de bedoeling daarvan was, een voorbeeld te geven van een eventueel te schrijven *Woordenboek van de Geheimtalen*.

aanslaan, om de massematten te handelen, het plan van een diefstal ontwerpen;
aangeslagen, voorbereid
Het was Mijnheer die de massematten had aangeslagen.
aijene, oogen
Ik zou mij de - kunnen uitkrabben. De maan doet de aijene dicht - 'De maan gaat onder.'
Laat je aijene eens gaan - 'Zie eens rond.'

baldoverde, bespiedde
... *dat de lekijve baldoverde*.
balleboos, rechter.
... *en misschien een gesprek met den balleboos*
banjert spelen, de, als een groot heer leven
Bargoens, dieventaal
Gij spreekt Bargoens - 'Tu paroles (!) argot.'
bemoeial, advocaat
Mijn bemoeial, die mij den laatsten keer vrijpleitte, kan het niet half zo knap.
bengel: tik met de -, ketting
blauw laken: handelen in -, lood stelen.
Ik handelde in blauw laken met...
blinkers, diamanten
blinkers vinden 'diamanten stelen'; *Toen je die blinkers vond*.
bloeden, betalen.
Zonder dat wij behoeven te bloeden.... wie voor den nurrie bloeden zal.
bloedvin, beurs
moos in de bloedvin 'geld in de beurs'

chesse, vertrouwd (zelfde woord als *gis*) *chesse jongens* 'vertrouwde jongens'

deur: achter de schuine -, in de bank van lening
doorslaan, zie *moser*

eerste banjers, voorname heren (zie *banjert*)
eileija (ook *eilaiije*), dom, onnozel
eileija mens 'een eenvoudig mens'; *eileija duivel* 'onnozele drommel'; *Als je toen zoo'n eileija kerel niet waart geweest*...

fileren, aanzetten
... *en bezigwas mijn nijft te fileren*...
frederiks, voeten
Komaan, de frederiks voorwaarts...

gaaies (gaaijes): om - maken, doorsteken, vermoorden
galf, mes, dolk
geel, goud
Moos geloof ik niet, maar hij heeft geel aan 't lijf - 'Ik geloof niet dat hij geld heeft, maar hij draagt wel gouden voorwerpen.' (vertaling van mij)
gefloten, gestolen
... *een ander, die met geld kan rammelen, al weten ze ook, dat het gefloten is*.
gehandeld, gestolen
massematten gehandeld 'geld gestolen'
gellep, buit, aandeel
gellep in de massematten 'aandeel in de diefstal';... *en was het niet, dat de gellep goed was*...
gepakt, afgesproken
de massematten gepakt 'de diefstal afgesproken'
geschud, in hechtenis genomen

Tot wij opnieuw geschut worden.
gesjeft, gevangen genomen
... *nimmer gesjeft zoudt zijn geworden*...
gewasschen, ervaren
gewasschen marwiegers ‘ervaren dieven’
gewerber, kameraad
Denk je Paul, dat ik zulk een goeden gewerber als jij bent, een streep wil trekken?
gif, verstandig
giffe bemoeial ‘knappe advocaat’;... *ik was toen nog zo gif niet als nu*.
gilles: op - staan, op de loer staan, afloeren

Zijn op gilles staan beduidt nog minder dan niets.
godel, 1 commissaris van politie; 2 agent; 3 politie in het algemeen *1 ... als een eileija duivel die voor het eerst bij de godel op visite is. 2... dat is zeker een godel of een weets. Dat het ten minste iemand van de princerij was, hield ik voor zeker. 3... dan zou ik van de godel, of van de weets, van de heele princerij, van Hans en van 't schollem niets weten*.
gognum, 1 moedig; 2 slim
1 Ik weet wel dat je gognum bent. (De betekenis is uit het verband niet op te maken, maar de vertaling van Van Eikenhorst stond eronder.)
2 gognamste bemoeial 'slimste advocaat' (De goede vorm lijkt mij *gochem*, zie het woordregister.)
groot purim, een beitel
Groot purim zal mij wel helpen.
gijlek, aandeel
gijlek in de massematten 'aandeel in de buit'; *gijlek doen* 'samen doen' (een keer foutief *gijled*); *Hij deed gijlek, wilde zijn gellep in de massematten hebben ... om naderhand als moos er door te slaan* -(hier betekent *gijlek doen* 'samen doen').
gijllep, aandeel (zie *gellep*), contaminatie van *gijlek* en *gellep*

haggelen, souperen, eten
handelen, verrichten, plegen
massematten handelen 'diefstal plegen'
hengelen, collecteren
... kwam er juist een zwartrok om te hengelen.

inwisselen: verkwanselde Spaansche mat -, de eed breken (zie *Spaansche mat*)

jajim, brandewijn
...geen moos, geen jajim.
jendemde(!), ogen
... of ik stil zit en de jendemde stijf dicht-druk, de slaap wil maar niet komen - (fout voor *jedemde* of *jedemme*)

kalle, vrouw; publieke vrouw
... een knappe kalle op den schoot geven. ... een goeden nacht met een kalle.
kallen, spreken
... semeij amge, Bert, de linksche is geen gewerber, maar een mooser; kal geen woord over den kelder, dat zou jou zoowel als mij op 't schollem helpen.
kantine, kroeg in de gevangenis
... dat men bij ons in de kantine voor jajem verkocht.
kaskene, drinken
We zullen niet veel kaskene, de moos is krap, een kop.
kewoere, geborgen, begraven
Ik geloof dat de kreupele moos kewoere geborgen heeft.
klee: loensche -, sleutelbos' (zie *loensche*) *'t is een geheele loensche klee*
kootme gesjeft, levenslang gevangen, voor altijd gevangen
... of denk je, dat we hem kootme gesjeft zouden houden.
kop, een gulden (zie *kaskene*)
kouteren, weigeren te bekennen
... te meer, daar de balleboos met jongens te doen zal hebben, die weten te kouteren.
kromkop, breekijzer
... dan de kromkop maar voor den dag gehaald.
kruisen slaan, afdrukken van sloten nemen
kijk: te - staan, te pronk staan
laken: blauw -, lood (zie *blauw laken*) *in blauw laken handelen* 'lood stelen'

lammeren, cliënten
Ik heb het tenminste drokker dan menige bemoeial, die pas heeft geleerd, hoe hij zijn lammeren moet lijmeren.
Lange Hannes, de geselpaal

Lange Hannes kussen ‘geselen’; *Op 't schollem langen Hannes te omarmen, alsof die mijne kalle was*.
lef, de moed
... *als kreupele David het lef mocht hebben*.
lekijve, snol, jong meisje, vrouw
De lekijve hield me lang op, eer zij me moos wilde geven.
linksche, spion
... *dien kerel, die zich met alles bemoeit en veel van een linksche heeft*.
loensche klee, een ring waaraan zich verscheidene lopers of nagemaakte sleutels bevinden
... *zeer goed, en vader Bram zal voor de loensche klee zorgen* - (zie *klee*).
lijmeren, vrij praten
... *dat ik leep genoeg zal zijn om te lijmeren. Als ik een knappe bemoeial had, zou hij mij misschien wel weten vrij te lijmeren*.

marwieger uit de pistole, een dief van aanzien (zie *pistole*)
massematten, buit
massematten handelen ‘diefstal plegen’; ... *dat ik de massematten bij mij had*.
massomme, goud
massomme massematten handelen ‘goud stelen’
massonne, geld, loon (foute vorm voor *massomme*)
moos, geld
moos in de bloedvin ‘geld in de beurs’; *moos laten zitten* ‘geld verteren’; ... *dat je hier moos laat zitten zie ik graag*.
moser, bedrieger, verrader
Je wilt toch niet als moser doorslaan - d.i. ‘mij niet bedriegen’

nachtbajes (houden), nachtverblijf
neerblikkeren, doodmaken
Heeft Paul den mijnheer neergeblikkerd?
neres, straatlantaarns
onder de neres gaan; In geen acht jaren heb ik bij de neres geloopen.
nurrie, een, een borrel
nijft, mes
... *zou ik haar met mijn nijft om gaaies gemaakt hebben*.

opredderen, bedriegen
... *dat je gif genoeg bent om een eileija mensch op te redderen. Heb ik ooit een gewerber opgeredderd?*
Oude Testament, zie *Testament*

pet, sleutels
Ik zou wel eens willen zien, dat er iemand was, die een goeden pet ... sleutel, wil ik zeggen.
pistole: marwieger uit de -, dief van aanzien (zie *marwieger*)
princerij, de politie; ook ‘commissaris van politie’
... *en de zaak daarna aan de princerij zou aangeven*.
puis, grap
... *alleen maar om een aandenken te hebben aan de puis, die we met dien kolonel hebben zullen* - (ik vermoed hier een verschrijving voor *puts*).
purim, zie *groot purim*
puts, grap, poets
... *zij zullen nimmer gedroomd hebben dat Paul zo gif was om hun zulk een puts te bakken*.

ridder: tot - slaan, brandmerken

Noot van Van Eikenhorst: Deze uitdrukking werd vroeger in het Rasphuis te Amsterdam voor brandmerken gebezigd, waarschijnlijk omdat het stadswapen, drie kruisen, op het brandmerk stond.
roode, koperen muntstuk
... *als ik geen enkele roode meer gekregen heb*.

ros, hoofd
Ik verwed er mijn ros onder.

schibus gaan, doorgaan
met de massemat schibus gaan ‘met de buit doorgaan’; *ik ging schibus* ‘ik zette het op een lopen’
schollem, schavot (ook *schollum*)
Ik heb mij verveeld, als iemand die op 't schollem te kijk staat.
schuiven, lopen
frederiks horen schuiven ‘voetstappen gehoord’
schutten, gevangennemen (zie *geschud*) *En ik wil niet, dat men mij baldouert om mij te schutten*.
semeij, pas op
... als men eenmaal daarin staat, is het semeij.
semeij amge, pas op
Semeij amge (peste) jongen, dat die puis ons niet op 't schollem helpt.
sliegenen, verwerpen
Ik denk niet, dat je het zult sliegenen.
sluiker, verklikker
voor sluiker spelen
soranger, tabak
Kom Jim, soranger en jajim, en die niet doet zooals ik, dien noem ik een eilaije mensch
- (de vorm is vreemd; waarschijnlijk een verschrijving voor *spanger*).
Spaansche mat verkwanselen, een eed doen; *verkwanselde Spaansche mat inwisselen*, de gedane eed breken Van Eikenhorst geeft de volgende verklaring van deze uitdrukking. ‘De oorsprong van deze zonderlinge uitdrukking werd ons op de volgende wijze verhaald. Voor ruim zestig jaren bevond zich een matroos als gevangene, in het toenmalige Rasphuis te Amsterdam, als overtuigd van verscheidene valsche eeden ten voordeele van zijn kaptain gedaan te hebben. Voor elken valschen eed, dien hij zwoer, kreeg hij een Spaansche mat tot belooning en hij was gewoon als men hem naar zijn misdaad vroeg zich van de uitdrukking te bedienen “'k heb *Spaansche matten verkwanseld*”, welke uitdrukking onder het tuchthuisvolk weldra algemeen werd en in het bargoensch of de dieventaal is opgenomen.’
spanger, tabak
spanger kauwen ‘een pijp roken’; *Blijf hier kaskene en spanger kouwen*.
streep, leugen
streep trekken, bedriegen, iets op de mouw spelden

tafeltimtim, tafelzilver (zie *timtim*)
Testament: Oude -, politieregister
Semeij amge, je staat nog niet in 't oude testament, en godel kan jou nog niet eens bij naam. De oude stond al voor verschillende zaken in het oude testament ... maar ik nog niet. Die nog niet in 't oude testament staat, kan een potje breken.
tik, horloge
tik met de bengel ‘horloge met ketting’ (zie *bengel*)
timtim, een tabaksdoos (zie *tafeltimtim*)
timtimmer, zilversmid
trom, een kroeg van de laagste soort, waar dieven en andere misdadigers gewoon zijn bijeen te komen
In de trom zullen wij genoeg oude gewerbers vinden om ons jajim te laten kaskene.
trijfe worden, gezet worden (gesnapt worden)
Hij waagt het niet eens met ons trijfe te worden.
turftrekken, zakkenrollen
Als ik turftrok was het altijd, als ik iets thuis bracht, beste Jim voor en na ... en dan kreeg ik jajim en zoo leerde ik caskene.
turftrekkerij, zakkenrollerij, bedriegerij, oplichterij

uitzicht: een ruim - geven over de Nieuwe Markt, ophangen
De rechtspleging vond vroeger plaats voor de St. Anthonieswaag, die midden op de Nieuwe Markt staat

vaart, uitvlucht
Een giffe bemoeial zal wel een vaart weten.
verkouterd, begraven
Wij hebben dwaas gedaan, dat wij dat lijk niet verkouterd hebben.
verkwanselen, zie *Spaansche mat*
verpatsen, verkopen

weets, de, de gerechtsdienaar, agent, politie
De weets! spoedig het licht uit.

ijken, brandmerken
Mijn nijft zal je ijken.

zwiebel, ketting
een fokse oksener met een zwiebel 'een gouden horloge met ketting' (zie *tik*).

Bron 55. Bargoens van Schijndel (± 1935)

Deze lijst van woorden uit Zuid-Brabant kwam in mijn bezit, nadat de Schijndelse lijst als bron 31 in het *Bronnenboek* gepubliceerd was.

Ze werd me per brief opgegeven. Ik heb de zegsman niet systematisch ondervraagd en ken zijn naam en woonplaats niet. Alleen is me bekend, dat hij uit de buurt van Schijndel kwam. Het lijkt me, dat we hier met Bargoens uit de streek ten zuiden van Breda, Tilburg te doen hebben. Een woord als *fakteur* is Belgisch georiënteerd.

De woorden met een * gemarkeerd, komen ook in bron 31 voor. De fouten van de niet 'geletterde' schrijver heb ik verbeterd.

beis knaken, twee rijksdaalders
**bouten*, cacare
**bucht*, geld
'Veel geld is *veel bucht*.'
**buizen*, zuipen
dak, lang haar
'Hij *maast een dak* is een man met lang haar.'
dalgakker, een heer
fladder, fakteur (bedoeld: 'postbode')
flikkerik, gat, wond (zie *poten*)
'Stiekt hem een *ftikkerik* in zijn melis.'
flossen, wateren (bron 31: *flosteren*)
fobbese, mastappels (dennenappels)
gedallast, arm
'Arm is *gedallast*, wat ik ben.'
**heitje*, een kwartje
herrekiek (!), herberg (bron 31: *herriekit*; zie *luimkiek*)
**hoeft*, brood
**hoentje*, dubbeltje
jatten, handen
jenzen, coïre
'Het naaien tussen vrouw en man is *jenzen*.'
joed, tien gulden
jovel, prettig
kaffer, een boer

kafferskiek, boerenhoeve (zie *herrekiek* en *luimkiek*)
keiker(r)ik, een raam (lees *kijkerik*)
klavan, vrouwelijk schaamdeel (zie *sieberik*)

**knaak*, rijksdaalder
**kortjan*, hooi
**kotter met lar*, boterhammen met spek
**kouwtje*, mes (lees *koutje*; zie *poten*) *poot het kouwtje* ‘pak een mes’
**lar*, spek
leuren, venten
**link*, slecht
luimen, slapen (zie *tidoren*)
luimkiek, logement (zie *herrekiek* en *kafferskiek*)
marskedoedel, rechercheur van politie
**mazen*, blijven, bezitten
**melis*, buik; ‘het lijf van een mens’ (ook *meles*; zie *poten*)
michelen, lachen
munt, een stuiver
**nurrie*, jenever (bron 31: *nörrie*)
pitten, haver
**poten*, [pakken]
‘Als men aan het vechten is zegt men: *poot* het *koutje* en *stiek* hem een *flikkerik* in zijn *melis*.’
rooierug, 1000 gulden
**schim: linke* -, een valse naam
sieberik, penis
‘De *sieberik* in de *clavan*’ - ‘coïre’
**sjoof*, gulden
**smoezen*, spreken
**scharber*, cent (lees *schrabber*)
**sjank*, kerk
sjanken, trouwen
staien, lopen (zie *veenen*)
stieken, geven (zie *poten*)
‘*Stiek* hem een *flikkerik* in zijn *melis*’
stikkelijf, corset
tebiejallen, hard lopen
tidoren, slapen (zie *luimen*)
toetfiep, stilzwijgen
trut, vrouwelijk schaamdeel
‘Het vermaak van een vrouw is een *trut*.’
veenen, lopen (zie *staien*).

Bron 56. *De Gabbertaal* (1937)

De Gabbertaal. Woordenlijst van het Bargoens, door E.G. van Bolhuis. - V.A. Kramers, Rijswijk Z.-H.; eerst uitgegeven bij G. Niessen. Ede, z.j. [1937].[403*]

Het boekje van Van Bolhuis is zo niet te gebruiken. De woorden die overgenomen zijn uit het *Bronnenboek*, zijn verwijderd. In het *Bronnenboek* zijn ze zoveel mogelijk bepaald naar tijd en plaats. In *De Gabbertaal* is daarvan geen sprake.

Er zijn woorden opgenomen uit het *Liber Vagatorum* en uit bv. Van Eikenhorst II (bron 54), met fout en al. Zie bv. *gif, gognum, jendemde, massone*.

Een groep verkeerd genoteerde woorden heeft als eerste letter een *h*. De samensteller moet een lijst gehad hebben waarin de beginletter *k* onduidelijk was en als *h* gelezen kon worden. Zo ontstonden woorden als *himmeren* in plaats van *kimmeren*; *hoeter* voor *koeter*; *hotel bajes* voor *kotel bajes*. In diezelfde lijst moet de *s* onduidelijk geschreven zijn en op een *r* geleken hebben. Dat leverde *karaaf* op voor *kassaaf* ‘brief’; *keravie* voor *kesavie*.

Hieruit blijkt dat Van Bolhuis zonder kennis van zaken heeft overgenomen. Al deze woorden zijn door mij gecorrigeerd. Uit welke lijst ze stammen is niet na te gaan.

Een grote groep woorden in *De Gabbertaal* is geen Bargoens. Ze bevat woorden uit de platte of gemeenzame omgangstaal, die in Amsterdam en andere plaatsen in

het westen gebruikt worden. Thans zijn die woorden algemeen. Deze groep van 250 woorden is gecontroleerd met behulp van Van Dale's woordenboek. Als ze daar als 'Bargoens' voorkwamen, heb ik ze laten staan. Werden ze als 'gemeenzaam' gekenmerkt, dan zijn ze weggelaten. Als ze bij Van Bolhuis een gespecialiseerde betekenis hebben, zijn ze wel opgenomen.

De bewerker van Van Dale heeft zeker woorden uit Van Bolhuis overgenomen en ze als Bargoens vermeld, terwijl ze tot de gemeenzame taal horen, zie bv. *stelten. spinzen, stoten, stotteren*. Deze woorden heb ik maar laten staan, maar m.i. behoren ze niet tot het Bargoens.

De lijst van Van Bolhuis is te lokaliseren in het westen van het land en samengesteld in het begin van deze eeuw. Er is veel belangwekkends op het gebied van de geheimtalen in te vinden en ze vormt een goede aanvulling van het woordenboekje van Köster Henke, *De Boeventaal* (bron 32), dat ook in het begin van deze eeuw (1906) samengesteld is.

Van Bolhuis schrijft in zijn inleiding: 'Bijgaande lijst, die uit jarenlang bijgehouden aantekeningen is samengesteld ... is misschien dienstig voor politie en justitie terwijl een nieuwsgierige er wellicht ook zijn weetlust mee kan bevredigen.' Ik geloof ook, dat de schrijver naarstig verzameld heeft; dat hij ook veel opgetekend heeft van Bargoenssprekers zelf. Jammer dat er niet enig systeem in zijn werk zit.

We moeten toch trachten het genoteerde naar plaats en tijd te bepalen.

aboe, elf
achenebbisch, och arme (zie *genebbisch*)
achterklapper, achterkamer
achterlader, iemand die geslachtsverkeer per anus toelaat
achterom, achterom gaan; de grens oversteken zonder langs de douane te gaan, dus door de velden
achteroverdrukken, stelen, roven
achteroverdrukker, berover; ook 'valse-schep-aanval'
addesjim, allemachtig, gommenikkies
adoot, politieagent
affikken, afhandig maken
afgebrand, zonder geld
hij is afgebrand; *afgebrand op de biets lopen* 'zonder een cent rondschooieren'; *zijn huis is afgebrand* 'hij overvraagt verschrikkelijk'
afknapper: een - geven, bedanken mee te doen
afgeknoedeld, zwaar beschonken
afgeleund, bespionneerd
afgeluisd, van alles beroofd
de vrijer was afgeluisd tot zijn flok 'hemd'
afgeluizigd, duchtig, hardhandig
afkienen, afsluiten met een *kien* 'sleutel'
afkloppen, afbedelen
klop hem een soof 'gulden' af
afloenzen, afspieden, uitkijken
afluizen, beroven
afslaan, afgeven, toevertrouwen
hij heeft zijn poet afgeslagen 'aan een ander toevertrouwd'
aftuigen, beroven; ook 'een pak slaag geven'
altijd durende, de, de ziel
angst: kleurloze -, jenever
anneme hanneme (mee)same, iets samenonder vinden of meemaken
apehaar, fijngesneden tabak
arm: korte - en hebben, geen geld hebben
asjewijne: - maken, verdwijnen, laten verdwijnen (zie ook woordregister s.v. *hasjewijne*)

atlas, heibel, drukte, ruzie (zie woordregister s.v. *hallas*)
attelemiese, halfdood
iemand attelemiese slaan
averij, syfilis
averij hebben opgelopen

baai, reus van een kerel
baai, rooie baai, rode wijn
een klanker 'fles' *baai*
baaien, stelen
baanderen, doelloos rondlopen
baanders, schoenen
baardmannetje, gulden (beeldenaar Willem III)
babbel, drukte, herrie
bajesklant, iemand die vaak gevangenisstraf oploopt
bajeslef, brutale moed
bakoven, mond
wat een lelijk bakoven heeft die meid
balcholem, iemand buiten de gabbers (kameraden), die de dieventaal verstaat
balkon, zware borsten van een vrouw
ballon, gevangenis; ook 'hoofd'
hou je ballon wat weg, je staat in 't licht
balsassor, makelaar
banaan, mannelijk geslachtsdeel
banjer opgooien, iemand beschuldigen (zie woordregister s.v. *bonjer*)
bankwerken, op een bank slapen
bankwerker, iemand die (geregeld) op een bank slaapt
was hij vannacht bankwerker?
barendweef, 85 cent
barreboksen, scheren
barrel, brok, prul
aan barrelen slaan 'kapot slaan, aan stukken slaan'
barrelaar, boemelaar
barrelarij, gescharrel, geknoei
bazarretje, een *bazarretje* klinken, een bekeuring geven; ook 'zwanger worden'
een bazarretje krijgen 'bekeurd worden'; *is 't wonder dat zo'n niese een bazarretje krijgt?* 'zwanger wordt'
bed: het - verschudden, de boel bederven
bedelaarspatent of *bedelpatent*, bosje veters of andere kleine koopwaar om het bedelen te maskeren
bedeltelegram, een bericht dat van mond tot mond gaat en zo eindelijk de betrokkene bereikt
beestje, dubbeltje (zie woordregister s.v. *beisje*)
bef: de - voordoen, klaar staan voor de gevangenis; ook 'rechter'
begaffelen, foppen, bedriegen
begezond, bij gezondheid, in welzijn
begijne maken, drukte maken
begijnerijst, rijst met suiker en saffraan
begijntje, blauw begijntje, hoer
behangsel, huid over de wangen
behouden, bewaren
behouden in de kit
beisgoser, iemand die zijn verdienste op straat zoekt; ook 'leegloper'
beisjesprent, biljet van 10 gulden
bekaanslag, flinke buit
bekke fettoe, deel van het gestolene (zie woordregister s.v. *kayle*)

beknard, beboet
bekoug, met geweld
de smerissen sleurden hem bekoug mee
bekrebbeld: hij is -, weet veel, heeft veel beleefd
belam, bij God, in orde
belle joetje, gouden tientje
belletrekker, inbreker die eerst belt om zich te overtuigen dat er niemand thuis is
Bellevue: Hotel -, gevangenis
bels, scheef
de pet bels dragen
benagus, armelijk, sjofel
bensjen, zegenen
beris: krijg de -, ziektewensing
besjoechelen, bedriegen

bestek krijgen, verliefd worden
bengelgaai, opgewassen meid (bron 45: *beugelgaai*)
bever, schrik, koorts
de bever hebben; *de koude bever*
bevroren, onder de invloed van (verslaafd aan) cocaïne
beweging: in de - zijn, een publieke vrouw zijn
bewieberen, machtig worden
bezet, zwanger
dat niese is bezet
bezoere, slechte tijding
bezoete, geld
biets: aan de - lopen, geen werk hebben of kunnen krijgen
bietser(t), zwerver, bedelaar; ook 'weg'; soms 'koopman'
de biet tippelen 'weglopen' (zie het woordregister)
big, kind
biggel: de - s nemen, ervandoor gaan
bil: vier - len 'hammen' *aan één snoer*, zwanger zijn
binnenraken, in de gevangenis komen
binnensnij, binnenzak
blaadjes, handen
blauwe, politieagent
blauwpijper, politieagent
blauwspekslager, looddief
bles maken, iemand zijn geld afnemen
blikhoed, agent van politie
blind lawaai, revolver die niet afgaat, of met losse patronen is geladen
blinkers, lakschoenen (zie bron 16, s.v.) *zijn blinkers bedekken* 'zich vermommen'
bloedschrijver, griffier bij de rechtbank
blompot, iemand die oneerlijk doet
blompotten, oneerlijk doen
bobbie, politieagent
bochel, vijf
bochels, vijfentwintig
boerenknoop, rijksdaalder
boerenkoolslijpen, knoeien
boerenkoolslijper, knoeier; iemand die zijn werk niet verstaat
boerenmokem, dorp
boerenschok, dorp
boffen, slaan, stoten
bokke: kayle -, deel of helft van het gestolene (zie *bekke fettoe*)
bolkvanger, boemelaar
bolleschok, gierigaard
bonenhotel, gevangenis
boniseur, woordvoerder; spreker voor de tent die het publiek naar binnen moet lokken
bonnement, besomming; het voordeel dat met een zaakje wordt behaald; de opbrengst van een rondgang onder het publiek
boorzalfpot, ziekenoppasser die de gevangenisdokter volgt
bootlegger, dranksmokkelaar
bos, huis; ook 'ketel'
boskero, politiecommissaris (bron 7: *moskero*, onder 'schout')
boutplukker, poelier
bouwen: vooruit -, zwanger zijn
bovenklapper, bovenhuis, bovenkamer
Brabantse kant, postpapier en enveloppen
venten met Brabantse kant
braken, bekennen (zie woordregister s.v. *kotsen*)

bramser, kroegloper (bron 32: *bamser, bamboesjeur*)
brander: - hebben op iemand, verliefd zijn *die goser heeft de brander op dat niese*
brandweer, beurs met geld
breem: een - hebben, prostituee zijn
brekie, breekijzer
brief, broek
brievenbus, mond
broeder: warme -, homoseksueel
broek omkeren, zakrollen
bruin, koffie (zie woordregister s.v. *bruintje*)
een mokkie bruin 'een kop koffie'

bubil, mond
bubs, menigte, hoop
een bubs foelie in de beis ‘een hoop volk op straat’
buik met beentjes, zwanger zijn
bulting, beddegoed
bultzak, beddezak; ook ‘bed’
buurt: warme -, straat of buurt waar veel lichte vrouwen wonen
bijgogem, suffer, onbenul

cafétje, een vierde deel
chashe, gok en bik, vrouwen, spel en eten
Chassermokum, Schweinfurt
clole, verwensing
coco, cocaïne

dagga, tabak
dagscheer, vergeefse boodschap
dajan, rechter
dak zonder pannen, blote hemel
dakjes, handschoenen tegen het nalaten van vingerafdrukken
dallesgoser, arme vent
dallesjager, armoedzaaier
daske, jongen
dates, dood
hij is dates
dei, moeder
deister, dobbelsteen (bron 22: *deie* en 32: *daai*)
demerik, nacht (bron 9: *dieumerik*)
denen, straatslijpen (bron 5: *nachtdeenen*)
dès: - hebben, plezier maken; - *maken*, drukte maken
desie: op haar -, op haar gemak
deuk: iemand een - geven, een gat in zijn hoofd slaan, een opstopper verkopen
dietrich, valse sleutel
dillen, praten, babbelen
dinge, jongen
divesant, doorbrenger
dodderig, kaas
dof, pruilt, haar
een witte dof hebben ‘grijze haren hebben’
doffie, meevallertje
dolmgozer, versufte kerel
domerik, nacht (zie *demerik*)
dominospel, tanden, gebit
als zij lacht, laat ze haar hele dominospel zien
dooie diender, lammeling, treuzelaar, suffer
dooievisjesvreter, treuzelaar, vent die niet van aanpakken weet
doortikken, bekennen
doortuinen, doorlopen
doos, gevangenis
dorp: het rooie -, de gevangenis
dosseflikker, kleermaker
dottekop, slaapkop, suffer
douw, dag
drentelldt, been
drinkgeld: iemand - geven, iemand neerslaan
zijn drinkgeld gekregen hebben ‘danig letsel oplopen; dood of neergeslagen zijn’

dromerik, nacht
de lange dromerik ‘de eeuwigheid’
drootmelas, geldzak (bron 46: *droatmèles*)
drose, redevoering; ook ‘preek’
drutten, bij het dobbelen twee drieën werpen (bron 32)
drijver, klap, stoot
drijvers op zijn pruik ‘slagen op zijn hoofd’
dubbelaas, elf
dubbele hoek, majoor
duikelaar: een slome -, sufferd
duiken, een kopstoot geven in de maagstreek
duimertje, kleintje
durk, klein ventje
Dijk, Zeedijk te Amsterdam; Schiedamsche dijk te Rotterdam

eelf, duizend

eendewijn, water
eeuwentof, juweel, edelsteen
efser, misschien
eilië, vrouw die zich voor wat eetwaren laat onteren
eime maken, bang maken
Wou je mij eime maken? Doe dat je niese.
eitje, dophoed
eitsen, raad geven
elleboog: de - voeren, dobbelen
ellef, duizend (zie *eelf*)
ese, echtgenote, huisvrouw
ezeltjesrijder, ladelichter

femen, komen (bron 23: *feenen* 'ergens naar toe gaan')
fettoe, bekke fettoe, deel van de buit (bron 5 onder *kayle*)
fiebelefors, in een ommezien; ook 'grapje, kunstje'
dat was fiebelefors klaar
fieselefasie, gezicht
fieselemie, gezicht
fikfakken, treuzelen, zeuren, talmen
filosofen, vetleren werkschoenen
flader, bad (zie bron 1, cliché 1: *flader* 'een baedtstoue')
flakkaart, kaars (bron 1, cliché 5: *flaccaert* 'een tortse / oft keerse')
flamoes, vrouwelijk geslachtsdeel
fliek, knecht, helper (bron 1, cliché 2: *flick* 'knape')
flik-flak: van de - zijn, homoseksueel zijn
flippen, geslachtsgemeenschap hebben (zie woordregister s.v. *fleppen*)
flippie, bekeuring, verbaal
flonken, branden; ook 'eten'
flotse of *flutse*, lichte meid; ook 'vrouwelijk geslachtsdeel'
foeken, geslachtsgemeenschap uitoefenen
foelie of *foelielat*, kerfstok
hij heeft heel wat op zijn foelie of *foelielat*
foeselen en *faselen*, behendigheid in het venten
fonkaart, hout, brandstof
frank, nachtwater (lees 'nachtwaker';
zie bron 5: *captein van de franken*)
Fransman, sleutel met twee of meer tandjes aan de pijp
Frans veertje, slot waarbij een *Fransman* hoort
frommes, vrouw
frommesdod, lieveling van de vrouwen; ook 'laffe vent'
front, gezicht
frotterhouerik, onguur type
fulchaart, haan (zie bron 1, cliché 2: *fluchaert*)

gaan, hooggaan, naar de gevangenis gaan
gaar, geheel
gabbe, bestuurder
gabberen, hard lachen
gabroes, met, tezamen, in vereniging
gajim, leven
gallaas, ziekte
gammerkop, dwaas, idioot, domkop
garpe, schande
gatlikker, slimme vent; ook 'homoseksueel'
gaulo, ziek, zwak

gebbe, tronie, gezicht
zet niet zo'n gebbe, d'r gebeurt niets
gebeuwen, roepen (bron 5 heeft ge*h*eeuw)
gebroeze, kameraden (zie *gabroes*)
geflep, gerinkel
geilink, aandeel in de buit (zie woordregister s.v. *geilik*)
geinponem, lachend gezicht, grappenmaker
geinslokker, grappenmaker
geiwe, verbeelding, trots
wat een geiwe!
geknijft, gegrepen, gevangen

gelitaniseerd, gebruikt, genomen (gezegd van een vrouw) (bron 32: *gelitanieerd*)
als dat niese niet gelitaniseerd wordt, broeien d'r geen spieën
geloe, melk (bron 48, 49: *golve*)
gemoed, borsten van een vrouw
als ze sjikker ‘dronken’ *is, loopt ze met haar gemoed te pronken*
genebbisch, och arme
geneiwok, diefstal (lees *geneiwoh*)
gepatterd, weggewerkt (bron 43: *pattern*)
gepolitoerd, geschminkt
gepoot, begraven
gereipt, gestolen
gerote, berouw
Gerrit, Oome Gerrit, pastoor
gesankt, gehangen
gestoept ‘gegeseld’ *en gesankt worden*
geschal, fluitsein
geschal jongens, trek aan de latten ‘neem de benen’
gescheit, in de gevangenis gezeten (lees *gescheft*?)
geschiewes, engel[404*]
ges-joet, tachtig
gesnor, familie, aanhang
steunt ‘staat’ *daar geen gesnor van je?*
gesnoten, beetgenomen
gespant, gegrepen, gevangen
geweren, verstoppen (zie woordregister s.v. *gewoere*)
gewroesem, makkers, kameraden
gezegehoor, vrouwvolk (lees *gezegeschoor*; bron 19)
gezeire, ellende
gezicht: het twede -, achterste
op z'n twede gezicht krijgen
gezondheid: de -, de kerk
gibbelen, bekennen
als je gibbelt, ben je verloren
gibus, hoed
gier, vijl
gieren, slaan
gilletje, diefstal, inbraak
gladakker, slimmerik, geslepen vènt
glad en al, helemaal, geheel en al
gleufkoter, deukhoed
glied(e), slechte meid (bron 1, cliché 2: *glyde, glide* ‘hoer’)
glippen, insluipen
glipper, insluiper
Glockmokum, Basel
gloeiende, agent
glokken, spelen met de kaart
loens glokken ‘vals spelen’
gnap, behendig
godel(e) bajes, gevangenis
godvul, groot (lees *godaul*)
gof, plaats (bron 16)
gofert, hoed
goffie, vrijheid (zie *keer*)
gokspies, speelhuis
golem: te - komen, in de droom verschijnen
gondeltiijsie, bordeel

gordijnen: de schuine -, meidenhuis, bordeel
gotse, zowaar, desnoods
gotspe, brutaliteit
wat een gotspe heeft die vrijer
gotseponem, brutale vent (lees *gotspeponem*)
goudvos, vijfguldenstuk
gouses, stervend
gozen, vaker *gozer*
gozer zonder solletje, petjesgast
grant, wrok
hij had al lang grant op hem
gras: op groen - trekken, op onveilige bodem brengen, in gevaar brengen
grasaap, groentje
grasperkje, kaal hoofd
grassemonis, mombakkes, lelijk gezicht; ook ‘groentje’
Wat een grassemonis heeft dat mokkel (meid). Wat doet zo'n grassemonis ook aan kerelswerk.
glimmen, huilen, grienen
groen blaadje, bankbiljet van ƒ40,-

groene tenter, iemand die buiten in het bos overnacht
Groenstraat, Limburg
hij is naar de Groenstraat; de Groenstraat op
grote huis, gevangenis, in tegenstelling met het huis van bewaring
guil, ezel
gymnasium, verbeterhuis

haaien, meenemen om te beroven
haak: van de - tikken, overvallen
haaks houden, goed houden
haakstuk: dat wordt -, dat loopt mis
haaltaal, dieventaal (bron 16: *haltael*)
haar: iemand een plakje rood - opleggen, iemand het hoofd aan bloed slaan
habbes: dat is -, om te hebben, te pakken; ook ‘gepakt, binnen’
hij zag 't niet, of 't was habbes
hadie, let op, hier (zie *De Geheimtalen* I, hoofdstuk I, ‘Lettertalen’).
hakkel over makkel, veel, gedurig
hakkepoffen, omdruilen; niet recht weten wat aan te vangen
hakkepoffer, treuzelaar; iemand die doelloos omdrentelt
halelujazusje, heilsoldate
halfrond, vijftig
halje-trewalje, halsoverkop
halve broer, vertrouwde vriend
handolie, geld
handsjang, klap; ook ‘terugslag’
handsmeer, geld
hangen, 99
hansen, borsten van een vrouw
hap of *happie*, borrel
hapsnuf, kleinigheid
Haringkade, Herengracht te Amsterdam
Häringmokum, Hildesheim
haurik, brutaal schepsel
heften, openschuiven (bron 16: *hiften*)
heil: het -, de kerk
heim, huis (zie bron 32: *ham*)
heitjesprent, biljet van 25 gulden
heitjestippelarij, kwartjesvinderij
herberg, kerk
in de herberg zie je hem nooit
herenlogement, huis van correctie
Herman: Ome -, 11 cent
heupzwaai: op de - nemen, bedriegen, erin laten lopen
hiepensmid, schoenmaker
hiero-daro, hierzo-daarzo
hij tippelde naar hiero -daro en knijsde op een val ‘loerde op een gelegenheid’
hillig, slecht, ellendig
himmeren, hopen (m.i. *h = k*)
hintemalochem, Jood
Hoek, Joden Houttuinen, Uilenburg, Rapenburg in Amsterdam; meer bepaald: Oude Schans
hoepla, werptent
hoeter, mes (lees *koeter*)
Hoge School, gevangenis te Leeuwarden
hokie-pokie, ijskarretje
hokkebaas, brandstoffenhandelaar

hommelen, lopen, op roof uitgaan
hompelaar, stumper
hooggaan, gevangen genomen worden
hoogopstapelaar, chantageman; schrijver van hartontroerende brieven; ook spottend van iemand die weinig verdient (bron 32: *hoogstapelaar*)
hoogschuifster, trotse meid
hoornlezer, huis en erf
horenkrens, rundvlees (bron 1, cliché 1: *creu*)
hort: de - op, de baan op
de nieses willen de hort op
hortbonk, paardevlees
hotel bajes, gevangenis (lees *kotel bajes*)
hourik(te), slecht wijf
houten, benen
de houten nemen 'ervandoor gaan'
houten mantel, doodkist
houtert, bos; ook 'tak'
huften, pochen, opscheppen, branie maken

hufter, braniemaker; ook ‘homoseksueel’
huplameko, klap, opstopper
huppelolie, sterkedrank
hijbe en lijge, hebben en houden
hijsen, drinken; ook ‘klaarkrijgen’ *dat hijs je niet*

ibbel, onpasselijk, verdrietig *maak me niet ibbel*
iepekriet, klein, driftig, kwaadaardig vrouwtje
ingesneden zijn op iemand, dol op iemand zijn
ippes, fijn, lekker, goed, lief (bron 16, 32, 49: *immes*)
of 't ippes was; dat bikkesement ‘eten’ *was ippes*
iskedidder, nietsnut, sta-in-de-weg *wat moet je met zo'n iskedidder aanvangen?*

Jan: ome -, bank van lening; *kouwe* -, jenever; *rooie* -, rode wijn; *witte* -, witte wijn
Jan Evert, jenever
Jan Evert was er ook bij ‘ze waren onder invloed van sterkedrank’
janker, harmonica
janus, in orde
't is janus
jatschoren, gestolen goed
jedemde, ogen (zie bron 11: *jedemme*)
jeiling, herrie, geschreeuw, lawaai (bron 16, 32: *jeile*)
jeled, kind, kleuter
jepper, jenever
jerik aan de palmpjes, steelzucht
hij lijdt aan jerik aan de palmpjes
jobbe, argeloze
jobbe groen, onnozele hals
jobber, dagloon
jodenchocola, koffie met kaneel
jod me soof, duizend gulden
jokep, verf, teer
jold zijn, in aanmerking komen om bestolen te worden
jompen, in het water gooien of laten vallen
eerst werd de vrijer gevoerd ‘meegetroond’, *dan beroofd en afgelooid* ‘afgeranseld’ *en eindelijk in 't water gejompt*
jood, vijf (zie woordregister s.v. *joed*)
Joodje: een - hebben, mal, niet wijs zijn
joosjer hebben, gelijk hebben
jopper, jongen van de vlakte
jore: bij mijn -, bij mijn leven; ook ‘buit’ *een immese* ‘prachtige’ *jore*
Judas, helper van een valse speler die *seinen stiekt* ‘tekens geeft’
Juffrouw Wijdmond: naar - gaan, zich verdrinken
juter, halve gulden
juto, agent van politie
jutter, instrument voor het forceren van deursloten
Jijzele, Jezus
Jijzele, de russen! ‘stillen’

kaai, een pruim tabak
kaasjager, agent van politie; ook ‘groot mes’
kabielesement, smoesje (bron 9: *kabeelen*)
kadaverbak, lijkwagen van de gemeente
kadet, achterste
kakie, gulden
kaleboes, gevangenis

kalkhoofd, kletskop
kallesansie, proces-verbaal, bekeuring
kamertjesklant, iemand die door het hokken op een kamer (in een andere dan zijn woonbuurt) aan het zoeken van de politie hoopt te ontkomen
kams, dronken
kan, hals
kap-ém, maak dat je wegkomt
kap nou, hou op, maak dat je wegkomt
kapsmaken, losmaken
nog een klein partijtje, wie maakt mij kaps?

karaaf, brief (lees *kasaaf*; bron 16, 32: *cassaaf, kassavie*.)
karpertje, lichtekooi
kasie, politieagent
katje geven, een, beschuldigen
katoenstamper, onbehouwen, onbeholpen mens; lomperd
kattemepper, iemand die katten vangt en doodslaat om de huid
katten, gekocht goed terugbrengen
kaufert, hoed (bron 16: *kovet*)
kauwen, roken
keer me goffie, ik kom in vrijheid (bron 16: *goffey*)
keischopper, zakkenroller (bron 20: *kieschopper*)
keitijf, niets waard
keiwer, grap
in de keiwer trappen 'in de mal gooien'
kekelbek, babbelaarster, ruziezoekster
keravie, papiergeld
Steunde er veel keravie in de platvink? - 'Zat er veel papiergeld in de portefeuille?'
keren, wisselen
is dat kassavie 'bankbiljet' *al gekeerd?*
kering, eigen geld
keris, wijn
keruak, dorpeling; ook 'lastpost'
kesie, pruim tabak; ook 'dunne bros' (!)
kesjeris, voorkomen, aanzien, gezicht
keskedie, billen, achterwerk
ket, paard, hit
keveren, slapen, dutten
keware bergen (maken), begraven (bron 16: *kewoere*)
kezen, geslachtsgemeenschap hebben
kiedewiet, dwaas, mal, gek
kiekeboe, huis van bewaring
kieken, leeghalen
een kattebak 'winkella' *kieken*
kienvijler, iemand die sleutels maakt of bijwerkt
kiepelen, zich ontlasten
kiepelton, privaat
kiksmorig, onbevreesd
hij ging er kiksmorig op af
Kille Kobus, de dood
kilt, herrie, drukte
kissebis, borrel
kitselen, smokkelen
klak, agent van politie
stille klak 'rechercheur'
klakkebos, revolver
klammer, hand
klassineren, redeneren, zeuren, tegenspreken
klawieterik, vogel
kledder, niets, mis; ook uitroep wanneer iemand iets laat vallen
kledder hoor 'niets hoor'
kleefs, zilveren (zie woordregister s.v. *kleis*)
kleis, melk
kleppie, pet
klerenp(r)ik, kleermaker
klets-klets: van de - zijn, homoseksuele geneigdheden hebben
kletsmetiek, hoofdzeer

kleuter, leugen
bedompte kleuter ‘valse leugen’
klieme, correctioneel
klieme gesjeft
klimmende ridders, dieven die geluk hebben
klissebissen, harrewarren, zeuren
die wijven moeten altijd wat hebben te klissebissen
klomones, gereedschap (zie woordregister s.v. *klamones*)
klompenmarkt: op de - zijn, over de 30 jaar zijn
kluitje, borrel
kluiveduiker, schooier, kruimeldief
kluiver, hand
hij had de paternosters ‘boeien’ *om de kluivers*
Knachmokum, Brunswijk
knappen, stelen
knas, boete (bron 16: *knars* ‘vonnis’)

hij kreeg een flinke knas
kneu, kneutje, wijfje, vrouw, snolletje *een aardig kneu*; *zijn kneu sappelt voor hem*; *een kooitje voor een kneu*; *een oude kneu*
knie: blote -, kaal hoofd
knik,[405*] nek, hals
knipperdolletje, beschuitje
knodder, varken
knoers, eind
een knoersie hout 'een stok'
knoerst: ergens een - om lachen, zich een bult lachen
knoesper, knoop
knoestmaaier, grasmaaier (bron 5: *knoet maajer*)
knoezen, vechten
knokbaas, iemand die gestolen geld en goed, tegen percenten, voorlopig in bewaring neemt; heler
knoop: grote -, rijksdaalder; *kleine* -, gulden
knopsmeris, brigadier van politie
knijkem, kijk eens uit
knijpen, afkijken; ook 'bang zijn'
knijp zitten, gevangen zitten; in het nauw zitten; geen geld hebben
kochel, hoerenwaard
koek, brigadier
koeken, kijken, zien
kofert, hoed (zie woordregister s.v. *kovet, kowert*)
kogeltje bruis, flesje spuitwater of gazeuse limonade
kokkement, praatje
koler, trein (bron 32: *kooler*)
pleite gaan met de koler 'er met de trein vandoor gaan'; *de zwarte koler* 'de dood'
kontje: een - geven, iemand helpen bij het inklimmen door zijn achterwerk te steunen; ook fig.: 'iemand bijstaan, helpen'
kooljannen, goedkope vis
koortsvrij, hij loopt niet in de gaten; *niet* -, dronken
kootsen, rijke man
kop en kont, of *kop en staart*, 66 (bedoeld 69?)
koper pesten, het, de politie plagen
koperlap, politieagent; ook 'cent'
koperrood, kopergeld
koperstuk, agent van politie
koppenteller, officier van justitie
kopstuk, gulden
kornet, pet
kotone, levenslang
kotser, verklikker, veelprater
koud, gevaarlijk
't is er me te koud
koud zitten, op water en brood zitten
koue koffie, jenever
koug, kracht (bron 32: *khoug*)
kouteren, weigeren te bekennen
koutsjou, slangenmens
Kouwe Jan, jenever
kover, overdrijven, opschepperij
krabbedooien, handelen, twisten (bron 16, 20: *krabbedaaien*)
krakenzetter, inbreker
kranensmid, dokter voor venerische ziekten
krankiel, kalm

hij ging krankiel met de adjes ‘agenten’ mee
kras, baas
de kras van de kit
krauteren, ontsnappen
kreng, pasgeboren kind (bron 32, 42: *kren*)
krengen, baren, bevallen; ook *kreunen*
krent, klein persoon
krienflikker, zilversmid
krikkemik, oud huis met veel kleine vertrekken, trappen en gangetjes
kroon, twee gulden
kroosjes: om - gaan, verdrinken; ook ‘sterven’ in het algemeen
kroten: in de - zijn, dronken zijn

krotjeritserik, krotjesrommel
krottig, kaal, arm
kruik, hoofd
krupsie, ruzie
krupsie maken ‘ruzie, herrie maken’
krijtschijter, bangbroek
kuitentikker, lange jas, overjas
kukel, kip
kwieskwas, losbol
kwijlebabbel, naarling
kwijlpot, oude vent
kijk hebben, kans hebben
hij dacht kijk te hebben op dat niese

ladder oplopen, de, zich hevig kwaad maken
lam, cliënt van een advocaat
lampte, geleerde (bron 8 als ‘onraad’)
lancet, scherpe dolk
lange vijf, hand
latjesbrug: over de - gaan, naar het gekkenhuis gebracht worden
lazarushoofd, zeer hoofd
lazerbol, lazerhond, lazerstraal, lammeling, beroerde vent
lebabber, opstopper
leegpooien, leegdrinken
lelijke trekken, de, doodgaan
Lepel: Hotel de Houten -, gevangenis; *de lange* -, bank van lening
Lerwisch Mokum, Mainz; ook *Miaumokum*
leukie, lachje, glimlach
levensnaam, valse naam
lezer, boek
een kriemse lezer ‘boek met zilverbeslag’
lieremannetje, delirium tremens
linken en lensen, kijken en loeren
lint: gemot -, kant
lintje: een rood -, een snee over 't gelaat
lobben: in zijn - zijn, in zijn schik zijn
loensen, speuren
loerie, chocola
loevertangetje, halve cent (bron 32: *loebertangetje, loefie*)
logeren: uit - zijn, gevangenzitten
lommerd spiese, bank van lening
loochemen, werken (zie woordregister s.v. *malochemen*)
looie, geld (zie woordregister s.v. *lovie*)
loopjatten, benen
lorumaar, zwendelaar, bedrieger
losbranden, loskrijgen
je moet van hem een meier zien los te branden
lowie (Louis), souteneur
lubbert, sul
luie knaap, een, een kwaadwillige
luiken, kijken (zie woordregister s.v. *loek(s)en*)
luikje: 't stille -, woeker
luis, agent van politie
deis je een luis!
lurving nemen, de, van de gelegenheid gebruik maken
lijge, houden

hijge en lijge ‘hebben en houden’
lijkstatie, oude versleten vrouw
lijmelaar, geestelijke

maaien, hard lopen
maandagmorgen, 44
mafknar, slaapkop
magere, 21
majembak, waterplaats
makero, pooier (ook *makro*)
makkie: 't is geen -, 't gaat niet gemakkelijk
makreel, pooier
mamzerhoofd, treiterkop
mamzerte, venijnig wijf, kreng
mannekuil, bed
mansemaker, geldophaler bij straatmuzikanten
manser, meeloper die het geld ophaalt, bv. bij een draaiorgel
marane, horloge
marie, geld

marie bij zich hebben; *is marie bij je?*; *hij is groot met marie*; *hij staat goed met marie* ‘hij heeft veel geld’
marretjesspiese, moedershuis
massone (lees *massome*), geld, loon
mat: iemand op de - trekken, iemand doodslaan
van de mat vallen ‘sterven’; *op de mat* ‘op de keien’
matser, knoeier, bedrieger
meefokker, genoot, gezel (zie woordregister s.v. *fokken*)
mei: de eerste mei, God; ook ‘honderd’
mehamme, blij
mékef, goed
mékof, cachot (bron 15, 16: *nekof* ‘gevangenis’)
meleikete, oud kreng
meleg, zout
meligerd, stakker
olmse meligerd ‘aftandse stakker’
memmele, ook *mimmele*, moeder; ook ‘lefbek’
menoega, rust
menotten, handboeien
mergpijpje, rol katoen
merk bijten, een, iets goed opnemen om te herkennen
merrie, vrouw
hij heeft een trap van een merrie gehad ‘is venerisch’
mesk, klein kind
Miaumokum, Mainz
middenkruis, sleutel met kruis aan de overlangse insnede in de baard
mienerik, gluiper
mierenslikker, iemand die niet over kleinigheden heen komt
mieres, gek, dwaas
miers, 44
miese, kleingeld; ook ‘de dood’
miesgasserig, vuil, gemeen, inhalig
mieskwal, flauwerd, lafaard, stuk ongeluk
miezemietes pezen, de, zich een ongeluk werken
mitswe, eerbewijs
Moeder Jans, opkoopster
moelemaken, praten
moelemaker, prater, zwetser
moem, geld (bron 32: *molm*)
moffelen: iemand -, doodmaken
Moffenkoffie, koffie met kaneel
Moffenspel, 66
mokkemond, iemand met ingevallen lippen
mokumgeiher, reizende venter; ook *mokumloper*
mokumzak, zak voor de waren van een reizende koopman
mol, vrouw (dienstmeisje) die de nodige inlichtingen geeft voor diefstal of inbraak
molmboer, rijke vent (zie woordregister s.v. *molm*)
Moord- en brandbuurt, Spaarndammerstraat en omgeving te Amsterdam
moppen, geld
morgenster, iemand die 's morgens vroeg langs de straat in het afval iets van zijn gading zoekt
morojem: in de - hebben, in de gaten hebben
mortepaaien, optuigen
mortje zijn, dood zijn
mosselen, rollen, stelen
mosterdjongen, herenknecht, huisknecht

mouwverdraaier, weerspannige, opposant
mozeren, zeggen, vertellen
smakkies mozeren ‘ongestoord praten, veilig overleggen’
muizen: 't werd -, 't werd mis
murw maken, tot bekennen brengen
muziek, jenever; ook ‘geld’
muzikanten: daar zijn de -, daar is het geld

naai, gewiekst, bijdehand
naaischool, huis met meisjes; bordeel
nachas, genot, plezier
nachtbidder, bedelaar die 's avonds langs de huizen gaat
nachtmutsje, fles drank die mee naar de slaapplaats genomen wordt
nachtuil, nachtwaker
nafkebajes, verdacht huis
nagelaar, valsaard
nakkedikker, armoedzaaier
napschoren, waardeloos goed, rommel (zie woordregister s.v. *nepschoren*) *napschoren slaan* ‘waardeloos goed stelen’
narris(ch)kat, gekheid, onzin
nastoot: pezen op -, chantage plegen of vuile zaakjes opknappen
nebbis(ch), niets, mis
nebob, baasspeler
neep: hou -, hou vast
neer, licht (zie woordregister s.v. *neris*)
neerblikkeren, neerslaan
neet: een rare -, een raar kind, vent of meid
nefis(ch), lichaam (bron 48, 49: *nefe(r)s*)
negerzweet, koffie
een bak negerzweet
nepvaart, afzetterij
hij leeft van de nepvaart
nestschijter, iemand die zijn eigen familie te schande maakt
neten: hij heeft rare - in zijn knar (op zijn kop), hij heeft vreemde streken
neuriën: eten
ne were, jammer
ngajin, zeventig
nieris, nar, grappenmaker
nieuwsgierige, de, rechter van instructie
nikkellap, stuiver
nobel gajes, dievenvolk, berovers, souteneurs, oplichters; ook ‘gesnapt’:
hij is nobel
noordsingel: op de - zitten, in de gevangenis zitten
De gevangenis staat in Rotterdam op de Noordsingel.
nootsum, onwetende, snotneus, groentje
nop, moed
hij heeft nop
nosselaar, valsspeler
Nijegas, Zwaneburgerstraat (in Amsterdam)

ochgenebbis(ch), genebbis(ch), nebbis(ch), och arme
okkies, gebrande duivebonen
oksine, borrel
olemesjolem, gaan sterven
Ome Gerrit, pastoor
Ome Herman, 11 cent
omkleunen, bekennen
omsof, dood
omsof steken
omsteken: laten -, abortus provocatus laten plegen
onderslaan, onderzoeken
onke, alleen
met z'n onke ‘in zijn eentje’; *onke daai* ‘de overgeblevene’
onmasselig, ongelukkig

oorblazer, ophitser, aanstoker
oortjes, taptemelk
opgever, iemand die inbrekers inlicht
opknijzen, opkijken
opredderen, oplichten, bedriegen
opsluiten, klaplopen
opsteken, verdienen
opsteker, mes
opstoot, dadelijk
oser, neen
otelemotel, van zinnen
iemand otelemotel smoezen ‘iemand met zijn smoesjes bepraten’
oude snik, oude klare
ouwe jongen, volleerde dief
ouwe sjefter, iemand die lang in de gevangenis zit (zat)
overgewinterd, slim, geslepen, leep

overschep, een tweede portie eten (in de gevangenis)

paaltje, stuk roggebrood (in de gevangenis)
pafferia, revolvers, schiettuig
pagud, bang
pakeet, oplichterstruc met goederen
pandje, 70 cent
pandjesbaas, de baas uit de lommerd
pante, een geschikt iemand om beroofd te worden
Pantin, Parijs
pap: iemand - laten eten, iemand zo slaan dat hij naar het ziekenhuis moet, waar hij pap krijgt
pappen, zuipen, drinken
parsapant, ellendeling, ophitser
parser, opkoper (lees *passer*, vgl. bron 16)
passagierder, uitgaander, zwierbol
passavie, vel papier (lees *kassavie*)
patjore, druiloor, zeurkous
patteren, praten
peesklapper, roofhol
peieren, doodgaan, sterven; ook *peigeren*
pekaanslag, diefstal
pensenaris, iemand die afval van geslacht verkoopt
perelaar, paraplu
peren, drinken, zuipen
pestponem, onaangenaam gezicht
pet, sleutel
petatter, stoot, opstopper
petteg, gek, krankzinnig
petroleum, jenever
peunen, werken, sloven
peuten, klappen uitdelen
er op peuten
peuzeltje, borrel
van een peuzeltje ga ik niet omliggen
piano: op de - gezet worden, in verhoor genomen worden
pianospelen, het zetten van de vingers voor het maken van afdrukken
piekgis, bijdehand
piel: te -, gesnapt, gevangen
hij is te piel
piep kas hodi, zwanger (bron 40: *piep kas trodi machen*)
piepel, mannelijk geslachtsdeel
pierekwakkus: naar de - gaan, sterven
pierelemortes, dood
hij is pierelemortes
pieremert, straatmuzikant
pies, winst
pietermannetje, klein mes
pietje, 32½ cent; ook ‘luis’ en ‘één’
pietje-peetje, soort kaartspel
pietje -peetje spelen op de daaien
pikanier, iemand die bij de tussenhandel grote hoeveelheden fruit (vis) koopt om deze weer met goede winst aan de venters te verkopen
pikkeneren, benijden
pikketanus, borrel
pikvaren, op roof uitgaan

ping-pong, geld
waar blijf je met de ping -pong?
pis zijn, verloren, kwijt zijn; ook ‘weg zijn’
hij is pis
pisang, mannelijk geslachtsdeel
hij is de pisang ‘hij is erbij; hij legt het loodje’
pisankoor, drinken
pisekor, dronken
pistole, de grote wereld
op pistole zitten ‘uit eigen kas in de gevangenis geheel of gedeeltelijk in zijn voedsel voorzien’
pitten, ervandoor gaan; ook ‘geld’ *hij heeft hem gepit; waar zijn de pitten?*
plakzegel, zoen
platte pen, slapen onder de blote hemel
platvis, minderjarig meisje
platzanger, straatzanger die zich door bleek kind of sjofele vrouw laat begeleiden, om zo het medelijden op te wekken
plegiskop, pestkop, treiteraar

plompbuizer, (water)emmer
poelt, mep, opstopper
poepie, aantal, menigte, hoeveelheid
Polder, vroegere Zandstraatomgeving te Rotterdam
poorterboekje, gevangenisreglement
poser, vlees (algemeen *boser*)
positie, stand waarin de *toetsers* het slachtoffer weten te plaatsen die het gunstigst is voor de *marwieger*
postzegel, gezicht
poten, begraven; ook ‘zich opstellen, meestal verdekt, om iemand of iets te bespieden’
uit poten ‘begraven’ *gaan*
potje, slachtoffer
potkacheltje, donker uitziend vrouwtje
povier, staalboor (zie woordregister s.v. *pooier*)
praatflemoes, veelprater
prauwel, oublie, nieuwjaarskoek
prestiemaker, woordvoerder bij straatacrobaten
principaal, principale hechtenis: die moet uitgezeten worden en men niet met boete kan afkopen
prinsemarijlot, politieagent
proesdag, slechte, mislukte dag
proluik, poen, opschepper, gemenerd (lees *prolurk*)
puis, grap

rabat, oud huis
raket, tralies van een gevangenis
rambam, verwensing
krijg de rambam
raspel, vijl
rastekweir, rijke vreemdeling
rausjen, roven, stelen
reep, mond
reetsemen, stelen (bron 32: *mareedsemen*)
reipen, stelen
reiziger, woonwagenbewoner
rem: vijf -, vijf cent
renons houden, schuilhouden
hou jij je maar een poosje renons
renpaard, vrouw die werkt voor een souteneur
rettet, privaat
reutel: op de - halen, op de lat halen; borgen
rikketik gaan, telegraferen
't gaat rikketik en je bent geknipt
ringpen, ringvinger
risches maken, aanstoot geven
rit(aan)nemen, de, ervandoor gaan
ritserik, rommel
wat een ritserik is 't me daar
robbeklopper, goeierd
robbekollig, grillig
dat niese is zo robbekollig, dat je d'r geen snars op an kunt
rode, cent
rode lamp, meidenhuis, bordeel *bij de rode lamp zitten* ‘prostitutie uitoefenen’
roeien, stelen
roeivereniging: van de - zijn, tot het dievengilde behoren
rokmannetje, gulden

rokzak, vrouw, meisje
rommelpot, motorfiets
rond, honderd
ronde jongen, een flinke vent
rood licht, onraad
roofkit, roofhol
rooie baai, rode wijn
rooie dorp, gevangenis
rooie huzaren, wandluizen
rot, horloge
rot met staart ‘horloge met ketting’ (bron 20: *rat met een staart*)
rotser, iemand die nergens voor deugt; kwajongen
rotterum, stille agent
rugknoest, ruggengraat
ruigpoot, homoseksueel
russios, politieagent; ook ‘rechercheur’
rijkshotel, gevangenis

sabber, lichte inbraak (bron 16: *sabberen* ‘inbreken’)
sadé, negentig
sahaggeles, opzettelijk
sardineren, het openscheuren van een brandkast
saskerlap, dronkaard
sas-sis, cocaïne
sauger, pijp; ook ‘koopman’ (bron 16: *sanger*; vgl. *souger*)
sawie hebben, ergens verstand van hebben
schaailoos lopen, niets te doen hebben, zonder geld, niets té verzuimen hebben
schaar, zekere handgreep bij het zakkenrollen
schaduw, gevangenis
in de schaduw zitten ‘gevangen zitten’
scharn, mest
scheefhalzen, de nek omdraaien
schervenspeler, iemand die gestolen goed koopt (bron 14, 16: *sjarfenspieler*)
Schevoëes,[406*] Pinksteren (zie woordregister s.v. *smoeës*)
schiddis(ch), huwelijk
schilletjes, bovenkleren
schmeigelen, vleien, mooipraten
schnobel, snater, mond
schobbelevink, verschoppeling
schobbetje maken, een, spijbelen, een dagje er van tussendoor gaan, een slippertje maken
schokkel, drank
schoolmeester, slecht soort aardappel, gebruikt voor visaas
schoor, eten
geef me wat schoor, ik verhip van honger
schoremzager,[407*] leugenaar
schots, hoogmoedig
schrentelings, marechaussee, politie (bron 23: *sjenteling* ‘commies’)
schrobbelink, verschoppeling
schroei, trek, eetlust, honger
schroor op, de, de boer op
schuine gordijnen, meidenhuis, bordeel
schurfie, eendracht
schutter, half glas bier
schijtertje, dikkerdje
op zijn schijtertje zitten ‘op zijn gemak zitten’; ook ‘op de hurken zitten’
schijtvink, bangerd, sul; ook ‘beurs of portefeuille met weinig of geen geld’ *hij dacht machtig wat te snappen, maar ving een schijtvink*
seibelaar, knoeier, bijloper, helper
seiges, bokkingmand
seis: halve -, halve cent; klein koperen muntstuk (bron 5: *seys* ‘aalmoes’)
sela, dronken
selehacheles, expres, met opzet
Semei, scheldnaam voor Jood; ook *Smei*
semeien, horen, luisteren
seroeang, arm
hij nam dat niese bij de seroeang, dat ze piepte (bron 32: *zerouang*)
seroren, geslachtsgemeenschap plegen
seweren, stelen; ook ‘benauwd krijgen’ (ook *zeferen*; bron 32: *zeeferen*)
hij heeft beis knaken gesewerd; *zij begint te seweren* ‘wordt bang, krijgt het benauwd’
sipperen, proeven; met kleine teugjes drinken (van een neutje)
sjaansen, op avontuur gaan
iets sjaansen ‘iets avonturen, wagen’
sjabberaar, inbreker (bron 32: *sabberaar*)

sjabbeslamp, zeven
sjalepot, ellendeling, mispunt
sjalet, taart
sjalom, vrede
sjammes, bediende
sjappietouwer, kringetjesspuwer, leuningkijker, nietsdoener
sjauve, herbergier, waard
De betekenis ‘herbergier’ is fout (bron 43: *sjauve* ‘waard’: *dat is me geen posjet sjauve*; dérivation synonymique, *De Geheimtalen I*: hoofdstuk I, ‘synoniemafleidingen’).

sjeen, schoenen
sjees, geld
sjeicheltje, mannetje, jongen, kind
sjewijn, fiets, ding waarmee men ervandoor gaat, dat men laat verdwijnen
sjiebes, zeventig
sjiks voor de bonjé, lichte meid
't maast een jofel sjiks voor de bonjé ''t is een lekker *niese* om bij te slapen'
sjo, uur
sjochen, buurman
sjoek-sjoek, Turkse of Algerijnse straatkoopman in kleden of snuisterijen
sjoumes, cipier
hij is sjoumes 'hij is binnen, in de gevangenis'
sjoute, niet wijs; dwaas
skesef, zilver (zie woordregister s.v. *kesof*)
skoug, dank je
skrout, politieagent
skup, tien
slaap: in - wiegen, dronken maken zodat slaap volgt
slaken, vrijkomen
slenterkat, straathoer
slib: vrij -, vrij drinken
slikken, stelen
slingen, rondkruipen
slinger, armeluiseten; ook 'zak'
slingerolie, sterkedrank
sloert, koffie
sluik, haren
op zijn sluik geven 'op zijn kop slaan'
sluiken, verklikken
slurf, slop, nauwe gang
smeltflikker, tingieter
een platte smeltflikker 'tingieter die gestolen metalen koopt' (bron 5: *smels, smelts* 'tin')
smieze staan, op uitkijk staan (bron 15: *op smieris staan*)
smikkel, Jood; ook 'mond, gezicht' *een dof op zijn smikkel*
smorem, tachtig (bron 48)
smouterbolletje, niemendalletje
smuiksmuiger(d), slampamper, dronkenlap
snabbeltje, kleinigheid
Snaggel, scheldnaam voor 'Jood'
snappertje, gelukje
had hij daar even een snappertje aan dat niese
snee in de neus, in het oor, dronken zijn; *snee* ook 'vrouwelijk geslachtsdeel'
sneeuw, cocaïne
snep, borrel
snits, leugen
snooisig, ellendig
snotneus, gezouten varkenskop; ook 'druiper'
snuifster: een stramme -, een snelle begrijpster
sodje, geheime afspraak
sof, soms 'geld' (zie woordregister s.v. *sohof*)
sofa, tegenslag, mislukking
soppenfellen, zakkenrollen
soppenfeller, zakkenroller (bron 14: *schottenfelters*)
sores, verdriet
sores en weilik 'kommer en zorgen'
sorrem, sterkedrank, jenever

sparren, gemeen vechten
spinden, treiteren
spinzen, zoeken, speuren
spliek, goudstuk (bron 15: *spliet*)
spok, groep, troep
een spok koters ‘kinderen’
spongat, grote mond
stop haar dat spongat
spranger, tabakspijp
spijker, cent; ook ‘geld’
spijkers hebben
spijkerkast, harmonica
srobek (of *scrobek*?), mormel, kwast *loek* ‘kijk eens’ *wat een scrobek daar komt*
staaf, grif, vast, zeker
staart: halve -, 35 gulden

standeler, stand- of straatwerker
stannes, drukte, herrie
wat stannes geeft het daar?
stappert, uitgaander
stekkeren, lopen
stekkie, plaatsje; ook ‘bedorven vrucht’
schik wat op, of is er geen stekkie meer voor mij?
stelten, benen
hou je stelten voor je
stelletje, partijtje
een stelletje daaien ‘diamanten’
sterrekijker, bedelaar die 's avonds langs de huizen gaat
stilleklak, rechercheur
stinken, onveilig zijn
't stinkt hier ‘er is een verklikker’
stippel, parel
stoeltje, vier
stoof, harmonica
stoomkasie, agent op motor
stoten, geslachtsgemeenschap hebben
stots, opschepperij, drukte, bluf
heb niet zo'n stots!; *stots alles, wat je zegt*
stotteren, afbetalen
stottersleedje, auto, fordje
straatloos, zonder geld
straffetoerder, voddenraper
stram, snel, vlug
pak wat stram toe
strijfeling, lucifer (bron 41: *streifelings*)
stuifsel, meel (bron 5: *stuyfsel*)
suiker, witte -, cocaïne
swiepslap, snee in het gelaat (lees *swiepslag*, vgl. bron 5)

taas, hoofd
wat heeft dat niese een gek toppie ‘hoedje’ *op h'r taas*
tabernakel, lichaam
op zijn tabernakel krijgen; iemand op zijn tabernakel komen
tandel massemat, inbraak met sleutels
tang, hand
wat hij in zijn tangen heeft, zit stevig
tawarren, afdingen
teinis, vastendag; een slechte dag
temeieknijzer, vrouwenbeloerder en africhter
tetterig, suffig
Die olmse ‘vader’ *van mij wordt zo tetterig, dat hij je niet meer snapt*.
tiffel, klerk, pennenlikker (lees ‘kerk’)
tiklappie, hart
timme, ransel
jonge, wat kreeg die meid een timme!
tinkle babber, opstopper
tinus, tien
tjomme: het is -, het helpt niet; *voor* -, voor niets
tjop zoeken, vaart op een schip zoeken; - *hebben*, aanmonsteren
toele-moele, deel van de buit (zie *bekke fettoe*; bron 5: *kayle bokke toute moule* ‘idem’)
toetser, handlanger (bij zakkenrollers) die uitspiedt en tekens geeft
tofelemene, [rooms-katholiek] (lees *toffelemone*, vgl. bron 15, 16, 36 e.a.)

torntoe, controle uitoefenen, inspectie
touan, twee
trechten, trechters, oren
tremaker, schoenmaker
triefel, gespuis, slecht volk
troetel, sleutel (bron 5: *bing van de troetels* ‘cipier’)
troggelaar, bedelaar
Trouweloossteeg, Hasselaarssteeg in Amsterdam
tuchten, gevangen zitten
getucht hebben
tuimelen, inklimmen
tuinen, lopen, wandelen
rond tuinen ‘leeglopen’
tuitje, beurs met geld
tump, eind; kap van een brood
tuut, agent van politie
twee mansie, klaverjasspel
tijnagelen, kwetsen, mishandelen, sarren

uilen, een dutje doen
uitkloppen, beroven
zij heeft de vrijer grondig uitgeklopt 'van alles beroofd'
uitmiggelen, uitlachen
uitoetzen, afzetten
Dacht je mij uit te oetzen? Dan moet je linker 'knapper' *wezen.*
urt, opstopper
Hij gaf haar een urt, dat zij over de daaien 'keien' *rolde*

Vader, Zoon, Heilige Geest, 111
veemdos, handschoenen
veertig procenter, woekeraar
vement, kat
verdade, waarheid
verdieping: in hem zijn - en, rare, achterbakse streken
verkleumen, sterven, doodgaan
de vent ligt stiekumpjes te verkleumen
verkopen: zijn gezicht -, de aandacht van het slachtoffer trekken (bij zakkenrollers)
verkotsen, verklikken, verraden
verkrouten, begraven
verkwatsen, verwensen, vervloeken
'k Heb dat niese wat verkwatst. Daar kwam me die verkwatste knul toch nog aanduikelen.
verloenen, verraden (bron 32: *Loenenaar*)
verstopt gemouch, domme kerel
verwanten, luizen
verzuiper, iemand die zijn slachtoffer bij verzet in het water gooit
vierhoek, bedstee
vigilant, iemand die behoort tot de aanhang van misdadigers en bij gelegenheid de politie inlichtingen geeft
vinger: vijf -s in de benauwdigheid, een stelende hand
vleugen, gelukken
vlooiebak, bed; ook 'schip' (bron 1, cliché 5: *floybac* 'schip')
voogd, pandjesbaas
voogd: de - pressen, vrijage houden, schunnigheden bedrijven
voorpenen, wegwerpen (bron 5: *voor peenen;*; 20: *voorspeenen*)
vozen, vrijen
vrachtkarretje, vrouw
vretenmasselaar, bedelaar die afval van brood en vlees ophaalt
vrotterhou(e)rik, ploert (zie *haurik*)
vrouwedod, lieveling van de vrouwen; lafaard
vrijdagskind, ongeluksvogel
vulkachel, brandkast
vullisblik, halve stuiver
vullisgraaier, snuffelaar in asbakken

W. en B., afkorting van 'water en brood'
waffelaar, prater, zwetser
Wagengas, Muiderstraat (in Amsterdam)
warme buurt, straat of buurt waar veel lichte vrouwen wonen
was je nou, hoepel op
waterlansier, iemand die met touw en haak al wat er drijft uit het water haalt
wauw, politieagent
weekman, koper van afgedragen kleding, die hij tegen weekbetaling weer aan arbeiders van de hand doet
wegbenen, wegmaken

hij had een dot geld, maar hij heeft alles al weer weggebeend
wegmaaien, [weglopen]
toen de smerissen kwamen, maaiden ze weg
wegriemen, weglopen
wegsmijtertje, weggeworpen eindje sigaar; prulletje dat waard is weggesmeten te worden
wegspatten, weglopen, wegvluchten
weide: stenen -, de straat
weigoochem, beterweter

wejewerrig, weggaan, de benen nemen (zie woordregister s.v. *wieberig, vejieberig*)
maak je wejewerrig, wat heb je aan al die drukte
werf, standplaats voor woonwagens
wiel, handkar
wiskie, diegene van een ploeg zakkenrollers die rolt
witstok, onnozele, onwetende, domoor; ook *wiedstok*
witstokkerij, domkopperij
witte suiker, cocaïne (zie *sneeuw*)
witwerker, stukadoor
Woud, 't, het Vondelpark te Amsterdam
wijspen, wijsvinger

ijken, merken, kerven met een mes
ijskast, brandkast
ijzervreter, boor voor ijzeren platen

zaad, geld
zakdoekje, revolver
zeenzaaier, slag, opstopper
zeikhok, waterplaats
zenen, slaan
zespijper, celwagen
zet: in een - en een wet, in een ommezien
ziener, agent, veldwachter
zilverkluitje, dubbeltje
zoen, verraderlijke messtoot
zoetelel, hoer
zoken, oude man, grijsaard
zonne, jaar
beis zonne jaspenen 'twee jaar gevangenisstraf uitzitten'
zonnetje, dievenlantaarn
zoutkrabber, zeeschip
zuiger, ambtenaar die een boef tot bekentenis heeft te brengen
zwaantje: twee -, 22; ook ƒ 1,10 (22 stuivers)
zwabberjanes, drinkebroer
zwarte kip, pastoor
zwarte koler, de dood
zweel, handdoek
zweten, bloeden
hij zweet uit een gons 'steek in het lijf'
zweven, aan de haal gaan
zwieper(t), dief die zijn slachtoffers tegen de grond werpt en ze dan berooft
zwiezerik: heilige -, pastoor of dominee
zwijnen, boffen, geluk hebben; ook 'ontuchtige, vieze dingen doen' *hij zwijnt* 'boft' *altijd*
zwijntjes hoeder, fietsendief
zwijntjes zeveren, fietsen stelen

Eindnoten:

403* In 1999 samen met *De Boeventaal* van Köster Henke opnieuw uitgegeven als *Boeventaal & Gabbertaal. Twee Bargoense woordenboekjes uit de eerste helft van de 20ste eeuw*, ingeleid door Ewoud Sanders, Amsterdam: De Bijenkorf.

404* Hans den Besten wijst er in zijn recensie van *Boeventaal & Gabbertaal*, ingeleid door Ewoud Sanders, Amsterdam, in *Nederlandse Taalkunde* 1999, 4, 367-381, op, dat *geschiewes* 'prima iemand' betekent.

405* In Van Bolhuis staat *kik* in plaats van *knik*, maar wel op de alfabetische plaats van *knik* - wat kennelijk bedoeld is. Elders geeft Moormann dat aan door: 'lees:'. Van Bolhuis heeft overigens nogal wat fouten in de alfabetisering van de trefwoorden gemaakt; soms heeft Moormann dit gecorrigeerd, soms niet. Wij hebben vanwege de opzoekbaarheid evidente alfabetiseringsfouten in alle nagelaten bronnen gecorrigeerd, maar daar waar de alfabetische volgorde bewijst dat er sprake is van een drukfout, in navolging van Moormann de volgorde van het origineel aangehouden (vgl. in de lijst van Van Bolhuis: *bengelgaai* (voor *beugelgaai*) tussen *bestek* en *bever*.

406* Lees: *schevoeës*, vgl. Hans den Besten in zijn recensie van *Boeventaal & Gabbertaal*, ingeleid door Ewoud Sanders, Amsterdam, in *Nederlandse Taalkunde* 1999, 4, 367-381.

407* Lees: *schoremzoger*, vgl. Hans den Besten in zijn recensie van *Boeventaal & Gabbertaal*, ingeleid door Ewoud Sanders, Amsterdam, in *Nederlandse Taalkunde* 1999, 4, 367-381.

Bron 57. Jiddisch uit Amsterdam (vóór 1940)

De woorden die Meyer Sluyser in een lijst opgeeft, worden gebruikt in zijn boeken: *Voordat ik het vergeet*; *Als de dag van gisteren* en *Hun lach klinkt van zo ver*... Ze zijn voor een groot deel Jiddisch. Tot de geheimtalen zijn ze niet te rekenen. Wel worden veel van deze 'Joodse' woorden gebruikt in de dieventalen, het Bargoens, de paardenkoperstaal, en in zoverre zijn ze toch een bron voor de geheimtalen (zie het woordregister). Toch vond ik weinig woorden uit Sluysers lijst in de Amsterdamse dieventaal van 1950 (zie bron 59). Zou de Jodenmoord, die zeker het verdwijnen van het Jiddisch tot gevolg heeft, hier al doorwerken? De woorden van Meyer Sluyser stammen uit de jaren vóór 1940. De lijst is van belang als bron voor de geheimtalen.

aankeilen, aanspreken
aleph-beth-gimmel, de eerste drie letters van het Hebreeuwse alfabet
almemour, verhoging in de synagogen
altewetsj, ouderwets
appesjteen, denkbeeldige ziekte waarschijnlijk van *aposteme* ‘abces’

bajes, huis, gevangenis
baraghes, (broges), zegewensen
Bar-Mitzwah, kerkelijke meerderjarigheid
begijnt, aardig, leuk
beheime, behemoth, vee
bemazzel, geluksvogel
bensjen, zegenen
Beth Ha Midrash, Huis der Oefeningen
bole, bolus
bollebof, bolleboos of *bolboos*, vooraanstaande; heer des huizes
bondelowies, bonne Louis
bonje, ruzie

chammer, ezel
chazijrem, is *chazzirim*, varkens
chassene doen, trouwen
chewre, vereniging, college
chupah, overdekking, troonhemel; huwelijksinwijding
chutzpah, brutaliteit, vrijmoedigheid

dalles, armoe
dormen, slapen
droshe, redevoering

epikaur, epicurist
Eretz, het land; Israël

flempie, klein kind
frot, verrot

gallisj, misselijk
gannef, dief
gein, gunst, aardigheid, melodie, geestig, sierlijk, leuk
zonder gein of krijn ‘zonder smaak of kraak’
geklatsj, geknoei (zie *klatsjen*)
goin, ander volk, niet-Jood
golemen, slapen
goosen, man (ook veel verbasterd tot *goser* of *gozer*)
gottbehuete, God beware
grieben, vetkanen

haambrenger, thuisbezorger
hawang en zuriee, uitroepen bij het bokspringen
waarschijnlijk *en avant, surié*
heitje, vijf (in dit geval ‘vijf stuivers’)

inworf, huwelijksgift

jat, hand
jehoede, Jood

jofel, lekker, plezierig
jijletjes, geveinsd misbaar

kaddisj, gebed
kaffer, dorpeling
afgeleid van *kaphri*
kahillan (kille), gemeente
kaksougerte, lorrige koopster
kalle, bruid
kallechewre, vereniging die arme bruiden een bruidsldeed schenkt
karoutje, rode kool in het zuur
kauliesj, soort gebak
kersbenge, kastanjes
kif, woede
kimpet, bevalling (van *kindbett*)
in kimpet moeten
kinnesinne, afgunst (van *kin-ah* 'ijverzucht' en *sin-ah* 'haat')
kinnesinne-ponum, jaloers mens, concurrent
klatsjen, knoeien
koef noen, kost niets, gratis
koeksoe, is *kuckzu*, kijk eens aan
kokelekootjes, paranoten

kol, stem
kosher, ritueel toegelaten, geschikt
kowed, eer
krentensjnabel, een vrij onschuldige infectueuze ontsteking van de mondhoeken

lajenen, lezen, voorlezen van een Hebreeuwse tekst
leizen, ontvangen
lekowed, ter ere
lemoen, citroen (*lemone*)
Lizabonnen, Lissabon

makke, plaag, klap, onheil
Mal-ag-ha Mowes, Engel des doods (vulgair *malgemowes*)
malke, koningin
mangelen, olienootjes
matze, ongezuurd, ongedesemd brood
mazzel en broge, geluk en zegen; letterlijk 'goed gesternte'; en heilwens
mazzeltof, veel geluk
medina-stamper, bewoner van het platteland
meiwe, deskundige
melech, koning
menoechah, rust
mesjogge, waanzinnig
mesjoggaas, waanzin (zie *mesjogge*)
metsieje, vondst, buitenkansje
midrash, navorsing; het afleiden van de tradities uit de Schrift naar bepaalde regels
misphoge, familie

nabes, dronken man (Arabisch *nabies* 'wijn')
nadan, huwelijksgift
narrisj, zot
nasjen, snoepen
nebbisj, stumperd; uitroep van medelijden
Neir Talmid, bestendig licht
neshama, ziel
neweire, zonde, jammer (ook wel *reweire*)
niegisj, bijgelovig vooroordeel
nooien, uitnodigen

oggenebbisj vrouwtjes, medelijwekkende vrouwtjes
omijn (we omijn), amen
ongijn, slecht soort humor, d.w.z. humor waarvan een ander de dupe is 'Echte *gijn* doet geen pijn.'
otelebotel, [dol]
afgeleid van *obar u-boteil*, ook wel *owerlewotel* 'alsof hij reeds overleden is'

pandjes maken, belenen
parg, zeer hoofd
parsje, hoofdstuk (van *poroshoh*)
peigeren, doodgaan
perfester, professor
piesjer, klein kind; pisser; nummer één in het kienspel
Poeriem, purimfeest
ponum, kwaadwillige (ook wel verbasterd *porum*)
pestponum; *kinnesinne-ponum* 'afgunstig mens' (zie ook *kinnesinne*); *chazzerponum* 'lelijkerd' (lett. 'varkensgezicht'; *geinponum* 'grapjas';

chutzpaponum ‘brutaal mens’
pijes, lokken aan de slapen van het hoofd

raanmacher, schoonmaker
rachmones, medelijden
rebbe, rabijn
reinedoor, reine d'or
rettisj, ramenas
rewogem, winst

sacheetje, gebak van bladerdeeg
sappelen, zwoegen
‘schidach’-maken, koppelen (in gunstige zin)

schleiers, zachte geel-groene pruimen
schmeichelen, vleien
schnorrer, soort bedelaar
Shemborrogoe, God
shobbets, lange zwarte jas, kaftan
simcha, vreugde, feestelijkheid
sjabbes, sabbat
sjalksnar, spotvogel
sjat niks, hindert niet (*schadet nichts*)
sjatzie, schatje
Sjemo Benegijgem, luister naar beide partijen (Deut. 16)
sjikker, dronken
sjiwwestoeltje, lage kruk waarop tijdens de zeven treurdagen wordt gezeten
sjkowe (hashkomo), eigenlijk 'goedkeuring', meestal 'ochtenddienst'
sjlemiel, pechvogel
sjlofen, slapen
sjnokkeltje, schatje
sjoel, synagoge
sjijntje, mooi wezen
shalem, vrede
smak of lak, smaak of kraak
smeris, scheldwoord, afgeleid van *shamar* 'bewaker' en *shaumeir* 'bewaker'
sof, tegenslag, slechte afloop
stiefelen, lopen
stiekum, afgeleid van *shtike* 'stilletjes, in het geheim'
stink-bemazzels, benijde geluksvogels
stijfgallisj, kotsmisselijk

temeie, prostituee
in Rotterdam verbasterd tot *tomeier*; van *temeioh* 'onrein'
treife en tanifes, onrein
tsoris, zorgen

unbeschrien, unberufen, bezweringsformule tegen onheil

verder geen leed, wens bij een sterfgeval
verknokken, verprutsen
vernieuwen, rente betalen bij de bank van lening
versjteren, bederven, verstoren
voor goumel, teneinde onheil af te weren
voor knoeg, voor toespijs
vratzak, viezerik
vrije chassene, vrije bruiloft

waasjich viel, ik weet 't niet
wam, buikstuk van vis
wegleggen, besparen
wijer, meer weedom
het zal u nog wel wijer worden
wijlik of *weiteg*, ziekte

zoger, soort soep
zoodje tinnef, afval

Bron 58. *Boeven-Jargon* (1948)

Het woordenboekje *Boeven-Jargon*, dat Henry Roskam Brummer samenstelde in 1948, is nooit uitgegeven. Er is een drukproef van, die me door de uitgever geschonken is. Ik heb deze bron op dezelfde wijze behandeld als bron 56, *De Gabbertaal* door Van Bolhuis.

Het grootste gedeelte van de woorden is overgenomen uit mijn *Bronnenboek*. Verder heeft Van Bolhuis een deel geleverd. Deze woorden zijn weggelaten. Er blijft nu aanzienlijk veel woordmateriaal over, genoteerd ± 1950. Bij sommige woorden staat *z.h.* Ik vermoed dat de schrijver de plaats waar zijn Bargoens voorkomt, heeft willen aangeven: Zuid-Holland. Een gedeelte zal dus wel afkomstig zijn uit Rotterdam of Den Haag. Dit is van groot belang. Notities uit deze steden

kenden we nog niet, tenminste niet zó gelokaliseerd. Amsterdam was tot nog toe de enige bron van Bargoens, dieventaal e.a.

Dit boekje van Roskam Brummer bevat veel woorden ontleend aan het Jiddisch. Dit zijn voor een deel geen woorden die direct tot de geheimtaalwoorden gerekend moeten worden. Jiddisch is zeker geen taal van zwervers, dieven en deernen. Maar de onderwereld heeft veel woorden aan deze taal ontleend, met alle gevolgen van vervorming en klankverandering die een overgenomen vreemde taal in deze kringen ondergaat.

De woorden die tot gemeenzame taal horen, laat ik weg als Van Dale ze ook als zodanig heeft opgegeven. In bron 56 was het aantal van die woorden aanzienlijk meer dan in deze bron 58.

aaszak, oneerlijk speler
aaszak doen, knoeien'
ababbel, oorveeg, oplawaai
a.b.c'tje (z.h.), een gemakkelijk te verrichten transactie; iets wat zeer gemakkelijk kan worden opgeknapt
achttien (z.h.), een toestand die voor de betrokkene niet *achttien* is, is niet te vertrouwen
adónaj, (der Herrgot) (zie woordregister s.v. *attenoj(e)*)
afbritsen, afmaken
brits hem af 'maak hem koud'
afgetobd, ook *afgelajen*
me niese is afgelajen 'mijn meid kan niet meer'
afstoten (z.h.), verkopen
ageir, 'n ander; godverzaker
aksie en reaksie, last en schade (bron 32: *aksie en refaksie*)
asjewijne, verdonkeremanen
ausèg, zich bezig houden met... (ook *auseig*)

ba'al mazol, geluksvogel (?)
bages, gevangenis, tuchthuis; huis, winkel (ook *bajes, bajis, bayes*)
bais, bedstee
bakken (z.h.), zie *pan*
bar hochi, deze persoon
Bar Jisro'eil, Israëliet
beginnen, spotprijs
't is voor een beginnen te krijgen
beginom, om niets, gratis, vergeefs
behojje, vrouwelijke schaamdelen
be-kaf, in de macht van iemand komen *zij is be-kaf* 'staat onder algehele invloed van haar vent; willoze vrouw van een souteneur'
Beneï Jisro'el, de kinderen Israëls
benschen, lofzeggen, dankzeggen
besecho, uw huis; uw gezin; uw huisvrouw; uw huisgenoten
bezeiwelen, met drek bezoedelen; bedriegen
blaas opnemen, een, wegblijven, niet meer terugkomen, ontvluchten
bo'fi, boefje; nieuweling in het vak
boot: in de - nemen (z.h.), bedriegen *in de boot gaan* 'bedrogen worden'
botuag, toevertrouwd; vertrouwenswaardig
bovenklapper, bovenkamer
brandtiejijs, brandkast
brat (z.h.), lastig
breeveertient, snolletje
brengertje (z.h.), iemand die een adspirant-koper bij de verkoper brengt; iemand die klanten voor speel- of nachthuizen opscharrelt en ze daar brengt
bijgoochem (z.h.), schijngoochem; door slim te willen zijn het tegenovergestelde bereiken
bijt, strop, misrekening; ook *jas*

calopani, Zigeuner?
De betekenis is verkeerd; moet zijn ‘koffie’
çegokken, goed geluk
cent: een - een -, vast en zeker
çewar, hals
chassi, kapje, pet

dajan, rechter, beslisser
daleth, vier
dallet, zie *daleth*
dalm schore, degen
dalus, armoede
darren, wonen, vertoeven, wachten
deize, ook *deisje*, stil!
deize voor de vrijer ‘kerel’
dérèch, weg
deroshaus, ellenlange redeneringen
doorstoten (z.h.), doorverkopen
drutten, twee drieën werpen (bij het dobbelen)

egod, een; enig
erkienen, verkopen; ook *verkienen*
esche, huismoeder, echtgenote
essew, kruid, vooral ‘rook- en snuiftabak’

fluweel: op - zitten (z.h.), dat de betrokkene niets kan gebeuren; iets gemakkelijk te verkopen; een partij goederen tegen goede prijs kan verkopen

ga'aw sonus, overdreven gevoel van eigenwaarde
gabber (z.h.), o.a. controleur Centrale Controledienst
gamaur, ezel, domkop (bron 48, 49: *gammer*)
gashiwus, ongemakkelijk heerschap
gasoe(r), zwerver
gateisim, woestaards; mensen zonder middelen van bestaan
van *gattes*; als *geteisim* algemeen (Van Dale)
gato's, zondoffer, ongeluk, snoever, schooier
gaui, volk, natie; niet-Israëliet (bron 32: *goïm*)
gauleish, een zwakke, sukkelende man
gauli, ziekte
gavveirim, meervoud van *goweir* ‘kameraad, kerel’ (zie woordregister s.v. *gabber*)
gaw, rag
gedrost, op de loop gaan; ook ‘naar de bajes gebracht’
geflenst, beetgenomen
ik heb hem geflenst
geiw, rug
geklopt, lees *gekloft* (woordregister: *gekloft* ‘geldeed’)
gem'oh, boter (zie woordregister s.v. *gemme*)
genewoh, in overdrachtelijke zin: ‘genomen’, bv.:
hij leeft van genewoh ‘diefstal, afzetterij’
gewierig maken, wegstoppen (zie woordregister s.v. *gewoere(m)*)
gewinoh, kaas
géwro, vereniging, genootschap, bond een *gewerber* is dus medelid van een *géwro*
globus, zie *glomus*
glomus, sukkel, onhandige kerel
godaul, groot
goferd, hoed

gofertje, zie *goferd*
geef je gofertje maar hier
gole, gevangenis
golus, ballingschap, verspreiding
goson, schoonzoon, bruidegom
goweir, zie *gavveirim* (zie register s.v. *gabber*)

heipalen (z.h.), sigaretten (ter aanduiding van de grootte)
hemd, toga, toog (van een advocaat)

hij heeft een scheur in zijn hemd ‘hij is niet te vertrouwen’
hengel, ketting (lees *bengel*, bron 16, 32) *een tik met hengel* ‘een horloge met ketting ofwel met signetten’
hengs(t), kopstoot (vuistslag)
een hengs(t) geven, soms ‘een loer draaien’ (laatste betekenis niet in *Bronnenboek*)
héwèl, ijdel, ijdelheid
hoets, hoer (lees ‘boer’) (zie bron 35, 37, 38)
Hogeschool, gevangenis te Leeuwarden
hij, donderdag

jak (z.h.), arresteren
jan-gat, klikker, verklikker, alarmschel
joent, dag; ook *jom*
joentje, gouden tientje (lees *joetje*)
joshor, rechtuit, rechtvaardig, billijk

kaf, heler die weinig betaalt
kasjebeine tippelen, meegaan (zie woordregister s.v. *kasjemeine* en *hasjewijne*) *tippel je kasjebeine?*
kat (z.h.), blamage, strop (fig.); procesverbaal
een kat laden (lajen) ‘geblameerd worden in het openbaar of in het bijzijn van derden; een strop gekocht hebben’; *een kat krijgen* ‘geverbaliseerd, geblameerd worden’; *de kat nemen* ‘de schuld op zich nemen om anderen te vrijwaren’
kelei umnes, bedrijfshandwerkgereedschappen
kessiw, zie *kossaw*
kipoh, gewelf enz.; gemeenschap, aandeel
klapkut (z.h.), zwarthandelaarster die bij politieverhoor andere zwarthandelaren aanbrengt om haar procesverbaal niet te laten doorgaan
klerenprik, kleermaker
kluiver, deurwaarder
de kluivers in huis krijgen ‘met inbeslagname worden bedreigd’
koffiewagen (z.h.), auto die in Duitsland voor koffie werd geruild en naar Nederland werd gesmokkeld
kossaw, hij heeft geschreven; het staat geschreven (vgl. *cassaafje* ‘briefje’)
kotsement, praatjes, leugens
doe goed je kotsement bij die fijne ‘vertel de pastoor (dominee) maar wat, dan krijg je wel wat’
kowa, helm, hoed, pet, muts
kriee (z.h.), zie *krije*
kries (z.h.), zie *krije*
krije (z.h.), een strop kopen (speciaal in de diamanthandel)
kuph, 19de letter van het Hebreeuwse alfabet; als getalwaarde ‘100’, enz
kwast!, uitroep: ‘die zit er weer in’ (wordt bedoeld: ‘in de gevangenis’)

lamed, de 12de letter van het Hebreeuws alfabet; als getalwaarde ‘30’
lappen: een paar - (z.h.), een paar coupons heren- of damesstof
lau tof (z.h.), een niet te vertrouwen persoon; een situatie die voor de betrokkene niet te vertrouwen is
lauw tof (z.h.), zie *lau tof*
leisen (z.h.), ontvangen
ik kan er een meier ‘honderd gulden’ *voor leisen* ‘als ik het verkoop, brengt het honderd gulden op’
leksteen, druiper
lewïoh, uitgeleide, uitvaart (bron 32: *lawaje*)
logement, slaapstee, asiel, huis van bewaring, bordeel, (hoeren)kast, bed
luag, zie *lugi*

lucht (z.h.), denkbeeldige partij; partij goederen die reeds lang daarvoor, hetzij geheel, hetzij gedeeltelijk werd verkocht
de lucht hangt laag '(deze vrouw) is niet te gebruiken'

lugi, verkleinwoord van *luag* ‘almanakje, almanak’

maffer(d)s, onderkruiper(s)
mannetje (z.h.), de mand met het geld *ik zal je morgen 't mannetje brengen*, d.w.z. ‘die achter de schermen blijft tot de koop is gesloten’ (lees ‘de man met het geld’)
mard, brood (waarschijnlijk foutief voor *maro*)
maurd, vrees, ontzag
mazolaus (meervoud van *mazol*), sterrenbeelden, gesternte, enz.; toeval, geluk, buitenkansje (bron 48: *mazzel*)
me'aneis zijn, met geweld dwingen
mechaseh, kapje, pet (zie *chasse*)
medabberen, spreken
medabeir zijn, zie *medabbberen*
megig, lui, suf
mejasheiw zijn: zich -, zich nederzetten, ergens vestigen; uitrusten; zich rustig voor zijn taak voorbereiden
mekof, cachot (zie woordregister s.v. *nekof*)
melag, zout
meleg, zout
melig, zie *megig*
mephalpeil zijn, casuïstische discussie houden
megatreig, aanklagen[408*]
merudi, mijn verdrukking; mijn nederlaag (zie woordregister s.v. *merode, marode*)
mesuqon, in orde gebracht; definitief; gecorrigeerd; zeer nauwkeurig
migweh, verzameling (van water); bad; hoop
min (enkelvoud van *minim*), veinzaard
miskleunen (z.h.), iemand het hem toekomende (?) deel van de poet niet geven; een tussenpersoon in de (zwarte) handel eruit drukken om provisieloon niet uit te betalen
mi'us, verachting; lelijkheid (zie woordregister s.v. *mies*)
momaun, geld (zie woordregister s.v. *morf, molm*)

narris, kaars
nelgenweker, iemand die maar half voor zijn kost berekend is
Foutief voor *negenweker*? Het woord staat hier lexicografisch alfabetisch. Van een drukfout is geen sprake.

osur, ongeoorloofd, verboden; volstrekt niet

pan: voor het bakken de - uitgesprongen (z.h.), goochem, link, slim, uitgekookt
parçuph, aangezicht
parneis, verzorger, bestuurder; invloedrijk persoon
partij: bij de - brengen (z.h.), de te verhandelen partij goederen aan de koper tonen
pausheit jad zijn, de hand toereiken; de hand ophouden, bedelen
pegimoh, oneffenheid; schaard in het slachtmes; klein gebrek
pelsta, publieke vrouw die bij gelegenheid ontvangt, zij is echter gehuwd; koppelaarster
Pésag, paasfeest
pesaules, afval, drek, verworpeling
piot(es), commiezen
plakken, aanhouden
plakker (z.h.), agent van politie, om te kopen door zwarthandelaren bij overtreding distributievoorschriften en die hiervan een gewoonte maakt
platjes: hij heeft - (z.h.), hij heeft centen, distributiebonnetjes
plukken (z.h.), het afknippen van distributiebonnen door een grote zwarthandelaar in grote partijen, meestal van eenzelfde soort

plukker (z.h.), zwarthandelaar, gewoonte makend van het afknippen van diverse soorten bonnen in grote partijen en die weer in partijen van de hand doen (zie *plukken*)
pozetjat, platzak
pruinsteker, vingerring (foutief voor *puinsteker*, bron 32)
pulutte, zie *lutte* (dit woord komt echter niet voor; geen betekenis opgegeven)

ragamonus, barmhartigheid, medelijden (bron 32: *rachmones*)
rausch hashonoch, nieuwjaar (bron 16: *rossesjoon*)
ribbemouse, breekijzer, koevoet
uit *ribbemouse* is 't naamwoord *mouse, mousje* 'ijzeren' losgemaakt; *mousé brommer* 'ijzeren ketel'; *mousje slang* 'ijzeren ketting'
ribben, zie *ribbemouse*
roe-e, rakker(d)
een gelegenheidsroe-e 'heler, helper, vertrouwensman'
rustig: 't zit rustig (z.h.), er is geen vuiltje aan de lucht

De gepalataliseerde *s* wordt, zonder systeem, geschreven als *sh* en *sj*. Een woord met *sh* dat in het *Bronnenboek* de letters *sj* heeft of omgekeerd, wordt niet opgegeven.

samenetje, sigaret
schavies, schurft
scheuren (z.h.), bonnen afsnijden van de rantsoenkaart
schip: in het-gaan (z.h.), bedrogen worden
schlemazzel, ongeluk (bron 32, 42: *slamassel*)
naar men wil ontstaan uit *schlim mazzel* 'onaangenaam mazzel'
schorempie (z.h.), oplichting; complex duistere handelingen
schijngoochem (z.h.), zie *bijgoochem*
sechach, 'n dekking (van loof)
segauroh, goed, handelsartikelen (zie woordregister s.v. *schore*)
sekof, goud (bij de Jood in gebruik) (bron 32: *sohof*)
sheiqèç, lelijk jongmens (zie woordregister s.v. *sjeichers*)
shewu'oh, eed
shogaur erwten, op 'n zekere wijze bereide grauwe erwten
shumon, voor het gebruik geoorloofd vet (bron 32: *sjoome*)
simonim, de slokdarm en de luchtpijp, die bij het slachten met vaste hand en met onafgebroken beweging van het mes moeten worden doorgesneden; het meest gezegd van vogels
sinterklaas spelen (z.h.), in een café rondje op rondje weggeven
spaak, kalm; houd je kalm; doe of je nergens van weet (zie woordregister *sjaak(ies)*; zetfout voor *sjaak*?)
sjeks voor de bonjé, lichtekooi
sjiebaak, ook *schiebaart*, masker, geschonden gelaat (bron 32: *schiebaart* 'masker')
sjoefel, armzalig (zie woordregister s.v. *sjofel*)
slingeren (z.h.), bezwendelen van personen (meestal provincialen) die distributiebonnen te koop hebben; methode om op een ongeoorloofde wijze in het bezit te komen van distributiebonnen of goederen
snezer (z.h.), opkoper; een groot zwarthandelaar (zie woordregister s.v. *snees*)
snuiter (z.h.), een tegenstander in de handel
spriet (z.h.), zie *sprit*
sprit (z.h.), spiritus; alcohol van 40% en 90%, gebruikt in zwarte jeneverhandel; alcohol versneden met gewone jenever en drinkbaar gemaakt

't staat (z.h.), dat is pertinent afgesproken
staldeuren, jacquet
stuiver, getuigengeld
suurkers, zij die op een kansje tippelen

tabernakel, (tijdelijke) schuilplaats; wc
tabernakelen, schilderen; op de uitkijk staan
tiphlow, afwijking; kerk (zie woordregister s.v. *tiffel, diftel*)
tips (z.h.), (rijwiel)banden
tukkien: goon op een -, tot een akkoord komen?
is *goon* een zetfout voor *gooien*?

vat: een zwak -, een onbetrouwbare (meestal een vrouw)
verbruggen (z.h.), verkopen; verplaatsen van een partij goederen; wegmoffelen (bron 32)
verkassen (z.h.), zie *verbruggen*
verknipt (z.h.), verstandelijk niet meer normaal (door drankmisbruik)
om acht uur was hij helemaal verknipt 'suf door intensief borrelen'
versieren (z.h.), door min of meer duistere methoden iets in orde brengen *een pas(poort)*
versieren 'met kunst- en vliegwerk in het bezit van een pas(poort) komen'
vingertje: met het - rondgaan (z.h.), rondje op rondje in een café geven
vreten: ze - het (z.h.), gemakkelijk te verkopen; partij goederen die men tegen goede prijs kan verkopen

wietkoker (z.h.), een die je voor de gek houdt
wouterkeet, politiebureau

zerana', arm, schouderstuk
zéwèl, drek (zie woordregister s.v. *zeibel*)
zoger, erwten
zoqein, oude man
zoqon, baard

Eindnoten:

408* Hoewel Moormann hierover niets zegt, lijkt de vorm *meqatreig* te moeten zijn, gezien de alfabetische plaats en de (hier niet vermelde) herkomst van het woord: Jiddisch *mekatreg* 'aanklager', uit Hebreeuws *meqatrēg*.

Bron 59. *Dieventaal* (1950)

Genoteerd door een gedetineerde in een strafgevangenis. De gedetineerde heette 'brandkast-Hein' en kwam uit Amsterdam. In maart 1953 ontvangen van de directeur van de strafgevangenis. In 1950 opgesteld.

Deze lijst is van belang omdat ze naar tijd van ontstaan en plaats van oorsprong precies bepaald is. De directeur van een strafgevangenis, die ze me toezond, schreef:

> De lijst is in 1950 opgesteld door een oudgediende. Ik had hem namelijk gevraagd alle vreemde uitdrukkingen alfabetisch voor mij eens op te schrijven. Dat heeft hij bereidwillig gedaan. Alhoewel daar niet geboren, was Mokum, of beter Groot Mokum, zijn verblijf. Zijn werkterrein lag voornamelijk in het Westen des lands. Hij had een zekere naam als brandkastenkraker. Hij is er mee opgehouden, zoals

hijzelf zei, omdat er te weinig geld meer in zat vanwege de giro en ook omdat hij een dagje ouder werd en toch wel een goede vrouw had.

De opsteller van deze lijst heeft uitstekend de dieventaal gekend. Niet alles heeft

hij uit zijn hoofd opgetekend. Bij vergelijking met *De Boeventaal* (bron 32) valt het op dat speciaal de dieventaalwoorden, vaak zelfs mét de voorbeelden, uit deze bron van 1906 geput zijn.

Deze lijst is vooral van belang omdat we de plaats van het gebruik van de woorden weten (westen van het land, voornamelijk Amsterdam) en de tijd van notering (1950).

aangebrand, venerisch
aankatsen, praten (vgl. *katsen*)
aankwatsen, aanspreken
een niese aankwatsen
aanslaan, aanspreken; een poging in het werk stellen
sla die brocher an, misschien heeft hij poen
achelen, eten
afleggen, beloeren, verkennen
een smeris legt je af
afloeken, afloeren
askelen, kopen, handelen

badderen, zwemmen
batterik, schip
begieten, bevreesd
je bent toch niet begieten dat zaakje op te knappen?
beheime, beest, dier; ook ‘dikke vrouw’
behojje, vrouwelijk schaamdeel
behojjebikker, souteneur
beis, 1 buurt; 2 twee
beis knaken ‘twee rijksdaalders’
bekaan, hier; ook wel *pekaan noppes bekaan*
bekattering, uitbrander
beknijsd, bekend
beknijzen, bekijken
betoegd, goed bij kas
een betoegde bink
bink, man
binnen meluk, binnenzak
blad, dak (van een huis)
blafferik, pistool
bommelen, dobbelen
bonjer, gesnapt; of ‘ruzie’
als ik weer bonjer ben
bonk, leugen, verzinsel
boutkitje, of *boutspieze*, privaat
branderig, heet, belust
breektiejijs, breekijzer
brocher, een man
broeier, zwerver
bronzen, slapen
broochum, voorwerp
bijl: met de - schrijven, met dubbel krijt schrijven
bijt, teleurstelling
bijter, nijptang

daai, steen, diamant
dajem, eed
een loense of linke dajem ‘een valse eed’
dalven, bedelen
dansspieze, danshuis

deinzen, afzakken, weggaan
deisje, stil
derig, weg
ik ga de derig op
dofgajes, recherche
doft, knap, netjes
dofte flep, goede papieren
dolmen, slapen
dolmspieze, slaapstee
doorkleumen, bekennen
doorslaan, bekennen
dopkien, sleutel zonder gat
duimen, vals spelen

eens, achterdocht
de grandigers hebben eens op je
emmes, goed
een emmese lik

fakkel, bedelbrief
fakkelen, schrijven

fladder, krant; of ‘een spel kaarten’
flep, getuigschrift
linke flep ‘valse papieren’
flik, spel kaarten
met de flik pezen
flok, hemd
foks, goud
fokse malochemer ‘werkplaats van een goudsmid’; *fokse oksenaar* ‘gouden horloge’; *fokse spieze* ‘goudsmidswinkel’; *fokse veemsteker* ‘gouden ring’

gabber, vriend
gabbertaal, Bargoens
gajes, volk
dof gajes ‘recherche’; *link gajes* ‘niet te vertrouwen lieden’; *het gajes is pleite* ‘de bewoners zijn uit’
gallach, pastoor
gammel, ziek
gannef bedrieger
gassenen, trouwen
gassie, pet, muts
gebeft gajes, heren van het gerecht
gebroedsel, familie
gedegen, bekend
gedekt, aan het gezicht onttrokken
geeltje, f25,-
gefloten, gestolen
geilkemen, delen (bron 32: *geilkenen*)
gekloft, netjes geldeed
gemot, 't, het gerecht
gescheft of *gesjeft*, iemand die veel in de gevangenis heeft gezeten
geschoten, begrepen
geteisem, uitvaagsel
gevazel, vals spel
geweldje, geweldpleging
een krakie met een geweldje
gewoerig maken, wegstoppen
gimme, boter
glimmerik, oog
gnajen, zeventig
godin, oprecht, echt, best
godinne schorem
goferd, hoed (bron 16: *kowert*)
gondel, dame
gondel-bajes, bordeel
gondel-spieze, bordeel
grandig, voornaam, deftig
grandige, heerschap
gribus, gevangenis; verdachte buurt
grijpelingen, vingers

haai, sterk, groot
een haaie goze ‘sterke vent’
half meijer, f50,-
handje, waarschuwing; een seintje
heit, vijf
hiep, schoen

hip, snol
hollanders, sleutels met kruizen (bv. bovenkruis-middendek-sleuf-onderkruis)
hoog gaan, gearresteerd worden
hoogstapelaar, iemand die bedelbrieven schrijft in hoogdravende stijl

immes, goed, echt, prettig
immese schore 'best goed'
inspringer, een opgeschoven raam

jan, een jaar gevangenis
hij heeft twee jannen
jat, hand
met de jat peze 'bedelen'
joekel, hond
joetje, ƒ10,-
jouker, duur
jovel, goed, mooi

kaaien, vallen
kabs of *los*, alles kwijt
kalle, bruid
kalletje, hoer
kanker: de makke en de -, ƒ0,35
kasavie feberen, een brief schrijven
kaskienen, kleine sleutels
katsen, kijken (vgl. *aankatsen*)
kedin, veilig

kenijve, brood
kiebes, hoofd
kienen, 1 opensluiten; 2 sleutels
hij kient de keur open
kim, goed
kimmel, drie
kippen, aandeel, portie
heb je er ook kippen aan
kit, zaak, winkel, huis, etc; politiebureau
klapper, kamer
bovenklapper of *luchtklapper* 'bovenhuis'
kleum, slaag
je kunt kleum krijgen
kleur houden, blijven ontkennen
kloft, kleding
knaker, portemonnee
knijzen, kijken; ook 'kennen'
knijs even uit; ik knijsde hem noppes 'ik kende hem niet'
koler, spoortrein
kone, aangezicht
kotsen, opbiechten
krabber, breekijzer
kraken, inbreken
kwak, winkelbel
kwinten, zakken rollen

lamp, politie, onraad
laten zakken, in het water gooien
lenzelink, luisteren (bron 32: *lunzelink*)
lichten, rollen
link dajem, valse eed
linken, bedriegen
lippies, sleutels
loeken, kijken
loene, slecht, kwaad
loenenaar, valse kerel
loepie, horloge
lood, geld
looien, kloppen
louwloene, slechte zaken
louwpoekele, niets zeggen
louwsmoeze, niets zeggen
lovie, geld
luimen, slapen
luimkit, slaapstee

maholle, bedorven, kapot
malochum, werkplaats
malogemen, werken
malogemer, werkplaats
mansjen, aanprijzen; centen ophalen bij een draaiorgel
meeluk of *meelik*, zak
meier, ƒ100,-
mem, veertig
merode, armoede
miezig, schuldig

misslaan, te kort doen, geld achterhouden
misslaander, iemand die niet goed heeft gedeeld
molm, geld
morig, vrees
ben je morig
muntmeter, brandkast
muziekdoos, brandkast
mijlie, moord
lees ‘mond’, zie het woordregister (fout overgetypt)

nafkone, meisje
nepschoren, onbruikbare goederen
neuzen, rondgaan of er iets te stelen valt
niese, meid
nifteren, doden
nifterik, mes
nobel, geschikt
nosempie, vreemdeling, sufferd
nosselen, stelen

oks, degelijk, goed
olf, één
olms, oud, kinds
olmse, ouders
olmspieze, oudemannenhuis
omslaan, bekennen
opgaan, gestraft worden

ousten, praten
overbruggen, praten

pafferik, pistool
paraplu, koepelgevangenis
patet, hoofd
patsjif, gezicht
pekaan, hier, aanwezig, voorhanden *pekaan nemen* ‘in beslag nemen’
penne, slaapstee
penoze, kostwinning, jacht, werk
personsie, verdenking
pesaules, venerisch
pezen, werken
piemelen, huilen
pil: iemand de - ingeven, suggereren
pin, ketel
planten, verstoppen
plat, stil
plattekit, een winkel waar men gestolen goed verkoopt
pleite maken, weggooien
pleite scheften, weglopen
poekelaar, prater
poekelen, praten
pompertje, valse sleutel
pooien, eten
zij kan haar pooien verdienen
pooier, 1 souteneur; 2 staalboor
posterik, deur
pot, smeltkroes
poteten, beloning
de versliegeraar kreeg f25,- voor een poteten
prames, deel, portie
priem, dolkmes
priemerik, dominee of geestelijke
pij, pijtje, jas

rachmones, medelijden
raggeling, mislukking of tegenvaller
ramen, ogen
hij heeft het in de ramen
ramsjen, opkopen
rausjen, stelen
alles wil ook rausjen
reizen, lopen
ze reizen op hem
rekel, voet
rojemen, kijken
ik kan noppes rojemen
ros, hoofd
rus, rechercheur

sabberaar, koevoet
sabberen, inbreken
salens, vuur; ook ‘heet’ (bron 32: *salans*)
sappelen, talmen
saskenen, lopen

scheffen, zitten
een scheffer of *schefter* ‘iemand die veel heeft gezeten’
schim, 1 gezicht; 2 bewijs; 3 naam
1 ze hebben z'n schim wel gezien; 2 maak de schim asjeweine ‘verdonkeremaan de bewijzen’; *3 ik zal je feberen op een ageren schim* ‘ik zal je schrijven op een andere naam’
schok, goed geluk
uitgaan op de schok
schoot, schotel, onderdeel van een slot
schoren, goederen
goeie schoren
schriebes, honger
schrooi, schroei, trek, eetlust of honger
schrijfspieze, kantoor
seibel, bedrog, zwendel; slechte waar: *laat je geen seibel in de jatten stoppen*
seigel, verstand
ik heb daar geen seigel of *sjoege van*
sereife, brand
ik zit in de sereife
seribel, ongeluk, misère
serrore, heer
een olmse serror ‘een oud heer’
sjaak, sjakies, kalm
hou je sjakies
sjaskelen, drinken
sjerfen, sjerpen, opkopen
sjoeche, begrip, verdenking

sjoechem, antwoord
ik kreeg geen sjoechem
sjoele, kerk
slaan, stelen
geslagen schoren
slamassel, ongeluk
slang, horlogeketting
snaar, onwettige vrouw
snees, opkoper van gestolen goederen
snezen, opkopen
snuiven, bemerken
snuif je hem 'begrijp je hem?'
spankeren, vluchten, weglopen
spannen, kijken, zien
spanje imme 'kijk goed'
spieze, huis
neuriespieze 'drankwinkel'
standel, sleutel
steunen, zijn, vertoeven; zitten; logeren *waar steunt de poen* 'waar zit het geld?'; *ik steun op de luimspieze* 'ik logeer in de slaapstee'; *steunt de kien in 't slot?* 'zit de sleutel in het slot?'
stiek, stand
stieken, geven
stiek een kassavie an je gabber
stoot: ze hebben een mooie - gehad, ze hebben een goede slag geslagen

tandels, sleutels
tapijtje, jas
temeie, meid uit verdachte omgeving
temeiespieze, bordeel
tiejijs, huis, brandkast; en verder ieder ding waarvoor de naam niet direct te binnen schiet, 'dinges'
timmer, slaag
tinnef, slechte kost
toeren, rondgaan met de voddenzak
tof, goed, eerlijk
louw tof 'niet goed'
trederikken, schoenen
treiter, brood
tremmen, op de baan lopen; de hoer spelen
tuffel, kerk

val, gelegenheid, huis, deur; ook wel 'rendez-vous'
de val is nobel 'de gelegenheid is schoon'; *op de val steunen* 'op logement leven'
vazelen, vals spelen
veberen, schrijven
een kassavie veberen
veemsteker, ring
vel of *velletje*, jas
vemen, vingers
verkienen, verkopen
verkleffen, verklikken
verknijzen, verraden, bespieden
verkruimelen, zich wegmaken, uitknijpen
verlenzen, bespieden, beloeren, beluisteren
verlinken, verraden

vernollen, sluiten; *vernold*, op slot
verschilt gaan, betrapt worden
verschutting, stoornis; ook ‘uitbrander’
versliegeraar, verrader
versmiegelen, verraden
versnezen, verkopen
vliegerik, vogel
vonk, licht, lamp, zaklantaarn
kun je in die val met de vonk werken
vreempie, vreemdeling

wiepsjen, bedriegen bij kaartspelen
winde, plaats waar iets te verdienen is
wip of *wipper*, een raam

zakken: laten -, in het water gooien
zeferaar, dief; ook wel ‘geslachtsziekte’
zeferen, stelen, zweten
zitterik, stoel
zoeterik, koek
zwirren, kijken
zwir link

Aanhangsel: Bron 60. Querido (1912-1925)[409*]

Verklarende lijst van enige van de minstbekende jargonwoorden en volksuitdrukkingen uit: Is. Querido, *De Jordaan: Amsterdamsch epos*, Amsterdam. Vier delen: deel I: *De Jordaan*(1912); deel II: *Van Nes en Zeedijk* (1915); deel III: *Manus Peet* (1922); deel IV: *Mooie Karel* (1925). Afgekort tot *Jrd. I, II, III, IV*.

Gebruikte edities: deel I: twaalfde druk, Scheltens & Giltay, Amsterdam (overgenomen uit het exemplaar van de bibliotheek Bontenbal, Oeverstraat 58, Arnhem, No. 1916 A); deel II: derde druk, Maatschappij voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam (overgenomen uit het exemplaar van de bibliotheek Bontenbal, Oeverstraat 58, Arnhem, No. 1917 H); deel III: zevende druk, Scheltens & Giltay, Amsterdam (overgenomen uit het exemplaar van de bibliotheek Bontenbal, Oeverstraat 58, Arnhem, No. 4079 A); deel IV: achtste druk, Scheltens & Giltay, Amsterdam (overgenomen uit het exemplaar van de bibliotheek Bontenbal, Oeverstraat 58, Arnhem, No. 9788 B).

De lijst is zeker een bron van veel dieventaal. Er staat echter ook veel Jiddisch in. Dit is wel uitdrukkelijk te onderscheiden van dieventaal. Het is de grootste bron die we kennen. Er staan veel gewone volksuitdrukkingen in, die toch wel de moeite waard zijn voor vele soorten betekenisveranderingen.

aai, ei: *Jrd. IV*, 228
aalkaren, grote open kisten om de aal onder water in te bewaren: *Jrd. I*, 180
aangeslagen, aangeklampt: *Jrd. II*, 13
aankwasten, aanspreken: *Jrd. IV*, 435
aàser, ijzer: *Jrd. I*, 10
aas-neus, één en twee bij het dobbelspel: *Jrd. IV*, 283
achterklapper, achterkamer: *Jrd. IV*, 216
achtermeluk, achterzak: *Jrd. IV*, 437
achteroverdrukker, eigenlijk een berover; hier ‘plotse, valse schepaanval’: *Jrd. IV*, 161
Achtkèntige boer, gelijk Sjakoo, een legendarisch-sterke figuur uit de Jordaan, van een bovenmenselijke kracht. Vocht vóór de armen, tégen de rijken: *Jrd. I*, 97
adje, Adje, politieagent, diender: *Jrd. II*, 13, 277; IV , 258; *Adje-op-post*, politieagent die roofholen bewaakt: *Jrd. IV*, 455
afbijter, snauwer *Jrd. IV*, 270
affetùre, avonturen:*Jrd. I*, 6
afgebrand op de biets loopen, zonder cent rondschooieren: *Jrd. IV*, 107
afgedroogd worden, een pak slaag krijgen: *Jrd. II*, 274
afgeknoedeld, zeer dronken: *Jrd. IV*, 70; *afgeknoedelde zwabberjanussen*, dronken stellen: *Jrd. IV*, 226
afgeladen, stomdronken: *Jrd. IV*, 455, 478
afgelensd, afgekeken: *Jrd. III*, 406
afgelooid, van alles beroofd: *Jrd. II*, 368
afkienen, afsluiten: *Jrd. IV*, 118
afknuppelde, knuppel waarmee porders op deuren bonken: *Jrd. IV*, 466
afgelege, beloeren, verkennen, bespieden: *Jrd. II*, 388; *afgelegen*, bespionneerd: *Jrd. III*, 425
afleggen, verraden: *Jrd. II*, 513; bespionneren: *Jrd. I*, 93; *IV* , 105, 122, 273, 302;
afgelegd, bespionneerd: *Jrd. IV*, 298
afloense, beloeren: *Jrd. III*, 449
afnokken, wegsturen: *Jrd. II*, 416
afpeigeren, sterven: *Jrd. III*, 501
afpijgere, afsterven: *Jrd. IV*, 214

afroojemen, bespieden: *Jrd. IV*, 436
afsnijsel, doelt op verse waar, aan de kar genomen: *Jrd. IV*, 216
aftuigen, afranselen: *Jrd. IV*, 428
aftuiger, vechter: *Jrd. II*, 112
aftuygen, uitvechten: *Jrd. I*, 25
agere, anderen: *Jrd. III*, 121; *agere halft*, andere helft: *Jrd. III*, 439
aggelen, eten: *Jrd. III*, 122
Akkertje vinden, plezierig thuis vinden: *Jrd. I*, 257
alles kits, alles in orde: *Jrd. III*, 148
angelenst, bekeken: *Jrd. II*, 392
Annaa kweisketier wallet, ik ben een goede jongen: *Jrd. III*, 184
Annaa maffies aramie, ik ben geen dief: *Jrd. III*, 184
Anneme-hanneme-same, (eigenlijk: *anneme kaneme-meêsame*): iets vinden of doormaken: *Jrd. IV*, 226
anpikken, je een brug laten ophijsen: *Jrd. IV*, 6
ansloan, afgeleid van: een vat bier aanslaan: *Jrd. I*, 204
appies, aardappelen: *Jrd. IV*, 242
are, andere: *Jrd. IV*, 81
arm: zijn armen zijn te kort, geen geld hebben: *Jrd. IV*, 467
arres, vrees: *Jrd. III*, 157
asjeweine, verdwenen: *Jrd. IV*, 269; *maak je asjeweine*, maak je uit de voeten: *Jrd. III*, 138
asjewijne, weg: *Jrd. IV*, 500
asschewijne maken, uit de voeten maken: *Jrd. II*, 317
attenoj, Godallemachtig: *Jrd. III*, 156
aufer de mouw, stiekem: *Jrd. I*, 103
awie's en nonnes, oui's en non's: *Jrd. IV*, 28

baai, reus van een kerel: *Jrd. IV*, 158
baaien, stelen: *Jrd. III*, 122
baf, slag: *Jrd. III*, 119
baffiane, zwaar werken: *Jrd. II*, 41
bajer komen, erin lopen: *Jrd. IV*, 483
bajes, gevang, gevangenis: *Jrd. I*, 328; *II*, 357; *IV*, 425, 260; *groote bajes*, gevangenis: *Jrd. IV*, 283
bajeskar, celwagen: *Jrd. IV*, 436
bajesleven, gevangenisleven: *Jrd. IV*, 382
bak, kast: *Jrd. IV*, 186
bakhuis, gezicht: *Jrd. II*, 134
bamser, uitgaander: *Jrd. IV*, 403
bangmakertje, jasje, vestje: *Jrd. II*, 244; *III*, 156
banjer, meneer: *Jrd. IV*, 437
banjer opgooien, iemand beschuldigen: *Jrd. IV*, 435
banken op het Hofje, gokspel met kaarten door de jongens, op een verborgen plek van de Lindegracht: *Jrd. IV*, 158
Bàrberoa, katholieke begraafplaats: *Jrd. I*, 260
barkie roeg barre, het schip gaat weg (Arabisch): *Jrd. III*, 196
barreboksen, scheren: *Jrd. IV*, 329
barrelaar, boemelaar: *Jrd. II*, 113
barrelarij, gescharrel: *Jrd. II*, 403; *IV*, 49
barrele of *baddere*, zwemmen: *Jrd. III*, 3
bas, stuiver: *Jrd. II*, 137; *IV*, 71
baserool, president van de rechtbank: *Jrd. IV*, 482; *basserools*, meneren: *Jrd. IV*, 437; *baserool van het gebefte gajes*, president van het gerecht: *Jrd. IV*, 288
gajes: om -, dood: *Jrd. IV*, 10

bavianen, zwaar, hard werken: *Jrd. III*, 169; IV , 217, 294, 295, 307; vluchten: *Jrd. IV*, 194
bazar, politiebureau: *Jrd. II*, 250
bazarretje, bekeuring: *Jrd. IV*, 444
bazuinblazer, iemand met bolle wangen: *Jrd. III*, 492
bedelen, lenen: *Jrd. IV*, 415
bedissen, iets verdienen: *Jrd. II*, 82; *III* , 153; *bedisd*, wat hebben klaargespeeld: *Jrd. IV*, 116
bedompte kleuters, valse leugentjes: *Jrd. IV*, 412

been: an je beenen trekken, weglopen: *Jrd. III*, 479; *benen uitstrekt*, sterven gaat: *Jrd. IV*, 214
bef: je - feur doen, voor de gevangenis klaar staan: *Jrd. I*, 299
befetse, buffetchef: *Jrd. III*, 275
behaai, lawaai: *Jrd. IV*, 202, 437
behaaimaker, opschepper: *Jrd. IV*, 72
behang, wang: *Jrd. IV*, 129
behangsel, wangenvel: *Jrd. III*, 5
behoje-bikker, souteneur: *Jrd. II*, 302; IV , 437, 425, 456
beis, straat: *Jrd. II*, 368; III, 122, 134; IV, 48, 52, 178, 455; *beisje*, straatje: *Jrd. IV*, 196
beis, twee: *Jrd. III*, 182; - *knaken*, twee rijksdaalders: *Jrd. IV*, 439
beisgoosers, straatlieden: *Jrd. IV*, 491
beisjes maken, tierelantijntjes: *Jrd. II*, 520
beisko, opkoper: *Jrd. IV*, 484
bekatteren, beschuldigen: *Jrd. III*, 61; IV , 79, 420
bekattering, beschuldiging: *Jrd. I*, 63; II , 121, 389; IV , 112, 165
beket, bouquet: *Jrd. III*, 442
bekneisd, bekend: *Jrd. IV*, 483; *bekneisde goosers*, beruchte kerels: *Jrd. IV*, 111
beknijsen, beloeren, bekijken: *Jrd. IV*, 9, 205, 243
bekrèbbelde keirel, niet domme kerel; iemand die veel gezien, gehoord en gelezen heeft: *Jrd. I*, 102
belam, in orde: *Jrd. III*, 115; IV , 64
beljon, bouillon: *Jrd. IV*, 59
Belle mico, zeemans-Italiaans: *Jrd. III*, 7
belon, hoofd: *Jrd. IV*, 163
Belseland, België: *Jrd. IV*, 27
bemore, bang zijn: *Jrd. II*, 17, 305
bènjer, kreng, opvliegend beest: *Jrd. I*, 40
benosselen, betalen: *Jrd. II*, 331, 370, 376
bensen, zuipen: *Jrd. IV*, 414
benusselingen, dieverijen: *Jrd. IV*, 304
beseibelen, bedotten: *Jrd. IV*, 178; *beseibeld*, in de maling genomen; bedrogen: *Jrd. II*, 35
besjoegenen, verliefd behandelen: *Jrd. IV*, 410
besjolleme(n), betalen: *Jrd. I*, 15; IV , 130, 232, 416, 489
besomme, betaald: *Jrd. IV*, 254
bestek: heb - op je, je bent van mij: *Jrd. I*, 19; - *krijgen*, verliefd worden: *Jrd. IV*, 39, 242
betoeft, flink, rijk, goed afkomen (bedoeld wordt: *betoegd*, verbastering van het Hebreeuws): *Jrd. IV*, 414
betoegd, hier ‘zo gesmeerd’: *Jrd. IV*, 202
betoege broger, rijkuitziende kerel: *Jrd. IV*, 448
betoft, goedgesitueerd: *Jrd. IV*, 192
bezarretje: - klinke, bekeuring geven: *Jrd. I*, 311; - *krijgen*, zwanger worden: *Jrd. IV*, 159
bezeibelen, voor de mal houden, bedriegen: *Jrd. I*, 356; *IV* , 468
bier: - met, bier met suiker: *Jrd. IV*, 418; *biertje mit*, biertje met suiker: *Jrd. IV*, 229; *te - gaan*, naar een feestmaal: *Jrd. IV*, 142
biesjesdeeg, sinterklaasjes: *Jrd. IV*, 95
biete, kinderen: *Jrd. III*, 447
bietsen, zwerven: *Jrd. IV*, 323
bietser, zwerver: *Jrd. IV*, 201, 202, 237
biggele, bikkelen: *Jrd. I*, 61
biggen, kinderen: *Jrd. I*, 160
bijs, straat: *Jrd. II*, 394
bikke: de -, het brood: *Jrd. I*, 43
bikken, eten: *Jrd. IV*, 288

bikkesement, eten: *Jrd. IV*, 250
bink, baas: *Jrd. III*, 410
bink, goed: *Jrd. IV*, 66, 440
bink was plat, goede kerel met wie wel wat te beginnen viel: *Jrd. IV*, 355
binnemeluk, binnenzak: *Jrd. III*, 202
binnensnij, binnenzak: *Jrd. IV*, 128
bitter met sànd, bitter met suiker: *Jrd. I*, 71

blaadjes, handen: *Jrd. IV*, 242
blaffers, (eigenlijk *plaffers* of *ploffers*), pistolen: *Jrd. IV*, 103, 186, 233, 303
blauw begijntje, hoertje: *Jrd. I*, 248
blauwe luikjes, blauwogen: *Jrd. IV*, 442
Blauwe-oogen-herberg, zeer beruchte Zeedijktapperij: *Jrd. IV*, 411
blauw lampie, blauwoog: *Jrd. III*, 556
blauw loake gereipt, lood en zink van 't dak gestolen: *Jrd. I*, 384
blinkers, lakschoenen: *Jrd. IV*, 299
blink wijfje, goed vrouwtje: *Jrd. IV*, 26
bloàdjes, handen: *Jrd. I*, 5
bloedjes, kinderen: *Jrd. IV*, 163
bloote knie, kaalkop: *Jrd. IV*, 40
bobbert, lichaam: *Jrd. IV*, 432
bobbert: kijkt -, kijkt lekker: *Jrd. I*, 59
boekje, losse werklieden met een boekje van het Veem, genieten voorkeur: *Jrd. II*, 403
boerenknoop, rijksdaalder: *Jrd. III*, 404
bof, geluk: *Jrd. I*, 202
bokkenvreter, veertig gulden: *Jrd. IV*, 118
bokkepoot, marinier: *Jrd. III*, 133
bokser op sèchte aàre, bokser op zachte eieren: *Jrd. I*, 269
Boldaut-doame, van het Lirnurstelsel: *Jrd. I*, 299
bollebof, baas, opperbaas: *Jrd. IV*, 31, 118
bolleschok, pestkop (gierigaard): *Jrd. I*, 159
bon: op de -, op het rapport: *Jrd. IV*, 155
bonje, herrie: *Jrd. IV*, 460
bonk massel, stuk geluk: *Jrd. I*, 186
boorzaljpot, ziekenoppasser die met de gevangenisdokter meeloopt: *Jrd. IV*, 355, 366
borst natmaken, drinken: *Jrd. I*, 170
botten en bensen, eten en drinken: *Jrd. IV*, 37
bout, politieagent: *Jrd. IV*, 320
boutkitje, stilletje: *Jrd. II*, 38
boven - en onderkruiskientjes, allerlei sleutels en inbraakgereedschap: *Jrd. IV*, 290
bovenklapper, bovenkamer: *Jrd. IV*, 287 *bovenmeester*, politiecommissaris: *Jrd. III*, 138; IV , 483
braakie, inbraakje: *Jrd. IV*, 180
braceletjes, handboeien: *Jrd. IV*, 394
brand: - in steken, dronken drinken: *Jrd. IV*, 238; *den - hebben*, dronken zijn: *Jrd. II*, 519
branderig, hier ‘duur’ *Jrd. IV*, 202
brasem, kerel: *Jrd. IV*, 203
brassertje, lokkertje: *Jrd. IV*, 135
breede veertien opgaan, snol worden: *Jrd. III*, 42
breekie, breekijzer: *Jrd. IV*, 120, 197
brèndweir-alèrm, brandweeralarm: *Jrd. I*, 389
brief, broek: *Jrd. I*, 23
briggie, brigadier: *Jrd. IV*, 441
broàdmaule, maag: *Jrd. I*, 183
broeier, zwerver: *Jrd. III*, 123
broge, kerel, slachtoffer van lokkerij, (anderen zeggen *broger*): *Jrd. IV*, 435
broger, man, kerel: *Jrd. IV*, 410, 449
brommen, zitten: *Jrd. IV*, 304
bruine paters, paters Capucijners Fransciscuszonen: *Jrd. IV*, 64
buiser, drinker: *Jrd. III*, 175; IV , 483

centen-caskedoole, drukte; opschepperij: *Jrd. I*, 160
chaske, gok en bik, vrouwen, dobbelstenen en eten: *Jrd. IV*, 298

chatwood, brandkast: *Jrd. IV*, 293
claffotje, grondje, kleedje: *Jrd. IV*, 69

daai, dobbelsteen: *Jrd. I*, 160; II , 396; IV , 291, 298; keisteen, straatsteen, straatkei: *Jrd. IV*, 96, 291, 403, 417
daainatten: den - knop krijgen, brigadier worden: *Jrd. IV*, 182
daan, voor *gedaan* of *deed*; zeggen nog vele Jordaners: *Jrd. IV*, 160
dakje: strooien -, strooien hoed: *Jrd. IV*, 129

dakkies, handschoenen, bij inbraak altijd gebruikt: *Jrd. IV*, 193, 294
dalles, armoede: *Jrd. II*, 253; IV , 31
dallesdekker, armoedzaaier: *Jrd. II*, 256
dallesjager, armoedzaaier: *Jrd. II*, 55
dalvenaar, landloper, zwerver: *Jrd. III*, 450
dalvert, dwarskijker: *Jrd. IV*, 141
dampen, roken: *Jrd. III*, 152
dansspiesen, danshuizen: *Jrd. IV*, 229
deesie: op d'r -, op haar gemak: *Jrd. I*, 384
deische, stil: *Jrd. IV*, 241
deise, zwijgen: *Jrd. III*, 10; *deis je eige*, zwijg: *Jrd. IV*, 163
deisje, zwijg, stil: *Jrd. IV*, 124, 457
dèk zonder pànne, blote hemel: *Jrd. I*, 299
dekkel, agent van politie: *Jrd. III*, 451
dekseltje, hoedje: *Jrd. IV*, 78
depetrippis, difteritis: *Jrd. I*, 54
derig, weg, pad: *Jrd. IV*, 404
dezepeziesie, dispositie: *Jrd. I*, 188
diëdeem, diadeem: *Jrd. IV*, 42
diepert, kelder: *Jrd. IV*, 466
Dijk, Zeedijk: *Jrd. IV*, 11, 23
dijn, lol, jool, pret: *Jrd. I*, 157; III , 4, 62
dikereteur, decorateur: *Jrd. I*, 59
dik gezicht, slaag: *Jrd. III*, 189
dikkerjes, poffertjes: *Jrd. IV*, 506
dobberen, vechten: *Jrd. IV*, 415
doffie, kans, bof: *Jrd. III*, 158
dofgajes, politie, rechercheurs: *Jrd. II*, 447; *IV* , 25, 112, 455; dievenvolk: *Jrd. IV*, 130
dof'm, gap hem: *Jrd. I*, 315
dolfer, boksijzer: *Jrd. III*, 129
dolk heitjes, vier kwartjes: *Jrd. IV*, 54
dollet, vier (verbasterd van het Hebreeuws *dallet*): *Jrd. IV*, 436
dolmgooser, versufte kerel: *Jrd. II*, 327
dolm(s)piese, slaapstee: *Jrd. IV*, 123, 415
domino-spel, witte tanden: *Jrd. IV*, 35
doorgewinterd, geroutineerd: *Jrd. IV*, 197
doorknijsen, doorzien: *Jrd. IV*, 170
doorpeesen, voortzwoegen: *Jrd. III*, 429
doorpoekelen, doorspreken: *Jrd. IV*, 178
doorslaan, bekennen: *Jrd. II*, 468; *doorgeslagen*, bekend, verpraten: *Jrd. II*, 388; IV , 112, 154, 181
doorslagje, mond-voorbij-praterij; maar ook: meevallertje: *Jrd. I*, 161
doortimmeren, de mond voorbij praten: *Jrd. IV*, 287, 482
doppe, ogen: *Jrd. II*, 40
draad over een ander hebben, kwaadspreken: *Jrd. IV*, 59
draadje sjoege, geen moment aandacht: *Jrd. III*, 198
draaikooi, ouderwetse tuchtiging van lichtekooien: *Jrd. IV*, 132
dracht ganneverijen, veel diefstallen: *Jrd. IV*, 186
dravertje, fiets: *Jrd. III*, 122, 149; *dravertjes peezen*, fietsen roven: *Jrd. IV*, 102
drijver, slaag: *Jrd. IV*, 240; *drijvers op de pruik*, slagen op de kop: *Jrd. I*, 165
dros, onzin, grap: *Jrd. II*, 520; III , 450; *geen - maken*, geen koude drukte maken: *Jrd. III*, 124.
drukkert, slag: *Jrd. III*, 136
duimertje, kleintje: *Jrd. III*, 153
dun, jenever. *Jrd. IV*, 155
durk, ventje: *Jrd. II*, 126

duskentje, jochie: *Jrd. III*, 418
duufelsbandster, duivelsbanster: *Jrd. III*, 491
dwaàl, dweil: *Jrd. I*, 348

edelvolk, misdadigers: *Jrd. IV*, 454, 483
egit, beis, kimmel, dollet, een, twee, drie, vier: *Jrd. III*, 187
eilië, een vrouw die zich voor wat eetwaren laat onteren: *Jrd. IV*, 419
eitje, rond hoedje, hier 'kop': *Jrd. IV*, 207
Eiwa wellit, ja jongen (Arabisch): *Jrd. III*, 6
elleboog roeren, dobbelen: *Jrd. IV*, 91
emmes, echt: *Jrd. IV*, 25; zie *immes*
erwt: als er geen-steunde, elektrische schel was: *Jrd. IV*, 193

ezelpiepen, uit geldlade grijpen: *Jrd. IV*, 102
ezeltjes piepen, ladelichten: *Jrd. III*, 122

faànkoppe, fijnkoppen, soort fijne aal: *Jrd. I*, 5
fakkels feberen, bedelbrieven schrijven: *Jrd. IV*, 482
fallen: me falle nie op d'r, we houden niet van haar: *Jrd. IV*, 59
faugd: - presse, vrijage houden: *Jrd. I*, 14; *je - smoesse*, zacht spreken met de lommerdbaas: *Jrd. I*, 387
feberen, schrijven: *Jrd. I*, 14; III , 132; IV , 178, 192
feemen, vingers: *Jrd. IV*, 122, 218
fegoochemeloocheme, (nabootsingswoord), iets snel doen: *Jrd. IV*, 81
fel-gehaaid, potig: *Jrd. IV*, 19
Fenesie, Venetië: *Jrd. III*, 134
ferschutten, betrappen: *Jrd. III*, 121
fièduct, viaduct: *Jrd. I*, 260
fieselemie, fysionomie: *Jrd. IV*, 30
fietse: kouwe -, koude benen: *Jrd. I*, 356
fijnkop, beste aal: *Jrd. IV*, 240
filter, klap: *Jrd. I*, 111
finecel, financieel: *Jrd. IV*, 161
fiole, beredderen: *Jrd. III*, 452; *fiolen*, gaan: *Jrd. III*, 121
fiselefasie, gezicht: *Jrd. IV*, 390
fladder, krant: *Jrd. II*, 445; IV , 24, 78, 122, 203
fladderak, mengsel jenever met elixer: *Jrd. IV*, 418
flanken smeren, slaag geven: *Jrd. IV*, 18
flèg: onder nètte -, aangeschoten (half dronken): *Jrd. I*, 86
flens, melk: *Jrd. IV*, 455
flep: gedofte -, geld in papier: *Jrd. IV*, 291; *groen flepje*, bankje van veertig gulden; *flepje* is ook 'een vals getuigschrift': *Jrd. III*, 178; *flepje van honderd*, bankbiljet van honderd: *Jrd. IV*, 73; *linke* -, vals geld: *Jrd. IV*, 168, 296;
flerken, armen: *Jrd. III*, 121
flesscher, oplichter: *Jrd. IV*, 118
flesser, oplichter: *Jrd. IV*, 287
flik, krant: *Jrd. II*, 38; IV , 104, 283, 482
flik: gekke - uitbrabbelen, vreemde taal spreken: *Jrd. III*, 175
flikkies, daalders: *Jrd. IV*, 72
flikken mit de peise, dobbelen met de kaarten: *Jrd. I*, 52
flippies in de meeluk, honderd briefjes van tien in de zak: *Jrd. II*, 485
flips, kasten, schotten: *Jrd. IV*, 300
flok, hemd: *Jrd. I*, 156; IV , 415
flonkewitter, smuller: *Jrd. II*, 42
fluitje, glaasje drank: *Jrd. IV*, 63
flussies, aanstonds: *Jrd. III*, 140
foelie, kerfstok: *Jrd. IV*, 227; *op zijn* -, op zijn kerfstok: *Jrd. I*, 179
foelielat, kerfstok: *Jrd. III*, 406
foesele en faasele, behendigheid in het venten: *Jrd. IV*, 71
fok, rijk: *Jrd. IV*, 300
fokse, goud(en), schat, geldbuit: *Jrd. III*, 59, 83; IV , 73; *fokse oksenaar*, horloge: *Jrd. II*, 325; *fokse spie*, gouden cent (goudtientje): *Jrd. II*, 331; *fokse slakje*, klein gouden horloge: *Jrd. IV*, 429; *fokse veemsteker*, gouden ring: *Jrd. IV*, 429
fok soosems, fokpaarden: *Jrd. IV*, 288
foos niese, slechte, aanhalige meid: *Jrd. III*, 491
fort fèn Sjekau (*Sjakoo*), gebouw dat vroeger stond op de Elandsgracht, naar de kant van de Baangracht, indertijd centrum voor de dieverijen van een beruchte persoonlijkheid, Sjakoo genoemd, over wie allerlei zonderlinge legenden gaan in de Jordaan, schoon er niet één Jordaner wat positiefs van weet te zeggen: *Jrd. I*, 54

frommes, wijf, vrouw: *Jrd. I*, 8; II , 105; IV , 32, 52, 217, 227, 240, 297; *onmasselig frommes*, ongelukkige vrouw: *Jrd. III*, 59

frommesdod, vrouwenlieveling: *Jrd. II*, 327
frontje, gezicht: *Jrd. IV*, 39, 135, 161, 217
f'rsterf: feur je -, als erfenis: *Jrd. I*, 306

gaar, geheel: *Jrd. III*, 185
gabber, makker: *Jrd. IV*, 296
gabberen, hard lachen (schreeuwen): *Jrd. II*, 368
gajes, volk, min volk: *Jrd. II*, 110, 347; IV , 406, 440, 443, 456; politie: *Jrd. IV*, 128
galf, mes: *Jrd. II*, 11; IV , 283, 431, 482; *galfje*, mes: *Jrd. III*, 407
galftrekker, vechter met messen: *Jrd. IV*, 29
galsterd, slecht schepsel: *Jrd. III*, 44
gammele, afgetakelde: *Jrd. III*, 7
gammer, ezel, domkop: *Jrd. II*, 389; IV , 300
gannef, dief: *Jrd. IV*, 63, 48
gannefen, stelen: *Jrd. IV*, 97
ganneverijtjes, kleine diefstallen: *Jrd. IV*, 94
gasser, lelijkerd: *Jrd. II*, 137
gasserol, pet: *Jrd. III*, 484; *gasserolletje*, petje: *Jrd. II*, 402
gassie, petje: *Jrd. III*, 10, 159; IV , 59, 455
gaten, ogen: *Jrd. III*, 130
gatijsem, schoeljes: *Jrd. II*, 377
gatijssem, gemeen volk: *Jrd. IV*, 177, 227
gavver, intieme vriend: *Jrd. II*, 315; *gavvers*, vrienden: *Jrd. I*, 146
gawwer, makker: *Jrd. III*, 136; IV , 186, 291, 476; handelaar: *Jrd. III*, 503
gebbe, tronie: *Jrd. I*, 226
gebbetje, pretje, geintje: *Jrd. I*, 179; II , 41, III , 439; IV , 96, 114, 188, 269, 323, 465;
gebbetjes van een kitsige, opgewonden pret: *Jrd. IV*, 168
gebeft gajes, rechterlijke macht: *Jrd. II*, 361; - *en affekate*, rechters en advocaten: *Jrd. IV*, 483
gebroedsel, familie: *Jrd. II*, 59; IV , 393
gedalliste gooser, arme kerel: *Jrd. II*, 401
gedoe: stukje -, stukje antiek: *Jrd. I*, 44
geeltje, bankje van vijfentwintig: *Jrd. IV*, 203
geel velletje, een bankje van vijfentwintig gulden: *Jrd. II*, 111; IV , 410
geflescht, beetgenomen: *Jrd. IV*, 292
geflest, bedot: *Jrd. IV*, 455
gefrul, gebeuzel: *Jrd. IV*, 27
gegannefte, gestolene: *Jrd. IV*, 83
gegast op een tweepit, rijden op een motorfiets met twee cilinders: *Jrd. IV*, 152
gehaaid, potig, ijzersterk: *Jrd. II*, 316; IV , 192; *gehaaid wijf*, potig wijf: *Jrd. I*, 52
geilkene, uitdelen: *Jrd. II*, 58
geintjes, grapjes: *Jrd. I*, 67
gejajem, gedrink: *Jrd. I*, 38
gekeerd, gewisseld: *Jrd. IV*, 202
gekiekt, de inhoud geleegd: *Jrd. IV*, 203
gekloft, prachtig, mooi, opgetooid, fijn: *Jrd. I*, 72, 250; II , 67, 111; IV , 22, 25, 33, 47, 73, 184, 195, 240, 379; *geklofte niese*, knappe meid: *Jrd. I*, 236; - *safiaantje van de dolt*, lekker sigaartje van de Bochel: *Jrd. III*, 132; *geklofter*, mooier: *Jrd. III*, 422
gelikt, in de gevangenis gezeten: *Jrd. IV*, 156
gelooide sirool, ijzerbreker: *Jrd. IV*, 297
geluid: geef -, spreek: *Jrd. IV*, 318
gemold, uit de weg geruimd: *Jrd. IV*, 128
gemollefd, gestolen: *Jrd. IV*, 308
gemot, gerecht: *Jrd. III*, 185; IV , 180, 289
gepipt, gevrijd: *Jrd. IV*, 21
gepoekel, geleuter, gebabbel: *Jrd. I*, 149

gepolitoerd, geschminkt: *Jrd. IV*, 444
gerikketiktakt, verlangt: *Jrd. III*, 183
geschaakt, betrapt: *Jrd. III*, 119; IV , 64, 106, 297; *geschaakten*, opgevangen: *Jrd. II*, 518
geschal, fluitsein: *Jrd. IV*, 291
geschefte jongens, die al veel gevangenisstraf achter de rug hebben: *Jrd. IV*, 428

geschifte knul, iemand die al op een jeugdige leeftijd in de gevangenis zat: *Jrd. IV*, 39
geschifter knar, gekke kop: *Jrd. IV*, 94
geseeuwd, gestolen: *Jrd. IV*, 254
geseferd, gestolen: *Jrd. III*, 421
geslagen schaure, gestolen goed: *Jrd. IV*, 419
geslikt, gestolen: *Jrd. IV*, 122
gesnor, familie: *Jrd. I*, 136; III , 19; IV , 22, 35, 72, 215
gesnoten, beetgenomen: *Jrd. IV*, 170
gestucadoord, boord en overhemd: *Jrd. II*, 414
geteisem, gemeen volk: *Jrd. IV*, 415
gevlochte matten, golven: *Jrd. III*, 185
gewoerig, weggestopt: *Jrd. IV*, 296
gezeire, ellende: *Jrd. II*, 326
gezopen, erin gelopen (beetgenomen): *Jrd. IV*, 297
gezouten varkenskoppen, scheldnaam: *Jrd. IV*, 3
gibbelen, bekennen: *Jrd. IV*, 123
gibbesen, bijten, hier 'bij elkaar happen': *Jrd. IV*, 412
gibbisse, toehappen: *Jrd. II*, 43
gibbissert, bijter: *Jrd. III*, 138
gieren, slaan: *Jrd. I*, 70
gies, meid: *Jrd. IV*, 37
gif, sluw: *Jrd. II*, 42; IV , 415
gilkenen, buit delen: *Jrd. IV*, 203
gilleskrauter, een dief die op alle uren steelt, inbreker op klaarlichte dag: *Jrd. II*, 108; IV , 122
gilletje, diefstal: *Jrd. II*, 114
gis, slim: *Jrd. I*, 48; II , 33; III , 60; IV , 27, 133, 283; *gisse gooser*, uitgeslapene: *Jrd. III*, 560; - *waàf*, slim wijf: *Jrd. I*, 74
gisheid: die - had hij in zijn snij, die slimheid had hij in zijn zak: *Jrd. IV*, 287
glamonius, raam: *Jrd. IV*, 291
gleufkooter, deukhoed: *Jrd. IV*, 141
glimmend gajes, politieagent in uniform: *Jrd. III*, 449
glimmerik, politieagent: *Jrd. IV*, 12
glimmert, agent: *Jrd. IV*, 241
gnap, vlug, behandig: *Jrd. IV*, 291
godin, goed; in orde: *Jrd. II*, 42
gokkie, dobbelspel: *Jrd. IV*, 260
goksie, voor niets: *Jrd. IV*, 222; *voor de* -, voor de grap: *Jrd. III*, 501
grommetjes, kinderen: *Jrd. II*, 95
gondel, damestas of dameszak: *Jrd. IV*, 303
gondelbajes, bordelen: *Jrd. IV*, 413
gondelspiesen, bordelen: *Jrd. IV*, 287
gondeltiejeis, bordeel: *Jrd. IV*, 429
gondeltijysie, bordeeltje: *Jrd. II*, 311. 389
gons, stekerij: *Jrd. IV*, 292
goocheme sauger, slimme gast: *Jrd. IV*, 483
goochemerds, slimmerds: *Jrd. IV*, 36
gooser, vent, kerel: *Jrd. III*, 502; IV , 33, 41, 71, 79, 251, 328; - *zonder solletje*, petjesgast: *Jrd. IV*, 253
gooy'sche gasser, christenzwijn: *Jrd. II*, 377
gouden plak, goudtientje: *Jrd. IV*, 72
gouden regen, geld: *Jrd. II*, 331
Goudsbloemgracht, tegenwoordige Willemstraat: *Jrd. IV*, 29
grammonen, inbraakgereedschap: *Jrd. IV*, 203
gramonum, gereedschap: *Jrd. IV*, 292
grandeger, diender, politie: *Jrd. IV*, 403, 436

grandeger-kit, politiebureau: *Jrd. IV*, 119
grandere, politieman: *Jrd. II*, 378
grandig, grootsprakig, fier, hoogmoedig: *Jrd. II*, 395; IV , 179; *grandige banjers*, opscheppers: *Jrd. IV*, 192
grandige, politieagent: *Jrd. III*, 452
grandiger, rechercheur: *Jrd. III*, 159
grandig ieseltje, prachtig huis: *Jrd. III*, 436
grandig schorem, (ironisch bedoeld) gemene lieden: *Jrd. IV*, 21
grant niet ophalen, wrok niet koelen: *Jrd. IV*, 71
gras: op groen - trekken, op onveilige bodem brengen: *Jrd. I*, 144

grasperkie kneise, halfkaal hoofd laten zien: *Jrd. III*, 8
grassemones-snuit, gezicht van een groentje: *Jrd. IV*, 286
grassemonis, mombakkes: *Jrd. II*, 41
grens, mom, masker, tronie, gezicht: *Jrd. I*, 54; II , 30; IV , 11, 56, 270
griebel: gaat me de - over de grabbel, huivering: *Jrd. III*, 14
grijnzen, huilen: *Jrd. IV*, 435
grijpelingen, vingers: *Jrd. IV*, 97, 109
grijpers, handen: *Jrd. III*, 175
groenzoeter, flemerd, onnozel bloedje: *Jrd. II*, 38; IV , 139
grom, jeugdig: *Jrd. II*, 394
grom, kinderen: *Jrd. III*, 436
grommerig, nietig, onaanzienlijk: *Jrd. III*, 413
grommetjes, kinderen: *Jrd. I*, 216; III , 20; IV , 163, 165, 491
grommige jatten, kinderhandjes: *Jrd. IV*, 459
groot stuk, rijksdaalder: *Jrd. IV*, 23
groot met elkaar, grote ruzie met elkaar: *Jrd. IV*, 162
grootbajes, gevangenis: *Jrd. IV*, 372
groote knoop, rijksdaalder: *Jrd. III*, 158; *groote knoopen*, groot geld: *Jrd. II*, 364
guil, ezel: *Jrd. IV*, 289

haàbel, herrie (*heibel*): *Jrd. I*, 287
haai, kranig, geweldig, goed, erg: *Jrd. II*, 41, 346; IV , 68, 72, 314; *haaie drukkerd / drukkert*, zware straf: *Jrd. II*, 126; IV , 483; *haaie fel*, groot glas bier: *Jrd. IV*, 192
haakstuk: het wordt -, het loopt niet goed af: *Jrd. IV*, 405
haberdoedas, kleinigheidje: *Jrd. I*, 156
haberdoedassen, vechten: *Jrd. III*, 155
hachel, eten: *Jrd. III*, 188
hachelaar, eter: *Jrd. III*, 190
hachelen, tappen: *Jrd. II*, 275
hachelen of *achelen*, eten: *Jrd. IV*, 436
hagemag, ophef: *Jrd. IV*, 288
Hagenbeck, hier bedoeld als apenhuis: *Jrd. IV*, 20
halfblanks, wantrouwelijke: *Jrd. IV*, 181
half-foksen, minderwaardigen: *Jrd. IV*, 259
half kams of *teut*, dronken: *Jrd. IV*, 285
halfknaak, één gulden vijfentwintig: *Jrd. IV*, 440
half scheef, dronken: *Jrd. IV*, 439
half schellenkie, vijftien cent voor een pot bier: *Jrd. IV*, 228
halfteut, halfdronken: *Jrd. I*, 147
halles, koude drukte, herrie: *Jrd. II*, 366; III , 174
halve staart, vijfendertig gulden: *Jrd. IV*, 71
ham, huis: *Jrd. III*, 410; *hammetje*, huisje: *Jrd. III*, 133.
handen-olie, geld: *Jrd. IV*, 31
handje: - drukken, bijstaan: *Jrd. II*, 366; - *geven*, waarschuwen: *Jrd. II*, 357
handsjang, klap, terugslag: *Jrd. IV*, 129
Har, H.A.R., Haven-Arbeiders-Reserve: *Jrd. IV*, 138, 271
hassebassie, borrel: *Jrd. III*, 154
hauge mit 'n knobbel op se pit, brigadier: *Jrd. I*, 299
haurik, brutaal schepsel: *Jrd. II*, 377
heete, gierige: *Jrd. III*, 445
heet zwartje, kleintje koffie zonder melk: *Jrd. IV*, 192
heibel, ruzie: *Jrd. IV*, 24
heijtjes bejeitser, kwartjesvinder: *Jrd. II*, 326
Hein: ijzeren -, grote brandkast: *Jrd. IV*, 187
heitje, kwartje: *Jrd. I*, 395; II , 330; III , 12
heitjestippelarij, kwartjesvinderij: *Jrd. II*, 426

heit soefe, vijf gulden: *Jrd. IV*, 70
hèlf belèns snikse medèm, een braniejuffrouw: *Jrd. I*, 15
hèlf kànes, half dronken: *Jrd. I*, 288
helles, licht bier: *Jrd. IV*, 386

hengst: een - schokke, een kopstoot geven: *Jrd. II*, 357
hiepen, schoenen: *Jrd. III*, 495; IV , 240, 468
hikkert, gulzigaard: *Jrd. I*, 246
himke, Duitse, typisch Duits meisje: *Jrd. IV*, 402, 437
hintemer, scheldnaam voor een seksuele afwijking: *Jrd. III*, 4
hippel: de - fèn, in de gaten: *Jrd. I*, 394
hippie, soort van prostituee: *Jrd. I*, 263
hompelaar, stumper: *Jrd. IV*, 468
hondje, dubbeltje: *Jrd. II*, 9; IV , 324
hooge klapbessen, lichtekooien die geluk hebben: *Jrd. IV*, 288
hoogopstapeler, iemand, levend van chantage: *Jrd. II*, 401
hoog say, hoge hoed: *Jrd. I*, 54
hoogschuifster, trotse meid: *Jrd. IV*, 128
hookie-pookies, ijskarretjes: *Jrd. I*, 240
horloge: zijn - ophalen, zijn vrouw ranselen: *Jrd. IV*, 32
Hotel Bellevue, gevangenis: *Jrd. III*, 484
hufter, homoseksueel: *Jrd. IV*, 299
huidje, jas: *Jrd. II*, 406; IV , 390
huppelolie, jenever: *Jrd. IV*, 50
hut menschen, zwerm mensen: *Jrd. IV*, 226

iepe(n), schoenen: *Jrd. I*, 23; II , 370
iepekriet, driftig, kwaad vrouwtje: *Jrd. IV*, 88
iezel, huis: *Jrd. IV*, 496
immes, echt: *Jrd. I*, 53, 112; II , 66; IV , 79, 254; *immese lefgooser*, een echte, koene natuur: *Jrd. III*, 147; *immese sloepertjes*, echte toffeltjes: *Jrd. IV*, 307; *stuk* -, stukje antiek: *Jrd. IV*, 241
ingesneden zijn op iemand, op iemand dol zijn: *Jrd. IV*, 56
inspringer, opgeschoven raam: *Jrd. IV*, 436; inbraak: *Jrd. I*, 148
ippes, fijn: *Jrd. IV*, 171
iskedidder, niksnut: *Jrd. III*, 500

jaaim, dronk: *Jrd. I*, 266
jaar: vijf - nemen, voor vijf jaar de gevangenis ingaan: *Jrd. IV*, 160
jagewaagie, man (zeemans-Arabisch): *Jrd. III*, 6
jajem, regen: *Jrd. II*, 114
jajemer, drinkebroer: *Jrd. II*, 290; IV , 300
janker, harmonica: *Jrd. IV*, 218
jantje, gevangenisjaar, strafjaar: *Jrd. II*, 459; 514; IV , 172, 482; *heit jantjes*, vijf jaar: *Jrd. IV*, 94; *tien jantjes*, tien jaar gevangenisstraf: *Jrd. IV*, 319
jas, in de maling-nemerij: *Jrd. IV*, 154
jas met staldeuren, jacquet, pandjesjas: *Jrd. IV*, 301, 490
jaspelen in de lik, zitten: *Jrd. IV*, 184
jat, hand: *Jrd. IV*, 59, 66, 132, 410
jatmoos, handgift: *Jrd. IV*, 129, 278
jatten, zakkenrollen: *Jrd. II*, 115; *gejat goed*, gestolen goed: *Jrd. I*, 145
jatter, zakkenroller, dief: *Jrd. I*, 145; II , 125; IV , 424
jeile, hier 'narigheid': *Jrd. II*, 183
jeiler, herrie: *Jrd. IV*, 141
jen, leugen (grappig): *Jrd. II*, 183; IV , 415; - *moaken*, zich aanstellen: *Jrd. I*, 170; *voor de* -, voor de schijn: *Jrd. IV*, 284
jenne, bedotten: *Jrd. IV*, 56
jepper, jenever: *Jrd. IV*, 64, 455
jès: hèt 'n -, heeft een strop: *Jrd. I*, 228
jette, dievenhanden: *Jrd. I*, 6
jeuk aan de palmpjes, steelzucht: *Jrd. IV*, 147

job, onnozel: *Jrd. II*, 392, III , 182; sufferd: *Jrd. II*, 58; oude schuit: *Jrd. II*, 395
jobber, dagloon: *Jrd. IV*, 71
Jodebakkie, melk, suiker, kaneel en koffie: *Jrd. IV*, 27
joekel, hond (ook figuurlijk): *Jrd. II*, 43, 373; IV , 291, 305
joet, tien gulden: *Jrd. IV*, 410; *joetje*, tien gulden, een goudtientje; ook: *gouden spie* of *fokse duit: Jrd. II*, 396; III , 8; IV , 251, 471; *joet beis*, twaalf jaar straf: *Jrd*.

IV , 303; *joet kimmel*, dertien jaar straf: *Jrd. IV*, 303; *joet joetjes*, tien tientjes: *Jrd. IV*, 437
jofene, fijne: *Jrd. II*, 32; III, 125; - *jiepen*, goede schoenen: *Jrd. III*, 122; - *en jofele*, voortreffelijk: *Jrd. III*, 121; - *niesse*, aardige meid: *Jrd. III*, 7; -*ponempies*, aardige smoeltjes: *Jrd. III*, 127
jompen, verzuipen: *Jrd. I*, 264; *'t jomp 'm*, verzuip hem: *Jrd. I*, 27
Jonker, vroeger Toevlucht voor Onbehuisden: *Jrd. IV*, 255
jontef, Joodse feestdag: *Jrd. IV*, 300
Jopie Koppie, bekende, zeer sterke vechter uit de Jodenhoek: *Jrd. IV*, 324
joppe, in orde, goed, fijn: *Jrd. IV*, 77, 379
jovene, uitmuntend, uitstekend, goed: *Jrd. II*, 312; IV , 36, 70, 201, 240, 468, 482; - *knar*, prachtige kop: *Jrd. II*, 454
jowele saùger, flinke kerel: *Jrd. I*, 24
juffer-in-het-groen, lichte vrouw: *Jrd. IV*, 226
jut, tien: *Jrd. III*, 404
jut-bas, tien stuiver: *Jrd. II*, 330

kaai, tabakspruim: *Jrd. II*, 368, 420; IV , 163
kaalknar, kaalkop: *Jrd. IV*, 77
kabs, leegplunderen: *Jrd. III*, 437
kachel, dronken: *Jrd. IV*, 406
kajem, Jood: *Jrd. I*, 14
kajeme, vallen: *Jrd. III*, 4
kajuwijne, verdwijn, vlucht: *Jrd. IV*, 457
kakelientje, kakelkip: *Jrd. IV*, 140
kaleboes, gevangenis: *Jrd. III*, 176
kalletje, prostituee: *Jrd. I*, 260
kanes, kop: *Jrd. I*, 161; IV , 205, 268
kanon, dronken: *Jrd. II*, 444
kansie: op 'n - tippelen, op de baan lopen: *Jrd. I*, 169
kantelaars, straatzangers en schooiers: *Jrd. IV*, 428
kaps, los: *Jrd. IV*, 161
kapsaunes, kwesties: *Jrd. I*, 219
kapsies, twist: *Jrd. II*, 14
kapsones, drukte: *Jrd. II*, 203; IV , 268
kapsonesgast, dwarsdrijver: *Jrd. III*, 153
karpertje, lichtekooi: *Jrd. III*, 186
kaskedoole, onthutsend gebeuren: *Jrd. II*, 177
katoen houden, kalm houden: *Jrd. I*, 72; IV, 203
kattegéerak jasitti, heel goede vrouw (Arabisch): *Jrd. III*, 184
katteklater, naam van een oud drankhuis: *Jrd. IV*, 62
kattekop, lantaarn: *Jrd. I*, 173
kaufe, koude: *Jrd. I*, 381
kaufert, hoed: *Jrd. I*, 273
kauter fèn 'n niese, kindmeisje: *Jrd. I*, 14
kebanes, de ellende, de herrie: *Jrd. III*, 452
kedin, in orde: *Jrd. I*, 43; IV , 4, 420; IV , 32, 56, 72, 73; *kedinne*, beste, goede: *Jrd. I*, 148; VI , 135, 284, 373; - *skudde*, goed schudden: *Jrd. IV*, 260
keep, vast: *Jrd. IV*, 162; - *houden*, vasthouden: *Jrd. I*, 355, 368
keep, mond: *Jrd. IV*, 228
kees, pruimpje: *Jrd. I*, 151
keggie, brood: *Jrd. I*, 263
keien, los: *Jrd. II*, 518
keiler, borrel: *Jrd. IV*, 320; *keilertje*, een slokje, borreltje: *Jrd. III*, 35, 409; IV , 272, 448; *zootje keilertjes*, hoop borrels: *Jrd. IV*, 21

kelere, ‘cholera’: *Jrd. I*, 170; *kelere-bekattering*, cholerabeschuldiging (in de zin van: erge verdachtmaking) *Jrd. IV*, 155; *kelére-handen*, cholerahanden: *Jrd. II*, 309;
kelére-zon, cholerazon: *Jrd. III*, 186
kernak, dorpeling: *Jrd. II*, 76
kernèk: sau'n -, zo een lastpost: *Jrd. I*, 8
kesef, zilvergeld: *Jrd. II*, 396
kessafie, bankbiljet: *Jrd. II*, 368
kesse-me-jeu, pièce de milieu: *Jrd. I*, 64
ketier, veel, mooi (Arabisch): *Jrd. III*, 196
ketippie, dubbeltje: *Jrd. IV*, 300
keveren, dutten: *Jrd. III*, 501

kewijne, kaas: *Jrd. I*, 263
kiebes, kop: *Jrd. III*, 177
kien, sleutel: *Jrd. III*, 427; *kienen*, sleutels: *Jrd. IV*, 180, 183, 193, 285; *kiens*, sleutels: *Jrd. IV*, 120; - *drukken*, zich met iets vastwerken: *Jrd. IV*, 295; - *in 't slot steken*, sleutel in het slot steken: *Jrd. I*, 250
kienen, hier 'kopen': *Jrd. IV*, 121
kieze: hè je in de -, dat snap je: *Jrd. I*, 13
kif, gift: *Jrd. I*, 248
kijl, drank: *Jrd. IV*, 63
kikkertje met 'n sleeptros, soort van vangijzer, voor een touwlus (matrozenterm): *Jrd. I*, 168
kiksmorig, onbevreesd: *Jrd. IV*, 455
kim, goed, lekker: *Jrd. III*, 12, 451; IV , 301; *'t is* -, 't is in orde: *Jrd. II*, 363
kimmel, drie keer: *Jrd. II*, 398; - *hondjes*, drie dubbeltjes: *Jrd. IV*, 22; -*Jantjes*, drie jaar: *Jrd. III*, 451; IV , 66; - *zotterem*, drie stille agenten: *Jrd. IV*, 457
kimmelaar, drie gulden: *Jrd. IV*, 301
kimmelbas, drie stuivers: *Jrd. IV*, 264
kimmelfokse schrabbertje, drie gouden tientjes: *Jrd. III*, 12
kimmeren, kopen: *Jrd. IV*, 71
kin, stil, juist: *Jrd. IV*, 293, 414
kindje feur de bosbaude, een dode: *Jrd. I*, 394
kip, agent: *Jrd. III*, 121; *zwarte kip*, pastoor: *Jrd. IV*, 64
kip, portie, opbrengst, buit: *Jrd. IV*, 289, 300; - *deelen*, gestolen waar delen: *Jrd. IV*, 73
kit, kamer: *Jrd. IV*, 234
kitje, logementje, herberg, roofkroeg: *Jrd. IV*, 401
klamones, inbraakgereedschap: *Jrd. II*, 389
klanker: een - rooie baai, een fles rode wijn: *Jrd. III*, 187; *klankertje*, fles, fles bier: *Jrd. II*, 395; IV , 167
klapper, clandestien bordeeltje: *Jrd. I*, 24; kamer: *Jrd. III*, 7; IV , 189, 292, 410
klapper-duifje, duifje dat klapt als een zweep met de vleugels: *Jrd. IV*, 135
klassioan, iemand die in dienst naar de strafklas van discipline is gestuurd: *Jrd. I*, 29
klavier, hand: *Jrd. II*, 106; IV , 20, 64, 103, 129, 194, 228, 261, 282, 483
kleesen, benen: *Jrd. II*, 397
kleezen, voeten: *Jrd. IV*, 288
klefiere, handen: *Jrd. I*, 273
kles-kles: fèn de -, babbelfamilie: *Jrd. I*, 273
klesmetiek, zeer hoofd: *Jrd. I*, 204
kleum, slaag: *Jrd. III*, 130; - *krijgen*, slaag krijgen: *Jrd. IV*, 135
kleurtje bij-schminken, een oorveeg geven: *Jrd. IV*, 78
klinkertje, glaasje: *Jrd. IV*, 206
klissebisse, zeuren: *Jrd. I*, 17
kloffie, jasje: *Jrd. III*, 425; *kloffies*, kleren: *Jrd. IV*, 480
klomp, kokkerd: *Jrd. II*, 180; reuzenpens: *Jrd. III*, 410
klompenmarkt: op de -, over de dertig zijn: *Jrd. IV*, 169
kluisgate(n), ogen: *Jrd. III*, 124; IV , 206
kluitje, borrel: *Jrd. IV*, 463
knaak, rijksdaalder: *Jrd. II*, 49; IV , 125, 410; *knaken en achterwielen*, rijksdaalders: *Jrd. IV*, 98
knaàse, kijken: *Jrd. I*, 43
knagelingen, ratten: *Jrd. IV*, 31
knaker, portemonnee: *Jrd. III*, 407
knar, kop, hoofd: *Jrd. I*, 167; II , 11, 97; III , 36, 185; IV , 15, 131, 170, 221, 237, 253, 301, 320, 337, 450, 460, 483
knaup: 'n - op, een vloek op: *Jrd. I*, 299
kneibel, sterke, potige kerel: *Jrd. II*, 180; IV , 25, 114, 147
kneisen, zien: *Jrd. II*, 11; *kneis je*, kijk je: *Jrd. III*, 5

knijp-zitten, gevangen: *Jrd. III*, 186
knijsen, kijken: *Jrd. II*, 180; IV , 123, 288, 449; *geknijsd in de kaarten*, voorspeld door de kaarten: *Jrd. IV*, 454

knippen, arresteren: *Jrd. III*, 174
knoak, rijksdaalder: *Jrd. I*, 104
knobbelsmeris, politieagent: *Jrd. IV*, 145
knok-akkevietje, vechtpartijtje: *Jrd. II*, 360
knokbaas, iemand die gestolen geld en goed tegen procenten voorlopig in bewaring neemt: *Jrd. IV*, 120
knokke(n), vechten: *Jrd. I*, 6; *II* , 117
knoloog, schele: *Jrd. III*, 134
knoop, dubbeltje: *Jrd. IV*, 51
knop-smeirisse, brigadier: *Jrd. I*, 43
knudde met een rietje, gekkigheid: *Jrd. III*, 495
knurf, klap; mep: *Jrd. II*, 326, 386; *III* , 130
koasjoager, mes: *Jrd. I*, 17
koefnoen, niets, gratis: *Jrd. I*, 263; *III* , 451; *voor-*, voor niks, niemendal: *Jrd. II*, 329
koeskepees, hier 'gelegenheidjes': *Jrd. II*, 182
koeskepeetje, hier 'gezellig honk': *Jrd. II*, 356
koetertjekoet, in ieder geval: *Jrd. III*, 97
koetsef-blinkertjes, juwelen en snuisterijen: *Jrd. IV*, 264
koetseséfies-blinkers, juwelen: *Jrd. II*, 329
koffer, bed, bedstee: *Jrd. III*, 413; *IV* , 4, 26; *koffertje*, bedstee: *Jrd. III*, 131
kafferen, met iemand naar bed gaan: *Jrd. IV*, 402, 436
kofferplanken, beddenplanken: *Jrd. I*, 157
kogeltje bruis, flesje spuit: *Jrd. III*, 258
kojboj, cowboy: *Jrd. IV*, 77
kokkement, praatje: *Jrd. II*, 426
koleire-piès, choleraclown: *Jrd. I*, 44
koler, trein: *Jrd. III*, 189
kombuis, keukentje: *Jrd. III*, 474
kommetje, glas bier: *Jrd. IV*, 277
konkel, grote koffieketel: *Jrd. IV*, 39
koofertje, hoed: *Jrd. IV*, 240
kooler, trein: *Jrd. IV*, 329; *zwarte kooler*, de dood: *Jrd. II*, 329
kooljannen, goedkope volksvis: *Jrd. II*, 20
koortsvrij: niet-, dronken: *Jrd. IV*, 70
koosjere, onder toezicht of keuring: *Jrd. IV*, 70
Koot, bekende haringman op de Prinsengracht bij de Noordermarkt: *Jrd. IV*, 57
kooter, kindje: *Jrd. IV*, 20, 216, 487; *kootertje*, kindje: *Jrd. II*, 95; *III* , 136, 181
kootertje, hoedje: *Jrd. IV*, 202
kop sog (zog), kop koffie: *Jrd. II*, 363
koper, politieagenten: *Jrd. IV*, 94, 186; *het - pesten*, de politie sarren: *Jrd. IV*, 457
koperen bout, gehelmde politieagent: *Jrd. IV*, 178, 185
koperrood, centen (kopergeld): *Jrd. II*, 325
koppenteller, officier van justitie: *Jrd. IV*, 355
kopperen, luidruchtige eterij: *Jrd. IV*, 116
kopstoot, tien cent: *Jrd. IV*, 59
kornetje, hoofd: *Jrd. IV*, 164
Korte, Prinsengracht: *Jrd. III*, 122
kortjan, matrozenmes: *Jrd. IV*, 206
kotsen, bekennen: *Jrd. IV*, 112
kotser, snelspreker: *Jrd. IV*, 484
kout, mes: *Jrd. IV*, 431; *koutje trekken*, mestrekken: *Jrd. III*, 120
kraak: - zonder verschut, inbraak zonder betrapping: *Jrd. IV*, 94; *set d'r een* -, inbraak doen: *Jrd. II*, 41
krabbedaaier, vechter: *Jrd. III*, 126; *IV* , 206, 429
krabben, scheren: *Jrd. IV*, 241
krabber, opmaker: *Jrd. III*, 449; inbrekersgereedschap: *Jrd. IV*, 305

krakeling, woord: *Jrd. IV*, 463; *geen - verlunsen*, geen snars meer van iets afweten: *Jrd. IV*, 431
kraken, inbraken: *Jrd. IV*, 283
krakenzetter, inbreker: *Jrd. IV*, 228
kraker, inbreker: *Jrd. IV*, 284, 293, 297, 442
krakertje, borrel: *Jrd. I*, 53
krank-jorem, gek: *Jrd. II*, 99
krankiel, waarschijnlijk verbastering van *tranquille* (rustig): *Jrd. IV*, 50

krauter, politieagent: *Jrd. II*, 290; bedrieger: *Jrd. IV*, 201
krauteren, hier 'ontsnappen': *Jrd. IV*, 195
krautert, zwerver: *Jrd. IV*, 227
kreeft, vlees: *Jrd. IV*, 442
krèn, zwangerschap: *Jrd. I*, 227
kriek, bochel: *Jrd. IV*, 147
Kromme, Palmgracht, achter de Wijde Gang: *Jrd. IV*, 7, 54
Krommert, zo genoemd, verkort, de Kromme Palmstraat: *Jrd. I*, 52
krotjeritserik, krotjesrommel: *Jrd. III*, 151
krottig, gierig: *Jrd. IV*, 163
kruif, blufferig heertje, verwaten vent: *Jrd. III*, 506; *IV* , 289
kruik, hoofd: *Jrd. IV*, 318
kruiskoppen en vioolstukken, machinegedeelten: *Jrd. III*, 170
krupsies moàke, ruzies zoeken: *Jrd. I*, 92
kuierlatten, benen: *Jrd. IV*, 204
kwak, een vrouw die zich voor wat eetwaren laat onteren: *Jrd. IV*, 419
kwak: - overgooien, de bel overhalen, van iets geen last meer hebben: *Jrd. IV*, 146; *tik de - over*, houd de schel vast: *Jrd. III*, 176
kwakkentijd, tijd voor de vletroeierij, bommentijd (van *kwak* 'bom'): *Jrd. I*, 125, 166
kwakkies, kleine bosjes: *Jrd. IV*, 430
kwant, stout, manhaftig: *Jrd. II*, 517; *IV* , 435
kwieskwas, losbol: *Jrd. IV*, 164
kwijlebabbel, mispunt: *Jrd. IV*, 436, 415
kwijlebabber, misselijke vent: *Jrd. IV*, 482
kwinkert, zot: *Jrd. I*, 73

ladder oploopen, zich hevig kwaad maken: *Jrd. IV*, 40
lalderij, pret, drinkgelagen: *Jrd. IV*, 404
lammetje, daalder: *Jrd. IV*, 50
lamp, onraad: *Jrd. IV*, 195
lampies, ogen: *Jrd. I*, 72; *II* , 31; *IV* , 25, 133, 180, 251
lampions, ogen: *Jrd. IV*, 35
lampjes, ogen: *Jrd. IV*, 9
lancet, scherpe dolk: *Jrd. IV*, 292
landing, herrie: *Jrd. III*, 126
Lange Jan, Westertoren: *Jrd. IV*, 141
lappen, oren: *Jrd. III*, 121
last van gal, kwaadaardig: *Jrd. IV*, 301
lat, been: *Jrd. II*, 173; *IV* , 55, 145, 458
latkip, politieagent: *Jrd. IV*, 97, 196
lauw, lam: *Jrd. I*, 66; - *sorg*, geen zorg: *Jrd. I*, 229
leb, lief: *Jrd. IV*, 98
lebàbber, opdonder: *Jrd. I*, 356
lefgauser, durfal: *Jrd. I*, 52
lefgooser, brutale kerel: *Jrd. IV*, 95
lefzetters, moedsmensen: *Jrd. II*, 120
legem, brood: *Jrd. IV*, 240
leiferensier fèn de blikke soabel, dragonder: *Jrd. I*, 298
leig: bi je -, ben je uitverkocht: *Jrd. I*, 7
leindertje, hier 'aal aan lijntjes gevangen': *Jrd. I*, 5
lel bier, groot glas bier: *Jrd. I*, 158
lellebellen-bar, een van de beruchtste Zeedijkkroegen: *Jrd. IV*, 442
lèmpies, ogen: *Jrd. I*, 52
lense(n), kijken, loeren: *Jrd. I*, 258; *II* , 90; *III* , 452; *IV* , 181, 264, 378, 432
lenzen, uitloeren: *Jrd. III*, 117
lichterik, morgen: *Jrd. II*, 372

lijk, oud wijf: *Jrd. IV*, 180
Lijkenhuis, Westersuikerfabriek: *Jrd. IV*, 21
lijnschieter, dromer, suffer, druiloor: *Jrd. IV*, 461, 448
lijzen, kletsen: *Jrd. II*, 58; *IV* , 435
lik, gevangenis: *Jrd. II*, 47
link, slim, geslepen: *Jrd. I*, 186; *II* , 6, 108; *IV* , 79, 105, 403; - *daajem*, valse eed: *Jrd. III*, 131; *linke pernosies*, slimme winsthandeltjes: *Jrd. II*, 325; *linke zus*, goocheme zus: *Jrd. I*, 247; - *gajes*, gevaarlijk volk: *Jrd. IV*, 9; - *schorem*, gemeen volk: *Jrd. IV*, 36; - *vaartje op de lippen*, een bedacht praatje: *Jrd. IV*, 290; *op - nemen*, bedotten: *Jrd. IV*, 436

linkdajem, vals vloeken, meineed: *Jrd. II*, 391
linken, hier 'bedriegen, beetnemen': *Jrd. II*, 378; *linkte de bollebof van de bazar*, hield de inspecteur van politie voor de gek: *Jrd. II*, 460
linkgajes, uitgeslepen, gemene volk: *Jrd. II*, 379
linkmiggel, slag-om-de-arm-houder: *Jrd. I*, 38, 61
lobbe: in se -, in z'n schik: *Jrd. I*, 394
loefie, half centje: *Jrd. I*, 421
loefies-knol-smeris, halve-cent-politie-agent: *Jrd. III*, 138
loeken: loek, kijk: *Jrd. II*, 43; *III* , 5; *IV* , 418; *loek hullie me de pijp uitsullen*, kijk ze vluchten: *Jrd. III*, 143; *loek uit*, kijk uit: *Jrd. IV*, 185
loene, nijdig: *Jrd. III*, 7; *IV* , 109, 330; *loene gebbetjes*, valse pretjes: *Jrd. IV*, 272; *loene oksenaars*, valsgouden horloge: *Jrd. IV*, 299
loene(n), kwaadmaken, poets bakken: *Jrd. I*, 247; *IV* , 403
loeneraar, verrader: *Jrd. III*, 157
loen latje, zich mal houden: *Jrd. IV*, 240
loensch: loensche gokker, valse speler: *Jrd. IV*, 141; *loensche sirool*, nagemaakt mens: *Jrd. IV*, 320
loentje, voor-de-gek-houderij: *Jrd. I*, 69; *II* , 177; - *zetten*, iemand erin laten lopen; een valse slag uitslaan: *Jrd. I*, 60
loepertje op d'r snij sitte, horlogetje in haar zakje hebben: *Jrd. II*, 365
loepie, horloge: *Jrd. IV*, 287
logement van Merks, bekende slaapgelegenheid: *Jrd. IV*, 80
lompen: laat je niet -, laat je niet kennen: *Jrd. I*, 175
loocheme, werken: *Jrd. I*, 16
lood, geld: *Jrd. IV*, 415
lood op het hoofd, zwaar beschonken: *Jrd. IV*, 49
looier, maandagverzuimer: *Jrd. I*, 191
loojig, zwaar: *Jrd. III*, 417
loopstokken, benen: *Jrd. IV*, 165
lorem: in de -, dronken: *Jrd. IV*, 411; *in de - blijven*, dronken blijven: *Jrd. I*, 147
lorumaar, zwendelaar, bedrieger: *Jrd. IV*, 322
los, geen waar meer: *Jrd. IV*, 77
louwekus, uit!: *Jrd. IV*, 436
louwfikus, niemendal; niets: *Jrd. III*, 414
louw loene, een tegenvaller: *Jrd. III*, 119, *IV* , 151; hier 'dood zijn': *Jrd. IV*, 132
louw poekelen, niet loslaten; gesloten zijn: *Jrd. IV*, 153
louw sjoege, geen erg geven: *Jrd. II*, 34
louw smoese, niets zeggen: *Jrd. III*, 416
louwsmoezer, verzwijger: *Jrd. IV*, 322
lubbert, sul: *Jrd. IV*, 107, 132, 227
luchtklappertje, bovenwoninkje: *Jrd. I*, 263; *IV* , 318
luifel, neus: *Jrd. IV*, 93, 180
luikies, stiekem: *Jrd. IV*, 154; *hou je luikies*, hou je stil: *Jrd. III*, 132
luikies, ogen: *Jrd. IV*, 206, 458
luikje: het stille -, woeker: *Jrd. IV*, 142
luim: op - broeien, loeren op verrassingen: *Jrd. IV*, 288
luimen, slapen: *Jrd. IV*, 127, 282, 288, 448; *luime op de groene deken*, slapen in het gras: *Jrd. III*, 59
luimspiesjes, onaanzienlijke nachtlogies: *Jrd. I*, 148
luimspiezen, slaapsteeën van minst allooi: *Jrd. II*, 299
luisterlappen, oren: *Jrd. IV*, 42
lunseling, de uitkijker bij loeren op prooi: *Jrd. IV*, 448
Lutjebroek, een bekend volksdanshuis bij de Haarlemmerpoort: *Jrd. II*, 7

Maagdenhuis, een beruchte herberg op de Zeedijk: *Jrd. IV*, 64
m'aàge, mijn eigen: *Jrd. I*, 405

maaien, hard lopen: *Jrd. IV*, 115, 196, 203, 254, 329

maandceel, een overeenkomst van de zeelui met de Maatschappij waarvoor ze varen dat hun vrouw een gedeelte van de gage maandelijks kan komen halen (er bestaat ook: *weekceel*): *Jrd. III*, 177
maatjes, maatjes jenever: *Jrd. II*, 15
maffie, kwartje: *Jrd. II*, 175
mafknar, slaaphoofd: *Jrd. IV*, 165
majem, water: *Jrd. II*, 306; *III* , 171
mandrillen, lelijke souteneurs: *Jrd. IV*, 439
mannekuil, bed: *Jrd. IV*, 222
mareedsemen, stelen: *Jrd. IV*, 286
mareeje, moiré: *Jrd. III*, 13
mareesemer, dief: *Jrd. IV*, 424
masseltje: op masseltjes loere, op gelukjes loeren: *Jrd. I*, 293
massematte, waar: *Jrd. III*, 121
matteklоppertje, goudtientje: *Jrd. I*, 263; *II* , 391
mattenkloppertje, tienguldenstukje: *Jrd. IV*, 93
mauwerik, poes: *Jrd. IV*, 437
mazzel, geluk: *Jrd. II*, 198
meelikpeeser, zakkenroller: *Jrd. II*, 326, 384
meeluk, zak: *Jrd. III*, 452
meeluk-peesen, zakkenrollen: *Jrd. IV*, 432
mèffe, slapen: *Jrd. I*, 116
meheertje, commissaris van politie: *Jrd. II*, 388
meier: kimmel -, driehonderd gulden: *Jrd. III*, 411
meijer, banknoot van honderd gulden: *Jrd. II*, 377; *meijertje: kwart* -, bankje van vijfentwintig gulden: *Jrd. II*, 26; *half meiertje*, vijftig gulden: *Jrd. III*, 59; *IV* , 413
meikever, losbol-boef: *Jrd. IV*, 271; *meikevers*, stelende zwervers: *Jrd. IV*, 428
meine-deinen, een grof kaartengokspel: *Jrd. IV*, 430
mekajem, 'n hoop, 'n heleboel: *Jrd. II*, 390; *III* , 35
melane, dronken: *Jrd. I*, 248; *II* , 394; *in de* -, in de beroerdigheid: *Jrd. IV*, 49
melanse, melange: *Jrd. IV*, 129
meleur, malheur: *Jrd. IV*, 262
melochem, zware arbeid: *Jrd. IV*, 77, 233
meloje, wenk, sein: *Jrd. IV*, 303
melojenen, waarschuwend of wenkend inlichten: *Jrd. IV*, 303
meluk, zak: *Jrd. III*, 495; *IV* , 21
melukpeeser, zakkenroller: *Jrd. IV*, 424
memmele, lafbek: *Jrd. II*, 434
menark, heerser: *Jrd. II*, 31
meneertje, commissaris: *Jrd. IV*, 179, 183, 193, 330; rechter van justitie: *Jrd IV*, 418
merode, benauwdheid: *Jrd. IV*, 483
merwigger, zuiper, schranser, zwerver: *Jrd. IV*, 418
mes, lijk: *Jrd. IV*, 448
mesiès: speult -, speelt Messias: *Jrd. I*, 395
Mesistes, Maciste (een filmreus): *Jrd. III*, 442
mesomme, geld (maken veel Jordaners van: *bezomme, besjomme, mezomm*): *Jrd. IV*, 467; het totaal van zijn arbeid: *Jrd. I*, 32
mesooles, kapot, ziek: *Jrd. II*, 394
mèt op de -, op de keien: *Jrd. I*, 287; *fèn de - rolle*, doodgaan: *Jrd. I*, 192; *trèk me op de* -, dood gaan: *Jrd. I*, 104
mieg-tiejeis, urinoir: *Jrd. IV*, 298
mieneker, laffe treiter: *Jrd. IV*, 112
mienerik, gluiper: *Jrd. IV*, 228; zwijn: *Jrd. IV*, 329
miggelaar, kerel op uitkijk: *Jrd. IV*, 303, 431
miggelen, te verblijden: *Jrd. II*, 394; stuiperig lachen: *Jrd. III*, 36; *IV* , 417
mijmis, de laan uit: *Jrd. II*, 137

mikkie, broodje: *Jrd. IV*, 72
mikmak: 't -, een soort van ziektevloek: *Jrd. I*, 160
misgasser, verlopene: *Jrd. IV*, 403
misgazzer, zwijn: *Jrd. IV*, 228

miskaf, nare kerel, vervallen schooier: *Jrd. IV*, 241, 417
misslaan, bedriegen, oneerlijk geld achterhouden: *Jrd. IV*, 468
misslaander, verduisteraar, oneerlijke deler: *Jrd. IV*, 21, 290
moal, mijl: *Jrd. I*, 358
moelige,[410*] dikgeslagen: *Jrd. III*, 176
moerkenaàn, moederkonijn: *Jrd. I*, 231
mokkemond, iemand met ingevallen lippen: *Jrd. IV*, 140
molm, geld: *Jrd. I*, 157; *III* , 221
molmboer, rijke vent: *Jrd. III*, 84
mooi dingetje, goed zaakje, goede inbraak: *Jrd. IV*, 105, 284
Moord- en Brandbuurt, vroegere naam van het Spaarndamkwartier: *Jrd. III*, 407
moorig, bang: *Jrd. IV*, 131, 153
moos, duiten: *Jrd. III*, 188
mootvlek: met de - peezen, met negen dobbelstenen gokken: *Jrd. IV*, 439
morig, angst: *Jrd. I*, 154
mortepaaien, hier 'optuigen': *Jrd. II*, 101
mortje, dood: *Jrd. I*, 48
motlap, nummer 33: *Jrd. I*, 236
muim, ransel, slaag: *Jrd. III*, 130; *IV* , 459
muimen, slaan: *Jrd. II*, 356
muizen, nare toestand: *Jrd. IV*, 66
mulle: sonder te -, zonder te mopperen: *Jrd. I*, 102
muntmeter, kleine brandkast: *Jrd. IV*, 441
muntslaan, tegen de slapen slaan: *Jrd. II*, 298; *IV* , 299, 414
muntsmakken, neerslaan, hevig tegen de slapen slaan: *Jrd. IV*, 318, 410
mutsje met de lap, het mutsje dat de gevangenen dragen en waaraan het masker vastzit waarmee ze altijd het gelaat bedekken moeten als ze zich 'buiten' vertonen: *Jrd. IV*, 483
muziekdoos, brandkast: *Jrd. IV*, 194
mylie als een tjoekel, grote dreigbek als van een hond: *Jrd. IV*, 32
naaf, mes: *Jrd. I*, 22
naai, slim, gewiekst, handig: *Jrd. II*, 468; *III* , 184, 414, 482
nabiet, wijn (Arabisch): *Jrd. III*, 196
nachtspieses, nachtkroegen: *Jrd. III*, 174
nagelaar, hier 'uithongeraar': *Jrd. II*, 454
nakkedikker, berooide: *Jrd. II*, 370
nasser, souteneur: *Jrd. I*, 73
nassi nassi goreng, gebakken rijst: *Jrd. II*, 440
nebaal, een soort aal: *Jrd. I*, 9
nebob, baasspeler: *Jrd. III*, 439
nefke, meisje, meid: *Jrd. I*, 52, 72; *II* , 454, 523; *IV* , 108, 176, 205, 442
nefteren, moorden: *Jrd. IV*, 119
nefterik, mes: *Jrd. IV*, 289
negeweker, zieke: *Jrd. II*, 495
nekeive, meid, straatmeid: *Jrd. II*, 336, 532
nèkijfe, lichte meid: *Jrd. I*, 258
nemen: dat nam hij niet, Jordaanse uitdrukking voor: daar had hij geen vrede mee: *Jrd. IV*, 129
nep, bedrog: *Jrd. IV*, 59
neppen, misleiden, bestelen, bedrieglijk handelen: *Jrd. III*, 148; *IV* , 73, 229; *genept*, erin gelopen, ook wel afgezet: *Jrd. IV*, 32
nepschauren, waardeloos goed: *Jrd. III*, 180
nepvaart, afzetterijsysteem: *Jrd. IV*, 121
neurespiese, slaapgelegenheid: *Jrd. IV*, 448
neurie: onder de -, dronken zijn: *Jrd. I*, 165
neut, hoofd: *Jrd. I*, 40; *IV* , 51, 242; - *gewarmd*, gedronken: *Jrd. I*, 175

niesse, meid: *Jrd. II*, 11; *III* , 45; *IV* , 24, 180, 187, 242
nifteraar, halsafsnijder: *Jrd. II*, 459
nifteren, moorden, doden: *Jrd. IV*, 408
nifterik, groot mes: *Jrd. I*, 154
nijf, mes: *Jrd. II*, 308, 315; *III* , 123; *IV* , 64, 118; - *in de klavieren*, mes in de handen: *Jrd. IV*, 413

nijs, moed, durf: *Jrd. II*, 367; *IV* , 26, 79, 305
nijs, dartel: *Jrd. III*, 185
nobele, minnaar, vrijer: *Jrd. II*, 513; *IV* , 304
nobel gajes, misdadigersvolk: *Jrd. III*, 53
nobel volk, dievenvolk: *Jrd. IV*, 123, 282, 288
Noordermart, zeggen de Jordaners van Noordermarkt: *Jrd. IV*, 463
noppes, niets, niemendal: *Jrd. II*, 137; *IV* , 28, 115; - *kotse*, niet verklikken: *Jrd. III*, 126; - *pekaan*, hier 'uitpraatje': *Jrd. IV*, 150
nosteraar, vloeker: *Jrd. IV*, 287
nosteren, opspelen, vloeken: *Jrd. III*, 130; *IV* , 178
nuf gepeld aàtje, fantasiehoedje: *Jrd. I*, 315

ofergewinterd, slim; uitgeslepen: *Jrd. I*, 356
oggenebbes-mensch, het ongeluksmens: *Jrd. I*, 340
okketaaje, van geld beroven: *Jrd. III*, 80
okkies, gebrande duivenbonen: *Jrd. IV*, 5
oks, fijn: *Jrd. III*, 126
oksenaar, horloge: *Jrd. II*, 371
olms, verlept, oud, afgesleten: *Jrd. II*, 115; *III* , 171; *IV* , 180, 200, 239, 484; *olmse meeligerd*, aftandse stakkerd: *Jrd. III*, 494; *olmse prolurk*, afgetakelde poen: *Jrd. II*, 348; *olmse sukkel*, aftandse sufferd: *Jrd. IV*, 288; *olmse tiejeiskraker*, oude brandkasteninbreker: *Jrd. III*, 9; - *merakel*, daas (dwaas?) schepsel: *Jrd. IV*, 31
olmsch, aftands: *Jrd. IV*, 72
omkleumen, bekennen: *Jrd. IV*, 186
omslaan, bekennen: *Jrd. IV*, 305
onderslagen, onderzocht: *Jrd. I*, 439
onke: mit se -, in zijn eentje: *Jrd. III*, 129; *mitte* -, met één overgebleven knikker: *Jrd. I*, 421
onkedaai, alleen-overgeblevene: *Jrd. IV*, 205
onkedin, door onoprechtheid: *Jrd. IV*, 294
ooievaarstrengen, lange benen: *Jrd. III*, 121
Oom Gerrit, pastoor: *Jrd. IV*, 64
oorblazers, ophitsers: *Jrd. IV*, 76
oortjes, geld: *Jrd. III*, 495
opdoffe, mooimaken (zich mooi voordoen): *Jrd. I*, 196; *II* , 364
opengooiertje, een dubbeltje waarmee men de deur kan 'opengooien' van een kroeg: *Jrd. III*, 424
opgaan, gevangenisstraf krijgen: *Jrd. IV*, 303
opgever, die inbraken aanbrengt: *Jrd. IV*, 284, 285, 289
opknijse, opkijken: *Jrd. III*, 132
oplaaien, iemand overhalen: *Jrd. IV*, 288
opsie, vrije keus: *Jrd. III*, 475
opsteker, mes: *Jrd. IV*, 274
optoffelen, op slaan: *Jrd. II*, 312
ottenooi, Heer in de hemel: *Jrd. IV*, 240
Oude Fransche Pad, de tegenwoordige Willemstraat, vroeger, vóór demping, het Fransche Pad geheten: *Jrd. I*, 97
ousten, veel praten: *Jrd. IV*, 304
out, hout: *Jrd. IV*, 219
over-gisse, overslimme: *Jrd. IV*, 246

padjakker, kerel: *Jrd. IV*, 72
pafferia, pistolen: *Jrd. IV*, 264
pageintjes, grapjes: *Jrd. IV*, 263
pakeete saugers, boevenzooi: *Jrd. IV*, 403
pakeetje, oplichterstruc met goederen: *Jrd. IV*, 437

palmegoone, zwerver, afgedankt koloniaaltje: *Jrd. III*, 244
pan: onder de pannen, dronken: *Jrd. I*, 252
panas, chef: *Jrd. III*, 183
pappen, zuipen: *Jrd. II*, 274; *as d'r nie woont kaje niet pappe*, als er geen centen zijn, kun je er niet borrelen: *Jrd. III*, 499

papper, drinker: *Jrd. II*, 274
pappert, drinker, zuiplap: *Jrd. I*, 204; *III* , 208
paradetten van een half meijer, lichtekooien van een halve eeuw: *Jrd. IV*, 232
parsepant, ellendeling, aanbrenger, omroeper, ophitser: *Jrd. IV*, 55, 153
passepetoe, passe partout: *Jrd. III*, 505
paternosters, handboeien: *Jrd. IV*, 179
paternostertjes, handboeien: *Jrd. IV*, 178
patet, hersens, kop: *Jrd. II*, 398; *III* , 413; *IV* , 287; *patetje*, hoofdje:*Jrd. IV*, 329
patsjief, gelaat: *Jrd. IV*, 289
pattekelieren, particulieren: *Jrd. IV*, 72
pecario, trottoiruitstallinkje: *Jrd. I*, 260; *III* , 429
peekelen, spreken: *Jrd. IV*, 23
pees, werk: *Jrd. IV*, 148, 193, 206
peesen, ploeteren, zwoegen: *Jrd. II*, 299, 375; *III* , 409, 436; *IV* , 21, 441; *gepeesd*, samengewerkt: *Jrd. IV*, 346; *peese op de dolmgoosers*, jacht maken op de straatzwabbers: *Jrd. II*, 365
peesklapper, roofhol: *Jrd. IV*, 119, 402
peesvrijers, werkmannen: *Jrd. IV*, 490
peezen, zwaar sjouwwerk doen, hard werken, ook: op iemand loeren: *Jrd. I*, 165; *IV* , 10, 94, 114, 293, 301, 401, 491; hier 'jacht maken op een vrouw': *Jrd. IV*, 132; - *op de meluk*, zakrollen: *Jrd. III*, 174; - *op den nastoot*, chantage, roof of vuile zaakjes opknappen: *Jrd. IV*, 404
peezer-met-de-flik, gokker, grove en listige kaartspeler: *Jrd. IV*, 68
peiger, dood: *Jrd. III*, 421
peigeren, sterven: *Jrd II*, 513
peise, zwoegen: *Jrd. I*, 273
pekaan, in orde: *Jrd. IV*, 72, 188, 292; hier 'voor hem gewonnen': *Jrd. II*, 312; hier 'flink': *Jrd. IV*, 4; kijk toe: *Jrd. III*, 80; zo goed als: *Jrd. IV*, 429; - *maken*, inpalmen: *Jrd. IV*, 232
pen: onder de platte -, op straat: *Jrd. IV*, 410
penneboeser, huisbaas: *Jrd. III*, 405
pennen, vingers: *Jrd. III*, 421
pennetje, sigaretje: *Jrd. II*, 395; *III* , 183; *IV* , 484
permonje, vrijheid, toestemming: *Jrd. II*, 456
pernoose, zaak waarmee geld verdiend wordt, kostwinning, broodwinning: *Jrd. I*, 72; *II* , 370, 409; *IV* , 192; *fijne* -, fijne waar: *Jrd. III*, 187; *linke* -, slimme aan-de-kost-komerij: *Jrd. III*, 423; *IV* 430; *linke pi- of pernose*, misdadentrucs: *Jrd. IV*, 482
peroatje, sigaretje: *Jrd. I*, 39
pesaasie, passage: *Jrd. I*, 204
petroleum, jenever: *Jrd. IV*, 61
peuten, klappen uitdelen: *Jrd. IV*, 330
piano: op de - gezet, uitgehoord: *Jrd. IV*, 496
piegem, sufferd, uilskuiken, lijzerd: *Jrd. II*, 387
piek, gulden: *Jrd. III*, 52; *IV* , 11, 441; *pieke(n)*, guldens: *Jrd. I*, 138; *III* , 185, 436; *IV* , 72, 87, 164, 436
piel: te -, gesnapt worden: *Jrd. IV*, 146
piemelen, huilen: *Jrd. II*, 311; *IV* , 274; *gepiemeld*, gehuild: *Jrd. IV*, 95
piepen, slapen: *Jrd. III*, 7
pierelemortes, dood: *Jrd. I*, 298
pierement, orgel: *Jrd. I*, 249; *II* , 101; *IV* , 140
pieskepees, grilligheden: *Jrd. IV*, 240
pieterman, gulden: *Jrd. II*, 43
pijger, dood: *Jrd. II*, 454
pikken, stelen: *Jrd. IV*, 59, 102; *gepikt*, gestolen: *Jrd. IV*, 48
pikkeneert, benijden: *Jrd. III*, 5
pikker, matroos: *Jrd. II*, 465
pinkieskorper, klein karpertje: *Jrd. I*, 85

pinose of pernose, het bedrijf betreffend: *Jrd. IV*, 283
pinose-jongen, misdadiger die vernuftig te werk gaat, een die van alles op de hoogte is: *Jrd. IV*, 106, 436, 441
pinose-kerel, hier ‘geschikte vent’: *Jrd. IV*, 289

piot, hier ‘politie’: *Jrd. II*, 387
piraatje, sigaretje: *Jrd. III*, 117; *IV* , 145
pirmonje, verlof: *Jrd. IV*, 302
pit, kop: *Jrd. I*, 308; *III* , 136; *IV* , 54, 262
pitten, geld: *Jrd. IV*, 54
plaat: je - ankleure, je bakkes roodslaan: *Jrd. III*, 7
plak, vierduitstuk: *Jrd. II*, 331
plakke(n), duiten: *Jrd. I*, 138
plakkies: rooie -, schulpjes van rood haar (over het voorhoofd gelegd): *Jrd. I*, 418
plakzegels, zoenen: *Jrd. IV*, 35, 70, 228
plathouder, eigenaar van duiven op een plat dak: *Jrd. I*, 243
plattekit, winkel waar gestolen waar gekocht wordt: *Jrd. II*, 459
platter, pijn te doen: *Jrd. II*, 452
platvin(k), beurs, portefeuille: *Jrd. II*, 371, 397, 459; *IV* , 72, 202, 421
platvin-roovers, portefeuillerovers: *Jrd. IV*, 404
platvisch, onmondige meisjes, minderjarig meisje: *Jrd. II*, 33, 378
Pleingasten, souteneursvolk van het nachtelijk Rembrandtsplein: *Jrd. IV*, 11
pleite, smeer hem, weg: *Jrd. III*, 129, 159; *IV* , 260, 410; *is* -, ervandoor: *Jrd. II*, 450; *moak je* -, ruk uit: *Jrd. I*, 73; - *tippelen*, de benen nemen: *Jrd. IV*, 330
pleiterik: ik gaan -, hier ‘ik smeer 'm’: *Jrd. II*, 361
plèk, vierduitstuk: *Jrd. I*, 187
plèkje van rood haar opleggen, je kop tot bloed ranselen: *Jrd. I*, 136
pluk, werk: *Jrd. III*, 159
poedel, agent: *Jrd. II*, 447; *IV* , 444, 455
poederpennetje, sigaret: *Jrd. IV*, 149
poekelaar, spreker: *Jrd. IV*, 179
poekelen, praten: *Jrd. II*, 15; *III* , 8, 68, 421; *IV* , 79, 95, 115, 136, 167, 215, 217, 239, 272, 431; *poekelde labe*, sprak zo veel: *Jrd. III*, 506
poen, geld: *Jrd. I*, 43; *II* , 146; *IV* , 203, 414; - *bedissen*, geld verdienen: *Jrd. IV*, 402; *poen-bedissen*, verdienste maken (ironisch bedoeld op winst maken uit gestolen goed): *Jrd. IV*, 202; *blank* -, zilvergeld: *Jrd. III*, 405; *dot* -, veel geld, grote buit: *Jrd. IV*, 124, 289, 295, 434, 441; - *woont*, veel geld zit: *Jrd. IV*, 435
poengassie, bedelpetje: *Jrd. III*, 141
pompertje, valse sleutel: *Jrd. II*, 35
pompertjes, kleine brandkasten: *Jrd. IV*, 286
ponem, gezicht: *Jrd. IV*, 205; *ponemen*, gezichten: *Jrd. IV*, 205; *ponems*, gezichten: *Jrd. II*, 325
pooien, souteneurschap: *Jrd. I*, 72
pooier, man die leeft van het geld dat vrouwen met haar lichaam verdienen: *Jrd. II*, 116
pooserjat, doodarm: *Jrd. II*, 408
pooter, kwijt: *Jrd. II*, 329
poozetjat, platzak: *Jrd. IV*, 442
potje, slachtoffer: *Jrd. II*, 17
potje-van-smallenee, kwakzalversmidel: *Jrd. IV*, 74
potkacheltje, donker vrouwtje: *Jrd. III*, 184
pots, snor: *Jrd. IV*, 193
pottegrafie, fotografie: *Jrd. IV*, 28
prames: hij hield hullie -, hij had er deel aan: *Jrd. III*, 148; - *staan*, er deel aan hebben: *Jrd. IV*, 214
pramis, deel aan iets hebben: *Jrd. IV*, 150
prevelementen, praatjes: *Jrd. IV*, 438
prevelementje, praatje: *Jrd. IV*, 112, 186
priem, dolkmes: *Jrd. IV*, 443
prikkel, weegschaal: *Jrd. I*, 8
prikken, met een mes steken: *Jrd. IV*, 443
prinsemerei, politie: *Jrd. I*, 43; *II* , 18; *IV* , 102, 197, 298

proamis: ik sta je -, ik deel met je: *Jrd. I*, 73
proatflemoes, leuter-snater: *Jrd. I*, 204

proesdag, slechte, mislukte dag: *Jrd. IV*, 73
pruif, dronkaard: *Jrd. II*, 278; *de - hebhen*, dronken zijn: *Jrd. IV*, 22
puppiefoet, puppyfood: hondenbrood: *Jrd. III*, 458

rabatten, oude huizen: *Jrd. I*, 274
rabbe kwast, klankwoord: *Jrd. IV*, 141
rabbelaar, snateraar: *Jrd. IV*, 289
racheling, teleurstelling: *Jrd. II*, 108
rachmones, medelij: *Jrd. IV*, 304
rachmones-woordjes, meelijwoordjes: *Jrd. II*, 454
raggeling, mislukking, teleurstelling: *Jrd. IV*, 271, 304
ram, slaag: *Jrd. IV*, 27, 75; *een beetje* -, een paar klappen: *Jrd. III*, 176
rammenassen, ranselen: *Jrd. II*, 77
rastekweir, rijke vreemdeling: *Jrd. II*, 389
rat: zwarte ratten, verdorven kinderen: *Jrd. IV*, 22
rauje dorp, gevangenis: *Jrd. I*, 97
raujeme, kijk eens aan: *Jrd. I*, 356
rausen, gappen: *Jrd. IV*, 174
rausje, kop: *Jrd. II*, 389
ree, uitgeslapen: *Jrd. II*, 35; *zoo* -, zo behendig: *Jrd. III*, 148
reê, flink; koen: *Jrd. IV*, 331
reep, mond: *Jrd. I*, 230; *IV* , 194, 229, 264, 456
reizen: op -, op loeren: *Jrd. I*, 161; *op iemand* -, iemand opsporen om zich te wreken: *Jrd. IV*, 319; *op gereze*, op geloerd: *Jrd. I*, 376
rèm, slaag: *Jrd. I*, 228; - *gèf*, ransel gaf: *Jrd. I*, 52
rèm: vaaf rèm, vijf centen: *Jrd. I*, 441
renons, schuil: *Jrd. II*, 468
renpaarden, vrouwen die werken voor souteneurs: *Jrd. IV*, 226, 301
rettet, privaat: *Jrd. IV*, 146
reutel: op den -, geborgd: *Jrd. II*, 368; *op den - luimen*, op de borg slapen: *Jrd. IV*, 481
rewogempie, voordeel: *Jrd. IV*, 288
ribbemaus, ijzerbreker (sterke kerel): *Jrd. I*, 52
ribbemous, mannetjesputter, krachtige kerel: *Jrd. II*, 391
rijs, loer: *Jrd. II*, 93
rijst: gef mijn maar -, ik lust niet: *Jrd. III*, 494
rikketikkebons, Ome Jan: *Jrd. III*, 410
rikketikkie, hart: *Jrd. IV*, 205
ringster, iemand die de gouden ringetjes om de sigaren maakt: *Jrd. IV*, 140
ritsige frotterhourikken, ongure typen: *Jrd. IV*, 182
robbeklopper, goeierd: *Jrd. I*, 64
robbekollig, grillig: *Jrd. IV*, 49
roeie(n), eten: *Jrd. IV*, 211, 410
roertje: 't - rood, drankneus: *Jrd. II*, 461
roetmop, tussen de ketels werken en de vlampijpen uitvegen op schip. Daar ook kolken leegscheppen van roet: *Jrd. III*, 6
rokzakken, meiden: *Jrd. I*, 245
roller, ontrover: *Jrd. IV*, 459
rood en wit, zilver- en kopergeld: *Jrd. IV*, 78
rood goed, koper: *Jrd. II*, 396
roofkitten, roofhuizen: *Jrd. IV*, 407
rooien, kunnen zetten, plaatsen: *Jrd. I*, 72; *rooien naar niks*, nergens naar lijken: *Jrd. IV*, 70
roojemen, (onthutst) kijken: *Jrd. II*, 317; *IV* , 251; *geroojemd*, afgeloerd, gezien: *Jrd. IV*, 200, 239; *roojem*, moet je kijken: *Jrd. III*, 410
rotteraar, verrader, spion: *Jrd. I*, 146; *IV* , 304, 483

rug: rooie -, bankje van duizend gulden: *Jrd. II*, 323; *roode ruggetjes*, bankjes van duizend: *Jrd. IV*, 202
ruigpoot, homoseksueel: *Jrd. IV*, 299
Ruiterpié, Pieter Jacobstraat (in Amsterdam): *Jrd. II*, 465
run, een beest: *Jrd. I*, 264

rus, rechercheur: *Jrd. II*, 160, 460, 461; *IV* , 99, 186, 436
rut, niets meer bezitten: *Jrd. I*, 420
rutje, kaal: *Jrd. I*, 263

sabberen, soort van lichte inbraak: *Jrd. II*, 384
saf(f)iaantje, sigaar: *Jrd. II*, 127; *IV* , 379
sags, zeg's: *Jrd. II*, 67
samenetje, sigaret: *Jrd. IV*, 202
sàpper jei?, werk jij?: *Jrd. I*, 273?
sardineeren, openscheuren: *Jrd. IV*, 294
saribel, vent: *Jrd. IV*, 184
saroespeelster, hier 'dievegge': *Jrd. II*, 464
satans, vuur: *Jrd. II*, 452
sauger, (gewiekste) kerel: *Jrd. I*, 71, 148; *II* , 45
schàf je, loop heen: *Jrd. I*, 41
schappie-hindele-mindele, dooreenmengsel: *Jrd. II*, 108
scharn, mest: *Jrd. IV*, 307
schèf je selmiel (slemiel), loop heen ongeluk: *Jrd. I*, 226!
scheg, neus: *Jrd. IV*, 66, 184, 229, 430
schellenhitje, dagmeisje: *Jrd. IV*, 11
schemp, gemenigheid: *Jrd. I*, 168
scherp: met - te gaan peezen, met messen te gaan werken: *Jrd. IV*, 200; *op - peesen*, prostitutie uit de handen van een klant verlangen: *Jrd. IV*, 435; *op - peezen*, prostitutie uitlokken met roof: *Jrd. IV*, 402
schieba(a)rt, gezicht: *Jrd. IV*, 289; hier 'mormelbakkes': *Jrd. II*, 280; *schierbaartje*, mom: *Jrd. II*, 454
schieten, doorzien: *Jrd. IV*, 415
schiften, gevangenistijd uitzitten: *Jrd. III*, 425
schilletjes, bovenkleren: *Jrd. IV*, 32
schimmetje trekken, momentopname nemen: *Jrd. II*, 453
schipper: raòkt - òf valt flauw: *Jrd. I*, 25
schjaskelbajes, bordeelkroegjes: *Jrd. II*, 300
schobbelevink, verschoppeling: *Jrd. II*, 32
schobbetje maken, stukjes draaien: *Jrd. III*, 118
schof je, zwijg, ga weg, hou op: *Jrd. IV*, 29, 65, 156, 166, 227, 175, 293; *schofje duyfel*, ga weg duivel: *Jrd. I*, 386
schok: op den -, avonturieren in slechte zin: *Jrd. III*, 482; *op den - tippelen*, op goed geluk avonturen: *Jrd. IV*, 289
schokke(n), betalen: *Jrd. I*, 297; *III* , 149; *IV* , 163, 290; te eten geven: *Jrd. II*, 126
schollepie, schelpje: *Jrd. I*, 259
schoolmeester, slecht soort aardappel gebruikt voor visaas: *Jrd. III*, 259
schoor, eten: *Jrd. II*, 24
schoppel, schommel: *Jrd. IV*, 221
schorempies, grapjes: *Jrd. IV*, 168, 218
schot: in het - houden, niet uit het oog verliezen: *Jrd. IV*, 155
schots: bi jei -, ben jij hoogmoedig: *Jrd. I*, 187
schoure, goed, waar: *Jrd. II*, 401, 417
schrabbers, geld: *Jrd. IV*, 205, 436
schrabbertjes, gouden tientjes: *Jrd. II*, 17
schragen, benen: *Jrd. IV*, 180, 195, 243
schranderen, politie: *Jrd. IV*, 410
schranderig, schraal: *Jrd. IV*, 72
schriebes, honger: *Jrd. IV*, 483
schrooien, hard werken: *Jrd. IV*, 410
schroor: den - op, de boer op: *Jrd. I*, 160
schurft is één, samen van hetzelfde eten of drinken: *Jrd. IV*, 55

schuurtje, politiebureau: *Jrd. IV*, 330; *in 't* -, in het cachot op het politiebureau: *Jrd. I*, 362
seeferaar, dief: *Jrd. II*, 36
seela, dronken: *Jrd. III*, 438
seeveraar, dief, inbreker: *Jrd. IV*, 484
segraàn, chagrijn: *Jrd. I*, 236
seibelant, booswicht: *Jrd. IV*, 482
seigel, verstand: *Jrd. II*, 137
seiges, bokkingsmand: *Jrd. III*, 136
seintje steken, waarschuwen: *Jrd. IV*, 296
Sekkie Neus, oude beruchte straatventer uit de Jordaan: *Jrd. IV*, 404
sel me waare, zal me wachten: *Jrd. I*, 369

sentimetaal, salto-mortale: *Jrd. IV*, 78
seroeang, arm: *Jrd. IV*, 482; *seroeangs*, armen: *Jrd. II*, 362
shikse, christenvrouw: *Jrd. II*, 11
sikker, dronken: *Jrd. III*, 140
silverkluitje, dubbeltje: *Jrd. III*, 141
Sint-Fresiskus, Sint Franciscus: *Jrd. III*, 203
sirool, kerel, vent: *Jrd. II*, 317; *III* , 44, 48; *IV* , 34, 173, 186, 244, 355, 412
sjaakies, kalm: *Jrd. II*, 355
sjaanse, chance: *Jrd. III*, 411
sjakies, kalm: *Jrd. III*, 122, 426
sjanken, trouwen: *Jrd. II*, 311; *gesjankt*, getrouwd: *Jrd. IV*, 484
sjanst, (*chance*), kans: *Jrd. III*, 59
sjap, goeierd: *Jrd. IV*, 10
sjaskelen, drinken: *Jrd. IV*, 70
sjatten: sjat me lou, kan me niets schelen: *Jrd. IV*, 200; *sjatte hem louw*, kon hem niet schelen: *Jrd. IV*, 237
sjedjes, agenten: *Jrd. IV*, 193
sjees, geld: *Jrd. IV*, 72
sjein in de kloffies, netjes in de bullen: *Jrd. II*, 28
sjekelaaiwagen, dievenkar: *Jrd. IV*, 483
sjhat niks, deert niet: *Jrd. II*, 144; *sjhat niet*, hindert niet: *Jrd. II*, 138
sjiekètsen, soort krijgersspel: *Jrd. III*, 136
sjikkere, dronken: *Jrd. II*, 143
sjikkerhaàd, dronkenschap: *Jrd. I*, 67
sjikse, dienstmeisje: *Jrd. IV*, 291; *treife sjiksetje*, onrein christinnetje: *Jrd. II*, 143
sjoakies, kalm: *Jrd. I*, 44; *hou je* -, hou je kalm: *Jrd. I*, 369
sjoeg, niet wijs, gek: *Jrd. I*, 61; *IV* , 141; *compleet* -, krankzinnig: *Jrd. IV*, 483
sjoege, aandacht, begrip, verstand: *Jrd. II*, 38, 120; *III* , 67; *IV* , 28, 92, 132, 259, 274, 460; antwoord: *Jrd. IV*, 178; *geen* -, geen begrip: *Jrd. IV*, 170; *gein duytje* -, geen antwoord geven: *Jrd. I*, 204; *geen - geven*, doen alsof je niets merkt: *Jrd. IV*, 123; *geen - van hebben*, geen verstand van hebben: *Jrd. III*, 155; - *van hebben*, kennis van hebben: *Jrd. I*, 72
sjokken: 't sjokte hem louw, het deerde hem niet: *Jrd. I*, 153
sjoof, gulden: *Jrd. III*, 431
sjoofie, gulden: *Jrd. IV*, 22
Skouw, Squaw (vrouw uit de Indianen-boeken van Aimard): *Jrd.* III, 425
skroei, honger: *Jrd. III*, 130
skubbe, schubben: *Jrd. IV*, 22
skuife, schuiven; hier 'schieten': *Jrd. IV*, 154
slamazzel, ongeluk: *Jrd. II*, 17
slang, ketting: *Jrd. II*, 325
slatuintjes, afgelegen plek: *Jrd. IV*, 85
slemasselig, ongelukkig: *Jrd. IV*, 288
slib: vrij -, vrij drinken: *Jrd. I*, 367
sliegeraar, verrader: *Jrd. II*, 300
slingen, rondkruipen: *Jrd. IV*, 300
slinger, armelui's gerecht: *Jrd. I*, 64
sloepers, pantoffels: *Jrd. IV*, 429
sloepertjes, pantoffels: *Jrd. IV*, 270
sloerie, gemeen wijf: *Jrd. IV*, 89
sloert, koffie: *Jrd. I*, 383; *IV* , 163
smeer, slaag: *Jrd. IV*, 320
smiksem, boter: *Jrd. IV*, 55
smouterbolletje, niemendalligheid: *Jrd. II*, 104
snaàjem, bek: *Jrd. I*, 93
snaffee, sigaret: *Jrd. IV*, 230

snapper, mond: *Jrd. IV*, 54
snappertje, geluk: *Jrd. III*, 404, 411
snee: - in den neus, dronken zijn: *Jrd. IV*, 210; *een roode - door den neus*, dronken zijn: *Jrd. IV*, 285
snees, opkoper van gestolen waar: *Jrd. IV*, 22, 109, 121, 186; *de groote* -, God: *Jrd. II*, 329
snèp, borrel: *Jrd. I*, 13
snij, zak: *Jrd. II*, 426
snoeicenten, snoepduiten: *Jrd. III*, 116
snoeien, snoepen: *Jrd. III*, 137
snoeierij, gapperij: *Jrd. I*, 148
snoeigoed, snoepgoed: *Jrd. I*, 248
snoeisel, lekkers: *Jrd. II*, 403

snoeptafel, klein schip: *Jrd. III*, 194
snoosig, akelig: *Jrd. IV*, 59
snotneus, een gezouten varkenskop: *Jrd. III*, 412
snuifster: stramme -, snelle begrijpster: *Jrd. III*, 148
snukkert, zanikerd, zeurder: *Jrd. I*, 250
snul, goeierd: *Jrd. IV*, 12
snuyven: ik snuyf je, ik heb je in de gaten: *Jrd. I*, 42
sodje, geheime afspraak: *Jrd. IV*, 289
soefte, kijk: *Jrd. III*, 196
soemkoef, politie:*Jrd. III*, 80; *IV* , 283
soenkoef, politie: *Jrd. IV*, 178
soentje, messtoot: *Jrd. II*, 494
sofa, strop: *Jrd. IV*, 287
sokken zetten, hard weglopen: *Jrd. III*, 439
solletje, mal hoedje, petje: *Jrd. I*, 149; *III* , 148
somerstewelet op de lat, zomertoilet op afbetaling: *Jrd. II*, 355
soof, gulden: *Jrd. III*, 148; *IV* , 437, 442
soofies, guldens: *Jrd. IV*, 260
sossem-prinsemerei, bereden politie: *Jrd. III*, 138
spaander, cent, duit: *Jrd. IV*, 26, 95
spak: geen -, geen cent: *Jrd. III*, 125
span: op den -, op de uitkijk: *Jrd. I*, 148
spankeren, weghollen: *Jrd. IV*, 141
spannen, verlangend kijken, goed uitkijken: *Jrd. III*, 117; *IV* , 304, 409; op prostitutie uit zijn en vangen: *Jrd. IV*, 404
sparren, gemeen vechten: *Jrd. IV*, 463
speeldoosie, brandkast: *Jrd. I*, 72
speentje, geschubd beursje: *Jrd. II*, 331; *speentjes rollen*, speciaal beursjes-zakrollen: *Jrd. IV*, 443
spekkerd, spekslager: *Jrd. III*, 138
sperrewer, paraplu: *Jrd. II*, 374
spèt: set de-, maak benen: *Jrd. I*, 58
spierewit, spiering: *Jrd. IV*, 459
spies, klapper, val, kroegbordelen: *Jrd. II*, 315
spiese, drankzaak: *Jrd. II*, 58
spiesertje, diefstal: *Jrd. IV*, 125
spijkerkassie, harmonica: *Jrd. IV*, 35
spijkerkastje, harmonica: *Jrd. IV*, 147
spinde, treiterig plagen: *Jrd. I*, 105
spinnekop, dasspeld, diamanten speldje: *Jrd. II*, 326; *III* , 80; *IV* , 449
spinoos, brandkast: *Jrd. IV*, 294
spinose: linkste -, uitgeslepen zaakje: *Jrd. IV*, 192
spleet, mond: *Jrd. IV*, 69
splint, geld: *Jrd. II*, 341, 378; *III* , 155
spok, klus, hoop, groep: *Jrd. I*, 368; *II* , 84; *III* , 445; - *blerders*, troep huilers: *Jrd. IV*, 58
spongat, grote mond: *Jrd. III*, 491
Spookie, Spooksteeg: *Jrd. IV*, 231
spuit elf, modderspuit: *Jrd. IV*, 435
spuuglok, jongen met geplakt haar: *Jrd. IV*, 57
srabèkkie, mormel (kwast): *Jrd. I*, 14
staan: ik sta je niet, beval je niet: *Jrd. IV*, 15
staken en schragen, benen en voeten: *Jrd. IV*, 183
staldeurenjasje, jas met split: *Jrd. IV*, 467
standje, nerinkje: *Jrd. I*, 425
stannes, drukte: *Jrd. IV*, 128

stappert, uitgaander: *Jrd. IV*, 418
steken en uitschieten der seinen, het stelsel van elkaar waarschuwen met gebaren: *Jrd. IV*, 286
Stelio, Stelios, een vermoord berucht crimineel type in de Jordaan: *Jrd. III*, 14
stelten, benen: *Jrd. IV*, 74
steunen, zitten, vertoeven: *Jrd. II*, 385; ontvluchten: *Jrd. III*, 189; *zwaar steunde*, er zat geld of goed: *Jrd. IV*, 283; *zwaar poen steunde in de tiejeis*, veel geld lag in de brandkast: *Jrd. IV*, 289
stille, rechercheur: *Jrd. II*, 299; *IV* , 283
stinkbokkie, goedkoop rokertje: *Jrd. I*, 103
Stinksloot, Lijnbaansgracht: *Jrd. IV*, 71

stoepie-blauw, jongensspel, overlopertje: *Jrd. IV*, 226
stofjas, grijslinnen jas, dragen thans alle Jordaanse vrouwen in hun dagelijkse arbeid: *Jrd. IV*, 129
stomme, het geweten: *Jrd. IV*, 34
stomp op zijn behangsel, klap op zijn wang: *Jrd. IV*, 239
stoofie, harmonica: *Jrd. IV*, 66
stootje, inbraak: *Jrd. IV*, 287; *met een - ben je bink*, roof hem, met een slag ben je klaar: *Jrd. IV*, 403
straffetoerder, voddenraper: *Jrd. IV*, 273
streeptrekker, bedrieger: *Jrd. IV*, 448
stroobakkie, kwasterige vent: *Jrd. IV*, 241
stroppie, das: *Jrd. IV*, 221
stukke-jèk, losse jak: *Jrd. I*, 23
sweet, koffie: *Jrd. II*, 329
sybebelajum, privaat: *Jrd. IV*, 203

tabak, genoeg: *Jrd. IV*, 190; - *hebben*, genoeg van iets hebben: *Jrd. III*, 12; -*van hebben*, genoeg van hebben: *Jrd. IV*, 22
tabee, gegroet, goedendag: *Jrd. IV*, 227
tafel-timtim, mooi zilverwerk; hier 'het voornaamste': *Jrd. IV*, 304
takke: de -, een dwaze vloek: *Jrd. III*, 80
talhoutjes, breekijzers: *Jrd. IV*, 125
talletje haring, ton haring: *Jrd. I*, 208
tamp, woedeverminking (niet nader aan te duiden): *Jrd. IV*, 55
tandel, sleutel: *Jrd. IV*, 291
tangen, handen: *Jrd. I*, 308
tapijtje, (winter)jas: *Jrd. II*, 496; *IV* , 292
taskefée, kop koffie: *Jrd. IV*, 226
taun: op de -, op de toon: *Jrd. I*, 345
teeërie, theorie: *Jrd. IV*, 88
teken, luizen: *Jrd. III*, 461
tekkelen, in zwenk uitzwaaien boven het plat: *Jrd. IV*, 135
temeije-spiese, bordeel: *Jrd. IV*, 409
teméje, meid van de vlakte: *Jrd. II*, 366
tènde, tanden: *Jrd. I*, 365
tengels, vingers: *Jrd. I*, 307; *II* , 357
tent, huis, vertrek: *Jrd. IV*, 297
tetterig, suffig: *Jrd. IV*, 207
teut, dronken: *Jrd. IV*, 261
Tichel, Tichelstraat: *Jrd. IV*, 64
tiejeis, grote brandkast: *Jrd. IV*, 285, 290; *tiejeisjes*, brandkasten: *Jrd. IV*, 194
tiejeiskraak, brandkastinbraak: *Jrd. IV*, 287, 294
tiejeispeeser, brandkastinbreker: *Jrd. IV*, 291
tiet, buidel met geld, eigenlijk goedgevulde portefeuille: *Jrd. III*, 462
tift, drank: *Jrd. IV*, 306
tik met bengel, horloge met ketting: *Jrd. II*, 420; *IV* , 479
tikken: roode ruggetjes te -, bankjes van duizend te stelen: *Jrd. IV*, 284; *kerels van-den-haak-tikken*, kerels overvallen: *Jrd. IV*, 407
tiklappie, menselijk hart: *Jrd. III*, 57
tik-lebabber, opstopper: *Jrd. I*, 346
til, verzamelpunt voor misdadigers: *Jrd. II*, 420
timme, ransel: *Jrd. I*, 362; *IV* , 186
tippelaar op klompen, lafaard: *Jrd. II*, 459; *IV* , 477
tippelaarster, lichtekooi: *Jrd. IV*, 401
tippelant, makkelijk te vangen, te misleiden: *Jrd. IV*, 118
tippelen, op de baan lopen: *Jrd. I*, 43; *onder de klok* -, geslachtelijk ziek zijn: *Jrd. II*, 387

tippelsjikse, een lichtekooi die overal kruist: *Jrd. IV*, 476
tiptop, fotografie van pasgetrouwde paartjes: *Jrd. IV*, 68
tjoekels, honden: *Jrd. III*, 126, 406, 411
tjompen, verdrinken: *Jrd. IV*, 141, 161, 480
toetser, handlanger, eigenlijk bij zakkenrollers: *Jrd. IV*, 459
tof, goed: *Jrd. IV*, 403; *hou je* -, hou je goed: *Jrd. I*, 24; *toffe jadmoos*, gelukkige handgift: *Jrd. I*, 71; *toffe Kee*, beste Kee: *Jrd. I*, 342; - *schobbertje*, fel baasje:

Jrd. I, 376; *toffe tip*, malle kerel: *Jrd. IV*, 476
tong inrollen, sterven: *Jrd. IV*, 35
toon: op den -, dansen: *Jrd. IV*, 48. 55
toppie, hoedje: *Jrd. III*, 186; *z'n* -, zijn kop: *Jrd. I*, 362
tor, meid: *Jrd. IV*, 484; *treife* -, onreine lichtekooi: *Jrd. IV*, 427
torntoe, een kleine inspectie: *Jrd. III*, 189
trammelan, lawaai: *Jrd. IV*, 96
trappertjes, schoenen: *Jrd. II*, 36; *III* , 185
trechters, oren: *Jrd. II*, 387
tredderikkers, schoenen: *Jrd. I*, 427; *II* , 396
trederikken, schoenen: *Jrd. IV*, 241
treiter-tippelaar, broodrover: *Jrd. IV*, 228
treitertje, krentenmikje: *Jrd. II*, 417
trip, kwast: *Jrd. II*, 430; tocht: *Jrd. III*, 170
troggelaar, bedelaar: *Jrd. IV*, 278
trommel: hou je -, hou je mond: *Jrd. I*, 26
trut van Hamburg, sufkop: *Jrd. IV*, 60
tuimel, raam: *Jrd. II*, 395
turftrekker, zakkenroller: *Jrd. II*, 397; *IV* , 474
Turksche tafelschel, lichtekooi: *Jrd. III*, 27

uitknijsen, uitkijken: *Jrd. IV*, 103
uitlenzen, uitkijken, loeren: *Jrd. II*, 389
uitloeken, afzien: *Jrd. II*, 115
uitmiggelen, uitlachen: *Jrd. IV*, 232
uitsmijter, sterke kerel die twistmakers het lokaal uitwerpt: *Jrd. II*, 23
uppie, eentje: *Jrd. I*, 409

vaartje, verzonnen praatje, smoesje: *Jrd. IV*, 193, 435
vaatje zuur, (bedoeld: zuur bier) blauwkous: *Jrd. IV*, 148
vadermoordertje, boordje: *Jrd. IV*, 241
val, huis (voor inbraak): *Jrd. IV*, 194, 484; *de - opengekiend*, het huis, voor beroving bestemd, makkelijk met valse sleutels bewerkt: *Jrd. IV*, 285; *de - rijp gemaakt*, de inbraak overlegd: *Jrd. IV*, 105; *de - zou rijpen*, de inbraak zou lukken: *Jrd. IV*, 284
val effe neer, ga zitten: *Jrd. III*, 491
valletje open, een gelegenheid tot stelen: *Jrd. IV*, 199
vazelaar, valsspeler: *Jrd. II*, 328
veemsteker, ring: *Jrd. II*, 312
velletje, overjas: *Jrd. I*, 146
verbruggen, belenen, verkopen: *Jrd. I*, 145; *IV* , 118
verbuizen: verbuist al zijn schrappies, verzuipt al zijn hebben en houwen: *Jrd. IV*, 427
verkleffer, verklikker: *Jrd. II*, 117; *III* , 130; *IV* , 179
verkleumen, sterven: *Jrd. IV*, 320
verknoester, verrader: *Jrd. III*, 176
verknoezer, verrader: *Jrd. IV*, 287
verlinken, misleiden, bedriegen: *Jrd. I*, 148; *IV* , 21, 456
vernollen, insluiten: *Jrd. IV*, 437; *vernolde knar*, toegemetselde kop: *Jrd. IV*, 471
verpieren, van de hand doen: *Jrd. IV*, 473
verschieren, verdienen: *Jrd. IV*, 472
verschud: in - gaan, worden gearresteerd: *Jrd. II*, 443
verschut, betrapt, betrapping: *Jrd. III*, 425; *IV* , 295, 441; meegenomen: *Jrd. III*, 175; *in* -, gevangen: *Jrd. IV*, 229; - *gaan*, gevangen genomen worden: *Jrd. IV*, 436; *in - gaan*, gevangen worden: *Jrd. IV*, 184; *kregen zij* -, werden zij betrapt: *Jrd. IV*, 197
verslapen, door de hitte geslonken, braakt de aal haar aas uit: *Jrd. IV*, 72
versliegeraar, spion: *Jrd. IV*, 424
versliegeren, verraden: *Jrd. IV*, 123

versneezen, verpatsen: *Jrd. III*, 406
verstajem, verstand: *Jrd. II*, 169
verstaufe: kenne -, kunnen verduwen: *Jrd. I*, 64
verzuiper, die slachtoffers, bij verzet, in het water tjompt: *Jrd. IV*, 418
vierhoek, bedstee: *Jrd. I*, 97

vin deur d'r test, barst door haar hoofd: *Jrd. II*, 445
vingers: drie - in een benauwd hart, het laatste van iemand wegstelen: *Jrd. IV*, 224; *vijf - in de benauwigheid*, stelende hand: *Jrd. IV*, 203
vinkendresseur, zakkenroller: *Jrd. IV*, 229
vinkenpeezer, zakkenroller: *Jrd. IV*, 437
vinkie, portemonnee, maar ook: beginneling: *Jrd. IV*, 191
vinkje, portemonnee: *Jrd. IV*, 301
violen: laten -, laten begaan: *Jrd. IV*, 186
vlag, goedkoop merk sigaretten: *Jrd. IV*, 466
vlammen op een niesse, verzot zijn op een meid: *Jrd. IV*, 409
vlerk, arm: *Jrd. IV*, 295
vlet, klein roeibootje: *Jrd. I*, 125
vlotschuit, oude overhaal: *Jrd. IV*, 9
voerderij, scherp gekscheren: *Jrd. IV*, 454
voeren, voor de gek houden, bespotten: *Jrd. I*, 75; *II* , 250, 458; *IV* , 475
vogeltje veeren knippen, iemand beroven: *Jrd. IV*, 483
vol, diefstal: *Jrd. IV*, 118
vonk, lantaarn; lamp: *Jrd. IV*, 293
vonkertje, kacheltje: *Jrd. I*, 148; *III* , 187
voogd: den - pressen, schunnigheden bedrijven: *Jrd. IV*, 429
voorburgje, lichtgekleurde jenever, jenever met een scheut elixer: *Jrd. IV*, 306, 447
voortippelen, voorkomen: *Jrd. IV*, 305
vrachtkarretje, vrouwtje: *Jrd. III*, 172
Vredenburgh, katholiek gesticht voor oude vrouwen, vlak bij het Spooksteegje: *Jrd. IV*, 440
vrijer, slachtoffer: *Jrd. IV*, 455
vrijzetten, bekende truc bij souteneurs die hun vrouwen willen sparen en toch verdienen: *Jrd. IV*, 410
vrijzetter, een man die een vrouw zogenaamd 'bevrijdt': *Jrd. II*, 372
vrouw die in pijn ligt, in arbeid bij een kraam: *Jrd. IV*, 74
vrouwen met marktmandjes, vrouwen onder het volk die ter markt op klanten azen: *Jrd. IV*, 43

W. en B., zeggen de gevangenen voor de straf: alleen op water en brood: *Jrd. IV*, 359
waffel, mond: *Jrd. IV*, 23, 25
waffelen, smoezen: *Jrd. IV*, 23
wagensmeer, klappen: *Jrd. II*, 23
wasch je nou, hoepel op: *Jrd. IV*, 35
waspit, Jordaans meisje van de vroegere waskaarsenfabriek: *Jrd. I*, 9; *IV* , 241
wees, spion: *Jrd. II*, 23
wegmaaien, snel lopen: *Jrd. IV*, 133
Westerstraat, groot politiebureau: *Jrd. IV*, 63
wezen, rechercheurs: *Jrd. IV*, 100
widesse, uitgeslapen: *Jrd. II*, 107
wieberig, vluchten, ontsnappen: *Jrd. II*, 117; *IV* , 97, 199; - *maken*, uit de voeten maken: *Jrd. II*, 467; *III* , 158
wiedes, nogal glad: *Jrd. IV*, 195
wijspen, wijsvinger: *Jrd. II*, 312
Willembeis, Willemstraat: *Jrd. IV*, 20
Willembeisers, Willemstraters: *Jrd. IV*, 48
wintervliegen, sneeuwvlokken: *Jrd. IV*, 33
wippen, iets meester worden: *Jrd. III*, 148
wipper, raam, ruit: *Jrd. II*, 327; *IV* , 291
woafel, klap: *Jrd. I*, 396
wolletje, deken: *Jrd. IV*, 360
wolver, goedkoop: *Jrd. IV*, 471

wormen steken, in het graf zakken: *Jrd. I*, 149
Woud, Vondelpark: *Jrd. IV*, 324

zak: mijn - opblazen, ik heb maling aan je: *Jrd. IV*, 15
zakdoekje, revolver: *Jrd. IV*, 191
zamenetje, sigaretje: *Jrd. II*, 494
Zaterdagavond-houden, vrijen: *Jrd. IV*, 139
Zebedeus, hier 'sufferd': *Jrd. IV*, 154
zeep, dronken: *Jrd. IV*, 228
zeeperd, slag: *Jrd. IV*, 63, 438
zeeveren, stelen: *Jrd. IV*, 96

zenen, klappen: *Jrd. I*, 62
zet: in een - en een wet, in een ommezien: *Jrd. IV*, 226
zeventandje, inbraaksleutel van Engels model: *Jrd. IV*, 437
zitterik, stoel: *Jrd. II*, 300; *III* , 118; *IV* 139; achterdeel: *Jrd. IV*, 95
zoetelel, hoer: *Jrd. IV*, 229
zog, koffie: *Jrd. IV*, 436
zonnetje, dievenlantaarn: *Jrd. IV*, 203
zwaai, stuk dobbel-kinderspeelgoed, van plankjes waarop ijzeren ringetjes los zwaaien: *Jrd. I*, 70
zware jongen, erge misdadiger: *Jrd. IV*, 118
zwarte diamant, vermoede buit: *Jrd. IV*, 293
zwellen: wat zwel jij, wat zet je je krop op: *Jrd. II*, 326
zwellers, verwaande, autoritaire lui: *Jrd. IV*, 303
zweltje, branielurk: *Jrd. II*, 443
zwerver, paraplu: *Jrd. III*, 36, 122
zweven, aan de haal gaan: *Jrd. IV*, 199
zwijntjes zeeveren, fietsen stelen: *Jrd. IV*, 102
zwikken en miesemausen, kaartspelen: *Jrd. IV*, 146
zwir linkies, kijk uit: *Jrd. II*, 327

Eindnoten:

409* Moormann gaf dit materiaal als aanhangsel, omdat hij, blijkens aantekeningen, niet helemaal zeker was of het wel altijd om Bargoens ging. Het handgeschreven materiaal van Moormann bestond uit een woordenlijst, geordend per deel en per pagina; het begon bijvoorbeeld met deel I, pag. 5:
pag. 5. · Bloàdjes = handen.
pag. 5. · leindertje = hier bedoeld: aal aan lijntjes gevangen.
pag. 5. · faànkoppe = fijnkoppen, soort fijne aal.
Deze woordenlijst staat aldus afgedrukt in de verschillende delen van de *Jordaan*, in deel I achterin, in de delen II, III en IV in de vorm van voetnoten onderaan de pagina's. Het afdrukken van de lijst op deze wijze leek niet zo zinvol: de lijst is in de boeken te vinden, en woorden zijn op deze wijze niet terug te vinden. Daarom geef ik de lijst hier in alfabetische volgorde, met bron(nen) en paginanummer(s). Ik heb de lijst volgens de gebruikelijke lexicografische principes opgesteld; woorden die meer dan eens voorkwamen, zijn samengevoegd (maar spelvarianten zijn als apart trefwoord opgenomen), uitdrukkingen en afleidingen zijn onder de hoofdwoorden opgenomen, etc.

410* Lees *mollige?*

Lijst van verkorte boektitels[411*]

Van de slechts een enkele keer aangehaalde werken is de volledige titel in een noot gegeven.

Avé-Lallemant - Fr. Chr. B. Avé-Lallemant, *Das deutsche Gaunerthum in seiner social-politischen, literarischen und linguistischen Ausbildung zu seinem heutigen Bestande*. Leipzig; deel I en II: 1838; deel III en IV: 1862.

Bischoff, *Wtb.* - Dr. Erich Bischoff, *Wörterbuch der wichtigsten Geheim- und Berufssprachen*. Leipzig z.j.

De Boeventaal - *De Boeventaal. Zakwoordenboekje van het Bargoensch, of de taal van de jongens van de vlakte; in woorden en zinnen alphabetisch gerangschikt*. Met een voorwoord van W.L.H. Köster Henke. Dockum 1906.

Bonaventura Vulcanius - Bonaventura Vulcanius, *De Literis et Lingua Getarum sive Gothorum*. Editore Bon. Vulcanio Brugensi. Lugduni Batavorum 1597.

Bronnenboek - zie Moormann, *Bronnenboek*.

***Cartouche* 1731** - *Cartouche, of de Gestrafte Booswigt uyt het Fransch in Nederduitsche Vaerzen nagevolgt*. Amsteldam 1731. Aanhangsel, p. 1-38.

Creemers, *Aanteekeningen* - Ch. Creemers, *Aanteekeningen over het dorp Stramproy*. Roermond 1871.

Dirks, *Geschiedk. Onderz.* - Mr. J. Dirks, *Geschiedkundige Onderzoekingen aangaande het verblijf der Heidens of Egyptiërs in de noordelijke Nederlanden*. Utrecht 1850.

Dirkcs, *Nieuwe Bouwstoffen* - Mr. J. Dirks, 'Nieuwe Bouwstoffen voor de Geschiedenis van het verblijf der Heidens of Egyptiërs in Nederland'. In: *Bijdragen voor de Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde*, verzameld door Mr. Is. An. Nijhoff, p. 271-284. Arnhem 1856.

Endepols, *Groenstraat* - Dr. J. Endepols, 'Groenstraat-Bargoens', *De Nieuwe Taalgids* XVIII, p. 172-198. Groningen 1924.

Van Ewsum-Kluyver, *Glossaire* - A. Kluyver, 'Un glossaire tsigane du seizième siècle'. *Journal of the Gypsy Lore Society*, October 1910. Liverpool 1910.

Feist, *Stk. d.J.* - Dr. Sigmund Feist, *Stammeskunde der Juden. Die jüdischen Stämme der Erde in alter und neuer Zeit*. Leipzig 1925.

Finck, *Mémoires* - N. Finck, *Mémoires de l'Académie de Pétersbourg*. 8e série, 1907.

De Geheimtalen I - zie Moormann, *De Geheimtalen I*.

Van Ginneken, *Handb.* I, II - Dr. Jac. van Ginneken s.J., *Handboek der Nederlandsche Taal. De sociologische structuur*, 2 delen. Met medewerking van Willem Kea s.J. Nijmegen 1913-1914.

De Goeje, *Mémoire* - M.J. de Goeje, *Mémoire sur les migrations des Tsiganes à travers l'Asie*. Leiden 1903.

De Goeje, *Zigeunerwoorden* - M.J. de Goeje, 'Zigeunerwoorden in het Nederlandsch', in: *Album Kern. Opstellen geschreven ter eere van Dr. H. Kern hem aangeboden door vrienden en leerlingen op zijn zeventigsten verjaardag*. Leiden MDCCCCIII, p. 25-26.

Grelman, *Geschiedk. Verh.* - H.M.G. Grelman, *Geschiedkundige Verhandeling over de Heidens*. Volgens de tweeden vermeerderden druk overgezet. Dordrecht MDCCXCI.
Günther, *Gaunersprache* - L. Günther, *Die deutsche Gaunersprache*. Leipzig 1919.
Van Hasselt, *Geld. Oudh.* - *Geldersche Oudheden, verzameld door Mr. G. van Hasselt*. Eerste deel, Arnhem 1806. (Slechts één deel verschenen.)
Van Hasselt, *Stof* - G. van Hasselt, *Stof voor eene Geldersche Historie der Heidenen*. Arnhem 1805.
Houben, *Leitfaden* - Heinrich Houben, *Leitfaden zum Krämerlatein genannt Henese-Fleck*. Breyell 1913.
Jaarboek 5674 - *Jaarboek van 5674 (1913-1914)*, uitgegeven door de centrale organisatie voor de religieuze en moreele verheffing der Joden in Nederland. Amsterdam 5673 / 1913.
Ješina - P. Josef Ješina, *Román̆i Čib oder die Zigeuner-Sprache*. (Dritte vermehrte Auflage; erste deutsche Ausgabe.) Leipzig 1886.
Kiliaan - *Etymologicum Teutonicae Linguae: sive Dictionarium. Teutonico-Latinum ... Studio et Opera Cornelii Kiliani Dufflaci. Editio tertia, prioribus auctior et correctior*. Antverpiae, MDXCIX.
Kluge, *Rotwelsch* - Friedrich Kluge, *Rotwelsch. Quellen und Wortschatz der Gaunersprache und der verwandten Geheimsprachen I. Rotwelsches Quellenbuch*. Strassburg 1901. (Het tweede deel is niet verschenen.)
Koenen, *Gesch. d.J.* - Mr. H.J. Koenen, *Geschiedenis der Joden in Nederland*. Utrecht 1843.
Ter Laan, *Gron. Wdb.* - K. ter Laan, *Nieuw Groninger Woordenboek*. Groningen, Den Haag 1924-1929.
Lorédan Larchey, *Dictionnaire arg. par.* - Lorédan Larchey, *Dictionnaire historique, étymologique et anecdotique de l'Argot parisien*. Paris 1872.
Lorédan Larchey, *Dict. hist.* - Lorédan Larchey, *Dictionnaire historique d'Argot*, dixième édition. Paris 1889. (Voortzetting en uitbr. van: *Dictionnaire arg. par.*)
Lorédan Larchey, *Nouveau supplément* - Lorédan Larchey, *Nouveau supplément du dictionnaire d'Argot, avec le vocabulaire des chauffeurs de l'an VIII et le répertoire du Largongi*. (Ce dernier supplément annule tous les autres.) Paris 1889.
Liber vagatorum - *Der Fielen, Rabauwen, oft der Schalcken Vocabulaer*. Ghedruct Thantwerpen bij Jan de Laet in die Knape. Anno M.D.LXIII.
Loewe, *Spr. d.J.* - Heinrich Loewe, *Die Sprachen der juden*. Köln 1911.
Van Loon, *Placaet-boek* - *Groot Gelders Placaet-boeck*. Deel I: Nijmegen 1701; deel II: Nijmegen 1703; deel III: Arnhem 1740. De beide eerste delen 'by-een versamelt en uytgegeven' door W. van Loon; deel III door H. Cannegieter.
Meijling, *A.L.* - Herman Meijling, 'Een esbatement van VI Personagiën, waaronder Alit en Lijsbith', in: *Esbatementen van de Rode Lelije te Brouwershaven*, academische dissertatie, Utrecht 1946 (niet in de handel).
Meijling, *G. en P.* - Herman Meijling, 'Mer gheluck ende Heer Profijt', in: *Esbatementen van de Rode Lelije te Brouwershaven*, academische dissertatie, Utrecht 1946 (niet in de handel).

Meisinger, *Rappenau* - Othmar Meisinger, 'Die hebräischen Fremdwörter der Rappenauer Mundart'. *Zeitschrift für hochdeutsche Mundarte*, I p. 172, vlgg. Heidelberg 1900.
Mendels, *Joodsche Gemeente* - Dr. I. Mendels, *De joodsche gemeente te Groningen;* 2de druk. Groningen 1910.
Michel, *Études* - Francisque-Michel, *Études de philologie comparée sur l'Argot et sur les idiomes analogues parlés en Europe et en Asie*. Paris 1856.
Mieses, *Die Entstehungsursache* - Matthias Mieses, *Die Entstehungsursache der jüdischen Dialekte*. Wien 1915.
Mieses, *die Jidd. Spr.* - Matthias Mieses, *Die Jiddische Sprache. Eine historische Grammatik des Idioms der integralen Juden Ost- und Mitteleuropas*. Berlin-Wien 1924.
Miklosich, *Denkschriften* - F. Miklosich, *Denkschriften der Wiener Akademie*. Bnd. 26-31, 1877-1880.
Moormann, *Brg. 18de eeuw* - J. Moormann, 'Bargoensch uit het midden der achttiende eeuw'. *Tijdschrift voor Taal en Letteren*, deel XV, p. 241-278; deel XVI, p. 38-71. Tilburg 1927, 1928.
Moormann, *Brg. v. Maastricht* - J. Moormann, 'Het Bargoensch van Maastricht'. *Tijdschrift voor Taal en Letteren*, deel X, p. 159-232. Tilburg 1922.
Moormann, *Bronnenboek* - J.G.M. Moormann, *De Geheimtalen II: Bronnenboek*. Zutphen 1934.
Moormann, *De Geheimtalen I* - J.G.M. Moormann, *De Geheimtalen, een studie over de geheimtalen in Nederland, Vlaams-België, Breyell en Mettingen*. Zutphen 1932.
Moormann, *De Kramertalen* - J. Moormann, 'De Kramertalen. Een vergelijkende geheimtaalstudie'. *Tijdschrift voor Taal en Letteren*, deel XVIII, aflevering I, II, IV, p. 49-83; 121-149; 233-266. Tilburg 1930.
Moormann, *Losche Nekôdesch* - J. Moormann, 'Losche Nekôdesch, een Limburgsche geheimtaal'. *Tijdschrift voor Taal en Letteren*, deel X, p. 26-42; p. 68-87. Tilburg 1922.
Moormann, *Louter Lekoris* - J. Moormann, 'Louter Lekoris, een levende geheimtaal'. *Tijdschrift voor Taal en Letteren*, deel VIII, p. 235-239; p. 306-333; deel IX, p. 64-80; p. 119-131. Tilburg, 1920, 1921.
Moormann, *Verwoert* - J. Moormann, 'Bargoensch uit het midden der negentiende eeuw'. *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde*, deel XLV, aflevering 2 en 3, 1926.
Niceforo - Alfredo Niceforo, *Le Génie de l'Argot. Essai sur les langages spéciaux, les argots et les parlers magiques*. Paris MCMXII.
Nieuwenhuis, *Mijn verblijf* - *Mijn verblijf in de gemeenschappelijke en afgezonderde Gevangenis en eenige Beschouwingen over die beide inrigtingen beschreven door een ontslagen gevangene en medegedeeld door Mr. C.J.N. Nieuwenhuis*. Utrecht 1858.
Nijhoff, *Gedenkwaardigheden* - Mr. Is. An. Nijhoff, *Gedenkwaardigheden uit de geschiedenis van Gelderland door onuitgegeven oorkonden opgehelderd en bevestigd*. Zes delen. Arnhem en 's-Gravenhage 1830-1875.
Overijssel - *Overijssel*. Deventer 1931. Bijdrage van Jac. Zwarts: 'De Joden in Overijssel', p. 957-973.

Pol. en Voorz., *Het Joods in N.* - J.L. Voorzanger en J.E. Polak, *Het Joodsch in Nederland*. Amsterdam 1915.
Popp Serboianu, *Tsiganes* - C.J. Popp Serboianu, *Les Tsiganes. Histoire-Ethnographie-Linguistique-Grammaire-Dictionnaire*. Paris 1930.
Prins, *Marranen* - Mr. J. Prins, *De vestiging der Marranen in N. Nederland in de 16de eeuw*. Amsterdam 1927.
Querido, *Jordaan* - Is. Querido, *De Jordaan: Amsterdamsch epos*, Amsterdam. Vier delen: deel I: *De Jordaan* (1912); deel II: *Van Nes en Zeedijk* (1915); deel III: *Manus Peet* (1922); deel IV: *Mooie Karel* (1925). Afgekort tot *Jrd. I, II, III, IV*.
Rutten, *Bijdrage* - Aug. Rutten, *Bijdrage tot een Haspengouwsch Idioticon*. Antwerpen 1890.
Sainéan, *Argot ancien* - Lazare Sainéan, *L'argot ancien (1455-1850), ses éléments constitutifs, ses rapports avec les langues secrètes de l'Europe meridionale et l'argot moderne*. Paris 1907.
Sainéan, *Essai* - Lazare Sainéan, 'Essai sur le Judéo-Allemand et specialement sur le dialecte en Valachie'. *Mémoires de la Société de Linguistique de Paris*, 1903, p. 90-176.
Sainéan, *Sources* - L. Sainéan, *Les sources de l'argot ancien. Tome premier: des origines à la fin du XVIIIe siècle. Tome deuxième: le dix-neuvième siècle (1800-1850)*. Paris 1912.
Schwob, *Étude* - Marcel Schwob et Georges Guieysse, 'Étude sur l'argot français'. *Mémoires de la Société de Linguistique de Paris*. Tome septième. Paris 1889. p. 33 vlgg.
De Seyn-Verhougstraete, *Brg. v. Roeselare* - H. de Seyn-Verhougstraete, 'Het Bargoensch van Roeselare'. Een bijvoegsel aan Is. Teirlincks *Woordenboek*. Roeselare 1890.
Da Silva Rosa, *Gesch. der Port. Joden* - J.S. da Silva Rosa, *Geschiedenis der Portugeesche Joden te Amsterdam 1593-1925*. Amsterdam 1925.
The Slang Dictionary - *The Slang Dictionary. Etymological, Historical, and Anecdotal*. A new edition. London 1891. (Zonder de naam van de schrijver.)
Slijper, *Bekattering* - E. Slijper, 'Bekattering'. *De Nieuwe Taalgids* X. Groningen 1917.
Sloet, *Bijdrage* - Mr. L.A.J.W. baron Sloet, 'Bijdrage tot de Geschiedenis der Heidenen in Gelderland'. In: *Bijdragen voor de Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde verzameld en uitgegeven door Is. An. Nijhoff*. Deel V, p. 93-114. Arnhem 1847.
Von Sowa, *Wtb.* - Rudolf von Sowa, *Wörterbuch des dialekts der deutschen Zigeuner*. Serie: *Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes*. Bnd. XI, no. 1. Leipzig 1898.
Spengler, *Wtb.* - F.R. Spengler, *Dissertatio Historio-Juridica de Cinganis sive Zigeunis*. Lugduni Batavorum MDCCCXXXIX.
Stüve, *Die Tiöttensprache* - Louis Stüve, *Die Geheimsprachen insbesondere die Tiöttensprache, genannt Bargunsch oder Humpisch*. Recke i. Westf. 1923.
Tal, *Jood en Jodendom* - Justus Tal, *Jood en Jodendom in Christen-omgeving*. Rotterdam 1916.
Teirlinck, *Wdb.* - Is. Teirlinck, *Woordenboek van Bargoensch (dieventaal)*. Roeselare 1886.

Timmermans, *Argot parisien* - A. Timmermans, *l'Argot parisien. Son vocabulaire complet, ses origines, son étymologie comparée, son esprit, ses moeurs*. Paris 1922.
Van de Venne, *Tafereel* - Adr. van de Venne, *Tafereel van de Belacchende Werelt, en deszelfs geluckige Euwe, Goet Rondt, Met bij-gevoegde Raedsel-Spreucken, aen-gewesen in de Boer-Achtige Eenvoudigheyt, op de Haegsche Kermis*. 's-Gravenhage 1635.
Wagner, *Die Litteratur* - Jos. Maria Wagner, *Die Litteratur der Gauner- und Geheimsprachen seit 1700. Ein bibliographischer Versuch*. Aus Dr. Julius Petzholdt's 'Neuer Anzeiger für Bibliographie und Bibliothekwissenschaft' Jahrg. 1861 besonders abgedruckt. Dresden 1861.
Von Wartburg, *Vom Wesen* - W. von Wartburg, 'Vom Wesen und Ursprung des Argot'. *Germanisch-Romanische Monatsschrift* XVIII, p. 376-384. Leipzig 1930.
Winkler, *Dialecticon* - Johan Winkler, *Algemeen Nederduitsch en Friesch Dialecticon*. Deel II. 's-Gravenhage 1874.
Von Wlislocki, *Die Sprache* - Dr. Heinrich von Wlislocki, *Die Sprache der transsilvanischen Zigeuner*. Leipzig 1884.
Zwarts, *Hoofdst.* - Jac. Zwarts, *Hoofdstukken uit de Geschiedenis der Joden in Nederland*. Zutphen 1929.
Van Zuiden, *De Hd. J. in 's-Gravenhage* - D.S. van Zuiden, *De Hoogduitsche joden in 's-Gravenhage van af hunne komst tot op heden*. Den Haag 1913.

Eindnoten:

411* Uit Moormann, *De Geheimtalen* I, met enkele toevoegingen uit het nagelaten deel III.

Redactionele afkortingen[412*]

aant.	aantekeningen	no.	nummer
afl.	afleiding	nom. ag.	nomen agentis,
Aram.	Aramees		zelfstandig naamwoord
a.w.	(het) aangehaalde werk		dat degene noemt die
Barg.	Bargoens		een handeling verricht,
bet.	betekenis, betekent		zoals *bakker*
bijw.	bijwoord	o.	onzijdig
bnw.	bijvoeglijk naamwoord	o.a.	onder andere(n)
bv.	bijvoorbeeld	oorspr.	oorspronkelijk
d.i.	dit is	p.	pagina
dial.	dialect	pers.	persoon
e.a.	en andere(n)	pers. vnw.	persoonlijk
e.o.	en omstreken		voornaamwoord
enk.	enkelvoud	resp.	respectievelijk
enz.	enzovoort	s.v.	sub voce, onder het/dat
etc.	etcetera		woord
fig.	figuurlijk	t.a.p.	ter aangehaalder plaatse
Fr.	Frans	telw.	telwoord
Hebr.	Hebreeuws	vgl.	vergelijk
hs.	handschrift	vlg(g).	en volgende
i.p.v.	in plaats van	vnw.	voornaamwoord
i.v.	in voce, op dat woord	vr.	vrouwelijk
Jd.	Joods (Jiddisch)	vs.	vers, verzen
jrg.	jaargang	Wdb.	woordenboek
l.c.	loco citato, op de	wsch.	waarschijnlijk
	aangehaalde plaats	ww.	werkwoord
lett.	letterlijk	zgn.	zogenoemd
m.	mannelijk	z.h.	in bron 57 voor: Zuid-
m.i.	mijns inziens		Holland
Mnl.	Middelnederlands	Zig.	Zigeuners, Zigeunertaal
mv.	meervoud	znw.	zelfstandig naamwoord

Eindnoten:

412* Niet gepubliceerd in Moormann; alleen door Moormann gebruikte afkortingen zijn opgenomen, niet de afkortingen uit citaten.

Noten

*NB. De noten die op * eindigen, zijn noten van de redactie en niet van Moormann*

Woordregisters

Er zijn drie woordregisters: 1. Geheimtaal - Nederlands, 2. Nederlands - Geheimtaal en 3. een thematische samenvatting van de Nederlandse ingangen van het register Nederlands - Geheimtaal. Voor nadere uitleg zie de inleidingen van ieder register.

Register Geheimtaal - Nederlands

Inleiding

Het register Geheimtaal - Nederlands (een kleine 10.000 items) bevat alle Nederlandse geheimtaalwoorden uit de drie delen van Moormanns boek, plus een groot aantal daarmee gevormde verbindingen en uitdrukkingen. Niet opgenomen zijn woorden uit talen waaruit de geheimtaalwoorden afkomstig zijn of waarmee ze worden vergeleken. Door Moormann afgewezen vormen en betekenissen zijn, voorzien van een *[†]*, opgenomen omdat Moormann signaleert dat geheimtaalverzamelaars de fouten van elkaar overschrijven, waardoor deze in de literatuur blijven rondspoken. Bij afgewezen vormen is nooit de betekenis toegevoegd. Woorden of betekenissen waarvan Moormann de juistheid betwijfelt, zijn gemarkeerd door *[?]*. Woorden uit het Henese Fleck en de Tiöttensprache (gemarkeerd als *[HF]* respectievelijk *[T]*) vormen een eigen ingang, ook wanneer vorm en/of betekenis identiek zijn aan Nederlandse geheimtaalwoorden; in dat geval hebben de ingangen geen homoniemaanduiding gekregen.

Bron 60, het aanhangsel met woorden uit Israël Querido's epos *De Jordaan*, is niet volledig in het register verwerkt, omdat de lijst door Moormann niet is ontdaan van niet-geheimtaalwoorden. De talrijke voorbeelden van Amsterdams dialect (*aàser* ‘ijzer’), Standaardnederlands (*vlet* ‘roeiboot’) en specifiek op *De Jordaan* betrekking hebbende annotaties (*Sekkie Neus* ‘oude beruchte straatventer uit de Jordaan’) zouden de doorzichtigheid van het register schaden. Alleen opgenomen zijn woorden die ook elders in Moormanns boek voorkomen. Omdat de Queridolijst natuurlijk ook wel nieuw geheimtaalmateriaal bevat, kan het de moeite lonen deze lijst afzonderlijk te raadplegen.

In principe zijn alle spelling-, uitspraak- en vormvarianten apart opgenomen in het register, behalve wanneer ze alfabetisch direct op elkaar volgen. Dat is gedaan om het aantal paginaverwijzingen hanteerbaar te houden - wanneer alle varianten bijeengeplaatst waren, zou het aantal verwijzingen in sommige gevallen erg groot worden -, maar ook omdat in lang niet alle gevallen duidelijk is of er inderdaad sprake is van een spelling- of vormvariant. Het grote aantal varianten is verklaarbaar uit het gegeven dat de geheimtaalwoorden zijn opgetekend uit mondeling taalgebruik in verschillende tijden en streken, onder verschillende spellingregelingen en soms in een deels fonetische weergave (bron 24). Ter illustratie: het Romani-woord voor ‘hond’ verschijnt in onze geheimtalen in de varianten *joe-*

cher, joechert, joekel, joeker, joekert, jokker, sjoeker, tjoekel, tjoeker, het Jiddisch-Hebreeuwse woord voor ‘hond’ vinden we als *keilef, keilem, keilof, kellef, kielef, kie'ləf, kilef, kileff, kilfer, kilff, killeff*.

Geheel regelmatige en voorspelbare meervoudsvormen zijn niet afzonderlijk in het register opgenomen en worden ook niet vermeld. Is er met het meervoud iets bijzonders aan de hand, dan wordt dit als ingang opgenomen met een verwijzing naar het grondwoord; onder het grondwoord wordt de afwijkende meervoudsvorm genoemd (*feeme, feemen*[1] → *feem*[1]; *feme* → *feem*[1]; aldaar: *feem*[1] *(mv.: feeme, feemen, feme)*). Grondwoord en verkleinwoord zijn samengevoegd wanneer ze alfabetisch opeenvolgen, maar krijgen wanneer dit niet het geval is elk een eigen ingang met betekenisomschrijving - dit omdat de betekenis vaak enigszins uiteenloopt (*kiet* ‘huis’ - *kietje* ‘gevangenis’; bij *jat* ‘hand’ is de betekenis ‘schoen’ minder gebruikelijk, bij *jatje* is in dit boek ‘schoen’ de enige betekenis). Bij deelwoorden wordt verwezen naar de infinitief wanneer deze dezelfde betekenis heeft (*gescheft* → *scheften*); de deelwoordvorm wordt dan bij de infinitief vermeld (*scheften (gescheft)*). Er zijn echter nooit vormen gereconstrueerd: komt alleen het meervoud, verkleinwoord of deelwoord voor, dan geldt deze als ingang.

Homoniemen krijgen in het register een eigen ingang, betekenisnuances niet. Daarbij is het aantal homoniemen zo veel mogelijk beperkt en het begrip ‘betekenisnuance’ zo veel mogelijk opgerekt. Uitgangspunt voor de betekenisomschrijving zijn de betekenissen zoals die in de lijsten in het boek voorkomen. Wel zijn ze omgezet in moderne spelling, zijn hier en daar synoniemen samengevoegd, is de beschrijving waar nodig beknopter gemaakt, wordt misverstand voorkomen (‘op schildwacht staan’ i.p.v. ‘schilderen’) en zijn de verouderde eufemismen (‘cacare’) genormaliseerd. De redactie is echter zo licht mogelijk gehouden, zodat de in het boek gegeven betekenissen meestal letterlijk in het register zijn overgenomen. In de enkele gevallen waar de precieze betekenis niet uit de context is op te maken, is volstaan met omspelling, bijvoorbeeld bij *kaksougerte* ‘lorrige koopster’. Ter identificatie is waar nodig woordsoort en/of betekenistoelichting ([znw.] haar; [stofnaam] koper) toegevoegd. De betekenisnuances zijn losweg geordend van meer algemeen naar meer specifiek; dit bleek een duidelijker beeld op te leveren dan alfabetische rangschikking. Ter wille van de overzichtelijkheid is, zonder strenge systematiek, gewerkt met komma's en puntkomma's. Is een bepaalde betekenisnuance in het boek aanzienlijk zeldzamer dan andere, dan wordt deze gemarkeerd als ‘minder gebruikelijk’ (*[m.g.]*) - bijvoorbeeld bij het woord *kortjan*, dat elf keer voorkomt als ‘hooi’ en maar eenmaal als ‘gras’.

Het symbool → wordt gebruikt voor verwijzingen naar variante ingangen. Er zijn echter geen verwijzingen gemaakt naar alle spelling-, uitspraak- en vormvarianten, omdat het register hierdoor volledig overwoekerd zou raken. In principe zijn verwijzingen toegevoegd in de volgende gevallen: bij spellingvarianten met identieke uitspraak en betekenis (*lau, lauw, lou, louw*; *kwant, quant*); bij woorden die worden gespeld met *s* of *sj* (*sossem - sjossem*) dan wel met *sch, sj* of *sk* (*schoepen - sjoepen - skoepen*); bij woorden die slechts verschillen door de lengte van de klinker (*pooser - posser*); woorden met en zonder verlenging of samentrekking (*tinf - tinnef, treden - treen*); woorden waarin stemloze en stemhebbende medeklinker elkaar afwisselen

(*al'bəssə - al'pəssə, jofel - jovel*); woorden die wel of niet een stomme *e* of een *t* aan het eind van het woord krijgen (*mokkel - mokkele*; *knapper*[1] → *knappert*); woorden die wel of geen begin-*h* bezitten (*hoefteflikker - oefteflikker, Mokemholf - Mokem Olf*); en in een paar bijzondere gevallen, zoals de dialectgekleurde woorden die opduiken in enkele schetsjes (*gamelen - goamele, pruimer - prümert*). Nauwverwante maar iets meer verschillende woorden, zoals *keet- kit, bediene- mediene* krijgen geen verwijzing. Deze woorden zijn echter, aan de hand van hun betekenis, gemakkelijk op te sporen via het register Nederlands - Geheimtaal: wanneer u daar alle woorden voor 'huis' zoekt, vindt u onder andere *keet*[2]*, kiet* en *kit*.

De ingangen zijn vet gezet, betekenissen romein, verwijzingen cursief. Toelichtingen staan tussen bijbelhaken. De trefwoorden staan in de normale alfabetische volgorde, maar net als in de rest van het boek telt *ij* als *y*. Bijzondere fonetische tekens (*ɑ, ə, ɔ* etc.) zijn geplaatst als de 'gewone' letter (*a, e, o* etc). Verbindingen zijn automatisch gealfabetiseerd volgens het spatie- en leestekenonafhankelijk systeem; *bare snuffel* komt zo vóór *bar hochi, wejewerrig* vóór *w. en b*, en *bol van de keet* volgt niet direct op *bol*, maar staat tussen *bolten* en *bom*. Na een grondvorm volgen eerst de verbindingen waarin de grondvorm wordt voorafgegaan door een ander woord, en daarna in alfabetische volgorde de verbindingen die met de bewuste grondvorm beginnen, dus:

gajes
gajes: om -
gajes: om - brengen
gajes is pleite.

Verbindingen van bijvoeglijke en zelfstandige naamwoorden zijn opgenomen onder het bijvoeglijke naamwoord, dus *geel flepje, eerste mei* zijn te vinden onder *geel* respectievelijk *eerste*. De reden hiervoor is dat er vaak naast elkaar wel en niet aaneengeschreven woorden voorkomen, zoals *louwloene* en *louw loene, plattekit* en *platte kit, rooderug, rooierug* en *rooie rug*. Het leek handig voor de gebruiker om deze woorden bijeen te houden. Verder is in principe het normale zogenoemde 1-2-3-principe gehanteerd: verbindingen zijn te vinden onder het eerste zelfstandige naamwoord; ontbreekt dat, dan onder het eerste bijvoeglijke naamwoord; ontbreekt dat, dan onder het eerste (hoofd)werkwoord; en ontbreekt ook dat, dan onder het eerste bijwoord. Vandaar de ingangen: *aap: op den - hopen*; *afknapper geven, een*; *afdraaien: hem* -; en *immes: het is* - 'heus'. Er zijn uitzonderingen op het principe gemaakt, namelijk in die gevallen waar een verbinding logischerwijs onder een bepaald kernwoord gezocht wordt, bijvoorbeeld: *bekane: bou* - 'blijf hier' (niet onder *bou(wen)*) of *mol: hakt hem* - 'maak hem dood' (niet onder *hakken*).

Tot besluit een toelichting op verwijzingen naar bron 24 (p. 445-455). Deze bron is, in tegenstelling tot de andere bronnen, Nederlands-Bargoens. In het register wordt bijvoorbeeld naar deze bron verwezen bij: '*faans* honger *448*'. Wanneer u nu p. 448 opslaat, moet u niet naar de ingang *faans* zoeken, maar naar de ingang *honger* - onder die ingang staat 'faans' vermeld als een van de geheimtaalwoorden voor het begrip 'honger'.

Geheimtaal - Nederlands

→	=	Vormt elders in register een ingang
[?]	=	Vorm of betekenis door Moormann betwijfeld
[†]	=	Vorm of betekenis door Moormann afgewezen
[HF]	=	Henese Fleck
[T]	=	Tiöttensprache
[m.g.]	=	Minder gebruikelijk

a oud, oude; vader, moeder *433*
aân oud, oude; vader, moeder *433*
aanfeilen, aanfellen, aan fellen beroven *81, 82, 358*
aanfocken komen toesnellen *366, 590*
aanfocker iem. die komt toesnellen *406*
aangebrand venerisch *69, 475, 633*
aangeslagen → *aanslaan*
aankatsen praten *633*
aankeilen aanspreken *624*
aanklampen aanspreken *406*
aankleinen, aanklennen meelokken *69, 475*
aankneisen aankijken *406*
aanknooien aankijken *431*
aankwasten, aankwatsen aanspreken *69, 80, 475, 633, 638*
aanschieten aanvallen *475*
aanschoelen aanspreken *406*
aanslaan een slachtoffer aanklampen *69, 82, 395, 397, 475, 598, 633, 638*
aap: op den - loopen bedelen *358*
aapenjester bedelares *358*
aapje bedelaar *358*
aas-neus een en twee bij kaarten en dobbelen *475, 495, 638*
aaszak oneerlijk speler *627*
aaszak doen knoeien *627*
ababbel oorvijg, oplawaai *627*
a.b.c'tje makkelijke transactie of makkelijk karwei *627*
aberdoedas → *haberdoedas* oplawaai *50, 475*
aboe elf *604*
Abon *[†] 45, 349*
achelen → *aggelen, haggelen* eten *43, 85, 92, 157, 165, 185, 200, 210, 212, 234-216, 224, 232, 357, 475, 518, 523, 527, 529, 531, 570, 580, 633, 646*
achelpeter smulpaap *91, 92, 570*
achenebbisch ocharm *604*
acher → *ager* ander *580*
achere medine andere streek *580*
achiel [znw.] eten *180*
achielen [ww.] eten *223, 570, 580*
achterklapper achterkamer *604, 638*
achterlader iem. die anaal geslachtsverkeer toelaat *604*
achtermeeluk, achtermeluk achterzakje op pantalon *69, 475, 638*
achterom gaan door de velden de grens oversteken *604*
achteroverdrukken stelen, roven *604*

achteroverdrukker straatrover; onverhoedse aanval *604, 638*
achtertochus ham *212, 523*
achterweits achterwaarts *433*
achterwiel rijksdaalder *34, 475, 513*
achttien: niet - niet te vertrouwen *627*
addesjim allemachtig! *604*
adje politieagent *69, 78, 475, 638*
Adon, Adónaj God *45, 306 [cliché 1], 349, 627*
adoot politieagent *604*
aentreckers kousen *307 [cliché 4]*
af doodmoe *69*
afbritsen doden *627*
afdokken, afdokkeren afgeven, afstaan, betalen *65, 425, 434, 475*
afdraaien: hem - hard werken *465*
affikken afhandig maken *604*
afgebrand zonder geld *604, 638*
afgebrand: zijn huis is - hij overvraagt verschrikkelijk *604*
afgeknoedeld zeer dronken *604, 638*
afgeladen, afgelajen zeer moe, zeer dronken *69, 80, 627, 475, 638*
afgelege → *afleggen*
afgelensd → *aflenzen*
afgeleund bespioneerd *604*
afgelooid van alles beroofd *69, 475, 638*
afgeluisd van alles beroofd *604*
afgeluizigd duchtig, hardhandig *604*
afgetobd zeer moe *627*
afgezopen geruïneerd *465*
afgrissen wegrukken, stelen *69, 79, 475*
afkienen afsluiten met sleutel *604, 638*
afkloppen afbedelen *604*
afknapper geven, een weigeren mee te doen *604*
afleggen bespieden, verkennen; verraden *69, 406, 431, 475, 514, 633, 638*
aflenzen bespieden *69, 475, 638*
afloeken bespieden *69, 475, 633*
afloense, afloenzen bespieden *604, 638*
afluimen bespieden *425*
afluizen bespieden; beroven *425, 604*
afmetkaiem afslag *191, 238, 406*

afplanten buit aan handlanger afgeven bij ontdekking *403*
afritsen [van keel] afsnijden *376*
afrooiemen, afroojemen bespieden *69, 200, 224, 243, 475, 639*
afslaan buit aan handlanger afgeven bij ontdekking *604*
afstoten verkopen *627*
aftrappen weggaan *465*
aftrekken masturberen *475*
aftrekker onanist *475*
aftuigen, aftuygen mishandelen, beroven; uitvechten *639*
afzetter rover *81, 358*
ageir een ander; godloochenaar *224, 627*
ager, agere, ageren → *acher* ander, (de, een) andere, anderen *191, 224, 406, 431, 639*
agere schim alias, valse naam *503*
aggelen → *achelen, haggelen* eten *175, 177, 191, 224, 410, 367, 590, 593, 639*
aggeling strop, teleurstelling *514*
ago boer *273, 276, 281, 288, 289, 290, 293, 518*
agorin boerin *281, 288, 518*
aken oud *376*
akoet geven inwilligen *465*
akoet krijgen antwoord krijgen *465*
akowelo pesco *[?]* loop weg *280, 288, 515*
aksie en reaksie last en schade *69, 475, 627*
Albert is dronken koperen emmer met water *358*
al'bəssə → *al'pəssə* moeder, vader *451, 453*
alchen → *halgen* gaan *45, 306 [cliché 1]*
alchu *[†] 45*
aleph-beth-gimmel eerste drie letters van het Hebreeuwse alfabet *624*
alf vlokje sporthemd, boezeroen *531*
alionoves porum uitgestreken gezicht *403, 406*
allebedee kom mee *460, 461*
almemour verhoging in de synagoge *624*
al'pəssə → *al'bəssə* moeder, vader *451, 453*
altewetsj ouderwets *624*
altijd durende, de de ziel *604*
amchen, amge mensen *82, 188, 191, 224, 398, 406*
amge is bekaan de mensen zijn thuis *191, 406*
amper nauwelijks *476*
anderrest het overige *433*
anker, den anker, ankere ander, de andere, andere *425, 461, 465*
ankeren dederik overmorgen *425, 426*
anneme hanneme meesame, anneme hanneme same, anneme kaneme-meêsame (samen) meemaken; vinden *604, 639*
ans cent *425*
antjes jaren *48, 376, 381*
anzen → *hanskes* geld, duiten *376, 425*
apehaar fijngesneden tabak *604*
apotheker-grijnzer kwakzalver *429*
appeldoedas klap *484*
appesjteen denkbeeldige ziekte *624*
Argots dieventaal *421*
arres angst *70, 476, 639*
asjeweine, asjewijne verdwenen *627, 639*
asjewijne maken laten verdwijnen *604*
askelen handelen, kopen, verkopen *200, 225, 476, 633*
askene handel, handelen *91, 580*

askene is peiger, de de handel is dood *580*
askenen stelen, bestelen *70, 79, 80, 200, 225, 476*
atlas drukte, ruzie *605*
atoen *[?]* open *82, 406*
attelemiese halfdood *605*
attenoj, attenoje, attenŏe och!, zeg!, kijk! *200, 210, 218, 225, 476, 518, 535, 633*
atven *[?]* open *82, 406*
aukel, aukeltje bult, bochel *218, 225*
auland *[т]* koffie *567*
ausèg, auseig zich bezighouden met *627*
ausene doen; verkopen; niets te maken hebben met *580*
avelcoert, avel coert, averkoot beurs, zak *44, 45, 158, 306 [cliché 1], 433, 476*
averij syfilis *605*
avooi: ik ga - met den tuiterik ik vertrek per spoortrein *48, 425*
aijene, aijenen ogen *185, 224, 241, 396, 598*
aijene: span de - kijk uit *419*
azen twee enen werpen bij het dobbelen *476*
azijn rum *431*

baai[1] reus van een kerel *605, 639*
baai[2] → *baey, hay* wijn *605*
baaien stelen *605, 639*
baaikoo klap *535*
ba'al mazol geluksvogel *[?] 627*
baan weg *465*
baanderen doelloos rondlopen *605*
baanders schoenen *605*
baanhoeds herbergier *545*
baantje partijtje dobbelen *403, 406*
baan uit, de [bijw.] weg *465*
baardaap lelijke vrouw; weigerende revolver *476*
baardmannetje gulden *605*
baayes → *baies, bajes, bajis, bayes* gevangenis, huis *82, 191, 225, 406*
baayes is amge de mensen zijn thuis *191, 406*
baayes is bezoek de mensen zijn uit *82, 406*
babbel drukte, herrie *605*
babbelaar[1] boek *187, 358, 398*
babbelaar[2] rechter *82, 405, 406*
babbelbink onderwijzer *523*
babberik baard *48, 376*
babil mond *433*
babillen voortdurend praten *433*
Bab van Gelder roggebrood *436*
bachem, ba'chəm stuiver, groschen *161, 154, 162, 163, 165, 225, 226, 448, 455, 470*
baddere, badderen zwemmen *476, 633, 639*

badderik → *batterik* schip *406, 431*
baden groot *282, 288, 253*
baden meles zwanger *212, 282, 523, 524*
badichel bochel *39, 115, 455*
baey → *baai*[2]*, bay* wijn *306 [cliché 1]*
baf klap *376, 639*
baffen, bafferen eten *357, 460*
bages gevangenis, huis, winkel *627*
bagonje het neuken *515*
Bählert *[HF†] 104*
Bählertspeek *[HF†] 104*
baies → *baayes, bajes, bajis, bayes* huis *188, 225, 399*
Baies *[HF]* boerenhuis *546*
bais bedstee *627*
baisrolf, baisrölfken Jood *570*
baisrone jood *85, 570*
Baisroven, Bais-roven, Bais-Roven Jiddisch *212, 213, 226, 282, 523*
bajes, ba'jəs → *baayes, baies, bajis, bayes* gevangenis, winkel, huis *68, 70, 80, 109, 161, 165, 200, 210, 216, 225, 232, 410, 447, 455, 476, 514, 518, 531, 541, 580, 624, 627, 639*
bajeskar celwagen *70, 200, 225, 476, 639*
bajesklant iem. die veel in de gevangenis heeft gezeten *70, 200, 476, 605*
bajeslef brutale moed *605*
bajes moos fictieve munt (in gevangenis) *189, 190, 225, 403, 404*
bajessen concertzalen en schouwburgen *189, 225, 403, 406*
bajes van de borgemak gemeentehuis *210, 225, 518*
bajeswagen celwagen *70, 200, 225, 476*
bajis → *baayes, baies, bajes, bayes* gevangenis, huis, winkel *159, 160, 165, 214, 220, 225, 226, 440, 527, 578-580, 627*
bajis: scheffen in - gevangenzitten *222, 543*
bajis strekkes thuis *91*
bak[1] kop, mok *476*
bak[2] verzinsel *476*
bakkero, bakkeroo[1] bakker *286, 288, 534*
bakkeroo[2] schaap *282, 288, 293, 523*
bakoven mond *605*
bak zetten, een een verhaal opdissen *476*
bal frank *425, 436, 447, 455, 459, 461, 465*
balbes baas, huisbaas *200, 225, 227, 476*
balcholem buitenstaander die de dieventaal verstaat *605*
baldober, baldobenaar, baldover soort vagant; verkenner *82, 175, 226, 227, 366, 406*
baldoveren (gebaldoverd, gebaldovert) verkennen, bespieden; klikken *70, 82, 184, 185, 188, 189, 191, 198, 200, 226, 395, 399, 400, 404, 406, 414, 476, 598*
baljeroone Joods *580*
baljisrool, balji'srool heer, chef *200, 225, 245, 476*
baljosero Jood *580*
balkon zware borsten van een vrouw *605*
ballebof, balleboos baas, heer des huizes, gevangenisdirecteur, rechter *82, 189, 191, 192, 198, 227, 395, 406, 570, 598*
balleboos van 't baayes gevangenisdirecteur *82, 191, 227, 406, 407*
balleme aanstaan, bevallen *82, 191, 226, 406*
balleward spek *268, 363*
ballon[1] gevangenis *605*

ballon[2] hoofd *605*
balmagoone militair *191, 226, 241, 406*
balo, baloo varken *54, 212, 282, 286, 288, 293, 523, 534*
balsassor makelaar *580, 605*
balthoever, balthover → *bulthoever* tipgever van dief *227, 596*
bamboesjeur, bamser kroegloper *476, 605, 639*
banaan penis *605*
bane: op de - op weg, op zwerftocht *465*
ba'nə slapen *452*
bangmakertje jasje, vestje *639*
bangmakertje: in zijn - staan met ontbloot bovenlijf klaarstaan voor gevecht *476*
banjer heer *476, 512, 639*
banjer opgooien beschuldigen *605, 639*
banjerts heren *406*
banjert spelen, de als een groot heer leven *406, 598*
bank hier *358, 363*
banken eenentwintigen *476*
bankie [kaartspel] eenentwintigen *476*
bankie zetten, een een spelletje eenentwintigen *476*
bankwerken op een bank slapen *605*
bankwerker iem. die geregeld op een bank slaapt *605*
bant *[ᴛ]* is *569*
banten bonen *523*
baraghes zegewensen *624*
barboene, barboenen ruzie, herrie *85, 91, 570*
bare → *barre* groot *282, 288, 293, 523*
barendweef vijfentachtig cent *605*
bare snuffel, bare snuffelink grote neus *268, 282, 522*
Bargoens, Bargoensch, Bargoense taal [genoemd als woord uit die taal] geheimtaal, dieventaal *51, 53, 184, 393, 402, 406, 421, 431, 464, 512, 598*
bar hochi deze persoon *627*
Bar Jisro'eil Israëliet *627*
barlaffen beroven *357*
bar-mitzwah kerkelijke meerderjarigheid *624*
barmonjekit stadhuis *523*
baron weefgetouw *376*
barrasch schurft *200, 205, 225, 241, 476*
barre → *bare* groot *267*
barreboksen scheren *605, 639*
barrel brok, prul *605*
barrelaar boemelaar *605, 639*
barrelarij gescharrel, geknoei *605, 639*

barresewel Jood *191, 226, 406*
barzoentje borrel *465*
bas stuiver; [m.g.] vijf *91, 200, 210, 216, 225, 226, 476, 518, 531, 541, 639, 570*
baserool → *basserool* president van de rechtbank *639*
bas hoend vijftig *541*
basje stuiver *403*
basjes dubbeltje, stuivers *189, 191, 198, 226, 403, 404, 406, 421*
baskroo onderschout *81, 275, 277, 284, 288, 291, 360*
basserool → *baserool* heer, chef *200, 226, 476*
bast lijf *476*
bataar winkel *376*
bats[1] stuiver *198, 421*
bats[2]**, batske** ei *436*
batter schip *358*
batteren vechten, slaan *425, 465*
batterik → *badderik* schip, stoomschip *406, 476, 633*
bauernfänger kwartjesvinder *70, 79, 476*
baut → *bout*[1]*, bouwt* poep *425*
bautekeete plee *425*
bauten → *bouten, bouwten* poepen *65, 425*
bavianen zwaar werk doen (door kolentremmer) *476, 639*
bay → *baai*[2]*, baey* wijn *358*
bayes → *baayes, baies, bajes, bajis* gevangenis, huis, winkel *627*
bazaar, bazar → *bezaar* politiebureau; gevangenis *70, 80, 476, 639*
bazarretje → *bezarretje* bekeuring *639*
bazarretje klinken, een *een* → *bezarretje klinke* een bekeuring geven; zwanger worden *605*
bazarretje krijgen, een bekeurd worden; zwanger raken *605*
bebeksen bedriegen *377*
beboele ruzie *91, 580*
becnoesten bekijken *588*
bedabberen praten *580*
bede *[T]* twee *565, 569*
bedeis: ik - ik doe, ik verricht *218, 226, 536*
bedelaarspatent, bedelpatent kleine koopwaar om bedelen te maskeren *605*
bedeltelegram bericht dat mondeling de betrokkene bereikt *605*
bedibberen zeggen, praten, vertellen; bedriegen *200, 226, 228, 476, 580*
bədie'zə → *bedissen*[1]*, bedisten* stelen *453*
bedine streek, omgeving; Duitsland *85, 570*
bədis'sə bedriegen *445*
bedissen[1] → *bədie'zə, bedisten* betalen; krijgen, verdienen, stelen *70, 79, 212, 440, 455, 455, 476, 515, 518, 523, 527, 525, 531, 534-536, 639*
bedissen[2] vertellen *536*
bedist: ik maas - ik heb gekregen *515*
bedisten → *bədie'zə, bedissen*[1] geven; krijgen *465*
bedod betoverd *377*
bedompte kleuter valse leugen *612, 639*
bed verschudden, het de zaak bederven *509, 605*
beenen: an je - trekken weglopen *640*
beentjes teerlingen, dobbelstenen *425*
beestje dubbeltje *605*
beet teleurstelling *512*
befazelen bedriegen *425*
beffen, beffen deckel, beffendekken voorschoot *358, 372, 590*

bəflo'jə bedriegen *445*
bəflojər bedrieger *445*
bef voordoen, de klaarstaan voor de gevangenis; rechter *605*
begaaies borstrok *531*
begaantje onanist *536*
begaffelen foppen, bedriegen *605*
begesje: in - [in de handel] samen *220, 541*
begesjewerk samendoen *218, 226, 231, 536*
begezond bij gezondheid, in welzijn *605*
begiet, bəgiet' angst, bang *161, 165, 226, 445*
begieten, begietig bang *200, 210, 226, 476, 518, 633*
begimmen spotprijs, een klein beetje *85, 91, 200, 225, 476, 570, 627*
beginom gratis, tevergeefs *627*
begitem bang *85, 89, 91, 570*
begoulesj venerisch *70, 80, 200, 226, 476*
begijne maken drukte maken *605*
begijnerijst rijst met suiker en saffraan *605*
begijnt leuk *624*
begijntje hoer *605*
behaai lawaai *476, 640*
behaaimaker opschepper, druktemaker *476, 640*
behang, behangsel[1] wang, vel op de wang *605, 640*
behangsel[2] gouden of zilveren ketting *352*
beheime koe, vee, dier; (dikke) vrouw *85, 191, 200, 226, 406, 476, 570, 580, 624, 633*
beheimesoucher koeienkoopman *580*
behemoth vee *624*
behoje-bikker → *behojjebikker* souteneur *640*
behojje vagina *70, 80, 476, 627, 633*
behojjebikker → *behoje-bikker* souteneur *70, 80, 477, 633*
behumsen *[T]* bedriegen *565, 568*
Bei *[HF]* draagkorf van marskramer *546*
bei twee *210, 226, 518*
beieren sterven *436*
beinck, being, beink man, mens, vriend, duivel *65, 66, 267, 270, 289, 424, 425*
beinksgi vriendje *425*
beis[1] → *bijs*[1] straat, (volks)buurt *200, 226, 436, 477, 633, 640*
beis[2] → *beys*[2]*, bijs*[2] twee; dubbeltje; koe die uit maar twee spenen melk geeft *85, 89, 91, 109, 161, 162, 165, 200, 217, 218, 226, 407, 453, 455, 477, 518, 522, 534, 536, 541, 570, 577, 584, 633, 640, 642*
beis[3] bedrog *70, 477*
beis bas dubbeltje *210, 226, 518, 522*
beis eit kwartje *218, 226, 536*
beisgooser, beisgoser straatslijper *605, 640*

beis hoendjes, beis hondjes twintig cent *216, 226, 477, 531*
beisje, beisjes dubbeltje; stuiver [†] *54, 91, 162, 165, 188, 189, 191, 207, 210, 213, 214, 216-218, 226, 398, 406, 407, 455, 516, 518, 527, 531, 534, 536, 570*
beisjesprent briefje van tien *605*
beis joed, beis joetjes twintig *202, 233, 486, 522, 546*
Beisjörer *[HF]* marskramer *546*
beis knaken twee rijksdaalders *602*
beisko heler; handlanger; Jood *70, 200, 226, 477, 640*
beismagoosje rijksdaalder *570*
beismechootse zoof rijksdaalder *580*
beis meier tweehonderd gulden *477*
beis meis noen soen tweehonderdvijfentwintig *522*
beis-schonem, beis schonem tweejarig paard *88, 576, 579*
beitsekrie snijden door rampspoed getroffen worden *191, 226, 406*
beizen ogen *200, 226, 447*
beizie dubbeltje *200, 226, 477*
beizig dollet twee keer vier is acht *200, 226, 477*
beizige: met zijn - met zijn tweeën *200, 226, 477*
beizig kimmel twee keer drie is zes *200, 226, 477*
bei zoof twee gulden *210*
bek [znw.] eten *377*
bekaan → *bekane, pekaan* hier, thuis; bekend, voornoemd; ontvanger, ontvangen, krijgen *82, 188, 191, 200, 226, 227, 242, 406, 445, 477, 633*
bekaan maken gevangennemen *399*
bekaan nemen, bəkaan nemen bedriegen, bestelen, terugnemen; gevangennemen *210, 216, 218, 227, 445, 518, 531, 536*
bekaanslag flinke buit *605*
be-kaf in de macht van een ander *627*
bekago vagina *285, 531*
bekane → *bekaan* de bekende, de bewuste; hier *85, 570, 579*
bekane: bou - blijf hier! *580*
bekattering bekeuring, beschuldiging, berisping *200, 207, 208, 215, 227, 477, 516, 518, 529, 633, 640*
bekippe gezamenlijk, ieder de helft *85, 570*
bekippe handelen gezamenlijk zaken doen *93*
bekke fettoe deel van de buit *605, 608*
bekkementeeren [znw.] eten *358*
bekken goed smaken, smullen, eten *377, 433*
bekker boer *377*
beknard beboet *605*
bekneisd → *beknijsd* bekend *455, 640*
bekneizen zien, betrappen *536*
beknooien: ik hou het dat hy het niet beknooit ik bedek het zodat hij het niet ziet *360*
beknooit: het is - de dief is betrapt *360, 363*
beknoojen: by malkaar - beraadslagen *359*
beknoojen: laat hem - laat hem zijn gang gaan *360*
beknuizen zien, betrappen *536; 588*
beknijsd → *bekneisd* bekend *477, 514, 633*
beknijsen, beknijzen beloeren, bekijken *477, 640*
bekoug met geweld *605*
bekrèbbelde iem. die veel weet, iem. die veel heeft beleefd *640*
bekrebbeld zijn veel weten, veel hebben beleefd *605*
bekwaam ervaren *70, 477*
bel groot glas *477*
belaaitafeld → *belatafeld* zot *477*

belabberd beroerd, ellendig *477*
belabberen *[HF]* neuken *551*
belam in orde *605, 640*
belatafeld → *belaaitafeld* zot *477*
Belgoens [genoemd als woord in die taal] geheimtaal, dieventaal *53*
belinken bedriegen *455*
belle joetje gouden tientje *605*
belletrekker inbreker die aanbelt om zich te overtuigen dat er niemand thuis is *605*
bels[1] scheef *605*
bels[2] wambuis *406*
belskraag dronken *358*
bemazzel geluksvogel *624*
bemoeial, bemoeyal advocaat *82, 399, 406, 598*
bemore bang *200, 227, 240, 477, 640*
ben tafel *453*
benachel pet *523*
benagus armelijk, sjofel *605*
Beneï Jisro'el de kinderen Israëls *627*
benenide beroerd *91*
beng duivel *267*
bengalo duivels *267*
bengel ketting, signetten *70, 406, 629*
bengelgaai opgeschoten meid *605*
benk man *161, 277*
Benk *[HF]* mens, man *273, 546*
benosselen betalen; stelen *[?] 200, 210, 227, 241, 477, 640*
benschen (gebenscht) → *bensjen* prijzen, dankzeggen, zegenen *201, 230, 482, 627*
bensen drinken *477, 640*
bensjen → *benschen* zegenen *624, 605*
bente *[T]* tafel *567*
bentenfailer *[T]* schrijnwerker *104, 563, 567*
benücken *[HF]* ontvangen, krijgen *551*
benysorelf, benijsorelf Jood *191, 227, 406*
bepoyen *[HF]* natmaken, begieten *551*
bepreuvelen bespreken *425*
bequinten *[T]* betalen *565, 568*
berchilsje tafel *377*
beremen *[HF]* trouwen *551*
beriəmen *[HF]* betalen *551*
berinken *[T]* betalen *568*
beris: krijg de - zekere verwensing *605*
berlijn koffiemolen *470*
bəroeə'zə bedriegen *445*
berremientje bed *36, 287, 288, 294, 536*

berzoen sterkedrank, borrel *48, 425, 433, 461*
berzoentjes druppels *425*
besaffot brief *45,306 [cliché 1], 350*
beschaaren geven *353, 356*
beschalmen betalen *153, 164, 227, 465*
beschitem cent *527*
beschoeppen bedriegen *433*
beschoft beschaamd *425*
bescholeme, bescholmen, beschommelen → *besjolemen* betalen *65, 151, 153, 162, 164, 165, 210, 212, 227, 425, 455, 459, 465, 518, 523*
beschroepen bestelen, ontroven *377*
besecho uw huis, uw gezin, uw huisvrouw *627*
beseibele, beseibelen → *besibbelen, bezeibelen* bedriegen *85, 200, 227, 477, 523, 570, 581, 640*
besiastert dronken *175, 177, 227, 246, 370, 590*
besibbelen → *beseibele, bezeibelen* bedriegen *459*
besjoche gek, suf *200, 227, 239, 477*
besjoechelen bedriegen *605*
besjoechem, besjoechen slim, verliefd *200, 227, 239, 477*
besjoelme, bəsjoel'mə betalen *109, 161, 165, 227, 445*
bəsjoe'mələ bedriegen *445*
besjoeren bezien *377, 433*
besjolemen, besjolleme, besjollemen, besjolmen → *bescholeme* betalen *65, 200, 223, 227, 477, 515, 581, 640*
besluit vagina *70, 80, 477*
besolmen betalen *191, 227, 406, 431*
bessafot *[†] 350*
bestek krijgen verliefd worden *606*
besteun vagina *455*
besteunen bestaan *425, 429*
bestiepen krijgen *368, 590, 591*
bestossen verstaan *536*
bestunnes versta *536*
beteunen betalen *377, 433*
beth bas dubbeltje *198, 421*
Beth Ha Midrash Huis der Oefeningen *624*
betoech rijk *581*
bətoe'ənə betalen *445*
betoefd slim *191, 227, 406*
betoeft, betoeg, betoegd flink; rijk; gered, uit de brand *95, 192, 200, 218, 227, 406, 407, 447, 536, 570, 633, 640*
betoegde bink rijke jongen *633*
betoenen *[T]* maken, doen *569*
betofd, betoft onder dak, rijk *200, 227, 248, 477, 640*
betritsen bedriegen *377*
betsje, betske[1] eend *212, 282, 286, 289, 293, 294, 523*
betske[2] ei *159, 160, 162, 165, 227, 282, 440, 455*
betuinen, betunen betalen *465*
betünen *[T]* betalen *568*
betuppen *[HF]* bedriegen *551*
betuuw betalen *545*
beugelgaai (opgeschoten) meid *545, 606*
beu'sə liegen *450*
beuten *[HF]* kopen, kosten *551*
Beutfesel *[HF†] 104*
Beutkrabbel *[HF]* koopbrief *546*

bever schrik, koorts *606*
bever hebben, de geschrokken zijn, koorts hebben *606*
bevroren aan de cocaïne *606*
bevroren hond gebochelde *477*
bewaunes vreselijk *220, 541*
beweging: in de - in de prostitutie *606*
bewieberen machtig worden *606*
bewiechmen, bewiegmen verdienen *85, 212, 227, 238, 523, 570, 579*
bewieren verdienen *581*
beijeren hangen *368, 590*
beyes → *beys*[1] huis *175, 177, 225, 596*
beyes is vervloekt vast verknold, de inbreken in dat huis is moeilijk *368, 590*
beys[1] → *beyes* huis *180, 225, 373, 596*
beys[2] → *beis*[2]*, bijs*[2] twee *422*
beyse kwaad *431*
beijtsig twee *431*
bezaar → *bazaar* politiebureau *477, 512*
bezarretje → *bazarretje* bekeuring *477*
bezarretje klinke, een *een → bazarretje klinken* een bekeuring geven *640*
bezatsje zak voor mondvoorraad *465*
bezeibelen, bezeiwelen → *beseibele, besibbelen* bedriegen, bezoedelen *223, 627, 640*
bezet zwanger *606*
bezoek thuis *82,406*
bezoeken bestelen *82, 406*
bezoek maken openmaken *82, 406*
bezoere slechre tijding *606*
bezoete geld *606*
bezokke gek *477*
bezol, bəzol' goedkoop *109, 161, 165, 210, 227, 448, 518, 578*
bezoles ziek, bedorven, kapot *70, 80, 200, 227, 240, 477*
bezolletje koopje *200, 220, 227, 477, 541*
bezomme, bezommen geld *200, 227, 240, 477, 653*
bibberen bidden *425*
bibberik rozenkrans *425*
bibeln *[T]* lezen *568*
bidderik rozenkrans *425*
bidkeete kapel, kerk *465*
bie, de → *debie* [bnw.] weg *60, 377, 433, 440*
bie: elt de - ga weg *426*
bie: jal de - ga weg *440*
bie ellen, de vrijwillig vertrekken *425*
bie'əms kwaad *450*
bie fokken, de gedwongen vertrekken *425*
bie gaan, de vrijwillig vertrekken *425*
bie jalen/jallen, de → *debiejallen* weggaan, weglopen *433, 459, 461*
biene luis *436*
bierkuil bierkelder *490*
bie schaven, de gedwongen vertrekken *425*

biesjes *[?]* vijf cent *189, 191, 226, 404*
biesjes bas stuiver *198, 421*
bie steken, de gedwongen vertrekken *425*
bie stikken, de weglopen *433*
biet suiker *477*
bieterik → *bijterik* tand, tanden *62, 534*
Bietert *[HF]* tand *547*
bie tippelen, de *de → biet tippelen* (gedwongen) vertrekken, weglopen *425, 460, 463, 470, 516, 518*
biets: aan de - lopen zonder werk zitten *606*
bietser[1] [bnw.] weg *606*
bietser[2]**, bietsert** bedelaar, zwerver; koopman *293, 512, 516, 606, 640*
biet tippelen/tuppelen, de *de → bie tippelen* weglopen, gedwongen vertrekken *425, 606*
Bietwöles *[HF]* politieagent *547*
big kind *606, 640*
biggels nemen, de ervandoor gaan *606*
bik [znw.] eten *516, 518, 534*
bikkeeren eten koken *470*
bikkement [znw.] eten *358, 431, 440, 523*
bikkementen, bikkementeren [ww.] eten *184, 406*
bikkementis [znw.] eten *180, 373*
bikkementnoels eetpot *525*
bikkement trafakken eten koken *440, 444*
bikken [ww., znw.] eten *43, 65, 212, 214-216, 401, 406, 425, 431, 433, 435, 440, 461, 465, 470, 477, 518, 523, 527, 529, 531, 534, 455, 516, 640*
bikken-cement, bikkennement → *bikkissement* [znw.] eten, warm eten *478, 518*
bikker smulpaap *478*
bikkesement, bikkesment → *bikkissement* [znw.] eten, warm eten *478, 640*
bikketen [ww.] eten *455*
bikkissement → *bikkesement* [znw.] eten *529*
biks doos *407*
bilefelder *[T]* linnen, linnengoed *568*
billen: vier-aan één snoer zwanger *606*
bimps appel *545*
bimse *[T]* klok *567*
binck boer *64*
bing man, meester, vader *268, 407*
bing die het gras ophaalt diaken *358*
bing die op de kit past deurbewaarder *358*
bing van de gastkit bewaarder van het gasthuis *358*
bing van de troetels cipier *81, 358, 621*
bink[1] [vaak vocatief] man, vriend; metgezel, baas, burger *58, 60, 64, 65, 158, 268, 270-272, 274-277, 280-282, 285, 287-289, 293, 369, 377, 407, 433, 440, 455, 461, 464, 465, 478, 516, 518, 523, 527, 529, 531, 536, 593, 633, 640*
bink[2] [bnw.] goed *640*
bink: daar is de - hij is er te veel *527*
bink die bij de kaffer trafakt boerenknecht *444*
binke pei! mond dicht! *218, 242, 536*
binkmolder moordenaar, beul *425*
bink om te trafakken knecht *461*
binkske man, vriend; burger *465*
binnen [bnw.] rijk *407*
binnenkomen in de gevangenis geraken *70, 478*
binnenmeeluk, binnen meluk binnenzak *70, 478, 633*

binnen mikken genoeg hebben *70, 478*
binnenraken in de gevangenis komen *606*
binnensnij binnenzak *606, 640*
bis twee *424*
bisdraaiers zes *424*
bisdraaierskop zeven *424*
bisknakken tien *424*
bispraak soort lettertaal *518*
bisschoppé praatje, voorwendsel *407*
bisverkens acht *424*
bisverkensknakken veertig *425*
bisvinken acht *424*
bitje een weinig *433*
bivakken in de open lucht slapen *478*
bivakker dakloze *478*
blaadjes handen *606, 641*
blaas opnemen, een wegblijven, ontvluchten *627*
blad dak van een huis *70, 478, 633*
blaf[1] hond *465*
blaf[2] speelkaart *425, 461, 465*
blaffen kaartspelen *461, 465*
blaffer[1] hond *465*
blaffer[2] papiergeld, bankbiljet *465*
blaffer[3] → *blaffert*[1] revolver *514, 641*
blafferik[1] hond *459*
blafferik[2] pistool *633*
blaffert[1] → *blaffer*[3] revolver *536*
blaffert[2] ijzeren pot *358*
blaffeturen oren *465*
blafkes speelkaarten *461*
blafonkers penningen, oude munten *425*
blafte stukje papier, briefje, krant *465*
blafter, hond *465*
Blag *[HF]* mens *547*
blag die op de kit past bewaker *407*
Blageläpper *[HF]* dokter *547*
Blageläpperschbus *[HF†] 104*
blä'kət geit *447*
blanckaert, blankaart melk *55, 306 [cliché 1], 465*
blanke fliezen rijksdaalder *407*
blanke hoeft wittebrood *381*
blanke moes → *blankmoes* zilvergeld *459*
blanke poen zilvergeld *433*
blankmoes → *blanke moes* zilvergeld *151, 166, 240, 425*
blanswagen scharenslijperskar (op twee wielen) *470, 531*
blanzen slijpen *470*
Blat *[HF†] 547*
blauw dood *431*
blauw begijntje hoer *606, 641*
blauwe politieagent *606*
blauwe flep tientje *518*

blauwen wegkapen, verbergen, verzuimen *465*
blauw laken lood *70, 73, 407, 478, 490, 599*
blauw laken: handelen in - lood stelen *598*
blauwpijper politieagent *606*
blauwspekslager looddief *606*
blazen liegen *465*
blederik → *blèterik* geit, schaap *527*
blederman, bledermentje schaap *357, 370, 590, 593*
bleerder koe, schaap *531*
blein → *blijn* blijven *425*
blek geld *433*
blekkerik spiegel *425*
blenden verbergen *465*
bles maken beroven *606*
blessen *[T]* [stofnaam] zijde *568*
blèterik → *blederik* schaap, geit *470*
blette geholgt verjaagd, gemist *175, 242, 372, 407, 593*
blicklagere *[†] 45*
blicslaeren, blicslaghere soort vaganten, naakte bedelaars *306 [cliché 1], 327*
blieke, blieken gespen; zilveren geldstukken *407, 465*
blik geld *33, 38, 377*
blikhoed politieagent *606*
blikkementeren [ww.] eten *431*
blikker zon *38, 377*
blikkere: ter neder - doden *393*
blikkerinne maan *38, 377*
blikkers ogen *407*
blinden verbergen *465*
blind lawaai revolver die niet afgaat *606*
blinkers lakschoenen, diamanten, tanden *641*
blinkers: zijn - bedekken zich vermommen *82, 360, 407, 606*
blinkers vinden diamanten stelen *407*
blinkert te buyzen drinkglas *358*
blocken gespen *590*
bloedcoraal messteek *358*
bloeden betalen *407, 598*
bloedschrijver, bloedschryver griffier, secretaris *358, 606*
bloedvin beurs, beugeltasje *393, 407, 598*
Blöək *[HF]* tabak *547*
Blöəkstines *[HF]* sigaar *547*
Bloembeis Bloembuurt *477*
bloemeke munt van twintig frank *459*
blömen huilen *59, 440*
blompot iem. die oneerlijk doet *606*
blompotten oneerlijk doen *606*
bloote knie, blote knie (iem. met een) kaal hoofd *613, 641*
blotsen klompen *523*
blotten *[T]* manen [ww.] *569, 565*
blij spion *275, 289, 293, 371, 593*
blijn → *blein* blijven *425*
bobbert lichaam *478, 512, 641*
bobbert: op zijn - krijgen slaag krijgen *478*
bobbie politieagent *606*
bobeltje winkeldochter *220, 541*
bochel vijf *606*
bochels vijfentwintig *606*

bocher man, een een flinke kerel *220*
bocht geld *331*
bodderik schip *399*
boddie lijf *478*
böəgəl → *böəgəle* [kaartspel] schoppen *452*
bö'əgəl werk *454*
böəgəle → *böəgəl* [kaartspel] schoppen *452*
bö'əgələ werken *454*
bö'əgəlsnoeək arbeider *445*
boegiek → *boezjiek* bos *523*
boeie → *boeien* ruzie *465*
boeieflikken → *boeienflikken* ruziemaken *465*
boeien → *boeie* ruziemaken; ruzie, twist *65, 425, 459*
boeienflikken → *boeieflikken* ruziemaken *459*
boekke broek *366, 593*
boelje twist *377*
boelsje flikken ruziemaken, lawaai maken *377*
bö'əmə deugen *446*
boemelen uitvloeien *433*
boemen eten *465*
boemerik bos *433*
boender vieze kerel *478*
boerenknoop rijksdaalder *606, 641*
boerenkoolslijpen knoeien *606*
boerenkoolslijper knoeier *606*
boerenmokem dorp *606*
boerenschok dorp *211, 244, 520, 606*
boergoens kluijt, boergoins kluijt nachtslot *371, 590*
boes geweer *447*
Böət *[HF]* ei *547*
boet zak *527*
boete huis, keet, deur *523*
Boətendekker *[HF]* eierkoek *547*
boexer gerechtsdienaar *307 [cliché 4]*
boezjiek → *boegiek* bos, woud *275, 282, 289, 293, 523*
boffen slaan, stoten *606*
bo'fi boefje; nieuweling in het vak *627*
bofkont kont *359*
boheme, bohéme koe *85, 95, 188, 570*
boj, bòj huis *109, 449*
boje ruzie *518*
bok[1] honger *282, 289, 293, 523*
bok[2] winkel *454*
bok'houwər winkelier *454*
bok'kənoeək winkelier *454*
bokkenvreter → *bokkevreter* veertig gulden *478, 641*
bokkepoot marinier *478, 641*
bokkevreter → *bokkenvreter* veertig gulden *514*
boks[1] → *box* broek *478*
boks[2] gevangenis *80, 426, 433, 436, 478*
boksen [ww.] vissen *465*
boksers moordenaars *377*

bok was vet, de er was veel geld *431*
bol man, meerdere, heer, vader, geleerde *359, 377, 407, 425, 433, 465*
bolboos → *bolleboos* voornaam heer, heer des huizes *624*
boldovenen, boldoveren verkennen *82, 192, 198, 226, 407, 478*
bole bolus *624*
bolg bang *440*
Bolgoens [genoemd als woord uit die taal] geheimtaal, dieventaal *53*
bol is maf die kerel is gek *359*
Bolkhas *[HF†] 104*
bol knooit het man ziet het *359*
bolkvanger boemelaar *606*
bolle hoofd [lichaamsdeel] *460*
bollebof baas, huisbaas, commissaris van politie, gevangenisdirecteur, opperrechter *70, 78, 192, 198, 200, 226, 227, 405, 407, 478, 512, 624, 641*
bollebof der palmegoons generaal *196, 407, 416*
bollebof der siememers commissaris van politie *82, 407, 418*
bolleboffin kasteleinse *201, 227, 478*
bollebof van de bezaar commissaris van politie *512*
bollebof van de keet commissaris, gevangenisdirecteur, kostbaas, kastelein *478*
bollebof van de linke commissaris van politie *82, 407, 414*
bollebof van de luimkeet kostbaas, kastelein *478*
bollebof van de mispet procureur-crimineel, procureur van het hof *82, 195, 240, 407, 415*
bollebof van de princerij commissaris van politie, hoofd van de justitie *82, 407, 416*
bollebof van 't baayes gevangenisditecteur *407*
bollebof van 't melogen hoofd van de werkzaamheden *82, 195, 239, 407, 415*
bolleboos → *bolboos* hoofd, meerdere, heer des huizes, (opper)rechter, burgemeester; [m.g.] uitblinker *192, 198, 214, 227, 404, 407, 527, 581, 624*
bolleboos van 't baayes gevangenisdirecteur *407*
bollei: bei de - schroepen vastgrijpen *388*
bollen: met - spelen mantels stelen [?] *352*
bolleschok pestkop, gierigaard *606, 641*
bols diaken *407*
bolstoveren (gebolstoverd) prijzen, aanprijzen *192, 198, 409*
bolt poep *64*
bölt → *bult* bed *65, 440*
Bölt *[HF]* bed *106, 547*
bolten poepen *64*
bol van de keet, bol van de kit heer des huizes *359, 465*
bom muts *359*
bomlichter → *boomlichter* beurzensnijder *426*
bommelaar dobbelaar *478*
bommelen[1] dobbelen *478, 633*
bommelen[2] zijn, vallen *377, 425*
bommeler kruislam paard *85, 89-91, 570*
bommen donderen *425*
bommerik[1] hoed *425, 461*
bommerik[2] klok *431*
bommerik: hoe veel is de - hoe laat is het *369, 590*
bomsken appel *357*
Bomzelen *[HF]* appels *547*
Bomzelsdekker *[HF]* appelkoek *547*
bomzen aardappels *455*
bondelowies bonne Louis *624*
bonenhotel gevangenis *606*

boniseur iem. die publiek naar binnen praat *606*
bonje ruzie, herrie *65, 624, 641*
bonjé het neuken *516*
bonje geschooten → *bonje schieten*
bonjer[1] ruzie *65, 478, 633*
bonjer[2] schuld, valse beschuldiging; gesnapt *65, 478, 512, 633*
bonjer geslagen verraden aan de politie *478*
bonjer komen gesnapt worden *478*
bonjer opgegooid berecht *395*
bonje schieten gestoord worden, door nietdieven in de kraag gevat worden *82, 369, 407, 590, 593*
bonk leugen, verzinsel *478, 633*
bonnacker muts *357*
bonne geschooten misgesprongen *371, 593*
bonnement winst, opbrengst van rondgang onder het publiek *606*
bonner → *bonneur* bendeleider *596*
bonnette muts *48, 377*
bonneur → *bonner* bendeleider *596*
bonsen → *bonzen* aardappels *407, 478*
bonskes appels *536*
bontje weesjongen *359*
bonzen → *bonsen* aardappels; [ww.] aardappels vragen; [m.g.] appels *470, 478, 516, 518, 523, 527, 529, 531, 534, 536*
boomlichter → *bomlichter* 'beurzensnijder' *79, 426*
boorzalfpot ziekenoppasser in gevangenis *606, 641*
booser, boosjer, boosor → *boser, bosser, bozer* vlees *201, 227, 478, 536*
boot: in de - gaan bedrogen worden *627*
boot: in de - nemen bedriegen *627*
boot brood, stuk brood *446*
boot afhouden lijntrekken *478*
booten poepen *433*
bootlegger dranksmokkelaar *606*
borgemaie burgemeester *65, 523*
borgemak burgemeester *65, 68, 455, 518, 523, 529*
borgoenje vagina *455*
Borgoens, Borgoensch [genoemd als woord uit die taal] geheimtaal, dieventaal *51, 180, 373, 464*
borjen (quasi-)medespeler *70, 79, 478*
bos[1] huis *436, 606*
bos[2] ketel *606*

boser → *booser, bosser, bozer* vlees *205, 210, 218, 220, 227, 518, 541, 618*
boskenner soort vagant, *172, 366*
boskero commissaris van politie *606*
bossaert, bosschaert vlees *45, 156, 306 [cliché 1], 348*
bosschik bos, woud *36, 275, 279, 282, 289, 294, 366, 593*
bosseleer scharenslijper *436*
bosser → *booser, boser, bozer* vlees *175, 227, 372, 593*
bot [znw.] eten *101, 544*
bot: door de - in het algemeen *440*
Böterd *[HF†] 547, 549*
boterflems botermelk *459*
boterpapiertje huwelijksbewijs *478*
botlak, bot'lak honger *60, 436, 440, 448, 455, 470, 518*
bot op verschut op heterdaad betrapt *187, 398, 401, 420, 432*
botrel vier *518*
botstines lepel *440*
Bott *[HF]* [znw.] eten *564*
bottel fles *48, 426*
botten[1] [ww.] eten; [ww., m.g.] drinken *44, 101, 177, 306 [cliché 1], 311, 367, 433, 478, 544, 545, 588, 590*
botten[2] laarzen *48, 377*
botten *[HF]* [ww.] eten *106, 551*
botten en bensen eten en drinken *478, 641*
botters handlangers *455*
Bottstines *[HF†] 104*
botuag toevertrouwd; het vertrouwen waard *627*
botvin, botvinne tafel *523*
Bourgonds, Bourgonsch [genoemd als woord uit die taal] geheimtaal, dieventaal *53, 398, 421*
bout[1] → *baut, bouwt* poep *33, 54, 220, 529, 541*
bout[2] politieagent *33, 54, 64, 67, 518, 478, 641*
bouten → *bauten, bouwten* poepen, stinken *33, 55, 64, 65, 213, 359, 440, 455, 478, 518, 523, 527, 529, 536, 602*
boutje potje, sommetje *478*
boutkit, boutkitje plee *455, 470, 478, 516, 518, 524, 529, 633, 641*
boutplukker poelier *606*
boutspieze plee *633*
bouwen kopen, krijgen, ontvangen *85, 570, 580, 581*
bouwt → *baut, bout*[1] poep *425*
bouwten → *bauten, bouten* poepen *65, 425*
bovenklapper bovenkamer, bovenhuis *488, 606, 627, 635, 641*
bovenkruis soort sleutel *70, 79, 478*
bovenmeester commissaris van politie *70, 78, 478, 641*
box → *boks*[1] broek *407*
boxen stelen *357, 371, 590*
boxmânnen gevangennemen *357*
bo'zə slaan *452*
bozer → *booser, boser, bosser* vlees, [m.g.] vet *43, 85, 216, 227, 242, 518, 531, 571, 579, 581*
braatsj vlaai *440, 454*
Brabantse kant postpapier en enveloppen *606*
Brabisch, 't Brabant *377*
braceletjes, braceletten handboeien *70, 478, 641*
bradiek broek *39, 455*

braken bekennen *606*
brakken[1] inferieur gevogelte *85, 89-91, 571*
brakken[2] schellingen *377*
bramser kroegloper *606*
brand: in - steken zich bedrinken *641*
branden schieten *359*
brandende vuurweg hete oven *359, 363*
brander hebben op verliefd zijn op *606*
branderig[1] duur *641*
branderig[2] begerig *478, 633*
brand hebben, de dronken zijn *478*
brandspinoze, brandspinozer brandkast *70, 80, 478*
brandt hout *359*
brandtiejijs brandkast *627*
brandweer beurs met geld *606*
branie heer; praatjesmaker *478*
brankalie kaalhoofd *478*
brasem kerel *478, 641*
brassen verlangen, hunkeren *478*
brasser lokduif *70, 80, 478*
brassertje lokkertje *641*
brat lastig *627*
brechaert *[†] 45*
brederik → *breederik* [znw.] weg *372, 590*
brederik die men staaje weg die men gaat *372*
breederik → *brederik* [znw.] weg *426*
breede veertien opgaan de prostitutie in gaan *641*
breehaert [znw.] weg, straat *45, 306 [cliché 1]*
breekie → *brekie* breekijzer *641*
breektiejijs breekijzer *70, 79, 479, 633*
breemarsch straat *435*
breem hebben, een in de prostitutie zitten *606*
breetsem citroen *359*
breeveertient hoer *627*
Bregade Bargoens *426*
bregadementen Bargoens spreken *426*
bregeren soort vagant *312*
brekie → *breekie* breekijzer *606*
Brellruth *[HF]*, **Brelrut** *[HF]* bril; spiegel [†] *104, 547*
brem chocolade *479*
breng[1] tafel *453*
breng[2] vlees *454*
brengertje iem. die klanten opscharrelt voor winkel of speelhuis *627*
bresselen breken *269, 366, 593*
brewe *[T]* schoen, laars *568*
brewetoener *[T]* schoenmaker *104, 567*
brief broek *605, 641*
brieselen → *gebriesseld* openbreken *370, 593*
brievenbus mond *606*
briezelen → *brisselen, brizeln* snijden, afsnijden *17, 296, 531*

Brigade Bargoens *377, 464*
brille *[HF]* → *brillen* zien, opmerken *107*
brillen [van licht] schijnen, stralen *48, 377*
brillen *[HF]* → *brille* zien, opmerken *551*
brillen *[T]* zien *107, 568*
brimmeler modder *545*
Brinkoffsfidel *[T]* Schwedt *568*
brisselen → *briezelen, brizeln* afsnijden *269*
britsen (gebritst) breken *426, 427*
brizeln → *briezelen, brisselen* afsnijden *523*
brizoen druppel, borrel, jenever *459*
broaches kwaad *85, 89, 91, 96, 571*
brocher → *broocher, brooger* man *633*
broeier zwerver, dakloze *479, 633, 641*
broekmeeluk broekzak *70, 479*
broek omkeren zakkenrollen *606*
broge, broger man, slachtoffer van lokkerij *201, 227, 479, 641*
broges zegenwensen *624*
Bröljətau *[HF]* → *Brülgetau* orgel, muziekinstrument *547*
brommer ketel *70, 339, 407, 479*
brommert kar *431*
bronje boor *82, 407*
bronzen [ww.] slapen *479, 633*
brooche winst, geluk *95, 220, 541*
broochem → *broochum* voorwerp, goederen *201, 227, 479*
broocher → *brocher, brooger* man *201, 227, 479*
brooches geluk *581*
broochum → *broochem* voorwerp *633*
brood zoeken stelen *184, 373*
brooger → *brocher, broocher* kerel, man *216, 227, 531*
BRÜGELHUTSCHE *[T]* werkman *104, 566*
brügeln *[T]* werken *569*
bruggetrekker leegloper *479*
bruiloft inbraak *373*
bruiloft: ter/naar een - gaan uit inbreken gaan; de buit delen *180, 184, 373*
bruin koffie *606*
bruinderik bier *58, 426, 433, 455, 459, 470*
bruine jatjes bruine schoenen *215, 530*
bruintje[1] bier, pint bier *60, 65, 426, 433, 440, 479, 532*
bruintje[2] koffie *516, 606*
Brülgetau *[HF]* → *Bröljətau* orgel, muziekinstrument *105*
bruno bruin bier *465*
bruulderik kachel *461*
brüwel *[T]* twaalf *108, 569*
bruijen gooien [?] *364*
bubil mond *607*
bubs menigte, hoop *607*
bubs foelie in de beis, een veel volk op straat *607*
buchc *[HF] 46, 348*
bucht[1] → *bugt* geld *44, 46, 306 [cliché 1], 307 [cliché 3], 349, 433, 470, 588, 602*
bucht[2] slecht, gemeen *433*
bucht[3] volk, volkje *377*
bucht *[T]*, **büchte** → *bugt [T]* geld *565, 568*
bugt → *bucht*[1] geld *178, 590*

buigerik knie *58, 470*
buik met beentjes zwanger *607*
buis[1] → *buys* dronken, dorst *60, 65, 151, 378, 426, 433, 440, 447, 534*
buis[2] twee *459*
buisbalk dronkaard *378*
buisbeing, buisbink, buisbijn dronkaard *426, 433, 465*
buiser dronkaard *641*
buisgeeze, buisgieze dronken vrouw *270, 426, 465*
buiskinnen dronkaards *378*
buiten in de maatschappij *431*
buiter dronkaard *479*
buize → *buizen, buijsen* drinken *358*
buizekeet, buizekeete herberg *433*
buizement drinkgelag *465*
buizen → *buize, buijsen* (veel) drinken *43, 60, 65, 213, 273, 311, 378, 431, 434, 440, 455, 461, 465, 470, 479, 518, 523, 527, 534, 536, 602*
buizer → *buyzer* dronkaard; emmer, ketel *407, 434*
buizerik dronkaard *434*
buizig dronken *407*
bulboef baas *479*
bulle kleren *479*
bullen dragen *378*
bulliauw beul *366, 590*
bulst[1] bed *65, 378, 426, 461, 465, 470*
bulst[2] rugzak met koopwaar *465*
bult → *bölt, Bölt* bed, beddengoed *65, 307 [cliché 5], 311, 359, 366, 455, 479, 518, 590*
bult: in de - moeten zwanger zijn *529*
bultdragherinnen soort vaganten *331*
bulten[1] bevallen, baren *55, 407, 455, 479, 516, 518*
bulten[2] dragen *378*
bulthoever → *balthoever* tipgever voor diefstal *180, 226, 373*
bulting beddengoed *607*
bultpij deken *407*
bultvlok beddenlaken *280, 293, 407*
bultzak beddenzak, bed *479, 607*
bums aardappel, aardappels *59, 440, 455*
bumse *[T]* klok *565, 567*
buns aardappels *436*
Buótten *[HF]* voedsel, eten *547*
burckaerten soort vaganten *334*
burgemak, burgemaks, burgemat, burgmak burgemeester *65, 426, 461, 465, 470, 534*
Burgoems, Burgoens [genoemd als woord in die taal] Bargoens, geheimtaal *421, 464*
busen drinken *306 [cliché 1], 588*
Büsen *[HF†] 104*
but *[T]*, **butt** *[T]* [znw.] eten *101, 565, 566*
butten *[T]* [ww.] eten *101, 106, 563, 568*
buttkipe *[T]* houten kist met deksel en draagriem *565, 566*

buus fles *440*
Buus *[HF]* fles *547*
buys, buijs → *buis*[1] dronken *177, 370, 590*
buijsen, buyzen, buijzen → *buize, buizen* drinken *44, 178, 367, 590*
buyzer → *buizer* emmer *359*
bybas, bijbas dubbeltje *198, 421*
bijbel spel kaarten *479*
bijeenroeping betrapt of gestoord worden bij diefstal *413*
bijgogem, bijgoochem onbenul, onnozel *607, 627*
bijl balie, gerecht *70, 78, 479*
bijl: met de - schrijven met dubbel krijt schrijven *633*
bijl: voor de - voor het gerecht *479*
bijn man, vriend, burger *271, 289, 465*
bijs[1] → *beis*[1] straat *640*
bijs[2] → *beis*[2]*, beys*[2] twee *153, 164, 192, 226, 407, 465*
bijs ballen twee frank *465*
bijsbas dubbeltje *192, 226, 406*
bijse sonif kwade staart *432*
bijse souif *[†] 432*
bijt teleurstelling, misrekening *70, 479, 512, 627, 633*
bijter nijptang *70, 79, 479, 633*
bijterik → *bieterik* mosterd; tand *38, 378, 383, 425*
bijters tanden *38, 378*

cabanes herrie *479*
cabber → *gabber, gabbert* kameraad *175, 227, 229, 368, 590*
cabis pastoor *545*
cafetje, cafétje kwart *584, 607*
caffer → *kaffer* boer *157, 167, 175, 177, 178, 227, 234, 357, 366, 590*
calaensche mosse mooi meisje *46, 306 [cliché 1], 350*
calcaensche mosse *[†] 350*
calf → *kalf* christen *192, 227, 235, 407*
calopani koffie; Zigeuner [†] *38, 197, 269, 275, 277, 279, 289, 293, 294, 369, 593, 628*
camberous kamer *175, 177, 228, 368, 590*
cameroúse ons gezelschap, de kameraden *370, 593*
camis hemd *368, 594*
canis hond *50, 60, 440, 544, 545*
canteren → *kanteren* zingen *519*
cantine → *kantine* kroeg in de gevangenis *407*
capore → *kapore* dood, kapot *177, 192, 228, 407*
capore: flikt hem - maak hem dood *192, 369, 408, 592*
capore (hem) doen doden, vermoorden *175, 228, 590*
capores dood, vermoord *156, 157, 165, 228, 234, 272, 357*
captein van de franken kapitein van de nachtwacht *81, 359, 608*
capti sjone elf jaar gevangenisstraf; twaalf (jaar gevangenisstraf) *401, 404, 407, 422*
capucees officier, militair *370, 590*
casavie → *cassaafje, cassavie, kassavie* brief, bankbiljet *70, 479*
casement → *cassement* gevangenis *306 [cliché 1], 307 [cliché 5], 348*
caskene drinken *185, 152, 198, 228, 245, 394, 407*
casperen → *kasperen* neuken *43*
casprement zwangerschap *159, 167, 228, 235, 440*
casprement flikken, een zwanger maken *440*
cassaaf → *kasaaf, kassaaf* brief *402, 612*
cassaaf feberen brief schrijven *192*

cassaafje → *casavie, cassavie, kassavie* briefje *192, 235, 407*
cassafim postkantoor *192, 235, 407*
cassavie → *casavie, cassaafje, kassavie* brief, bankbiljet *201, 228, 235*
casse huis *306 [cliché 1], 307 [cliché 5], 588*
cassement → *casement* gevangenis 348
cassement de tir gevangenis *435*
catelerke → *katelerke* kasteel *275, 289, 293, 368, 590*
caval paard *306 [cliché 1]*
çegokken goed geluk *628*
cent een cent, een vast en zeker *628*
cenijve brand *201, 228, 479*
çewar hals *628*
chachelas verkoopster *151, 155, 168, 245, 378*
chachelen → *schachelen* verkopen, verruilen, met bedrog of woeker verkopen *151, 155, 158, 168, 169, 228, 245, 378, 435*
chaf, chaf-saf melk *58, 270, 289, 292, 294, 426*
chamfoeters het gerecht *378*
chammer → *gammer* ezel *624*
changeeren veranderen *378*
chanke kerk *36, 270, 272, 289, 292, 293, 426, 434*
chanken → *sancken, sjanken*[1] trouwen *65, 426, 434*
chanten zingen *48, 426*
chanteren zingen *49, 59, 434*
chanterik zanger *48, 426, 434*
chanterikken gendarmes *48, 378*
chapeaux zeker wachtwoord *596*
chaperick → *chapperik* hoed *357*
chapiteau hoed *48, 426*
chapiter boek *48, 426*
chapperik → *chaperick* hoed *436*
charo degen *275, 289, 293, 367, 594*
chashe, gok en bik vrouwen, spel en eten *607, 641*
chassene doen trouwen *624*
Chassermokum Schweinfurt *607*
chassi → *gasje, gassie* kapje, pet *628*
chattesjemône protestants *581*
chaule gebreken; [van paard] kortademig *581, 582*
chaver takkenbos *378*
chazijrem → *chazzirim* varkens *624*
chazzerponum lelijkerd *625*
chazzirim → *chazijrem* varkens *624*
cherote → *gerote, groote* berouw *91*

cherote bouwen, de → *groote bouwen* spijt krijgen van een bod *581*
chesse jongens vertrouwde jongens *598*
cheúvel hoed *378*
chewre → *géwro* vereniging, college *624*
chiken dronken *64, 65, 151, 155, 156, 167, 228, 246, 426*
chnelles pistool *180, 373*
chocoladewagen celwagen *70, 479*
choeren beloeren *426*
chole, chollis droes, aan droes lijdend *85, 89, 91, 571*
choof warm *48, 426*
chram snee in het gezicht *362*
chupah overdekking, baldakijn; huwelijksinwijding *624*
chutzpah brutaliteit, vrijmoedigheid *624*
chutzpaponum brutaal mens *625*
citroendraaier gebochelde *479*
claffot, claffotje kledingstuk, kleedje *306 [cliché 1], 641*
clammer hand *357*
clamones, clamonis breekijzer *184, 228*
clamot jenever *367, 590*
classert schavot *370, 590*
classey, classeij, classeija → *klasseya* pistool, pistolen *156, 157, 165, 228, 236, 357, 590*
clé, clef sleutel *48, 79, 426*
clemondes, clemonis breekijzer *180, 228, 232, 236, 373, 596*
cleytsert, cleijtsert olie *275, 370, 590*
clole zekere verwensing *607*
clusement kerk *46, 306 [cliché 1]*
coco cocaïne *607*
coddele molen *275, 289, 293, 369, 590*
coffij boontjes → *koffijboonen* leren mutsen *180*
coger, coger neekof cachot *192, 228, 231, 407*
cok → *schok, sjok* markt *192, 228, 244, 407*
colgem tafel *407*
coloaansche moffen *[†] 46*
comien kaas *399*
confers dekens *367, 590*
converten dekens *48, 378*
cooch-halden, cooch halden op roof uitgaan *156, 157, 165, 228, 235, 357*
cornaar [van paard] kortademig *85, 90, 571, 581*
couchee bed *479*
couser[1] geschikt, geoorloofd *228*
couser[2] duister, Duitser [?] *175, 228, 367, 590*
cout → *kaut, kout, kouth* mes *306 [cliché 1], 357*
coxe hen *306 [cliché 1]*
creeft vlees *358, 359*
cren *[†] 45, 46, 156, 348*
creu, cri vlees *46, 66, 306 [cliché 1], 348, 349, 434, 610*
crime blieke zilveren gespen *407*
crime blocke, crime blocken zilveren gespen *367, 590*
cristiaen pelgrim *306 [cliché 1]*
cristianieren soort vaganten *333*
crommen rechter *307 [cliché 4]*
cronerinne vrouw *46, 307 [cliché 2], 311*
croupier kashouder van dobbelaars *479*
cuysen een aframmeling geven *306 [cliché 1]*

daai[1] → *daaje, daayen* steen, dobbelsteen, diamant *70, 479, 607, 633, 641*
daai[2] klap *479*
daaien, de de keien *479*
daaje → *daai*[1]*, daayen* dobbelstenen *519*
daas zot, krankzinnig *479*
daayen, daaijen → *daai*[1]*, daaje* dobbelstenen *402, 403, 407*
daayen gokken dobbelen *410*
dabberen praten, bidden *92, 97, 212, 228, 523, 571, 578, 581*
dab'bət kind *450*
daet → *dat* vader *275, 289, 293, 372, 594*
dageraad beloven, een bet. onbekend *364, 365*
dagga tabak *607*
dagscheer vergeefse boodschap *607*
Dai *[HF]* [van lichaam] hoofd *547*
dajan rechter *607, 628*
dajem eed *70, 201, 228, 479, 633*
dak lang haar *602*
dakjes, dakkies handschoenen van inbreker *607, 642*
dak zonder pannen de blote hemel *607*
dak mazen, een lang haar hebben *602*
dalet, daleth → *dallet* vier *189, 192, 198, 199, 229, 408, 584, 628*
daleth bas vier stuivers *198, 421*
daleth sjone vier jaar (gevangenisstraf) *403*
dalf: op den - gebedeld *201, 228, 479*
dalfen → *dalleven, dalven, tallevelen* bedelen, zwerven *479*
dalfenoor bedelaar, landloper *201, 228, 479*
dalgakker heer *602*
dallas → *dalles, dalus* armoede *230*
dallastdekker → *dallesdekker* armoedzaaier *201, 228, 479*
dalles → *dallas, dalus* armoede; [m.g.] niets *97, 201, 228, 479, 514, 571, 624, 642*
dallesdekker → *dallastdekker* armoedzaaier *642*
dallesgoser armoedzaaier *607*
dallesjager armoedzaaier *607, 642*
dallesman armoedzaaier *581*
dallet → *dalet* vier *201, 229, 422, 479, 628*
dalleven → *dalfen, dalven, tallevelen* bedelen, zwerven; los werk zoeken *218, 228, 479, 536*
dallinger beul *306 [cliché 1], 408*
dallingheren soort vaganten *329*
dallos niets *192, 228, 408*
dalm schoore, dalm schore degen *192, 628*
dalsman [o.a. gezegd van koper] armoedzaaier *85, 97, 571*
dalus → *dallas, dalles* armoede *628*
dalven → *dalfen, dalleven, tallevelen* bedelen, zwerven *201, 215, 218, 228, 248, 431, 479, 529, 514, 536, 633*

dalvenaar → *talvenaar* bedelaar, landloper *228, 642*
dalver → *talfer* bedelaar, landloper *201, 228, 479, 514, 529*
damme ham *378*
dampen aandoen, de sarren *479*
damperik sigaar *62, 516*
danskit danshuis *519*
dansspiese, dansspieze danshuis *633, 479, 642*
darm touw *431*
darren[1] sarren, tarten *201, 228, 479*
darren[2] wonen, vertoeven; wachten *228, 628*
das[1] strop van galg *401, 404*
das[2] tegenvaller *479*
daske jongen *607*
dasz *[T]* rok *568*
dat → *daet* vader *275*
dates dood *607*
debie *de* → *bie* weg, op weg; dood *378, 465, 468*
debiejallen *de* → *bie jalen* weggaan *465*
debisseren soort vaganten *317*
deckel → *dekkel*[2] voorschoot *590*
decker muts *307 [cliché 4]*
dederik ochtend *426*
dederik: dezen - vandaag *426*
deelis deur *192, 228, 408*
deem [znw.] dag *544*
deen[1] deur *178, 192, 408*
deen[2] nacht *178, 370, 594*
deenen → *denen* straatslijpen *81, 359*
deen sabberen de deur openbreken *196*
deerkit nachtkroeg *359*
dei → *dey* moeder *607*
deie dobbelsteen *436, 607*
dein → *dijn* plezier *479*
deins-je pas op!, stil!, houd je gedekt! *515*
deinzen weggaan, teruggaan *479, 633*
deirekeete → *derrekeete* nachtkroeg, herberg *426*
deische, deis je, deisje, deis-je → *deize* pas op!, stil!, houd je gedekt! *70, 211, 479, 515, 519, 523, 529, 534, 628, 633, 642*
deis je, de wout houd je mond, politie *69*
deister → *deystere*[2] dobbelsteen *607*
deize → *deische* stil! *479, 628*
deken gras, grasveld *479*
dekkel[1] politieagent *70, 78, 480, 642*
dekkel[2] → *deckel* voorschoot *372*
dekkeler politieagent, gendarme *436*
dekken een zakkenroller aan het gezicht onttrekken *70, 480*
dekker degene die een zakkenroller aan het gezicht onttrekt *480*
Dekker *[HF]* koek *547*
dekkerik hoed *426, 436*
dekkie halvecent *480*
delappen luisteren *408*
dellop aandeel *192, 408*
demerik nacht *607*

denderen dansen *523*
denderkit danshuis *523*
denen → *deenen* straatslijpen *607*
dérèch, derig [znw.] weg, pad; grond, aardoppervlak *201, 228, 480, 628, 642*
derig op, de op weg *633*
deroshaus ellenlange redeneringen *628*
derrekeete → *deirekeete* nachtkroeg, herberg *426*
dès hebben plezier maken *607*
desie: op haar - op haar gemak *607*
dès maken drukte maken *607*
detje halvecent *480*
deuk geven, een een klap verkopen *607*
deum: gen - niets *434*
deun slag *465*
deurkien deursleutel *70, 79, 480*
deurschuiver alleenlopende vent *470*
deurslager leugenaar *470*
deus twee *48, 378*
dewel *[?]* duivel *268*
dey, deij → *dei* moeder *268, 289, 293, 369, 408, 594*
deystere[1] geen bet. opgegeven *44*
deystere[2] → *deister* dobbelsteen *306 [cliché 1]*
dezeu ei *48*
dibberen praten, bidden *192, 212, 226, 228, 400, 408, 571, 580, 581*
didder koud *59, 378*
didderik winter *378*
dief hartedief *480*
dielis deur *175, 177, 228, 367, 590*
diène duur genoeg *571*
dienstmos dienstmeisje *359*
dieperik kelder; [m.g.] graf *38, 178, 282, 368, 378, 426, 465, 590*
dieperikfondoesje kelderraam *379*
diepert kelder *490, 642*
diest, de speeltafel, biljart, speelbord *465*
dietrich valse sleutel *607*
dieumerik nacht *378, 607*
Dieventaal geheimtaal, Bargoens *421*
diftel kerk *33, 46, 306 [cliché 1], 350*
dikbuik fles sterkedrank *408*
dikke betoeg heel rijk *570*
dikke meles hebben, een zwanger zijn *530, 535*
dikke, nen stuiver *465*
dille meisje *306 [cliché 1]*
dillen praten, babbelen *607*
dilletje meisje *369, 594*
dinge jongen *607*
dinkelen op avontuur trekken *480*
dinkerik hoed; kleren; ding; ring *436, 455*
dis, disch winkel, tafel, herbergtoog *426, 436, 480*
disselbäumer *[T]* marskramer *104, 567*
dissen *[T]* lopen *569*
distel *[†] 33, 45, 46, 350*
divesant verkwister *607*
djafte → *tjaf* karnemelkse pap, soep *426, 465*
dobberen vechten *480, 642*
dochter der meilige prinses *410*

docken → *dokken* geven *276, 289, 253, 367, 590*
dod vuil, gehavend *379*
dodderig kaas *607*
doddig zeldzaam, zonderling; vuil, gehavend; spijtig *378, 379, 460*
doddigheid slechtheid *378*
dodding kaas *359*
doef'fət → *doe'vət* groschen *448*
doeft kerk *368, 408, 594*
doei honger *480, 516, 519*
doerak deugniet, nietsnut, gemeen wijf *480*
doesbof kerk *408*
doe'vət → *doef'fət* groschen *448*
dof[1] dom, onnozel *408*
dof[2] kerk *213, 519, 523*
dof[3] pruik, haar *359, 607*
dof[4] slag *512*
doffer, dofferd[1] klap, stoot *480, 514*
dofferd[2] ketel *70, 480*
dofferen soort vaganten *317*
doffie meevallertje *607, 642*
dofgajes, dof gajes politie, rechercheurs *70, 78, 201, 228, 480, 482, 512, 515, 633, 634, 512, 642*
dof hebben slaap hebben *519*
dofis gevangenis *175, 177, 228, 367, 591*
doft goed, knap, netjes *159, 169, 228, 248, 480, 633*
dofte flep goede papieren *480, 633*
dofte kluft goede kleren *440*
dokken, dokkeren → *docken* geven, betalen, brengen; slaan *60, 65, 343, 356, 359, 378, 426, 440, 456, 465, 470, 480*
dok op, dokt, doktme, dóktme geef op *354, 355, 365*
dold → *dollet* vier *201, 229*
dolk vier *192, 198, 199, 229, 408, 422*
dolk kaf heit vijfentachtig *422*
dollard vier *89, 577*
dollef vier *210, 229, 522*
dollef joed veertig *522*
dollemen → *dolmen* slapen *431*
dollen de grote meneer uithangen *480*
dollet → *dold* vier; woensdag; twaalf [?], veertien 192, 198, 199, 201, 229, 408, 480, 642
Dollet Mokum Delft *192, 229*
dollinger gehangene *408*
dolman galg *33, 46, 306 [cliché 1]*
dolmen → *dollemen* slapen *408, 480, 633*
dolmgooser, dolmgozer versufte kerel *607, 642*
dolmniese vrouw bij wie men slaapt *192, 408*
dolmpiese slaapstee *642*
dolm schoore degen *408*
dolmspiese slaaphuis *408, 480, 633, 642*
dolver boksbeugel *480*
dom hoed *465*
domenij zwartverver *408*
domerik nacht *607*
domst vlasafval, lompen *378*

don *[?]* rug *276, 289, 293, 370, 591*
donkere spiese, de cachot *506*
dood katoen volkomen kalm *487*
doofmaken vermoorden *431*
dooie diender lammeling, treuzelaar, suffefd *607*
dooievisjesvreter treuzelaar *607*
doorgefourneerd lommerdbriefje hoer *70, 74, 80, 480, 492*
doorkleumen bekennen *633*
doorslaan bekennen, verraden, de schuld aan een ander geven *70, 80, 408, 480, 514, 598, 633, 642*
doorslaan op een ander de schuld aan een ander geven *480*
doorslaander iem. die voor de rechtbank alles bekent *70, 480*
doorstoten doorverkopen *628*
doortikken bekennen *607*
doortimmeren bekennen, zijn mond voorbijpraten *70, 80, 480, 642*
doortuinen doorlopen *607*
doos gevangenis *607*
doozen de twee bij het dobbelspel *466*
dop koker *359*
dopkien sleutel zonder gat *70, 79, 480, 633*
doppen[1] vechten *480*
doppen[2] ogen *480*
dormen slapen *480, 624*
dos[1] → *dosch* kleren, rok *307[cliché 4], 378, 588*
dos[2] koek *408*
dos: nele op den - zwijg verder maar *428*
dosch → *dos[1]* kleren *306 [cliché 1]*
dosseflikker kleermaker *378, 607*
dossement[1] kleren *307 [cliché 4]*
dossement[2] papiergeld *70, 480*
dossing kleren *101, 544*
dosz *[T]* bukskin, rok *101, 568*
dosztraze *[T]* kleren *568*
dot veel, een hoop *480*
dot lood, een veel geld *492*
dot poen, een veel geld *480*
dottekop slaapkop, suffer *607*
dottig lelijk, slecht *378*
dou *[?]* → *douw[2]* rug *370*
douw[1] dag *359, 607*
douw[2], dow → *dou* rug *276, 289, 293*
draai: zijn - hebben plezier hebben *431*
draaien zetten *379*
draaierik paardenmolen *426*
draaiers → *draayers* drie, drie ogen bij het dobbelen *424, 465*
draaiers: opsmekken zonder - *op smekken zonder →draajers*
draaiersbisknakken dertig *425*
draaiersknakken vijftien *424*
draaiflik [onderdeel van molen?] draaikraam *426*
draajers: op smekken zonder - *opsmekken zonder →draaiers* de deur openen zonder sleutel *81, 361*
draayer sleutel *408*
draayers → *draaiers* drie *459*
draaysel boor *359*

drai *[T]* geloof; waren *568*
draikop *[T]*, **draikopp** *[T]* koe *564, 567*
drailijmen neuken *436*
dräjə hebben, zijn *448, 455*
drappermantje paard *370, 594*
draver fiets; paard *408*
dravertje fiets *70, 480, 642*
drek potas *33*
drentellat been *607*
drenzen dreinen *480*
drinkgeld: iemand zijn - geven iem. neerslaan *607*
drinkgeld: zijn - gekregen hebben dood- of neergeslagen zijn *607*
Droat *[HF]* geld *547*
Droatmèles *[HF]*, **Droatmèxles** *[HF]* → *drootmelas* portemonnee *547, 607*
Drohtfesel *[HF†]*, Drohtfessel *[HF†]* wissel *104, 547, 549*
droimes *[T]* drie *107, 569*
drol nee, niets *426, 434, 466*
drol: smoest den - stil! *426, 429, 469*
drol: snapt den - niets verstaan *466, 469*
drol van jakke, de/den volstrekt niets *434*
drol van Janus volstrekt niets *427*
drol van Jochem volstrekt niets; slechter dan niet *426, 434*
drom → *trom*[3] [znw.] weg *278, 282, 292, 293, 523*
dromerik nacht *607*
dromes *[T]* drie *565*
dronge stormram *596*
dronke boer emmer vol water *359*
droosje (mv.: droosjes) kletspraatje *147, 571*
drootmelas, drootmeles → *Droatmèles* geldzak *199, 607*
dropp *[T]* zwaar *564, 568*
drose, droshe redevoering, preek *607, 624*
drosjes gekheid, onzin, malligheid *201, 229, 480*
drossen (gedrost[1]**)** ervandoor gaan *480, 482, 628*
druif kerel *480*
drukken gevangenzitten *70, 480*
drukker[1] signet, stempel, boek *408, 426*
drukker[2]**, drukkerd** straf *70, 480*
drukkerik boek *426*
drutten → *trutten* bij het dobbelen twee drieën werpen *480, 607, 628*
drijver klap, stoot, slaag *607, 642*
dubbelaas elf *607*
dubbele bal gulden *461*
dubbele hoek majoor (van politie te Rotterdam) *485, 607*
ducken *[HF]* geven *551*
duiken een kopstoot geven in de maagstreek *607*
duimeling duim *481*
duimen vals spelen *481, 633*
duimertje kleintje *607, 642*
duimpie, duimpje daalder *216, 481, 519, 532*
dulmes [lichaamsdeel] hoofd *43, 527*
dumerik nacht *466*
dun jenever *481, 642*
durk klein ventje *607, 642*
duske, dusken, duskentje kleine jongen *480, 512, 642*
dusztrazie *[T]* jurk *568*

dutsbetteren, dutsbetterinnen soort vaganten *329*
dutsend dozijn *459*
dutseren soort vaganten *323*
duym litten bonen *359*
duzen twee ogen bij het dobbelspel *466*
dwaɑj□ta twintig *90*
dwɑ-na:str twaalf *90*
dweile, ne persoon met wie je slecht kunt handelen *36, 87, 575*
Dijk Zeedijk te Amsterdam; Schiedamsedijk te Rotterdam *607, 642*
dijn → *dein* plezier *481*

ebbes iets *91, 581*
echert [telw.] een *577*
echkocker soort vagant *173*
Eckigen *[HF]* boekweit *547*
edelvolk beroepsdieven, misdadigers *70, 79, 481, 642*
eegit → *eget, egit* [telw.] een *201, 229, 481*
eelf → *ellef* duizend *584, 607*
eendewijn water *608*
eens hebben op achterdocht koesteren jegens, vermoedens hebben over *70, 481, 633*
eerste banjers/banjerts voorname heren *406, 408, 598*
eerste mei God *615*
eesche → *esche, ese* huismoeder, echtgenote *201, 229, 241, 481*
eeuwentof juweel, edelsteen *608*
eeuwerikje kindje *360*
efser misschien *608*
egel, een niets *379*
eget → *eegit, egit* [telw.] een; zondag 192, 198, 205, 229, 408, 421, 422
eggassie pet *408*
egit → *eegit, eget* [telw.] een 642
egod [telw.] een; enig 628
ei: met een - werken op onduidelijke manier aan geld komen *481*
ei: met - scheffen zwanger zijn *536*
eigel, ei□el kalf *85, 220, 542, 571, 579, 581*
eilaiije, eileija dom, onnozel *598*
eileija duivel → *eileyer duivel* onnozele drommel *598*
eileija mens (mv.: eileya menschen) eenvoudig mens *185, 229, 395, 598*
eileyer dom, onnozel *408*
eileyer duivel → *eileija duivel* onnozele drommel *408*
eilië vrouw die zich voor wat eetwaren laat onteren *608, 642*
eime maken bang maken *608*

einsjalm lelijk *536*
einsjalme: als een - lopen zeer slecht gekleed zijn *536*
einsjalme glimmers hebben scheel kijken *536*
einsjalme joekel beroerde kerel *536*
einsjalm kescheres lelijk gezicht *536*
einsjalm piegem lelijk kind *538*
eis gat *379*
eitje dophoed, kop *642*
eitsen raad geven *608*
ekinjet → *kinjen*
Elle *[HF]* pond *547*
elleboog roeren dobbelen *642*
elleboog voeren dobbelen *608*
ellef → *eelf* duizend *608*
ellen zijn, verblijven *426*
ellis hier *436*
emmer hoer *70, 80, 481*
emmer vol water dronken boer *431*
emmes goed, prettig, mooi; [bnw.] waar *85, 201, 210, 229, 233, 481, 512, 514, 519, 571, 581, 633, 642*
emmes: 't is - heus waar *571*
emmese lik goede gevangenis *481, 633*
emmes porum knap gezicht *521*
endig mazen gelijk hebben *436*
ene *[T]* [telw.] een *565, 569*
eng boom *434*
Engelschman Engelse sleutel *70, 79, 481*
engerd vervelende vent *481*
enossent → *nossen*
epikaur epicurist *624*
eppise zijden stof *408*
erdbimpsen aardappels *546*
Eretz het Land, Israël *624*
erfenissen halen uitstelen gaan *184, 373*
erkeete herberg *461*
erkienen verkopen *628*
erl kerel *91, 581*
erlat meester *306 [cliché 1]*
erlatinne meesteres *306 [cliché 1]*
erm wichtər erwten *447*
erren [znw.] herbergen *379*
erterik steen *38, 379*
ertje, erwt elektrische bel *70, 481, 642*
esche → *eesche, ese* huismoeder, echtgenote *628*
esckockers insluipers *367*
ese → *eesche, esche* echtgenote, huisvrouw *608*
esjukt → *sjukken*
essew kruid; rook- en snuiftabak *628*
ette, etters vader *91, 214, 229, 527, 581*
eytsef, eijtsef → *ytsef* tabak *192, 210, 229, 231, 408*
eyzerebink in het harnas *359*
ezel: op een - tippelen op winkeldiefstal uit zijn *507*
ezelpiepen *een → ezeltje piepen, ezeltjes piepen* uit winkellade stelen *643*
ezeltje[1] winkellade, lessenaar *71, 80, 481, 481*
ezeltje[2] foulard, das *481*
ezeltje is gesprongen, het *het → ezeltje springt*

ezeltje piepen, een → *ezelpiepen, ezeltjes piepen* stelen uit een winkellade *481, 499*
ezeltjesdrijver ladelichter *71, 79, 481*
ezeltjes piepen *een* → *ezeltje piepen, ezelpiepen* stelen uit een winkellade *643*
ezeltjesrijder ladelichter *608*
ezeltje springt, het (het ezeltje is gesprongen) de lade laat los *481, 506*

faam → *faem* honger *545*
faans honger *448*
faem → *faam* honger *50, 544*
Fahrherr *[HF]* bok, geit [†] *104, 547*
Fahrherrsips *[HF†] 104*
fai'jə krijgen *450*
faiken *[T]* slapen *568*
faiten *[T]* maken, doen *569*
fak'kəl, fakkel[1] brief, bedelbrief, brandbrief *446, 481, 633*
fakkel[2] lantaarn; slechte sigaar *466, 512*
fak'kelə, fakkelen schrijven, een brief schrijven *60, 65, 408, 440, 452, 456, 481, 523, 633*
fakkels feberen bedelbrieven schrijven *643*
falle lichaamsgebrek *481*
falle maken een lichaamsgebrek voorwenden *481*
fanke *[T]* kind *567*
Färber *[HF]* leugenaar *547*
faselen behendig venten *608*
faijə vangen *453*
fazelen bedriegen, stelen *426, 436*
fé café *41*
feberaar uit het baayes schrijver der gevangenis *408*
feberen → *veberen* schrijven *401-404, 408, 419, 431*
fee[1] koffie *48, 379*
fee[2] koud *59*
feel → *vel*[2] stad *453*
feem[1] **(mv.: feeme, feemen, feme)** hand, vinger *170, 353, 354, 356, 359, 368, 379, 426, 430, 434, 456, 466, 470, 481, 591, 634*
feem[2] boterham *446*
feem[3] honger *448*
feemdos → *veemdos* handschoen *379*
feeme, feemen[1] → *feem*[1]
feemen[2] → *femen* komen *48, 426, 430, 434, 481*
feemerik tabak *426*
feemerikken handen *462*
feem in de stinger hand in de zak *359*
feemsteeker, feemsteker → *veemsteker* ring *359, 408*
feenen ergens naar toe gaan *440, 608*
feffere und salz → *peper en zout* kruit, munitie *180, 373*
Fehmzelepley *[HF†] 104*
feikedosz *[T]* kamerjas *568*
fellen bakken *544*
felleugen behandelen *544*
felligen vragen *544*

felt ik heb *359*
fem meisje, vrouw *451*
feme → *feem*[1]
femen → *feemen*[2] komen *608*
femerik → *vemerik, veemerik* kat *522*
femmink [vlasafval] werk *379*
fenêtre ogen *220, 542*
ferven → *verven* liegen *440, 456*
ferven *[HF]* liegen *551*
Fesel *[HF]* patent *547*
fettoe deel van de buit *608*
feu[1] **(mv.: feun)** [znw.] haar *41, 48, 59, 379, 466*
feu[2] vuur *459*
Feuel *[HF]* jas, kleed *547*
Feuelbessem *[HF†] 104*
feuelen *[HF]* kleden *551*
feun → *feu*[1]
fiallen *[T]* maken, doen *569*
fiaro *[†] 279, 408*
fiat vertrouwen *431*
fidel *[T]* stad *103, 563, 568*
fidel, fidelletje vlo *481*
fiebelefors in een ommezien; grapje, kunstje *608*
fiedelbaas iem. die steeds afdingt *527*
fiedelen vioolspelen; afdingen *527*
fie'əkə stelen *453*
fie'əkər dief *446*
fie'əstə [ww.] eten *447*
fie'əstər stok *453*
fiege, een fiege → *viege* een klein beetje; niets *220, 542, 581*
fiel gezel, schurk *307 [cliché 2], 588*
fielken schurk *588*
fiem hand *460*
fiëmen handen, vingers *379*
fiemen komen *436*
Fiemsele *[HF]* → *Fimzele* vinger, hand *547*
fienen komen *436*
fieselefasie gezicht *608*
fieselemie gezicht *608, 643*
fiet meisje *451*
fiets twee rijksdaalders *481*
fietsen[1] neuken *71, 80, 481*
fietsen[2] handen; benen *481*
fietsj treinkaartje *449*
fiet'sjənoeək conducteur *446*
Fièxchtesj *[HF]* douanebeambte, opzichter *547*
figgel zaag *379*
figgelen → *viggelen* zagen *379, 391*
fikfakken treuzelen, zeuren *608*
fik'skə, fiks'kə politieagent, veldwachter *451*
fiks met (de) loopjes snel stelen *81, 408*
fileren aanzetten, slijpen *408, 598*
filippie → *philippie* tientje *71, 481*
filius *[T]* pannenkoek *567*

filosofen vetleren werkschoenen *608*
filseklere jenever *103*
fimes *[T]* ja *564*
fimpen *[HF]* liegen *551*
Fimzele *[HF]* → *Fiemsele* vinger, hand *106*
finater venster *359*
finibus terrae galg *151, 352*
fioren *[†] 594*
fits *[T]* [bnw.] goed *568*
fitse funksen *[T]* wijn *101, 563, 567*
fitse klar *[T]* wijn *101, 563, 567*
fitseklere brandewijn *101, 544*
fitsenfidel *[T]* hoofdstad *563, 568*
Fitsentroppe *[T]* → *Fitsetroppe* God *563*
fitse plump *[T]* wijn *101, 563, 567*
Fitsetroppe *[T]* → *Fitsentroppe* God *103, 566*
fitsj koud *59, 440*
fiwe *[T]* hand *106, 567*
Fläbb *[HF]* speelkaart; treinkaartje *547*
fläbber *[HF]* [ww.] kaartspelen *551*
flaccaert → *flackert, flakkaart* toorts, kaars *307 [cliché 5], 608*
flacken *[T]* stelen, smokkelen *565, 568*
flackert → *flaccaert, flakkaart* kaars *357*
fladder[1] (mv.: fladders) krant; kaart, spel kaarten *481, 634*
fladder[2] dokter *426*
fladder[3] postbode *602*
fladderik krant *514*
fladders → *fladder[1]*
flader bad, badstoof *306 [cliché 1], 608*
flai'jə, fla'jə praten *452, 453*
flakkaart → *flaccaert, flackert* kaars *55, 608*
flaks brief, identiteitsbewijzen, beschreven papier *440*
flaksen naar de papieren vragen *68, 55, 440*
flammen stinken *220, 542*
flamoes vagina *608*
flapdrol gekke meid *481*
flasschen pissen *427*
flater dokter *462*
flatern wassen *523*
flauwe kul onzin *481*
fleb'bət sigaret *452*
flem sigaar *452*
flemkout broodmes *456*
flemmerik ogen *456*
flem'mət sigaar *452*
flempie klein kind *624*
flems melk *459*
flens, flenske melk, [m.g.] karnemelk *220, 357, 379, 436, 456, 470, 481, 516, 519, 523, 532, 534, 542, 643*
flep, flepje brief, getuigschrift, papiergeld, speelkaart, coupon, krant, politieblad *187, 398, 408, 440, 456, 470, 481, 516, 519, 532, 634*
fleppen[1] neuken *370, 470, 591, 608*
fleppen[2] naar de papieren vragen *55, 440*
flesschen stelen *79*
flessen *[T]* goedgehumeurd *568*
Flessen *[T]* heimat, Westfalen *568*
flet sigaar *452*

fletsen vleien *434*
fletser vleier *434*

fletserij vleierij *434*
fletsjert bord, bord pap *440*
Fletsjert *[HF]* bord *547*
flick → *fliek* knaap, knecht *307 [cliché 2], 608*
flicken *[HF]* praten, zeggen, biechten, vertellen *551*
fliek → *flick* knecht *608*
fliekoeles → *Flikuhles* preekstoel *199*
Flier *[HF]* speelkaart *547*
flieren *[HF]* [ww.] kaarten *551*
flik (mv.: flikken) krant; speelkaart, spel kaarten *402, 403, 408, 440, 481, 529, 634, 643*
flik: met de - peezen/pezen met kaarten werken *498, 634*
Flik *[HF]* woord, gesprek *547*
flik-flak: van de - homoseksueel *608*
flikflooier mooidoener *481*
flik gokken kaartspelen *410*
flik het lau doe het niet *529*
flik'kə vragen *454*
flikken[1] doen, maken, repareren, bakken; kaartspelen; neuken; steken (met een mes); dansen; zich bevinden *379, 408, 427, 434, 440, 456, 466, 470, 523, 529*
flikken[2] → *flik*
flikken in de fonken in brand steken *408, 591*
flikker smeerlap; homoseksueel; onbepaald scheldwoord *71, 80, 481*
flikkeren dansen; smijten, wegwerpen *408, 466*
flikkerik gat, wond *602*
flikkoelet preekstoel *440*
flik leggen, de kaartleggen *529*
flikt open maak open *369, 591*
Flikuhles *[HF]* → *fliekoeles* preekstoel *547*
flinkers vingers *379*
flinkert keel *368, 591*
flip[1] lade, kast, wagon *71, 80, 481, 643*
flip[2] neus *379*
flippen neuken *608*
flippie bekeuring, verbaal *608*
flisbout *[†] 46*
flistere schaar *371, 591*
Flitschefensteren *[HF†] 105*
Flitscheschmerf *[HF†] 105*
flitsen vleien, smeken *544*
Flitsjke *[HF]* meisje *547*
flock → *flok, flokkie vlock, vlok* hemd *359*
flodder hand *398*
floe'ər → *Flüer* gulden *448*
floep angst *445*
floep ha'ən bang zijn *445*
floesement kleren *459*
floje *[T]* pis *568*
flo'jə pissen *451*
flojen *[T]* pissen *107, 568*
flok (mv.: flokke, flokken) → *flock, flokkie, vlock, vlok* hemd *33, 379, 436, 460, 462, 466, 481, 634, 643*
flokken (gebiedende wijs: flokter) gaan liggen; gaan zitten *466*
flokker hemd *466*
flokkie *flock, flok, vlock, vlok* hemd *516, 519*

floks kleren *427*
floksel moes goudgeld *459*
flokter → *flokken*
flonckelen *[†] 46, 348*
floncken *[†] 46*
flonken[1] branden *608*
flonken[2] eten *608*
flonkewit lekker eten *481*
flonkewitter smulpaap *643*
flooj'muzər pot *452*
flos water *588*
floscaert, flossaart, flossaert water *55, 306 [cliché 1], 588*
flosselen pissen *427*
flosselic vis *306 [cliché 1], 348*
flosselinc *[†] 348*
flosseling pisser *427*
flossen pissen *60, 215, 306 [cliché 1], 379, 427, 434, 456, 466, 529, 588, 602*
flossert water *588*
flossert buysen water drinken *588*
flosteren pissen *60, 440, 456, 470, 527, 602*
Flöterd *[HF]* smeerkaas *547*
flotse hoer; vagina *608*
floy water *307 [cliché 4]*
floybac → *vlooiebak* schip *307 [cliché 5], 622*
fluchaert hoen *46, 307 [cliché 2], 348, 608*
fluchsenfailer *[T]* sigarenmaker *104, 563, 567*
Flüər *[HF]* → *floe'ər* gulden *547*
fluəsen, fluəsse *[HF]* pissen *107, 551*
fluiten[1] **(gefloten)** stelen *71, 79, 409, 481, 598, 634*
fluiten[2] pissen *359*
flunkern *[T]* liegen *568*
flur *[T]* goedkoop *564*
fluschen *[T]* roken *569*
flutse hoer, vagina *608*
fluweel: op - zitten in goede positie verkeren, iets goed kunnen verkopen *628*
fobbese dennenappels *602*
focken → *fokken*[2] gaan, lopen, vluchten *359, 588, 591*
fock' er mee weg neem weg *361*
fockje meê gezelschap maken *359*
foefelen slinks handelen *466*
foeken neuken *608*
foe'kkə, foek'kə dansen *446, 453*
foekket, foek'kət vlo *454, 588*
foelie kerfstok *481, 512, 608, 643*
Foeliebeis Foeliebuurt *477*
foelielat kerfstok *608, 643*
foenken koken, branden; vuur *436, 437*
foeselen handig venten *608*
foeteren lukken *427*
fofferad *[†] 408*
foggeln een kip laten bevruchten door de haan *434*
fok[1] bril *399, 408, 481*

fok[2] [bnw.] rijk *481, 643*
fokkebollen rijkaards *379*
fokken[1] bedriegen *427*
fokken[2] → *focken* gaan, lopen *369, 379*
fokkende geeuwert kleine jongen *358, 408*
fokker[1] bedrieger, fopper *427*
fokker[2] bril *466, 536*
fokker[3] leurder, landloper *379, 456, 470*
fokkig spoedig *379*
foks[1] bril *519*
foks[2] → *fokse, fox* goud *71, 403, 404, 408, 466, 482, 519, 634*
fok schaven, de vluchten, weglopen *427*
fokse → *foks*[2]*, fox* goud, gouden; geldbuit; schat, beminde *71, 80, 482, 643*
fokse biks gouden doos *408*
fokse cent gouden tientje *482*
fokse drukkers gouden signetten *408*
fokse feemsteker gouden ring *409*
fokse fijnc feemsteker gouden ring met diamanten *409*
fokse glinster gouden bril *408*
fokse joeter gouden tientje *409, 421*
fokse malochemer → *foksmalogemer* werkplaats van een goudsmid *634*
fokse mazematten zilveren sieraden *401*
fokse medaille: bekroond met de - niets meer aan gelegen *71, 80, 482*
fokse mienje goudgeld *408*
fokse oksenaar gouden horloge *408, 482, 512, 634*
fokse saldsoof gouden tientje *196, 409, 417*
fokse schrabber gouden tientje *482*
fokse slang gouden (horloge)ketting *71, 408, 418, 482, 504*
fokse spanders gouden gespen *409*
fokse spie gouden tientje *482*
foksespiese, fokse spieze winkel van een goudsmid *71, 482, 634*
fokse spliet gouden tientje *409*
fokse tandel gouden sleutel *409, 419*
fokse veemsteker gouden ring *71, 482, 634*
fokse vin gouden snuifdoos *398*
foksmalogemer, foks-malogemer → *fokse malochemer* werkplaats van een goudsmid *71, 482, 494*
foks melogener goudsmid *408*
foks oksenaartje gouden horloge *497*
foks speentje gouden knipje *408*
fonc, foncke → *fonk*[2]*, vonk* vuur *46, 306 [cliché 1], 307 [cliché 5]*
fonckelen braden, koken *46, 306 [cliché 1], 348*
fondoere venster *379*
fondoesje, fondoeze venster *379*
fonis, la maneschijn *176, 237, 369, 591, 596*
fonk[1] jenever *359*
fonk[2] → *fonc, vonk* licht, vuur *372, 482, 591*
fonkaart hout, brandstof *608*
fonkaert vlees *588*
fonke[1] kachel *65, 427*
fonke[2] neus *466*
Fonkeblag *[HF†] 105*

Fonkeknucker *[HF]* staal van een tondel *547*
Fonkemop *[HF]*, **Fonkemüət** *[HF]* vuursteen *547*
fonken braden *366, 594*
Fonkenbühl *[HF†] 105*
Fonkepley *[HF†] 105*
fonkerik kachel *65, 427*
fonkers kachel *55*
fonkert → *fon'kət* kachel *65, 482*
Fonkert *[HF]* kachel *547*
Fonkeschüət *[HF?]*, **Fonkeschütt** *[HF?]* locomotief *105, 547*
Fonkestines *[HF†] 105*
fon'kət → *fonkert* kachel, lamp, lucifer *449, 450*
fonkken: in de - flikken in brand steken *371*
fonk op den douw/doùw brandmerk op de rug *366, 591*
Fonks Duitser *447*
fonk'sə branden *446*
Fonk'sə knaak Duitse daalder *446*
Fonk'sə plat'tə, Fonksə plattə Duitse daalder *446*
Fonksə sjend'ling Duitse gendarme *447*
Fonks, 't Duitsland *447*
Fonz *[HF]* wittebrood *547*
Fonzekröngel *[HF†]*, **Fonzekröngelknucker** *[HF†] 104*
Fonzespetzen *[HF†] 104*
Fonzespitzen *[HF]* tarwe *547*
foockaert gebraden of gekookt vlees; vlo [†] *588*
foor dienst, verhuren *50, 101, 544*
fopperiksken bokje *380*
for *[T]* mark, markt *101, 564, 565, 568*
forach *[†] 594*
forageur koopman *49, 440*
forkerikken vorken *40, 380*
forts kleinigheid, een duit *482*
fösen [ww.] spinnen *440*
Föstent *[HF†]*, **Fösthuren** *[HF†] 105*
fouckaert kreupele *307 [cliché 5]*
foucke *[†] 46*
fox → *foks*^{2}*, fokse* goud *408, 596*
frank nachtwaker *608*
Fransman sleutel met twee of meer tandjes aan de pijp *608*
Frans veertje slot waarbij → *Fransman* hoort *608*
frederikken *[†] 279*
frederiks laarzen, schoenen; voeten *394, 402, 409, 598*
frein brood *546*
freiten eten *434*
freiters aardappels *59, 380*
fren'zə maken *451*
fretboonen bet. onbekend *180, 373*
fricketeeren stelen onder mom te willen wisselen *81, 359*
friddelings schoenen *394*
friegers laarzen, schoenen *409*

fritsel → *Fritzel* sleutel *440*
frittel sleutel *440*
Fritzel *[HF]* → *fritsel* sleutel *547*
froi koud *48, 59, 380*
frommes vrouw *608, 643*
frommesdod lieveling van de vrouwen; lafaard *608, 644*
front, frontje gezicht *608, 644*
frot verrot *624*
frotterhouerik onguur type *608*
frotterin smeerpoets, vuil wijf *482*
frullen opschik *380*
Fück *[HF]* vreugde, plezier *547*
fucken *[HF]* gaan, komen *551*
fulchaart *[†] 46, 348, 608*
fumen roken *466*
fumerik, fumerikske sigaar, sigaret, tabak *48, 427, 462, 466*
funke *[T]* keizer, koning *567*
funkeltje jenever *436*
funkern *[T]* branden *565, 569*
funkers kachel *65, 440*
fünkert tabak *55, 440*
funksen *[T]* sterkedrank *567*
fuyk: uwe - uzelf *544*
fuyk: zijne - verforen zichzelf verhuren *544*
fyl → *veijl, vile, vyl* stad *359*
fyne feemsteeker gouden ring met diamant *359*
fynkaf hooi *359*

gaai[1] dochter *546*
gaar[2] man *201, 229, 482*
gaaie → *gaje* volk *212, 229*
gaaies: om - maken *om → gaayes maken* doden *598*
gaan naar de gevangenis gaan *608*
gaande ladder *466*
gaaper → *gaper* mond *359*
gaapers lepels *359*
gaar helemaal *608, 644*
gaas geit *85, 571, 581*
ga'aw sonus eigendunk *628*
gaaijes: om - *om → gajes* dood *394*
gaayes: om - gaan sterven *192, 229, 409*
gaayes, gaaijes: om - maken *om → gaaies maken* doden *185, 229, 394, 396, 598*
gabber → *cabber, gabbert* kameraad; man; [m.g.] ambtenaar *189, 192, 201, 207, 230, 402-404, 409, 482, 512, 516, 608, 628, 634, 644*
gabberen hard lachen, schreeuwen *608, 644*
gabbert → *cabber, gabber* kameraad *33, 188, 230, 399*
Gabbertaal geheimtaal, Bargoens *71, 201, 229, 230, 482, 634*
gabbertjes jongens *210, 230, 519*
gabel vork *482*
gabroes met, tezamen, in vereniging *608*
gacheles gloeiende kool *231*
gadden saele *[†] 192, 229*
gadden soele hervormde kerk *229, 409*
gaddese, gaddiese hervormde kerk *192, 225, 409*
gadjeener slager *482*
gaf twintig *201, 229, 234, 482*

gaff [znw.] wacht *178, 276, 289, 294, 372, 591*
gaffelen liegen *434*
gahr *[HF]* dronken *550*
gaje → *gaaie* volk *154, 165, 229, 470*
gajes volk, min volk; [m.g.] politieagent, agenten in uniform *71, 162, 165, 201, 215, 228, 229, 231, 232, 236, 456, 482, 512, 514, 529, 634, 644*
gajes: om - *om* → *gaaijes* dood *639*
gajes: om - brengen doden *220, 542*
gajes: om - gaan sterven *481*
gajes is pleite, het de bewoners zijn uit *482, 634*
gajie boerin *276, 289, 293, 366, 594*
gajim leven *608*
gakmoos handgeld *201, 229, 233, 482*
galeies mond- en klauwzeer *214, 225, 527*
galf → *gallef, kalf*[2] mes, dolk *185, 192, 229, 234, 394, 395, 409, 482, 512, 598, 644*
galftrekker messentrekker *644*
galg[1] knip van een deur; bretel *71, 79, 482*
galg[2]**, galge** → *gallach* priester *571, 581*
galgenbosch → *gallenbosch* pastorie, woning *409*
Galgenpenn *[HF]* wortels *105, 547*
galgenposamentier *[T]* touwslager *566*
galk priester *581*
gallaas ziekte *608*
gallach, gallagt → *galg*[2] pastoor, priester *175, 177, 192, 203, 229, 370, 409, 482, 591, 634*
galle[1] pauw *35*
galle[2] priester *307 [cliché 2]*
gallef → *galf, kalf*[2] mes *218, 229, 536*
gallenbosch → *galgenbosch* pastorie *307 [cliché 2]*
gallisj misselijk *624*
gallome vensterruit *192, 229-231*
gallome bezoek inbraak door vensterruiten *192, 229, 409*
galo boer *273, 276, 281, 288-290, 293, 456, 516*
galsterd gemene kerel, slecht schepsel *482, 644*
gamaur ezel, domkop *628*
gamelen → *goamele* neuken *571*
gameler → *godmeler* klophengst *571*
gammel[1] slecht, kapot, akelig; ziek, venerisch *71, 80, 431, 482, 514, 519, 571, 581, 634*
gammel[2] ezel *90, 212, 229, 523*
gammer → *chammer* ezel, domoor *85, 212, 229, 571, 581, 628, 644*
gammerans ezel, ezelskop *581*
gammerkop dwaas, idioot, domkop *608*
gammor ezel, domoor *201, 482, 523*
ganfde [ww.] stal *189, 229, 404*
gannef → *gannif* dief, bedrieger *79, 201, 229, 482, 514, 571, 581, 624, 634, 644*
gannefbrudder dief *218, 229, 536*
gannefen → *ganneve* stelen *71, 79, 92, 159, 160, 170, 201, 229, 436, 441, 482, 571, 644*
gannefschore gestolen of te stelen waar *218, 229, 244, 536, 540*

ganneke maken brandstichten *220, 222, 542*
ganneve, ganneven → *gannefen* stelen *215, 229, 514, 529, 581*
gannif, ganniff → *gannef* dief, gauwdief *175, 177, 192, 229, 367, 590, 594*
ganiffier dief, gauwdief *192, 229, 409*
gaper → *gaaper* mond *33*
gaperik, gaperink lepel, mond *62, 466, 523*
ga'pət[1] → *gappert* mond *451*
ga'pət[2] lepel *450*
gappen stelen, pakken; [m.g.] krijgen *69, 71, 79, 91, 154, 155, 165, 170, 201, 227, 229, 231, 470, 482, 571*
gapper dief, gauwdief *79, 91, 232, 230, 523, 571*
gappert *[ᴛ]* → *ga'pət*[1] mond *567*
garbepin *[†] 279*
garderik gordijnen *359*
garkepin [stofnaam] koper *276, 279, 289, 290, 293, 369, 594*
garpe schande *608*
gartkit *[†] 359*
gashiwus ongemakkelijk heerschap *628*
gasje → *chassi, gassie* pet *409*
gasjene-mone priemerik dominee *210, 229, 519, 521*
gasjewijnen weggaan, ervandoor gaan *201, 230, 235, 482*
gasoe, gasoer zwerver *201, 628*
gasse zwerver *230, 482*
gassel spek *401*
gassenen trouwen *482, 634*
gasser[1] → *gaster, gazzer* spek; [m.g.] varken *189, 230, 235, 403, 431, 482, 644*
gasser[2] zwerver *230, 482*
gasserik → *gasterik* varkensvlees, spek, varken *207, 230, 516*
gasserol pet, muts *201, 230, 482, 644*
gasseroor domoor *431*
gassie → *chassi, gasje* pet, muts *201, 230, 482, 634, 644*
gassig handelen inbraak waarbij men geluid mag maken *596*
gaster → *gasser*[1]*, gazzer* spek *217, 230, 534*
gasterik → *gasserik* spek, varkensvlees, varken *62, 207, 230, 230, 516, 519*
gastkit gasthuis *359*
gateisim → *geteisem* woestaards; mensen zonder middelen van bestaan *628*
gateng onderste deel van een boom *434*
gatje bangelo turf *220, 282, 286, 287, 289, 293, 542*
gatjesveesken fornuis *282, 283, 286, 289, 293, 523*
gatlikker slimme vent; homoseksueel *608*
gato's zondoffer; ongeluk; snoever, schooier *628*
gattes deugniet *201, 230, 482*
gauer *[ᴛ]*[stofnaam]koper *568*
gauhaert duivel *307 [cliché 2], 392*
gaui volk, natie; niet-Jood *628*
gauleish zwakke en zieke man *628*
gauli ziekte *226, 628*
gaulo ziek, zwak *608*
gavveirim kameraden *628*
gavver → *gawwer* kameraad, boezemvriend *201, 230, 482, 644*
gaw rug *628*
gawert *[ᴛ]* mond *567*
gawwer → *gavver* kameraad *644*
gaz straat *409*

gazzer → *gasser*[1]*, gaster* spek, varken, big, varkensvlees; viespeuk *85, 178, 210, 212, 214-216, 218, 230, 519, 523, 527, 529, 532, 536, 571, 581*
gazzerboosjer, gazzerbozer varkensvlees, spek *218, 230, 536, 571*
gazzeremone protestants *212, 229, 523, 571*
gazzeremoon gaaie protestants volk *523*
gazzères vuile troep *571*
gazzer sjikker stomdronken *581*
gazzer sjoem erg vet *584*
gazzorumsoacher varkenskoopman *85, 571*
gebaldhoeft verkend, uitgespioneerd *181, 373*
gebaldoverd, gebaldovert → *baldoveren*
gebbe gezicht *608, 644*
gebbetje grapje *482, 644*
gebeft gajes rechterlijke macht *71, 78, 229, 482, 634, 644*
gebenscht → *benschen*
gebeuwen *[?]* roepen *608*
geboesd gedronken *460*
gebolstoverd → *bolstoveren*
gebommere uur *409*
gebonjes vensterruiten, glasruiten *409*
gebrande jongen iem. die veel op zijn kerfstok heeft *71, 482*
gebriesseld → *brieselen* [in winkel] gestolen *181, 373*
gebritst → *britsen*
gebroedsel familie *482, 634, 644*
gebroeisel medeplichtig *409*
gebroeze kameraden *608*
gebuizerd gedronken *431*
Geck *[HF]* groschen *547*
gedagis ingeven, de de les lezen; inlichten, waatschuwen *71, 201, 230, 482*
gedalast, gedallast, gedallest, gedallist arm, armoedig, dakloos *192, 201, 214, 228, 230, 409, 482, 527, 602, 644*
gedegen [bnw.] bekend *482, 634*
gedekt aan het gezicht of gehoor onttrokken *71, 482, 634*
gedekt smoezen zacht praten *75, 505*
gedibber gepraat *97*
gediegen bekend *482*
gedoft gepoetst *482*
gedoozen maand *409*
gedrost[1] → *drossen*
gedrost[2] naar de gevangenis gebracht *71, 482, 628*
geel goud *598*
Geel: er knukt op de - *[HF]* hij wil zijn bod terugnemen *547*

geel aan het lijf hebben goud bij zich hebben *409*
geel flepje briefje van vijfentwintig *481*
geelgatje zemelap *409*
geeltje briefje van vijfentwintig *482, 634, 644*
geel velletje briefje van vijfentwintig *509, 644*
geen tand volstrekt niets *429*
gees → *geeze, ges*^{2} vrouw *177, 276, 289, 293, 372, 409, 460, 591*
geesselen *[?]* binden, boeien *366, 594*
geeuwen zingen *431*
geevelts → *gevels* touw om te boeien *596*
geeze → *gees, ges*^{2} vrouw, meisje, dochter, echtgenote *58, 61, 267, 268, 270, 271, 273, 274, 289, 380, 456, 459, 466*
geezegeschoor → *gezegeschoor* vrouwvolk *65*
geezeke meisje *466*
geflenst beetgenomen *628*
geflep gerinkel *608*
geflescht, geflest bedrogen *71, 482, 644*
geflets vleierij *434*
gefloten → *fluiten*^{1}
gefloten moos gestolen munt *409*
gefoekert gepijnigd, gefolterd *81, 359*
gefoeterd gepijnigd, gefolterd *409*
gegabte gestolen *189, 192, 230, 404, 409*
gegabte moos gestolen geld *409*
gegem sou/sourem jenever *175, 177, 230, 233, 367, 590, 594*
gehaaid flink, handig, sterk *483, 644*
gehad bemachtigd, gestolen *71, 79, 483*
gəhait' duur *447*
gehandeld → *handelen*
geheeuw geraas maken, roepen *359, 608*
geheibeld gestoord *71, 201, 230, 232, 483*
Gehl *[HF†] 105*
Geiblag *[HF]* muzikant *547*
geien *[HF]* muziek maken, zingen *551*
Geikrabbel *[HF]* liederenboek *547*
geilek → *geilik, geiluk, gijlek, gijlik* deel, aandeel *230, 231*
geileken, geilen → *geilike* samen kopen en de winst delen; combine smeden bij bieden op de markt of bij het kaarten *35, 192, 571, 572*
geilik → *geilek, geiluk, gijlek, gijlik* deel, aandeel *95, 579, 581*
geilik: in - handelen samen kopen en de winst delen; combine smeden bij bieden op de markt *571*
geilike, geiliken → *geileken* samen kopen en de winst delen; combine smeden bij bieden op de markt *35, 85, 571, 581*
geilink aandeel in de buit *608*
geiliven → *geilven* zakkenrollen *192, 230, 409*
geilkemen, geilkene, geilkenen delen, uitdelen, gemeenschappelijk handelen *71, 192, 201, 230, 483, 634, 644*
geiluk → *geilek, geilik, gijlek, gijlik* aandeel *71, 201, 230, 483*
geilven → *geiliven* zakkenrollen *230*
gein pret, plezier; gunst, aardigheid; melodie; geestig, sierlijk *148, 201, 223, 230, 233, 241, 483, 624*
gein of krijn: zonder - zonder smaak of kraak *624*
geinponem grappenmaker *608, 625*
geinslokker grappenmaker *608*
geintjes grappen *201, 230, 483, 644*

geiterik hok *409*
geiw rug *628*
geiwe verbeelding, trots *608*
gejasperde jongen iem. die gezeten heeft *431*
gejast → *jassen*[1]
gekeerd → *keren*
gekiekt → *kieken*
geklatsj geknoei *624*
gekleurde glimmerikken blauwe ogen *482*
geldof, gekloft, geklopt *[?]* gekleed, mooi aangekleed; mooi, fijn *162, 163, 167, 188, 189, 192, 201, 210, 218, 230, 236, 403, 409, 456, 483, 519, 536, 628, 634, 644*
gekluit gestoten *359*
geknipt → *knippen*[1]
geknooid → *knooien* ontdekt, bekend hebbend *392, 409*
geknijft gegrepen, gevangen *608*
gekotst → *kotsen*
gekriewel geschrift *427*
gekwikt → *kwikken*
geld verdienen stelen *181, 373*
gele brief briefje van vijfentwintig *514*
gele flep briefje van vijfentwintig *516, 519*
gelegenheidsroe-e heler; helper *631*
gele rug briefje van vijfentwintig *519*
gele rijder briefje van vijfentwintig *538*
gelicht → *lichten*
gelikt gevangen *181, 184, 373, 644*
gelitanieerd, gelitaniseerd [van een vrouw] gebruikt *71, 80, 483, 609*
gellep aandeel, buit *192, 230, 395, 409, 598*
gellep in de massematten doen met elkaar delen *431*
geloe melk *609*
gelooid → *looien* sterk *483*
geloonjes → *geloontjes* glasruiten *409*
geloonjespikker → *geloontjespikker* ruitentikker *192*
geloontjes → *geloonjes* glasruiten *192, 229, 230*
geloontjespikker, geloontjes pikker → *geloonjespikker* ruitentikker *229, 409*
gemakaaijumd → *makaayume, makaaijume*
gemakkajemd → *makajeme* geslagen *189, 238, 404*
gemarwicht → *marwichen*
gemarwiegd → *marwiegen*
gemme → *gem'oh* boter *152, 230, 231, 402, 403, 409*
gemoed borsten van een vrouw *609*
gem'oh → *gemme* boter *628*
gemol spek, [znw.] vet, vlees *43, 284, 286, 289, 291, 293, 519, 532, 534*

gemold, gemolt → *mollen*
gemot, 't rechtbank, politie; dienaren van de schout *71, 78, 81, 359, 364, 483, 634, 644*
gemot lindt, gemot lint [stofnaam] kant *359, 614*
gen niets *434*
genebbis, genebbisch ocharm! *609, 616*
geneiwoh diefstal *609*
geneiwok *[T] 609*
genewoh diefstal, afzetterij *628*
genfen, genffen stelen *46, 307 [cliché 2], 436*
genifterd → *nifteren*
gennef winkel *280, 283, 285, 293, 524*
genosterd mazen geleerd zijn *427*
gensen *[†] 46*
gepakt afgesproken *598*
gepatterd → *patteren*^{2}*, pattern*
gepensionneerde veeljarig gestrafte *71, 483*
gepiept^{1} voor elkaar *499*
gepiept^{2} → *piepen*^{2}
geplakt^{1} gebrandmerkt *367, 594*
geplakt^{2} → *plakken*
gepoerd gespeeld *461*
gepolitoerd → *politoeren*
gepoot → *poten*^{1}
gepreutel gerucht *380*
gepijp geschreeuw *380*
geraas donder *359*
geramme kind *466*
geramme passen een kind baren *466*
geratelt → *ratelen*
gereetschap meppen gereedschap stelen *359*
gereipt → *reipen*
gèrie doof *220, 542*
Germanen Zigeuners *36, 291, 287, 289, 294, 536*
gerojumd → *rojemen, roojemen* bespioneerd, verkend *414*
gerote → *cherote, groote* berouw *609*
gerri vrouwenrok *359*
Gerrit pastoor *609*
gers: om het - gebracht doodgestoken *276, 289, 293, 367, 594*
ges^{1} acht *89, 201, 230, 231, 483, 577*
ges^{2} → *gees, geeze* meisje *272, 357*
ges^{3} slim, verstandig *483*
gesakt → *sakken*^{3}
gesankt gehangen *609*
gesantemos getrouwde vrouw *462*
geschaakt → *schaken*
geschal fluitsein *609, 644*
gescheft → *scheften*
geschefte jongen → *gesjefte jongen* iem. die veel in de gevangenis heeft gezeten *201, 245, 483, 644*
gescheit *[?]* in de gevangenis gezeten *609*
geschiewes engel *609*
geschinnesse getuigen *192, 230, 409*

geschivesse getuigen *192, 230, 409*
geschivesse zijn plat, de de getuigen zijn omgekocht *242*
gescholmd hebben geschavotteerd zijn *189, 244, 404*
geschoor volk; de burgers, publiek *215, 230, 244, 359, 380, 466, 470, 529*
geschote, geschoten → *schieten*
Geschröddeknucker *[HF†] 105*
Geschröddenhark *[HF†] 105*
geschud → *schutten* in hechtenis genomen *598*
geschut → *schutten*
geschutballen justitie *352*
geschuurd → *schuuren*
geseewerd → *seeweren*
gesewerd → *seweren*[1]
gesibe brieven, papieren *230, 235*
gesimpt → *simpen*
gesjank, gesjankt[1] → *sjanken*[1]
gesjankt[2] gesnapt *483*
gesjankte achtentwintig-stuiverstuk *198, 359, 421*
gesjankte mokke getrouwde vrouw *467*
gesjankte mos getrouwde vrouw *359, 409, 521*
gesjankten bol getrouwde man *359*
gesjankte niese getrouwde vrouw *409*
gesjankt mokkel getrouwde vrouw; moeder *524, 526*
gesjeft → *sjeften*
gesjefte jongen → *geschefte jongen* iem. die veel in de gevangenis heeft gezeten *483*
gesjenkt getrouwd *460*
gesjocht, gesjochten [bnw.] arm *162, 163, 165, 193, 202, 214, 230, 409, 441, 456, 483, 527*
ges-joet tachtig *609*
Gesjrödden *[HF]* brandewijn, jenever *547*
gesjukt → *sjukken*
geslagen → *slaan*
geslagen schaure, geslagen schooren, geslagen schoren gestolen goed *504, 637, 645*
gesliegend → *sliegenen*
geslikt → *slikken*
gesnoofd → *snoven*
gesnor familie, aanhang *609, 645*
gesnoten beetgenomen *609, 645*
gesnouwd → *snouwen*
gespant gegrepen, gevangen *609*
gesprongen → *springen*
gestoept en gesankt → *stoepen* gegeseld en gehangen *609*
gesweit getrouwd *218, 230, 536*
get acht *201, 230, 483*
getaakt → *taaken, taken*
getalt opgehangen *176, 230, 370, 594*
geteisem, geteisim, geteistem → *gateisim* uitvaagsel *202, 231, 483, 628, 634, 645*
getofferen beteren *151, 248, 380*
getrafak werk *380*
gets niets *434*
getsje de helft *85, 572*
getsjen het verschil delen *85, 89, 572, 578*
getsjewerk werk dat je samen doet *218, 226, 231, 537*

geule mond *48, 380*
gevazel vals spel *483, 634*
gevelen binden *366, 591, 594*
gevels, gevelts → *geevelts* koorden *369, 409, 591*
gevinkelde jenever *177, 178, 367, 591*
gevoenk → *vonken*[1] gebrandmerkt *367, 594*
gevonkt → *vonken*[1]
gewasschen ervaren *409, 598*
gewasschen margiewers *[†] 409*
gewasschen marwiegers ervaren dieven *409, 598*
geweirim kameraden *71, 202, 231, 483*
geweldje geweldpleging, diefstal met geweld *71, 79, 483, 634*
gewerber kameraad *193, 230, 231, 394, 409, 598*
geweren verbergen *609*
gewierig maken wegstoppen, verbergen *628*
gewikst slim *483*
gewinoh kaas *628*
gewoerem weggestopt, verborgen *188, 231, 235, 398*
gewoere maken wegstoppen *202*
gewoere matzen verbergen, bewaren *193, 231, 409*
gewoerig weggestopt, verborgen *645*
gewoerig/gewoer maken wegstoppen (van gestolen goed) *71, 202, 231, 483, 634*
géwro → *chewre* vereniging, genootschap, bond *628*
gewroesem makkers, kameraden *609*
gezeeferd → *zeeferen*[1]
gezegehoor *[†] 609*
gezegeschoor → *geezegeschoor* vrouwvolk *427, 609*
gezeire ellende *609, 645*
gezèresjboel vuile boel *581*
gezicht: zijn - verkopen aandacht van slachtoffer trekken bij zakkenrollen *622*
gezondheid kerk *609*
gezopen[1] → *zuipen*[1]
gezopen[2] → *zuipen*[2]
ghesanct [deelwoord] verbannen *307 [cliché 5]*
ghestoupt → *stoepen* gegeseld *307 [clichè 5]*
gibbe → *gibe, giebe* gezicht *466*
gibbelen bekennen *609, 645*
gibberen nemen *409*
gibbissen bijten, toehappen *483, 645*
gibbissert bijter *645*
gibe → *gibbe, giebe* gezicht, mond *427*
giben ogen *427*
gibus hoed *609*
giebe → *gibbe, gibe* gezicht *459*
gief rogge; haver; zaad *283, 289, 293, 524*
gielerspraak, gielerstaal dieventaal *421*
gier vijl *609*
gieren slaan *609, 645*
giertje vijl *359*
gies, giese, gieseke, gieze, giëze, giezeke meisje, dienstmeisje, vrouw *58, 61, 65, 154, 270-272, 280, 281, 287-289, 293, 380, 434, 435, 441, 462, 466, 470, 483, 645*
gif[1] slim, verstandig *193, 231, 409, 484, 598, 645*
gif[2] kwaadaardigheid *484*
gif *[†] 603*

giffe bemoeial knappe advocaat *598*
giftig boos *484*
gigger, gikker kreupel; [m.g.] dronken *34, 85, 89, 572, 578, 579, 581*
gil *[T]* vlees *567*
gila spek *484*
giler *[T]* slager *567*
gilkanen, gilkemen, gilkenen, gilkunnen delen *71, 201, 230, 231, 484, 645*
gillefen ruilen, delen *86, 89, 572, 581*
gilles: op - staan bespioneren *193, 231, 410, 598*
gilles handelen huizen binnensluipen *410*
gilleskrauter dief of inbreker op klaarlichte dag *71, 79, 484, 645*
gilletje diefstal, inbraak *609, 645*
gimel bas drie stuivers *198, 421*
gimme boter *202, 230, 484, 634*
gimmel[1] boter *193, 410*
gimmel[2] drie *584*
ginkel hoer *184, 373*
ginkelen naar de hoeren gaan *410*
ginnikse, ginniske winkel *280, 289, 410*
gippesen fouilleren, visiteren *193, 231, 410*
girselijn *[†] 350*
gis[1] acht *193, 201, 230, 231, 410, 422, 484, 584*
gis[2] → *gisse* slim, handig, kundig *202, 210, 231, 410, 484, 519, 645*
gis[3] naïef, eenvoudig *185, 231, 396*
gis[4] onveilig *71, 202, 231, 484*
gis joet heit vijfentachtig *422*
gisof pruimtabak *210, 229, 231, 519*
gisse → *gis*[2] kundig, knap *193, 410*
gisse bemoeyal knappe advocaat *406*
gisse goozer handige vent *519*
gisse kakelaar knappe advocaat *412*
gissen geld achteroverdrukken bij wisselen *193, 231, 410*
gisser slim, slimmer *193, 410*
gits niets *434*
gitselijn stuk brood *44, 46, 307 [cliché 2], 350*
gladakker slimmerik, geslepen vent *609*
glad en al helemaal *609*
gladhaart duivel *410*
glamonius vensterruit, raam *71, 202, 229, 231, 484, 645*
glasse pistolen, pistool *176, 231, 370, 594*
glathaert gerecht *307 [cliché 2]*
glesterick, glesterik glas *307 [cliché 2], 410*
gleufkooter, gleufkoter deukhoed *609, 645*
glibberd kaal hoofd *516, 519*
glibberik kaal hoofd *456*
glibbes kaal hoofd *519*
glide → *glied, glyde* hoer *609*
glidenbosch bordeel *307 [cliché 2]*
glied, gliede → *glide, glyde* hoer *609*
glimmen huilen *609*

glimmende gajes politieagent, politie in uniform *71, 78, 229, 230, 484, 645*
glimmende gassie, glimmend gassie politieagent *73, 78, 230, 481*
glimmerik[1] oog, bril; vensterruit *58, 59, 404, 431, 456, 470, 484, 516, 634*
glimmerik[2] politieagent *410, 484, 515, 645*
glimmers ogen *399, 537*
glimmersen vensterruiten *410*
glimmert[1] politieagent *71, 78, 484, 645*
glimmert[2] [serviesgoed] bord *55, 359*
glimmert *[T]* sigaar *564, 568*
glimmertjes ogen *524*
glimmes ruiten *519*
glinsters glazen, brillenglazen *410*
glinsters spiezen brillendoos *410*
glippen insluipen *609*
glipper insluiper *609*
glisbout kind *46, 307 [cliché 2]*
globus sukkel, onhandige kerel *628*
Glockmokum Basel *609*
gloeiende politieagent *33, 609*
glokken kaartspelen *609*
glokker steker om monsters uit balen te nemen *431*
glomus sukkel, onhandige kerel *628*
glonis vensterruit *202, 229, 484*
glonze fles *212, 229, 283, 524*
glonzel raam, glas *212, 229, 283, 289, 293, 524*
gluster *[T]* glasvenster *567*
glyde → *glide, glied* hoer *158, 307 [cliché 2], 357, 434, 609*
gnajen zeventig *202, 231, 241, 484, 634*
gnap vlug, behendig *645, 609*
gnorel christen, onbesnedene *202, 205, 231, 241, 484*
gnurk *[T]* geweer *568*
gnurkhutsche *[T]* jager *104, 566*
gnurkklitz *[T]*, **gnurklitz** *[T]* wapensmid *104, 563, 566*
goamele, goamelen → *gamelen* neuken *89, 217, 231, 534, 571*
goameler → *gameler* klophengst *85, 89, 571*
goamelpeter hoerenloper *571*
goamelsjikse vrouw met wie men slaapt *223*
gochel vagina *160, 165, 231, 441, 532*
gochels heet, hitsig *160, 165, 231, 441*
gochem → *goochem* slim; (als dief) ingewijd *93, 181, 202, 231, 232, 373, 484, 596*
gocheme jongen → *goocheme jongen* dief *231*
gochemme bendelid, ingewijde *181, 231, 373*
gochemmer vrinden kundige en getrouwe dieven *184*
godaul groot *609, 628*
godel commissaris van politie; agent; politie *193, 231, 410, 599*
godel/godele bajes gevangenis *609*
godin goed, in orde, oprecht, echt, vertrouwd *193, 202, 231, 234, 241, 410, 484, 634, 645*
godin! ik weet het echt niet! *484*
godin gekloft netjes gekleed *488*
godinne! hou je goed! *231, 484*
godinne schorem/schoren kostelijke of eerlijk verkregen goederen *484, 634*
godvul *[T] 609*
goede pinoze goed geval, goede winst *513*
goeie timmer maken, een een goede slag slaan *507*

goerrie stuiver *220, 537, 542*
goesj sufferd, sloom paard *86, 89, 91, 572*
gof plaats *410, 609*
goferd, gofert, gofertje → *gooferd* hoed *609, 628, 634*
goffei, goffey, goffie vrijheid, in vrijheid *404, 405, 410, 609, 612*
goffie: keer me - ik kom vrij *612*
gofsie vrijheid *410*
gogelfrentje *[†] 46*
gogelfrentse non *46, 158, 307 [cliché 2], 434*
gogeme rot slimme kerel *189, 231, 404*
gognum slim, bekwaam; moedig; (als dief) ingewijd *185, 193, 227, 231, 393, 406, 410, 599, 603*
gognum betoefd slim *410*
gognumme rot, gognúmme rot slimme kerel *410, 417*
gognumste bemoeyal slimste advocaat *406, 410*
gognumste kakelaar slimste advocaat *412*
goïe, goie → *goj*[3]*, gooi*[3] vrouw *214, 236, 218, 232, 527*
goïm, goin, goj[1] christen, niet-Jood, ander volk *202, 218, 220, 229, 231, 484, 537, 542, 624, 628*
goj[2] penis *71, 80, 484*
goj[3]**, goje** → *goïe, gooi*[3] vrouw *93, 532, 581*
gojen *[T]* gooien *564, 568*
goj on abel *[?]* christenen *537*
gok bajes speelhuis *202, 231, 484*
gokkel vagina *529*
gokken[1] kaartspelen, (om geld) spelen *162, 163, 165, 188, 193, 202, 210, 214, 213, 232, 410, 456, 484, 519, 527*
gokken[2] liegen *36, 212, 283, 290, 293, 524*
gokker speler *189, 193, 202, 231, 402, 403, 410, 484*
goksie: voor de - voor de grap, voor niets *202, 232, 484, 645*
gokspies speelhuis *609*
golden groot *228, 232*
Golden Mokem, 't Golden Mokem, Golden Mokum Amsterdam *176, 231, 240, 366, 594*
gole → *goole* gevangenis *628*
golef → *golof* melk *193, 218, 232, 410, 537*
golem: te - komen in de droom verschijnen *609*
golemen slapen *624*
Gölert *[HF†] 105*
gollem vertrouw toe, geef in bewaring *410*
golo bajes ziekenzaal *401*
golof → *golef* melk *202, 232, 484*
golus ballingschap, verspreiding *628*
golve melk *36, 86, 91, 285, 572, 581, 609*
gom[1] [znw.] dag *176, 177, 232, 234, 367, 591*

gom[2] muur *410*
gombe kaal hoofd *466*
gondel[1] meisje, dame, hoer *69, 193, 202, 212, 218, 232, 400, 410, 484, 524, 634*
gondel[2] damestasje; achterzak op damesjapon *484, 645*
gondelbajes, gondel-bajes, gondelbajis bordeel *69, 71, 80, 202, 212, 232, 484, 524, 634, 645*
gondelkit bordeel *69, 212, 232, 524*
gondelspiese, gondelspieze, gondel-spieze, gondel spieze bordeel *72, 80, 189, 193, 202, 232, 403, 410, 484, 634, 645*
gondeltas bordeel *72, 80, 202, 232, 484*
gondeltiejeis, gondeltiijsie, gondeltijysie bordeel *609, 645*
gonje meisje *218, 232, 537*
gons steekpartij, messteek, por *358, 484, 645*
gonte lichtekooi *91, 572*
goochem → *gochem* slim, ervaren *188, 218, 232, 484, 537*
goocheme jongen → *gocheme jongen* dief *218, 537*
goochemerd rechter van instructie; [m.g.] slimmerik *72, 78, 202, 232, 484, 645*
goocheme vrijer ervaren man *187, 398*
gooferd, goofertje → *goferd* hoed *484*
gooi[1] → *kooi* christen *193, 202, 229, 232, 410*
gooi[2] man *581*
gooi[3]**, gooie** → *goïe, goj*[3] vrouw *210, 232, 519*
gooien gebruiken *484*
goole → *gole* gevangenis *193, 232, 410*
goolf mediene koninkrijk *410*
goone zak *283, 290, 293, 524*
goosen → *gozen* man *624*
gooser → *goozer*[1]*, goser, gouser, gozer* man *645*
gootse soof halvegulden, tien stuivers *198, 232, 421*
goozer[1] → *gooser, goser, gouser, gozer* man, jongen, broer *63, 72, 80, 202, 207, 210, 212, 218, 232, 484, 516, 519, 524, 537*
goozer[2] half *584*
goozer met kassajim jager *212, 524*
goozertippelaar iem. die dronken mensen berooft *72, 79, 202, 232, 484*
goozertje kerel, vrijer *72, 202, 232, 484*
goozertjes: op de - tippelen erop uit zijn om dronken lieden te beroven *80*
gorenklitz *[T]* kopersmid *563*
gorentiötte *[T]* ketellapper, Westfaalse ketelhandelaar *104, 567*
gorgel keel, hals *36, 37, 150, 271, 277, 283, 290, 293, 470, 521, 524, 532*
gorgel briezelen/brizeln, de de hals afsnijden *269, 283, 524, 532*
gorkenklitz *[T]* kopersmid *104, 566*
goser → *gooser, goozer*[1]*, gouser, gozer* man *624*
goson schoonzoon, bruidegom *628*
gossels ganzen *524*
gotse zowaar, desnoods *609*
gotseponem *[†] 609*
gotspe brutaliteit *609*
gotspeponem brutale vent *609*
gottbehuete! God beware! *624*
gouden ploeg grote dievenbende *72, 484*
Gouden Ploeg, de de dieven van Haarlem *500*
gouden regen geld, rijke buit *72, 484, 645*
gouden spie gouden tientje *484*

goudvink[1] horloge *514*
goudvink[2] officier *484*
goudvos vijfguldenstuk *609*
goumel: voor - teneinde onheil af te weren *626*
gouser → *gooser, goozer*[1]*, goser, gozer* man *63*
gouses stervend *609*
goute hoer *307 [cliché 2]*
goweir kameraad, kerel *628*
gozen → *goosen* man *609*
gozer → *gooser, goozer*[1]*, goser, gouser* man *624*
gozer zonder solletje petjesgast *609*
graau burgers *359*
graauwert de duivel *392, 410*
grammonen, gramonum (inbraak)gereedschap *72, 79, 202, 228, 232, 484, 645*
grams kind *64*
grande duur, kostbaar *466*
granderer politieagent *515*
granderik[1] hemel *38, 48, 62, 380, 484*
granderik[2] aas van het kaartspel *466*
granderik[3] commissaris van politie; burgemeester *48, 66, 78, 427, 436, 459, 462*
granderik van de waantjes commissaris van politie *430*
grandig hoogmoedig, deftig, goed, groot *48, 61, 376, 380, 434, 466, 484, 634, 645*
Grandig Baayes gevangenis te Leeuwarden *410*
grandige politieagent; heer *66, 72, 78, 484, 591, 634, 645*
grandige bink heer *461*
grandige bol → *grandigen bol* baas, overste, hoofdofficier, schout *81, 410, 465*
grandige crime president *407, 410*
grandige der palmagoons hoofdofficier, schout *410*
grandige der prinserij commissaris van politie *410*
grandige der sienemers/sienen commissaris van politie *197, 410, 418*
grandige dieperik de hel *378, 380*
grandige gieze hoer *434*
grandige keet/keete/kit kerk, kasteel, stadhuis, herberg *210, 359, 381, 460, 466*
grandige lichterik zondag *380*
Grandige Machoeffel God *384*
grandigen bol → *grandige bol* hoofdofficier *359*
grandigen bol in de vyle, ne groot heer of rechter in de stad *380*
Grandige Perre God *49, 380, 386*
grandige pey mooie jas *416*
grandige ploemp zee *386*

grandige priemer [persoon] deken *437*
grandige prins heer *368*
grandiger politieagent, officier van politie of rijkswacht, rechercheur; heer, burgemeester *66, 72, 78, 466, 485, 519, 645*
grandige serool van 't neurie spiezen schenker *432*
grandige serrore rechter van instructie *410*
grandige toespiese (groot) herenhuis *410, 419*
grandige tuppelaar trein *430*
grandige van de cassafin directeur van het postkantoor *407, 410*
grandige van de meilig prins *410*
grandige van de meilige prinses *410*
grandige van de prinserij officier van justitie *410*
grandige witten stuiver *463*
grandige wout gendarme *469*
grandig gekloft deftig gekleed *398, 409, 484*
grandig mokum stad *437*
grandigste oudste, grootste *48, 427*
grandig topje mooie hoed *399*
grandig wantje commissaris van politie *469*
graneelen huilen *59, 380*
granig → *grannig* groot *448*
gra'nig rijk *452*
granigə kabəs pastoor *451*
granigə prang landheer *450*
grannig → *granig* groot, mondig; zwanger; duur; heet *61, 66, 441, 448, 470, 524, 527*
grannig *[T]* veel *564*
grannige heer, burgemeester *470, 519*
grannige banten grote bonen *524*
grannige kit grote boerenhofstede, stadhuis *441, 519*
grannige meles/meres zwanger *442, 524*
grannige mokem/mokum burgemeester *442*
grannige nook opzichter, grote heer *442*
grannige prang grote boer *443*
grannige wouten marechaussee *472*
Grannig Mokum Almelo, Enschede, Maastricht *212, 240, 441, 524*
grannig tippelen zwanger zijn *470*
granniig *[?]* → *grannug* de heren van het gerecht *367, 594*
granninger heer *357*
grannug *[?]* → *granniig* de heren van het gerecht *367*
grant wrok *609*
grantneeren soort vaganten *320*
granze boerderij *48, 380*
grasaap groentje *609*
grasbank toonbank *81, 359*
grasperkie, grasperkje (half)kaal hoofd *609, 646*
grassemonis mombakkes, lelijk gezicht; groentje *609, 646*
grassemones-snuit melkmuil *646*
grassig [bnw.] vet *48, 380*
grauwe erwten: in de - gevallen pokdalig *485*
graviëlen kraaien, kakelen *380*
grazen: te - nemen beetnemen, bedotten *485*
Greeks *[HF]* vlo *547*
greise → *greyse* galg *307 [cliché 2]*
grel'lig kwaad *450*
gre'mələ lachen *450*
grenge schuur *48, 60, 380*

grennig *[T]* veel *568*
grens, grenz schuur *49, 371, 470, 524, 591*
greppel grens *485*
greyse → *greise* galg *80, 306 [cliché 1]*
gribus gevangenis; verdachte steeg of buurt *72, 80, 485, 634*
grieben vetkanen *624*
Griek valsaard, valsspeler *431*
grieksche, griekse → *grieksen, griexse, grikse* luis, jeuk *66, 380, 427, 434, 524*
grieksefokker zwerver *210, 519*
grieksekam luizenkam *470, 519*
grieksen → *grieksche, griexse, grikse* luis, luizen *43, 66, 214, 441, 456, 470, 516, 519, 527*
grienen huilen *359*
gries dronken, jenever *447, 449*
griexse → *grieksche, grieksen, grikse* luis *307 [cliché 2]*
grikken luis, jeuk *427*
grikse, griksen → *grieksche, grieksen, griexse* luis, luizen, wandluizen *66, 462, 485*
grimhaert, grimhert bijtend dier; beet van dier [†] *46, 307 [cliché 2], 350*
grimmerigen lachen *485*
gripelic → *grijpeling* vinger *307 [cliché 2]*
Gripenfidel *[T]* Greifenhagen *103, 563, 568*
griselijn *[†] 46*
grobberen loeren op openstaande ramen *410*
groeiken jongetje *59, 380*
groem, groemme kind *434, 461*
groen dom, onnozel *485*
groen blaadje briefje van veertig *609*
groene bink onnozele vent *514*
groene deken het gras *485*
groene flep briefje van veertig *519*
groene tenter iem. die buiten in het bos overnacht *610*
groen flepje veertig gulden *480*
groen gras: op - trekken in gevaar brengen *609, 645*
groensoeter → *groenzoeter* onnozele hals *514*
Groenstraat Limburg *610*
groentje[1] knuppel *359*
groentje[2] thee *410*
groentje[3] onervaren jongen *72, 79, 485*
groenzoeter → *groensoeter* slijmbal, onnozele hals *646*
grom (klein) kind, jongetje; [m.g.] klein *17, 59, 64, 66, 219, 410, 456, 459, 462, 466, 485, 519, 524, 529, 532, 534, 537*
grom: met - scheffen zwanger zijn *217, 529, 534*

gromke, grommeken (mv. grommekes) → *grommetje* (klein) kind, kinderen *66, 441, 459, 460, 527*
grommerig nietig, onaanzienlijk, jong, klein *485, 646*
grommetje → *gromke* kind, [m.g.] meisje *66, 427, 485, 516, 645*
grommige jatten kinderhandjes *646*
gromtiejijs wieg *524*
grondhangels peulvruchten *544*
Gronkwöhles *[HF†] 105, 547*
Gronz *[HF]* kind *547*
Gronzefück *[HF†] 105*
Gronzentent *[HF†] 105*
Gronzepretter *[HF†] 105*
grootbajes, groot-bajes gevangenis, tuchthuis *80, 512, 646*
Groot Bajes gevangenis te Leeuwarden *72, 202, 232, 485*
groote → *cherote, gerote* berouw, spijt *36, 91*
groote bouwen *de* → *cherote bouwen* spijt krijgen van een bod *86, 570, 572, 580*
groote knoop → *grote knoop* rijksdaalder *485, 646*
groote ligt, het (grote) flambouw *181, 373*
grootlef moed; goed geluk, avontuur *73, 202, 232, 237, 485*
grootlef: op - op goed geluk *72*
grootlef: op - tippelen op goed geluk handelen *79*
grootmokum, groot mokum stad; dichtstbijzijnde grote stad *154, 216, 456*
Groot Mokem, Grootmokum, Groot-Mokum, Groot Mokum Amsterdam; [m.g.] Goor, [m.g.] Tilburg *154, 162, 163, 167, 189, 202, 204, 232, 240, 404, 405, 410, 432, 456, 471, 485, 496, 532*
Groot Mokum Baayes gevangenis te Amsterdam *410*
grootpurim, groot purim beitel *193, 232, 410, 599*
grootste alias de oudste *359*
grootste kleifocker oudste van de bedelaars *359, 412*
groot stuk rijksdaalder *646*
gröp'pigə burgemeester *446*
grote huis [tegengesteld aan huis van bewaring] gevangenis *610*
grote knoop → *groote knoop* rijksdaalder *613*
grüse *[T]*, **grüseken** *[T]* meisje *101, 565, 567*
gruus vrouw *454*
grijns gezicht *485*
grijnzen huilen *485, 646*
grijpeling → *gripelic* vinger *434, 485, 634, 646*
grijperik hand *466*
grypers, grijpers handen, vingers *359, 646*
guil ezel *610, 646*
gul mond *48, 427*
gijled doen *[†] 599*
gijlek → *geilek, geilik, geiluk, gijlik* aandeel *599*
gijlek doen → *gijlik doen* delen, samen doen *193, 230, 410, 599*
gijlek in de massematten aandeel in de buit *599*
gijlik → *geilek, geilik, geiluk, gijlek* aandeel *410*
gijlik doen → *gijlek doen* delen, samen doen *193, 230*
gijllep aandeel *599*
gymnasium correctiehuis *610*
Gymnasium correctiehuis te Hoorn *403, 410*
gyp zwieren *359*

haai sterk, groot; goed; bijdehand *485, 634, 646*
haaie drukker zware straf *485*
haaie gooser/goze sterke man *485*

haaie lel grote borrel *485, 491*
haaien meenemen om te beroven *610*
haak: van de - tikken overvallen *610*
haaks houden goed houden *610*
haakstuk: dat wordt - dat loopt mis *610, 646*
haaltaal → *haltael* dieventaal *610*
haambrenger thuisbezorger *624*
haas *[HF]* [bnw.] weg *550*
haas sjporə weggaan *454*
habbekras bagatel *485*
habbes: dat is - om te hebben, om te pakken; gepakt, binnen *610*
haberdoedas → *aberdoedas* kleinigheidje; stomp, klap *485, 475, 646*
häch → *heech* baas, heer *445, 448*
hachje de buit *355, 356*
hadie hier, let op! *39, 455, 610*
haêd ou kurt hou je stil *59, 380*
haggelen → *achelen, aggelen* eten, avondeten gebruiken *185, 193, 224, 232, 394, 410, 599*
hagne hoenders *268*
hakfen bedelaar *546*
hakfennestouwer veldwachter *546*
hakkel kar, voertuig, veewagen *86, 572, 578-581*
hakkel over makkel veel, gedurig *610*
hakkepoffen treuzelen, doelloos ronddrentelen *610*
hakkepoffer treuzelaar, iem. die doelloos ronddrentelt *610*
hakkəzu'əmə goedkoop *448*
hal gevangenis, politiebureau *72, 80*
Hal politiebureau St.-Pietershal te Amsterdam *485*
halelujazusje heilsoldate *610*
half brüwel *[T]* zes *107, 565, 569*
halffoks oksenaartje zilveren horloge *497*
half gat wambuis *359*
half meier, half meiertje → *half meijer* vijftig, vijftig gulden *202, 232, 239, 485, 653*
half meutje tweeënhalve cent *524*
half meijer → *half meier* vijftig gulden *634*
half poppie halvegulden *485*
halfrond vijftig *610*
halfvast onzeker *485*
halgen → *alchen* lopen, draven *86, 214, 227, 232, 527, 572, 578-581*
halje-trewalje halsoverkop *610*

hallas, halles herrie, (kouwe) drukte *485, 646*
halm stro *453*
hals kan *359*
halske houd! *51*
haltael → *haaltaal* dieventaal *421, 610*
halvast gaan op niet zeker zijn van *485*
halvebroer, halve broer boezemvriend *485, 610*
halve fokse joeter vijf gulden, vijfguldenstuk *198, 421*
halven bal halvefrank *465*
halve rooderug vijfhonderd gulden *485*
halve seis, halve seys halvecent; klein koperen muntstuk, penning *359, 619*
halve snor iem. die halfdronken is *360*
halve spliet gouden vijfguldenstuk *419*
halve staart vijfendertig gulden *620, 646*
halve witte cent *469*
halve witten twee cent *463*
ham huis *485, 610, 646*
Hamfidel *[T]* Hamburg *103, 563, 568*
hamm *[T]* ham *567*
handelen (gehandeld) stelen, bestelen, inbreken; verrichten, plegen *71, 79, 184, 399, 403, 404, 411, 481, 596, 598, 599*
handen: twee - vol tien jaar gevangenisstraf *485*
handen-olie → *handolie* geld *646*
handje waarschuwing, seintje *634*
handje drukken bijstaan *646*
handje geven, een waarschuwen *72, 485*
handjevol → *handvol* vijf jaar gevangenisstraf *514*
handler hassner, handler-hhasner *[?]* doden, binden, grijpen *181, 373*
handolie → *handen-olie* geld *610*
handsjang klap, terugslag *610, 646*
handsmeer geld *610*
handvol → *handjevol* vijf jaar gevangenisstraf *485, 512*
hangen negenennegentig *610*
hangerik [znw.] kleden *360*
hangers diamanten oorringen *360*
hansen → *Hanzen* borsten van een vrouw *610*
hansjes protestants *212, 524*
hansjes gaaie protestanten *524*
hanske cent *441, 519*
hanskes → *anzen* geld, losse centen *60, 441, 456, 458*
hanskes bedissen geld verdienen *441*
hanste beste, vetste *544*
Hans van Gheldere roggebrood *307 [cliché 2]*
Hanswalter, Hans Walter luis *307 [cliché 2], 350*
Hanswaltor *[†] 350*
Hanzen *[HF]* → *hansen* borsten van een vrouw *547*
haornekeltje → *harnekeltje, hoornickeltje, hornickel* koe *436*
hap borrel *610*
hä'pələr Jood *449*
happie borrel *610*
hapsnuf kleinigheid *610*
har vlo *307 [clichè 2]*
harbe erg, veel, meer; paard dat veel eet *86, 212, 232, 524, 572, 578, 581*
harbe makets [van paard] erg dempig *572*
harber meer *581*
harbe rispel lang haar *212, 524, 526*

harbe saai, harbe saaien lang haar *212, 524*
harderick gevangenis *47, 307 [cliché 3]*
Haringkade Herengracht te Amsterdam *610*
Häringmokum Hildesheim *610*
Härk *[HF]* herberg *105, 547*
Härksblag *[HF†] 105*
Härksthuren *[HF]* waardin *547*
Härkswöles *[HF]* herbergier, kelner *105, 547*
harme erg, veel, meer *86, 212, 572*
harnekeltje → *haornekeltje, hoornickeltje, hornickel* koe *436*
harous daar kom eruit!, wegwezen! *181, 373*
harrigh herberg *368, 591*
hartling mes *357*
häs heks *448*
hashkomo goedkeuring, ochtenddienst *626*
hasjewijne gaan sterven *515*
haspel molen *527*
hasperlinck, hasperlink [znw.] garen *307 [cliché 2], 411*
hassebassie borrel, slokje *485, 646*
haurik brutaal schepsel *610, 646*
hauswalters laarzen, schoenen *411*
haver slaag *360*
haverik kamer *360*
hawang uitroep bij het bokspringen *624*
hazenhakke uitwas onder hiel van paard *89, 91, 572, 579*
he-bas, he bas kwartje *198, 421*
hebbedinge zaken *485*
hebje knooy vonnis *360*
hecht heer *441*
heech → *häch* baas *445, 448*
heelegemot, 't heele gemot rechtbank *81, 360*
heene mooi [?], goed [?] *588*
heeren logement → *herenlogement* correctiehuis *411*
Heert *[HF]* baard *547*
heet duur *101, 109, 447*
heet *[HF]* kostbaar, duur *106, 550*
heet *[T]* duur *101, 106, 568*
heete koorts: aan - gelegen betrokken in een gevaarlijke zaak *431*
heeten tijd dure tijd, hongersnood *544*
heetspeler iem. die met hartstocht speelt *486*
heewen zingen *360*
heften openschuiven *610*
heghijs gasthuis *46, 307 [cliché 2]*
hei → *heit, hy* vijf *89, 210, 232, 233, 519, 578, 584*
hei bas vijf stuiver, kwartje *536*
heibel drukte, rumoer, ruzie *148, 202, 230, 232, 486, 512, 514, 646*

heibelmaker ruziemaker *202, 232, 486*
heil, het de kerk *610*
heilie drukte *202, 232, 486, 512*
heilige zwiezerik pastoor, dominee *540, 623*
heim huis *486, 610*
hei mei sjiebes hei vijfhonderdvijfenzeventig *577*
heipalen sigaretten *628*
heirat huwelijk *427*
heiraten trouwen *427*
heire herberg *64, 66, 427*
heirekeete → *herkeet, herrekeete* herberg *427*
hei sjoef vijf gulden *219, 246, 540*
heit *hei, hy* vijf; kwartje *202, 210, 232, 422, 486, 519, 634*
heitbas, heit bas kwartje *193, 198, 232, 411*
heit en dollet vijf plus vier is negen *202, 232, 486*
heitje → *heijtje* kwartje *54, 91, 154, 162, 165, 193, 198, 207, 210, 212, 215-218, 220, 223, 232, 411, 456, 470, 486, 514, 516, 519, 524, 529, 532, 534, 537, 542, 572, 602, 624, 646*
heitjespiejijzers, heitjes-piejijzers, heitjes piejijzers, heitjes piepijzers kwartjesvinders *72, 79, 202, 232, 486, 499, 512*
heitjespooier, heitjespoojer souteneur *210, 232, 519*
heitjesprent briefje van vijfentwintig *610*
heitjestippelarij kwartjesvinderij *610, 646*
heit meier vijfhonderd gulden *202, 232, 486*
helem schifeere, helem sjifere diefstal door middel van doorsnijden van hijstouw *411*
helle wijs, slim *486*
hellig dag *177, 178, 367, 594*
hemd toga *628*
hemelstijch paternosrer *306 [cliché 2]*
hem'kə centime *446*
henes *[HF]* goed, mooi, groot, sterk *550*
Henese Poy, den *[HF]* de Rijn *549*
hengel *[†] 629*
hengelen collecteren; deurklink lichten met ijzerdraad; stelen *72, 79, 411, 486, 599*
hengs → *hengst* kopstoot, vuistslag *629*
hengs! uitroep bij geven van kopstoot *486, 489*
hengs geven, een *een → hengst geven* een loer draaien *629*
hengst → *hengs* klap, vuistslag, kopstoot *486, 629*
hengst geven, een *een → hengs geven* een loer draaien *629*
hennenkeet, hennenkeete herberg *66, 434*
hens[1] geld *447*
hens[2] uur *453*
heppelen dansen *380*
herberg kerk *610*
herenlogement → *heeren logement* correctiehuis *610*
herkeet → *heirekeete, herrekeete* herberg *466*
herkem duf sla de duivel dood *157, 165, 232, 357*
herrekeete → *heirekeete, herkeet* herberg *427, 466*
herrekiek herberg *602*
herrekit → *herriekit* herberg; gevangenis [?]; huis; herbergier 66, 519, 537
herri → *herry* herberg *360*
herriekit → *herrekit* herberg *64, 66, 470, 527, 529, 602*
herriespies herberg *519*
herris hier *441, 456*
herry → *herri* herberg *358*
herterik kelder *436*

hespe wijn *178, 372, 591*
hetje kwartje *198, 421*
heupzwaai: op de - nemen bedriegen *610*
heussken man *436*
heuvel hond *213, 214, 527*
héwèl ijdel, ijdelheid *629*
heijtje → *heitje* kwartje *431*
heijtjes bejeitser kwartjesvinder *646*
hibbeler *[T]* Jood *567*
hiep → *iepen, hippe* schoen, klomp *486, 634, 647*
Hiep *[HF]* geit *547*
hiepenmaker schoenmaker *485*
hiepensmid schoenmaker *610*
hiep'lər Jood *449*
Hiepsips *[HF]* geitenmelk *547*
hiero-daro hierzo-daarzo *610*
hieugerik → *uegerik* zolder, lucht *38, 380*
hieurn tabakspijp *59, 380*
hiften openschuiven *411, 610*
hillig slecht, ellendig *610*
himmeren *[?]* hopen [?] *610*
Himpke Duitser *411*
Himpken *[HF]* borrel *547*
hin horlogeveer *411*
hinkedebot kramerskorf die op de rug gedragen wordt *441*
hintemalochem Jood *610*
hintemer ontuchtige kerel, homoseksueel *72, 74, 80, 486, 647*
hip avontuurtje; snol *72, 80, 486, 634*
hippe, hippen → *hiep, iepen* schoen, schoenen *514, 516, 519, 537*
hirk *[T]* schaapherder, paus *564, 567*
hits kamer *177, 178, 368, 591*
hitsjen *[HF]* hier, daar, weg *550*
Höbbel *[HF]* hond *547*
hobbelbak met daaien dobbeltafel *486*
hobbelen ruziemaken *360, 431*
Höbbelschütt *[HF]* hondenkar *547*
Hock *[HF]* krediet *547*
hocken *[HF]* lenen, borgen *551*
hoed politieagent *72, 78, 486, 546*
hoeəkə, hoe'əkə verblijven, gevangenzitten *453, 455*
hoe'əmə verblijven, gevangenzitten *455*
hoe'əstə verblijven *453*
hoef, hoeft, hoefte → *oeft* brood, stuk brood; voedsel *60, 307 [cliché 2], 311, 358, 381, 411, 427, 434, 436, 466, 470, 527, 602*

hoefteflikker → *oefteflikker* bakker *381*
hoeftekiëte provisiekast *381*
hoek brigadier van politie te Rotterdam *72, 78, 458*
Hoek Jodenhouttuinen, Uilenburg, Rapenburg, Oude Schans *610*
Höəkblag *[HF]* dief *547*
hö'əks gevangenis *447*
hoend tien *537, 541*
hoendje → *hoentje* dubbelte; [m.g.] kwartje *213, 214-216, 456, 516, 519, 524, 527, 532*
hoend schrabber dubbeltje *537*
hoentje → *hoendje* dubbeltje *470, 602*
hoepla werptent *610*
hoeree schoolmeester *371, 591*
hoerekeet herberg *461*
Hoerenkolkje Oudezijds Kolk *486*
hoerenpié hoerenbuurt *499*
hoers *[?/†]* boer *177, 178, 366, 591*
hoesie gendarme *399*
hoest → *hust* brood *177, 178, 360, 366, 594*
hoeter *[†] 610*
hoets, hoetse → *huts, hutse, Hutz, oets* boer *177, 207, 212, 214, 516, 524, 527, 629*
hogerik → *hoogerik* hemel, zolder *282, 371, 591*
Hogeschool, Hoge School → *Hoogeschool* gevangenis te Leeuwarden *610, 629*
höken *[HF]* stelen *551*
hokie-pokie ijskarretje *610*
hokkebaas brandstoffenhandelaar *610*
hokken zijn; gevangenzitten; ongehuwd samenwonen *411, 441*
hokkert stoel *441*
holen *[HF]* verstaan, weten, kennen, ervaren *551*
holf krützkes *[HF†] 107*
hölkske glaasje *470*
Hollanders sleutels met kruisen *72, 79, 486, 634*
hollege, hollegen ongehuwd samenwonen; rondreizen, rondzwerven *193, 232, 411*
hollen portemonnees *352*
höltern *[T]* katoen *568*
hommelen lopen, op roof uitgaan *610*
hommeles ruzie *486, 514*
hompelaar stumper *610, 647*
hondje dubbeltje *35, 37, 198, 207, 218, 220, 360, 421, 431, 486, 529, 537, 542, 647*
honke tabakspijp *411*
hoofdsmeris hoofdcommissaris van politie *72, 78, 202, 232, 486*
hoogerik → *hogerik* zolder, verdieping; hemel, uitspansel *427, 466*
Hoogeschool → *Hogeschool* gevangenis te Leeuwarden *72, 80, 486*
hooge zael huis *352, 353*
hooggaan, hoog gaan gearresteerd worden *72, 486, 608, 610, 634*
hoogopstapelaar, hoogopstapeler schrijver van bedelbrieven, armoedzaaier, chanteur *610, 647*
hoogschuifster trotse meid *610, 647*
hoogstapelaar schrijver van bedelbrieven, armoedzaaier, chanteur *486, 610, 634*
hoogstapelen rondzwerven, rondreizen *411*
hoogstepelaar schrijver van bedelbrieven *431*
hoopken honderd *425*
hoorik hooischelf *381*
hoorn penis; tabakspijp *466*
hoorn ellen, den vertrekken *427*
hoornflikken neuken *466*

hoornickeltje, hoorniggel → *haornekeltje, harnekeltje hoornikkel, hornickel* koe *369, 591*
hoorniggel stibbelen koestal *371*
hoornikkel, hoornikkeltje → *haornekeltje, harnekeltje, hoornickeltje, hornickel* koe *284, 470, 534, 591*
hoornlezer huis en erf *610*
hoos[1] broek *436*
hoos[2] lade met geld *81, 360*
hoossen kousen *411*
hop thee *431*
hopki honderd *425*
horeke → *horentje, horntje* tabakspijp *370, 591*
horeke met smerri pijp met tabak *372, 592*
horeker tabakspijp *411*
horenbock koe *307 [cliché 2]*
horencren *[†]*, **horencrens** *[†]*, **horencrents** *[†] 46, 349, 350*
horencreu rundvlees *46, 307 [cliché 2], 348*
horenkrens *[†] 610*
horentje → *horeke, horntje* tabakspijp *411*
Hork *[HF]* [dier] kater *105, 547*
Horksfensteren *[HF†] 105*
hornickel, hornikkel → *haornekeltje, harnekeltje, hoornickeltje*, koe *357, 369, 524, 527*
horntje → *horeke, horentje* tabakspijp *370, 594*
horrelen kijven *436*
horril lade *81, 360*
horselen knorren, kijven *307 [cliché 2], 392, 411, 436*
horssum paard *436*
hortbonk paardenvlees *610*
hort op, de [bnw.] weg *610*
hortsik paardenvlees; paardenslager *486*
hosje brood *178, 366, 594*
hospel molenaar *60, 441*
Hospel[1] *[HF]* ham *547*
Hospel[2] *[HF]* molen *547*
Hospelblag *[HF]* molenaar *547*
hotel gevangenis *537*
hotel bajes *[†] 610*
hotel Bellevue gevangenis *72, 80, 486, 605, 647*
hotel De Houten Lepel → *hotel In de Houten Lepel* gevangenis *80, 486, 614*
hotel In de Houten Lepel → *hotel De Houten Lepel* gevangenis *72*
hotsken man *436*
houden: ik hou het ik bedek het *81*
houel, houele hond *46, 307 [cliché 2, 3]*
hourik, hourikte hoer *610*
hout *[†]*, **houte** *[†] 46, 350*

houten benen *610*
houten mantel doodkist *610*
houten nemen, de ervandoor gaan *610*
houterik, houterikske bos, tak *38, 381*
houtert bos, tak *610*
houts boer *46, 103, 307 [cliché 2], 350, 436*
houtse boerin *307 [cliché 2], 436*
houts hoef *[†] 349*
hubengh gat in muur *367, 591*
hucht → *hugt* galg *81, 354, 356, 411*
huchten politie *364*
hucken *[HF]* zijn, blijven, worden *551*
Huff *[HF]* smokkelarij *547*
Huffblag *[HF]* smokkelaar *547*
Huffblagentroll *[HF]* smokkelpad *547*
Hufftesch *[HF†] 105*
huften pochen *610*
hufter opschepper; homoseksueel *611, 647*
hugt: onder het - → *hucht* onder de galg *81, 361*
hugt: verdroogt aan het - → *hucht* opgehangen *363*
hugte, hugten → *hucht* hangen *81, 360, 368, 591*
hugterik zak in vrouwenkleding *360*
Hühl *[HF]* dans, bal *547*
Hühlfeuel *[HF†] 105*
Hühltent *[HF]* danshuis *547*
huidje jas *486, 647*
huis verstand *486*
huls *[T]* → *uls* penning *568*
huls fles, kan *60, 368, 441, 447, 591*
Humpisch *[T]* Tiöttensprache *568*
huplameko klap *611*
huppelen dansen *544*
huppelolie jenever, sterkedrank *611, 647*
huppelwater jenever *486*
hussekes *[T]* aardappels *567*
hust → *hoest* brood *357*
huts → *hoets, hutse, Hutz, oets* boer, man *357 427*
hutsche *[T]* boer, man *103, 106, 564, 566*
hutschennobbes *[T]* dorpsburgemeester *566*
hutse *[T]* → *hoets, huts, Hutz, oets* boer, man *103, 106, 564, 566*
hutsenknölle *[T]* boerenzoon *567*
Hutz *[HF]* → *hoets, huts, hutse, oets* boer *106, 108, 548*
Hutzefleck *[HF]*, **Hutzeflik** *[HF]* gesprek van boeren *108, 548*
Hutzenflitschken *[HF]*, **Hutzenflitsjken** *[HF]* boerenmeisje *105, 108, 548*
Hutzentent *[HF]* boerenhuis *108, 548*
Hutzenthürken *[HF†] 105, 108*
Hutzentomp *[HF†] 105, 108, 548*
Hutzenwöles *[HF]* → *Hutzewöles* boerenjongen *548*
Hutzeschwelf *[HF]* **Hutzesjwelf** *[HF]* boerenkiel *108, 548*
Hutzewöles *[HF]* → *Hutzenwöles* boerenjongen *108*
Hutzin *[HF]* boerin *105, 108, 548*
huven *[HF]* smokkelen *551*
huwel hond *360*
huwel geknaavt door een dolle hond gebeten *360*
huyshouder tang *81, 360*
hy, hij → *hei, heit* vijf; kwartje; donderdag; vijftien *[?/†] 193, 198, 232, 411, 422, 629*

hijbe/hijge en lijge hebben en houden *611, 614*
hijsen[1] drinken *611*
hijsen[2] voor elkaar krijgen *611*
hij sjoonen/sjoones vijf jaar gevangenisstraf, vijftien jaar gevangenisstraf [?/†] 185, 394

iaske → *jaske* kerk *369*
ibbel onpasselijk, verdrietig *611*
ibbes iets *91*
iemme dolk woensdag *193, 229, 234, 408, 311*
iense gindse *532*
iep mus *486*
iepamme vroedvrouw *436*
iepekriet nijdig vrouwtje *611, 647*
iepen → *hiep, hippe* schoenen *647*
iesje → *iijsje* meisje *218, 537*
iezel huis *72, 486, 647*
immes goed, prettig; echt, waar, waarheid *193, 201, 229, 233, 411, 480, 486, 581, 611, 634, 647*
immes: het is - heus! *486*
immese lik goede gevangenis *486, 491*
immese schooren, immese schore goede spullen *486, 634*
immese snij zijden zakdoek *411*
ingesneden op dol op *611, 647*
innert beul *176, 233, 366, 591*
in putten ingraven *360*
insaberen inbreken *193, 243, 411*
insliegenen inblazen, inprenten *193, 244, 411*
insoimen *[T]* inkopen *569*
inspringer opgeschoven raam *72, 80, 486, 634, 647*
instayen, instaijen naar binnen kruipen *276, 278, 292, 368, 591*
intippelen binnengaan *72, 486*
inworf huwelijksgift *624*
iomackener soort vagant; inbreker op platteland *174, 368*
ionen → *jonen* bedriegen *158, 307 [cliché 2]*
ioussen → *joussen* slapen *371*
ippes fijn, lekker, goed, lief *611, 648*
ippesche snij zijden doek *418*
ipse dorp, drop [?] *367, 594*
irrewi hier *39, 115, 456*
irrewi narrewi betarrewi hier niet betalen *39, 456*
isch meisje *157, 165, 169, 177, 229, 233, 241, 357*
ise man *214, 233, 528*
iskedidder nietsnut *611, 647*
ithakker op in *[?]* openbreken *370, 594*
iijsje → *iesje* meisje, vrouw *176, 177, 233, 241, 276, 372, 594*

ja vuur *590, 594*

jaakfeeske, jaakveesken kachel; lucifer *277, 282, 283, 286, 290, 294, 524, 534*
jadie ja *39, 456*
jajem → *jajim, jajum* jenever; [m.g.] regen *43, 178, 202, 214, 218, 233, 486, 528, 537, 572, 647*
jajemen drinken *202, 218, 233, 486, 537*
jajemer drinker *202, 233, 487, 647*
jajempie borrel *202, 233, 487*
jajem zorem jenever *43, 216, 233, 532*
jajim → *jajem, jajum* jenever, brandewijn *193, 210, 233, 393, 394, 411, 518, 519, 599*
jajim caskene brandewijn dnnken *192*
jajum → *jajem, jajim* jenever *233*
jak arresteren *629*
jakkes, jakkres [met name van koe die bij slachten tegenvalt] duur, te duur *36, 86, 91, 572, 581*
jalen → *jallen* lopen, gaan *459*
jaligen *[HF]* [telw.] zeven *107, 551*
jallen → *jalen* lopen, gaan *434, 441, 456, 462, 471*
jaltebee ga door *461*
jaltebie ik ga weg *465*
jan[1] boos *381*
jan[2] jaar, jaar gevangenisstraf *519, 537, 634*
jandoedel jenever *487*
janes *[HF]* gek, kwaadaardig *550*
janesen *[HF]* fantaseren, gek doen *551*
Jan Evert jenever *611*
jan-gat verklikker, alarmbel *629*
janker harmonica *611, 647*
jannefer dief *436*
jannig boos *381*
jansjoref, jansjorof → *janzoref* jenever *218, 233, 246, 537*
Jantif Pasen *202, 233, 234, 248, 487*
jantje, jantjee jaar, jaar gevangenisstraf *48, 61, 360, 381, 487, 647*
janus in orde *611*
Jan van Woerden's kasteel gevangenis *404*
janzoref, janzorof → *jansjoref* jenever, sterkedrank *36, 91, 178, 212, 215, 230, 233, 247, 524, 530, 572*
janzorof is mekorof (an me loorof) jenever is slecht *213, 524*
jap moizen, de de gelegenheid hebben *381*
jappen bijten *381*
jas[1] geseling *398, 401, 404, 411*
jas[2] tegenvaller, voor-de-gek-houderij *487, 647*
jas[3] dominee *360*
jas geven, een voor de gek houden *487*
jaske → *iaske* kerk; klerk [†] *176, 177, 233, 591*
jaskemeine gaan weggaan *235*
jaskes *[T]* katoen *568*
jas krijgen, een slecht wegkomen; voor de gek gehouden worden *487*
jas met staldeuren pandjesjas *487, 647*
jaspenaars gevangenen *193, 233, 411*
jaspenen in de gevangenis zitten; staan *72, 193, 202, 233, 411, 418, 487*
jassen[1] **(gejast)** geselen *367, 411, 591*
jassen[2] hard werken *466*
jassen[3] neuken *466*
jassen *[T]* rok *568*

jat (mv.: jatte, jat'tə, jatten) hand, vinger; poot; [m.g.] been, voet; [m.g.] schoen *109, 161, 162, 165, 170, 188, 189, 193, 202, 207, 210, 212, 214-218, 223, 229, 233, 402, 403, 411, 431, 448, 456, 487, 516, 519, 524, 528, 530, 532, 534, 537, 572, 581, 602, 624, 634, 647*
jat: met de - peezen/peze schooien *487, 634*
jatjes schoenen *530*
jatmoos fooi, handgeld *202, 220, 233, 486, 542, 647*
jatmouzen gauwdieverij *72, 79, 202, 233, 487*
jato politieagent *72, 78, 487*
jats *[HF]* rijk *550*
jatschoren gestolen goed *611*
jatslag diefstal *218, 233, 537*
jatte, jat'tə, jatten[1] → *jat*
jatten[2] stelen, zakkenrollen *69, 72, 79, 162, 165, 202, 216, 223, 233, 487, 514, 532, 647*
jatter dief, zakkenroller *72, 79, 202, 210, 212, 233, 487, 519, 524, 647*
jedemde, jedemme ogen, bloed [?] *185, 233, 393, 599, 611*
j□dnə [telw.] een *90*
j□dnə-na:str elf *90*
jehoede Jood *624*
jeile geschreeuw, herrie; moeilijkheden, narigheid *202, 233, 487, 611, 647*
jeile maken leven maken *193, 233, 411*
jeiler, jeilie, jeiling geschreeuw, herrie; moeilijkheden, narigheid *202, 233, 487, 611, 647*
Jek *[HF]* groschen *547*
jekke jas *36, 283, 290, 293, 524*
jeled kind, kleuter *611*
jemenies uitroep *434*
jen grap; [m.g.] leugen *72, 202, 230, 233, 487, 647*
jen: voor de - voor de grap *487*
jendemde *[†] 599, 603*
jenkelen smokkelen; [m.g.] handelen *519, 524, 530, 532, 537*
jenne, jennen spelen; liegen, bedriegen *72, 202, 233, 487, 647*
jenner, jènner speler; quasi-toeschouwer bij gokspel *72, 79, 202, 233, 455, 487*
Jennes *[HF]* soldaat *548*
Jennesentent *[HF†] 105*
Jennessefeuel *[HF†] 105*
Jennessepretter *[HF†] 105*
jennetje leugen *202, 233, 487*
jensen → *jenzen* neuken *72, 80, 487*
jentje jaar *49, 61, 441*
jenzen → *jensen* neuken *537, 602*
jepper jenever *611, 647*
jerik aan de palmpjes steelzucht *611*
jerit paard *411*
jetje: van - geven een pak slaag geven *487*
jetmoos fooi, handgeld *202, 233, 485*
jetst enig *381*

jetter dief *72, 202, 233, 487*
jeuker os *546*
jewins negen *90*
jezuniekes, jezusniekes zekere uitroep *434*
jid, jidde Jood *220, 519, 542, 581*
jidders uiers; borsten van een vrouw *221, 537, 542*
jim jenever *193, 233, 411*
jinkelen smokkelen *528*
jinser slimmerik *537*
job[1] → *jobbe* onnozel *431, 487, 647*
job[2] schip, stoomschip *487*
jobbe → *job[1]* onnozele hals *611*
jobbe groen onnozele hals *611*
jobber dagloon *611, 647*
joche *[T]* vest *568*
jochel non *436*
jochem hond *436*
jodbas, jod bas tien stuivers *198, 421*
jodenchocola koffie met kaneel *611*
jod me soof duizend gulden *198, 421, 611*
jod radden tien daalders *198, 421*
jod soof tienguldenstuk *421*
joecher, joechert hond *271, 290, 461, 466*
joed → *joet* tien; tientje, gouden tientje; [m.g.] vijf *89, 207, 218, 210, 215, 216, 218, 223, 233, 422, 516, 519, 530, 532, 537, 541, 577, 584, 602, 611*
joed-bas → *joet bas* halvegulden *193, 233, 411*
joedbeis, joed-beis, joed-beys, joed beys → *joet-beis* twaalf *89, 193, 233, 411, 422, 577, 584*
joeddalet veertien *584*
joed-dolk, joed dolk veertien *192, 193, 233, 411, 422*
joed dollet veertien *192, 422*
joed eget elf *422*
joedgimmel → *joedkimmel* dertien *584*
joed-gis achttien *194, 411, 422*
joed-hei, joed hei, joed heit, joed-hij, joed hij vijftien *89, 193, 233, 411, 422, 572, 577*
joedje → *joetje* dubbeltje; tientje, gouden tientje *91, 162, 165, 170, 233, 456, 572, 581*
joedkimmel, joed-kimmel, joed kimmel → *joedgimmel* dertien *193, 233, 236, 411, 422*
joedolf, joed-olf, joed olf elf *89, 193, 241, 411, 422, 577, 584*
joedsoof, joed-soof, joed soof tientje *91, 194, 246, 411, 421, 581*
joed-sooyen → *joed zoojen* zeventien *194, 233, 250, 411*
joedtis, joed tis negentien *419, 422*
joed-woof, joed woof zestien *193, 233, 249, 411, 422*
joed zoojen → *joed-sooyen* zeventien *422*
Jöək *[HF]* kalf *548*
joekel hond *43, 58, 64, 66, 210, 212-215, 270-274, 280, 281, 283, 285-290, 292, 293, 456, 462, 487, 516, 519, 524, 528, 530, 532, 534, 537, 634, 647*
joekeltje[1] dubbeltje *35, 217, 286, 290, 534*
joekeltje[2] hond, hondje *35, 42*
joeker, joekert hond *271, 290, 436, 466*
joent dag, bij dag *194, 234, 411, 629*
joentje tientje, gouden tientje *202, 233, 487, 629*
joesken *[T]* groschen *568*
joet → *joed* tien, tien gulden *202, 233, 487, 514, 647*

joet bas → *joed-bas* tien stuivers *200, 226, 476, 487*
joet-beis → *joedbeis* twaalf *202, 233, 487*
joetdold, joet-dold veertien *202, 233, 487*
joeter tien stuivers, halvegulden *202, 233, 487*
joetje → *joedje* tientje, gouden tientje *202, 233, 487, 629, 634*
joet meier duizend gulden *487*
jofe mooi *218, 234, 537*
jofel → *jovel* goed, mooi, lekker, plezierig *16, 86, 152, 162, 164, 165, 207, 210, 216, 223, 233, 234, 456, 462, 516, 519, 532, 572, 578, 580, 581, 624*
jofel bozer goed vlees *517*
jofele besteun vagina *455*
jofele meles dikke buik, zwanger *457*
jofelen/jofele pei [van paard] goede tanden *575, 579*
jofele peuling mooie benen *539*
jofel gekluft; jofel in de klof goed gekleed *216, 519, 520, 532*
jofel ponem [van paard] goed uiterlijk *575, 578, 579*
jofel porum knap gezicht *521*
jofel susken mooi paard *578*
jofer mooi *537*
jofer in de klof goed gekleed *538*
join, jöin luizen *218, 262, 283, 287, 290, 293, 537*
jok kaas *60, 381*
Jokef Jozef *202, 234, 487*
jokep verf, teer *611*
Jokep *[HF†] 105*
Jökepeek *[HF]* kalfsvlees *548*
joker → *jouker* duur *153, 155, 162, 164, 165, 210, 234, 456, 466, 519*
jokker hond *58, 64, 66, 270, 290, 427*
jold zijn in aanmerking komen om bestolen te worden *611*
Joltzen *[HF]* aardappel, aardappels *105, 548*
jom dag *178, 194, 234, 411, 629*
jom beys maandag *198, 421*
jom daleth woensdag *193*
jom dolk woensdag *198, 421*
jom eget zondag *229*
jom hij donderdag *198, 421*
jom kimmel dinsdag *198, 421*
jomme massemat diefstal bij dag *195, 234, 239, 411, 414*
jom menonge zaterdag *198, 239, 421*
jom olf zondag *198, 421*
jompen in het water gooien, laten verdrinken *611, 648*
jom-woof, jom woof vrijdag *198, 234, 411, 421*
jom-zoojen zaterdag *250*
jonen → *ionen* bedriegen *158, 167, 234, 434*
joner bedrieger *434*
jonffrouwen soort vaganten *331*
jongens gauwdieven *184, 373*
jongen van de pinoze dief *513*

jongen van de vlakte dief *510*
Jonkerbeis Jonkerbuurt *477*
jontef Joodse feestdag *178, 648*
jood vijf *611*
joodje hebben, een niet goed wijs zijn *611*
joosie: je zult er een - aan hebben ik geef je maar gelijk *202, 234, 487*
joosjer hebben gelijk hebben *611*
joppe in orde, goed; goed gekleed *194, 234, 411, 648*
joppene prettig, heerlijk *514*
jopper dief *611*
jore buit *611*
jore: bij mijn - bij mijn leven *611*
joshor rechtvaardig, billijk *629*
joucher slecht *160, 165, 234, 411*
jouen goed *234*
jouker → *joker* duur *86, 92, 203, 234, 487, 572, 578, 581, 634*
joun luizen *283, 287, 290, 293, 524*
joussen → *ioussen* slapen *176, 177, 234, 591*
jout heit sjone acht jaar (gevangenisstraf) *401*
jovel → *jofel* goed, mooi, prettig *514, 602, 634*
joven, jovene goed, mooi *202, 233, 487, 648*
Jozef godin de brave Jozef *203, 234, 483, 487*
Judas handlanger van een valsspeler *611*
Judische wijzik: krijg alle - zekere verwensing *512*
juffrouw Wijdmond: naar - gaan zich verdrinken *611*
jumeniekes zekere uitroep *434*
jungmansch *[T]* jong *102, 568*
juter halvegulden *611*
juto politieagent *611*
jutter instrument voor het forceren van deursloten *611*
juut: zirt de -! loop naar de duivel! *469*
juutje gouden tientje; halvegulden, tien stuivers *203, 233, 234, 487*
jijles, jijletjes herrie, ophef, moeilijkheden *202, 233, 487, 624*
Jijzele Jezus! *611*

kaai tabakspruim *611, 648*
kaaien vallen *431, 487, 634*
kaairidders sjouwers aan de kaden *487*
kaale-koe → *kaele koe, kale koe* ochtend *358*
kaantjes bollen *360, 411*
kaantjesbrader iem. die zich over kleinigheden druk maakt *487*
kaars ver *431*
kaasjager politieagent; groot mes *611*
kaas'tə bed; huis *445, 449*
kaatjes [bnw.] rooms *524*
kaatjes gaaie roomsen *524*
kabanes herrie *487*
kabas, kabbas korf *158, 307 [cliché 2], 434*
kabbes *[T]* → *ka'bəs, kapis* pastoor, pastor, priester *101, 564, 567*
kabeelen → *kabiëlen* zeggen, praten *381, 390, 611*
ka'bəs → *kabbes, kapis* geestelijke, kapelaan, pastoor *447, 449, 451*
ka'bəsə biechten *445*
kabiëlen → *kabeelen* zeggen, praten *381*
kabielesement smoesje *611*
kabs alles kwijt; van alles beroofd *487, 634, 648*
kache hen *436*

kachel dronken *487, 648*
kachelien kip *285, 516, 519, 532, 534*
kacheliensauger kippenkoopman *520*
kachelientje, kachelijntje, kachlien, kachlientje kip *59, 60, 213, 271-273, 276, 280, 281, 283, 285-287, 290, 293, 441, 524, 528, 530, 537*
kachnientje kip *283, 524*
kacht acht *39, 381*
kackerlak → *kakkerlak*[2] [stofnaam] koper *360*
kackerlakse plomp buyzer koperen emmer *360*
kackerlak smerrikit koperen tabaksdoos *360*
kackerlak smissery koperen tabaksdoos *360*
kacklientje → *kakelientje* kip *68*
kadasters aardappels *427*
kadaverbak lijkwagen van de gemeente *611*
kaddisj gebed *624*
kadeel (mv: kadeelen, kadeels) aardappel *466*
kadeen aardappels *381, 390*
kadeeuw, kadeeuwers aardappel, aardappels *427, 466*
kadet kont *611*
kadin veilig *72, 203, 234, 487*
kaele koe → *kaale-koe, kale koe* ochtend *392*
kaf[1] twintig; elf *89, 194, 203, 210, 229, 234, 411, 422, 487, 577, 584*
kaf[2] dorp, stad *66, 203, 234, 487*
kaf[3] Jood; heler die weinig betaalt *360, 629*
kaf[4] rug *203, 234, 487*
kafejtje kwartje *91, 581*
kaffer → *caffer* boer, dorpeling; [m.g.] lompe vlegel; [m.g.] man, vader, burger *64, 66, 151-155, 158, 160, 162, 166, 167, 189, 194, 207, 210, 212, 214-216, 227, 234, 398, 402-404, 411, 427, 434, 441, 456, 461, 462, 466, 471, 516, 520, 524, 528, 530, 532, 572, 578, 579, 581, 602, 624*
kaffere [stofnaam] koper *411*
kaffere brommer koperen ketel, koperen emmer *407, 411*
kaffere mienje kopergeld, koperen munt *411*
kaffere ronde koperen pot *411*
kafferiaan, kafferianus → *kaffriaan* dwaze boer *427*
kafferientje boer *66, 218, 234, 537*
kafferin, kafferine, kafferinne boerin; [m.g.] dwaze vrouw *152, 153, 158, 166, 167, 194, 234, 412, 427, 434, 462, 466*
kaffer-melogener koperslager *412*
kaffers boers, lomp *189, 194, 234, 403, 412*
kaffersjuk boerenkermis *167, 234, 441*
kafferskeete boerderij *434*
kafferskiek boerderij *602*
kaffersmokum dorp *160, 167, 234, 441*

kaffriaan → *kafferiaan* boer *153, 166, 234, 466*
kafjajim twintig frank *582*
kaf-joed, kaf joed, kaf joet dertig *194, 234, 412, 422*
kaf joet woof zesendertig *422*
kafrines onnozele handelaren *93, 572*
kaf soof twintig gulden *198, 421*
kahillan gemeente *624*
Kaits, 't Frankrijk *381*
kajem val, het vallen *203, 238, 488*
kajem → *kajim, kajum* Jood *189, 194, 198, 234, 402, 412, 648*
kajeme, kajemen vallen *203, 234, 238, 488, 648*
kajemin Jodin *194, 234, 412*
kajim → *kajem, kajum* Jood; [m.g.] neus *152, 154, 160, 166, 167, 203, 210, 214, 218, 234, 441, 471, 488, 520, 528, 537*
kajimke Joodje *160, 167, 234, 441*
kajoelsjen frak *381*
kajum → *kajem, kajim* Jood *167, 203, 207, 212, 234, 462, 516, 524*
kajumstaal Jiddisch *187, 234, 398*
kakebeenhuishouden mager persoon *488*
kakelaar advocaat *412, 431*
kakelientje → *kacklientje* kip *35, 290, 648*
kakeling kip *273, 290, 456*
kakelinnen kippen *271, 290, 293, 471*
kakie gulden *611*
kakkerlak[1] kip *35, 271, 276, 290, 368, 594*
kakkerlak[2] → *kackerlak* [stofnaam] koper *275, 276, 250, 253*
kakkerlak[3] kleine diefstal *431*
kakkie kleine diefstal *431*
kakkies voeten *488*
kaksougerte lorrige koopster *624*
kalbas korf *434*
kaleboes gevangenis *611, 648*
kale glibberd kaal hoofd *516*
kale koe → *kaale-koe, kaele koe* ochtend *392*
kale tiejijs kaal hoofd *522*
kalf[1] → *calf* christen, niet-Jood *227, 234, 412*
kalf[2] → *galf, gallef* groot mes *203, 234, 488*
kalf[3] twintig *210, 234, 520*
kalfie kinkel *488*
kalfsch zilveren *488*
kalfsche medaille de zilveren medaille *488*
kalie water, rivier, haven *488*
kaljes maken de handel bederven *93, 572*
kalkhoofd hoofdzeer *611*
kalle[1] meisje, vrouw, dwaze vrouw, bruid, bijzit, hoer *43, 153-155, 185, 189, 194, 203, 216, 234, 394, 401, 403, 404, 412, 466, 488, 532, 599, 624, 634*
kalle[2] penis *153, 166, 234, 466*
kallebak politieagent *72, 488*
kallechewre vereniging die arme bruiden een bruidskleed schenkt *624*
kallen praten *412, 599*
kalles[1] niets *488*
kalles[2] zilver *488*
kallesansie proces-verbaal, bekeuring *611*

kalletje meisje, getrouwde vrouw, hoer *72, 80, 203, 207, 210, 234, 488, 516, 520, 634, 648*
kalloone [bnw.] gek *212, 283, 290, 293, 524*
kalmieren soort vaganten *333*
kamertjesklant iem. die zich schuilhoudt op een kamertje *611*
kamesierer, kamesieren → *kammesieren* soort vaganten, geleerde bedelaar *46, 307 [cliché 2]*
kamfer brandewijn *431*
kamine kaas *401, 403, 412*
kammesieren → *kamesierer* soort vaganten *318*
kams dronken *611*
kan hals *35, 611*
kandieren soort vaganten *332*
kanebrajer iem. die zich over kleinigheden druk maakt *488*
kaneflens karnemelk *532*
kanes[1] kop, hoofd *488, 648*
kanes[2] → *kanis* korf *441*
ka'nəs hond *448*
kanesire *[†] 46*
kanis → *kanes*[2] korf *434*
kanis: talveren met 'n - bedelen met een korf *436*
kankeren plagen, pesten *488*
kantelaar straatzanger, bedelaar *648*
kanteraar straatzanger, bedelaar *488*
kanteren → *canteren* op straat zingen of muziek maken *66, 427, 434, 441, 459, 462, 466, 488, 530*
kanterik zanger *427, 434*
kantertjes liedjesventers *530*
kantig goed, wel, plezierig; spoedig, dadelijk *381, 427*
kantigheid geluk *381*
kantigste oudste *381*
kantine → *cantine* kroeg in de gevangenis *412, 599*
kap-ém maak dat je wegkomt *611*
kapis → *kabbes, ka'bəs* priester *101, 544*
kapittel brief, opstel *431*
kap nou hou op, maak dat je wegkomt *611*
kapoeres kapot *203, 234, 488*
kapoet kapot *203, 488*
kapore → *capore* bedorven, dood *86, 93, 572, 582*
kapot[1] stuk, dood *203, 360*
kapot[2]jas *361*
kapot branden doodschieten *360*
kappen[1] praten, beraadslagen *81, 170, 178, 355, 356, 360, 392, 412*
kappen[2] toebrengen met spoed *381*
kapsie (mv.: kapsies) aanmerking, aanmerkingen *488*
kapsie maken tegenstribbelen *512*
kapsies → *kapsie*
kapsmaken losmaken *611*
kapsones, kapsoones trots, airs, drukte *203, 234, 488, 514, 648*
kapsoonesmaker opschepper *488*

kar fiets *488*
karaaf *[†] 612*
karbel roebel *86, 90, 91, 572*
karbensjes roebeltjes *572*
kare duur *48, 381*
kä'rət bezem *445*
karmoeie kermis *427*
karoutje rodekool in het zuur *624*
karpertje hoer *612, 648*
karrejuks karnemelk *36, 37, 271, 283, 290, 294, 524*
karretje fiets *488*
kar'rig gierig *447*
karriot karnemelk *271, 283, 290, 294, 471*
karspringer → *koarenspringer* paard dat schichtig is bij in- en uitspannen *86, 89, 90, 572, 582*
kartouts kantoor *412*
kas[1] hout *520*
kas[2] huis *101, 544*
kasaaf → *cassaaf, kassaaf* brief *612*
kasavie feberen een brief schrijven *634*
kaser → *kazer* spek, vlees *162, 163, 167, 235, 456*
kasie politieagent *612*
kasjebeine [bijw.] weg, verdwenen *230, 235*
kasjebeine: maak je nou - ga weg! *235*
kasjebeine tippelen meegaan *207, 235, 516, 629*
kasjemeine [bijw.] weg; klap *216, 218, 235, 532, 537*
kasjemeine: voor - tippelen weglopen *537*
kasjemeine gaan/tippelen weggaan *210, 235, 520*
kaskedoole onthutsende gebeurtenis, drukte, herrie *488, 648*
kaskenade herrie *488*
kaskene drinken *599*
kaskienen kleine sleutels voor kasten en kistjes *72, 79, 488, 634*
kasperbink hoerenloper *462*
kasperen → *casperen* neuken *153, 155, 162, 163, 166, 167, 216, 235, 456, 462, 466, 532*
kaspergecze, kaspergieze hoer, tippelaarster *153, 166, 235, 427, 462, 466*
kasperment, kasprement geslachtsgemeenschap *153, 166, 235, 466*
kassaaf → *cassaaf, kasaaf* brief *230, 235, 603*
kassajim geweer *212, 524*
kassavie brief, bankbiljet, vel papier *201, 203, 235, 488, 512, 617*
kasse huis *311*
kasse *[T]* huis *101, 564, 567*
kassemenncke dubbeltje *213, 214, 528*
kassenfailer *[T]* timmerman *104, 563, 567*
kasser varken *176, 177, 230, 235, 372, 594*
kasseren breken, vermorzelen *381*
kassimsunkass *[T]* verstandig, vroom *568*
kast bochel; draaiorgel *488*
kat[1] blamage, tegenvaller; proces-verbaal *629*
kat[2] geldriem *398*
kat[3] hoer *82, 360*
katelerke → *catelerke* kasteel *178*
katezel winkellade *72, 80, 488*
katje geven, een beschuldigen *612*
kat krijgen/laden/lajen, een de schuld krijgen, geverbaliseerd worden *629*

kat nemen, de de schuld op zich nemen *629*
katoen kalm *488, 648*
katoenstamper onbeholpen mens; lomperd *612*
katsen kijken, praten *488, 634*
katser veelprater *488*
katsie slager *210, 235, 520*
katsjef slager die onrein vlees verkoopt *203, 235, 488*
katsjemme slaapplaats *280, 290, 294, 488*
katsof slager (die onrein vlees verkoopt) *86, 93, 573, 582*
kattebak → *kattenbak* winkella *72, 78, 80, 488*
kattebak halen, de; kattebakken haalen de geldlade stelen, uit een winkel stelen *181, 184, 373*
kattebak mazen, de gestolen hebben *532*
katteborrel glas melk *488*
kattekop lantaarn, (koperen) scheepslantaarn *488, 648*
kattemepper → *kattenmepper* kattendief *612*
katten gekocht goed terugbrengen *612*
kattenbak → *kattebak* winkella *412*
kattenbak ligten uit een winkel stelen *412*
kattenmepper → *kattemepper* kattendief *495*
katterik winkella *72, 488*
Kau *[HF]* gevangenis *548*
kauelen *[HF]* weven *551*
Kauelsblag *[HF]* wever *548*
Kauelstent *[HF]* weefschool, fabriek *548*
kaufert → *kauvert* hoed *612, 648*
kaug → *khoug, koug* kracht *514*
kauliesj soort gebak *624*
kauser gered; goed, in orde *194, 228, 412, 573*
kauser afbrengen goed van iets afkomen *194, 412*
kaut → *cout, kout, kouth* mes *49, 60, 441*
kauvert → *kaufert* hoed *431*
kauwen roken *612*
kavailsjen paarden *48, 381*
kavaliee alle zessen bij het dobbelspel *466*
kavans vagina *436, 466, 471*
kayle bokke; kayle bokke toute moule; kayle bokke toute moule, bekke fettoe deel of helft van de buit *360, 606, 608, 621*
kazer, kä'zər vlees *60, 109, 160, 161, 167, 203, 235, 441, 454, 488*
kazerik vlees *58, 154, 167, 228, 230, 235, 471, 437*
kazjoelje overkleed *381*
kebes hoofd, kop *441*
kedeevid, kedeevie slag, stoot *488*
kedeyl in orde, goed *589*
kedin veilig, prettig, in orde *72, 488, 514, 634, 648*
keepen gespen *412*
keertig veertig *39, 381*
kees, keesie tabakspruim *488, 648*
keet[1] herrie, janboel, menigte *488*

keet[2], keete herberg, huis, woning, verblijfplaats, schuur, bakhuisje *60, 181, 381, 434, 460, 461, 466, 489*
keetegetraffak thuiswerk *381*
keeten opmaken inbreken *181, 373*
keffer hond *412*
kegen negen *381*
keggie mik, broodje *489, 648*
keien: op de - laten staan in de steek laten *489*
kei'jət [znw.] weg *454*
keikerik *[?]*, **keikerrik** *[?]* raam *602*
keil borrel, jenever; dronken *210, 214-216, 218, 235, 456, 514, 520, 530, 532, 537*
keile fles *431*
keiledie, keiledje fles *188, 228, 235, 399, 431*
keilef hond; [m.g.] slecht paard, [m.g.] slechte koe, [m.g.] beroerde kerel *34, 42, 43, 51, 86, 177, 212-215, 221, 227, 235, 528, 530, 542, 573, 582*
keilefe/keilefen: zich - slecht uitvallen, tegenvallen bij de slacht; [van mens of paard] in gezondheid achteruitgaan *55, 86, 573, 582*
keilekit herberg *216, 235, 532*
keilem hond *530*
keilen drinken, gooien *210, 235, 489, 520*
keiletje → *keiltje, kijletje* borrel *203, 235, 489*
keilewinkel herberg *216, 235, 532*
keil of hond *210, 235, 520*
keiltje → *keiletje, kijletje* borrel *218, 235, 537*
keischopper → *kieschopper* zakkenroller *612*
keitig dertig *381*
keitijf niets waard *612*
keiwer grap *612*
keiwer: in de - trappen voor de mal houden *612*
kekelbek babbelaarster, ruziezoekster *612*
kelei umnes gereedschappen *629*
kelf elf *39, 381*
kelfsken borrel *235, 528*
kellef hond *215, 524*
kelloones kletspraat *573*
kemelen [ww.] kaarten *537*
kem' mət kam *449*
kemsel hemd *441, 456, 524, 528*
ken, kèn ja; bevestiging *109, 152, 160, 161, 167, 214, 218, 235, 441, 449, 456, 528, 537*
kenaat [van paard] kortademig *89, 571*
kennef, kennep klap, stoot *489*
kenijve brood *203, 235, 489, 635*
kepoeris dood *212, 228, 235, 524*
kepoeris: ik knoks je - ik sla je dood *212*
kepoochen aardappels *524*
keppe stil *412*
keppe noppe stilzwijgen *360*
keravie papiergeld *612*
keren (gekeerd) (geld) wisselen *612, 644*
kering eigen geld *612*
keris wijn *612*
kermoelsje kermis *381*
kersbenge kastanjes *624*
kersepit hoofd *489*
kertig dertig *39, 381*

keruak dorpeling; lastpost *612*
kes zes *152, 381*
kesavie → *kezavie* brief *603*
kescheres → *kesjeres* gezicht, voorkomen *537*
kesef zilver, zilvergeld *178, 203, 235, 489, 648*
kesie tabakspruim; dunne broche *612*
kesieberik, kesieberink penis *58, 62, 217, 471, 534*
kesjeres, kesjeris → *kescheres* (lelijk) gezicht, (ongunstig) voorkomen *218, 235, 612*
keskedie billen, kont *612*
keskeri *[T]* huis *567*
kesof zilver *194, 235, 412*
kesselflikker ketellapper *437*
kessiw het staat geschreven *629*
kestien zestien *39, 382*
ket paard, hit *612*
Ketelsblag *[HF†] 105*
ketippie dubbeltje *489, 648*
ketten schiken/schiven overdag op diefstal uitgaan *412*
ketter niet-roomse *471*
ketze schieben ('s morgens) insluipen in huizen of winkels *368, 591*
keuvelen babbelen *427*
keven zeven *152*
keveren slapen, dutten *612, 648*
keware bergen/maken begraven *612*
kewes schaap *86, 91, 573*
kewoere bergen begraven *194, 231, 235, 412, 599, 612*
kewijne kaas *203, 235, 489, 649*
Kèxətel *[HF]* horloge, klok *548*
kezavie → *kesavie* brief *489*
kezen neuken *612*
kheer huis *276, 290, 293, 368, 594*
khein slim; goed *203, 235, 489*
khoug → *kaug, koug* kracht *203, 228, 235, 489, 613*
kibbige poen goed geld *170, 354, 356*
kiebes, kie'bəs, kie'bus kop, hoofd; [m.g.] rug *441, 449, 456, 489, 635, 649*
kiechten slachten, doden *382*
kiedewiet [bnw.] gek *612*
kiejenen[1] kopen *203, 235, 489*
kiejenen[2] openmaken *489*
kiejere deurslot *412*
kiejes deurslot *412*
kiekeboe huis van bewaring *612*
kieken (gekiekt) leeghalen *612, 644*
kiel boter *276, 290, 293, 366, 594*
kielef, kie'ləf → *kilef killeff* hond *109, 161, 167, 235, 448*
kiem → *kim* Jood *176, 194, 198, 234, 371, 412, 594*
kien[1] → *kiene, kin* ja *152, 166, 194, 235, 412, 462*
kien[2] loper, sleutel, valse sleutel; cipier *15, 54, 73, 79, 404, 412, 489, 514, 635, 649*
kien[3] tien *39, 382*
kien: hij drukt - hij zit vast *489*
kiendop klein persoontje *489*

kiene → *kien*[1]*, kin* ja *153, 166, 235, 466*
kienen[1] openmaken *489, 635*
kienen[2] kopen *203, 210, 212, 218, 235, 489, 520, 537, 649*
kienen: alle - erop gooien alle sleutels gebruiken *72*
kienjele kopen *582*
kienjen, kienjenen → *kinjen* kopen *194, 235, 412*
kienvijler iem. die sleutels maakt of bijwerkt *612*
kiepelen poepen *612*
kiepelton plee *612*
kierel *[?]* → *kiral* kaas *368*
kieren: in de- in de gaten *489*
kies tand *427*
kieschopper - *keischopper* zakkenroller *81, 362, 431, 612*
kiet, kiete → *kit* huis *460, 516*
kiëtekoei huisgezin *382*
kietje, kiet'ja → *kitje* gevangenis, cachot *446, 456, 516*
kietste jongste *382*
kieuwerik vriend *38*
kieuwige flens zoetemelk *524, 589*
kievel *[?]* kaas *276, 290, 293*
kie'vərt niet-gezette koffie *450*
kievig (kievigst) goed, best *427*
kiewerik vriend *382, 466*
kiewig (kiewiger, kiewigst) mooi, aardig, blij, graag *376, 382, 427, 589*
kiewigen lichterik goedendag *382*
kiewigen pas goedkoop *386*
kiewiger, kiewigst → *kiewig*
kiezel *[?]* kaas *368, 594*
kif, kift boosheid; vergif *482, 514, 624, 649*
kik [bnw.] dood *60, 382*
kikkebulst sterfbed *382*
kikken doden *382*
kiksmorig; geen kiks morrig onbevreesd *512, 612, 649*
kilef, kileff → *kielef, killeff* hond *60, 157, 160, 167, 176, 194, 235, 272, 357, 412, 441*
kilef voor't trafakken trekhond *441*
kilfer, kilff hond *176, 177, 235, 368, 412, 437, 591*
kille gemeente *624*
killeff → *kielef, kilef* hond *368*
Kille Kobus de dood *612*
kilt herrie, drukte *612*
kim goed, lekker, slim *203, 235, 489, 635, 649*
kim → *kiem* Jood *176, 177, 194, 198, 234, 371, 594*
kimmel drie, drie keer; dinsdag; [znw.] week *[†]*; koe die met maar drie spenen melk geeft *86, 89, 162, 167, 194, 203, 216-218, 236, 412, 422, 456, 489, 521, 532, 534, 537, 541, 573, 577, 582, 635, 642, 649*
kimmelaar drie gulden *194, 236, 412, 489, 649*
kimmelbas, kimmel bas drie stuivers, vijftien cent *200, 210, 216, 226, 236, 476, 517, 520, 532, 649*
kimmele: met ze - met zijn drieën *489*
kimmelen drie *431*
kimmel en dollet drie plus vier is zeven *489*
kimmel hoend dertig *541*
kimmel joed dertig *521*
kimmel joet woof zesendertig *422*
kimmel kaf kimmel drieënzestig *422*

kimmel knaak drie rijksdaalders *537*
kimmel meier driehonderd gulden *203, 236, 489, 653*
kimmeltje stuiver *[?] 217, 236, 534*
kimmeren kopen *603, 610, 649*
kimpet bevalling *624*
kimpet: in- in de kraam *489*
kin, kine → *kien*[1]*, kiene* ja, juist; still *152, 166, 194, 203, 235, 412, 427, 431, 434, 489, 649*
kinematograaf sleutel *73, 79, 489*
kinf → *kinnef* luizen *203, 236, 489*
kinjen (deelwoord: ekinjet) → *kienjen* kopen *86, 212, 221, 235, 524, 542, 573, 578-580*
kink klap, stoot *489*
Kinkerbeis Kinkerbuurt *477*
kinnef → *kinf* luizen; [m.g.] ongedierte *162, 167, 207, 210, 215, 218, 236, 244, 456, 514, 516, 520, 528, 537*
kinnefkam haarkam *236, 519*
kinnem (mv: kinneme, kinnemen) luis, luizen *43, 93, 210, 214, 236, 520, 528*
kinnem schore lompen *212, 244, 525*
kinnemtiejijs haarkam *212, 236; 524*
kinnesinne afgunst *624*
kinnesinne-ponum afgunstig mens *624, 625*
kintig twintig *382*
kip politieagent; [m.g.] hond *73, 78, 489, 649*
kipoh aandeel in de opbrengst, deel van de buit *629*
kippe: askene/askenen in - samen handelen *580-582*
kippegapper persoon met wie men op de veemarkt een combine smeedt *36, 86, 89, 93, 285, 572, 573, 580, 582*
kippen aandeel in de opbrengst, deel van de buit *73, 203, 236, 489, 635*
kippenhok school *489*
kippening schaar *81, 360*
kiral → *kierel* kaas *290, 293*
kis uier *86, 91, 573*
kisler soort vagant; (meester) beurzensnijder *174, 276, 290, 369*
kisse geen bet. opgegeven *293*
kissebis borrel *612*
kist zak in kleding *398*
kit → *kiet* huis, café, winkel, schuur, politie-bureau, gevangenis *60, 177, 360, 368, 412, 441, 456, 471, 489, 516, 524, 537, 591, 594, 635, 649*
kit: behouden in de - bewaren *358*
kit: in de - gekluit in de gevangenis *81, 360*
kit: in de - zitten gevangenzitten *360*
kit van den eene - in den ander verplaatsen *363*
kit is gekluit het huis is gesloten *360*
kitje → *kietje* gevangenis, logement, roofkroeg *177, 649*

kitje: in 't - gebragt gevangenzitten *367*
kitje: in 't - komen in de gevangenis terechtkomen *367, 412, 594, 595*
kitmatig huis waarvan de deur aan staat *81, 360*
kitselen → *kitzelen* smokkelen *612*
kitseler iem. die clandestien slacht *582*
kitte stuwers nachtelijke dief *81, 360*
kitzelen → *kitselen* smokkelen *528*
kitze schibber → *kitze schieber* insluiper *368, 594*
kitze schieben insluipen *412*
kitze schieber → *kitze schibber* insluiper *412*
kiwig besjoeren vee hoeden *377*
kiwigen lichterik zondag *383*
kiwig flikken [ww.] kussen *379*
klaar zetten luisteren *412*
klabak politieagent *73, 78, 489*
klabbes hoer *73, 80, 489*
kladder zeep *441, 537*
Kladder *[HF†] 105*
kladderen schrijven *520, 528*
kladderik papier, papieren *62, 520*
klaffier → *klavier* handen *218*
klaffot jas *437*
klajims poten; beendergestel van koe *86, 188, 573, 582*
klak politieagent *612*
klakkebos revolver *612*
klakpille van 't link de geest van het kwaad *382*
klammer hand *612*
klamones, klamonis gereedschap, inbrekersgereedschap *189, 194, 228, 236, 404, 412, 649*
klampen armen *382*
klanker → *klankert* fles *471, 489, 532*
klanker rooie baai fles rode wijn *649*
klankers sleutels, lopers *81, 360*
klankert → *klanker* fles *412*
klankert met vonk fles jenever *360*
kläo'ərə jenever *449*
kläof [kaartspel] ruiten *452*
klapkut zwarthandelaarster die andere zwarthandelaren aanbrengt *629*
klappel *[?]* horloge *591*
klapper kamer, winkel, kroeg, clandestien bordeeltje; kast, deur *73, 81, 360, 489, 514, 635, 649, 661*
klapperkop hart *358, 363*
klapper matig, de de deur dicht *431*
klaren *[T]* venster *564, 567*
klarros *[T]* bier *567*
klassajim geweer *228, 236*
klasseya, klasseija → *classey* pistool, pistolen *176, 231, 236, 370*
klasseya glasse pistool *236*
klassineren redeneren, zeuren, tegenspreken *612*
klatsjen knoeien *624*
Klau *[HF†] 105*
klau'ət ei *447*
klau'wə stelen *453*
klau'wət steen *453*
klavan, klavans, klavanse vagina; [m.g.] penis *456, 466, 602*
klavier (mv.: klavieren) → *klaffier* hand *512, 649*

klavots vagina *457*
klawieterik vogel *612*
kledder niets, mis; uitroep wanneer iem. iets laat vallen *612*
klee[1] klaver *441*
klee[2] sleutel *236*
kleefs zilveren *612*
Kleənen *[HF]* klaverzaad *548*
kleerenprik → *klerenpik* kleermaker *489*
kleersluyters klerenkist, kast *360*
kleesen, kleezen voeten; [m.g.] benen *203, 236, 243, 489, 649*
kleifockert, kleifokker dief op platteland; bedelaar *81, 360, 412*
kleifsche biks → *kleise biks* zilveren tabaksdoos *398*
kleilen verliezen *382*
Kleine Bajes jeugdgevangenis te Rotterdam *402*
kleine knoop gulden *489, 613*
kleine massemat opknappen; kleine massematten knappen hier en daar wat stelen *414*
klein minje zilvergeld *401*
Klein-mokem Baayes gevangenis te Haarlem *412*
Klein Mokum Rotterdam, Winschoten *204, 240, 496, 500, 537, 539*
kleiren wijn *38, 382*
kleis[1] melk *437, 612*
kleis[2] zilver *403, 404, 412*
kleise biks → *kleifsche biks* zilveren (tabaks)doos *412*
kleise drukkers zilveren signetten *412*
kleise mazematten gouden sieraden *401*
kleise mienje zilvergeld *412*
kleise oksenaar zilveren horloge *412*
kleise slang zilveren ketting *412*
kleise tandel zilveren sleutel *412*
kleise tik zilveren horloge *412*
kleise veemsteker zilveren ring *412*
kleis melogener zilversmid *412*
kleis speentje zilveren knipje *412*
kleiten verliezen *382*
kleitse glinster zilveren bril *412*
Klemm *[HF]* gevangenis *548*
klemonis inbrekersgereedschap *194, 228, 412*
klems gevangenis *276, 307 [cliché 2], 412*
klender klaverzaad *546*
klep pot *459*
klepelstok stok om winkelbel vast te houden *73, 79, 489*
kleppel *[?]* horloge *591*
kleppie pet *612*
klerenpik → *kleerenprik* kleermaker *612, 629*
kletschen *[T]* voorstellen *569*
klet'sjəs [kledingstuk] kiel *449*

klets-klets: van de - homoseksueel *612*
kletsmetiek hoofdzeer *612*
kletspatet hoofdzeer *489*
Kletter *[HF]* kleermaker *548*
Klettschblag *[HF†]*, **Klettsjblag** *[HF†] 105, 548*
kleum, kleun[1] slaag, klap; [m.g.] slaan *382, 431, 459, 466, 489, 514, 520, 530, 635, 649*
kleun[2] stuiver, tien centimes *466*
kleunbedissen, kleun bedissen, kleunbedisten slaan, slaag krijgen *427, 437, 529*
kleunderik [znw.] arm; hamer, stok *58, 427, 434, 471, 537*
kleundokken slaan, vechten *425, 427*
kleunen slaan, steken; dichtdoen; stok *212, 434, 441, 457, 471, 520, 524, 528*
kleunen makajemen stokslaag geven *524*
kleunink slaag *462*
kleun stieken, een; kleun stikken een slag geven *459, 530*
kleur houden blijven ontkennen *73, 489, 635*
kleurlooze/kleurloze angst jenever *514, 604*
kleuter leugen *612*
klicsteen veldwachter, verrader; bok [†]; rok [†] *46, 307 [cliché 2]*
klieme gesjeft → *klijme gesjeft* correctioneel gedetineerd *612*
kliemsklitz *[T]* → *klimsklitz* goudsmid *563*
klienje galg, schavot *185, 194, 236, 394, 395, 412*
klienje: naar de - doen gaan tot de strop veroordelen *412*
klienjenen [aan galg] ophangen *194, 236, 412*
kliet'sjkə halve mark *450*
klimbosch [gerechtsdienaar die bedelaars en landlopers vervolgt] bedelvoogd *36, 276, 290, 294, 591*
klimmende ridders dieven die geluk hebben *432, 612*
klimmerd klauterpartij *73, 79, 489*
klims *[T]* goudstuk *568*
klimsklitz *[T]* → *kliemsklitz* goudsmid *104, 566*
klinckeneeren soort vaganten *314*
Kling *[HF]* sabel, degen *105, 548*
klinghe lier; kier [†] *46, 307 [cliché 2]*
klinkertje glaasje *489, 649*
klinkoros een glas bier *546*
klinkse *[T]* kamer *564, 567*
klink'sjkə gries glas jenever *447*
klinkske borrel, kwartje *441*
klip fles *60, 382, 434*
klipken vuurpot, lollepot *460*
klippe pintglas *466*
Klischken *[HF†] 105*
klissebissen harrewarren, zeuren *612, 649*
klissijne pistolen *596*
klisterfinken *[T]* erwten *568*
klisters *[T]* erwten *568*
klit fiets *514*
klits slecht *382, 434*
klits *[T]* driepenningstuk *568*
klitserik tegenspoed *38, 382*
klitsig slecht *376*
klittenjager fietsendief *514*
klöaf venster *453*
klodde *[T]* land, grond *106, 563, 568*
kloddenruscher *[T]* landmeter *104, 106, 108, 563, 567*

kloddentroppe *[T]* koning *103, 563, 566*
kloef dikte *221, 542*
kloef: er zit- aan die mokkel die meid is dik *542*
kloek legem pond brood *203, 237, 489*
kloek met kuikens stel gewichten *73, 489*
klof, kloffie, kloft[1] jas, kleren *194, 203, 207, 210, 215, 216, 218, 230, 236, 249, 412, 489, 516, 520, 530, 532, 537, 635, 649*
kloft[2] nare kerel *221, 542*
kloften goederen, kleren *194, 236, 412, 431, 489*
klofting kleren, beddengoed *203, 236, 489*
klok uur *489*
klok: onder de - tippelen onder behandeling zijn voor een geslachtsziekte *73, 80, 490*
klokkie horloge *490*
klok met kuikens stel gewichten *490*
klomondes, klomones breekijzer, gereedschap *556, 612*
klomp grote neus *490, 649*
klompenmarkt: op de - ouder dan dertig *612, 649*
klonkaards [znw.] bellen *382*
klonkerik drinkglas *376*
klonkoird drinkglas *60, 382*
klonterik drinkglas *427*
kloon slag *467*
kloon stikken, de ervandoor gaan *434*
klopdaai man met hoofdzeer *490*
klopper[1] ei *467*
klopper[2] horloge *368*
klopperik[1] ei *427*
klopperik[2] uurwerk *427*
Kloppert *[HF†] 105*
kloteren vastbinden *434*
klotte kleren *514*
klove beroerde kerel *221, 222, 542*
klübben *[T]* hoofd *567*
Kluəster *[HF]* horloge *548*
Kluəstereknucker *[HF]* horlogemaker *548*
Kluəsterfritzel *[HF]* horlogesleutel *548*
kluf, kluft kleren; uiterlijk, voorkomen van iem. *154, 160, 162, 167, 214, 236, 441, 457, 471, 520, 528*
kluften zich kleden *55*
kluif stuk koek *490*
kluisgate, kluisgaten ogen *490, 649*
kluit gezet; grote hoeveelheid *412, 490*
kluitje borrel *612, 649*
kluiveduiker schooier, kruimeldief *612*
kluiver[1] deurwaarder *629*
kluiver[2] hand *612*
klunde hoer *357*

kluners *[T]* ogen *567*
kluns klein *538*
kluns *[T]* hond *567*
klunske klein kind *538*
klunste kooter de kleinste jongen *538*
Klüth *[HF]* → *kluut* land, landerijen, akker *106, 548*
kluun slaag *538*
kluut → *Klüth* land *441, 528*
klüwwen *[T]* hoofd *567*
kluijsert/kluystert van de stighel dominee *370, 591*
kluijt deurslot *371, 591*
klijf zilver *73, 467, 490*
klijfs, klijfsch zilveren *73, 412, 490*
klijfsche speentjes zilveren knipjes *490*
klijme/klyme/klijm gesjeft → *klieme gesjeft* correctioneel gedetineerd *194, 197, 236, 412, 418*
knaak rijksdaalder *354, 356, 412, 431, 441, 457, 462, 471, 490, 514, 516, 520, 528, 530, 532, 534, 538, 603, 649*
knaak van vijf ballen vijffrankstuk *437*
knaar boterham *524, 534*
knaauw messteek *358*
knäbbig *[HF]* zeer mooi, bekoorlijk; rijk *550*
knäbbige Benk *[HF]* fijne heer *546*
knäbige Schütt *[HF]* luxewagen *548*
knackert *[T]* suiker *106, 564, 567*
Knackmokum Brunswijk *612*
knageling, knagelink, knaghelinck rat; nat [†] *46, 307 [cliché 2], 412, 490, 649*
knak vijf, vijf frank; frank *424, 427, 467*
knaker^{1} portemonnee *73, 490, 635, 649*
knaker^{2} boterham *532*
knakert^{1} geweer, vuurwapen *55, 60, 441*
knakert^{2} → *knakkert* hout *283, 290, 524*
knakkerik hout *534*
knakkert → *knakert*^{2} hout, twijg *36, 290, 293, 524*
knaks, knaksch boos *427, 462*
knal horloge *449*
knal'lə bedriegen *445*
Knapkling *[HF]* → *Knappskling* broodmes *105*
Knapp *[HF]* brood *548*
knappen stelen *612*
knapper^{1} → *knappert* revolver, pistool *490, 538*
knapper^{2} tand *467*
knappers hand met vingers *441*
knappert → *knapper*^{1} kruit, revolver, pistool *55, 441, 476, 490*
Knappert *[HF†] 105*
knappertjes beschuiten *524*
Knappknucker *[HF]* bakker *548*
Knappköter *[HF†] 105*
Knappskling *[HF]* → *Knapkling* broodmes *548*
Knappspetzeklüth *[HF†] 305*
Knappspetzen *[HF]* rogge *548*
knapspitsen rogge *441*
knar hoofd *490, 649*
knars vonnis *194, 236, 413, 612*

knas boete *612*
knaspel *[T]* baard *565, 567*
knaspelhutsche *[T]* barbier *104, 566*
knaspels stokken *276, 290, 294, 371, 591*
knaspers knopen *360*
knätterklitz *[T]* slotenmaker *104, 563, 566*
knees, kneesde → *knijzen*
kneibel potige kerel *490, 649*
kneisen zien, kennen *520, 649*
knep'pərt pistool *451*
knerp knecht *369, 591*
kneu → *kneutje* vrouw, hoer *613*
kneulle → *knöl, knul* kerel *368, 591*
kneupel neus *434*
kneutje → *kneu* vrouwtje, hoertje *613*
kneuvelen binden *382*
knewis hoofd *437*
kniet krijt *450*
knie'tə schrijven *452*
knie'tət brief *446*
knik nek, hals *534, 613*
knikker op het dak brigadier van politie te Amsterdam *73, 78, 490*
knikkers biljartballen *73, 490*
knille jongen *368, 594*
kniök *[T]* → *knok [T]*
knippen[1] (geknipt) arresteren *71, 481, 490, 650*
knippen[2] hoeren, bordelen [?] *544*
knipper schaar *532*
knipperdolletje beschuitje *613*
knipperik schaar *427*
knobbel brigadier van politie te Amsterdam *73*
knobbelsmeris politieagent; brigadier van politie te Amsterdam *78, 490, 650*
knodder varken *538, 613*
knoeg: voor - als toespijs *626*
knoeien kennen, kunnen; weten, begrijpen; ondervinden *382, 467*
knoeke *[T]* → *knok [T]*
Knöəkert *[HF]* koffie *106*
knoers eind *613*
knoersie houten stok *613*
knoerst: ergens een - om lachen hard om iets lachen *613*
knoesen kletsen, verklikken *178, 360*
knoesper knoop *613*
knoesten vertellen, verklikken *413*
knoestkrukken knoppen van wandelstokken [?] *364*
knoestmaaier grasmaaier *613*
knoet maajer maaier *360, 613*
knoeyen werken *544*
knoezen vechten *81, 613*
knoften kleren, beddengoed *203, 236, 490*
knok klap, slaag *490*
Knok *[HF†] 106*
knok (mv.: knoeke, kniök) *[T]* taler *106, 568*
Knök *[HF†] 105*
knök *[T]* taler *564*

knokbaas iem. die de buit in bewaring neemt, heler *613, 650*
knökelen *[HF]* werken *551*
knökelig *[HF]* vlijtig, haastig *550*
Knökelsblag *[HF]* knecht, arbeider *548*
knokke, knokken slaan, vechten, stukslaan; [m.g.] wisselen *413, 490, 650*
knok'sə, knoksen slaan, steken *442, 452, 471, 520, 524*
knol horloge *368, 467, 591*
knöl, knôll, knölle → *kneulle, knul* jongen, knecht *66, 357, 442, 449, 471, 546*
knölle *[T]* knecht *101, 567*
knöllen jongen, man *61*
Knöllen *[HF]* [beleefde aanspreekvorm] meneer *548*
knoloog schele *490, 650*
knolsmeris bereden politieagent *73, 78, 490*
knooi vonnis *413*
knooien kennen, verstaan *355, 356, 588*
knooit valsch leugenaar *360*
knoojen verraden, bekennen *81, 360*
knoojen malkaar op ziel onderling twisten *360*
knoop dubbeltje *650*
knoopsgat steekwond *358*
knoopje dubbeltje *490*
Knop *[HF†] 105*
knöp slaag *452*
knö'pə slaan *452*
knopknolsmeris bereden brigadier te Amsterdam *73, 78, 490*
knoppen draeijen *[?]* mantels stelen [?] *352*
knopperd knecht *546*
knoppers arbeiders, huurlingen *544*
knoppes nee, niks *467*
knopsmeris brigadier van politie (te Amsterdam) *73, 78, 490, 613, 650*
knossen *[T]* kennen *564, 569*
knousen kennen *442, 588*
knoyen niet bekennen *413*
knuck den Teps *[HF]* neem de hoed af *551*
knuck de Sjmerf *[HF]* hou je mond *551*
knucken *[HF]* doen, maken *551*
knucköm ut de Tent *[HF]* gooi hem eruit *551*
Knükert *[HF]* koffie *548*
Knükert plaren *[HF]* koffie drinken *548*
Knükertskrögel *[HF]* koffiekan *548*
Knükertstent *[HF]* café *548*
knul (mv.: knulle, knullen, knúllen, knullens) → *kneulle, knöl* jongen, man, vader, mens, zoon, kameraad *61, 66, 101, 212, 369, 382, 413, 427, 434, 457, 476, 490, 524, 530, 534, 544, 594*
knulje jongetje *467*
knulle, knullen, knúllen, knullens → *knul*
knurf klap *490, 650*
knijkem kijk uit! *613*
knijntjes potloden *457*
knijpen beloeren; bang zijn *613*
knijp-zitten, knijp zitten gevangenzitten; in het nauw zitten; geen geld hebben *613, 649*
knijsen, knijtsen, knijzen (knees, kneesde) kijken, beloeren, kennen *399, 413, 431, 490, 635, 649*
koarenspringer → *karspringer* paard dat schichtig is bij in- en uitspannen *579*
kochel bordeelhouder *613*

koef mes *203*
koefnoen, koef-noen, koef noen kost niets, gratis *148, 203, 236, 241, 490, 624, 650*
koei bende *382*
koeismoeissen toverheksen *382*
koek brigadier *613*
koeken kijken, zien *613*
koeksoe kijk eens aan! *624*
koeskepee, koeskepeetje, koeskoepee gezellig onderkomen, bed, slaapplaats *490, 650*
koesmosse duivelswijf *383*
koetel kookpot *272, 287, 290, 294, 471*
koeter mes *363, 603, 610*
koetje mes *459*
koetsef [diamant] roosje *73, 203, 236, 490*
koetsef blinker briljant *73, 203, 236, 490*
koetsef-blinkertjes, koetseséfies-blinkers juwelen en snuisterijen *650*
koezen drommel, duivel *383*
kofert → *kowerd* hoed *613*
koffer bed, bedstee *490, 514, 520, 650*
kofferen slapen (met iem.) *514, 650*
koffiewagen in Duitsland voor koffie geruilde en naar Nederland gesmokkelde auto *629*
koffijboonen → *coffij boontjes* leren mutsen *178*
kogeltje bruis flesje spuitwater of priklimonade *613, 650*
koger meekof cachot *195, 241, 413*
kok kip *442*
kokalloos boer *276, 283, 290, 293, 366, 594*
kokelekootjes paranoten *624*
kokelloos *[†] 276*
kokkeltje vagina; meisje *538*
kokkement praatje *613, 650*
kokker, kokkerd, kokkert (grote) neus, iets groots *221, 471, 490, 538, 542*
koks kip *450*
kol stem *625*
kolen: op de - op de trein *514*
koler → *kooler* trein *613, 635, 650*
kolespeezer → *kolospeezer* kleermaker *523*
kolf mes *490*
kolospeezer → *kolospeezer* kleermaker *283, 290, 294, 525*
kone → *koone* gezicht *635*
konkel (grote) koffieketel *73, 490, 650*
kontje geven, een helpen bij inklimmen; helpen *613*
kontslinger achterjaszak *73, 490*
konvent huis *467*
koof *[?]* hoorn [?] *413*

Koof *[?]* Hoorn [?] *413*
koog twintig *413*
kooi → *gooi*[1] christen, niet-Jood; [m.g.] gezelschap *194, 229, 236, 413, 428*
kool bedrog *490*
kooldamp honger *538*
kooler → *koler* trein *73, 613, 490, 650*
kooljannen goedkope vis *613, 650*
koone → *kone* gezicht *491*
koop bink koopman *360*
koortsvrij niet in de gaten lopend *613*
koortsvrij: niet - dronken *613, 650*
koosjer → *kosher* goed, in orde; ritueel rein *148, 573, 582, 650*
koosjere mezommen → *koschere mezommen* Hollands geld *573*
koot mes *451*
kooter kind; [m.g.] klein kind *203, 236, 413, 431, 491, 650*
Kooter Baayes/Baaijes gevangenis te Hoorn *194, 231, 413*
kooterum klein *203, 236, 491*
kootme sjeffen (kootme gesjeft) gevangenzitten; crimineel gedetineerd zijn; levenslang hebben *185, 194, 236, 395, 413, 418, 599*
kootsen rijkaard *613*
kop [telw.] een; een frank, een gulden *413, 424, 462, 467, 599*
kop: op den - tikken bemachtigen *507*
Köpel *[HF†] 105*
kop en kont zesenzestig [?], negenenzestig [?] *613*
kop en staart zesenzestig [?], negenenzestig [?] *613*
koperen bout politieagent (in uniform/met helm) *73, 78, 487, 491, 650*
koperlap politieagent; cent *613*
koper pesten, het de politie plagen *613*
koperrood kopergeld *613, 650*
koperslager justitie- of politiedienaar *413*
koperstuk politieagent *613*
kopges handelen een halsmisdrijf plegen *413*
kopken [znw.] frank *383*
koppen franken *461*
koppenteller officier van justitie *613, 650*
köp'pət [znw.] frank *447*
koppie dubbeltje *491*
kopschudder paard dat onder het lopen met het hoofd schudt *86, 89-91, 573, 579*
kopstoot[1] dubbeltje *650*
kopstoot[2] stoot met het hoofd *491*
kopstuk gulden *613*
kopzorg bekommernis *491*
korante koe *60, 383*
kornet pet *613*
koro bierkan *35, 276, 290, 293, 366, 594*
korpus delik bewijsstuk *73, 80, 491*
korpus delik hebben, het zwanger zijn *491*
korri koffie *399*
korte armen hebben geen geld hebben *604*
kort ian, kort jan, kortjan[1] hooi; [m.g.] haksel; [m.g.] alle grassoorten *54, 368, 371, 413, 457, 471, 516, 520, 525, 530, 532, 534, 591, 603*
kortjan[2] matrozenmes *491, 650*
kortjan schoepen/schoeppen/sjoepen hooi stelen *54, 68, 471, 524, 532, 534, 535*
kös dikzak *446*
koschel bordeelhouder *82, 360*

koschere mezommen → *koosjere mezommen* Hollands geld *580*
kosher, kosjer → *koosjer* goed, in orde; ritueel toegelaten *86, 93, 625*
kossaw hij heeft geschreven; het staat geschreven *629*
kosse[1] brood *413*
kosse[2] pachthoeve *383*
kot huis *434*
kot *[T]*, **köt** *[T]* schilling *564, 588*
ko'tə snijden *453*
kotel bajes gevangenis; [m.g.] groot huis *73, 80, 203, 231, 491, 603, 610*
kotem → *kotum* kind *210*
kotem: met - scheffen zwanger zijn *210, 236, 520*
koten kind; klein *81, 89, 218, 236, 538, 573, 582*
koten: met - scheffen zwanger zijn *538*
kotentje kind *221, 542*
Koter *[HF]* mes *273, 548*
koter[1] jongen *218, 236, 538*
koter[2] snijden *273*
koteren *[HF]* snijden *551*
köteren snijden *55, 442*
koterig klein, jong *194, 236, 413*
koterum jongen *413*
Köth *[HF]* bier *548*
Köthhärk *[HF]* bierhuis *548*
Köthprötteler *[HF]* bierbrouwer *548*
Köthspetzen *[HF†] 105*
kotone levenslang *613*
kotrim kinderen *194, 236, 413*
kotsement praatjes, leugens *629*
kotsen (gekotst) bekennen, vertellen, verpraten, liegen *397, 413, 491, 635, 650*
kotser verklikker, veelprater *613, 650*
kotter boterham *17, 54, 271, 281, 286, 287, 290, 293, 437, 459, 467, 471, 516, 520, 532, 534, 538*
kotterik, kottering boterham *62, 271, 273, 290, 457, 461, 467*
kotter maro stuk brood *273*
kotter met lar boterhammen met spek *603*
kotum → *kotem* kind *194, 236, 413*
kotumpies kinderen *194, 236, 413*
koud gevaarlijk *613*
koude lijk *413*
koude bever koude koorts *606*
koud maken vermoorden *491*
koud zitten op water en brood zitten *613*
koue koffie jenever *613*
koug → *kaug, khoug* kracht *613*
kouser zonder buit bij zich *413*

kousere goederen om te stelen *194, 228, 413*
kousjer zuiver *203, 228, 491*
kousjere mesommen goed geld *170*
koússer maaken zich ontdoen van buit *596*
kout → *cout, kaut, kouth* mes; melk *[†] 50, 311, 363, 369, 491, 520, 525, 528, 532, 538, 591, 594, 650*
kouteren niet bekennen *599, 613*
kouth, koutje, koutsje → *cout, kaut, kout* mes *61, 273, 369, 437, 457, 467, 471, 516, 520, 530, 603*
koutsjou slangenmens *613*
kouverte deken, dekens *48, 383*
kouwe Jan jenever *611, 613*
kouweren bet. onbekend *394, 413*
kouwtje *[†] 603*
kover overdreven gedoe, opschepperij *613*
kovet hoed *194, 236, 413, 612, 613*
kowa helm, hoed, pet, muts *629*
kowed eer *625*
kowerd, kowert → *kofert* hoed *194, 236, 413, 613, 634*
kraagrig, kraagrik → *krakerik* [vuurwapen] snaphaan *371, 594*
kraak inbraak *73, 79, 491, 650*
kraakers [boomvruchten] noten; snaphaan, geweer *360, 413*
kraan been, voet *445, 454*
kraanoogen spelden *73, 491*
krabbedaaien →*krabbedaayen* loven en bieden, twisten *431, 613*
krabbedaaier vechtersbaas, ruziemaker *491, 650*
krabbedaayen, krabbedooien → *krabbedaaien* loven en bieden, twisten *431, 613*
Krabbel *[HF]* schrift, boek *548*
krabbelen *[HF]* schrijven *107, 551*
krabbelpoj inkt *491*
Krabbelpoy *[HF] 105*
Krabbelsblag *[HF]* schrijver *548*
Krabbelstent *[HF]* kantoor *548*
Krabbelstines *[HF†] 105*
krabber breekijzer; [m.g.] dief *73, 79, 81, 360, 491, 635*
krabkout scheermes *532*
krackerick geweer *357*
krailen muziek maken *544*
krä'jər haan *448*
krakelinck [boomvrucht] noot *307 [cliché 2]*
krakeling woord *650*
krakeling: geen - verlunzen geen woord verstaan *491*
kraken inbreken *73, 491, 635*
krakenzetter inbreker *613, 650*
kraker inbreken *73, 79, 491*
krakerik → *kraagrig* [boomvrucht] noot; [vuurwapen] snaphaan *371, 383, 591*
krakertje borrel *491, 650*
kra'kət suiker *453*
krakgerrig schoengespen *367, 594*
krakie zetten, een inbreken *491*
Krakmon *[HF]* os *548*
Krakzel *[HF]* [boomvrucht] noot *548*
kranensmid dokter voor venerische ziektes *613*
krankiel kalm *633, 650*
krankjorem, krank-jorem krankzinnig *491, 650*
krantje halve mark *520*

kras baas *613*
krates gebochelde *491*
krats kleinigheid; teleurstelling, niet in de loterij; streep *491, 573, 582*
kratser gierig, gierigaard *221, 538, 542*
krauter politieagent *73, 78, 491, 651*
krauteren ontsnappen *613, 651*
krax klooster *307 [cliché 2]*
kreef, kreeft vlees, spek *66, 357, 491, 651*
kreeuw vlees, spek, varkensvlees, rundvlees *66, 428, 462, 467, 528, 546*
kreischen schreeuwen *491*
kremer kramer *467*
kren, krèn meid; pasgeboren kind; zwanger, zwangerschap *73, 80, 491, 613, 651*
kren: met - zitten zwanger zijn *491*
kreng pasgeboren kind *613*
krengen baren, bevallen *613*
krent klein persoon *613*
krentensjnabel krentenbaard *625*
Krententuin Veenhuizen *491*
krentes bril *442*
krentetreiter krentenbrood *508*
krep hebhen een feestmaal houden *102, 544*
krepp *[T]* dronken *102, 568*
kreppes *[T]* wol *568*
krets: je kunt de - krijgen zekere verwensing *221, 542*
kreunen baren *613*
krewehacker *[T]*, **krewehacker** *[T]* slager *104, 564, 567*
krewes *[T]* vlees *567*
kri vlees *60, 383*
kribbelaar schrijver *428*
kribbelen schrijven *383, 428, 459, 467*
kriee → *krije* [in diamanthandel] miskoop *629*
kriek bochel, gebochelde *491, 651*
krieks kar, kruiwagen *449, 450*
kriem, krieme zilver *177, 184, 360, 364, 371, 373, 594*
kriemse babbelaar boek met zilverbeslag *360*
kriemse dop zilveren koker *360*
kriemse friesen zilveren gespen *360*
kriemse gaapers zilveren lepels *360*
kriemse kipping zilveren schaar *360*
kriemse leeser/lezer boek met zilverbeslag *360, 614*
kriemse smerrikit zilveren tabaksdoos *360*
kriemse smissery zilveren snuifdoos *360*
kriemse spanders zilveren gespen *360*
kriemse standaarts zilveren kandelaars *360*
kriemse terri zilveren beugeltas *360*
krien zilver *73, 491*
krienflikker zilversmid *613*
kries [in diamanthandel] miskoop *629*

kriewelen → *kriwelen* schrijven *428*
krieijen schreeuwen *371, 591*
krikkemik oud huis *613*
kriksen *[T]* rijden;liegen *565, 565*
kriksenfailer *[T]* wielmaker, wagenmaker *104, 563, 567*
kriksenklitz *[T]* wagenmaker *104, 563, 566*
krimmelen stelen *371, 591*
krip drinkglas *60, 383*
kripelen braden *442*
kripelen *[HF]* braden *551*
kriwelen → *kriewelen* schrijven *60, 383*
kroener man *158, 307 [cliché 2], 311, 434*
kroenie vrouw *46, 158, 434*
Krögel *[HF]* kan *548*
krojen *[T]* schrijven *107, 565, 568*
krojhutsche *[T]* schrijver *104, 566*
krôll *[†] 357*
kromkop breekijzer, koevoet *400, 413, 599*
Krommen *[HF†] 105*
krommert onderschout *81, 360*
Kröngel *[HF]* worst *104, 548*
kronie vrouw *46, 158, 307 [cliché 2]*
krook vork *454, 447*
kroon twee gulden *613*
kroosjes: om - gaan sterven, verdrinken *613*
krop weinig *413*
krot[1] armoede, gebrek *383*
krot[2] bordeel *73, 80, 491*
kroten: in de - dronken *613*
Krotes *[HF]* varken *548*
Krotesepeek *[HF]* varkensvlees *548*
krotjeritserik ellendige krotten *614, 651*
krottig armoedig, gierig *376, 614, 651*
krot verkoopen armoede lijden *376*
kroukerik [boomvrucht] noot *38, 383*
krouten hardlopen, lopen; op winkeldiefstal uit zijn *413*
krout gilles op winkeldiefstal uit zijn *413*
krouwen geen bet. opgegeven *358*
kruier scharenslijperskar op één wiel *532*
kruif verwaande kerel, opschepper *491, 651*
kruik hoofd *614, 651*
kruisen/kruizen slaan afdrukken van sloten maken *413, 599*
krullen schrijven *467*
krummeldieven kruimeldieven *73, 79, 491*
krummerick rok *357*
krune, krunne stokken *371, 591*
krupsie ruzie *614, 651*
krütskes on jaligen *[HF]* zeventien *108*
krütskes on lok krütskes *[HF]* vijftien *108*
krütskes on parz notringskes *[HF]* achttien *108*
krütskes uhr *[HF]* → *krütskes uhr* duizend *108*
krutskes weniger ēn *[HF]* → *krütskes weniger een* negen *108*
krütskes *[HF]* tien *108, 551*
krütskes Gecken *[HF]* een mark *548*
krütskes on een, krutzkes on ēn elf *[HF] 551*
krutzkes on parz *[HF†] 108*

krützkes on troms *[HF]* dertien *551*
krützkes uhr *[HF]* → *krütskes uhr* duizend *551*
krützkes weniger een *[HF]* → *krutskes weniger ēn* negen *551*
krije → *kriee* [in diamanthandel] miskoop *629*
krijtschijter bangbroek *614*
kuchen → *kuggen* hangen, liggen, doen, vertoeven *383, 471*
kucksels *[T]* eieren *567*
kud'dələr slager *452*
kug brood *491*
kuggen → *kuchen* liggen *369, 371, 591*
kuierstokken benen *491*
kuierstokken: neem je - ga weg! *491*
kuil kelder *491*
kuine kaas *413*
kuiten: neem de - ga weg! *491*
kuitentikker lange jas, overjas *614*
kukel kip *614*
kuksers *[T]* ogen *567*
küler *[T]* smid *567*
külter *[T]* bed *567*
kuph honderd *629*
kurry koffiebonen *413*
kurrypikker iem. die steelt uit koffiebalen *413*
kuselen verstijven *383*
kutpooier souteneur *73, 80, 491*
kutse kip *357*
kutse lormen kippen vangen *357*
kuukels kippen *538*
ku'zər slager *452*
kwak[1] winkelbel *73, 80, 491, 635*
kwak[2] borrel *467*
kwak[3] kwakzalver *428*
kwakels eenden *538*
kwa'kət kind *450*
kwakkie kleine hoeveelheid *73, 491*
kwakske borrel *467*
kwant → *quant* flink, dapper, goed, mooi *437, 442, 457, 491, 516, 528, 651*
kwante kluft goed voorkomen, knap uiterlijk *214, 528*
kwante schore goede waar *516*
kwantum domoor *442*
kwart meier vijfentwintig gulden *203, 216, 236, 239, 492, 532*
kwast[1] staart *360*
kwast[2]**, kwats** uitroep; die zit weer in de gevangenis! *492, 629*
kwenkert lompen *442*
kwie'əstə → *kwisten* praten *452, 453*
kwie'əstət vader *453*
kwiek vlug *452*
kwie'kət big, varken *446, 453*
kwieskwas losbol *614, 651*
kwikken (gekwikt) tellen *380, 383*
kwint erfdeel *102, 544*

kwin'tə, kwinten verdienen; stelen, zakkenrollen *73, 79, 454, 492, 635*
kwisten → *kwie'əstə* zeggen, praten *102, 544*
kwist nobis zeg niets! *544*
kwijlebabbel, kwijlebabber nare kerel *614, 651*
kwijlpot oude vent *614*
kijbeg goed, best *589*
kijf rug *203, 234, 486, 492*
kijk: te - staan te pronk staan *599*
kijker, kijkerik venster *467, 602*
kijkers bril *467, 471*
kijk hebben kans hebben *614*
kijl drank *649*
kijletje → *keiletje, keiltje* borrel *492*
kijsiff zilver *176, 177, 235, 371, 594*

laayenen → *lajenen* lezen *194, 237, 413*
ladderdedoe, ladderdoe koffie *59, 383*
ladderik mosterdsaus *383*
ladder oploopen/oplopen, de zich hevig kwaad maken *614, 651*
laert → *lar* spek *307 [cliché 2]*
la fonis → *fonis, la*
lajenen → *laayenen* lezen; voorlezen van Hebreeuwse tekst *625*
lak: er is - aan me te verdienen ik laat me niet beetnemen *492*
lakeive → *lakijfe* vrouw *432*
lak hebben aan onverschillig staan tegenover *492*
lakijfe, lakijve → *lakeive* vrouw, meisje, dienstmeisje, beminde *73, 80, 194, 203, 237, 413, 492*
lalapani *[†] 279*
lam cliënt (van een advocaat) *413, 599, 614*
lamed dertig *629*
lammeren betalen *428*
lammert, lammet dertig, veertig *[?/†] 89, 194, 203, 237, 413, 422, 492, 577, 584*
lammetje daalder, dertig stuivers *203, 210, 216, 237, 492, 515, 520, 532, 651*
lamp politie(agent); onraad *73, 78, 203, 237, 432, 492, 635, 651*
lampel rouwband *360*
lampie glaasje; waspitje; oog *492, 514, 651*
lampies goed laten knijzen, de goed uitkijken *492*
lampte[1] onraad; er is politie! *181, 184, 237, 373, 596, 614*
lampte[2] geleerde *614*
lancet scherpe dolk *614, 651*
landing herrie, ruzie, ontdekking *405, 492, 651*
landing krijgen gestoord of betrapt worden bij diefstal *413, 416*
landing maken aanbellen *413*
landingmakerij het gestoord of betrapt worden bij diefstal *413*
landlooperstaal dieventaal *421*
langbek pluimgedierte *428*
lange pennenmes; tong *48, 60, 370, 383, 591*
lange dieumerik de eeuwigheid *378*
lange dromerik, de de eeuwigheid *607*
Lange Hannes de geselpaal *599*
Lange Hannes kussen gegeseld worden *600*
langeifets iem. voor wie je moet oppassen *91, 582*
lange lepel bank van lening *614*
langelepels hazen *38, 383*
langerick, langerik tafel; tong; zeker geldspel; vrouwenmantel *40, 372, 383, 428, 434, 591*

lange vijf hand *614*
langnek gans *516*
laome slapen *461*
lap[1] drost *36, 277, 290, 294, 367, 591*
lap[2] jas, rok *361*
lapje geld *413*
lappeflikker schoenmaker *532*
lappen oren *361, 432, 651*
lappen: een paar - een paar coupons heren- of damesstof *629*
lappen: set/zet je - klaar luister! *362, 432*
lar → *laert* spek; [m.g.] vlees *49, 457, 471, 516, 603*
larie spiese lommerd *413, 419*
lassen eieren *436*
last hebben, de dronken zijn *492*
lasuie taart *437*
lat been; stok, sabel; kerfstok *492, 651*
lat: op de - op krediet *492*
latjesbrug: over de - gaan naar het gekkenhuis gebracht worden *614*
latkip politieagent *73, 78, 492, 651*
lau → *lauw, lou, louw* nee, niet; niets, weinig; slecht *54, 149, 152, 154, 158, 160, 166, 167, 212, 214-216, 218, 221, 237, 442, 462, 471, 525, 528, 530, 532, 542, 573, 582*
lau: van - weten van niets afweten *538*
lauachieler paard dat alleen kort voer kan vreten *573*
lau an tippelen niet aanstaan *584*
lau bozer hebben [van paard] mager zijn *581*
lau cent de makke niets *218, 238, 538*
laudalle paard dat niet trekken wil *91, 582*
lau harber [bij bieden] geen cent meer! *572, 578*
laulem tenminste *91, 203, 237, 492, 573*
lau loene, lau-lone, lau lone, laulône, laulône, lau lône slecht, niet; [als uitdrukking van misnoegen] laat maar! *42, 149, 218, 223, 237, 538, 573, 582*
laumalochener paard dat niet trekken wil *86, 89, 573*
lauman paard dat niet trekken wil *86, 89, 215, 237, 530, 573, 582*
lau marode mee niets verkeerds aan *539*
lau matter weinig minder *574*
lau peezen niet veel werken *524*
lau prevelen neen zeggen *442, 443*
laurette rat, roddelaarster *307 [cliché 2]*
lau roojen slecht zien *214, 243, 528*
lauroojer blind of halfblind paard *86, 89, 573, 582*

laus ei *307 [cliché 2]*
lau saai op de teps kaal hoofd *525*
lausie → *lausken, lousie, lousje* ei *492*
lau sjauve → *lau sjouve* niets waard *219, 245, 540*
lau sjeige, lau sjoege geen verstand, weinig verstand *218, 237, 246, 538*
lau sjoege stieken niet inprenten *246*
lau sjouve → *lau sjauve* niet veel waard *584*
lausken → *lausie, lousie, lousje* ei *357*
lau smoezen → *lauw smoezen* niets zeggen *153, 158*
lausten eieren *437*
lautern *[T]* meten, wegen *568*
lautippeler koe die slecht loopt *86, 89, 573*
lau tof → *lauw tof* gezegd als een persoon of situatie niet te vertrouwen is *629*
lautoffe jongens slimme dieven *512*
lauw → *lau, lou, louw* nee, niets; slecht *54, 153, 155, 166, 237, 467, 651*
lauw smoezen → *lau smoezen* niets zeggen *467*
lauw tof → *lau tof* gezegd als een persoon of situatie niet te vertrouwen is *629*
lauzen eieren *383, 520*
laveloos stomdronken *492*
laven dronken voeren *492*
la voine → *voine, la*
lawaje begrafenis *203, 237, 492, 629*
lawajen begraven *203, 237, 492*
lazarushoofd hoofdzeer *614*
lazerbol beroerde kerel *614*
lazerhond beroerde kerel *614*
lazerstraal beroerde kerel *614*
lazerus stomdronken *492*
leb lief *50, 492, 651*
lebabber, lebàbber opstopper *614, 651*
lechem → *leechem, leegum, legem, leggem* brood *42, 207, 210, 212, 215, 217, 237, 286, 516, 520, 525, 530, 534*
lechembakker bakker *210, 237, 520*
leck boeien *361*
leechem → *lechem, leegum, legem, leggem* brood *188, 237, 399*
leed: verder geen - wens bij sterfgeval *626*
leegpooien leegdrinken *614*
leegum → *lechem, leechem, legem, leggem* brood *194, 237, 413*
leep behendig, slim *428, 434, 467*
leep! let op! *428*
leepeneut, leepeneute gemeen wijf *46, 307 [cliché 5]*
leeperik geslepen kerel *467*
leepoogen etterende ogen *492*
leezer → *lezer* boek *361*
lef moed; waagstuk *73, 203, 232, 237, 492, 512, 600*
lef: op - op avontuur *492*
lef: op - drinken drinken zonder betalen *512*
leffie veel ondernemen *194, 237, 413*
lefjongen durfal *203, 237, 492*
legem → *lechem, leechem, leegum, leggem* brood *178, 194, 203, 237, 413, 492, 651*
legerik kelder *361*
leggem, legum → *lechem, leechem, leegum, legem* brood *176, 177, 237, 366, 401, 404, 590, 594*
legum in de wind brood te koop of gekocht (van medegevangenen) *189, 237, 402, 403, 413*
leichem, leichen brood, zwartbrood *60, 160, 162, 167, 237, 442, 457*

leile nacht; [niet-donker] licht *[?/†] 195, 237, 413*
leile massemat diefstal bij nacht *195, 237, 239, 413*
leinjer soldaat *79, 525*
leisen → *leizen, lijzen* ontvangen *629*
leisten eieren *437*
leizen →*leisen, lijzen* ontvangen *625*
lekaive → *lekeive, lekijfe* vrouw *214, 237, 528*
lekègeln stelen, nemen; kopen *86, 573*
lekeive, lekève → *lekaive, lekijfe* meisje; hoer; merrie *86, 218, 237, 538, 573*
lekowed ter ere *625*
leksteen druiper *629*
lekijfe, lekijve → *lekaive, lekeive, lekijfe* meisje, vrouw; dienstmeisje; beminde; hoer *73, 80, 185, 194, 203, 237, 396, 399, 413, 492, 512, 600*
lel borrel, bier, groot glas bier *492, 651*
le:ləm ten minste *573*
lelijke trekken, de sterven *614*
lemmes trefpunt voor dieven *596*
lemoen, lemone citroen *625*
lems hemd *307 [cliché 4]*
lengelinck worst *357*
lengerik, lengering, lengerink worst; hals *62, 457, 520, 525*
lengers worst *528*
lens ver, veraf *48, 383*
lense, lensen → *lenzen* kijken, loeren; geven; uithoren *544, 651*
lenzelink kijk uit!; laat je niet uithoren *492, 635*
lenzen → *lense* kijken, zien, beloeren *187, 398, 492, 651*
lepelblik pap *467*
lepenent *[†] 46*
lepsj melk *451*
Lerwisch Mokum Mainz *614*
Letter *[HF]* brief *548*
Letterenbotter *[HF]* onderwijzer *548*
leuki lachje, glimlach *614*
leuningbijter leegloper *492*
leuns *[†] 46*
leuren venten *603*
leu'rəs haan *448*
leuselinck oor *307 [cliché 2]*
leut koffie *492*
leuter penis *217, 534*
levensnaam valse naam *614*
leviege niets *220, 237*
leviege met kren/krèn niets, helemaal niets *218, 237, 241, 532, 538*
lewïoh uitgeleide, begrafenis *629*
leyel, leijel nacht *176, 178, 237, 370, 591*
leyer quasi-toeschouwer bij gokspel *184, 373*
lezer → *leezer* boek *614*

libberik vrijheid *48, 383*
lichten zakkenrollen, stelen *71, 73, 79, 481, 492, 635*
lichterik dag, [niet-donker] licht, ochtend *38, 375, 383, 467, 492, 651*
lichteriks dagelijks *383*
liechem brood *437*
lie'əbəs haas *448*
lie'əvəs konijn *450*
liejms → *liemes, lims* hemd *448*
Liemblag *[HF]* vrijer *548*
liemen → *limen* het hof maken *442*
liemes → *liejms, lims* hemd *437*
Liemthuren *[HF]*, **Liemthürken** *[HF]* geliefde *548*
lieperikken lepels *40, 383*
lieremannetje delirium tremens *614*
lif moed *195, 237, 414*
ligten geven *544*
ligteren dienen *367, 591*
ligteriks ogen *370, 591*
lik gevangenis *73, 80, 403, 414, 432, 492, 512, 513, 520, 528, 651*
likkar celwagen *73, 492*
likkeren ruiken *383*
likmehol [geldbedrag] achtentwintig *398*
limen *[HF]* → *liemen* vrijen, beminnen *551*
limesfailer *[T]* linnenwever *104, 563, 567*
limp jas *467*
lims *[T]* → *liejms, liemes* hemd *564, 568*
link slecht, lelijk, onbetrouwbaar, vals, diefachtig, kwaad, hard; [m.g.] dom, onbekend *64, 66, 73, 149, 383, 414, 428, 434, 437, 457, 459, 461, 462, 467, 471, 492, 516, 520, 528, 530, 538, 603, 651*
link: in de - hebben in de gaten hebben *514*
link: op - nemen erin laten lopen *493*
link, het de politie *73, 78, 493*
linkaart spion *467*
linkdajem, link dajem → *linke dajem* valse eed *73, 493, 635, 652*
linke president *414*
linke bik slecht eten *518*
linke broger lelijke kerel *493*
linke dajem → *linkdajem* valse eed *633*
linke flep valse papieren *480, 634*
linke leijer lantaarn *414*
linke lik strenge gevangenis *493*
linke murf slechte tanden *471*
linken bedriegen *493, 635, 652*
linken en lensen/lenzen kijken en loeren *73, 493, 614*
linke pernoose gevaarlijke taak *493*
linke regels dunne benen *437*
linke schim valse naam *154, 162, 214, 244, 458, 472, 528, 530, 603*
linke schore slechte waar *208, 244, 517, 538*
linke sieber venerisch *462*
linke slag slinkse streek *493*
linke trukken listige streken *508*
linke vaar vals spel *469*
linke vaart venerisch *463*
linke verver leugenaar *472*
linke waar gestolen goed *512*

linkgajes, link gajes niet te vertrouwen volk, slecht volk; politie *74, 78, 481, 493, 634, 652*
link gekluft slecht gekleed *520*
link geplooid slecht gekleed *434*
link in de kloft slecht gekleed *516*
link majem slecht water *493*
link mazen kwaad zijn *437*
linkmichel, linkmiggel beroerde vent, verrader, ruziemaker, vechtersbaas; slag-om-de-arm-houder *74, 457, 462, 471, 493, 520, 530, 652*
link mokkel hoer *516*
link murf lelijke tronie *521*
link poekeren kwaadspreken *432*
link porum lelijke kerel; lelijk en onnozel gezicht *521*
links, linksch dwaas; verraderlijk *404, 428, 467*
linksche spion *414, 600*
link tegen link list tegen list *493*
linsen geven *544*
linte lijnwaad *383*
lippies sleutels (met smalle baarden) *74, 79, 493, 635*
lipske tong *60, 442*
Lizabonnen Lissabon *625*
lobbe/lobben: in se/zijn - in zijn schik *614, 652*
lobbetjes geldstukken *356*
lock *[HF]* klein, slecht, arm, zwak *550*
Locke Poy, de *[HF]* de Maas *549*
locke Schetprögel *[HF†] 105*
locke Schütt *[HF†] 105*
locke Schwing *[HF†] 105*
locke Vill *[HF]* dorp, gehucht *548*
lodderen slenteren *467*
loebertangetje halvecent *493, 614*
loeder dweil; hoer *74, 80, 493*
loef hebben in het spel winnen *414*
loefie halvecent *493, 614, 652*
loegie spel kaarten *203, 237, 493*
loeken (gebiedende wijs: loek!) kijken *493, 514, 635, 652*
loek'kət bril *446*
loe'kkət oog *451*
loeksen ogen *60, 442*
loem mesz vals geld; met messen [†] *349*
loen, loens bedrieglijk, vals *74, 203, 237, 493*
loene → *loenen* kwaad maken, bedriegen; nijdig; vals, onecht; slechte waar *42, 149, 218, 237, 493, 514, 635, 652*
loene daaien valse dobbelstenen *514*
loene flik gemerkte kaarten *514*
loene foks doublé *514*
loenen → *loene* vals doen, bedriegen, kwaad maken *74, 203, 237, 493, 652*
loenenaar leugenaar, verrader, valse kerel *42, 149, 204, 237, 493, 514, 622, 635*
loene porum lelijk smoel *521*

loeneraar verrader *652*
loene schore slechte waar *218, 237, 538*
loenig lelijk, slecht, gemeen *42, 149, 207, 210, 237, 516, 520*
loenig porum lelijke kerel; lelijk en onnozel gezicht *210, 237, 520*
loen jatje: scherm met een - hou je van de domme *502*
loenker oog, bril *459*
loens (loense) slecht, verkeerd *102, 355, 356, 383, 544*
loens bajes moos → *loensch bajes moos* (valse) fictieve munt in gevangenis *404*
loensch[1] slecht, vals, bedrieglijk *203, 204, 237, 404, 414, 434, 467, 493, 546*
loensch[2] scheel *434, 493*
loensch[3] [stofnaam] koper *414, 493*
loensch bajes moos → *loens bajes moos* fictieve munt in gevangenis *415*
loensche vijand, verrader *467*
loensche biks koperen doos *414*
loensche bonjer opgooijen vals betichten *416*
loensche brommer koperen ketel *479, 493*
loensche cassavies valse bankbiljetten *74, 493*
loensche daai valse diamant *74, 479, 493*
loensche dajem valse eed *479*
loensche flepjes vervalste coupons *404, 408, 414*
loensche fok koperen bril *408, 414*
loensche gesibe vals geschrift, valse papieren *193, 409, 414*
loensche gesibe: op - hollege op valse papieren reizen *414*
loensche kassaaf valse brief *189, 235, 403*
loensche kien valse sleutel *414*
loensche kien aanslaan proberen of een valse sleutel past *406*
loensche klee ring met lopers of valse sleutels *194, 236, 412, 414, 599, 600*
loensche knaken valse rijksdaalders *488, 493*
loensche knul vijand, verrader *467*
loensche oksenaar horloge van onecht goud *493*
loensche schemp valse naam *417*
loensche sjoefe valse eed *74, 493, 504*
loensche slang ketting van onecht goud *504*
loensche snij katoenen doek *418*
loensche tandel → *loensche tantel* valse sleutel *248, 414, 419*
loensche tandel aanslaan proberen of een valse sleutel past *406, 414, 419*
loensche tantel → *loensche tandel* valse sleutel *153, 469*
loensch gegokt valse kaart gespeeld *187, 398*
loensch minje vals geld *414*
loensch ninje *[†] 414*
loensch oksenaartje nikkelen horloge, koperen horloge *497*
loensch pieren vals spelen *414, 416*
loensch poen vals geld *74, 493*
loens draeyen zondigen *544*
loense dajem valse eed *633*
loensə, loen'sə kijken, zien *450, 454*
loense biks koperen doos *407*
loense drukkers koperen signetten *408*
loense grieszen hoeren *101, 544*
loense keet gevangenis; bordeel *170, 353, 356*
loensen speuren *614*
loen'sər bril *446*
loens glokken vals spelen *609*
loensig bedorven, slecht, onsmakelijk *383*
loensigheid slechtheid; slechte omgeving *149, 544*

loentjes leugens *493, 652*
loentjes draaien moppen tappen *493*
loep, loepie horloge *74, 493, 635, 652*
loereman spiegel *428*
loeren zien *544*
loe'rəs → *loeris* kaas *449*
Loe'rəs, 't Holland *448*
loerie chocola *74, 493, 614*
loeris → *loe'rəs* kaas *546*
loerman kaas; maas [†] *46, 307 [cliché 2]*
Loermon *[HF]* kaas *548*
loermond kaas *60, 442*
loes niets *167*
loes smoesen/smoezen niets zeggen *158, 237, 247, 434*
loeter laat *383*
loeters uur *383*
lo'əts geld *447*
loeven gaan *361*
loevertangetje halvecent *493, 614*
loeijen binden *366, 591*
lof in de kloften goed gekleed *412*
logement slaapstee, asiel; huis van bewaring; bordeel, bed *629*
logeren: uit - in de gevangenis *614*
logerik soldaat *414*
lohu, lohy soort vaganten, insluipers *173, 367*
lok gevangenis *51, 214, 528*
lokkerik tabakspijp *428*
lok krützkes *[HF]* vijf *107, 108, 551*
lok uhr *[HF]* vijftig *108, 551*
lok uhr on krützkes *[HF]* zestig *551*
lokvogel voerder bij kwartjesvinders *74, 79, 493*
lollepot ontuchtige vrouw, lesbienne *74, 80, 493*
lol-tiejijs middel tot opwekken van vrouwelijke wellust *74, 80, 493*
lommerdspiese, lommerd spiese bank van lening *493, 614*
lonk te pronk staan *81, 361*
lonker oog *467*
lonkerik (mv.: lonkerikken, lonkeriks) ogen, venster, bril *428, 428, 462*
lont worst *454, 534*
loo, bink wacht vriend! *434*
loocheme, loochemen werken *652, 614*
lood geld *74, 493, 635, 652*
loodpot geld, geldpot *74, 493*

looie geld *273, 614*
looien vechten *493, 635*
loojig zwaar *493, 652*
Lookhöət *[HF]* haas *548*
loopend ezeltje beweegbare lessenaar *481*
looperikken viervoetige dieren *428*
loopers valse sleutels *512*
loopjatten benen *614*
looppas: smeer 'em met den - wegwezen! *505*
Loopsteck *[HF]* been, voet *548*
Lop *[HF]* tong *548*
Lopp *[HF†] 105*
loppen laten, toelaten *384*
Lopsteck *[HF†] 105*
lorum zwendel *493*
lorumaar zwendelaar, bedrieger *614, 652*
los alles kwijt, geen waar meer *634, 652*
losbranden loskrijgen *614*
loschenekôdesch de paardenhandel *582*
loseneeren soort vaganten *313*
losje brood *177*
Lost *[HF†] 305*
loste alles kwijt *493*
loteren bewegen *384*
lou → *lau, lauw, louw* nee, niet; vergeefs; slecht *162, 167, 195, 207, 237, 414, 457, 517*
lou joege steeken niet inprenten *414*
lou knijsen/knijssen niet kennen *413, 414*
lou kotsen niet bekennen *414*
loume dibberen *[†] 192, 228, 408, 414*
lou medibberen niet praten *192, 414*
lousie → *lausie, lausken, lousje* ei *221, 493, 542*
lou sink stieken niet waarschuwen *414, 418*
lousje → *lausie, lausken, lousie* ei *68, 282, 471, 520, 525, 530, 532, 534, 538*
lou sjoege stieken niet inprenten *197, 418*
Loutere/Louter Lekoris zekere geheimtaal van veehandelaren *36, 86, 573, 578*
louw → *lau, lauw, lou* nee, niet, geen; niets, weinig; tevergeefs *188, 195, 204, 237, 398, 414, 432, 493, 579*
louw: voor - voor niets, gratis *493*
louwfikus niets *204, 237, 493, 652*
louwloene, louw loene slechte zaken, tegenspoed, tegenvaller *204, 237, 494, 635, 652*
louwpoekele, louwpoekelen, louw poekelen niets loslaten (voor de rechter) *74, 204, 237, 494, 500, 635, 652*
louw sjoege zich van den domme houden *652*
louw smoese, louwsmoeze, louwsmoezen, louw smoezen niets loslaten (voor de rechter) *74, 204, 237, 494, 505, 635, 652*
louw tof niet goed *508, 637*
lovie geld *74, 210, 281, 290, 294, 457, 494, 520, 635*
lowie souteneur *614*
luag almanak *629*
lubbert sul *614, 652*
Lübfidel *[T]* Lübeck *103, 563, 568*
lubken horloge *60, 442*
lübkensflikker horlogemaker *442*
lucht denkbeeldige partij goederen *629*

luchterik kaars, lamp *428*
lucht hangt laag, de (deze vrouw) is niet te gebruiken *629*
luchtklapper, luchtklappertje bovenhuis *74, 488, 494, 635, 652*
lúene geen, nee, niet, vergeefs *195, 237, 414*
luerbinck kaas *357*
lufferk behangsel *366, 591*
luffie halvecent *494*
lugi almanakje *630*
luie knaap → *luye knaap* kwaadwillige *431, 614*
luiken kijken *614*
luikes, luikies[1] stilletjes, in het geniep *494, 652*
luikies[2] ogen *652*
luim [moeheid] slaap *361, 520*
luimement het slapen *467*
luimen, luimeren → *luymen* [ww.] slapen *61, 64, 66, 384, 432, 434, 457, 462, 467, 494, 512, 517, 525, 528, 530, 603, 635, 652*
luimerik nacht; bed *64, 66, 428, 467*
luimes bed *61, 66, 214, 442, 528*
luimkeet, luimkeete logement *434, 467, 487, 494*
luimkiek logement *603*
luimkit logement, volkslogement *361, 442, 457, 494, 517, 520, 525, 528, 530, 635*
luimspiese, luim spiese, luimspiesje logement, onaanzienlijk nachtlogies *494, 506, 512, 652*
luiren [aan iets] trekken *384*
luis politieagent *614*
luisterlap → *Lüsterlap* oor *494, 652*
luk *[T]* schulden *568*
luken *[T]* borgen *568, 569*
lul sufferd, domme kerel *494*
lul, de de dupe *494*
lulke tabakspijp *414*
lummelbout penis *74, 80, 494*
lunkeben *[T]* haas *567*
lunken luisteren *467*
lunker oor *467*
luns *[T]*, **lunsch** *[T]* slecht *102, 568*
lunseling iem. die op de uitkijk staat *652*
lunzelink kijk uit!; laat je niet uithoren! *74, 494, 635*
lunzen kijken *494*
lurren [aan iets] trekken, verscheuren *384*
lurs *[T]* kaas *567*
lurven kleren *494*
lurving nemen, de van de gelegenheid gebruik maken *614*
lussen: ik lus hem ik durf hem aan *494*
Lüsterkos *[HF]* biechtstoel *548*
Lüsterlap *[HF]* → *luisterlap* oor *548*
lustern *[T]* luisteren *564, 568*
lusters *[T]* oren *567*
lutte geen bet. opgegeven *631*
luwing gelegenheid (tot diefstal) *363, 432*

luye knaap → *luie knaap* kwaadwillige *361*
luye meidt luiwagen *361*
luymen, luijmen → *luimen* slapen *177, 181, 371, 373, 570, 591*
luymes beyes: na - een slaaphuis zoeken *596*
lijge houden *614*
lijk oud wijf, versleten vrouw *74, 80, 494, 651*
lijkstatie oud wijf, versleten vrouw *614*
lijmelaar geestelijke *614*
lijmen slapen *66, 538*
lijmeren vrijpraten *414, 600*
lijms hemd *46, 307 [cliché 2]*
lijne vrouw *384*
lijnschieter dromer, sufferd *494, 651*
lijntrekken rekken *494*
lijpen drinken *494*
lijzen → *leisen, leizen* ontvangen *514*

maaien hardlopen *614, 652*
maalderik koffiemolen *471*
maandagmorgen vierenveertig *614*
maasmat, maasmatten → *masmat, massemat, massematte, mazemat, mazzematte* koopwaar; koopman *152, 166, 238, 239, 428*
maasmatter koopman *152, 166, 428*
maayem koorem brandewijn, jenever *181, 238, 373*
maaijen kozen sasselen jenever drinken *184*
maaijen sasselen water drinken *184*
machels ik, mij *467*
macher koopman; boerenbedrieger, kwakzalver *204, 238, 494*
machoeffel dokter, grote heer *384, 434*
machol, macholle → *maholle* bedorven, kapot, dood, bankroet, slecht, ziek, venerisch *94, 217, 218, 221, 238, 534, 538, 542, 573, 582*
mad zot, gek *437*
madiel molen *39, 457*
madikel meisje *39, 457*
maens handen *50, 102, 544*
maf[1] → *maft* gek; ziek, beroerd *61, 212, 361, 384, 437, 442, 447, 457, 462, 467, 471, 525, 538*
maf[2] boer van het kaartspel *467*
maf[3] [moeheid] slaap *494*
maffen [ww.] slapen *494, 525, 530*
mafferds, maffers onderkruipers *630*
maffiaan gekke kerel *467*
maffie, mafje kwartje; [m.g.] zeseneenhalve of vijfeneenhalve stuiver *198, 361, 398, 414, 421, 471, 494, 653*
mafknar slaapkop *614, 653*
mafspies logement *221, 542*
maft → *maf*[1] zonderling, zot *467*
magelein, magelijntjes marechaussee *532, 534*
magere eenentwintig *614*
maggelen[1] schrijven *538*
maggelen[2] stelen *371, 592*
maginnef een beetje, bijna niets *85, 91, 95, 574*
magsjouwe nooit *574*
maholle → *machol* bedorven, kapot *204, 238, 494, 635*

maiem → *majem* water *215*
mailleeren neuken *517*
majem → *maiem* water *60, 154, 160, 162, 167, 178, 189, 195, 204, 210, 212, 238, 240, 250, 269, 404, 414, 432, 442, 457, 471, 494, 520, 525, 530, 653*
majem: op - en legum op water en brood *414*
majembak pisbak *210, 520, 614*
majemen pissen; regenen *160, 162, 167, 204, 207, 210, 212, 215, 218, 238, 442, 457, 494, 517, 520, 525, 530, 538*
majem opstubbelen met water natmaken *525*
majem trapper eend *38, 68, 212, 238, 282, 525*
mak burgemeester *517*
makaayem, makaaijem → *makajem, makkajem* slag, slaag *195, 238, 414*
makaayumme, makaaijumme (gemakaaijumd) slaan, vechten *195, 238, 414*
makajem → *makaayem, makkajem* slag, slaag *94, 574, 582*
makajemen → *gemakkajemd* slaan; geven *91, 212, 238, 525, 579*
makajemen: zich - elkaar slaan *86, 574*
makajemer paard dat slaat *86, 574, 582*
makajem knoksen slaag geven *524*
makero souteneur *614*
mä'kət geit *447*
makets [van paard] kortademig *86, 89, 574, 582*
makkajem → *makaayem, makajem* slag, slaag *238, 241*
makke[1] gebrek, onheil, verlies; slag; door slag veroorzaakt gebrek; gebrek aan koe; handslag waarmee koop wordt beklonken *87, 89, 204, 218, 221, 238, 538, 542, 574, 580, 625*
makke[2] vijfendertig cent *204*
makke: voor - liggen ziek zijn *218, 238, 538*
makke en de kanker, de → *makke met een kanker* vijfendertig cent *634*
makkement lichaam; slag *218, 238, 538*
makkement: 't zal me een - wezen mij een zorg *218, 238, 538*
makkement: voor - liggen bewusteloos geslagen zijn *218, 238, 538*
makke met een kanker *de* → *makke en de kanker* vijfendertig cent *204, 238, 488, 494*
makker gebrek, onheil, verlies; slag; door slag veroorzaakt gebrek; gebrek aan koe; handslag waarmee koop wordt beklonken *87, 574, 578, 579*
makkes slaag, klap; last, onheil *94, 204, 238, 494*
makkie: 't is geen - 't gaat niet gemakkelijk *614*
makootse [van paard] kortademig *86, 89, 574*
makreel souteneur *614*
makro souteneur *614*
mal pijn *48, 428*
malade, maladsch ziek *48, 384, 428*
Mal-ag-ha Mowes → *malgemowes* doodsengel *625*
malbo kleren *176, 177, 238, 369, 594*
malboerem kleren *414*

malboerem: in den - goed *195*
malboerem: in den - gekloft goed gekleed *238, 412*
malbois kleren, rok *176, 238, 370, 594*
malbors kleren *592*
malbusj, mal'busj kleren, jurk *109, 161, 167, 238, 240, 450*
malenger commissaris van politie *432*
malgemowes → *Mal-ag-ha Mowes* doodsengel *625*
maling: in de - nemen voor de gek houden *494*
maling: uit de - [financieel] binnen *494*
malinger ziek *48, 384*
maling hebben aan niet geïnteresseerd zijn in *494*
maling maken verraden [?] *181, 373*
malke koningin *625*
mallin *[†] 279*
malliu lood *277, 279, 290, 294, 369, 594*
malocheme, malochemen → *malogeme* werken; neuken *216, 532, 574, 582*
malochemkit, malochem-kit bordeel *219, 239, 539*
malochenen werken; neuken *223*
malochum → *maloochum* werkplaats *635*
malogeme, malogemen → *malocheme* werken; neuken *204, 207, 239, 494, 517, 635*
malogemer werkplaats *204, 239, 494, 635*
maloochum → *malochum* werk, werkplaats *204, 239, 494*
malunk molen *384*
malunker molenaar *60, 384*
mamser → *mamzer* beroerde kerel *221, 542*
mamser: du - hou je mond! *221*
mamser benenide → *mamzer benenide* lamzak; kerel met wie niet te handelen valt *91*
mamzer → *mamser* beroerde kerel *222*
mamzer benenide → *mamser benenide* lamzak; kerel met wie niet te handelen valt *582*
mamzerhoofd treiterkop *614*
mamzerte venijnig wijf, kreng *614*
man gulden *398*
manchetten handboeien *512*
mandeeren zuiveren; veranderen *384*
mandering wieg, koffer; gereedschap *384*
mandje paard *414*
mane remonisj heus! *574, 576*
Manesch → *Manesj, Manisch* [bnw.] Zigeuners, Zigeunertaal *273, 274, 287, 291*
Manesen → *Mannesen* [znw.] Zigeuners *273, 287, 289, 291, 294*
Manesj → *Manesch, Manisch* [bnw.] Zigeuners, Zigeunertaal *458*
mangelen olienootjes *625*
mangen vragen, bedelen *17, 54, 58, 60, 66, 213, 221, 270, 271, 273, 280, 283, 285-287, 291, 294, 457, 467, 471, 494, 520, 525, 530, 532, 534, 542*
mangepaskero bedelaar *286*
manger bedelaar; marskramer *213, 283, 525*
Manisch → *Manesch, Manesj* [bnw.] Zigeuners, Zigeunertaal *273*
manken vragen *64, 66, 270, 272, 291, 428, 442*
man met de degen schout *432*
mannekuil bed *614, 653*
Mannesen → *Manesen* [znw.] Zigeuners *287, 539*
mannetje de mand met het geld *630*
mannetjesputter sterke kerel *494*
mans[1] opbrengst van rondgang langs publiek *514*
mans[2] vijf *107*

mans *[T]* vijf *569*
mansemaker geldophaler bij straatmuzikanten *614*
mansen → *mansjen, manzen* geld ophalen (bij draaiorgel) *215, 238, 530*
manser iem. die geld ophaalt (bij draaiorgel) *238, 614*
manser: du - hou je mond! *157, 167, 238, 357*
mansjen → *mansen, manzen* aanprijzen; centen ophalen bij een draaiorgel *204, 238, 494, 635*
mansjeren aanprijzen *512*
mansj maken aanprijzen *204, 238, 494*
mans tippelen/tippeln centen ophalen (bij draaiorgel) *210, 215, 238, 520, 530*
manzen → *mansen, mansjen* centen ophalen (bij draaiorgel) *514*
maos heb *460*
maosde doet u *461*
maost is *461*
maost link, 't het is niet veel waard *461*
mappe: hou de - hou de mond *535*
maram, marane horloge *362, 614*
marchandiser soort vagant; winkeldief; iem. die juweliers besteelt *173, 361, 370*
marchandiser opdoen/op doen soort vagant; winkeldief *81, 173, 361*
mard *[?]* brood *630*
mareedsemen stelen *74, 79, 494, 618, 653*
mareedsemer, mareesemer dief *74, 79, 494, 653*
marelsje fles *60, 384*
marie geld *614*
marie: goed/groot met - staan/zijn veel geld hebben *615*
marik kat *38, 384*
marmokum alibi *182, 238, 373, 596*
maro brood, roggebrood, bruinbrood, boterham *42, 207, 212, 215, 217, 262, 268, 273, 277, 280, 281, 284-287, 291, 294, 366, 457, 517, 520, 525, 530, 532, 535, 594, 630*
marode ongeluk *219, 239, 539*
marode: in de - in de ellende *539*
marospeezer bakker *273, 283, 284, 291, 525*
marre weide *87, 91, 574*
marre: in de - nooit *582*
marremoekomt, marre moekomt, marremookum alibi *180-182, 238, 373, 596*
marresjouve nooit, met sint-juttemis *582*
marretje moeder (van een dief) *402, 403, 414*
marretjesspiese moeders huis *615*

marschief nooit, met sint-juttemis *91, 582*
marserik gendarme *40, 384*
marskedoedel rechercheur *603*
märte *[T]*, **märten** *[T]* kind *565, 567*
märtenquässer *[T]* → *mättenquässer* leraar *567*
martienfokker bedelaar, zwerver; rondtrekkende leurder, woonwagenbewoner *210, 211, 216, 238, 442, 457, 471, 520, 532*
marwichen (gemarwicht), marwiechmen, marwiegen (gemarwiegd) stelen; verdienen *74, 79, 87, 91, 181, 189, 204, 212, 238, 373, 399, 404, 494, 574*
marwieger dief; [m.g.] bandiet *74, 79, 185, 189, 204, 227, 238, 283, 393, 402, 494*
marwieger-taal → *marwiger-taal* dieventaal *238*
marwieger uit de pistole dief van aanzien *195, 238, 414, 600*
marwiegs, marwiegsch dieventaal *187, 398, 432*
marwiger-taal → *marwieger-taal* dieventaal *188*
mas[1] → *mass* vlees *262, 284, 291, 294, 525*
mas[2] → *mazen*
masemaher buit *373*
masemaher: hebien - heb je veel buitgemaakt? *182*
masemaher maken diefstallen plegen *239*
masker pand voor de bank van lening *494*
masmat → *maasmat, massemat, massematte, mazemat, mazzematte* goederen, koopwaar *153, 166, 239, 467*
masomme → *massome, mazomme* geld *185, 240*
masomme massematten handelen er valt goud te stelen *195, 240*
mass → *mas*[1] vlees *268*
masse vrouw *428*
massel → *mazzel* winst, geluk, voorspoed *204, 219, 238, 494, 539*
masselen goede zaken *494*
massel en broochem, masselen broocher → *mazzel broache* veel geluk! *479, 494*
massemat → *maasmat, masmat, massematte, mazemat, mazzematte* goederen, koopwaar; [m.g.] koopman *152, 153, 166, 239, 394, 397, 428, 467*
massemat: aanslaan om de - te handelen *aanslaan om de → massematten te handelen* een diefstal beramen *414*
massemat handelen (massemat gehandeld) → *massematten handelen* stelen *394, 396*
massematte, massematten → *maasmat, masmat, massemat, mazemat, mazzematte* koopwaar, handel; diefstal, buit; werktuigen; stelen, inbreken *74, 181, 182, 184, 195, 204, 238, 239, 373, 400, 414, 495, 596, 600, 653*
massematten: aanslaan om de - te handelen *aanslaan om de → massemat te handelen* een diefstal beramen *406, 598*
massematten gehandeld → *massematten handelen*
massematten gepakt (volgens afspraak) gestolen *195, 414*
massematten handelen (massematten gehandeld) → *massemat handelen* (geld) stelen; een huis aanwijzen voor diefstal *186, 239, 394, 414, 596, 598-600*
massematten maken diefstallen plegen *182, 239*
massematten verpassen aan een heler verkopen *414*
massome → *masomme* → *mazomme* goud, geld, loon *396, 397, 600, 615*
massomme massematten handelen goud stelen; er valt goud te stelen *414, 600*
massone *[†]*, **massonne** *[†] 600, 603, 615*
masteren kletsen, verraden *176, 178, 239, 369, 592*
mat: op de - op de keien *615*
mat: op de - trekken doodslaan *615*
mat: van de- vallen sterven *615*
matje een beetje, een weinig *87, 91, 574*
matograaf → *motograaf* sleutel *74, 79, 495*

mats vis *284, 291, 294, 525*
matschudding herrie, ruzie *495*
matser knoeier, bedrieger *615*
matses → *matze* paasbroden *204, 239, 495*
mattaf kelder *176, 178, 239, 368, 414, 590, 592*
matteklopertje, mattenklopper, mattenkloppertje tientje, gouden tientje *495, 653*
mättenquässer *[T]* → *märtenquässer* leraar *565*
matter minder *87, 574, 579, 582*
matze → *matses* ongedesemd brood, paasbrood *189, 239, 402, 625*
matzen pissen *284, 291, 294, 525*
mauke *[T]* kat *564, 567*
maunse *[T]* hand *102, 106, 107, 567*
maurd vrees, ontzag *630*
maurik, mauwerik kat *38, 59, 62, 361, 432, 457, 471, 495, 517, 528, 535, 653*
mau'wərt, mauwertje, mau'wət kat *449, 539*
may pistool *357*
mazemat (mazematten) → *maasmat, masmat, massemat, massematte, mazzematte* [znw.] goed, goederen, koopwaar *153, 166, 189, 239, 404, 467*
mazematte opknappen stelen *189, 402*
mazen (eerste pers. enk.: mas) → *moaze* [ww.] zijn; bezitten, hebben, krijgen; [m.g.] gezond zijn *17, 61, 384, 428, 434, 442, 457, 462, 467, 471, 517, 532, 603*
mazik [van paard] gevaarlijk *91, 94, 582*
mazolaus gesternte, toeval, buitenkansje *630*
mazomme → *masomme, massome* goud, geld, loon *239*
mazzel → *massel* geluk *630, 653*
mazzel broache, mazzelbrooche, mazzel en broge → *massel en broochem* veel geluk! *87, 95, 574, 625*
mazzeltje koopje; voordelig zaakje *574*
mazzeltof, mazzel tof veel geluk! *87, 574, 579, 625*
mazzematte, mazzematten → *maasmat, masmat, massemat, massematte, mazemat* koopwaar, handel *94, 582*

me'aneis zijn met geweld dwingen *630*
mechanterik gemene kerel *48, 428*
mechaseh kapje, pet *630*
Mechel *[HF]* Jood *548*
mechels, meckels *[?]* ik, mij; [m.g.] wij *39, 428, 442, 449, 455, 457, 462, 467*
medabberen praten *630*
məd'diems middag *451*
medina-stamper bewoner van het platteland *625*
medine platteland; streek, omgeving; land, bouwland *211, 212, 238, 525, 570, 578, 582*
Medine Duitsland *570*
meefokker genoot, gezel *358, 615*
meegig →*megig* lui, suf *495*
meekef [znw.] goed *539*
meekof → *mekof* cachot *241*
meeleg → *melag, meleg* zout *204, 239, 495*
meeles → *meelis, meles, melis, mie'jləs*[1] zak, geldbeugel *442, 467*
meelig → *melig* lui, suf *455*
meelik → *meeluk, melik, meluk* zak *66, 495, 635*
meelikpeeser →*meelukpeezer, melukpeeser* zakkenroller *653*
meelis, meelisje →*meeles, meles, melis, mie'jləs*[1] zak *353-356*
meeluk →*meelik, melik, meluk* zak *66, 74, 495, 533, 635, 653*
meeluk-peesen zakkenrollen *653*
meelukpeezer → *meelikpeeser, melukpeeser* zakkenroller *74, 79, 495*
meepsche banten kleine bonen *525*
meepsen ros/rosch licht bier *307 [cliché 3], 311, 437*
Meerten *[HF]* kat *548*
meetje rijksdaalder *517*
mefalpolse, mefalpolsen ondervragen; ondervrager *195, 239, 242, 414*
megatreig *[?]*, **megatreiq** aanklagen *630*
megig → *meegig* lui, suf *630*
mehamme blij *615*
mei, meie honderd *89, 204, 239, 495, 577, 584, 615*
meier[1] → *meijer* honderd; honderd gulden *204, 210, 216, 232, 236, 239, 484, 495, 514, 520, 533, 635*
meier[2] man *493*
meikever losbol, (diefachtige) zwerver *495, 653*
meileg, meilig koning *195, 204, 239, 415, 495*
meiligen koningin *195, 204, 239, 415, 495*
meimus dood, *204, 239, 495*
meine-deine, meine-deinen (Duits) gokspel met kaarten *50, 495, 653*
meis[1] honderd *432*
meis[2] lijk *204, 239, 495*
meiwe deskundige *625*
mejasheiw: zich - zijn zich vestigen; uitrusten; zich rustig voorbereiden *630*
meka prijs *87, 574*
mekajem grote hoeveelheid (gestolen waar); klap, slaag *74, 204, 239, 495, 514, 653*
mekattering beschuldiging; ruzie *495*
mékef goed *615*
méken moeder *384*
mekof, mékof → *meekof* cachot *615, 630*
melag → *meeleg, meleg* zout *630*
melago werk *204*
melane lading; dronken *495, 653*

melane krijgen, de dronken worden *495*
melech koning *625*
meleg → *meeleg, melag* zout *615, 630*
meleikete oud kreng *615*
meles → *meeles, meelis, melis, mie'jləs*[1] buik; zak *66, 102, 109, 442, 457, 471, 517, 525, 530, 535, 592*
Meles *[HF]* buik, zak *102, 548*
Melesefeuel *[HF†] 105*
Meleseschürer *[HF]* zakdrager *548*
melig → *meelig* suf *630*
meligerd stakker *615*
melik → *meelik, meeluk, meluk* zak *432, 514*
meline molenaar, molen *115, 525*
melis →*meeles, meelis, meles, mie'jləs*[1] buik, zak *66, 370, 384, 428, 437, 471, 545, 603*
melis-pelsje, melis pelsje strozak *49, 384, 386*
mellogemen (mellogemde) → *melochemen, melogemen* werken *189, 239, 404*
melm leem *450*
melochem → *melogem* zware arbeid *653*
melochemen →*mellogemen, melogemen* werken; neuken *43, 94, 210, 215, 239, 520, 530*
melogejan van 't melogen degene die het werk leidt *195, 239, 415, 432*
meloge krouters ondergeschikten *195, 239, 413, 415*
melogem → *melochem* werk *432, 495*
melogemen → *mellogemen, melochemen* werken; neuken *195, 219, 239, 415, 539*
melogemer smid *195, 239, 415*
melogo werk *239, 495*
meloje wenk, sein *653*
melojen, melojenen wenken, seinen, waarschuwen *74, 495, 653*
meluk → *meelik, meeluk, melik* zak *457, 653*
melukpeeser → *meelikpeeser, meelukpeezer* zakkenroller *653*
mem[1] → *memme* moeder *219, 239, 539*
mem[2] veertig; [m.g.] vijftig *89, 195, 204, 239, 415, 422, 495, 577, 584, 635*
memes trefpunt voor dieven *596*
memler koopman *176, 239, 369, 594*
memme → *mem*[1] moeder *214, 239, 528*
memmele moeder; lefbek; lafaard *615, 653*
memmen borsten van een vrouw *539*
memsis borst van een vrouw *520*
mem soof veertig gulden *198, 421*
meneertje commissaris van politie *74, 78, 495, 653*
menel ziekenbezoeker *361*
menengero beul *286*
menge ketellapper *307 [cliché 3]*
mengen maken, stoelenmatten *525*
menobbel monster, bijzonder lelijk schepsel *495*

menoechah, menoega rust *615, 625*
menonge zaterdag *198, 239*
menotten handboeien *615*
mens maand *384*
mep klap, stoot *495*
mephalpeil zijn casuïstische discussie houden *630*
meppen stelen, roven, beetnemen *74, 79, 81, 361, 495*
meppen: ik - nemen, grijpen *360*
mepschooren onbruikbare goederen *204, 239, 241, 495*
mept alleen gezegd van iem. die alleen of voor zichzelf steelt *81, 361*
meres buik *66, 442*
merf mond *442*
merf: sjuf dich mit dien - stil! *443*
merg vader *415*
mergie moeder *415*
mergpijpje → *murgpijpje* rol katoen *615*
merk bobel oude winkelvoorraad *220, 540*
merk bijten, een iets goed opnemen om te herkennen *615*
merl hartsvanger, sabel *368, 592*
merode armoede, ellende, nederlaag *204, 207, 239, 495, 512, 517, 635, 653*
merojem: in de - hebben in de gaten hebben *514*
merren morgen *384*
merrie vrouw *615*
merrie: een trap van een - gehad venerisch *615*
merriekie moeder *495*
merserikken gendarmes *384*
merudi mijn verdrukking; mijn nederlaag *630*
merwiechers, merwiggers dieven, landlopers; zuipers, schransers *74, 495, 653*
mesjibben bieden *87, 89, 574, 579, 580*
mesjoche, mesjoege → *mesjogge* gek, suf *200, 239, 495*
mesjoggaas waanzin *625*
mesjogge, mesjokke → *mesjoche* gek; verliefd; dom; [m.g.] dronken *35, 91, 94, 162, 163, 167, 211, 212, 223, 227, 239, 246, 283, 457, 520, 525, 574, 578, 580, 625*
mesjores, mesjoris vaste (stal)knecht *87, 91, 94, 574, 578-580*
mesk klein kind *615*
mesokke → *mezokke* gek, suf *200, 239, 495*
mesoles → *mesooles, mezoles* ziek, bedorven, kapot *200*
mesomme → *mesommen, mezomme* geld *204, 495, 653*
mesomme massemat handelen geld stelen *415*
mesommen → *mesomme, mezomme* geld *43, 162, 167, 240, 457*
me soof honderd gulden *198, 239, 421*
mesooles → *mesoles, mezoles* kapot, ziek *653*
meste klein kind *546*
mestekwister schoolmeester *546*
mesuqon in orde; definitief; gecorrigeerd; zeer nauwkeurig *630*
metsië, metsieje koopje, buitenkansje *87, 574, 582, 625*
mette bok, bokje *434, 545*
metzger slager *87, 574, 582*
meufe *[†] 46*
meu'jərt luiaard *451*
meulen broek- of vestzak *467*
meups klein *525*
meups hornickel kalf *524*
meurf → *murf, murft* mond *545*
meuse kat *46, 307 [cliché 3]*
meusken vrouw *437*

meut, meutje stuiver, dubbeltje *213, 214, 361, 457, 517, 520, 525, 528, 530*
mewiechmen verdienen *570, 582*
mewieren verdienen *582*
meyem, meijem wijn *176, 178, 238, 372, 594*
meijem sourem wijn *176, 238, 590*
meijer → *meier*[1] honderd gulden *653*
meyes, meijes geld *176-178, 239, 240, 367, 592*
meijm geld *177*
mezokke → *mesokke* gek, suf *200, 239, 495*
mezoles → *mesoles, mesooles* bedorven, kapot, ziek, venerisch *70, 74, 80, 227, 240, 477, 495*
mezomme, mezommen, mezommes, mezoomen → *mesomme, mesommen* geld *94, 200, 204, 211, 219, 227, 240, 495, 520, 539, 574, 578, 582, 653*
Miaumokum Mainz *614, 615*
michel plezier *442*
Michel *[HF]* Jood *548*
michelen → *miechelen, migchelen, miggelen* lachen; [m.g.] dansen *60, 61, 64, 66, 361, 384, 442, 457, 462, 467, 471, 603*
michelen *[HF]* lachen *551*
michels ik, mij *39, 384, 434, 442, 462, 467, 471*
Michelsthuren *[HF]* Jodin *548*
middendek sleutel *74, 79, 495*
middenkruis sleutel met kruis aan overlangse insnede in baard *615*
midrash navorsing, studie der Schrift *625*
miechelen → *michelen, migchelen, miggelen* lachen *66, 428*
miegen pissen *495*
mieg-tiejeis, mieg-tiejijs pisbak *495, 653*
mie'jləs[1] → *meeles, meelis, meles, melis* buik *446*
mie'jləs[2] [kaartspel] harten *448*
miekkes gebrek *582*
mien smeerlap, geniepige kerel *204, 240, 495*
mieneker laffe treiteraar *653*
mienerik geniepige kerel *615, 653*
mienie kaffer iem. die geld heeft *432*
mieniker smeerlap, geniepige kerel *204, 240, 495*
mienje → *minje* geld *432*
mierenslikker pietlut *615*
mieres gek, dwaas *615*
mierm mond *451*
mier'mə praten *452, 453*

miers vierenveertig *615*
mies lelijk, slecht *87, 94, 211, 212, 223, 240, 520, 574, 582*
miese kleingeld; de dood *615*
mies en moos: 't is er me - voor ik heb er een hekel aan *91, 574*
miesgasser → *miesgazzer, misgasser* smeerlap, akelige kerel; homoseksueel *74, 80, 204, 495*
miesgasserig smerig, gemeen, inhalig *615*
miesgazzer → *miesgasser, misgasser* smeerlap, akelige kerel; homoseksueel *204, 240*
mieskelen [ww.] wegen *582*
mieskwal flauwe kerel, lafaard, stuk ongeluk *615*
mies murf slechte tanden *212, 240, 525*
miesponem, mies ponem lelijke kop, gemeen en vals gezicht *54, 223, 514, 578*
mies sares lelijk haar *578, 579, 582, 583*
mies trederiks sokken *211, 240, 521*
miete → *mitte* bed *195, 212, 240, 415, 525*
miete-vatteling, mietevattelink beddengoed *212, 240, 280, 284, 293, 525*
mietje homoseksueel *74, 80, 496*
mieze hond *223*
mieze kokkert lelijke neus *538*
miezemietes pezen, de zich een ongeluk werken *615*
mieze peuling lelijke benen *539*
mieze reklajem slechte poten *578*
miezerik kat *59, 442, 457*
mieze scheweel beroerd gezicht *540*
mieze snaai [van paard] slecht gebit *574*
miezig schuldig *74, 204, 240, 496, 635*
migchelen → *michelen, miechelen, miggelen* lachen *415*
miggelaar iem. die op de uitkijk staat *74, 79, 496, 653*
miggelen → *michelen, miechelen, migchelen* lachen *66, 496, 653*
migweh bad *630*
mik buik, maag *496*
Mik *[HF]* bochel *548*
mikwe (ritueel) bad *204, 240, 496*
milleger zak *533*
mimmele moeder; lefbek *496, 615*
min veinzaard *630*
mindsje vlo, ongedierte *467*
minette het beffen; meid die zich laat beffen *74, 80, 206, 496*
minetten beffen; vingeren *74, 80, 496*
minje → *mienje* geld *190, 195, 240, 402-404, 415*
minjen nosseer *[†] 415*
minjen nosser geldschieter op gestolen goederen *415*
minotes *[HF]* ik *39, 552*
minotesen *[HF]* mijn, onze *552*
mis vrouw *372, 594*
misgasser, misgaster, misgazzer → *miesgasser, miesgazzer* smeerlap, akelige kerel, verlopen type; homoseksueel *74, 80, 204, 240, 495, 653*
misjpooche → *misphoge* familie *582*
miskaf smeerlap, akelige kerel, verlopen type; homoseksueel *74, 80, 204, 209, 240, 496, 654*
miskleumen elkaar bestelen bij verdelen van buit *514, 630*
miskuiken smeerlap, akelige kerel; homoseksueel *74, 80, 204, 209, 240, 496*
misnikkel beroerde kerel *582*
mispele seps stok van mispelhout *458*
mispet gerechtshof *195, 240*

misphoge, mispocher, mispooche → *misjpooche* familie *94, 574, 579, 625*
mispot gerechtshof *195, 240, 415*
missemeschinne/missemesjine: krijg de/num dich 'ne - zekere verwensing *94, 574, 582*
misslaan elkaar bestelen bij verdelen van buit *74, 496, 635, 654*
misslaander iem. die de buit niet eerlijk verdeelt *74, 496, 635, 654*
missomme geld *195, 240, 415*
Mith *[HF]* penning *548*
mitswe eerbewijs *615*
mitte → *miete* bed *214, 221, 240, 528, 542*
mi'us verachting; lelijkheid *630*
moaze → *mazen* [ww.] zijn *457*
mö'bəlfrenzər timmerman *453*
mockegout ze stinkt *307 [cliché 5]*
modeeren [ww.] zijn *384*
moeder Jans opkoopster *431, 615*
moedertje Groen: bij - slapen onder de blote hemel slapen *530*
moeheren pissen *221*
Moeke (Kommers) Kelder Nieuwmarkt 19 te Amsterdam *496*
moel, mo'əl dood *64, 446*
moelemaken praten *615*
moelemaker prater, zwetser *615*
moels dood *294*
moels gekeerd vermoord *277, 291, 372, 594*
moem geld *615*
moers geld *178, 367, 594*
moes geld; [m.g.] zilvergeld *151, 153, 166, 240, 428, 459, 467*
moes schoepen, de gauwdiefachtig geld stelen *429*
moeteren pissen *262, 284, 287, 291, 294, 542*
moffelen doodmaken *615*
moffenkoffie koffie met kaneel *615*
moffenspel zesenzestig *615*
mofker hoed, pet *521*
Mohr *[HF†] 105*
moi *[T]* mooi *568*
moire inktkoker *368, 415, 592*
moisen [ww.] zijn; hebben *384*
moist kiewig vaarwel *385*
mok beker *496*
mokem → *mokum* stad *176, 211, 240, 432, 521, 525, 596*
Mokemheijt → *Mokum Hei* Den Haag *596*

Mokemholf → *Mokem olf* Amsterdam *597*
Mokem Ipig, 't Den Haag *368, 594*
Mokem Olf → *Mokemholf* Amsterdam *188, 399*
Mokem Reis → *Mokum Reis* Rotterdam *399*
mokke[1] bekend *574, 578*
mokke[2] meisje, vrouw; [kaartspel] dame *437, 459, 467*
mokkel → *mokkele* meisje, vrouw, verloofde, geliefde *67, 74, 80, 221, 462, 471, 496, 512, 514, 517, 521, 525, 530, 531, 535, 539, 542*
mokkelbeis bordeel *432*
mokkele, mokkeltje → *mokkel* meid, geliefde *67, 207, 428, 496, 517, 537*
mokkemond iem. met ingevallen lippen *615, 654*
mokken hoer *82, 361*
mokken die krabt vrouw met gestolen waar onder haar schort *81, 361*
mokkie bruin kop koffie *496*
mokkom maaken zich verzamelen, bijeenkomen *596*
Möksə, 't België *445*
moksgi meisje *428*
mokske, moksken meisje, geliefde *428, 467*
mokum → *mokem* stad, dorp (bv. Boekelo) *60, 160, 162, 167, 176, 177, 182, 195, 204, 208, 212, 215-217, 219, 232, 240, 371, 373, 415, 437, 441, 442, 457, 496, 517, 525, 530, 533, 535, 539, 592*
Mokum Amsterdam *496*
Mokum Alf Amsterdam *496*
Mokum Aye Alkmaar *195, 406, 415*
Mokum Beisz Berlijn *204, 240, 496*
Mokum Brijst Rotterdam *195, 415*
Mokum Dollet Delft *195, 408, 415*
Mokumer Amsterdammer *204, 240, 496*
mokumgeiher reizende venter *615*
Mokum Grouw Groningen *195, 415*
Mokum Hei, Mokum Heif → *Mokemheijt* Den Haag *189, 190, 195, 232, 240, 401, 404, 415*
Mokum Jaar Arnhem *195, 415*
Mokum Kaf Den Bosch *195, 415*
Mokum Lammert Hoorn, Leiden *195, 415*
Mokum Lammert Majim Leeuwarden *195, 415*
mokumloper reizende venter *615*
Mokum Majim Dordrecht *195, 415*
Mokum Mollof, Mokum Mollof-alf, Mokum Olf Amsterdam *188, 195, 204, 240, 241, 401, 415, 496*
Mokum Reis/Rijst → *Makem Reis* Rotterdam *188, 195, 204, 240, 415, 496, 501*
Mokum Sooyen Haarlem *195, 415*
mokumtie dorp, stad *182, 240, 373*
mokumzak zak voor de waren van een reizende koopman *615*
mol[1] → *moll, molle*[1] dood; [m.g.] ziek *58, 60, 61, 67, 211, 270, 271-274, 281, 385, 434, 462, 467, 517, 521, 592*
mol[2] dienstmeisje dat dieven of inbrekers tipt *615*
mol[3] vlees *286*
mol *[HF]* → *moll* dood *109*
mol *[T]* dood *109*
mol: hakt hem - maak hem dood *369, 591*
molbors goederen *195, 238, 415*
molderik moordenaar *467*
mol'ə → *mollen, moolen* sterven *453*
molflikker automobiel *462*

molfteren *[HF]* malen op een molen *551*
mol jallen, de sterven *462*
molkleunen, mol kleunen doodslaan *270, 385, 428*
moll *[HF]* → *mol*[1] dood *106, 273, 550*
moll *[HF]* dood *106, 102, 564, 568*
molle[1] → *mol*[1] [bnw.] dood; [ww.] doodsteken *60, 61, 67, 177, 272, 277, 293, 294, 367, 442, 594*
molle[2] spek *284, 289, 291*
molle capore hem doen moorden, vermoorden *369, 594*
molleke meisje, geliefde *74, 80, 496*
mollekleunders moordenaars *385*
molle mangen spek schooien *525*
mollement moord, het doodsteken *270, 275, 361, 428*
mollen (gemold, gemolt) → *mol'ə, moolen* doden, sterven, [m.g.] slachten *33, 64, 67, 158, 268, 270, 272, 277, 280, 284, 285, 287, 288, 291, 294, 359, 385, 415, 428, 434, 517, 528, 592, 644*
mollen *[HF]* sterven *273, 291, 551*
molle talven spek schooien *525*
mollknucken *[HF]* doden, slachten *551*
Mollof Amsterdam *496*
molm geld *74, 204, 240, 496, 615, 635, 654*
molmboer rijkaard *615, 654*
molsamen verraden *392*
molsamer, molsamere verrader *307 [cliché 3], 392, 437*
mölsjen *[HF†] 550*
molveren *[HF]* kaal, naakt, woest *550*
mom gebrek *221*
mom: er is/zit - aan [o.a. van vee] hij is slecht, hij is ziek, er is een gebrek aan *539, 542*
momaun geld *630*
mommen, momsen soort vaganten *331*
mondeering kleren *385*
monderik wereld *48, 385*
monejaske kerk *195, 240, 249, 415*
monnie → *monny, monye* geld *496*
Monnikenbeis Monnikenbuurt *477*
monny → *monnie, monye* geld *415*
monterik horloge, klok *40, 48, 60, 385*
monterikflikker horlogemaker *385*
monye → *monnie, monny* geld *46, 307 [cliché 3]*
mooie stoot, een een goede slag *637*
mool wijn *178, 262, 277, 291, 294, 372, 594*
moolen → *mol'ə, mollen* sterven; gloeiend zwaard op de rug *81, 100, 102, 262, 272, 361, 545*
mool stippen slachten, doodmaken *545*
moord: steek de - *de* → *moord steken*
Moord- en brandbuurt Spaarndammerstraat en omgeving te Amsterdam *615, 654*

moord steken, de (steek de moord!) sterven *496*
moos geld; [m.g.] fictief geld in gevangenis *152, 153, 158, 166, 167, 178, 186, l88, 195, 204, 229, 240, 399, 400, 415, 434, 462, 496, 582, 600, 654*
moosbajes fictief geld in gevangenis *240*
mooser → *moozer, moser* verrader *240, 415*
moos in de bloedvin geld in de beurs *600*
moosjer gerechtsdienaar; spion; gids *195, 240, 415*
moos laten zitten geld verteren *600*
moos massemat handelen diefstal van contant geld *195, 240, 415*
moosser: als - doorslaan verraderlijk handelen *415*
mootvlek: met de - peezen met negen dobbelstenen gokken *496, 654*
moozer → *moozer, moser* verrader *195*
Mopp *[HF†] 105*
moppen geld *615*
moppentrommel effectentrommel, geldkist *74, 80, 496*
more[1] bang *95, 574, 582*
more[2] brood *287, 539*
moreilje fles *460*
morf mond *307 [cliché 3], 311, 357, 435*
morf letten goed letten op wat iem. zegt *496*
morgenster iem. die buitengezet afval 's morgens vroeg doorzoekt *615*
morig bang; angst *95, 200, 204, 227, 240, 496, 574, 635, 654*
morig peezen niet vastberaden werken *496*
morig schokken bang zijn *496*
moris → *morus* kalf *100, 545*
moro brood *262, 273, 294, 539*
morojem: in de - hebben in de gaten hebben *615*
mörrie, mörrig moe *442*
mörrig *[HF]* moe, lui, onachtzaam *550*
mortepaaien optuigen *615, 654*
mortje dood *615, 654*
morus → *moris* kalf *51*
mos → *mosse* vrouw, getrouwde vrouw *61, 182, 361, 373, 442, 521, 539, 546, 589*
moscherem verklikker *69, 80, 275, 277, 284, 288, 291, 294, 525*
moser → *mooser, moozer* bedrieger, verrader *186, 240, 249, 600*
moser doorslaan; als moser doorslaan bedriegen *195, 240, 393, 415*
mösj boterham *446*
mö'sjə bedelen *445*
Mösj, 't België *445*
mosken vrouw *437*
moskero schout, [m.g.] onderschout *178, 275, 277, 284, 286, 291, 294, 371, 594, 606*
mosse → *mos* vrouw, meisje *61, 357, 385, 460*
mosselen zakkenrollen, stelen *615*
Mossestranke Vrouwestraet *385*
mosterdjongen herenknecht, huisknecht *615*
mot[1] hoer *178, 368, 592*
mot[2] twist *496*
mot: te - gaan naar de hoeren gaan *82, 362*
motje zakdoek *361*
motkaasie bordeel *82, 361*
motlap pokdalige; nummer *33 654*
motograaf → *matograaf* sleutel *74, 496*
mouse ijzeren *196*
mousé brommer → *mousje brommer* ijzeren ketel *631*
mousen praten *176, 178, 240, 371, 592*

mousje[1] ijzer, ijzeren *195, 243, 415*
mousje[2] breekijzer, koevoet *196, 240, 416*
mousje brommer → *mousé brommer* ijzeren ketel *196, 415*
mousje ribben breekijzer, koevoet *415*
mousje ronde ijzeren pot *415, 417*
mousje slang ijzeren ketting *196, 415, 631*
mouwverdraaier weerspannige *615*
mozeren zeggen, vertellen *615*
mozes kalf *528*
muffen stinken; [m.g.] spotten *61, 385, 442*
müffen *[HF]* stinken *551*
muif portie *539*
muim slaag *496, 654*
muimen slaan *496, 654*
muizen nare toestand *654*
muizen: 't werd - het ging mis *615*
muls *[T]*, **mulsch** *[T]* ziek *568*
mulschfailer *[T]* dokter *104, 563, 567*
munt stuiver *603*
muntmeter (kleine) brandkast *74, 80, 496, 635, 654*
muntsmakken, munt smakken (gebiedende wijs: smak munt) neerslaan *496, 505, 654*
murf → *meurf, murft* mond, gezicht *43, 154, 208, 221, 291, 294, 457, 467, 471, 517, 521, 525, 528, 530, 535, 539, 542*
murf: halske/houd de/'t - hou je mond *525, 527*
murfen zoenen *109, 545*
murft → *meurf, murf* gezicht *467*
murgpijpje → *mergpijpje* rol (katoen) *415*
murw maken tot bekennen brengen *615*
Mus *[HF†] 105*
mus wambuis *415*
muschen *[T]* → *mussen* vrouw, meisje *564, 567*
musque *[T]* varken *567*
mussen *[T]* → *muschen* vrouw, meisje *564, 567*
muszken *[HF]* vrouw *567*
mutsj *[HF]* goedkoop *550*
muylfaceler barbier *46, 307 [cliché 5]*
muylfacelet *[†] 46*
muziek jenever; geld *615*
muziekdoos brandkast *74, 80, 496, 635, 654*
muzikanten: daar zijn de - daar is het geld *615*
mijchels ik, mij *467*
mijem, mijjem water *176, 195, 238, 240, 372, 415, 594*
mijlie mond; moord [†] *496, 635*
mylie als een tjoekel grote bek *654*

mijmis, mijmus dood *204, 239, 496, 653*
mijnen stelen *307 [cliché 3]*

na nee *415*
naafke → *nafke* hoer *176, 178, 241, 368, 592*
naai slim, handig *496, 616, 654*
naaischool bordeel *616*
naa krabben overschrijven *361*
nabes dronken man *625*
nachas plezier *616*
nachtbaayes, nachtbajes nachtverblijf *415, 600*
nacht-be-huylers soort vaganten *350*
nachtbidder bedelaar die 's avonds langs de huizen gaat *616*
nachtdeenen, nacht deenen boemelen, vrolijk zijn *358, 361, 607*
nachtmutsje fles drank die mee naar de slaapplaats genomen wordt *616*
nachtspiese, nachtspieze nachtkroeg *515, 654*
nachtuil nachtwaker *616*
nadan huwelijksgift *625*
nadiepes niets *457*
nadiepes hadie samiezen hadie niets smoezen hier! *457*
nafke → *naafke* dame, meisje, hoer *74, 80, 195, 204, 241, 415, 496, 582*
nafkebajes, nafke bajes, nafke bajis bordeel *580, 582, 616*
nafkone, nafkoone meisje *205, 241, 497, 635*
nagelaar valsaard, uithongeraar *616, 654*
nagt cluijter *[?]* [gerechtsdienaar die bedelaars en landlopers vervolgt] bedelvoogd *366, 592*
nagt sluijter *[?]* [gerechtsdienaar die bedelaars en landlopers vervolgt] bedelvoogd *366*
naires, nairis kaars *195, 241, 415*
najem (mv.: najems), najim, najin oog *43, 87, 91, 205, 224, 241, 497, 574*
nakkedikker armoedzaaier *616, 654*
nantes nergens *545*
napschoren waardeloos goed, rommel *616*
napschoren slaan waardeloos goed stelen *616*
narre jong weidepaard (van anderhalf jaar) *87, 575, 578, 582*
narrewi betarrewi niets betalen *115*
narris kaars *630*
narrischkat → *narriskat* gekheid, onzin *616*
narrisj zot *625*
narriskat → *narrischkat* gekheid, onzin *616*
nase, naser neus *462, 497*
nasjen snoepen *625*
nastoot: pezen op - chantage plegen; vuile zaakjes opknappen *616*
natuur: de sos heeft geen - het paard ziet er slecht uit *583*
navige niets *195, 228, 237, 241, 249, 408, 415*
nebbis, nebbisch, nebbisj niets, mis!; ocharm!; stumperd *616, 625*
nebob iem. die de baas speelt *616, 654*
neemen: op - wegdragen *361*
neep: hou - hou vast! *616*
neer [znw.] licht *616*
neerblikkeren doden; neerslaan *600, 616*
neer'boeəzə, neerboze neerleggen *451*
neeringhe/neerinke doen → *nering doen* spieden; eten zoeken *46, 158, 307 [cliché 3]*
nef → *neft* mes *432*
nefers, nefes buik, lichaam *87, 575, 616*

nefes: de sos heeft geen - het paard ziet er slecht uit *583*
nefisch lichaam *616*
nefke meisje, hoer *74, 80, 178, 204, 214, 241, 497, 528, 654*
neft → *nef* mes *467*
negenweker iem. die maar half voor zijn kost berekend is *497, 630*
negerzweet koffie *616*
nehress → *neres, neris* kaars, [znw.] licht *182, 241, 373, 596*
Neir Talmid bestendig licht *625*
neis geit *525*
nekeive → *nèkijfe* [wel en niet ongunstig] meisje, vrouw; merrie *221, 542, 583, 654*
nekken steken, stoppen, nemen *385*
nekof cachot, gevangenis *190, 195, 241, 403, 415, 615*
nèkijfe, nekijve → *nekeive* hoer *74, 80, 497, 654*
nelgenweker *[?]* iem. die maar half voor zijn kost berekend is *630*
nemen beetnemen *497*
nen'gə bijten *446*
nep bedrog *514, 654*
neppen bedriegen, bestelen *521, 654*
nepschooren, nepschore, nepschoren slechte waar *74, 204, 208, 241, 244, 497, 517, 635, 654*
nepvaart afzetterij *616, 654*
neref [znw.] licht *188, 241, 393, 398*
neres → *nehress, neris* [znw.] licht; lantaarn, straatlantaarn(s) *186, 195, 241, 393, 415, 600*
nering doen → *neeringhe doen* spieden, winst zoeken *158, 435*
neris → *nehress, neres* [znw.] licht; [m.g.] brandmerk *176, 241, 369, 415, 592, 596*
neshama ziel *625*
nestschijter iem. die zijn eigen familie te schande maakt *616*
Neth *[HF]* penning *548*
Netten *[HF]* vader *548*
neuren op diefstal uit zijn *75, 497*
neurespiese slaapgelegenheid *654*
neuri, neurie → *nörrie, nurrie* jenever *177, 367, 399, 415, 497, 594*
neurie: onder de/het - dronken *654*
neuriën eten *616*
neuriespiese, neuriespieze herberg, slijterij *497, 506, 637*
neus [bij het dobbelen] twee *497*
neut hoofd *497, 654*
neutje borrel *497*
neutje kraken, een een borrel drinken *496*

neuzen kijken of er iets te stelen valt; stinken *469, 528, 635*
neweile persoon met wie slecht te handelen is *36, 87, 575, 583*
neweire zonde, jammer *625*
newiert winst *91, 583*
ngajin zeventig *202, 231, 241, 483, 616*
nibbel handen; katoenen stof *357, 415*
nichen stelen *460*
niegisj bijgelovig vooroordeel *625*
niepo ingebeeld ziek, zich ziek houdend *468*
nieris nar, grappenmaker *616*
niese, niesse → *nieze* meisje, vrouw, dame, hoer *75, 80, 162, 165, 169, 178, 195, 205, 208, 211, 215, 216, 233, 241, 248, 415, 457, 497, 517, 521, 530, 533, 635, 654*
nieuwsgierige rechter van instructie *616*
nieze → *niese* vrouw *432, 514*
nifteren (genifterd) doden, vermoorden *190, 195, 201, 205, 230, 241, 404, 415, 482, 497, 512, 635, 654*
nifterik (groot) mes *62, 205, 241, 497, 635, 654*
nikkellap stuiver *616*
nikkeltje halve groschen *521*
nikken brengen, steken *428*
nippel neus *521*
nobbes *[T]* gendarme *567*
nobbeshutsche *[T]* schout *104*
nobel gearresteerd, gepakt; geschikt, vertrouwd, veilig *75, 497, 635*
nobele man, minnaar, vrijer *497, 655*
nobel gajes dieven, rovers, souteneurs, oplichters; gearresteerden *616, 655*
nobel spiese vertrouwde herberg *497*
nobel volk dieven *655*
nobes *[HF]* nee *107, 109, 550*
nobis, no'bis nee, niemand *54, 102, 451, 457, 545*
nobis *[T]* nee, niet, niets *102, 107, 569*
noe'əbəs nee *451*
noe'ək → *nook* man *449, 451*
noeək vör də fietsjə conducteur *446*
noels pot *525*
noen vijftig; zestig *[T] 196, 205, 241, 415, 422, 497, 584*
nokken bedanken *442*
Noll *[HF]* douanekantoor, plee [?] *105, 548*
nollen *[HF]* rekenen, betalen *551*
Nollfesel *[HF]* rekening *548*
Nollkrabbel *[HF]* rekenboek *548*
non vijftig *89, 577*
non bas rijksdaalder *575*
nooien uitnodigen, uitdagen *497, 625*
nook → *noe'ək* man *442*
Noordsingel: op de - zitten in de gevangenis zitten *616*
nootsum onwetende, groentje *616*
nop moed *616*
noppe, noppes → *noppis, nopus* nee, niet, niets; [m.g.] stil *54, 64, 67, 361, 385, 428, 442, 457, 468, 497, 530, 533, 655*
nop'pəs [bnw.] gek *447*
noppes bekaan → *noppes pekaan* hier is niets *477, 633*
noppes kotsen niets zeggen *75, 497*
noppes pekaan → *noppes bekaan* niets bij me, niets op zak *497, 497*
noppes poen geen geld *497*
noppis, noppus → *noppe, nopus* nee, niets *67, 398, 399, 442, 539*

noppus draaien de clown spelen *67, 442*
nopus → *noppe, noppis* nee, niets *437*
nor gevangenis, cachot op politiebureau *497, 512*
norretje borrel *539*
nörrie → *neuri, nurrie* borrel, jenever *43, 64, 214, 216, 442, 471, 517, 521, 528, 530, 533, 603*
nörrieken borrel *442*
nörriekit herberg *64, 66, 517, 530*
nörrietje borrel *525, 535*
nosempie vreemdeling; sufferd *635*
nosselaar valsspeler *616*
nosselen stelen *75, 79, 200, 205, 241, 497, 635*
nossen (deelwoord: enossent), nossene geven, betalen; gebrek van een paard verbergen *87, 89, 95, 196, 210, 227, 241, 415, 575, 578, 580, 583*
nos'tərə, nosteren → *nosteren, nostem* bidden, vloeken, praten, lezen, leren *60, 385, 428, 435, 445, 462, 471, 497, 655*
nosteren *[HF]* → *nos'tərə, nostern* bidden *551*
nosteren *[T]* bidden *569*
nosterik boek; rozenkrans *38, 62, 385, 497*
Nosterkrabbel *[HF]* kerkboek *105, 548*
nostern *[T]* → *nos'tərə, nosteren* bidden *564*
nosterplugge *[T]*, **nosterplügge** *[T]* gebedenboek *106, 108, 564, 568*
nosterpradde *[T]* biechtstoel *106, 108, 564, 567*
notringskes *[HF]* vier *107, 551*
notringskes schröm *[HF]* het is vier uur *549*
notting niets *497*
nowes *[T]* gendarme *567*
null *[T]* honderd *108, 565, 569*
nul'ləs niet, niets *451*
nummet *[T]*, **nüms** *[T]* niets *569*
nurrie → *neuri, nörrie* borrel *415, 600, 603*
Nijegas Zwanenburgerstraat te Amsterdam *616*
nijf, nijft mes, knipmes *186, 196, 211, 230, 241, 397, 415, 497, 512, 514, 521, 539, 600, 654*
nyg, nijg fel, in hoge mate *385, 435*
nijpen verbergen *385*
nijs moed, durf; lust, dartel *497, 512, 655*

oby, obij duivel *277, 291, 293, 367, 595*
ochgenebbis, ochgenebbisch → *oggenebbis* ocharm! *616*
oeft, oefte → *hoef* brood, stuk brood *385, 462, 466*
oefteflikker → *hoefteflikker* broodbakker *385*
oest boer *361*
oestin boerin *361*
oets man *471*
oetsen bedriegen *583*
oever broodbakker *415*

offeren *[†] 45, 156, 349, 357*
offloeven weggaan *363*
oggenebbes-mensch meelijwekkende figuur *655*
oggenebbis → *ochgenebbis* ocharm! *148*
oggenebbisj vrouwtjes meelijwekkende vrouwtjes *625*
oilken *[T]* koffie *567*
oj wel, wat moet je *497*
okkeloen bochel *521*
okketaaien, okketaaje wisseltruc van kelner; stelen, beroven *75, 79, 497, 655*
okkies gebrande duivenbonen *616, 655*
oks fijn, degelijk, goed *497, 635, 655*
oksenaar, ok'sənaar, oksenaartje, oksener → *oxenaar* horloge *75, 399, 403, 416, 449, 497, 655*
oksener met een zwiebel horloge met ketting *416*
okse oksenaar goed horloge *497*
oksie horloge *521*
oksine borrel *616*
olde geld *468*
olemesjolem gaan sterven *616*
olf [telw.] een *89, 205, 219, 241, 422, 497, 541, 577, 578, 584, 635*
olmershutsche *[T]* boer die aandeel behoudt in boerderij van zoon *104, 566*
olmerske *[T]* oude vrouw *567*
olms oud, versleten, kinds; gek *102, 416, 457, 497, 635, 655*
olms: zich - houden zich van den domme houden *497*
olms *[T]* oud *564, 568*
olmse; de olmse ouders, vader, moeder *211, 432, 497, 521, 635*
Olmse *[HF]* moeder *105, 549*
olmse meligerd aftandse stakker *615*
olmse niese oude vrouw *498*
olmse serror/serrore oude man, oud heertje *247, 498, 636*
olmspiese oudemannenhuis; gekkenhuis *498, 635*
olmste vader *102, 545*
oltmansch *[T]* oud *102, 568*
oltrip sigaret *498*
ome Gerrit → *oome Gerrit, oom Gerrit* pastoor *616*
ome Herman elf cent *610, 616*
ome Jan → *oome Jan* bank van lening *611*
omkleumen, omkleunen bekennen *616, 655*
omslaan bekennen, verraden *75, 80, 432, 498, 512, 635, 655*
omslag omtrekkende beweging *498*
omsof dood *616*
omsteken: laten - laten aborteren *616*
omver blazen neerschieten *465*
omwinzel kousenband *361*
omijn amen *625*
ondergemakkerd → *ondermakkeren*
onderkruiper klein mannetje *498*
onderkruis sleutel *75, 79, 498*
onderleggers houtjes onder breekijzer *182, 184, 373*
ondermakkeren (ondergemakkerd) achterhouden, zich heimelijk toeëigenen; achterbaks handelen *182, 196, 238, 373, 416*
onderslaan (onderslagen) onderzoeken *616, 655*
onderzeil brengen doen inslapen *498*
ongodin onoprecht, niet waar *205, 241, 498*
ongijn slechte humor *625*
onkant gezegd van koe die niet met alle vier spenen melk geeft *583*

onke alleen *616*
onke: met/mit z'n/se - in zijn eentje *616, 655*
onkedaai, onke daai alleen overgebleven(e) *616, 655*
onmasselig ongelukkig *616*
ontfocken ontkomen, ontsnappen *361*
oome Gerrit → *ome Gerrit, oom Gerrit* pastoor *609*
oome Jan → *ome Jan* bank van lening *498*
oom Gerrit → *ome Gerrit, oome Gerrit* pastoor *655*
oorblazer ophitser, aanstoker *616, 655*
oortje cent *515*
oortjes[1] geld *655*
oortjes[2] taptemelk *616*
oosser → *oser* nee, nee! *205, 241, 498*
open leezer evangelie *361*
openluiren opentrekken *385*
operik het land, het open veld *38, 385*
opgaan gestraft worden, gevangenisstraf krijgen *75, 498, 514, 635, 655*
opgever tipgever van inbrekers *616, 655*
opgooijen betichten, ten laste leggen *416*
opjacht kostwinning *498*
op kappen vrijuit spreken *361*
opknappen een straf uitzitten *498*
opknijse, opknijzen opkijken *616, 655*
oplaaien, opladen overhalen, bewegen mee te doen *75, 498, 655*
oploeven eropuit gaan *432*
oploopen opdoen *416*
opper hoop, troep *385*
oppergrandiger commissaris van politie *466*
opperik hoop, troep *40, 385*
oppikken opvangen *498*
oppoeyen opdrinken *102, 545*
opredderen oplichten, bedriegen *600, 616*
opsluiten klaplopen *616*
opsmikken openen *416*
opsteken verdienen *616*
opsteker mes *616, 655*
opstoot dadelijk *616*
opstootje beweging *187, 398*
opstoot krijgen gestoord of betrapt worden bij diefstal *416*
opveteren openmaken *364*
opvoeren aansporen *416*
orel christen, niet-Jood, onbesnedene *202, 205, 231, 241, 498*

oser → *oosser* nee *616*
osjəm acht *90*
osni, osniek → *ossenie* horloge *521, 525*
osnismenger horlogemaker *525*
Osselekoris geheimtaal van paardenhandelaren *88, 285*
ossen dobbelstenen *416*
ossenie → *osni* horloge *525*
ossenpooten dobbelstenen *403, 416*
osur verboden; volstrekt niet *630*
otelebotel, otelemotel [bnw.] gek *616, 625*
otelemotel smoezen bepraten *616*
otten *[T]* kieskeurig, veeleisend *568*
ottenoj, ottenooi heer in de hemel! *498, 655*
ouchelen eten, vreten *580*
oude snik oude klare *616*
Oude Testament politieregister *601*
ousten (veel) praten *498, 636, 655*
ouwe begaantje [aanspreekvorm] ouwe rukker *536*
ouwe jongen volleerde dief *616*
ouwe sjefter oudgediende in gevangenis *616*
overbommelen overvallen *385*
overbruggen overbrengen, verklikken, praten *75, 80, 498, 636*
overgewinterd slim *616*
overhoef uitwas aan paardenhoef *87, 89, 90, 575, 583*
overschep [in de gevangenis] tweede portie eten *617*
overtreksel overkleed *361*
oxenaar → *oksenaar* horloge *498*

paai → *pai* land, streek *48, 428*
paaj pet *457*
paaltje [o.a. in gevangenis] stuk roggebrood *498, 617*
pad: op de - op reis *428*
padjakker kerel, deugniet *498, 655*
paen brood *50, 100, 102, 545*
paf priester *437*
paferik[1] appel *521*
paferik[2] → *pafferik* pistool, revolver *62, 457, 521*
paffe galg *35, 437*
pafferia pistolen, vuurwapens *617, 655*
pafferik → *paferik*[2] pistool, revolver, vuurwapen; sigaar *62, 461, 498, 636*
paf veenen tot inkeer komen *385*
pageintjes aardigheden, grapjes *205, 241, 498, 655*
pages bang *575, 583*
pagud bang *617*
pai → *paai* land *48, 385*
Paitseg, Paitsig Pasen *196, 198, 241, 416, 421*
pajengers aardappels *437*
pajote gendarme *435*
pak veel; te duur stuk vee *87, 89, 90, 575, 583*
pakeet, pakeetje oplichterstruc met goederen *617, 655*
pakslinger scheldnaam voor Jood *498*
pal haar; [m.g.] stro *272, 287, 291, 293, 471*
palemagom, palmagom, palmegoon, palmegoone, palmegoons gendarme, militair, schildwacht; (afgedankte) koloniaal; zwerver *153, 154, 168, 191, 196, 205, 226, 241, 402, 406, 416, 402, 468, 498, 655*

palmen *[HF]* rood *550*
palmer soldaat *205, 241, 498*
palme wouten gendarme *460*
Palmhöbbel *[HF]* vos *549*
paltening afdekplanken *361*
pamperik papier, brief *40, 386*
pan: voor het bakken de - uitgesprongen slim *630*
panas chef, directeur; winkel, lommerd *205, 241, 498, 655*
panderik hemel *40, 386*
pandje zeventig cent *617*
pandjesbaas lommerdhouder *617*
pandjes maken belenen *625*
panjot soldaat *361*
panjot die peemt plunderende soldaat *361*
pante geschikt slachtoffer voor beroving *617*
Pantin Parijs *617*
pap laten eten het ziekenhuis in slaan *617*
pappen (veel) drinken *617, 655*
paradegeld geld van een ander om mee te pronken *498*
parademaker bluffer *498*
paradet hoofdzeer *205, 241, 498*
parag → *parrag* scheldnaam voor Jood *226, 241, 498*
paralaf → *parlaf* paraplu *443, 471*
paralapper paraplu *386*
paraplu koepelgevangenis *75, 80, 498, 636*
parch ellendeling *91, 575*
parchkop ellendeling *575*
parch-porum lelijke kop *219, 241, 539*
parçuph gezicht *630*
pardaf koffie *460*
Pardong *[HF†] 105*
parfunkels tenen *386*
parg → *parrig* ongelukkige; hoofdzeer *512, 625*
parkop beroerling *583*
parlaf, parlaffe → *paralaf* paraplu *428, 435, 461, 468*
parlappersjacheleir parapluverkoper *386*
parnassen zingen *386*
parneis verzorger, bestuurder; invloedrijk persoon *630*
par. p. *[†] 46*
parrag → *parag* scheldnaam voor Jood *205*
parrig → *parg* hoofdzeer; schurftig *205, 241, 498*
parsapant ellendeling, ophitser, verklikker *617, 656*
parser *[†] 617*
parsje hoofdstuk *625*
partous maken samenscholing veroorzaken (om te zakkenrollen) *182, 184, 373*

parts perdong *[HF]* twee uur lopen *105, 549*
parts schröm *[HF]* twee uur *105*
partij: bij de - brengen te verhandelen partij goederen aan koper tonen *630*
parz *[HF]* twee *107, 551*
parz krützkes *[HF]* twintig *551*
parz notringskes *[HF]* acht *107, 551*
parz notringskes on een/ēn negen *108, 551*
parz spörkes *[HF]* twaalf *108, 551*
parz uhr *[HF]* tweehonderd *551*
pas zaak *386*
pasbeing koopman *428*
passagierder boemelaar *617*
passavie *[†] 617*
passen kopen *386, 435, 443, 462, 468, 471, 528*
passer heler *404, 416, 617*
passe-route vagebond *498*
patatten aardappels *528*
patatters aardappels *498*
paternellen bidden *60, 443*
paternosters, paternostertjes handboeien *75, 498, 656*
patet hoofd, hersens *498, 636, 656*
patjakker deugniet, fielt *498*
patjalder, patjaller reiziger, leurder, alleenlopende vent, bedelaar; schildpad; kleermaker *435, 436, 468, 471*
patjegander leurder *459*
patjore zeurkous *617*
patser heler *416*
patsjief, patsjif gezicht *205, 242, 498, 636, 656*
patsof hoofd *219, 242, 539*
patteren[1] praten *617*
patteren[2]**, pattern (gepatterd)** goedkoop van de hand doen *222, 609*
pattern is geld weerd verkoop maar; weg is weg *221, 542*
pattersche schore slechte waar *221, 542*
pattes, pattesj, pattisj zwanger, drachtig *87, 94, 205, 212, 216, 242, 498, 525, 533, 575, 583*
Pau *[HF]* [moeheid] slaap *549*
pauen *[HF]* rusten, slapen; logeren *551*
Paufeuel *[HF†] 105*
pausheit jad zijn schooien *630*
Pautent *[HF]* logement, slaapkamer *549*
pavel, paveltje appel *36, 262, 279-281, 291, 294, 517, 521*
Peckert *[HF†] 105*
Peckthuren *[HF]* naaister *549*
Peek *[HF]* vlees *549*
Peekdeckel *[HF]* vleeskoek *549*
pēəkelen *[HF]* huilen, klagen *551*
Peeksjok *[HF]* slagerij *549*
peender heler *416*
peerder speler *468*
pees werk, het werken *361, 656*
peesen ploeteren, zwoegen *361, 656*
peeskit tuchthuis *81, 361*
peesklapper roofhol *617, 656*
peesnieze hoer die haar klanten berooft *514*
peesvrijer werkman *498, 656*
peezement werk *521*

peezen → *pezen* (zwaar) werken; maken; venten; loeren op buit of slachtoffer, stelen *212, 386, 457, 471, 498, 517, 521, 525, 530, 535, 539, 656*
peezer maker, werkman *525*
peezesjikse dienstmeisje *213, 246, 525*
peget twee *205, 242, 499*
pegimoh oneffenheid; schaarde in slachtmes; klein gebrek *630*
pei[1] →*pij*[2] bek, mond, tanden *43, 87, 154, 169, 221, 242, 471, 542, 575, 578, 583*
pei[2] tachtig *205, 242*
pei: zich de - houden *zich → tepei houden* zijn mond houden, zich gedekt houden *215*
peieren sterven *205, 242, 499, 617*
peiger → *peyger, pijger* dood, aas, lijk, kapot, bedorven *162, 169, 205, 211, 215, 221, 223, 242, 457, 499, 512, 521, 530, 542, 583, 656*
peigeren → *pijgeren* sterven *205, 242, 499, 575, 583, 625, 617, 656*
peigeren: mag ik - auf der stelle, 't is tores emmes ik mag doodvallen als het niet waar is *583*
peiger maken → *pijger maken* doodmaken *205, 242, 499*
peizeltje mooi meisje *221, 542*
pekaan → *bekaan, bekane* hier, aanwezig, voorhanden; [m.g.] in orde *200, 227, 242, 477, 499, 633, 636, 656*
pekaan nemen in beslag nemen; te grazen nemen *499, 636*
pekaanslag diefstal *617*
pelse ondervragen, ondervrager *195, 239, 416*
pelsen ondervragen, verhoren *195, 239, 416, 242*
pelsje stro *49, 386*
pelsta gehuwde publieke vrouw; koppelaarster *630*
pelzje zwavelstokjes *386*
Pempert *[HF†] 105*
Pempertskrögel *[HF†] 105*
pen[1] [moeheid] slaap; slaapplaats *443, 450*
pen[2] tang *372, 592*
pen *[T]* brood *102, 564, 567*
Penekken *[HF]* thee *549*
pen in de fonk tang in het vuur *591*
Penn *[HF]* luis *549*
penne slaapstee *499, 636*
pen'nə → *pennen*[1] [ww.] slapen *452*
penneboes, penneboeser huisbaas, logementhouder *499*
pennen[1] → *pen'nə* [ww.] slapen *443, 457, 528*
pennen[2] vingers *499, 656*
pennetje sigaret *499, 656*
pennooze neus *499*
penoze kostwinning, jacht, werk *636*
penschrämper *[T]* bakker *104, 564, 567*
pensenaris verkoper van slachtafval *617*

peper touw *416*
peperen binden, boeien; op de grond laten vallen *416, 468*
peper en zout → *feffere und salz* kruit en lood *596*
Perdong *[HF]* uur; afstandsmaat *105, 549*
perement het spel, muziekmaken *468*
peren (veel) drinken; spelen *468, 617*
peren met de blaffen kaartspelen *465*
perfester professor *625*
permonje vrijheid; toestemming, verlof *499, 656*
permonje halen verlof vragen om met de woonwagen te staan *535*
pernollen verrekenen *443*
pernoose, pernooze → *pernose* broodwinning, werk; jacht *499, 656*
pernoozemannen beroepsdieven *75, 79, 499*
pernooze personen beroepsdieven *512*
pernose → *pernoose* broodwinning, werk *656*
per. p. wambuis *46, 307 [cliché 4]*
perriekie vader *499*
personsie verdenking *75, 499, 636*
Pésag paasfeest *630*
pesaules → *pezaules* afval, drek; meelijwekkend figuur; venerisch *75, 80, 200, 227, 499, 630, 636*
peserkeete gevangenis *386*
pesers inbrekers *386*
pestman gierigaard *499*
pestponem, pestponum onaangenaam gezicht; pestkop *617, 625*
pet sleutel, sleutels *600, 617*
petatter stoot, opstopper *617*
petètertjes aardappels *221, 542*
petilink borrel *48, 428*
petrak winkel *471*
petroleum jenever *617, 656*
Pette *[HF]* muts, pet *549*
petteg gek, krankzinnig *617*
peu[1] bang, verlegen *49, 386*
peu[2] honger *539*
peuling benen *539*
peunen werken, sloven *617*
peungel boer; soort krachtmeter *435*
peupelen koken *36, 284, 291, 294, 525*
peur bang *428*
peur-peu bang *48*
peut slaag, klappen *499*
peuten slaan *617, 656*
peu'zə pond *452*
peuzeltje borrel *617*
pey → *pij*[1] jas *416*
peyger → *peiger, pijger* dood *196, 242, 416*
pezaules → *pesaules* venerisch *242*
pezen → *peezen* werken; loeren op iets *514, 636*
pezersvieken dievenleven *386*
pezoles venerisch *242*
pflueger collectant in kerk *307 [cliché 3]*
pheen zuster *268, 277, 291, 294, 371, 595*
philippes → *philippus* geld *432*
philippie → *filippie* tientje *499*

philippus → *philippes* geld *499*
philosophen vetleren schoenen *432*
phraal broer *268, 277, 291, 294, 366, 595*
piano: op de - gezet verhoord *617, 656*
pianospelen vingerafdrukken laten nemen *617*
piaua rivier *273*
pichem Jood *205, 242, 499*
Pick *[HF]* → *pik* zout *549*
picken *[HF]* naaien *551*
pickpocket zakkenroller *51, 75, 79, 499*
pie, pié buurt, land *50, 499, 545*
piechern sufferd *205, 242, 499*
pieckes voeten *277, 291, 294, 372, 592*
pie'ək deur *446*
pie'əts mark *451*
piegem kind; slimmerd; stommeling *219, 242, 539, 656*
piejèr → *pièr* heler *75, 499*
piek gulden *211, 499, 521, 533, 656*
piekaan hier, aanwezig, voorhanden *497*
piekelman gulden *499*
pieken stelen *468*
piekeren denken *499*
piekgis bijdehand *617*
piel: te - gesnapt, gevangen *617, 656*
Pielen *[HF†] 105*
piemelen huilen; pissen *416, 499, 636, 656*
piender → *pinter* slim *499*
pieoot → *pioot* luis *361*
piep kind *386, 435*
piepel penis *617*
piepen[1] [ww.] slapen *499, 656*
piepen[2] **(gepiept)** stelen *71, 75, 79, 482*
piepen: hem - wegsluipen, vluchten *499*
Piepenterger *[HF]* organist *549*
pieper aardappel *499*
piep kas hodi *[?]* zwanger *617*
piep kas trodi machen *[?]* neuken *285, 533, 617*
pièr → *piejèr* heler *75, 499*
pierbink muzikant *468*
pierbijn kramer *468*
pierder muzikant, speler, nachtbraker *61, 443, 462, 499, 525*
pierebolle speler, speelman *61, 386*
pierekwakkus: naar de - gaan sterven *617*
pierelemortes dood *617, 656*
pierelen muziek maken *468*
pierement harmonica, draaiorgel, muziekinstrument, muziekstuk, straatmuzikant *64, 67, 428, 457, 459, 471, 499, 514, 521, 525, 530, 539, 656*
pierement dalver iem. die achter het straatorgel aan slentert *514*
pierementje draaiorgel *221, 542*
pierementsknölle muzikant *471*
pieremert straatmuzikant *521, 617*

pieremezeur cent *499*
pieren muziek maken, spelen, dobbelen, dansen, nachtbraken; werken; bedriegen *221, 386, 416, 443, 468, 471, 499, 514, 517, 521, 525, 542*
pierewaaien spelen, nachtbraken *499*
pierig prettig, mooi *386, 428*
pierigerik plezier *386*
pierka instrument *67, 443*
pierkasie speelhol *361*
pierkasie by den deer nachtspeelhol *361*
pierkeete danszaal, speelhol *428, 468*
pies winst *617*
piës [znw.] stuk *49, 386*
piesjer klein kind; pisser; nummer één in het kienspel *625*
pieskapee → *pieskepees* grap *499*
pieskapee maken een loopje nemen *499*
pieskepees → *pieskapee* grappen, grilligheden *656*
piesten geselroeden *81, 361*
piet → *pit*[2] klophengst; stier *87, 89, 90, 575*
piet: zijne - afdraaien hard werken *465*
pieterman gulden *499, 656*
pietermannetje klein mes *617*
pietermannetjes kleine zilveren munten *416, 432*
pietje tweeëndertig en een halve cent; [telw.] een; luis *617*
pietje-peetje zeker kaartspel *617*
pietjes één bij het dobbelspel *468*
pietsie, een een beetje *50, 499*
pik → *Pick* zout *443*
pikaan slaan stelen *514*
pikaanslag diefstal *514*
pikanier tussenhandelaar *617*
pikke de duivel *499*
pikken[1] neuken *443*
pikken[2] stelen *75, 79, 499, 656*
pikkeneren (pikkeneert) benijden *617, 656*
pikker[1] matroos *500, 656*
pikker[2] vork *416*
pikketanus borrel *617*
pikvaart, pikvaren [vooral door publieke vrouwen] op roof uitgaan *514, 617*
pil ingeven, de suggereren, beduiden wat iem. zeggen moet *75, 500, 636*
pilslaan stelen uit een wagen of kraam *363, 432*
pin ketel *75, 500, 635*
ping-pong geld *617*
pinkeling pink *500*
pink-j□□sond vijftig *90*
pinooze broodwinning *242*
pinooze salf/sjalf goede en slimme jongen *219, 242, 539*
pinose het bedrijf betreffend *656*
pinose-jongen, pinose-kerel geschikte vent, kundige dief *656*
pinoze: in de - in de prostitutie *515*
pinter → *piender* slim *500*
piölte *[T]* bed *106, 567*
pioot, piot (mv.: piotes) → *pieoot* luis; politieagent, commies, soldaat *275, 286, 291, 294, 630, 500, 535, 657*
piratenpooier souteneur *210, 521*
pis verloren, kwijt, [bijw.] weg *617*

pisang penis *617*
pisang, de de dupe *617*
pisankoor, pisekor dronken *617*
pisgaai klein meisje *546*
pistole de grote wereld *617*
pistole: op - zitten in gevangenis in eigen onderhoud voorzien *617*
pit[1] kop *657*
pit[2] → *piet* klophengst *583*
pit[3] moed *500*
pitjau varken *386*
pitjoukri spek *386*
pitte vader *468*
pitten[1] geld *617, 657*
pitten[2] haver *603*
pitten[3] ervandoor gaan *617*
pj□□ns vijf; tien *[†] 90*
pjingers aardappels *462*
plaanke → *planke* deur *221*
plaat vijf frank *468*
plack en stoot (mv.: placken en stooten) → *plak en stoot* brandmerk *361*
plafonkers plaketten *386*
plajen-inten pijnigen *592*
plak (mv.: plakke, plakken) vierduitstuk, halvestuiver *500, 657*
plak en stoot → *plack en stoot* brandmerk *81*
plakje rood haar opleggen het hoofd aan bloed slaan *610*
plakkarten speelkaarten *468*
plakke, plakken[1] → *plak*
plakken[2] **(geplakt)** aanhouden, arresteren *71, 431, 482, 630*
plakker[1] door zwarthandelaren omgekochte politiebeambte *630*
plakker[2] vijffrankstuk *428*
plak lood op den kop hebben, een dronken zijn *493*
plakzegel zoen *617, 657*
planeten vensters *443*
planjen huilen *528*
planke → *plaanke* deur *542*
plant beurs; broek *284, 361, 526*
planten verbergen *75, 500, 636*
Plar *[HF]* dorst, drank *549*
plaren *[HF]* drinken *551*
plasbink matroos *361*
plat stil; omgekocht, op onze hand *75, 205, 242, 500, 515, 636*
plat: zich - maken buiten slapen *500*
platje platte boender *361*
platjes[1] voeten *533*
platjes[2] centen, distributiebonnen *630*
plat krijgen/maken omkopen *196, 242, 416, 500*

platscheerdere, platschiereren bedelmonnik *307 [cliché 3], 334*
plat'sjət hond *448*
platte kaf heler *81, 171, 361*
plattekit, platte kit winkel waar men gestolen goed verkoopt *75, 205, 242, 361, 488, 500, 512, 636, 657*
platte kriemse flikker zilversmid die gestolen goed koopt *81, 361*
Platten *[HF]* rijksdaalder *105, 106, 549*
platte pen slaapplaats buiten *497, 617*
platte pen: onder de - buiten, op straat *656*
platte smeltflikker tingieter die gestolen tin koopt *361, 620*
platte sysing web *361*
platvin, platvink → *plavin* beurs, portefeuille, tas *75, 457, 471, 500, 515, 521, 530, 533, 539, 657*
platvis, platvisch minderjarig meisje *617, 657*
platvoet, plat voet gans *47, 307 [cliché 4], 357*
platvoetje eend *517, 533*
plat worden in het spel verliezen *416*
platzanger straatzanger die zielig kind of zielige vrouw meeneemt om medelijden op te wekken *617*
plavin → *platvin* portefeuille *416*
pleerie dief *81, 360*
plegiskop pestkop, treiteraar *617*
pleinjenen huilen *416*
pleite [bijw.] weg *75, 205, 216, 219, 227, 242, 500, 533, 539, 657*
pleite gaan weggaan, weglopen, zich verbergen *148, 221, 500, 533, 542*
pleitegänger paard dat gemakkelijk op hol slaat *87, 89, 95, 575, 583*
pleite maken weggooien, zich ontdoen van buit; zich verbergen *75, 242, 500, 512, 636*
pleiten vrijkomen, weggaan *196, 242, 416, 432*
pleiter [bijw.] weg *75, 205, 242, 500*
pleite scheften weggaan, weglopen, op de loop gaan *75, 205, 242, 500, 512, 636*
pleite tippelen weglopen, weggaan *500, 539*
plem'pər smid *452*
plenium palium/pallium gevangen vis, bewaarde vis *39, 46, 307 [cliché 5]*
Plenten *[HF]* lompen *549*
plentie genoeg *51, 500*
pleuren huilen *48, 49, 59, 386*
Pley *[HF]* kleren, kledingstof *104, 549*
pleyen pijnigen *357*
pleijten lopen *596*
plimmen regenen, pissen *466, 468*
ploddering broek *398*
ploeg vereniging *500*
ploeiement kleren *428*
ploemp water *60, 386, 437*
ploempen regenen *386, 435*
ploemperik paraplu *428*
ploempslinger paling *386*
ploendement kleren *462*
ploenjeflikker kleermaker *428*
ploenjen kleren *429*
ploensj regen, water *452*
ploen'sjə, ploens'sjə regenen, wassen *452, 454*
ploeteren werken *500*
plok veel heel veel *358, 361*

plomp → *plompe* water, regen; emmer [†], ketel [†] *154, 210, 357, 407, 457, 462, 468, 471, 521*
plompbuizer, plomp buyzer (water)emmer *361, 618*
plompe → *plomp* water *372, 592*
plompen regenen; wassen, zich wassen; varen *399, 462, 468, 471*
plooiement kledij, kleed *428, 435*
plotte Gehl *[HF†] 105*
Plotten *[HF]* daalder, rijksdaalder *106, 549*
plügge *[T]* boek, brief, douane, pacht *565, 568*
plugge, pluggen papieren, identiteitsbewijzen *435, 471*
pluk[1] werk *500, 657*
pluk[2] lied *468*
pluk[3] politieagent, veldwachter *451*
plukken zwarte handel in distributiebonnen *630*
plukker zwarthandelaar in distributiebonnen *631*
plukske bankbiljet; liefje *462, 468*
Plümestrieker *[HF]* vleier *549*
plump water *528*
plumpert *[T]* koffie *567*
plumps lamp *546*
plumse *[T]* veren *568*
plumsen *[T]* wassen, baden, huilen *569*
pluus mooi, lekker, flink *451*
pluut mes *457*
plymse *[T]* veren *564*
pnoijen delen *367, 592*
Pobben *[HF]* knollen *549*
poderlijstere haan, hen *307 [cliché 3]*
poedel politieagent *75, 78, 500, 512, 657*
poe'əkə smokkelen *453*
poe'əkər smokkelaar *453*
poeierpen sigaret *500*
poejer geld *171, 242, 361*
poekelaar prater *500, 636, 657*
poekelen praten *500, 521, 539, 636, 657*
poekeren praten *432*
poelt klap *618*
P□:əltent *[HF]* plee *105*
poen[1] geld *43, 60, 102, 152, 153, 157, 160, 168-171, 177, 178, 208, 211, 214, 216, 242, 354-356, 361, 386, 435, 443, 447, 462, 468, 500, 517, 521, 528, 533, 545, 546, 592, 657*
poen[2] kus, zoen *435*
poen[3] opschepper, gemene kerel *500*
poenbroekie broek zoals de jongens op de Zeedijk dragen *500*
poen-bucht, poen-bugt geld *176, 242, 367*
poengassie pet *500, 657*
poens vagina *533*
poepen Engelse muts *361*

poepie, poepje menigte, hoeveelheid; geld *416, 618*
poeplappie zakje met geld *75, 500*
poerem drukte *205, 242, 500*
poerie → *poerrie* moeder, vrouw *219, 221, 539*
Poeriem poerimfeest *625*
poerrie → *poerie* vrouw *542*
poerse → *pourse* varkens *100, 102*
poesch stro *274, 284, 291, 292, 294, 526*
poet[1] een hoop *75*
poet[2] geweer *447*
poetbink → *poetebink* hoerenloper *459*
poete hoer *429, 435, 462, 468*
poetebink, poetebijn → *poetbink* hoerenloper *443, 462, 468*
poetekeete, poetekit bordeel *429, 435, 443, 462, 468*
poeteklont hoer *443*
poetje kleine diefstal *432*
poet lood een hoop geld *493, 500*
poets[1] koffie *59, 386*
poets[2] politie, politieagent, veldwachter *437, 453, 500, 521*
poetsen[1] weggaan, weglopen *416*
poetsen[2] politie *512*
poeyen (veel) drinken *545*
pofen slapen *528*
pofferkes lucifers *471*
poignaertsteeck, poignaertsteek vonnis *352*
poilen *[T]* zien *568*
poj → *pooi, Poy* water, dorst *280, 447, 500*
pojen *[T]* → *pojj'ə, pooien, poojen* drinken *102, 107, 584, 568*
pojj'ə → *pojen, pooien, poojen* drinken *447*
pol souteneur *403*
polder vroegere Zandstraatbuurt te Rotterdam *618*
po'leng Duitse gendarme *447*
polenter politie *78, 443*
politoeren (gepolitoerd) blanketten, schminken *500, 609, 644*
pom aardappel *445*
pommerik appel *40, 49, 58, 68, 386, 437, 457, 471*
pompers baleintjes om geld uit laden te halen *81, 361*
pompertje valse sleutel *75, 79, 500, 636, 657*
poms aardappel *445*
pond zes gulden; honderd frank *459, 468, 521*
ponem → *ponum* gezicht, uiterlijk; [m.g.] hoofd; [m.g.] uiterlijk van paard *16, 87, 95, 154, 205, 169, 211, 242, 471, 500, 575, 583, 657*
pont pintje *361*
ponum → *ponem* gezicht; kwaadwillende *215, 242, 530, 625*
pooi → *poj, Poy* rivier; dorst *262, 273, 291, 294*
Pooi *[HF]* rivier *268, 291*
pooien → *pojen, pojj'ə, poojen* drinken; eten; [m.g.] het souteneurschap *59, 262, 268, 273, 291, 294, 432, 443, 500, 546, 636, 657*
pooien *[HF]* drinken *273*
pooier[1] uitvreter; drinker; souteneur *75, 79, 80, 268, 500, 636*
pooier[2] staalboor *75, 268, 500, 618, 636*
poojen → *pojen, pojj'ə, pooien* drinken; eten *100, 221, 542*
poorem → *porem, porum* gezicht, uiterlijk *196, 242, 416*
poorter [bijw.] weg *182, 243, 373*

poorterboekje gevangenisreglement *618*
pooser[1] → *poosjer, poozer, poser[1], posjer, posser* cent *216, 242, 533*
pooser[2] → *poser[2]* vlees *196, 227, 416*
poosje cent, duit *198, 242, 421, 539*
poosjer → *pooser[1] poozer, poser[1], posjer, posser* cent *242, 575, 583*
poosjer harber: geen - [bij bieden] geen cent méér *572*
poosjert matter: ginnen - [bij bieden] geen cent minder *580*
poosjet → *poshet, posjet* cent *583*
pooten → *poten[2]* vatten, pakken *471*
pooter → *poter* [bijw.] weg, kwijt, voortvluchtig *196, 243, 416, 657*
pooter! → *poter!* gooi dood! *217*
poozer → *poosjer, pooser[1], poser[1], posjer, posser* duit *205, 242, 501*
poozetjat → *pozetjat* platzak *205, 242, 501, 657*
pop gulden *501, 515*
poppekast bedstede *501*
poppelen koken *386*
poppetje, poppie gulden *501*
porcus varken, varkensvlees *357, 528*
pore koe *87, 188, 575, 578, 579, 583*
porem → *poerem, porum* gezicht, uiterlijk *432*
porenbozer rundvlees *571*
porensoacher handelaar in koeien *87, 91, 575, 579*
pores koe, rund *205, 242, 501*
porren brengen *386*
porsch *[T]* varken *102, 564, 567*
porte-flik geldbeugel *468*
porten *[HF]* beugelen *551*
portentruk portemonnee *459*
porterik deur *40, 48, 49, 60, 386*
portfenner soort vagant; iem. die voorschotten verleent aan dieven *174, 370*
porum, porúm → *poorem, porem* gezicht; hoofd; uiterlijk; lichaam; [m.g.] kwaadwillende *190, 196, 208, 211, 215, 217, 219, 242, 416, 517, 521, 530, 535, 539, 625*
posch zak *49, 386*
po'sə luizen *451*
poser[1] → *pooser[1], poosjer, poozer, posjer, posser* cent, duit *196, 198, 242, 416, 421, 515*
poser[2] → *pooser[2]* vlees *205, 501, 618*
poshet → *poosjet, posjet* cent *221*
poshet: ik heb geen - meer in 't reks ik heb niets meer *222, 541*

positie stand waarin slachtoffer van diefstal wordt gemanoeuvreerd *618*
posje cent *219*
posjer → *pooser[1], poosjer, poozer, poser[1], posser* cent, duit *160, 169, 443, 501*
posjer: geen - matter [bij bieden] geen cent méér *87*
posjet → *poosjet, poshet* cent *542*
posjet: ik heb geen - meer in 't reks ik heb niets meer *222, 543*
posselkasse *[T]* keuken *565, 567*
posseln *[T]* koken *565, 569*
posser → *pooser[1], poosjer, poozer, poser[1], posjer* duit *205, 242, 501*
pos'tələ koken *450*
pos'tələnoeək kok *450*
posterik deur *62, 501, 636*
postzegel gezicht *618*
pot smeltkroes *75, 501, 636*
pote hoer *459*
poten[1] (gepoot) begraven; zich verdekt opstellen *603, 618*
poten[2] → *pooten* pakken *603*
poter → *pooter* [bijw.] weg, kwijt *182, 243, 432, 575, 583*
poter! → *pooter!* gooi dood!, maak dood! *243, 535*
poteren aflopen, afwerken *217, 243, 535*
poter gaan weggaan *217, 243, 535*
poteten beloning (voor verraad) *75, 501, 636*
potje slachtoffer *618, 657*
potkacheltje donkere vrouw *618, 657*
pots snor, knevel *501, 657*
potsvrijer helper van kwartjesvinders *75, 79, 501*
potte been ham *362*
pöt'tər potlood *452*
pourse → *poerse* varkens *50, 545*
poursenheymer zwijnenhoeder *545*
povere bink armoedzaaier *270*
povier staalboor *618*
Poy *[HF]* → *poj, pooi* water, rivier *109, 273, 549*
poyen *[HF]* regenen *107, 273, 551*
Poyfeuel *[HF]* regenmantel *549*
Poysjüt *[HF]* schip *105, 549*.
Poytent *[HF†] 105, 549*
Poytray *[HF†] 105*
pozetjat → *poozetjat* platzak *631*
praatflemoes veelprater *618*
pradde *[T]* stoel *564, 567*
pradden *[T]* zitten *569*
pramers samen; met gedeelde winst *429*
pramers passen samen kopen *429*
prames deel, aandeel van buit *75, 501, 636*
prames: hij hield hullie - hij had er deel aan *657*
pra'məs go'zə samendoen *452*
pramis samen; met gedeelde winst *657*
pramoenje verlof om met de woonwagen te staan *457*
pramoenje mangen verlof vragen *68*
pramus en nultens laten we de buit verdelen *468*
prang[1] boer *443, 446*
prang[2] dronken *447*
prauwel wafel *618*

preemen → *premmen* stelen *468*
preemer dief *468*
preemerik → *premerik* pastoor, dominee *429*
preemkeete kerk *429*
preeuwen stelen *468*
preit, prêit priester *49, 60, 386*
prêiterei pastorie *49, 386*
premer priester, pastoor *60, 67, 443*
premerik → *preemerik* priester, pastoor *64, 67*
premmen → *preemen* stelen, nemen *429*
prengero marechaussee *42, 274, 286, 287, 291, 294, 457*
prent mooie vent *501*
prepensen *[†] 46*
prepesen boeken *46, 307 [cliché 5]*
prerie dief *392*
presonsie verdenking *501*
prestiemaker woordvoerder bij straatacrobaten *618*
prêtre priester *48, 429*
Pretter *[HF]* geestelijke, pastoor *549*
preutelen rammelen *387*
preuvelde → *preuvelen*
preuvelement → *preuvelment* praatje *432, 501*
preuvelen (2e pers. tegenwoordige tijd: preuvelde) praten, preken, uitspreken *67, 429, 459, 462, 464, 468, 501*
preuvelment → *preuvelement* gezegde, gesprek *429*
preuverik pastoor *468*
prevelement praatje *67, 152, 457, 539, 657*
prevelen praten *67, 152, 429, 443*
prevelt lau zwijg!, zeg niets! *43, 216, 533*
priek stok *437*
priem dolkmes *501, 636, 657*
priemcater *[†] 46*
priemen snijden; stelen, nemen *387, 429*
priemer → *primer* pastoor, priester, [persoon] deken *64, 67, 307 [cliché 5], 437, 526, 530*
priemerik, prie'mərik pastoor, kapelaan, priester, [persoon] deken, dominee; [m.g.] zwerver *58, 62, 67, 435, 437, 449, 457, 459, 462, 472, 501, 517, 521, 539, 636*
priemermosz geen bet. opgegeven *64*
priemers dominee *360*
priemkater *[†] 46*
priemken bidden; stelen *79, 526*
priencatere pastoor *46, 64, 307 [cliché 3]*
prikken messteken toebrengen *501, 657*
prikker degen *364*
prikkerik, prikkerink vork *58, 62, 364, 472, 526*
priksel naaister *526*
primen *[T]* preken *569*

primer → *priemer* pastoor *177, 370, 409, 592*
prince beijes kasteel *178, 368, 590, 592*
princerie politiebureau *432*
princery, princerij → *prinserij* politie, justitie, commissaris van politie *395, 397, 404, 405, 600*
principaal niet-afkoopbare hechtenis *618*
prins heer, politieagent *75, 78, 501, 530, 591*
prinsemary, prinsemarij → *prinsemerei* politie *75, 78, 501, 512, 539*
prinsemarijlot politieagent *618*
prinsemerei, prinsemerij → *prinsemary* politie; [m.g.] gevangenis *214, 281, 528, 530, 657*
prinse muts dame *363*
prinserij, prinserije → *princery* politie, marechaussee, justitie *75, 416, 501, 512, 517, 521*
pritsche, pritsje frank *91, 583*
processiekijker oude haan *51*
proesdag slechte dag *618, 658*
proevelen bidden *460*
proluik *[†] 618*
prolurk opschepper, gemene kerel *618*
protocollen proces-verbaal opmaken *405, 416*
Pröttelsthuren *[HF]* kookvrouw *549*
pruif lading, last; dronkaard *501, 658*
pruif hebben, de dronken zijn *501*
pruimer → *prümert* paard dat lang voer tot ballen kauwt *88-91, 575*
pruinsteker *[†] 631*
prul gepraat *387*
prümert → *pruimer* paard dat lang voer tot ballen kauwt *579*
prutteken [onovergankelijk] koken *443*
prüttelen *[HF]* koken *552*
pu'ək goed, mooi, lekker, flink *448, 451*
puf, puff kist *369, 592*
Puffblag *[HF]* jager *549*
puffen schieten *443*
puffen *[HF]* schieten *552*
püffen *[HF†] 552*
Pufferd[1] *[HF]* adem *549*
Pufferd[2] *[HF]*, **Puffert** *[HF]*, **Püffert** *[HF]* kruit; pistool, geweer *105, 549*
puf'fert trein *453*
puinsteker vingerring *75, 501, 631*
puis *[?]* grap *600, 618*
pul, puls bed *445, 468*
pulutte bet. onbekend *631*
pums aardappel *445*
punen *[T]* geld *102, 565, 568*
punt bochel *501*
puts → *putz* grap *600*
putterik put, graf *40, 387*
putz → *puts* grap *416*
putz: iemand een - maken iem. voor de gek houden *416*
puut grote borrel *221, 543*
pij[1] → *pey* jas *398, 501, 636*
pij[2] → *pei*[1] mond *196, 242, 416, 501*
pijes lokken aan de slapen van het hoofd *625*
pijger → *peiger, peyger* dood *190, 242, 404, 405, 501, 656*

pijgeren → *peigeren* sterven; vermoorden *432, 515*
pijger maken → *peiger nmken* doden *402*
pijpen huilen, blaffen *387*
pijtje jas *501, 636*

quant → *kwant* goed, veel *589*
quant *[T]* mooi *568*
quässen *[T]* zeggen, praten *565, 569*
quäsz humpisch *[T]* praat Tiöttensprache, stil! *569*
Quenkert *[HF]* haring *549*
quien hond *46, 307 [cliché 3]*
quien goffere hondenmepper *307 [cliché 3]*
quincke *[†] 46*
quincker, quinckere oog *46, 47, 307 [cliché 3, 4]*
quinkeln *[T]* zingen *565, 569*
quinte *[T]* winst *106, 568*
quinten *[HF]* verdienen *107, 109, 552*
quinten *[T]* verdienen *102, 107, 109, 568*
quisten praten *307 [cliché 3]*
qui vie werda *596*
Quock *[HF]* winst *106, 549*
quoken *[HF]* verdienen, winnen *107, 552*
Quutsch *[HF†] 105*

raadkit stadhuis *472*
raaf dominee *190, 196, 243, 403, 416*
raajemen zien *219, 243, 539*
raanmacher schoonmaker *625*
raasdonders kapucijners *543*
rabat oud huis *618, 658*
rabotten kroeglopen *435*
racheling → *raggeling* teleurstelling *658*
rachmones → *ragamonus* medelijden *205, 243, 501, 625, 631, 636, 658*
rad (mv.: radden) → *rat* geldstuk, daalder, rijksdaalder, gulden, mark, frank *198, 403, 421, 501, 528, 539*
ragamonus → *rachmones* barmhartigheid, medelijden *631*
raggeling → *racheling* mislukking, teleurstelling, tegenvaller (bij diefstal) *75, 501, 636, 658*
raket tralies van een gevangenis *618*
rakker *[?]* knaap *268*
rambam: krijg de - zekere verwensing *618*
ramen ogen *501, 636*
ramen: in de - in de gaten *501, 636*
rammelaar zilvertuig *363*
rammen vechten *501*
ramsjen opkopen *501, 636*
randeevoe: op - gaan met een vrouw slapen in een rendez-vouz-huis of logement *50, 75, 80, 501*
rani juffrouw *277, 291, 294, 368, 595*
rank slecht, mager *387*
ranken vragen, vertellen, vertalen *60, 387, 429*
ransen stelen *432*
rappig schurft *362*

rare neet raar kind, rare kerel, rare meid *616*
rare neten in zijn knar/op zijn kop met vreemde streken *616*
raspel vijl *618*
raspen toe bijvijlen *387*
rastekweir rijke vreemdeling *618, 658*
rat → *rad* daalder, rijksdaalder; horloge *34, 222, 432, 526, 543, 575, 583*
ratelen (geratelt) radbraken *81, 362, 392, 409, 416*
ratje[1] daalder *443*
ratje[2]**, ratjes, rɑtjes** marechaussee *36, 42, 68, 280, 281, 285, 291, 294, 517, 521, 530, 533, 535*
ratjes met sossem marechaussee te paard *274, 457*
ratjes per trejerikke veldwachters *458*
rat met een staart horloge met ketting *432, 618*
rats stamppot *501*
raufe paardenarts *583*
Rausch Hashonoch nieuwjaar *631*
rausen → *rausjen* stelen *658*
rausj, rausje hoofd, haar *205, 243, 501, 658*
rausjen → *rausen* stelen, roven *75, 79, 501, 618, 636*
rauzen vechten *515*
rebbe[1] rabbijn *625*
rebbe[2] stier *88, 575, 583*
ree[1] zware ziekte *46, 307 [cliché 3], 350*
ree[2]**, reê** flink, bijdehand *501, 658*
reebeen uitwas onder paardenhiel *88-91, 575*
reep mond *618, 658*
rees'pəl, reespələ, rees'pələ → *rispel, ris'pələ, rispels* haar, baard *445, 448*
reetsemen stelen *618*
Refter *[HF]* tafel *549*
regel (mv.: regels) (paarden)been *16, 88, 91, 437, 575, 578, 579*
regentie zijden of saaien regenjas *362*
regenworm worst *307 [cliché 3]*
reibach winst *88, 91, 95, 575*
reibel, reibeltje, reibeltjen (goede) winst *88, 95, 575, 580*
reiber[1] beul; landloper *437, 589*
reiber[2] goede winst *583*
reinedoor reine d'or *625*
reipen (gereipt) stelen *609, 618*
reitsen verdienen *443*
reitsje eend *68, 282*
reizen lopen *75, 501, 636*
reizen op zoeken, loeren op *501, 658*
reiziger woonwagenbewoner *618*
rejago beul *277, 291, 366, 595*
rekel voet *205, 236, 243, 501, 636*
reklajim het stel benen van paard *88, 575, 583*
reks zak *222, 543*
rem/rèm: vijf/vaàf - vijf cent *618, 658*
remsch hebben verbannen zijn *501*
renons: zich - houden zich schuilhouden *618, 658*
renpaard vrouw die werkt voor souteneur *618, 658*
Resch *[HF†] 105*
retje daalder *443*
retourpaarden mensen die veel in de gevangenis zitten *402*

rettet plee *618, 658*
rettisj ramenas *625*
reup horloge *449*
reutel: op de/den - halen op krediet kopen *618, 658*
reweire zonde, jammer *625*
rewochem, rewogem, rewogempie → *rewoochem* winst, voordeel *243, 625*
rewogen, rewoghen aandeel *190, 196, 243, 403, 416*
rewoochem → *rewochem* (grote) winst, overvloed *88, 91, 95, 205, 243, 501, 576*
reya, reija heer *277, 291, 294, 368, 595*
reynjaken, reijnjaken [gerechtsdienaar die bedelaars en landlopers vervolgt] bedelvoogd *277, 291, 292, 294, 366, 595*
ribbemaus, ribbemoos, ribbemous, ribbemouse krachtpatser; breekijzer, koevoet *196, 205, 240, 243, 416, 501, 658*
ribben breekijzer, koevoet *196, 416, 631*
ridder: tot - slaan brandmerken *600*
Ridderbeis Ridderbuurt *477*
riemen hardlopen *398, 416*
riemen hiften ramen openschuiven *411, 416*
riemert schoppen hardlopen *416*
riepriek degen *362*
Ries *[HF]* staart *549*
rikketikkebons bank van lening *658*
Rikketikbons bank van lening te Rotterdam *501*
rikketik gaan telegraferen *618*
riks, riksie rijksdaalder *41, 501*
ringpen ringvinger *499, 618*
rinkels goud- of zilvergeld *353, 356*
rip [bijw.] weg; dood *435, 545*
rippaert zak *307 [cliché 3]*
risches maken aanstoot geven *618*
risp stro *437*
rispde gras *521*
rispel → *rees'pəl, ris'pələ, rispels* haar; stro; [m.g.] hout *59, 371, 417, 443, 458, 517, 521, 526, 528, 592*
Rispel *[HF]* vlas *106, 549*
ris'pələ → *rispel, rispels, rees'pəl* haar, baard *448*
rispelen: terug - terugkeren *545*
rispelherk kam *528*
rispels → *rees'pəl, rispel, rees'pələ* haar, haren *458*
rispeltiejijs kam *526*
rissen *[T]* haar *106, 565, 567*
rit aannemen/nemen, de ervandoor gaan *618*
ritsen lopen, vluchten, reizen; doorspoelen *387, 429, 435*
ritserik rommel *618*
ritspel, ritspels haar *458*
robbeklopper goeierd *618, 658*
robbekollig grillig *618, 658*
robbelic soep *307 [cliché 3]*
robbert *[T]* tabak *568*

rod fles *592*
rode cent *618*
rode lamp bordeel *618*
rode lamp: bij de - zitten in de prostitutie zitten *618*
rod-hespe, rod hespe fles wijn *367, 591, 592*
rod meijem sourem fles wijn *367, 595*
roe *[†] 46*
roebeldeboebelen donderen *387*
roedel *[T]* handel *565*
roedeln *[T]* handelen, verkopen *106, 569*
roedelshutsche *[T]* koopman *104, 106, 108, 566*
roe-e dienaar van de schout *631*
roe'əsbikkər domoor *446*
roe'əsvägər domoor *446*
roe'əzə poepen *446*
roeffeling slaag *435*
roei → *roey* bier, rood bier *60, 387, 468, 589*
roeien stelen *618*
roeivereniging: van de - zijn tot het dievengilde behoren *618*
roemsj dorp *447*
roen vrouw *392, 417*
roep zilver *177, 268, 277, 292, 294, 371, 595*
roerig bronstig *88, 90, 91, 576*
roes, roesch stro *274, 286, 292, 458, 535*
roescher, roeschert → *roesert, ruschert* stro *274, 292*
roese moesen, roese-moezen radbraken *81, 362*
roesert, roesjert → *roescher, ruschert* stro *371, 417, 539, 592*
roesterik stro *458*
roet → *Ruth* drinkglas *60, 443*
roey → *roei* bier *387*
roffeling slaag *435*
rö'gələ handelen *448*
rö'gələr handelaar *448*
rögəls koopwaar *454*
rö'gəlsgruus handelaarster *448*
rö'gəlsnoeək handelaar *448*
rögəlswaar handelswaar *454*
rogge Teunis bruinbrood, roggebrood *362, 432*
Rohten *[HF†] 105*
rojemen → *roojemen* kijken *636*
rö'kət pijp, tabak *452, 453*
rokmannetje gulden *618*
rokzak vrouw, meisje *618, 658*
rolder → *roller*[1] soort vagant; zakkenroller *81, 173, 362*
rolleman woonwagen; kar *517, 521, 526, 530, 533, 535*
rolleman: met de - scheffen met de woonwagen zwerven *517*
rollen biljarten; zakkenrollen *501*
roller[1] → *rolder* soort vagant; herbergdief; zakkenroller *173, 370, 658*
roller[2] woonwagen *539*
rolmantje wagen, woonwagen *222, 543*
rommel opknappen, de alles stelen *416*
rommelpot motorfiets *618*
rompelinck mosterd *307 [cliché 3]*
romperik lichaam *40, 387*
rond honderd *618*

ronde pot *417*
ronde bos koperen theeketel *362*
ronde jongen flinke vent *618*
ronderik ei; ring *38, 387, 429*
rond tuinen leeglopen *621*
ron'gə maan *451*
roode koperen muntstuk *417, 600*
roode haan zetten op, de in brand steken *501*
rooderug briefje van duizend *501, 533*
roodevlag menstruatie *75, 80, 502*
rood licht onraad *618*
rood lintje → *rootlintje* snee in het gezicht *417, 614*
rood ruggetje briefje van duizend *502*
Roodwalsch dieventaal *421*
roof[1] veearts die de paarden keurt *88, 213, 245, 576*
roof[2] honger, trek *91, 576, 580*
roofachieler paard dat zijn ruif afknabbelt *88, 91, 576*
roofkit roofhol *618, 618*
rooie baai rode wijn *605, 618*
rooie dorp gevangenis *607, 618*
rooie huzaren wandluizen *618*
Rooie Jan → *Rooje Jan* rode wijn *611*
rooieloop kopergeld *502*
rooien kijken; kunnen thuisbrengen *243, 578, 658*
rooierug, rooie rug briefje van duizend *515, 521, 603, 658*
Rooje Jan → *Rooie Jan* rode wijn *540*
roojemen, roojen → *rojemen* kijken; [m.g.] onthutst kijken *205, 212, 214, 243, 502, 526, 528, 576, 579, 580, 583, 658*
rooje steen vuur *362*
rookertje sigaar *502*
roos → *ros*[2]*, rosz* bier *445*
rootlintje → *rood lintje* snee in gezicht *362*
rooyumme beloeren, zien *196, 243, 417*
ros[1]**, rosch**[1] → *rosj* hoofd, paardenhoofd *43, 88, 188, 216, 243, 394, 399, 533, 576, 601, 636*
ros[2]**, rosch**[2] → *roos, rosz* bier *47, 307 [cliché 4], 588, 589*
rose *[T]* poep *568*
rosen *[T]* poepen *568*
rosert *[T]* kont *567*
ros flepje zestig gulden *480*
rosj → *ros*[1] hoofd, haar *205, 243, 502, 583*
Rosjedekore geheimtaal van paardenhandelaren *88, 285, 576*
rosjie hoofd, haar *502*
rossesjoon, rosse sjoon nieuwjaar *196, 198, 243, 246, 417, 421, 631*
rossig bronstig *88, 90, 91, 576*
rosz *[T]* → *roos, ros*[2] bier *567*
rot[1] [bij kaartspel] bankroet; dood *502*
rot[2] guit *417*
rot[3] horloge *618*

rotbosch bedelaarsherberg *307 [cliché 3]*
rotkleun harde slag *521*
rot met staart horloge met ketting *618*
rotser deugniet *618*
rotten stinken *502*
rotteraar verrader, spion *76, 80, 502, 658*
rotterum stille agent *618*
roune zien *176, 243, 371, 592*
routschelen, routschellen (zilveren) gespen *367, 590, 592*
rouwelic jong kind *307 [cliché 3]*
roy, roije, roys bier *199, 357, 366, 589, 592*
rue straat *48, 429*
ru'əmsj rooms *449*
ru'əmsjə wijn *454*
ru'əs angst *445*
ru'əzətig bang *445*
ruffen branden *460*
ruft vuur; warm *38, 387*
rufteflikker stoof, kachel, oven *387*
ruften stoken, warmen, koken, branden, ontsteken *387*
rufterik zomer *38, 387*
ruftig warm, heet *387*
ruftinne schouw *387*
rugknoest ruggengraat *362, 618*
Rühl *[HF]* handel *549*
Rühlblag *[HF]* koopman, kramer *549*
rühlen *[HF]* handelen *106, 552*
Rühlfesel *[HF] Rühlfezel [HF]* patent, wissel *549*
Rühlmichel *[HF]* handelsjood *549*
Rühltent *[HF]* handelshuis *549*
Rühlvezel *[HF]* wissel *104*
ruigel handel, koopwaar *443, 528*
ruigelen handelen *443, 458*
ruiger handel *443*
ruigpoot homoseksueel *618, 658*
ruiker slechte stoot op het biljart *502*
ruim uitzicht geven over de Nieuwe Markt, een ophangen *602*
Ruiterpié, Ruiter Pié Pieter Jacobszstraat te Amsterdam *499, 502, 658*
ruiterpil smeltkroes *512*
rukkerd: in één - aan één stuk *502*
rullen vliegen, vallen *545*
rumpsen *[T]* dorp *568*
rumpsnicker *[T]*, **rumschnicker** *[T]* molenaar *104, 564, 566, 567*
rumsel *[T]* dorp *568*
rumsen *[†] 46, 435*
runnelinken ogen *437*
runtsen beschijten, bedriegen *46, 307 [cliché 3]*
ruppig schuldig *443*
ruppig *[HF]* schuldig *550*
rus (mv.: russen) rechercheur, politieagent *75, 78, 502, 512, 515, 521, 636, 659*
ruschen *[T]* rekenen *565, 568*
Ruscherstent *[HF†] 105*
ruschert, rusjert → *roescher, roesert* stro *55, 443*
Rusjert *[HF]* stro *549*
Rüsjken *[HF]* pakje *549*
Rüsjken blöək *[HF]* pakje tabak *549*

ruspelig *[T]* zwart *568*
russen → *rus*
russie(mv.: russies) politieagent, rechercheur *75, 78, 502*
russios politieagent, rechercheur *618*
rustig: 't zit - niets aan de hand *631*
Ruth *[HF]* → *roet* drinkglas *549*
rut sjiellə weggaan *454*
ruyschaert strozak *307 [cliché 3]*
rybaert beul *589*
rijder briefje van vijfentwintig *540*
ryelinck varken; zout [†] *307 [cliché 3], 311*
rijerik paard *459*
rijke pojer rijkaard *513*
rijkshotel gevangenis *618*
rijksknaak rijksdaalder *526*
rijster stro *307 [cliché 5], 417*

saai, saaien [znw.] haar *526*
saamenfokken samenspannen *362*
Saarleb Saralief *492*
sabbe [van vee] hals *88, 576*
sabbelen → *zabbelen* werken *212, 526*
sabbelen *[HF]* dansen *552*
sabbelke koe *60, 443*
sabber lichte inbraak *619*
sabberaar koevoet *75, 79, 205, 243, 502, 619, 636*
sabberen inbreken; [m.g.] lichte inbraak; [m.g.] stelen *75, 79, 190, 196, 205, 243, 404, 417, 502, 619, 636, 659*
sabbervelletje slabbetje, front *502*
saccum → *sackem, sakkem* mes; melk [†] *176, 177, 243, 369, 592*
saccumher (uitroep bij) beroving *243, 357*
sacheetje gebak van bladerdeeg *625*
sackem → *saccum, sakkem* mes *169, 243, 357*
sadé negentig *619*
saf melk *289, 292, 294, 429*
saffiaantje, safiaantje sigaar *502, 659*
safianenkoker sigarenkoker *502*
sahaggeles opzettelijk *619*
sakke → *sakken*^{3} trouwen *372*
sakkem, sakken^{1} → *saccum, sackem* mes *176, 243, 369, 417, 595*
sakken^{2} kerk *289*
sakken^{3} **(gesakt)** → *sakke* trouwen *277, 372, 392, 595*
sakkum: met het - een ritje over den beck docken een messteek toebrengen *369*
salans vuur; heet, hitsig *50, 75, 80, 502, 636*
saldsoof (gouden) tientje *196, 246*
salens vuut; heet *636*
sal mi fooles *[?]* neuken *285, 533*
sameler verrader *437*
samelschiks babbelwijf *437*

samenetje sigaret *502, 631, 659*
sammech zestig *205, 243, 502*
sammeln *[HF†] 552*
sammech zestig *89, 577*
sanc → *sancke* kerk *546*
sanchen *[†] 350*
sancke → *sanc* kerk *46, 307 [cliché 5]*
sancken → *chanken, sjanken*[1] trouwen *307 [cliché 5], 350, 392*
sanger → *sjanger* tabakspijp *417, 619*
sang'zə bidden *445*
sanG'zə, sanke trouwen *417, 453*
sankerik neus *429*
sanks[1] [kaartspel] klaver *450*
sanks[2]**, sankse** kerk *36, 273, 287, 288, 449*
sankse *[T]* kerk *564, 567*
sanksen *[T]* naar de kerk gaan *107, 565, 569*
sankset *[T]* getrouwd *565*
Sanktes[1] *[HF]* kerk *107, 549*
Sanktes[2] *[HF]* wijn *549*
Sanktesefiemsel *[HF]* kerktoren *549*
Sanktesenbüs *[HF]* wijnfles *549*
Sanktesenhärk *[HF]* wijnhuis *549*
Sankteserut *[HF]* wijnglas *549*
Sankteseström *[HF]* kerkweg *549*
Sanktesetroll *[HF]* kerkweg *549*
Sanktesewöhles *[HF]*, **Santeswöles** *[HF]* koster *105, 549*
sappelen talmen; zwoegen *502, 625, 636*
sappere werken; scherp handelen *88, 502, 576, 583*
sappolesen: daar zullen wij - daar verdelen we de buit *596*
sardineeren, sardineren een brandkast openscheuren *619, 659*
sares → *saris* [van paard] haar *16, 88, 90, 576, 578*
saret[1] kar op vier wielen *472*
saret[2] station *521, 540*
sarfes frank *583*
saribel kerel *502, 659*
saris → *sares* [van paard] haar *583*
saroespeelster dievegge, heelster *75, 502, 659*
saroespeler heler *399*
sas suiker *399, 401-403, 417*
saskene drinken *188, 245, 399*
saskenen lopen *502, 636*
saskerlap dronkaard *619*
sasselen drinken *182, 188, 245, 373*
sassem suiker *502*
sasseme dronken; drinken *196, 198, 245, 417*
sasser ijzer *277, 292, 294*
sasseres, sassers makelaarsloon *88, 97, 576, 578, 583*
sassie sigaret *502*
sas-sis cocaïne *619*
saster ijzer *372, 595*
saucher, sauger[1] koopman; [m.g.] (gewiekste) kerel *211, 243, 246, 521, 619, 659*
sauger[2] → *souger* tabakspijp *401, 619*
sauke *[†] 46*

säumen *[T]* → *soimen* kopen *107, 569*
säumer *[T]* koopman *106, 567*
sauzen regenen *502*
saviaantje peuren een sigaret roken *515*
savver → *sawor* nek, hals *583*
sawie hebben ergens verstand van hebben *619*
sawor → *savver* hals *205, 243, 502*
sax mes *306 [cliché 1]*
scabinus jenever *357*
schaailoos lopen niets te doen hebben; blut zijn *619*
schaar zekere handgreep bij het zakkenrollen *619*
schabber breekijzer *176, 243, 249, 366, 592*
schachelen → *chachelen* verruilen *158, 435*
schacheren handelen *205, 243, 245, 502*
schacht kool, zuurkool *284, 292, 294, 526*
schadt mir lau → *sjad mie louw, sjak me louw, sjat me lou* het kan me niet schelen *204, 237*
schaduw: in de - zitten gevangenzitten *619*
schael ladder *352*
schaetzen voeten, benen *545*
schaf/schàf je zie ervan af; hou je stil, verroer je niet; ga weg *502, 659*
schafthuis kosthuis *502*
schaken (geschaakt) arresteren, betrappen *71, 75, 482, 502, 644*
schakker op in *[?]*, **schakker open** *[?]* openbreken *370, 594*
schansen eten *387*
schapperik hoed *368, 592*
schapreltje, schaproelje kast *368, 592*
scharber *[†] 603*
scharfen kopen *417*
scharn mest *619, 659*
scharre hoer *75, 80, 502*
scharvanteren al slenterend rondloeren *417*
schaute → *sjaute, sjoute* gek *97, 576*
schauter schooier *223, 576*
schaveel zak *540*
schaveelen stelen; verbergen *429, 468*
schaviële etensbord *387*
schavielik zware last *432*
schavies schurft *631*
scheefhalzen de nek omdraaien *619*
scheef slaan stelen *468*
scheemering avond *362*
scheer cent, duit *417*
scheerbek paard waarvan bovenkaak breder is dan onderkaak *88, 89, 91, 576, 579*
scheffen *(zie scheften voor deelwoord: gescheft)* → *scheften, sjeffen* zijn, vertoeven, zitten, gevangenzitten; hebben, bezitten; geven; trekken, zwerven; [m.g.] eruit komen; [m.g.] staan *67, 196, 205, 208, 215-217, 219, 245, 417, 502, 517, 531, 533, 535, 540, 579, 636*
scheffenen zijn, vertoeven, gevangenzitten; lopen *576*

scheffer iem. die veel in de gevangenis heeft gezeten *636*
scheftbeijes het rasphuis *596*
scheften (gescheft) → *scheffen, sjeffen* zijn, vertoeven, zitten, gevangenzitten; bezitten; staan; zetten *71, 196, 219, 230, 245, 431, 458, 462, 515, 540, 609, 634*
scheften in de baayes gevangenzitten *196, 417*
schefter iem. die veel in de gevangenis heeft gezeten *636*
scheft u riemert wegwezen! *416*
scheg → *sjeg* neus *205, 244, 502, 659*
schel steekwapen; rammelaar *278, 292, 294, 369, 417, 592*
schemp naam *196, 244, 417*
Schenk *[HF†] 105*
schenteling (mv.: schentelings) → *sjenteling, sjienteling* commies, marechaussee *79, 458*
scheppen bij het vechten de tegenstander omvergooien *502, 513*
scheppes gaan weggaan *459*
scherit → *sjerit, sjerüt, sjrit* woonwagen *68*
scherp staan besloten zijn tot het uiterste *502*
schers benen *387*
schervenspeler heler *619*
scheur cent *216, 533*
scheur: hij heeft een - in zijn hemd hij is niet te vertrouwen *629*
scheuren bonnen afsnijden van de rantsoenkaart *631*
scheute! onraad! *468*
scheuvel schelm *429*
scheuvelink hoed *526*
scheveel[1] bord *526*
scheveel[2] vrouw; oud kreng *222, 543*
Schevoëes Pinksteren *619*
scheweel gezicht *222, 540*
schibus [bijw.] weg *196, 244, 417*
schibus gaan ervandoor gaan *186, 244, 396, 417, 601*
schibus gaan met de massematten er met de buit vandoor gaan *417*
schicksgen vrouw *357*
schidach-maken koppelen van bruidspaar *625*
schiddis, schiddisch huwelijk *619*
schiebaart, schiebart → *sjiebaart* masker, mombakkes; (geschonden) gezicht *502, 659*
schiebin bed *278, 292, 293, 366, 595*
schiebishalger paard dat gauw op hol slaat *88, 89, 91, 576, 596*
schielijk handelen inbreken zonder gerucht *596*
schieten zien, begrijpen; betrappen *71, 482, 502, 634, 659*
schieterik revolver *468*
schiffen komen *67, 429*
schifte, schiften[1] gevangenzitten *596, 659*
schiften[2] schooien; geven *468*
schiften[3] weggaan *468*
schifter bedelaar *468*
schiks → *schikse, sjikse, skiks* meisje, vrouw *176, 177, 246, 437, 592*
schiks die daar ligtert meid die daar dient *369, 592*
schikse, schiksgen → *schiks, sjikse, skiks* meisje, vrouw *169, 211, 246, 472, 521*
schilletjes bovenkleren *619, 659*
schim naam; gezicht; bewijs *75, 154, 162, 169, 205, 214-216, 244, 458, 503, 528, 531, 533, 636*
schimmen trekken fotograferen *503*
schimmetje kleinigheid *503*

schimmetje trekken fotograferen *659*
schip: in het - gaan bedrogen worden *631*
schippus gaan weggaan *459*
schlaiker *[T]* Jood *564, 567*
schlamiel → *sjlamiel* slecht paard *88, 89*
schleiers zachte geel-groene pruimen *626*
schlemazzel ongeluk *631*
schlemiel lummel, ongeluksvogel *205, 223, 244, 503, 578*
schlemielig [van paard] lelijk *88*
schlepperen soort vaganten *324*
schliegelen verraden *182, 244, 373*
schlösen *[T]* gaan *569*
schlur *[T]* → *slur* goedkoop *568*
schmandbold *[T]* Jood *567*
schmeichelen, schmeigelen vleien *619, 626*
Schmelenhärkeknucker *[HF†] 105*
schmerse *[T]* broek *568*
schmiks → *sjmiks, smickse, smiks, smix* boter *472, 526*
Schmiks *[HF]* boter *105*
schmurse *[T]* boter *567*
schmursenhutsche *[T]* Hollandse melkveehouder *566*
schmursenroedler *[T]* boterkoopman *104, 567*
schnajim → *sjnajim, snajem* goed gebit *88, 579*
schnobel mond *619*
schnorrer soort bedelaar *626*
schoale → *sjaal* [van paard] overhoef *88, 89, 576, 579*
schobbelevink verschoppeling *619, 659*
schobbetje maken, een spijbelen, een slippertje maken *398, 619, 659*
Schock *[HF†] 105*
Schockelskrabbel *[HF†] 105*
schocken eten en drinken *307 [cliché 3]*
schockeruetser *[†] 350*
schockervetser, schocker vetser *46, 307 [cliché 3], 350* herbergier
schockganger soort vagant; dief op markt *174, 371*
schock vetfer *[†] 46*
schoefen opletten *429*
schoefte gulzigaard *468*
schoeft u hou je fatsoen! *468*
schoeien → *schoeyen* vluchten *388*
schoenen: in de - gooien de schuld geven *503*
schoenkelen lachen *60, 388*

schoep gevangenis *437*
schoepen → *schoeppen, sjoepen, skoeppen* gevangennemen; afpikken, stelen *61, 64, 67, 69, 79, 429, 468, 517, 521*
schoeper dief *79, 429, 468, 521*
schoeppen → *schoepen, sjoepen, skoeppen* stelen *435, 459, 472, 526, 533, 540*
schoepwerk wat te stelen is *540*
schoeren stelen *274, 287, 292, 293, 458*
schoeri, schoerie → *sjoeri* mes *275, 278, 292, 293, 369, 595*
schoester schoenmaker *535*
schoeyen → *schoeien* vluchten, weglopen *388*
schofel slecht, lelijk *216, 217, 244, 246, 533, 535, 576*
schofel bik slecht eten *534*
schofele baayes bedelaarsgesticht *196, 246, 417*
schofele schore slechte waar *533*
schofel halgen [van paard] slecht lopen *572*
schofel najem [van paard] slechte ogen *580*
schoffen bedelen *429, 459, 468*
schiftebie ik ga weg *468*
schoffer bedelaar *429, 459*
schoffert schout *176, 178, 244, 371, 595*
schof-ie, schofje, schof-je, schof je → *schoftie, schoft ou* still, pas op, hou op, doe het niet *69, 75, 398, 472, 503, 513, 515, 521, 526, 528, 531, 659*
schoft heer *362*
schoften merken; zwijgen *388, 435*
schofterik bedelaar *429*
schoftie, schoftich, schof tich → *schof-ie, schoft ou* kijk uit *222, 436, 458, 543*
schoftin juffrouw *362*
schoft ou → *schof-ie, schoftie* kijk! *388*
schoget slot *196, 244, 417*
schok → *cok, sjok* markt, kermis, stad, [m.g.] dorp, [m.g.] winkel *160, 188, 192, 211, 228, 244, 399, 429, 435,521*
schok: op de/den - op goed geluk, op avontuur *75, 503, 636, 659*
schok: op de - gaan uit bedelen gaan, op avontuur gaan *205, 244, 503*
schok: op (de) - tippelen stelen, op inbraak of kermisdiefstal uit zijn *79, 503*
schoker beitel *196, 244, 417*
schokere breekijzer *182, 244, 247, 373*
schokeren breken *196, 244, 417*
schokkel drank *540, 619*
schokkelmajemen (veel) drinken *219, 247, 540*
schokkels aardappels *437*
schokkem geef hem een pak slaag *432*
schokken → *sjokken* betalen, geven; geld verdienen; kosten *196, 206, 211, 244, 417, 432, 468, 503, 515, 521, 659*
schokkie kermis *217, 244, 535*
schol halvestuiver *503*
schöleken [van paard] overhoef *576*
scholem → *schollem* schavot *188*
scholen → *school* vroegmis, kerk, [znw.] kerken *190, 244, 403*
schollem, schollum, scholm → *scholem* kaak, schavot *186, 196, 244, 395, 398, 417, 601*
Schömmel *[HF†] 105*
schommeling huisraad *362*
schonem jaar *576*
schonen handelen *[†] 417*
schonkelen wiegen *60, 388*
schonksen verven *526*

school → *scholen* kerk, vroegmis *190, 197, 244, 403, 404, 417*
schoolkameraad gevangenismakker *432*
schoolmeester slechte aardappel als visaas *619, 659*
schoone knoojer spiegel *362*
schoor [znw.] eten *619, 659*
schooren → *schore, schoren* [als tegenstelling tot geld] goederen *75, 206, 244, 503*
schooren: op de - tippelen op diefstal van onbeheerd goed uit zijn *503*
schoot onderdeel van slot *75, 79, 503, 636*
schore → *schooren, schoren* (te stelen) waar, koopwaar, rommel, [m.g.] werktuigen *208, 212, 215, 216, 222, 244, 513, 515, 517, 526, 533, 540, 543, 576*
schore boel gestolen goed *513*
schorem → *schorum* arm, slecht, leugen(s) *197, 206, 244, 417, 503*
schorem en al rommel *206, 244, 503*
schoreme pey slechte jas *417*
schorem gekloft armelijk gekleed *409, 417*
schorempie, schorempies oplichterij, duistere zaakjes; grapjes *631, 659*
schoremzager leugenaar *619*
schoren → *schooren, schore* goederen, kleren *197, 219, 230, 239, 241, 244, 417, 636*
schoren handelen kledingstukken stelen *417*
schorg kar *437*
schorum → *schorem* leugens; slecht *197, 244, 417*
schot: in het/'t - hebben/houden in de gaten hebben, niet uit het oog verliezen *503, 659*
schotel onderdeel van een slot *75, 79, 503, 636*
schots hoogmoedig *619, 659*
schottenfelter soort vagant, winkeldief *173, 371, 620*
schottenvellen diefstal plegen in manufactuurwinkel *400*
schouten gendarme *437*
schovel → *sjaufel, sjofel* slecht *432*
schrabben cent *472*
schrabber → *schrapper* cent *216, 219, 458, 503, 517, 521, 531, 533, 540, 603*
schrabberik lucifer *58, 472*
schrabbers, schrabbes geld *503, 659*
schragen benen *432, 503, 659*
schragen nemen, de ervandoor gaan *503*
schrandere, schranderen politie *75, 78, 503, 659*
schranderig schraal *503, 659*
schrank lade *417*
schrank: op de - loopen geld uit toonbanklade stelen *417*

schrans honger *60, 388*
schranselen gulzig bijeenscharrelen *435*
schransen[1], schranzen[1] ruilen, aftroggelen; veranderen *429, 468*
schransen[2], schranzen[2] smullen *388, 503*
schranzer iem. die aftroggelt *429*
schrapper → *schrabber* cent *503, 526, 528*
schrappes geld *503*
schravertje hoen *368, 595*
schreeuwen knallen *476*
schreiers benen *38, 388*
schreiers: op de - op de been *388*
schrenckers soort vaganten; moordenaars, gewapende rovers *172, 371*
schrenken inbreken *417*
schrenker inbreker *400*
schrentelings marechaussee, politie *619*
schreyelinck → *screilinc* kind *349*
schreyelinks courage kindermoed *417*
schriebes[1] geld *210, 521*
schriebes[2] honger *472, 503, 636, 659*
schrinzer kwakzalver *429*
schripselen schrijven *526*
schrit wagen op twee wielen *533*
schrobbelink verschoppeling *619*
schroei trek, honger *503, 619, 636*
schroepen stelen *61, 388*
schroeper dief *388*
schroffe hen *60, 388*
schroffekri kippenvel, kippenvlees *388*
schroffer haan *388*
schrok honger *429, 459, 472*
Schrok *[HF]* honger *549*
schroks honger *437*
Schrom, Schröm *[HF]* uur *105, 549*
schrooi trek, honger *503, 636*
schrooien zwoegen *503, 659*
schroor op, de/den de boer op *619, 659*
schrijfspiese, schrijfspieze kantoor *75, 503, 636*
schubbetje dubbeltje *503*
schuf dich → *sjuf dich* still *59*
schuifster hysterische vrouw *75, 80, 503*
schuimerik → *schumerink* zeep *62, 517*
schuine deur bank van lening *417*
schuine deur: achter de - in de bank van lening, beleend *406, 598*
schuine gordijnen bordeel *609, 619*
schuiven lopen *417, 503, 601*
schuiver nemen, een hard weglopen *503*
schumerink → *schuimerik* zeep *62, 526*
schumpels *[T]* vat *567*
schunnerd zwerver, schooier *503*
schuppesteel worst *517*
schurfie eendracht *619*
schursenhutsche *[T]* Hollandse melkveehouder *104*
schutten (geschut) gevangennemen, gevangenzitten *397, 409, 417, 420, 598, 601*
schutter half glas bier *619*
schuuren (geschuurd) geselen *81, 362, 409*

schuurtje cel, gevangenis, politiebureau *75, 80, 503, 659*
schuyer mes *275, 278, 292, 293, 362*
schuyeren snijden *275, 252, 362*
schwanfelderen soort vaganten *327*
schwemmerink → *sjwemmerink* vis *525*
Schwing *[HF†] 105*
schwumse *[T]* vis *567*
schijngoochem onbedoeld dom *631*
schijtertje dikzak *619*
schijtertje: op zijn - zitten op zijn gemak zitten, op de hurken zitten *619*
schijthuis hoer *75, 80, 503*
schijtvink angsthaas, sul; beurs of portefeuille met weinig of geen geld *619*
scoerbant *[†] 47, 349*
scoerbrant bier *47, 307 [clichê 4]*
screilinc → *schreyelinck* kind *307 [cliché 3], 349*
screns stoof *307 [cliché 3]*
scrobek *[?]* mormel, kwast *620*
scroerbrant *[†] 349*
scuppe bijslapen; bijslagen *[†] 47, 307, [cliché 5]*
sé [bnw.] duur *49, 388*
sebber *[T]* broer *103, 567*
sechach loofhut *631*
secreet hoer *50, 75, 80, 503*
seekof → *sekof* goud *197, 246, 417*
seeweren (geseewerd) → *seweren[1], zeeferen[1], zeeveren, zeferen[1]* stelen *71, 75, 79, 482, 503*
sefelbosch plee *307 [cliché 3]*
segauroh goederen, handelsartikelen *631*
segem schouder *206, 244, 503*
seibel → *zeibel* bedrog, zwendel, slechte waar *206, 244, 250, 503, 636*
seibelaar knoeier; meeloper, helper *619*
seichel → *seigel* verstand *222, 543*
seifel verstand *197, 244, 417, 659*
seigel → *seichel* verstand *206, 244, 503, 636*
seiges bokkingmand *615, 659*
sein afgesproken teken *75, 503*
seinen informeren, op de uitkijk staan; stelen *75, 79, 504*
sein/seintje steken/stieken waarschuwen, een wenk geven *515, 659*
seis zes *90*
seis-j□sond zestig *90*
sek droog *49, 388*
sekof → *seekof* goud *631*
sela dronken *619*
selehacheles expres, met opzet *619*
selie olie *275, 284, 526*
semei → *smei* scheldnaam voor Jood *619*
semeien → *semeyen* horen, luisteren *619*
semeij pas op! *601*
semey/semeij amge pas op!; help! *186, 224, 245, 395, 601*
semeyen, semeijen → *semeien* luisteren, horen *197, 245, 517*

sent jas *449*
sen'təfrensər kleermaker *450*
seps stok *458*
serache stinkend *88, 576*
serachel → *seragel* stinkend *583*
serache lapache stinkend vlees *576*
serachelen → *seragelen* stinken *213, 526*
seragel → *serachel* slecht, stinkend *211, 245, 521*
seragel bozer stinkend vlees *211, 521, 517|*
seragelen → *serachelen* stinken *245*
sereibel ongeluk, misère *504*
sereife brand *206, 245, 504, 636*
sereife maken brandstichten *222, 504, 543*
seribel ongeluk, misère *504, 636*
seroeang → *zerouang* [znw.] arm *619, 660*
serooren, seroren neuken *522, 619*
serroof dokter *213, 243, 245, 526*
serroorkit herenhuis *215, 247, 531*
serrore heer, hoofd van iets *197, 206, 213, 222, 247, 437, 504, 543, 576, 583, 636*
serrore uit het spiese hoofd van het gezin *197*
serroris heer, hoofd van iets *197, 247, 417*
servore heer *576*
Setterd *[HF]* stoel *549*
seweren[1] (gesewerd) → *seeweren, zeeferen[1], zeeveren, zeferen[1]* stelen *482, 619*
seweren[2] het benauwd krijgen *619*
seys aalmoes *362, 619*
seyse kooper lakenkoopman *362*
shalem vrede *626*
sheiqèç lelijk jongmens *631*
Shemborrogoe God *626*
shewu'oh eed *631*
shobbets lange zwarte jas, kaftan *626*
shogaur erwten op zekere wijze bereide grauwe erwten *246, 631*
shumon voor gebruik geoorloofd vet *631*
siber pisser *429*
sieber penis *462*
sieberik → *sieverik* penis *458, 603*
sie'bəs ja *449*
siegfriet, siegfrit penis *43, 216, 443, 533*
siem doen moorden, vermoorden *197, 245, 417*
sien, siene → *sjien* politieagent, gerechtsdienaar, cipier, commies *75, 78, 190, 197, 206, 214, 245, 401, 404, 412, 417, 418, 504, 528*
sienemers agenten *197, 246, 418*
sienes → *sjienes* ja *468*
siep zeventig *211, 245, 443, 448, 522*
siep + dolf + 2 × joed tachtig *522*
siep'pənoeək herbergier *448*
sierlijk stil *418*
sies[1] cent *446*
sies[2] jas *449*
sieverik → *sieberik* penis *468*
sikkebajes, sikkebajis herberg *213, 526*
sikkekit herberg *213, 526*
sikkelbajis herberg *246*
sikkelkit herberg *246*

sikker → *sjikker* dronken; duizelig *60, 65, 162, 169, 206, 246, 443, 458, 459, 504, 660*
sikkere goozers dronken kerels *483*
sikkere tip dronken man *507*
sim aandeel in de buit *362, 432*
simcha vreugde, feestelijkheid *626*
simes *[T]* ja *103, 307, 569*
simonim slokdarm en luchtpijp van slachtdier *631*
simpen (gesimpt) schreien *482, 504*
sim slieri kaari ontfutselen *81*
sine het is waar; ja *48, 54, 429*
sink stieken waarschuwen *418*
sintel boor *418*
sinterklaas spelen kwistig rondjes geven *631*
siovenen bieden *91, 583*
sipperen proeven; met kleine teugjes drinken *619*
Sips *[HF]* melk *106, 549*
Sipskrögel *[HF]* melkkan *549*
Sipskwös *[HF]* borst van een vrouw *549*
sirool kerel *206, 226, 245, 504, 660*
sisjem zestig *584*
sisser vuur *418*
sitterig →*zitterik* stoel *371, 592*
siwus ja *54*
sjaak[1] kalm *504, 631, 636*
sjaak[2] weesjongen diaken *362*
sjaalc: houd je - doe of je nergens van weet *75*
sjaakies → *sjakies* kalm *504, 660*
sjaakies: zich - houden zich van den domme houden *75, 502*
sjaal → *schoale* [van paard] overhoef *91, 576*
sjaans, sjaanse kansje *51, 504, 660* **sjaansen** op avontuur gaan *619*
sjabberaar inbreker *619*
sjabbes sabbat *96, 626*
sjabbeslamp [telw.] zeven *619*
sjabelen slecht spreken *468*
sjabes, sjabus zaterdag *190, 245, 404*
sjachelaar → *sjacheler* koopman *215, 245, 540*
sjachelen handelen; zeker dobbelspel *158, 160, 169, 206, 228, 243, 245, 435, 443, 504*
sjacheler → *sjachelaar* koopman *162, 169, 245, 458*
sjacheling verkoop *388*
sjachelkajum handelsjood *443*
sjad mie louw → *schadt mir lau, sjak me louw, sjat me lou* het kan mij niet schelen *50, 504*
sjaf pap, soep *388*
sjaffer hout *388*
sjaiem jenever, sterkedrank *197, 233, 245, 418*
sjakies → *sjaakies* kalm *660, 636*
sjakkel borrel *540*
sjak/sjakt me louw → *schadt mir lau, sjad mie louw, sjat me lou* het kan mij niet schelen *204, 237, 493, 504*
sjalepot ellendeling, mispunt *619*
sjalet taart *619*
sjalf kerel *88, 219, 223, 245, 540, 576, 578*

sjalksnar spotvogel *626*
sjalom vrede *619*
sjammes bediende *619*
sjang → *sjank* kerk *281, 522*
sjanger → *sanger* tabakspijp, roken *418*
sjank →*sjang* kerk *58, 61, 214, 270-272, 274, 275, 277, 284, 285, 289, 292, 293, 362, 388, 443, 472, 528, 603*
sjanken[1] (gesjank, gesjankt) → *chanken, sancken* trouwen; [m.g.] kerk *60, 61, 65, 214, 280, 284-286, 288, 289, 292, 293, 359, 388, 418, 431, 443, 456, 468, 470, 482, 504, 517, 519, 522, 524, 526, 531, 533, 603, 660*
sjanken[2] drinken *[?] 245, 528*
sjankeren trouwen *468*
sjanksken kapelletje *388*
sjappie-hendele-mendele hutspot *504*
sjappietouwer leegloper *619*
sjarfen helen, opkopen *418*
sjarfenspieler heler *400, 418, 619*
sjarfer heler *418*
sjaskebreur drinkebroer *223*
sjaskelbajes herberg *206, 245, 504*
sjaskelen drinken *206, 245, 504, 636, 660*
sjasken, sjaskenen drinken *43, 65, 69, 213, 219, 223, 245, 526, 540*
sjaskentje borrel *583*
sjaskepeter drinkebroer *223*
sjassen jagen *49, 388*
sjasteren eten *540*
sjat me lou → *schadt mir lau, sjad mie louw, sjak me louw* dat kan mij niet schelen *660*
sjat niks hindertniet *626*
sjatzie schatje *626*
sjaufel → *schovel, sjofel* dom; slecht *160, 169, 246, 443*
sjaufel prevelen liegen *443*
sjaute → *schaute, sjoute* gek *583*
sjauter *[HF]* gek *549*
sjauve [bnw.] waard; [znw.] waard [†] *219, 222, 245, 540, 543, 619*
sjauwelen slecht spreken, stotteren *468*
sjed duivel, vijand, politie *75, 78, 206, 245, 504*
sj□dəm [telw.] zeven *90*
sjedjes politieagenten *660*
sjeen schoenen *620*
sjees geld *620, 660*
sjeezen hardlopen, vluchten *504*
sjeffen, sjeffene, sjeften (3de persoon enk.: sjeft; deelwoord: gesjeft) → *scheffen, scheften* gevangenzitten; [m.g.] staan; [m.g.] zetten *186, 197, 230, 245, 395, 396, 418, 583, 598, 620, 634*
sjeg → *scheg* neus *503*
sjeicheltje → *sjeichetje* kind, jongen, mannetje *219, 620*
sjeichers man; losse knecht *88, 222, 543, 576, 578*
sjeichet man, kerel *219, 540, 245*
sjeichetje → *sjeicheltje* kind *245, 540*
sjeighes jongen, zoon *583*
sjein lekker, mooi *50, 504*
sjein in de kloffies/kloften goed gekleed *504, 660*
sjeks man *206, 245, 504*
sjeks voor de bonjé → *sjikls voor de bonjé* hoer *631*
sjemo benegijgem luister naar beide partijen *626*
sjenteling → *schenteling, sjienteling* commies *619*

sjerfen helen, opkopen *75, 206, 245, 504, 636*
sjerfer heler *75, 504*
sjerit → *sjerit, sjeriit, sjrit* woonwagen *443*
sjeroogemen stinken *219, 245, 540*
sjerpen helen, opkopen *75, 206, 245, 504, 636*
sjerüt → *scherit, sjerit, sjrit* woonwagen *443*
sjerven zeventig *584*
sjeten *[HF]* geven *552*
sjeukelink gendarme *437*
sjeuvel hoed *388*
sjeuvelflikker hoedenmaker *388*
sjeweine → *sjewijn* [bijw.] weg *149*
sjeweine-jatter dief, fietsendief *149*
sjewijn → *sjeweine* fiets; [bijw.] weg *149, 201, 230, 235, 245, 481, 620*
sjidəm-j□sond zeventig *90*
sjiebaak masker, geschonden gezicht *631*
sjiebaart → *schiebaart* masker *75, 504*
sjiebes zeventig *89, 211, 577, 620*
sjief schip *50, 504*
sjiel kar; trein *449, 453*
sjiel'lə gaan, lopen *447, 450*
sjien → *sien* politieagent *75, 78, 188, 206, 245, 399, 504*
sjienes → *sienes* ja; eh... *468*
sjienteling → *schenteling, sjenteling* commies *443*
sjiever soldaat *388*
sjikker → *sikker* dronken; [m.g.] duizelig *64, 65, 96, 206, 215, 219, 222, 223, 246, 504, 531, 540, 543, 576, 583, 626, 660*
sjikkeren (veel) drinken *188, 219, 246, 540*
sjikkernikkel dronkenlap *284, 576, 583*
sjikker ponem dronken kop *579*
sjikker smoezen zich dronken houden *540*
sjikse → *schiks, schikse, skiks* meisje, niet-Joods meisje, dienstmeisje, [m.g.] vrouw, [m.g.] dochter *43, 96, 154, 169, 206, 213, 219, 246, 504, 526, 538, 540, 583, 660*
sjiks voor de bonjé → *sjeks voor de bonjé* hoer *208, 246, 517, 620*
sjim naam *504*
sjinken loeren *468*
Sjirp *[HF]* muis *549*
Sjirphöl *[HF]* muizenval *549*
Sjirpklem *[HF]* muizenval *549*
sjiwwestoeltje lage kruk waarop tijdens de zeven treurdagen wordt gezeten *626*
sjkorum → *skorem* leugen *576*
sjkowe goedkeuring; ochtenddienst *626*
sjlamiel, sjlemiel → *schlamiel* slecht; slecht paard; pechvogel *148, 576, 583, 626*

sjiemielig [van paard] lelijk *576*
sjlemp pap *451*
sjlofen slapen *626*
sjmeek broek *446*
Sjmelen *[HF]* baardharen *549*
Sjmelen an de Sjmerf *[HF]* baard *549*
Sjmelenhärk *[HF]* kam *549*
Sjmelenkoter *[HF]* scheermes *549*
Sjmerf *[HF]* mond *549*
sjmerfen *[HF]* smaken; kussen *552*
sjmerfig *[HF]* mondig *550*
sjmer'rəs sigaar *452*
Sjmies *[HF]* hemd *549*
Sjmiesmoppen *[HF]* hemdsknopen *549*
sjmiks → *schmiks, smickse, smiks, smix* boter *443*
Sjmiks *[HF]* boter *549*
sjmirten [ww.] kussen *443*
sjmöəl tabakspijp *452*
sjmolem tachtig *584*
sjmoot boter *446*
sjnajim → *schnajim, snajem* goed gebit *576*
sjnep *[HF]* dronken *550*
sjnie'əps klinksjkə borrel *447*
sjnoe'vət gierigaard; nare kerel; neus *447, 451*
sjnokkeltje schatje *626*
sjo → *sjoo* uur *620*
Sjoat *[HF]* stal *549*
sjocheler koopman *583*
sjochen buurman *620*
sjockelen *[HF]* → *sjokkelen* rijden *552*
Sjockfesel *[HF]* vrachtbrief *549*
sjoeche → *sjoegc*[2] begrip; verdenking, vermoeden *206, 246, 504, 636*
sjoechem antwoord *206, 504, 637*
sjoef[1] gulden *540*
sjoef[2] schaamte *452*
sjoefe eed *206, 246, 504*
sjoefel armzalig *631*
sjoef'fə stil zijn *453*
sjoef'fət gierigaard *447*
sjoef'tə werken *454*
sjoeft tig still *437*
sjoeg, sjoege[1] niet wijs, [bnw.] gek *206, 239, 246, 504*
sjoege[2] → *sjoeche* aandacht, begrip, verstand *515, 660*
sjoege in hebben erg in hebben *219, 540*
sjoegen slimmeriken *211, 522*
sjoege stieken inprenten *418*
sjoek → *sjuk* mark, markt *583*
sjoeke kosten *583*
sjoeker hond *66, 272, 250, 252, 435, 437*
sjoek-sjoek Turkse of Algerijnse straatkoopman in kleden of snuisterijen *620*
sjoel, sjoele kerk, school, synagoge *206, 213, 219, 244, 504, 526, 540, 583, 626, 637*
sjoem [bnw.; vooral van slachtvee] vet *88, 216, 246, 533, 576, 584*
sjoeme poren vette koeien *579*
sjoepen, sjoeppen → *schoepen, schoeppen, skoeppen* stelen *443, 458, 535*
sjoerders ogen *60, 388*

sjoeren → *soeren* kijken, zien; vensters *388, 429, 435, 458, 472*
sjoeri → *schoeri* mes *268*
sjoes schoenmaker *504*
sjoevə: ziech - zich schamen *452*
sjofel → *schovel, sjaufel* arm, armzalig, lelijk, slecht *97, 188, 197, 206, 246, 401, 405, 418, 504, 577, 584*
sjofelaar armoedzaaier *206, 246, 504*
sjofel/sjofele baayes/baaijes/baies/bajis gevangenis, slechte gevangenis, slecht tuchthuis, slecht huis *82, 170, 186, 188, 225, 246, 395, 399, 406, 418*
sjofele dalfenaars/dalvenaars arme drommels *188, 398*
sjofele massematten schamele buit *414, 418*
sjofele snaai bek met slechte tanden *577*
sjofel geklofd/gekloft slecht gekleed *190, 246, 402*
sjofel sos lelijk paard *584*
sjofel werk werk waaraan weinig te verdienen is *504*
sjok → *cok, schok* markt, winkel; bordeel *88, 169, 214, 244, 443, 528*
sjokkel eend *443*
Sjokkel *[HF]* gans, eend *549*
sjokkelen → *sjockelen* rijden *443*
sjokkelmajem koffie *214, 247, 269, 528*
Sjokkelsström *[HF]* landweggetje *549*
sjokken → *schokken* kosten *88*
sjole → *sjoolen* [van prijs] vragen *89, 584, 579*
sjolf man *584*
sjolleken potje *388*
sjone → *sjoon* jaar *190, 197, 246, 418, 584*
sjonef → *zonef* penis *219, 246, 540*
sjone rosse nieuwjaar *418*
sjones penis *540*
sjonof → *zonof* penis; [m.g.] staart *211, 217, 246, 250, 522, 535*
sjoo → *sjo* uur *197, 246, 418*
sjoof[1] → *soof, zoof* gulden *154, 160, 162, 169, 206, 208, 211, 215, 246, 443, 458, 472, 504, 517, 522, 531, 603, 660*
sjoof[2] schaap *504*
sjooges erwten *206, 246, 504*
sjoolen → *sjole* [van prijs] vragen *577, 580*
sjoome vet *206, 246, 504, 631*
sjoon → *sjone* jaar *197, 246, 418*
sjor os; stier *88, 577, 584*
sjorem leugen, leugenaar *584*
sjören *[HF]* dragen, brengen *552*
sjorof jenever *219, 233, 246, 540* **sjorre** koopwaar; paarden *584*
sjossem → *sossem* paard *208, 517*
sjoucher → *soucher* koopman *206, 243, 246, 504*
sjouf gulden *219, 246, 540*
sjoumes cipier; in gevangenis *620*
sjoute → *schaute, sjaute* niet wijs, dwaas *620*

sjouter politieagent *75, 78, 206, 246, 504*
sjouve [bnw.] waard *584*
sjouver balk, takkenbos *388*
sjpandərək bril *446*
sjpan'nə, sjpannen kijken, zien *63, 67, 443, 450, 454*
sjpäo'rət fiets *447*
sjpits[1] gendarme *447*
sjpits[2] paraplu *451*
sjpo'rə, sjp□'rə gaan, lopen; been *445, 447, 450*
sjpran'kət → *spranckaert, sprankaart* zout *455*
sjrit → *scherit, sjerit, sjeriit* woonwagen *443*
sjröien *[HF]* braden *553, 552*
Sjrupp *[HF]* kip *549*
Sjruppenböten *[HF]* kippeneieren *549*
Sjtatterwöles *[HF]* gendarme *550*
sjtau'wə vrijen *454*
sjtieke hou je mond *584*
sjtie'pə geven *447*
Sjtimpele *[HF]* been, benen; voet, voeten *105, 550*
sjtin'kət petroleum *451*
sjtovə koken *450*
sjtub'bəl soldaat *453*
sjtub'bət meel *451*
sjtu'əms stok *453*
sjtup [kaartspel] aas *445*
sjtupp *[HF]* stom, treurig *550*
sjtuup haas *448*
sj'tu'vət meel *451*
sjuf dich → *schuf dich* still *443*
sjuk → *sjoek* markt; mark, geldstuk *35, 577-580*
Sjuk *[HF]* winkel; mark *550*
sjukken (deelwoord: esjukt, gesjukt) kosten *577, 579*
Sjukthürken *[HF]* winkelmeisje *550*
sju'mət zeep *454*
Sjütenblag *[HF]* voerman *550*
Sjütt *[HF]* kar *550*
sjwat'tə koffie *450*
Sjwelf *[HF]* kiel *550*
sjwemmerink → *schwemmerink* vis *526*
sjwimmel lucifer *443*
sjwing sabel *443*
Sjwömzel *[HF]* vis *550*
Sjwömzele *[HF]* Hollandse varkens *550*
sjij□sti dertig *90*
sjijntje [znw.] mooi wezen *626*
skesef zilver *620*
skiks → *schiks, schikse, sjikse* meisje *215, 246, 531*
skoeppen → *schoepen, schoeppen, sjoepen* stelen *531*
skorem → *sjkorum* leugen *515*
skorumen liegen *219, 540*
skoug dank je *620*
skrout politieagent *620*
skup tien *620*
slaagen haver *363*
slaan (geslagen) stelen *71, 75, 79, 432, 482, 504, 637*
slaap: in - wiegen dronken voeren *512, 620*

slaatie klein linnengoed *362*
slagen winst, buit *75, 504*
slagen: mooie - maken goede winst halen *504*
slagen inten pijnigen *292*
slag slaan gebruik maken van de gelegenheid *504*
slak horloge *75, 504*
slaken vrijkomen *620*
slamassel, slamazzel ongeluk *96, 206, 219, 246, 504, 540, 631, 637, 660*
slampamper drinkebroer *504*
slang, slange horlogeketting, halsketting *75, 362, 399, 418, 504, 522, 637, 660*
slaijen inten pijnigen *278, 294, 370*
sleepers pantoffels *362*
slemassel ongeluk *504*
slemp koffie *504*
slenterkat straathoer *620*
sleur[1] nauwe gang *504*
sleur[2] [in gevangenis] water en melk *75, 504*
sleynen vreten *545*
sliecikaarie fiks met loopjes *[†] 362*
sliegelden praten, bekennen *184*
sliegenaar verrader *197, 244, 418*
sliegenen (gesliegend) bekennen, vertellen, verpraten; verwerpen *186, 197, 244, 394, 397, 400, 405, 418, 601*
sliegeraar verrader, verklikker; handlanger *513, 660*
slieren halen *356, 363*
slierikaarie fiks met loopjes ontfutselen *362*
slikken (geslikt) stelen *71, 79, 482, 620, 645*
slikkers eieren *362*
slingen rondkruipen *620, 660*
slinger armeluiseten; zak *620, 660*
slingeren zwendelen met distributiebonnen *631*
slingerolie sterkedrank *620*
slingerslag das *362*
slippen [ww.] schelen; toezenden *388, 389*
slobber koffie; slons *504*
sloeber smeerpoets *505*
sloepers, sloepertjes pantoffels *505, 660*
sloert koffie *620, 660*
slof, slofje halvestuiver; krentenbroodje *505*
slome duikelaar → *sloome duikelaar* sufferd *607*
sloom langzaam *505*
sloome sufferd *505*
sloome duikelaar → *slome duikelaar* sufferd *505*
sloome Hannes sufferd *505*
sloopen stelen, lood stelen *75, 79, 505*
slooper looddief *75, 79, 505*
slössen *[T]* gaan *569*
sluerre ellendige *389*
sluik haren *620*
sluik: op zijn - geven op zijn kop slaan *620*
sluiken verklikken *620*
sluiker verklikker *418, 601*
sluimeric, slumerix → *sluymerix* beddenlakens *47, 307 [cliché 5], 418*
slur *[T]* → *schlur* goedkoop *568*

slurf slop, nauwe gang *505, 620*
sluymerix → *sluimeric* beddenlakens *47*
sluyterik kist, kast; venster *81, 362*
smago margarine *285, 533*
smak hem munt → *muntsmakken*
smakken[1] gooien *505*
smakken[2] roken *468*
smakkerik tabakspijp, sigaar *459, 468*
smakkerikske sigaret *468*
smakkies mozeren ongestoord praten, veilig overleggen *615*
smak of lak smaak of kraak *626*
smalachtig slecht *584*
smalachtige pei slechte bek *584*
smalkage *[†] 47*
smalkagel overspelige *47, 307 [cliché 3]*
smarries koffie *437*
smeer[1] klap, slaag *505, 660*
smeer[2] wacht, uitkijk *75, 176, 178, 247, 372, 373, 591, 592*
smeer: gij zijt - jij moet op de uitkijk staan *596*
smeer: op - staan op de uitkijk staan; stelen *79, 184*
smeer: op - zetten op de uitkijk laten staan *183*
smeerbeye huisje van schildwacht *596*
smeerkanes vuilik *505*
smei → *semei* scheldnaam voor Jood *619*
smeichelen lachen; (heimelijk) praten; voor de gek houden *66, 222, 517, 522, 526, 531, 540, 543*
smeichel lau zeg niets *540*
smeichler vleier, mooiprater *505*
smels → *smelts* tin *362, 620*
smeltflikker tingieter *620*
smelts → *smels* tin *620*
smeltse hals tinnen kan *362*
smeren hard weglopen *505*
smeris politieagent, veldwachter, gerechtsdienaar *54, 75, 78, 160, 169, 178, 206, 211, 219, 232, 247, 399, 443, 504, 515, 522, 540, 626*
smeris: op - staan op uitkijk staan *206, 247, 505*
smeris jaspenen op uitkijk staan *197, 247, 418*
smeris staan op *uitkijk* staan *247, 398, 400*
smerl, smerle tabak *61, 389, 460*
smerren tabak *357*
smerri, smerrie tabak, pijp, sigaar *59, 61, 372, 399, 401, 403, 418, 432, 444, 458, 472, 505, 522, 526, 540, 592*
smerrietje sigaar *505, 517*
smerrig tabak *372, 418, 595*
smerrikit tabaksdoos *362*
smessen roken *389*
smets bezit, vermogen *545*
smibbel honger *460*
smickse → *schmiks, sjmiks, smiks, smix* boter *307 [cliché3]*
smiekel → *smikkel* gezicht *468*
smier wacht, uitkijk *247*
smieris wacht, nachtwacht, schildwacht, uitkijk *190, 197, 247, 418*
smieris: balmagoone op - op wacht staan *191, 406*
smieris: op - sjeffen/staan op uitkijk staan bij diefstal *197, 404, 418, 620*
smieris gejaspend op uitkijk staan *193, 411*

smiese: in de - hebben in de zin hebben; doorzien *513*
smiesen ogen *505*
smiesen: in de - houden in de gaten houden *505*
smiesen: in de - lopen in de gaten lopen *505*
smieze staan op uitkijk staan *620*
smigher beul, scherprechter *81, 362*
smikkel → *smiekel* mond, gezicht *620*
smikkel jood *528, 620*
smikkelen smullen *505*
smiks, smikse → *schmiks, sjmiks, smickse, smix* boter *311, 437, 522*
smiksel boter *459*
smiksem boter *399, 505, 660*
smikse smakse margarine *533*
smikse smakse met maro margarine met brood *532*
smiksvinneke bochel *526*
smissery tabaksdoos *362*
smit breekijzer *151, 352*
smit van het gebeent cipier *352*
smix, smixe → *schmiks, sjmiks, smickse, smiks* boter *307 [cliché 5], 357*
Smoees, Smoeës Pinksteren *197, 198, 247, 418, 421*
smoeger vagina *540*
smoel mond, gezicht *389*
smoelement mond *389*
smoesen (2e pers. tegenwoordige tijd: smoesde) → *smoeze, smoezen* praten, vertellen; [m.g.] zwijgen; [m.g.] doen bekennen waar het geld is *182, 184, 197, 373, 389, 418, 435, 464*
smoesie → *smoessie, smoezie* praatje *247, 505*
smoeslau, smoes lau still, hou je mond *43, 211, 216, 247, 522, 533, 577*
smoessie → *smoesie, smoezie* praatje, voorwendsel *197, 247, 418*
smoeze → *smoesen, smoezen* praten *458*
smoezement praatje, praatjes *152, 429*
smoezen (2e pers. tegenwoordige tijd: smoesde; gebiedende wijs: smoes, smoeze) → *smoesen, smoeze* praten, vertellen; [m.g.] zwijgen *96, 152-155, 162, 167-170, 178, 206, 208, 219, 247, 429, 458, 469, 472, 505, 517, 540, 577, 578, 584, 603*
smoezer brejentis/brijentis kletsmajoor *571, 581*
smoezie → *smoesie, smoessie* praatje *206*
smokerik → *smokkerik* sigaar *58, 472*
smokkelen roken *429*
smokkerik → *smokerik* tabak, sigaar *429, 462*
smoks tabak, sigaar *429*
smol bloed *528*
smollen bloeden *528*
smonk boter, vet *437, 528*
smonks [znw.] teer *526*

smorderik, smörderik pijp, sigaar, tabak *444, 462, 533*
smorem tachtig *89, 577, 620*
smörrie → *smurrie* tabak *533*
smous dief; scheldnaam voor Jood *206, 247, 505*
smousen → *smouzen* verhalen *247, 403*
smouterbolletje niemendalletje *620, 660*
smouterik boter *429*
smouzen → *smousen* verhalen *190*
smuiksmuiger, smuiksmuigerd slampamper, dronkenlap *620*
smurgeln *[T]* roken *569*
smurrie → *smörrie* tabak *505*
smijgelen praten *418*
snaai bek met tanden *88, 577*
snaaien stelen *514*
snaar vrouw, getrouwde vrouw, echtgenote, bijzit *404, 418, 505, 637*
snaay portie, aandeel *363*
snabbeltje kieinigheid *620*
snaggel scheldnaam voor Jood *620*
snajem → *schnajim, sjnajim* gebit *584*
snakken zeggen *81, 362*
snappen verstaan *469*
snappertje gelukje *620, 660*
snaps jenever *435*
snateren praten *307 [cliché 3]*
snauven zien *418*
snee vagina *620*
sneederik zakdoek *362*
snee in de/den neus dronken *620, 660*
snee in het oor dronken *620*
snees heler *75, 432, 505, 513, 515, 637, 660*
sneeuw cocaïne *620*
sneezen → *snezen* helen, opkopen; stelen *75, 505*
snekker zakdoek *389*
snellen schieten *526*
snellcrik spoorweg, trein *429*
snemans *[T]* vier *107, 569*
snep, snèp borrel *620, 660*
snepenhuls *[T]* sigaar *568*
sneps *[T]*, snepsch *[T]* klein, weinig *103, 568*
snetelink schaar *437*
snezen → *sneezen* helen, opkopen *637*
snezer heler, opkoper; zwarthandelaar *631*
snicken *[T]*, snickern *[T]* stelen, smokkelen *565, 566, 568*
snie'ələs big *445*
snieəps klein *450*
snieken → *snikken* weven *389*
sniekersbol weversbaas *389*
snieven kijken *418*
snikkel Jood *214*
snikken → *snieken* weven *389*
snipste jongste *103, 545*
snitje lap stof *418*
snits leugen *620*
snitsel snoeischaar *404, 418*
snoedse kapis dominee *103, 545*
snoeien[1] stelen, kijken of er iets te stelen valt *75, 79, 505*

snoeien[2] → *snoen* snijden, steken *469*
snoek (mv.: snoeks) vis *469*
snoen → *snoeien[2]* steken met een mes *469*
snoeptafel tepronkstelling; scheepje *418, 661*
snoet lieverd, schat *505*
snoever paard dat kortademìg is *88-91, 577*
snokkel vrouw *437*
snol hoer *75, 80, 505*
snoof je'm? snap je? *505*
snooikout scheermes *526*
snooisig ellendig *620, 661*
snorder marskramer *526*
snorken slapen *362*
snorker aan fellen ontkleden *362*
snorkert varken *517*
snorrie varken *207, 517*
snotjes geldstukken [?] *364*
snotneus gezouten varkenskop; druiper *620, 661*
snots boter *546*
snouffingh snuifdoos *371, 592*
snouwen (gesnouwd) rondloeren, afloeren *414, 418*
snoven (gesnoofd) kijken *409, 418, 432*
snoven: ik heb 't in - ik begrijp het *432*
snuffelink neus *526*
snuif intje doos *367, 595*
snuif je hem? begrijp je? *637*
snuiter tegenstander in de handel *631*
snuiterik → *snuterick, snuyteric* neus *429, 437*
snuiven merken *505, 637*
snuiver paard dat kortademig is *577*
snukken geven *389*
snul dronken *60, 389*
snurkers lui die op kansje loeren *505*
snuterick → *snuiterik, snuyteric* neus *307 [cliché 4]*
snutsch *[T]* protestants *103, 565, 568*
snüwert *[T]* neus *567*
snuyteric, snuyterik → *snuiterik, snuterick* neus *350, 362*
snuyttric *[†] 350*
snij zakdoek; zak *418, 505, 660*
snijderik mes *469*
snijvel huichelaar *432*
soacher koopman *88, 213, 246, 526, 577, 579*
sod geheim *222, 543*
sod: in 't - in het geheim *543*
Sodem Winschoten *540*
sodje geheime afspraak *620, 661*
soele kerk, gereformeerde kerk *197, 211, 244, 418, 432, 522*
soele massemat diefstal terwijl de mensen naar de kerk zijn *197, 244, 418*
soemkoef politie *75, 78, 505, 661*
soens[1] edelman *307 [cliché 3]*
soens[2] kat *546*
soensinne edelvrouw *307 [cliché 3]*
soentje messteek, por *505, 661*

soentsen gaen soort vaganten *332*
soeren → *sjoeren* zien *429*
soeteneur bijspringer *50, 75, 80, 505*
soeterik → *zoeterik, zuuterik* suiker *432*
soeye goud *178, 246*
soeye vos goud *176, 367, 595*
sof[1] geld *620*
sof[2] tegenslag, slechte afloop *626, 661*
sofa tegenslag, slechte afloop *620*
soffer *[†] 418*
soger → *sogger* beitel *244, 418*
sogere majem/majim getrokken koffie *197, 247, 418*
sogger → *soger* beitel *197*
sohof goud *206, 247, 505, 631*
soimen *[T]* → *säumen* kopen *107, 565, 569*
soimer *[T]* koopman *106, 567*
soimkasse *[T]*, soimkassen *[T]* winkel, winkelier *567*
sojem → *zojem* zeven *45, 432*
sokken hardlopen *505*
sokken zetten, de hardlopen, hard weglopen *505, 661*
sokkum knipmes *418*
sokon → *zoqon* baard *206, 247, 505*
solletje hoed, mal hoedje, petje *505, 661*
Sömerblag *[HF]* reiziger; handwerksgezel *106, 550*
sömeren *[HF]* bedelen *552*
somes [znw.] botten *91, 584*
sonden wegheren/wegherinnen soort vaganten *330, 331*
sonef, sonif staart; mond *45, 432*
sonnekey, sonnekeij goud *278, 279, 292, 294, 367*
sonnekry *[†]*, sonnekrij *[†] 178, 279, 595*
sonnenbosch bordeel *307 [cliché 3]*
soof (mv.: soven) → *sjoof*[1]*, zoof* gulden *45, 190, 197, 198, 206, 246, 403, 418, 421, 505, 515, 661*
sover gulden, guldens *418*
sooger jongen(s) uit een dievenhuis *75, 247, 505*
sooges hete gekookte boontjes *206, 247, 505*
sooyen → *zoojen* zeven *197, 250, 418*
soppenfellen zakkenrollen *620*
soppenfeller zakkenroller *620*
soranger tabak *601*
soref sterkedrank, jenever *197, 247, 418*
sores verdriet *620*
sores en weilik kommer en zorgen *620*
sorrem sterkedrank, jenever *620*
sorrore → *sorrorre* heer, mijnheer, baas *45, 187, 188, 214, 247, 398, 528*
sorrorekit herenhuis, villa *216, 247, 533*
sorrorre → *sorrore* heer, mijnheer, baas *245*
sorum, sorúm sterkedrank, jenever *197, 247, 418*
sos paard *88, 211, 215, 219, 222, 247, 522, 543, 577, 579, 580, 584*
sossele paard *160, 169, 247, 444*
sossem → *sjossem* paard *153, 154, 162, 168, 169, 176, 177, 178, 197, 206, 211, 213, 215-217, 247, 370, 418, 458, 469, 472, 505, 522, 526, 531, 533, 535, 592*
sossem-prinsemerei, sossemprinserij, sossem prinserij bereden politie *75, 78, 206, 247, 505, 661*
sossen paard *247*

sossenbozer paardenvlees *571*
sossen-metzger → *sussenmetsger* paardenslager *91*
sosser paard *197, 247, 418*
sos van beis sjone tweejarig paard *584*
soucher → *sjoucher* koopman; handelen *214, 246, 529, 584*
souger → *sauger*[2] tabakspijp *418*
sougeren[1] roken *418*
sougeren[2]**, sougern** handelen *213, 246, 526*
souif *[†] 45*
sourem sterkedrank, jenever, brandewijn; wijn *176, 178, 238, 247, 372, 418, 595*
sourem meyern/meijem wijn *176, 247*
soven gulden *403, 246, 418*
spaak *[?]* kalm; still *631*
spaander cent, duit *505, 661*
Spaansche mat verkwanselen een eed doen *418, 601*
spak cent *505, 661*
span uitkijk *75, 505, 661*
spanblad krant, boek *469*
span de blikkers kijk uit! *407*
spanderik → *spannerik* oog *469*
spandt het → *spannen*
spanger tabak *394, 601*
spanger kaauwen/kauwen pijp roken *418, 601*
Spanje Utrecht *418*
span je imme kijk goed *637*
spankeren weghollen, vluchten *505, 637, 661*
spanling oog *505*
spannement uitzicht *429*
spannen (gebiedende wijs: spandt) kijken, (goed) uitkijken *63, 64, 67, 222, 362, 419, 429, 435, 443, 458, 462, 469, 505, 517, 522, 526, 529, 531, 535, 540, 543, 637, 661*
spannen met de tuurlings met je ogen zien *526*
spannerik → *spanderik* oog *435, 458, 462, 469*
spanners ogen *533*
spant de vaart ziet dit aan *435*
spar stok *419*
sparber → *sparwer* paraplu *419, 505*
sparren gemeen vechten *620, 661*
sparwer → *sparber* paraplu *398, 419*
spatje borrel *505*
spat zetten, de vluchten, hard weglopen *505, 513*
specie geld; drank *506*
spederix, speedrig beddenlakens, een laken en deken *47, 307 [cliché 5], 595*
speeldoos brandkast *75, 80, 506, 661*
speentje beursje, knipje *75, 373, 403, 419, 506, 661*
speentje trekken, een een beursje stelen *183, 184*
speenvarkentje beugeltas, knipje *419*

spekkerd spekslager *506, 661*
sperrewer, sperwer paraplu *506, 661*
spetsch *[T]* rooms *564, 568*
Spetzen *[HF]* graan *105*
spickel → *spikkel* glasvenster *367, 592*
spie cent; geld, centen *458, 476; 506; 515*
spiegel taart, vlaai *437, 458*
spielepin [metscherp voorwerp] steek *278, 292, 294, 371, 595*
spienoze roof, diefstal *75, 79, 506*
spies, spiese → *spieze* gevangenis, tuchthuis; huis; kroeg, [m.g.] bordeel *191, 206, 247, 406, 419, 506, 513, 522, 661*
spiese is amge → *spies is amge* de bewoners zijn thuis *419*
spiese is bezoek → *spies is bezoek* de bewoners zijn niet thuis *419*
spiesertje diefstal *661*
spiesertje maken stelen *75, 79, 506*
spies is amge → *spiese is amge* de bewoners zijn thuis *191, 406*
spies is bezoek → *spiese is bezoek* de bewoners zijn niet thuis; de bewoners zijn thuis [†] *82, 406*
spieze → *spies* huis, zaak *402, 637*
spiezen[1] centen *506*
spiezen[2] jenever drinken *432*
spikkel → *spickel* venster, ruit *372*
spinde, spinden treiteren *620, 661*
spinkit spinhuis *363, 432*
spinnekop dasspeld, doekspeld, diamanten speldje *75, 399, 403, 419, 506, 661*
spinzen zoeken, speuren *620*
spit keldertralies *352*
spit draeyen keldertralies forceren *352*
spitlinc haver *307 [cliché 3]*
spits, spitske paraplu *472, 531, 533, 540*
Spitzen *[HF]* graan *550*
spleeten bet. onbekend *182, 373*
splent geld *389, 435, 469*
splenterbollen rijken *389*
spliek goudstuk *620*
spliet (gouden) tientje, vijfguldenstuk *198, 404, 419, 421, 620*
splinst, splint geld *429, 435, 506, 661*
splinterbol rijk man *429*
splitspootje kip *533*
spok klus; groep, troep *620, 661*
spok koters kinderen *620*
spongat grote mond *620, 661*
spooren trekken, reizen *103, 545*
spoormeeluk jaszakje voor treinkaartje *506*
spoortiejijs jaszakje voor treinkaartje *506*
Spörken *[HF†] 105*
spörkes *[HF]* zes *107, 551*
spörkes x krütskes *[HF]* zestig *108*
spörkes on en *[HF†] 107*
spörkes on parz *[HF†] 107*
spörkes on troms *[HF†] 108*
sporkus varken *437*
spranckaert → *sjpran'kət, sprankaart* zout *307 [cliché 3]*
spranger tabakspijp *620*
sprank zout *284, 526*
sprankaart → *sjpran' kət, spranckaert* zout *55*

sprankel zout *529*
sprankel *[T]* zout *567*
spreedrig een laken en deken *369*
sprein trouwen *60, 389*
spreyerik lakens *362*
spriet → *sprit* spiritus *631*
sprikkels handen *170*
springen (gesprongen) lossprингen, opengaan *71, 75, 482, 504*
sprinkels handen [?] *356*
sprinkels: ik vat je in de - ik grijp je *354, 356*
sprit → *spriet* (met jenever versneden) spiritus *631*
sprijtsels, sprijtzels lakens *369, 592*
spuit geweer; paraplu *506, 543*
spulle kleren *506*
spuren *[T]* gaan *103, 569*
spur pritz *[T]* ga weg *569*
spijc gasthuis *46, 307 [cliché 2]*
spijker cent; geld *620*
spijkerkast, spijkerkastje harmonica *620, 661*
srabèkkie, srobek *[?]* mormel, kwast *620, 661*
srrabulier *[†] 350*
ssukken → *sukken* kraken *389*
staaf grif, vast en zeker *620*
staaje → *staien* gaan, lopen *278, 279, 292, 294*
staaje mee ga je mee *367, 595*
staal → *stael* mes *352*
staanaaffe dorp *419*
staand ezeltje vaste lessenaar *481*
staat, 't afgesproken! *632*
stabulier soort vagant; iem. die om brood bedelt *47, 307 [cliché 3], 312, 350*
stael → *staal* mes *352*
staele beckeneel → *stalen beckeneel* vierschaar *352*
staien → *staaje* lopen *603*
staldeuren, staldeurenjasje jacquet *632, 661*
stalen *[T]* warenmonsters *564, 568*
stalen beckeneel → *staele beckeneel* de vierschaar, het gerecht *352*
stalenhengste *[T]* de betere handelsreiziger *567*
stalspringer paard dat niet door nauwe opening durft *88-91, 577, 579*
stammerie → *stammyr* stoel *284, 292, 294, 526*
stammerie mengen stoelenmatten *525*
stammyr → *stammerie* stoel *284*
stand hoop mensen, oploop *506*
standaarts kandelaars *362*
standel sleutel *75, 79, 206, 248, 247, 506, 637*
standeler stand- of straatwerker *621*
stand maken, een mensen om zich verzamelen *506*
standwerker iem. die menigte om zich verzamelt *506, 531*
stannes drukte, herrie *621, 621*

stantje enige mensen bij elkaar *419*
stapelaars oplichters, schrijvers van bedelbrieven *506*
Stap Jan de schout *355, 356*
stapje slierme de schout hale me *170, 353, 356*
stappers voeten *362*
stappert boemelaar *621, 661*
statie overmacht *513*
steernickel, steernikkel kat *278, 284, 286, 292, 294, 526, 535*
steggerig, steggering degen, steekwapen *278, 292, 294, 367, 595*
steker doorn *38, 389*
stekkeren lopen *621*
stekkie plaatsje; bedorven vrucht *621*
stelletje partijtje *621*
stelten benen *621, 661*
stenen weide straat *622*
st□ri vier *90*
st□ri-j□sti veertig *90*
sterling kat *278, 292, 294, 368, 595*
sterrekijker bedelaar die 's avonds langs de huizen gaat *621*
steun balk, stok, paal *389*
steunen zijn, vertoeven, logeren; zitten; staan *429, 458, 472, 506, 637, 661*
steunis heft van steekwapen *371, 592*
steunsel stok *362*
steupen geven, schenken *389*
steuvelaar, steuveleer soldaat *462, 469*
stevige turf *399*
stibbelens stal *278, 279, 292, 294, 371, 592*
stichel → *stighel* duivel; slecht *367, 437, 458*
stichel *[T]* duivel *568*
stichels lompen *458*
stickbolt *[T]* kleermaker *564, 567*
stickum *[T]* kleermaker *567*
stiechel rijksveldwachter *472*
stiefelen lopen *626*
stiek [maatschappelijk] stand *506, 637*
stiekem → *stiekum, stikum* stil, heimelijk, arglistig *97, 188, 206, 248, 398, 506*
stiekemerd iem. die in het geheim kwaad doet *206, 248, 506*
stieken, stiekjen → *stiken, stikken*[1] geven, aanreiken, toebrengen (van messteek) *458, 506, 522, 526; 531, 533, 540, 603, 637*
stiekum → *stiekem, stikum* stil, heimelijk, arglistig *248, 626*
stielie-bajes, stielie bajes, stielie bajis gevangenis *69, 80, 284, 292, 294, 526*
stiepen *[HF]* geven *109, 552*
stiggels gendarmes *436*
stighel → *stichel* duivel *592*
stik boterham *506*
stiken → *stieken, stikken*[1] geven, slaan *469*
stikkelijf corset *603*
stikkem stil *401*
stikken[1] → *stieken, stiken* geven *459*
stikken[2] stelen *436*
stikken[3] sterven *389*
stikum → *stiekem, stiekum* heimelijk *190, 197, 248, 404, 419*
stille rechercheur, politieagent in burger *75, 78, 506, 661*
stille kit winkel van een heler *75, 205, 242, 506*
stilleklak, stille klak rechercheur *612, 621*

stille luikje, het/'t woeker *614, 652*
stil maken doden *506*
stink-bemazzels benijde geluksvogels *626*
stinken onveilig zijn *621*
stinken: 't stinkt hier er is een verklikker *621*
stinker slechte stoot op het biljart *506*
stinkniese hoer *75, 80, 206, 248, 506*
Stintsfidel *[T]* Stettin *103, 563, 568*
stip saus *543*
stippel parel *621*
sto honderd *90*
stoeff *[†] 47*
stoeken geven *458*
stoeltje vier *621*
stoemperd vijand *435*
stoepen → *gestoept en gesankt, ghestoupt* geselen *419*
stoetsen lopen *369, 591, 592*
stoffe *[T]* zoon *564, 567*
stoffel *[T]* bruidegom *564, 567*
stoffelsche *[T]* bruid *564, 567*
stofkα honderd *90*
stolffen gevangenis *47, 307 [cliché 3]*
stomk vergadering *362*
stomme luy kippen *362*
stomme zonden sodomie [?] *183*
stomtementen scheldwoorden *429*
stomten kwaadspreken, schelden *429*
stoof, stoofie harmonica *621, 662*
stoomkasie agent op motor *621*
stoot buit, winst *506, 515*
stoten neuken *621*
stots herrie, dwaze drukte *97, 621*
stotteren afbetalen *621*
stottersleedje auto, Fordje *621*
straatloos zonder geld *621*
straaij om vooij ga weg! *278, 292, 294, 369, 595*
strabulier *[†] 47*
straffetoerder voddenraper *621, 662*
stram snel, vlug *621*
stramme snuifster slimme vrouw *620, 661*
stranken straten *389*
strauksels *[T]* kousen *568*
streekganger, streek ganger insluiper *81, 362*
streep leugen, leugens *399, 419, 601*
streeptrekken, streep trekken bedriegen *419, 506, 601*
streeptrekker bedrieger *506, 662*
streif straat *535*
streifelings → *strijfeling* lucifers *286, 535, 621*
streifels kousen *526*

strekkes tegen je zin verblijven *584*
strek toves gevangenzitten *584*
strempen kousen *389*
strengerich garen *458*
strikelinck een paar kousen *307 [cliché 4]*
strimpelien kousen *533*
strimpsen kousen *546*
stripse *[T]* melk *106, 567*
stroboerer gans *47, 307 [cliché 4]*
stroboeter *[†] 47*
stroffling kous *357*
strömen *[HF]* marcheren, gaan *552*
strontschragen benen *506*
strooisel koren *362*
strootje sigaar *506*
strop tegenvaller, mislukking *506*
strücheln *[T]* met negotie langs de deuren gaan *565, 569*
struin: op de - gaan stropen *506*
struinen stelen, stropen *75, 79, 506*
strükelhutsche *[T]* handelsreiziger *104, 566*
strupsels laarzen *369, 592*
strijfeling → *streifelings* lucifer *621*
strijken schooien *214, 529*
stubbelen → *stubelen* vechten *307 [cliché 5]*
stubbeler → *stübeleer, stubeler* soldaat *357, 592*
stübber *[T]* soldaat, politieagent *567*
stübbesnobes *[T]* gendarme *104, 567*
stübeleer → *stubbeler, stubeler* soldaat *472*
stubelen → *stubbelen* vechten *350*
stubeler → *stubbeler, stübeleer* soldaat *371*
stubolen *[†] 350*
stuck vlees/vleesch → *stukken vleesch* mededief *352, 353*
stuifsel → *stuyfsel* meel *621*
stuiken laten, geven, afstaan *429*
stuipen schenken; buigen; teruggeven *389*
stuiver getuigengeld *632*
stuk[1] boterham *506*
stuk[2] verraden, gesnapt *515*
stukken geven, slaan *469*
stukken vleesch → *stuch vlees* mededieven *353*
stukken zakkie broodzakje *506*
stukkiesdraaien spijbelen, lanterfanten *506*
stunnes stok *444*
stuppaart, stuppaert meel *47, 55, 307 [cliché 3]*
stuyfsel → *stuifsel* meel *362, 621*
stuyfsel bink molenaar *362*
stuypen gevangennemen *81*
stijfgallisj kotsmisselijk *626*
subber broer *103, 545*
subel hoed *362*
Suhren *[HF]* azijn *550*
sukken → *ssukken* kraken *389*
suppaert *[†] 47*
sus (mv.: susse) paard *541, 578-580*
sussem paard *197, 247, 419*
sussenmetsger → *sossen-metzger* paardenslachter *577*

suurkers *[†/?]* lui die op een kansje loeren *75, 80, 506, 632*
suye beurs *307 [cliché 5]*
suypen gevangennemen *362*
swaajer → *zwaajer* vaandel *362*
sweemels [znw.] vliegen *362*
swegten drinken *176, 178, 248, 367, 592, 592*
swel → *zwel* fat, kwast *506*
swellen → *zwellen* verwaand worden *506*
swemmerling *[T]* haring *567*
swems *[?]* vis *307 [cliché 5], 372, 595*
swensen landlopen *307 [cliché 4], 357*
swerns *[?]* vis *372, 595*
sweygheren soort vaganten *333*
swiebel → *zwiebel* ketting *75, 506*
swientje schuit *596*
swiepen slingeren *506*
swiepert iem. die mensen tegen de grond werpt en berooft *75, 507*
swiepslag snee in gezicht *362, 621*
swiepslap *[†] 621*
swieter hout *368, 592*
swietje hemd *362*
swietje met kriemse knoopen hemd met zilveren knopen *362*
swigt molen *369, 590, 592*
swigter[1] hout *368, 369, 592*
swigter[2] molenaar *369, 419, 592*
swimmerik haring *444, 529*
swindelen frauduleus kopen en verkopen *592*
sybebelajum, sijbebelajum plee *206, 248, 507, 662*
sijbel baaijes plee *197, 248, 419*
sijbelen pissen *541*
sijbes christen *419*
sijne ja *54*
sijvis, sywus ja *49, 389*

taaken (getaakt) → *taken* stelen *354, 364*
taas hoofd *621*
Taat *[HF†] 105*
tabbert jas *444*
tabee gegroet, goedendag *507, 662*
tabernakel lichaam; schuilplaats; plee *621, 632*
tabernakelen op de uitkijk staan *632*
taf melk; [m.g.] soep *270, 289, 292, 294, 469*
tafeltimtim, tafel-timtim tafelzilver; het mooiste, het voornaamste *77, 419, 507, 601, 662*
tafereel schavot *352, 353*
taffet *[T]* [textielsoort] laken *568*
taftkätscher *[T]* lakenbereider *104, 564, 567*
taille geselpaal *197, 248, 419*
tailler rechter, scherprechter *197, 248, 419*
taken (getaakt) → *taaken* stelen *354, 356*
talf, de het bedelen, het schooien *162, 169, 214, 228, 458*
talfe, tal'fə bedelen, schooien *161, 169, 228, 445*
talfer, tal'fər → *dalver* bedelaar *109, 161, 228, 445*
talhoutjes breekijzers *77, 79, 507, 662*

tallevelaar bedelaar *158, 169, 228, 435*
tallevelen, talleven, talven → *dalfen, dalleven, dalven* bedelen, schooien *154, 158, 162, 163, 169, 197, 213-215, 228, 248, 419, 435, 458, 461, 472, 526, 529, 531*
talvenaar, talver → *dalvenaar, dalver, talfer* bedelaar *162, 169, 197, 211, 213, 228, 419, 458, 522, 531, 526*
tamp brood *507*
tampil klap *507*
tand[1] → *tant* cent *437, 461*
tand[2] niets *429*
tandel → *tantel* sleutel, valse sleutel *54, 77, 79, 154, 190, 197, 206, 248, 404, 419, 507, 637, 662*
tandel massemat inbraak met sleutels *621*
tandem sleutel *153, 168, 248, 469*
tang hand *621, 662*
tanne kachel *197, 248, 419*
tannegoor kip, kippen *213, 248, 526*
tant → *tand*[1] cent, geld *462, 469*
tantel → *tandel* sleutel *153, 155, 168, 187, 188, 197, 398, 419, 469*
tanten geld *469*
tappert zolder *371*
tapijtje jas, winterjas *507, 637, 662*
tarrifes onrein *626*
tas'tət vinger *454*
tata, tatta vader *274, 275, 289, 292, 293, 458*
tawarren afdingen *621*
tebiejallen hardlopen *603*
tebie-tebie haal die portemonnee eruitl *522*
Teck *[HF]* hoofdbaren *550*
teef af onthoofden *81, 362*
teefie meisje *507*
teet hoofd *357*
teèuw goed *546*
teinis vastendag; slechte dag *621*
telleeren → *telleren* radbraken *177, 236, 248, 370*
teller bord *507*
telleren → *telleeren* radbraken *592*
Tellkrabbel *[HF†] 105*
temeie hoer *69, 77, 80, 91, 206, 208, 211, 213, 214, 216, 223, 248, 507, 518, 522, 526, 529, 533, 577, 626, 637*
temeie-bajes, temeie-bajis bordeel *214, 248, 529*
temeiekit → *temeieskit* bordeel *211, 522*
temeieknijzer vrouwenbeloerder *621*
temeierlikker het beffen, iem. die beft *77, 80, 206, 248, 507*
temeierspiese, temeierspieze → *temeiespieze, temeije-spiese* bordeel *77, 80, 207, 248, 507*
temeies hoer *522*
temeiesjikse hoer *216, 246, 248, 533*
temeieskit → *temeieket* bordeel *522*
temeiespieze → *temeierspiese, temeije-spiese* bordeel *637*
temeise hoer *154, 248, 472*
temeije-spiese → *temeierspiese, temeiespieze* bordeel *662*
tennef slechte koopwaar, slechte kost *207, 248, 507*
tent huis, vertrek *662*
Tent *[HF]* huis *550*
tentefrittel huissleutel *444*

Tentefritzel *[HF]* huissleutel *550*
Tenteknucker *[HF]* metselaar *550*
tepei/tepeie: zich - houden *zich de → pei houden* zijn mond houden, zich gedekt houden *215, 242, 531*
teperik borst van een vrouw *58, 472*
teps hoed, pet; hoofd *39, 199, 458, 472, 526, 533*
Teps *[HF]* hoed *106, 550*
Tepseknucker *[HF]* hoedenmaker *550*
terri beugel *362*
terri van den smigher beugel van de beul *81, 362*
terterik (mv.: terterikken) voet, hoefslag *38, 375, 389*
tes negen *89, 207, 248, 507, 577*
tesmem, tes mem hoer *69, 213, 219, 222, 248, 526, 541, 543*
tesmemmen neuken *248, 541*
test hoofd *507*
tes-woof vijftien *89, 577*
tet borst(en) van een vrouw *435*
têterik, tèterik hoofd *48, 429, 437, 459, 462*
tetterig suffig *621, 662*
therick land *307 [cliché 4]*
theuwe fuyk mijn vrienden *543*
theuwen goede *545*
theuwen diennes hemel *544, 545*
Thiën *[HF]* koffiebonen *550*
thomassen foppen *469*
thünen *[HF]* slaan *552*
Thür *[HF]* tabakspijp *550*
Thuren *[HF] → Thürken* vrouw, meisje *550*
thüren *[HF]* roken *552*
Thürenteps *[HF†] 105, 550*
Thürestines *[HF†] 105*
Thürken *[HF] → Thuren* meisje *550*
tiaro bord, schotel *268, 278, 279, 292, 293, 366, 595*
tidoren slapen *603*
tieben *[T]* doek *568*
tiejeis → *tiejijs, tji-jijs* (grote) brandkast *662*
tiejeispeeser → *tiejeispeezer* brandkastkraker *662*
tiejijs → *tiejeis, tji-jijs* brandkast; huis; ding, dinges *77, 80, 507, 522, 531, 637*
tiejijspeezer → *tiejeispeeser* brandkastkraker *77, 507*
tien pond zestig gulden *520*
tientje dubbeltje *444*
tiet (goedgevulde) portefeuille *515, 662*
tietsj hoed *448*
tiffel, tiffele → *tiphlow* kerk; klerk [†] *207, 213, 214, 249, 507, 526 529, 577, 584, 621*
tift thee, drank *507, 662*
tik horloge *77, 362, 368, 398, 399, 419, 507, 522, 591, 592, 601*
tikker, tik'kər, tikk□rd horloge *437, 444, 449, 459, 469, 472, 512, 529*
tikkerik horloge *429, 462, 469*
tikkertje horloge *507, 522, 531, 541*

tiklappie hart *621, 662*
tik met (de/een) bengel horloge met ketting of met signetten *406, 419, 477, 507, 598, 601, 662*
tik met hengel *[†] 629*
tik tik horloge *362*
til trefpunt van dieven *77, 507, 662*
timesfailer *[T]* hoedenmaker *104, 106, 108, 563, 567*
timmer slaag; zaken *507, 621, 637, 662*
tims *[T]* hoed *106, 568*
timtim zilver; tabaksdoos *419, 507, 601*
timtimmer zilversmid *419, 601*
tinf → *tinnef* slecht, slechte waar *584*
ting bel *77, 80, 507*
tingeling bel, winkelbel *77, 507*
tinkle babber klap *621*
tinnef → *tinf* slechte waar, slechte kost, persoon die niet deugt, slechte koopman *34, 207, 216, 222, 248, 507, 515, 533, 543, 577, 637*
tinus tien *621*
tioren stelen *268, 274, 278, 292, 293, 371, 594*
tiötte *[T]* → *tjötte* marskramer, Westfaalse koopman *564, 567*
tip[1] kerk *197, 248, 419*
tip[2] man *507*
tiphlow → *tiffel* afwijking; kerk *632*
tippel[1] [bij paard] soort vallende ziekte *89, 577, 579, 584*
tippel[2] gevlucht *207, 248, 507*
tippelaar straatdief; [m.g.] danser; [m.g.] iem. die slecht loopt; [m.g.] schoen *77, 79, 207, 248, 430, 469, 507*
tippelaar op klompen bangerik *207, 248, 507, 662*
tippeleer soldaat *437*
tippelen lopen; gaan, vertrekken; straatprostitutie bedrijven; stelen, op diefstal uitgaan *77, 79, 80, 154, 155, 169, 214, 216, 222, 248, 390, 430, 458, 460, 463, 469, 472, 507, 515, 518, 529, 533, 543, 577, 584, 662*
tippelen op bestelen van klant door prostituee *507*
tippelen: tegen - tegenvallen *584*
tippelkeet danszaal *469*
tippelrik been *430*
tippelsjikse meisje uit woonwagen, zwerfster; [m.g.] straathoer *77, 80, 207, 216, 246, 248, 507, 533, 662*
tippe massemat diefstal terwijl de mensen naar dekerk zijn *197, 248, 419*
tips (fiets)banden *632*
tis negen *197, 248, 419, 422, 584*
tisjem → *tissem* negentig *584*
tispel [znw.] weg *546*
tispel *[T]* herberg *103, 567*
tispelhutsche *[T]* herbergier *104, 566*
tispelsporen kroeglopen *103, 545*
tissem → *tisjem* negentig *89, 577*
tis woof vijftien *584*
tjaf → *djafte* soep *437*
tjakmoos handgeld *202, 233, 248, 507*
tjeu varken *390*
tji-jijs → *tiejeis, tiejijs* brandkast *515*
tjoekel, tjoeker hond *270, 280, 290, 292, 430, 486, 507, 662*
tjoeren stelen *222, 262, 278, 287, 292, 293, 543*
tjomme: het is - het helpt niet *621*

tjomme: voor - voor niets *621*
tjop hebben aanmonsteren *621*
tjop zoeken proberen aan te monsteren *621*
tjötte *[T]* → *tiötte* marskramer, Westfaalse koopman *567*
tjuttens varkens *390*
toches, tochus → *toges* kont; vagina van een koe *89, 97, 155, 169, 213, 216, 217, 219, 248, 472, 522, 526, 533, 535, 541, 577, 584*
Töck *[HF]* neus *550*
toddensauger lompenkoopman *522*
toedekken buit aan een ander doorgeven *81, 362*
toele-moele deel van de buit *621*
toep kaart, kaartspel *449*
toeren rondgaan (met de voddenzak) *596, 637*
toerikkit [znw.] kleden *360*
toespiese herenhuis *419*
toet mond *507*
toetfiep stilzwijgen *603*
toetje mond *508*
toetser handlanger van zakkenrollers *621, 662*
tof → *toff, toft* goed, mooi, belangrijk, degelijk, eerlijk *16, 64, 67, 153-153, 155, 158, 161, 167, 169, 190, 197, 207, 213, 215, 227, 228, 234, 248, 390, 404, 419, 430, 435, 448, 460, 469, 472, 508, 526, 531, 577, 584, 637, 662*
tof afbrengen ergens goed vanaf komen *194, 412*
tofel oud *248, 577, 578, 580, 584*
tofele, de vader *211, 248, 522, 577*
tofelemene *[†] 621*
tofelemone, tofele-mone, tofele mone → *toffelemone* rooms *211, 245, 522, 621*
tofele mone jaiki *[†] 197*
tofele mone jaski roomse kerk *197, 419*
tofele-mone priemerik pastoor *521*
tofelemones → *tofelemoons, tovele moonsche* rooms, een roomse *190, 197, 249, 404*
tofelemone soele, tofele mone soele roomse kerk *197, 249, 419*
tofelemoons, tofelmones → *tofelemones, tovele moonsche* rooms, een roomse *240, 249, 419*
tofes[1] → *tofis* gevangenis *77, 80, 177, 207, 249, 508*
tofes[2] kont *207*
toff, toffe → *tof, toft* goed *151, 152, 158, 168, 169, 248, 435, 463*
toffe achiel [van paard] goede eter *223*
toffe brogers nette heren *508*
toffe jongens slimme dieven *513*
toffe knul goede kerel *469*
toffelemone, toffelemône, toffelemoon, toffelemoonsch → *tofelemone* rooms; [van paard of ander vee] doorgezakt in de knieën en makkelijk vallend *34, 89, 97, 577, 584*
toffen being heer *430*

tofferad drie gulden *198, 408, 421*
tofferen [ww.] beteren *390*
toffe schore goede waar *155*
toffe sjikse mooi meisje *223*
toffe truk goede waar *435*
toffe vaarden mooie dingen *430*
toffiel slim; mooi *91, 584*
toffig goed;ja *153, 168, 465, 469*
toffige bijn goede vriend *465*
tof gaje/gajes goed volk, niet-politie *472, 481, 508*
tof gekloft → *tof in de kloften* goed gekleed *536*
tof gepeesd → *tof peezen*
tof in de kloften → *tof gekloft* goed gekleed *419*
tofis → *tofes*[1] gevangenis *177*
tof majem goed water *494*
tof newiert goede winst *583*
tof peezen (tof gepeesd) goed werken *526, 531*
tof poen goed geld *508*
toft → *tof, toff* goed *161, 168, 169, 248, 448*
tof-toffig goed; ja *248*
toges → *toches* kont *508*
tokes, tokus kont; vagina *162, 169, 207, 248, 458, 508, 522*
tomasser quasi-medespeler *469*
tomeier hoer *626*
tommas quasi-medespeler *430*
tommasdekker hoofddeksel, hoed, pet *430*
Tomp *[HF]* vrouw *550*
tondel mazematte diefstal met sleutels *401*
tonder praatje *432*
tonder: die - is vermuft dat praatje geloof ik niet *432*
tooverik [kaartspel] heer *469*
topje → *topje* hoed *184, 373*
toppen bedelen *469*
topperik vrouwenmuts *362*
toppie → *topje* pet; hoed *508, 663*
toppil hoed *419*
töps hoed *448*
tor hoer *77, 508, 663*
torach [znw.] weg *372, 594*
torach die men staaje weg die men gaat *372*
tores emmes/immes echt waar! *571, 581*
torntoe (kleine) inspectie *621, 663*
tossen, tossenen vloeken, zweren *390*
totes *[†] 177, 249, 367, 595*
totibus gezicht *469*
totric kapmantel van vrouw of man; vrouwenheup *[†] 47, 307 [cliché 4]*
tottic *[†]* **tottik** *[†]*, **tottil** *[†] 45, 47, 351*
touan twee *621*
tove goede *584*
tovele mone jaiki *[†] 419*
tovele moonsche → *tofelemones, tofelemones* een roomse *249*
tovele moonsche jaiki *[†] 197, 419*
tovele moonsche jaski roomse kerk *197, 419*
tovele moonsche schoele/soele roorase kerk *197, 244, 419*
tovve mokke mooie vrouw *459*
trabbert *[T]* → *trapperd, trappert* paard *103, 106, 564, 567*

trafakken → *travakken* werken; verkopen, leuren *49, 61, 380, 390, 435, 444, 458, 461, 463, 469*
trafakker → *travakker* werkman *44, 435*
trafakmosse werkmeid *390*
trakkerik triktrakspel *469*
trammelan herrie *508, 663*
tranke hoer *390*
trankkeetje bordeel *390*
trant *[T]* groot, dik *564, 568*
trant null *[T]* duizend *108, 565, 569*
trap paard *430*
trappelman paard *357*
trapper (mv.: trappers) voet, schoen, [m.g.] laars *362, 419, 430, 444, 458, 533*
trapperd → *trabbert, trappert* paard *529*
trapperik paard; voet, schoen; trap; fiets *430, 435, 460, 463, 469, 472*
trapperman paard *178, 362, 370, 444, 463, 595*
trappers paard *463*
trappert zolder *592*
trappert *[T]* → *trabbert, trapperd* paard *564*
trappertjes schoenen *663*
trasser bedelaar *390*
trat'sjət voet, klomp, schoen *450, 452, 454*
trat'sjətəfrenzər schoenmaker *452*
travakken → *trafakken* werken, leuren *430, 461*
travakker → *trafakker* werkman *430, 469*
travalterik [met treden] trap *40, 390*
travatter werkman *469*
Tray *[HF]* broek *550*
trechten oren *621*
trechters oren *621, 663*
treckers kousen *307 [cliché 4]*
treckers in 't gedrang zakkenrollers *363*
treckzels → *treksels, trekzels* kousen *369*
tred kar op twee wielen *472*
tredderikkers → *trederikers* schoenen *663*
tredekers → *tredikers* schoenen, pantoffels *508*
treden → *treen* schoenen *33, 103, 272, 292, 460, 545*
trederikers → *tredderikkers* schoenen *399*
trederikerspiese schoenenwinkel *508*
trederikke, trederikken, trederikkers, trederiks schoenen, [m.g.] pantoffels; [m.g.] benen *269, 279-281, 286, 287, 292, 390, 432, 458, 508, 522, 535, 637, 663*
trederiks-bajes schoenwinkel *508*
treders → *treeders* schoenen, voeten *36, 37, 222, 269, 272, 278, 284, 287, 292, 294, 527, 541, 543*
tredikers → *tredekers* schoenen *508*
treeders → *treders* schoenen *275, 362*
tree lappers schoenlappers *362*
treemaakers → *tremaker* schoenmakers *362*
treen *[T]* → *treden* schoen, laars *103, 568*
treiers → *treyers* schoenen *269, 272, 278, 292, 472*
treierspeezer schoenmaker *283, 284, 527, 527*
treife → *treive* slecht, onrein *249, 626*

treifel bewijsbaar, op heterdaad betrapt; vals, slecht *97, 197, 213, 249, 419, 527*
treifel: wij zijn niet - men kan ons niets bewijzen *400*
Treifele Medine Duitsland *570*
treifel rat rijksdaalder, Pruisische daalder *213, 249, 526*
treifel/treife verschut op heterdaad betrapt *188, 190, 249, 399, 402, 403, 419*
treiter[1] (mv.: treiters) aardappel *390, 460*
treiter[2] brood, een brood *508, 637*
treiter-chocolade [in gevangenis] water en melk bij het brood *508*
treitertippelaar, treiter-tippelaar brooddief *77, 79, 508, 663*
treitertje krentenmik *663*
treive → *treife* slecht, onrein *207, 249, 508*
trekken zakkenrollen *362*
trekkers zakkenrollers *362*
treks zak *541*
treksels → *treckzels, trekzels* kousen *362, 472*
trek slippen, nen/n'en er de brui aan geven *389, 390*
trekzels → *treckzels, treksels* kousen *592*
tremaker → *treemaakers* schoenmaker *621*
tremmen straatprostitutie bedrijven *77, 80, 508, 637*
trenfailer *[T]* schoenmaker *104, 563, 566*
Trenzelejäter *[HF]* schoenmaker *105, 550*
Trenzeleknucker *[HF†] 105*
Trenzeleknuckertswöles *[HF†] 105*
Trenzelen *[HF]* schoenen *104, 550*
Trenzelenbessem *[HF]* schoenborstel *550*
treperik (mv.: treperikken) voet, klomp *58, 472*
trepper, trep'pərt, trep'pət paard *103, 451, 545*
treter (mv.: treters) schoen, pantoffel *280, 508*
tretteling schoen *371, 595*
treu broek *357*
treuvelen praten *38, 390*
treuvelen: zich - biechten *390*
treuvelzitterik biechtstoel *38, 390*
trewael schoen *307 [cliché 4]*
treyers, treijers → *treiers* schoenen *272, 357, 592*
tridel *[T]* worst *567*
triefel slecht volk *621*
triejers → *trieyers* schoenen, voeten *36, 37, 292*
triem [znw.] weg *278, 282, 289, 292, 293, 372, 592*
triem die men staaje weg die men gaat *278, 372*
triënter *[T]* gans *567*
trieyers, trieijers → *triejers* schoenen *278, 279, 292, 294, 371*
tring bel *77, 80, 508*
trippel dans, danshuis *444*
trippelen dansen *444*
trippen schoenen *285, 292, 531*
trip'pət mergel *451*
tritjes schoenen *285, 531, 533*
tritske klomp *437*
troef krijgen slaag krijgen *435*
troetel sleutel *621*
troetens stakkers *390*
troffelbink metselaar *362*
troggelaar bedelaar *621, 663*
trois drie *49, 390*
Troll *[HF]* straat, weg, gang *550*

trollen *[HF]* gaan, reizen *552*
Trollfesel *[HF†] 550*
trom[1] (ongure) kroeg *393, 419, 601*
trom[2] hout *368, 592*
trom[3] → *drom* [znw.] weg *278*
troms *[HF]* drie *107, 551*
tronie gezicht *508*
troost koffie *508*
Tropertskau *[HF†] 105*
troppe *[T]* heer *103, 563*
troppekappis pastoor *545*
troppen van de pie heer van dat land *103, 545*
tropper burgemeester *546*
Troppert *[HF]* paard *106, 550*
Troppertsblag *[HF]* burgemeester; paardenhandelaar [†] *105, 550*
Troppertshospel *[HF†] 105*
Troppertsjmelen *[HF]* paardenhaar *550*
Troppertsjoat, Troppertsjoɑt paardenstal *[HF] 105, 550*
Troppertsläpper *[HF]* paardenarts *550*
Troppertsrühlblag *[HF]* paardenhandelaar *105, 550*
Troppertstek *[HF]* paardenhaar *550*
trotterik voet *469*
Trouweloossteeg Hasselaerssteeg te Amsterdam *621*
trui (mv.: truin) → *truy* broek *61, 390, 437, 444, 460, 463, 469*
truik dinges *430*
truin → *trui*
truis drie *469*
truis ballen drie frank *465*
truk [listigheid] streek *51, 508*
trükske lucifer *463*
trunke maand *444*
trusjen bedelen *444*
trut vagina *603*
trutten → *drutten* twee drieën gooien bij het dobbelen *508*
truutje konijn *533*
truy, truij → *trui* broek *362, 366, 592*
trijfel bewijsbaar, op heterdaad *197, 249, 419*
trijfe worden gesnapt worden *601*
tsi drie *90*
tsi:-na:str dertien *90*
tsoores ruzie [?] *97*
Tsöres *[HF]* kachel *550*
tsoris zorgen *626*
tswier garen *437*
tuchten gevangenzitten *621*
tuffel, tuffele kerk *207, 249, 508, 584, 637*

tuimel raam, tuimelraam boven winkeldeur *77, 80, 508, 513, 663*
tuimelen inklimmen *621*
tuinen lopen *621*
tuisteren bedriegen *435*
tuiterik trein *430*
tuitje beurs met geld *621*
tuk hebben vast beet hebben *472*
tukkien: goon op een - *[?]* tot een akkoord komen [?] *632*
tumes *[T]* hoed *106, 568*
tump eind; kapje van een brood *621*
tunnis, tünnis stok *39, 444, 458*
tup speelkaart, kaartspel; papieren *444, 449*
tuppelaar danser; schoen *430*
tuppelen gaan, vertrekken; dansen *430*
tuppen bedriegen; kaarten *444*
turen → *tuuren* kijken *529*
turf beurs *188, 249*
turftrekken zakkenrollen *183, 184, 373, 419, 432, 601*
turftrekker zakkenroller *77, 79, 81, 190, 197, 207, 249, 362, 400, 402, 403, 508, 663*
turftrekkerij zakkenrollerij; oplichterij *601*
Turksche tafelschel hoer *77, 80, 508, 663*
tuuren → *turen* kijken *353, 356*
tuurlings ogen *43, 529, 529*
tuut politieagent *621*
tuytje beurs met zilvergeld *362*
twα twee *90*
twede gezicht kont *609*
tweebeentjes kippen *529*
twee mansie klaverjasspel *621*
tijbel, tijbeltje kist *419*
tijnagelen kwetsen, mishandelen, sarren *621*

uá nee *278, 292, 293, 370, 595*
uegerik → *hieugerik* zolder *390*
uern tabakspijp *390*
uffthuner soort vagant; winkeldief *173, 371*
ühl, den *[HF]* niets, niet *550*
uhr *[HF]* honderd *108, 551*
uhr weniger krütskes/krützkes *[HF]* negentig *108, 551*
ui slechte stoot op biljart; misslag *508*
uilen een dutje doen *622*
uitgesabberd → *uitsabberen*
uitkloppen beroven *622*
uitmiggelen uitlachen *622, 653*
uitoetzen bedriegen *622*
uitpeezen (een sleutel) uitvijlen *77, 508*
uitsabberen (uitgesabberd) uitbreken, uit de gevangenis vluchten *190, 198, 243, 249, 405, 419*
uitvisschen uithoren *508*
uiven hond *60, 390*
uls → *huls* fles *447*
unbeschrien-unberufen afkloppen! *626*
universiteiten gevangenissen *77, 80, 508*
unkassimsch *[T]* onkuis; [bnw.] dwaas *568*
uppie halvecent *508*
urt klap *622*

uts kamizool; parelsnoer *363*
uul kachel *449*
uijer trekken horloge stelen *596*

vaar truc *469*
vaard, vaar-t[1] → *vaartje* iets; praatje, smoesje *419, 430, 602*
vaart[2] vagina *463*
vaart: spant de - *de* → *vaart spannen*
vaartflikken, de vaart flikken valsspelen; (zelf) doen *427, 430, 469*
vaartflikker valsspeler, bedrieger *469*
vaartje → *vaard* smoesje *663*
vaart spannen, de (gebiedende wijs: spant de vaart) *spant de* → *vaart* goed opletten *430, 469*
Vader, Zoon, Heilige Geest honderdelf *622*
vägə eten *447*
vagieren soort vaganten *319*
val deur; huis (om in te breken); bordeel, rendez-vous-huis *36, 60, 77, 80, 177, 275, 278-282, 288, 292, 293, 367, 437, 444, 446, 508, 515, 522, 590, 592, 637, 661, 663*
val: baffen de - open de deur; de deur openen *275, 278, 280, 288, 292, 294, 370, 590*
val: op de - steunen in een logement wonen *637*
valeize gemeente, stad *49, 60, 390*
val is nobel, de de gelegenheid is mooi *497, 637*
valsche pierders valsspelers *81, 362*
valsch kappen een valse verklaring afleggen *81, 362*
vä'mət garen, draden *447*
vänger zak *546*
vaôk koe *546*
var stier *584*
varken beugeltas *419*
varsche waar → *versche waar* slachtafval *508*
vatling gereedschap *280, 509*
vatsj koe *450*
vat'sjəbreng rundvlees *450*
vattelink [znw.] goed, beddengoed *36, 284, 293, 294, 527*
vau[1] kalf *49, 390*
vau[2] zes *207, 249, 509*
vazelen valsspelen *509, 637*
veberen, veeberen → *feberen* schrijven *419, 509, 637*
veel deur *278, 292, 472*
veem hand *466, 529*
veemdos → *feemdos* handschoenen *622*
veemele handen *367, 595*
veemen → *vemen* vingers *234, 509, 533*
veemerik → *femerik, vemerik* kat *62, 522*
veemes handen *217, 535*
veemste vingerring *419*
veemsteker → *feemsteeker* ring *77, 509, 637, 663*
veemsteker met daai ring met diamant *479*
veenen komen; lopen *48, 49, 390, 430, 522, 603*

veertig procenter woekeraar *622*
veiling: in de - zetten voor de gek houden *509*
vejieberig → *verjieberig* [bijw.] weg *219, 223, 249, 541, 577*
vejieberig gaan/halgen/tippelen weggaan *541, 577, 578*
vel[1] jas *509, 637*
vel[2] → *feel* stad *453*
veld'koks patrijs *451*
velletje jas; bankbiljet *509, 663, 637*
velse weer aan verweren *363*
vemen → *veemen* vingers *637*
vement kat *622*
vemerik → *femerik, veemerik* kat *522*
vemes garen *444*
venderik soldaat *437*
venetter venster, vensterruit *372, 595*
Venstere *[HF]* ogen *550, 552*
veranieren soort vaganten *332*
verblassen wurgen *278, 293, 372, 592*
verbost kijven *307 [cliché 5]*
verbrellen *[HF]* verzien *552*
verbriezelen breken *535*
verbruggen verkopen; belenen; verbergen *77, 509, 632, 663*
verbuizen verdrinken, opmaken *509, 663*
verbulten verdragen *390*
verdabberen[1] verkopen *541*
verdabberen[2] vertellen *222, 543*
verdade waarheid *622*
verdienen (verdiend) stelen *77, 79, 419, 509*
verdiensten diefstal *420*
verdiepingen: in hem zijn - hij heeft rare streken *622*
verdonkere manen verbergen *420*
verdroogt aan 't hugt opgehangen *81*
verfaasd bedrogen *430*
verforen verhuren [?] *101, 545*
vergokken verdobbelen, verspelen; het gelag betalen *198, 207, 213, 231, 249, 403, 420, 463, 469, 509, 527, 584*
verhaaren, verhaeren (deelwoord: verhaert), verharen stelen, wegnemen; weggaan, vertrekken *170, 307 [cliché 5], 353, 356, 546, 589*
verhespelen (verhespeld) verliezen *89-91, 577, 579*
verhippelen verliezen *90, 584*
verhocken *[HF]* borgen *552*
verhülen *[HF]* verspelen *552*
verjieberig, verjievrig → *vejieberig* [bijw.] weg; op hol geslagen; [van paard] ziek *223, 584*
verkanjen verkopen *89, 577*
verkasjebeine, verkasjemeine [bijw.] weg, ga weg! *36, 149, 219, 235, 249, 541*
verkassen verkopen, wegwerken *632*
verkens vier, vier ogen bij het dobbelen *424, 460, 469*
verkensbiskoppen negen *424*
verkensknakken twintig *424*
verkiejenen, verkienen, verkienjele verkopen *77, 162, 169, 207, 219, 235, 249, 458, 509, 541, 584, 628, 637*
verkimmeren verkopen *158, 169, 235, 249, 307 [cliché 4], 435*
verkinjen verkopen *89, 215, 235, 531, 577, 579*
verkleffen verklikken *77, 80, 509, 637, 663*

verklefster verklikster *509*
verkleumen sterven *622, 663*
verklikker winkelbel, telefoon *77, 509*
verkluffen, vekluften verkleden, omkatten *183, 184, 236, 249, 373*
verknipt suf door drankmisbruik *632*
verknoeien verraden; begrijpen, verstaan *77, 80, 430, 469, 509*
verknoeierij verraad *509*
verknoesen verstaan *372, 592*
verknoeser, verknoester → *verknoezer* verrader, verklikker; politie *363, 364, 663*
verknoeyende gaper verraderlijke mond *409, 420*
verknoezen verraden *77, 80, 81, 509*
verknoezer → *verknoeser* verrader *509, 663*
verknokken verprutsen *626*
verknollen openbaarmaken, vertellen *420*
verknolt moeilijk om in te breken *249, 420*
verknooien: ik zakje - 't zal je verwachten *360*
verknooyen verwachten *420*
verknijzen verraden, bespieden *77, 80, 509, 637*
verkotsen verklikken, verraden *622*
verkouteren (verkouterd) begraven *420, 602*
verkrabbelen *[HF]* verschrijven *552*
verkrouten begraven *622*
verkruimelen, verkrummelen ervandoor gaan; (zich) verbergen *77, 398, 509, 637*
verkrummelen: zich - ervandoor gaan; zich verbergen *509*
verkwanselde Spaansche mat inwisselen zijn eed breken *418, 599, 601*
verkwartsen, verkwatsen vervloeken *509, 622*
verlengd worden bekend worden *420*
verlenzen bespieden, afluisteren; verstaan *77, 509, 637*
verlinken verraden, bedriegen *77, 80, 149, 455, 472, 509, 515, 637, 663*
verlinker verrader *77, 509*
verloenen verraden *42, 149, 622*
verluns(ch)en, verlunzen bespieden, afluisteren; verstaan *77, 357 [cliché 4], 420, 509*
vermamsen verraden *77, 80, 207, 249, 509*
vermoffelen wegstoppen *77, 509*
vermokkelen verliezen *469*
vermonen bedriegen *158, 307 [cliché 4], 435*
vermoseren verraden *142*
verneuken begrijpen *469*
vernieuwen rente betalen bij bank van lening *626*
vernollen (vernold) sluiten *77, 177, 207, 249, 371, 420, 509, 593, 637, 663*

vernollen *[HF]* zich vertellen *552*
vərpan'gə verhuren *454*
verpassen verkopen, aan heler verkopen, verhuren, ruilen; [m.g.] geld verliezen *390, 420, 435, 469, 529*
verpasser verkoper, leurder *430, 469*
verpasster verkoopster *430*
verpatsen verkopen *420, 509, 602*
verpauen *[HF]* verslapen *552*
verpieren van de hand doen; verliezen *509, 663*
verpleiden verraden *435*
verpleien verteren, besteden *430*
verpleinen verliezen *390*
verpleren verkopen *437*
verploempen verdrinken *390*
verpoerd verspeeld *461*
verraan weggaan *529*
verrotte kloft beroerde kerel *221*
verscheren verdienen *398*
versche waar → *varsche waar* slachtafval *509*
verschieren verdienen; verkopen; verklikken *77, 80, 472, 509, 522, 541, 663*
verschiften ruilen *469*
verschud betrapt, gearresteerd *77, 509*
verschud: in - gaan gearresteerd worden *663*
verschudding het gestoord worden bij diefstal *509*
verschud komen betrapt worden, gearresteerd worden *509*
verschud-verschud ik moet het er op wagen *509*
verschut → *verschutten*
verschut gaan/komen/worden betrapt worden, gearresteerd worden *400, 509, 637*
verschutten (deelwoord: verschut) betrappen, arresteren; in hechtenis genomen worden met de zaak bewijsbaar *404, 420, 509, 663*
verschutting het gestoord of betrapt worden bij diefstal; ze verstaan jel; uitbrander *403, 420, 509, 522, 637*
versencken verkopen *47, 307 [cliché 4], 349*
versieren slinks voor elkaar krijgen *632*
versjachelen verhandelen *160, 245, 443*
versjerde beroerde, ellendige *364*
vərsjmik'kə verkopen *454*
versjockelen *[HF]* verkeerd rijden *552*
versjteren bederven, verstoren *626*
vərsjtrun'kələ verstaan *454*
verslenden verslinden *545*
verslenten verkwisten *545*
versliegeld verraden *184*
versliegenaar verrader *432*
versliegenen (versliegend) verraden *80, 186, 188, 190, 198, 244, 397, 399, 404, 420*
versliegeraar verrader, politiespion *77, 78, 509, 637, 663*
versmaiemer, versmajemer rechter van instructie *198, 249, 420*
versmiechelen, versmiegelen verraden; aanklagen *77, 508, 515, 637*
versneezen → *versnezen* verkopen aan heler *510, 663*
versnencken *[†] 47, 349*
versnezen → *versneezen* verkopen aan heler *637*
versnoeien versnoepen *510*
versnuven *[T]* verstaan *569*
versömen *[HF]* → *verzu'əmə* verkopen *107, 552*
versommen vergiftigen *177, 249*
versonneren vergiftigen *177, 249, 372, 593*

verspleyten verteren, opmaken *390*
verstajem, versta j'em begrip, verstand *510, 663*
versteun, versteunen verstaan, begrijpen *391, 469*
verstopt gemouch domme kerel *622*
verstunsen verstaan *541*
vertoesten, vertoetschen verzwijgen; verbergen *420*
vertoetscher heler *403, 420*
vertossen helpen *398*
vertossend vervloekt [?] *391*
vertrollen *[HF]* verkeerd lopen *552*
verven → *ferven* liegen *472*
verwanten luizen *622*
verzu'əmə → *versömen* verkopen *454*
verzuiper iem. die zijn slachtoffer in her water gooit *622, 663*
vestieren zij gaat *307 [cliché 5]*
vetje voordelige zaak *469*
vette lullen kaarsen *363*
veu'gət broekzak *446*
veurewuis voorwaarts *391*
veijl → *fyl, vile, vyl* stad *371, 593*
victori branden *363*
viechert, viëchert niets; oorvijg *577, 584*
vief hand *448*
viege, ne viege → *fiege* niets *35, 207, 241, 249, 510*
vieken [znw.] leven *49, 391*
viekesnosteriksken levensboek *391*
vienen komen *48, 430*
vierhoek bedstee *622, 663*
Viɛχtɛsj *[HF†] 104*
viggelen zagen *379, 391*
vigilant tipgever *622*
vigileeren klanten lokken door prostituee *77, 80, 510*
vile → *fyl, veijl, vyl* stad *48, 430*
Villepretter *[HF†] 105*
Viltent *[HF†] 105*
vim, vin[1] boterham *472, 518, 522*
vin[2] barst *77, 510*
vinentter *[?]* venster, vensterruit *372, 595*
vingers: vijf - in de benauwdigheid stelende hand *622*
vingers: werken met twee - zakkenrollen, stelen *77, 79, 509*
vingertje: met het - rondgaan kwistig rondjes geven in café *632*
vink portemonnee *77, 178, 510*

vinkedresseur → *vinkendresseur* zakkenroller *79*
vinken → *vijnken* vijf ogen bij het dobbelspel *469*
vinken: in de - vliegen erin vliegen *183, 373*
vinkendresseur → *vinkedresseur* zakkenroller *77, 510, 664*
vinkenpeezer zakkenroller *77, 79, 510, 664*
vinkie, vinkje portemonnee; beginneling *510, 664*
vinne boterham *391*
vins'tər bril *446*
vin zetten, een een ruit doen barsten *513*
violen: laten - laten begaan *510, 664*
Vit *[HF]* boterham *550*
vittig snel *49, 391*
vla'kət bord *446*
vlakte, de vlakte straat, buiten *469, 510*
vlammen roepen *391*
vlammen op begeren, dol zijn op *510, 664*
vlascke, vlaseke dorp, drop [?] *367, 593*
vlassen schieten *38, 391*
vlasserik geweer *38, 60, 391*
Vle:əgelstent *[HF]* → *Vlegelstent* schuur *105*
Vlegelskamer *[HF]* schuur *550*
Vlegelstent *[HF]* → *Vle:əgelstent* schuur *550*
vlekken drinken *391*
vlem'mə roken *452*
vlerk [znw.] arm *510, 664*
vleugen lukken *622*
vliegende wantje gendarme *469*
vliegende wouwtje bereden gendarme *430*
vliegerik vogel *38, 62, 391, 435, 510, 637*
vliemen snijden *391*
vliemerik mes *38, 60, 391*
vlock → *flock, flok, flokkie, vlok* hemd *363*
vloer gulden *529*
vlok, vlokje, vlokkie → *flock, flok, flokkie, vlock* hemd; [m.g.] beddenlaken *33, 36, 280, 294, 398, 458, 472, 522, 527, 533*
vlooiebak → *floybac* bed; schip *622*
voart: spant de - *de* → *vaart spannen* kijk! *463*
voe'əzə [ww.] schoppen *452*
voeie [bijw.] weg *49, 391*
voeiflikken wegnemen *49, 391*
voei fokken wegtrekken *391*
voeren meelokken *510*
voetenlicht opening onder of naast gordijn *77, 510*
voine, la de maan *596*
Voks *[HF]* koe *550*
Vokseläpper *[HF]* veearts *550*
Voksepeek *[HF]* rundvlees *550*
Vokseschmicks *[HF†] 105*
vol diefstal *510, 664*
volle, 't schavot *81, 363*
vonk → *fonc, fonk*[2] lamp, lantaarn, zaklantaarn, kaars; vuur, kachel; brandmerk; [m.g.] sterkedrank *77, 79, 398, 401, 404, 420, 472, 510, 515, 637, 664*
vonken[1] **(gevonkt)** brandmerken *409, 420*
vonken[2] vuur *437*
vonkert kachel *510, 664*

vonkie lucifer, vlammetje, zaklantaarntje *510*
vonk pleite maken, de het licht uitdoen *500*
voogd pandjesbaas *622*
voogd pressen, de/den schunnigheden bedrijven *622, 664*
vooi tippelen weglopen *49, 472*
voorby/voorbij focken voorbijgaan *363, 408*
voorbij schuiven voorbijlopen *420*
voor peenen, voorpenen (de buit) weggooien *363, 622*
voorplaat voorhoofd *363*
voorschut in de gevangenis *420*
voorschut geraakt in hechtenis genomen en de zaak bewijsbaar *420*
voorspeenen (de buit) weggooien *432, 622*
voortfocken voorbijgaan *363*
vooruit bouwen zwanger zijn *606*
voorwiel gulden *34, 510*
voppen liegen *307 [cliché 4]*
vopperen soort vaganten *328*
vopperinnen soort vaganten *328*
vos goud *363*
vosch, vósjen → *vossen* goudstuk, gouden penning *158, 307 [cliché 4], 356*
vosjes → *vosken* goudstukken, gouden tientjes *170, 354, 356*
vosken → *vosjes* goudstuk *158, 435*
vos plant gouden beurs *363*
vosse babbelaar boek met goudbeslag *363*
vosse feemsteeker gouden ring *363*
vosse friessen gouden gespen *363*
vosse fyne feemsteeker gouden ring met diamant *363*
vosse leezer boek met goudbeslag *363*
vossen goudstukken, munten *352, 353, 589*
vossen uit/uyt hun/hunne hollen jagen zakkenrollen *352*
vosse slang gouden ketting *363*
vosse spanders gouden gespen *363*
vozen vrijen *622*
vrachtkarretje vrouw *622, 664*
vratzak vieze kerel *626*
vreemde fyl vreemde stad *363*
vreempie vreemdeling *510*
vreeschopper zakkenroller *370, 595*
vreten: ze - het gemakkelijk te verkopen *632*
vretenmasselaar bedelaar die afval van brood en vlees ophaalt *622*
vreyer van de batterik matroos *420*
vroeterman varken *177, 178, 372, 595*
vrotterhouerik, vrotterhourik gemene kerel *622*
vrouwedod lieveling van de vrouwen; lafaard *510, 622*
vrijdagskind ongeluksvogel *622*
vrije chassene vrije bruiloft *626*
vrye/vrije kraakers vrijbuiters, rovers *81, 363*

vrijer man; slachtoffer (van kwartjesvinders) *399, 400, 420, 510, 664*
vrij slib vrij drinken *620, 660*
vrijzetter geven, een de bons geven, wegbluffen *510*
vuile week menstruatie *77, 80, 510*
vuispamperikken brandbrieven *391*
vuizen branden *391*
vuizer brandstichter *391*
vuizerik vuur *391*
vulkachel brandkast *622*
vullisblik halvestuiver *622*
vullisgraaier snuffelaar in vuilnisbakken *622*
vuur [?] ja [?] *368, 595*
vijf pond dertig gulden *520*
vyl, vijl, vyle, vijle → *fyl, veijl, vile* stad *49, 307 [cliché 4], 391, 460, 589*
vijlen[1] werk spinnen voor emballage *391*
vijlen[2] spelen *391*
vijnken → *vinken* vijf ogen bij het dobbelspel *469*

waaier oor *469*
waantje → *wantje* politieagent *78, 430*
waasjich viel ik weet 't niet *626*
waffel mond *510, 664*
waffelaar prater, zwetser *622*
Wagengas Muiderstraat te Amsterdam *622*
wagensmeer boter *510*
waggelkontje gans, eend *38, 522*
wahlfaarter pelgrim *437*
wakkeltje eend *535*
wal'lə koken *450*
wam buikstuk van vis *626*
wandelstok groot breekijzer *77, 79, 510*
wantje → *waantje* politieagent *469*
warme broeder homoseksueel *606*
warme buurt hoerenbuurt *607, 622*
was/wasch je nou ga weg! *622, 664*
waterlansier iem. die drijvende voorwerpen uit het water vist *622*
waterreits, waterreitsje eend *282, 286, 289, 293, 294, 535*
watjekow klap *510*
wauw politieagent *622*
wederhaen hoed *307 [cliché 4]*
weekman handelaar in afgedragen kleren *62*
wees → *weets* spion, agent in burger *77, 78, 510, 664*
wees uil aalmoessenier weesjongen *363*
weets → *wees* spion, agent in burger, politieagent, gerechtsdienaar *77, 78, 420, 510, 602*
wegbenen wegmaken *622*
wegleggen besparen *626*
wegmaaien snel lopen, weglopen *662, 664*
wegmoffelen wegstoppen *420*
wegriemen weglopen *622*
wegsmijtertje weggeworpen eindje sigaar; prulletje *622*
wegspatten weglopen, vluchten *622*
weigoochem betweter *622*
weiteg ziekte *626*
wejewerrig weggaan *623*
Welefer *[HF]* kermis, jaarmarkt *550*

w. en b. water en brood *522, 664*
we omijn amen *625*
were, ne jammer *616*
werf woonwagenkamp *623*
werkelooze grote borrel *510*
Wetten *[HF†] 105*
widdeltje horlogeveer *420*
wieberig [bijw.] weg; gevlucht, ontsnapt *207, 249, 510, 664*
wieberig: zich - maken ervandoor gaan *510*
wieberig gaan ervandoor gaan *183, 184, 249, 373*
wieberig krouten doorlopen, weglopen *198, 249, 420*
wieberig maken wegmaken *510*
wieberig tippelen weglopen *510*
wiedensche knul kundig man *187, 398*
wiedes vanzelfsprekend, begrijpelijk; dom, onnozel *420, 510, 664*
wiedes: nogal - dat spreekt vanzelf *510*
wiedstok dom, onnozel, domoor *420, 623*
wiel handkar; rijksdaalder *34, 623*
wiepsjen valsspelen *637*
wiepsjer valsspeler *77, 79, 511*
wier'vəl kermis *449*
wier'vələ dansen *446*
wies krouten weglopen *420*
wies sabberen uitbreken *420*
wies slaan wegnemen *420*
wietkoker iem. die je voor de gek houdt *632*
wietten → *witten* stuiver *38, 391*
Wifert *[HF]* hooi; salade [†] *105, 550*
Wifertspeckert *[HF]* hooivork *550*
wilderik, wilderink haas, konijn *52, 282, 527, 535*
wildert hooi *444*
Willemfidel *[T]* Berlijn *568*
Willemsbeis Willemsbuurt *477*
Willigen Mozes het werkhuis *432*
wilm wittebrood *454*
winde plaats waar iets te verdienen is *511, 637*
windfang, windvang, windvank → *wintfanc* overjas *158, 353, 356, 435, 511*
windwang *[†] 353*
winkel politiebureau *432*
winkelhaak bochel *522*
winnenberch mooie vrouw *307 [cliché 4]*
wintfanc, wintfanck → *windfang* overjas *47, 158, 307 [cliché 4]*
wintjanck *[†] 47*
Wip *[HF]* weegschaal *550*
wip raam *77, 80, 511, 637*
wippen bemachtigen; openmaken *77, 511, 513, 664*
wipper raam, ruit *77, 80, 511, 637, 664*
wiskie zakkenroller *623*
wissiewassie kleinigheid *511*
witje dubbeltje; krijt *444, 511*
witriem politieagent *433*

witse bliksems zij die hun misdaden bekennen *184, 373, 596*
witstok domoor *623*
witstokkerij onnozelheid *623*
wit'tə melk *451*
witte boonen koffie *431*
witte dof, een grijze haren *607*
Witte Jan witte wijn *540, 611*
witten → *wietten* stuiver *430, 463*
wittenklitz *[T]* blikslager *104, 563, 566*
witterik melk; ei *430, 469*
witterikken, witteriks eieren *463, 469*
witte suiker cocaïne *621, 623*
Witte Willem/Wullem boterham, brood, wittebrood *42, 212, 222, 284, 363, 444, 458, 541, 527, 543*
witwerker stukadoor *623*
witze, witze mensen onnozelen *596*
Wivert *[HF]* salade *550*
wof → *woof* zes *422*
wolber goedkoop *511*
Wöles *[HF]* jongen, zoon *550*
wolletje deken *511, 664*
Wölmke *[HF]* broodje *550*
wolver goedkoop *511, 664*
woof → *wof* zes *89, 198, 207, 249, 420, 511, 577, 584*
woof mei zeshonderd *577*
woud → *wout* politieagent *435*
Woud, 't het Vondelpark te Amsterdam *511, 623, 664*
wout, wouten → *woud* politieagent, veldwachter, commies, marechaussee *67, 68, 78, 79, 214, 444, 458, 460, 469, 472, 518, 529, 531, 535, 541*
wouterkeet politiebureau *632*
woutje → *wouwtje* politieagent *81, 281, 363, 433, 593*
woutje klimbosch [gerechtsdienaar die bedelaars en landlopers vervolgt] bedelvoogd *366*
wouwtje → *woutje* politieagent *64, 67, 78, 430*
wruuterik varken *58, 472*
wulm wittebrood *454*
wup weegschaal *444*
Wupp *[HF]* weegschaal *550*
Wuppblag *[HF†] 105*
wuppen *[HF]* wegen, wankelen, sidderen *552*
wüppen wiegen *60, 444*
wusjen *[HF]* slaan *552*
wijer meer onheil *626*
wijlik ziekte *626*
wijspen wijsvinger *499, 623, 664*
wijzik ziekte *511*

ijken kerven, merken met een mes; brandmerken *602, 623*
ys vuur *420*
ysjesinge tabaksdoos *420*
ysjes/ijsjes intje tabaksdoos *177, 367, 595*
ijskast brandkast *623*
ytsef → *eytsef* tabak *420*
ijzere bing harnas *363*
IJzeren Hein (grote) brandkast *77, 80, 511, 646*
ijzervreter ijzerboor *623*

yzig fabriek *420*

zaad geld *623*
zabbelen → *sabbelen* werken *223*
zachts billijk *511*
zaften melk, pap *450*
zaggelaar geen bet. opgegeven *365*
zain [telw.] zeven *207, 250, 511*
zak duizend frank *469*
zakdoekje revolver *623, 664*
zakken: laten - in het water gooien *73, 77, 492, 511, 635, 637*
zammelen *[HF]* dansen *552*
zand suiker *433*
zand er ieber zwijg er verder van *50, 511*
zank, zanke kerk; klerk [†] *177, 278, 369, 591 593*
zeeferaar[1] → *zeferaar[1]* dief *78, 80, 511*
zeeferaar[2] → *zeferaar[2]* geslachtsziekte *78, 79, 511*
zeeferen[1] (gezeeferd) → *seeweren, seweren[1], zeeveren, zeferen[1]* stelen *71, 78, 79, 482, 511*
zeeferen[2] → *zeferen[2]* zweten *511*
zeenzaaier klap *623*
zeeperd klap *515, 664*
zeeperen soort vaganten *333*
zeerke borrel *469*
zeerwits zeer veel, zeer wel *358, 363*
zeeuwigen zakkenrollen, stelen *420*
zeeveren → *seeweren, seweren[1], zeeferen[1], zeferen[1]* stelen *664*
zeferaar[1] → *zeeferaar[1]* dief *637*
zeferaar[2] → *zeeferaar[2]* geslachtsziekte *637*
zeferen[1] → *seeweren, seweren[1], zeeferen[1], zeeveren* stelen *619, 637*
zeferen[2] → *zeeferen[2]* zweten, het benauwd krijgen *619, 637*
zeibel → *seibel* slecht, slechte manufacturen, slechte waar *89, 160, 169, 223, 250, 444, 577, 584*
zeibel schore slechte waar *577*
zeibel sos een slecht paard *584*
zeik pis *511*
zeiken pissen *511*
zeikhok waterplaats *623*
zeil: onder - brengen in slaap doen vallen *511*
zeilemgikker kruislam paard *89, 91, 577*
zenen slaan *623, 665*
zerana' arm, schouderstuk *632*
zerben kruiden *48, 430*
zerouang → *seroeang*[znw.] arm *207, 250, 511, 619*
zespijper celwagen *623*
zet: in een - en een wet in een ommezien *623, 665*
zeup ja *54, 103, 545*
zeupen winnen, verdienen *391*
zeventandje soort Engelse sleutel *78, 79, 511, 665*
zéwèl drek *632*
zickissen soort vaganten *326*

zickusz blindeman *47, 307 [cliché 4]*
zieger geit *437*
ziek liggen in het tuchthuis zitten *433*
ziemen *[HF]* ja *107, 109, 550*
zienemer, ziener politieagent, veldwachter *433, 623*
zilverkluitje dubbeltje *623*
zinken een sein geven *420*
zinotes *[HF]* [pers. vnw.] jij, jullie, u *39, 552*
zinotesen *[HF]* [bezittelijk vnw.] zijn, jullie, hun *552*
zipken *[HF]* ja *54, 109, 550*
zirren scheren *469*
zitterd stoel *541*
zitterik → *sitterig* stoel *38, 58, 62, 375, 391, 435, 458, 460, 469, 472, 511, 518, 637, 665*
zjwieəms, zjwie'əms haring, vis, bokking, stokvis *448, 454*
zoei spep *511*
zoek maken, het/'t verbergen, helpen ontsnappen *178, 183, 373*
zoen verraderlijke messteek *623*
zoete breetsem sinaasappels *359*
zoetelel hoer *623, 665*
zoeterik → *soeterik, zuuterik* koek; melk; suiker *62, 420, 511, 518, 637*
zoevele hoofd *307 [cliché 4]*
zog vocht, koffie, chocolademelk *511, 650, 665*
zoger erwten; zekere soep *626, 632*
zoger erwten op zekere wijze bereide grauwe erwten *246*
zojem → *sojem* [telw.] zeven *207, 250, 511*
zoken → *zoqein* oude man *623*
zoldertippelaar iem. die wasgoed van zolders steelt *78, 79, 511*
zonef → *sjonef* penis *215, 246, 531*
zonne jaar *623*
zonnetje lantaarn *623, 665*
zonof → *sjonof* penis; [m.g.] staart *43, 91, 211, 214, 216, 246, 529, 533, 577*
zoodje tinnef afval *626*
zoof → *sjoof*[1]*, soof* gulden *178, 211, 213, 215, 216, 223, 246, 511, 520, 522, 527, 531, 534, 577, 584*
zoogen *[?]* zeven *422*
zoojen → *sooyen* [telw.] zeven; zaterdag *89, 198, 250, 421, 577, 584*
zoon des meiligs prins *410*
zoqein → *zoken* oude man *632*
zoqon → *sokon* baard *632*
zoutkrabber zeeschip *623*
zu'əmə kopen, kosten *450*
zuiger verhoorder *623*
zuipen[1] (gezopen) geld winnen met spelen *391, 434, 452, 469, 511*
zuipen[2] (gezopen) verliezen, beetgenomen worden *463, 482, 511, 645*
zuriee uitroep bij bokspringen *624*
zuur gesnapt *511*
zuuterik → *soeterik, zoeterik* melk *58, 472*
zwaajer → *swaajer* vaandel *363*
zwaantje fiets *37, 149*
zwaantje: twee - tweeëntwintig; een gulden plus een dubbeltje *623*
zwaayummen schrijven *420*
zwabber dronkenlap *511*
zwabberjanes dronkenlap *623*
zwak vat onbetrouwbare *632*

zwarte kip pastoor *623*
zwarte koler, de zwarte koler de dood *613, 623*
zwarterik koffie *469*
zwarte vlieg dominee *360*
zwartje → *zwartsie* koffie; [m.g.] brood *59, 64, 67, 222, 269, 420, 430, 433, 435, 444, 458, 472, 511, 522, 527, 531, 534, 535, 543*
zwartjesbampen koffiebonen *527*
Zwartjes Bargoensch Zigeunerbargoens *511*
zwartjesmajem, zwartjes majem kokend water, koffiewater *216, 238, 250, 534*
zwartjestaal dieventaal *421*
zwartsie → *zwartje*koffie *534*
zwartverwer pastoor, priester *596*
zweefkit danstent *541*
zweel handdoek *623*
zweet koffie *511*
zweeterik koffie *62, 511*
zwel → *swel* fat *511*
zwellen → *swellen* verwaand worden *511, 665*
zwemmerik, zwemmerink vis; [m.g.] eend *38, 58, 62, 391, 435, 472, 518*
zwendel betrapt worden; overtuigd zijn *420*
zwengelinck *[†] 47*
zwengeric, zwengerick wambuis *47, 307 [cliché 4]*
zwerte, zwerten roggebrood *38, 391*
zwerterik duivel; koffie *38, 391*
zwerver (gestolen) paraplu *78, 511, 665*
Zwerverssteeg Servetsteeg *511*
zweten bloeden *623*
zweven ervandoor gaan *623, 665*
zwicker → *zwikker* beul *158, 307 [cliché 4] 311, 350*
zwicket *[†] 350*
zwiebel → *swiebel* ketting *602*
zwiebel van een oksener horlogeketting *420*
zwiepen slingeren, gooien *511*
zwieper straatrover die slachtoffer op de grond gooit *623*
zwierlink → *zwirlic* oog *158, 435*
zwiezerik pastoor, dominee *541*
zwik drie boeren en drie vrouwen en drie heren bij het zwikken *511*
zwikker → *swicker* beul *158, 435*
zwirlic, zwirlick → *zwierlink* oog *47, 158, 307 [cliché 4], 349*
zwirlicn *[†]*, **zwirlinc** *[†] 47, 349*
zwir link/linkies kijk uit! *511, 665*
zwirren kijken *78, 511, 637*
zwitseren vloeken *430*
zwoels pan *545*
zwijn fiets *78, 149, 207, 511, 514*

zwijn: op een - tippelen op fietsendiefstal uit zijn *507*
zwijnen geluk hebben; schunnigheden uithalen *623*
zwijnenbollebof fietsenverhuurder *207, 209, 511*
zwijnenjacht fietsendiefstal *78, 79, 209*
zwijnenjacht: op de - gaan fietsen stelen *207, 250, 511*
zwijnenverhuurder fietsenverhuurder *207, 209, 250, 511*
zwijnrijder fietser *207, 250, 511*
zwijntje fiets *36, 149, 150, 162, 163, 169, 208, 217, 230, 250, 285, 538, 535*
zwijntje jatten fiets stelen *458*
zwijntjeshoeder fietsendief *623*
zwijntjesjacht fietsendiefstal *149*
zwijntjesjager fietsendief *79, 149*
zwijntjespezer fietsendief *514*
zwijntjes zeeveren/zeveren fietsen stelen *623, 665*
zijden ezel zijden halsdoek *511*
zije, een iem. met een glad gezicht *515*

Register Nederlands - Geheimtaal

Inleiding

Het register Nederlands - Geheimtaal geeft alle geheimtaalwoorden voor één bepaald Nederlands woord. In totaal bevat het register Nederlands - Geheimtaal ruim 3000 Nederlandse ingangen; als alle verbindingen erbij geteld worden, komen we zelfs op een kleine 5000. Het register is samengesteld door omkering van het register Geheimtaal - Nederlands, alleen de onjuiste vormen en betekenissen zijn weggelaten. Hierbij is in principe iedere Nederlandse betekenis uit het register Geheimtaal - Nederlands ingang geworden in het register Nederlands - Geheimtaal. Dat betekent dat het geheimtaalwoord *blederik*, met de betekenissen 'geit, schaap', in het register Nederlands - Geheimtaal zowel is opgenomen bij de ingang *geit* als bij de ingang *schaap*. Het betekent ook dat woorden met vrijwel identieke betekenis, zoals 'lief' en 'aardig', 'brood' en 'boterham', als aparte ingangen zijn opgenomen. Slechts in zeer beperkte mate zijn synoniemen bijeengevoegd en kleine betekenisnuances gladgestreken. Wanneer men alle synonieme geheimtaalwoorden of alle geheimtaalwoorden binnen een bepaald thema (bijvoorbeeld persoonsaanduidingen of ziektenamen) bijeen wil vinden, moet men het thematische register hierna raadplegen.

Waar nodig is aan de Nederlandse ingang een korte betekenisomschrijving toegevoegd. Na de Nederlandse ingang volgen de geheimtaalwoorden in alfabetische volgorde. Het register bevat geen interne verwijzingen en paginanummers (die kunt u via het register Geheimtaal - Nederlands vinden). Bij verbindingen wordt de ingang in het register Geheimtaal - Nederlands voorafgegaan door →: *'waarschuwen* de → gedagis ingeven, een → handje geven'.

Na de Nederlandse ingang en de geheimtaalwoorden volgen verbindingen met de bewuste ingang. In dit register is het normale 1-2-3-principe gehanteerd: verbindingen zijn te vinden onder het eerste zelfstandige of bijvoeglijke naamwoord en als die beide ontbreken, onder het eerste (hoofd) werkwoord, etc. Na een dropje (♦) worden ten slotte verbogen en vervoegde vormen van de ingang gegeven, zoals meervoud, verkleinwoord, deelwoord, plus de daarmee gevormde verbindingen.

Net als in het register Geheimtaal - Nederlands zijn woorden uit het Henese Fleck en de Tiöttensprache gemarkeerd als *[HF]* respectievelijk *[T]*, en zijn minder gebruikelijke betekenissen voorzien van de indicatie *[m.g.]*. Wanneer Moormann de juistheid van een bepaalde woordvorm betwijfelde, is dat aangegeven door *[?v]*; onzekere betekenissen zijn gemarkeerd door *[?b]*. Ook in dit register telt *ij* voor de alfabetische volgorde als *y*. Bij raadpleging van het register is het tot slot van belang er rekening mee te houden dat de opgesomde geheimtaalwoorden uit verschillende tijden en plaatsen stammen.

Nederlands - Geheimtaal

→	= Vormt ingang in het register Geheimtaal - Nederlands
[?b]	= Betekenis door Moormann betwijfeld
[?v]	= Vorm door Moormann betwijfeld
[HF]	= Henese Fleck
[T]	= Tiöttensprache
[m.g.]	= In deze betekenis minder gebruikelijk

aalmoes seys
aanbellen landing maken
aandacht sjoege[2]
aandeel dellop, geilek, geilik, geiluk, gellep, gijlek, gijlik, gijllep, rewogen, rewoghen, snaay; - **in de buit** geilink, gijlek in de massematten, prames, sim; - **in de opbrengst** kipoh, kippen
aangekleed: mooi - geklof, gekloft, geklopt [?v]
aanhang gesnor
aanhouden plakken[1]
aanklagen megatreig [?v], megatreiq, versmiechelen, versmiegelen
aankijken aankneisen, aanknooien
aanmerking kapsie
aanmonsteren tjop hebben; **proberen aan te monsteren** tjop zoeken
aanprijzen bolstoveren, mansjen, mansjeren, mansj maken
aanreiken stieken, stiekjen
aansporen opvoeren
aanspreken aankeilen, aanklampen, aankwasten, aankwatsen, aanschoelen
aanstaan balleme; **niet** - lau an tippelen
aanstoker oorblazer
aanstoot geven risches maken
aanval: onverhoedse - achteroverdrukker
aanvallen aanschieten
aanwezig pekaan, piekaan
aanzetten fileren
aardappel bums, Joltzen [HF], kadeel, kadeeuw, kadeeuwers, pieper, pom, poms, pums, treiter[1]; **slechte - als visaas** schoolmeester ◆ **aardappels** bomzen, bonsen, bonzen, bunis, buns, erdbimpsen, freiters, hussekes [T], Joltzen [HF], kadasters, kadeen, kadeeuw, kadeeuwers, kepoochen, pajengers, patatten, patatters, petètertjes, pjingers, schokkels; - **vragen** bonzen
aardig kiewig
aardigheid gein ◆ **aardigheden** pageintjes
aardoppervlak dérèch, derig
aas *[dood dier, lokaas]* peiger
aas van het kaartspel granderik[2], sjtup
aborteren: laten - laten → omsteken
acht bisverkens, bisvinken, ges[1], get, gis[1], kacht, ɔsjəm, parz notringskes [HF]
achtentwintig *[geldbedrag]* likmehol
achtentwintig-stuiverstuk gesjankte
achterbaks handelen ondermakkeren
achterdocht koesteren jegens eens hebben op
achterhouden ondermakkeren
achterjaszak kontslinger

achterkamer achterklapper
achterwaarts achterweits
achterzakje op pantalon achtermeeluk, achtermeluk
achterzak op damesjapon gondel[2]
achttien joed-gis, krütskes on parz notringskes [HF]
adem Pufferd[1] [HF]
advocaat bemoeial, bemoeyal, kakelaar; **knappe** - giffe bemoeial, gisse bemoeyal, gisse kakelaar; **slimste** - gognumste bemoeyal, gognumste kakelaar
afbedelen afkloppen
afbetalen stotteren
afdekplanken paltening
afdingen fiedelen, tawarren ◆ **iem. die steeds afdingt** fiedelbaas
afgesproken! gepakt, 't → staat
afgeven afdokken, afdokkeren
afgunst kinnesinne
afhandig maken affikken
afkloppen! unbeschrien-unberufen
afkomen: goed van iets - kauser afbrengen
afloeren snouwen
afloop: slechte - sof[2], sofa
aflopen poteren
afluisteren verlenzen, verlunschen, verlunsen, verlunzen
afpikken schoepen
aframmeling geven cuysen
afslag afmetkaiem
afsnijden afritsen [van keel], briezelen, brisselen, brizeln
afspraak: geheime - sodje
afstaan afdokken, afdokkeren, stuiken
afstandsmaat Perdong [HF]
aftroggelen schransen[1], schranzen[1] ◆ **iem. die aftroggelt** schranzer
afval pesaules, zoodje tinnef; **iem. die buitengezet - 's morgens vroeg doorzoekt** morgenster
afwerken poteren

afweten: van niets - van → lau weten
afwijking tiphlow
afzetterij genewoh, nepvaart
afzien: zie ervan af schaf/schàf je
agent godel, lamp; - **in burger** rotterum, stille, wees, weets; - **op motor** stoomkasie ◆ **agenten** sienemers; - **in uniform** gajes
airs kapsones, kapsoones
akker Klüth [HF]
akkord: tot een - komen goon op een → tukkien[?V][?B]
alarmbel jan-gat
alfabet: eerste drie letters van het Hebreeuwse - aleph-beth-immel
algemeen: in het - door de → bot
alias agere schim
alibi marmokum, marre moekomt, marremoekomt, marremookum
Alkmaar Mokum Aye
alleen onke; - **overgebleven(e)** onke daai, onkedaai
allemachtig! addesjim
almanak luag ◆ **almanakje** lugi
Almelo Grannig Mokum
ambtenaar gabber [m.g.]
amen omijn, we omijn
Amsterdam Golden Mokem, 't → Golden Mokem, Golden Mokum, Groot Mokem, Grootmokum, Groot Mokum, Groot-Mokum, Mokemholf, Mokem Olf, Mokum, Mokum Alf, Mokum Mollof, Mokum Mollof-alf, Mokum Olf, Mollof
Amsterdammer Mokumer
ander, andere, anderen; de/een - acher, ageir, ager, agere, ageren, (den) anker, ankere
angst arres, bəgiet, begiet, floep, morig, ru'əs
angstig ru'əzətig
antwoord sjoechem
antwoord krijgen akoet krijgen
appelkoek Bomzelsdekker [HF]
appel bimps, bomsken, paferik[1], pavel, paveltje, pommerik ◆ **appels** Bomzelen [HF], bonskes, bonzen [m.g.]
arbeid: zware - melochem
arbeider bö'əgəlsnoeək, Knökelsblag [HF] ◆ **arbeiders** knoppers
arglistig stiekem, stiekum
arm *[bnw.]* gedalast, gedallast, gedallest, gedallist, gesjocht, gesjochten, lock [HF], schorem, sjofel, zerana'
arm *[znw.]* kleunderik, seroeang, vlerk, zerouang ◆ **armen** klampen
armeluiseten slinger
armelijk benagus
armelijk gekleed schorem gekloft
armoede dallas, dalles, dalus, krot[1], merode; - **lijden** krot verkoopen
armoedig gedalast, gedallast, gedallest, gedallist, krottig
armoedzaaier dallastdekker, dallesdekkèr, dallesgoser, dallesjager, dallesman, dalsman, hoogopstapelaar, hoogopstapeler, hoogstapelaar, nakkedikker, povere bink, sjofelaar
armzalig sjoefel, sjofel
Arnhem Mokum Jaar
arresteren jak, knippen[1], plakken[1], schaken, verschutten ◆ **gearresteerd** nobel, verschud; - **worden** hoog gaan, hooggaan, in → verschud gaan, verschud komen, verschut gaan/komen/worden
asiel logement
auto molflikker, stottersleedje

auto: in Duitsland voor koffie geruilde en naar Nederland gesmokkelde - koffiewagen
avond scheemering
avondeten gebruiken haggelen
avontuur grootlef; **op** - op → lef, op de/den → schok; **op - gaan/trekken** dinkelen, op de → schok gaan, sjaansen ◆ **avontuurtje** hip
azijn Suhren [HF]

baard babberik, Heert [HF], knaspel [T], rees'pəl, rees'pələ, reespələ, ris'pələ, Sjmelen an de Sjmerf [HF], sokon, zoqon
baardharen Sjmelen [HF]
baas balbes, baljisrool, balji'srool, ballebof, balleboos, basserool, bink[1], bollebof, bulboef, grandige bol, häch, heech, kras, panas, sorrore, sorrorre; **iem. die de - speelt** nebob
babbelaarster kekelbek
babbelen dillen, keuvelen
babbelwijf samelschiks
bad flader, migweh, mikwe; **ritueel** - mikwe
baden plumsen [T]
badstoof flader
bagatel habbekras
bakhuisje keet[2], keete
bakken fellen, flikken[1]
bakker bakkero, bakkeroo[1], hoefteflikker, Knappknucker [HF], lechembakker, marospeezer, penschrämper [T]
bal Hühl [HF]
baldakijn chupah
baleintjes om geld uit laden te halen pompers
balie bijl
balk sjouver, steun
ballingschap golus
banden *[om wiel]* tips
bandiet marwieger [m.g.]
bang bəgiet', begiet, begieten, begietig, begitem, bemore, bolg, more[1], morig, pages, pagud, peu[1], peur, peur-peu; - **maken** eime maken; - **zijn** floep ha'ən, knijpen, morig schokken
bangerik krijtschijter, schijtvink, tippelaar op klompen
bank: iem. die geregeld op een - slaapt bankwerker; **op een - slapen** bankwerken

bankbiljet blaffer[2], casavie, cassavie, kassavie, plukske, velletje ◆ **valse bankbiljetten** loensche cassavies

bankroet machol, macholle, rot[1] [bij kaartspel]
barbier knaspelhutsche [T], muylfaceler

baren *[kind]* balleme, bulten[1], bulten[1], krengen, krengen, kreunen
Bargoens *[genoemd als woord in die taal]* Bregade, Brigade, Burgoems, Burgoens, Dieventaal, Gabbertaal; - **spreken** bregadementen
barmhartigheid ragamonus

barst vin[2]
Basel Glockmokum
beboet beknard

bed berremientje, bölt, Bölt [HF], bulst[1], bult, bultzak, couchee, kaas'tə, koeskepee, koeske-peetje, koeskoepee, koffer, külter [T], logement, luimetik, luimes, mannekuil, miete, mitte, piölte [T], pul, puls, schiebin, vlooiebak
bedanken nokken
beddengoed bult, bulting, klofting, knoften, miete-vatteling, mietevattelink, vattelink
beddenlaken bultvlok, vlokje [m.g.], vlokkie [m.g.], vlok [m.g.] ◆ **beddenlakens** sluimeric, slumerix, sluymerix, spederix, speedrig
beddenzak bultzak
bedekken: ik bedek het ik hou het; **ik bedek het zodat hij het niet ziet** beknooien: ik hou het dat hy het niet beknooit

bedelaar aapje, bietser[2], bietsert, dalfenoor, dalvenaar, dalver, hakfen, kantelaar, kanteraar, kleifockert, kleifokker, mangepaskero, manger, martienfokker, patjalder, patjaller, schifter, schoffer, schofterik, talfer, tal'fər, tallevelaar, talvenaar, talver, trasser, troggelaar; - **die 's avonds langs de huizen gaat** nachtbidder, sterrekijker; - **die afval van brood en vlees ophaalt** vretenmasselaar; **geleerde** - kamesieren, kamesierer; **soort** - schnorrer ◆ **naakte bedelaars** blicslaeten, blicslaghere
bedelaarsgesticht schofele baayes
bedelaarsherberg rotbosch
bedelares aapenjester

bedelbrief fak'kəl, fakkel[1] ◆ **bedelbrieven sclirijven** fakkels feberen
bedelen op den → aap loopen, dalfen, dalleven, dalven, mangen, mö'sjə, schoffen, sömeren [HF], talfe, tal'fə, tallevelen, talleven, talven, toppen, trusjen; **het** - de → talf; - **met een korf** talveren met 'n → kanis; **uit - gaan** op de → schok gaan ◆ **gebedeld** op den → dalf
bedelmonnik platscheerdere, platschiereren
bedelvoogd *[gerechtsdienaar die bedelaars en landlopers vervolgt]* klimbosch, nagt cluijter [?v], nagt sluijter [?v], reijnjaken, reynjaken, woutje klimbosch
bederven versjteren ◆ **bedorven** bezoles, kapore, loensig, machol, macholle, maholle, mesoles, mezoles, peiger
bediende sjammes
bedriegen als moser doorslaan, bebeksen, bedibberen, bədis'sə, befazelen, bəflo'jə, begaffelen, behumsen [T], bəkaan nemen, bekaan nemen, belinken, bəroeə'zə, beschoeppen, beseibele, beseibelen, besibbelen, besjoechelen, bəsjoe'mələ, betritsen, betuppen [HF], bezeibelen, bezeiwelen, in de → boot nemen, fazelen, fokken[1], te → grazen nemen, op de → heup-zwaai nemen, ionen, jenne, jennen, jonen, knal'lə, linken, loene, loenen, moser doorslaan, neppen, oetsen, opredderen, pieren, runtsen, streep trekken, streeptrekken, tuisteren, tuppen, uitoetzen, vetlinken, vermonen ◆ **bedrogen** geflescht, geflest, verfaasd; - worden in de → boot gaan, in het → schip gaan

bedrieger bəflojər, fokker[1], gannef, joner, lorumaar, matser, moser, streeptrekker, vaartflikker

bedrieglijk loen, loens, loensch[1]
bedrinken: zich - in → brand steken

bedrog beis[3], kool, nep, seibel; **met - of woeker verkopen** chachelen
bedrijf betreffend, het pinose
bedstee bais, koffer, poppekast, vierhoek
beduiden wat iem. zeggen moet de → pil ingeven
been drentellat, jat [m.g.], kraan, lat, Loopsteck [HF], regel, sjpɔ'rə, sjpo'rə, Sjtimpele [HF], tippelrik; **op de** - op de → schreiers ◆ **benen** fietsen[2], houten, kleesen [m.g.], kleezen [m.g.], kuierstokken, loopjatten, peuling, schaetzen, schers, schragen, schreiers, Sjtimpele [HF], stelten, strontschragen, trederikke [m.g.], trederikken [m.g.], trederikkers [m.g.], trederiks [m.g.]; **dunne** - linke regels; **lelijke** - mieze peuling; **mooie** - jofele peuling
beendergestel van koe klajims
beetje, een maginnef, matje, een → pietsie; **een klein** - begimmen, fiege, een → fiege
beetnemen te → grazen nemen, meppen, nemen; **ik laat me niet** - er is → lak aan me te verdienen ◆ **beetgenomen** geflenst, gesnoten; - **worden** zuipen[2]
beffen minetten; **het** - minette, temeierlikker ◆ **iem. die beft** temeierlikker
begaan: laten - laten → violen
begeren vlammen op
begerig branderig[2]
begieten bepoyen [HF]
beginneling vinkie, vinkje
begrafenis lawaje, lewïoh
begraven keware bergen/maken, kewoere bergen, lawajen, poten[1], verkouteren, verkrouten
begrip sjoeche, sjoege[2], versta j'em, verstajem
begrijpelijk wiedes

begrijpen knoeien, schieten, verknoeien, verneuken, versteun, versteunen ◆ **ik begrijp het** ik heb 't in → snoven; **begrijp je?** snuif je hem?
behandelen felleugen
behandeling: onder - zijn voor een geslachtsziekte onder de → klok tippelen
behangsel lufferk
behendig gnap, leep
beitel groot purim, grootpurim, schoker, soger, sogger
bek pei[1]; **grote** - mylie als een tjoekel; - **met slechte tanden** sjofele snaai; - **met tanden** snaai; **slechte** - smalachtige pei [van vee]
bekend bekaan, bekneisd, beknijsd, gedegen, gediegen, mokke[1]; - **worden** verlengd worden ◆ **de bekende** bekane
bekennen braken, doorkleumen, doorslaan, doortikken, doortimmeren, gibbelen, knoojen, kotsen, omkleumen, omkleunén, omslaan, sliegelden, sliegenen; **niet** - knoyen, kouteren, lou kotsen; **tot-brengen** murw maken ◆ **bekend hebbend** geknooid
beker mok
bekeuren: bekeurd worden een → bazarretje krijgen
bekeuring bazarretje, bekattering, bezarretje, flippie, kallesansie; - **geven** een → bazarretje klinken, een → bezarretje klinke
bekommernis kopzorg
bekoorlijk knäbbig [HF]
bekwaam gognum
bekijken becnoesten, beknijsen, beknijzen
bel ting, tingeling, tring; **elektrische** - ertje, erwt ◆ **bellen** klonkaards
belangrijk tof
belenen pandjes maken, verbruggen ◆ **beleend** achter de → schuine deur
beleven: iem. die veel heeft beleefd bekrèbbelde ◆ **veel hebben beleefd** bekrebbeld zijn
België 't → Möksə, 't → Mösj
beloeren beknijsen, beknijzen, choeren, knijpen, knijsen, knijtsen, knijzen, lenzen, rooyumme
beloning (voor verraad) poteten
bemachtigen op den → kop tikken, wippen ◆ **bemachtigd** gehad
beminde fokse, lakijfe, lakijve, lekijfe, lekijve
beminnen limen [HF]
beriauwd krijgen, het seweren[2], zeferen[2]
bende koei
bendeleider bonner, bonneur
bendelid gochemme
benijden pikkeneren
bepraten otelemotel smoezen
beraadslagen by malkaar → beknoojen, kappen[1]
berecht bonjer opgegooid
bericht dat mondeling de betrokkene bereikt bedeltelegram
berisping bekattering
Berlijn Mokum Beisz, Willemfidel [T]
beroepsdieven edelvolk, pernoozemannen, pernooze personen
beroerd belabberd, benenide, maf[1] ◆ **beroerde** versjerde
beroerling parkop
berouw cherote, gerote, groote
beroven aanfeilen, aan fellen, aanfellen, afluizen, afruigen, aftuygen, barlaffen, bles maken, okketaaien, okketaaje; **erop uit zijn om dronken lieden te** - op de → goozertjes tippelen ◆ **van alles beroofd** afgelooid, afgeluisd, kabs
beroving: (uitroep bij) - saccumher
beschaamd beschoft
beschuiten knappertjes ◆ **beschuitje** knipperdolletje

beschuldigen banjer opgooien, een → katje geven, opgooijen; **vals** - loensche bonjer opgooijen

beschuldiging bekattering, mekatteting; **valse** - bonjer[2]
beschijten runtsen
beslag: in - nemen pekaan nemen
besloten zijn tot het uiterste scherp staan
besparen wegleggen
bespieden afleggen, aflenzen, afloeken, afloense, afloenzen, afluimen, afluizen, afrooiemen, afroojemen, baldoveren, verknijzen, verlenzen, verlunschen, verlunsen, verlunzen
bespioneren op → gilles staan ◆ **bespioneerd** afgeleund, gerojumd
bespreken bepreuvelen
best kievig, kijbeg ◆ **beste** hanste
bestaan besteunen
besteden verpleien
bestelen askenen, bəkaan nemen, bekaan nemen, beschroepen, bezoeken, handelen, neppen; - **van klant door prostituee** tippelen op ◆ **in aanmerking komen om bestolen te worden** jold zijn
bestuurder parneis

betalen afdokken, afdokkeren, bedissen[1], benosselen, bequinten [T], beriəmen [HF], berinken [T], beschalmen, bescholeme, bescholmen, beschommelen, besjoelme, bəsjoel'mə, besjolemen, besjolleme, besjollemen, besjolmen, besolmen, beteunen, bətoe'ənə, betuinen, betunen, betünen [T], betuuw, bloeden, dokken, dokkeren, lammeren, nollen [HF], nossen, nossene, schokken; **hier niet** - irrewi narrewi betarrewi; **niets** - narrewi betarrewi
beteren getofferen, tofferen
betoverd bedod
betrappen bekneizen, beknuizen, schaken, schieten, verschutten ◆ **betrapt** verschud; - **worden** verschud komen, verschut gaan/komen/worden, zwendel

betweter weigoochem
beugel terri; - **van de beul** terri van den smigher
beugelen porten [HF]
beugeltas speenvarkentje, varken; **zilveren** - kriemse terri ◆ **beugeltasje** bloedvin
beul binkmolder, bulliauw, dallinger, innert, menengero, reiber[1], rejago, rybaert, smigher, smigher, tailler, zwicker, zwikker
beurs avelcoert, avel coert, averkoot, bloedvin, plant, platvin, platvink, suye, turf; **gouden** - vos plant; - **met geld** brandweer, tuitje; - **met zilvergeld** tuytje; - **of portefeuille met weinig of geen geld** schijtvinlc ◆ **beursje** speentje; - **stelen** een → speentje trekken
beurzensnijder bomlichter, boomlichter, kisler; **meester** - kisler
bevalling kimpet
bevestiging kèn, ken
bevinden: zich - flikken[1]
bewaarder van het gasthuis bing van de gastkit
bewaker blag die op de kit past
bewaren gewoere matzen, behouden in de → kit
bewaring: geef in - gollem
bewegen loteren; - **mee te doen** oplaaien, opladen
beweging opstootje; **omtrekkende** - omslag
bewoner van het platteland medina-stamper ◆ **bewoners zijn niet thuis** spies is bezoek, spiese is bezoek; - **zijn thuis** het → gajes is pleite, spiese is amge, spies is amge
bewuste, de bekane
bewusteloos geslagen zijn voor → makkement liggen
bewijs schim
bewijsbaar treifel, trijfel
bewijsstuk korpus delik
bewijzen: men kan ons niets - wij zijn niet → treifel
bezem kä'rət
bezien besjoeren
bezighouden: zich - met ausèg, auseig
bezit smets
bezitten mazen, scheffen, scheften
bezoedelen bezeibelen, bezeiwelen
bidden bibberen, dabberen, dibberen, nos'tərə, nosteren, nosteren [HF], nosteren [T], nostern [T], paternellen, priemken, proevelen, sang'zə
biechten flicken [HF], ka'bəsə, zich → treuvelen
biechtstoel Lüsterkos [HF], nosterpradde [T], treuvelzitterik
bieden mesjibben, siovenen
bier bruinderik, bruintje[1], klarros [T], Köth [HF], lel, roei, roey, roos, ros[2], rosch[2], rosz, roy, roije, roys, scoerbrant; **bruin** - bruno; **een glas** - klinkoros; **licht** - meepsen ros/rosch; **rood** -roei
bierbrouwer Köthprötteler [HF]
bierhuis Köthhärk [HF]
bierkan koro
bierkelder bierkuil
big gazzer, kwie'kət, snie'ələs
biljart de → diest
biljartballen knikkers
biljarten rollen
billen keskedie
billijk joshor, zachts
binden geesselen [?V], gevelen, handler hassner, handler-hhasner [?V], kneuvelen, loeijen, peperen

binnen dat is → habbes, uit de → maling [financieel]
binnengaan intippelen
binnenzak binnenmeeluk, binnen meluk, binnensnij
blaffen pijpen
blamage kat[1]
blanketten politoeren
blikslager witrenklitz [T]
blindeman zickusz
bloed jedemde [?B], jedemme [?B], smol
bloeden smollen, zweten
Bloembuurt Bloembeis
bluffer parademaker
blut zijn schaailoos lopen
blij kiewig, mehamme
blijven blein, blijn, hucken [HF] ◆ **blijf hier!** bou → bekane
bochel aukel, aukeltje, badichel, kast, kriek, Mik [HF], okkeloen, punt, smiksvinneke, winkelhaak
bod: hij wil zijn - terugnemen er knukt op de →Geel[HF]
boefje bo'fi
boeien geesselen [?V], leck, peperen
boek babbelaar[1], chapiter, drukker[1], drukkerik, Krabbel [HF], leezer, lezer, nosterik, plügge [T], spanblad; - **met goudbeslag** vosse babbelaar, vosse leezer; - **met zilverbeslag** kriemse babbelaar, kriemse leeser/lezer ◆ **boeken** prepesen
boekweit Eckigen [HF]
boel: vuile - gezèresjboel
boender: platte - platje
boer ago, bekker, binck, caffer, galo, hoers [?V], hoets, hoetse, houts, huts, hutsche [T], hutse [T], Hutz [HF], kaffer, kafferientje, kaffriaan, kokalloos, oest, peungel, prang[1]; **de - op** de/den → schroor op; - **die aandeel behoudt in** boerderij van zoon olmershutsche [T]; **dronken** - emmer vol water; **dwaze** -kafferiaan, kafferianus; **grote** - grannige prang ◆ **gesprek van boeren** Hutzefleck, Hutzeflik [beide vormen HF]
boer van het kaartspel maf[2]
boerderij granze, kafferskeete, kafferskiek
boerenbedrieger macher
boerenhofstede: grote - grannige kit

boerenhuis Baies, Hutzentent [beide HF]
boerenjongen Hutzenwöles, Hutzewöles [beide vormen HF]
boerenkermis kaffersjuk
boerenkiel Hutzeschwelf, Hutzesjwelf [beide vormen HF]
boerenknecht bink die bij de kaffer trafakt
boerenmeisje Hutzenflitschken, Hutzenflitsjken [beide vormen HF]
boerenzoon hutsenknölle [T]
boerin agorin, gajie, houtse, Hutzin [HF], kafferin, kafferine, kafferinne, oesrtn
boers kaffers
boete knas
boezemvriend gavver, halve broer, halvebroer
boezeroen alf vlokje
bok Fahrherr [HF], mette ◆ **bokje** fopperiksken, mette
bokking zj'wie'əms, zjwieəms
bokkingmand seiges
boksbeugel dolver
bollen kaantjes
bolus bole
bond géwro
bonen banten, duym litten; **grote** - grannige banten; **kleine**-meepsche banten ◆ **hete gekookte boontjes** sooges
bonne Louis bondelowies
bonnen afsnijden van de rantsoenkaart scheuren
bons geven, de een → vrijzetter geven
boodschap: vergeefse - dagscheer
boom eng; **onderste deel van een** - gateng
boor bronje, draaysel, sintel
boos giftig, jan[1], jannig, knaks, knaksch
boosheid kif, kift
bord *[serviesgoed]* fletsjert, Fletsjert [HF], glimmert[2], schaviële, scheveel[1], teller, tiaro, vla'kət; - **pap** fletsjert
bordeel glidenbosch, gondel-bajes, gondelbajes, gondelbajis, gondelkit, gondelspiese, gondel spieze, gondelspieze, gondel-spieze, gondeltas, gondeltiejeis, gondeltiijsie, gondeltijysie, krot[2], loense keet, logement, malochem-kit, malochemkit, mokkelbeis, motkaasie, naaischool, nafkebajes, nafke bajes, nafke bajis, poetekeete, poetekit, rode lamp, schuine gordijnen, sjok, sonnenbosch, spiese [m.g.], spies [m.g.], temeie-ajes, temeie-bajis, temeiekit, temeierspiese, temeierspieze, temeieskit, temeiespieze, temeije-spiese, trankkeetje, val ◆ **bordelen** knippen[2] [?B] ◆ **clandestien bordeeltje** klapper
bordeelhouder kochel, koschel
borgen hocken [HF], luken [T], verhocken [HF]
borrel barzoentje, berzoen, brizoen, hap, happie, hassebassie, Himpken [HF], jajempie, keiletje, keiltje, kelfsken, kissebis, klinkske, kluitje, krakertje, kwak[2], kwakske, kijletje, lel, neutje, norretje, nörrie, nörrieken, nörrietje, oksine, petilink, peuzeltje, pikketanus, sjakkel, sjaskentje, sjnie'əps klinksjkə, snep, snèp, spatje, zeerke; - **drinken een** → neutje kraken; **grote** - haaie lel, puut; werkelooze
borstrok begaaies
borst van een vrouw hansen, Hanzen [HF], jidders, memmen, memsis, Sipskwös [HF], teperik, tet ◆ **borsten van een vrouw** gemoed; **zware - van een vrouw** balkon
bos boegiek, boemerik, boezjiek, bosschik, houterik, houterikske, houtert; **iem. die buiten in het - overnacht** groene tenter
boter gemme, gem'oh, gimme, gimmel[1], kiel, schmiks, Schmiks [HF], schmutse [T], sjmiks, Sjmiks [HF], sjmoot, smickse, smiks, smikse, smiksel, smiksem, smix, smixe, smonk, smouterik, snots, wagensmeer

boterham feem[2], knaar, knaker[2], kotter, kotterik, kottering, maro, mösj, stik, stuk[1], vim, vin[1], vinne, Vit [HF], Witte Willem/Wullem; - **met spek** kotter met lar
boterkoopman schmursenroedler [T]
botermelk boterflems
botten *[znw.]* somes
bouwland medine
bovenhuis bovenklapper, luchtklapper, luchtklappertje
bovenkamer bovenklapper
bovenkleren schilletjes
bovenlijf: met ontbloot - klaarstaan voor gevecht in zijn → bangmakertje staan
Brabant 't → Brabisch
braden fonckelen, fonken, kripelen, kripelen [HF], sjröien [HF]
brand cenijve, sereife; **in - steken** flikken in de fonken, in de → fonkken flikken, de → roode haan zetten op; **uit de** - betoeft, betoeg, betoegd
brandbrief fak'kəl, fakkel[1] ◆ **brandbrieven** vuispamperikken
branden flonken[1], foenken, fonk'sə, funkern [T], ruffen, ruften, victori, vuizen
brandewijn fitseklere, Gesjrödden [HF], jajim, kamfer, maayem koorem, sourem; - **drinken** jajim caskene
brandkast, brandspinoze, brandspinozer, brandtiejijs, muziekdoos, speeldoos,tiejeis, tiejijs, tji-jijs, vulkachel, ijskast, ijzeren Hein; **grote** - tiejeis, ijzeren Hein; **kleine** - muntmeter; - **openscheuren** sardineeren, sardineren
brandkastkraker tiejeispeeser, tiejijspeezer
brandmerk neris [m.g.], plack en stoot, plak en stoot, vonk; - **op de rug** fonk op den douw/doùw
brandmerken tot → ridder slaan, vonken[1], ijken ◆ **gebrandmerkt** geplakt[1], gevoenk
brandstichten ganneke maken, sereife maken

brandstichter vuizer
brandstof fonkaart
brandstoffenhandelaar hokkebaas
breekijzer breekie, breektiejijs, brekie, clamones, clamonis, clemondes, clemonis, klomondes, klomones, krabber, kromkop, mousje[2], mousje ribben, ribbemaus, ribbemoos, ribbemous, ribbemouse, ribben, schabber, schokere, smit; **groot** - wandelstok ◆ **breekijzers** talhoutjes
breken bresselen, britsen, kasseren, schokeren, verbriezelen
brengen dokken, dokkeren, nikken, porren, sjören [HF]
bretel galg[1]
brief besaffot, casavie, cassaaf, cassavie, fak'kəl, fakkel[1], flaks, flep, flepje, kapittel, kasaaf, kassaaf, kassavie, kesavie, kezavie, knie'tət, Letter [HF], pamperik, plügge [T]; - **schrijven** cassaaf feberen, fak'kelə, fakkelen, kasavie feberen; **valse** - loensche kassaaf ◆ **brieven** gesibe
briefje blafte, cassaafje; - **van duizend** rooderug, rood ruggetje, rooie rug, rooierug; - **van tien** beisjesprent, groen blaadje; - **van veertig** groene flep; - **van vijfentwintig geel** flepje, geeltje, geel velletje, gele brief, gele flep, gele rug, gele rijder, heitjesprent, rijder
brigadier koek; **bereden - te Amsterdam** knopknolsmeris; - **van politie** knopsmeris; - **van politie te Amsterdam** knikker op het dak, knobbel, knobbelsmeris, knopsmeris; - **van politie te Rotterdam** hoek
bril Brellruth [HF], Brelrut [HF], fok[1], fokker[2], foks[1], glimmerik[1], krentes, kijkers, loek'kət, loenker, loen'sər, lonkerik, sjpandərək, vins'tər; **gouden** - fokse glinster; **koperen** - loensche fok; **zilveren** - kleitse glinster
briljant koetsef blinker
brillendoos glinsters spiezen
brillenglazen glinsters
broche: dunne - kesie
broek boekke, boks[1], box, bradiek, brief, hoos[1], plant, ploddeiing, schmerse [T], sjmeek, Tray [HF], treu, trui, truij, truy; - **zoals de jongens op de Zeedijk dragen** poenbroekie
broekzak broekmeeluk, meulen, veu'gət
broer goozer[1], phraal, sebber [T], subber
brok barrel
bronstig roerig, rossig
brood boot, frein, hoef, hoeft, hoefre, hoest, hosje, hust, kenijve, Knapp [HF], kosse[1], kug, lechem, leechem, leegum, legem, leggem, legum, leichem, leichen, liechem, losje, mard [?V], maro, more[2], moro, oeft, oefte, paen, pen [T], tamp, treiter[2], Witte Willem/Wullem, zwartje [m.g.]; **een** - treiter[2]; **iem. die om -bedelt** stabulier; **ongedesemd** - matze; **stuk** -boot, gitselijn, hoef, hoeft, hoefte, kotter maro, oeft, oefte; - **te koop of gekocht (van medegevangenen)** legum in de wind ◆ **broodje** keggie, Wölmke [HF]
broodbakker oefteflikker, oever
brooddief treitertippelaar
broodmes flemkout, Knapkling [HF], Knappskling [HF]
broodwinning pernoose, pernooze, pernose, pinooze
broodzakje stukken zakkie
brui: er de - aan geven nen/n'en → trek slippen
bruid kalle[1], stoffelsche [T]
bruidegom goson, stoffel [T]
bruidspaar: koppelen van - schidach-maken
bruiloft: vrije - vrije chassene
bruinbrood maro, rogge Teunis
Brunswijk Knackmokum

brutaliteit chutzpah, gotspe
buigen stuipen
buik meles, Meles [HF], melis, meres, mie'jləs', mik, nefers, nefes; **dikke** - jofele meles
buikstuk van vis wam
buit gellep, hachje, jore, masemaher, massematte, massematten, slagen, stoot; - **aan een ander doorgeven** toedekken; - **aan handlanger afgeven bij ontdekking** afplanten, afslaan; **daar verdelen we de** - daar zullen wij → sap-polesen; **deel of helft van de** - bekke fettoe, kayle bokke, kayle bokke toute moule, kayle bokke toute moule; **deel van de** - bekke fettoe, fettoe, kipoh, kippen, toele-moele; - **delen** ter/naar een → bruiloft gaan; **elkaar bestelen bij verdelen van** - miskleumen, misslaan; **er met de - vandoor gaan** schibus gaan met de massematten; **flinke** - bekaanslag; **iem. die de - in bewaring neemt** knokbaas; **iem. die de - niet eerlijk verdeelt** misslaander; **laten we de - verdelen** pramus en nultens; **loeren op - of slachtoffer** peezen; **rijke** - gouden regen; **schamele** - sjofele massematten; - **weggooien** voor peenen, voorpenen, voorspeenen; **zich ontdoen van** - koússer maaken, pleite maken; **zonder - bij zich** kouser
buiten onder de → platte pen, vlakte, de → vlakte; - **slapen** zich → plat maken
buitenkansje mazolaus, metsië, metsieje
buitenstaander die de dieventaal verstaat balcholem
buitmaken: heb je veel buitgemaakt? hebien → masemaher
bukskin dosz [T]
burgemeester bolleboos, borgemaie, borgemak, burgemak, burgemaks, burgemat, burgmak, granderik[3], grandiger, grannige, grannige mokem/mokum, gröp'pigə, mak, tropper, Troppertsblag [HF]
burger bink[1], binkske, bijn, kaffer ◆ **burgers** geschoor, graau
buurman sjochen

buurt beis[1] pié, pie
bijdehand haai, piekgis, reê, ree[2]
bijeenkomen mokkom maaken
bijeenscharrelen: gulzig - schranselen
bijslapen scuppe
bijspringer soeteneur
bijstaan handje drukken
bijten gibbissen, jappen, nen'gə
bijter gibbissert
bijvijlen raspen toe
bijzit kalle[1], snaar

cachot coger, coger neekof, de → donkere spiese, kiet'jə kietje, koger meekof, meekof, mekof, mékof, nekof; - **op politiebureau** nor
café fé, kit, Knukertstent [HF]
cel schuurtje
celwagen bajeskar, bajeswagen, chocoladewagen, likkar, zespijper
cent ans, beschitem, halve witte, hanske, kopetlap, oortje, pieremezeur, pooser[1], poosje, poosjer, poosjet, poser[1], poshet, posje, posjer, posjet, rode, scheer, scheur, schrabben, schrabber, schrapper, sies[1], spaander, spak, spie, spijker, tand[1], tant; **elf** - ome Herman; **geen** - ! lau harber [bij bieden], **geen** - → poosjer harber, geen → posjer matter; **geen - minder** ginnen → poosjert matter [bij bieden]; **twee** - halve witten; **tweeëndertig en een halve** - pietje; **tweeënhalve** - half meutje; **twintig** - beis hoendjes, beis hondjes; vijf -biesjes [?V], vijf/vaàf → rem/rèm; **vijfendertig** - makke[2], de → makke en de kanker, makke met een kanker; **vijfentachtig** - barendweef; **vijftien** - kimmel bas, kimmelbas; **zeventig** -pandje ◆ **centen** platjes[2], spie, spiezen[1]; **losse** -hanskes; - **ophalen (bij draaiorgel)** mansjen, mans tippelen/tippeln, manzen
centime hem'kə ◆ **tien centimes** kleun[2]
chantage plegen pezen op → nastoot
chanteur hoogopstapelaar, hoogopstapeler, hoogstapelaar
chocola brem, loerie
chocolademelk zog
christen calf, gnorel, goïm, goin, goj[1], gooi[1], kalf[1], kooi, orel, sijbes ◆ **christenen** goj on abel [?V]
cipier bing van de troetels, kien[2], sien, siene, sjoumes, smit van het gebeent
citroen breetsem, lemoen, lemone
cliënt (van een advocaat) lam
clown spelen, de noppus draaien
cocaïne coco, sas-sis, sneeuw, witte suiker; **aan de** - bevroren
collectant in kerk pflueger
collecteren hengelen
college chewre
combine smeden bij bieden op markt of bij kaarten in → geilik handelen, geilike, geiliken, geileken, geilen
commies pioot, piot, schenteling, sien, siene, sjenteling, sjienteling, wout, wouten
commissaris bollebof van de keet; - **van politie** bollebof, bollebof der siememers, bollebof van de bezaar, bollebof van de linke, bollebof van de princerij, boskero, bovenmeester, godel, granderik[3], granderik van de waantjes, grandige der prinserij, grandige der sienemers/sienen, grandig wantje, malenger, meneertje, oppergrandiger, princerij, princery
concertzalen en schouwburgen bajessen
conducteur fiet'sjənoeək, noeək vör də fietsjə

correctiehuis gymnasium, heeren logement, herenlogement; - **te Hoorn** Gymnasium
correctioneel gedetineerd klieme gesjeft, klijme/klyme/klijm gesjeft
corset stikkelijf
coupon flep, flepje ◆ **een paar coupons heren of damesstof** een paar → lappen;
vervalste coupons loensche flepjes
crimineel gedetineerd zijn kootme sjeffen

daalder duimpie, duimpje, lammetje, Plotten [HF], rad, rat, ratje[1], retje; **Duitse** - Fonk'sə knaak, Fonksə plattə, Fonk'sə plat'tə; **Pruisische** - treifel rat ◆ **tien daalders** jod radden
daar hitsjen[HF]
dadelijk kantig, opstoot
dag *[znw.]* deem, douw[1], gom[1], hellig, joent, jom, lichterik; **bij** - joent; **slechte** - keilef [m.g.], ongijn, proesdag, schoreme pey, sjofel/sjofele baayes/baaijes/baies/bajis, teinis, tennef, tinnef
dagelijks lichteriks
dagloon jobber
dak: onder - betofd, betoft; - **van een huis** blad
dakloos gedalast, gedallast, gedallest, gedallist
dakloze bivakker, broeier
dame gondel[1], nafke, niese, niesse, prinse muts
dame van het kaartspel mokke[2]
damestasje gondel[2]
dank je skoug
dankzeggen benschen
dans Hühl [HF], trippel
dansen denderen, flikken[1], flikkeren, foe'kkə, foek'kə, heppelen, huppelen, michelen [m.g.], pieren, sabbelen [HF], trippelen, tuppelen, wier'vələ, zammelen [HF]
danser tippelaar [m.g.], tuppelaar
danshuis danskit, dansspiese, dansspieze, denderkit, Hühltent [HF], trippel, zweefkit
danszaal pierkeete, tippelkeet
dapper kwant
dartel nijs
das *[kleding]* ezeltje[2], slingerslag
dasspeld spinnekop
deel geilek, geilik, prames; **hij had er - aan** hij hield hullie → prames

definitief mesuqon
deftig grandig; - **gekleed** grandig gekloft
degelijk oks, tof
degen charo, dalm schoore, dalm schore, dolm schoore, Kling [HF], prikker, riepriek, steggerig, steggering
deken *[op bed]* bultpij, kouverte, wolletje ◆ **dekens** confers, converten, kouverte
deken *[persoon]* grandige priemer, priemer, prie'mərik, priemerik
delen geileken, geilen, geilkemen, geilkene, geilkenen, gilkanen, gilkemen, gilkenen, gilkunnen, gillefen, gijlek doen, gijlik doen, pnoijen; **met elkaar** - gellep in de massematten doen
Delft Dollet Mokum, Mokum Dollet
delirium tremens lieremannetje
dempig: erg -*[van paard]* harbe makets
Den Bosch Mokum Kaf
Den Haag Mokemheijt, 't → Mokem Ipig, Mokum Hei, Mokum Heif
denken piekeren
dennenappels fobbese
dertien joedgimmel, joed kimmel, joed-kimmel, joedkimmel, krützkes on troms [HF], tsi:-na:str
dertig draaiersbisknakken, kaf joed, kaf-joed, kaf joet, keitig, kertig, kimmel hoend, kimmel joed, lamed, lammert, lammet, sjijɛsti
deskundige meiwe
desnoods gotse
deugen bö'əmə
deugniet doerak, gattes, padjakker, patjakker, rotser
deukhoed gleufkooter, gleufkoter
deur boete, deelis, deen[1], dielis, klapper, pie'ək, plaanke, planke, porterik, posterik, val, veel; - **dicht**de → klapper matig; - **openbreken** deen sabberen; **open de** - baffen de → val; - **openen** baffen de → val; - **openen zonder sleutel** op smekken zonder → draajers
deurbewaarder bing die op de kit past
deurklink lichten met ijzerdraad hengelen
deursleutel deurkien
deurslot kiejere, kiejes, kluijt
deurwaarder kluiver[1]
diaken bing die het gras ophaalt, bols, sjaak[2]
diamant daai[1]; **valse** - loensche daai ◆ **diamanten** blinkers; - **stelen** blinkers vinden
dichtdoen kleunen
dief fie'əkər, ganiffier, gannef, gannefbrudder, gannif, ganniff, gapper, gocheme jongen, goocheme jongen, Höəkblag [HF], jannefer, jatter, jetter, jongen van de pinoze, jongen van de vlakte, jopper, krabber [m.g.], mareedsemer, mareesemer, marwieger, pleerie, preemer, prerie, schoeper, schroeper, sjeweine-jatter, smous, zeeferaar[1], zeferaar[1]; - **is betrapt** het is → beknooit; **kundige** - pinose-jongen, pinose-kerel; **nachtelijke** - kitte stuwers; - **of inbreker op klaarlichte dag** gilleskrauter; -**op markt** schockganger; - **op platteland** kleifockert, kleifokker; - **van aanzien** marwieger uit de pistole; **volleerde** - ouwe jongen ◆ **dieven** merwiechers, merwiggers, nobel gajes, nobel volk; - **die geluk hebben** klimmende ridders; **ervaren** - gewasschen marwiegers; **kundige en getrouwe** - gochemmer vrinden; **slimme** - lautoffe jongens, toffe jongens; - **van Haarlem** de → Gouden Ploeg
diefachtig link
diefstal geneiwoh, genewoh, gilletje, jatslag, massematte, massematten, pekaanslag, pikaanslag, spienoze, spiesertje, verdiensten, vol; - **beramen** aanslaan om de → massemat te handelen, aanslaan om de → massematten te handelen; **betrapt of gestoord worden bij** - bijeenroeping, geheibeld, landing krijgen, landingmakerij, opstoot krijgen, verschudding, verschutting; - **bij dag** jomme massemat; - **bij nacht**

leile, leile massemat; - **door middel van doorsnijden van hijstouw** helem schifeere, helem sjifere; **kleine** - kakkerlak[3], kakkie, poetje; - **met geweld** geweldje; - **met sleutels** tondel mazematte; **op - uitgaan** tippelen; **op -uit zijn** neuren; **op - van onbeheerd goed uit zijn** op de → schooren tippelen; **overdag op - uitgaan** ketten schiken/schiven; - **plegen in manufactuurwinkel** schottenvellen; - **terwijl de mensen** naar **de kerk zijn** soele massemat, tippe massemat; - **van contant geld** moos massemat handelen
◆ **diefstallen plegen** masemaher maken, massematten maken
dienaar van de schout roe-e ◆ **dienaren van de schout** 't → gemot
dienen ligteren
dienst foor
dienstmeisje dienstmos, gies, giese, gieseke, giëze, gieze, giezeke, lakijfe, lakijve, lekijfe, lekijve, peezesjikse, sjikse; - **dat dieven of inbrekers tipt** mol[2]
dier beheime; **bijtend** - grimhaert, grimhert ◆ **viervoetige dieren** looperikken
dievegge saroespeelster
dievenbende: grote - gouden ploeg, grannige nook, machoeffel
dievengilde: tot het - behoren van de → roeivereniging zijn
dievenleven pezersvieken
dieventaal *[genoemd als woord in die taal]* Argots, Bargoens, Bargoensch, Bargoense taal, Belgoens, Bolgoens, Borgoens, Borgoensch, Bourgonds, Bourgonsch, gielerspraak, gielerstaal, haaltaal, haltael, landlooperstaal, marwieger-taal, marwiegs, marwiegsch, marwiger-taal, Roodwalsch, zwartjestaal
dik trant [T]
dikte kloef

dikzak kös, schijtertje
ding dinkerik, tiejijs ◆ **mooie dingen** toffe vaarden
dinges tiejijs, truik
dinsdag jom kimmel, kimmel
directeur panas; - **van het postkantoor** grandige van de cassafin
discussie: casuïstische - houden mephalpeil zijn
distributiebonnen platjes[2]
dobbelaar bommelaar
dobbelen bommelen[1], daayen gokken, elleboog roeren, elleboog voeren, pieren; **drie ogen bij het** - draaiers; **één bij het** - pietjes
dobbelspel: zeker - sjachelen
dobbelsteen daai[1], deie, deister, deystere[2] ◆ **dobbelstenen** beentjes, daaje, daayen, daaijen, ossen, ossenpooten; **met negen - gokken** met de → mootvlek peezen; **valse** - loene daaien
dobbeltafel hobbelbak met daaien
dochter gaai[1], geeze, sjikse [m.g.]
doden afbritsen, ter neder → blikkere, capore doen, capore hem doen, om → gaaies, gaayes, gaaijes maken, om → gajes brengen, handler hassner, handler-hhasner [?V], kiechten, kikken, mollen, mollknucken [HF], neerblikkeren, nifteren, pijger maken, stil maken
doek tieben [T]; **katoenen** - loensche snij; **zijden** - ippesche snij
doekspeld spinnekop
doen ausene, betoenen [T], faiten [T], fiallen [T], flikken[1], knucken [HF], kuchen; **niets te -hebben** schaailoos lopen; **zelf** - vaartflikken, de → vaartflikken ◆ **doe het niet** flik het lau, schofie, schof je, schofje, schof-je; **ik doe** ik → bedeis ◆ **doet u** maosde
dokter Blageläpper [HF], fladder[2], flater, machoeffel, mulschfailer [T], serroof; - **voor venerische ziektes** kranensmid
dolk galf; **scherpe** - lancet
dolkmes priem
dol op ingesneden op; **dol zijn op** vlammen op dom dof[1], eilaiije, eileija, eileyer, groen, link [m.g.], mesjogge, mesjokke, sjaufel, wiedes, wiedstok; **onbedoeld** - schijngoochem
dominee gasjenemone priemerik, heilige zwiezerik, jas[3], kluijsert/kluystert van de stighel, preemerik, prie'mərik, priemerik, priemers, raaf, snoedse kapis, zwarte vlieg, zwiezerik
domme: hou je van den - scherm met een → loen jatje; **zich van den - houden** louw sjoege, zich → olms houden, zich → sjaakies houden
domoor gamaur, gammer, gammerkop, gammor, gasseroor, kwantum, roe'əsbikkər, roe'əsvägər, wiedstok, witstok
donder geraas
donderdag jom hij, hy, hij
donderen bommen, roebeldeboebelen
dood blauw, capore, capores, dates, debie, om → gaaijes, om → gajes, kapore, kapot[1], kepoeris, kik, machol, macholle, meimus, mo'əl, moel, moels, mol[1], mol [HF], molle[1], moll [HF], moll [T], mol [T], mortje, mijmis, mijmus, omsof, peiger, peyger, pierelemortes, pijger, rip, rot[1]; de - Kille Kobus, miese, zwarte koler, de → zwarte koler
doodgooien: gooi dood! pooter!, poter!
doodkist houten mantel
doodmaken moffelen, mool stippen, peiger maken ◆ **maak dood!** poter!; **maak hem dood!** flikt hem → capore, hakt hem → mol
doodmoe af
doodschieten kapot branden
doodsengel Malag-ha Mowes, malgemowes

doodslaan op de → mat trekken, mol kleunen, molkleunen ◆ **ik sla je dood** ik knoks je → kepoeris ◆ **doodgeslagen zijn** zijn → drinkgeld gekregen hebben

doodsteken molle[1]; **het** - mollement ◆ **doodgestoken** om het → gers gebracht
doodvallen: ik mag - als het niet waar is mag ik → peigeren auf der stelle - 't is tores emmes
doof gèrie
doorgaan: ga door jaltebee
doorlopen doortuinen, wieberig krouten
doorn steker
doorspoelen ritsen
doorverkopen doorstoten
doorzien in de → smiese hebben
doos biks, snuif intje; **gouden** - fokse biks; **koperen** - kackerlakse plomp buyzer, kaffere brommer, loensche biks, loense biks; **zilveren** -kleise biks
dophoed eitje
Dordrecht Mokum Majim

dorp boerenmokem, boerenschok, ipse, kaf[2], kaffersmokum, locke Vill [HF], mokumtie, roemsj, rumpsen [T], schok [m.g.], staanaaffe, vlascke, vlaseke, rumsel [T], mokum [bijvoorbeeld Boekelo]
dorpeling kaffer, keruak
dorpsburgemeester hutschennobbes [T]

dorst buis[1], Plar [HF], poj, pooi
douane plügge [T]
douanebeambte Fièxchtesj [HF]
douanekantoor Noll [HF]
doublé loene foks
dozijn dutsend
draagkorf van marskramer Bei [HF]
draaikraam *[onderdeel van molen?]* draaiflik
draaiorgel kast, pierement, pierementje
drachtig pattes, pattesj, pattisj
draden vä'mət

dragen bullen, bulten[2], sjören [HF]
drank kijl, Plar [HF], schokkel, specie, tift

dranksmokkelaar bootlegger
draven halgen
dreinen drenzen
drek pesaules, zéwèl

drie draaiers, draayers, droimes [T], dromes [T], gimmel[2], kimmel, kimmelen, trois, troms [HF], truis, tsi; - **keer** kimmel; - **plus vier is zeven** kimmel en dollet ◆ **drieën: bij dobbelen twee - gooien** drutten, trutten; **met zijn** - met ze → kimmele
drieënzestig kimmel kaf kimmel
driepenningstuk klits [T]
drinkebroer sjaskebreur, sjaskepeter, slampamper

drinken bensen, botten[1] [m.g.], buize, busen, buijsen, buyzen, buijzen, caskene, hijsen[1], jajemen, kaskene, keilen, lijpen, plaren [HF], pojen [T], pojj'ə, pooien, pooien [HF], poojen, saskene, sasselen, sasseme, sjanken[2] [?B], sjaskelen, sjasken, sjaskenen, swegten, vlekken; **vrij** - vrij slib; **veel** - buizen, pappen, peren, poeyen, schokkelmajemen, sjikkeren; - **zonder betalen** op → lef drinken ◆ **gedronken** geboesd, gebuizerd

drinker jajemer, pooier[1]
drinkgelag buizement
drinkglas blinkert te buyzen, klonkerik, klonkoird, klonterik, krip, roet, Ruth [HF]
droes chole, chollis; **aan - lijdend** chole, chollis
dromer lijnschieter
drommel koezen; **onnozele** - eileija duivel, eileyer duivel ◆ **arme drommels** sjofele dalfenaars/dalvenaars
dronkaard buisbalk, buisbeing, buisbink, buisbijn, buiser, buiter, buizer, buizerik, pruif, saskerlap ◆ **dronkaards** buiskinnen

dronken belskraag, besiastert, buis[1], buizig, buys, buijs, chiken, gahr [HF], gigger [m.g.], gikker [m.g.], gries, kachel, kams, keil, niet → koortsvrij, krepp [T], in de → kroten, melane, mesjogge [m.g.], mesjokke [m.g.], onder de/het → neurie, pisankoor, pisekor, prang[2], sasseme, sela, sikker, sjikker, sjnep [HF], snee in de/den neus, snee in het oor, snul; - **voeren** laven, in → slaap wiegen; - **worden** de → melane krijgen; **zcer** - afgeknoedeld, afgeladen, afgelajen; **zich - houden** sjikker smoezen; - **zijn** de → brand hebben, de → last hebben, een → plak lood op den kop hebben, de → pruif hebben
dronkenlap sjikkernikkel, smuiksmuiger, smuiksmuigerd, zwabber, zwabberjanes ◆ **dronkenlappen** merwiechers, merwiggers
droog sek
droom: in de - verschijnen te → golem komen
drop ipse [?B], vlascke [?B], vlaseke [?B]

drost lap[1]
druiper leksteen, snotneus
drukte atlas, babbe], heibel, heilie, kapsones, kapsoones, kaskedoole, kilt, poerem, stannes; **dwaze** - stots; **kouwe** - hallas, halles; - **maken** begijne maken, dès maken
druktemaker behaaimaker
druppel *[borreltje]* brizoen ◆ **druppels** berzoentjes

dubbeltje basjes, beestje, beis[2], beis bas, beisje, beisjes, beizie, beth bas, bijbas, bybas, bijsbas, hoendje, hoend schrabber, hoentje, hondje, joedje, joekeltje[1], kassemenneke, ketippie, knoop, knoopje, koppie, kopstoot[1], meut, meutje, schubbetje, tientje, witje, zilverkluitje
duchtig afgeluizigd
duim duimeling

duister couser[2]

duit forts, poosje, poozer, poser[1], posjer, posser, scheer, spaander ◆ **duiten** anzen

Duitser couser[2] [?B], Fonks, Himpke

Duitsland bedine, 't → Fonks, Medine, Treifele Medine
duivel beinck, being, beink, beng, dewel [?V], gauhaert, gladhaart, graauwert, koezen, oby, obij, pikke, sjed, stichel, stichel [T], stighel, zwerterik; **loop naar de** -! zirt de → juut!; **sla de - dood** herkem duf ◆ **duivels** bengalo
duivelswijf koesmosse
duivenbonen: gebrande - okkies
duizelig sikker, sjikker [m.g.]
duizend eelf, ellef, krütskes uhr [HF], krützkes uhr [HF], trant null [T]
dupe, de de → lul, de → pisang
durf nijs
durfal lefjongen
durven: ik durf hem aan → lussen: ik lus hem
dutten keveren, uilen
duur *[bnw.]* branderig[1], gəhait[3], grande, grannig, heet, heer [HF], heet [T], jakkes [met name van koe die bij slachten tegenvalt], jakkres [idem], joker, jouker, kare, sé; - **genoeg** diène; **te** - jakkes [met name van koe die bij slachten tegenvalt], jakkres [idem]
dweil loeder

echt godin, immes
echtgenote eesche, esche, ese, geeze, snaar
edelman soens[1]
edelsteen eeuwentof
edelvrouw soensinne
eed dajem, shewu'oh, sjoefe; **een - doen** Spaansche mat verkwanselen; **valse** - link dajem, linkdajem, linke dajem, loensche dajem, loensche sjoefe, loense dajem; **zijn - breken** verkwanselde Spaansche mat inwisselen
een *[telw.]* echert, eegit, eget, egit, egod, ene [T], jɛdnə, kop, olf, pietje ◆ **één en twee bij kaarten en dobbelen** aas-neus; **één in het kienspel** piesjer
eend betsje, betske[1], majemtrapper, platvoetje, reitsje, sjokkel, Sjokkel [HF], waggelkontje,

wakkeltje, waterreits, watetreitsje, zwemmerik [m.g.], zwemmerink [m.g.] ◆ **eenden** kwakels
eendracht schurfie
eenentwintig magere
eenentwintigen *[kaartspel]* banken, bankie; **een spelletje** - een → bankie zetten
eentje: in zijn - met/mit z'n/se → onke
eenvoudig gis[3]
eer kowed ◆ **ter ere** lekowed
eerbewijs mitswe
eerlijk tof
eetpot bikkementnoels
eeuwigheid - lange dieumerik, de → lange dromerik
effectentrommel moppentrommel
eh... sjienes
ei bats[2], batske, betske[2], Böət [HF], dezeu, klau'ət, klopper[1], klopperik[1], laus, lausie, lausken, lousie, lousje, ronderik, witterik ◆ **eieren** kucksels [T], lassen, lausten, lauzen, leisten, slikkers, witterikken, witteriks
eierkoek Boətendekker [HF]
eigendunk ga'aw sonus
eind knoers, tump
elf *[telw.]* aboe, dubbelaas, jɛdnə-na:str, joed eget, joed olf, joed-olf, joedolf, kaf[1], kelf, krützkes on een [HF], krutzkes on ēn [HF]
ellende gezeire, merode; **in de** - in de → marode
ellendeling parch, parchkop, parsapant, sjalepot
ellendig belabberd, hillig, snooisig ◆ **ellendige** sluerre, versjerde
emmer buizer, buyzer, plompbuizer, plomp buyzer; **koperen - met water** Albert is dronken; - **vol water** dronke boer
enen: twee - werpen bij het dobbelen azen
engel geschiewes
enig egod, jetst
Enschede Grannig Mokum
epicurist epikaur
erfdeel kwint
erg *[bnw.]* harbe, harme
erg in hebben sjoege in hebben
ervaren bekwaam, gewasschen, goochem, holen [HF]
erwten erm wichtər, klisterfinken [T], klisters [T], sjooges, zoger; **op zekere wijze bereide grauwe** - shogaur erwten, zoger erwten
eten *[ww.]* achelen, achielen, aggelen, baffen, bafferen, bekken, bekkementeeren, bikkementen, bikkementeren, bikken, bikketen, blikkementeren, boemen, botten[1], botten [HF], Buótten [HF], butten [T], fie'əstə, flonken[2], freiten, haggelen, neuriën, ouchelen, pooien, poojen, schansen, sjasteren, vägə; - **en drinken** botten en bensen, schocken
eten *[znw.]* achiel, bek, bik, bikkement, bikkementis, bikken, bikken-cement, bikkennement, bikkesement, bikkesment, bikkissement, bot, Bott [HF], schoor, butt [T], but [T] - **koken** bikkeeren, bikkement trafakken; **lekker** - flonkewit; **slecht** - linke bik, schofel bik, bezoere; **warm** - bikken-cement, bikkennement, bikkesement, bikkesment; - **zoeken** neeringhe/neerinke doen, nering doen
eter: goede - *[van paard]* toffe achiel
evangelie open leezer
expres selehacheles
ezel chammer, gamaur, gammel[2], gammer, gammerans, gammor, guil
ezelskop gammerans

fabriek Kauelstent [HF], yzig
familie gebroedsel, gesnor, misjpooche, misphoge, mispocher, mispooche; **iem. die zijn eigen - te schande maakt** nestschijter
fantaseren janesen [HF]
fat swel, zwel
fatsoen: hou je -! schoeft u
feestdag:Joodse jontef
feestelijkheid simcha
feestmaal houden krep hebben
fel nijg, nyg
fielt patjakker
fiets draver, dravertje, kar, karretje, klit, sjewijn, sjpäo'rət, trapperik, zwaantje, zwijn, zwijntje; - **stelen** zwijntje jatten ◆ **fietsen stelen** op de → zwijnenjacht gaan, zwijntjes zeeveren/zeveren
fietsbanden tips
fietsendief klittenjager, sjeweine-jatter, zwijntjeshoeder, zwijntjesjager, zwijntjespezer
fietsendiefstal zwijnenjacht, zwijntjesjacht; **op - uit zijn** op een → zwijn tippelen
fietsenverhuurder zwijnenbollebof, zwijnenverhuurder
fietser zwijnrijder
figuur: meelijwekkend - oggenebbes-mensch, pesaules
flambouw: (grote) - het → groote ligt
fles bottel, buus, Buus [HF], glonze, huls, keile, keiledie, keiledje, klanker, klankert, klip, marelsje, moreilje, rod, uls; - **drank die mee naar de slaapplaats genomen wordt** nachtmutsje; - **jenever** klankert met vonk; - **rode wijn** klanker rooie baai; - **sterkedrank** dikbuik; - **wijn** rod-espe, rod hespe, rod meijem sourem ◆ **flesje spuitwater of priklimonade** kogeltje bruis
flink betoeft, betoeg, betoegd, gehaaid, kwant, pluus, pu'ək, reê, ree[2]
fluitsein geschal
Foeliebuurt Foeliebeis
fooi jatmoos jetmoos
foppen begaffelen, thomassen
fopper fokker[1]
Fordje stottersleedje
fornuis gatjesveesken

fotograferen schimmen trekken, schimmetje trekken
fouilleren gippesen
frank *[znw.]* bal, knak, kop, kopken, köp'pət, pritsche, pritsje, rad, sarfes; **drie** - truis ballen; **duizend** - zak; **honderd** - pond; **twee** - bijs ballen; **twintig** - kafjajim; **vijf** - knak, plaat ◆ **franken** koppen
Frankrijk 't → Kaits
front sabbervelletje
fijn geklof, gekloft, geklopt [?V], ippes, oks

gaan alchen, focken, fokken[2], fucken [HF], jalen, jallen, loeven, schlösen [T], sjiel'lə, sjpɔ'rə, sjpo'rə, slössen [T], spuren [T], staaje, strömen [HF], tippelen, trollen [HF], tuppelen; **ergens naar toe** - feenen; **eropuit** - oploeven; **ervandoor** - de → biggels nemen, drossen, gasjewijnen, de → houten nemen, de → kloon stikken, pitten[3], de → rit aannemen/nemen, schibus gaan, de → schragen nemen, verkruimelen, verkrummelen, zich → verkrummelen, zich → wieberig maken, wieberig gaan, zweven ◆ **zij gaat** vestieren
galg dolman, finibus terrae, greise, greyse, hucht, klienje, paffe; **onder de** - onder het → hugt
gang: laat hem zijn - gaan laat hem → beknoojen
gang Troll [HF]; **nauwe** - sleur[1], slurf
gans langnek, plat voet, platvoet, Sjokkel [HF], stroboerer, triënter [T], waggelkontje ◆ **ganzen** gossels
garen *[znw.]* hasperlinck, hasperlink, strengerich, tswier, vä'mət, vemes
gasthuis gastkit, heghijs, spijc
gat eis, flikkerik; - **in muur** hubengh
gaten: in de - in de → kieren, in de → ramen; **in de - hebben** in de → link hebben, in de → merojem hebben, in de → morojem hebben, in het/'t → schot hebben/houden; **in de-houden** in de → smiesen houden; **in de -lopen** in de → smiesen lopen; **niet in de -lopend** koortsvrij
gauwdief ganiffier, gannif, ganniff, gapper ◆ **gauwdieven** jongens
gauwdieverij jatmouzen
gearresteerden nobel gajes
gebak van bladerdeeg sacheetje; **soort** - kauliesj
gebed kaddisj
gebedenboek nosterplugge, nosterplügge [beide vormen T]
gebeurtenis: onthutsende - kaskedoole
gebit snajem; **goed** - schnajim, sjnajim; **slecht** - mieze snaai [van paard]
gebochelde bevroren hond, citroendraaier, krates, kriek
gebrek krot[1], makke[1], makker, miekkes, mom; - **aan koe** makke[1], makker; **door slag veroorzaakt** - makke[1], makker; **er is een** - aan er is/zit → mom aan; **klein** -pegimoh; - **van een paard verbergen** nossen, nossene ◆ **gebreken** chaule
gebruiken gooien ◆ **gebruikt** gelitanieerd [van een vrouw], gelitaniseerd [idem]
gecorrigeerd mesuqon
gedekt: houd je -! Deins-je, deische, deis-e, deis je, deisje; **zich - houden** zich de → pei houden zich → tepei/tepeie houden
gedoe: overdreven - kover
gedurig hakkel over makkel
geen louw, lúene
geestelijke ka'bəs, lijmelaar, Pretter [HF]
geestig gein
geest van het kwaad klakpille van 't link
gefolterd gefoekert, gefoeterd
gegroet! tabee
gehangene dollinger
gehavend dod, doddig

geheim sod; **in het** - in 't → sod
geheimtaal *[genoemd als woord in die taal]* Bargoens, Bargoensch, Bargoense taal, Belgoens, Bolgoens, Borgoens, Borgoensch, Bourgonds, Bourgonsch, Burgoems, Burgoens, Dieventaal, Gabbertaal; - **van paardenhandelaren** Osselekoris, Rosjedekore; - **van veehandelaren** Loutere/Louter Lekoris
gehucht locke Vill [HF]
geïnteresseerd: niet - zijn in maling hebben aan
geit blä'kət, blederik, blèterik, gaas, Hiep [HF], mä'kət, neis, zieger
geitenmelk Hiepsips [HF]
gek *[bnw.]* besjoche, bezokke,janes [HF], kalloone, kiedewiet, links, linksch, mad, maf[1], mesjoche, mesjoege, mesjogge, mesjokke, mesokke, mezokke, mieres, nop'pəs, olms, otelebotel, otelemotel, petteg, schaute, sjaute, sjauter [HF], sjoeg, sjoege[1], sjoute, unkassimsch [T]; - **doen** janesen [HF]
gek *[znw.]* gammerkop; **iem. die je voor de -houdt** wietkoker; **iem. voor de - houden** iemand een → putz maken; **voor de - gehouden worden** een → jas krijgen; **voor de - houden** een → jas geven, in de → maling nemen, smeichelen, in de → veiling zetten
gekheid drosjes, narrischkat, narriskat
gekkenhuis olmspiese; **naar het - gebracht worden** over de → latjesbrug gaan
geknoei barrelarij, geklatsj
gelag betalen, het vergokken
geld anzen, bezoete, bezomme, bezommen, blek, blik, bocht, bucht[1], büchte [T] bucht [T], bugt, Droat [HF], gouden regen, handen-olie, handolie, handsmeer, hanskes, hens[1], lapje, lo'əts, lood, loodpot, looie, lovie, marie, masomme, massome, mazomme, mesomme, mesommen, meyes, meijes, meijm, mezomme,

mezommen, mezommes, mezoomen, mienje, minje, missomme, moem, moers, moes, molm, momaun, monnie, monny, monye, moos, moppen, muziek, olde, oortjes[1], philippes, philippus, ping-pong, pitten[1], poejer, poen[1], poen-bucht, poen-bugt, poepie, poepje, punen [T], schrabbers, schrabbes, schrappes, schriebes[1], sjees, sof[1], specie, spie, splent, splinst, splint, spijker, tant, tanten, zaad; - **achterover-drukken bij wisselen** gissen; **daar is het** -daar zijn de → muzikanten; **doen bekennen waar het - is** smoesen [m.g.]; **een hoop** - poet lood; eigen - kering; **er was veel** - de → bok was vet; **fictief- in gevangenis** moos [m.g.], moosbajes; **gauwdiefachtig - stelen** de → moes schoepen; **geen** - noppes poen; **geen - hebben** knijp-zitten, knijp zitten, korte armen hebben; **gestolen** -gegabte moos; goed -kibbige poen, kousjere mesommen, tof poen; **Hollands** - koosjere mezommen, koschere mezommen; - **iem. die - heeft** mienie kaffer; **iem. die - ophaalt (bij draaiorgel)** manser; - **in de beurs** moos in de bloedvin; - **ophalen (bij draaiorgel)** mansen; **op onduidelijke manier aan - komen** met een → ei werken; - **stelen** mesomme massemat handelen; - **uit toonbanklade stelen** op de → schrank loopen; **vals** - loem mesz, loensch minje, loensch poen; - **van een ander om mee te pronken** paradegeld; **veel** - een → dot lood, een → dot poen; **veel - hebben** goed/groot met → marie staan/zijn; - **verdienen** hanskes bedissen, schokken; - **verliezen** verpassen [m.g.]; - **verteren** moos laten zitten; - **winnen met spelen** zuipen[1]; **zonder** - afgebrand, straatloos

geldbeugel meeles, porte-flik

geldbuit fokse

geldkist moppentrommel

geldlade stelen de → kattebak halen, kattebakken haalen

geldophaler bij straatmuzikanten mansemaker

geldpot loodpot

geldriem kat[2]

geldschieter op gestolen goederen minjen nosser

geldspel: zeker - langerick, langerik

geldstuk rad, sjuk ◆ **geldstukken** lobbetjes, snotjes [?B]; **zilveren** - blieke, blieken

geldzak drootmelas, drootmeles

geleerde bol, lampte[2]

geleerd zijn genosterd mazen

gelegen: niets meer aan - bekroond met de → fokse medaille

gelegenheid luwing; **gebruik maken van de** - slag slaan, de → lurving nemen; - **hebben** de → jap moizen; - **is mooi** de → val is nobel; - **tot diefstal** luwing

geliefde Liemthuren [HF], Liemthürken [HF], mokkel, mokkele, mokkeltje, mokske, moksken, molleke

geloof drai [T]

geluk brooche, brooches, kantigheid, massel, mazzel; **goed** - çegokken, grootlef; - **hebben** zwijnen; **op goed** - op → grootlef, op de/den → schok; **op goed - handelen** op → grootlef tippelen; **veel - !** massel en broochem, masselen broocher, mazzel broache, mazzelbrooche, mazzel en broge, mazzel tof, mazzeltof ◆ **gelukje** snappertje

geluksvogel ba'al mazol [?B], bemazzel ◆ **benijde geluksvogels** stink-bemazzels

gelijk hebben endig mazen, joosjer hebben; **ik geef je maar gelijk** je zult er een → joosie aan hebben

gemak: op haar - op haar → desie; **op zijn - zitten** op zijn → schijtertje zitten

gemakkelijk: 't gaat niet - 't is geen → makkie; - **te verkopen ze** → vreten het

gemeen bucht[2], loenig, miesgasserig

gemeenschappelijk handelen geilkemen, geilkene, geilkenen

gemeente kahillan, kille, valeize

gemeentehuis bajes van de borgemak

gemist blette geholgt

gendarme chanterikken, dekkeler, grandige wout, hoesie, marserik, merserikken, nobbes [T], nowes [T], pajote, palemagom, palmagom, palmegoon, palmegoone,

palmegoons, palme wouten, schouten, sjeukelink, sjpits[1], Sjtatterwöles [HF], stiggels, stübbesnobes [T], vliegende wantje; **bereden** - vliegende wouwtje; **Duitse** - Fonksə sjend'ling, po'leng
generaal bollebof der palmegoons
geniep: in het - luikes, luikies[1]
genoeg plentie; - **hebben** binnen mikken
genoot meefokker
genootschap géwro
geoorloofd couser[1]
gepoetst gedoft
gepraat gedibber, prul
geraas maken geheeuw
gerecht bijl, chamfoeters, stalen beckeneel; **voor het** - voor de → bijl
gerechtsdienaar boexer, moosjer, sien, siene, smeris, weets
gerechtshof mispet, mispot
gered betoeft, betoeg, betoegd, kauser
gereedschap grammonen, gramonum, kelei umnes, klamones, klamonis, klomondes, klomones, mandering, vatling; - **stelen** gereetschap meppen
gerinkel geflep
gerucht gepreutel
geruïneerd afgezopen
gescharrel barrelarij
geschavotteerd zijn gescholmd hebben

geschikt couser[1], nobel
geschreeuw gepijp, jeile, jeiler, jeilie, jeiling
geschreven: het staat - kessiw, kossaw; **hij heeft** - kossaw
geschrift gekriewel; **vals** - loensche gesibe
geschrokken zijn de → bever hebben
geselen jassen[1], schuuren, stoepen ◆ **gegeseld** ghestoupt; - **en gehangen** gestoept en gesankt; - **worden** Lange Hannes kussen
geseling jas[1]
geselpaal Lange Hannes, taille
geselroeden piesten
geslachtsgemeenschap kasperment, kasprement
geslachtsverkeer: iem. die anaal - toelaat achterlader
geslachtsziekte zeeferaar[2], zeferaar[2]
gesnapt bonjer[2], gesjankt[2], te → piel, stuk[2], zuur; - **worden** bonjer komen, trijfe worden
gespen blieke, blieken, blocken, keepen; **gouden** - fokse spanders, vosse friessen, vosse spanders; **zilveren** - crime blieke, crime blocke, crime blocken, kriemse friesen, kriemse spanders, routschelen, routschellen
gesprek Flik [HF], preuvelment
gesternte mazolaus
gestoord worden bonje schieten
gestrafte: veeljarig - gepensionneerde
gestraft worden opgaan
getuigen *[znw.]* geschinnesse, geschivesse; - **zijn omgekocht** de → geschivesse zijn plat
getuigengeld stuiver
getuigschrift flep, flepje
gevaar: in - brengen op → groen gras trekken
gevaarlijk koud, mazik [van paard]
geval: goed - goede pinoze
gevangenen jaspenaars
gevangenis baayes, bages, ba'jəs, bajes, bajis, ballon[1], bayes, bazaar, bazar, books[2], bonenhotel, casement, cassement, cassement de tir, dofis, doos, godel/godele bajes, gole, goole, gribus, grootbajes, groot-bajes, grote huis [tegengesteld aan huis van bewaring], hal, harderick, herrekit [?B], hö'əks, hotel, hotel Bellevue, hotel De Houten Lepel, hotel In de Houten Lepel, Jan van Woerden's kasteel, kaleboes, Kau [HF], kiet'jə, kietje, kit, kitje, Klemm [HF], klems, kotel bajes, lik, loense keet, lok, nekof, nor, peserkeete, prinsemerei [m.g.], prinsemerij [m.g.], rooie dorp, rijkshotel, schoep, schuurtje, sjofel/sjofele baayes/baaijes/ baies/bajis, spies, spiese, stielie-bajes, stielie bajes, stielie bajis, stolffen, tofes[1], tofis; **die zit weer in de** -! kwast[2], kwats; **goede** - emmese lik, immese lik; **iem. die veel in de - heeft gezeten** bajesklant, geschefte jongen, gesjefte jongen, scheffer, schefter; **in de** - in de → kit gekluit, uit → logeren, sjoumes, voorschut; **in de - gezeten** gescheit [?V]; **in - in eigen onderhoud voorzien** op → pistole zitten; **klaarstaan voor de** - de → bef voordoen; **naar de - gebracht** gedrost[2]; **naar de - gaan** binnenkomen, binnenraken, gaan, jaspenen, in 't → kitje komen, op de → Noordsingel zitten; **strenge** - linke lik; - **te Amsterdam** Groot Mokum Baayes; - **te Haarlem** Klein-mokem Baayes; - **te Hoorn** Kooter Baayes/Baaijes; - **te Leeuwarden** Grandig Baayes, Groot Bajes, Hogeschool, Hoge School, Hoogeschool; **uit de - vluchten** uitsabberen ◆ **gevangenissen** universiteiten
gevangenisdirecteur ballebof, balleboos, balleboos van 't baayes, bollebof, bollebof van de keet, bollebof van 't baayes, bolleboos van 't baayes
gevangenismakker schoolkameraad
gevangenisreglement poorterboekje
gevangenisstraf krijgen opgaan

gevangennemen bekaan maken, bəkaan nemen, bekaan nemen, boxmânnen, schoepen, schutten, stuypen, suypen
gevangenzitten scheffen in → bajis, drukken, hoeəkə, hoe'əkə, hoe'əmə, hokken, in de → kit zitten, in 't → kitje gebragt, knijp zitten, knijpzitten, kootme sjeffen, in de → schaduw zitten, scheffen, scheffenen, scheften, scheften in de baayes, schifte, shiften[1], schutten, sjeffen, sjeffene, sjeften, strek toves, tuchten
geven bedisten, beschaaren, docken, dokken, dokkeren, ducken [HF], lense, lensen, ligten, linsen, makajemen, nossen, nossene, scheffen, schiften[2], schokken, sjeten [HF], sjtie'pə, snukken, steupen, stieken, stiekjen, stiepen [HF], stiken, stikken[1], stoeken, stuiken, stukken
geverbaliseerd worden een → kat krijgen/laden/lajen
gevogelte: inferieur - brakken[1]
geweer boes, gnurk [T], kassajim, klassajim, knakert[1], kraakers, krackerick, poet[2], Pufferd[2] [HF], Puffert [HF], Püffert [HF], spuit, vlasserik
geweld: met - bekoug; **met - dwingen** me'aneis zijn
geweldpleging geweldje
gezamenlijk bekippe
gezegde preuvelment
gezel fiel, meefokker
gezelschap kooi [m.g.]; - **maken** fockje meê; **ons** - cameroúse
gezet kluit
gezicht *[gelaat]* fieselefasie, fieselemie, front, frontje, gebbe, gibbe, gibe, giebe, grijns, kescheres, kesjeres, kesjeris, kone, koone, murf, murft, parçuph, patsjief, patsjif, ponem, ponum, poorem, porem, porúm, porum, postzegel, scheweel, schim, smiekel, smikkel, smoel, totibus, tronie; **beroerd** - mieze scheweel; **gemeen en vals** - miesponem, mies ponem;

geschonden - schiebaart, schiebart, sjiebaak; **iem. met een glad** - een → zije; **knap** - emmes porum, jofel porum; **lelijk** - einsjalm kescheres, grassemonis, kesjeres, kesjeris; **lelijk en onnozel** - link porum, loenig porum; **onaangenaam** - pestponem, pestponum; **uitgestreken** - alionoves porum
gezicht: aan het - of gehoor onttrokken gedekt
gezin: uw - besecho
gezondheid: bij - begezond; **in - achteruitgaan** zich → keilefe/keilefen [van mens of paard]
gezond zijn mazen [m.g.]
gids moosjer
gierig kar'rig, kratser, krottig
gierigaard bolleschok, kratser, pestman, sjnoe'vət, sjoef'fət
gindse iense
glas glesterick, glesterik, glonzel; **groot** - bel; **groot - bier** lel; **half - bier** schutter; - **jenever** klink'sjkə gries; - **melk** katteborrel ◆ **glazen** glinsters ◆ **glaasje** hölkske, klinkertje, lampie
glimlach leukie
God Adon, Adónaj, eerste mei, Fitsentroppe [T], Fitsetroppe [T], Grandige Machoeffel, Grandige Perre, Shemborrogoe; - **beware!** gottbehuete!
godloochenaar ageir
goed *[bnw.].* bink[2], doft, emmes, fits [T], godin, grandig, haai, heene [?B], henes [HF], immes, ippes, jofel, joppe, jouen, jovel, joven, jovene, kantig, kauser, kedeyl, khein, kievig, kim, koosjer, kosher, kosjer, kwant, kijbeg, in den → malboerem, mékef, oks, pu'ək, quant, teèuw, theuwen, tof, toff, toffe, toffig, toft, tof-toffig, tove; **ergens - vanaf komen** tof afbrengen; - **houden** haaks houden; **hou je** - godinne!; **niet** - louw tof
goed *[znw.]* mazemat, meekef, vattelink; **gekocht - terugbrengen** katten; **gestolen** - geslagen schaure, geslagen schooren, geslagen schoren, jatschoren, linke waar, schore boel; **waardeloos** - napschoren; **waardeloos - stelen** napschoren slaan
goedendag kiewigen lichterik, tabee
goederen broochem, kloften, masmat, massemat, mazemat, molbors, schooren, schoren, segauroh; **kostelijke of eerlijk verkregen** - godinne schorem/schoren; - **om te stelen** kousere -; **onbruikbare** - mepschooren
goedgehumeurd flessen [T]
goedkeuring hashkomo, sjkowe
goedkoop bezol, bəzol', flur [T], hakkəzu'əmə, kiewigen pas, mutsj [HF], schlur [T], slur [T], wolber, wolver; - **van de hand doen** patteren[2] pattern
goeierd robbeklopper
gokspel met kaarten: (Duits) - meine-deine, meine-deinen
gooien bruijen [?B], gojen [T], keilen, smakken[1], zwiepen ◆ **gooi hem eruit** knucköm ut de Tent [HF]
Goor Groot Mokem, Grootmokum, Groot Mokum], Groot-Mokum [alle vormen m.g.]
gordijnen garderik
goud foks[2], fokse, fox, geel, massome, mazomme, seekof, sekof, soeye, soeye vos, sohof, sonnekey, sonnekeij, vos; - **bij zich hebben** geel aan het lijf hebben; **er valt - te stelen** masomme massematten handelen, massomme massematten handelen; - **stelen** massomme massematten handelen
gouden fokse
goudgeld floksel moes, fokse mienje, rinkels
goudsmid foks melogener, kliemsklitz [T], klimsklitz [T]
goudstuk klims [T], spliek, vosch, vósjen, vosken ◆ **goudstukken** vosjes, vossen
graag kiewig
graan Spetzen, Spitzen [beide vormen HF]
graf dieperik [m.g.], putterik

grap jen, keiwer, pieskapee, puis [?V], puts, putz; **voor de** - voor de → goksie, voor de → jen ◆ **grappen** geintjes, pieskepees ◆ **grapje** fiebelefors, gebbetje ◆ **grapjes** pageintjes, schorempie, schorempies
grappenmaker geinponem, geinslokker, nieris
gras deken, groene deken, rispde
grasmaaier knoestmaaier
grassoorten: alle - kort ian, kortjan[1], kort jan [alle vormen m.g.]
grasveld deken
gratis beginom, koef noen, koef-noen, koefnoen, voor → louw
grazen: te - nemen pekaan nemen
Greifenhagen Gripenfidel [T]
grens greppel; **door de velden de - oversteken** achterom gaan
grif staaf
griffier bloedschryver, bloedschrijver
grillig robbekollig
grilligheden pieskepees
groentje grasaap, grassemonis, nootsum
groep spok
grond dérèch, derig, klodde [T]; **op de - laten vallen** peperen
Groningen Mokum Grouw
groot baden, bare, barre, godaul, golden, grandig, granig, grannig, haai, henes [HF], trant [T] ◆ **iets groots** kokker, kokkerd, kokkert ◆ **grootste** grandigste
groschen ba'chəm, bachem, doef'fət, doe'vət, Geck [HF], Jek [HF], joesken [T]; **halve** - nikkeltje
grijpen handler hassner, handler-hhasner [?V], ik → meppen ◆ **ik grijp je** ik vat je in de → sprinkels ◆ **gegrepen** geknijft, gespant **guit** rot[2]

gulden baardmannetje, dubbele bal, floe'ər, Flüər [HF], kakie, kleine knoop, kop, kopstuk, man, piek, piekelman, pieterman, pop, poppetje, poppie, rad, rokmannetje, sjoef[1], sjoof[1], sjouf, soof, soven, sover, vloer, voorwiel, zoof; **dertig** - vijf pond; **drie** - kimmelaar, tofferad; **driehonderd** - kimmel meier; **duizend** - jod me soof, joet meier; **honderd** - meier[1], me soof, meijer; - **plus een dubbeltje** twee → zwaantje; **tien** - joet; **twee** - bei zoof, kroon; **tweehonderd** - beis meier; **twintig** - kaf soof; **veertig** - bokkevreter, bokkenvreter, groen flepje, mem soof; **vijf** - halve fokse joeter, hei sjoef; **vijfendertig** - halve staart; **vijfentwintig** - kwart meier; **vijfhonderd** - halve rooderug, heit meier; **vijftig** - half meijer, half meier, half meiertje; **zes** - pond; **zestig** - ros flepje, tien pond ◆ **guldens** sover
gulzigaard schoefte
gunst gein

haan krä'jər, leu'rəs, poderlijstere, schroffer; **oude** - processiekijker
haar *[znw.]* dof[3], feu[1], pal, rausj, rausje, rees'pəl, rees'pələ, reespələ, rispel, ris'pələ, rispels, rissen [T], ritspel, ritspels, rosj, rosjie, saai, saaien, sares [van paard], saris [idem], Teck [HF]; **lang** - dak, harbe rispel, harbe saai, harbe saaien; **lang - hebben** een → dak mazen; **lelijk** - mies sares ◆ **haren** rispels, sluik; **grijze** - een → witte dof
haarkam kinnefkam, kinnemtiejijs
Haarlem Mokum Sooyen
haas lie'əbəs, Lookhöət [HF], lunkeben [T], sjtuup, wilderik, wilderink ◆ **hazen** langelepels
haastig knökelig [HF]
halen slieren
half goozer[2]
halfdood attelemiese
halfdronken: iem. die - is halve snor
hals çewar, gorgel, kan, knik, lengerik, lengering, lengerink, sabbe [van vee], savver, sawor; - **afsnijden** de → gorgel briezelen/brizeln; **onnozele** - groensoeter, groenzoeter, jobbe, jobbe groen
halsdoek ezeltje[2]; **zijden** - zijden ezel
halsketting slang, slange
halsmisdrijf plegen kopges handelen
halsoverkop halje-trewalje
halvecent dekkie, detje, halve seis, halve seys, loebertangetje, loefie, loevertangetje, luffie, uppie
halvefrank halven bal
halvegulden gootse soof, half poppie, joed-bas, joeter, juter, juutje
halvestuiver plak, schol, slof, slofje, vullisblik
ham achtertochus, damme, hamm [T], Hospel[1] [HF], potte been
Hamburg Hamfidel [T]
hamer kleunderik
hand clammer, feem[1], fiem, Fiemsele [HF], Fimzele [HF], fiwe [T], flodder, grijperik, jat, klammer, klavier, kluiver[2], lange vijf, maunse [T], tang, veem, vief; **niets aan de** - 't zit → rustig; **op onze** - plat; **stelende** - vijf → vingers in de benauwdigheid; **van de - doen** verpieren; - **in de zak** feem in de stinger; - **met vingers** knappers ◆ **handen** blaadjes, feemerikken, fiëmen, fietsen[2], grijpers, grypers, klaffier, maens, nibbel, sprikkels, sprinkels [?B], veemele, veemes
handboeien braceletjes, braceletten, manchetten, menotten, paternosters, paternostertjes
handdoek zweel
handel askene, massematte, massematten, mazzematte, mazzematten, roedel [T], Rühl [HF], ruigel, ruiger; - **bederven** kaljes maken; - **is dood** de → askene is peiger; **zwarte - in distributiebonnen** plukken

handelaar rö'gələr, rö'gəlsnoeək; - **in afgedragen klèren** weekman; - **in koeien** porensoacher ◆ **onnozele handelaren** kafrines
handelaarster rö'gəlsgruus
handelen askelen, askene, jenkelen [m.g.], roedeln [T], rö'gələ, rühlen [HF], ruigelen, schacheren, sjachelen, soucher, sougeren[2], sougern; **samen** - askene/askenen in → kippe; **scherp** - sappere; **slinks** - foefelen; **verraderlijk** - als → moosser doorslaan
handelsartikelen segauroh
handelshuis Rühltent [HF]
handelsjood Rühlmichel [HF], sjachelkajum
handelsreiziger strükelhutsche [T]; **de betere** - stalenhengste [T]
handelswaar rögəlswaar
handgeld gakmoos, jatmoos, jetmoos, tjakmoos
handgreep: zekere - bij het zakkenrollen schaar
handig gehaaid, gis[2], naai
handkar wiel
handlanger beisko, sliegeraar; - **van een valsspeler** Judas; - **van zakkenrollers** toetser ◆ **handlangers** botters
handschoen feemdos; - **van inbreker** dakjes, dakkies ◆ **handschoenen** veemdos
handslag waarmee koop wordt beklonken makke[1], makker
handwerksgezel Sömerblag [HF]
hangen beijeren, hugte, hugten, kuchen ◆ **gehangen** gesankt
hard link
hardhandig afgeluizigd
hardlopen krouten, maaien, riemen, riemert schoppen, sjeezen, sokken, de → sokken zetten, tebiejallen
haring Quenkert [HF], swemmerling [T], swimmerik, zjwie'əms, zjwieəms

harmonica janker, pierement, spijkerkast, spijkerkastje, stoof, stoofie
harnas: (man in) - ijzere bing, eyzerebink
harrewarren klissebissen
hart klapperkop, tiklappie
harten *[kaartspel]* mie'jləs[2]
hartendief dief
hartsvanger merl
Hasselaerssteeg te Amsterdam Trouweloossteeg
haven kalie
haver gief, pitten[2], slaagen, spitlinc
hebben dräjə, mazen, moisen, scheffen; - **en houden** hijbe/hijge en lijge; **om te** - dat is → habbes ◆ **ik heb** felt, maos; **ik heb niets meer** ik heb geen → poshet/posjet meer in 't reks
hechtenis: in - genomen geschud; **in - genomen en de zaak bewijsbaar** voorschut geraakt; **in - genomen worden met de zaak bewijsbaar** verschutten; **niet-afkoopbare** - principaal
heelster saroespeelster
heer balji'srool, baljisrool, banjer, basserool, bol, branie, dalgakker, grandige, grandige bink, grandige prins, grandiger, grannige, granninger, häch, hecht, prins, reya, reija, schoft, serrore, serroris, servore, sorrore, sorrorre, toffen being, troppe [T]; **als een groot - leven** de → banjert spelen; - **des huizes** ballebof, balleboos, bolboos, bolleboos, bol van de keet, bol van de kit; **fijne** - knäbbige Benk [HF]; **groot - of rechter in de stad** ne → grandigen bol in de vyle; - **van dat land** troppen van de pie; **voornaam** - bolboos ◆ **Heer in de hemel!** ottenoj, ottenooi ◆ **heren** banjerts; **nette** - toffe brogers; - **van het gerecht** granniig [?V], grannug [?V]; **voorname** - eerste banjers/banjerts ◆ **oud heertje** olmse serror/serrore
heer *[kaartspel]* tooverik
heerlijk joppene
heerschap: ongemakkelijk - gashiwus
heet *[letterlijk en seksueel]* gochels, grannig, ruftig, salans, salens
heft van steekwapen steunis
heilsoldate halelujazusje
heimat Flessen [T]
heimelijk stiekem, stiekum, stikum
hekel: ik heb er een - aan 't is er me → mies en moos voor
heks häs
hel grandige dieperik
helemaal gaar, glad en al
helen *[van gestolen goed]* sjarfen, sjerfen, sjerpen, sneezen, snezen
heler beisko, gelegenheidsroe-e, knokbaas, passer, patser, peender, piejèr, pièr, platte kaf, saroespeler, schervenspeler, sjarfenspieler, sjarfer, sjerfer, snees, snezer, vertoetscher; - **die weinig betaalt** kaf[3]; **verkopen aan** - massematten verpassen, verpassen, versneezen, versnezen
helft, de getsje; **ieder de** - bekippe
helm kowa
helpen een → kontje geven, vertossen; - **bij inklimmen** een → kontje geven; - **ontsnappen** het/'t → zoek maken ◆ **het helpt niet** het is → tjomme ◆ **help!** semey/semeij amge
helper gelegenheidsroe-e, seibelaar; - **van kwartjesvinders** potsvrijer
hemd camis, flock, flok, flokker, flokkie, kemsel, lems, liejms, liemes, lims [T], lijms, Sjmies [HF], swietje, vlock, vlok, vlokje, vlokkie; - **met zilveren knopen** swietje met kriemse knoopen
hemdsknopen Sjmiesmoppen [HF]
hemel granderik[1], hogerik, hoogerik, panderik, theuwen diennes; **de blote** - dak zonder pannen; **onder de blote - slapen** bij → moedertje Groen slapen

hen coxe, kache, poderlijstere, schroffe
herberg buizekeet, buizekeete, deirekeete, derrekeete, erkeete, grandige keet/keete/kit, Härk [HF], harrigh, heire, heirekeete, hennenkeet, hennenkeete, herkeet, herrekeete, herrekiek, herrekit, herri, herriekit, herriespies, herry, hoerekeet, keet[2], keete, keilekit, keilewinkel, neuriespiese, neuriespieze, nörriekit, sikkebajes, sikkebajis, sikkekit, sikkelbajis, sikkelkit, sjaskelbajes, tispel [T]; **vertrouwde** - nobel spiese ◆ - **herbergen** erren
herbergdief roller[1]
herbergier baanhoeds, Härkswöles [HF], herrekit, schocker vetser, schockervetser, siep'pənoeək, tispelhutsche [T]
herbergtoog dis, disch
Herengracht te Amsterdam Haringkade
herenhuis serroorkit, sorrorekit, toespiese; **groot** - grandige toespiese
herenknecht mosterdjongen
herrie babbel, barboene, barboenen, bonje, cabanes, hallas, halles, jeile, jelier, jeilie, jeiling, jijles, jijletjes, kabanes, kaskedoole, kaskenade, keet[1], kilt, landing, matschudding, stannes, stots, trammelan
hersens patet
heterdaad: op - trijfel; **op - betrapt** bot op verschut, treifel/treife verschut, treifel
heus! 't is → emmes, het is → immes, mane remonisj
hier bank, bekaan, bekane, ellis, hadie, herris, hitsjen [HF], irrewi, pekaan, piekaan
hierzo-daarzo hiero-daro
Hildesheim Häringmokum
hinderen: het hindert niet sjat niks
hit *[klein paard]* ket
hitsig gochels, salans

hoed bommerik[1], chaperick, chapiteau, chapperik, cheúvel, dekkerik, dinkerik, dom, gibus, goferd, gofert, gofertje, gooferd, goofertje, kaufert, kauvert, kofert, kover, kovet, kowa, kowerd, kowert, mofker, schapperik, scheuvelink, sjeuvel, solletje, subel, teps, Teps [HF], tietsj, tims [T], tommasdekker, topje, toppie, toppil, töps, tumes [T], wederhaen; **mooie** - grandig topje; **neem de - af** knuck den Teps [HF] ◆ **mal hoedje** solletje
hoedenmaker sjeuvelflikker, Tepseknucker [HF], timesfailer [T]
hoefslag terterik
hoen fluchaert, schravertje ◆ **hoenders** hagne
hoer begijntje, blauw begijntje, breeveertient, doorgefourneerd lommerdbriefje, emmer, flotse, flutse, ginkel, glide, glied, gliede, glyde, gondel[1], goute, grandige gieze, hourik, hourikte, kalle[1], kalletje, karpertje, kaspergeeze, kaspergieze, kat[3], klabbes, klunde, kneu, lekeive, lekève, lekijfe, lekijve, link mokkel, loeder, mokken, mot[1], naafke, nafke, nefke, nèkijfe, nekijve, niese, niesse, poete, poeteklont, pote, scharre, schijthuis, secreet, sjeks voor de bonjé, sjiks voor de bonjé, snol, stinkniese, temeie, temeies, temeiesjikse, temeise, tesmem, tes mem, tomeier, tor, tranke, Turksche tafelschel, zoetelel; - **die haar klanten berooft** peesnieze ◆ **hoeren** knippen[2], loense grieszen; **naar de - gaan** ginkelen, te → mot gaan ◆ **hoertje** kneutje
hoerenbuurt hoerenpié, warme buurt
hoerenloper goamelpeter, kasperbink, poetbink, poetebink, poetebijn
hoeveelheid poepie, poepje; **grote** - kluit; **grote** - (**gestolen waar**) mekajem; **kleine** - kwakkie
hof maken, het liemen
hok geiterik
hol: op - geslagen verjieberig, verjievrig
Holland 't → Loe'rəs
homoseksueel van de → flik-flak, flikker, gatlikker, hintemer, hufter, van de → klets-klets, miesgasser, miesgazzer, mietje, misgasser, misgaster, misgazzer, miskaf, miskuiken, ruigpoot, warme broeder
hond blaf[1], blaffer[1], blafferik[1], blafter, canis, heuvel, Höbbel [HF], houel, houele, huwel, jochem, joecher, joechert, joekel, joekeltje[2], joeker, joekert, jokker, ka'nəs, keffer, keilef, keilem, keilof, kellef, kie'ləf, kielef, kilef, kileff, kilfer, kilff, killeff, kip [m.g.], kluns [T], mieze, plat'sjət, quien, sjoeker, tjoekel, tjoeker, uiven; **door een dolle - gebeten** huwel geknaavt ◆ **hondje** joekeltje[2]
hondenkar Höbbelschütt [HF]
hondenmepper quien goffere
honderd hoopken, hopki, kuph, mei, meie, meier[1], meis[1], null [T], rond, sto, stɔfkɛ, uhr [HF]
honderdelf Vader - Zoon - Heilige Geest
honger bok[1], bot'lak, botlak, doei, faam, faans, faem, feem[3], kooldamp, peu[2], roof[2], schrans, schriebes[2], schroei, schrok, Schrok [HF], schroks, schrooi, smibbel
hongersnood heeten tijd
hoofd *[lichaamsdeel]* ballon[2], bolle, bolleboos, Dai [HF], dulmes, kanes[1], kebes, kersepit, kie'bəs, kie'bes, kie'bus, klübben [T], klüwwen [T], knar, knewis, kruik, neut, patet, patsof, ponem [m.g.], porúm, porum, rausj, rausje, ros[1], rosch[1], rosj, rosjie, taas, teet, teps, test, tèterik, têterik, zoevele; - **aan bloed slaan** plakje rood haar opleggen; **halfkaal** - grasperkie, grasperkje; (**iem. met een**) **kaal** - bloote knie, blote knie; **kaal** - brankalie, glibberd, glibberik, glibbes, gombe, grasperkie, grasperkje, kale glibberd, kale tiejijs, lau saai op de teps
hoofd *[meerdere]* serrore, serroris; - **van de justitie** bollebof van de princerij; - **van de werkzaamheden** bollebof van 't melogen; - **van het gezin** serrore uit het spiese
hoofdcommissaris van politie hoofdsmeris
hoofddeksel tommasdekker

hoofdofficier grandige bol, grandige der palmagoons, grandigen bol
hoofdstad fitsenfidel [T]
hoofdstuk parsje
hoofdzeer kalkhoofd, kletsmetiek, kletspatet, lazarushoofd, paradet, parg, parrig
hoogmoedig grandig, schots

hooi fynkaf, kort ian, kort jan, kortjan[1], Wifert [HF], wildert; - **stelen** kortjan schoepen/schoeppen/sjoepen
hooischelf hoorik
hooivork Wifertspeckert [HF]

hoop bubs, opper, opperik; **een** - dot, poet[1]; - **mensen** stand
hoorn koof [?V] [?B]
Hoorn Koof [?V] [?B], Mokum Lammert
hopen himmeren [?V] [?B]
horen semeien, semeijen, semeyen

horloge goudvink[1], Kèxətel [HF], klappel [?V], kleppel [?V], klokkie, klopper[2], Kluəster [HF], knal, knol, loep, loepie, lubken, maram, marane, monterik, ok'sənaar, oksenaar, oksenaartje, oksener, oksie, osni, osniek, ossenie, oxenaar, rat, reup, rot[3], slak, tik, tik'kər, tikker, tikkerd, tikkerik, tikkertje, tik tik; **goed** - okse oksenaar; **gouden** - fokse oksenaar, foks oksenaartje; **koperen** - loensch oksenaartje; - **met ketting** oksener met een zwiebel, rat met een staart, rot met staart; - **met ketting of met signetten** tik met (de/een) bengel; **nikkelen** - loensch oksenaartje; - **stelen** uijer trekken; - **van onecht goud** loensche oksenaar; **zilveren** - halffoks oksenaartje, kleise oksenaar, kleise tik
horlogeketting slang, slange, zwiebel van een oksener; **gouden** - fokse slang

horlogemaker Kluəstereknucker [HF], lübkensflikker, monterikflikker, osnismenger
horlogesleutel Kluəsterfritzel [HF]
horlogeveer hin, widdeltje
houden lijge ◆ **houd!** halske
hout brandt, fonkaart, kas[1], knakert[2], knakkerik, knakkert, rispel [m.g.], sjaffer, swieter, swigter[1], trom[2]
houtjes onder breekijzer onderleggers
huichelaar snijvel
huilen blömen, glimmen, graneelen, grienen, grijnzen, pēəkelen [HF], piemelen, planjen, pleinjenen, pleuren, plumsen [T], pijpen
huis baayes, bages, baies, ba'jəs, bajes, bajis, bayes, beyes, beys[1], boete, boj, bòj, bos[1], casse, ham, heim, herrekit, hooge zael, iezel, kaas'tə, kas[2], kasse, kasse [T], keet[2], keete, keskeri [T], kheer, kiet, kiete, kit, konvent, kot, spies, spiese, spieze, tent, Tent [HF], tiejijs, val; - **aanwijzen voor diefstal** massematten handelen; - **en erf** hoornlezer; **groot** - kotel bajes [m.g.]; - **is gesloten** kit is gekluit; **moeders** - marretjesspiese; - **om in te breken** val; **oud** - krikkemik, rabat; **slecht** - sjofel/sjofele baayes/baaijes/baies/bajis; **uw** - besecho; - **van bewaring** kiekeboe, logement; - **waarvan de deur aan staat** kitmatig ◆ **huizen binnensluipen** gilles handelen; (**'s morgens**) **insluipen in - of winkels** ketze schieben ◆ **huisje van schildwacht** smeerbeye
Huis der Oefeningen Beth Ha Midrash
huisbaas balbes, bollebof, penneboes, penneboeser
huisgezin kiëtekoei
huisknecht mosterdjongen
huismoeder eesche, esche
huisraad schommeling
huissleutel tentefrittel, Tentefritzel [HF]
huisvrouw: uw - besecho
hun zinotesen [HF]
hunkeren brassen
hurken: op de - zitten op zijn → schijtertje zitten
hutspot sjappie-hendele-mendele
huurlingen knoppers
huwelijk heirat, schiddis, schiddisch
huwelijksbewijs boterpapiertje
huwelijksgift inworf, nadan
huwelijksinwijding chupah

identiteitsbewijzen flaks, plugge, pluggen
idioot gammerkop
iets ebbes, ibbes, vaard, vaart[1]
ik machels, mechels, meckels [?V], michels, minotes [HF], mijchels
inblazen insliegenen
inbraak bruiloft, gilletje, kraak; - **door vensterruiten** gallome bezoek; **lichte** - sabber, sabberen [m.g.]; - **met sleutels** tandel massemat; **op - of kermisdiefstal uit zijn** op (de) → schok tippelen; - **waarbij men geluid mag maken** gassig handelen
inbraakgereedschap grammonen, gramonum, klamones, klamonis, klemonis
inbreken handelen, insaberen, keeten opmaken, kraken, een → krakie zetten, massematte, massematten, sabberen, schrenken; - **in dat huis is moeilijk** de → beyes is vervloekt vast verknold; **uit - gaan** ter/naar een → bruiloft gaan; - **zonder gerucht** schielijk handelen
inbreker krakenzetter, kraker, schrenker, sjabberaar; - **die aanbelt om zich te overtuigen dat er niemand thuis is** belletrekker; - **op platteland** iomackener ◆ **inbrekers** pesers

informeren seinen
ingewijd: (als dief) - gochem, gognum ◆ **ingewijde** gochemme
ingraven in putten
inhalig miesgasserig
inkeer: tot - komen paf veenen
inklimmen tuimelen
inkopen insoimen [T]
inkt krabbelpoj
inktkoker moire
inlichten de → gedagis ingeven
inprenten insliegenen, sjoege stieken; **niet** - lau sjoege stieken, lou joege steeken, lou sjoege stieken
inslapen: doen - onderzeil brengen
insluipen glippen, kitze schieben
insluiper glipper, kitze schibber, kitze schieber, streekganger, streek ganger ◆
insluipers esckockers, lohu, lohy
inspectie: (kleine) - torntoe
instrument pierka; - **voor het forceren van deursloten** jutter
inwilligen akoet geven
Israël Eretz
Israëliet Bar Jisro'eil

ja fimes [T], jadie, kèn, ken, kien[1], kiene, kin, kine, sie'bəs, sienes, simes [T], sine, siwus, sjienes, sijne, sijvis, sywus, toffig, tof-toffig, vuur [?V] [?B], zeup, ziemen [HF], zipken [HF]
jaar jan[2], jantje, jantjee, jentje, schonem, sjone, sjoon, zonne; **acht - (gevangenisstraf)** jout heit sjone; **elf - gevangenisstraf** capti sjone; - **gevangenisstraf** jan[2], jantje, jantjee; **tien - gevangenisstraf** twee → handen vol; **twaalf - gevangenisstraf** capti sjone; **vier - (gevangenisstraf)** daleth sjone; **vijf - gevangenisstraf** handjevol, handvol, hij sjoonen/sjoones; **vijftien - gevangenisstraf** hij sjoonen/sjoones [?B] ◆ **jaren** antjes
jaarmarkt Welefer [HF]
jacht penoze, pernoose, pernooze
jacquet staldeuren, staldeurenjasje

jagen sjassen
jager gnurkhutsche [T], goozer met kassajim, Puffblag [HF]
jammer ne, neweire, reweire, were
janboel keet[1]
jas Feuel [HF], huidje, jekke, kajoelsjen, kapot[2], klaffot, klof, kloffie, kloft[1], lap[2], limp, pey, pij[1], pijtje, sent, sies[2], tabbert, tapijtje, vel[1], velletje; **lange** - kuitentikker; **lange zwarte** - shobbets; **mooie** - grandige pey ◆ **jasje** bangmakertje
jaszakje voor treinkaartje spoormeeluk, spoortiejijs
jenever brizoen, clamot, dun, filseklere, fonk[1], funkeltje, gegem sou/sourem, Gesjrödden [HF], gevinkelde, gries, huppelolie, huppelwater, jajem, jajem zorem, jajim, jajum, jandoedel, Jan Evert, jansjoref, jansjorof, janzoref, janzorof, jepper, jim, keil, kläo'ərə, kleurlooze/kleurloze angst, koue koffie, kouwe Jan, maayem koorem, muziek, neuri, neurie, nörrie, petroleum, scabinus, sjaiem, sjorof, snaps, soref, sorrem, sorúm, sorum, sourem; - **drinken** maaijen kozen sasselen, spiezen[2]; - **is slecht** janzorof is mekorof (an me loorof)
jeugdgevangenis te Rotterdam Kleine Bajes
jeuk grieksche, griekse, grikken
Jezus! Jijzele
Jodenhouttuinen Hoek
Jodin kajemin, Michelsthuren [HF]
jong grommerig, jungmansch [T], koterig
jongen daske, dinge, goozer[1], knille, knöl, knôll, knölle, knöllen, knul, koter[1], koterum, sjeicheltje, sjeighes, Wöles [HF]; **de kleinste** - klunste kooter; **goede en slimme** - pinooze salf/sjalf; **kleine** - duske, dusken, duskentje, fokkende geeuwert; **onervaren** - groentje[3]; **rijke** - betoegde bink; - **uit een dievenhuis** sooger ◆ **jongens** gabbertjes; **vertrouwde** - chesse jongens ◆ **jongetje** groeiken, grom, knulje
jongmens: lelijk - sheiqèç
jongste kietste, snipste
Jonkerbuurt Jonkerbeis
Jood baisrolf, baisrölfken, baisrone, baljosero, barresewel, beisko, benijsorelf, benysorelf, hä'pələr, hibbeler [T], hiep'lər, hintemalochem, jehoede, jid, jidde, kaf[3], kajem, kajim, kajum, kiem, kim, Mechel [HF], Michel [HF], pichem, schlaiker [T], schmandbold [T], smikkel, snikkel; **scheldnaam voor** - pakslinger, parag, parrag, semei, smei, smous, snaggel ◆ **Joodje** kajimke
Joods baljeroone
Joods *[taal]* Baisroven, Bais-roven, Bais-Roven, kajumstaal
Jozef Jokef; **de brave** - Jozef godin
juffrouw rani, schoftin
juist kin, kine
jullie zinotesen, zinotes [beide vormen HF]
jurk dusztrazie [T], mal'busj, malbusj
justitie geschutballen, princerij, princery, prinserij, prinserije
justitiedienaar koperslager
juweel eeuwentof ◆ **juwelen en snuisterijen** koetsef-blinkertjes, koetseséfies-blinkers
juweliers: iem. die - besteelt marchandiser
jij zinotes [HF]

kaal molveren [HF]
kaars flaccaert, flackert, flakkaart, luchterik, naires, nairis, narris, nehress, vonk ◆ **kaarsen** vette lullen
kaart fladder[1], toep; **valse - gespeeld** loensch gegokt ◆ **kaarten: gemerkte** - loene flik; **met - werken** met de → flik peezen/pezen
kaarten *[ww.]* flieren [HF], kemelen, tuppen

kaartleggen de → flik leggen
kaartspel toep, tup; **zeker** - pietje-peetje
kaartspelen blaffen, fläbber [HF], flik gokken, flikken[1], glokken, gokken[1], peren met de blaffen
kaas comien, dodderig, dodding, gewinoh, jok, kamine, kewijne, kierel [?V], kievel [?V], kiezel [?V], kiral, kuine, loe'rəs, loeris, loerman, loermond, Loermon [HF], luerbinck, lurs [T]
kachel bruulderik, fonke[1], fonkerik, fonkers, fonkert, Fonkert [HF], fon'kət, funkers, jaakfeeske, jaakveesken, rufteflikker, tanne, Tsöres [HF], uul, vonk, vonkert
kaftan shobbets
kakelen graviëlen
kalf eigel, eiġel, Jöək [HF], meups hornickel, moris, morus, mozes, vau[1]
kalfsvlees Jökepeek [HF]
kalm katoen, krankiel, sjaak[1], sjaakies, sjakies, spaak [?V]; **volkomen** - dood katoen
kam kem'mət, rispelherk, rispeltiejijs, Sjmelenhärk [HF]
kamer camberous, haverik, hits, klapper, klinkse [T] ◆ **iem. die zich schuilhoudt op een kamertje** kamertjesklant
kameraad cabber, gabber, gabbert, gavver, gawwer, gewerber, goweir, knul ◆
kameraden cameroúse, gavveirim, gebroeze, geweirim, gewroesem
kamerjas feikedosz [T]
kamizool uts
kan hals, huls, Krögel [HF]; **tinnen** - smeltse hals
kandelaars standaarts; **zilveren** - kriemse standaarts
kans hebben kijk hebben ◆ **kansje** sjaans, sjaanse
kant *[stofnaam]* gemot lindt, gemot lint
kantoor kartouts, Krabbelstent [HF], schrijfspiese, schrijfspieze
kapel bidkeete ◆ **kapelletje** sjanksken
kapelaan ka'bəs, prie'mərik, priemerik
kapitein van de nachtwacht captein van de franken

kapje chassi, mechaseh; - **van een brood** tump
kapmantel totric
kapot bezoles, capore, gammel[1], kapoeres, kapoet, kapot[1], machol, macholle, maholle, mesoles, mesooles, mezoles, peiger
kapucijners raasdonders
kar brommert, hakkel, krieks, rolleman, schorg, sjiel, Sjütt [HF]; - **op twee wielen** tred; - **op vier wielen** saret[1]
karnemelk flenske [m.g.], flens [m.g.], kaneflens, karrejuks, karriot
karnemelkse pap djafte
kashouder van dobbelaars croupier
kast flip**1**, klapper, kleersluyters, schapreltje, schaproelje, sluyterik
kastanjes kersbenge
kasteel catelerke, grandige keet/keete/kit, katelerke, prince beijes
kastelein bollebof van de keet, bollebof van de luimkeet
kasteleinse bolleboffin
kat femerik, marik, mauke [T], maurik, mauwerik, mau'wərt, mauwertje, mau'wət, Meerten [HF], meuse, miezerik, soens[2], steernickel, steernikkel, sterling, veemerik, vement, vemerik
kater *[dier]* Hork [HF]
katoen höltern [T], jaskes [T]
kattendief kattemepper, kattenmepper
keel flinkert, gorgel
keet boete
keien: op de - op de → mat
keien, de de → daaien
keizer funke [T]
kelder dieperik, diepert, herterik, kuil, legerik, mattaf
kelderraam dieperikfondoesje
keldertralies spit; - **forceren** spit draeyen
kelner Härkswöles [HF]
kennen holen [HF], kneisen, knoeien, knooien, knossen [T], knousen, knijsen, knijtsen, knijzen ◆ **niet** - lou knijsen/knijssen
kerel brasem, brooger, druif, erl, goozertje, goweir, kneulle, padjakker, saribel, saucher [m.g.], sauger[1] [m.g.], sirool, sjalf, sjeichet; **akelige** - einsjalme joekel, gammel**1**, keilef [m.g.], klove, lazerbol, lazerhond, lazerstraal, linkmichel, linkmiggel, mamser, mamzer, miesgasser, miesgazzer, misgasser, misgaster, misgazzer, miskaf, miskuiken, misnikkel, verrotte kloft; **alleenlopende** - deurschuiver, patjalder, patjaller; **brutale** - gotspeponem; **die - is gek** bol is maf; **domme** - lul, verstopt gemouch; **flauwe** - mieskwal; **flinke** - een → bocher man, ronde jongen; **gekke** - maffiaan; **gemene** - galsterd, mechanterik, poen[3], prolurk, vrotterhouerik, vrotterhourik; **geniepige** - mien, mienerik, mieniker; **geschikte** - pinose-jongen, pinose-kerel, **goede** - toffe knul; **handige** - gisse goozer; **lelijke** - linke broger, link porum, loenig porum; - **met wie niet te handelen valt** mamser benenide, mamzer benenide; **mooie** - prent; **nare** - kloft[2], kwijlebabbel, kwijlebabber, sjnoe'vət; **onhandige** - globus, glomus; **onnozele** - groene bink; **ontuchtige** - hintemer; **oude** - kwijlpot; **potige** - kneibel; **rare** - rare neet; **slimme** - gatlikker, gladakker, gogeme rot, gognúmme rot, gognumme rot, leeperik, saucher [m.g.], sauger[1] [m.g.]; **sterke** - mannetjesputter; **valse** - loenenaar; **versufte** - dolmgooser, dolmgozer; **vervelende** - engerd; **verwaande** - kruif; **vieze** - boender, vratzak ◆ **dronken kerels** sikkere goozers
kerfstok foelie, foelielat, lat; **iem. die veel op zijn - heeft** gebrande jongen
kerk bidkeete, chanke, clusement, diftel, doeft, doesbof, dof[2], gezondheid, grandige keet/keete/kit, herberg, iaske, jaske, monejaske, preemkeete, sakken[2], sanc, sancke, sanks[2], sankse, sankse [T], Sanktes[1] [HF], scholen, school, sjang, sjank, sjanken[1] [m.g.], sjoel, sjoele, soele, tiffel, tiffele, tip[1], tiphlow, tuffel, tuffele, zank, zanke; **de kerk**

het → heil; **gereformeerde** - soele; **hervormde** - gadden soele, gaddese, gaddiese; **naar de - gaan** sanksen [T]; **roomse** - tofele mone jaski, tofelemone soele, tofele mone soele, tovele moonsche jaski, tovele moonsche schoele/soele ◆ **kerken** scholen
kerkboek Nosterkrabbel [HF]
kerktoren Sanktesefiemsel [HF]
kerkweg Sankteseström, Sanktesetroll [beide vormen HF]
kermis karmoeie, kermoelsje, schok, schokkie, Welefer [HF], wier'vəl
kerven ijken
ketel bos[2], brommer, buizer, dofferd[2], pin; **koperen** - kaffere brommer, loensche brommer; **ijzeren** - mousé brommer, mousje brommer
ketelhandelaar: Westfaalse - gorentiötte [T]
ketellapper gorentiötte [T], kesselflikker, menge
ketting bengel, swiebel, zwiebel; **gouden** - fokse slang, vosse slang; **gouden of zilveren** - behangsel[2]; - **van onecht goud** loensche slang; **ijzeren** - mousje slang; **zilveren** - kleise slang
keuken posselkasse [T]
kiel *[kledingstuk]* klet'sjəs, Sjwelf [HF]
kieskeurig otten [T]
kind big, dab'bət, fanke [T], geramme, glisbout, grams, groem, groemme, gromke, grommeken, grommetje, Gronz [HF], jeled, kooter, kotem, koten, kotentje, kotum, kwa'kət, märte [T], märten [T], piegem, piep, schreyelinck, screilinc, sjeicheltje, sjeichetje; - **baren** geramme passen; **jong** - rouwelic;

klein - flempie, grom, gromke, grommeken, klunske, kooter [m.g.], mesk, meste, piesjer; **lelijk** - einsjalm piegem; **pasgeboren** - kren, krèn, kreng; **raar** - rare neet ◆ **kinderen** grommekes, kotrim, kotumpies, spok koters; **de - Israëls** Beneï Jisro'el ◆ **kindje** eeuwerikje
kinderhandjes grommige jatten
kindermoed schreyelinks courage
kinds olms
kinkel kalfie
Kinkerbuurt Kinkerbeis
kip kachelien, kachelientje, kachelijntje, kachlien, kachlientje, kachnientje, kacklientje, kakelientje, kakeling, kakkerlak[1], kok, koks, kukel, kutse, Sjrupp [HF], splitspootje, tannegoor; - **laten bevruchten door de haan** foggeln ◆ **kippen** kakelinnen, kuukels, stomme luy, tannegoor, tweebeentjes; - **vangen** kutse lormen
kippeneieren Sjruppenböten [HF]
kippenkoopman kacheliensauger
kippenvel schroffekri
kippenvlees schroffekri
kist puf, puff, sluyterik, tijbel, tijbeltje; **houten - met deksel en draagriem** buttkipe [T]
klagen pēəkelen [HF]
klanten: iem. die - opscharrelt voor winkel of speelhuis brengertje; - **lokken door prostituee** vigileeren
klap appeldoedas, baaikoo, baf, daai[2], doffer, dofferd[1], drijver, haberdoedas, handsjang, hengst, huplameko, kasjemeine, kennef, kennep, kink, kleum, kleun[1], knok, knurf, makkes, mekajem, mep, poelt, smeer[1], tampil, tinkle babber, urt, watjekow, zeenzaaier, zeeperd; **een - verkopen** een → deuk geven ◆ **klappen** peut
klaplopen opsluiten
klare: oude - oude snik
klauterpartij klimmerd
klaver klee[1]
klaver *[kaartspel]* sanks[1]
klaverjasspel twee mansie
klaverzaad Kleənen [HF], klender
kleden feuelen [HF]; **zich** - kluften ◆ **gekleed** geklof, gekloft, geklopt [?V]; **goed** - jofel gekluft, jofel in de klof, jofer in de klof, joppe, lof in de kloften, in den → malboerem gekloft, sjein in de kloffies/kloften, tof gekloft, tof in de kloften; **netjes** - godin gekloft; **slecht** - link gekluft, link geplooid, link in de kloft, sjofel geklofd/gekloft; **zeer slecht - zijn** als een → einsjalme lopen
kledingstof Pley [HF]
kledingstuk claffot, claffotje ◆ **kledingstukken stelen** schoren handelen
kleed Feuel [HF], plooiement ◆ **kleden** hangerik, toerikkit ◆ **kleedje** claffot, claffotje
kleermaker dosseflikker, kleerenprik, klerenpik, Kletter [HF], kolespeezer, kolospeezer, patjalder, patjaller, ploenjeflikker, sen'təfrensər, stickbolt [T], stickum [T]
klein grom [m.g.], grommerig, kluns, kooterum, koten, koterig, lock [HF], meups, snepsch [T], sneps [T], snieəps
kleingeld miese
kleinigheid forts, hapsnuf, krats, schimmetje, snabbeltje, wissiewassie ◆ **iem. die zich over kleinigheden druk maakt** kaantjesbrader, kanebrajer ◆ **kleinigheidje** haberdoedas
kleintje duimertje
kleren bulle, dinkerik, dos[1], dosch, dossement[1], dossing, dosztraze [T], floesement, floks, klof, kloffie, kloft[1], kloften, klofting, klotte, kluf, kluft, knoften, lurven, malbo, malboerem, malbois, malbors, mal'busj, malbusj, mondeering, Pley [HF], ploeiement, ploendement, ploenjen, plooiement, schoren, spulle; **goede** - dofte kluft
klerenkist kleersluyters

kletsen knoesen, masteren
kletsmajoor smoezer brejentis/brijentis
kletspraat kelloones ◆ **kletspraatje** droosje
kleuter jeled
klikken baldoveren
klok bimse [T], bommerik[2], bumse [T], Kèxətel [HF], monterik
klomp hiep, trat'sjət, treperik, tritske ◆ **klompen** blotsen
klooster krax
klophengst gameler, goameler, piet, pit[2]
klus spok
knaap flick, rakker [?V]
knallen schreeuwen
knap doft, gisse
knecht bink om te trafakken, flick, fliek, knerp, Knökelsblag [HF], knöl, knôll, knölle, knölle [T], knopperd; **losse** - sjeichers; **vaste** - mesjores, mesjoris
knevel pots
knie buigerik ◆ **doorgezakt in de knieën en makkelijk vallend** *[van paard of ander vee]* toffelemone, toffelemône, toffelemoon, toffelemoonsch
knipje speentje, speenvarkentje; **gouden** - foks speentje; **zilveren** - kleis speentje ◆ **zilveren knipjes** - klijfsche speentjes
knipmes nijf, nijft, sokkum
knip van een deur galg[1]
knoeien aaszak doen, boerenkoolslijpen, klatsjen
knoeier boerenkoolslijper, matser, seibelaar
knollen Pobben [HF]
knoop knoesper ◆ **knopen** knaspers
knoppen van wandelstokken knoestkrukken [?B]
knorren horselen
knuppel groentje[1]

koe beheime, bleerder, bohéme, boheme, draikopp [T], draikop [T], haornekeltje, harnekeltje, hoornickeltje, hoorniggel, hoornikkel, hoornikkeltje, horenbock, hornickel, hornikkel, korante, pore, pores, sabbelke, vaôk, vatsj, Voks [HF]; - **die met maar drie spenen melk geeft** kimmel; - **die niet met alle vier spenen melk geeft** onkant; - **die slecht loopt** lautippeler; - **die uit maar twee spenen melk geeft** beis[2] ◆ **vette koeien** - sjoeme poren
koeienkoopman beheimesoucher
koek Dekker [HF], dos[2], zoeterik; **stuk** - kluif
koepelgevangenis paraplu
koestal hoorniggel stibbelen
koevoet kromkop, mousje[2], mousje ribben, ribbemaus, ribbemoos, ribbemous, ribbemouse, ribben, sabberaar
koffer mandering
koffie auland [T], bruin, bruintje[2], calopani, fee[1], Knöəkert [HF], Knükert [HF], korri, ladderdedoe, ladderdoe, leut, negerzweet, oilken [T], pardaf, plumpert [T], poets[1], sjokkelmajem, sjwat'tə, slemp, slobber, sloert, smarries, troost, witte boonen, zog, zwarterik, zwartje, zwartsie, zweet, zweeterik, zwerterik; - **drinken** Knükert plaren [HF]; **getrokken** - sogere majem/majim; - **met kaneel** jodenchocola, moffenkoffie; **nietgezette** - kie'vərt
koffiebalen: iem. die steelt uit - kurrypikker
koffiebonen kurry, Thiën [HF], zwartjesbampen
koffiekan Knükertskrögel [HF]
koffieketel: (grote) - konkel
koffiemolen berlijn, maalderik
koffiewater zwartjesmajem, zwartjes majem
kok pos'tələnoeək
koken foenken, fonckelen, peupelen, poppelen, posseln [T], pos'tələ, prutteken, prüttelen [HF], ruften, sjtovə, wal'lə
koker dop; **zilveren** - kriemse dop
koloniaal: (afgedankte) - palemagom, palmagom, palmegoon, palmegoone, palmegoons
komen feemen[2], femen, fiemen, fienen, fucken [HF], schiffen, veenen, vienen; **eruit** - scheffen [m.g.] ◆ **kom eruit!** harous daar
kommer en zorgen sores en weilik
koning funke [T], kloddentroppe [T], meileg, meilig, melech
koningin malke, meiligen
koninkrijk goolf mediene
kont bofkont, kadet, keskedie, rosert [T], toches, tochus, tofes[2], toges, tokes, tokus, twede gezicht
konijn lie'əvəs, truutje, wilderik, wilderink
kookpot koetel
kookvrouw Pröttelsthuren [HF]
kool *[groente]* schacht
kool: gloeiende - gacheles
koopbrief Beutkrabbel [HF]
koopje bezolletje, mazzeltje, metsië, metsieje
koopman bietser[2], bietsert, forageur, koop bink, maasmat, maasmatten, maasmatter, macher, massemat [m.g.], memler, pasbeing, roedelshutsche [T], Rühlblag [HF], saucher, sauger[1], säumer [T], sjachelaar, sjacheler, sjocheler, sjoucher, soacher, soimer [T], soucher; **Westfaalse** - tiötte [T], tjötte [T]
koopster: lorrige - kaksougerte

koopwaar maasmat, maasmatten, masmat, massemat, massematte, massematten, mazemat, mazzematte, mazzematten, rögəls, ruigel, schore, sjorre; **kleine - om bedelen te maskeren** bedelaarspatent, bedelpatent
koorden gevels, gevelts
koorts bever; - **hebben** de → bever hebben; **koude** - koude bever

kop *[hoofd]* bak[1], eitje, kanes[1], kebes, kiebes, kie'bəs, kie'bus, pit[1]; **dronken** - sjikker ponem; **lelijke** - miesponem, mies ponem, mieze kokkert, parch-porum; **op zijn - slaan** op zijn → sluik geven
kop koffie mokkie bruin

kopen askelen, beuten [HF], bouwen, kiejenen[1], kienen[2], kienjele, kienjen, kienjenen, kimmeren, kinjen, lekègeln, passen, säumen, scharfen, soimen [T], zu'əmə; **frauduleus - en verkopen** swindelen; **samen** - pramers passen; **samen - en de winst delen** geileken, geilen, in → geilik handelen, geilike, geiliken

koper *[stofnaam]* garkepin, gauer [T], kackerlak, kaffere, kakkerlak[2], loensch[3]
kopergeld kaffere mienje, koperrood, rooieloop
koperslager kaffer-melogener
kopersmid gorenklitz, gorkenklitz [beide vormen T]
koppelaarster pelsta
kopstoot hengs, hengst; - **geven in de maagstreek** duiken
koren strooisel

korf kabas, kabbas, kalbas, kanes[2], kanis
kortademig *[van paard]* chaule, cornaar, kenaat, makets, makootse
kost: iem. die maar half voor zijn - berekend is negenweker, nelgenweker [?V]
kostbaar grande, heet [HF]
kostbaas bollebof van de keet, bollebof van de luimkeet
kosten beuten [HF], schokken, sjoeke, sjokken, sjukken, zu'əmə
koster Sanktesewöhles, Santeswöles [beide vormen HF]
kosthuis schafthuis
kost niets koef noen, koef-noen, koefnoen
kostwinning opjacht, penoze
kotsmisselijk stijfgallisj

koud didder, fee[2], fitsj, froi
kous stroffling ◆ **kousen** aentreckers, hoossen, strauksels [T], streifels, strempen, strimpelien,

strimpsen, treckers, treckzels, treksels, trekzels; **een paar** - strikelinck
kousenband omwinzel
kraaien graviëlen
kraam: in de - in → kimpet
kracht kaug, khoug, koug
krachtmeter: soort - peungel
krachtpatser ribbemaus, ribbemoos, ribbemous, ribbemouse
kraken ssukken, sukken
kramer kiemer, pierbijn, Rühlblag [HF]
kramerskorf die op de rug gedragen wordt hinkedebot
krankzinnig daas, krank-jorem, krankjorem, petteg
krant blafte, fladder[1], fladderik, flep, flepje, flik, spanblad
krediet Hock [HF]; **op** - op de → lat; **op - kopen** op de/den → reutel halen
kreng mamzerte; **oud** - meleikete, scheveel[2]
krentenbaard krentensjnabel
krentenbrood krentetreiter ◆ **krentenbroodje** slof, slofje
krentenmik treitertje
kreupel gigger, gikker ◆ **kreupele** fouckaert
kroeg klapper, spies, spiese; - **in de gevangenis** cantine, kantine; (**ongure**) - trom[1]
kroeglopen rabotten, tispelsporen
kroegloper bamboesjeur, bamser, bramser
krotten: ellendige - krotjeritserik
kruid essew ◆ **kruiden** zerben
kruimeldief kluiveduiker ◆ **kruimeldieven** krummeldieven
kruipen: naar binnen - instayen, instaijen
kruit feffere und salz, knappert, Pufferd[2] [HF], Püffert [HF], Puffert [HF]; - **en lood** peper en zout
kruiwagen krieks
kruk: lage - waarop tijdens de zeven treurdagen wordt gezeten sjiwwestoeltje
krijgen bedissen[1], bedisten, bekaan, benücken [HF], bestiepen, bouwen, fai'jə, gappen [m.g.], mazen; **voor elkaar** - hijsen[2] ◆ **ik heb gekregen** ik maas → bedist
krijt kniet, witje; **met dubbel - schrijven** met de → bijl schrijven
kundig gis[2], gisse
kunnen knoeien
kunstje fiebelefors
kus poen[2]
kussen *[ww.]* kiwig flikken, sjmerfen [HF], sjmirten
kwaad *[bnw.]* beyse, bie'əms, broaches, grel'lig, link; - **maken** loene, loenen; **zich hevig - maken** de → ladder oploopen/oplopen; - **zijn** link mazen
kwaad: iem. die in het geheim - doet stiekemerd
kwaadaardig janes [HF]
kwaadaardigheid gif[2]
kwaadspreken link poekeren, stomten
kwaadwillige luie knaap, luye knaap, ponum, porúm [m.g.], porum [m.g.]
kwakzalver apotheker-grijnzer, kwak[3], macher, schrinzer
kwart cafetje, cafétje
kwartje beis eit, he bas, he-bas, hei bas, heit, heit bas, heitbas, heitje, hetje, heijtje, hoendje [m.g.], hy, hij, kafejtje, klinkske, maffie, mafje
kwartjesvinder bauernfänger, heijtjes bejeitser ◆ **kwartjesvinders** heitjes piejijzers, heitjespiejijzers, heitjespiejijzers, heitjes piepijzers
kwartjesvinderij heitjestippelarij
kwast *[persoon]* scrobek [?V], srabèkkie, srobek [?V], swel
kwetsen tijnagelen

kwijt pis, pooter, poter; **alles** - kabs, los, loste
kijken katsen, knijsen, knijtsen, knijzen, koeken, lense, lensen, lenzen, loeken, loensə, loen'sə, luiken, lunzen, rojemen, rooien, roojemen, roojen, sjoeren, sjpan'nə, sjpannen, snieven, snoven, spannen, turen, tuuren, zwirren; - **en loeren** linken en lensen/lenzen; - **of er iets te stelen valt** neuzen, snoeien[1]; **onthutst** - roojemen [m.g.], roojen [m.g.] ◆ **kijk** *[gebiedende wijs]* attenoj, attenoje, attenŏe, schoft ou, spant de → voart; - **eens aan!** koeksoe; - **goed!** span je imme
kijven horrelen, horselen, verbost

laars brewe [T], trapper [m.g.], treen [T] ◆ **laarzen** botten[2], frederiks, friegers, hauswalters, strupsels
laat loeter; **hoe - is het** hoe veel is de → bommerik
lachen gre'mələ, grimmerigen, michelen, michelen [HF], miechelen, migchelen, miggelen, schoenkelen, smeichelen; **hard** - gabberen; **hard om iets** - ergens een → knoerst om lachen
lachje leukie
ladder gaande, schael
lade flip[1], horril, schrank; - **laat los** het → ezeltje springt; - **met geld** hoos[2]
ladelichter ezeltjesdrijver, ezeltjesrijder
lading melane, pruif
lafaard frommesdod, memmele, mieskwal, mimmele, vrouwedod
laken *[textielsoort]* taffet [T]
laken en deken, een spederix, speedrig, spreedrig ◆ **lakens** spreyerik, sprijtsels, sprijtzels
lakenbereider taftkätscher [T]
lakenkoopman seyse kooper
lakschoenen blinkers
lammeling dooie diender
lamp fon'kət, luchterik, plumps, vonk
lamzak mamser benenide, mamzer benenide

land klodde [T], Klüth [HF], kluut, medine, operik, paai, pai, pié, pie, therick
Land, het Eretz
landerijen Klüth [HF]
landheer granigə prang
landlopen swensen
landloper dalfenoor, dalvenaar, dalver, fokker[3], reiber**1** ◆ **landlopers** merwiechers, merwiggers
landmeter kloddenruscher [T]
landweggetje Sjokkelsström [HF]
langzaam sloom
lantaarn fakkel[2], kattekop, linke leijer, neres, vonk, zonnetje
lanterfanten stukkiesdraaien
lap stof snitje
last makkes, pruif; - **en schade** aksie en reaksie; **zware** - schavielik ◆ **ten laste leggen** opgooijen
lastig brat
lastpost keruak
laten loppen, stuiken ◆ **laat maar!** *[als uitdrukking van misnoegen]* lau loene, lau lone, lau-lone, lau lône, laulône, lau-lône
lawaai behaai; - **maken** boelsje flikken
leegdrinken leegpooien
leeghalen kieken
leeglopen rond tuinen
leegloper bruggetrekker, leuningbijter, sjappietouwer
leem melm
Leeuwarden Mokum Lammert Majim
Leiden Mokum Lammert
lekker ippes, jofel, kim, pluus, pu'ək, sjein
lelijk dottig, einsjalm, link, loenig, mies, schlemielig [van paard], schofel, sjlemielig [van paard], sjofel
lelijkerd chazzerponum
lelijkheid mi'us
lenen hocken [HF]
lepel botstines, gaperik, gaperink, ga'pət[2] ◆ **lepels** gaapers, lieperikken; **zilveren** - kriemse gaapers
leraar märtenquässer [T], mättenquässer [T]
leren nos'tərə, nosteren
lesbienne lollepot
les lezen, de de → gedagis ingeven
lessenaar ezeltje[1]; **beweegbare** - loopend ezeltje; **vaste** - staand ezeltje
lettertaal: soort - bispraak
leugen bonk jen [m.g.], jennetje, kleuter, schorem, sjkorum, sjorem, skorem, snits, streep; **valse** - bedompte kleuter ◆ **leugens** kotsement, loentjes, schorem, schorum, streep
leugenaar deurslager, Färber [HF], knooit valsch, linke verver, loenenaar, schoremzager, sjorem
leuk begijnt
leurder fokker[3], patjalder, patjaller, patjegander, verpasser; **rondtrekkende** - martienfokker
leuren trafakken, travakken
leven *[znw.]* gajim, vieken; **bij mijn** - bij mijn → jore; - **maken** jeile maken
levensboek viekesnosteriksken
levenslang kotone; - **hebben** kootme sjeffen
lezen bibeln [T], laayenen, lajenen, nos'tərə, nosteren

lichaam bobbert, makkement, nefers, nefes, nefisch, porum, porúm, romperik, tabernakel
lichaamsgebrek falle; - **voorwenden** falle maken
licht *[niet-donker]* lichterik, leile [?B]
licht *[znw.]* fonk[2], neer, nehress, neref, neres, neris; **bestendig** - Neir Talmid; - **uitdoen** de → vonk pleite maken
lichtekooi gonte
lied pluk[2]
liederenboek Geikrabbel [HF]
liedjesventers kantertjes
lief ippes, leb
liefje plukske, snoet
liegen beu'sə, blazen, ferven, ferven [HF], fimpen [HF], flunkern [T], gaffelen, gokken[2], jenne, jennen, kotsen, kriksen [T], sjaufel prevelen, skorumen, verven, voppen
lier klinghe
lieveling van de vrouwen frommesdod, vrouwedod
liggen kuchen, kuggen; **gaan** - flokken
Limburg Groenstraat
linnen bilefelder [T]
linnengoed bilefelder [T]; **klein** - slaatie
linnenwever limesfailer [T]
lippen: iem. met ingevallen - mokkemond
Lissabon Lizabonnen
list tegen list link tegen link
locomotief Fonkeschüət, Fonkeschütt [beide vormen HF?]
loer draaien, een - een → hengs/hengst geven
loeren lense, lensen, sjinken; - **op** reizen op; - **op iets** pezen
logement kitje, luimkeet, luimkeete, luimkiek, luimkit, luim spiese, luimspiese, luimspiesje, mafspies, Pautent [HF]; **in een - wonen** op de → val steunen
logementhouder penneboes, penneboeser
logeren pauen [HF], steunen
lokduif brasser
lokken aan de slapen van het hoofd pijes
lokkertje brassertje
lollepot klipken
lommerd lange lepel, larie spiese, lommerd spiese, lommerdspiese, ome Jan, oome Jan, panas, rikketikkebons, schuine deur; **in de** - achter de → schuine deur; - **te Rotterdam** Rikketikbons
lommerdhouder pandjesbaas, voogd
lomp kaffers
lompen domst, kinnem schore, kwenkert, Plenten [HF], stichels

lompenkoopman toddensauger
lomperd kaffer [m.g.], katoenstamper
lood blauw laken, malliu; - **stelen** handelen in → blauw laken, sloopen
looddief blauwspekslager, slooper
loofhut sechach
loon massome, mazomme
loop: op de - gaan pleite scheften
loopje nemen, een - pieskapee maken
lopen dissen [T], focken, fokken^2, halgen, hommelen, jalen, jallen, krouten, pleijten, reizen, ritsen, saskenen, scheffenen, schuiven, sjiel'lə, sjpɔ'rə, sjpo'rə, staaje, staien, stekkeren, stiefelen, stoetsen, tippelen, tuinen, veenen; **erin laten** - op → link nemen; **slecht** - *[van paard]* schofel halgen; **snel** - wegmaaien; **verkeerd** - vertrollen [HF] ◆ **iem. die slecht loopt** tippelaar [m.g.]
loper *[werktuig]* kien^2 ◆ **lopers** klankers
losbol kwieskwas, meikever
loskrijgen losbranden
loslaten: niets - (voor de rechter) louwpoekele, louwpoekelen, louw poekelen, louw smoese, louwsmoeze, louwsmoezen, louw smoezen
losmaken kapsmaken
lossspringen springen
loven en bieden krabbedaaien, krabbedaayen, krabbedooien
Lübeck Lübfidel [T]
lucht hieugerik; **in de open - slapen** bivakken
lucifer fon'kət, jaakfeeske, jaakveesken, schrabberik, sjwimmel, strijfeling, trükske, vonkie ◆ **lucifers** pofferkes, streifelings
lui meegig, meelig, megig, mörrig [HF]
luiaard meu'jərt
lui die op een kansje loeren snurkers, suurkers [?V]
luis biene, grieksche, griekse, grieksen, griexse, grikken, grikse, griksen, Hanswalter, Hans Walter, kinnem, Penn [HF], pieoot, pietje, pioot, piot ◆ **luizen** grieksen, grikse, griksen, jöin, join, joun, kinf, kinnef, kinnem, po'sə, verwanten
luisteren delappen, klaar zetten, lunken, lustern [T], semeien, semeijen, semeyen ◆
luister *[gebiedende wijs]* set/zet je → lappen klaar; - **naar beide partijen** sjemo benegijgem
luiwagen luye meidt
luizenkam grieksekam
lukken foeteren, vleugen
lummel schlemiel
lust nijs
luxewagen knäbige Schütt [HF]
lijf bast, boddie
lijk koude, meis^2, peiger
lijkwagen van de gemeente kadaverbak
lijntrekken boot afhouden
lijnwaad linte
maag mik
maaier knoet maajer
maan blikkerinne, ron'gə, la → voine
maand gedoozen, mens, trunke
maandag jom beys
Maas de Locke Poy [HF]
Maastricht Grannig Mokum
maatschappij: in de - buiten
macht: in de - van een ander be-kaf; **rechterlijke** - gebeft gajes
machtig worden bewieberen

mager rank; - **zijn** *[van paard]* lau bozer hebben
Mainz Lerwisch Mokum, Miaumokum
majoor (van politie te Rotterdam) dubbele hoek
makelaar balsassor
makelaarsloon sasseres, sassers
maken betoenen [T], faiten [T], fiallen [T], flikken[1], fren'zə, knucken [HF], mengen, peezen; **niets te - hebben met** ausene
maker peezer
makkers gewroesem
mal: voor de - houden in de → keiwer trappen
malligheid drosjes
man beinck, being, beink, benk, Benk [HF], bing, bink[1] [vaak vocatief], binkske, bol, brocher, broge, broger, broocher, brooger, bijn, gaai[2], gabber, gooi[2], goosen, gooser, goozer[1], goser, gouser, gozen, gozer, heussken, hotsken, huts, hutsche [T], hutse [T], ise, kaffer [m.g.], knöllen, knul, kroener, meier[2], nobele, noe'ək, nook, oets, sjeichers, sjeichet, sjeks, sjolf, tip[2], vrijer; **dronken** - nabes, sikkere tip; **ervaren** - goocheme vrijer; **getrouwde** - gesjankten bol; **kundig** - wiedensche knul; - **met hoofdzeer** klopdaai; **oude** - olmse serror/serrore, zoken, zoqein; **rijk** - splinterbol; **sterke** - haaie gooser/goze; - **ziet het** bol knooit het; **zwakke en zieke** - gauleish ◆ **mannetje** sjeicheltje; **klein** - onderkruiper
mand met het geld mannetje
manen *[ww.]* blotten [T]
maneschijn la → fonis
mantels stelen met → bollen spelen [?B], knoppen draeijen [?V] [?B]
manufacturen: slechte - zeibel
marcheren strömen [HF]
marechaussee grannige wouten, magelein, magelijntjes, prengero, prinserij, prinserije, rɛtjes, ratje[2], ratjes, schenteling, schrentelings, wout, wouten; - **te paard** ratjes met sossem
margarine smago, smikse smakse; - **met brood** smikse smakse met maro
marinier bokkepoot
mark for [T], krützkes Gecken [HF], pie'əts, rad, sjoek, sjuk, Sjuk [HF]; **halve** - kliet'sjkə, krantje
markt cok, for [T], schok, sjoek, sjok, sjuk

marskramer Beisjörer [HF], disselbäumer [T], manger, snorder, tiötte [T], tjötte [T]
masker schiebaart, schiebart, sjiebaak, sjiebaart
masturberen aftrekken
mate: in hoge - nyg, nijg
matroos pikker[1], plasbink, vreyer van de batterik
matrozenmes kortjan[2]
medaille: zilveren - kalfsche medaille
mededief stuck vlees/vleesch ◆ **mededieven** stukken vleesch
medelijden rachmones, ragamonus
medeplichtig gebroeisel
medespeler borjen
meegaan kasjebeine tippelen ◆ **ga je mee** staaje mee
meekomen: kom mee allebedee
meel sjtub'bət, sj'tu'vət, stuifsel, stuppaart, stuppaert, stuyfsel
meelokken aankleinen, aanklennen, voeren
meeloper seibelaar
meemaken: (samen) - anneme hanneme meesame, anneme hanneme same, anneme kaneme-meêsame
meenemen om te beroven haaien
meer *[bijw.]* harbe, harber, harme
meerdere bol, bolleboos
meerderjarigheid: kerkelijke - bar-mitzwah
meester bing, erlat
meesteres erlatinne
meevallertje doffie
meid kren, krèn, mokkele, mokkeltje; - **die daar dient** schiks die daar ligtert; **die - is dik** er zit → kloef aan die mokkel; - **die zich laat beffen** minette; **gekke** - flapdrol; **opgeschoten** - bengelgaai [?V], beugelgaai [?V]; **rare** - rare neet; **trotse** - hoogschuifster
meisje dille, dilletje, fem, fiet, Flitsjke [HF], geeze, geezeke, ges[2], gies, giese, gieseke, giëze, gieze, giezeke, gondel[1], gonje, grommetje [m.g.], grüseken [T], grüse [T], iesje, isch, iijsje, kalle[1], kalletje, kokkeltje, lakijfe, lakijve, lekeive, lekève, lekijfe, lekijve, madikel, mokke[2], mokkel, moksgi, mokske, moksken, molleke, mosse, muschen [T], mussen [T], nafke, nafkone, nafkoone, nefke, nekeive [wel en niet ongunstig], niese, niesse, rokzak, schiks, schikse, schiksgen, sjikse, skiks, teefie, Thuren [HF], Thürken [HF]; **klein** - pisgaai; **minderjarig** - platvis, platvisch; **mooi** - calaensche mosse, peizeltje, toffe sjikse; **niet-Joods** - sjikse; - **uit woonwagen** tippelsjikse
melk blanckaert, blankaart, chaf, chaf-saf, flems, flens, flenske, geloe, golef, golof, golve, kleis[1], lepsj, saf, Sips [HF], stripse [T], taf, wit'tə, witterik, zaften, zoeterik, zuuterik
melkkan Sipskrögel [HF]
melkmuil grassemones-snuit
melkveehouder: Hollandse - schmursenhutsche [T], schursenhutsche [T]
melodie gein
meneer Knöllen [HF] [beleefde aanspreekvorm]; **de grote - uithangen** dollen
menigte bubs, keet[1], poepie, poepje; **iem. die - om zich verzamelt** standwerker
mens beinck, being, beink, Benk [HF], Blag [HF], knul; **afgunstig** - kinnesinne-ponum; **brutaal** - chutzpaponum; **eenvoudig** - eileija mens; **onbeholpen** - katoenstamper ◆ **mensen** amchen, amge; - **die veel in de gevangenis zitten** retourpaarden; **enige - bij elkaar** stantje; **iem. die dronken - berooft** goozertippelaar; **iem. die - tegen de grond werpt en berooft** swiepert; - **om zich verzamelen** een → stand maken; - **zonder middelen van bestaan** gateisim; - **zijn thuis** amge is bekaan, baayes is amge; - **zijn uit** baayes is bezoek
menstruatie roodevlag, vuile week
mergel trip'pət
merken schoften, snuiven

merrie lekeive, lekève, nekeive
mes cout, galf, gallef, hartling, kaut, koef, koeter, koetje, kolf, koot, Koter [HF], kout, kouth, koutje, koutsje, nef, neft, nijf, nijft, opsteker, pluut, saccum, sackem, sakkem, sakken[1], sax, schoeri, schoerie, schuyer, sjoeri, snijderik, staal, stael, vliemerik; **groot** - kaasjager, kalf[2]; (**groot**) - nifterik; **klein** - pietermannetje; **merken met een** - ijken
messentrekker galftrekker
messteek bloedcoraal, gons, knaauw, soentje; - **toebrengen** prikken, met het → sakkum een ritje over den beck docken; **verraderlijke** - zoen
mest scharn
met gabroes
meten lautern [T]
metgezel bink[1]
metselaar Tenteknucker [HF], troffelbink
middag məd'diems
middel tot opwekken van vrouwelijke wellust lol-tiejijs
mik keggie
militair balmagoone, capucees, palemagom, palmagom, palmegoon, palmegoone, palmegoons
minder matter
minnaar nobele
mis: het ging - 't werd → muizen ◆ **mis!** kledder, nebbis, nebbisch, nebbisj
misdaden: zij die hun - bekennen witse bliksems
misdadigers edelvolk
misère sereibel
misgesprongen bonne geschooten
mishandelen aftuigen, aftuygen, tijnagelen

miskoop *[in diamanthandel]* kriee, kries, krije
mislopen: dat loopt mis dat wordt → haakstuk
mislukking raggeling, strop
mispunt sjalepot
misrekening bijt
misschien efser
misselijk gallisj
misslag ui
modder brimmeler
moe mörrie, mörrig, mörrig [HF]; **zeer** - afgeladen, afgelajen, afgetobd
moed grootlef, lef, lif, nop, nijs, pit[3]; **brutale** - bajeslef
moeder a, aân, al'bəssə, al'pəssə, dei, dey, deij, gesjankt mokkel, méken, mem[1], memme, memmele, mergie, merriekie, mimmele, olmse, de → olmse, Olmse [HF], poerie; - (**van een dief**) marretje
moedig gognum
moeilijkheden jeile, jeiler, jeilie, jeiling, jijles, jijletjes
moeilijk om in te breken verknolt
moeten: wat moet je oj
mok bak[1]
molen coddele, haspel, Hospel[2] [HF], madiel, malunk, meline, swigt; **malen op een** - molfteren [HF]
molenaar hospel, Hospelblag [HF], malunker, meline, stuyfsel bink, rumschnicker [T], rumpsnicker [T], swigter[2]
mombakkes grassemonis, schiebaart, schiebart
mond babil, bakoven, brievenbus, bubil, gaaper, gaper, gaperik, gaperink, ga'pət[1], gappert [T], gawert [T], geule, gibe, gul, merf, meurf, mierm, morf, murf, mijlie, pei[1], pij[2], reep, schnobel, Sjmerf [HF], smikkel, smoel, smoelement, sonef, sonif, toet, toetje, waffel; - **dicht!** binke pei!; **grote** - spongat; **hou je** -! du → mamser, du → manser, hou de → mappe, knuck de Sjmerf [HF], halske/houd de/'t → murf, sjtieke, smoeslau, smoes lau; **hou je -, politie** deis je de wout; **verraderlijke** - verknoeyende gaper; **zijn - houden** zich de → pei houden, zich → tepei/tepeie houden; **zijn - voorbijpraten** doortimmeren
mond- en klauwzeer galeies
mondig grannig, sjmerfig [HF]
Monnikenbuurt Monnikenbeis
monster menobbel
mooi emmes, geklof, gekloft, geklopt [?V], heene [?B], henes [HF], jofe, jofel, jofer, jovel, joven, jovene, kiewig, kwant, moi [T], pierig, pluus, pu'ək, quant [T], sjein, tof, toffiel; **zeer** - knäbbig [HF] ◆ **het mooiste** tafeltimtim
mooidoener flikflooier
mooiprater smeichler
moord mollement
moorden molle capore hem doen, siem doen
moordenaar binkmolder, molderik ◆ **moordenaars** boksers, mollekleunders, schrenckers
moppen tappen loentjes draaien
morgen merren
mormel scrobek [?V], srabèkkie, srobek [?V]
mosterd bijterik, rompelinck
mosterdsaus ladderik
motorfiets rommelpot
Muiderstraat te Amsterdam Wagengas
muis Sjirp [HF]
muizenval Sjirphöl, Sjirpklem [beide vormen HF]
munitie feffere und salz

munt: gestolen - gefloten moos; **koperen** - kaffere mienje; **(valse) fictieve - in gevangenis** loens bajes moos, bajes moos, loensch bajes moos; - **van twintig frank** bloemeke ◆ **munten** vossen; **kleine zilveren** - pietermannetjes; **oude** - blafonkers
muntstuk: klein koperen - halve seis, halve seys; **koperen** - roode
mus iep
muts bom, bonnacker, bonnette, decker, gasserol, gassie, kowa, Pette [HF]; **Engelse** - poepen ◆ **leren mutsen** coffij boontjes, koffijboonen
muur gom[2]
muziekinstrument Bröljətau [HF], Brülgetau [HF], pierement
muziek maken geien [HF], krailen, perement, pierelen, pieren
muziekstuk pierement
muzikant Geiblag [HF], pierbink, pierder, pierementsknölle
mij machels, mechels, meckels [?V], michels, mijchels
mijn minotesen [HF]
mijnheer sorrore, sorrorre

naaien picken [HF]
naaister Peckthuren [HF], priksel
naakt molveren [HF]
naam schemp, schim, sjim; **valse** - agere schim, levensnaam, linke schim, loensche schemp
nacht deen[2], demerik, dieumerik, domerik, dromerik, dumerik, leile, leyel, leijel, luimerik
nachtbraken nachtdeenen, nacht deenen, pieren, pierewaaien, uitvloeien
nachtbraker barrelaar, bolkvanger, passagierder, pierder, stappert
nachtkroeg deerkit, deirekeete, derrekeete, nachtspiese, nachtspieze
nachtlogies: onaanzienlijk - luimspiese, luim spiese, luimspiesje
nachtslot boergoens kluijt, boergoins kluijt
nachtspeelhol pierkasie by den deer
nachtverblijf nachtbaayes, nachtbajes
nachtwaker frank, nachtuil, smieris
naïef gis[3]
nar nieris

narigheid' jeile, jeiler, jeilie, jeiling
natie gaui
natmaken bepoyen [HF]
nauw: in het - zitten knijp-zitten, knijp zitten
nauwelijks amper
nauwkeurig: zeer - mesuqon
navorsing midrash
nederlaag merode; **mijn** - merudi
nee drol, knoppes, lau, lauw, lou, louw, lúene, na, nobes [HF], nobis, nobis [T], no'bis, noe'əbəs, noppe, noppes, noppis, noppus, nopus, oosser, oser, uá; - **zeggen** laú prevelen
neerleggen neer'boeəzə, neerboze
neerschieten omver blazen
neerslaan muntsmakken, munt smakken, neerblikkeren; **iem.** - iemand zijn → drinkgeld geven ◆ **neergeslagen zijn** zijn → drinkgeld gekregen hebben
negen jewins, kegen, krutskes weniger ēn [HF], krützkes weniger een [HF], parz notringskes on een/ēn, tes, tis, verkensbiskoppen
negenennegentig hangen
negenenzestig kop en kont [?B], kop en staart [?B]
negentien joedtis, joed tis
negentig sadé, tisjem, tissem, uhr weniger krütskes/krützkes [HF]
negotie: met - langs de deuren gaan strücheln [T]
nek knik, savver; **de - omdraaien** scheefhalzen
nemen gibberen, lekègeln, ik → meppen, nekken, premmen, priemen
nergens nantes
netjes doft
neuken belabberen [HF], casperen, drailijmen, fietsen[1], fleppen[1], flikken[1], flippen, foeken, gamelen, goamele, goamelen, hoornflikken, jassen[3], jensen, jenzen, kasperen, kezen, mailleeren, malocheme, malochemen, malochenen, malogeme, malogemen, melochemen, melogemen, piep kas trodi machen [?V], pikken[1], sal mi fooles [?V], serooren, seroren, stoten, tesmemmen; **het** - bagonje, bonjé
neus flip[2], fonke[2], kajim [m.g.], kneupel, nase, naser, nippel, pennooze, sankerik, scheg, sjeg, sjnoe'vət, snuffelink, snuiterik, snuterick, snüwert [T], snuyteric, snuyterik, Töck [HF]; **grote** - bare snuffel, bare snuffelink, klomp, kokker, kokkerd, kokkert
niemand nobis, no'bis
niemendalletje smouterbolletje
niet lau, lau loene, lau lone, lau-lone, lau lône, laulône, lau-lône, lou, louw, lúene, nobis [T], noppe, noppes, nul'ləs, den → ühl [HF]; **volstrekt** - osur
niet-dieven: door - in de kraag gevat worden bonje schieten
niet-Jood gaui, goïm, goin, goj[1], kalf[1], kooi, orel
niet-politie tof gaje/gajes
niet-roomse ketter
nietig grommerig
niet in de loterij krats
niets dalles [m.g.], dallos, gen → deum, drol, een → egel, fiege, een → fiege, gen, gets, gits, kalles[1], kledder, knoppes, lau, lau cent de makke, lauw, leviege, leviege met kren/krèn, loes, louw, louwfikus, nadiepes, navige, nebbis, nebbisch, nebbisj, nobis [T], noppe, noppes, noppis, noppus, nopus, notting, nul'ləs, nummet [T], nüms [T], tand[2], den → ühl [HF], viechert, viëchert, viege, ne → viege; - **bij me** noppes pekaan; **bijna** - maginnef; **helemaal** - leviege met kren/krèn, drol van Jochem, drol van Janus, de/den → drol van jakke, geen tand; **hier is** - noppes bekaan; **voor** - voor de → goksie, voor → louw, voor → tjomme; **zeg -!** kwist nobis, prevelt lau, smeichel lau
nietsnut doerak, iskedidder
nieuweling in het vak bo'fi

nieuwjaar Rausch Hashonoch, rossesjoon, rosse sjoon, sjone rosse
Nieuwmarkt 16 te Amsterdam Moeke (Kommers) Kelder
non gogelfrentse, jochel
nooit magsjouwe, in de → marre, marresjouve, marschief
noot *[boomvrucht]* krakelinck, krakerik, Krakzel [HF], kroukerik ◆ **noten** kraakers
nijdig loene
nijptang bijter

och! attenoj, attenoje, attenŏe
ocharm! achenebbisch, genebbis, genebbisch, nebbis, nebbisch, nebbisj, ochgenebbis, ochgenebbisch, oggenebbis
ochtend dederik, kaale-koe, kaele koe, kale koe, lichterik
ochtenddienst hashkomo, sjkowe
officier capucees, goudvink[2]; - **van justitie** grandige van de prinserij, koppenteller; - **van politie of rijkswacht** grandiger
olie cleytsert, cleijtsert, selie
olienootjes mangelen
omgekocht plat
omgeving bedine, medine; **slechte** - loensigheid
omkatten verkluffen, verkluften
omkopen plat krijgen/maken
ommezien: in een - fiebelefors, in een → zet en een wet
onaanzienlijk grommerig
onachtzaam mörrig [HF]
onanist aftrekker, begaantje
onbekend link
onbenul bijgogem, bijgoochem
onbesnedene gnorel, orel
onbetrouwbaar link ◆ **onbetrouwbare** zwak vat

onbevreesd geen kiks morrig, kiksmorig
onderdeel van een slot schoot, schotel
ondergeschikten meloge krouters
onderkomen: gezellig - koeskepee, koeskepeetje, koeskoepee
onderkruipers mafferds, maffers
ondernemen: veel - leffie
onderschout baskroo, krommert, moskero [m.g.]
ondervinden knoeien
ondervragen mefalpolse, mefalpolsen, pelse, pelsen
ondervrager mefalpolse, mefalpolsen, pelse
onderwijzer babbelbink, Letterenbotter [HF]
onderzoeken onderslaan
onecht loene
oneerlijk doen blompotten ◆ **iem. die oneerlijk doet** blompot
oneffenheid pegimoh
ongedierte kinnef [m.g.], mindsje
ongeluk gato's, marode, schlemazzel, sereibel, seribel, slamassel, slamazzel, slemassel; **zich een - werken** de → miezemietes pezen
ongelukkig onmasselig ◆ **ongelukkige** parg, schlemiel, vrijdagskind
onheil makke[1], makker, makkes; **meer** - wijer; **teneinde - af te weren** voor → goumel
onkuis unkassimsch [T]
onnozel bijgogem, bijgoochem, dof[1], eilaiije, eileija, eileyer, groen, job[1], wiedes, wiedstok ◆ **onnozelen** witze, witze mensen
onnozelheid witstokkerij
onoprecht ongodin
onpasselijk ibbel
onraad! scheute!, lamp, lampte[1], rood licht
onrein tarrifes, treife, treive
onsmakelijk loensig
ontdekking landing
ontdekt geknooid
ontfutselen sim slieri kaari, slierikaarie fiks met loopjes
onthoofden teef af
ontkennen: blijven - kleur houden
ontkleden snorker aan fellen
ontkomen ontfocken
ontroven beschroepen
ontsnappen krauteren, ontfocken ◆ **ontsnapt** wieberig
ontsteken ruften
ontvangen bekaan, benücken [HF], bouwen, leisen, leizen, lijzen
ontvanger bekaan
ontvluchten een → blaas opnemen
ontzag maurd
onveilig gis[4]; - **zijn** stinken
onverschillig staan tegenover lak hebben aan
onwetende nootsum
onze minotesen [HF]
onzeker halfvast
onzin drosjes, flauwe kul, narrischkat, narriskat
oog glimmerik[1], lampie, loe'kkət, loenker, lonker, najem, najim, najin, quincker, quinckere, spanderik, spanling, spannerik, zwierlink, zwirlic, zwirlick; **niet uit het - verliezen** in het/'t → schot hebben/houden ◆ **ogen** aijene, aijenen, beizen, blikkers, doppen[2], fenêtre, flemmerik, giben, glimmers, glimmertjes, jedemde, jedemme, kluisgate, kluisgaten, kluners [T], kuksers [T], ligteriks, loeksen, lonkerik, luikies[2], ramen,

runnelinken, sjoerders, smiesen, spanners, tuurlings, Venstere [HF]; **blauwe** - gekleurde glimmerikken; **etterende** - leepoogen; **met je - zien** spannen met de tuurlings; **slechte** - schofel najem [van paard]; **twee - bij het dobbelspel** duzen; **vier - bij het dobbelen** verkens; **vijf - bij het dobbelspel** vinken, vijnken
oor leuselinck, luisterlap, lunker, Lüsterlap [HF], waaier ◆ **oren** blaffeturen, lappen, lusters [T], trechten, trechters
oorringen: diamanten - hangers
oorvijg ababbel, viëchert, viechert

opbrengst van rondgang onder het publiek bonnement, mans[1]
opdoen oploopen
opdrinken oppoeyen
open atoen [?V], atven [?V]
openbaarmaken verknollen
openbreken brieselen, ithakker op in [?V], schakker open [?V], schakker op in [?V]
opengaan springen
opening onder of naast gordijn voetenlicht

openmaken bezoek maken, kiejenen[2], kienen[1], opsmikken, opveteren, wippen ◆ **maak open** - flikt open
openschuiven heften, hiften
opentrekken openluiren
ophangen *[aan galg]* klienjenen, een → ruim uitzicht geven over de Nieuwe Markt ◆ **opgehangen** getalt, verdroogt aan het/'t → hugt
opgeven: geef op dok op, dokt, dóktme, doktme
ophef jijles, jijletjes
ophitser oorblazer, parsapant
ophouden: hou op kap nou, schof-ie, schof je, schofje, schof-je
opkoopster moeder Jans
opkopen ramsjen, sjarfen, sjerfen, sjerpen, sneezen, snezen
opkoper snezer
opkijken opknijse, opknijzen
oplawaai ababbel, aberdoedas
opletten schoefen; **goed** - de → vaart spannen; **goed - wat iem. zegt** morf letten ◆ **let op!** hadie, leep!
oplichten opredderen
oplichters nobel gajes, stapelaars
oplichterstruc met goederen pakeet, pakeetje

oplichterij schorempie, schorempies, turftrekkerij
oploop stand
opmaken verbuizen, verspleyten
opmerken brille, brillen [beide vormen HF]
opnemen: iets goed - om te herkennen een → merk bijten
oppassen: iem. voor wie je moet - langeifets ◆ **pas op!** deins-je, deische, deis-je, deis je, deisje, schof-ie, schofje, schof-je, schof je, semey/semeij amge, semeij
opperrechter bollebof, bolleboos
oprecht godin
opschepper behaaimaker, hufter, kapsoonesmaker, kruif, poen[3], prolurk
opschepperij kover
opschik frullen
opstel kapittel
opstellen: zich verdekt - poten[1]
opstopper lebabber, lebàbber, petatter
optuigen mortepaaien
opvangen oppikken
opzettelijk - sahaggeles, selehacheles
opzichter Fièxchtesj [HF], grannige nook
orde: in - belam, godin, janus, joppe, kauser, kedeyl, kedin, koosjer, kosher, kosjer, mesuqon, pekaan [m.g.]
organist Piepenterger [HF]
orgel Bröljətau, Brülgetau [beide vormen HF]
os jeuker, Krakmon [HF], sjor
oud a, aân, aken, olms, olms [T], oltmansch [T], tofel ◆ **oude** a, aân ◆ **ouder dan dertig** op de → klompenmarkt ◆ **oudste** grandigste, grootste alias, kantigste; - **van de bedelaars** grootste kleifocker
oudemannenhuis olmspiese
ouders (de) olmse
ouderwets altewetsj
Oude Schans Hoek
Oudezijds Kolk Hoerenkolkje
oudgediende in gevangenis ouwe sjefter
oven rufteflikker; **hete** - brandende vuurweg
overbrengen overbruggen
overdekking chupah
overhalen oplaaien, opladen
overhoef *[van paard]* schoale, schöleken, sjaal
overige, het anderrest
overjas kuitentikker, windfang, windvang, windvank, wintfanc, wintfanck
overkleed kazjoelje, overtreksel
overleggen: veilig - smakkies mozeren
overmacht statie
overmorgen ankeren dederik
overschrijver naa krabben
overspelige smalkagel
overste grandige bol
overtuigd zijn zwendel
overvallen van de → haak tikken, overbommelen
overvloed rewoochem
overvragen: hij overvraagt verschrikkelijk zijn huis is → afgebrand

paal steun
paard caval, drappermantje, draver, horssum, jerit, ket, mandje, rijerik, sjossem, sos, sossele, sossem, sossen, sosser, sus, sussem, trabbert [T], trap, trappelman, trapperd, trapperik, trapperman, trappers, trappert [T], trepper, trep'pərt, trep'pət, Troppert [HF];

blind of halfblind - lauroojer; - **dat alleen kort voer kan vreten** lauachieler; - **dat gauw op hol slaat** pleitegänger, schiebishalger; - **dat kortademig is** snoever, snuiver; - **dat lang voer tot ballen kauwt** pruimer, prümert; - **dat niet door nauwe opening durft** stalspringer; - **dat niet trekken wil** laudalle, laumalochener, lauman; - **dat onder het lopen met het hoofd schudt** kopschudder; - **dat schichtig is bij in- en uitspannen** karspringer, koarenspringer; - **dat slaat** makajemer; - **dat veel eet** harbe; - **dat zijn ruif afknabbelt** roofachieler; **kruislam** - bommeler, zeilemgikker; **lelijk** - sjofel sos; **mooi** - jofel susken; **slecht** - keilef [m.g.], schlamiel, sjlamiel, sjlemiel, zeibel sos; **sloom** - goesj; **tweejarig** - beis-schonem, beis schonem, sos van beis sjone; - **waarvan bovenkaak breder is dan onderkaak** scheerbek; - **ziet er slecht uit** de sos heeft geen → natuur, de sos heeft geen → nefes ◆ **paarden** kavailsjen, sjorre
paardenarts raufe, Troppertsläpper [HF]
paardenbeen regel
paardenhaar Troppertsjmelen, Troppertstek [beide HF]
paardenhandel loschenekôdesch
paardenhandelaar Troppertsrühlblag [HF]
paardenhoofd ros[1], rosch[1]
paardenmolen draaierik
paardenslager hortsik, sossen-metzger, sussenmetsger
paardenstal Troppertsjoɛt, Troppertsjoat [beide vormen HF]
paardenvlees hortbonk, hortsik, sossenbozer
paasbrood matze ◆ **paasbroden** matses
paasfeest Pésag
pacht plügge [T]
pachthoeve kosse[2]
pad dérèch, derig
pakje Rüsjken [HF]; - **tabak** Rüsjken blöək [HF]
pakken gappen, pooten, poten[2]; **om te** - dat is → habbes ◆ **gepakt** dat is → habbes, nobel
pak slaag geven, een van → jetje geven ◆ **geef hem een pak slaag** schokkem
paling ploempslinger
pan zwoels
pandjesjas jas met staldeuren
pand voor de bank van lening masker

pannenkoek filius [T]
pantoffel treter ◆ **pantoffels** sleepers, sloepers, sloepertjes, tredekers, trederikke [m.g.], trederikken [m.g.], trederikkers [m.g.], trederiks [m.g.]
pap lepelblik, sjaf, sjlemp, zaften
papier kladderik, pamperik; **beschreven** - flaks; **stukje** - blafte, blafte ◆ **papieren** gesibe, kladderik, plugge, pluggen, tup; **goede** - dofte flep; **naar de - vragen** flaksen, fleppen[2]; **op valse - reizen** op → loensche gesibe hollege; **valse** - linke flep, loensche gesibe
papiergeld blaffer[2], dossement[2], flep, flepje, keravie
paranoten kokelekootjes
paraplu paralaf, paralapper, parlaf, parlaffe, ploemperik, sjpits[2], sparber, sparwer, sperrewer, sperwer, spits, spitske, spuit; (**gestolen**) - zwerver
parapluverkoper parlappersjacheleir
parel stippel
parelsnoer uts
partij: denkbeeldige - goederen lucht; **te verhandelen - goederen aan koper tonen** bij de → partij brengen ◆ **partijtje** stelletje; - **dobbelen** baantje
Parijs Pantin
Pasen Jantif, Paitseg, Paitsig
pastoor cabis, gallach, gallagt, Gerrit, granigə kabəs, heilige zwiezerik, kabbes [T], ka'bəs, ome Gerrit, oome Gerrit, oom Gerrit, preemerik, premer, premerik, Pretter [HF], preuverik, priemer, prie'mərik, priemerik, priencatere, primer, tofele-mone priemerik, troppekappis, zwarte kip, zwartverwer, zwiezerik
pastorie galgenbosch, gallenbosch, prêiterei
patent Fesel, Rühlfesel, Rühlfezel [alle HF]
paternoster hemelstijch
patrijs veld'koks
paus hirk [T]
pauw galle[1]
pechvogel sjlamiel, sjlemiel
pelgrim cristiaen, wahlfaarter
penis banaan, goj[2], hoorn, kalle[2], kesieberik, kesieberink, klavan [m.g.], klavanse [m.g.], klavans [m.g.], leuter, lummelbout, piepel, pisang, sieber, sieberik, siegfriet, siegfrit, sieverik, sjonef, sjones, sjonof, zonef, zonof
pennenmes lange
penning halve seis, halve seys, huls [T], Mith [HF], Neth [HF]; **gouden** - vosch, vósjen ◆ **penningen** blafonkers
persoon: deze - bar hochi; - **die niet deugt** tinnef; **invloedrijk** - parneis; **klein** - krent; **mager** - kakebeenhuishouden; - **met wie je slecht kunt handelen** ne → dweile; - **met wie men op de veemarkt een combine smeedt** kippegapper; - **met wie slecht te handelen is** neweile ◆ **klein persoontje** kiendop
pesten kankeren
pestkop bolleschok, pestponem, pestponum, plegiskop
pet benachel, chassi, eggassie, gasje, gasserol, gassie, kleppie, kornet, kowa, mechaseh, mofker, paaj, Pette [HF], poengassie, teps, tommasdekker, toppie ◆ **petje** solletje
petjesgast gozer zonder solletje
petroleum sjtin'kət
peulvruchten grondhangels
Pieter Jacobszstraat te Amsterdam Ruiterpié, Ruiter Pié
pietlut mierenslikker
pink pinkeling
Pinksteren Schevoëes, Smoeës, Smoees
pint bier bruintje[1]

pintglas klippe
pintje pont
pis floje [T], zeik
pisbak majembak, mieg-tiejeis, mieg-tiejijs
pissen flasschen, flo'jə, flojen [T], flosselen, flossen, flosteren, fluəsen, fluəsse [HF], fluiten[2], majemen, matzen, miegen, moeheren, moeteren, piemelen, plimmen, sijbelen, zeiken
pisser flosseling, piesjer, siber
pistool blafferik[2], chnelles, classeij, classey, classeija, glasse, klasseija, klasseya, klasseya glasse, knapper[1], knappert, knep'pərt, may, paferik[2], pafferik, Pufferd[2] [HF], Püffert [HF], Puffert [HP] ◆ **pistolen** classey, classeij, classeija, glasse, klasseya, klasseija, klissijne, pafferia
plaats gof; - **waar iets te verdienen is** winde ◆ **plaatsje** stekkie
plagen kankeren
plaketten plafonkers
platteland medine
platzak poozetjat, pozetjat
plee bautekeete, boutkit, boutkitje, boutspieze, kiepelton, Noll [HF] [?B], Pɔ:əltent [HF], rettet, sefelbosch, sijbebelajum, sybebelajum, sijbel baaijes, tabernakel
plegen handelen
plezier dein, dijn, Fück [HF], gein, michel, nachas, pierigerik; - **hebben** zijn → draai hebben; - **maken** dès hebben
plezierig jofel, kantig
ploeteren peesen
pochen huften
poelier boutplukker
poep baut, bout[1], bouwt, rose [T]
poepen bauten, bolten, booten, bouten, bouwten, kiepelen, roe'əze, rosen [T]
poerimfeest Poeriem
pokdalig in de → grauwe erwten gevallen ◆ **pokdalige** motlap
politie dof gajes, dofgajes, 't gemot, godel, huchten, het link, link gajes, linkgajes, poets[2], poetsen[2], polenter, princery, princerij,

prinsemary, prinsemarij, prinsemerei, prinsemerij, prinserij, prinserije, schrandere, schranderen, schrentelings, sjed, soemkoef, verknoeser, verknoester; **bereden** - sossemprinsemerei, sossem prinserij, sossemprinserij; **er is** -! lampte[1]; - **in uniform** glimmende gajes; - **plagen** het → koper pesten

politieagent adje, adoot, Bietwöles [HF], blauwe, blauwpijper, blikhoed, bobbie, bout[2], dekkel[1], dekkeler, fik'skə, fiks'kə, gajes [m.g.], glimmende gajes, glimmende gassie, glimmend gassie, glimmerik[2], glimmert[1], gloeiende, granderer, grandige, grandiger, hoed, jato, juto, kaasjager, kallebak, kasie, kip, klabak, klak, knobbelsmeris, koperlap, koperstuk, krauter, lamp, latkip, luis, pioot, piot, pluk[3], poedel, poets[2], prins, prinsemarijlot, rus, russie, russios, sien, siene, sjien, sjouter, skrout, smeris, stübber [T], tuut, waantje, wantje, wauw, weets, witriem, woud, wout, wouten, woutje, wouwtje, zienemer, ziener; **bereden** - knolsmeris; - **in burger** stille; - (**in uniform/met helm**) koperen bout ◆ **politieagenten** sjedjes

politiebeambte: door zwarthandelaren omgekochte - plakker[1]
politieblad flep, flepje
politiebureau bazaar, bazar, bezaar, hal, kit, princerie, schuurtje, winkel, wouterkeet
politiebureau St.-Pietershal te Amsterdam Hal
politiedienaar koperslager
politieregister Oude Testament
politiespion versliegeraar
pond Elle [HF], peu'zə; - **brood** kloek legem
poot jat ◆ **poten** klajims; **slechte** - mieze reklajem
por gons, soentje
portefeuille platvin, platvink, plavin; **goedgevulde** - tiet

portemonnee Droatmèles [HF], Droatmèxles [HF], knak, knaker[1], portentruk, vink, vinkie, vinkje; **haal die - eruit!** tebie-tebie ◆ **portemonnees** hollen
portie muif, snaay; **tweede - eten** *[in de gevangenis]* overschep
positie: in goede - verkeren op → fluweel zitten

postbode fladder[3]
postkantoor cassafim
postpapier en enveloppen Brabantse kant

pot flooj'muzər, klep, noels, ronde; **koperen** - kaffere ronde; **ijzeren** - blaffert[2], mousje ronde
potas drek
potje boutje, sjolleken
potlood pöt'tər ◆ **potloden** knijntjes
praatje bisschoppé, kokkement, preuvelement, prevelement, smoesie, smoessie, smoezement, smoezie, tonder, vaard, vaart[1]; **dat - geloof ik niet** die → tonder is vermuft ◆ **praatjes** kotsement, smoezement
praatjesmaker branie
praten aankatsen, bedabberen, bedibberen, dabberen, dibberen, dillen, flai'jə, fla'jə, flicken [HF], kabeelen, kabiëlen, kallen, kappen[1], katsen, kwie'əstə, kwisten, medabberen, mier'mə, moelemaken, mousen, nos'tərə, nosteren, overbruggen, patteren[1], poekelen, poekeren, preuvelen, prevelen, quässen [T], quisten, sliegelden, smoesen, smoeze, smoezen, smijgelen, snateren, treuvelen; (**heimelijk**) - smeichelen; **niet** - lou medibberen; **ongestoord** - smakkies mozeren; (**veel**) - ousten; **voortdurend** - babillen; **zacht** - gedekt smoezen
prater moelemaker, poekelaar, waffelaar
preek drose, droshe
preekstoel fliekoeles, flikkoelet, Flikuhles [HF]
preken preuvelen, primen [T]
president grandige crime, linke; - **van de rechtbank** baserool

pret gein
prettig emmes, immes, joppene, jovel, kedin, pierig
priester galg[2], galge, galk, gallach, gallagt, galle[2], kabbes [T], kapis, paf, preit, prêit, premer, premerik, prêtre, priemer, prie'mərik, priemerik, zwartverwer
prins grandige van de meilig, zoon des meiligs
prinses dochter der meilige, grandige van de meilige
proces-verbaal kallesansie, kat[1]; - **opmaken** protocollen
procureur-crimineel bollebof van de mispet
procureur van het hof bollebof van de mispet
proeven sipperen
professor perfester
pronk: te - staan te → kijk staan, lonk
prostitutie: in de - in de → beweging, in de → pinoze; **in de - zitten** een → breem hebben, bij de - → rode lamp zitten; **de - in gaan** breede veertien opgaan
protestanten gazzeremoon gaaie, hansjes gaaie
protestants chattesjemône, gazzeremone, hansjes, snutsch [T]
provisiekast hoeftekiëte
pruik dof[3]
pruimen: zachte geel-groene - schleiers
pruimtabak gisof
prul barrel
prulletje wegsmijtertje
prijs meka
prijzen benschen, bolstoveren
publiek geschoor; **iem. die - naar binnen praat** boniseur
put putterik
pijn mal

pijnigen plajen-inten, pleyen, slagen inten, slaijen inten ◆ **gepijnigd** gefoekert, gefoeterd
pijp rö'kət, smerri, smerrie, smörderik, smorderik; - **met tabak** horeke met smerri
pijp roken spanger kaauwen/kauwen

quasi-medespeler borjen, tomasser, tommas
quasi-toeschouwer bij gokspel jenner, jènner, leyer

raad geven eitsen
raam glamonius, glonzel, keikerik [?V], keikerrik [?V], tuimel, wip, wipper; **opgeschoven** - inspringer ◆ **ramen: loeren op openstaande** - grobberen; - **openschuiven** riemen hiften
rabbijn rebbe[1]
radbraken ratelen, roese moesen, roese-moezen, telleeren, telleren
ramenas rettisj
rammelaar schel
rammelen preutelen
rampspoed: door getroffen worden beitsekrie snijden
Rapenburg Hoek
rasphuis scheftbeijes
rat knageling, knagelink, knaghelinck, laurette
rechercheur grandiger, marskedoedel, rus, russie, russios, stille, stille klak, stilleklak ◆ **rechercheurs** dof gajes, dofgajes
rechtbank 't → gemot, 't → heelegemot, heele gemot; **iem. die voor de - alles bekent** doorslaander
rechter babbelaar[2], ballebof, balleboos, bolleboos, crommen, dajan, tailler; - **van instructie** goochemerd, grandige serrore, nieuwsgierige, versmaiemer, versmajemer
rechtvaardig joshor
redeneren klassineren
redeneringen: ellenlange - deroshaus
redevoering drose, droshe
regen jajem [m.g.], ploensj, plomp
regenen majemen, plimmen, ploempen, ploen'sjə, ploens'sjə, plompen, poyen [HF], sauzen
regenjas Poyfeuel [HF]; **zijden of saaien** - regentie
rein: ritueel - koosjer
reine d'or reinedoor
reis: op - op de → pad
reizen ritsen, spooren, trollen [HF]
reiziger patjalder, patjaller, Sömerblag [HF]
rekenboek Nollkrabbel [HF]
rekenen nollen [HF], ruschen [T]
rekening Nollfesel [HF]
rekken lijntrekken
rendez-vous-huis val
rente betalen bij bank van lening vernieuwen
repareren flikken[1]
reus van een kerel baai[1]
revolver blaffer[3], blaffert[1], klakkebos, knapper[1], knappert, paferik[2], pafferik, schieterik, zakdoekje; **weigerende** - baardaap, blind lawaai
Ridderbuurt Ridderbeis
ring dinkerik, feemsteeker, feemsteker, ronderik, veemsteker; **gouden** - fokse feemsteker, fokse veemsteker, vosse feemsteeker; **gouden - met diamant(en)** fokse fijne feemsteker, fyne feemsteeker, vosse fyne feemsteeker; - **met diamant** veemsteker met daai; - **met lopers of valse sleutels** loensche klee; **zilveren** - kleise veemsteker
ringvinger ringpen

rivier kalie, piaua, pooi, Pooi [HF], Poy [HF]
roddelaarster laurette
rodekool in het zuur karoutje
roebel karbel ◆ **roebeltjes** karbensjes
roepen gebeuwen [?V], geheeuw, geheeuw, vlammen
rogge gief, Knappspetzen [HF], knapspitsen
roggebrood Bab van Gelder, Hans van Gheldere, maro, rogge Teunis, zwerte, zwerten; **stuk** - *[o.a. in gevangenis]* paaltje
rok dasz [T], dos[1], dosz [T], jassen [T], krummerick, lap[2], malbois
roken fluschen [T], fumen, kauwen, sjanger, smakken[2], smessen, smokkelen, smurgeln [T], sougeren[1], thüren [HF], vlem'mə
rol katoen mergpijpje, murgpijpje
rommel napschoren, ritserik, schore, schorem en al
ronddrentelen: doelloos - baanderen, hakkepoffen ◆ **iem. die doelloos ronddrentelt** hakkepoffer
rondgaan toeren
rondjes: kwistig - geven sinterklaas spelen, met het → vingertje rondgaan
rondkruipen slingen
rondloeren snouwen; **al slenterend** - scharvanteren
rondzwerven hollege, hollegen, hoogstapelen
rood palmen [HF]
roof spienoze; **op - uitgaan** cooch-halden, cooch halden, hommelen, pikvaart [vooral door publieke vrouwen], pikvaren [idem]
roofhol peesklapper, roofkit
roofkroeg kitje
rooktabak essew
rooms kaatjes, ru'əmsj, spetsch [T], tofele mone, tofelemone, tofele-mone, tofelemones, tofelemoons, tofelmones, toffelemone, toffelemône, toffelemoon, toffelemoonsch ◆ **een roomse** tofelemones, tofelemoons, tofelmones, tovele moonsche ◆ **roomsen** kaatjes gaaie
roosje *[diamant]* koetsef
Rotterdam Klein Mokum, Mokem Reis, Mokum Brijst, Mokum Reis/Rijst
rouwband lampel

roven achteroverdrukken, meppen, rausjen
rover afzetter ◆ **rovers** nobel gajes, vrye/vrije kraakers; **gewapende** - schrenckers
rozenkrans bibberik, bidderik, nosterik
rug don [?V], dou [?V], douw[2], dow, gaw, geiw, kaf[4], kie'bəs [m.g.], kiebes [m.g.], kie'bus [m.g.], kijf
ruggengraat rugknoest
rugzak met koopwaar bulst[2]
ruiken likkeren
ruilen gillefen, schransen[1], schranzen[1], verpassen, verschiften
ruit spikkel, wipper; - **doen barsten** - een → vin zetten ◆ **ruiten** gebonjes, geloonjes, geloontjes, glimmes
ruiten *[kaartspel]* kläof
ruitentikker geloonjespikker, geloontjes pikker, geloontjespikker
rukker: ouwe - *[aanspreekvorm]* ouwe begaantje
rum azijn
rumoer heibel
rund pores
rundvlees horencreu, kreeuw, porenbozer, vat'sjəbreng, Voksepeek [HF]
rust menoechah, menoega
rusten pauen [HF]
ruzie atlas, barboene, barboenen, beboele, boeie, boeien, boje, bonje, bonjer[1], heibel, hommeles, krupsie, landing, matschudding, mekattering, tsoores [?B]
ruziemaken boeieflikken, boeien, boeienflikken, boelsje flikken, hobbelen
ruziemaker heibelmaker, krabbedaaier, linkmichel, linkmiggel
ruziezoekster kekelbek
rijden kriksen [T], sjockelen [HF], sjokkelen; **verkeerd** - versjockelen [HF]
rijk *[bnw.]* betoech, betoeft, betoeg, betoegd, betofd, betoft, binnen, fok[2], gra'nig, jats [HF], knäbbig [HF]; **heel** - dikke betoeg
rijkaard kootsen, molmboer, rijke pojer ◆ **rijkaards** fokkebollen, splenterbollen
rijksdaalder achterwiel, beismagoosje, beismechootse zoof, blanke fliezen, boerenknoop, groote knoop, groot stuk, grote knoop, knaak, meetje, non bas, Platten [HF], Plotten [HF], rad, rat, riks, riksie, rijksknaak, treifel rat, wiel ◆ **rijksdaalders: drie** - kimmel knaak; **twee** - beis knaken, fiets; **valse** - loensche knaken
rijksveldwachter stiechel
Rijn den → Henese Poy [HF]
rijst met suiker en saffraan begijnerijst

sabbat sjabbes
sabel Kling [HF], lat, merl, sjwing
salade Wivert [HF]
samen in → begesje [in de handel], pramers, pramis
samendoen begesjewerk, gijlek doen, gijlik doen, pra'məs go'zə
samenscholing veroorzaken (om te zakkenrollen) partous maken
samenspannen saamenfokken
samenwonen: ongehuwd - hokken, hollege, hollegen
Saralief Saarleb
sarren de → dampen aandoen, darren[1], tijnagelen
saus stip
schaamte sjoef[2]
schaap bakkeroo[2], blederik, blederman, bledermentje, bleerder, blèterik, kewes, sjoof[2]
schaapherder hirk [T]
schaar flistere, kippening, knipper, knipperik, snetelink; **zilveren** - kriemse kipping
schaarde in slachtmes pegimoh
schamen: zich - ziech → sjoevə

schande garpe
scharenslijper bosseleer
scharenslijperskar (op twee wielen) blanswagen; - **op één wiel** kruier
schat fokse, snoet ◆ **schatje** sjatzie, sjnokkeltje
schavot classert, klienje, scholem, schollem, schollum, scholm, tafereel, 't → volle
scheef bels[1]
scheel loensch[2]; - **kijken** einsjalme glimmers hebben
scheepje snoeptafel
scheepslantaarn: (koperen) - kattekop
scheermes krabkout, Sjmelenkoter [HF], snooikout
schelden stomten
scheldwoord: onbepaald - flikker ◆ **scheldwoorden** stomtementen
schele knoloog
schelen *[ww.]* slippen; **dat kan mij niet** - schadt mir lau, sjad mie louw, sjak/sjakt me louw, sjat me lou
schellingen brakken[2]
schelm scheuvel
schenken *[geven]* steupen, stuipen
schenker grandige serool van 't neurie spiezen
schepsel: brutaal - haurik; **bijzonder lelijk** - menobbel; **slecht** - galsterd
scheren barreboksen, zirren
Schiedamsedijk te Rotterdam Dijk
schieten branden, puffen, puffen [HF], snellen, vlassen
schik: in zijn - in se/zijn → lobbe/lobben
schildpad patjalder, patjaller
schildwacht palemagom, palmagom, palmegoon, palmegoone, palmegoons, smieris
schilling kot [T], köt [T]
schip badderik, batter, batterik, bodderik, floybac, job[2], Poysjüt [HF], sjief, vlooiebak
schminken politoeren

schoen brewe [T], hiep, hippe, hippen, jat [m.g.], tippelaar [m.g.], trapper, trapperik, trat'sjət, treen [T], treter, tretteling, trewael, tuppelaar ◆ **schoenen** baanders, frederiks, friddelings, friegers, hauswalters, hippe, hippen, iepen, jatjes, sjeen, trappertjes, tredderikkers, tredekers, treden, trederikers, trederikke, trederikken, trederikkers, trederiks, treders, tredikers, treeders, treiers, Trenzelen [HF], treyers, treijers, triejers, trieijers, trieyers, trippen, tritjes; **bruine** - bruine jatjes; **vetleren** - philosophen
schoenborstel Trenzelenbessem [HF]
schoenenwinkel trederikerspiese
schoengespen krakgerrig
schoenlappers tree lappers
schoenmaker brewetoener [T], hiepenmaker, hiepensmid, lappeflikker, schoester, sjoes, trat'sjətəfrenzər, treierspeezer, tremaker, trenfailer [T], Trenzelejäter [HF] ◆
schoenmakers treemaakers
schoenwinkel trederiks-bajes
schooien met de → jat peezen/peze, pausheit jad zijn, schiften[2], strijken, talfe, tal'fə, tallevelen, talleven, talven; **het** - de → talf
schooier gato's, kluiveduiker, schauter, schunnerd
school kippenhok, sjoel, sjoele
schoolmeester hoeree, mestekwister
schoonmaker raanmacher
schoonzoon goson
schoppen *[kaartspel]* böəgəl, böəgəle
schoppen *[ww.]* voe'əzə
schotel tiaro
schouder segem
schouderstuk zerana'
schout grandige bol, grandige der palmagoons, man met de degen, moskero, nobbeshutsche [T], schoffert, Stap Jan; **de - hale me** stapje slierme
schouw ruftinne
schraal schranderig
schransers merwiechers, merwiggers
schreeuwen gabberen, kreischen, krieijen
schreien simpen
schrift Krabbel [HF]
schrik bever
schrijnwerker bentenfailer [T]
schrijven fak'kelə, fakkelen, feberen, kladderen, knie'tə, krabbelen [HF], kribbelen, kriewelen, kriwelen, krojen [T], krullen, maggelen[1], schripselen, veberen, veeberen, zwaayummen
schrijver Krabbelsblag [HF], kribbelaar, krojhutsche [T]; - **der gevangenis** feberaar uit het baayes; - **van bedelbrieven** hoogopstapelaar, hoogopstapeler, hoogstapelaar, hoogstepelaar, stapelaar
schuilhouden: zich - zich → renons houden
schuilplaats tabernakel
schuit swientje
schuld bonjer[2]; **de - aan een ander geven** doorslaan, doorslaan op een ander; **de - geven** in de → schoenen gooien; **de - krijgen** een → kat krijgen/laden/lajen **de - op zich nemen** de → kat nemen
schulden luk [T]
schuldig miezig, ruppig, ruppig [HF]
schunnigheden bedrijven de/den → voogd pressen, zwijnen
schurft barrasch, rappig, schavies
schurftig parrig
schurk fiel, fielken

schuur grenge, grens, grenz, keet[2], keete, kit, Vle:əgelstent [HF], Vlegelskamer [HF], Vlegelstent [HF]
Schwedt Brinkoffsfidel [T]
Schweinfurt Chassermokum
schijnen *[van licht]* brillen
secretaris bloedschrijver, bloedschryver
sein meloje; - **geven** zinken ◆ **seintje** handje, seribel
seinen melojen, melojenen
Servetsteeg Zwerverssteeg
sidderen wuppen [HF]
sieraden: gouden - kleise mazematten; **zilveren** - fokse mazematten
sierlijk gein
sigaar Blöəkstines [HF], damperik, flem, flem'mət, flet, fumerik, fumerikske, glimmert [T], pafferik, rookertje, saffiaantje, safiaantje, sjmer'rəs, smakkerik, smerri, smerrie, smerrietje, smokerik, smokkerik, smoks, smörderik, smorderik, snepenhuls [T], strootje; **slechte** - fakkel[2]; **weggeworpen eindje** - wegsmijtertje
sigarenkoker safianenkoker
sigarenmaker fluchsenfailer [T]
sigaret fleb'bət, fumerik, fumerikske, oltrip, pennetje, poeierpen, samenetje, sassie, smakkerikske; - **roken** saviaantje peuren ◆ **sigaretten** heipalen
signet drukker[1] ◆ **signetten** bengel; **gouden** - fokse drukkers; **koperen** - loense drukkers; **zilveren** - kleise drukkers
sinaasappels zoete breetsem
sint-juttemis: met - marresjouve, marschief
sjofel benagus
sjouwers aan de kaden kaairidders
slaag drijver, haver, kleum, kleun[1], kleunink, kluun, knok, knöp, makaaijem, makaayem, makajem, makkajem, makkes, mekajem, muim, peut, roeffeling, roffeling, smeer[1], timmer; - **geven** makajem knoksen; - **krijgen** op zijn → bobbert krijgen, kleun bedissen, kleunbedissen, kleunbedisten, troef krijgen
slaan batteren, boffen, bo'zə, dokken, dokkeren, gieren, kleum [m.g.], kleun[1] [m.g.], kleun bedissen, kleunbedissen, kleunbedisten, kleundokken, kleunen, knokke, knokken,

knok'sə, knoksen, knö'pə, makaayumme, makaaijumme, makajemen, muimen, peuten, stiken, stukken, thünen [HF], wusjen [HF], zenen; **elkaar** - zich → makajemen ◆ **geslagen** gemakkajemd

slaap *[moeheid]* luim, maf[3], Pau [HF], pen[1]; - **hebben** dof hebben; **in - doen vallen** onder → zeil brengen
slaapgelegenheid neurespiese
slaaphuis dolmspiese; - **zoeken** na → luymes beyes
slaapkamer Pautent [HF]
slaapkop dottekop, katsjemme, koeskepee, koeskepeetje, koeskoepee, maffie, mafje, mafknar, pen[1]
slaapplaats buiten platte pen
slaapstee dolmpiese, logement, penne
slabbetje sabbervelletje
slachtafval varsche waar, versche waar
slachten kiechten, mollen [m.g.], mollknucken [HF], mool stippen ◆ **iem. die clandestien slacht** kitseler
slachtoffer potje; **aandacht van - trekken bij zakkenrollen** zijn → gezicht verkopen; - **aanklampen** aanslaan; **geschikt - voor beroving** pante; **iem. die zijn - in het water gooit** verzuiper; - (**van kwartjesvinders**) vrijer; - **van lokkerij** broge, broger

slag deun, dof[4], kedeevid, kedeevie, kloon, makaaijem, makaayem, makajem, makkajem, makke[1], makkement, makker; **een goede** - een → mooie stoot; **een goede - slaan** een → goeie timmer maken; - **geven** een kleun stieken, kleun stikken; **harde** - rotkleun
slager gadjeener, giler [T], katsie, krewehäcker [T], krewehacker [T], kud'dələr, ku'zər, metzger; - **die onrein vlees verkoopt** katsjef, katsof
slagerij Peeksjok [HF]
slag-om-de-arm-houder linkmichel, linkmiggel
slampamper smuiksmuiger, smuiksmuigerd
slangenmens koutsjou
slapen *[ww.]* ba'nə, bronzen, dollemen, dolmen, dormen, faiken [T], golemen, ioussen, joussen, keveren, laome, luimen, luimeren, luymen, luijmen, lijmen, maffen, pauen [HF], pen'nə, pennen[1], piepen[1], pofen, sjlofen, snorken, tidoren; **het** - luimement; - (**met iem.**) kofferen

slecht bucht[2], dottig, gammel[1], hillig, joucher, klits, klitsig, lau, lau loene, lau lone, lau-lone, lau lône, lau-lône, laulône, lauw, link, lock [HF], loenig, loens, loensch[1], loensig, lou, lunsch [T], luns [T], machol, macholle, mies, rank, schofel, schorem, schorum, schovel, seragel, sjaufel, sjlamiel, sjlemiel, sjofel, smalachtig, stichel, tinf, treife, treifel, treive, zeibel; **hij is** - *[o.a. van vee]* er is/zit → mom aan ◆ **slechter dan niet** drol van Jochem
slechtheid doddigheid, loensigheid
slenteren lodderen

sleutel clé, clef, draayer, fritsel, frittel, Fritzel [HF], kien[2], kinematograaf, klee[2], matograaf, middendek, motograaf, onderkruis, pet, standel, tandel, tandem, tantel, troetel; **afsluiten met** - afkienen; **Engelse** - Engelschman; **gouden** - fokse tandel; - **met kruis aan overlangse insnede in baard** middenkruis; - **met twee of meer tandjes aan de pijp** Fransman; **proberen of een valse - past** loensche kien aanslaan, loensche tandel aanslaan; **soort** - bovenkruis; **soort Engelse** - zeventandje; - **uitvijlen** uitpeezen; **valse** - dietrich, kien[2], loensche kien, loensche tandel, loensche tantel, loopers, pompertje, tandel; **zilveren** - kleise tandel; - **zonder gat** dopkien ◆ **sleutels** klankers, pet; **alle - gebruiken** alle → kienen erop gooien; **iem. die - maakt of bijwerkt** kienvijler; **kleine - voor kasten en kistjes** kaskienen; - **met kruisen** Hollanders; - (**met smalle baarden**) lippies

slim besjoechem, besjoechen, betoefd, ges[3], gewikst, gif[1], gis[2], gisser, gochem, gognum, gognum betoefd, goochem, helle, khein, kim, leep, naai, overgewinterd, voor het bakken de → pan uitgesprongen, piender, pinter, toffiel ◆ **slimmer** gisser
slimmerik gladakker, goochemerd [m.g.], jinser, piegem ◆ **slimmeriken** sjoegen
slingeren swiepen, zwiepen
slinks voor elkaar krijgen versieren
slippertje maken een → schobbetje maken
slokdarm en luchtpijp van slachtdier simonim
slokje hassebassie
slons slobber
slop slurf
slot schoget; - **waarbij Fransman hoort** Frans veertje ◆ **afdrukken van sloten maken** kruisen/kruizen slaan
slotenmaker knätterklitz [T]
sloven peunen
sluiten vernollen
slijmbal groenzoeter
slijpen blanzen, fileren
slijterij neuriespiese, neuriespieze
smaak of kraak smak of lak; **zonder** - zonder → gein of krijn
smaken sjmerfen [HF]; **goed** - bekken
smeerkaas Flöterd [HF]
smeerlap flikker, mien, mieniker, miesgasser, miesgazzer, misgasser, misgaster, misgazzer, miskaf, miskuiken
smeerpoets frotterin, sloeber
smeken flitsen
smeltkroes pot, ruiterpil
smerig miesgasserig
smid küler [T], melogemer, plem'pər
smoel: lelijk - loene porum

smoesje kabielesement, vaard, vaart[1], vaartje
smoezen: niets - hier! nadiepes hadie samiezen hadie
smokkelaar Huffblag [HF], poe'əkər
smokkelarij Huff [HF]
smokkelen flacken [T], huven [HF], jenkelen, jinkelen, kitselen, kitzelen, poe'əkə, snicken [T]
smokkelpad Huffblagentroll [HF]
smullen bekken, schransen[2], schranzen[2], smikkelen
smulpaap achelpeter, bikker, flonkewitter
smijten flikkeren
snaphaan *[vuurwapen]* kraagrig, kraagrik, kraakers, krakerik
snap je? snoof je 'm?
snee in het gezicht chram, rood lintje, rootlintje, swiepslag
snel stram, vittig
snoeischaar snitsel
snoepen nasjen
snoever gato's
snol hip
snor pots
snuffelaar in vuilnisbakken vullisgraaier
snuifdoos snouffingh; **gouden** - fokse vin; **zilveren** - kriemse smissery
snuiftabak essew
snijden briezelen, ko'tə, koter[2], köteren, koteren [HF], priemen, schuyeren, snoeien[2], vliemen
sodomie stomme zonden [?B]
soep djafte, robbelic, sjaf, taf [m.g.], tjaf, zoei; **zekere** - zoger
sokken mies trederiks
soldaat Jennes [HF], leinjer, logerik, palmer, panjot, pioot, piot, sjiever, sjtub'bəl, steuvelaar, steuveleer, stubbeler, stübber [T], stübeleer, stubeler, tippeleer, venderik; **plunderende** - panjot die peemt
sommetje boutje
souteneur behoje-bikker, behojjebikker, heitjespooier, heitjespoojer, kutpooier, lowie, makero, makreel, makro, piratenpooier, pol, pooier[1] ◆ **souteneurs** nobel gajes
souteneurschap pooien [m.g.]
Spaarndammerstraat en omgeving te Amsterdam Moord- en brandbuurt
speelbord de → diest
speelhol pierkasie, pierkeete
speelhuis gok bajes, gokspies
speelkaart blaf[2], Fläbb [HF], flep, flepje, Flier [HF], flik, tup ◆ **speelkaarten** blafkes, plakkarten
speelman pierebolle
speeltafel de → diest
spek balleward, gassel, gasser[1], gasserik, gaster, gasterik, gazzer, gazzerboosjer, gazzerbozer, gemol, gila, kaser, kreef, kreeft, kreeuw, laert, lar, molle[2], pitjoukri; - **schooien** molle mangen, molle talven
spekslager spekkerd
spel perement; **in het - verliezen** plat worden; **in het - winnen** loef hebben; - **kaarten** bijbel, fladder[1], flik, loegie; **vals** - gevazel, linke vaar
spelden kraanoogen ◆ **diamanten speldje** spinnekop
spelen jenne, jennen, peren, pieren, pierewaaien, vijlen[2]; **om geld** - gokken[1]; **vals** - duimen, loensch pieren, loens glokken, vaartflikken, de → vaart flikken, vazelen, wiepsjen ◆ **iem. die met hartstocht speelt** heetspeler ◆ **gespeeld** gepoerd
speler gokker, jènner, jenner, peerder, pierder, pierebolle

speuren loensen, spinzen
spieden neeringhe/neerinke doen, nering doen
spiegel blekkerik, loereman, schoone knoojer
spinhuis spinkit
spinnen *[ww.]* fösen
spion blij, linkaart, linksche, moosjer, rotteraar, wees, weets
spiritus: (met jenever versneden) - spriet, sprit
spoedig fokkig, kantig
spoorweg snellerik
sporthemd alf vlokje
spotprijs begimmen
spotten muffen [m.g.]
spotvogel sjalksnar
spreken: slecht - sjabelen, sjauwelen; **vrijuit** - op kappen
spullen: goede - immese schooren, immese schore
spijbelen een → schobbetje maken, stukkiesdraaien
spijt groote; - **krijgen van een bod** de → cherote bouwen, groote bouwen
spijtig doddig
staalboor pooier[2], povier
staal van een tondel Fonkeknucker [HF]
staan jaspenen, scheffen [m.g.], scheften, sjeffen, sjeffene, sjeften [m.g.], steunen
staart kwast[1], Ries [HF], sjonof [m.g.], sonef, sonif, zonof [m.g.]; **kwade** - bijse sonif
stad feel, fidel [T], fyl, grandig mokum, groot mokum, grootmokum, kaf[2], mokem, mokum, mokumtie, schok, valeize, vel[2], veijl, vile, vyl, vijl, vijle, vyle; **dichtstbijzijnde grote** - groot mokum, grootmokum; **vreemde** - vreemde fyl
stadhuis barmonjekit, grandige keet/keete/kit, grannige kit, raadkit
stakker meligerd; **aftandse** - olmse meligerd ◆ **stakkers** troetens
stal Sjoat [HF], stibbelens
stalknecht: vaste - mesjores, mesjoris
stamppot rats
stand *[maatschappelijk]* stiek
stand waarin slachtoffer van diefstal wordt gemanoeuvreerd positie
standwerker standeler

station saret[2]
steeg: verdachte - of buurt gribus
steek *[met scherp voorwerp]* spielepin
steek: in de - laten op de → keien laten staan
steekpartij gons
steekwapen schel, steggerig, steggering
steekwond knoopsgat
steelzucht jerik aan de palmpjes
steen daai[1], erterik, klau'wət
steken flikken[1], kleunen, knok'sə, knoksen, nekken, nikken, snoeien[2], snoen
steker om monsters uit balen te nemen glokker
stel benen van paard reklajim
stelen achteroverdrukken, afgrissen, askenen, baaien, bədie'zə, bedissen[1], benosselen [?B], boxen, brood zoeken, fazelen, fie'əkə, flacken [T], flesschen, fluiten[1], gannefen, ganneve, ganneven, gappen, geld verdienen, genfen, genffen, handelen, hengelen, höken [HF], jatten[2], klau'wə, knappen, krimmelen, kwin'tə, kwinten, lekègeln, lichten, maggelen[2], mareedsemen, marwichen, marwiechmen, marwiegen, massemat handelen, massematte, massematten, mazematte opknappen, meppen, mosselen, mijnen, nichen, nosselen, okketaaien, okketaaje, peezen, pieken, piepen[2], pikaan slaan, pikken[2], preemen, preeuwen, premmen, priemen, priemken, ransen, rausen, rausjen, reetsemen, reipen, roeien, sabberen [m.g.], schaveelen, scheef slaan, schoepen, schoeppen, schoeren, op (de) → schok tippelen, schroepen, seeweren, seinen, seweren[1], sjoepen, sjoeppen, skoeppen, slaan, slikken, sloopen, op → smeer staan, snaaien, sneezen, snicken [T], snickern [T], snoeien[1], spiesertje maken, stikken[2], struinen, taaken, taken, tioren, tippelen, tjoeren, verdienen, verhaaren, verhaeren, verharen, werken met twee → vingers, zeeferen[3], zeeuwigen, zeeveren, zeferen[1]; **alles** - de → rommel opknappen; (**geld**) - massematten handelen; **hier en daar wat** - kleine massemat opknappen, kleine massematten knappen; - **onder mom te willen wisselen** fricketeeren; **snel** - fiks met (de) loopjes; **uit - gaan** erfenissen halen; **wat te - is** schoepwerk ◆ **iem. die alleen of voor zichzelf steelt** mept alleen ◆ **gestolen** gebriesseld [in winkel], gegabte, gehad; - **hebben** de → kattebak mazen; (**volgens afspraak**) - massematten gepakt
stel gewichten kloek met kuikens, klok met kuikens
stem kol
stempel drukker[1]
sterfbed kikkebulst
sterk gehaaid, gelooid, haai, henes [HF]
sterkedrank berzoen, funksen [T], huppelolie, janzoref, janzorof, sjaiem, slingerolie, soref, sorrem, sorúm, sorum, sourem, vonk [m.g.]
sterven beieren, om → gaayes gaan, om → gajes gaan, hasjewijne gaan, om → kroosjes gaan, de → lelijke trekken, van de → mat vallen, mol'ə, de → mol jallen, mollen, mollen [HF], moolen, de → moord steken, peieren, peigeren, naar de → pierekwakkus gaan, pijgeren, stikken[3], verkleumen; **gaan** - olemesjolem ◆ **stervend** gouses
Stettin Stintsfidel [T]
stier piet, rebbe[2], sjor, var
stil keppe, noppe [m.g.], noppes [m.g.], plat, sierlijk, stiekem, stiekum, stikkem; - **zijn** sjoef'fə; **hou je** -! deins-je, deische, deis-e, deis je, deisje, deize, smoest den → drol, haêd ou kurt, kin, kine, sjuf dich mit dien → merf quäsz humpisch [T], schaf/schàf je, schof-ie, schof-je, schof je, schofje, schuf dich, sjoeft tig, sjuf dich, smoeslau, smoes lau, spaak [?V]
stilletjes luikes, luikies[1]
stilzwijgen keppe noppe, toetfiep

stinken bouten, flammen, muffen, müffen [HF], neuzen, rotten, serachelen, seragelen, sjeroogemen ◆ **ze stinkt** mockegout ◆ **stinkend** serache, serachel, seragel
stoel hokkert, pradde [T], Setterd [HF], sitterig, stammerie, stammyr, zitterd, zitterik
stoelenmatten mengen, stammerie mengen
stof: katoenen - nihbel; **zijden** - eppise
stok fie'əstər, kleunderik, kleunen, lat, priek, seps, sjtu'əms, spar, steun, steunsel, stunnes, tünnis, tunnis; **houten** - knoersie; - **om winkelbel vast te houden** klepelstok; - **van mispelhout** mispele seps ◆ **stokken** knaspels, krune, krunne
stoken ruften
stokslaag geven kleunen makajemen
stokvis zjwieəms, zjwie'əms
stom sjtupp [HF]
stomdronken gazzer sjikker, laveloos, lazerus
stommeling piegem
stomp haberdoedas
stoof rufteflikker, screns
stoomschip batterik, job[2]
stoot doffer, dofferd[1], drijver, kedeevid, kedeevie, kennef, kennep, kink, mep, petatter; - **met het hoofd** kopstoot[2]; **slechte - op het biljart** ruiker, stinker, ui
stoppen nekken
stormram dronge
stoten boffen ◆ **gestoten** gekluit
stotteren sjauwelen
straat beis[1], breehaert, breemarsch, bijs[1], gaz, rue, stenen weide, streif, Troll [HF], vlakte, de vlakte; **op** - onder de → platte pen; **op - zingen of muziek maken** kanteren ◆ **straten** stranken
straatdief tippelaar
straathoer kaspergeeze, kaspergieze, slenterkat, tippelsjikse [m.g.]

straatkoopman: Turkse of Algerijnse - in kleden of snuisterijen sjoek-sjoek
straatlantaarn neres ◆ **straatlantaarns** neres
straatmuzikant pierement, pieremert
straatorgel: iem. die achter het - aan slentert pierement dalver
straatprostitutie bedrijven tippelen, tremmen
straatrover achteroverdrukker; - **die slachtoffer op de grond gooit** zwieper
straatslijpen deenen, denen
straatslijper beisgooser, beisgoser
straatwerker standeler
straatzanger kantelaar, kanteraar; - **die zielig kind of zielige vrouw meeneemt om medelijden op te wekken** platzanger
straf drukker[2], drukkerd; - **uitzitten** opknappen; **zware** - haaie drukker
stralen brillen
streek *[landstreek]* bedine, medine, paai; **andere** - achere medine
streek *[listigheid]* truk; **slinkse** - linke slag ◆ **streken** linke trukken; **hij heeft rare** - in hem zijn → verdiepingen; **met vreemde** - rare neten in zijn knar/op zijn kop
streep krats
stro halm, pal [m.g.], pelsje, poesch, risp, rispel, roes, roesch, roescher, roeschert, roesert, roesjert, roesterik, ruschert, rusjert, Rusjert [HF], rijster
strop *[tegenvaller]* aggeling
strop *[van galg]* das[1]; **tot de - veroordelen** naar de → klienje doen gaan
stropen op de → struin gaan, struinen
strozak melis-pelsje, melis pelsje, ruyschaert
studie der Schrift midrash
stuiver bachem, ba'chəm, bas, basje, bats[1], biesjes bas, dikke, goerrie, grandige witten, kimmeltje, kleun[2], meut, meutje, munt, nikkellap, wietten, witten; **vijf** - hei bas; **zeseneenhalve of vijfeneenhalve** - maffie [m.g.], mafje [m.g.] ◆ **stuivers** basjes; **dertig** - lammetje; **drie** - gimel bas, kimmel bas, kimmelbas; **tien** - gootse soof, jod bas, jodbas, joet bas, joeter, juutje; **vier** - daleth bas
stuk *[znw.]* pië's; **aan één** - in één → rukkerd; - **ongeluk** mieskwal
stukadoor witwerker
stukslaan knokke, knokken
stumper hompelaar, nebbis, nebbisch, nebbisj
suf besjoche, meegig, meelig, megig, melig, mesjoche, mesjoege, mesokke, mezokke; - **door drankmisbruik** verknipt
sufferd dooie diender, dottekop, goesj, lul, lijnschieter, nosempie, piechern, slome duikelaar, sloome, sloome duikelaar, sloome Hannes
suffig tetterig
suggereren de → pil ingeven
suiker biet, knackert [T], kra'kət, sas, sassem, soeterik, zand, zoeterik
sukkel globus, glomus
sul lubbert, schijtvink
syfilis averij
synagoge sjoel, sjoele

taak: gevaarlijke - linke pernoose
taart lasuie, sjalet, spiegel
tabak Blöək [HF], dagga, eijtsef, eytsef, feemerik, fumerik, fumerikske, fünkert, robbert [T], rö'kət, smerl, smerle, smerren, smerri, smerrie, smerrig, smokkerik, smoks, smörderik, smorderik, smörrie, smurrie, soranger, spanger, ytsef; **fijngesneden** - apehaar
tabaksdoos smerrikit, smissery, timtim, ysjes/ijsjes intje, ysjesinge; **koperen** - kackerlak smerrikit, kackerlak smissery; **zilveren** - kleifsche biks, kleise biks, kriemse smerrikit
tabakspruim kaai, kees, keesie, kesie

tabakspijp hieurn, honke, hoorn, horeke, horeker, horentje, horntje, lokkerik, lulke, sanger, sauger[2], sjanger, sjmöəl, smakkerik, souger, spranger, Thür [HF], uern
tachtig ges-joet, pei[2], siep + dolf + 2× joed, sjmolem, smorem
tafel ben, bente [T], berchilsje, botvin, botvinne, breng[1], colgem, dis, disch, langerick, langerik, Refter [HF]
tafelzilver tafel-timtim, tafeltimtim
tak houterik, houterikske, houtert
takkenbos chaver, sjouver
taler knok [T], knök [T]
talmen sappelen
tand bieterik, Bietert [HF], bijterik, kies, knapper[2] ◆ **tanden** bieterik, blinkers, bijters, pei[1]; **goede** - *[van paard]* jofelen/jofele pei; **slechte** - linke murf, mies murf
tang huyshouder, pen[2]; - **in het vuur** pen in de fonk
taptemelk oortjes[2]
tarten darren[1]
tarwe Fonzespitzen [HF]
tas platvin, platvink
teer *[znw.]* jokep, smonks
tegenslag sof[2], sofa
tegenspoed klitserik, louw loene, louwloene
tegenspreken klassineren
tegenstander: bij het vechten de - omvergooien scheppen; - **in de handel** snuiter
tegenstribbelen kapsie maken
tegenvallen tegen → tippelen; - **bij de slacht** zich → keilefe/keilefen
tegenvaller das[2], jas[2], kat[1], louwloene, louw loene, strop; - (**bij diefstal**) raggeling
teken: afgesproken - sein
telefoon verklikker
telegraferen rikketik gaan

teleurstelling aggeling, beet, bijt, krats, racheling, raggeling
tellen kwikken
tenen parfunkels
tenminste laulem, le:ləm
tepronkstelling snoeptafel
teruggaan deinzen
teruggeven stuipen
terugkeren terug → rispelen
terugnemen bəkaan nemen, bekaan nemen
terugslag handsjang
teugjes: met kleine - drinken sipperen
tevergeefs beginom, louw
tezamen gabroes
thee groentje[2], hop, Penekken [HF], tift
theeketel: koperen - ronde bos
thuis bajis strekkes, bekaan, bezoek
thuisbezorger haambrenger
thuisbrengen: kunnen - rooien
thuiswerk keetegetraffak
tien bisknakken, hoend, joed, joet, kien[3], krützkes [HF], skup, tinus
tienguldenstuk jod soof
tientje blauwe flep, filippie, joed, joedje, joedsof, joed soof, joedsoof, joentje, joetje, matteklоppertje, mattenklopper, mattenkloppertje, philippie; **gouden** - belle joetje, fokse cent, fokse joeter, fokse saldsoof, fokse schrabber, fokse spie, fokse spliet, gouden spie, joed, joedje, joentje, joetje, juutje, matteklоppertje, mattenklopper, mattenkloppertje, saldsoof, spliet ◆ **gouden tientjes** vosjes
Tilburg Groot Mokem, Grootmokum, Groot Mokum, Groot-Mokum [alle vormen m.g.]
timmerman kassenfailer [T], mö'bəlfrenzər
tin smels, smelts
tingieter smeltflikker; - **die gestolen tin koopt** platte smeltflikker
Tiöttensprache Humpisch [T]; **praat** - quäsz humpisch [T]
tipgever vigilant; - **van dief** balthoever, balthover, bulthoever; - **van inbrekers** opgever
toebrengen met spoed kappen[2]; **toebrengen (van messteek)** stieken, stiekjen
toeëigenen: zich heimelijk - ondermakkeren
toehappen gibbissen
toelaten loppen ◆ **ritueel toegelaten** kosher, kosjer
toesnellen: iem. die komt - aanfocker; **komen** - aanfocken
toespijs: als - voor → knoeg
toestand: nare - muizen
toestemming permonje
toeval mazolaus
toevertrouwen: vertrouw toe gollem ◆ **toevertrouwd** botuag
toezenden slippen
toga hemd
tong lange, langerick, langerik, lipske, Lop [HF]
toonbank grasbank
toorts flaccaert
touw darm, peper; - **om te boeien** geevelts
touwslager galgenposamentier [T]
toverheksen koeismoeissen
tralies van een gevangenis raket
transactie: makkelijke - of makkelijk karwei a.b.c'tje
trap *[met treden]* trapperik, travalterik
trefpunt van dieven lemmes, memes, til

trein grandige tuppelaar, koler, kooler, puf'fert, sjiel, snellerik, tuiterik; **ik vertrek per** - ik ga → avooi met den tuiterik; **op de** - op de → kolen
treinkaartje fietsj, Fläbb [HF]
treiteraar plegiskop; **laffe** - mieneker
treiteren spinde, spinden
treiterkop mamzerhoofd

trek *[eetlust]* roof[2], schroei, schrooi
trekhond kilef voor 't trafakken
trekken *[aan iets]* luiren, lurren
trekken *[reizen]* spooren, scheffen
treurig sjtupp [HF]
treuzelaar dooie diender, dooievisjesvreter, hakkepoffer
treuzelen fikfakken, hakkepoffen
triktrakspel trakkerik
troep opper, opperik, spok; **vuile** - gazzères
tronie: lelijke - link murf
trots geiwe, kapsones, kapsoones

trouwen beremen [HF], chanken, gassenen, heiraten, sakke, sakken[3], sancken, sanG'zə, sanke, sjanken[1], sjankeren, sprein; **doen** - chassene ◆ **getrouwd** gesjenkt, gesweit, sankset [T]
truc vaar
tuchthuis groot-bajes, grootbajes, peeskit, spies, spiese; **in het - zitten** ziek liggen; **slecht** - sjofel/sjofele baayes/baaijes/baies/bajis
tuimelraam boven winkeldeur tuimel
turf gatje bangelo, stevige
tussenhandelaar pikanier
twaalf brüwel [T], capti sjone, dollet [?B], dwɛna:str, joed-beis, joedbeis, joed-beys, joed beys, joet-beis, parz spörkes [HF]

twee bede [T], bei, beis[2], beys[2], beijtsig, bis, buis[2], bijs[2], deus, parz [HF], peget, touan, twɛ; - **keer drie is zes** beizig kimmel; - **keer vier is acht** beizig dollet ◆ **twee** *[bij het dobbelen]* doozen, neus ◆ **met zijn tweeën** met zijn → beizige
tweeëntwintig twee → zwaantje
tweehonderd parz uhr [HF]
tweehonderdvijfentwintig beis meis noen soen

twintig beis joed, beis joetjes, dwɛjɛta, gaf, kaf[1], kalf[3], kintig, koog, parz krützkes [HF], verkensknakken

twist boeien, boelje, mot[2]

twisten krabbedaaien, krabbedaayen, krabbedooien; **onderling** - knoojen malkaar op ziel
twijg knakkert
tijd: dure - heeten tijd
type: onguur - frotterhouerik; **verlopen** - misgasser, misgaster, misgazzer, miskaf

u zinotes [HF]
uier kis ◆ **uiers** jidders
Uilenburg Hoek
uitblinker bolleboos [m.g.]
uitbrander verschutting
uitbreken uitsabberen, wies sabberen
uitdagen nooien
uitdelen geilkemen, geilkene, geilkenen
uiterlijk kluf, kluft, ponem, poorem, porem, porúm, porum; **goed** - *[van paard]* jofel ponem; **knap** - kwante kluft
uitgeleide lewïoh
uitgespioneerd gebaldhoeft
uithongeraar nagelaar
uithoren lense, lensen, uitvisschen; **laat je niet** -! lenzelink, lunzelink
uitkloppen beroven
uitkijk smeer[2], smier, smieris, span; **iem. die op - staat** lunseling, miggelaar; **jij moet op - staan** gij zijt → smeer; **op - laten staan** op → smeer zetten; **op - staan** seinen, op → smeer staan, op → smeris staan, smeris jaspenen, smeris staan, smieris gejaspend, smieze staan, tabernakelen; **op - staan bij diefstal** op → smieris sjeffen/staan
uitkijken spannen; **goed** - de → lampies goed laten knijzen ◆ **kijk uit!** span de → aijene, knijkem, lenzelink, lunzelink, schoftich, schof tich, schoftie, span de blikkers, zwir link/linkies
uitlachen uitmiggelen
uitnodigen nooien
uitroep: zekere - jemenies, jezuniekes, jezusniekes, jumeniekes, kwast[2], kwats; - **bij het bokspringen** hawang, zuriee; - **bij het geven van een kopstoot** hengs!; - **wanneer iem. iets laat vallen** kledder
uitrusten zich → mejasheiw zijn
uitspansel hoogerik
uitspreken preuvelen
uitvaagsel geteisem, geteisim, geteistem
uitvallen: slecht - zich → keilefe/keilefen
uitvechten aftuigen, aftuygen
uitvreter pooier[1]
uitvijlen uitpeezen
uitwas aan paardenhoef overhoef; **uitwas onder hiel van paard** hazenhakke, reebeen
uitzicht spannement
Utrecht Spanje
uur gebommere, hens[2], klok, loeters, Perdong [HF], Schrom, Schröm [HF], sjo, sjoo; **het is vier** - notringskes schröm [HF]; **twee** - parts schröm [HF]; **twee - lopen** parts perdong [HF]
uurwerk klopperik[2]
uzelf uwe → fuyk

vaandel moist kiewig, swaajer, zwaajer
vader a, aân, al'bəssə, al'pəssə, bing, bol, daet, dat, ette, etters, kaffer, knul, kwie'əstət, merg, Netten [HF], (de) olmse, olmste, perriekie, pitte, tata, tatta, de → tofele

vagant baldobenaar, baldober, baldover, boskenner, bregeren, echkocker, iomackener, kisler, marchandiser, marchandiser opdoen/op doen, platscheerdere, portfenner, rolder, roller[1], schockganger, schottenfelter, stabulier, uffthuner ◆ **vaganten** blicslaeren, blicslaghere, bultdragherinnen, burckaerten, cristianieren, dallingheren, debisseren, dofferen, dutsbetteren, dutsbetterinnen, dutseren, grantneeren, jonffrouwen, kalmieren, kamesieren, kamesierer, kammesieren, kandieren, klinckeneeren, lohu, lohy, loseneeren, mommen, momsen, nacht-be-huylers, platschiereren, schlepperen, schrenckers, schwanfelderen, soentsen gaen, sonden wegheren/wegherinnen, sweygheren, vagieren, veranieren, vopperen, vopperinnen, zeeperen, zickissen
vagebond passe-route
vagina behojje, bekago, besluit, besteun, borgoenje, flamoes, flotse, flutse, gochel, gokkel, jofele besteun, kavans, klavan, klavans, klavanse, klavots, kokkeltje, poens, smoeger, snee, tokes, tokus, trut, vaart[2]; - **van een koe** toches, tochus
val *[het vallen]* kajem
vallen bommelen[2], kaaien, kajeme, kajemen, rullen
vals link, loen, loene, loens, loensch[1], treifel
valsaard Griek, nagelaar
vals doen loenen
valsspeler aaszak, Griek, nosselaar, vaartflikker, wiepsjer ◆ **valsspelers** valsche pierders
vandaag dezen → dederik
vangen faijə ◆ **gevangen** geknijft, gelikt, gespant, te → piel
vanzelfsprekend nogal → wiedes, wiedes
varen plompen
varken balo, baloo, gasser[1] [m.g.], gasserik, gasterik, gazzer, kasser, knodder, Krotes [HF], kwie'kət, musque [T], pitjau, porcus, porsch [T], ryelinck, snorkert, snorrie, sporkus, tjeu, vroeterman, wruuterik ◆ **varkens** chazijrem, chazzirim, poerse, pourse, tjuttens; **Hollandse** - Sjwömzele [HF]
varkenskoopman gazzorumsoacher
varkenskop: gezouten - snotneus
varkensvlees gasserik, gasterik, gazzer, gazzerboosjer, gazzerbozer, kreeuw, Krotesepeek [HF], porcus

vast: hij zit - hij drukt → kien; - **beet hebben** tuk hebben; - **en zeker** een → cent een cent, staaf
vastbinden kloteren
vastendag teinis
vastgrijpen bei de → bollei schroepen
vasthouden: hou vast! hou → neep
vat schumpels [T]

vechten batteren, dobberen, doppen[1], kleundokken, knoezen, knokke, knokken, looien, makaaijumme, makaayumme, rammen, rauzen, stubbelen, stubelen; **gemeen** - sparren
vechtersbaas krabbedaaier, linkmichel, linkmiggel
vee beheime, behemoth; - **hoeden** kiwig besjoeren; **te duur stuk** - pak

veearts Vokseläpper [HF]; - **die de paarden keurt** roof[1]
veel dot, grannig [T], grennig [T], hakkel over makkel, harbe, harme, pak, plok, quant; **hij is er te** - daar is de → bink; **zeer** - plok, zeerwits
veeleisend otten [T]
veelprater katser, kotser, praatflemoes
Veenhuizen Krententuin
veertien dollet, joeddalet, joed-dolk, joed dolk, joed dollet, joet-dold, joetdold

veertig bisverkensknakken, dollef joed, keertig, lammert [?B], lammet [?B], mem[2], stɛrijɛsti
veewagen hakkel
veilig kadin, kedin, nobel
veinzaard min
veld: het open - operik

veldwachter fiks'kə, fik'skə, hakfennestouwer, klicsteen, pluk[3], poets[2], smeris, wout, wouten, zienemer, ziener ◆ **veldwacliters** ratjes per trejerikke

vel op de wang behang, behangsel[1]; **vel papier** kassavie

venerisch aangebrand, begoulesj, gammel[1], linke sieber, linke vaart, machol, macholle, een trap van een → merrie gehad, mezoles, pesaules, pezaules, pezoles
venster finater, fondoere, fondoesje, fondoeze, gluster [T], klaren [T], klöaf, kijker, kijkerik, lonkerik, sluyterik, spickel, spikkel, venetter, vinentter [?V]; **vensters** planeten, sjoeren

vensterruit gallome, glamonius, glimmerik[1], glonis, venetter, vinentter [?V] ◆
vensterruiten gebonjes, glimmersen
venten leuren, peezen; **handig** - faselen, foeselen
venter: reizende - mokumgeiher, mokumloper
ventje: klein - durk
ver kaars, lens
verachting mi'us
veraf lens

veranderen changeeren, mandeeren, schransen[1], schranzen[1]
verbaal flippie
verbannen *[deelwoord]* ghesanct; - **zijn** remsch hebben
verbeelding geiwe
verbergen blauwen, blenden, blinden, geweren, gewierig maken, gewoere matzen, nijpen, planten, schaveelen, verbruggen, verdonkere manen, vertoesten, vertoetschen, het/'t → zoek maken; **zich** - pleite gaan, pleite maken, zich → verkrummelen; (**zich**) - verkruimelen, verkrummelen

verblijfplaats keet[2], keete
verblijven ellen, hoeəkə, hoe'əkə, hoe'əmə, hoe'əstə; **tegen je zin** - strekkes
verboden osur
verborgen gewoerem, gewoerig
verdenking personsie, presonsie, sjoeche

verdienen bedissen[1], bewiechmen, bewiegmen, bewieren, kwin'tə, kwinten, marwichen, marwiechmen, marwiegen, mewiechmen, mewieren, opsteken, quinten [HF], quinten [T], quoken [HF], reitsen, verscheren, verschieren, zeupen
verdieping hoogerik
verdobbelen vergokken
verdragen verbulten
verdriet sores
verdrietig ibbel
verdrinken om → kroosjes gaan, verbuizen, verploempen; **laten** - jompen; **zich** - naar → juffrouw Wijdmond gaan
verdrukking: mijn - merudi
verdwijnen: laten - asjewijne maken ◆ **verdwenen** asjeweine, asjewijne, kasjebeine
veren plumse [T], plymse [T]
vereniging chewre, géwro, ploeg; - **die arme bruiden een bruidskleed schenkt** kallechewre; **in** - gabroes
verf jokep
vergadering stomk
vergeefs lou, lúene
vergif kif, kift
vergiftigen versommen, versonneren
verhaal opdissen een → bak zetten
verhalen smousen, smouzen
verhandelen versjachelen
verhoging in de synagoge almemour
verhoorder zuiger
verhoren pelsen ◆ **verhoord** op de → piano gezet
verhuren foor, verforen [?B], vərpan'gə, verpassen; **zichzelf** - zijne → fuyk verforen
verjaagd blette geholgt
verkeerd loens ◆ **niets verkeerds aan** lau marode mee
verkennen afleggen, baldoveren, boldovenen, boldoveren ◆ **verkend** gebaldhoeft, gerojumd
verkenner baldobenaar, baldober, baldover
verklaring: een valse - afleggen valsch kappen

verkleden verkluffen, verkluften
verklikken knoesen, knoesten, overbruggen, sluiken, verkleffen, verkotsen, verschieren
verklikker jan-gat, kotser, moscherem, parsapant, sliegeraar, sluiker, verknoeser, verknoester; **er is een** - stinken: 't stinkt hier
verklikster verklefster
verkoop sjacheling
verkoopster chachelas, verpasster
verkopen afstoten, askelen, ausene, chachelen, erkienen, roedeln [T], trafakken, verbruggen, verdabberen[1], verkanjen, verkassen, verkiejenen, verkienen, verkienjele, verkimmeren, verkinjen, verpassen, verpatsen, verpleren, verschieren, versencken, vərsjmik'kə, versömen [HF], verzu'əmə; **iets goed kunnen** - op → fluweel zitten ◆
verkoop maar pattern is geld weerd
verkoper verpasser; - **van slachtafval** pensenaris
verkwisten verslenten
verkwister divesant
verlangen brassen
verlegen peu[1]
verliefd besjoechem, besjoechen, mesjogge, mesjokke; - **worden** bestek krijgen; - **zijn op** brander hebben op
verlies makke[1], makker
verliezen kleilen, kleiten, verhespelen, verhippelen, vermokkelen, verpieren, verpleinen, zuipen[2] ◆ **verloren** pis
verlof permonje; - **om met de woonwagen te staan** pramoenje; - **vragen** pramoenje mangen; - **vragen om met de woonwagen te staan** permonje halen
verloofde mokkel
vermoeden sjoeche ◆ **vermoedens hebben over** eens hebben op
vermogen smets
vermommen: zich - zijn → blinkers bedekken
vermoorden capore (hem) doen, doofmaken, koud maken, molle capore hem doen, nifteren, pijgeren, siem doen ◆ **vermoord** capores, moels gekeerd
vermorzelen kasseren
verplaatsen van den eene → kit in den ander
verpraten kotsen, sliegenen
verprutsen verknokken
verraad verknoeierij
verraden afleggen, doorslaan, knoojen, maling maken [?B], masteren, molsamen, omslaan, schliegelen, stuk[2], verknoeien, verknoezen, verknijzen, verkotsen, verlinken, verloenen, vermamsen, vermoseren, verpleiden, versliegeld, versliegenen, versmiechelen, versmiegelen; - **aan de politie** bonjer geslagen
verrader klicsteen, linkmichel, linkmiggel, loenenaar, loeneraar, loensche, loensche knul, molsamer, molsamere, mooser, moozer, moser, rotteraar, sameler, sliegenaar, sliegeraar, verknoeser, verknoester, verknoezer, verlinker, versliegenaar, versliegeraar
verraderlijk links, linksch
verrekenen pernollen
verrichten handelen; **ik verricht** ik → bedeis
verroer je niet schaf/schàf je
verrot frot
verruilen chachelen, schachelen
verscheuren lurren
verschil delen getsjen
verschoppeling schobbelevink, schrobbelink
verschrijven verkrabbelen [HF]
verslapen verpauen [HF]
versleten olms
verslinden verslenden

versnoepen versnoeien
verspelen vergokken, verhülen [HF] ◆ **verspeeld** verpoerd
verspreiding golus
verstaan bestossen, holen [HF], knooien, snappen, verknoeien, verknoesen, verlenzen, verlunschen, verlunsen, verlunzen, vərsjtrun'kələ, versnuven [T], versteun, versteunen, verstunsen; **niets** - snapt den → drol; **ze - je!** verschutting ◆ **versta** bestunnes
verstand huis, seichel, seifel, seigel, sjoege[2], versta j'em, verstajem; **ergens - van hebben** sawie hebben; **geen** - lau sjeige, lau sjoege; **weinig** - lau sjeige, lau sjoege
verstandig ges[3], gif[1], kassimsunkass [T]
verstoren versjteren
verstijven kuselen
vertalen ranken
vertellen bedibberen, bedissen[2], flicken [HF], knoesten, kotsen, mozeren, ranken, sliegenen, smoesen, smoezen, verdabberen[2], verknollen
vertellen: zich - vernollen [HF]
verteren verpleien, verspleyten
vertoeven darren[2], kuchen, scheffen, scheffenen, scheften, steunen
vertrek tent
vertrekken den → hoorn ellen, tippelen, tuppelen, verhaaren, verhaeren, verharen; (**gedwongen**) - de → bie fokken, de → bie schaven, de → bie steken, de → bie tippelen, de → biet tippelen/tuppelen; **vrijwillig** - de → bie ellen, de → bie gaan
vertrouwen fiat; **het - waard** botuag; **hij is niet te** - hij heeft een → scheur in zijn hemd; **niet te** - niet → achttien, lau tof, lauw tof ◆ **vertrouwd** godin, nobel
verven schonksen
vervloeken verkwartsen, verkwatsen ◆ **vervloekt** vertossend [?B]
verwaand worden swellen, zwellen
verwachten verknooyen; **'t zal je** - ik zakje → verknooien

verwensing: zekere - krijg de → beris, clole, krijg alle → Judische wijzik, je kunt de → krets krijgen, krijg de/num dich 'ne → missemeschinne/missemesjine, krijg de → rambam
verweren velse weer aan
verwerpen sliegenen
verzamelen: zich - mokkom maaken
verzien verbrellen [HF]
verzinsel bak[2], bonk
verzorger parneis
verzuimen blauwen
verzwijgen vertoesten, vertoetschen
vest joche [T] ◆ **vestje** bangmakertje
vestigen: zich - zich → mejasheiw zijn
vestzak meulen
vet *[bnw.]* grassig, sjoem; **erg** - gazzer sjoem
vet *[znw.]* bozer [m.g.], gemol, sjoome, smonk; **voor gebruik geoorloofd** - shumon
vetkanen grieben
vetste hanste
vier botrel, dalet, daleth, dallet, dold, dolk, dollard, dollef, dollet, notringskes [HF], snemans [T], stɛri, stoeltje, verkens
vierduitstuk plak
vierenveertig maandagmorgen, miers
vierschaar staele beckeneel, stalen beckeneel
viespeuk gazzer
villa sorrorekit
vinden anneme hanneme meesame, anneme hanneme same, anneme kaneme-meêsame
vinger feem[1], Fiemsele [HF], Fimzele [HF], gripelic, grijpeling, jat, tas'tət ◆ **vingers** fiëmen, flinkers, grijpers, grypers, pennen[2], veemen, vemen
vingerafdrukken laten nemen pianospelen
vingeren minetten
vingerring puinsteker, veemste
vioolspelen fiedelen
vis flosselic, mats, schwemmerink, schwumse [T], sjwemmerink, Sjwömzel [HF], snoek, swems [?V], swerns [?V], zjwie'əms, zjwieəms, zwemmerik, zwemmerink; **bewaarde/ gevangen** - plenium palium/pallium; **goedkope** - kooljannen
visiteren gippesen
vissen *[ww.]* boksen
vlaai braatsj, spiegel
vlammetje vonkie
vlas Kispel [HF]
vlasafval domst
vlees booser, boosjer, boosor, boser, bossaert, bosschaert, bosser, bozer, breng[2], creeft, creu, cri, fonkaert, gemol, gil [T], kaser, kä'zər, kazer, kazerik, kreef, kreeft, kreeuw, krewes [T], kri, lar [m.g.], mas[1], mass, mol[3], Peek [HF], pooser[2], poser[2]; **gebraden of gekookt** - foockaert; **goed** - jofel bozer; **stinkend** - serache lapache, seragel bozer
vleeskoek Peekdeckel [HF]
vleien fletsen, flitsen, schmeichelen, schmeigelen
vleier fletser, Plümestrieker [HF], smeichler
vleierij fletserij, geflets
vliegen rullen; **erin** - in de → vinken vliegen
vliegen *[znw.]* sweemels
vlo fidel, fidelletje, foek'kət, foekket, Greeks [HF], har, mindsje
vloeken nos'tərə, nosteren, tossen, tossenen, zwitseren

vluchten focken, de fok schaven, hem → piepen, ritsen, schoeien, schoeyen, sjeezen, spankeren, de → spat zetten, wegspatten ◆ **gevlucht** tippel[2], wieberig
vlug gnap, kwiek, stram
vlijtig knökelig [HF]
vocht zog
voddenraper straffetoerder
voddenzak: rondgaan met de - toeren
voedsel Buótten [HF], glathaert, hoef, hoeft, hoefte
voerder bij kwartjesvinders lokvogel
voerman Sjütenblag [HF]
voertuig hakkel
voet jat, kraan, Loopsteck [HF], rekel, Sjtimpele [HF], terterik, trapper, trapperik, trat'sjət, treperik, trotterik ◆ **voeten** frederiks, kakkies, kleesen, kleezen, pieckes, platjes[1], schaetzen, Sjtimpele [HF], stappers, treders, triejers
vogel klawieterik, langbek, vliegerik
volk bucht[3], gaaie, gaje, gajes, gaui, geschoor; **ander** - goïm, goin, goj[1]; **goed** - tof gaje/gajes; **min** - gajes; **niet te vertrouwen** - linkgajes, link gajes; **slecht** - linkgajes, link gajes, triefel; **veel - op straat** een → bubs foelie in de beis ◆ **volkje** bucht[3]
volksbuurt beis[1]
volkslogement luimkit
Vondelpark te Amsterdam 't → Woud
vonnis hebje knooy, knars, knooi, poignaertsteeck, poignaertsteek
voor-de-gek-houderij jas[2]
voorbereiden: zich rustig - zich → mejasheiw zijn
voorbijgaan voorby/voorbij focken, voortfocken
voorbijlopen voorbij schuiven
voordeel rewochem, rewogem, rewogempie
voor elkaar gepiept[1]
voorhanden pekaan, piekaan
voorhoofd voorplaat
voorkomen kescheres; **goed** - kwante kluft; (**ongunstig**) - kesjeres, kesjeris; - **van iem.** kluf, kluft
voorlezen van Hebreeuwse tekst lajenen
voornaamste, het tafeltimtim, tafel-timtim
voornoemd bekaan
vooroordeel: bijgelovig - niegisj
voorschoot beffen, beffen deckel, beffendekken, deckel, dekkel[2]

voorschotten: iem. die - verleent aan dieven portfenner
voorspoed massel
voorstellen kletschen [T]
voortvluchtig pooter
voorwaarts veurewuis
voorwendsel bisschoppé, smoessie
voorwerp broochem, broochum ◆ **iem. die drijvende voorwerpen uit het water vist** waterlansier
vork gabel, krook, pikker[2], prikkerik, prikkerink ◆ **vorken** forkerikken
vos Palmhöbbel [HF]
vrachtbrief Sjockfesel [HF]
vragen felligen, flik'kə, mangen, manken, ranken, sjole [van prijs], sjoolen [idem]
vrede shalem, sjalom
vreemdeling nosempie, vreempie; **rijke** - rastekweir
vrees maurd
vreselijk bewaunes
vreten ouchelen, sleynen
vreugde Fück [HF], simcha
vriend beinck, being, beink, bink[1], binkske, bijn, kieuwerik, kiewerik; **goede** - toffige bijn; **wacht** -! loo bink ◆ **mijn vrienden** theuwe fuyk ◆ **vriendje** beinksgi
vroedvrouw iepamme
vroegmis scholen, school
vrolijk zijn nachtdeenen, nacht deenen
vroom kassimsunkass [T]
vrouw cronerinne, fem, frommes, gees, geeze, gies, giese, gieseke, gieze, giëze, giezeke, goie, goïe, goj[3], goje, gooi[3], gooie, gruus, iijsje, kalle[1], kneu, kroenie, kronie, lakeive, lakijfe, lakijve, lekaive, lekijfe, lekijve, lijne, masse, merrie, meusken, mis, mokke[2], mokkel, mos, mosken, mosse, muschen [T], mussen [T], muszken [T], nekeive, niese, niesse, nieze, poerie, poerrie, roen, rokzak, scheveel[2], schicksgen, schiks, schikse, schiksgen, sjikse [m.g.], snaar, snokkel, Thuren [HF], Tomp [HF], vrachtkarretje; **deze - is niet te gebruiken** de → lucht hangt laag; - **die werkt voor souteneur** renpaard; - **die zich voor wat eetwaren laat onteren** eilië; (**dikke**) - beheime; **donkere** - potkacheltje; **dronken** - buisgeeze, buisgieze; **dwaze** - kafferine [m.g.], kafferin [m.g.], kafferinne [m.g.], kalle[1]; **gehuwde publieke** - pelsta; **getrouwde** - gesantemos, gesjankte mokke, gesjankte mos, gesjankte niese, gesjankt mokkel, kalletje, mos, snaar; **hysterische** - schuifster; **lelijke** - baardaap; **met een - slapen in een rendez-vouz-huis of logement** op → randeevoe gaan; - **met gestolen waar onder haar schort** mokken die krabt; - **met wie men slaapt** dolmniese, goamelsjikse; **mooie** - tovve mokke, winnenberch; **ontuchtige** - lollepot; **oude** - olmerske [T], olmse niese; **slimme** - stramme snuifster; **versleten** - lijk, lijkstatie ◆ **vrouwen, spel en eten** chashe, gok en bik ◆ **vrouwtje** kneutje; **nijdig** - iepekriet ◆ **meelijwekkende vrouwtjes** oggenebbisj vrouwtjes
vrouwenbeloerder temeieknijzer
vrouwenmantel langerick, langerik
vrouwenmuts topperik
vrouwenrok gerri
Vrouwestraet Mossestranke
vrouwvolk geezegeschoor, gezegeschoor
vrucht: bedorven - stekkie
vrijbuiters vrye/vrije kraakers
vrijdag jom-woof, jom woof
vrijen limen [HF], sjtau'wə, vozen
vrijer goozertje, Liemblag [HF], nobele
vrijheid goffei, goffey, goffie, gofsie, libberik, permonje; **in** - goffei, goffey, goffie

vrijkomen pleiten, slaken ◆ **ik kom vrij** keer me → goffie
vrijmoedigheid chutzpah
vrijpraten lijmeren
vuil dod, doddig
vuilik smeerkanes
vuistslag hengs, hengst
vuur feu[2], foenken, fonc, foncke, fonk[2], ja, rooje steen, ruft, salans, salens, sisser, vonk, vonken[2], vuizerik, ys
vuurpot klipken
vuursteen Fonkemop [HF], Fonkemüət [HF]
vuurwapen knakert[1], pafferik ◆ **vuurwapens** pafferia
vijand loensche, loensche knul, sjed, stoemperd
vijf bas [m.g.], bochel, hei, heit, hy, hij, joed [m.g.], jood, knak, lok krützkes [HF], mans[2], mans [T], pjəns; - **plus vier is negen** heit en dollet
vijfentachtig dolk kaf heit, gis joet heit
vijfentwintig bochels
vijffrankstuk knaak van vijf ballen, plakker[2]
vijfguldenstuk goudvos, halve fokse joeter, spliet; **gouden** - halve spliet
vijfhonderdvijfenzeventig hei mei sjiebes hei
vijftien draaiersknakken, hij [?B], hy [?B], joed hei, joedhei, joed heit, joed hij, joed-hij, krütskes on lok krütskes [HF], tes-woof, tis woof
vijftig bas hoend, half meier, half meiertje, halfrond, lok uhr [HF], mem[2] [m.g.], noen, non, pink-jɛsond
vijl gier, giertje, raspel

waagstuk lef
waanzin mesjoggaas
waar *[bnw.]* emmes, immes; **echt -!** tores emmes/immes; **het is** - sine; **niet** - ongodin
waar *[znw.]* schore; **geen - meer** los; **gestolen of te stelen** - gannefschore; **goede** - kwante

schore, toffe schore, toffe truk; **slechte** - linke schore, loene, loene schore, nepschooren, nepschore, nepschoren, pattersche schore, schofele schore, seibel, tinf, tinnef, zeibel, zeibel schore; **te stelen** - schore ◆ **waren** drai [T]
waard *[bnw.]* sjauve, sjouve; **het is niet veel** - 't maost link; **niets** - keitijf, lau sjauve; **niet veel** - lau sjouve
waardin Härksthuren [HF]
waarheid immes, verdade
waarschuwen de → gedagis ingeven, een → handje geven, melojen, melojenen, sein/seintje steken/stieken, sink stieken; **niet** - lou sink stieken
waarschuwing handje
wacht *[znw.]* gaff, smeer[2], smier, smieris; **op - staan** balmagoone op → smieris
wachten darren[2]
wachtwoord: zeker - chapeaux
wafel prauwel
wagen: ik moet het erop - verschud-verschud
wagen *[znw.]* rolmantje; - **op twee wielen** schrit; **stelen uit een - of kraam** pilslaan
wagenmaker kriksenfailer [T], kriksenklitz [T]
wagon flip[1]
wambuis bels[2], half gat, mus, per. p., zwengeric, zwengerick
wandluizen grikse, griksen, rooie huzaren
wang behang, behangsel[1]
wankelen wuppen [HF]
wapensmid gnurkklitz [T], gnurklitz [T]
warenmonsters stalen [T]
warm choof, ruft, ruftig
warmen ruften
wasgoed: iem. die - van zolders steelt zoldertippelaar
waspitje lampie
wassen flatern, ploen'sjə, ploens'sjə, plompen, plumsen [T]; **zich** - plompen
water eendewijn, flos, floscaert, flossaart, flossaert, flossert, floy, kalie, maiem, majem, mijem, mijjem, ploemp, ploensj, plomp, plompe, plump, poj, Poy [HF]; - **drinken** flossert buysen, maaijen sasselen; - **en brood** w. en b.; - **en melk** *[in gevangenis]* sleur[2]; - **en melk bij het brood** *[in gevangenis]* treiter-chocolade; **goed** - tof majem; **in het - gooien** jompen, laten → zakken; **kokend** - zwartjesmajem, zwartjes majem; **met - natmaken** majem opstubbelen; **op - en brood** op → majem en legum; **op - en brood zitten** koud zitten; **slecht** - link majem
wateremmer plompbuizer, plomp buyzer
waterplaats zeikhok
web platte sysing
weefgetouw baron
weefschool Kauelstent [HF]
weegschaal Wip [HF], wup, Wupp [HF]
weerspannige mouwverdraaier
weesjongen bontje, sjaak[2], wees uil aalmoessenier
weg *[bijw.]* de → baan uit, de → bie, bietser[1], debie, haas [HF], hitsjen [HF], de → hort op, kasjebeine, kasjemeine, pis, pleite, pleiter, poorter, pooter, poter, rip, schibus, sjeweine, sjewijn, vejieberig, verjieberig, verjievrig, verkasjebeine, verkasjemeine, voeie, wieberig; - **is weg** pattern is geld weerd
weg *[znw.]* baan, brederik, breederik, breehaert, dérèch, derig, drom, kei'jət, tispel, torach, triem, Troll [HF], trom[3]; - **die men gaat** brederik die men staaje, torach die men staaje, triem die men staaje; **op** - op de → bane, debie, de → derig op
wegbluffen een → vrijzetter geven
wegblijven een → blaas opnemen

wegdragen op → neemen
wegen *[ww.]* lautern [T], mieskelen, wuppen [HF]
weggaan aftrappen, de → bie jalen/jallen, debiejallen, deinzen, gasjewijnen, haas sjporə, jaskemeine gaan, kasjemeine gaan/tippelen, offloeven, pleite gaan, pleiten, pleite scheften, pleite tippelen, poetsen[1], poter gaan, rut sjiellə, scheppes gaan, schiften[3], schippus gaan, vejieberig gaan/halgen/tippelen, verhaaren, verhaeren, verharen, verraan, wejewerrig ◆ **ga weg!** elt de → bie, jal de → bie, maak je nou → kasjebeine, neem je → kuierstokken, neem de → kuiten, schaf/schàf je, spur pritz [T], straaij om vooij, verkasjebeine, verkasjemeine, was/wasch je nou ◆ **ik ga weg** jaltebie, schiftebie
weggooien flikkeren, pleite maken, voor peenen, voorpenen, voorspeenen
weghollen spankeren
wegkapen blauwen
wegkomen: slecht een → jas krijgen ◆ **maak dat je wegkomt** kap-ém, kap nou
weglopen an je → beenen trekken, de → bie jalen/jallen, de → bie stikken, de → bie tippelen, de → biet tippelen/tuppelen, de → fok schaven, voor → kasjemeine tippelen, pleite gaan, pleite scheften, pleite tippelen, poetsen[1], schoeyen, vooi tippelen, wegmaaien, wegriemen, wegspatten, wieberig krouten, wieberig tippelen, wies krouten; **hard** - een → schuiver nemen, smeren, de → sokken zetten, de → spat zetten ◆ **loop weg** akowelo pesco [?V]
wegmaken wegbenen, wieberig maken
wegnemen verhaaren, verhaeren, verharen, voeiflikken, wies slaan ◆ **neem weg** fock' er mee weg
wegrukken afgrissen
wegsluipen hem → piepen
wegstoppen gewoerig/gewoer/gewoere maken, gewierig maken, vermoffelen, wegmoffelen ◆ **weggestopt** gewoerem, gewoerig

wegtrekken voei fokken
wegwerken verkassen
wegwezen! harous daar, smeer 'em met den → looppas, scheft u riemert
weide marre
weidepaard: jong - (van anderhalf jaar) narre
weigeren mee te doen een → afknapper geven
weinig krop, lau, louw, sneps [T]; **een weinig** bitje, matje; - **minder** lau matter
wel kantig, oj; **zeer** - zeerwits
welzijn: in - begezond
wenk meloje; **een - geven** sein/seintje steken/stieken
wenken melojen, melojenen
wens bij sterfgeval verder geen → leed
werda qui vie
wereld monderik; **de grote** - pistole
werk bö'əgəl, getrafak, maloochum, melago, melogem, melogo, pees, peezement, penoze, pernoose, pernooze, pernose, pluk[1]; - **dat je samen doet** getsjewerk; **degene die het - leidt** melogejan van 't melogen; **los - zoeken** dalleven; - **waaraan weinig te verdienen is** sjofel werk; **zonder - zitten** aan de → biets lopen; **zwaar - doen (door kolentremmer)** bavianen
werk *[vlasafval]* femmink; - **spinnen voor emballage** vijlen[1]
werken bö'əgələ, brügeln [T], knoeyen, knökelen [HF], loocheme, loochemen, malocheme, malochemen, malochenen, malogeme, malogemen, mellogemen, melochemen, melogemen, peunen, pezen, pieren, ploeteren, sabbelen, sappere, sjoef'tə, trafakken, travakken, zabbelen; **goed** - tof peezen; **hard/zwaar** - hem → afdraaien, jassen[2], peezen, zijne → piet afdraaien; **het** - pees; **niet vastberaden** - morig peezen; **niet veel** - lau peezen
werkhuis Willigen Mozes
werkman brügelhutsche [T], peesvrijer, peezer, trafakker, travakker, travatter
werkmeid trafakmosse
werkplaats malochum, malogemer, maloochum; - **van een goudsmid** fokse malochemer, foksmalogemer, foksmalogemer
werkschoenen: vetleren - filosofen
werktuigen massematte, massematten, schore [m.g.]
werptent hoepla
Westfalen Flessen [T]
weten: doe of je nergens van weet houd je → sjaak
weten holen [HF], knoeien; **veel** - bekrebbeld zijn ◆ **weet: iem. die veel** - bekrèbbelde; **ik - 't niet** waasjich viel; **ik - het echt niet!** godin!
weven kauelen [HF], snieken, snikken
wever Kauelsblag [HF]
weversbaas sniekersbol
wezen: mooi - *[znw.]* sjijntje
wieg gromtiejijs, mandering
wiegen schonkelen, wüppen
wielmaker kriksenfailer [T]
Willemsbuurt Willemsbeis
winkel bages, ba'jəs, bajes, bajis, bataar, bayes, bok[2], dis, disch, gennef, ginnikse, ginniske, kit, klapper, panas, petrak, schok [m.g.], sjok, Sjuk [HF], soimkasse [T], soimkassen [T]; **uit een - stelen** de → kattebak halen, kattebakken haalen, kattenbak ligten; - **van een goudsmid** foksespiese, fokse spieze; - **waar men gestolen goed verkoopt** plattekit, platte kit, stille kit
winkelbel kwak[1], tingeling, verklikker
winkeldief marchandiser, marchandiser opdoen/op doen, schottenfelter, uffthuner
winkeldiefstal: op - uit zijn op een → ezel tippelen, krouten, krout gilles
winkelier bok'houwər, bok'kənoeək, soimkasse [T]

winkella ezeltje[1], katezel, kattebak, kattenbak, katterik; **stelen uit een** - ezelpiepen, een → ezeltje piepen, ezeltjes piepen
winkelmeisje Sjukthürken [HF]
winkelvoorraad: oude - bobeltje, merk bobel
winnen quoken [HF], zeupen
Winschoten Klein Mokum, Sodem
winst bonnement, brooche, massel, newiert, pies, quinte [T], Quock [HF], reibach, rewochem, rewogem, rewogempie, slagen, stoot; **goede** - goede pinoze, reiber[2], tof newiert; (**goede**) - reibel, reibeltje, reibeltjen; **goede - halen** mooie → slagen maken; (**grote**) - rewoochem; **met gedeelde** - pramis, pramers
winter didderik
winterjas tapijtje
wissel Drohtfessel, Rühlfesel, Rühlfezel, Rühlvezel [alle HF]
wisselen knokke, knokken [beide vormen m.g.]; (**geld**) - keren
wisseltruc van kelner okketaaien, okketaaje
wittebrood blanke hoeft, Fonz [HF], wilm, Witte Willem/Wullem, wulm
woeker het/'t → stille luikje
woekeraar veertig procenter
woensdag dollet, iemme dolk, jom daleth, jom dolk
woest molveren [HF]
woestaards gateisim
wol kreppes [T]
wond flikkerik
wonen darren[2]
woning galgenbosch, keet[2], keete
woonwagen rolleman, roller[2], rolmantje, scherit, sjerit, sjerüt, sjrit; **met de - zwerven** met de → rolleman scheffen
woonwagenbewoner martienfokker, reiziger
woonwagenkamp werf

woord Flik [HF], krakeling; **geen - verstaan** geen → krakeling verlunzen
woordvoerder bij straatacrobaten prestiemaker
worden hucken [HF]
worst Kröngel [HF], lengelinck, lengerik, lengering, lengerink, lengers, lont, regenworm, schuppesteel, tridel [T]
wortels Galgenpenn [HF]
woud boezjiek, bosschik
wrok grant
wurgen verblassen
wij mechels [?V] [m.g.], meckels [?V] [m.g.]
wijf: gemeen - doerak, leepeneut, leepeneute; **oud** - lijk, lijkstatie; **venijnig** - mamzerte; **vuil** - frotterin
wijn baai[2], baey, bay, fitse funksen [T], fitse klar [T], fitse plump [T], hespe, keris, kleiren, meyem, meijem, meijem sourem, mool, ru'əmsjə, Sanktes[2] [HF], sourem, sourem meyem/meijem; **rode** - rooie baai, Rooie Jan, Rooje Jan; **witte** - Witte Jan
wijnfles Sanktesenbüs [HF]
wijnglas Sankteserut [HF]
wijnhuis Sanktesenhärk [HF]
wijs helle; **niet** - sjoeg, sjoege[1], sjoute; **niet goed - zijn** een → joodje hebben
wijsvinger wijspen

ijdel héwèl
ijdelheid héwèl
ijskarretje hokiepokie
ijzer mousje[1], sasser, saster
ijzerboor ijzervreter
ijzeren mouse, mousje[1]

zaad gief
zaag figgel
zaak pas, spieze; **betrokken in een gevaarlijke** - aan → heete koorts gelegen; **de - bederven** het → bed verschudden; **voordelige** - vetje ◆ **zaken** hebbedinge, timmer; **gezamenlijk - doen** bekippe handelen; **goede** - masselen; **slechte** - louwloene, louw loene ◆ **voordelig zaakje** mazzeltje ◆ **zaakjes: duistere** - schorempie, schorempies; **vuile - opknappen** pezen op → nastoot
zagen figgelen, viggelen
zak avel coert, avelcoert, averkoot, boet, goone, meeles, meelik, meelis, meelisje, meeluk, meles, Meles [HF], melik, melis, meluk, milleger, posch, reks, rippaert, schaveel, slinger, snij, treks, vänger; - **in kleding** kist; - **in vrouwenkleding** hugterik; **niets op** - noppes pekaan; - **voor de waren van een reizende koopman** mokumzak; - **voor mondvoorraad** bezatsje ◆ **zakje met geld** poeplappie
zakdoek motje, sneederik, snekker, snij; **zijden** - immese snij
zakdrager Meleseschürer [HF]
zakkenrollen broek omkeren, geiliven, geilven, jatten[2], kwin'tə, kwinten, lichten, meelukpeesen, mosselen, rollen, soppenfellen, trekken, turftrekken, werken met twee → vingers, vossen uit/uyt hun/hunne hollen jagen, zeeuwigen
zakkenroller jatter, keischopper, kieschopper, meelikpeeser, meelukpeezer, melukpeeser, pickpocket, rolder, roller[1], soppenfeller, turftrekker, vinkedresseur, vinkendresseur, vinkenpeezer, vreeschopper, wiskie; - **aan het gezicht onttrekken** dekken; **degene die een - aan het gezicht onttrekt** dekker ◆ **zakkenrollers** treckers in 't gedrang, trekkers
zakkenrollerij turftrekkerij
zaklantaarn vonk ◆ **zaklantaarntje** vonkie
Zandstraatbuurt: vroegere - te Rotterdam polder

zanger chanterik, kanterik
zaterdag jom menonge, jom-zoojen, menonge, sjabes, sjabus, zoojen
zee grandige ploemp
Zeedijk te Amsterdam Dijk
zeep kladder, schuimerik, schumerink, sju'mət
zeeschip zoutkrabber
zegenen benschen, bensjen
zegenwensen baraghes, broges
zeggen bedibberen, flicken [HF], kabeelen, kabiëlen, kwisten, mozeren, quässen [T], snakken; **niets** - lau smoezen, lauw smoezen, loes smoesen/smoezen, noppes kotsen
◆ **zeg!** attenoj, attenoje, attenŏe
zeker: niet - zijn van halvast gaan op
zeldzaam doddig
zemelap geelgatje
zes bisdraaiers, half brüwel [T], kes, seis, spörkes [HF], vau^2, wof, woof
zesendertig kaf joet woof, kimmel joet woof
zesenzestig kop en kont [?B], kop en staart [?B], moffenspel
zeshonderd woof mei
zessen: alle - bij het dobbelspel kavaliee
zestien joed-woof, joed woof, kestien
zestig lok uhr on krützkes [HF], sammech, sammet, seis-jɛsond, sisjem, spörkes x krütskes [HF]
zetten draaien, scheften, sjeffen, sjeffene, sjeften [m.g.]
zeuren fikfakken, klassineren, klissebissen
zeurkous patjore
zeven bisdraaierskop, keven, sojem, sooyen, zoogen [?V]
zeven *[telw.]* jaligen [HF], sjɛdəm, sjabbeslamp, zain, zojem, zoojen
zeventien joed-sooyen, joed zoojen, krütskes on jaligen [HF]

zeventig gnajen, ngajin, siep, sjerven, sjidəmjəsond, sjiebes
ziek bezoles, gammel[1], gaulo, machol, macholle, maf[1], malade, maladsch, malinger, mesoles, mesooles, mezoles, mol[1] [m.g.], mulsch [T], muls [T], verjieberig [van paard], verjievrig [idem]; **hij is** - er is/zit → mom aan; **ingebeeld** - niepo; **zich - houdend** niepo; - **zijn** voor → makke liggen
ziekenbezoeker menel
ziekenhuis in slaan, het pap laten eten
ziekenoppasser in gevangenis boorzalfpot
ziekenzaal golo bajes
ziekte gallaas, gauli, weiteg, wijlik, wijzik; **denkbeeldige** - appesjteen; **soort vallende** - *[bij paard]* tippel[1]; **zware** - ree[1]
ziel de → altijd durende, neshama
zien bekneizen, beknuizen, brille [HF], brillen [HF], brillen [T], kneisen, koeken, lenzen, loen'sə, loensə, loeren, poilen [T], raajemen, rooyumme, roune, schieten, sjoeren, sjpan'nə, sjpannen, snauven, soeren; **slecht** - lau roojen ◆ **ziet dit aan** spant de vaart
Zigeunerbargoens Zwartjes Bargoensch
Zigeuners *[bnw.]* Manesch, Manesj, Manisch
Zigeuners *[znw.]* Germanen, Manesen, Mannesen
Zigeunertaal Manesch, Manesj, Manisch
zilver kalles[2], kesef, kesof, kleis[2], klijf, kriem, krieme, krien, kijsiff, roep, skesef, timtim
zilveren kalfsch, kleefs, klijfs, klijfsch
zilvergeld blanke moes, blanke poen, blankmoes, kesef, klein minje, kleise mienje, moes [m.g.], rinkels
zilversmid kleis melogener, krienflikker, timtimmer; - **die gestolen goed koopt** platte kriemse flikker
zilvertuig rammelaar
zin: in de - hebben in de → smiese hebben
zingen canteren, chanten, chanteren, geeuwen, geien [HF], heewen, parnassen, quinkeln [T]
zitten pradden [T], scheffen, scheften, steunen; **gaan** - flokken ◆ **iem. die gezeten heeft** gejasperde jongen
zoeken reizen op, spinzen
zoen plakzegel, poen[2]
zoenen murfen
zoetemelk kieuwige flens
zolder hieugerik, hogerik, hoogerik, tappert, trappert, uegerik
zomer rufterik
zon blikker
zondag eget, grandige lichterik, jom eget, jom olf, kiwigen lichterik
zonde neweire, reweire
zonderling doddig, maft
zondigen loens draeyen
zondoffer gato's
zoon knul, sjeighes, stoffe [T], Wöles [HF]
zorg: mij een - 't zal me een → makkement wezen
zorgen tsoris
zot belaaitafeld, belatafeld, daas, mad, maft, narrisj
zout meeleg, melag, meleg, Pick [HF], pik, sjpran'kət, spranckaert, sprank, sprankaart, sprankel, sprankel [T]
zowaar gotse
zuiver kousjer
zuiveren mandeeren
zuster pheen
zuurkool schacht
zwaar dropp [T], loojig

zwaard: gloeiend - op de rug moolen
zwak gaulo, lock [HF]
Zwanenburgerstraat te Amsterdam Nijegas
zwanger baden meles, bezet, vier → billen aan één snoer, buik met beentjes, grannig, grannige meles/meres, jofele meles, krèn, kren, pattes, pattesj, pattisj, piep kas hodi [?V]; - **maken** een → casprement flikken; - **raken** een → bazarretje klinken, een → bazarretje krijgen; - **zijn** in de → bult moeten, een → dikke meles hebben, met → ei scheffen, grannig tippelen, met → grom scheffen, het → korpus delik hebben, met → kotem scheffen, met → koten scheffen, met → kren zitten, vooruit bouwen
zwangerschap casprement, kren, krèn
zwart ruspelig [T]
zwartbrood leichem, leichen
zwarthandelaar snezer; - **in distributiebonnen** plukker
zwarthandelaarster die andere zwarthandelaren aanbrengt klapkut
zwartverver domenij
zwavelstokjes pelzje
zwemmen baddere, badderen
zwendel lorum, seibel
zwendelaar lorumaar
zwendelen met distributiebonnen slingeren
zweren tossen, tossenen
zwerfster tippelsjikse
zwerftocht: op - op de → bane
zwerven dalfen, dalleven, dalven, scheffen
zwerver bietser[2], bietsert, broeier, gasoe, gasoer, gasse, gasser[2], grieksefokker, martienfokker, palemagom, palmagom, palmegoon, palmegoone, palmegoons, prie'mərik [m.g.], priemerik [m.g.], schunnerd; (**diefachtige**) - meikever
zweten zeeferen[4], zeferen[2]
zwetser moelemaker, waffelaar
zwieren gyp
zwikken: drie boeren en drie vrouwen en drie heren bij het - zwik
zwoegen peesen, sappelen, schrooien

zwijgen schoften, smoesen [m.g.], smoezen [m.g.] ◆ **zwijg er verder van** zand er ieber; **zwijg verder maar** nele op den → dos; **zwijg!** prevelt lau
zwijnenhoeder poursenheymer
zijde *[stofnaam]* blessen [T]
zijn *[bezittelijk vnw.]* zinotesen [HF]
zijn *[ww.]* bommelen^{2}, dräjə, ellen, hokken, hucken [HF], mazen, moaze, modeeren, moisen, scheffen, scheffenen, scheften, steunen ◆ **is** bant [T], maost

Thematisch register

Inleiding

Het thematische register is een hulpmiddel om in het register Nederlands - Geheimtaal de geheimtaalwoorden binnen een bepaald thema bijeen te zoeken. Het thematische register bevat alle bijna 5000 Nederlandse ingangen en verbindingen van het register Nederlands - Geheimtaal. Deze ingangen zijn echter niet alfabetisch geordend, maar geordend op basis van hun betekenis. Via het register kunt u betekenisverwante woorden vinden, bijvoorbeeld de verschillende namen voor dieren, voor ziektes of voor telwoorden. Het thematische overzicht maakt het bovendien mogelijk snel een globaal inzicht te krijgen in de betekenisopbouw van de door Moormann verzamelde geheimtaalwoordenschat.

Er zijn zeven hoofdcategorieën: ‘mensen en hun eigenschappen’, ‘mensen: mentaliteit, levensloop, contact met directe omgeving’, ‘cultuuruitingen’, ‘beroep’, ‘criminaliteit’, ‘aardrijk’ en de onvermijdelijk categorie ‘overige’. De hoofdcategorieën zijn in 67 subcategorieën onderverdeeld. Iedere subcategorie is voor zover mogelijk onderverdeeld in: personen (zelfstandige naamwoorden), handeling en toestand (alle woordsoorten, maar vooral bijvoeglijke naamwoorden en werkwoorden), materiële omgeving (zelfstandige naamwoorden). Een enkel woord is bij meer dan één categorie ondergebracht, zoals *luis, vlo* bij ‘ziekte, gebrek, lichamelijk ongemak’ en bij ‘dieren’.

De keuze en indeling van de thema's in het register is deels opgedrongen door het materiaal, deels subjectief - dat is onvermijdelijk. Zo is ervoor gekozen *sleutel* op te nemen onder het thema ‘inbraak en insluiping’ en niet onder ‘huisraad’, omdat in de geheimtaal het begrip ‘sleutel’ vrijwel altijd voorkomt in de context van inbraak.

Hoe werkt het thematisch register? Een voorbeeld. Stel, u wilt alle woorden in de geheimtalen vinden die een persoon aanduiden die geluk of voorspoed heeft. Dan zoekt u eerst in het thematische register naar **geluk en voorspoed** - *personen*. U vindt dan: ‘benijde geluksvogels, geluksvogel, iem. die geld heeft, rijkaard, rijke jongen, rijke vreemdeling, rijk man’. Vervolgens raadpleegt u in het register Nederlands - Geheimtaal de genoemde ingangen. U vindt:

> **geluksvogel** ba'al mazol, bemazzel; **benijde geluksvogels** stink-bemazzels
> **geld: iem. die - heeft** miennie kaffer
> *etc.*

Zo vindt u alle benamingen voor bofferds bijeen. Verbindingen zijn in het register Nederlands - Geheimtaal opgenomen volgens het 1-2-3-principe, vandaar dat ‘iem. die geld heeft’ te vinden is onder ‘geld’.

In het register staan alleen de Nederlandse ingangen van het register Nederlands - Geheimtaal, niet de equivalenten in de geheimtalen, omdat het overzicht op deze manier veel compacter kan blijven.

Thematische samenvatting van de Nederlandse ingangen

Mensen en hun eigenschappen

(mannelijke) personen (afgedankte) koloniaal, deze persoon, drommel, gezel, heer, jongen, Jozef, kerel, knaap, lummel, man, mannetje, meneer, mens, mijnheer, ouwe rukker - AANDUIDINGEN VAN IDENTITEIT: ander, anderen, ik, jullie, jij, mij, naam, niemand, u, uzelf, voornoemd, wij
vrouwen dame, juffrouw, meid, meisje, vrouw, vrouwtje, vrouwvolk
leeftijd - *personen*: jongen, jongetje, kind, kind-je, kleine jongen, klein kind, klein meisje, kleinste jongen, kleintje, klein ventje, kleuter, meisje, minderjarig meisje, opgeschoten meid, oude man, oude vent, oude vrouw, oud heertje, oud wijf, pasgeboren kind - *handeling en toestand:* jong, jongste, kinderhandjes, kindermoed, klein, mondig, oud, ouder dan dertig, oudste - *materiële omgeving:* oudemannenhuis
zwarigerschap en geboorte -*personen:* pasgeboren kind, vroedvrouw - *handeling en toestand:* baren, bevallen, bevalling, in de kraam, kind baren, laten aborteren, zwanger, zwanger maken, zwangerschap, zwanger worden, zwanger zijn - *materiële omgeving:* wieg
leven en dood - *handeling en toestand:* begrafenis, begraven, dood, gaan sterven, leven, levensboek, sterven, stervend, verdrinken, zich verdrinken - *materiële omgeving:* doodkist, graf, lijk, lijkwagen van gemeente, sterfbed
lichaam en uiterlijk - *personen:* bijzonder lelijk schepsel, dikke vrouw, dikzak, donkere vrouw, iem. met een glad gezicht, iem. met ingevallen lippen, iem. met kaal hoofd, klein mannetje, klein persoontje, kleintje, klein ventje, krachtpatser, lelijke kerel, lelijkerd, lelijke vrouw, lelijk jongmens, lelijk kind, mager persoon, monster, mooie vrouw, mooi wezen, mormel, potige kerel, reus, reus van een kerel, slangenmens, sterke kerel, sterke man - *toestand:* blauwe ogen, die meid is dik, dik, dikke buik, dikte, dunne benen, gezet, goed voorkomen, grote mond, grote neus, grijze haren, halfkaal hoofd, kaal, kaal hoofd, knap, knap gezicht, knap uiterlijk, lang haar, lang haar hebben, lelijk, lelijke benen, lelijke kop, lelijke neus, lelijk en onnozel gezicht, lelijke tronie, lelijk gezicht, lelijk haar, lelijk smoel, lokken aan slapen van hoofd, lijf, mager, mager zijn, mooie benen, pokdalig, scheren, uiterlijk, uitgestreken gezicht - *lichaamsdelen:* baard, baardharen, been, bek, billen, bloed, borst(en) van vrouw, botten, buik, duim, gebit, gezicht, haar, hals, hand, hand met vingers, hart, hersens, hoofd, keel, kinderhandjes, knevel, knie, kont, lichaam, maag, mond, nek, neus, oog, oor, penis, pink, ringvinger, rug, ruggengraat, schouder, snor, tand, tenen, tong, vagina, vel op de wang, vinger, voet, voorhoofd, wang, wijsvinger, zware borsten van een vrouw
lichaamsfuncties en lichamelijke sensaties - *personen:* iem. die komt toesnellen, pisser - *handeling en toestand:* adem, drinken, dutten, eten, eten en drinken, honger, slaap, slaap hebben, slapen, trek, uitrusten, verslapen, verslinden, verstijven, vreten - UITSCHEIDING: beschijten, pissen, poepen, zweten - MOTORIEK: binnengaan, doorlopen, draven, gaan, gaan liggen, gaan zitten, hardlopen, klauterpartij, komen, komen toesnellen, liggen, marcheren, meegaan, op de been, op de hurken zitten, rondkruipen, slenteren, snel lopen, staan, teruggaan, val, vallen, wankelen, wegdragen, weggaan, zitten, zwemmen - ZINTUIGLIJKE WAARNEMING: aankijken, bekijken, bezien, goed opletten, goed smaken, goed uitkijken, horen, in de gaten houden, in de gaten lopen, kijk!, kijken, kijk goed, luister!, luisteren, man ziet het, merken, met je ogen zien, niet uit het oog verliezen, opkijken, opletten, opmerken, ruiken, smaak of kraak, smaken, stinken, uitzicht, ze stinkt, zien, ziet dit aan, zonder smaak of kraak - *materiële omgeving* - SLAAP: bed, beddengoed, beddenlaken, beddenzak, bedstee, deken, laken en deken, lakens, slaapkamer, slaapplaats, slaapstee, strozak - UITSCHEIDING: drek, pis, pisbak, plee, poep, waterplaats
ziekte, gebrek, lichamelijk ongemak - *personen:* blindeman, dokter, dokter voor venerische ziektes, gebochelde, iem. die slecht loopt, kreupele, kwakzalver, man met hoofdzeer, schele, verzorger, ziekenbezoeker, zwakke en zieke man - *handeling en*

toestand: beet van dier, bloeden, bochel, bult, delirium tremens, denkbeeldige ziekte, doodmoe, doof, door dolle hond gebeten, dorst, druiper, duizelig, etterende ogen, geschonden gezicht, geslachtsziekte, gezond zijn, halfdood, honger, hoofdzeer, hij is ziek, ingebeeld ziek, in gezondheid achteruitgaan, jeuk, kippenvel, koorts, koorts hebben, kotsmisselijk, koude koorts, krentenbaard, kreupel, lichaamsgebrek, luis, menstruatie, misselijk, moe, onder behandeling zijn voor een geslachtsziekte, ongedierte, onpasselijk, pokdalig, pijn, scheel, scheel kijken, schurft, schurftig, slecht spreken, slecht zien, snee in gezicht, stom, stotteren, syfilis, venerisch, vlo, wandluizen, wond, zeer moe, ziek, ziekte, ziek zijn, zwak, zware ziekte - *materiële omgeving:* luizenkam, ziekenzaal

gedachten, gevoelens, emoties - *neutraal:* aandacht, dat praatje geloof ik niet, denken, in droom verschijnen - *positief:* aan prijzen, aanstaan, aardigheid, blij, dartel, fantaseren, geestig, geluk, glimlach, goedgehumeurd, grap, hard lachen, hard om iets lachen, in zijn schik, lach, lachen, lachje, mop-

pen tappen, plezier, plezier hebben, plezierig, plezier maken, pret, prettig, voor de grap, vreugde, vrolijk zijn - WILLEN: begeren, begerig, benijden, besloten zijn tot het uiterste, dol op, expres, graag, grif, hopen, hunkeren, in de zin hebben, lust, opzettelijk, smeken, speuren, veeleisend, verlangen, verlof vragen, verwachten, zoeken - *negatief:* akelig, angst, bang, bang maken, bang zijn, berouw, geschrokken zijn, het benauwd krijgen, huilen, ik heb er een hekel aan, jammer, niet aanstaan, schaamte, schande, schreien, schrik, sidderen, spijt, tegen je zin verblijven, treurig, verdriet, verdrietig, vrees, vreselijk, zich schamen - VERZUCHTINGEN EN UITROEPEN: allemachtig!, de schout hale me, eh..., God beware!, heer in de hemel!, help!, heus!, ik weet het echt niet!, ik weet 't niet, Jezus!, kijk eens aan!, och!, ocharm!, 't zal je verwachten!, uitroep wanneer iem. iets laat vallen, zekere uitroep

Mensen: mentaliteit, levensloop, contact met directe omgeving

kunde, verstand en begrip, activiteit - *personen:* deskundige, durfal, iem. die veel heeft beleefd, iem. die veel weet, ervaren man, flinke kerel, geleerde, kundig man, handige kerel, slimme kerel, ingewijde, goede en slimme jongen, lui die op kansje loeren, slimmerik, slimme vrouw, uitblinker, vrijbuiters - *handeling en toestand:* arglistig, avontuur, begrip, begrijpen, begrijp je?, behendig, bekwaam, bijdehand, dapper, doorzien, durf, ergens verstand van hebben, erg in hebben, eropuit gaan, ervaren, flink, gebruik maken van gelegenheid, geleerd zijn, gelegenheid hebben, gelijk hebben, haastig, halsoverkop, handig, ik begrijp het, ik moet het er op wagen, in de gaten (hebben), in een ommezien, kennen, knap, kracht, kundig, kunnen, kunnen thuisbrengen, kunstje, leren, listige streken, list tegen list, moed, moedig, onbevreesd, ontzag, op avontuur, op avontuur gaan/trekken, op goed geluk, op goed geluk handelen, overtuigd zijn, slim, slimmer, slinks handelen, slinks voor elkaar krijgen, snap je?, snel, streek, truc, veel hebben beleefd, veel ondernemen, veel weten, vermoeden, vermoedens hebben over, vermogen, versta, verstaan, verstand, verstandig, voor elkaar krijgen, waagstuk, weten, woest, wijs
onkunde, onverstand en onbegrip, passiviteit - *personen:* beginneling, domme kerel, domoor, dromer, dwaze boer, dwaze vrouw, eenvoudig mens, ezel, ezelskop, gek, gekke kerel, groentje, hysterische vrouw, idioot, kinkel, knoeier, luiaard, melkmuil, nar, nietsnut, nieuweling in vak, onbeholpen mens, onbenul, onervaren jongen, onhandige kerel, onnozele, onnozele drommel, onnozele hals, onnozelen, onnozele vent, onwetende, raar kind, rare kerel, rare meid, slaapkop, stommeling, sufferd, sukkel, sul, treuzelaar, versufte kerel - *handeling en toestand:* bederven, bezoedelen, boers, die kerel is gek, doelloos ronddrentelen, dom, dwaze drukte, geen verstand, gek, gek doen, kinds, knoeien, krankzinnig, langzaam, lanterfanten, lelijk en onnozel gezicht, lui, lijntrekken, naar gekkenhuis gebracht worden, naïef, niet goed wijs zijn, niet kennen, niets te doen hebben, niet vastberaden werken, niet veel werken, niet wijs, niet zeker zijn van, onachtzaam, onbedoeld dom, onbekend, onnozel, onnozelheid, op haar gemak, op zijn gemak zitten, overdreven gedoe, rekken, rusten, suf, suffig, talmen, treuzelen, van niets afweten, verlegen, verprutsen, verzien, verzuimen, waanzin, weinig verstand, zaak bederven, zonderling, zot - *materiële omgeving:* gekkenhuis
deugd, eer - *personen:* bonne Louis, brave Jozef, geschikte kerel, goede en slimme jongen, goede kerel, goed volk, goeierd - *handeling en toestand:* aardig, deugen, eerbewijs, eerlijk, flink, heus, hou je fatsoen!, kalm, kieskeurig, moed, oprecht, rechtvaardig, ter ere, tot inkeer komen, vlijtig, volkomen kalm, waarheid
ondeugd, oneer - *personen* - MANNELIJK/ALGEMEEN: afgunstig mens, akelige kerel, bangerik, bedrieger, beroerde kerel, beroerd gezicht, beroerling, betweter, bluffer, boefje, brutaal mens, brutaal schepsel, brutale kerel, deugniet, druktemaker, dweil, ellendeling, fat, fielt, flauwe kerel, fopper, gemene kerel, geniepige kerel, gierigaard, guit, huichelaar, iem. die de baas speelt, iem. die in het geheim kwaad doet, iem. die

je voor de gek houdt, iem. die oneerlijk doet, iem. die veel op zijn kerfstok heeft, iem. die zich over kleinigheden druk maakt, iem. voor wie je moet oppassen, kreng, kwast, lafaard, lafbek, laffe treiteraar, lammeling, lamzak, lastpost, lelijke kerel, lelijkerd, leugenaar, lieveling van vrouwen, lomperd, min volk, mispunt, mooidoener, mooie kerel, mooiprater, nare kerel, niet te vertrouwen volk, onbetrouwbare, onderkruipers, ongemakkelijk heerschap, onguur type, opschepper, overspelige, persoon die niet deugt, pietlut, praatjesmaker, schelm, schurk, slag-om-de-arm-houder, slampamper, slecht schepsel, slecht volk, slijmbal, smeerlap, smeerpoets, snoever, stuk ongeluk, uithongeraar, uitvaagsel, uitvreter, valsaard, valse kerel, veinzaard, verkwister, verrader, vervelende vent, verwaande kerel, viespeuk, vieze kerel, vleier, vuilik, woestaards - VROUWEN: duivelswijf, gekke meid, gemeen wijf, heks, nijdig vrouwtje, slons, trotse meid, venijnig wijf, vuil wijf - *handeling en toestand:* achterbaks handelen, afgunst, airs, als groot heer leven, arglistig, bedriegen, bedrieglijk, beschaamd, brutale moed, brutaliteit, een loopje nemen, eigendunk, erin laten lopen, erin vliegen, foppen, gemeen, gemeen en vals gezicht, gierig, grilligheden, grote meneer uithangen, hij

heeft rare streken, hij is niet te vertrouwen, iem. voor de gek houden, ik laat me niet beetnemen, inhalig, in het geniep, klaplopen, kwaadaardig, kwaadaardigheid, kwaadspreken, kwade staart, liegen, loer draaien, lomp, met vreemde streken, niet te vertrouwen, onaangenaam gezicht, oneerlijk doen, ongunstig voorkomen, onoprecht, opschepperij, pochen, schuldig, slinkse streek, trots, vals, vals doen, valse leugen, verbeelding, verraad, verraden, verraderlijk, verraderlijke mond, verraderlijk handelen, verwaand worden, vleien, vleierij, voor de gek houden, voor-de-gek-houderij, voor de mal houden, vrijmoedigheid, vuile zaakjes opknappen, ijdel, ijdelheid, zondigen, zijn eed breken

geluk en voorspoed - *personen:* benijde geluksvogels, geluksvogel, iem. die geld heeft, rijkaard, rijke jongen, rijke vreemdeling, rijk man - *handeling en toestand:* afkloppen!, heel rijk, voorspoed, voordeel, veel geld hebben, uit de brand, gered, goed geval, goed geluk, in welzijn, binnen, geluk hebben, geluk, gelukje, buitenkansje, goed van iets afkomen, kans hebben, kansje, lukken, meevallertje, overvloed, in goede positie verkeren, rijk, winnen, winst, goede slag

ongeluk, tegenslag, mislukking - *personen:* aftandse stakker, arme drommels, armoedzaaier, ellendige, meelijwekkende vrouwtjes, meelijwekkend figuur, mensen zonder middelen van bestaan, ongelukkige, ongeluksvogel, pechvogel, slachtoffer, stakker, stumperd, verlopen type, verschoppeling, versleten vrouw - *handeling en toestand:* alles kwijt, arm, armelijk, armoede, armoede lijden, armoedig, bekommernis, blamage, blut zijn, dat loopt mis, de dupe, door rampspoed getroffen worden, dure tijd, ellende, ellendig, geen geld (hebben), gemist, geruïneerd, het gelag betalen, het ging mis, het helpt niet, honger, hongersnood, in de ellende, in het nauw zitten, klagen, kommer en zorgen, last, last en schade, meer onheil, mis!, misère, misgesprongen, mislukking, misrekening, misslag, moeilijkheden, mijn nederlaag, mijn verdrukking, nare toestand, narigheid, nederlaag, niet in loterij, niets op zak, ongeluk, ongelukkig, onthutsende gebeurtenis, onthutst kijken, op de keien, platzak, sjofel, slechte afloop, slechte tijding, slecht uitvallen, slecht wegkomen, tegenslag, tegenspoed, tegenvallen, tegenvaller, teleurstelling, teneinde onheil af te weren, tevergeefs, vergeefs, vergeefse boodschap, verkeerd lopen, verlies, verliezen, voor niets, zonde, zonder geld, zorgen - *materiële omgeving:* armeluiseten

praten - *personen:* babbelaarster, babbelwijf, kletsmajoor, praarjesmaker, prater, roddelaarster, veelprater, zeurkous, zwetser - *handeling en toestand:* aanspreken, antwoord, antwoord krijgen, babbelen, beraadslagen, bericht dat mondeling de betrokkene bereikt, bespreken, dreinen, ellenlange redeneringen, geen woord verstaan, gepraat, gesprek, gezegde, informeren, inlichten, kletsen, kletspraat, kijven, luister naar beide partijen, mond dicht!, niet praten, niets zeggen, ongestoord praten, openbaarmaken, praatje, praten, redeneren, redevoering, roepen, schreeuwen, smoesje, stem, stil!, stilzwijgen, stil zijn, uitroep, uitspreken, veel praten, verhaal opdissen, verhalen, verpraten, versta, verstaan, vertellen, verzinsel, verzwijgen, vloeken, voortdurend praten, voorwendsel, vrijpraten, vrijuit spreken, woord, zacht praten, zeg!, zeggen, zeg niets!, zeuren, zwijg!, zwijgen, zijn mond houden, zijn mond voorbijpraten - *materiële omgeving:* telefoon

vriendschap, liefde, positieve houding - *personen:* beminde, boezemvriend, geliefde, goede vriend, hartedief, helper, kameraad, liefje, makkers, metgezel, minnaar, mijn vrienden, Saralief, schat, schatje, vriend, vriendje - *handeling en toestand:* barmhartigheid, bedanken, beminnen, bijstaan, dank je, dankzeggen, eendracht, goedkeuring, gunst, helpen, het hof maken, het vertrouwen waard, lief, medelijden, op onze hand, prijzen, raad geven, toestemming, verliefd, verliefd worden, verliefd zijn op, verlof, vertrouwen, vertrouw toe, vrede; wacht, vriend!; zegenen, zegenwensen, zoen, zoenen - HEILWENSEN: gegroet, goedendag!, hou je goed!, vaarwel, veel geluk!, wens bij sterfgeval

seks (→ prostitutie) -*personen:* bijspringer, homoseksueel, iem. die anaal geslachtsverkeer toelaat, iem. die beft, lesbienne, lollepot, meid die zich laat beffen, minnaar, onanist, ontuchtige kerel, ontuchtige vrouw, vrouwenbeloerder, vrouw met wie men slaapt - *handeling en toestand:* avontuurtje, beffen, bronstig, bijslapen, deze

vrouw is niet te gebruiken, gebruikt, geslachtsgemeenschap, heet, hitsig, kus, kussen, masturberen, met vrouw slapen in rendez-vouz-huis of logement, neuken, onkuis, schunnigheden bedrijven, slapen mer iem., slippertje maken, sodomie, vingeren, zoen, zoenen - *materiële omgeving:* middel tot opwekken van vrouwelijke wellust
groepsvorming en samenscholing -*personen:* alleenlopende vent, alleen overgeblevene, enige mensen bij elkaar, gezelschap, groep, hoop mensen, iem. die menigte om zich verzamelt, publiek - *handeling en toestand:* aanhang, alleen, bijeenkomen, gezelschap maken, in zijn eentje, mensen om zich verzamelen, met zijn drieën, met zijn tweeën, ons gezelschap, oploop, veel volk op straat, vergadering, zich verzamelen
samenwerking, akkoord (samenwerking in handel → handel en geldverkeer) - *personen:* genoot, handlanger - *handeling en toestand:* afgesproken!, gezamenlijk, in vereniging, samen, samendoen, samen meemaken, samenspannen, tezamen, tot een akkoord komen, werk dat je samen doet
krijgen, hebben - *personen:* iem. die aftroggelt,

ontvanger - *handeling en toestand:* aftroggelen, bemachtigen, bewaren, bezit, bezitten, geef op!, genoeg hebben, grijpen, gulzig bijeenscharrelen, hebben, houden, ik heb gekregen, in beslag nemen, krijgen, loskrijgen, machtig worden, nemen, om te hebben, om te pakken, ontvangen, opdoen, pakken, terugnemen, toehappen, vangen, vast beet hebben, vastgrijpen, vragen -BEZITTELIJK VOORNAAMWOORD: hun, mijn, onze, zijn
geven, afstaan (→ buit) - *personen:* thuisbezorger - *handeling en toestand:* aanreiken, afstaan, geven, gunst, schenken, teruggeven, toevertrouwd, toezenden, uitdelen
onverschilligheid en toegeeflijkheid dat kan mij niet schelen, hindert niet, ik geef je maar gelijk, inwilligen, laat hem zijn gang gaan, laat maar!, laten begaan, mij een zorg, niet geïnteresseerd zijn in, niets te maken hebben met, onverschillig staan tegenover, toelaten, zwijg verder maar
dwang, bevel, aansporing, invloed aansporen, beduiden wat iem. zeggen moet, bepraten, bewegen mee te doen, blijf hier!, doet u, ga door!, ga weg!, gedwongen vertrekken, houd!, hou op!, hou vast!, inblazen, in de macht van een ander, inprenten, kom mee!, lokkertje, manen, met geweld dwingen, niet inprenten, overhalen, overmacht, suggereren, uitnodigen, verboden; wacht, vriend!; zie ervan af
vijandigheid en conflict - *personen:* aanstoker, kwaadwillige, ophitser, pestkop, ruziemaker, ruziezoekster, spotvogel, treiteraar, treiterkop, vijand - *handeling en toestand* aanklagen, aanmerking, aanstoot geven, achterdocht koesteren jegens, berisping, beschuldigen, beschuldiging, boosheid, de bons geven, de les lezen, drukte, drukte maken, geschreeuw, grote bek, harrewarren, hij is er te veel, ik durf hem aan, kouwe drukte, kwaad, kwaad maken, kwaad zijn, kwetsen, kijven, leven maken, nijdig, onderling twisten, ophef, pesten, plagen, ruzie, ruziemaken, sarren, schelden, scheldwoorden, schuld geven, schuld krijgen, slechte humor, spotten, tarten, tegenspreken, tegenstribbelen, treiteren, twist, twisten, uitbrander, uitdagen, uitlachen, vals betichten, verachting, verboden, verdenking, vervloeken, verweren, verwerpen, wat moet je, wegbluffen, weigeren mee te doen, wrok, zich hevig kwaad maken - VERWENSINGEN: loop naar de duivel!, onbepaald scheldwoord, zekere verwensing
lichamelijk geweld - *personen:* iem. die slachtoffer in het water gooit, messentrekker, vechtersbaas, weerspannige - *handeling en toestand:* aanvallen, aframmeling geven, bewusteloos geslagen zijn, binden, bij vechten tegenstander omvergooien, elkaar slaan, geef hem een pak slaag, gemeen vechten, geweldpleging, gooi hem eruit!, harde slag, hardhandig, hoofd aan bloed slaan, iem. neerslaan, ik grijp je, in het water gooien, kerven, klap, klap verkopen, kopstoot, kopstoot geven in maagstreek, merken met een mes, messteek, (messteek) toebrengen, met geweld, met ontbloot bovenlijf klaarstaan voor gevecht, mishandelen, neerschieten, neerslaan, onverhoedse aanval, oorvijg, opstopper, op zijn kop slaan, pak slaag geven, por, schoppen, slaag, slaag geven, slaag krijgen, slaan, slag, slag geven, steekpartij, stokslaag geven, stomp, stoot, stoot met hoofd, te grazen nemen, terugslag, uitroep bij geven van kopstoot, uitvechten, vechten, verraderlijke messteek, vuistslag, ziekenhuis in slaan - *materiële omgeving (steeken vuurwapens → levensberoving):* boksbeugel, knuppel

Cultuuruitingen

eten en drinken - *personen:* gulzigaard, iem. die maar half voor zijn kost berekend is, kok, kookvrouw, kostbaas, schransers, smulpaap - *handeling en toestand:* avondeten gebruiken, bakken, bonnen afsnijden van rantsoenkaart, braden, doorspoelen, drinken, eten, eten en drinken, eten zoeken, feestmaal houden, goed smaken, honger, hongersnood, koffiedrinken, koken, kosthuis, leegdrinken, lekker eten, met kleine teugjes drinken, opdrinken, smullen, snoepen, verslinden, warm eten, water drinken - *materiële omgeving:* bakhuisje, bord, distributiebonnen, eetpot, fornuis, grote koffieketel, hete oven, kan, ketel, keuken, koperen ketel, koperen pot, mok, oven, pot, provisiekast, schotel, tinnen kan, vuurpot, ijskarretje, ijzeren ketel, ijzeren pot, zak voor mondvoorraad

- VOEDINGSWAREN: aardappel, als toespijs, appel, appelkoek, armeluiseten, azijn, bedorven vrucht, beschuit, bewaarde vis, bokking, bolus, bonen, bord pap, boter, boterham, boterhammen met spek, botermelk, brood, bruinbrood, buikstuk van vis, chocola, chocolademelk, citroen, ei, eierkoek, erwten, eten, flesje spuitwater of priklimonade, gebak, gebak van bladerdeeg, gebraden of gekookt vlees, gebrande duivenbonen, geitenmelk, gerecht, getrokken koffie, gevangen vis, gezouten varkenskop, glas melk, goedkope vis, goed vlees, goed water, grote bonen, ham, haring, hete gekookte boontjes, hutspot, kaas, kalfsvlees, kapje van brood, kapucijners, karnemelk, karnemelkse pap, kastanjes, kippeneieren, kippenvel, kippenvlees, kleine bonen, koek, koffie, koffiebonen, koffie met kaneel, koffiewater, kokend water, kool, kop koffie, krentenbrood, krentenmik, lekker eten, margarine, margarine met brood, meel, melk, mik, mosterd, mosterdsaus, niet-gezette koffie, noot, olie, olienootjes, ongedesemd brood, op zekere wijze bereide grauwe erwten, paardenvlees, paasbrood, pannenkoek, pap, paranoten, peulvruchten, pond brood, portie, ramenas, rodekool in zuur, roggebrood, rundvlees, rijst met sui-

ker en saffraan, salade, saus, schouderstuk, sinaasappels, slachtafval, slech te kost, slecht eten, slecht water, smeerkaas, soep, spek, stamppot, stokvis, stuk brood, stuk koek, stuk roggebrood, suiker, taart, taptemelk, thee, varkensvlees, vet, vetkanen, vis, vlaai, vlees, vleeskoek, voedsel, wafel, warm eten, water, water en melk bij brood, wittebrood, worst, wortels, zach te geel-groene pruimen, zoetemelk, zout, zuurkool, zwartbrood - EET- EN DRINKGEREI: beker, bokkingmand, bord, broodmes, broodzakje, drank, drinkglas, fles, glaasje, groot glas, (grote) koffieketel, kan, ketel, koffiekan, koffiemolen, kookpot, kop, koperen theeketel, lepel, melkkan, mes, pan, pot, potje, tafelzilver, vat, vork, zilveren lepels

genotmiddelen en gebruik - *personen:* drinkebroer, drinker, dronkaard, dronken boer, dronken kerels, dronkenlap, dronken man, dronken vrouw, epicurist, herbergier, iem. die halfdronken is, kastelein, kasteleinse, kelner, kroegloper, losbol, nachtbraker, schenker, waardin - *handeling en toestand:* aan de cocaïne, borrel drinken, brandewijn drinken, drinken, drinken zonder betalen, drinkgelag, dronken, dronken kop, dronken voeren, dronken worden, dronken zijn, jenever drinken, jenever is slecht, kroeglopen, kwistig rondjes geven (in café), nachtbraken, pijp roken, roken, sigaret roken, stomdronken, suf door drankmisbruik, veel drinken, verteren, vrij drinken, zeer dronken, zich bedrinken - *materiële omgeving* - DRANKEN, ROOKWAREN, DRUGS: bier, borrel, brandewijn, bruin bier, cocaïne, drank, druppel, fles drank die mee naar slaapplaats genomen wordt, fles jenever, fles rode wijn, fles sterkedrank, fles wijn, fijngesneden tabak, glaasje, glas bier, glas jenever, groot glas bier, grote borrel, half glas bier, jenever, licht bier, met jenever versneden spiritus, oude klare, pakje tabak, pint bier, pintglas, pintje, pruimtabak, pijp, pijp met tabak, rode wijn, rood bier, rook- en snuiftabak, rum, sigaar, sigaret, slechte sigaar, slokje, spiritus, sterkedrank, tabak, tabakspruim, weggeworpen eindje sìgaar, witte wijn, wijn - DRINK- EN ROOKGEREI: bierkan, drinkglas, fles, gouden snuifdoos, groot glas, kan, koperen tabaksdoos, pijp, sigarenkoker, snuifdoos, tabaksdoos, tabakspijp, wijnfles, wijnglas, zilveren snuifdoos, zilveren tabaksdoos - GELEGENHEDEN: bierhuis, bierkelder, café, herberg, herbergtoog, kroeg, nachtkroeg, ongure kroeg, slijterij, vertrouwde herberg, wijnhuis

feestvieren, dansen, spelen en gokken - *personen:* danser, dobbelaar, grappenmaker, handlanger van valsspeler, iem. die klanten opscharrelt voor winkel of speelhuis, iem. die met hartstocht speelt, kashouder van dobbelaars, medespeler, oneerlijk speler, speler, valsspeler, verkwister - *handeling en toestand:* bal, biljarten, clown spelen, dans, dansen, dobbelspel, feestelijkheid, feestmaal houden, geldspel, geld verteren, geld winnen met spelen, in spel verliezen, in spel winnen, kaarten, kaartspelen, klaverjasspel, met kaarten werken, mispunt, om geld spelen, partijtje dobbelen, potje, slechte stoot op biljart, spel, spelen, triktrakspel, uitroep bij bokspringen, valse kaart gespeeld, vals spel, vals spelen, verdobbelen, verkwisten, versnoepen, verspelen; vrouwen, spel en eten; zwieren -KAART- EN GOKTERMEN: aas, alle zessen bij het dobbelspel, bankroet, boer, bij dobbelen twee drieën werpen, combine smeden bij kaarten, dame, dobbelen, drie, drie boeren en drie vrouwen en drie heren bij zwikken, drie ogen bij dobbelen, Duits gokspel met kaarten, een, één bij het dobbelspel, een en twee bij kaarten en dobbelen, eenentwintigen, één in kienspel, harten, heer, klaver, met negen dobbelstenen gokken, ruiten, schoppen, spelletje eenentwintigen, twee, twee bij dobbelspel, twee enen werpen bij dobbelen, twee ogen bij dobbelspel, vier, vier ogen bij her dobbelen, vijf, vijf ogen bij dobbelspel, zes - *materiële omgeving:* biljart, biljartballen, boerenkermis, danshuis, danszaal, dobbelsteen, dobbeltafel, gemerkte kaarten, kaart, kaartspel, kermis, nachtspeelhol, speelbord, speelhol, speelhuis, speelkaart, speeltafel, spel kaarten, valse dobbelstenen, werptent

kleding en uiterlijk - *personen:* man in harnas, petjesgast - *handeling en toestand:* armelijk gekleed, blanketten, deftig gekleed, gekleed, goede kleren, goed gekleed, hand in zak, in harnas, kleden, mooi aangekleed, naakt, neem je hoed afl, netjes gekleed, ontkleden, schminken, slecht gekleed, verkleden, vermommen, zeer slecht gekleed zijn, zich kleden - *materiële omgeving (zakken in kleding, sieraden en accessoires, gelddragers → zakkenrollerij):* boerenkiel, boezeroen, borstrok, bovenkleren, bretel, broek, broek zoals jongens op Zeedijk dragen, bruine schoenen,

bukskin, corset, das, deukhoed, dophoed, Engelse muts, front, halsdoek, handschoen, harnas, helm, hemd, hemd met zilveren knopen, hemdsknopen, hoed, hoofddeksel, jacquet, jas, jasje, jurk, kaftan, kamerjas, kamizool, kapje, kapmantel, katoenen doek, kledingstof, kledingstuk, kleed, kleedje, kleren, klomp, knoop, kous, kousenband, laars, lakschoenen, lange jas, lange zwarte jas, leren mutsen, lijnwaad, mal hoedje, mombakkes, mooie hoed, mooie jas, muts, overjas, overkleed, paar kousen, pandjesjas, pantoffel, pet, pruik, regenjas, rok, rouwband, scheermes, schoen, schoenborstel, slabbetje, slechte jas, sok, sporthemd, toga, vest, vetleren schoen, vetleren werkschoen, voorschoot, vrouwenmantel, vrouwenmuts, vrouwenrok, wambuis, winterjas, zijden doek, zijden halsdoek, zijden of saaien regenjas

huwelijk, gezin en familie - *personen:* broer, bruid, bruidegom, buurman, bijzit, dochter, echtgenote, familie, getrouwde man, getrouwde

vrouw, heer des huizes, hoofd van gezin, iem. die eigen familie te schande maakt, koppelaarster, moeder, ouders, schoonzoon, uw huisvrouw, vader, verloofde, vrijer, weesjongen, zoon, zuster - *handeling en toestand:* doen trouwen, huisgezin, huwelijk, huwelijksinwijding, koppelen van bruidspaar, moeders huis, ongehuwd samenwonen, trouwen, uw gezin, uw huis, vrije bruiloft, vrijen - *materiële omgeving*: erfdeel, huwelijksbewijs, huwelijksgift

wonen - *personen:* bewaarder van gasthuis, bewaker, deurbewaarder, huisbaas, logementhouder, meisje uit woonwagen, woonwagenbewoner - *handeling en toestand:* bad, baden, in een logement wonen, logeren, met woonwagen zwerven, onder dak, slaaphuis zoeken, stoken, thuis, verlof om met woonwagen te staan, wonen, zich vestigen - *materiële omgeving (kookvoorzienig → eten en drinken, slaap-en toilet voorziening → lichaamsfuncties, hang- en shitwerk → inbraak):* achterkamer, asiel, bovenhuis, bovenkamer, dak van huis, deur, elektrische bel, ellendige krotten, gang, gasthuis, gezellig onderkomen, groot herenhuis, groot huis, herenhuis, huis, huis en erf, kamer, kasteel, keet, kelder, kelderraam, logement, muur, nachtverblijf, nauwe gang, onaanzienlijk nachtlogies, oud huis, put, raam, ruit, schouw, slaapgelegenheid, slaaphuis, slop, trap, venster, verblijfplaats, verdieping, vertrek, villa, volkslogement, woning, woonwagen, woonwagenkamp, zolder - HUISRAAD: badstoof, baldakijn, bezem, dweil, emmer, emmer vol water, gordijnen, haard, handdoek, huisraad, kaars, kachel, kandelaars, kast, kleed, klein linnengoed, klerenkist, klok, koperen emmer, koperen emmer met water, lamp, linnengoed, luiwagen, muizenval, platte boender, rammelaar, schaar, spiegel, staal van tondel, stoel, stoof, straatlantaarn, tafel, tang in vuur, vuursteen, waspitje, wateremmer, zemelap, zilveren kandelaars, zilveren schaar, zwavelstokjes

godsdienst en rite - *personen:* bedelmonnik, christen, collectant in kerk, deken, diaken, dominee, geestelijke, godloochenaar, heilsoldate, Israëliet, Jodin, Jood, kapelaan, kinderen Israëls, koster, niet-Jood, niet-Joods meisje, non, onbesnedene, pastoor, paus, pelgrim, prediker, priester, protestanten, rabbijn, roomse, roomsen, slager die onrein vlees verkoopt - *handeling en toestand:* ballingschap, begrafenis, begraven, bestendig licht, betoverd, bidden, biechten, bijgelovig vooroordeel, casuïstische discussie houden, collecteren, doodsengel, drommel, eerste drie letters van Hebreeuws alfabet, eeuwigheid, engel, evangelie, gebed, geest van het kwaad, geloof, gemeente, geoorloofd, geschikt, God, heks, hel, hemel, het Land, het staat geschreven, Joods, Joodse feestdag, kaartleggen, kerkelijke meerderjarigheid, kerkgaan, luister naar beide partijen, naar de kerk gaan, navorsing, niet-rooms, ochtenddienst, onrein, paasfeest, Pasen, Pinksteren, poerimfeest, preek, preken, protestants, ritueel bad, ritueel rein, ritueel toegelaten, rooms, sabbat, sla de duivel, studie van de Schrift, toverheksen, vastendag, voorlezen van Hebreeuwse tekst, vroegmis, vroom, ziel - *materiële omgeving:* biechtstoel, doodkist, evangelie, gebedenboek, gereformeerde kerk, hervormde kerk, Huis der Oefeningen, kapel, kerk, kerkboek, kerktoren, kerkweg, klooster, lage kruk waarop tijdens zeven treurdagen wordt gezeten, lokken aan slapen van hoofd, loofhut, ongedesemd brood, paasbrood, pastorie, paternoster, preekstoel, roomse kerk, rouwband, rozenkrans, synagoge, verhoging in synagoge, voor gebruik geoorloofd vet, zondoffer

schrijven en lezen - *personen:* directeur van postkantoor, postbode, schrijver, secretaris - *handeling en toestand:* brief schrijven, eerste drie letters van Hebreeuws alfabet, het staat geschreven, hoofdstuk, hij heeft geschreven, lezen, schrijven, streep, telegraferen, verschrijven, vertalen, voorlezen van Hebreeuwse tekst - *materiële omgeving:* almanak, beschreven papier, boek, boek met goudbeslag, boek met zilvetbeslag, brief, geschrift, getuigschrift, inkt, inktkoker, krant, opstel, papier, papieren, pennenmes, postkantoor, postpapier en enveloppen, potlood, schrift, stempel, stukje papier, vel papier

kunst - *personen:* geldophaler bij straatmuzikanten, iem. die geld ophaalt bij draaiorgel, iem. die publiek naar binnen praat, liedjesventers, muzikant, organist, speelman, straatmuzikant, straatzanger, straatzanger die zielig kind of zielige vrouw meeneemt om medelijden op te wekken, woordvoerder bij straatacrobaten, zanger - *handeling en toestand:* centen ophalen bij draaiorgel, geld ophalen bij draaiorgel, lied, melodie,

muziek maken, muziekstuk, op straat zingen of muziek maken, vioolspelen, zingen - *materiële omgeving:* concertzalen en schouwburgen, draaiorgel, harmonica, liederenboek, lier, opbrengst van rondgang onder publiek, orgel
reizen en trekken (ambulante handel → handel en geldverkeer; leven in woonwagen → wonen) - *personen:* conducteur, fietsenverhuurder, fietser, gids, matroos, reiziger, voerman, wagenmaker, wielmaker - *handeling en toestand:* ik ga weg, ik vertrek per trein, op de trein, op reis, op weg, reizen, rondreizen, rijden, trekken, twee uur lopen, varen, verkeerd lopen, verkeerd rijden, weg, wegblijven, weg die men gaat, weggaan, zwerven - *materiële omgeving:* auto, banden, fiets, fietsbanden, Fordje, handkar, hondenkar, kar, kar op twee wielen, kar op vier wielen, kruiwagen, lading, locomotief, luxewagen, motorfiets, scharenslijperskar op één wiel, scharenslijperskar (op twee wielen), schip, schuit, spoorweg, station, stoomschip, trein, treinkaartje, veewagen, voertuig, wagen, wagen op twee wielen, wagon, zeeschip

maatschappelijke verhoudingen - *personen:* baas, bediende, bestuurder, burgemeester, burger, degene die het werk leidt, directeur, dorpsburgemeester, edelman, edelvrouw, fijne heer, groot heer of rechter in de stad, grote heer, heer, heer van dat land, heren, herenknecht, hoofd van de werkzaamheden, hoofd van iets, invloedrijk persoon, keizer, knecht, koning, koningin, landheer, losse knecht, meerdere, meester, meesteres, meid die daar dient, nette heren, ondergeschikten, opzichter, overste, prins, prinses, voornaam heer - *handeling en toestand:* deftig, in de maarschappij, stand - MAATSCHAPPELIJKE ORGANISATIES: bond, college, genootschap, vereniging, vereniging die arme bruiden bruidskleed schenkt - *materiële omgeving:* gemeentehuis, stadhuis

Beroep

werk en beroep (→ ambachtelijke bewerking, boerenbedrijf, handel- en geldverkeer) - *personen:* ambtenaar, arbeider, bediende, dienstmeisje, huisknecht, huurlingen, knecht, landmeter, leraar, meid die daar dient, onderwijzer, professor, schoolmeester, sjouwers aan kaden, voddenraper, werkman, werkmeid, zakdrager - *handeling en toestand:* aanmonsteren, broodwinning, dienen, dienst, goed werken, hard werken, het bedrijf betreffend, klus, los werk zoeken, niet vastberaden werken, niet veel werken, op de keien, ploeteren, proberen aan te monsteren, rondgaan met voddenzak, sloven, thuiswerk, werk, werken, werk waaraan weinig re verdienen is, zich een ongeluk werken, zichzelf verhuren, zonder werk zitten, zwaar werk doen door kolentremmer, zwaar werken, zware arbeid, zwoegen - *materiële omgeving:* fooi, handgeld, loon, school
ambachtelijke bewerking - *personen:* bakker, barbier, bierbrouwer, blikslager, broodbakker, goudsmid, handwerksgezel, hoedenmaker, horlogemaker, ketellapper, kleermaker, koperslager, kopersmid, lakenbereider, linnenwever, maker, metselaar, molenaar, naaister, scharenslijper, schoenlappers, schoenmaker, schoonmaker, schrijnwerker, sigarenmaker, slotenmaker, smid, stukadoor, timmerman, tingieter, touwslager, wagenmaker, wapensmid, wever, weversbaas, zwartverver - *handeling en toestand:* aanzetten [van mes], bijvijlen, fotograferen, gepoetst, malen op molen, naaien, repateren, slijpen, spinnen, stoelenmatten, verven, werk spinnen voor emballage, weven, zagen - *materiële omgeving* - RUIMTE: draaikraam, fabriek, molen, paardenmolen, schoenenwinkel, weefschool, werkplaats, werkplaats van goudsmid, winkel van goudsmid - GEREEDSCHAP (→ INBRAAK): gereedschap, koperen scheepslantaarn, scheepje, smeltkroes, spelden, stel gewichten, vetleren werkschoenen, weefgetouw, werktuigen - MATERIAAL: brandstof, coupon, doek, doublé, garen, glas, gloeiende kool, goud, gouden, hout, kant, katoen, katoenen stof, kledingstof, koper, krijt, laken, lap stof, leem, linnen, lompen, lood, lijnwaad, mergel, olie, paar coupons heren- of damesstof, petroleum, potas, rol katoen, steen, takkenbos, teer, tin, touw, verf, vet, werk [vezels], wol, ijzer, ijzeren, zeep, zilver, zilveren, zijde, zijden stof
boerenbedrijf, handel in vee en veeproducten - *personen:* boer, boer die aandeel behoudt in boerderij van zoon, boerenjongen, boerenknecht, boerenmeisje, boerenzoon, boerin, boterkoopman, dwaze boer, grasmaaier, grote boer, handelaar in koeien, Hollandse melkveehouder, iem. die clandestien slacht, kippenkoopman, koeienkoopman, maaier, paardenarts, paardenhandelaar, paardenslager, persoon met wie men op veemarkt combine smeedt, poelier, schaapherder, slager, slager die onrein vlees verkoopt, spekslager, varkenskoopman, vaste stalknecht, veearts, veearts die paarden keurt, verkoper van slachtafval, zwijnenhoeder - *handeling en toestand:* gebrek van paard verbergen, gesprek van boeren, kippen vangen, paardenhandel, slachten, te duur [met name van koe die bij slachten tegenvalt], vee hoeden - *materiële omgeving:* akker, boerderij, boerenhuis, bouwland, grote boerenhofstede, hok, hooivork, koestal, land, landerijen, mest, paardenstal, pachthoeve, schuur, slagerij, snoeischaar, stal,

veewagen, weide - VEE: big, blind of halfblind paard, bok, eend, ezel, gans, geit, haan, hen, hit, hoen, Hollandse varkens, hond, inferieur gevogelte, jong weidepaard van anderhalf jaar, kalf, kat, kater, kip, klophengst, koe, koe die niet met alle vier spenen melk geeft, koe die slecht loopt, koe die uit drie spenen melk geeft, koe die uit twee spenen melk geeft, konijn, kruislam paard, lelijk paard, lokduif, merrie, mooi paard, os, oude haan, paard, paard dat alleen kort voerkan vreten, paard dat gauw op hol slaat, paard dat kortademig is, paard dat lang voer tot ballen kauwt, paard dat niet door nauwe opening durft, paard dat niet trekken wil, paard dat onder lopen met hoofd schudt, paard dat schichtig is bij in- en uitspannen, paard dat slaat, paard dat veel eet, paard dat zijn ruif afknabbelt, paard van anderhalf jaar, paard waarvan bovenkaak breder is dan onderkaak, pauw, rund, schaap, slechte koe, slecht paard, sloom paard, stier, te duur sruk vee, trekhond, tweejarig paard, varken, vee, vette koeien - DELEN EN EIGENSCHAPPEN VAN VEE: aan droes lijdend, beendergestel van koe, bek met slechte tanden, bek met tanden, botten, bronstig, doorgezakt in knieën en makkelijk vallend, door slag veroorzaakt gebrek, drachtig, droes, erg dempig, erg vet, er is een gebrek aan, gebit, gevaarlijk [van paard], goede eter [van paard], goede tanden [van paard], goed gebit, goed uiterlijk [van paard], goed voorkomen, hals, hoefslag, hoorn, hij is slecht [o.a.

van vee], in gezondheid achteruitgaan, kakelen, kip laten bevruchten door haan, knorren, kortademig, kraaien, kreupel, lastig, lelijk haar, mager zijn, mond- en klauwzeer, op hol geslagen, overhoef, paardenbeen, paardenhaar, paardenhoofd, paard ziet er slecht uit, poot, slechte bek, slechte ogen [van paard], slechte poten, slechte tanden, slecht gebit [van paard], slecht lopen [van paard], slokdarm en luchtpijp van slachtdier, soort vallende ziekte, staart, stel benen van paard, stinkend vlees, tand, uier, uiterlijk van paard, uitwas aan paardenhoef, uitwas onder hiel van paard, vagina van koe, vet, vetste, vreten, ziek - GEWASSEN EN RESTPRODUCTEN: alle grassoorten, boekweit, graan, gras, haver, hooi, hooischelf, klaver, klaverzaad, knollen, koren, kruid, rogge, stro, tarwe, vlas, vlasafval, werk [vezels], zaad

jagen en vissen - *personen:* jager - *handeling en toestand:* jacht, jagen, stropen, vissen - *materiële omgeving:* aas, geweer, kruit en lood, munitie, slechte aardappel als visaas

handel en geldverkeer - *personen:* betere handelsreiziger, brandstoffenhandelaar, handelaar, handelaar in afgedragen kleren, handelaarster, handelsjood, handelsreiziger, iem. die steeds afdingt, kerel met wie niet te handelen valt, koopman, kramer, lakenkoopman, leurder, lommerdhouder, lompenkoopman, lorrige koopster, makelaar, marskramer, onnozele handelaren, parapluverkoper, persoon met wie je slecht kunt handelen, reizende venter, rondtrekkende leurder, slechte koopman, stand- of straatwerker, standwerker, tegenstander in handel, Turkse of Algerijnse straatkoopman in kleden of snuisterijen, tussenhandelaar, verkoopster, verkoper, Westfaalse ketelhandelaar, Westfaalse koopman, winkelier, winkelmeisje, woekeraar - *handeling en toestand:* aandeel, aandeel in de opbrengst, aanprijzen, afbetalen, afdingen, bankroet, belenen, besparen, besteden, betalen, bieden, billijk, borgen, combine smeden bij bieden op de markt, dagloon, de boer op, deel, delen, doorverkopen, duur, duur genoeg, eigen geld, fooi, geen cent meer!, geen cent minder, geen waar meer, gekocht goed terugbrengen, geld verdienen, geld verliezen, geld wisselen, gemakkelijk te verkopen, gemeenschappelijk handelen, gezamenlijk zaken doen, goede slag slaan, goede winst, goede winst halen, goede zaken, goedkoop, goedkoop van de hand doen, gratis, grote winst, handel, handel bederven, handelen, handel is dood, handelshuis, handig venten, handslag waarmee koop wordt beklonken, helft, hier niet betalen, hij had er deel aan, hij overvraagt verschrikkelijk, hij wil zijn bod terugnemen, ieder de helft, iets goed kunnen verkopen, in de lommerd, inkopen, koopje, kopen, kosten, kost niets, krediet, lenen, leuren, loven en bieden, makelaarsloon, makkelijke transactie of makkelijk karwei, met elkaar delen, met gedeelde winst, met negotie langs de deuren gaan, miskoop, niets betalen, opkopen, op krediet, op krediet kopen, opmaken, pacht, partij te verhandelen goederen aankoper tonen, patent, prijs, rekenen, rekening, rente betalen bij bank van lening, ruilen, samen handelen, samen kopen, samen kopen en winst delen, scherp handelen, schulden, slechte zaken, spotprijs, spijt krijgen van bod, tellen, van de hand doen, venten, verdienen, verhandelen, verhuren, verkoop, verkoop maar, verkopen, verrekenen, verruilen, verschil delen, verteren, voordeel, voordelig zaakje, voor niets, vragen, weg is weg!, winst, wissel, wisselen, woeker, zich vertellen - *materiële omgeving:* beweegbare lessenaar, brandkast, doos, draagkorf van marskramer, effectentrommel, geldkist, geldpot, goederen, grote brandkast, handelsartikelen, houten kist met deksel en draagriem, jaarmarkt, kantoor, kerfstok, kist, kleine brandkast, koffer, koker, koopbrief, korf, kramerskorf die op rug gedragen wordt, lade, lessenaar, lommerd, lommerd te Rotterdam, markt, pakje, pand voor bank van lening, plaats waar iets te verdienen is, rekenboek, rugzak met koopwaar, tas, toonbank, tuimelraam boven winkeldeur, vaste lessenaar, vrachtbrief, weegschaal, winkel, winkelbel, winkellade, zak, zak voor waren van reizende koopman - KOOPWAAR: denkbeeldige partij goederen, goede waar, handelswaar, koopwaar, kostelijke of eerlijk verkregen goederen, partijtje, waren, warenmonsters - SLECHTE OF BESCHADIGDE KOOPWAAR: afval, barst, bedorven, kapot, onbruikbare goederen, oude winkelvoorraad, rommel, slechte koopwaar, slechte manufacturen, slechte waar, waardeloos goed - GELD: achtentwintig, achtentwintig-stuiverstuk, bankbiljet, briefje van duizend, briefje van tien, briefje van veertig, briefje van vijfentwintig, cent, centime, daalder, daar is het

geld, dertig gulden, dertig stuivers, drie frank, drie gulden, driehonderd gulden, driepenningstuk, drie rijksdaalders, drie stuivers, dubbeltje, duit, Duitse daalder, duizend frank, duizend gulden, elf cent, er was veel geld, frank, geld, geld in de beurs, goed geld, gouden penning, gouden tientje, gouden vijfguldenstuk, goudgeld, goud- of zilvergeld, goudstuk, groschen, gulden, gulden plus dubbeltje, halvecent, halvefrank, halve groschen, halvegulden, halve mark, halvestuiver, Hollands geld, honderd frank, honderd gulden, hoop geld, kleine zilveren munten, kleingeld, klein koperen muntstuk, koperen munt, koperen muntstuk, kopergeld, kwartje, lade met geld, mand met geld, mark, munten, munt van twintig frank, oude munten, papiergeld, penning, Pruisische daalder, reine d'or, roebel, rijksdaalder, schellingen, schilling, sommetje, stuiver, taler, tien centimes, tien daalders, tien gulden, tienguldenstuk, tien stuivers, tientje, twee cent, tweeëndertig en een halve cent, tweeënhalve cent, twee frank, twee gulden,

tweehonderd gulden, twee rijksdaalders, twintig cent, twintig frank, twintig gulden, vals geld, veel geld, veertig gulden, vierduitstuk, vier stuivers, vijfendertig cent, vijfendertig gulden, vijfentachtig cent, vijfentwintig gulden, vijf frank, vijf gulden, vijfguldenstuk, vijfhonderd gulden, vijf stuiver, vijftien cent, vijftig gulden, zeseneenhalve of vijfeneenhalve stuiver, zes gulden, zestig gulden, zeventig cent, zilveren geldstukken, zilvergeld

bedelarij, zwerversbestaan, leegloperij - *personen:* bedelaar, bedelaar die afval van brood en vlees ophaalt, bedelaar die 's avonds langs huizen gaat, bedelares, dakloze, geleerde bedelaar, iem. die achter draaiorgel aan slentert, iem. die buitengezet vuilnis 's morgens vroeg doorzoekt, iem. die buiten in bos overnacht, iem. die doelloos ronddrentelt, iem. die drijvende voorwerpen uit water vist, iem. die geregeld op een bank slaapt, iem. die om brood bedelt, landloper, naakte bedelaar, oudste van bedelaars, schooier, schrijvers van bedelbrieven, snuffelaar in vuilnisbakken, straatslijper, vagant, vagebond, zwerfster, zwerver - *handeling en toestand:* aardappels vragen, afbedelen, bedelbrieven schrijven, bedelen, bedelen met korf, blote hemel, buiten, buiten slapen, dakloos, gescharrel, in de open lucht slapen, landlopen, lanterfanten, leeglopen, lichaamsgebrek voorwenden, onder blote hemel slapen, op de keien, op een bank slapen, op onduidelijke manier aan geld komen, op straat, op zwerftocht, rondzwerven, schooien, slaapplaats buiten, spek schooien, straatslijpen, uit bedelen gaan, zwerven - *materiële omgeving:* aalmoes, bedelaarsgesticht, bedelaarsherberg, bedelbrief, kleine koopwaar om bedelen te maskeren, Veenhuizen

prostitutie - *personen:* bordeelhouder, gehuwde publieke vrouw, hoer, hoerenloper, lichtekooi, snol, souteneur, straathoer, vrouw die werkt voor souteneur, vrouw die zich voor wat eetwaren laat onteren - *handeling en toestand:* de prostitutie in gaan, hoerenlopen, in de prostitutie, in de prostitutie zitten, klanten lokken door prostituee, naar de hoeren gaan, souteneurschap, straatprostitutie bedrijven - *materiële omgeving:* bordeel, clandestien bordeeltje, hoerenbuurt, rendez-vous-huis, slecht huis

Criminaliteit

dievengilde: organisatie, traditie, hiërarchie - *personen (soortdieven → diefstal):* bandiet, bende, bendeleider, bendelid, beroepsdieven, dief van aanzien, dieven die geluk hebben, dieven van Haarlem, ervaren dieven, goed volk, grote dievenbende, handlanger, kundige dief, kundige en getrouwe dieven, mededieven, meeloper, misdadigers, moeder van dief, slimme dieven, vertrouwde jongens, volleerde dief - *handeling en toestand:* dievenleven, het bedrijf betreffend, ingewijd (als dief), tot dievengilde behoren - *materiële omgeving:* trefpunt van dieven, verdachte steeg of buurt

beramen van een misdrijf - *personen:* dienstmeisje dat dieven of inbrekers tipt, door zwart-handelaren omgekochte politiebeambte, geschikt slachtoffer voor beroving, lui die op kansje loeren, spion, tipgever, tipgever van dief, tipgever van inbrekers, tipgever voor diefstal, verkenner - *handeling en toestand:* afdrukken van sloten maken, afloeren, al slenterend rondloeren, beloeren, bespieden, bespioneren, bewoners zijn niet thuis, bewoners zijn thuis, diefstal beramen, doen inslapen, dronken voeren, gelegenheid gebruiken, gelegenheid is mooi, gelegenheid tot diefstal, huis aanwijzen voor diefstal, iets goed opnemen om te herkennen, in aanmerking komen om bestolen te worden, in slaap doen vallen, kijken en loeren, kijken of er iets te stelen valt, loeren, loeren op, loeren op buit of slachtoffer, loeren op iets, loeren op openstaande ramen, lokken, meelokken, meenemen om te beroven, mensen zijn thuis, mensen zijn uit, omkopen, op diefstal uitgaan/uit zijn, op diefstal van onbeheerd goed uit zijn, op fietsendiefstal uit zijn, op inbraak of kermisdiefstal uit zijn, op winkeldiefstal uit zijn, rondloeren, samenscholing veroorzaken om te zakkenrollen, speuren, spieden, uitgespioneerd,

uithoren, verkend, verkennen - *materiële omgeving:* geld van ander om mee te pronken, goederen om te stelen, huis om in te breken, te stelen waar, wat te stelen is **geheimhouding, voorkoming van opsporing, onraad, vlucht** - *personen:* buitenstaander die dieventaal verstaat, iem. die zich schuilhoudt op kamertje, niet te vertrouwen volk, uitkijk, verklikker, verklikster, verrader, wacht, zwarthandelaarster die andere zwarthandelaren aanbrengt - *handeling en toestand:* aan gezicht of gehoor onttrokken, afgesproken teken, afgeven, alias, betrokken in gevaarlijke zaak, dieventaal, doe of je nergens van weet, er is hier een verklikker, er is politiel, ervandoor gaan, fluitsein, geheim, geheime afspraak, gevaarlijke taak, goed opletten wat iem. zegt, heimelijk, heimelijk praten, helpen ontsnappen, hou de mond, houd je gedekt!; houd je mond, politie; hou je stil, hou je van de domme, ik bedek het, ik bedek het zodat hij het niet ziet, in gevaar brengen, jij moet op de uitkijk staan, klikken, kijk uit!, laat je niet uithoren, let op!, maak dat je wegkomt, niet in de gaten lopend, niet-politie, niets smoezen hier!, niets verstaan, niet te vertrouwen, niet waarschuwen, onraad!, ontkomen, ontsnappen, ontvluchten, onveilig, onveilig zijn, op de loop gaan, op uitkijk laten staan, op uitkijk staan, op uitkijk staan bij diefstal, op valse papieren reizen, op wacht staan, pas op!, sein, seinen, sein geven, spijbelen, valse naam, veilig, veilig overleggen, verbergen, verklikken, vermommen, verraden, verraden aan politie, ver-

roer je niet, vertrouwd, verzwijgen, vluchten, voortvluchtig, waarschuwen, waarschuwing, wegwezen!, wenk, wenken, wenk geven, werda, zacht praten, zeg niets!, zeker wachtwoord, ze verstaan jel, zich dronken houden, zich gedekt houden, zich schuilhouden, zich verbergen, zich verdekt opstellen, zich vermommen, zich ziek houdend, zwijg!, zwijgen - *materiële omgeving:* alarmbel, beloning voor verraad, goede papieren, schuilplaats, valse papieren

buit en behandeling daarvan - *personen:* geldschieter op gestolen goed, heelster, heler, heler die weinig betaalt, iem. die buit in bewaring neemt, iem. die buit niet eerlijk verdeelt, iem. die voorschotten verleent aan dieven, opkoopster, opkoper, tingieter die gestolen tin koopt, verkoopster, verkoper, zilversmid die gestolen goed koopt - *handeling en toestand:* aan heler verkopen, achterhouden, begraven, buit aan ander doorgeven, buit aan handlanger afgeven bij ontdekking, buit weggooien, daar verdelen we de buit, deel, delen, doen bekennen waar geld is, doorverkopen, elkaar bestelen bij verdelen van buit, er met de buit vandoor gaan, geef in bewaring, gekocht goed terugbrengen, heb je veel buitgemaakt?, helen, helft, ieder de helft, ingraven, in het water gooien, laten verdwijnen, laten we de buit verdelen, met elkaar delen, niets bij me, omkatten, opkopen, verbergen, verkoop, verkopen, verkopen aan heler, verschil delen, weggooien, wegmaken, wegnemen, wegstoppen van gestolen goed, zich heimelijk toeëigenen, zich ontdoen van buit, zonder buit bij zich - *materiële omgeving:* aandeel, aandeel in opbrengst, buit, (deel of helft van) buit, flinke buit, geldbuit, gestolen geld, gestolen goed, gestolen munt, gestolen of te stelen waar, gestolen paraplu, grote hoeveelheid gestolen waar, rijke buit, schamele buit, winkel van heler, winkel waar men gestolen goed verkoopt

betrapping, arrestatie - *personen:* weerspannige - *handeling en toestand:* aanhouden, arresteren, betrappen, betrapt, betrapt of gestoord worden bij diefstal, betrapt worden, binden, door niet-dieven in kraag gevat worden, fouilleren, gepakt, gesnapt, gesnapt worden, gestoord worden, gevangennemen, medeplichtig, naar papieren vragen, niets bij me, ontdekking, ontdekt, op heterdaad, op heterdaad betrapt, vingerafdrukken laten nemen, visiteren, zonder buit bij zich - *materiële omgeving:* boeien, celwagen, handboeien

verhoor en berechting - *personen (recters → politie en justitie):* advocaat, cliënt van advocaat, getuigen, iem. die voor de rechtbank alles bekent, knappe advocaat, ondervrager, slimste advocaat, verhoorder, zwarthandelaarster die andere zwarthandelaren aanbrengt, zij die hun misdaden bekennen - *handeling en toestand:* aanklagen, alibi, bekend hebbend, bekennen, berecht, bewijs, bewijsbaar, blijven ontkennen, doen bekennen waar geld is, eed, eed doen, getuigen zijn omgekocht, in hechtenis genomen met zaak bewijsbaar, medeplichtig, men kan ons niets bewijzen, niet bekennen, niet praten, niets loslaten voor rechter, niets zeggen, omgekocht, ondervragen, ontkennen, proces-verbaal opmaken, rechtbank, schuld, schuld aan ander geven, schuldig, schuld op zich nemen, ten laste leggen, tot bekennen brengen, valse beschuldiging, valse eed, valse verklaring afleggen, verdenking, verhoren, vierschaar, vingerafdrukken laten nemen, vonnis, voor het gerecht, vóórkomen, zich van den domme houden, zweren, zijn mond houden, zijn mond voorbijpraten - *materiële omgeving:* balie, bewijsstuk, gerecht, gerechtshof, getuigengeld

diefstal - *personen:* beurzensnijder, brandkastkraker, brooddief, dief, diefachtige zwerver, dief of inbreker op klaarlichte dag, dief op markt, dief op platteland, dievegge, fietsendief, gauwdief, herbergdief, iem. die alleen of voor zichzelf steelt, iem. die juweliers besteelt, iem. die steelt uit koffiebalen, iem. die wasgoed van zolders steelt, jongen uit dievenhuis, kattendief, kruimeldief, ladelichter, looddief, meester beurzensnijder, nachtelijke dief, straatdief, vrouw met gestolen waar onder haar schort, winkeldief - *handeling en toestand:* afpikken, alles stelen, bestelen, bestelen van klant door prostituee, diamanten stelen, diefachtig, dief is betrapt, diefstal, diefstal bij dag, diefstal bij nacht, diefstal door doorsnijden hijstouw, diefstallen plegen, diefstal met geweld, diefstal plegen in manufactuurwinkel, diefstal terwijl mensen naar kerk zijn, diefstal van contant geld, fietsendiefstal, fiets stelen, gauwdiefachtig geld stelen, gauwdieverij, geld achteroverdrukken bij wisselen, geldlade stelen, geld stelen, geld

uit toonbanklade stelen, gereedschap stelen, gestolen hebben, goud stelen, hier en daar wat stelen, hooi stelen, horloge stelen, kledingstukken stelen, kleine diefstal, lade laat los, lood stelen, mantels stelen, neem weg, op winkeldiefstal uit zijn, overdag op diefstal uitgaan, overdag stelen, snel stelen, steelzucht, stelen, stelen bij wisselen, stelen bij wisselen, stelende hand, stelen in manufactuurwinkel, stelen onder mom te willen wisselen, stelen uit wagen of kraam, stelen uit winkellade, tegenvaller bij diefstal, uit stelen gaan, uit winkel stelen, volgens afspraak gestolen, waardeloos goed stelen, wegkapen, wegnemen, wisseltruc van kelner - *materiële omgeving:* baleintjes om geld uit laden te halen, steker om monsters uit balen te nemen
inbraak en insluiping - *personen:* iem. die sleutels maakt of bijwerkt, inbreker, inbreker die eerst aanbelt, inbreker op platteland, insluiper, ruitentikker - *handeling en toestand:* aanbellen, alle sleutels gebruiken, brandkast openscheuren, bijvijlen, deur dicht, deurklink lichten met ijzerdraad, deur openbreken, deur openen, deur openmaken zon-

der sleutel, diefstal met sleutels, helpen bij inklimmen, huis is gesloten, huizen binnensluipen, inbraak, inbraak door venster, inbraak met sleutels, inbraak waarbij men geluid mag maken, inbreken, inbreken in dat huis is moeilijk, inbreken zonder gerucht, inklimmen, insluipen, keldertralies forceren, lichte inbraak, lossprin gen, moeilijk om in te breken, openbreken, open de deur, opengaan, openmaken, openschuiven, proberen of valse sleutel past, ramen openschuiven, ruit doen barsten, sleutel uitvijlen, 's morgens insluipen in huizen of winkels, uit inbreken gaan - *materiële omgeving(gereedschappen ook → ambacht):* beitel, bel, boor, breekijzer, deursleutel, deurslot, Engelse sleutel, gat in muur, groot breekijzer, grote flambouw, hamer, handschoenen van inbreker, houtjes onder breekijzer, huissleutel, huis waarvan deur aan staat, inbraakgereedschap, instrument, instrument voor forceren van deursloten, keldertralies, kleine sleutels voor kasten en kistjes, knip van een deur, koevoet, koorden, ladder, lamp, lantaarn, licht, loper, lucifer, nachtslot, nijptang, onderdeel van slot, opening onder of naast gordijn, opgeschoven raam, ring met lopers of valse sleutels, schoot van slot, sleutel, sleutel met kruis aan overlangse insnede in baard, sleutel met twee of meer tandjes aan pijp, sleutels met kruisen, sleutels met smalle baarden, sleutel zonder gat, slot, slot waarbij Fransman hoort, staalboor, stok om winkelbel vast te houden, stormram, tang, toorts, touw, valse sleutel, vensterruit, vijl, werktuigen, ijzerboor, zaag, zaklantaarn

zakkenrollerij en beroving - *personen:* bandiet, degene die zakkenroller aan gezicht onttrekt, gewapende rovers, handlanger van zakkenrollers, hoer die haar klanten berooft, iem. die dronken lieden berooft, iem. die mensen tegen de grond werpt en berooft, iem. die zakkenroller aan gezicht onttrekt, plunderende soldaat, rover, straatrover, straatrover die slachtoffer op grond gooit, zakkenroller - *handeling en toestand:* aandacht van slachtoffer trekken bij zakkenrollen, afhandig maken, beroven, beroving, beursje stelen, erop uit zijn om dronken lieden te beroven, goud bij zich hebben, haal die portemonnee eruit!, handgreep bij zakkenrollen, ontfutselen, ontroven, op roof uitgaan, overvallen, roof, slachtoffer aanklampen, stand waarin slachtoffer van diefstal wordt gemanoeuvreerd, uitroep bij beroving, van alles beroofd, vastbinden, wegrukken, zakkenrollen, zakkenroller aan gezicht onttrekken - *materiële omgeving:* masker, roofhol, roofkroeg, touw om te boeien - ZAKKEN IN KLEDING: achterjaszak, achterzakje op pantalon, aditerzak op damesjapon, binnenzak, broekzak, jaszakje voor treinkaartje, vestzak, zak in kleding, zak in vrouwenkleding - TASJES EN GELDDRAGERS: beugeltas, beurs, beurs met geld, beurs met zilvergeld, beurs of portefeuille met weinig of geen geld, damestasje, geldbeugel, geldriem, geldzak, goedgevulde portefeuille, gouden beurs, gouden knipje, knipje, portefeuille, portemonnee, portemonnee met geld, portemonnee met zilvergeld, zakje met geld, zilveren beugeltas, zilveren knipje - SIERADEN EN ACCESSOIRES: behangsel, bril, briljant, brillendoos, brillenglazen, dasspeld, diamant, diamanten oorringen, diamanten speldje, doekspeld, dunne broche, edelsteen, gesp, goed horloge, gouden bril, gouden doos, gouden gespen, gouden horloge, gouden horlogeketting, gouden ketting, gouden of zilveren ketting, gouden penning, gouden ring, gouden ring met diamanten, gouden sieraden, gouden signetten, gouden sleutel, haarkam, halsketting, horloge, horlogeketting, horloge met ketting, horloge met ketting of met signetten, horlogesleutel, horloge van onecht goud, horlogeveer, juweel, juwelen en snuisterijen, kam, ketting, ketting van onecht goud, knoppen van wandelstokken, koperen bril, koperen doos, koperen horloge, koperen signetten, nikkelen horloge, opschik, paraplu, parel, parelsnoer, plaketten, ring, ring met diamant, roosje, schoengespen, signet, uurwerk, valse diamant, vingerring, zakdoek, zilveren bril, zilveren gespen, zilveren horloge, zilveren ketting, zilveren koker, zilveren medaille, zilveren ring, zilveren sieraden, zilveren signetten, zilveren sleutel, zilvertuig, zijden zakdoek

oplichterij - *personen:* bedrieger, boerenbedrieger, helper van kwartjesvinders, kwartjesvinder, oplichters, overschrijver, quasi-medespeler, quasitoeschouwer bij gokspel, schrijver van bedelbrieven, slachtoffer van kwartjesvinders, slachtoffer van lokkerij, voerder bij kwartjesvinders, zwendelaar - *handeling en toestand:* bedriegen, bedrog, bedrogen worden, beetgenomen worden, beetnemen, frauduleus kopen en

verkopen, ik laat me niet bedriegen, kwartjesvinderij, leugen, met bedrog of woeker verkopen, met dubbel krijt schrijven, oplichten, oplichterstruc met goederen, oplichterij, te grazen nemen, zwendel, zwendelen met distributiebonnen - *materiële omgeving:* bedelbrief, valse bankbiljetten, valse brief, valse rijksdaalders, vals geschrift, vervalste coupons

levensberoving - *personen:* moordenaar - *handeling en toestand:* afsnijden [keel], doden, doodgestoken, doodmaken, dood- of neergeslagen zijn, doodschieten, doodslaan, doodsteken, gooi dood!, hals afsnijden, ik sla je dood, laten verdrinken, maak dood!, maak hem dood, met messen, moord, moorden, nek omdraaien, schieten, steek [met scherp voorwerp], steekwond, steken met mes, verdrinken, vergiftigen, vermoord, vermoorden, wurgen - *materiële omgeving(slagwapens → lichamelijk geweld):* degen, dolk, dolkmes, geweer, groot mes, hartsvanger, heft van steekwapen, klein mes, knipmes, kruit, kruit en lood, matrozenmes, mes, munitie, pistool, revolver, sabel, scherpe dolk,

snaphaan, steekwapen, vergif, vuurwapen, weigerende revolver
overige misdrijven - *personen:* brandstichter, chanteur, dranksmokkelaar, smokkelaar, zwarthandelaar, zwarthandelaar in distributiebonnen, zwarthandelaarster die andere zwarthandelaren aanbrengt - *handeling en toestand:* chantage plegen, door velden grens oversteken, duistere zaakjes, halsmisdrijf plegen, in brand steken, op onduidelijke manier aan geld komen, smokkelarij, smokkelen, stropen, zwarte handel in distributiebonnen - *materiële omgeving:* brandbrief, in Duitsland voor koffie geruilde en naar Nederland gesmokkelde auto, smokkel pad
vrijheidsstraf - *personen:* cipier, gevangenen, gevangenismakker, iem. die gezeten heeft, iem. die veel in gevangenis heeft gezeten, mensen die veel in de gevangenis zitten, oudgediende in gevangenis, schrijver der gevangenis, veeljarig gestrafte, ziekenoppasser in gevangenis - *handeling en toestand:* acht jaar gevangenisstraf, correctioneel gedetineerd, crimineel gedetineerd zijn, die zit weer in de gevangenis!, elf jaar gevangenisstraf, gevangen, gevangenisreglement, gevangenisstraf krijgen, gevangenzitten, hij zit vast, ik kom vrij, in gevangenis, in gevangenis in eigen onderhoud voorzien, in gevangenis zitten, in hechtenis genomen, in hechtenis genomen met zaak bewijsbaar, in tuchthuis zitten, in vrijheid, jaar gevangenisstraf, klaarstaan voor gevangenis, levenslang, levenslang hebben, naar de gevangenis gaan, naar gevangenis gebracht, niet-afkoopbare hechtenis, op water en brood, op water en brood zitten, straf uitzitten, tien jaar gevangenisstraf, twaalf jaar gevangenisstraf, uitbreken, uit gevangenis vluchten, vier jaar gevangenisstraf, vrijheid, vrijkomen, vijf jaar gevangenisstraf, vijftien jaar gevangenisstraf - *materiële omgeving:* brood te koop of gekocht van medegevangenen, cachot, cachot op politiebureau, cel, correctiehuis, correctiehuis te Hoorn, fictief geld in gevangenis, fictieve munt in gevangenis, gevangenis, gevangenis te Amsterdam, gevangenis te Haarlem, gevangenis te Hoorn, gevangenis te Leeuwarden, goede gevangenis, huis van bewaring, jeugdgevangenis te Rotterdam, koepelgevangenis, kroeg in gevangenis, rasphuis, slechte gevangenis, slecht tuchthuis, spinhuis, strenge gevangenis, stuk roggebrood [o.a. in gevangenis], tralies van gevangenis, tuchthuis, tweede portie eten, valse fictieve munt in gevangenis, Veenhuizen, water en brood, water en melk [in gevangenis], water en melk bij brood, werkhuis
lijfstraf en doodstraf - *personen:* beul, gehangene - *handeling en toestand:* brandmerken, gegeseld en gehangen, gegeseld worden, geschavotteerd zijn, geselen, geseling, gloeiend zwaard op rug, onder de galg, onthoofden, ophangen, pijnigen, radbraken, te pronk staan, tepronkstelling - *materiële omgeving:* beugel van beul, brandmerk, brandmerk op rug, galg, geselpaal, geselroeden, kaak, schavot, strop
overige straffen beboet, bekeurd worden, bekeuring, bekeuring geven, boete, gestraft worden, geverbaliseerd worden, proces-verbaal, straf, verbaal, verbannen, zware straf
politie, justitie, overige opsporingsbeambten en leger - *personen:* agent, agenten in uniform, agent in burger, agent op motor, bedelvoogd, bereden brigadier te Amsterdam, bereden gendarme, bereden politie, bereden politieagent, brigadier, brigadier van politie te Amsterdam, brigadier van politie te Rotterdam, commies, commissaris, commissaris van politie, deurwaarder, dienaar van schout, douane, douanebeambte, drost, Duitse gendarme, gendarme, generaal, gerechtsdienaar, gevangenisdirecteur, griffier, heren van het gerecht, hondenmepper, hoofdcommissaris van politie, hoofdofficier, hoofd van de justitie, justitie, justitie- of politiedienaar, kapitein van nachtwacht, majoor (van politie te Rotterdam), marechaussee, marechaussee te paard, marinier, militair, nachtwaker, officier, officier van justitie, officier van politie of rijkswacht, onderschout, opperrechter, politieagent, politieagent in burger, politieagent (in uniform/met helm), politie in uniform, politiespion, president, president van rechtbank, procureur-crimineel, procureur van hof, rechercheur, rechter, rechterlijke macht, rechter van instructie, rijksveldwachter, schildwacht, schout, soldaat, stille agent, veldwachter, wacht - *handeling en toestand:* politie plagen - *materiële omgeving:* douanekantoor, huisje van schildwacht, politieblad, politiebureau, politiebureau St.-Pietershal te Amsterdam, politieregister

Aardrijk

natuur - *natuurverschijnselen:* brand, branden, droog, duister, gesternte, heet, hemel, koud, licht, lucht, maan, maneschijn, modder, regen, regenen, schijnen, uitspansel, vlammetje, vocht, vuur, warm, warmen, water, zon - GELUID: donder, donderen, geraas maken, gerinkel, gerucht, herrie, knallen, lawaai, lawaai maken, rammelen, stil - KLEUR: rood, zwart - *materiële omgeving* - DIEREN (→ VEE): bijtend dier, bijter, dier, eend, gans, haas, haring, hond, kat, kater, konijn, luis, muis, mus, paling, patrijs, pauw, rat, schildpad, viervoetige dieren, vis, vlieg, vlo, vogel, vos, wandluizen - DELEN EN EIGENSCHAPPEN VAN DIEREN: blaffen, bijten, knorren, veer, web - PLANTEN EN PLANTENDELEN (→ GEWASSEN): boom, dennenappels, doorn, kastanjes, kruid, onderste deel van boom, tak, twijg
inrichting van de wereld - *aardrijkskundige begrippen:* aardoppervlak, andere streek, ander volk, bos, buurt, dichtstbijzijnde grote stad, dorp,

gehucht, gemeente, grasveld, grens, grote wereld, haven, heimat, hoofdstad, koninkrijk, land, landweggetje, nauwe gang, open veld, pad, platteland, rivier, slop, stad, straat, streek, volksbuurt, vreemde stad, weg, wereld, woud, zee
aardrijkskundige eigennamen - *mensen, volken, talen:* (afgedankte) koloniaal, Amsterdammer, Bargoens, bewoner van het platteland, dieventaal, dorpeling, Duitser, geheimtaal, geheimtaal van paardenhandelaren, geheimtaal van veehandelaren, Jood, Joodje, Joods, lettertaal, natie, niet-Jood, omgeving, praat Tiöttensprache, scheldnaam voor Jood, Tiöttensprache, volk, vreemdeling, Zigeunerbargoens, Zigeuners, Zigeunertaal - *straten, steden en dorpen, landen:* Alkmaar, Almelo, Amsterdam, Arnhem, Basel, België, Berlijn, Bloembuurt, Brabant, Brunswijk, Delft, Den Bosch, Den Haag, Dordrecht, Duitsland, Enschede, Foeliebuurt, Frankrijk, Goor, Greifenhagen, Groningen, Haarlem, Hamburg, Hasselaerssteeg te Amsterdam, Herengracht te Amsterdam, Hildesheim, Holland, Hoorn, Jodenhouttuinen, Jonkerbuurt, Kinkerbuurt, Leeuwarden, Leiden, Limburg, Lissabon, Lübeck, Maas, Maastricht, Mainz, Monnikenbuurt, Muiderstraat te Amsterdam, Nieuwmarkt 16 te Amsterdam, Oude Schans, Oudezijds Kolk, Parijs, Pieter Jacobszstraat te Amsterdam, Rapenburg, Ridderbuurt, Rotterdam, Rijn, Schiedamsedijk te Rotterdam, Schwedt, Schweinfurt, Servetsteeg, Spaarndammerstraat en omgeving te Amsterdam, Stettin, Tilburg, Uilenburg, Utrecht, Veenhuizen, Vondelpark te Amsterdam, vroegere Zandstraatbuurt te Rotterdam, Vrouwestraet, Westfalen, Willemsbuurt, Winschoten, Zeedijk te Amsterdam, Zwanenburgerstraat te Amsterdam

Overige

toestand voor zover niet bovengenoemd - *kwaliteit:* hard, nat, oud, oude, ouderwets - GOED, IN GOEDE STAAT: bekoorlijk, belangrijk, best, beste, beteren, beteren, degelijk, fijn, geoorloofd, geschikt, goed, goede, goede spullen, heerlijk, lekker, leuk, mooi, mooie dingen, mooiste, netjes, niets verkeerds aan, sierlijk, sterk, voornaamste, waard [bnw.], wel, zeer mooi, zeer nauwkeurig, zeer wel, zuiver - SLECHT, IN SLECHTE STAAT: afwijking, armzalig, beroerd, beroerd gezicht, door slag veroorzaakt gebrek, ellendig, er is een gebrek aan, gebrek, gekheid, geknoei, grillig, hij is slecht [o.a. van vee], janboel, klein gebrek, lelijkheid, malligheid, niet goed, niets meer aan gelegen, niets waard, niet veel waard, onecht, oneffenheid, onrein, onsmakelijk, onwaar, onzin, oud kreng, prul, schaarde in slachtmes, schraal, slecht, slechte dag, slechte omgeving, slechter dan niet, slechtheid, smerig, spijtig, stinkend, verkeerd, verrot, versleten, vervloekt, vreselijk, vuil, vuile boel, vuile troep - *kwantiteit:* afstandsmaat, alleen over, bagatel, beetje, bijna niets, dik, dikte, duchtig, duur, enig, erg, fel, flink, geen, goedkoop, groot, grootste, grote hoeveelheid, half, helemaal niets, helft, hier is niets, hoeveelheid, hoop, iets, iets groots, in hoge mate, klein, kleine hoeveelheid, kleinigheid, kracht, kwart, meer, menigte, minder, nauwelijks, niemendalletje, nietig, niets, onaanzienlijk, overvloed, pond, schraal, stuk, tenminste, troep, veel, volstrekt niet, waard, weinig, weinig minder, zeer veel, zeldzaam, zwaar - TELWOORDEN: acht, achttien, dertien, dertig, dozijn, drie, drieënzestig, drie keer, drie plus vier is zeven, duizend, een, eenentwintig, een plus twee, elf, honderd, honderdelf, negen, negenennegentig, negenenzestig, negentien, negentig, tachtig, tien, twaalf, twee, tweeëntwintig, tweehonderd, tweehonderdvijfentwintig, twee keer drie is zes, twee keer vier is acht, twintig, veertien, veertig, vier, vierenveertig, vijf, vijfentachtig, vijfentwintig, vijfhonderdvijfenzeventig, vijf plus vier is negen, vijftien, vijftig, zes, zesendertig, zesenzestig, zeshonderd, zestien, zestig, zeventien, zeventig - *tijd en tijdrekening:* aan één stuk, avond, bij dag, dadelijk, dag, dagelijks, dinsdag, donderdag, eeuwigheid, gedurig, het is vier uur, hoe laat is het, jaar, laat, maand, maandag, met sint-juttemis, middag, morgen, nacht, nieuwjaar, nooit, ochtend, overdag, overmorgen, snel, spoedig, twee uur, uur, vandaag, vlug, vrijdag, week, winter, woensdag, zaterdag, zomer, zondag - *plaats en richting:*

achterwaarts, daar, gindse, hier, hierzodaarzo, kwijt, nergens, plaats, plaatsje, uitgeleide, voorwaarts, weg - *positie en stand:* open, rust, scheef - *moeilijkheidsgraad:* begrijpelijk, eenvoudig, onzeker, 't gaat niet gemakkelijk - *voltooiing:* definitief, genoeg, helemaal, in orde, niets aan de hand, voor elkaar - *voorwaarde, bevestiging, ontkenning:* amen, bevestiging, bij gezondheid, bij mijn leven!, dat spreekt vanzelf, desnoods, echt, echt waar!, het is waar, heus waar, ik mag doodvallen als het niet waar is, in het algemeen, ja, juist, misschien, neel, neen zeggen, niet, niet waar, onwaar, tenminste, toeval, vanzelfsprekend, vast en zeker, waar, zeer wel, zowaar - *identiteit:* andere, bekend, bewuste, dinges, naam, overige, voornoemd

handeling en gebeurtenis, voor zover niet bovengenoemd - *bestaan, verkeren, positie:* aanwezig, aflopen, bekend worden, bestaan, blijven, er de brui aan geven, hangen, laten, met, ondervinden, schelen, stoppen, ver, veraf, verblijven, verborgen, verdragen, verdwenen, verloren, verspreiding, vertoeven, voorhanden, wachten, worden, zich bevinden, zijn - *totstandbrengen en bewerken:* afsluiten met sleutel, afwerken, begieten, behandelen, breken, buigen, dichtdoen, doen, gebruiken, goed houden, ik doe, ik verricht, (kleine) inspectie, kraken, leeghalen, licht uitdoen, loskrijgen, losmaken, maak open, maken, meten,

met water natmaken, natmaken, onderzoeken, ontsteken, openmaken, openschuiven, opentrekken, optuigen, opvangen, plegen, sluiten, snijden, steken, stoten, stukslaan, toebrengen met spoed, trekken, veranderen, vermorzelen, verrichten, verscheuren, verstoren, vinden, voorstellen, wassen, wegen, wegmaken, wegstoppen, wegwerken, wiegen, zelf doen, zich bezighouden met, zich rustig voorbereiden, zich wassen, zuiveren - *bewegen:* bewegen, beweging, brengen, dragen, ergens naar toe gaan, eruit komen, ervandoor gaan, gooien, halen, hardlopen, hard weglopen, in de steek laten, kom eruit!, loop weg, naar binnen kruipen, neerleggen, omttekkende beweging, op grond laten vallen, overbrengen, slingeren, smijten, stoppen, terugkeren, uitvloeien, val [het vallen], verjaagd, verplaatsen, vertrekken, vliegen, voorbijgaan, voorbijlopen, vrijwillig vertrekken, wegblijven, weghollen, weglopen, wegsluipen, wegtrekken
materiële omgeving voor zover niet bovengenoemd afdekplanken, balk, beugel, brok, ding, dingen, eind, gat, goed [znw.], hebben en houden, houten stok, keien, ktachtmeter, last, overdekking, paal, prulletje, stok, stok van mispelhout, vaandel, voorwerp, zaak, zware last